DE ÆQVITATE

TRACTATVS NOVVS, VSVQVE RECEPTISSIMVS.

LIBER SECVNDVS.

In quo centum aliæ vtilissimæ quæstiones, in quibus de ÆQVITATE iudicandum esse proponitur, plenissimè examinantur,

PERMVLTIS SENATVS EXCELLENTISS. MEDIOL. & aliorum Tribunalium Decretis comprobata.

AVCTORE
IVLIO CÆSARE CALVINO
PATRICIO, ET I. C. COLL. DERTONENSE,
CIVE, AC ADVOCATO MEDIOLANENSE &c.

Cum duplici Indice, altero quæstionum, altero rerum, & verborum, quæ in hoc opere continentur.

MEDIOLANI, M DC LXXVI.
Ex Typographia Francisci Vigoni.
Superiorum permissu.

REIMPRIMATVR

Fr. Antonius Maria Cruceius Sac. Theol. Magister, & Commissarius S. Officij Mediolani.

Iacobus Saita Canonicus S. Ambrosij pro Eminentiss. D. D. Card. Litta Archiep.

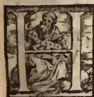
F. Arbona pro Excellentiss. Senatu.

CALCOGRAPHVS

BENEVOLO LECTORI.

Abes hic iterum, Lector benigne, alteram partem Tractatus de Æquitate, Egregij Iuris Consulti Caluini, meis typis, meoque studio recusam, opus quidem peregrina eruditione proprio ab authore elaboratum, omnique doctrina ad normam Iurisprudentiæ, Forique nostri praxim, refertum, cæterum mendis aliquibus, quæ solito, ac, vt ita dicam, ineuitabili officinarum more passim irrepsere, impolitum, quas tamen ipse pro tua ingenita prudentia peritè estimabis, facilèque corriges, vices in hoc supplendo, ac diligentiam eorum, qui, licet omne studium contulerint in emendandis erratis dum sub prælo laboraret, omnia tamen carpere nequiuere, & natiuum operi candorem restituere. Certiorem autem te volo prodire in apertum modò secundam hanc partem multo castigatiorem, quam antea exiuerit, cum nempè viueret Author ipse, qui impressioni præesse pro sua ab hoc Dominio absen-

tia haud potuerat. Illud etiam vnum te monitum cupio, eſſe in promptu tertiam partem, poſthumam tamen, quæ in præſentiarum conſulit Cenſores, vt ſub mea calcographia quamprimum in tui gratiam laboret. Ita abſolutam omnibus numeris de Æquitate materiam à præſtantiſsimo Scriptore, & Iuris Cæſarei Profeſſore, habebis. Illud tantum ſupereſt, vt conatum noſtrum tibi obſequendi, ex quo in re ſumus de Æquitate pertractanda, æqui, bonique conſulas. Vale.

INDEX ARGVMENTORVM,

Quæ in hoc opere continentur.

Bona

TRAC-

TRACTATVS IVLII CÆSARIS CALVINI

PATRITII DERTHONENSIS, AC CIVIS, ET ADVOCATI MEDIOLANENSIS

DE ÆQVITATE

LIBER SECVNDVS

Cum perutili, & copioso, tùm argumentorum, tùm rerum, tùm etiam verborum, Indice.

SVMMARIA.

Homines oculos in Indices, sicut in speculum conuertunt nu. 1.
Indices versatissimi, & doctissimi esse debent nu. 2.
Index non debet ab alio discere ea, quæ determinanda sunt nu. 3.
Iudicis officium necessarium est, ad quem necessario confugere compelluntur litigantes nu. 4.
Iudicis munus antequam quis suscipiat, qua ætate esse debeat, & per quantum tempus studere legali scientia debuerit nu. 5. & 6.
Romuli consilium in constituendo Senatu nu. 7.
Hebreorum mos circa electionem Iudicum nu. 8.
Calcidensium lex circa Iudicum, & legatorum electionem nu. 9.
Aduocatus, quo tempore studere debeat legali scientia antequam I. C. fiat nu. 10.
Gregorij Sancti sententia notanda nu. 11.
Index scientiam, & experientiam habere debet n. 12.
Sciẽtia magis quã experiẽtia, in Iudice requiritur n. 13.
Assiduus vsus vnius rei deditus artem, & ingenium sæpè vincit nu. 14.
Experientia cursu tantum temporis aquiritur nu. 15.
Scientia sublata deest bonum nu. 16.
Sententia Boadilli circa Iudicem Ignarum nu. 17.
Magistratus exercere in propria Patria prohibuit Imperator Constantinus nu. 18.
Pauperes à iudicandi munere prohibentur nu. 19.
Pauperem neminem bonum esse in adagio habebant Sparciata nu. 20.
Pauperes malè audiunt in exercendis muneribus n. 21.
Index recedere minimè debet ab Aequitate nu. 22.
Index tamdiù dicitur, quamdiù iustus est nu. 23.
Renunciatio enormissimæ læsionis valet nu. 24.
Contrarium verum nu. 27. Quia prima opinio de rigore iuris procedit nu. 37.
Specierum enumeratio in renunciationibus sæpè plus operatur

operatur, quam ipsa generalitas nu. 25.

Volenti non fit dolus, aut iniuria nu. 26.

Dolus præsumitur ex læsione enormissima, etiam ex proposito nu. 28. & 29.

Dolo de futuro non potest renunciari nu. 30.

Dolus re ipsa, & sic præsumptus, parificatur dolo ex proposito nu. 31.

Ad contractus rescissionem æquiparantur binæ hæ species doli nu. 32.

Statutum loquens de dolo, intelligitur de dolo verò, non præsumpto nu. 34.

Dolus de futuro dicitur ille, qui in contractibus cadit enormissimam læsionem nu. 36.

Renunciatio specialiter facta læsioni enormissimæ non valet, etiam si sit iurata nu. 39.

Ad annullandam specialem renunciationem enormissimæ læsionis, quæ requirantur nu. 40.

Læsio quæ dicatur enormissima, relinquitur arbitrio Iudicis nu. 43.

Agens ad rescissionem contractus ob enormissimam læsionem, Iudicium proponere potest, non impetrata absolutione à iuramento nu. 44.

Cautius tamen est petere absolutionem nu. 45.

Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis, & tres comites habere debet nu. 46.

Læsio quot modis consideratur nu. 47.

Optio supplendi læsionem ammittitur ab eo, qui dolum commisit nu. 48.

Dolus re ipsa annullat contractum bonæ fidei, sicut dolus ex proposito nu. 49.

Læsio in contractu suppleri pretium, siue damnū n. 50.

Dolus, qui re ipsa elicitur, dicitur verus nu. 51.

Contractus vbi ipso iure nullus non est, fructuum restitutio à die eius celebrationis non debetur nu. 52.

Dolus in contractibus est incidens, non dans causam, & propterea non annullat contractum nu. 53.

Vilitas pretij non immutat naturam contractus, modo non consistat in vno nummo nu. 54.

Læsio ex vilitate pretij resultans non impedit effectus emptionis nu. 55.

Læsio non consideratur in donatione nu. 56.

Neq; in spiritualibus re non integra nu. 57. Neq; aduersus ingressum religionis nu. 58.

Religionem ingressus dicitur conditionem suam meliorem fecisse nu. 59.

Inter duos Minores melior dicitur conditio possidentis nu. 60.

Læsio vltra dimidiam non consideratur ad contractus rescissionem nu. 61.

Læsionis prætextu non reuocantur locationes rerum Fisci, & Cur. nu. 62.

Dux Sabaudiæ Arbiter fuit inter Ducem Florentiæ, & [illegible] nu. 63.

Conuentionibus iuratis standum est nu. 64.

Instrumentum publicum dicitur probatio probata, & casus legis nu. 65.

Læsionis ratione non conceditur rescissio, siue restitutio, nisi intra quadriennium à die celebrati contractus petatur à maioribus; à minoribus verò postquam ad vigesimum sextum annum peruenerint nu. 66. 67.

Quod in Ecclesia non procedit nu. 68.

Læsio enormissima an, & quando etiam post lapsum quadriennij rescisionem, seu restitutionem admittit nu. 69. & 70. cum plur. seq.

Ecclesia semper minor dicitur nu. 71.

Læsionis enormissimæ restitutio fundatur in præsumpto dolo aduersarij nu. 72.

Doli præsumptio resultans ex enormissima læsione, compensatur cum negligentia minoris nu. 73. & ratio nu. 74.

Maxime, si in contractu cum iuramento læsioni enormissimæ renunciatum est nu. 75. vel cum Iudicis decreto, lapso decennio nu. 76.

In primogenitura lapsus decennij non excluditur rescisio contractus ob enormissimam læsionē n. 77. 78.

Læsionis enormissimæ renunciatio facta à persona discreta, & prudenti valet n. 79. Quando ex qualitate personarum certum est non interuenisse dolum n. 80.

Geminata promissio ex interuallo approbata, & iurata læsionis prætextu rescindi non post nu. 81. & Cur. num 82. nu. 81. & 82.

Error, & dolus, ex quibus qualitatibus à contractu excludantur nu. 83.

Geminationis vi receditur à regulis iuris nu. 84. limit. nu. 85. cuixam mentem contrahentium denotat, solemnitates supplet, & erroris præsumptionem adimit nu. 86. nu. 84. 85. 86.

Læsionis enormissimæ ratione datur rescisio, & restitutio, etiā lapso quadriennio intra annos triginta n. 87.

De læsione enormissima plenissimè constare debet, & liquidissimè nu. 88.

Præsumptio stat pro validitate contractus nu. 89.

Probatio præsumptiua non sufficit ad probandum defectum contractus facti etiam à minore cum Iudicis decreto nu. 90.

Litibus mūdi quietē turbare legibus improbatur n. 91.

Læsio enormissima excluditur præsentia Iudicis n. 92.

In dubio pro validitate contractus pronunciandū n. 93.

Læsio regulariter non præsumitur, etiam in minore, nisi probetur nu. 94.

Verbum in infinitum, perpetuitatem temporis denotat nu. 95.

Causa conseruandæ agnationis sufficiens est ad inducendum fideicommissum, etiam in casu mortis nu. 96.

Primogenitus dicitur ille, qui natu maior est nu. 97.

Primogenitus vnus tantum esse potest nu. 98.

Primogenito mortuo secundogenitus efficitur primogenitus nu. 99.

Primogeniti qualitas consideratur tempore vltimæ successionis tantum nu. 100.

Primogeniti qualitas nunquam moritur, sed perpetua sui natura dicitur nu. 101.

Primogenito deficiente, illico secundogenitus locum, & denominationem acquirit nu. 102. & 118.

Primogeniti sub verbo venit etiam is, quem nemo antecedit nu. 103.

Primogenitus cum non durauerit, habetur, ac si natus non esset nu. 104.

Secundogenitus per mortem primogeniti sine filijs masculis dicitur primogenitus, & primogenituram consequitur nu. 105. & vocaturq; potentia primogenitus nu. 106. nu. 105. & 106.

Primo-

Inuerisimile eſt, quod quis aſſerere velis cum iuramẽto in publicis inſtrumentis veritati, quãdo eſt alienum num. 178.

Atteſtatio contraria aſſertioni iurata in inſtrumento non probat num. 179.

Læſionis tẽpus mortis teſtatoris ſpectandum eſt n. 180.

Læſio non conſideratur ratione partis, ſed totius n. 181.

In æſtimatione rerum relata ad fructus, ſiue redditus non fit detractio expenſarum ex fructibus nu. 182.

Probatio è communiter accidentibus ſufficiens dicitur num. 183.

Vaſſallus infeudatus tenetur ex fructibus feudi reparare, & reficere arces, & cauere, ne res deterior fiat nu. 184.

Vaßallus ad modicas neceßarias, & vtiles expenſas tenetur num. 185. & compenſantur cum fructibus perceptis nu. 186. num. 185. 186.

In inueſtituris feudorum apponi ſolet pactum ad meliorandum num. 187.

Expenſæ magnæ in re feudali factæ quando recuperentur nu. 187.

Læſus enormiſsimè quomodo quis dicatur nu. 188.

Læſio, aut deceptio facilè committitur inter imbecilles, vel ruſticas perſonas nu. 189.

Læſio in quibus conſiderari non poſsit, & qualitates eam excludentes nu. 190.

Princeps eſt lex animata nu. 191.

Renunciatio enormiſſimæ læſionis an regulariter valeat, Cap. CI.

AM ſuprà in præcedenti libro *cap. 4. num. 7. & 17.* abundè doctum fuit AEQVITATEM in omnibus hominũ actibus eſſe ſpectandam, Iudiceſq; ante oculos ſemper eam habere debere, Et ſic Iudicis præſertim munus eſt AEQVITATIS præcepta ſeruare, Co-
1 ram quibus da rebus, ac honore Priuatorum agitur, & in quos, vt in ſpeculum, oculos intuen-
2 tur homines, vt ait *Boadil. in eius politic. lib. 1.*
3 *cap. 7. nu. 1. p. p.* Quos idcirco verſatiſsimos, & Doctiſsimos eſſe debere probat *Bal. in add. ad Specul. tit. de poſitionibus §. 7. Verſ. decimotertio, dum ait,* Non ſufficit eſſe Iudicem, ſed Iuriſperitum, quia vt inquit *Plato lib. 2. de legibus*, Non
4 debet verus Iudex, quæ determinanda iuditio ſunt, ab alio diſcere, & quaſi ſtupefactus tàm clamore multorum, quàm ignorantia ſua, ita ferrè ſententiam; Id quod innuit Imperator Iuſtinianus in *Auth. de Iudicijs in princip.*
4 Neceſſarium enim eſt Iudicis offitium, ad quem neceſſariò confugere compellantur litigantes, ſicuti Aduocati offitium voluntarium eſt, Quẽ ſi parum expertum elegit, ſibi imputet litigator, qui doctum, & meliorem potuit eligere; Secus circa Iudicem, quem neceſſariò adire compellitur, vt copioſè ſcribit *Boadil. d. l. p. cap. 6. præſertim num. 21. cum ſeq. quo loco viz. num. 17.* tradit per Regem Catholicum fuiſſe ſpeciali-
5 ter prouiſum, vt per decennium prius quis ſtuderet legali ſcientiæ, & ætatis annum 26. ageret, antequam Iudicis offitium exerceret; Quæ Conſtitutio conuenit *l. Magiſtros C. de profeſſor. & Medic. lib. 10.* Vbi Imperator Iuſtinianus iubet, ne repente, nec temere proſiliat quis ad hoc munus Iudicis, Quos ante trigeſimum an-
6 num minime fieri ſuadebat Octauiano Cæſari Mecenates, vt poſt Dionem Caſsium, refert *Petr. Gregor. lib. 47. ſyntag. iuris cap. 9. num. 20. par. 3.* Qui etiam ſcribit Romulum Curiam ſuã
7 primum, & conſilium dilegiſſe ex ſenioribus, Vnde Senatus nomen accepit à Senibus, & Patribus; Nouerat enim Iudicia optima fieri cum ratione, experientia, & prudentia, quæ longè abſunt à iuuenibus.
8 Hinc ait Philo Hebreus moris fuiſſe, Seniores ad Magiſtratus legitimè gerendos vocari, Prout Calcidenſium lex erat, Nequis natus infra an-
9 nos quinquaginta vel Magiſtratus gereret, Vel legationem obiret, vt explicat *Petr. Greg. all. cap. 9. num. 22.*
Quamuis, vt Iuris conſultus, & Aduocatus quis euadat, ſufficiat quinquennij ſpatio ſtudio le-
10 gali incubuiſſe, vt habetur in proemio *Digeſtorũ, §. & quod iam in primis verſ. quinti anni ex l. perritiores, & l. iubemus §. ſportulis, & ibi glo. C. de Aduoc. diuerſ. Iudicum.*
11 Namq; vt ſcribit *Diuus Gregor. lib. 27. moralium,* Nemo rectè iudicare poterit, ſi legem, qua iudicaturus eſt, ignorat, Adeò quod Iudicem ſcien-
12 tiam, ac experientiam ſimul habere debere concludunt omnes, Vt experientia proceſſus formare, Scientia verò illos definire ſciat, vt ſcribit
13 *Boadil. in all. cap. 6. lib. 1.* Vbi tamen concludit neceſſariam magis eſſe ſcientiam, ſiue theoricam quam experientiam in Iudice; Quamuis, inquit
14 Cicero, quod aſſiduus vſus vni rei deditus, & ingenium, & artem, ſæpè vincat, Quæ experien-
15 tia non niſi curſu multi temporis haberi poteſt, vt tradit *Ariſtoteles lib. 5. polit. dum ait,* ex temporis latitudine experientiam oriri; Sublata au-
16 tem ſcientia de eſt bonum, vt eſt in Prouerb. 19. Qua ratione motus ait *Boadil. in all. cap. 6.*
17 *num. 43. lib. 1. p. prima,* quod potius palium ammitteret, quam ad illius recuperationem agere coram Iudice ignaro, ad quod propoſitum allegat Terentium canentem, Quid cum illis agas, qui neq; ius, neq; bonum, atq; AEQVVM. Sciunt, melius peius proſit, obſit nihil.
Prout in Prouincia, ſiue Ciuitate, ex qua oriun-
18 dus eſt, vel larem antea elegiſſet, Officia, ſiue Magiſtratus gerere quamquam prohibuit Conſtantinus Imperator in *l. 3. C. de diuerſ. offic. & apparitorum Iudic. lib. 12. Vlpia. verò in l. reſcripto ff. de muner. & honor.* cauit à iudicandi mu-
19 nere prohiberi pauperes, qui vix de ſuo victum ſuſtinere poſsint, Quia apud Spartiatas erat in adagio, Neminem pauperem bonum eſſe, Ne
20 inopes Iudices prædandi occaſionem ex officio
21 accipiant, a qua nec diuites ſemper abſtinent, & malè audiunt, vt poſt Laertium tradit *Petr. Gregor. all. lib. 47. cap. 10. ſub nu. 14.*

Aequitatis

Aequitatis igitur propositam materiam sequendo, à quo nullo modo recedere debet Iudex,
22 aliter Iudicis nomen illum non mereri scribit
Doctissimus Cassiodorus Epistola 27. his aureis verbis; Iudex tandiù esse dicitur, quamdiù iustus esse creditur, Quia nomē quod ab AEQVI-
23 TATE sumitur, per superbiam non seruatur; Cuius meminit Boadil. in eius polit. lib. 2. cap. 2. num. 5. Et cum de læsione etiam enormissima actum fuerit in superiori libro cap. 7. & cap. 22. ac cap. 45. & etiam cap. 89. Frequentissimaq; fit materia ipsa, dum passim de ea agitur in iudicijs, de rescissione contractuum ob enormissimam læsionem, non obstante, quod fuerit expressè renunciatum enormissimæ læsioni; multi hæsitant, an huiusmodi renunciatio valeat.

Et validam illam esse tradit Abb. in cap. quintanellis num. 32. Vers. sed respectu de iureiurando, Castr.
24 cons. 225. num. 2. post med. Vers. tertia fuit opinio
25 lib. 2. Quia sæpè plus operatur enumeratio specierum, quam ipsa generalitas l. sed, & si quis §. quæsitum ff. si quis caut. Cephal. cons. 121. sub nu. 8. & Gabr. com. opin. tit. de Arbitr. concl. 3. nu. 39.

Hanc sententiam sequitur Fab. de Monte tr. de empt. & vend. qu. 8. princip. nu. 15. per l. Quæritur §. si venditor ff. de edil. edicto, Pantal. Cremens. in repet. l. 2. nu. 98. de rescind. vendit. f. Afl. decis. 220. n. 1. Dec. cons. 27. & cons. 180. Lofred. cons. 23. col. 3.

Ratio huius sententiæ videtur, Quod volenti non
26 fit dolus, neq; iniuria l. cum donationis C. de transact. l. p. §. vsq; ad duo ff. de minorib. & horum sententiam sequitur Alex. Trentacinq. lib. 3. var. resol. tit. de emptione, & venditione resol. 3. nu. 11.

Contrariam tamen sententiam, quod scilicet enor-
27 missimæ læsioni non possit renunciari, probat post Alex. cons. 139. lib. 7. Ias. cons. 135. nu. lib. 4. Dec. cons. 39. sub nu 9. cons. 70. col. pr. in fine, & cons. 479. nu. 11. ac cons. 551. nu. 4. quam sequitur Cephal. sibi contrar. in cons. 142. nu. 30.

28 Quia cum ex læsione enormissima præsumatur dolus, vt probat. Bar. in l. si societate §. arbitrorum ff. pro socio, Cran. cons. 142. nu. 21. & Alba cons. 77. nu. 23. & cons. 100. in fine, Cephal. dicto cons. 142.
29 nu. 31. Quippe etiam dolus ex proposito, vt tradit Didacus in cap. quamuis par. 3. §. 1. col. 3. circa med & sequitur Gabriel all. concl. 3. nu. 49. cum seq. Cran. cons. 142. nu. 22. Cephal. cons. 110. nu. 82.
30 lib. 2. Non potest renunciare ipsi dolo l. si vnus §. illud ff. de pactis, & probat Gabriel. all. num. 49. Conan. lib. 3. tit. de Thesaur. cap. 4. litt. A. Cephal. d.
31 cons. 142. num. 29. vbi scribit dolum re ipsa, & sic præsumptum, parificari cum dolo ex proposito per l. p. in fin. ff. de doli excepti, Quamuis probauerit contrarium idem Cephal. in all. cons. 121. sub nu. 8. Porrus in primo responso registr. in tract. Cauatij, post Pozmib. tr. in quibus casibus crimin. procedi non potest.

Ad rescissionem enim contractus tantum habi-
32 nas species doli æquiparari probat Bargal. tr. de dolo lib. 2. tit. de dolo re ipsa nu. 22. post Dec. Cagnol. & alios ibi relatos.

Etsi statutum de dolo loqueretur. De dolo verò intelligendum est, non de præsumpto, oriente ex
33 re ipsa, vt scribit Bargal. cit. loco 24. & 25.

Quemadmodum dolo de futuro pariter non posse
34 renunciari tradit Cagnol. in l. contract. num. 77. ff.
35 de regul. iur. Diciturq; dolus futurus ille, qui in contractibus ob enormissimam læsionem cadit; Quia non nascitur tempore contractus, sed ita demum, si petatur rescissio ob læsionem enor-
36 missimam l. secunda §. circa de except. l. si quis cum aliter ff. de verbo. oblig. Bar. cons. 98.

Et licet prima opinio censeatur magis communis
37 secundum Gabrielem loco relato; Tamen eam de rigore iuris procedere affirmat Abb. in d. cap. Quintauallus verbo, & intidentur studens concordiæ.

DE AEQVITATE verò hanc vltimam negatiuam
38 procedere subijcit idem Auctor. loco relato, & sequitur Bargalia d. lib. 2. tit. de dolo re ipsa nu. 54. qui sequenti numero scribit hanc conclusionem procedere etiam si specialis renunciatio facta
39 fuisset cum iuramento, Quam conclusionem confirmat etiam idem Auctor lib. 6. reg. 28. num. 9. Vbi tradit renunciationem enormissimæ læsionis non valere.

In hac tamen materia multa consideranda sunt, ad annullandum specialem renunciationem
40 enormissimæ læsionis, Et primo qualitas contrahentium, l. sed si susceperit §. post & ibi Doct. ff. de Iudicijs Bargal. d. tit. de dolo re ipsa nu. 40. & Morot. responso 38. sub nu. 20. Secundo læsio ipsa,
41 quæ euidens esse debet, & in multò plus duplo, siue triplo, & vltra consistere, vt probat idem Bargal. d. tit. de dolo re ipsa nu. 6. vbi num. 39. & 40. scribit læsionem multum excedere debere dimidiam ex Iasone cons. 113. lib. 4. & Curt. cons. 141. n. 5. ac Corn. cons. 189. nu. 13. vers. ex quo putat lib. 1. Quod contingit in casu Grat. cons. 88 lib. 1. Vbi conuentus pro centum, In transactione sexcentum promiserat, cum renunciatione speciali enormissimæ læsionis; Quia eo in casu locū esse rescissioni contractus probat ibidem Auctor ipse, cum promissor videretur potius deceptus, quam aliter.

42 Et sic non in omnibus causis absolutè concludi debet huiusmodi renunciationem specialem non valere, Sed tantum in ijs casibus, in quibus qualitas personarum contrahentium, & negotij circunstantiæ, & euidentissima læsio tam grauis, quippe maxima, id suadeant, Et sic vt
43 tradit Bargal. loco rel. sub nu. 6. relictum est arbitrio Iudicis, quando læsio dicatur enormissima, iuxta tradita per Menoch. de Arbitr. casu 78. cum seq. & scribit Bursa cons. 99. nu. 13. & cons. 25. nu. 5. lib. p.

44 Quando autem, quis agit ad rescissionem contractus ob enormissimam læsionem Iudicium ipsum potest proponere non impetrata absolutione à iuramento, quod sperni posse in casu enormissimæ læsionis decidit Rota Romana, quæ innititur AEQVITATI, vt post Cassiodor.

deciſ. vnica tit. de empt. & vend. probat Cagool. in l. 2. nu. 98. & 99. C. de reſcind. vendit. quem ſequitur Bargal. d. tit. de dolore ipſa num. 38. Quamuis
45 cautius eſſe petere abſolutionem ſubijcit ibidē
Bargal. verſ. vbi definitur; Maximè, quia donec
non eſt probata læſio enormiſſima, agens videtur eſſe periurus, & probatio non fit in principio iuditij.

Ratio autem cur in leſione enormiſſima non ſit neceſſaria abſolutio à iuramento, ea eſſe vide-
46 tur, Quia cum iuram., eſſe non debeat iniquitatis vinculum, & tres Comites habere debeat, Veritatem, Iuſtitiam, & Iudicium, Probata iniquitate contractus, iuramentū remanet ſine iuſtiria; Ideò ſua ſponte concidit, vno ex ſubſtantialibus defficiente *Bargal. citato loco num. 38. in fin. & Morot. Reſp. 88. ſub num. 19. qui ex Siluano conſ. 71. num.* 5. tradit hanc opinionem eſſe veriorem, & Aequiorem, nec in iudicando ab ea recedendum.

Qui auctor ideſt *Bargal.* læſionem quatuor modis conſiderat loco relato *num. 42. cum ſeq.* Videli-
47 cet, quando eſt modica, vel magna, aut maior, ideſt enormis, aut maxima, ideſt enormiſſima.

An autem probata enormiſſima læſione, contractus abſolutè reſcindatur, An verò ita demum, ſi aduerſarius nolit reſarcire læſionem vſq; ad iuſtam quantitatem.

Et licet optio illa ſupplendi ammittatur ab eo, qui
48 dolum commiſit, *Didac. var. reſolut. lib. 1. cap. 4. verbo quoties, & Pinell. in d. l. 2. par. p. nu. 25. C. de reſcind. vend.* Maximè cum dolus re ipſa an-
49 nullet contractum bonæ fidei, ſicut dolus ex propoſito, vt ſcribit *Seraph. de Iuram. Priuileg. 83. nu. 99.*

Tamen cum *Tex. in ipſa l. 2. C. de reſcind. vendit.* apertè conſerat contrahenti facultatem ſupplendi pretium, ſiue damnum illi, qui in contra-
50 ctu fuit læſus; Ceſſat omnis hæſitatio, vt ibidem tradit *Pinell. no. 28. p. p. cap. 4. & ſequitur Bargal. d. tit. de dolore ipſa num.* 47. qui ſubijcit in contra-
51 rium allegata procedere, quando interueniſſet dolus verus, non præſumptus, vt eſt ille, qui ex re ipſa elicitur, idem *Bargal. loco rel. nu. 47. in fine, & nu. 48. verſ. in contrarium tamen.*

Et hoc caſu per reſciſſionem contractus fructus omnes reſtituendi an veniant, etiam à die celebrati contractus, non moti ſoli iuditij, Et cum contractus ipſo iure nullus non ſit, fructuum re-
52 ſtitutio à die eius celebrationis non debeatur, *l. eleganter, & ibi Bart. ff. de dolo, Scrib. in l. ſi quis cum aliter ff. de verb. obligat.*

Dolus enim in contractibus eſt incidens, non dans
53 cauſam, qui idcirco non annullat contractum, *l. Iulianus §. ſed ſi venditor ff. de action. empti*, nec
54 vtilitas pretij ſolet immutare naturam contractus, dummodo non conſiſtat in vno nummo, *l. ſi quis ff. locati*, Idcirco propter talem læſionem nō
55 impediuntur effectus emptionis, Ita eleganter probat *Bargal. loco rel. nu. 48. per totum.*

Læſio tamen non conſideratur in donatione, quæ
56 in mera liberalitate conſiſtit, *Cephal. conſ. 149. num. 51. lib. 1. Alba conſ. 81. nu. 55. verſ. Neq; etiā obſtat*; Prout neq; etiam conſideratur In ſpiri-
57 tualibus, vt in renunciatione, aut permutatione Eccleſiaſtici Beneficij, re non integra, ideſt quando beneficium in alterum illatum eſt *Gloſ. & Bart. in l. ait Prætor ff. de minorib. Iaſon in l. Gallus §. & quod ſi tantum ff. de liber. & poſth.* Idem
58 aduerſus ingreſſum Religionis, Quia licet libertatem amiſiſſe dicatur ingreſſus, Tamen in-
59 greſſus dicitur conditionem ſuam meliorem feciſſe, Præterquamquod, cum Eccleſia ſit loco minoris, inter duos minores, melior dicetur conditio poſſidentis, copiosè *Bargal. relatio tit. de dolore ipſa nu. 67. cum ſeq. plur.*

61 Prout læſio etiam vltra dimidia non conſideratur ad contractus reſciſsionem, quando ſeruatis ſeruandis deuentum eſt ad contractum cum Fiſco, cui non competere actionem ad reſciſsionem probat ample *Gutierez pract. qu. tr. de Gabellis qu. 147. nu. 6. Quam ſententiam ſequitur Aneudanus tr. de exequen. mandatis par. 2. cap. 12. n. 12.*
62 *fol. 190.* Vbi apertè tradit non reuocari locationes rerum Fiſci ſub prætextu læſionis; Nec Fiſcus, vel Reſpubl. deinde inueniat, qui cum ea contrahat poſt *Lucam de Penna in l. congruit C. de locat. prædiorum Ciu. lib. 11.*

Et quia de hac materia læſionis amplè ſcripſimus ſuperioribus diebus in cauſa D. Comitis Nuuolariæ, in qua alij plures iuris articuli examinantur, ad communem vſum, & vtilitatem hic ſubijciuntur ſcripta ipſa.

Pro Illuſtriſsimo, & Excellentiſsimo DD. Camillo Gonzaga Comite Nuuolariæ in cauſa prætenſionis Illuſtriſsimi, & Reuerendiſsimi D. Archiepiſcopi eius fratris.

Adſit Virtus Spiritus Sancti.

CVM cauſa hæc ſit cognoſcenda à Sereniſsimo Duce Mantuæ Arbitro electo, cui tot eruditiſsimi Viri aſsiſtunt, breuitate præſertim vti debemus, & neceſſaria tantum pro veritatis dilucidatione deducenda ſunt, apparatu quolibet,
63 & ſuperfluis de induſtria prætetitis, Vt de Sereniſsimo Duce Sabaudiæ arbitro inter Sereniſſimos Duces Florentiæ, & Ferrariæ ſcribit *Natta conſ. 615. in princip.*

Et pro clariori rei intelligentia, Præmittendum eſt veram, & ab omnibus approbatam eſſe con-
64 cluſionem conuentionibus iuratis ſtandum eſſe, nec ab illis poſſe recedi, cum improbum ſit promiſsionis cautione proximum fallere, Maximè vbi ex certa ſcientia, etiam cum interuentu Sapientum, aut artinentium facta ſunt, *Vul. l. Iuſgentium §. Prætor ait ff. de pactis, & ibi ſcrib. Menoch. conſ. 35. nu. 1. & 16. ac conſ. 55. nu. 6. Annæus Rob. lib. 1. rerum iudicat. cap. 2. & Suarez in ali. 21. in fine, & diximus nos in tract. de Aequitate lib. 1. cap. 13. nu. p. & cap. 67. nu. 4.*

65 Quia

65 Quia instrumentum publicum dicitur proba-
tio probata, est casus legis; Contra quem nonnisi
probationibus plenissimis, & durioribus venire
quis potest *glos. in l. cũ precibus C. de probationibus*
Surd. cons. 6. num. 11. & cons. 134. num. 34. latissimè
Gratian. discept. forens. lib. 4. cap. 717. n. 24. & 796.
nu. 11. & cap. 939. nu. 4. & cap. 993. nu. 20. par. 5.

Secundo præmittendum est ratione læsionis, quam
in instrumento, & conuentionibus adfuisse quis
supponit, Non concedi rescissionem, siue res-
titutionem, nisi ea intra quadriennium à die
66 celebrati contractus petatur maiores; Per mi-
nores verò à die, quo ad vigesimumsextum an-
67 num peruenerunt, & sic post perfectam æta-
tem *Tex. est expressus in l. fin. C. de integr. restit.*

68 Quod in Ecclesia procedere statuit Summus
Pontifex in *cap. 1. & 2. de restitut. in integrum lib.*
6. & in Clem. p. eod. tit. Specul. tit. de restitut. in in-
tegrum §. intra quantum tempus num. 2. in fine, Soc.
Iun. cons. 115. num. 41 lib. 2. & Ias. in Authen. quas
actiones num. 35. C. de Sacros. Ecccles. quos sequitur
Odd. de restitut. in integrum q. 19. num. 22. cum seq.
& nu. 47.

69 Et quamuis vbi læsio enormissima sit, etiam
post lapsum quadriennij, rescissionem, siue resti-
tutionem admitti voluerunt nonnulli *Scrib. per*
Glos. in d. cap. 1. de restitut. in integrum lib. 6. Cassa-
dor. decis. vnica nu. 5. de empt. & vendit. Padill. in
repet. l. 2. C. de rescind. vend. num. 40. Odd. d. qu. 19.
sub num. 92. in fine, Gratian. discept. forens. 148. nu.
29. par. p. Parlador. rerum quotidid. lib. 2. cap. fin. §.
16. nu. 14. p. 5. & Felician. de cens. lib. 2. C. p. n. 40.

70 Quorum traditio tamen impugnatur à multis
Doctoribus, dum *Tex. in d. cap. 1. de restitut. in in-*
tegrum lib. 6., loquitur de Ecclesia tantum, non
de alijs personis, & sic non possunt Eccl. & mi-
71 nor hoc casu equiparari, Quia Ecclesia semper
minor dicitur, quod non contingit in minore,
qui tractu temporis efficitur maior; Et licet ra-
tio, ob quam in casu enormissimæ læsionis con-
ceditur restitutio, fundata videatur in præsump-
72 to dolo Aduersarij *l. si superstita C. de dolo, l. om-*
nes §. Lucius ff. quæ in fraudem creditorum, Gam-
ma decis. 94. n. 3.

73 Tamen hæc doli præsumptio compensatur cũ
negligentia minoris, qui postquam effectus ma-
ior tam diù tacuit; Vt quandoq; tutus sit ab
74 exceptione restitutionis in integrum, vel rescis-
sionis contractus, ille, qui contraxit cum mino-
re, vel aliter, vt notat *Granat. ad Vestrium lib.*
4. cap. 4. quem refert Odd. all. qu. 19. nu. 37.

Maximè si cum iuramento in contractu fuisset re-
nunciatum, etiam enormissimæ læsioni, vt hoc
75 in casu, & probat *Gonzal. de restitutione in inte-*
gr. sub nu. 20. versic. tertio Infero tom. secundo, &
hanc sententiam amplectitur *Vrsil. ad Affl. decis.*
322. sub n. 7. vbi apertè tradit, numquam potuis-
se prætextu enormissimæ læsionis obtinere in
practica restitutionem in integrum fauore ma-
ioris aduersus contractum post *Crau. cons. 192.*
& Alex. cons. 105. lib. 6.

Et quam minime procedere in renunciationibus,
& alijs remissionibus, iurium acceptilationibus,
& pactis de non petendo factis, etiam à minore
76 cum Iudicis decreto, vbi lapsum sit decennium
probat *Odd. d. qu. 19. nu. 63.* Quæ renunciatio-
nes, & pactum de non petendo, cum Iudicis de-
creto interuenerunt in instrumento diuisionis,
de quo est Quæstio.

Prout, quando agitur de primogenitura, quã iam
approbauit secũ dogenitus, Per huiusmodi clau-
sulas, & renunciationes, ac etiam per fructuum
perceptionem ex bonis sibi in diuisione assigna-
tis per longum tempus; Quod tunc lapso de-
77 cennio vlterius agi non possit ad rescissionem
contractus, Etiam ob enormissimam læsionem,
expressè, & in nostris terminis probat *Menoch.*
cons. 401. nu. 44. cum seq., qui loquitur de Fratre
Com. Mirandulæ, qui in diuisione approbauerat
primogenituram constitutam per eorum Patrẽ;
Mox lapso decennio rescissionem contractus pe-
tebat, in quam sententiam citat *Crau. cons. 624.*
in fin. Dec. Paris. Curtium, Albam, & alios ibi
relatos.

Et præcipuè in hoc casu procedit conclusio Meno-
chij, dum post perfectam ætatem annorum vi-
gintiquinque, expressè cum iuramento iterum
approbauit diuisionem ipsam D. Archiepisco-
pus per nouum instrumentum generalis libera-
tionis reciprocæ factæ inter ipsum, & Co. Ca-
millum, ac Comitissam Victoriam eorum Ma-
trem ratione administrationis, & tutelæ, cum
expressa renunciatione etiam enormissimæ læ-
sionis; Vt ex ipso instrumento celebrato die 28.
Nouembris 1610., Et sic triẽnio exacto, & vltra
à die primi contractus; ne dum dierum quinq;
quod breue tempus ad confirmationem prioris
contractus, Nihilominus magnifacit *Morot. res-*
ponso 88. sub nu. 13. vers. Secundo errauit.

Per quam approbationem, & nouã promissionem,
ac reciprocam liberationem cum renunciatione
78 enormissimæ læsionis, Omnia præclusa dici-
tur via vlterius agendi D. Archiepiscopo *l. Quæ-*
ritur §. si venditor ff. de adil. edicto, Dec. cons. 180.
n. 4. Didac. var. resol. lib. 2. cap. 4. n. 5. Molin. de pri-
mog. lib. 2. cap. 3. n. 19. Padil. in repet. l. 2. C. de re-
scind. vend. nu. 43.

Valet enim renunciatio enormissimæ læsionis fa-
79 cta à persona præsertim discreta, & prudenti, vt
est D. Archiepiscopus, & probat *Fabian. de Mon-*
te tr. de emptione, & venditione q. 8. princip. n. 15.
per d. l. quarit. §. si vendit. ff. de edil. edicto; Pantal.
Crem. in d. l. 2. nu. 98. C. de rescind. vend. facit etiam
l. fin. §. fin. C. si maior factus alie. ra. hab. & ibi scrib.
Dec. cons. 200. nu. 4. vers. praterea etiam dato, &
cons. 232. nu. 6. Cephal. cons. 121. sub nu. 8. Et hanc
esse communiorem sententiam, quando præser-
tim ex qualitate personarum sumus certi non
80 interuenisse dolum, Vt hoc in casu, attẽta qua-
litate D. Com. Camilli, & ipsius D. Archiepisco-
pi, vt post Gabrielem *tit. de Arbitris lib. 2 concl.*
3. nu. 39. & 59. probat Bargal. tr. de dolo lib. 2. tit.

de

de dolo re ipsa num. 58. cum seq. plur.
81 Geminata etenim hæc promissio, & comprobatio facta ex internallo tanti temporis per D. Archiepiscopum, tantæ est potentiæ, vt omni postpositis læsione vlterius contra contractum, & iuratam promissionem venire nequeat *l. Balista ff. ad Senatus Cons. Trebell. Sabast. Medic. tr. de*
82 *reg. iuris par. p. reg. 3. ampliat.* 116. Quis magis deliberatam voluntatem ostendidit, vt tradit *Mascard. conclus. 345. nu. 52. vers. nono, quem sequitur Polid. Ripa sing. obseru. 179. num. 5. cum seq. Ad rem Alba cons. 734. nu. 54. quos sequitur Affinis, & Praeceptor Meus Senator Paulus Bellonus tr. de his qua in cont. fiunt cap. 97. per totum, praesertim nu. 9. & nu. 13. lib. p.*
Cum error omnis, & dolus ex qualitate personæ D. Archiepiscopi post perfectam ætatem confirmantis contractum per eundem antea gestum cum decreto Prætoris, & interuentu attinentium,
83 excludatur, vt copiosè has qualitates perpendendo Iudicis arbitrio, quando lapsum est biennium inter primum, & secundum contractum, probat *Io. Euterius in reper. Auth. Sacramenta puber. nu. 98. cum tribus seq. C. si aduersus vendit.*
84 Et ob vim geminationis receditur à regulis iuris *l. si mulier la 2. C. ad velle. Alex. Trentacinq. lib. 3. var. resol. tit. de fideiuss. resol. 2. nu. 2. Costa in eius praxi conuent. par. p. nu. 131. D. Eruditissimus Merenda lib. 2. controuers. iuris cap. 36. nu. 11.* Valde conferunt ea, quæ tradit *Castrens. in cons. 305. lib. 2.* Vbi filia per geminatam promissionem renunciauerat paternæ, & maternæ hæreditati; Quia cum vtramq; renunciationem fecisset, dum esset minor annis viginti, sine Iudicis decreto, conclu-
85 dit, quod non obstante actus geminatione, non valet renunciatio.
Ergo in hoc nostro casu valebit, cum geminatio actus facta sit post perfectam ætatem à D. Archiepiscopo; Et prima renunciatio facta fuerat cum decreto Iudicis, & interuentu peritorum.
Enixam enim mentem contrahentium non solum significat geminatio promissionis, Sed & omnes solemnitates vl sua supplet, & omnem erroris præsumptionem adimit, vt ferè in his terminis probat *Rol. cons. 28. nu. 42. cum tribus seq. lib. 4. quem sequitur Galnanus cons. 1. num. 13. cum seq. Bardell. cons. 62. nu. 1. & 2. late Alex. Trentacinq. lib. 3. var. resolut. tit. empt. & vendit. resol. 3. num. 14. vers. quanam opinio.*
Nihilominus admissa ex abundanti, & (citra veritatis præiuditium) Prima opinione, quod alz. attenta enormissima læsione concedatur restitutio aduersus contractum, & illius rescissio, etiam ipso quadriennio intra annos triginta, vt post
87 alios voluit *Parladorus loco relato num. 14. Gratian. cap. 148. nu. 19. par. p.*
Permittendum est tertio loco, quod de læsione
88 enormissima plenissimè, & liquidissimè constare debet, Non autem ex coniecturis, & præsumptionibus, siue in Doctorum controuersis opinionibus fundari potest, cum agatur de rescindendo cõtractu, vt probat *Innocen. in cap. cum ex litteris post nu. 7. vers. sed in isto casu, & vers. Ego nõ credo. extra de restitutione in integrũ, & ibi plenè Abb. sub num. 16. Specul. in tit. de restitutione in integrum sub rubr. de effectu restitutionis vol. 4. & in §. quis autẽ sub rubr. quis, & quando pos. in integrum restitutionẽ peti col. 11. vers. Illud quoq; praemittendum faciunt tradita per Bart. in l. Nam, & postea §. si minor sub nu. 7. ff. de inreiur. Pantal. Cremen. in repet. d. l. 2. C. de rescind. vend. n. 276. Benintend. decis. 85. nu. 2. & nu. 9.* vbi hanc magis communem, & receptam esse opinionem trahit, *hos sequitur Mascardus de probat. concl. 963. num. 16.*
Prout hanc eandem conclusionem probat *Dec. cons. 474. nu. 11. & Gozad. cons. 44. num. 8. quos sequitur Ludouis. decis. 120. nu. 14. cum seq. & decis. 406. nu. 18. in fine,* vbi apertè probat, quod cum
89 præsumptio stet pro validitate contractus etiam à minore celebrati, in quo interuenit Iudicis decretum. Qui ad eius nullitatẽ est, agit, tenetur plenè, & concludenter probare defectum quẽ pati contractum supponit; Nec sufficit pro-
90 batio præsumptiua, vt ibidem subijcit *Beltraminus ante vers. Aduertendum tamen, & tradit idem Pantaleo in d. repetit. l. 2. n. 108. C. de rescind. vend.*
Et summa sanè ratione, quia aliter rerum dominia in suspenso semper essent; Et post pacta, & conuentiones iuratas, iterum lapso diuturno tempore, primæua iura quis resumere posset, &
91 Mundi quietem litibus turbare, quod omnino à legibus improbatur, *l. fin. ff. pro suo, & tradit Balb. de rescript. qu. 4 princip. nu. p. & qu. 5. nu. 7. par. p. princip.*
Et eo magis liquidissimis, & manifestissimis probationibus docendum esset in hoc casu de læsione enormissima, eo quia per præsentiam Iudicis, & Attinentium in contractu diuisionis, ad quem deuenit D. Archiepiscopus, excludi om-
92 nino læsionem enormissimam habetur in *l. transactionem vbi Ias. num. p. C. de transactionibus, & probat Bart. in l. frater à fratre nu. 51. ff. de cond. indeb. Deci. cons. 232. nu. 3. Cran. cons. 14. num. 2. quos sequitur Ludouis. all. decis. 120. nu. 13. ac dec. 406. nu. 14.*
Vltimo præmittendum est in dubio pronuncian-
93 dum esse pro validitate contractus; Et illius rescissioni minimè esse locum, vt post *Cran. cons. 151. in fin. probat Alex. Trẽtacinq. lib. 3. var. resol. tit. de empt. & vend. resol. 3. sub nu. 14. vers. quanam opinio.*
His sic præmissis, videndum est, an de prætensa læsione in instrumento diuisionis factæ inter Ill. DD. Com. fratres Gonzagas, plenè, & concludenter constet ex deductis iuribus, & ex subtilissimè allegatis per Præstantissimum Aduocatum Illustriss. D. Archiepiscopi, cum, qui læsum se dicit, id probare teneatur; Quia ea regulari-
94 ter non præsumitur, etiam in minore, nisi probetur, *l. nam, & persona §. si minor ff. de iureiur. & l. Verum §. Item non restituitur ff. de minoribus, Natta cons. 650. nu. 8.*

Et sanè decisiuè procedendo, Cum primum caput
læsionis deducatur ex primogenitura constitu-
ta per Ill. D. Patriarcam, quam primo loco de-
traxit in diuisione D. Com. Camillus Iunior, &
quam minime subesse putat D. Archiepiscopus;
Perpendi debet dictum D. Patriarcam in Testa-
mento relictis hęredibus vniuersalibus DD. Co.
Francisco Camillo, & Alphonso eius ex fratre
nepotibus, constituisse post eorum matrem in
omnibus eius bonis primogenituram, ad quam
masculum nasciturum Com. Camilli vocauit;
Quem primogenitum, vt supra, nasciturum (*ver-
ba præcisa testatoris*) ex nunc dictus D. Testator
instituit hęredem vniuersalem, & sic in infinitum
quemlibet primogenitorum ex Cipo. Com. Ca-
milli, cum prohibitione cuiuscunq; alienationis
directè, vel indirectè, & hoc, quia dictus D. Te-
stator intendit erigere in dictis suis bonis pri-
mogenituram ex Cippo dicti Comitis Camilli;
Prohibendo iterum quamlibet alienationem
etiam suppellectilium, & argenteorum, Eo quia
intendit D. Testator ea omnia, & singula conser-
uare in familia ipsius ad vsum primogeniti, de
quo supra.

In codicillis verò disposuisse eundem D. Testato-
rem constat, quod cum in dicto testamento or-
dinauerit bona eius vniuersa conseruari debere
in eius familia, eaq; post hæredum mortem ad
primogenitum ex Com. Camillo transire, & sic
de primogenito in primogenitum; Ad maio-
rem corroborationem prædictorum in casu alie-
nationis cuiuscunq; per aliquem ex eius hæredi-
bus, vel eorum successoribus fiendæ tunc, & eo
casu cadant, qui contrauenerint ab omni iure
sibi in dictis bonis quomodolibet competenti,
dictaq; bona contrauenientis applicentur Fabri-
cæ Diui Petri in Vrbe (subijciendo deinde) Vo-
luitq; quod vbi ex Com. Camillo nulli filij mas-
culi nascantur, vel superuiuant; Tunc, & eo ca-
su bona vniuersa, quæ ad primogen. Com. Ca-
milli, & ad eius successores primogenitos deue-
nire debebant; Ea omnia ad primogenitum
Com. Alphonsi dicti Com. Camilli fratris, & ad
d. primogeniti primogenitos masculos in infini-
tum peruenirent, Et sic perpetuam primogeni-
95 turam constituisse constat, Cum verbum in in-
finitum perpetuitatem temporis denotet. *l. falso
C. de diuersis rescrip. Menoch. cons. 95. num. 4. &
cons. 202. num. 8.* Quæ saltem vsque ad quar-
tam generationem se extendit, vt tradit idem
Menoch. cons. 197. num. 65.

Dispositio etenim hæc Testatoris omnes qualita-
tes, & circumstancias perpetui fideicommissi, &
primogenituræ perpetuæ continet, cum plures
substitutiones ordine successiuo factę sint in pri-
mogenitis masculis, Vocando prius primoge-
nitos masculos Com. Camilli Sen. mox eis non
existentibus, Primogenitos masculos Com. Al-
phonsi, expressa causa conseruandæ agnationis,
ac illius splendoris; cum prohibitione cuius-
cunq; alienationis, vt bona conseruentur, vt su-
pra, Quam solam prohibitionem causa conser-
uationis factam, sufficientem esse ad inducen-
dum fideicommissum, etiam in casu mortis, pro-
96 bat *Socin. Sen. in l. si Cognatis nu. 18. de rebus du-
bijs, quem sequitur Bimius cons. p. n. 71.*, Et sic per-
petuam primogenituram fuisse à Testatore legi-
timè constitutam in his terminis probat *Rimin.
Iun. cons. 544. num. 20. cum seq. plur. & num. 32.*
Hoc idem probat *Peregr. cons. 38. num. 6. lib. 5.* per-
pendendo præsertim verbum illud in infinitum,
& ibi declarat eius dicta in alijs pluribus Con-
silijs.

Cum itaq; primogenituram validè constituerit Te-
stator, Nulli dubium est, quin ritè, & rectè in
diuisione fuerint assignata bona dictæ primo-
genituræ Comiti Camillo Iun., Vti primogeni-
to Com. Alphonsi, Esto, quod conditio primo-
geniti non potuerit verificari, nisi in persona
eiusdem Com. Camilli Iunioris, tempore, quo
decessit Comes Iulius Cæsar primogenitus, eo-
rum frater, & tempore, quo ad diuisionem bo-
norum deuenerunt fratres ipsi, Cum ipse Co.
97 Camillus natus sit maior D. Archiepiscopo, vt
probat *Tiraquel. tr. de primogen. lib. 3. cap. 1. nu. 2.*
98 Vnusq; primogenitus esse tantum possit, non
plures, vt dixit *Oldra. in cons. 231. sub nu. 2. in fin.*
Mortuoq; primogenito secundogenitus efficitur
99 primogenitus, *Menoch. cons. 220. num. 124. &
cons. 752. num. 3. Tiraquel. d. tract. de primogen.
q. 42. nu. 3. Molin. lib. 1. cap. 2. nu. 8. Idem Bimius
d. consil. p. nu. 49. & 94. Amplè Vimus decis. 502.
nu. p. cum seq.* Et consideratur qualitas primo-
geniti tempore vltimæ successionis tātum, idest
100 quando factus fuit locus successionis, vt pro-
bat *Menoch. cons. 160. nu. 354. & 357. et d. cons.
220. nu. 220. & nu. 221. & consil. 269. num. 21.
Rimin. all. consil. 544. nu. 151. & nu. 230. Decian.
consil. 16. nu. 2. lib. 4. qui in eadem causa respondit
cum Menochio.*
101 Primogeniti enim qualitas nunquam moritur
sed perpetua sui natura dicitur *Menoch. consil.
1032. num. 26.* Maxime, quando fuit constituta
causa Nobilitatis, & familiæ conseruandæ, vt
in hoc casu explicauit Testator, & ibidem subij-
102 cit *Menoch. num. 27.* In tantum, vt defficiente
primogenito, illico secundogenitus locum, &
denominationem primogeniti acquirat, *Tex. est
in cap. grandi de suppl. neglig. Prælatorum lib. 6., &
in cap. licet de voto, Bal. in l. si quis §. talem C. de
secundis nuptijs, & in l. 2. num. 5. C. de iure emphi-
teot. Alciat. in l. proximus ff. de verborũ significat.
& ibi Rebuff. col. 2.* qui scribit, quod sub verbo
103 primogeniti venit etiam is, quem nemo ante-
cedit. *Cap. Ioseph de verborum signif. Tiraquel. de
primogen. qu. 3. n. 11. Molin. de primog. lib. p. cap.
5. n. 20.* Bimius, qui in terminis super eodem te-
stamento Com. Vitaliani Vicecomitis, super qu
responsum protulerunt *Menoch. Bursa Decian. &
Rimin. Iun. de quibus infra, cons. p. nu. 49.* vbi pro-
bat, quod morte primogeniti secundogenitus ef-
ficitur primogenitus, Quasi ille primogenitus
cum

104 cum non durauerit, habeatur, ac si natus non
esset, vt habetur in cap. *Nã & ego de verb. signif. Peregr. all. conf. 38. n. 3. lib. 5. Cephal. consil. 190. per totum, In terminis Altia. consil. 109. n. 2. lib. 9.* Quã conclusionẽ expressè probat *Menoch. consil. 269. num. 27. & consil. 752. num. 3.* Vbi docet, quod secundogenitus per mortem primogeniti sine filijs masculis dicitur primogenitus, & primo-
105 genituram consequitur idem tradit *Rimin. Iun. cit. consil. 544. nu. 225. ac scribit etiam Bursa. consil. 354. sub num. 19. versic. Quapropter, & num. 23.* vbi admittit secondogenitum fratrem primogeniti, in quo prius primogenitura initium ha-
106 buit, Vocati in potentia primogenitum, deficiente sine filijs ipsum primogenitum, vt euenit in hoc casu; Eandem probat sententiam *Surd. consil. 403. nu. 10.* vbi apertè tradit, quod donec aliquis extat de primogeniti linea, secundogenitus, & qui ab eo descendit, non admittitur ad successionem; Ergo extincta linea primogeniti; succedit secundogenitus, id quod comprobat idem *Surd. nu. 16. & 17.*

Et sic conuincitur opinio eorum, qui affirmarunt,
107 quod mortuo primogenito, in quem successio primogenituræ peruenerat, Illud ius non continuat in secundogenitum, inter quos constanter sententiam ipsam sustinet, in diuerso tamen casu, *Menoch. consil. 220. num. 57. cum seq. plur. & num. 127. cum seq. ac consil. 97. num. 92. post Ias. consil. 8. nu. p. cum seq.*

Quia eorum sententia locum obtineret, quando primogeniti non essent vocati in infinitum, vt hoc in casu vocati fuerunt, & quando ex alijs apertissimis circonstantijs non constaret mentẽ Testatoris fuisse, vt ad primogenitos in infinitum peruenirent bona Testatoris, vt expressè probat *Rim. Iun. d. cons. 544.* per sexdecim fundamenta irrefragabilia, quæ breuitatis gratia non repetuntur, & qui Auctor à *num. 141. vsq; ad finem præsertim nu. 160. & nu. 228.* loquendo in eadem facti specie super qua respondit *Menoch. all. consil. 220. Bursat. dicto consil. 354. & Decian. consil. 16. lib. 4.* eiusdem Menochij sententiam reprobat, & ad contraria sigillatim respondet, ac ea tollit, & eneruat, atq; concludit, quod defuncto primogenito, indubitanter succedit secundogenitus in primogenitura, Quam conclusionem etiam approbauit postea idem *Menoch. all. cons. 369. nu. 27. & consil. 752.* & sic quodammodum sibi contrarius priorem opinionem reuocare videtur, Quam primam sententiam perplexam esse admittit idem *Menoch. in addit. ad dictũ consil. 220. registrat. in 13. & vlt. vol.* eius Consiliorum sicuti aliam eius conclusionẽ in eadem materia firmatam *dicto cons. 97.* plurimum dubitationis habere fatetur idem Auctor, in eadem addit. ad ipsum *cons. 97.* registrat. vt supra.

Comprobatur nostra hæc conclusio per eundem *Decian. dum dicto cons. 16. num. 44.* scribit; quod quando agitur de succedendo primogenito vltimo loco defuncto, qui fuit primus hæres pri-
108 mogenitus Testatoris; Tunc admittitur secundogenitus, quam admitti non posse credit, vbi iam hæreditas primogeniti deuenisset ad alium primogenitum vltimo loco defunctum, vt in ea facti specie euenerat: Et sic cum Com. Camillus successerit in primogenitura post mortem Co. Iulij Cæsaris primi hæredis primogeniti, cessat omnis scrupulus, & verificatur conclusio Deciani.

Quemadmodum valdè etiam confert huic nostræ conclusioni ea adducta ratio per *Decian. num. 50. & sub nu. 56. versic. non obstat septimum, & versic. non obstat octauum;* dum affirmat, Testatorem eo in casu loquutum fuisse in prima substitutione de descendentibus, quorum secundogenitum vocauit deficiente primogenito, quem secundogenitum non considerauit in casu secundæ substitutionis factæ fauore transuersalium; Et
109 idcirco inter transuersales non habuisse in consideratione secundogenitum, cum maxima sit defferentia inter descendentes magis dilectos,
110 & transuersales. *d. l. cum Pater §. pen. ff. de leg. 2. & l. fin. de natur. lib.*

Namq; cũ prima, & secunda substitutio testatoris in hoc nostro casu loquatur de transuersalibus, non de descendentibus, & deficiente, vel non existente linea masculina Com. Camilli Senioris eius ex fratre nepotis, cuius primogenitum primo loco vocauerat, Substituit, & vocauit primogenitum Com. Alphonsi Senioris, & tertiogeniti ex nepotibus Testatoris, ac in infinitũ eius primogenitos, Apertissimè paret voluisse Testatorem Com. Camillum Iuniorem effectum primogen. ob mortem Com. Iulij Cæsaris, succedere in ipsa primogenitura perpetua, cum omnes sint transuersales Testatoris, & consequenter æquæ dilecti.

Cuius Menochij traditio eo elatius ex se eliditur, dum idem Auctor eodem *consil. 220. à num. 11. vsq; ad nu. 33.* probat fideicommissum in eo casu constitutum, ad quod primogenitus erat vocatus, adhuc durare, non obstante morte primogeniti; Quamuis exinde probare nixus est, primogenito defuncto sine filijs masculis non fieri locum secundogenito, sed fideicommissum ad filiã fœminam primogeniti deuolutum esse.

Si etenim admitteretur conclusio per *Menochium* firmata, quod decedente primogenito in eius locum non ingrediatur secundogenitus eiusdem lineæ, Non solum hoc contra Testatoris mentem expressam in casu nostro sequeretur, dum vocauit primogenitos in infinitum, Sed vlterius omnes ordines primogenituræ in vniuerso Mundo confunderentur; Præsertim in feudis, in qui-
111 bus mortuo primogenito sine filijs masculis succedit secondogenitus, & eo decedente tertiogenitus, & successiuè cæteri fratres, non autem fœminæ, vt scribit *Oldrad. consil. 94. num. 15.* Quod procedere etiam affirmant scribentes, si primogenitus morte ciuili moriatur, vel primogenituræ renunciat per *Tex. in l. p. ff. de success. edicto,*

edicto,

edicto, Tiraquell. d. trac. de primogenitura qu. 4. nu. 9. in fin.

Et euenit in Mantuano Ducatu, in quo deniquè ſucceſſit ipſemet Sereniſs. D. Dux, originem habere à ſecondogenito, cuius fauore obſeruatus fuit modus hic ſuccedendi, & qui (vbi admitteretur Menochij aſſumptum) excluſus omnino fuiſſet, ſtantibus alijs de eadem familia, & ſtante Sereniſſima Sorore D. Ducis vltimo loco defuncti, quod abſurdiſſimum eſſet abſurdum;

112 Valet enim argumentum à feudis ad primogenituram, cum eadem militet ratio *Socin. conſil. 47. nu. 4. cum ſeq. plur. lib. 3. Pariſ. conſil. 72. nu. 74. lib. 4. Gabriel conſil. 107. nu. 6. Decian. d. conſil. 16. nu. 5. & 22. lib. 4. & Surd. conſil. 403. nu. 7.*

Quæ ſanè ſententia eo efficacius procedit in hoc noſtro caſu, dum apertis verbis patet diſpoſuiſſe Teſtatorem in codicillis, in euentu, quod ex dicto D. Camillo Seniore nulli legitimi, & naturales filij maſculi naſcerentur, vel nati defeciſſent, Tunc, & eo caſo &c. Et ſic filios in plurali numero, non in ſingulari vocauit; Quamuis primogenitus vnus tantum conſequi poſſet primogenituram, videlicet, Primus, & eo decedente, ſecundus, & ſucceſſiuè, quia in pluribus verifi-
113 catur numerus pluralis, ordine tamen ſucceſſiuo, vt tradit. *Bart. in l. fin. ff. ad Trebel. Veronen. in l. in vſu iuris nu. 2. ff. de verb ſignif. Rimin. Iun. d. conſil. 544. nu. 12. & 161.*

Et licet negare non potuit idem *Decian. ſub nu. 53. verſic. non obſtat tertium, & nu. 54.* quod in feudis conceſſis ex beneficio Principis, decedente primogenito ſine filijs maſculis, ſuccedit ſecundogenitus iuxta doctrinam *Oldradi in conſil. 252. & Lofredi conſil. feudal. 24.* Tamen nixus eſt probare hanc concluſionem non procedere in primogenituris bonorum allodialium, in quibus ſtrictam faciendam eſſe interpretationē ſupponit; Namq; præterquāquod argumentum à feudo
114 ad primogenituram optimè procedere ſupra fuit probatum, & tradit *Paris. d. conſil. 72. nu. 74. lib. 4.* Cum clariſſima ſit diſpoſitio Teſtatoria in hoc caſu fauore ſecundogeniti effecti primogeniti per mortem primi; ceſſat deducta ratio.

Prout eo magis ceſſat, dum primogenitura hæc conſtituta à tranſuerſali ratione conſeruandæ agnationis, tanquam fauorabilis in ea vocatis,
115 large, non ſtrictè interpretanda venit, vt ad Saturitatem; probat *Rimin. Iun. conſil. 23. nu. 83. poſt Cephal. conſil. 137. & repetit idem Rimin. in all. conſil. 544. nu. 78. 81. 85. cum ſeq. & nu. 105. & 126. cum ſeq. 167. 193. 238. cum ſeq. & 266.* vbi infinitos in eam refert ſententiam, ferè ab omnibus communiter approbatam.

Non enim tollitur in totum ius agnationis ex conſtitutione primogenituræ, vt aliqui putarunt,
116 ſed tantum diminuitur, ſiue potius differtur; Cum primogenitis deficientibus ſine filijs, ipſi quoq; agnati, tanquam primogeniti effecti, admittantur, *Bec. conſil. 56. nu. 42. lib. p. quem ſequitur Rimin. cit. conſil. 544. nu. 105.* Et hanc concluſionem admittit etiam idem *Menoch. in all. conſil. 220. num. 48.* Quando conſtat manifeſtè de voluntate fideicommittentis, vt in hoc caſu liquet. Quod etiam probat idem *Menoch. loquendo de primogenito in conſil. 980. nu. 32.*

Regula autem, quod ſecundogenitus ſemel excluſus ſemper excluſus cenſeatur, procedit, quando
117 excluſio eſſet abſoluta, & perpetua; Non autē, ſi ad tempus, & ſic durante primogenito, & eius maſculina linea, vt poſt *Pariſ. d. conſil. 72. nu. 109. cum plur. ſeq. lib. 4. & Gabrielem conſil. 107. nu. 5. lib. p. probat Rimin. Iun. ſæpius citato conſil. 544. nu. 106. cum ſeq. & tradit Surd. all. conſil. 403. nu. 10. 16. & 17. ac dixi ego in tr. de Aequitate cap. 94. n. 53. cum ſeq. lib. p.*

118 Quia ſtatim eius locum ingreditur ſecondogenitus, vt probauimus ſupra, & admittit idem *Menoch. d. conſil. 220. nu. 51.* licet deinde reſipiſcat; Maxime cum hoc fuerit expreſsè prouiſum per Teſtatorem in hoc caſu, vt ſupra fuit dictum; Et prohibitio, ſiue excluſio ſecundogeniti temporaliter, videatur loqui, dum ſcilicet durabit primogenitus, & eius linea, vt declarat *Bald. in Auth. ſi quis col. 5. verſic. & per hoc infertur C. de ſecundis nuptiis, & admittit Decian. d. conſil. 16. nu. 36. lib. 4.*

Quare cum clariſſima ſit diſpoſitio D. Patriarchæ circa conſtitutionem, & conſeruationem primogenituræ in filijs, & deſcenden. maſculis primogenitis D. Co. Camilli Sen. & Com. Alphonſi Sen. eius nepotum ſucceſſiuo ordine, & de eius familia in infinitum, vt ſupra fuit explicatum, & ferè in his terminis probat idem *Menoch. conſil. 775. num. p. cum ſequenti, & conſil. 1099. num. 12. ac tenent. Peregr. all. conſil. 38. nu. p. lib. 5. & conſil. 6. nu. 5. cum ſequenti lib. 6. & Rimin. d. conſil. 544. per totum,* Eſſet nodum in ſcirpo quærere, vbi in dubium reuocaretur ius Comitis Camilli Iunioris in bonis dictæ primogenituræ, ſub prætextu declarationis obtentę per Comitem Alphonſum Patrem à M. Réuer. D. Vicario Regij fauore Com. Iulij Cæſaris filij tunc primogeniti, & ad excluſionem D. Claudij filij naturalis Com. Franciſci.

Quia omni in caſu, tanquam res inter alios acta, non eſſet attendenda, Nihilominus ſtante irrefragabili, & indubitata concluſione, de qua ſupra, Cum ob mortē Com. Iulij Cæſaris primogeniti, illico illius locum, & denominationem primogenituræ acquiſiuerit Com. Camillus Iun. qui idcirco dicitur ipſe primogenitus, vt amplè probauimus ſupra, & tradit *Menoch. conſil. 1023. nu. 13. Peregr. d. conſil. 38. num. p. cum plur. ſeq.* qui ferè in his noſtris terminis loquitur; dum concludit ſecundogenitum ob mortem primogeniti admitti ad primogenituram excluſo filio illius, qui fuerat vocatus ad primogenituram, vbi filius fratris primogeniti primo loco inſtituti deceſſiſſet ſine filijs; quæ qualitas, ſiue clauſula, repetita cenſetur etiam in ſecundogenito Com. Alphōſi Sen. vt probat *Rimin. all. conſ. 544. nu. 166.*

num.166. & 179. cum seq. plur. Qui primogeni-
119 tus dicitur, qui nunc talis reperitur, & reputa-
tur, licet viuente primogenito diceretur secun-
dogenitus, vt post *Alciatum in all. l. proximus ff.*
de verb. signif. probat idem Rimin. all. consil. 544. n.
160. & nu. 225. Ad ipsum Co. Camillum Iunio-
rem spectasse primogenituram, certissimi, & in-
dubitati iuris est.

Declaratum enim fauore Com. Iulij Cæsaris pri-
mogeniti censetur declaratum etiam fauore
120 Co. Camilli in eius locum successi, & nunc pri-
mogeniti, *l. in omnibus offitijs §. non debeo ff. de re-*
gul. iuris, faciunt tradita per Peregr. consil. 19. sub
n. 17. versic. nam regula certa est lib. 4. Prout etiam
conferunt tradita per *Oldradum d. consil. 94. n. 22.*
quem sequitur Menoch. consil. 501. nu. 2. cum seq.

Neq; subsistere videtur ratio in contrarium allega-
ta, declarationem slz. ipsam cum cessione factam
per Præfectos Ven. Fabr. Dini Petri de Vrbe non
conuenire D. Co. Camillo Iuniori, dum facta le-
gitur fauore Co. Iulij Cæsaris tunc viuentis, neq;
de alijs loquatur cessio; Præsertim cum tunc
adhuc viueret Com. Camillus Sen. cuius primo-
geniti, & lineæ fauore, fuerat primo loco consti-
tuta primogenitura.

Quia quatenus tunc vixisset adhuc Com. Camil-
lus Sen. (quod tamen non admittitur, neque
hucusq; probatum fuisse mihi supponitur) cum
eo tempore ipse Com. Camillus Sen. in senec-
tute laboraret, neq; Vxorem, minusq; filios ha-
beret; neque habere arbitraretur, in cælibatu
viuendo, libenterque idcirco passus esset decla-
rationem fauore Com. Iulij Cæsaris primogeni-
ti alterius lineæ, idest Com. Alphonsi eius fra-
tris, post ipsius Com. Camilli Senioris primo-
geniti, & lineam masculinam, à Testatore vocati
ad primogenituram; Postquam locum sibi non
poterat vendicare institutio primogenituræ in
121 proprijs descenden. Cessat dispositio *l. Quam*
diu l. 3. ff. de acquir. hæreditate, & l. antiqui ff. si pars
hæred. petatur, de qua re Surd. consil. 125. num. 41.
vers. statur verò, & nu. 43. & 46. & Ceph. consil.
450. num. 23.

Si enim patientiam non præstitisset C. Camillus
Sen. nulli dubium est, quod successio primogeni-
turæ in suspenso remanere debebat, donec su-
122 berat spes eius successionis, vt scribit *Surd. &*
Cephal. ex aduersa citati, & tradit Menoch. consil.
808. num. 31. Verum cum spem hanc sibi deesse
sciret Com. Camillus Sen. patienter tulit;
Quippe potius desideranit (si eo tempore viue-
bat) vt fauore primogeniti alterius lineæ, (nem-
pe Com. Alphonsi fratris) locum haberet pri-
mogenitura, vt in terminis post *Oldrad. consil.*
95. num. 15. tradit Martin. Landens. tract. de Prin-
cipe qu. 351. incip. primogenitus.

Quam primogenituræ renunciationem non solum
123 expressè, sed etiam tacitè facere poterat ad
proprium preiuditium *Menoch. consil. 158. n. 64.*
& consil. 211. nu. 15. Eaq; sequta renunciatione,
altero ex duobus modis facta, statim ad secun-
dumgenitum peruenit ius primogenituræ; vt
124 inquit idem *Menoch. all. consil. 211. nu. 46. cum*
seq. Lanar. consil. p. nu. 11. cum seq.

Et quemadmodum si Comes Camillus primogeni-
tus ignoraret, diuisisset cum D. Archiepiscopo
fratre bona primogenituræ, nec sibi, nec pri-
mogenito præiudicasset *Menoch. consil. 484. num.*
125 *33. & consil. 181. num. 92.* Quia primogenitu-
ræ bona non conferuntur, *idem Menoch. consil.*
1166. nu. 6. Ita multo minus potest nunc mole-
stari Com. Camillus ab eodem D. Archiepisco-
po ob retentionem bonorum eiusdem primoge-
nituræ, cum facilius admittatur exceptio; quam
detur actio iuris notissimis.

Non etiam obstat, quod cessio facta per dictos DD.
Præfectos se restrinxerit ad fauorem primoge-
niti tunc viuentis, non aliorum, & sic fauore tan-
tum Com. Iulij Cæsaris, non Co. Camilli, Quia
aut dispositioni D. Patriarchæ stare intendit D.
Archiepiscopus, dum in testamento eius vniuer-
sam hæreditatem in primogenituram erexit; Et
omnino est obaudiendus, cum clara adeò sit ip-
sa dispositio, siue primogenituræ constitutio in
perpetuum facta, vt inanis sit omnis hæsitatio,
& in claris non admittantur coniecturæ, nec de-
126 clarationes, nec interpretationes *Bar. in l. si*
quis à filio §. si quis plur. in fine ff. de leg. p. Cardin.
Mant. de coniect. vlt. volunt. lib. 3. tit. p. nu. 20. &
Peregr. de fideicomm. art. 63. num. 7.

Aut cessioni factæ per Præfectos Ven. Fabricæ inni-
titur D. Archiepiscopus, & cum fauore primo-
geniti vocati post obitum hæredum D. Patriar-
chæ ad formam eiusdem Testamenti, & secun-
dum mentem, & dispositionem Testatoris, ces-
sionem ipsam fecerint DD. Præfecti, quæ quali-
tates, secundum slz. dispositionem, & mentem
Testatoris, bis repetitæ leguntur in ipso instru-
mento cessionis, & sic magis enixam, & firmam
fuisse voluntatem Præfectorum, se velle omni-
127 no confirmare cum voluntate Testatoris, li-
quet *dicta l. balista ff. ad trebell. Bim. consil. 19. nu.*
4. Vanissimum est hæsitare primogenituram ip-
sam ad Com. Camillum primogenitum post ne-
cem Com. Iulij Cæsaris fratris spectare ex iuri-
bus supra deductis.

Quia etsi in cessione in specie facta non fit mentio
de dispositis per Testatorem in codicillis, sed
tantum de primogenitis vocatis in testamento,
in quibus codicillis vocantur primogeniti mas-
culi descendentes à Com. Alphonso, vbi defi-
ceret, vel non subesset linea masculina Co. Ca-
milli Senioris; Tamen indubitati iuris est, ap-
pellatione testamenti largo modo venire etiam
128 codicillos *Tex. in l. conficiuntur §. p. ff. de iure co-*
dicillorũ, & in l. Eunuchis in fi. C. qui testam. fac. poss.
glos. in l. p. in fi. ff. de Testamentis, Castren. in l. proxi-
mè ff. de his, quæ in testam. del. Crott. in repet. rubr. ff.
de leg. p. nu. p. & nu. 157. in fine, & ibi Petrus Cris-
pus num. 44. cum seq. & num. 55. cum seq. Vbi sub-
tiliter hanc materiam disputat, ac difficulta-
tem, quando species cum genere nominata
dicitur,

dicitur, vel ne examinat, & sequitur *Eugen. conf. 85. nu. 6.*

Propterea cessionem ipsam loqui patet non tan-
tum de dispositis in Testamento, sed etiam in
codicillis, quia codicilli, & Testamentum vna,
129 & eadem censetur dispositio, aut eodem
tempore facta videtur, Cum vtriusq; effectus
conferatur in tempus mortis, Vnde vnum sup-
pletur, & declaratur per aliud *Text. est in l. 3. §.
si plures ff. vt in possess. legat. Card. Mant. de coniec-
turis vlt. volunt. lib. 6. tit. 4. nu. 28. Bimius conf. 19.
sub nu. p. conf. 47. num. 9. & conf. 305. num. 39. cum
seq. Pereg. conf. 14. nu. 6. lib. 6.*

Maxime stante ipsa clausula repetita secundum
mentem Testatoris, quæ Generalis est, & apta
comprehendere omnia per Testatorem dispo-
130 sita, tàm in testamento, quàm in codicillis *l. ex
facto ff. de hæred. Instit. & l. in conditione ff. de
condit. & demonstrat. Peregr. conf. 5. num. 2. cum
seq. lib. 6.*

Et omni in casu ex communi vsu loquendi ap-
pellatione Testamenti venire etiam codicillos
docet experientia, qui communis loquendi
131 vsus omnino attendi debet, etiam in contra-
ctu, quando verba possunt ambiguitatem pa-
rere, vt post alios probat *Alba conf. 163. nu. 32.
cum seq. Surd. conf. 572. num. 39. Bimius d. conf. p.
num. 56. & Card. Mant. tr. de tacit, & ambig. lib.
22. tit. 8. num. 5. & 6. per l. labeo ff. de suppell.
legata.*

Prout non dicitur alterata dispositio Testatoris,
dum in cessione ipsa fuit purè, & absolutè vo-
catus Primogenitus ad partem bonorum Tes-
tatoris, quam occupabat dictus Com. Clau-
dius filius naturalis Comitis Francisci, Quam-
uis testator non vocasset Primogen. nisi post
mortem eius hæredum primo loco instituto-
rum, qui erant Com. Franciscus Camillus, &
Alphonsus Seniores, Namq; cum eo tempore
iam euenisset casus mortis Com. Francisci, ex-
peditum est pro ea portione purificatam fuisse
conditionem fideicommissariæ primogenitu-
ræ; Et propterea absolutè de ea portione lo-
quitur cessio fauore primogeniti, ad quem tunc
ea spectabat portio; non verò de alijs portio-
nibus, quarum conditio nondum erat purifi-
cata.

Dum enim Testator ordinauit Primogenituram
post obitum eius trium hæredum primo loco
institutorum, & sibi in eodem gradu coniun-
ctorum, tanquam ex fratre Nepotum; Discre-
132 tiuè illum loqutum fuisse credendum est,
cum non omnes tres dicti eius Nepotes, &
hæredes, vno contextu eodem tempore pro-
babiliter erant decessuri, sed diuerso tempore;
Sequuta verò morte vnius, locus fiebat pro ea
portione primogenituræ, *Affl. in cap. p. in 4. not.
nu. 6. cum seq. tit. hic finit lex Feder. post Isernias
in cap. p. §. præterea col. p. Vers. sed quia ponitur
in tit. quæ fuit prima causa benef. amitt. in vsibus
feudorum, Tiraquel. de primog. qu. 3. nu. 6. & Al-
ba conf. 60. nu. 10.*

Et quamuis, vbi attendatur ius cessionis, primo-
genitura videatur in contractu fundata, & sic
strictè veniat interpretanda; E contra verò in
133 vltima voluntate fundata latè fit interpretan-
da iuxta *l. in Testamentis ff. de reg. iur. Et in l. quid-
quid adstrigendæ. ff. de verb. oblig.* Tamen cum ces-
sio ipsa facta fuerit ad finem tantum, & effectum,
vt mens, & dispositio Testatoris suum sortiatur
effectum, & bona prædicta iuxta dispositionem,
& mentem Testatoris, recuperentur, & posside-
antur (verba præcisa cessionis) & sic se in omni-
bus referat ad Testamentum, & ad mentem Te-
statoris, latè interpretanda est, iuribus supra
deductis.

Et propterea non videtur obstare traditionem,
134 *Peregrin. in conf. 64. nu. 20. lib. 2.* Quia scriptura
Testamenti, sub qua codicilli etiam compre-
henduntur, & ad quam se refert cessio, spectan-
da venit, & sic cessant alia tradita per *Peregr.
conf. 70. num. 16. cum seq. lib. 3.* vbi scribit non
135 valere argumentum à maioratibus Hispania-
rum ad maioratus Italię, Cum in Hispanijs voca-
to maiore natu simpliciter alij succedant dece-
dente maioratu, quod non contingit in Italia;
136 Quandoquidem cum in hoc casu expressè fue-
rint vocati primogeniti Com. Alphonsi Senio-
ris in infinitum, cessat deductum obiectum, Vt
elicitur ex traditis per *Menoch. d. conf. 97. num.
50. cum seq. & nu. 59. cum seq. & scribit Peregr.
all. conf. 64. nu. 20. per l. forma ff. de censib. & §. di-
sponat in Auth. de nuptijs.*

Ex quibus tolluntur omnia alia subtiliter consi-
derata per Præstantissimum D. Aduoc. D. Ar-
chiep. dum nixus est probare cessionem ample-
cti tantum personam Comitis Iulij Cæsaris tunc
viuentis, non Comitis Camilli postea nati; Quia
præterquamquod hucusque non fuit doctum
Com. Iulium Cæsarem decessisse post mortem
Com. Alphonsi Patris, minusq; tempore cessio-
nis, nondum fuisse natum Com. Camillum Iu-
niorem; Cum cessio se in omnibus retulerit ad
dispositionem, & mentem Testatoris, superflua
potius, quàm ipsa menti contraria dijudicanda
essent verba in cessione postea inserta, vt infra
ostendetur.

Præsertim, cum verbum *absenti* in ipsa cessione
appositum referetur ad personas Com. Ca-
milli, & Alphonsi Seniorum tunc absentium,
ad quorum vtilitatem ipsis viuentibus facta
est cessio, & eis defunctis ad fauorem primo-
geniti, sub quo verbo primogenitos in infini-
tum comprehendi iam ista fuit supra proba-
tum.

Quamquam etiam si abesse dicitur ea res, quæ in
137 humanis rebus non est, vt decidit *Tex. in l.
mulieris §. abest, & ea res ff. de verb. signif.* Certè
quod hoc etiam procedere patet in nondum
nato, qui in humanis rebus non est, Quidquid
asserant Scrib. hoc intelligi de illis, qui mortui
sint; non autem de ijs, qui numquam sunt nati,
Quia verba Tex. sunt adeò clara, vt quodammo-
do nefas sit super illis hæsitare.

Prout æquè subiecta dicuntur etiam alia subsequen-
tis verba pro eius hæredibus, & successoribus, &
ad habendum &c. ex quibus operari alienabilia
esse bona concluditur per D. Egr. Adu. D. Ar-
chiep.

Quis cum hæc omnia resistant menti Testatoris,
dum voluit primogenituram esse perpetuam,
omnis facienda est verborum interpretatio, re-
cedendo etiam à verborum proprietate, quæ
conueniat menti Testatoris, & conseruationi
138 bonorum, & primogenituræ, *Bero. cons. 188.
num. 13. lib. p. cons. 96. num. 6. & cons. 112. num. 19.
lib. 2. Rimin. Iun. cons. 23. nu. 84. & all. cons. 544.
nu. 35. cum seq. & nu. 58.*

Verba enim intentioni, & menti seruire debent
139 non intentio verbis *Cap. humanæ aures 3. q. 5.
Rim. d. cons. 544. nu. 46.* Et præcedentis maioris
sunt efficaciæ, & potentiæ ad determinationem
sequentium, quam è contra *Glos. & Bart. in l.
quisquis ff. de leg. 3. & in l. auia ff. de condit. & de-
monstrat. Thobias Nonius cons. 32. nu. 12. Rimin.
all. cons. 544. nu. 259. cum duob. seq. Riminus dicto
cons. p. nu. 43.*

Atqui, si secundum mentem Testatoris cessio
eius finem obtinere debet, dubium non est,
quin primogenitis omnibus lineæ Com. Al-
phonsi prodesse debeat, cum qui vult conse-
140 quens, velit etiam omne necessarium ante-
cedens *l. illud ff. de acquir. hæred. l. ad rem mobilem
ff. de procur. Menoch. cons. 232. num. 40. quem se-
quitur Rimin. sæpius citato cons. 544. nu. 173. &
nu. 264.*

Quo pacto an bona peruenire poterunt ad pri-
mogen. familiæ Testatoris in infinitum, vt
disposuit Testator; si sub corticæ verborum
contentorum in cessione admitteretur ea ef-
fecta fuisse alienabilia, vt subijcit *Rimin. loco
rel. num. 229.* Etiam si primogenitus in singu-
lari numero sit nominatus in ipsa cessione;
Quia cum ea se referat semper ad mentem Te-
statoris, vt expresse in ea legitur, & fuit iam
dictum, Præsertim dum post verba, cum hoc
quod post obitum ipsorum, succedat Primoge-
nitus, subijciatur verbum vocatus iuxta formam
testamenti; Et sic ad dispositionem omnimo-
dam Testatoris, omnino se referat.

Quamuis cum in Testamento, & codicillis plu-
rali numero fauore slz. Primogenitorum vsus
fit Testator, dum præsertim subiunxit in co-
dicillis per hæc verba, *Et in euentu*, in quem
ex dicto D. Camillo nulli legitimi, & naturalis
filij masculi nascantur, Prout in dicto Testa-
mento, vel nati defecerint; Tunc, & eo casu
bona vniuersa, quæ ad Primogenitum dicti Co.
Camilli, & eius successores primogenitos de-
uenire debebant, Ea omnia ad Primogenitum
Com. Alphonsi dicti Com. Camilli fratris, &
ad dicti primogeniti Primogenitos masculos
in infinitum perueniant; Indubitatum est om-
nes masculos primogenitos comprehendere
ordine successiuo, cum numerus pluralis non
141 verificetur in vno primogenito, vt supra di-
ximus per *l. vbi numerus ff. de testibus, & l. si liber-
tus §. post annos ff. de manumiss. Testam. Rimin. cit.
cons. 544. nu. 12. nu. 88. & nu. 161.*

Et sic cessant, quæ in contrarium deduxerunt
*Bursatus cons. 354. nu. 11. cum seq. & nu. 24. lib.
4. & Decian. resp. 16. sub nu. 30. cum plur. seq. &
sub nu. 56. vers. Non obstat sextum lib. 4.* qui in
eadem facti spetie cum Menochio responde-
runt, & præcipuum fundamentum ad exclu-
sionem secundogeniti constituerunt, dum eo
142 in casu Primogenitus in numero singulari
fuerat vocatus, & sic admittere videntur com-
prehendi secundogenitum sub nomine primo-
geniti, quando in numero plurali vocatus est,
cum plures fratres ordine successiuo tunc voca-
143 se Testatorem pateat *Cap. Plurales de Reg. Iur.
Rol. cons. 38. nu. 47. lib. 4.* Præcipuè cum nullus
Primogenitus adhuc natus esset tempore testa-
menti, & codicillorum D. Patriarchæ, vt probat
ibidem *Bursa. nu. 14.*

Quæ enixa dispositio cessionis fauore Primoge-
nitorum in Testamento, & codicillis vocato-
rum, & ad finem conseruandi bona in primo-
genitis in infinitum iuxta mentem Testatoris,
liquidissimè, eo elicitur, etiam ex proemio
eiusdem cessionis, per quod declaratur finis
144 contrahentium, vt probat *Randens. decis. Pisa-
na 23. nu. 6. & Gratian. discept. for. 584. num. 12.
& disceptat. 724. nu. 30. cum seq.* Quæ sane bona
non conseruarentur in primogenito, vbi Co-
mes Camillus natus secundogen. sed effectus
primogenitus ob mortem primogeniti, ad ip-
sam primogenituram non admitteretur, *Rim.
d. cons. 544. nu. 173.*

Ad quam cessionem fauore primogeniti iuxta
dispositionem, & mentem Testatoris, optima
145 ratione, & pia mente deuenisse DD Præfec-
tos Ven. Fabricæ paret ex traditis per *Ang. in-
ter consilia Baldi cons. n. 19. Punctus lib. 4.* Quia ob
contrauentionem hæredum huiusmodi causa-
pis censetur potius vocata ad terrorem, & ad
comprimendum cupiditatem hæredum in alie-
natione bonorum, quam vt in effectu consequa-
146 tur, & retineat bona prohibita alienari *Vul-
pell. cons. 152. nu. 3.* quam sententiam amplecti-
tur *Marzar. qu. fideicommiss. 45. vers. vlt. & seq.
Petra de Fideicom. qu. p. nu. 122. Card. Alban. cons.
42. col. 2. in princip. & num. 16. & nouissimè seq.
Alex. Rhandens. decis. Pisana 22. num. 79.* Vbi tra-
dit Eccl. siue Hospitale idcirco teneri ad restitu-
tionem huiusmodi hæredibus, Et hanc opinio-
nem esse Aequam.

Id quod eo fortius apparet, pœnam priuationis
slz. ad terrorem potius imposuisse Testatorem,
quam vt verè bona peruenirent ad Ven. Fa-
bricam; Dum Testator post expressam pœnam
ipsam priuationis illis hæredibus, & succes-
soribus, qui ad alienationem deuenissent; Con-
stituit secundam substitutionem fideicommis-
sariam, & primogenituram fauore filiorum
masculorum primogenitorum D. Com. Al-
phonsi in infinitum, in deffectum successionis

masculinæ

masculinæ Com. Camilli Sen. Vbi enim bona
absolutè, & verè applicari voluisset Ven. Fa-
bricæ; inanis redderetur dicta secunda substi-
tucio facta fauore primogen. Com. Alphonsi,
post expressam pænam priuationis bonorum,
& eorum applicationis ad Ven. Fabr. Quod
absurdissimum esset absurdum, ad quod euitan-
dum omnis facienda est possibilis interpretatio,
147 vt post alios probat *Rimin. d. cons. 544. & 94. ac
nu. 114. Bargal. tr. de dolo lib. 3. tit. de dolo in con-
tractibus stricti iuris nu. 30. f. 299.*

Quippe quod purificata hac vltima substitutione
cenietur adempta prior dispositio pænam res-
148 piciens, & facta fauore Ven. Fabricæ iuxta
*l. si ita scriptum lap. & l. si te solum §. p. ff. de hared.
instit. Cephal. cons. 52. num. 17.* Ex quo tollitur
assumptum in contrarium firmatum, quod per
applicationem bonorum Testatoris Ven. Fa-
bricæ, extincta dicitur primogenitura; Quia il-
lam in infinitum durare satis superque proba-
tum extat.

Additur etiam, quod sicuti per alienationem
bonorum factam per hæredes, & successores
in primogenitura, non infertur præiuditium
alijs primogenitis futuris; Cum non admitta-
tur ademptio hæreditatis in pœnam facti alieni,
149 *Bart. in l. Paterfam. Testamen. in 4. oppos. ff. de
hared. instit. Socin cons. 21. lib. 3. Cephal. cons. 52. n.
2. & 11. ac nu. 21. & Sessa decis. Aragon. 31. num.
36. & in terminis fideicommissi, & primogenitura,
Peregr. de fideicom. art. 11. num. 87. cum seq. plur.*

Qui primogeniti idcirco reuocare possunt hu-
150 iusmodi alienationem *l. pacto §. fratre ff. de le-
gatis 2. & probat Molina primog. lib. 4. cap. 1. nu.
12. & 20. fol. 446. cum seq.* Cum renunciatio
primogeniti per alienationem, vel alio modo
151 facta non possit præiudicare successoribus ad
primogenituram vocatis, vt post alios probat
*Menoch. cons. 211. num. 14. & Cephal. cons. 152.
nu. 73. lib. 2. quos sequitur Surd. cons. 403. nu. 81.*
Ita si primogenitura, de qua agitur, in infinitum
durare debet in primogenitos primo Comitis
Camilli Senioris, deinde illis deficientibus, vel
non extantibus, in primogenitis descendenti-
bus ex Com. Alphonso Seniore, vt statuit Testa-
tor; Concludendum est per alienationem pri-
morum hæredum, nullum factum fuisse præiud.
Com. Camillo Iuniori, nec primogenitis succes-
soribus.

Præterea cum ad diuisionem bonorum tantum
deuenissent primi hæredes D. Patriarchæ, etiam
cum facultate alienandi; Non dicebatur fuisse
per eos contrauentum, nisi sequta reali aliena-
152 tione in extraneos, vt scribit *Alba cons. 29.
n. 16. & probat Petra de fideicommiss. qu. 10. n. 38.*
ad quam alienationem minimè deuenerant, & sic
factum minimè fuisse locum applicationi bono-
rum Ven. Fabr.

Deniq; pro coronide huius principalis conclu-
sionis; perpendi debet, quod Testator vocauit
primogenitum per verbum appellatiuum, non
autem per verbum proprium, quo casu suo
loco, & tempore appellatiuum nomen compre-
153 hendit etiam secūdogenitum ingressum in lo-
cum primogeniti prædefuncti, vt probat *Rimin.
all. cons. 544. nu. 242. Bimius qui super eodem testa-
mento resp. cons. p. nu. 48. & admittit Menoch. in
all. cons. 220. nu. 19. cum duob. seq.*

Quæ testatoris voluntas siue mens omninò ob-
seruari debet, cum id iure naturali receptum
154 sit, vt habetur in *l. non vsq; ff. si quis à Patre fue-
rit manumis. & cap. vltima voluntas 13. q. 3.* Quia
155 Reipublicæ interest, vt voluntates Testatorum
suum sortiatur effectum, *l. vel negare ff. Quemad-
modum testam. aper. Baldus in l. Gallus §. si is in 3.
not. ff. de liber. & posth. Decian. d. responso 16. nu.
74. cum seq. lib. 4.*

Cuius Authoris conclusio mirificè confert huic
nostræ sententiæ; Quidquid enim ille ibi pro-
bauit ad exclusionem secundogeniti; Id resul-
tare constat fauore primogeniti alterius lineæ
iuxta disposita per Testatorem; Verum hoc in
casu excluso Comite Camillo secundogenito,
& effecto primogenito, ob mortem Com. Iulij
Cæsaris fratris, Extincta remaneret omnino
primogenitura, & sic ex diuersis non fit illatio,
& absurdissimum admitti hoc non potest absur-
dum, quod primogenitura in infinitum consti-
tuta, extincta dicatur per mortem primogeniti
sine filijs masculis, existentibus illis duobus eius
fratribus.

Quemadmodum enim in fideicommissis succe-
dit frater proximior fratri defuncto, cum in
156 ijs attendatur proximitas, vt scilicet ordine
successiuo succedant proximiores *l. vlt. C. de
verb. signif. l. si cognatis ff. de reb. dubijs. Alba
cons. 60. num. 10. Decian. all. cons. 16. num. 56. lib. 4.*
Eo fortius hoc obseruari debet in primogenitu-
ra, in qua, & fideicommissum, & primogenitura
157 consideratur *Anchar. cons. 82. Alba dicto cons.
60. num. 10. & Decian. loco rel. num. 9.*

Neq; in consideratione vllo modo esse potest in
hoc casu æqualitas inter fratres seruanda;
158 Quia iura allegata locum fortè haberent quan-
do ageretur de bonis paternis, vel alterius
ascendentis; non autem de bonis transuersali-
bus, siue collateralibus, vt erat D. Testator, &
declarat Anneus Robertus *lib. p. rerum Iudic. cap.
15. vers. pro genero, ac dixi ego in tract. de AE-
QVITATE cap. 7. nu. 6. & 7. lib. p.*

Quamuis absolutissimi iuris sit, iure communi
inspecto, posse parentes relicta filio legitima,
de reliquis bonis ad libitum disponere, & plus
159 vni, quam alio filio relinquere *l. cum ratio ff. de
bo. damna. & l. Quoniam in prioribus C. de Testam.
Roland. cons. 62. nu. 63. lib. 3. & probaui in dicto tr.
de AEQVITATE cap. 83. num. 18. cum plurib.
seq. lib. 1.* Iura verò in contrarium allegata,
Parentes hortantur ad Aequalitatem seruan-
dam inter liberos, non autem Inæqualitatem
160 vetant, vt per *l. cum Pater §. Euictis ff. de leg. 2.
& l. fin. C. commun. vtriusq; probat Bimius cons.
393. nu. 11.*

Et ex his confirmatur conclusio, quod per mortem

Com. Iulij Cæsaris primogeniti, bona primogenituræ constitutæ per D. Patriarcham, tamquam adhuc subsistentis, Integrè spectabant Com. Camillo Iuniori secundogenito, sed effecto primogenito ob mortem Com. Iulij Cæsaris fratris, & primogeniti excluso omnino D. Archiepiscopo tertiogenito, & sic nullam passum fuisse læsionem D. Archiepiscopum in assignatione dictæ primogenituræ facta ipsi Comiti Camillo.

Deueniendo ad secundum caput prætensæ cessionis factæ per Serenifs. D. Ducem Vincentium Primum; Cum ex supra deductis certum sit portionem hæreditatis D. Patriarchæ peruentam ad Co. Franciscum, & post eius mortem occupatam per Com. Claudium, mox ab eodem relictam dicto Serenifs. D. Duci Vincentio Primo, esse subiectam primogenituræ, de qua latissimè fuit actum; Et idcirco spectare Com. Camillo Iuniori; Inanis redditur omnis hæsitatio, Quod illam receperit Com. Camillus sub falsa causa declarationis Serenissimi Magni Ducis; Cum cessio facta per Serenifs. Ducem Mantuæ, facta legatur acceptante, & stipulan. Comitissa Victoria Matre pro tribus eius filijs, & pro Com. Camillo Seniore.

Namq; cum perspicuum sit, eam portionem spectasse Com. Camillo primogenito, Acceptatio facta nomine filiorum per Matrem non potest se extendere ad bona aliena, vti erant ea, de quibus agitur, propria primogenituræ; Cum ven-
161 ditio rei alienæ valeat tantum in præiuditium
ipsius venditoris, non Domini rei venditæ, vt est *Text. in l. rem alienam ff. de cōtrah. empt. & tradit Menoch. conf. 300. num. 68. 69. cum seq.* Vnde
162 dicitur de donatione generali facta, in qua
non continetur res donatori debita ex fideicommisso, vt voluit *Bart. in l. qui Romæ §. duo fratres in 4. & 5. qu. ff. de verb. obligat. & ibi omnes Scrib. ac in l. p. C. de pactis; Boer. decis. 33. nu. 4.* Maxime, quia stipulatio ipsa facta fuit absente Com. Camillo, cuius iuribus nullum fieri potuit præiuditium iuribus notissimis, Neq; rem suam quisq; stipulari possit, *l. nemo 82. ff. de contrah. & committ. stipul. & scribit Io. Gedeus tr. de stipul. cap. 6. conclus. 6. nu. 53. cum seq. fol. 313.*

Sub quo capite aliud etiam deducitur dum Com. Camillus in diuisione retinuit possessionem nuncupatam la Cechina, hæreditatem dictiq. Com. Francisci, & per eundem Com. Camillum assignatam D. Archiepiscopo, pro reintegratione medietatis Casini ipso Com. Camillo in diuisione obuenti, & æstimati à Peritis pretio aureorum 14. mille in totum; Et sic bona prędictæ Cechinæ pro aureis septem mille assignatis D. Archiepiscopo, & quæ bona Cechinæ pertinere ad se supposuit Com. Camillus loco aureorum 25. millium solutorum D. Serenissimo Duci Mantuæ, quos ex fratribus eius bonorum solutos fuisse supponit in compensatione cessionis dictæ hæreditatis factæ per Serenifs. Ducem, vt constat ex instrumento cessionis.

Nullam falsam causam fuisse expressam in diuisione, & nullam posse considerari læsionem elicitur; dum verè pecunias ipsas soluit Serenifs. Duci mater ipsorum DD. Fratrum ex fructibus bonorum primogenituræ, & hæreditatis Com. Camilli Senioris, vt præsumitur, & consequenter propriorum ipsius Com. Camilli Iunioris, cum redditus hæreditarij Com. Alphonsi communis Patris ipsorum DD. Fratrum, non essent tanti valoris, vt debitum hoc tàm egregium potuisset sanari ex illis, deductis alimentis totius familiæ, vt benè nouit D. Archiepiscopus, Præcipuè cum hæreditas paterna ingenti ære alieno grauata esset, vt constat ex inuentario, & fuit narratum in eodem instrumento diuisionis, in quo inter alia, capitale census aureorum 16. mille exprimitur in rationem octo pro singulo centenario, Et onus dotandi quinque sorores, quod æs alienum ad aureos nonaginta mille, & vltra, ascendere enunciarunt.

Et ita præsumendum est ad euitandam suspicionem turpis quæstus, vt tradit I.C. in *l. Quintus ff.*
164 *donat. inter virum, & vxorem, & habetur in l.*
etiam C. de donation. inter virum, & vxorem, Si enim redditus hereditarij, deductis interesse censuum, & legatis, vix sufficientes erant pro alimentis familiæ, Nullo modo ex ijs sanari etiam potuit ingens ipsum æs alienum, Quod cum nihilominus sanasse D. Comitissam matrem horum fratrum constet, Præsumendum est sanasse ex fructibus bonorum primogenituræ
165 Com. Camilli cum aliunde tot pecunias non
potuisset conflare Dom. Comitissa, vt copiosè probant *Menoch. plena præsumptione 51. lib. 3. faciunt tradita per Surdum in decis. 55. nu. 7. & 9.*
166 Vtilius enim videri debet, quod est honestius,
vt ante *Menoch. scriptū reliquit Alciat. præsumpt. 26. sub num. p. vers. tertio intellige.*

Et sic cessat alia præsumptio, quòd ex commu-
167 nibus pecunijs solutio facta censeatur iuxta
sententiam *Crau. conf. 129. num. 2. & 7.* Maxime quando facta fuit per Tutorem, siue Tutricem, vt tradit *Post. Borgn. & alios Mascard. de probation. concl. 1793. n. 6.* Quia hoc intelligitur, quando ex Communibus redditibus verisimiliter fieri solutio potuit; Itaut, cum in hoc casu cadere non possit huiusmodi consideratio, vt supra fuit explicatum; Cesset etiam deducta præsumptio.

Quam sanè deductionem scienter admisit in diuisione D. Archiepiscopus, vti plenissimè edoctus de his omnibus, & quod verè ad D. Com. Camillum spectabant bona ipsa ratione æqualitatis seruandæ, cum hoc AEQVITATI omnino conueniret, vt ex bono, & AEQVO, omissa omni solemnitate, vnusquisque eorum, quod suum esset consequeretur,
168 vt probaui in tr. de AEQVITATE, *cap. 6.*
num. 24. Et quatenus dubia nihilominus esset quæstio, Adhuc tamen læsionem modicissimam contineret, non enormissimam, quæ idcirco in

considera-

considerationе non haberetur, & quam tantum
vbi duplum, vel triplum excederet, eam magni-
168 faciendam esse probat *Bargal. tr. de dolo lib. 2.*
tit. de dolore ipsa num. 46. fol. mihi 159.

Tertium caput læsionis, quod versari supponitur circa annuum redditum sex mille aureorum prælegatorum Domino Archiepiscopo per Comitem Camillum Seniorem, cum illius fructus debuissent impleari singulo anno ad fauorem Domini Archiepiscopi iuxta dispositionem Testatoris, quod minimè factum fuisse supponit D. Archiepiscopus,

Perpendi debent verba præcisa dispositionis Testatoris, qui dum prælegauit dicto D. Archiepiscopo, his vsus fuit verbis, *Item lascio per ragion di legato, che delli miei proprij beni allodiali da eleggersi dalla predetta Contessa Vittoria, ò dalli Arbitri, & amicabili Compositori, quali saranno eletti da Camilino, & Alfonsino figliuoli del già detto Conte Alfonso, mio fratello, ne siino assignati tanti al detto Alfonsino, che rendano scuti sei mille d'entrata ferma ogn' anno.*

Deinde subijcitur, *che li danari, che si trouaranno al tempo di mia morte, e l'istessa entrata annua delli seimille scudi per me, come di sopra, lasciati al predetto Alfonsino, si mettino à honesto, e giusto guadagno, de' quali guadagni, e censi voglio se ne cauino le doti infrascritte per le sopranominate quattro figliuole del già detto Conte Alfonso, e Contessa Vittoria, cioè, quella parte, che non sarà stata pagata à detto nome, e tutto questo fino che detto Alfõsino sarà arriuato all' età cõpita d'anni vinticinq;*

Legatum pariter fecit dictis DD. quattuor sororibus filijs Com. Alphonsi aureorum decem mille pro singula in casu dotis temporalis, ita tamen, quod vbi ois detur dos ab hæredibus Com. Alphonsi in tanta summa, eo casu voluit, quod legatum reducantur ad aureos quinque mille pro singula, Ita vt dos singularum ad aureos quindecim mille in totum ascendat.

Explicauit deinde idem Testator, *e doppo sarà stato sodisfatto alle predette doti; Ordino, che tutto il restante di quel capitale, qual si sarà fatto, e cauato da tali Entrate, e guadagno, si metta pur anche esso à giusto guadagno, sin tanto, che il predetto Alfonsino hauerà viuendo compito li detti anni vinticinque; E prima non si possi mouere per spenderlo; mà finito poi il tempo sudetto si diuida poi trà il mio herede, e detto Alfonsino.*

His sic se habentibus, cum non facta alia expressione, nec distinctione D. Comitissa Victoria Tutrix, & Curatrix DD. Comiti Camilli Iunioris, & Alphonsi, nunc Archiepiscopi, eius filiorum, dotes dederit dictis quattuor filiabus in summam aureorum 60. millium, sequendo formam legati facti ipsis DD. Sororibus per dictum Testatorem aureos 40. mille ex fructibus redditus annui sex mille aureorum Domino Archiepiscopo prælegatorum dedisse D. Com. Victoriam dicendum est; Et sic inaniter conqueri videtur D. Archiepisc. quod facta non fuit implicatio ipsius annui redditus ad eius beneficium, cum fructus dicti redditus fuerint consumpti iuxta tenorem testamenti, & mentem Testatoris, in solutione dotium dictarum DD. Sororum, & si aliquid superfuisset, illius dimidia spectabat ipsi Co. Camillo.

Neque aliquo modo potest imputari eidem Comiti Camillo Iuniori hæredi, quod redditus ipse minime fuerit implicatus ad formam testamenti, vt illum teneri supponit Eruditiss. Aduoc.
169 Domini Archiepiscopi per *l. p. ff. de rebus eorum, & per l. magis puto §. Viduas, & §. si pupillus C. de rebus eorum, de qua Menoch. de Arbitr. 171. num. 67. & Simoncell. de decretis lib. 3. tit. 8. num. 120.*

Quia cum ipsemet Testator disposuerit, vt id fiat per Comitissam Victoriam, pœnes quam erat administratio bonorum Dom. Archiepiscopi; Cessat omnis hæsitatio, cum enim iusserit Testator id perfici per D. Comitissam Victoriam non potest considerari grauamen, sine præiudi-
170 tium aliquid D. Archiepiscopo, vt tradit *Bal in l. Imperator §. si centum in fine ff. de leg. 2. Pantaleo in repet. d. l. 2. num. 90. C. de rescind. vend.* Præsertim cum ex deductis appareat fructus dicti redditus fuisse consumptos pro maiori parte in causam dotium, ordinatam per Testatorem.

Quamuis etiam cum idem Com. Camillus esset minor tempore mortis Com. Camilli Senioris, & sub tutela eiusdem D. Comitissæ Victoriæ; Excusandus esset ob retardatam implicationem, quatenus etiam es fieri potuerit, Vt dicitur de Matre, quæ intra annum non petijt dari Tutorem filio pupillo, quia si intra illud tempus decedat filius pupillus, Regulariter Mater non consequitur legitimam in bonis filij: Ve-
171 rum, si Mater ipsa esset minor, ea excusaretur à pœna priuationis legitimæ, vt habetur in *l. 2. C. si aduersus delictum Corn. cons. 40. num. 3. lib. 3. Et probaui ego in tr. de AEQVITATE cap. 94. nu. 20. lib. p.*

Prout ad sanandum reliquum æs alienum Paternæ hæreditatis, constituens summam aureorum 90. mille, vt expressè legitur in Inuentario, & in Instrumento diuisionis, computatis tamen dotibus dictarum DD. Sororum ipsorum Co. Camilli, & D. Archiepiscopi, fructus dicti prælegati fuisse consumptos pro portione ipsi D. Archiepiscopo spectante ex dicto ære alieno constat.

Vbi enim ex fructibus dicti prælegati, & primogenituræ Com. Camilli non fuisset sanatum æs alienum relictum per Com. Alphonsum eorum Patrem, in tanta summa, & constituens aureos nonaginta mille; Certum est, quòd per venditionem tot bonorum ipsius hæreditatis id fieri debuisset; Et sic longè minor pars hæreditatis paternæ obuenisset D. Archiepiscopo.

Si enim ex fructibus dicti prælegati æs alienum hæreditarium ad D. Archiepiscopum pro dimidia spectans fuisse sanatum admittit Dom.

Archiepiſcopus, non eſt quod de eorum impli-
catione nunc agatur; Si verò ex bonis paternis
id ſanatum fuiſſe mauolt, ea portio paternæ hæ-
reditatis, quæ ad ſanandum æs alienum diſtrahi
debebat, pro implicatione fructuum prælegati
eidem deſeruire debet; Et ſic quocunque ſe
vertit D. Archiepiſcopus, eius iura intacta re-
manere comperiet, & conſequenter nullibi læ-
ſum fuiſſe cognoſcet, ne dum enormiſſimè, vt
erroneè fuit ſuppoſitum.

Accedit etiam, quòd per ampliſſimam liberatio-
nem reciprocam hinc inde factam ab ipſis DD.
Fratribus, ac etiam reſpectu adminiſtrationis
tutelæ fauore D. Comitiſſæ Victoriæ, ad quam
deuenerunt ipſi DD. Fratres die 28. Nouem-
bris 1610. poſtquam perfectam ætatem anno-
rum vigintiquinque complenerat D. Archiepiſ-
copus; tollitur omnino aditus omnia vtrique
parti conquerendi de præcedentibus diuiſioni-
bus; Cum liberatio ipſa reciproca, & appro-
batio diuiſionum, facta fuerit poſt perfectam ęta-
tem, & ſic reiterata dicantur, contra quam nil vl-
172 terius poſſe deduci probatum fuit ſupra per *l. quæritur §. ſi venditor. ff. de edil. edicto Sen. Bell. d. cap. 97. per totum lib. p. de his quæ ineont. fiunt.*

Neq; quidquam releuat atteſtatio facta in ſcriptu-
ra priuata per dictam D. Comitiſſam Victoriam
Communem Matrem; quod ſcilicet, quamuis
in inſtrumento diuiſionis fuerit affirmatum fru-
ctus annorum duodecim dicti legati annui red-
ditus aureorum ſex mille remanſiſſe pænes ip-
ſam Comitiſſam Victoriam; Contrarium ta-
men verum fuiſſe, quia nec ipſa illos habuit,
minoſque ij fuerunt traditi D. Archiepiſcopo,
vt legitur in dicta atteſtatione.

Certum enim eſt, fidem tanquam ſcripturam priua-
173 tam non facere fidem iuxta *Tex. in l. Inſtrumenta C. de probat. & l. nuda C. de donat. Menoch. conſ. 378. nu. 10. Eugen. conſ. 8. nu. 35. Coſta conſ. p. nu. 93. ac plures, quos refert, & ſequitur Genua tr. de ſcrip. priuata lib. 1. q. 4. nu. p.*

Et omni in caſu cum aliter conſtet ex publico in-
ſtrumento diuiſionis, & ex alio inſtrumento cō-
firmante primum, in quo præſente ipſa D. Co-
mitiſſa, & acceptante, liberationē, quam ad eius
fauorem fecerat D. Archiepiſcopus die 29. No-
uembris 1610. tolli dicitur per hæc inſtrumenta
omnis fides dictæ priuatæ ſcripturæ contrarian-
174 tis ijs, quæ in inſtrumentis continentur, vt
poſt *Bal. in conſ. 198. ad intelligentiam col. 2. verſ. ſcriptum igitur lib. 1. probat Menoch. conſ. 787. nu. 12. & conſ. 807. num. 32. faciunt tradita per Maſcard. tr. de probationibus concluſ. 109. nu. 10.*

Ridicolum præterea eſſet, vt per ſimplicem aſſer-
tionem tertij deſtrui poſſent contenta in inſtru-
175 mentis, aduerſus quæ vrgentiſſimæ, & ple-
niſsimæ probationes requiruntur, vt fuit pro-
batum ſupra in primo præmiſſo, & in his termi-
nis tradit *Hector. Felic. alleg. 14. num. 9. cum ſeq.*
dum inquit durum valde, & arduum eſt, velle
contra contenta in inſtrumento publico proba-
re, cum efficaciſſima probatio ex inſtrumento
176 reſultans, maxima cum difficultate tolli, &
remoueri poſſit; Quia de iure fieri non poteſt,
vt probatio debilior reſultans ex præſumptio-
177 ne, ſiue priuata ſcriptura, ſuperet, & tollat
maiorem, & validiorem probationem ex inſtru-
mentis reſultantem *l. fin. C. de edicto Diui Adr. tollitur Bald. in conſ. 21. num. p. lib. 4.* Maxime in
præiuditium tertij, quo caſu huiuſmodi atteſta-
tionem priuatam nihil omnino releuare tradit
177 idem *Genua all. qu. 4. num. 7.* Et præcipuè quan-
do contenta in priuata ſcriptura inuerìſimilia
ſunt, vt inuerìſimile admodum eſt voluiſſe hos
178 DD. fratres bis aſſerere cum iuramento in pu-
blicis inſtrumentis id, quod veritati reſiſtebat,
Grat. conſ. 93. num. 19. lib. 2. quem ſequitur Genua d. q. 4. num. 2.

Et eo magis probare dicitur atteſtatio ipſa, dum
contrariat aſſertioni iuratæ, factæ per eandem
D. Comitiſſam in dicto vltimo inſtrumento ge-
neralis liberationis, ſtipulato diei 29. Nouembris
179 1610. *Felin. in cap. 2. num. 1. de fide inſtrumentorum.*

Quoad quartum caput prætenſæ læſionis, reſpi-
ciens tempus, quo fuit facta aſsignatio, ſiue æſ-
timatio dicti annui redditus aureorum ſex mil-
le, vt ſupra legati, quam habito reſpectu ad tem-
pos mortis Teſtatoris, fieri debuiſſe ſupponitur
180 ex *Cephal. citato conſ. 563. num. 42. cum ſeq. plur. & Peregr. de fideicommiſſ. art. 35. num. 8. & deciſ. 61. num. 11.*

Breuiter reſpondetur non releuare obiectum, tum
quia non fuit ab extimatoribus expreſſum, cu-
ius temporis habuerint rationem in extimatio-
ne, tum quia quatenus ſecundum tempus aſsi-
gnationis facta eſſet extimatio, quòd minimum
releuaret, cum à die obitus Teſtatoris ad diem
aſſignationis factæ anno 1607. incrementum
nullum, vel ſaltem modiciſſimum, fecerint bo-
na, vt notorium eſt; Tum quia læſio non po-
teſt conſiderari habita ratione partis, ſed ad to-
181 tum id, de quo agitur, & ſic totius Patrimo-
nij, & bonorum, de quibus fit mentio in diuiſio-
ne, vt concludit *Socin. conſ. 266. num. 24. verſ. ad quam difficult. lib. 2. & tradit Natta conſ. 525. nu. 50. verſ. ad aliud quod dicitur, quos ſequitur Gratian. diſcept. for. lib. p. cap. 148. nu. 21.* Tum deniq;
quia aſsignatio ipſa facta fuit iuxta expreſſam
diſpoſitionem Teſtatoris, dum mandauit, vt aſ-
ſignatio fieret à Peritis eligendis per eoſdem
DD. Com. Camillum, & Com. Alphonſum
nunc Archiepiſcopum, vel per D. Com. Victo-
riam, quod factum inconcuſsè fuit.

Accedit vlterius, quod in hoc conſtituendo red-
ditu habenda erat ratio fructuum tantum, non
detractis impenſis. Quia inæſtimatione rerum
182 relata ad fructus, ſiue redditus, non fit detra-
ctio expenſarum ex fructibus *l. fundi Trebatiani ff. de vſufr. legato, vt probat Bal. in l. 2. col. pen. C. de reſcind. vend. Quem ibidem ſequitur Pantaleo num. 223.* concluſionem ipſam palpabili ratione
corroborans.

Quintum caput prætenſæ læſionis tollitur omnino

ex

ex deductis supra in resolutione secundi capiti-
tis læsionis; Cum æs alienum paternæ hæredita-
tis adeò graue esset, vt nonnisi ex fructibus, etiã
primogenituræ propriæ Com. Camilli, potuerit
sanari, vt abunde fuit dictum, licet illud sanatum
legatur per Comitissam Victoriam Communem
Matrem, & Tutricem.

Quibus fundamentis accedit etiam alia ratio dedu-
cta ex communiter accidentibus, quis probatio-
nem ex communibus accidentibus sufficientem
esse notatur in *l. nos hoc C. vnde legitimi, & in*
183 *cap. præsentia de probationibus, glo. in* l. *neq, na-
tales C. de probation. & tradit Pantal. in d.l. 2. nu.*
278. *C. de rescind. vend.* Sed frequentius accidit,
quod ex fructibus administratis soluatur æs alie-
num per Tutores; quam è contra. Ergo &c.

Ex qua responsione tollitur etiam sextum caput
læsionis, acquisitiones slz. factas per Com. Vic-
toriam matrem respicientes; quæ tamen aqui-
sitiones in modico constituit, & sic modicissimi
præiuditij essent.

Prout tollitur etiam septimum, continens expen-
sas meliorationum factarum per Com. Alphon-
sum Patrem in Arce Nouellariæ, ac in alia Ba-
gnoli; Namq; cum ex communi voto, & conuen-
tione ipsorum Comitum Francisci Camilli Se-
nioris, & Alphonsi Patris anno vsq; 1577. con-
corditer fuerit constituta Primogenitura in Ca-
stris, Arcibus, & Iurisdictione locorum Nouel-
lariæ, & Bagnoli, & in omnibus quibuscunq;
bonis feudalibus, & Iurisdictionibus, ac etiam
in molendinis, & iuribus aquarum fauore pri-
mogeniti, cum expressa conditione, vt mortuo
primogenito sine filijs masculis legitimis, & na-
turalibus, succedat in ijs secundogenitus, & il-
lius filij primogeniti in infinitum, & perpetuis
temporibus; Quam primogenituram etiam
exinde confirmauit Cæsarea Maiestas; prout
eandem etiam in eius Testamento Com. Camil-
lus Senior confirmauit, prohibendo Com. Al-
phonso sub pœna priuationis legati dicti annui
redditus aureorum sexmille omnem impogna-
tionem, & contrauentionem dictæ institutioni
primogenituræ.

Dicendum est ad huiusmodi expensas obligatum
fuisse Com. Alphonsum Seniorem, nec eas posse
detrahere hæredes.

Quia Vassallus infeudatus tenetur ex fructibus
184 feudi reparare, & reficere Arces tuendo etiam,
& defendendo, ne res deterior fiat, neum cor-
ruat; Iurisdictionemq; iustè exercet Vassallus,
ne abusu, vel negligentia amittat feudum, vt
post *Afflict. & alias probat Garzia tr. de expensis
cap. 12. nu. 70. cum seq.*

Præterea distingui debet inter expensas, an slz.
ex necessariæ, an vtiles, an voluntariæ fue-
rint, Item, an modicæ, au magnæ, Quia ad mo-
185 dicas, necessarias, & vtiles tenetur Vassallus
*l. hactenus alias. l. vsufructu. 7. §. hactenus ff. de
vsufr.* Et compensantur cum fructibus percep-
186 tis, *l. sumptus ff. de rei vendicatione, Natta cõsil,
256. nu. 3. & probat Rosental. de feud. Tit. ex qui-
bus causis feud. amitt. cap. 10. conclus. 43. sub nu. 75.
vers. & hoc tanto magis, & nu. 85.*

Consuetum enim est in inuestituris feudorum ap-
poni clausulam *ad meliorandum*, qua stante, ex-
pensæ meliorationum non possunt recuperari, vt
187 post *Affl. probat Forster. de feudis tit. de succes-
soribus lib. 3. cap. 20. nu. 12.*

Et omni in casu expensæ huiusmodi magno sum-
ptu in re feudali factæ non recuperantur, Nisi
in casu, quo citra culpam, vel delictum, feudũ
187 reuertitur ad Dominum; Non autem, quando
ob mortem patris feudum deuenit ad filium
Primogenitum, vt Post alios probat *Paris. cons.
55. nu. 24. lib. 2. & copiosissimè tradunt Scrader. de
feudis par. 9. sect. 2. nu. 30. lib. p.*

Cæterum ad iudicandum læsionem enormissimam
in diuisione bonorum tanti valoris, aureos sci-
licet quinquecentummille, & vltra constituen-
tis (vti mihi supponitur habita ratione primo-
genituræ constitutæ per D. Patriarcham, & hæ-
reditatis Com. Camilli Senioris, ac vniuersæ
hæreditatis paternæ, ac bonorum relictorum
per Com. Franciscum, mediante cessione facta
per Serenis. Ducem Mantuæ Vincentium Pri-
mum, quorum valorem ad aureos 150000. ascen-
dere fuit enunciatum in ipso instrumento ces-
sionis, quod verisimiliter credi debet, dum Vi-
ceuersa eidem Serenissimo D. Duci persoluti
fuerunt aurei 25000. & alij aurei sexmille pro
dote filiæ naturalis ipsius Com. Francisci, vt
constat ex instrumento cessionis) Exiguæ di-
cerentur, & parui momenti expensæ ipsæ cum
earum dimidia, quam prætendit D. Archie-
piscopus, non excederet aureos bis, vel ter
mille ad summam, Quæ summa habito respe-
ctu ad vniuersa bona, de quibus in instrumen-
to diuisionis, penitus non habetur in conside-
ratione, Et quæ ad hoc, vt enormissimè læsus
188 dici possit D. Archiepiscopus, saltem aureos
ducentum sexaginta mille constituere deberet,
iuxta ea, quæ post alios tradit *Bargal. d. lib. 2. tit.
de dolo re ipsa nu. 45. & 46.*

Octauum caput prætensæ læsionis deducitur, quod
creditum aduersus hæredes Illustris. D. Car-
dinalis de Corrigio, licet spectaret ad Dom.
Archiep. ex peculiari legato sibi facto per Co.
Camillum; Tamen illud in diuisione fuit pro
communi descriptum.

Cui responderur, quòd cum in testamento dicti D.
Com. Camilli Senioris non legatur extare tale
creditum contra hæredes D. Cardinalis de Cor-
rigio, cessat prætensio, Præter quod de modicis-
sima summa ageretur, quæ non est considerabilis,
iuribus supra deductas.

Et ex his quemadmodum de vlla læsione, ne dum
de enormissima, constare patet, Ita è contra de
bono iure D. Com. Camilli liquet, qui summas
in reconuentione contentas iustè petere, & con-
sequi post.

Propterea Illustris. hic Archiepiscopus pruden-
tissimus, & sapientissimus, ferrè certè non
potuerit, vt eius fides, & iurata promissio in

secundo

ſecundo etiam inſtrumento, poſtqoam maior
factus fuerat tribus elapſis annia, non paucis
diebus à die celebrari primi contractus diuiſio-
nis, ad quàm Com. Camillum procurauerar, &
amicorum opera ſæpiſſimè inſtiterat. In dubium
reuocetur, poſtquam per longum curſum anno-
rum 29. pacta ipſa, & diuiſionea conſtanter ſer-
uauerit, & fructibus bonorum in diuiſione ſibi
obuentorum gauiſua ſit, ſimulq; amicorum, &
affinium, ac Prætoris, qui diuiſionibus interue-
nerunt, candor, & fides obſcurentur, eiuſdemq;
Illuſtriſs. Com. Camilli fratris ingenuitas, &
fides ſimol contemnatur.

Non enim agitur de inſtrumento celrbrato inter
imbecilles, vel ruſticas perſonaa, in quibua de
facili læſio, aut deceptio committitur, vt ſubij-
cit *Bargal. dicta tit. de dolo re ipſa num. 39. &*
189 *40.* ſed de pactia initis inter Proceres Viroa,
ætate maiorea, notoria nobilitate, integritate,
& propria virtute celebratiſſimos, geminatis
publicia actibus confirmatis, ac per adeò longũ
annorum curſum inconcuaſſè obſeruatia, Vt
quodammodo nefas ſit læſionem aliquam, vel
deceptionem in ija conſiderare, & conuentio-
190 nes ipſaa in dubium refricare, vt de fratre
Com. Miraodnlæ concludit *Menoch. in fine me-
morati conſ. 412.*

Prout ita arbitrandum fore ſperatur per Sereniſſ.
Principem, cui tot Sapientiſſimi Viri aſſiſtunt,
& quem legem animatam eſſe in terris decidit
191 Imperaror in *Auth. de Conſulibus §. vlt.* & ita
iuria eſſe cenſeo, ſaniore iudicio ſemper ſaluo
&c. Mediolani die vltima Auguſti 1636.

Ad laudem Omnipoten. Dei, atq; Deiparæ
ſemper Virginis Mariæ.

Iulius Cæſar Caluinus.

SVMMARIA.

Homicida capite plectitur nu. 2.

Qui gladio ferit, gladio perit nu. 2.

Cuim primus homicida, & effuſor ſãguinis humani n. 3

Homicida voluntarius ab altari euelli poteſt nu. 4.

Homicidium pœna capitis punitur ex ſtatutis etiam omnium locorum Caroli Pirouani I.C. occiſi mentio num. 5.

Seium occidens volens occidere Titium, non dicitur habuiſſe animũ occidendi, nec doloſè egiſſe, ſed culpoſè nu. 6. & 7. & ceſſat pœna ordinaria nu. 5. & ſententia AEQVIOR dicitur num. 6. Contrariam amplectentes n. 7. vſq; ad 12. Diſtinctio authoris n. 13.

Volens interficere vnum, duo occidens tenetur de vtroq; homicidio nu. 10.

Dolus, & animus conſideratur in occidente nu. 11.

Actus ex errore factus nõ nocet, quia ſine cõſenſu n. 12

Dolo carens circa vnum, non porrigitur ad alium n. 13.

In delictis mitior ſententia amplectenda, vbi opiniones dubiæ nu. 14.

In Dominio Mediolani rarò ordinaria pœna homicida rixoſus punitur, & quare nu. 16. & 17.

Actus omnis ex perſona agentis, & patientis determinatur nu. 18.

Iura ſemper in ſpecie, & in concreto loquuntur nu. 19.

Occidere hominem volens in genere, pœna ordinaria punitur, & quare nu. 20.

In delictis ſufficit dolus in genere, etiam quod ſit error in corpore nu. 21.

Diui Cipriani ſententia nu. 22.

Pœna homicidij, vt locum habeat, duo requirit factum, & conſilium, id eſt propoſitum nu. 23.

Pœna homicidij extraordinaria quomodo committatur num. 24.

Qualitas animi deliberati quando ceſſet nu. 25.

Homicida quando verè, & realiter conſentit homicidio, licet errauerit in perſona nu. 26.

In homicidio quando ſufficiat dolus in genere nu. 27.

Sententia Senecæ nu. 28.

Ciceronis ſententia nu. 29.

Aequitas ratione grauioris delicti, vt eſt animo deliberato commiſſum, acerbius agit iuxta facti, & perſonarum qualitatem nu. 30. 31.

Senatus Mediol. exemplaris ſententia refertur, Aequitatem amplexa nu. 32.

Conſilium non factum punitur nu. 33.

Homicidu præmeditatus omnino punitur nu. 34.

Homicida, ſeu caſu, ſeu de induſtria, pro parricida habetur nu. 35.

Nullum homicidium prudens, neque conſultum nu. 36.

Affectus an, & quando puniatur, non ſecuto effectu nu. 32. 37. 38. 19. 40. 41. Vbi quid ſeruetur in Hiſpaniis, quid Mediolani, cum duobus Senatus exemplis traditur nu. 42. cum ſeq.

Lenitas in puniendis delictis maiorum cauſa nu. 43.

Hominum cedes, an Natiuitates frequentiores ſint, difficile dictu nu. 44.

Virtus premium meretur & in caſu, quo aſpirabat, ſi non peruenerit n. 45.

Voluntas origo facti exſtitus, ſolus Diuinitati imputatur num. 46.

Exemplum à Rebuffo relatum affertur nu 47.

Exemplum Senatus Mediolani refertur nu. 48.

Occideas vnum pro alio, qua pœna puniatur, traditur DD. diſtinctio nu. 49. 50. 51.

Pœna imponenda pro modo culpæ nu. 52.

Opinio Auctoris nu. 53.

Occidens prætereuntem, dum ſe defendit ab aggreſſore, non tenetur pœna ordinaria nu. 54.

Homicidium voluntariũ, & animo deliberato, dolo non caret, licet erroneum nu. 50. & Cicer. nu. 55. & 56.

Deciſionum Senatus Mediolani exempla traduntur n. 57. 58. 59. 60.

Nou. Conſtit. declarantur nu. 61.

Delictum quando dicatur animo deliberato commiſſũ, & ex quibus deliberatio inducatur remiſſione n. 62.

Homicidium deliberatum, ſiue præmeditatum, quid ſit nu. 63.

Tempus præmeditationis Iudicis arbitrio relinquitur nu. 64.

Quod ſpatium temporis illud arbitriũ capiat n. 65. 66.

Calor iracundiæ ſedatus præſumitur, dum offenſus poſt offenſionem ad extraneos actus diuertit nu. 67.

Senatus Mediolani decretum refertur nu. 68.

Occidens

Occidens Seium putans occidere Titium, vtrum teneatur pœna ordinaria, si appensate delictum cõmissit. Cap. CII.

TRitissimum ast, homicidam capi-
te plecti, vt cauit Martianus I.C.
1 *in l. p. ff. ad l. Cornel. de sicar.* Quia,
vt legitur in Euangelio, qui gla-
dio ferit, gladio perit, & in Ge-
2 nesi, Quicunque effuderit humanum sangui-
nem, fundetur sanguis illius, Et sicuti Caym
primogenitus Adæ occidendo fratrem Abel pri-
mus fuit occisor, & effusor sanguinis humani
3 generis, Ita & ipse occisus remansit à Lamech
pronepote suo, Id quod statuit etiam Summus
Pontifex Max. *in cap. 1. de homicidio voluntario*,
quando ex insidijs proximum quis occidit, quia
4 tunc ab altari etiam euelli posse voluit Summus
Pontifex.

Non solumq; de iure communi hoc procedit, sed
5 etiam ex proprijs statutis, siue Constitutioni-
bus vbiq; cautum fuisse reperitur, Prout in hoc
Dominio Mediolani cauetur ex *No. Const. tit. de
pœnis §. homicida capite puniatur*.

Et quia non rarò euenit, vt dum Sempronius oc-
cidere tentat Titium, occidat Seum, Vt supe-
rioribus annis euenit in persona Egr. I. C. D.
Caroli Pironani in eius theda existentia, qui
cum sæpè D. Romulum Bononum Laudensem
eius familiarem amicum alloqui consueuisset,
& ad hunc effectum circa primam noctis horam
reperiretur ante Iannam domus, in qua hospi-
tabatur Bononus, in via lata sita, ictu scelopi ro-
tati confossus fuit D. Pironanus ab inimicis
Bononi, dum illum pariter in theda existentem
interficere putabant, credentes Bononum, non
Pironanum interficere; Hæsitant passim scri-
bentes, an eo casu pœna ordinaria humicidij te-
neatur Sempronius, & variæ fuerunt sententiæ
Doctorum.

Qui negatiuam partem sustinent, eo præsertim
innituntur fundamento, quod qui occidit
Seium, volens occidere Titium, non dicitur ha-
6 buisse animum occidendi, nec dolosè egisse
cum Seio, sed potius culpatè, quo casu cessat
7 pœna ordinaria, & si capitalis, vt de communi
sententia *Doctor. testatur Angel. in l. p. ff. de legi-
bus, & ibi Ias. num. 19. Bart. in l. quid ergo §. pœna
grauior ff. qui notantur infamia, Bald. in l. qui data
opera C. qui accusare non possunt, Clar. in §. homici-
dium vers. dicunt etiam aliqui*.

8 Et hanc sententiam, vti mitiorem, & AEQVIO-
REM sequitur *Angel. loco relato, & in l. si cum
seruo ff. de iniurijs; Florian. de S. Petr. in l. scientiam
§. sed si deffendendi ff. ad l. Aquil. Ias. in l. p. nu. 18.
ff. de legibus, arg. l. interpretatione, & l. sanctio le-
gum ff. de pœnis, Carer. in eius praxi crimin. tit. de
homicidio §. 2. nu. 57. Cephal. cons. 53.* & ita deci-
sum fuisse per Senatum Taurinensem Testatur
Thesaur. decis. 243. in fine.

Contrariam tamen sententiam amplectitur *Bart.
in l. respiciendũ §. delinquit in fine ff. de pœnis*; Quia
9 Sempronij animus erat committendi homici-
dium, & rei illicitæ omnino operam dabat, &
ideò pœnam ordinariam euitare nequit; *Idem
probat Bald. in l. si quis non dicam rapere col. pen. C.
de Episcopis, & Cleri. hos, sequitur Vasquez lib. 3.
contron. Illustr. cap. 97. sub nu. 32. vers. in Summa,
& vers. Et tenendo*, vbi ad contrariam responsio-
nem, & optimis fundamentis eius opinionem
corroborat.

Hanc eandem sententiam sequti sunt, *Clar. in d. §.
homicidium vers. dicit etiam verb.* Sed certè ego,
& ibi *Baiard. nu. 12. Couarruuias in prima parte re-
lictarum §. 10. nu. 14.* vbi respondit ad fundamen-
ta in contrarium excitata per *Angel. & alios
idem probat Bossius tit. de homicidio nu. 73. vers.
Ego autem, amplè Caball. resol. crim. lib. 1. casu 3 t.
n. 8. cum seq. num. 15.* Ad quæ fundamenta Equè
respondet *Vasquius. all. cap. 97. sub nu. 32. vers. In
Summa, & vers. Et tenendo*;

Cui sententiæ conferunt etiam ea, quæ scribit
*Caball. dicto casu 157. nu. 2. dum post Bart. & alios
10 concludit*, teneri pro vtroq; homicidio eum, qui
volens interficere vnum tantum, duos occidit
per *l. scientiam §. qui cum alter ff. ad legem aquil.
& l. eum qui nocentem §. pen. & fin. ff. de iniurijs,
Cepol. cons. 36. nu. 5. vers. sic etiam esset dicens*,
quod si quis volens vnum occidere, duo occidit
tenetur de morte omnium, quem sequitur *Carer.
in eius pract. crim. §. 3. quæro nu. 18. vers. Sed quid
in proposita quæst. fol. 109.*

Cum enim respectu illius, quem occidere non in-
tendebat occisor, nec animum, nec dolum ad-
hibuerit in occidendo, & tantum dolosè occi-
dere volebat alium, qui dolus, & animus consi-
11 deratur in dicta *l. p. ff. ad l. Cornel. de sicarijs*; Et
nihilominus etiam pro eo homicidio extra ani-
mum commisso teneri occisorem habetur ex
supra deductis, Multo magis de homicidio otẽ-
neri illum patet, qui animum occidendi habebat
hominem, scilicet non illum, sed alium occi-
derit.

Quam rationem, animũ slz. non habuisse delinquen-
di talem occisorem, magnifaciunt contrariam
partem tenentes, vt post alios tradit *Gomez de
delictis cap. 3. tit. de homicid. num. 34.* Cum omnis
12 actus ex errore factus, nunquam nocere va-
leat, quia sine consensu gestus fuit *l. si per errorem
13 ff. de iurisdictione omnium iud.* Et carens dolo cir-
ca vnum, non porrigitur ad alium *l. Fulcinius §.
quod ergo, vers. quod si aduersus ff. quibus ex causis.*

Propterea *Ias. in l. 1. num. 18. ff. de legibus, & Gram.
cons. 5. sub nu. 7.* affirmarunt Bartoli doctrinam
ponere Iudices Malefitiorum in magno peri-
culo, si voluur eius decisionem seruare, quando
occurrit huiusmodi casus, Adeò quòd hortan-
tur Iudices isti duo Doctores, Vt in mitiorem
sententiam descendant; Quia in delictis mitior
14 sententia est amplectenda, quando opiniones
sunt dubiæ iuxta *l. interpretatione, & l. sanctio le-
gum ff. de pœnis, vt post Ias. subijcit Grã. loco relato
num. 8.*

nu. 8. in fine, *hoc idem ante eos probat Bal. in conſ.*
47.lib.3.

In hac ambigua Quæſtione, pro conciliatione
Doctorum diſtinguendos eſſe duos caſus Vel
enim homicidium fuit in rixa commiſſum, vel
deliberato animo, aut ex inſidijs. Et primo
15 caſu priorem ſententiam vti mitiorem, de AE-
QVITATE ſequendam eſſe concedunt; Quia
cum occiſor non præmeditauerit delictum, nec
habuerit animum occidendi, minuſq; doloſè
egerit, ſed errore ductus illum occiderit; Ex-
traordinaria pœna dignus tantum videtur, Iux-
ta *d. l. ſi per errorem ff. de iuriſd. omn. iud. & ibi*
Ang. num. 17. Et ita in caſu rixæ reſpondit *Ce-*
polla all. conſ. 33. Quia tunc verè dicitur, quòd
percuſſus non obijt dolo percuſſoris, ſed culpa,
quæ in delictis, etiam lata, nunquam æquipara-
tur dolo, vt poſt *Bar. & Ang. tradit Cepol. d.*
conſ. 33. verſ. quod ſic probatur, & Gomezius tr. de
homicidio cap. 3. nu. 16.

16 Maxime cum in hoc Dominio raro ordinaria
pœna puniatur homicida, qui in rixa ſimplex
homicidium commiſſit, vt probat *Clar. in eodem*
§. homicidiū verſ. alia etiam; Menoh. de arbitr. caſ.
362. n. 4. verſ. hæ iuris, & Doctorum ſententia, Pe-
guerra deciſ. 14. nu. 15. & 24. Farin. conſ. 100 nu.
17 *28 & Theſaur. Iun. qu. famil. 13. nu. p. lib. 3.* Ratio
eſt, quia, vt inquit Philoſophus, Primi motus
non ſunt in poteſtate noſtra, de quo *glo. in l. ſi*
quis non dicam rapere C. de Epiſcopis, & Cler. Re-
buff. ad Conſt. Regni in proem. glo. 5. nu. 29. Surd.
conſ. 40. nu. 29.

Tanto minus ergo pœna ordinaria puniri debet,
qui in rixa volens occidere vnum, alium occi-
dit; Cum enim omnis actus ex perſona agentis,
18 & patientis determinetur, vtiq; perſona patiens
non ſubeſt intentioni perſonæ agentis, Et ſic
actus non dicitur conſumatus, & in effectu dedu-
ctus, *Caball. d. caſu 31. ſub nu. 13.*

Quo caſu concurrere poſſunt, quæ eleganter de-
ducit *Gribal. tr. de omni genere homicidij in vlt.*
par. tit. Fit de hom icid. prod. n. 33. cum ſeq. relato à
Caball. loco citato, Dum ſcribit reſpectu ſequuti
euentus homicidij, talem animi concurſum, &
effectum eſſe reſpectu generis, & in abſtracto, &
non in ſpecie, vel in concreto, & iura ſemper in
19 ſpecie, & in concreto loqui, nec genus in abſtra-
cto conſiderare, ſed ipſas ſpecies, in quibus ca-
dit realis determinatio; Genera enim ſola con-
ſideratione comprehenduntur, & pœnam non
merentur. Species verò ad facta, & ſenſus ap-
plicantur, & de illis iura diſponunt; Ex quibus
concludit, quod volens hominem occidere in
genere, non punitur ordinaria pœna, niſi occi-
derit illum, quem in ſpecie trucidare intendebat;
Quæ tamen concluſio minime admittitur; Cum
verè volens hominem occidere in genere, punia-
tur ordinaria pœna, Quia ſemper homicidium
ex propoſito, & doloſè commiſſit, licet in ſpecie
20 de certa alia perſona cogitauerit *d. l. ſi ff. ad l.*
Cornel. de ſicarijs.

Secundo autem caſu, dum quis deliberatè volens
occidere Scium putans illum eſſe talem, occi-
dit Titium, ordinaria pœna teneretur, Quia
ſemper occidendi animum habuit, Et ex pro-
poſito, & doloſè occidit; Et in delictis ſufficit
dolus in genere etiam, quod ſit error in corpo-
21 re, Et delinquens tunc puniri debet de eo, quod
ſequutum eſt *Bal. in all. l. ſi quis non dicam rapere nu.*
13. C. de Epiſcopis, & Cler. Vt enim inquit D. Cy-
prianus ſermone 5. de lapſis, Deus videt corda, &
pectora ſingulorum, & iudicaturus non tantum
de factis, ſed & de verbis, & cogitationibus no-
ſtris, Omnium mentes, voluntateſq; conceptas
22 in ipſis adhuc clauſi pectoris latebris intuetur;
Homicidium etenim tunc commiſſit delinquens
re, & animo, operamq; dedit rei illicitæ, licet
noluit occidere, quem occidit, ſed alium, nec
curatur an vnum, an alium occidare voluerit.

Nam lex homicidium in quacunq; perſona com-
miſſum punit cum re, & conſilio, ſiue ex pro-
poſito ſit factum homicidium; Et licet extrin-
ſecus, ſit erratum, id non impedit pœnam homi-
cidij, quæ vt locum habeat, duo tantum ſuffi-
23 ciunt, quæ interuenerunt, factum ſcz. & Conſi-
lium, ideſt propoſitum, vt poſt *Rom. tradit Ca-*
ball. all. caſu 31. nu. 10.

Hanc ſententiam probare videtur *Boſs. tit. de homi-*
cid. ſub num. 72. verſ. Ego tamen, & verſ. conclu-
dendo tamen, Vbi ſcribit, quòd ſi caſus eueniret
in quo homicida inconſideratè procedendo non
potuiſſet à principio cogitare, quod poſtea ſe-
24 quutum ſuit, Tunc extraordinariè puniendus
eſſet. Secus autem, vbi de hoc in genere ſaltem
cogitaſſet, ac conſideratè proceſſiſſet, Quia pe-
rinde eſt, ac ſi habuiſſet animum offendendi occi-
ſum ibi exiſtentem.

Eandem ſententiam amplectitur *Clar. relato verſ.*
25 *dicitur etiam verbo ſed certè*, Vbi tamen inquit,
quòd reſpectu huiuſmodi homicidij ceſſare vi-
detur qualitas animi deliberati, nec ideò eſſet
reijciendus, qui pro eo gratiam peteret, cuius
opinionem ſequitur ibidem *Baiard. nu. 12.*

Prout ſententiam ipſam ſequi videtur *Gomez. d. tit.*
de homicidio cap. 3. ſub num. 34. verſ. ſed breuiter;
Quia tunc verè, & realiter conſenſit delinquens
26 homicidio, licet errauit in perſona, & dolus,
ac animus, quem habuit reſpectu corporis oc-
ciſi, ſufficit, *iuxta Tex. in dicta l. Eum qui nocentem*
§. fin. de iniurijs; cuius verba ad litteram refe-
runtur; Cum neutiquam aptius accomodari
poſſint ad caſum noſtrum.

Si iniuria mihi fiat ab eo, cui ſim ignotus, aut ſi
quis putet me Lucium Titium eſſe, cum ſim Ca-
ius, Seius præualet, quod principale eſt; Iniuriam
cum mihi facere velle; Nam certus ſum, ego li-
cet ille putet, me alium eſſe quam ſim, ideò
iniuriarum habeo actionem; Et qui Auctor ex
Bal. in all. lege ſi quis non dicam, probat ſufficere
27 in huiuſmodi homicidio dolum in genere, licet
non ſit commiſſus in ſpecie.

Ad remq; ſe offerunt eradita per Senecam, quem
refert *Anneus Robertus lib. 1. rerū iudic. cap. 6. pag.*
95. dum inquit, Poteſt aliquis nocens fieri, quam-

uis

nis non nocuerit; Si quis cum vxore, tanquam
cum aliena concubat, adulter erit, quamuis
illa adultera non sit; Alioquin mihi venenum
dedit, sed vinum remixtum cibo perdidit; Vene-
num illud dando, scelere se obligauit, etiamsi
28 non nocuit, Omnia scelera enim ante effectum
operis, quantum culpæ satis est, perfecta sunt,
Ergo multò magis quando alium necauit, pu-
tans esse eum, quem erat necaturus, Et Cicero
29 pro Milone egregiè dicit, Nisi fortè quia per-
fecta res non est, non fuit punienda, perinde
quasi exitus rerum non hominum consilia legi-
bus vendicentur, minus dolendum fuit re non
perfecta, sed puniendum certè nihilominus.

Quam conclusionem apertissimè comprobat etiam
*Caball. all. casu 31. nu. 15 cum sequenti, & num. 21.
vbi testatur*, se alias votasse pro pœna ordinaria
homicidij contra eum, qui animo deliberato
30 noctu volens occidere vnum, alium interfecit,
Idem probat *Hector Felic. alleg. 30. num. 8. par. p.*
Et hanc sententiam AEQVITATI etiam ad-
hęre patet; Cum ratione grauioris delicti, vt
31 est illud animo deliberato commissum, *Bos. tit.
de Inquisit. nu. 115. quem sequitur Carpan. ad cap.
homicida num. 1125. & nu. 1128. Eugen. cons. 76.
num. 4.* AEQVITATEM acerbius etiam agere
iuxta facti, & personarum qualitatem probaui-
mus supra in *cap. p. nu. 21. cum sequenti lib. 1. per
l. quid ergo §. pœna grauior ff. de infam. & tradit.
Marcus Salomonius in rep. rubr. ff. de Iustitia, &
iure in fine.*

32 Et ita censuit Sen. Excellentiss. Mediolani die
20. Iulij 1595. super relatione Dom. Prætoris
Cremonæ de Hieronymo Cardorio Veterina-
rio, qui fassus fuerat se noctu in insidijs collo-
casse, vt deliberatè vulneraret Iulium Cambiam,
qui quemdam eius socium vulnerauerat, sed
cum illac transijsset Thomas Ferrarius, crede-
retq; illum esse Iulium, ipsummet Ferrarium in
capite vulnerauit, Cardorium enim condemna-
uit Senatus in pœna primæ euaginationis abu-
sus, & vulneris, Et in expensis, & damnis erga
offensum, & mox in exilium biennale, & vlterius
arbitrio sub pęna remi triennalis, si exilium non
seruasset.

Si, enim Cardorius deliberatè vulnerasset Ferra-
rium animo interficiendi illum; Porrò, quòd or-
dinariam pęnam mortis non euasisset iuxta di-
spositionem *Nou. Constit. tit. de pœnis §. homici-
da*, Sed quia deliberatio non excedebat qualita-
tem vulnerandi, Idcirco extraordinaria pœna
tantum fuit ponitus.

Quia consilium vniuscuiusq; præsertim, non factũ
33 esse puniendum scribit *Paulus I. C. lib. 5. senten-
tiarum tit. ad l. Cornel. de sicarijs, quem sequitur
Farinac. qu. 98. nu. 176. & Felic. alleg. 4. nu. 14.
ac Thesaur. Iun. q. famil. 13. nu. 2. lib. 3. & ibi subij-
cit verba Constãtini Imperatoris in nouella 2. in fin.
dum inquit*; Cæterum ij omnino puniuntur, qui
malitiæ exuberantia præmeditati sunt cædem
34 proximi, & eam potius habito consilio in ani-
mæ suæ perniciem, & fratris necem instructi
patrarent; Nam, qui non sponte interfecit, nec
consulto, & immediatè, perpetuo subijciatur
exilio.

Vt enim inquit *Petrus Aerodius lib. 8. rerum iudica-
tarum tit. 4. cap. p.* Tanta Congregatione affini-
tateq; tùm Diuino, tùm humano iure homo ho-
mini coniunctus est, vt quocunq; modo alter
35 alterum occiderit, seu casu, seu de industria,
rectè nihilominus pro parricida habeatur; Quis
audeat prudens occidisse, cui, & imprudentia
fraudi sit; Quamuis idem auctor in seq. cap. 13.
36 scribit nullum homicidium prudens esse, neq;
consultum.

Neque resistere videtur, ea addita conclusione per
Thesaur. all. decis. 243. nu. 2. & 3. Quod scilicet
ex generali consuetudine Italiæ affectus non pu-
37 nitur, nisi sequuto effectu; Et idcirco cum Sem-
pronius non occiderit Titium, vt in animo con-
ceperat, sed eius loco Seium non fuerit consequu-
tus effectum, & consequenter puniri pœna ordi-
naria non possit talis affectus.

38 Quando quidem, vbi quis ad actum proximum
deuenit in delictis præmeditatis, etiam ambu-
lando; Contrarium verius est, & affectus, vt
plurimum ita punitur sicut effectus, *vt per l. is
qui cum telo C. ad legem Corn. de sicar. probat Mar-
sil. in l. vnica num. 292. cum seq. C. de rapiu Virg.
& testatur Clar. in qu. 92. vers. scias tamen*; Et sæpè
hanc sententiam obseruasse Sen. Taurini testa-
tur *Thesaur. Iun. in add. ad ipsam decis. vers. Quod
tamen, & vers. seq. iuncto vers. & aduertas; Hoc
idem probat Deciau. tr. crimin. lib. 9. cap. 23. circa
finem*, & hanc practicam obseruari in Hispanijs
39 quando per delinquentem fuit deffensio sublata
ipsi offenso probat *Gomez. dicto cap. 3. sub nu. 30.
vers. Hodie tamen.*

In hoc autem Dominio Mediolani habemus *Nou.
Const. tit. de pœnis §. mandans, & §. homicida*, qui-
40 bus disponitur affectum puniri sicut effectum in
delictis præmeditatis ad occidendum, & ibi
copiosissimè *Carpan. præsertim n. 1045. & 1047.
ac nu. 1051.*

Et ita censuit Sen. die 27. Iunij 1619. de duobus
41 mandatarijs Bergomensibus, qui ab Agro
Brixiense, in quo mandatum susceperant, ad
hanc Ciuitatem se contulerant, vt interficerent
fratres Rotulas, qui licet ad alium actum magis
proximum non deuenissent, furcis tamen eos
suspendi iussit. Sen. quod suplicium fuit exe-
cutioni missum infrà octo dies, à die eorum de-
42 tentionis; Hoc idem censuit Senatus die 15.
Nouembris 1626. referente Eruditissimo Se-
natore Papyrio Cattaneo relationem a mè tunc
Iudice Prætorio Cremonæ transmissam, & iux-
ta Curiæ votum, de Iosepho Capretino Man-
tuano, qui accepto mandato in eo agro, ad op-
pidum Castelletti agri Cremon. armatu sclo-
pulo breui rotato se contulerat, vt de mandato
Siluij Valarij interficeret Iooitam Carbonum
Incolam dicti Oppidi, & qui captus ratione de-
lationis tormenti, mandatum fassus est, dum il-
lum excutiebam, ad quem effectum tormentum
illud deferebat.

Et

Et ſumma ſanè ratione ad Prouinciam à peſſimo
hoc hominem genere expurgandam cum leni-
tεs in puniendis delinquentibus ſit anſa, & cau-
43 ſa maiorum delictorum, de quo conqueritur *Re-
buff. d. gl. 5. in proem. Conſt. nu. 29. dum ait*, ſed vti-
nam, illa iura obſeruarentur, quia multi ab ho-
micidijs retraherentur, teſtè *Cepolla conſ. 29.*
Quod ſanè repetere videtur *Petrus Aerodius ci-
tatus lib. 8. rerum iudicatarum tit. 4. cap. p. verbo*,
ſed ita quoq; veniam indulgere, Vt hodie paſ-
ſim, hoc eſt nulla pœna, nulla damnatione, ne mi-
nima quidem, interpoſita, certè id ipſum cauſa
eſt, Cur iam apud nos difficile ſit dicere, Fre-
44 quentiores ſint hominũ cædes, an Natiuitates.
Qui auctor eodem *lib. 8. tit. 4. cap.* 14. tradit vulgare
eſſe puniri homicidam pęna *d. l. Cornel.* qui voluit
occidere, Et ſi caſu aliquo non potuerit illud
perpetrare; Nam quemadmodum virtus præ-
45 mium meretur, & ſi caſu eo, quo aſpirabat, non
peruenit; Sic etiam ſcelera licet circa exitum
ſuperſedeant, meritò puniri; Voluntas origo
46 facti eſt, & ſi ſalua Diuinitati imputetur, vt Io-
ſeph dixit eius fratribus, Vos cogitaſtis de me
malum, ſed Deus vertit illud in bonum.
Hinc ſcribit idem *Rebuff. loco rel. nu.* 31. fuiſſe con-
47 demnatum ad furcas in officio Montis Peſulani
quendam, qui attentauerat cognoſcere carnali-
ter Virginem, licet impeditus actum non conſu-
mauerat, ſed per ſe non ſteterat iuxta, *deciſ. Boe-
rij* 316.
Hoc idem cenſuit Senatus Excellentiſs. Mediol.
48 die 14. Iunij 1614. de Io. Baptiſta Sanſono reo
confeſſo tentatæ per vim cognitionis carnalis
Felicia de Abbiate, quam per vim eadem nocte
rapuerat, quia non obſtante remiſſione obtenta,
Cenſuit Senatus ipſum Sanſonum capite ple-
ctendum, vt fuit executum iuxta diſpoſitionem
Nou. Conſtit. tit. de raptu Virginum.
Et quia error huiuſmodi, occidendo vnum pro alio,
diuerſimodè contingere poteſt, diſtingunt ſcri-
bentes plures caſus, ne iura confundantur, Et
primo aut Sempronius firmiter credens occide-
49 re Titium occidit Seium, errando in perſona,
Aut volens occidere Titium caſualiter occidit
Seium, qui ibi ſuperuenit, vel qui proximus erat
Titio, Et primo caſu ordinaria pœna teneri oc-
ciſorem probat *Caball. all. caſu 31. n. 18. & ſcribit
Farin. cit. conſ. 100. lit. M. Dum ſe remittit ad diſpo-
ſitionem l. eum qui nocentem §. fin. ff. de iniurijs ſu-
pra citatum, cum alijs iuribus ibi add.*
50 Secundo autem caſu extraordinaria pœna te-
neri occiſorem ſcribit *Caball. cit. num.* 18. cum in
hoc leuius delictum videatur, in illo iam grauius,
51 Et ſic diuerſa menſura ſeruanda ſit, & pro mo-
do culpæ imponenda pœna *Gandin. de Maleſic.
tit. de homicid. & eorum pœnis ſub num. 20. verſ.
ſi autem delictum, Quamuis Farin.* neq; eius pro-
tulerit ſententiam in eo caſu, ſed ad iura citata
ſe remittat.
Hoc idem obſeruat in duobus ſequentibus caſi-
bus, Videlicet quando quis vnum iniuriare in-
tendens, alium iniuriauit, & quando quis occi-
dit mediatorem, dum alium occidere volebat,
iuxta tradita per *Menoch. de Arbitr. caſu* 324. n. 9.
Nihilominus *Caball. loco citato nu.* 21. voluit ordi-
52 naria pœna puniri eum, qui volens animo deli-
berato offendere vnum, occidit alium, pœnes
illum exiſtentem, & ante eius oculos labentem
cum admenando, vel ſclopum explodendo ma-
nifeſtum erat, quod ex huiuſmodi ictu illos of-
fendiſſet.
Verum, vt verum fatear, his ſublatis diſtinctioni-
bus, cum in delictis præmeditatis ſemper occi-
ſor habuerit animum, & deliberatam volunta-
tem occidendi Sempronium, & ſic homicidium
committendi, ſiue errore, ſiue caſu alium
occiderit, opinionem Clari amplectendo, In-
53 trepidè teneo ordinaria pœna illum plecten-
dum eſſe; Quia ſemper talis homicida fuit
in dolo, & dabat operam rei illicitæ, habuitq;
animum occidendi hominem, & in hoc crimen
conſenſit, Itaut voluntarium homicidium, hoc
fuiſſe appareat, vt probat *Couarru. par. p. relecta-
rum cap. 10. ſub nu. 14. verſ. Quorum ſententia*, à
qua concluſione non diſſentire dicitur *Gomez.
all. cap. 3. ſub nu.* 35. Quia licet contrariam opi-
nionem AEQVIOREM eſſe ſcribat *verſ. Sed.
certè*; Tamen aduertendum eſſe ait, quando oc-
ciſor non daret operam rei illicitæ, Quia tunc
ordinaria pœna teneretur alium occidendo; ſe-
cus verò, ſi ſe diffendendo aduerſus aggreſſorem,
occideret prætereuntem, vel alium, quia tunc,
cum licita eſſet defenſio, non tenetur ordinaria
54 pœna occiſor. *l. ſcientiam §. qui cum aliter verſ. ſi
defendendi ff. ad l. Aquil.*
Non enim verum eſt homicidam voluntarium, &
55 animo deliberato dolo caruiſſe, eo ſub prætex-
tu, quod ſi ſciuiſſet non eſſe Titium, non occi-
diſſet; Quia ſatis eſt, quòd deliberatè occiderit
56 hominem, ob quod tenetur generali pœna ho-
micidij; Alioquin ſequeretur eſſe neceſſariam
ſcientiam ſpetialem occiſi, & eius cognitionem
apud homicidam, vt is puniatur pœna ordina-
ria homicidij, quod eſt abſurdum; Et ſatis eſt
voluiſſe hominem occidere, & hominem occi-
diſſe, Quamuis in perſonam errauerit, vt pu-
niri iuſtè valeat pœna ordinaria homicidij,
quod voluntate, & actu commiſit, nec circa id
aliquam habuit ignorantiam, quæ actum red-
dat inuoluntariam *Couarru. all. §. 19. ſub nu. 14.
57 verſ. alioquin ſequeretur, & probat Vaſq. d. cap. 96.
ſub nu. 32. verſ. Sed tamen ego*, Vt conſideratur
in eo, qui dum feram, vel auem occidere pu-
tabat, aut ſclopum in ſignum lætitiæ exploſit,
vel alio modo præter voluntatem hominem
interemit, vt probat idem *Couarru. citato verſ.
Alioquin*, Qui etiam ſubijcit homicidam hunc
in corpore non erraſſe etiam ſi errorem ha-
buerit in cognitione perſonæ, Idcirco pœnam
ordinariam non poſſe euitare; Cum homicidium
ſit perpetratum animo, & facto meo, licet ex
voto non ſucceſſerit in ea perſona, at in alia, vt
eleganter tradit *Vaſquez all. cap. 96. prope finem
verſ. nec obſtat*, Vt euitarẽt, ſi in corpore erraſſet
occidendo

orridendo hominem loco feræ; Et ita sæpè
58 censuit Senatus, Præsertim in causa Excellentissimi Ducis Alburquensis Gubernatoris huius Dominij, qui dum venaretur in agro Viglenanensi credens occidere feram, occidit hominem, super quo casu, via Iustitiæ, voluit, quod Senatus iudicaret, Qui censuit non esse molestandum, vt scribit *Carpan. ad Nou. Const. d. cap. Homicida nu. 326.* Vbi casu commissum fuisse hoc homicidium probat, quia accidit sine culpa *Menoch. de arbitr. casu 324. nu. 2.* Prout
59 die 21. Aprilis 1583. Idem Senatus censuit fauore Alphonsi Cottæ, qui dum ad annulum publicè coram Excellentissimo Gubernatore curreret, percussit in capite Io. Antonium Nouariam, qui ab astantibus fuerat impulsus in locum, in quo currebatur, & qui deinde ob dictum vulnus decessit.
60 Idem censuit Senatus die 10. Octobris 1583. de Thoma Roccio percussore auri, qui casu occiderat Io. Franciscum Romanum puerum, dum ipse Roccius aurum percuteret, & Io. Franciscus inclinasset caput sub malleo, quem Roccius eleuatum habebat, & ob magnum pondus retinere nequiuit.
Pr out die 20. Octobris 1590. Senatus iussit exulere Blasium Anglerium incolam Solerij, eo
61 quia explodendo sclopum insignum lætitiæ, mulierem amicam occiderat.
Et eo fortius conclusio hæc nostra locum obtinere debet in hoc Dominio, stante allegata dispositione Nou. Constit. pœna vitæ plectente illum, qui animo deliberato occidendi quem insultauit, vel ense, vel telo, aut aliter, etiam si non vulnerauerit, vt supra dictum fuit, Quia vel ratione huius tantum tentati homicidij deueniendo ad actum proximum, vel ratione homicidij in tertium per errorem deliberatè eo actu cõmissi, credendo, quod ille esset is, quẽ
62 occidere intendebat, semper capitali pœna illum teneri patet, & admittere etiam videtur *Surd. cons. 40. sub n. 33. in fine, & num. 34.* dum ad excusationem homicidæ eo in casu adducit animum occisoris non fuisse deliberatum, sed in rixa, propterea illum pœna ordinaria homicidij minime teneri,
63 Cæterum, quando delictum fuit animo deliberato commissum, & ex quibus inducatur deliberatio, abundè scribit *Boss. tit. de homicidio num. 33. cum seq. plur. Clarus in dicto §. homicidiũ vers. ex proposito dicitur, Cumia in ritibus cap. 54. num. 102. cum plur. sequent. Farin. qu. 186. n. 199. cum plur. seq. latissimè Menoch. de arbitrar. pleno casu 361.* vbi viginti adducit coniecturas, ex quibus animus deliberatus occidendi conijcitur, *& lib. 5. præsumpt. 38. nu. 1. Caball. tract. de omni genere homicidij nu. 380. cum seq. plur. & num. 387. cum seq. Bersazol. cons. 85. num. 10. cum seq. & cons. 208. num. 8.*
Et licet præmedatum homicidium, sine animo deliberato commissum, dicitur quando post
64 ortam rixam, & iram, siue iniuriam factam intra modicum tempus quia aduersarium aggreditur, & occidit, quod tempus intra triginta dies concedi probat *Lucas de penna in l. omnes omnino Curiales C. de Decur. lib. 10. & Boss. tit. de homicidio nu. 62. Sen. Bellonus tr. de his, quæ incontin. fiunt cap. 7. num. 7.* Illud tamen tempus Iudicis arbitrio relinqui ex facti, & personarum
65 qualitate docet *Menoch. recitato casu 361. nu. 22.* Quod arbitrium extra spatium sequentis diei,
66 & sic vigintiquattuor horarum, non se extendere tradit idem *Menoch. cons. 207. num. 40. post Bobinum cons. 9. nu. 13.* Quia per huiusmodi tempus iracundiæ calorem durare scribit *Clar. d. § homicid. vers. ex proposito propè finem.*
Tamen vbi sedato calore diuertendo ad extraneos actus ad huiusmodi delictum quia deuenerit, qui calor sedatus præsumitur, dum of-
67 fensus post receptam offensionem ad extraneos actus diuerterit; vt probat *Boss. d. tr. de homicidio nu 61. in fine, & Sen. Bellonus d. cap. 7. nu. 7. post Caball. tr. de omni genere homicidij num. 96. & sequitur Farin. all. qu. 126. sub n. 214. vers. quia ad excludendum deliberationem, & vers.* [illegible] *post Cardin. Albanum cons. 12. num. 2.* Tunc præmeditate deliquisse diceretur, Et ita censuit
68 Senatus die 22. Ianuarij 1592. in causa Alexij Paltinerij, qui ex insidijs occiderat Io. Baptistam Cellam lapsis tantum viginti horis post receptam iniuriam, Declarando casum non esse gratiabilem, Quod notatu dignum valde videtur.

S V M M A R I A.

Inuidia maximum vitiũ, ob quod primum fuit a Caino patratum homicidium num. 8.
Mors omnia soluit num. 1.
Mortuo delinquente extinguitur delictum omnis pœna pecuniaria, siue bonorum confiscationem continens num. 2.
Morte delinquentis extinguitur iudicium num. 3.
Pœna non transit ad hæredes num. 4 & traditur decretum Senatus Mediolani num. 5.
Aliud decretum Senatus Mediolani num. 6.
Aloysii Beleredij Senatoris honorifica mentio, Scipionis Africani causa per Lucium defensam ob eius mortem num. 7.
Hæres Officialis tenetur ex delicto eiusdẽ de AEQVITATE num. 8. declaratur tamen num. 9.
Pœna pecuniaria delinquentis in officio, vt transeat in hæredes, duo requiruntur num. 8., & 9.
Reus in casu, quo post mortem damnari potest, & Fisco bona applicari, intra quinquennium agi debet n. 11. & 12.
Iniquum putauit Pe. Roma, vt post tot annos quis rationem redderet num. 14.
Simancæ sententia n. 15.
Delicta, pro quibus etiam post mortem cõtra reum procedi potest, racensentur n. 12. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. & 23.
Qui publicã pecuniam fæneratur, dicitur crimen peculatus cõmittere 23. Ministri infamia redundat n. 24.

Qui vtitur publicis rebus peculatum committit n. 24. & 25.

Infamia minori redundat in Magistratu nu. 26.

Confiscatio bonorum venit ipso iure in crimine læsæ Maiestatis, & hæresis nu. 27.

Vassalli delinquentis mortis pœna transit ad successores num. 28.

In crimine læsæ Maiestatis non requiritur deffinitiua, sed sufficit declaratoria nu. 28.

Reus criminis læsæ Maiestatis impune occidi potest nu. 29.

Dux Vrbini pro homicidio Cardinalis Alidosij Papiensis pro duellio non fuit molestatus nu. 30.

Contra filios rei læsæ Maiestatis de iure antiquo procedebatur ad capitalem pœnam n. 30.

Filij ob criminis grauitatem etiam puniuntur num. 31.

Filij Sciani filij capite fuerunt damnati n. 32.

Amici rei per duellionis quod iure antiquo pœna capitali afficiebantur num. 33. & cur num. 34.

E socijs fideliores sunt amici nu. 35.

Sæpius delectamur cibis suauissimis quàm saluberrimis num. 36.

Dominium bonorum rei læsæ Maiestatis amittitur ipso iure, licet effectus expectet declaratoriam nu. 31. declaratur nu. 37.

Sententia declaratoria in crimine Maiestatis retrotrahitur ad tempus commissi criminis nu. 38.

Declaratoria sequta in crimine Maiestatis Fiscus vindicare potest omnia bona rei alienata post perpetratum crimen, etiam ante declarationem num. 39.

Pœna confiscationis in crimine Maiestatis habet locum tantum in primo capite, non autem in alijs, in quibus mors sine confiscatione succedit nu. 40. 41. nisi per edictum Principis esset pœna confiscationis imposita pro quacunq; specie.

Princeps superiorem non recognoscens potest per edictum imponere pœnam confiscationis pro quacunque specie criminis Maiestatis num. 42.

Hæres Officialis tenetur in certis casibus ratione delicti in offitio, etiã si nõ fuerit lis cõtestata cũ ipso Officiale viuente. Cap. CIII.

ANtiqui iuris est mortem omnia soluere, vt sanxit *Imperator Iustin. in §. deinceps in Auth. de Nuptijs*;
1 Adeò quod extincto delinquente, extinctum etiam dicitur delictum, & omnis pœna pecuniaria, siue bonorum confiscationem continens
2 *l. vnica, & ibi Doct. C. ex delictis defunctorum, & l. defici C. de publ. iudic. & l. ex Iudiciorum ff. de accusationibus, ac probauit Cyn. in l. vlt. C. si reus, vel accusator mort. fuer. quem sequitur Menoch. cons. 99. nu. 157.*
3 Quinimo iuditium etiam cæptum extingui per mortem delinquentis probat *Tex. in l. p. C. si reus, vel accusator mort. fuer.* Quia pœna non transit ad hæredes *d. l. vnica, & l. pupill. §. si hær. de reg. iur. & latè tradit Bertaz. cons. crim. 181. n. 9. cum seq. lib. p. & sequitur Peregr. de iure Fisci, tit. 5. nu. p. cum seq. nec pœna ad hæredes transit §.*
4 *non autem instit. de perp. & tempor. act. post alios tradit Gratian. lib. 5. discept. forens. cap. 862. nu. 28.*

Et ita censuit Senatus die 11. Augusti 1552. in causa Petri Marthyris Montij rei confessi fal-
5 sitatum commissarum in præiuditium Fisci, & præmortui pendente termino ad deffensiones faciendas; Declarando non esse locum confiscationi ob mortem rei ante condemnationem
6 sequtam; Quod rescriptum registratum est in primis additionibus ad Nou. Const. fol. 25.
7 Prout etiam die 18. Maij 1612. referente Amplissimo Senatore Aloysio Belcredio, censuit Senatus actionem criminalem non dari contra hæredes, nisi in crimine læsæ Maiestatis.

Quibus rationibus non posse procedi contra P. Scipionem Africanum contendebat Lucius Frater, dicens, Parum fuisse eum post mortem non laudari, Nisi quoq; accusetur; Carthaginensesq; contentos fuisse exilio Annibalis, Populum verò Romanum ne mortem quidem P. Scipionis exsatiari, nisi, & ipsius sepulcri fama
7 laceraretur, Et frater insuper mactaretur accessione inuidiæ, vt refert *Petr. Aerod. lib. 9. rer. indic. tit. 5. de peculatus crimine cap. 7.* Vbi in fine inquit vtrumq; Scipionem fuisse vexatum, quibus non tam crimen, quàm inuidia nouerat, Cum tanta cognomina Africani, & Asiatici non potuerint sustineri; Cuius inuidiæ stimulo, quòd maximum est vitium, ad fratris homici-
8 dium deuenisse Caym constat, & illud valde exagerat, vei homicidium coniunctum *Petrus Aerodius lib. 8. tit. 4. cap. 13.*

DE AEQVITATE tamen ex speciali beneficio Imperatorum Diocletiani, & Maximiani cau-
8 tum est fauore eorum, Qui extorsionibus, vel aliter fuerunt vexati ab Officiale cuius hæredes in quantum ex delicto teneri habetur in *l. vnica C. ex delictis defunctorum, & ibi Glos. in verbo Scelere circa medium vers. non obstat quod hic.* Vbi apertè tradit Glos. quod ex AEQVITATE, datur actio contra hæredes, in id, quod peruenit ad Offitialem, ne alieno scelere ditentur hæredes iuxta verba eiusdem Textus. Quæ con-
9 clusio tamen intelligitur, vbi viuente Offitiale lis cum eo sit contestata, vt explicat Textus prædictus.

Et si autem pœna pecuniaria delinquentis in offitio transeat in hæredes iuxta *Text. in l. 2. C. ad*
10 *l. Iuliam repetundarum.* Nihilominus duo requiruntur ad hoc, vt hæredes teneantur, Primò quod lis fuerit cum ipso Offitiali contestata, Secundò quod intra annum a die eius mortis,
11 contra hæredes agatur, vt exponit ibidem *Glos. p. per l. in Senatus §. si propter, & l. 2. ff. ad Turpil. Et probat Pe. Gregor. lib. 38. Syntag. iur. cap. 28. nu. 6. par. 3.*

In quocunq; autem casu in quo reus post mortem damnari potest, & Fisco bona applicari ob grauitatem criminis, quod id intra quinquennium

12 dium tantum agi possit probat *Text. in l. res quæ ff. de iure Fisci, & l. fin. C. eadem tit.* Alioquin per-
scriptionem quinquennij excluditur Fiscus,
nec rei defuncti hæres molestari vlterius po-
13 test, vt habetur in *l. 2. & ibi Bart. C. de Apostatis,
Glos. & Salyc. in l. Manicheos, C. de heret. Roman.
singul. 432. Cephal. cons. 17. num. 7. Boer. decis. 264.
num. 18. Gramat. decis. 105. num. 22. Clar. in §. læsæ
Maiest. vers. Item licet, & qu. 51. nu. 14. vers. hic
tamen, & vers. sciat autem*, vbi apertè loquitur
de crimine repetundarum, super quo intra quin-
quennium à die mortis defuncti est omnino co-
gnoscendum.

Hanc eandem sententiam amplectitur *Decian. lib.
5. cap. 57. nu. 12. & Peregr. d. tr. de iure, & priuil.
Fisci lib. 4. tit. 5. nu. 33.* vbi multos in eam refert
sententiam.

Et ita apud Romanos obseruatum fuisse testa-
tur *Petr. Aerod. d. lib. 9. tit. de pecul. cap. 17.* Cum
14 iniquum videretur post tot annos, quam quis
pecuniam acceperat delegatam in vsum Reip.
eius reddere rationem; Vnde pulcrè Syma-
15 chus ad Theodosium, *Ne nouum exemplum in-
ducas*, Pie Imperator, vt successio omnium, qui
Reipublicæ præfuerunt, secura ad liberos non
transeat.

Vt verò præcisè habeatur, quæ sint grauiora illa
delicta, pro quibus etiam post mortem procedi
potest, ratione confiscationis, siue ademptionis
bonorum *gl. in d. l. vnica verbo scelere, dotentur
in fine. C. ex delictis defunctorum*, Quinq; *tradit
casus scilicet. Primo in crimine læsæ Maiestatis l. fin. ff.
16 ad l. Iul. Maiest. 2. in crimine hæresis l. 4. C. de hæ-
17 ret. 3. in crimine repetundarum, l. 2. C. ad l. Iul. re-
18 petunda. 4. in crimine de residuis, l. ex iudiciorum
19 ff. de accusationibus, & l. 2. ff. ad l. Iul. repetunda-
20 rũ, & 5. in crimine peculatus, l. fin. ff. ad l. Iul. pecul.*
His tamen alios tres addidit casus *glo. in d. l. ex iu-
21 diciorum verbo Maiestatis ff. de accusationibus*,
Videlicet in crimine apostatatus *l. 2. & l. aposta-
22 tarum C. de apostatis*, Secundo, quando vxor de
morte viri accusata decessit *l. Lucius ff. de iure
Fisci*, quia non secuta condemnatione ipsa vi-
uente imminet pœna bonorum ademptionis
23 hæredibus mulieris; Delictum hoc enim gra-
uissimum inter parricidia connumerari tradit
Petr. Aerod. lib. 8. rerũ indic. tit. de parricidijs cap.
24 4. Prout crimen peculatus non solum com-
mittit qui publicè pecuniam furatur, sed & qui
publicis rebus vtitur, aut fruitur, vt contigisse
*Alcibiadi testatur Aerodius lib. 9. tit. 5. de peculatu
cap. 5.* dum ille suppellectili publica, ornamen-
25 tis, vasisq; aureis, & argenteis priuatim, & tan-
quam suis, domi vtebatur; Et C. Verro, qui pe-
cuniam publicam fænerabatur, cum huiusmo-
di fæneratio publicæ pecuniæ alio nomine
appellanda non sit, quam crimen peculatus, vt
inquit Cicero relatus per Aerodium, qui se-
quenti capitulo inquit infamiam Ministri ra-
26 dundare in Magistratum, quia vix delinquere
posse Ministros tradit, nisi iubente, aut con-
sentiente, aut dissimulante Magistratu. Tertio
in crimine desertæ militiæ *l. 4. C. de re militar.
lib. 12.*

Vbi enim confiscatio bonorum venit ipso iure,
vt in crimine læsæ Maiestatis, ac hæresis, in qui-
bus feuda, & bona ipso iure ad Dominium deuo-
lui tradit *Affl. de feudis in cap. p. §. portò nu. 32.
tit. ex quibus casibus feuda amitt.* morte Vasalli
27 delinquentis; Non extinguitur pœna; sed tran-
sit contra successores, à quibus possessio illius rei
recuperatur *Menoch. cons. 99. nu. 159. quem sequi-
tur Farinac. qu. 112. nu. 25. & qu. 116. num. 13. &
qu. 164. nu. 20. cum seq.*

Neq; eo casu requiri sententiam diffinitiuam con-
28 demnantem delinquentem, sed tantum decla-
ratoriam, copiosè probat *Menoch. in all. cons. 99.
nu. 160. cum seq. Farin. qu. 116. nu. 20.* ob delic-
ti atrocitatem, *vt tradit Io. Igneus in l. Caius num.
18. ff. ad d. cons. Sillanian. per Glos. in d. l. Iudiciorum
verba Maiestatis ff. de accusat. & Glos. in l. vlt. C. de
iure Fisci lib. 10. & post eas scribit Farin. d. qu. 112.
29 num. 1.* Dum ob huiusmodi crimen impunè
etiam occidi posse reum tradit idem *Farinac.
qu. 103. num. 13. & qu. 116. num. 27.* Quemad-
modum euenit Cardinali Alidosio Papiensi,
qui fuit occisus à Duce Vrbini, tanquam per-
duellis, & idcirco de huiusmodi homicidio
30 non fuisse molestatum ipsum Ducem ex de-
claratione Cardinalium testatur *Ferei. cons. 31.
num. 8. & 9. lib. 1. quem sequitur Eugen. cons. 22.
num. 56.*

Prout ob grauitatem criminis contra filios hu-
iusmodi rei ad capitalem pœnam de iure an-
31 tiquo procedebatur, vt innuit *Tex. in dictis l.
Quisquis C. ad l. Iul. Maiest.* de qua re actum fuit
supra *in cap. 12. lib. p.* Et idcirco Excellentiss.
Senatus Cons. Romanæ Reipub. capite dam-
32 nati fuerunt filij Aelij Seiani, qui vt inquit D.
Tertullianus teste Petro Aerodio *lib. 7. rerum
indicatarum tit. Si quis Principi attentauerit cap.
31. fol. 890.* Impuberes mortem nesciebant, &
sub cultro ridebant, Quippè quod amici etiam
33 huiusmodi rei eadem pœna capitali afficieban-
tur de iure antiquo, vt subijcit Pe. Aerodius
loco allegato. Quia delictum huiusmodi sine
34 Socijs nemo audere solet, e Socijs autem fide-
liores sunt amici, quia veteri amicitia impulsi
de facili veniunt in sceleris societatem, Et
quemadmodum sæpius delectamur cibis sua-
35 uissimis, quam saluberrimis, Sic pleriq; li-
bentius ad eos adiunguntur, qui vitia, quam qui
virtutes insectantur, *Hæc Petrus Aerodius loco
rel. fol. 895.*

Dominium enim bonorum rei criminis læsæ
36 Maiest. amittitur ipso iure, licet quo ad eius
effectum stet in suspenso, donec sequatur senten-
tia declaratoria; Quod interpretatur *Farinac.
all. qu. 116. sub nu. 24. vers. Dixit*, nil aliud velle
significare, nisi quod amittitur ipse iure Domi-
nium, sed quod non potest capi possessio sine sen-
37 tentia; *Peregr. de Iure Fisci tit. 8. nu. 11. Baiard. ad
Clarum in § læsæ Maiest. nu. 25. vers. Et licet bona,
& Andr. Gait. de pace publ. lib. 2. cap. 3. nu. 15.*

Et sententia hæc declaratoria, retrotrahitur ad
38 tempus commissi criminis; Itaut illa sequta poterit Fiscus vendicare omnia bona ipsius rei, etiam alienata post perpetratum crimen,
39 sed ante condemnationem, seu declarationem prædictam, vt expresse tradit *Decian. in tr. crim. lib. 7. cap. 40. num. 6. & sequitur Farin. alleg. qu. 116. nu. 22.*

Quæ tamen pæna confiscationis locum tantum obtinet, quando crimen læsæ Maiestatis fuit commissum in primo capite, viz. quando illud
40 fuit commissum contra Principem, vel Rempublicam, siue contra eius collaterales, idest Consiliarios, aut Senatores iuxta *Tex. in l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest.* Quia in alijs casibus tantummo-
41 do pæna mortis succedit absq; bonorum confiscatione, vt docet *Afflit. Tit. quæsit. regul. verbo, & bona committentium nu. 53. & nu. 99. & probat Farin. alleg. qu. 116. nu. 23.*

Nisi forte per edictum Principis imposita esset pæna etiam confiscationis pro quacunq; specie criminis læsæ Maiest. vt fieri posse per Princi-
42 pem Superiorem non recognoscentem admittit *Farin. loco cit. nu. 24. post Baiard. ad Clar. in d. §. læsæ Maiest. nu. 1.*

SVMMARIA.

Munera excæcant oculos Sapientum, & mutant verba iustorum, & cur nu. 1. 2. & 3.

Administrantes remp. non solum à malo, sed etiam à suspicione mali alieni esse debent nu. 4.

Iudex bonus abstinere debet à gratia, odio, & pretio num. 5.

Iudex bonus abstinere debet à muneribus nu. 6.

Concussionis nomine continentur munera nu. 7.

L. 12. tab. quid Magistratibus circa dona præcipiat nu. 8. vbi pulcrum Petri Ærodii exemplum nu. 8.

Senatui Romano licebat mitigare leges nu. 9.

Lex repetundarum conuictos ordine Senatorio remouebat, damnatos vero iure concionandi priuabat, ob Æquitatem non seruatam nu. 10.

De Æquitate permissum est aliquando Magistratibus munera aliqua capere posse nu. 11. cum distinctione nu. 12. cum seqq.

Munerum pretiosorum appellatione quid veniat, & quid leuium nu. 13. & 14.

Munera pretiosa, & magna, omni iure, & Æquitate Magistratibus prohibentur recipi, & cur nu. 15. limitatur nu. 16. cum declaratione nu. 17.

L. Iulia repetundarum quos excipiat nu. 18.

Munera leuiora qui Magistratus accipere possint, quomodo, & quando nu. 19. & 20. cum plur. seq.

Edulium quid sit nu. 21.

Dictio nihil est vniuersalis nu. 22.

Vniuersalis negatiua totum excludit nu. 23.

Magistratus etiam actu Iudices esculenta, & poculenta accipere possunt nu. 24. præsertim qui nullum, vel tenue salarium habent nu. 25.

Paria sunt non habere salarium, vel tenue nu. 26.

Esculenta, & poculenta in anno excedere non debent aureos centum nu. 27.

Magistratus plura munera esculenta, & poculenta accipere quam paucis diebus possint consumi, non excedit legis permissionem num. 28. & non requirunt actualem consumptionem nu. 29. ampliatur nu. 30.

Senatoribus Mediolani non est prohibitum recipere esculenta, & poculenta nu. 31.

Esculenta, & poculenta Magistratui dono data non debent vendi nu. 32. & cur nu. 33.

Esculenta, & poculenta recusare in vrbanum, & ab Æquitate alienum nu. 34. 35.

Senatoris Pauli Belloni salse dictum nu. 36.

Iudex causæ post latam sententiam, an possit munera accipere ab eo, qui obtinuit nu. 37. 38. 39. & 40. improbatur Anchar. & Menoch. sententia.

Iuramenti forma, quæ præstabatur à Iudicibus circa munera nu. 41.

Pæna repetundarum Comites etiam afficiebat, si contrauentionem persuasissent Magistratui, vel quid ob id accepissent nu. 42. quæ duplicem habet effectum nu. 43. 44. & 45.

Pæna repetundarum tenentur qui vel accusandi, vel non accusandi gratia quid accipiunt nu. 46.

Demosthenes repetundarum punitus, & cur nu. 47.

Iudicem precari, vel precando absolui, sed docere, atq; suadere iustum est nu. 48. & cur nu. 49.

Catonis solemne dictum de furibus nu. 50.

Senatoris Princiuallis Montij admonitio facta Auctori accedenti ad iudicaturam Cremonensem nu. 51.

Cæsaris Montij Card. & Archiep. mentio nu. 52.

Quid obseruauerit Auctor in accipiendis muneribus nu. 53.

Fumi venditoris punitio facta ab Imperatore Alexandro Seuero nu. 54. 55.

Consuetudo Franciæ donandi Magistratibus nu. 56.

Consuetudo cuiuscunq; regionis est optima legum interpres nu. 57.

Census ratione vel Iinelli, caponos annuos dare obligatus, viuos tradere tenetur nu. 58. limitatur in alijs auibus, & cur nu. 59.

Esculenta, & poculenta recipere an possint Magistratus, saltem Quæ in anno valorem aureorum centum non excedunt. Cap. CIV.

MVnera excæcare oculos Sapientum,
1 & mutare verba iustorum habetur in Eccles. cap. 20. Quia (vt legitur in Prouerbijs cap. 27.)
2 Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iuditij, Hinc scripsit Isaias cap. 38. quod qui proijcit auari-
3 tiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, ipse in excelsis habitabit.

Propterea cum in his, qui rempublicam administrant, tanta requiratur integritas, & fides, Non solum à malo, sed etiam à mali suspitione
4 alieni esse debent, Auaritiam præsertim vt oderint summoperè requiritur, bonus enim

Iudex

Iudex abstinere debet à gratia, odio & prætio
5 *cap. Episcopus §. si ergo 11. qu. 3.* Et etiam à mu-
neribus, siue donis, vt expresse cauetur per *Vl-*
6 *pianum in l. solent §. vlt. in princip ff. de officio Pro-*
consf. & legati, & Modestin. in l. plebiscito ff. de offi-
cio Præsidis.
Sub concussionis enim nomine contineri hæc
7 munera voluit *Glos. in l. eadem §. p. ff. ad l. Iul.*
repetund. & lege 12. tabularum, teste Cicerone lib.
3. de legibus, Ita cautum erat, Magistratus, Do-
8 num non capiunto, neue danto, neue petunto,
neue gerunto.
Et cum Iulius Bassus Quæstor in Bithinia à Pro-
uincialibus licet amicis quædam accepisset;
accusantibus Pomponio Ruffo, & Theofane,
ac Pollione, qui furta, & rapinas munera ipsa
vocitabant, & quæ non celabat Bassus; Causa
per quattuor dies acta est, quorum vlterius
probationes occuparunt; Censuit Bæbius Ma-
cer consul designatus Bassum teneri lege re-
petundarum, vt refert *Petrus Aerodius lib. 9.*
rerum iudicatarum cap. 23. tit. de repetundis fol.
1242. qui subijcit Cæpionem contra Senten-
tiam Consulis dandos esse Iudices decreuisse.
Et cum liceret Senatui mitigare leges, Veniam
9 dari oportere Bassi facto, vetito quidem, non
tamen inusitato; Quæ Cæpionis Sententia præ-
ualuit.
Qui Auctor sequitur, quod slz. conuictos repe-
tundarum, ordine etiam Senatorio, remoueri
debere teste Suetonio cautum esset, & ius con-
cionandi non habere damnatos de repetundis;
Tamen non fuisse obseruatum rigorem dictæ
10 legis, sed AEQVITATEM, Prout antea actum
fuerat cum Lucio Lentulo consulare, quem dam-
natum lege Cæcilia reputandarum, Nihilomi-
nus postea Censorem factum esse cum Luc. Cen-
sorino refert Valerius; Atq; Luc. Scipionem
Asiaticum, licet damnatum ob peculatum, man-
sisse nihilominus in Senatorio ordine.
De AEQVITATE tamen permissum est aliquan-
11 do Magistratus, & causarum Iudices xenia
aliqua, quæ corruptè munera vocantur, cape-
re posse, vt ample probat *Menoch. de Arbitr.*
casu 517. sub num. 2. vers. Cæterum vbi distin-
12 *guit duos casus*, inter Iudicem potentia tantum,
& alium, qui potentia, & actu Iudex dicitur;
Prout etiam distinguit munera, inter prætiosa,
& leuia, Quorum prætiosorum appellatione
13 venire Aurum, & Argentum, suppellectilia, &
reliqua his similia, docet *Menoch. all. casu 517.*
sub num. 12. vers. Hic statuit, Alia autem leuia
15 munera, esculenta, & poculenta continere
scribit idem *Menoch. loco rel. num. 5. & 13. cum*
seq.
Nam primo casu dona, & munera tantum ma-
gna, & quæ danti magno detrimento sunt, pro-
hibita censentur per dictam *l. solent §. vlt. ff. de*
officio Proconf. & legati, Et ab his omnino Ma-
gistratus abstinere debere tradit *Menoch. loco*
citato sub num. 3. cum hæc omni Iure, &
AEQVITATE, prohibeantur, Quia munera
hæc recipiendo vel se maxime obstringere vi-
15 dentur Donantibus, Vt eis ad omnia teneri
credantur; Vel Donantes ipsos dicantur con-
cussisse, & cum ijs concussionis crimen com-
misisse dicantur.
Nisi fortè huiusmodi munus factum est ab amico,
16 vel sanguine coniuncto *l. p. C. ad l. Iul. repetund.*
Boss. tr. de Official. corruptis nu. 3. vbi declarat hoc
17 intelligi, vt vsq; ad Aureos centum possit acci-
pere, & sequitur *Menoch. loco cit. nu. 4.* ac scribie
Petrus Gregorius lib. 36. Sintagn. iuris cap. 28. sub
nu. 4. in fine par. 3. vbi tradit *l. Iuliam* excipere So-
18 brinos, & proximiores, & Vxorem, eo quia in
his suspicio mali cessat, dummodo negotij ali-
quid publici non sit cum ijs.
Alia vero munera leuiora, quæ esculenta, & pocu-
19 lenta vocantur, indistinctè posse dono accipe-
re eos Magistratus, qui actu Iudices non sunt,
scribit *Coras. in d. l. plebiscito num. 3. ff. de officio*
Præsidis, & post alios multos probat *Menoch. cit.*
casu 517. num. 5. cum seq. plur. vbi ad contraria
respondet, & refert *Vlpiani verba in d. l. solent §.*
vlt. ff. de officio Proconf. & leg. Viz. quantum ad
Xenia pertinet, audi quid sentimus, Vetus Pro-
uerbium est.
Neq; omnia, neq; quouis tempore, neq; ab om-
20 nibus, nam valde inhumanum est à nemine
accipere, sed passim, vilissimum, & omnia, aua-
rissimum; Et quod mandatis continetur ne
donum, vel munus ipse Proconsul, vel qui in
alio offitio erit, accipiat, ematue, quod nisi
victus quotidiani causa ad Xenia non pertinet,
sed ad ea, quæ edulcotum excedunt vsum, sed ne
Xenia producenda sunt ad munerum qualita-
tem.
Edulium enim est quidquid edimus, vel edendi
21 gratia nobis est paratum, quod Modestinus
esculentum, & poculentum appellauit in *d. l.*
Plebiscito ff. de officio Præsidis, vt refert *Menoch.*
loco rel. num. 7. qui subijcit in edulijs cessare su-
spicionem concussionis, & corruptionis, cum
modici sint valoris, Quas duas rationes conside-
rauit Imperator, dum prohibuit Magistratibus
munerum receptionem.
In secundo casu, quamuis non parum resistant iura
deducta, & præsertim hanc negatiuam partem
sequti sint *Accurs. Rainer. Butrigar. Bal. Lucas de*
Penna, & alij quos refert Menoch. cit. casu 517.
nu. 13. Ea moti ratione, quod cum Imperator
Iustin. sanciuerit hos Iudices nihil capere posse
præter salarium, & vsus sit ea dictione, *nihil*, quę
22 vniuersalis est, & sic esculenta etiam, & pocu-
lenta excludere videatur, cum vniuersalis nega-
23 tiua totum excludat *l. hoc genus vbi glos. ff. de*
condit. & demostrat.
Attamen contrarium veriùs esse concludit *Me-*
24 *noch. citato casu 517. num. 16. cum seq. plur.* dum
admittit Magistratus, etiam actu Iudices, posse
accipere esculenta, & poculenta, quæ eius ani-
mum peruertere nequeunt, cum modici sint
valoris, nec accipientis animum allicere, vel
peruertere soleant, vt probauit *Abb. in cap. & §*

quaſtiones nu.4.de Simonia, & explicat, Redon.tr.
de Simonia in 3. parte cap. 24. nu. 12. & poſt eos
ſcriptum relinquerunt *Paris de Puteo tr.de Synd.*
in verbo eſculenta, & verbo Conſiliarijs, Alex.
conſ.206.nu. 10.lib.2. & Boſſius tit. de Officialibus
corrupt.nu. 2. cum alijs per Menoch. relat. nu. 18.
Quibus addo *Pe.Gregorium cit.libro 36.Synt. iur.*
cap.28.ſub nu.p.& Coſtam remed. ſubſidiar.78.nu.
10.cum.ſeq. plur.

Et eo magis procedere hanc conclusionem affir-
mat *Menoch. nu. 21.* quando Iudex, vel nullum,
25 vel tenue habet Salarium à Principe, quo viue-
re poſſit; Nam tunc omnino permiſſum eſt
accipere eſculenta, & poculenta, modo non
ſint magni valoris *cap. Statutum §. inſuper de re-*
ſcriptis in 6. & ibi Gloſ. & ſcrib. & poſt multos
alios probat *Vinius deciſ. 113. nu. 8.* Quia paria
26 ſunt non habere ſalarium, vel tenue, vt tradit
Menoch. ſub d. num. 21. in fine, qui ad contraria
reſpondet *nu. 16. & 19. & Coſta recit.remed. 78.*
nu. 10. & 13.

Horum eſculentorum, & poculentorum tamen
valorem, licet ſua prudentia iudicabit Iudex,
habita ratione qualitatis Perſonarum, & quan-
titatis muneris, & à quo, & cui, & quo tempo-
re, vt ſubijcit *Menoch. num. 22.* Nihilominus
horum valorem in anno excedere non debere
27 aureos centum ſcribit idem *Menoch. num. 11.*
& tradit *Petrus Gregorius d. cap. 28. ſub num. p.*
& ſeq. Petrus Aerodius d. lib. 9. rerum iudicata-
rum cap. 23. circa medium verſ. Qui Magiſtratus
Vrbani tit. de repetundis. Itaut, licet vna die à di-
uerſis dono receperit Magiſtratus plura munera
28 eſculenta, & poculenta, Non id circò diceretur
excedere normam à legibus permiſſam, vt eſcu-
lenta recipiantur, quæ paucis diebus poſſunt
29 conſumi. Quia ſat eſt, quod apta ſint conſumi,
non quod requirant actualem conſumptionem,
vt ſcribit *Menoch. nu. 23. vbi præcedenti nu. am-*
pliat concluſ. procedere reſpectu eſculentorum,
& poculentorum pro ſe, ſed etiam pro ſuis, ideſt
30 familia, & Equis.

Qui auctor *num. 22. cum ſeq. probat*, non id circò
31 prohibitum eſſe Senatoribus Mediolani reci-
pere hæc eſculenta, & poculenta, vt Perdices, &
Capones, metretas Vini, vel duas ad ſummum
non obſtante iuramento præſtito antequam
in eo ordine ſedere inciperent, quod illicita mu-
nera non accipient, & ab omnibus illicitis ab-
ſtinebunt.

Verum memoriam habere debent Magiſtratus, ne
32 ratione eſculentorum, & poculentorum, de qui-
bus Tertullianus ait, belle equidem in muneri-
bus, quæ à paruis maioribus offeruntur, titulus
offitij delectat, munus non corrumpit, ante
oculos in quam habere debent Sententiam The-
miſtoclis, quem non malè audiſſe, quod edulia
acciperent Magiſtratus, narrat Plutarcus, ſed
quod accepta retro alijs venderent; Non poſſe
enim elabi eo comertio, quin re pecuniam acci-
33 perent, vt refert *Petrus Aerodius d. lib. 9. rerum*
iudic.tit.de repetundis cap. 24. poſt princip. verſ.de
Xenijs.

Qui auctor impugnando inhumanitatem eorum
Magiſtratum, qui pænitus eſculenta, & pocu-
lenta recuſant, Inquit verſ.memini. Quod qui-
dam Iudex cum initu Magiſtratu magnifice ſta-
tuiſſet indicandi cauſa, vel à pullo abſtinere;
Propterea ſane reiiciebatur quod nihil AEQVI,
34 humaniq; de eo ſperarent, qui omnem Vrbani-
tatem, humanitatemq; faſtidiret, vt Rhodiorum
Coloſſus ob eximiam magnitudinem formidabi-
35 lis, non amabilis erat.

Ad quod propoſitum non poſſum non enarrare
quod ſuperioribus annis accidit in domeſtico
colloquio aliquor Senatorum, inter quos qui-
dam vir certè Doctiſs. ſed eque auidiſs. ad opes
ingentes cumulandas, qui cum Proprætoram
exercuiſſet, dum eius abſtinentiam in eo munere
ornatiſſimè oſtentaret, dixit ſibi patinam rec-
centis vuæ plenam, quaſi tuncè vinea decerptam
dono allatam in Natalitijs Feſtis repudiaſſet;
Cui acutè reſpondit Sen. meus Bellonus; Rectè
36 profectò egiſti, amice, ſed ſi vineam tibi donaſſet
ille, certè non repudiaſſes, quod dictum omnes
aſtantes ad riſum commouit.

Cæterum doctrina *Ancharani in conſ. 271. col. 4.*
verſ. ſupereſt videre, quam ſequitur Menoch. caſu
342. num. 39. & all. caſu 517. num. 8. Tuta non
videtur, dum admittit eum, qui Iudex cauſæ ex-
37 titit poſt latam ſententiam poſſe munera acci-
pere ab eo, qui obtinuit, cum corruptionis Suſpi-
tio hic ceſſet, id quod admiſiſſe Concilium Ro-
manum tempore Mauritij ſub Gregor. II. tradit
Petrus Aerodius all.cap.24. Oblatio enim huiuſ-
modi nullam culpæ maculam ingerit; quæ ex ac-
38 cipientis ambitu non proceſsit, vt inquit Sacra
Synodus.

Quando quidem de facili fraus admitteretur, neq;
intereſt, præmio, an ſpe præmij ſuſpenſa, an
39 tranſacta lite quicquam à Iudice fiat, qui quam-
diù in poteſtate eſt, numquam eſt priuatus, Cor-
rumpit, & qui demeretur in futurum; Corrum-
pitur, & qui ex præterito accipit, Id circò ordi-
natum à dicto Concilio reuocatum fuiſſe per
Concilium Calcedonenſe, atq; per Bracarenſe,
40 vt refert *Petrus Aerodius all.cap.24.poſt initium*
verſ. ſed facile. Vbi ſequentia verba Imperato-
rum *Valent. & Theodoſij ad Florentium in l. San-*
cimus C. ad l. Iuliam repetundarum enarrat, à qui-
bus huiuſmodi munera poſt exactum Magiſtra-
tum omnino prohibentur.

Nihil pænitus tàm in adminiſtratione poſitos,
quàm poſt depoſitum offitium, pro aliquo præ-
ſtito beneficio tempore adminiſtrationis, quam
gratuito meruerunt accepturos, id quod ſolem-
ni iuramento firmare ſolent Iudices, qui ad Pro-
41 uintias moderandas mittebantur, docet *Petrus*
Gregor.all.cap.28. nu.3.

Et pæna repetundarum tàm ipſos Magiſtratus,
quàm eorum Comites, ſi contrauentionem per-
42 ſuaſerint, vel quid ob id acceperint, afficere ſcri-
bit *Petr. Gregor. cit. cap. 28.num. 6.per l. p. & l.*
Comites ff. eodem tit.

Quæ pæna duplicem habet effectum, videlicet
nummarium,

43 summarium, & criminalem, nummaria pœna
pertinet ad restitutionem recepti; Criminalis
verò extra ordinem imponitur pro modo effe-
ctus subsequti §. *si quis autem de administrat. tut.*
& l. 3. ff. ad l. Iul. repetund., Si enim factum
subsequtum capitalem pœnam importet, vt dã-
natio capitalis innocentis; pœna capitali etiam
44 tenetur Magistratus, vt probat *Pe. Gregor. all.*
cap. 28. sub nu. 6. Quod procedere etiam affir-
mat, si hoc non pecunia mediante, sed per ira-
45 cundiam fecerit, condemnando Innocentem
Boer. decis. 153. nu. 9. cum seq.

Prout eadem pœna repetundarum tenentur, qui
46 ob accusandum, vel non accusandum pecuniam
accipiunt, vt euenisse *Demostheni scribit Petr.*
Gregor. all. cap. 28. n. 19. & 20. dum à Populo
Atheniense damnatus fuit quinquaginta Ta-
47 lentis, eo quia cum dixisset Harpalum ex Asia
ab Alexandro profugum; Postea ab Harpalo
Calice, & viginti talentis delinitus Demosthe-
nes destitisset à cepto, vt refert Plutarchus in
vita ipsius Demosthenis.

Caute igitur agi debet cum Iudicibus, ne ad cor-
ruptionem inducantur, Quoniam, vt inquit So-
crates, nec iustum mihi videtur esse Iudicem
48 precari, vel præcando absolui, sed docere, atq;
suadere; Non enim ad hoc suadetur Iudex, vt
per gratiam concedat, sed vt Iudicet; atq; id
iureiurando promisit, nõ per gratiam cuicunq;
libuerit condonare, sed iudicare secundum le-
49 ges *Petrus Gregor. all. cap. 28. num. 9. qui seq.*
num. 12. solemne dictum illud Catonis refert,
Fures priuatorum furtorum in neruo in com-
50 pedibus ætatem agere, Fures publicos in au-
ro, & purpura.

Cæterum silentio non prætereibo normam, quàm
in tot biennalibus Magistratibus per longum
tempus à me exercitatos obseruaui; Quia cum
verissimam esse cognoscerem sententiam Petri
Aerodij de eo Iudice loquentis, qui ad Instar
Colossi Rhodiorum, ob eximiam magnitudi-
nem formidabilis, potius quam amabilis esset;
Medium viam amplectendo, & traditur per
Vlpianum bene viuendo, atq; Humanissimi Vi-
51 ctri, & Amplissimi Senatoris Princiuallis Mon-
52 tij, Eminentissimi Cardinalis Cæsaris Montij
nunc meritiss. Archiepiscop. Mediolani Pa-
rentis admonitiones mihi traditas, dum ad
Magistratus Cremonenses, quos ipse laudabi-
lissimè longè antea execuerat, accedere debe-
rem; Nec omnia, nec ab omnibus, nec passim
esculenta, & poculenta admisi, aut recu-
saui.

Illum autem igitur ante oculos habui, àd quem
53 finem moueretur ille, qui Xenia dono dabat,
An ex mera Vrbanitate, an ad aucupandum ani-
mum Iudicis, an ex rebus proprijs, aut emp-
tis, An Diues, vel Pauper, an lites, & causas
pendentes haberet, aut habere soleret, tum liti-
bus datus, vel manu promptus esset, nec ne; Et
demq; an donator esset ex illis, qui fumum
vendere solent; Cum non desint his tempori-
54 bus huiusmodi delicta comittentes, vt tempo-
ribus Alexandri Seueri Imperatoris accidisse te-
statur Plinius, qui Imperator iussit de Thurino
quodam insigni fumi venditore supplicium fer-
ri, quod crimini responderet, dum alligatus
Palo Iussu Principis viridium lignorum fumo
55 est enectus pronuntiante Prætore fumo perijt
qui fumos vendidit; Aliquando enim partem
modicissimam Xeniorum, aliquando integram,
aliquando nil pænitus accipiendum statuebam,
exclusis omnino semper missis ab illis, quo-
rum causæ coram me tractabantur, vel vti ma-
nupromptorum, vel litibus deditorum de facili
poterant tractare, aut paupertate laboran-
tium, Et vt verum fatear, omnibus computa-
tis Xenia hæc accepta vix viginti aureos in an-
no ascendere permisi, ne dum centum, vt lice-
re scribit Menoch. cum alijs supra deductis, Id
quod ab alijs Iusdicentibus æque obseruari
puto.

Et secundum hanc conclusionem extare consuetu-
55 dinem in Regno Franciæ, vt hyemali tempo-
re dentur Magistratibus pingues capones mor-
tui, comestibilesq; Perdices, & Cuniculi mor-
tui, testatur *Rebuff. in l. Mulieres 12. §. Abest, &*
ea res vers. mortuus abesset in fine ff. de verb. si-
gnif. Quo loco scribit, quod quæ seruari pos-
sunt, nec statim edi solent, vt sues, Boues, arie-
tes, aliaq; id genus animalia, viua tradi solent,
& debent, Quamuis in huiusmodi rebus mox
57 & consuetudo cuiuscunq; regionis, quæ est
optima legum interpres, inspicienda sit *l. si se-*
ruus plurium in fin. ff. de leg. 1.

Si vero quis ratione census, vel liuelli, capones
58 singulis annis dare debet, Eos viuos tradere
tenetur, teste *Bart. in l. quod te ff. si cert. pet.* Quod
tamen non procedere in alijs auibus, siue ani-
malibus, quæ facilè viua capi non possunt, vt
perdices, lepores, & aliæ feræ bestiæ, propter
59 difficultatem capiendi; Et quia meliora sunt,
si aliquo tempore reseruentur mortua pro tem-
poris qualitate; ea mortua dare sufficit, & ita
seruare consuetudinem testatur *Albert. Bru. tr.*
de forma, & solemnit. actus rubr. de generali co-
gnit. forma vers. rerum autem, quem sequitur Re-
buff. in all. §. abest, & ea res ff. de verb. signific.

S V M M A R I A.

Donatio facta Ecclesiæ non insinuata, an valeat nu. 1. & quid si non publicata iuxta dispositionem Nou. Const. Mediolani nu. 2. cum pluribus seq.

Nou. Constit. Mediolani tit. de donat. §. hoc autem declaratur nu. 2. 3. 4. 10. 11. & 12.

Statuta quando dicantur facta in odium Ecclesiæ nu. 5. 6. & 7.

Ecclesijs de Aequitate multa conceduntur, ac Pijs locis, quæ alias prohibita sunt nu. 8. & 23. maxime cum agitur de donatione ex causa nu. 8. & 9.

Nullitas allegari non potest, nisi ab eo, cuius fauore determinata à lege fuit nu. 10.

In donatione ratione stipulationis præsentia donatarij requiritur nu. 12.

Costa

Costæ doctrina de remed. subsid. remed. 116. refellitur nu. 13.

Doctorum traditiones intelligi debent secundum leges, & rationes, quas allegant nu. 14.

Autoris sententia Papiæ lata fauore Monasterij D. Marci Alexandriæ nu. 15.

Contractus tales præsumi, quales à partibus sunt denominati nu. 16. limit. nu. 17. & cur.

Contractus, si alia sit forma, vel alius effectus donationem egrediens, alius censendus erit, quam donationis nu. 18.

Donatio aliquo modo onerosa non dicitur donatio, sed contractus innominatus, & quare nu. 19.

Donatio non debet deseruire prætextu alicuius retributionis nu. 20.

Contractum donationis, vel innominatum, quæ qualitates arguant nu. 20. & 21.

Donatio facta fauore Eccles. non eget insinuatione, nec publicatione nu. 22.

Donatio facta de re certa Eccles. nullo acceptato fauore Ecclesiæ valet nu. 24.

Donatio omnium bonorum, nulla facta reseruatione, facta Eccl. valet nu. 25.

In causis Ecclesiasticis, & Piæ causæ, reijciuntur omnes solemnitates, subtilitates, & superstitiones nu. 26.

In Ecclesia, & Pio loco cessat præsumptio fraudis, & doli nu. 27.

Decretum Senatus Mediolani nu. 27.

Publicatio donationis fit ad euitandas fraudes nu. 28.

Donatio Eccles. facta, quamuis non acceptata, non potest reuocari nu. 28. & minus ob non factam publicationem, & cur nu. 29.

Donatio, quæ vltra commodum donatarij respicit commodum tertii, dicitur ob causam nu. 30.

Donatio facta ob causam non requirit publicationem, siue insinuationem nu. 31. 32. neq; etiam à iure municipali desiderata nu. 32.

Statuta loquentia de donationibus non habent locum in donatione ob causam, seu reciproca nu. 33.

Donatio respiciens vtilitatem donantis, ad eius animæ salutem, dicitur facta nu. 34. ob causam.

Penitentiæ locus non est, etiam re integra, in donatione facta fauore Eccles. & Piæ causæ nu. 35.

Menoch. doctrina in conf. 261. declaratur nu. 36.

Pro Ecclesia in dubio pronuntiandum nu. 37.

Opinio fauorabilis Eccles. dicitur AEQVIOR sententia nu. 38.

Donatio facta Ecclesiæ ob causam, an indigeat publicatione iuxta disposit. No. Constit. tit. de donationibus. Cap. CV.

1 NON raro inter Iudiciarios strepitus hæsitatur de validitate donationum factarum Ecclesijs, quæ iuxta dispositionem iuris communis non fuerunt insinuatæ, vel iuxta præscriptam formam *Nou. Const. huius Mediolanen. Dominii tit. de donationibus §. hæ autem*, publicatæ non fuerunt, vbi quando agebatur saltem de dimidia parte bonorum donantis.

Et eas inualidas, & nullas esse videtur, Tum quia
2 cum dispositio Nou. Constit. sit generalis, siue vniuersalis, dum vtitur verbis, *& quæcunq; donationes*, Ecclesiam etiam comprehendere videntur *l. Iulian. ff. de leg. 3. & post alios multos probat Peregr. de fideicom. art. 26. num. 10. & art. 32. nu. 54.*

Tum quia cum in eisdem *Constit. §. & quia plerumq;* expresse facta fuit mentio Piorum locorum, Non potest hæsitari, quin de Ecclesia etiam non disposuerint Constitutiones, vt in puncto harum
3 Const. probant *Costa remed. subsid. 116. nu. 119. post Galiam conf. 100. nu. 45.*

Neq; affirmari posse videtur Vel hoc modo excessisse Conditores Constitutionum fines suæ iurisdictionis; Vel saltem in odium Ecclesiæ, & in diminutionem eius libertatis, ad Constitutionem ipsam deuenisse.

Quia quo ad primum, cum dispositio Constitutionum concepta sit in rem, quæ est subiecta iurisdictioni statuentium, Affirmari non po-
4 test statuentes excessisse fines eorum Iurisdictionis, vt post alios probat *Alciat. conf. 58. nu. 2. lib. 2. tom. p.*

Quo vero ad secundum, Comunissima est Scribentium sententia tunc tantum lædi Ecclesiæ libertatem; Et in odium Ecclesiæ condita esse
5 statuta, Quando expresse prohibetur bonorum alienatio in Ecclesiam, Secus vero, quando statuta sunt vniuersalia, vt hoc in casu, Quia tunc, & si in consequentiam Eccl. obsint statu-
6 ta, non dicuntur facta in odium Ecclesiæ, Vt puta, quando per statutum prohibita fuit alienatio bonorum in non Subditos, ita probat *Bal. in cap. quæ in Ecclesiarum nu. 16. & cap. Sanctæ Mariæ nu. 8. de Constit.*

Præterquamquod statuta præscribentia modum contrahendi, qui de facili possit adimpleri, Non
7 dicuntur facta in diminutionem Ecclesiast. libertatis, nec in illius odium, vt docet *Barbat. in rubr. de rebus Eccl. non alien. num. 148 in fine, Opizon. in repet. l. fil. fam. §. Diu. nu. 79. ff. de leg. p. Dec. add. cap. Eccl. Sanctæ Mariæ num. 254. & 256. de Const. Alciat. all. conf. 58. num. 2. lib. 2. tom. p.*

De AEQVITATE tamen contrarium concludendum
8 est; cum de AEQVITATE multa concedantur Ecclesijs, & Pijs locis, quæ alias prohibita sunt, vt abundè scripsi in superiori libro de æquitate *cap. 8. num. 3. cum seq.* Et in terminis nostris conclusionem hanc comprobat *Clar. in §. Donatio qu. 17. num. 9.* Multa enim sunt priuilegia Ecclesijs, & Pijs locis concessa, de quibus ad saturitatem *Tiraquel. pleno tr. de Priuil. Piæ Causæ.*

Maxime verò, quando agitur de Donatione ex causa, vt abundè scribit *Card. Tuscus conclus. 629.*
9 *per totum, & conclus. 646. sub num. 77. lit. D. & conclus. 199. lit. I. per totum, maxime num. 10. cum seq.*

seq. vbi multos cumulat Doctores, hanc opinio-
nem vti AEQVIOREM, & veriorem tenentes.
In contrarium verò allegata, præsertim circa ge-
neralitatem verborum Constitutionis, De ri-
gore iuris procedere patet, non de AEQVI-
TATE. Præsertim verò, quia nullitas allegari
non potest, nisi ab eo, cuius fauore determi-
10 nata à lege fuit *Menoch. cons.* 153. *num.* 31. *Surd.*
cons. p. num. 84. *Peregr. cons.* 44. *num.* 20. *lib.* 4.
Tortus ad statut. 98. *num.* 58.; Præterquod,
& numero, & auctoritate plures sunt ijs Docto-
res, qui hanc sententiam deffendunt, vt infra
etiam explicabitur.
Prout tollitur etiam fundamentum ex verbis eius-
dem Constitutionis deductum, dum expresse
facta fuit mentio locorum Piorum in §. *Et quia*
plerumq; namq; sicuti in casu acceptationis Do-
nationis statuerunt Constitutiones normam,
qua Deputati Piorum locorum illas acceptare
debent; Ita cum in casu publicationis, nec de
Pijs locis, nec de Ecclesia facta fuerit mentio;
11 Cessat assumptum ipsum, nec bene infertur de
vno ad alium casum. Cum maxime ratione
stipulationis præsentia Donatarij requiratur,
vt tradit *Tuscus all. conclus.* 697. *litt. D. per to-*
12 *tum, & Serafin. decis.* 724. *nu.* 8. Huic rigori in-
dulgendo Non. Constit. concedunt Pijs locis, vt
possint postmodum donationes acceptare eo-
rum Deputati, Ita sane, vt acceptando, Priuile-
gium seruent.
Cossa verò auctoritas in all. remed. subsid. 116. sicuti
fundata videtur super mera doctrina *Galia cons.*
13 100. *nu.* 25. qui de Ecclesia nec verbum facit,
sed de forensibus tantum loquitur, Ita ea elisa
dicitur, cum tritum sit Doctorum traditiones
14 intelligi debere secundum leges, & rationes,
quas allegant, vt post multos scribit *Menoch.*
cons. 52. *nu.* 165. & in alijs locis per me relatis *in*
cap. 80. *nu.* 18. *l. p.*
Et ita iudicaui mense Decembris proxime elapsi
1635. dum Prætorius Iudex eram Papiæ, fauo-
15 re *RR.* Fratrum Monasterij Diui Marci Ale-
xandriæ contra DD. Fratres Rutos Papienses,
post maturam discussionem, & excitatas du-
bitationes, quas hic subijcere statui, & qua-
rum responsiones per mensem, & vltra, inani-
ter desideraui, Adeoq; quod expirante officio
non potui iustam expeditionem causæ his Re-
ligiosis Viris, Diui Dominici regulam verè ob-
seruantibus, Qui Ruti tandem aquieuerunt meæ
sententiæ.

Inter Monasterium Sancti Marci Alexandriæ, &
DD. Fratres Rutos.

DVO præcipuè consideranda veniunt in hac
causa, Primo slz. an contractus, de quo agi-
tur, sit verè donatio, qualem nominarunt Con-
trahentes; An verò contractus in nominatus, vl-
tro, citroq; obligatorius, ita vt altera ex parti-
bus inuita non potuerit reuocari.
Secundò, an quatenus donatio esset, potuerit
reuocari à donante, eo sub prætextu, quod cum
ad formam Non. Cóstit. requireretur publicatio
ipsius donationis, idq; non esset factum, nullius
momenti diceretur donatio, & consequenter te-
neat illius reuocatio.
Quo ad primum dubium, & si regulare sit contra-
ctus tales præsumi, quales à partibus sunt deno-
minati, vt tradit *Ostasch. decis.* 139. *num.* 24. Ta-
16 men id limitari videtur, quando forma, & effe-
ctus, vel pacta in contractu apposita, denomina-
tioni contrariantur; Tunc enim magis forma, &
effectus, ac pacta inspiciuntur, quam nomen con-
tractus, quo vsi fuerunt contrahentes, vt alijs
17 omissis ad saturitatem scribit *Card. Mant ita de*
tacit. & ambig. lib. 2. *tit.* 2. *nu.* 56. & 19. *part. p.* qui
ad propositum multa tradit exempla, præsertim
nu. 7. *cum seq. plur.* Hoc idem ferè in his terminis
tradit *Gratian. lib. p. discept. forens. cap.* 82. *sub nu.*
23. *cum. seq.*
Et in puncto donationis, quod slz. in contractu
à partibus sit dictum *dono* &c. Alius tamen
contractus, quam donationis censendus erit, si
18 alia sit forma, vel alius effectus donationem
egrediens, probat idem *Card. Mant. lib.* 13. *tit.* 5.
nu. 36. Qui Auctor eodem *lib.* 13. *tit.* 3. *nu.* 6. tra-
dit, quod donatio reciproca, vel ob causam, siue
de præterito, siue de futuro, vel aliquo modo
onerosa, Non dicitur donatio, cum aliam cau-
19 sam habeat, quam liberalitatis, Et propterea
dicitur contractus innominatus, ita tradit *Clar.*
lib. 4. *tit. de donatio qu.* 2. & *latius qu.* 16. *quem*
seq. Surd. cons. 419. *num.* 62. & *post eos Gratian.*
alleg. cap. 82. *nu.* 46. vbi apertè probat, quod
vbi certum quid datur, vt aliquid fiat, non est
donatio, quæ non debet deseruire prætextu ali-
cuius retributionis, iuxta traditionem *Imola in l.*
20 *p. ff. de donat. & Bart. in l.* 2. *nu.* 8. & 9. *C. de donat.*
ob causam.
Hæc sanè onera, & qualitatas continere contrac-
tum, de quo agitur, liquet ex Instrumento ipso,
Ibi enim primo loco legitur onus construendi
Ecclesiam, & Monasterium, vt fol. 17. secundo
onus apponendi lapidem marmoreum sculptum
fol. 18. tertio onus celebrandi quatuor Missas
continuas singulis diebus fol. 19. quarto onus
celebrandi solemne officium à mortuis eodem
die obitus ipsius contrahentis, quinto onus ce-
lebrandi alia sex huiusmodi Aniuersaria singu-
lis binis mensibus fol. 19. à ter. 6. onus ibidem
perpetuis temporibus retinendi duodecim Fra-
tres, nempè sex Sacerdotes, & alios seruientes,
vt fol. 20. septimo onus audiendi Confessiones,
& concionandi fol. 20. Quibus sanè multa alia
sequuntur onera, quæ in ipso Instrumento le-
21 guntur, Et quæ contractum innominatum con-
tinere, non donationem videtur, etiam sic nos
versari extra causam *Constit. tit. de donat.* palam
sit, vt concludit *Surd. cons.* 290. *nu.* 20. & *decis.*
214. *nu.* 15.
Et vbi de mera, & libera donatione ageretur, ad
huc, cum facta fuerit fauore Ecclesiæ, necessa-
ria non erant insinuatio, nec publicatio, vt
ample

22 ample probat Clar. §. donatio qu. 17. nu. p. Cran.
cons. 160. nu. 1. Sola ad antiqua decreta Sabaud.
tit. de donat. glos. 1. num. 16. part. 1. & ad Const.
super 6. parte decreti glos. 6. num. 1. & 2. fol. mihi
188. Anton. Gabriel. tit. de donat. num. 27. com.
conclus. Carp. ad stat. 324. num. 77. lib. p. Cardin.
Tuscus pract. concl. lit. D. conclus. 648. num. 70.
Guidob. Collega meus Aduoc. 10. n. 16. Ant. Faber.
in suo Cod. tit. de donat. decis. 12. vbi firmat sic
fuisse iudicatum in Sabaud. Senatu, quem sequi-
tur Ricc. Collect. 2075. vbi multos tradit casus,
in quibus insinuatio, siue publicatio non requi-
ritur Farin. decis. 458. nu. 6. part. 2. Tortus ad stat.
Ticinensem 62. nu. 76. & Genua in tr. de Eccles. qu.
296. Fontanell. de pactis nuptialib. lib. p. claus. 4.
glos. 21. par. 2. nu. 2. cum tribus seq. & lib. 2. cl. 5. nu.
8. p. 3. nu. 20. cum seq.

Statutum enim de donatione loquens non com-
prehendere donationem factam Eccles. siue ad
23 Pias causas, videtur, Quia de AEQVITATE
multa conceduntur Ecclesijs, & Pijs locis, quæ
alias prohibita reperiuntur, vt dixi in Tract. de
Aequitate cap. 8. num. 3. & seq. & num. 8. ac cap.
54. cum seq. dum permittunt leges valere dis-
positionem captatoriam ad Pias causas factam;
Item non teneri de proprio Ecclesiam hære-
dem, quæ Inuentarium non fecit; Idem dici-
tur de donatione facta de re certa Ecclesiæ à
nullis acceptata, quia licet non valeat, & pos-
24 sit reuocari donatio; Tamen fauore Eccles.
valet Trentacinq; lib. 3. var. resol. tit. de donat.
resol. p. num. 16. & resol. 3. num. 15. vbi etiam
tradit, quod sls. donatio omnium bonorum,
25 nulla facta reseruatione non teneat; Tamen
facta Ecclesiæ valet per Bar. in l. fin. num. 13. &
ibi Ias. & Cagnol. C. de pactis; Clar. in §. Donatio
qu. 20. vers. Vlterius quæro. Quia in causis Ec-
clesiæ, & Piæ causæ, reiectas esse omnes solem-
26 nitates, neglectas omnes subtilitates, & super-
stitiones statuit Imperator in l. p. C. de Sacros. Eccl.
Polid. Ripa de actis in mortis art. cap. 19. nu. 6. ac
cap. 62. nu. 4.

In Ecclesia enim, & Pio loco cessat præsumptio
27 fraudis, & doli, vt abundè dictum est Rol. cons.
39. num. 43. lib. p. Menoch. alli. cons. 161. num. 18.
& Ceph. cons. 162. num. 14. lib. 2. & fauore Ec-
clesiæ declarauit Sen. Excellentiss. die 3. Martij
1562. In causa D. Thimotei Mediebarbæ Tici-
27 nensis, & scriptum reperitur ad meam Consti-
tut. manu Senatoris Barbauariæ, Ad quem finem
sls. vt magis innotescant donationes, fuisse can-
tum per Nou. Constit. vt publicentur donatio-
nes per tres vices in vna hebdomada, vt fraudes
28 euitentur tradit Beretta cons. 11. nu. 4. & sub nu.
12. vers. ad tertio loco.

In tantum, vt nec etiam huiusmodi donatio Eccle-
siæ facta, quamuis adhuc non acceptata, possit re-
28 uocari tradit idem Genua qu. 151. nu. 2. vsq; ad
finem, & qu. 128. nu. 4.

Et eo minus possit reuocari huiusmodi donatio,
29 ob non factam publicationem, quia omni in
casu diceretur donatio ob causam, vt post
alios docet Peregr. de fideicommiss. art. 51. num.
67. Quia continet commodum donantis, &
eius animæ salutem Gratian. lib. 3. discept. forens.
cap. 984. num. 38. sicut dicitur etiam donatio
30 ob causam illa, quæ vltra commodum dona-
tarij respiceret etiam commodum alicuius tertij,
vt scribit Fontanell. de pact. nuptial. lib. p. claus. 4.
glo. p. num. 31. fol. mihi 36. Quo casu non requi-
ritur publicatio, siue insinuatio à iure com-
31 muni requisita, vt abundè scribit Menoch. plene
cons. 261. num. 8. post Clar. in d. §. donatio qu. 10.
vers. sed quid dicendum, Peregr. d. art. 51. nu. 64.
cum seq. plur. & cons. 76. nu. 30. & 33. cum seq.
lib. p. Thesaur. Ium. qu. forens. 89. num. 5. lib. 3.
Magon. decis. Flor. 64. num. 65. Barz. plena decis.
25. Neq; etiam à iure municipali desiderata,
32 vt post Nattam cons. 609. probat Carp. ad stat.
324. num. 6. lib. p. vbi multos tradit casus, in
quibus necessaria non est insinuatio in dona-
tione, copiosè post alios multos Tortus ad stat.
62. in Ciuil. num. 30. & 31. Menoch. cons. 723. &
cons. 963. & in terminis Nou. Constit. Gallia cons.
31. num. 1. Petr. Antonius Anguis. cons. p. num. 10.
lib. p. idem Menoch. alleg. cons. 261. num. 9. cum
seq. plur. & Decian. responso 79. lib. 5. Ad rem
conferunt, quæ tradit Gratian. lib. 5. discept.
forens. cap. 984. num. 19. & 20. vbi docet sta-
tuta loquentia de donationibus non habere
33 locum in donatione ob causam, seu reciproca
post Gail. singul. obseru. 40. nu. 7. cum seq. plurib.
lib. 2. Hanc eandem sententiam sequitur Ludouis.
decis. 563. nu. 11. qui loquitur in terminis sta-
tuti Vrbis, quam sententiam amplectitur Fon-
tanell. de pact. nuptial. lib. p. claus. 4. glo. 19. nu. 34.
part. p. fol. mihi 314.

Maxime verò quia pacta, siue conditiones in ipso
contractu donationis appositæ, non dicuntur
factæ principaliter ad vtilitatem Donatarij, qui
tot expensas, & adeò graues sustinere teneantur;
sed ad fauorem ipsius donantis, & pro eius-
34 dem animæ salute, & sic facta dicitur ob cau-
sam, ac exclusa liberalitas donantis, vt tradit
Ang. in l. sed hæc ita ff. de re iud. Ias. in l. inter eos
in 2. notab. nu. 4. vers. sed ad hoc respondiis ff. eodem
tit. Alex. cons. 142. vers. pro hoc facit. num. 18. lib.
2. Cran. cons. 85. nu. 2. quos sequitur Gratian. alleg.
cap. 82. nu. 34. Quo casu locus non fuit pæniten-
35 tiæ, etiam re integra, vt fauore Ecclesiæ, & Piæ
causæ probat Card. Mantic. de tacit. & ambiguis
lib. p. tit. 8. num. 25. cum seq. vsq; ad num. 32. & seq.
Gratian. lib. 5. discept. 803. nu. p.

Et quatenus contra opinionem Menochij in all. cap.
36 261. à Decinno comprobatam, vigerent obiectio-
nes factæ per Egr. Adu. DD. de Rutis; Perpendi
posset in eo casu agi de donatione facta per Pa-
trem filio; ex causa vtili eidem filio donatario,
In hoc autem nostro agi de donatione facta ob
causam Ecclesiæ, & donantis tantum vtilitatem
continente; Onus autem, & dispendium Dona-
tarij inferente, & sic multo maiorem rationem
vigere pro Ecclesia pro qua omnis abest fraus,
quam in personis laicalibus.

Et

Et vbi adhuc dubij aliquid posset cadere (quod
omninò exclusum esse dicendum videtur) Pro
37 Ecclesijs, In dubio pronunciandum esse con-
cludunt omnes præsertim *Decius cons. 426. num.
12. Cephal. cons. 11. num. 20. lib. 1. Caualc. decis. 45.
num. 5. & decis. 43. num. 73. par. p. post Glos. in cap.
sciant 12. de Elect. in 6. & in l. sunt persona in fine
de Relig. & sumpt. funerum*, vbi habetur in dubio
sequendum esse eam Doctorum opinionem,
quæ fauorabilis est Ecclesiæ, & quæ idcirco di-
38 citur Aequior sententia *Gratian. lib. p. discept.
88. num. 6. cum seq. & discept. 1. num. 2.* Et ex his
&c. responderem &c. tamen &c. Papiæ die 5. No-
uembris 1635.

Caluinus.

S V M M A R I A.

Magistratu tria reminisci oportere nu. 1.
Homo animalium omnium in Rectorem, & Custodem suum ingratissimus, & cur nu. 2.
Qui hominibus præesse desiderat Deum praire contendit nu. 3.
Hominem regere artium est, & disciplina disciplinarum nu. 4.
Inter omnes artes viuendi, & regendi ars amplior, & superior nuncupatur nu. 5.
Imperare est ars artium omnium nu. 6.
Securitatis concessio spectat ad Principem nu. 7.
Rescripta salniconductus dicuntur rescripta gratia n. 8.
Securitas concessa à Iudice inferiori inualida est, & non attendenda nu. 9. & 13.
Nullum quod est, nullum producere potest effectũ n. 10.
Nullitas Iurisdictionis, & auctoritatis est in insanabilis nu. 11.
Sub fide publica quis decipi non debet nu. 12. 13.
Securitas, seu fiducia quam concedi non debuit, concessa est seruanda omnino nu. 14. etiam si verba salniconductus variè possent interpretari nu. 15.
Pro saluoconductu in dubio pronunciandum nu. 16.
Decisio Sacr. Concil. refertur nu. 17.
Senatus Mediolani decretum refertur nu. 18.
Quæstor Io. Baptista Villodrus laudatur nu. 19.
Domini Caroli Coloni Castrorum generalis Præfecti in Statu Mediolani praclara mentio nu. 20.
Exemplum iudicatum ab Auctore Papiæ affertur sententia nu. 21. 22. & 23.

Securitas, siue saluus conductus à Iudice datus Reo, siue debitori ei seruandus esse etiamsi Iudex huiusmodi, non haberet Facultatem. Cap. CVI.

Agistratum trium reminisci opor-
tere scribit *Volateranus lib. 29. cap.*
1 2. Videlicet quod hominibus præ-
sidet, quod secundum leges præ-
sidet, & quod non semper præsi-
det; Quia hæc tria obseruanda, nec à legum
dispositione recedet, nec in homines seuire
poterit; Hominibus enim imperare magna res
est, vt inquit Patricius in proemio de Regno,
Cum (vt ait Xenofons) homo sit animalium
omnium in Rectorem, & Custodem suum in-
gratissimum animal; Nullum siquidem aliud
2 animal in Pastorem suum sediciosum est præter
homo, qui incensus semper in eos, qui sibi
præesse, aut imperare quærunt, insidias me-
ditatur, nouisq; rebus studet, eosq; odio ha-
bet quamuis nihil mali ab eis vnquam perpes-
sus sit.
Nec idcirco ambire Magistratum debet homo ob
tot difficultates, & scopulos, & pericula in quæ
incidere Iudices palam est; Hinc scripsit *Diuus
Bernardus ad Eugenium Papam tr. de considera-
3 tione lib. 4. col. 4.* Quoties hominibus præesse De-
sidero, Deum meum praire contendo, Et tunc
non sapio, quæ Dei sunt; Prout ante eum tradit
D. Io. Chrisostomus super Math. Quicunq; Pri-
matum desiderauerit in terra, Inueniet confu-
sionem in Cælo, vt refert *Boadil. in eius polit. lib.
p. c. 3. nu. 67. p. p.*
Prout Diuus Gregorius Nazianzenus in Apolo-
4 getico inquit, Reuera mihi videtur esse ars ar-
tium, & disciplina, disciplinarum hominem re-
gere, qui certè est inter omnes animantes maxi-
mus, & moribus varius, & voluptate diuersus;
5 Diuus verò Thomas lib. 2. de Regimine Princi-
pum cap. 1. tradit inter omnes artes viuendi,
Regendi ars, amplior, & superior, & idem D.
Chrisostomus ad Corint. ser. is inquit, Etenim
6 imperare ars est, & non solum dignitas, Immo
ars artium omnium.
Solent itaq; sæpè aliqui Iudices gloriæ auidi, vt
morem gerant ijs, qui apud, & plurimæ sunt
auctoritatis non ruminato negocio, nec perpen-
sis limitibus propriæ auctoritatis, concedere
debitoribus, vel reis saluos conductus, siue se-
curitatem etiamsi eorum facultas ad: id se non
extendat, Hæsitatur idcirco sæpè verum seruan-
da sit huiusmodi securitas.
Et sanè cum huiusmodi securitatum concessio
7 spectet ad Principem *Glos. in cap. cum non deceat
de Elect. lib. 6. arg. l. sancimus § si quis autem. C. de
donationibus, Rebuff ad Constit. Regni tit. de litt. de-
latorijs art. 1. Glo. nu. 22.* Quia rescripta saluicon-
8 ductus dicuntur rescripta gratiæ, *Surd. decis. 397.
nu. 17. & 18.* Tanquam inualida, & nulla non est
9 attendenda ea, quam concessit Iudex inferior iu-
ribus notissimis.
Quod enim nullum est, nullum procedere posse
effectum tradunt omnes, & præsertim dixi in su-
10 periori libro *cap. 26. nu. 1.* Maximè respectu
nullitatis Iurisdictionis, & auctoritatis, quæ in-
11 sanabilis omnino dicitur *Socin. Sen. cons. 99. nu.
9. lib. 3. & cons. 39 nu. 23. ac cons. 83. nu. 59. lib. 4.
& post alios Vant. de nullit. tit. de nullit. ex deffens.
Iurisdictionis nu. 6.*
Contrarium tamen de AEQVITATE, verius
est; Quia sub fide publica quis decipi non de-
12 bet, & debitori, siue reo seruanda est concessa
securitas,

fecuritas, *Tex. in Auth. de mandatis Principum §. sed neq; Franch. decis. 258. Cancer. var. resol. par. 2. cap. 3. nu. 292. Ample in terminis nostris Farin. de car. & Carcer. qu. 29. num. 6. & nu. 25. ac num. 95.*
12 Et ita obseruasse Rhampsinetum Regem Ægip-
tiorum testatur *Petr. Aerod. lib. 9. rer. iudic. tit. 5. cap. p. fauore eius, qui publ. ærarium cum fratre pluries pecunia spoliauerat*, ac fratrem, vi laqueis decisum occiderat, caputq; ei obtruncauerat, ne scelus in lucem proderet; dum satius esse existimasset alterum perire, quam ambo, Mox vigore edicti impunitatem, & præmia promittentia his, qui factum detegissent, facinus narrauerat.
13 Quamuis de rigore iuris nulla esset securitas,
vt subijcit *Farinac. 96. & 98.* Vbi inquit non posse assecuratum capi, nisi prius reuocetur saluus conductus, & assecurato intimetur reuocatio, nec ab hac opinione magis communi esse recedendum tàm in consulendo, quam in iudicando testator.
Etenim fiducia, siue securitas concedi non de-
14 buisset, concessa tamen omnino seruanda est
Glos. in l. 1. C. de his, qui veniam ætatis impetr. Menoch. de Arbitr. Iud. casu 336. num. 5. & 6. ac casu 332. num. 5. Surd. cons. 28. num. 9. & num. 10. Cyriacus Niger controuers. 199. nu. 19. & Tortus ad stat. 7. in crim. nu. 4.
Etiamsi verba saluiconductus vario modo pos-
15 sent interpretari, idem *Surd. cons. 298. num. 22.*
Quis in dubio pro saluoconductu pronuncian-
16 dum est, vt subijcit *Surd. loco relato num. 51.*
Et ita decisum fuisse per Sacr. Concil. refert *Ri-*
17 *cius ad dictum decis. Franchinum. 258.* Prout cum
Marchio Mortarij Gobernator Alexandriæ, & Capitaneus generalis in Regione Transpadana concessisset saluumconductum cuidam appellato il Monsettino, Incolæ Pagi Casali Cermellorum, in contumatiam damnato in pœnam rotæ, & bannito ab hoc Dominio; Isq; pendente saluoconducto captus fuisset; Cum nullius esset effectus saluusconductus, tanquam concessus ab eo, qui huiusmodi potestatem non haberet, proposito negotio in Senatu ex ordine Excellentiss. D. Ducis Feriæ huius Domi-
18 nij Gubernatoris, eoq; diligentissimè examinato, Censuit Senatus anno 1619. esse dimittendum captum sub clipeo saluiconductus, etiàm nulliter concessi, Ne sub fide publica deceptus esset; Prout fuit liberè dimissus; Quamuis modicum post tempus Iterum in Dominio captus, & ad Carceres Alexandriæ traductus, eius temeritatis pœnas exinde dedit ad relationem Integerrimi, & fortissimi tunc Prætoris illius Ciuitatis, nunc Aequissimi Quæstoris Extr. redd. D. Io. Baptistæ Villodræ, verè furum, latronum, ac aliorum huiusmodi scelestorum hominum vindicis.
Idem censuit Senatus Excellentiss. die 13. Mar-
20 tij 1632. fauore cuiusdam D. qui vigore proclamatum Seruitium exteri Principis deseruerat, & ad hoc S. R. M. in termino se consignauerat coram Auditore Exercitus, vt banni liberationem deinde consequeretur; Et licet proclama ipsum expressè iuberet, ne huiusmodi banniti admissi ad seruitium Regium possent recedere a stationibus, Attamen cum licentiam ille obtinuisset ab Auditore, & ad Patriam se contulisset, ac cum multis conuersasset, qui idcirco molestabantur ob banniti conuersationem, Nihilominus Senatus Excellentiss. attenta bona fide eorum, iussit non esse vlterius molestandos, non obstante nullitate licentiæ per Auditorem datæ.
Huiusmodi saluumconductum concessum duobus capitaliter bannitis per Don Carolum Colonnam Generalem Præfectum Castrorum, & alterum Quintum Fabium in deffensione huius Dominij ab incursu Gallorum, seruando præcepta Vegetij scribentis, quod Boni Duces non aperto prælio (in quo est commune periculum) sed ex occulto semper attenti, & integris suis quantum possunt, Hostem interimant certè, aut terreant, Quamuis in aperto etiam secundum opportunitatem & terruit, & profligauit Hostes, Dum Valentianum Oppidum a diuturna obsidione Gallorum, Pedemontanorum, ac Placentinorum liberauit, quem saluumconductum approbauit anno 1635. Eminentiss. & Reuerendiss. D. Card. Aegidius Albornozius huius Dominij moderator, quidquid de auctoritate dicti Don Caroli possit hæsitari, Ea præcipua ratione, ne sub fide publica deciperentur duo illi banniti, qui capti deinde fuerant vti suspecti læsæ Maiestatis criminis, Quamuis ratione criminis læsæ Maiestatis vti a saluoconductu exclusi ad vlteriora fuerit contra eos processum, & tandem ab imputatione ipsa liberati, quippe potius Inno-
21 cens declarati, patrocinante pro eis Acutissimo I. C. D. Cæsare Quarantino compatre meo honorando.
Quemadmodum respectu saluiconductus ex caussa debiti obtenti per Florentium Cherinam Mercatorem Papiensem a Senatu Excellentissimo per mensem, Et eo pendente detentum: Non obstante quod de illius suberptione non
22 leuiter hæsitaretur iuxta *l. fin. C. si contra ius, vel vtil. publ. de qua Rebuff. ad Constit. Regni, tr. de litt. dilatorijs art. p. Glos. p. nu. 52. & 35. Et Menoch. de Arbitr. casu 203. num. 14. cum seq. & num. 24. D. Senator Bellonus de his, quæ incontinenti fiunt c. 10. num. 3. & Costa remed. subsid. 20. num. 17. & tr. de portione rata qu. 139. num. 13. & nouissimè Old. in l. de rescriptis in præludio 12. num. 11. cum seq. plur.* post excitatas hinc inde dubitationes; Iudicaui Tunc Iudex Prætorius Papiæ
23 die 20. Septembris huius currentis anni 1635.
Quem Cherrinam dimitti liberè iussi, cui declarationi acquieuit etiam ille creditor, ad cuius instantiam fuerat detentus.

S V M M A R I A.

Debitoribus non soluendo existentibus conceditur de

AEQVI-

AEQVITATE dilatio competens ad soluendum conceditur nu. 1.
Afflicto per casum non debet dari afflictio circa bonorum executionem nu. 2.
Littera dilatoria, siue saluiconductus conceduntur per annū, vel per maius, aut minus tēpus n. 3. & 5
Saluiconductus, seu dilatio ad soluendum, conceduntur etiam vniuersitatibus nu. 4.
Dilationes ad soluendum quinquennium excedere non debent nu. 5.
Mora modici temporis non est magni præiuditij n. 6.
Quibus annus, biennium, triennium, & quinquennium concedatur nu. 7.
Nouarum Constis. Mediolani dispositio circa quinquennales dilationes nu. 8. & 9.
Inter creditores hyppotecarios, & chyrographarios nulla differentia quo ad saluum conductum n. 9.
Saluus conductus quinquennalis non potest prorogari ex decreto Senatus Mediolani nu. 10.
Dilationes, & saluiconductus, etiam militibus, & quare nu. 11. & 12.
Declaratio Excellentissimi Marchionis de Leganes Gubernatoris Status Mediolani, fauore Marchionis Beccaria ab hostibus capti nu. 12.
Dilatio ad soluendum alicui concessa, an censeri debeat communis eius debitori nu. 13. 14. & 15.
Distinguitur nu. 18. 19. 20. & 21.
Aequitas non patitur, vt quis cum alterius iactura locupletior fiat nu. 16.
Rescriptum concessum fauore impetrantis, ad aliud non debet protrahi nu. 17.
Quod fauore alicuius concessum est, in eius odium retorqueri nequit nu. 18. distinctione explicatur cum nu. seqq.
Compensatio, an admittatur non obstante impetrata moratoria nu. 20. 21. & 22.
Saluus conductus, seu moratoria, pluribus causis priuilegiatis denegatur, qui enumerantur a n. 22. vsq; ad nu. 64.
Materia delinquendi non est danda nu. 30. & 44.
Constitutio tollens aliam Constitutionem non refertur ad iuratam nu. 32.
Saluus conductus conceditur de Aequitate pro debito iurato etiam non facta speciali mentione de iuramento in precibus nu. 35.
Charitas benè ordinata a se ipso incipit nu. 38.
Pater filium alere tenetur, nisi ipse sit pauper, & filius se ipsum alere possit nu. 39.
In dubio pro litteris saluiconductus iudicandum ex AEQVITATE nu. 40.
Pauperes qui dicātur Iudicis arbitrio relinquitur n. 41
In pari paupertate pro valetudinario iudicādū n. 42.
Maior est labor personæ, quam rerum nu. 44.
Quilibet potest renunciare fauori suo nu. 45.
Senatus Mediolani non obstante renunciatione concedit debitoribus litteras dilatorias, auditis creditoribus nu. 47.
Litteris dilatorijs annalibus, vel quinquēnalibus cōcessis, ad secundas nō deuenitur, & concessa nō tenēt, nisi de prioribus expressè facta mentione n. 48
Pretium redemptionis captiuorum enumeratur inter debita Pia nu. 51.
Bona debitoris Pij loci ratione administrationis non possunt dari in solutum nu. 52.
Decret. Sen. refertur declaratio Senatus Mediolani.
Ecclesia, Fiscus, & Pupillus æquiparantur nu. 54.
Mulier indotata remanere non debet nu. 56.
Merces quis à Mercatore extero recipiens intelligitur statim animo soluendi pretium nu. 57.
Creditum ex causa pensionis domus locatæ est valdè priuilegiatum nu. 59.
Artifices pro debito facti promissi, cessione bonorum non liberantur, sed carcerari possunt nu. 62.
Senatus Mediolani de Aequitate moratorias modici temporis ad paruandas pecunias concedere solet in casibus etiam priuilegiatis nu. 63. etiam præsertim in causa onerum nu. 64.
Dilatoriæ principali concessa non iuuant fideiussorem num. 65.
Priuilegium personale non egreditur personam n. 66.
Moratoria non valet in causa debiti ex pretio rerum comestibilium, & animalium nu. 68. & cur nu. 69.
Pretium in comestabilibus, & animalibus statim solui debet, nisi dilatio data fuerit à venditore n. 69.
Moratoriæ tempus incipit currere à die data litterarum, non à die præsentationis num. 70.
Debitor, vt moratoria beneficio vti possit, cauere debet de soluendo debitū, alias dilatio inefficax n. 71. vbi de consuetudine Sen. Mediolani ibidem n. 71.
Princeps ex causa potest concedere moratoriam nulla apposita conditione cauendi, & censetur absolutè concessa nu. 72.
Debita speciatim exprimi debent à debitore in impetratione moratoria nu. 73.
Saluus conductus breuioris temporis vlz. mensium trium, vel anni, potest concedi sine partis citatione, vel consensu nu. 74. & cur nu. seqq.
In impetratione priuilegij, quod non lædit, aut modice, partis citatio non requiritur nu. 75.
Mora modici temporis non affert considerabile, siue magnum præiuditium nu. 76.
Quinquennalem dilationem qui obtinuit, & ea potitus est, non potest postea cedere bonis n. 77. & 79.
Annalē dilationē obtinens potest cedere bonis n. 78.

Saluiconductus cōceduntur diuersimode, vlz. Annales, Biennales, Triennales, Quinquēnales, & mensuales. Cap. CVII.

ACTVM iam fuit in superiori libro cap. 44. de creditorum importunitate aduersus debitores, qui ratione alicuius fortuiti casus soluere nequeunt eorum debita, & quibus prouidere volens Imperator Alexander sanxit in *l. quę fortuito C. de pigno.*
1 vt eis competens dilatio ad soluendum concedatur, id quod de AEQVITATE procedere non ambigitur.
Iustum enim, & AEQVVM esse habetur in *l. Diuus. 14. ff. de officio Præsidis, & in c. ex parte de Clericis*

rieis egrotis, ne iam afflicto per casum iterum
2 afflictio detur circa bonorum executionem, ideò Princeps his damnum passis, ex bono, & AEQVO succurrit per litteras dilatorias, siuè salui conductus, vt creditores patientiam habeant per annum, vel per maius, aut minus tempus, & omnia eis reddet debi-
3 tor iuxta Euangelij sententiam, & tradit *Rebuff. ad Constit. Regn. de litt. dilatorijs ar. p. Glos. p. num. 12.*

Non solumq; huiusmodi saluus conductus, siue dilatio ad soluendum potest concedi personis
4 particularibus, sed etiam vniuersis hominibus alicuius Oppidi damnum belli, vel aliter perpessis, probat *Afflic. decis. 377. quem seq. Rebuff. loco relato nu. 13.* qui testatur aliquando vidisse has litteras dilatorias impetrari à Rusticis alicuius pagi ab hostibus destructis.

Diuersimodè autem conceduntur huiusmodi dilationes, quæ Quinquennium nullo modo ex-
5 cedere debent, *l. si debitoris C. de Iudicibus, & scribit Rebuff. cit. Glos. p. nu. 6.*, ea ratione, quia quod differtur non aufertur *l. 2. Cod. de precibus Imperatori offer.* moraq; modici temporis non
6 est magni præiuditij *l. si debitori ff. de Iudicijs*.
Namq; annum concedi communiter omnibus
7 damnum passis tradit *Rebuff. locu cit. num. 6.*, biennium contra Vsurarios, Triennium Clericis, seù Ecclesiasticis personis, Quinquenniū autem consentientibus creditoribus, vel eorum maiore parte.

De quo quinquennio, accedente consensu creditorum, vel maioris partis, loquuntur Constitutiones nostræ in *tit. de saluis conduct.* vbi declaratur Concedendos esse huiusmodi saluos
8 conductus quo ad omnes, Vbi tres partes ex quattuor omnium creditorum tàm respectu numeri personarum, quam quantitatis debiti, cum debitore conueniant, vel saluoconducto consentiant; Inter quos creditores hoc in casu nullam extare differentiam inter hypo-
9 tecarios, vel chyrografarios decidit *Tex. ad litteram in l. fin. ff. de cessione bonorū, siue qui bonis cedere possunt*, vbi de quātitate debiti, & numero debitorum optime statuit circa dilationem, vel cessionem admittendam debitori, De quo quinquennio amplè agit Apicella, in quem post hæc scripta incidi *tr. de quinquennali dilat. tit. 1. per totum*.

10 Quem sanè saluumconductum non posse prorogari Censuit Senatus Excellentissimi die 13. Iulij 1556. quod rescriptum registratum legitur in prima *add. ad Nou. Constit. fol. 33.*

Conceduntur etiam huiusmodi dilationes militibus ratione militiæ, vel vt non cogantur soluere creditoribus durante militia, vel ne
11 litibus defatigentur, ita scribit idem *Rebuff.*
12 *all. glos. p. nu. p.* Et ita declaratum fuit hoc currenti anno 1636. per speciale rescriptum ab Excellentiss. D. March. de Leganes huius Dominij Gubernatore fauore D. Marchionis Io. Beccariæ Turmæ Equitum leuis armaturæ Ducis, & capti in Argo Placentino ab Hostibus iubendo quibuscunq; Iudicibus, vt in suspenso tenerentur omnes eius causæ, durante dicta Captiuiatate, vel donec aliud fuisset prouisum, De qua suspensione inaniter con questi hucusq; sunt prætensi creditores dicti Marchionis.

Cum hac tamen declaratione concessa huius-
13 modi dilatio censeri deberet, Vt sicuti dilationem habet impetrans non soluendi suis creditoribus, vel ab ijs litibus minime molestari intra tempus expressum, Ita illo pendēte tempore eorum debitores inquietare non possint, quia quod quisq; iuris in alium statue-
14 rit, ipse eodem iure vtatur *l. p. & per totum tit. ff. quod quisq; iuris de quo apud Diuū Math. C. 18. in fine ibi*, Serue nequam, omne debitum remisi
15 tibi, quoniam rogasti me, non ne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut ego tui misertus sum *Rebuff. all. glos. p. nu. 9.* Quit tamen dicit hodie non seruari huiusmodi declarationem quo ad debitores impetrantes; Fortè eo quia non fit oppositio à debitoribus.

16 AEQVITAS tamen non patitur, vt quis cum aliena iactura locupletior fiat, vt dixi superiori libro *cap. 40. num. 2. & c. 45. num. 10.* Id quod contingere videretur, vbi debitor dilationem, siue moratoriam ad soluendum creditoribus impetraret, & sic creditores impediti essent in exactione eorum crediti; E contra eos pulsare posset debitor impetrans moratoriam.

Et quamuis cum rescriptum concessum fuerit fauore impetrantis, obid ad aliud non debeat
12 protrahi *l. p. ff. de Constitut. Principum*, quippe quæ alicuius fauore concessa sunt, in eiusdem
18 odium retorqueri nequeant, *l. quod fauore C. de legib.* Attamen ad euitanda vtraq; absurda posset distingui inter debitores impetrantes huiusmodi moratoriam.

Vel enim conuentus est ab impetrante eius debitor, cui nulla exceptio compensationis cōpetit; Vel pulsatur is, cui ipso impetrans non soluit ob benefitium rescripti, saluumconductum, siue moratoriam continentis; Et primo
19 casu non obstare rescriptum dicendū videtur, Secundo autem casu duplex iniquitas orire-tur; Vbi debitor soluere cogeretur; Sibi verò
20 minimè satisfieri ab eodem impediretur, & sic compensationem non valeret exercere, quam tamen omnino admittendam esse pro-
21 bat *Bar. tin l. amplius ff. rem ratam haberi, quem sequtus fui supra in cap. 7. num. 5. per Gales tract. de obligationibus Cameralibus. par. 4. q. 2. num. 7. cum seq.*

Honestè enim non videtur agere creditor vo-
22 lens exigere quod sibi debetur, nec soluere quod debet, vt tradit *Gratian. lib. 1. discept. for. cap. 39. num. 7. & cap. 129. nu. 18. cum seq.* Quippe inique tunc illum agere probat idem *Gratian. lib. 4. cap. 728. num. 19.* Et sic de AEQVITATE teneri compensationem admittere creditoribus

creditores, non obstante impetrata moratoria,
ex his paret.
Qui saluiconductus, siue moratoriæ pluribus in
23 casibus denegantur, quos recenset *Rebuff. cit. Glos. p. à nu. 17. vsq; ad finem nu. 19. in causis priuilegiatis d. l. 2. C. de precibus Imper. offer.* vt sunt
24 creditores ratione delicti, *l. si ex parte §. quamquam, & ibi Gul. de Cuneo ff. quod cum eo, & l. si verum ff. de re iud. Rom. sing. 179. Math. Brun. de cessione bonorum qu. princip. 26. sub nu. 7. in fine.*
Secundo creditores futuri, qui non comprehen-
25 duntur in rescripto *arg. l. Aurelius §. Titius. ll p. ff. de libert. leg. & clem. si de rescriptis, Guido Papæ decis.* 109. Dicunturq; futuri creditores ij,
26 qui facti sunt post datam litterarum, non à tempore præsentationis *arg. cap. eam de rescriptis, & cap. si eo tempore eodem tit. lib. 6.*
Tertio creditores per sententiam Senatus, siue Parlamenti, quæ in iudicatum transitum fecisse
27 dicitur ob auctoritatem Senatus *l. seruo §. cum Prætor ff. ad Trebell. Guido Papa decis. 97.*
28 Quarto idem prohibetur, Vassallis in præiudicium Domini, *Tex. in l. incola 2. ff. ad municip. Alex. & cæteri in l. p. ff. si certum pet. & Ias. in l. 2. nu. 29. C. de iure emphit.*
Quinto debitores ex causa locationis, vel colo-
29 niæ, aut emphiteusis, & ex causis onerum personalium, ab hoc priuantur benefitio *Glos. in l. cum fructuarius ff. de vsufr. Specul. in tit. de locat. §. nunc autem vers.* 128. Quod tamen procede-
30 re intelligitur, quando receperunt fructus, & emolumenta rerum locatarum, mox vti intendunt dilatione, quia tunc eis non conceditur; Alioquin daretur materia delinquendi, *Masuer. in rubr. de solutionibus §. Item*
31 *dilatio*; Et ita iudicasse Senatum Parisiensem anno 1549. die 3. Aprilis testatur *Rebuff. loco rel. nu. 22.*
Sexto in debito iurato, quod priuilegiatũ dicitur
32 *Glos. in cap. cum non deceat de Elect. lib. 6.* verbo *effectus*, vbi habetur, quod Constitutio tollens aliam Constitutionem non refertur ad Consti-
33 tutionem iuratam *Alber. Brun. cons. 12. col. 9.* in materia feudorum, Et sic alicui concessus saluus conductus non potest extendi ad debi-
34 ta iurata, nisi præcesserit dispensatio Ordinarij aduersus iuramentum, *cap. debitores de iureiurando.*
DE AEQVITATE tamen concedi saluumcõductum etiam pro debito iurato, etiam si facta nõ
35 sit spetialis mentio in precibus de iuramento probat *Costa de portione rata quæst. 139. in fine*; Prout si Princeps, vel Senatus motu proprio litteras dilatorias concessisset, tunc debitor non diceretur periurus *arg. cap. superuenieus de*
36 *iureiurando, Rebuff. all. Glos. p. nu. 23.*
Septimo non conceditur debitori saluusconductus, quando creditores essent Pauperes non
37 valentes expectare, quia tunc charitas benè
38 ordinata à seipso incipit *l. præses C. de seruis. & aqua.* Vt dicitur de patre, qui filium alere tenetur, nisi ipse sit Pauper, & possit filius se ip-
39 sum alere, *l. si quis à liberis §. p. & §. de alimento ff. de lib. agnosc. & dixi in superiori lib. cap. 26. nu. 7. cum seq.* In dubio tamen pro litteris saluicon-
40 ductus iudicandum est, vti AEQVITATI consonum, vt probat *Afflict. decis. 377. quem sequitur Rebuff. vbi supra nu. 25.*
Qui autem pauperes dicantur, Iudicis arbitrio
41 relinquitur *Glos. in Auth. præterea C. vnde vir, & vxor. Rebuff. sub d. nu. 25. & copiosissimè Menoch. de arbitr. casu 65. nu. 7.* In pari verò paupertate, vbi alter sit valetudinarius, in illum inclinabit Iudex, vt tradit *Rebuff. vbi supra.*
Octauo non potest se iuuare his dilatorijs debi-
43 tor ex causa laboris personalis, hoc enim debitum dicitur priuilegiatum, cum maior sit la-
44 bor personæ quam rerum *l. in seruorum ff. de pænis*, alioquin materia delinquendi præberetur, vt supra fuit affirmatum; multos enim quis locaret, mox opere facto, litteras dilatorias, siue saluiconductus impetraret, vt docet *Rebuff. vbi supra nu. 26.*
Nono idem etiam procederet, quando debitor
45 expresse renunciaret benefitio huiusmodi rescripti dilatorij, cum quilibet posit renunciare fauori suo *l. penult. C. de pactis, & cap. Si diligenti de foro compet*; Quamuis non obstante hu-
46 iusmodi renunciatione posset Princeps, vel Senatus has litteras dilatorias concedere; modo expressè apponat clausulam, non obstante renunciatione, *cap. proposuit de cõcessione præbendæ, Rebuff. loco citato nu. 28. & 29.* Et ita quotidie obseruat Excellentiss. Senatus Mediolani,
47 dum non obstantibus renunciationibus concedit debitoribus litteras delatorias, auditis tamen prius creditoribus per mutuas proces, quas *intimetur* nuncupant.
Decimo, vbi semel concessæ fuerint huiusmodi litteræ dilatoriæ annales, vel Quinquennales, ad secundas non deuenitur, vel eæ concessæ nõ
48 tenent, nisi expressè facta sit mentio etiam de prioribus litteris, aliter enim subreptitiæ secundæ dicerentur *cap. super litteris de rescriptis, Rebuff. loco relato num. 30.*
49 Vndecimo denegantur, nec valent huiusmodi litteræ in causa debiti versus Reg. Cam. siue Fiscum, non enim verisimile est, quod voluerit Princeps includere creditum suum, & personam suam in hac dilatione, tanquam Fisco damnosum, *l. nec damnosa C. de precibus Imperatori offer. & l. cum possessor §. p. ff. de cens. Rebuff. all. Glos. p. num. 31.*
Duodecimo idem procedit in debitis Eccl. aut Pij
50 loci, & pro anima *arg. Auth. multo magis C. de Sacros. Eccl. Angel. cons. 24.* Inter quæ pretium redemptionis captiuorum computari certum
51 est, nam hoc Pium, & AEQVVM esse habetur in *l. ab hostibus 2. C. de captiuis*, quemadmodum huiusmodi debitoris bona in solutum dari non posse prouidit *Noua. Constit. in tit. de bonis in solutum dandis, Et probaui superiori libro cap. 44. n. 19. cum sequenti*, quod etiam procedit in de-
52 bito ratione administrationis Pij loci, vt cen-

fuit Senatus Excellentiss. die 14. Maij 1618.
fauore Montis Pietatis Ciuit. Derthonæ contra Bartholomæum Clericum eius administratorem, petentem moratoriam, Vel declarari, esse in casu dandi bona in solutum; Quia fuit in vtroq; capite obauditus, Prout idem
53 videtur dicendum in debitoribus pupilli cum
54 Eccl. Fiscus, & Pupillus æquiparentur *cap. p. de in integr. restitut. l. 1. C. quando Imperator inter pupillum, & viduam, Rebuff. all. gl. p. n. 32. & 33.*
55 Decimotertio idem dicendum est in dote fauore mulieris, *Masuer. in rubr. de solutionibus §. & similiter*, tam scilicet in ea soluenda, quam in repetenda, ne mulier indotata remaneat *l.*
56 *p. ff. solut. matr.* Idem in emptore mercium à Mercatore extero, ad euitandas fraudes, & ne detur materia delinquendi *l. conuenire ff. de pactis dotalibus.*

Recipiendo enim quis merces à Mercatore extero
57 intelligitur eo animo recipere, vt statim eis mercibus receptis soluat pretium *l. in omnibus ff. de iudic.* Idem in debitis nundinarum, vbi
58 aliter non dictarent priuilegia huiusmodi nundinarum *Rebuff. vbi supra n. 34. cum duobus seq.*

Decimoquarto huiusmodi litteræ dilatoriæ non iuuarent debitores ex causa pensionis domus
59 locatæ, quia priuilegiatum valdo esset huiusmodi creditum *Ias. & alij in l. item seruiana Inst. de action. & in l. postquam ff. de pactis. Rebuff. de litteris oblig. art. 6. & citata Glos. p. nu. 37.*
60 Quemadmodum pro debito depositi concedi nequeunt huiusmodi litteræ *Tex. in l. penult. C. depositi*, Et ita censuisse Senatum Burdegalēsem testatur *Boer. decis. 296.* Idem procedet
61 in debitis artificum, qui factum promiserunt, Quia nō iuuantur moratoria, si promissa adimplere valent, *l. item in pretio §. penult. ff. locati vbi Bal.*, Qui neq; per cessionem bonorum liberantur, sed carcere possunt compelli ad hoc vt pa-
62 reant *Gul. de Cuneo in l. p. C. de cessione bonorum, Rebuff. vbi supra nu. 38. cum seq. & de Magistr. artif. art. 4. glo. 2. Math. Brun. de cessione bonorum q. 26. princip. sub n. 6.* Solet autem Senatus Excellentiss. Mediol. concedere de AEQVITATE,
63 moratorias modici temporis ad parandas pecunias, in casibus etiam priuilegiatis, vt testatur *D. Senator Bellonus tr. de his, quæ incont. fiunt cap. 10. nu. 6. in fine*, Et præsertim id concessit fauore debitoris ex causa onerum die 3. Iunij 1619. *Refer. eodem Senatore Bellono.*

Si verò huiusmodi litteræ dilatoriæ concessæ
65 fuissent debitori principali, eæ non iuuarent fideiussori, qui interim posset compelli ad soluendum debitum *Bal. & cæteri in l. Quoties C. de*
66 *precibus Imperatori offerendis*; Quia priuilegiū personale non egreditur personam, *l. quia ff. sol. matrimon.* Alioquin priuilegium traheretur in infinitum, vt post *Staſil. de litt. gratia, tradit Rebuff. vbi supra glo. p. nu. 42.* Nisi in saluoconductu, vel moratoria, expresſè facta esset mentio etiam fideiussionis, quia tunc vtriq; inseruiret.

Qui auctor *nu. 43.* tradit Idem fuisse iudicatum
67 per *Parlamentum* fauore venditoris domus, ad
67 cuius præiuditium minime valere moratoriam obtentā per emptorē ratione pretij ipsius domus *scribit, nu. verò 45.* docet has moratorias non valere in causa debiti ex pretio rerū comestibilium, & animalium per *Boer. all. decis. 296.*
68
69 *col. 2.* Quia statim solutio fieri debet, si data non fuit a venditore dilatio *l. 2. ff. de nundinis, l. in omnibus obligationibus ff. de iudicijs*, Præterquod delinquendi materia daretur, vbi hoc permitteretur, vt diximus supra.

Tempus verò concessum incipit currere à die datæ litterarum, non autem à die præsentatio-
70 nis, *l. sancimus C. de diuersis rescriptis*, ne debitor obtentis litteris eas pænes se retineat donec à creditore pulsetur, & sic ad euitandas fraudes *Rebuff. all. gl. p. nu. 48.*

Debitor autem, qui hoc benefitio moratoriæ vti intendit, cauere debet de soluendo debitum creditori lapsa ea dilatione obtenta, aliter nul-
71 lius esset effectus huiusmodi dilatio *l. Vniuersa C. de precibus Imperat. offer.* Quam conditionem apponere solet Senatus Excellentiss. Mediolani, quando debitoribus huiusmodi concedit dilationes; Aliter enim vbi moratoria, siue saluus conductus concessus esset nulla apposita conditione, tutus videretur debitor, cum illo
72 absolutè concessus videretur, quod facere posse Principem ex causa non est ambigendum *Anania cons. 82. Viso statuto per d. l. Vniuersa C. de precibus Imperatore offer.*

In impetratione litterarum moratoriarum exprimi debent debita speciatim, pro quibus debitor vult dilationem obtinere, si cautè agere
73 intendit, vt tradit *Rebuff. cit. glo. p. nu. 41.*

Cæterum saluiconductus breuioris temporis, vlz
74 mensium trium, aut sex, vel anni ad summum concedi potest etiam sine partis citatione, vel consensu, quia in his, quæ non lædunt partem, aut modice, non requiritur in impetratione
75 Priuilegij partis citatio. *Bart. in l. 2. nu. 2. C. de temp. appell. & in l. Gallus §. & quid si tantum ff. de lib. & posth. Alex. cons. 11. lib. 7. Scrib. in l. quoties C. de precibus Imperat. offer.* Mora enim mo-
76 dici temporis non affert considerabile, siue magnum præiuditium *l. si debitore ff. de Iudicijs, Rebuff. in all. gl. p. nu. 8. 10. & 11. & nu. 53.* Vbi sequentibus numeris materiam harū moratoriarum, & saluiconductus copiosissimè examinat, ad quem remittitur Lector, ne omnia ab hoc auctore tradita circa hanc materiam rescribere videar, quamuis supra expressa, vti necessariora, ab eodem auctore de sumpta sint.

Hoc vnum tamen additur, quod qui obtinuit dilationem Quinquennalem, & ea potitus est, nō
77 potest postea cedere bonis *l. fin. C. qui bonis cedere poss.* Secus autem in eo, qui annalem di-
78 lationem obtinuit *l. præcipimus C. de temp. appell. Guido Papa cons. 124. q. 7. Bal. cons. 301. Ad euidentiam lib. 5. Rebuff. all. glo. p. nu. 61.* qui subijcit se aliquando vidisse admitti aliquem ad

cessionem

79 cesſionem, quamuis Quinquennali dilatione fuiſſet vſus.

S V M M A R I A.

Ceſſis bonis moleſtari amplius in perſona non poteſt debitor nu. 1.
Ceſsionis remedium dicitur miſerabile, & flebile n. 2. & cur nu. 3.
Debitor cedens bonis poteſt dimitti nudus nu. 4. contrarium de Aequitate nu. 4. & 5.
Debitori cedenti bonis veſtes viles relaxantur nu. 6.
Damnatus ad ſupplicium relaxantur veſtes viles n. 7.
Debitoris Bonis cedenti relinquenda ſunt alimenta de iure Canonico nu. 8. maximè in bonis poſt ceſſionem quaſitis nu. 9.
Carceratus relaxando omnia ſua bona creditoribus de Aequitate relaxandus n. 10. ampliatur in eo, cum imminet periculum carcerationis ibidem.
Ignominia, qua cedens nonnullis in locis ex ſtatut. diſpoſitione affici ſolet nu. 11.
Senatus Mediolani decretum in cauſa ceſſionis bonorum citra formam pudendam nu. 12.
Forma pudenda non eſt de ſubſtantialibus, ſed accidentalibus ceſſionis nu. 13.
Remedium ceſsionis quibus caſibus non admittitur n. 14. vſq; ad nu. 34.
Delictum non debet remanere impunitum nu. 15.
Remedium ceſsionis eſt ſubſidiarium nu. 21.
Bona ante ceſsionem quaſita integrè applicantur creditoribus, poſt autem non integrè nu. 23.
Ex bonis poſt ceſsionem quæſitis deducitur à debitore, quod ſufficit ad alimenta, ita vt no egeat nu. 24.
Bona occultans dicitur ſimilis neganti debitum n. 29. lim. no. 30.
Ceſsio bonorum an reuocari poſsit, diſtinctione declaratur nu. 34. vſq; ad 37.
Ceſsionis beneficio expreſsè renunciari non poteſt per pactum, vel aliter nu. 37.
Exceptioni nullitatis, & ijs, qui contra bonos mores ſiunt renunciari non poteſt nu. 38.
Statutum ceſsionem bonorū prohibens nō valet. n. 39.
Cedens bonis non poteſt agere contra ſuos debitores, etiam ſi in creditorem fraudem ad ceſsionem deuenerit nu. 40.
Cedens bonis proſequi non poteſt litem actionis iniuriarum ceptam nu. 41.
In ceſsione facienda, an citandi ſint omnes creditores nu. 42. & 43.
Ignominioſam ceſsionem faciens non amplius tenetur creditoribus, etiamſi deuenerit ad pinguiorem fortunam nu. 44. & cur nu. 45.
Creditor quando poſsit conuenire debitorem cedentem in forma pudenda pro bonis poſtea quaſitis nu. 46. & quid in foro conſcientia nu. 47. & 48.

Ceſſio bonorum conceditur debitoribus ad carceres exeundos, vel euadendos. Cap. CVIII

SEquendo materiam debitorum, qui creditoribus ſatisfacere difficillimè poſſunt, alio
modo quàm per ſaluos conductus, ſiue moratorias conſuluit Imperator Alex. huiuſmodi debitoribus, præſertim ijs, qui in carceribus detinentur, vel ſibi imminet timor in illis intrudendi, Dum ſtatuit in *l. 1. Et toto tit. C. de ceſsio-*
1 *ne bonorum*, Vt ceſſis bonis creditoribus, moleſtari amplius in perſona non poſſint debitoris; Quod ſanè remedium dicitur miſerabile, &
2 flebile, vt probatur in *l. pen. & fin. Eodem tit. ac tradit Math. Brunus de ceſsione bonorum qu. p. ſub num. p.* Et qui Auctor ſubijcit miſerabile, ac flebile verè dici remedium hoc, quia miſerum
3 facit cedentem, Ei vix Interulam dimittendo; vt inquit *Bal. in all. l. fin. in princip. Verſ. nota quod ceſsio. Rom. conſ. 459. col. p. & Rol. conſ. 7. num. 1. lib. 2.*
Porrò, quod nudus poteſt dimitti debitor cedens
4 bonis, vt habetur in *l. cum. & filij. C. de ceſsione bonorum, Glo. in l. qui bonis, & Glo. fin. in l. peti ff. eodem tit. & Glo. in l. fin. §. fin. in vlt. glo. ff. qua in fraudem cred.*, Vbi habetur, quod cedenti bonis vſq; ad ſaculum, & peram auferri debet, & nihil ſibi relinqui, nec minimus denarius.
5 Contrarium tamen de AEQVITATE determinat *Bart. in d. l. pen. C. de ceſſ. bon. & Salyc. in d. l. p. col. 2. verſ. Quæro 2. eodem tit. per Alber. &*
6 *Baldū dicentes, quod ſaltē viles veſtes ei dimittentur cum illa etiā ad ſupplicium damnatis relaxen-*
7 *tur. l. Viuus ff. de bonis damnat.. Ang. in d. l. cum, & filij, & in l. ſi laborante §. cum in eadem in fin. ff. ad l. Rhod. de Iact. quos ſequitur Brun. all. tr. de ceſsione bonorum qu. princip. 3. ſub nu. 9. verſ. contrariū tamen*, Vbi poſt medium inquit iſtam opinionem AEQVITATE niti, *Rol. d. cōſ. 7. n. 18 lib. 2.*
Quippe alimenta etiam relinquenda eſſe huiuſmodi cedenti bonis tenent Canoniſtæ in *cap. Odoardus de ſolut.*, *& præſertim Abb. & Imol.*
8 Quam concluſionem veram eſſe declarat *Alber. in rubr. C. hoc tit. col. 2. verſ. Canoniſta etiā n. 5*
In bonis poſt ceſſionem quæſitis; (in quibus non eſt fraudandus alimentis quotidianis, iuxta *Tex. in l. qui bonis ff. de ceſ. bon. Brun. in all. qu. 3. nu. 9. in fin. & nu. 6.*, Quamquam recepta non videatur ſententia hæc à Lxgiſtis. Et ſi alimenta verè referuantur ei, qui bonis ceſſis, in bonis poſt ceſſionem quæſitis; cum huiuſmodi cedens teneatur tantum ex bonis poſtea quæſitis verſus creditores, itaut non egeat, & ſic
9 deductis alimentis *l. bonis ff. de ceſſ. bonorum, & probat Apicella tr. de ceſſione bonorum tit. 3. n. 25. pag. 116. & ſub. nu. 74. pag. 126.*
Supplicatio autem debitoris carcerati, quod relaxetur è carcerare dimittēdo omnia eius bona creditoribus ſuis, vel eius, cui imminet periculum carcerationis ratione æris alieni con-
10 tracti eſt iuri, & AEQVITATI, conſona, vt tradit *Bal. in conſ. 301. nu. 2. & 3. lib. 5.* Qui ſcribit huiuſmodi cedentibus non inferri aliquam ignominiam, quæ in aliquibus locis, ſecundum ſtatutorum diſpoſitionem inferri conſueuit, videlicet cedentem inducendo in locum pu-
11 blicum illumq; populo oſtendendo, Vel quod

ipſe

ipse cedens percutiat renis columnam. *Rol. all. cons. 7. nu. 15. lib. 2. & Apicella d. locu nu. 24.*
uiusmodi etenim modus ignominiæ in hoc
Mediolani Dominio per speciale rescriptum
12 tollere consueuit Sen. Excell. Dum conce-
dit debitoribus, vt possint deuenire ad cessio-
nem bonorum citra formam pudendam, Vt
quotidiè videmus, modò debitor sit bonæ qua-
litatis, Vxorem, & filios honestæ conditionis
habens, & præcedentibus de his informatio-
nibus, vt censuit Senatus die 2. Ianuarij 1599.
& est registratum decretum in nouissimis ad-
dit. ad Nou. Constit. fol. 46., Et summa cum
ratione, & AEQVITATE, Quia sicuti certum
est, nihil vtilitatis accresci creditoribus per
formam pudendam cessionis bonorum, cum
non sit ex substantialibus cessionis, sed ex ac-
13 cidentalibus, vt colligitur ex ijs, quæ notantur
in l. actoris ff. de procur. Bal. in all. cons. 301. n. 3. lib. 5. Rolan. all. nu. 7. Ita iuxta regulam, quod
tibi non nocet, & alteri prodest, formam ip-
sam pudendam cessionis tollere consueuit Se-
natus.

Non autem absolutè in omnibus casibus admit-
tuntur debitores ad cessionem bonorum, sed
in multis eis denegatur huiusmodi remedium,
14 Et primo nõ competit eis pro debito ex causa
delicti, vt probat *Aret. in §. fin. col. 3. vers. Quæ-
ro an non tamẽ Inst. de action. Carpan. ad stat. 408. n. 62. lib. p.* Delictum enim impunitum rema-
15 neret, quod non est admittendum *vul. l. ita
vulner. §. pen. ff. ad l. aquil. Brun. dicto tr. de cessio-
ne bonorũ q. 9. q. 4. princip. n. 3.* Non tamen pro-
16 crederet cõclusio, vbi ex causa delicti debitor
esset priuati, Quia tunc bonis cedere posse de-
bitorem *tradit Boer. all. decis. 349. nu. 8. quem se-
quitur Carpan. cit. cap. 408. nu. 69. lib. p.*
17 Idem intelligitur de quocunq; debitore Fisci,
qui per cessionem bonorum non liberatur eo
casu, quo paupertas excusat, vt per *l. sacrilegij
§. fi. ff. ad l. Iul. pecul. probat Bal. in all. l. p. nu. 7. C.
18 qui bonis ced. possunt, Boss. tit. de captura n. 90.* Si
tamen debitor esset Gabellarum, non posset
vti benefitio cessionis bonorum, vt probat *Cu-
mia super ritibus cap. 95. num. 47. quem sequitur
Carpan. all. statut. 408. num. 79.*

Secundo bonis cedere non potest obligatus præ-
cisè ad factum, Vt in Scriptore, & similibus *l.
19 stipulatio §. siue autẽ ff. de noui. operis nunciatiõe,*
Vbi tamen promissorum habeat facultatem
faciendi; Quia propter impossibilitatem te-
neretur tantum ad interesse, & sic cedere pos-
20 set, vt probat *Bal. in l. p. n. 5. C. qui bonis ced.
poss. Carpan. ad statut. 408. num. 124. post Socin.
reg. 68. lim. 6.*

Tertio non admittitur debitor ad huiusmodi
cessionem, quando à creditoribus non moles-
21 tatur; Quia cum huiusmodi remedium sit sub-
sidiarium ad euitandam molestiam Carcerum;
Cessante molestia creditorum, cessare etiam
dicitur periculum carcerationis, & consequen-
ter cessionem bonorũ, vt probat *Brun. cit. tr. de
cess. bon. qu. 7. num. 24. q. 4. princip.*

Quod eo magis procedit ab euitandum ad fur-
dum, Nãq, vbi debitor, qui à creditore non mo-
lestatur, admitteretur ad cessionem bonorum,
22 magnum posset præiuditium parari credito-
ribus in bonis, post cessionem a debitore quæ-
rendis, quod non est admittendum, vt post
*Boer. decis. 349. col. 8. vers. si etiam debitor, probat
idem Brun. loco citato in fine; Vt. n. inquit Glo. in l.
p. C. qui bon. ced. poss. Verbo in eo enim*, & pro-
bauimus supra. Bona ante cessionem quæsi-
23 ta integrè applicantur creditoribus; Bona
verò post cessionem quæsita, licet creditori-
bus quærantur, vt supra diximus ex Salyceto,
Non tamen integrè quæruntur; Sed ex eis per
24 debitorem deducitur tantum, quantum sibi
sat est pro alimẽtis, ita vt non egeat; Et in bo-
nis huiusmodi possent per benefitium cessionis
creditores fraudari *Alber. de Rosate in d. rubr.
C. qui bon. ced. poss. col. 2. in fin. vers. Item quæri-
tur*, Vt post alios multos per eum relatos tradit
*Rendin. in promptuario var. sentent. tit. 14. de ces-
sione bonorum num. 3.*

Quarto benefitium hoc cessionis denegatur de-
bitori, qui prius à creditoribus quinquenna-
25 lem, vel etiam minorem dilationem habuerit.
*Tex. in l. fin. C. de cessione bonorum, & ibi Glo. Af-
flic. decis. 378. quos sequitur Brũ. all. tr. de cess. bõ.
qu. 20. n. 21. q. 4. princip. fol. mihi 86. à ter.* Quem-
26 admodum etiam denegatur emphyteutæ, &
Feudatario, qui cedere nequeunt in præiudi-
tium Domini directi. *Socin. regula 68. fallent 2.
& 3. Carpan. ad d. statutum 408. num. 120. cum
seq. lib. p.*

Quinto excluditur ab hoc cessionis benefitio is
debitor, qui sub spe cessionis bonorum debi-
27 tum contraxit, ita probat *Bar. in l. p. §. p. ff. si quis
Testam. liber. esse iussus fuerit Brun. loco vol. q. 30.
q. 4. princip. per totum fol. mihi 104.* Prout neq;
admittitur ad hoc benefitium debitor, qui
28 bona omnia non indicasset creditoribus;
Quippe ea occultasset *Gl. in l. p. vbi Bar. & Ang.
ff. eodem tit. de cess. bon. Ias. in §. fin. col. 2. vers. Ac
autem qui cedit nu. 8. Inst. de actionib.* Et debitum
29 negans similis dicitur occultãti bona *l. hæredi-
tatẽ §. fin. & ibi Castr. & Alexander ff. ad l. falcid.*
Cui neganti debitum id circo denegatur etiam
cessionis benefitium *d. l. pen. & ibi Glo., & Bart.
ff. de cessione bonorum, Brun, q. 2. princip. num. p. &
30 qu. 5. princip. num. 2.* Nisi tamen postea, re inte-
gra, illud fateatur, vt copiosè probat *Rol. cons.
7. num. 7. lib. 2. Apicella d. tr. sub num. 6. vers.
etiamsi negauit.*

Deniq; non conceditur beneficium hoc cessionis
ijs debitoribus, qui dolosè egerunt, vel con-
31 trahendo debitum, etiamsi sciebant se non
esse soluendo, quãdo induxerunt creditorem ad
contrahendũ *Apicella d. tr. de cess. bon. sub n. 29.
& num. 30.* Secus, si spontè, & proprio motu
contraxit cum eo creditor *Castr. in l. etiam §. li-
cet n. 3. ff. sol. matr. Carpan. ad d. stat. 408. n. 6. lib.
32 p.*, Vel bona sua in fraudem creditorum dis-
sipauit.

fipauit, aut in ludo, siue Meretricibus, consumpsit, vt copiosè scribit *Brun. qu. 28. qu. 4. princip. num. 1. cum seq. & qu. 31. num. p. 4. 6. & 7. d. q. nu. 4. princip. post Bal. in d. l. p. nu. 4. cum seq. nu. 14. C. qui bonis C. de re poss.*

Alios plures casus, in quibus non conceditur beneficium cessionis bonorum tàm ex dispositio-
33 ne stat. Mediolani, quàm iuris communis tradit *Carp. ad stat. 408. nu. 43. cum plur. seq. par. p.* ad quem remittitur Lector, vt breuitati studeamus.

An autem cessio ipsa bonorum, ad quam deuentū est, possit reuocari, distinguunt interpretes;
34 Vel enim id fit re integra, idest, ante bonorum distractionem, & eam posse reuocari concludunt *Bar. in l. p. C. de cessione bonorū, & post multos decidit Capel. Telos decis.* 174. Aut actus est consumatus, & res non est integra, & tunc pœ-
35 nitentia seradicitur, nec admittitur reuocatio, *Brun. qu. 14. princip. per totum*; Namq; cum cessio bonorum à lege introducta sit ad beneficium debitorum, ne scilicet in carceribus pro ciuili debito liberi homines marcescant, Non debet in eorum odium retorqueri, quod sequeretur, si re integra cessionem reuocare non
36 possent, modo parati sint creditoribus integrè satisfacere *l. pen. & ibi Scrib. C. de pactis, Renidma all. tit. de cessione bonorum n. 2. per totum, maxime in fin. & Costa de re integra dist. 74. nu. p.*

Quemadmodum huic benefitio cessionis bono-
37 rū non posse expresſè renunciari per pactum, vel aliter, distinguendo probat *Bal. in all. l. p. n. 12. cum tribus seq. nu. 14. vers. Et hac vera*, cum
38 nullitatis exceptioni, & ijs, quæ contra bonos mores sunt, renunciari non possit, *l. antique ff. ad Velleiana, & l. pactū ff. de pactis, Bal. loco relato nu. 13. Carpan. ad dictum stat. 408. nu. 69. cum duob. seq. num. verò* 182. tradit, quod si statuto
39 prohiberetur huiusmodi cessio, non valeret statutum ipsum.

Cedens verò bonis, sicuti molestari vlterius non
40 potest à creditoribus, Ita neq; ipse agere valet contra eius debitores, etiamsi in creditorum fraudem ad cessionem deuenisset *Brun. loco rel. qu. 6. princip. n. 8. quem sequitur Carpan. ad d. statut. 408. nu. 114. vbi seq. num.* conclusionem ampliat procedere etiam in prosequtio-
41 ne litis cœptæ in actione iniuriarum, quam prosequi nequit cedens bonis per *Cumiam de ritibus magna Curiæ cap. 95. num. 4. & Brun. qu. 18. princip. num. 2.*

Et in hac facienda cessione citandi sunt omnes
42 creditores, saltem ad quorum instantiam fuit carceratus debitor, vt tradit *Brun. qu. 10. princip. in princip. & nu. 4. licet secundum Papon. suis consuetud. tr. de cessione §. 71. in princip.* necesse
43 sit omnes creditores citari facere *Carp. in all. statut. 408. nu. 166. & statut. 410. nu. 4. lib. p.*

Vbi autem ad cessionem vituperoso modo deuenit debitor, amplius non tenetur versus cre-
44 ditores, etiamsi ad pinguiorem fortunam postea deueniat *Glos. in cap. sicut dignū §. omnes insuper, in verbo si habeat de homicidio Guid. Papa sing.* 343. Ignominia enim, quæ pœna corpo-
45 ralis est, loco pecuniarij debiti succedit. *l. fin. de in ius voc. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2. casu 183. nu. 22. cum seq. Afflict. decis. 379. nu. 5.*, Vbi Vrsil. in fine dat cautelam ad hoc, vt cre-
46 ditor possit conuenire debitorem sic vituperosè cedentem pro bonis aquirendis, quod alz. protestetur, quod de eius voluntate non fit cessio hæc sic vituperosè, *Carp. ad all. stat. nu. 408. nu. 141.* & post multos alios per eum relatos *Giurba ad statuta Messana c. 2. glo. 16. n. 13.*
47 *par. p.* Vbi *vers. quid dicendum* probat in foro iuditiali hoc procedere, quia in iuditio animæ tenetur hic vituperosè cedens ex bonis postea quæsitis satisfacere creditoribus *Molin. disput. 172. num. 9. Nauar. c. 16. num. 86. & Graff. lib. 2. decis. 130. num. 7. p. p. deductio ne egeat, Lupus de*
48 *Vsuris coment. 4. §. 4. nu. 64. & Craff. except. 17. nu. 8. & Apicell. citato tr. de cessione bonorum n. 28. vers. quam conclusionem. Vbi seq. vers.* scribit Clerico cedenti bonis debere relinqui tot bona pro alimentis, ne egeat.

Cessioq; bonorum operatur etiam solutionem compromissi, ad quod prius deuenerat cedens, vt probat idem *Apicella num. 74.* vbi etiam inquit operari solutionem societatis.

SVMMARIA.

Nouatio non inducitur, nisi verbis expressis fuerit actum n. 1. Vel vbi ex coniecturis, & præsumptionibus eliciatur n. 2. & cur n. 3.

Expressum dicitur, quod ex coniecturis, & præsumptionibus apparet n. 3. quæ euidentes, & vrgentes esse debent, & cur. n. 4.

Nouationem induci ex incompatibilitate pactorum in Instrumentis contentorum n. 5. cum exemplo Iudicis Authoris n. 4. & 50.

Pactorū incompatibilitas quomodo consideretur n. 6.

Interusurij augumentum nouationem non inducit n. 7. & 8.

Quando declaratio dicatur, non autem nouatio n. 9. & 10.

Nouatio non fit fauore dotis de Aequitate n. 11. & cur n. 12.

Dos non dicitur soluto matrimonio nu. 13. & Vxore mortua dos amplius non dicitur, nec gaudet priuilegijs dotis n. 14. declaratur n. 43. & 44.

Dos constante matrimonio dicitur patrimonium mulieris, & soluto, patrimonium filiorum, vel mariti in casu lucri dotis n. 15.

Priuilegiatus non vtitur priuilegio contra æque priuilegiatum n. 16. & declaratur n. 48. 49.

Dos, quibus in casibus soluto matrimonio Priuilegia retinet remissiuè, & quibus n. 17. 18. 19. 27. 28. 29. & 42. & quando non n. 18.

Hæreditas apprahensa nulli restituenda non dicitur amplius hæreditas, sed patrimonium hæredis, & amittit priuilegia hæreditatis n. 20.

Dos recuperata à muliere cum onere restituendi alijs, retinet nomen, & priuilegia dotis n. 21. 22. & 43. & cur ibidem, & n. 23.

Dos

Dos datur propter onera matrimonij, & plures fauores per liberorũ procreatione consequtus n. 24.
Vxore mortua existentibus liberis dotis recuperatio à marito cuius sit effectus nu. 25. & 26.
Statuti Papiæ 125. in ciuil. dispositio nu. 26.
Dos sine matrimonio stare non posse quomodo intelligenda nu. 29. & 30.
Dos soluto matrimonio secundum communem vsum loquendi retinet nomen dotis, & venit sub dispositione statutorum nu. 31.
Priuilegium dotis non soluta per mortem Vxoris, an transeat in filios, & extraneos n. 32. 33. 34 35.
Dotis priuilegia sunt personalia Vxoris nu. 33.
Priuilegia dotis transeunt ad filios non iure hæreditario, sed filiationis num. 35.
Prælationis priuilegia licet cohereant personæ mulieris, & non transmittantur ad hæredes, transeunt tamen ad filios nu. 36.
Priuilegia personalia non transmittuntur ad filios, nisi quando ipsi sunt causa priuilegij n. 37.
Priuilegia competentia doti ratione personæ, quibus competant hæredibus n. 38. 39. & 40.
Priuilegium tacitæ hypothecæ ratione dotis transit etiam ad extraneos, & quomodo nu. 41.
Dos soluto matrimonio antequam restituatur dicitur dos num. 42.
Promissionis dotis status non dicitur mutatus per solutionem matrimonij morte Vxoris, & cur n. 44.
Nouatio circa dotem in præiuditium mulieris fieri non potest nu. 45. ampliatur in filio nu. 46.
Tutor, & administrator non potest nouare in præiuditium pupillorum, sed quidem in vtilitatem n. 47.

Nouatio non consideratur fauore dotis quamuis alias inducta diceretur. Cap. CIX.

IMmperator, Iustinianus *in l. fin. C. de nouat. & in §. præterea Institution., quibus modis tollitur obligatio* animaduertens multas cõtrouersias oriri circa nouationem inducẽdam inter cõtrahẽtes, statuit
1 in posterum non induci nouationem, nisi verbis expressis fuerit actum, Quam decisionem pluribus fundamentis comprobauit post *Gabrielem Mascardum, & alios Card. Mant. de tacit. & ambig. lib. 17. tit. 3. in princip. & Marescot. lib. 2. var. resolut. cap. 56. in princip. lib. 1.*
Quam tamen decisionem, declararunt Scribentes, habere etiam locum, vbi ex coniecturis, & præsumptionibus eliciatur contrahentium
2 fuisse mentem nouandi, vt probat *Cagnol. in l. singularia nu. 102. ff. si cert. pet. Afflict. decis. 44. n. 15. & post multos alios per eum relatos Menoch. lib. 3. præsumpt. 134. nu. 36., ac Card. Mantic. lib. 17. de tacit. & ambig. tit. 3. nu. 13. cum seq., & Alex. Trẽtacinq. lib. 3. var. resol. tit. de Nouation. resol. p. vers. secunda est opinio*, Vbi habetur ab hac opinione vti veriori, & AEQVIORI non esse recedendum, & ita fuisse decisum per Sacrum Concil. Neapol. *testatur Franch. decis. 15 num. 2.*
Eam adducunt decisionis rationem; Expressum slz. illud etiam dici, quod ex coniecturis, &
3 præsumptionibus apparet ex doctrina *Bart. in l. Prætor ait ff. de operis noui nunciatione, quam rationem comprobant Afflict. decis. 44. num. 15. Osasc. decis. 142. nu. 11. & Mascard. de probat. concl. 1112. nu. 18. & 22.*
4 Quas tamen coniecturas, & præsumptiones euidentes, & vrgentes esse debere docet *Alba cons. 68. nu. 5. & sequitur Marescot. all. cap. 56. n. 13.* Itaut euidenter appareat contrahentes voluisse nouare deueniendo ad nouum actum siue obligationem, vel primæ contrariam, vel saltem in aliquo primæ obligationi præiuditialem.
Vt superioribus mensibus considerabam in causa D. Beccariæ contra DD. Iugales de Albergatis Ticinẽses, in qua D. Beccaria nulla facta reseruatione primæuorum iurium ratione residui dotis sibi restantis à D. Galinio eius sororio prædefuncto, deuenerat ad nouum contractum, in quo nouam dilationem concesserat debitori ad sibi soluendum debitum, Interim verò interusurium sibi solueret in maiori quantitate, quam primo loco fuerat conuentum, facta prius tamen renunciatione beneficij *Non. Cõstit. in tit. de bonis in solutũ dandis.*
Hac enim stante præsertim beneficij renunciatione, quod primo loco sibi competebat, nouationem fuisse euidenter inductam pro absoluto habui, cum per huiusmodi renunciationem beneficio sibi in primo contractu cõpetenti, præiuditium inferebatur primo contractui, & sic nouationem fuisse inductam vi-
5 debatur; Cum incompatibilia sint pacta in vltima conuentione apposita, & alia in primo instrumento contenta, & ita iudicasse *Rotam Romanam testatur cardinalis Mantica de tacit. & ambig. lib. 17. tit. 3. n. 13. quem sequitur Gratian. lib. 2. discept. forens. 290. nu. 17. post Menoch. cons. 381. num. 32. cum seq.*
6 Quæ incompatibilitas, & diuersitas, consideratur, non solum quando in totum fuit mutatus contractus, sed etiam in parte, vt probat *Gabriel. cons. 170. num. 5. lib. 2. & Gratian. all. discept. forens. 290. num. 23.*
Ex quibus tolluntur ea, quæ ob augumentum interusurij, non esse inductam nouationem
7 eleganter probat *Martius Medices examine 41. per totum præsertim nu. 35. & decis. 67. præsertim nu. 13. & num. 21. cum seq., & nu. 28. 33. 35.*
8 *& 36.* Diuersa enim valde est consideratio augumenti interusurij, à renunciatione beneficij dandi bona in solutum, vt de se patet, Maxime verò, quia sicuti in eo casu fideiussor obligatus erat ex primo contractu ad damna, ita obligatus etiam dicebatur ad cambia, & recam-
9 bia in secundo contractu sine eius præsentia facto inter creditorem, & debitorem, Quia in secunda obligatione partes declararunt, non

nouа-

10 nouari, ad rem *Marius Muta decis. 33. nu. 24.*
& ibidem Medices loco relato nu. 15.

DE AEQVITATE nihilominus fauore dotis
non fit nouatio, vt copiosè tradit *Gratian. lib. 3.*
11 *discept. forens. cap. 509. nu. 13. cum seq., Martius*
Medices decis. 66. nu. 62. cum seq. Cum dos multa
12 habeat priuilegia, *D. Sen. Bellonus tr. de his, quæ*
incontin. fiunt c. 160. præsertim nu. 2. lib. 1. & ample
Amator. Rodriquez in tr. de priuileg. credit. par.
p. art. p. num. p. cum seq. plur.

Qua stante indubitata conclusione, duo adhuc
obijciebantur D. Beccariæ, alterum scilicet
non agi hic amplius de dote, cum iam diù
13 mortua esset vxor; soluto verò matrimonio
non dicitur dos *l. 3. ff. de iure dotiũ, Anchar. cons.*
150. num. 4. & post alios Barbosa in quarta parte
Rubr. ff. sol. matr. n. 13. circa medium, & in puncto
Magon. decis. Lucensi 46. num. 31.

Mortua enim Vxore dos ad filios, & hæredes
14 spectat, nec idcirco amplius dicitur dos, nec
gaudet priuilegio dotis, vt latè declarat *Bal.*
Nouell. de dote par. 11., & nouissimè defendit
Gratian. lib. p. discept. forens. 185. nu. 11.

Dos enim constante matrimonio dicitur patri-
15 monium Mulieris, Eo autem soluto, dicitur
patrimonium filiorum, vel mariti in casu, quo
Vir lucretur dotem, vt Papiæ, vel hæredum, vt
probat *Castr. cons. 11. n. 2. vers. Item dicere lib. p.*

Alterũ verò est (dato citra veri præiuditij, quod
adhuc ageretur de dote) cum DD. Iugales de
Albergatis, & ipsi agant de dote, obstare vide-
16 tur D. Beccariæ ea iuris regula, quod priui-
legiatus nõ possit vti priuilegio aduersus æque
priuilegiatum *de quo copiosè Menoch. cons. 52. n.*
41. cons. 100. nu. 284. cons. 242. nu. 18. & cons.
680. nu. 38. ac cons. 813. num. 15.

Primum tamen obiectum sublatum videtur per
Additionem eiusdem *Magonij, ad decis. 46. lit. C.*
17 vbi multos adducit casus, in quibus dos etiam
dicitur soluto matrimonio, & priuilegia obti-
net dotis, & præsertim quando supersunt filij,
vt hoc in casu, de qua conclusione copiosissi-
mè scripsit D. Ludouicus Somascus Eruditissi-
mus Aduocatus D. Beccariæ in sequenti ce-
dula.

Christi, ac B. V. Nominibus inuocatis.

IN proposita quæstione, an, & quando dos retineat, vel amittat nomen, & priuilegia dotis, non est cõsiderandum iuditio meo, an matrimonium sit solutum morte viri, an morte vxoris, sed inspiciendum est, an dos sit exacta à marito, an verò sit exigenda.

Et si est exacta, tunc considerandum est, an mulier prædecedat marito, an verò maritus post vxorem viuat.

Et in primo ex dictis casibus videndũ est, an dos sit restituenda alteri, an remaneat apud mulierem, vel maritum superuiuentem.

His ante oculos habitis, dico, quod si dos est
exacta, & nemini est restituenda, sed remanet
alterius eorum superexistentium, viz. vel ma-
riti, vel mulieris superuiuentis, tunc admitti-
mus dotem amittere nomen, & priuilegia do-
18 tis, quia fit patrimonium illius, pænes quem
ipsa bona, vel pecuniæ datę in dote remanent,

Si verò dos sit adhuc exigenda, vel exacta sit al-
teri restituenda, tunc semper retinet nomen,
19 ac omnia eius priuilegia, donec sit exacta, vel
exacta donec sit restituta, siue mulier præde-
cedat, siue vir.

Hanc distinctionem firmo ex dictis per Docto-
res communiter in *rubr. ff. solut. matrim. vbi si-*
gnanter Ias. nu. 7. 8. & 9. & in l. 1. nu. 9. vbi etiam
Dec. nu. 18. C. Vnde vir, & vxor. Ad quæ pro-
banda vtuntur hac similitudine, viz.

Sicut hereditas appræhensa per heredem, & nul-
li restituenda, non dicitur amplius hæreditas,
20 sed proprium hæredis patrimonium, & tunc
amittit omnia priuilegia competentia hæ-
reditati, vt est petitio hæreditatis, quæ am-
plius hæredi non competit, sed rei vendica-
tio, & alia remedia, & sicut, si hæres appræ-
hendiderit hæreditatẽ, & bona hæreditaria,
& tenetur alijs restituere, puta per fideicom-
missum, adhuc dicitur hæreditas, & etiam post
aditionem hæreditatis retinet nomen hære-
ditatis, & fideicommissaria hæreditas appel-
latur; Ita etiam, quando dos est exacta, & vni-
ta cum alio patrimonio vxoris, si quod habet,
tunc non est amplius dos, sed patrimonium
mulieris, ac cum homine perdit & ius, & pri-
uilegia dotis, & est alienabilis; At quando
dos recuperatur à muliere cum onere alijs re-
21 stituendi, puta liberis post eius mortem vigo-
re pacti, vel statuti, tunc retinet nomen, & pri-
uilegia dotis ad effectum, vt illud onus im-
pleatur, & donec est implendum, semper est
dos.

Ecce igitur, quòd isti DD. in hac quæstione cum
pluribus alijs quos sequitur *Rug. cõs. 26. n. 5. &*
6. lib. 2. ex Mantica de tacitis lib. 12. ti. 1. nu. 14.
22 dicens non cessare nomen, & priuilegia dotis,
donec fuerit mulieri, vel hæredibus restituta,
vel filijs, quia per mulierem est restituenda,
Idem tit. 4. num. 10. dicens, quod antequam dos
sit restituta, retinet nomen dotis, & si vxor de-
cesserit relictis filijs, retinet adhuc nomen do-
23 tis, quia oneribus matrimonij præteriti de-
seruire intelligitur, & ideò dicunt *Soc. Sen. cons.*
9. num. 13. lib. 1. & Soc. iun. cons. 35. num. 6. lib. 1.
quod, cum dos detur propter onera matrimo-
24 nij, inter quæ sunt liberi, & ipsorum educatio,
Ideò dos pro liberorum procreatione pluri-
mos fauores consequitur.

Cum ideò in casu nostro mortua vxore in matri-
monio, existentibus liberis eiusdem matrimo-
nij, patris officium sit recuperare dotem non
solutam, tum, vt vsufructo eo viuente fruatur,
tum, vt apud eum remaneat ad commodum
25 filiorum, vt dicit *Mantica de tacitis lib. 12. tit. 8.*
nu. 23. scilicet, vt post eius mortem proprie-
tatem dotis restituat filijs iuxta nostrum Stat.

26 *in ciuilibus 121. vbi Port. n. 5. 55. 61. & 68. cum*
seq. Negus. tun. quæst. 480. nu. 12. sequitur, quod
donec fuerit exigenda, vel exacta fuerit, im-
pletum onus restitutionis semper retinebit
dotis nomen, & priuilegia, quia numquam ad-
huc est effectum patrimonium alicuius; Non
Matris, quia est mortua in matrimonio, non
Patris, quia non est exacta, & etiam si fuisset
exacta, non est patris patrimonium, quia ha-
bet solum vsufructum, non filiorum, quia non
est eis restituta.

Prædicta etiam distinctio elicitur ex *Soc. Sen. cõs.*
421. post nu. 9. 10. & 11. lib. 1. Dicentis, aut su-
mus in tempore, antequam dos sit restituta,
27 & tunc non viro, si solutum fuit matrimo-
nium, vel adita fuerit hæreditas mulieris,
vel non, nam omni casu procedunt illa, quæ
dixit *nu. 6. & 7.* Scilicet, quod semper dicitur
dos; Aut dos est verè, ac virtualiter restituta,
mortua muliere, hæredibus mulieris, & tunc
28 non dicitur amplius dos, vel res dotalis, nec
gaudet amplius beneficio, & priuilegio dotis,
quia vt dixit *num. 6.* est factum proprium pa-
trimonium eius, cui fuit restituta, & idem *cons.*
147. num. 3. 4. & 5. eodem lib. 1. Dicens, quòd
29 licet dos non possit stare sine matrimonio, id
tamen verum est, intelligendo de matrimo-
30 nio præsenti, vel præterito, vnde censetur
semper ad dotis restitutionem habere priui-
legia dotis, non solum in persona mulieris, si
viuit, sed etiam in persona hæredum mulie-
ris, & postea loquens de dote adhuc non re-
stituta, format tres casus, ex quibus concludit,
quod ea non restituta, adhuc durat dos, ad
quam filijs competit actio.

Præterea potest etiam dici, quod & si dos fuerit
restituta, Nihilominus etiam soluto matrimo-
nio dos secundum communem vsum loquen-
di retinet nomen dotis, & sub dotium dispo-
31 sitionibus etiam statutarijs continetur *Castr.*
in rubr. ff. sol. matrim. nu. 2. cum alijs per Ruger.
cons. 26. nu. 7. lib. 1. citatis.

Alio etiam modo dictæ quæstioni satisfieri po-
test ex *Thesaur. Iun. lib. 1. quæst. forens. 5.* qui vi-
detur decidere hunc nostrum casum ad fauo-
rem D. Beccariæ, dicens, quòd aliqui volunt
priuilegium dotis non solutæ marito, soluto
matrimonio per mortem vxoris, non transire
32 in filios, nec alios extraneos hæredes, quia nõ
33 est amplius dos, & dotis priuilegia sunt per-
sonalia vxoris; Aliqui verò dicunt contrariũ,
Alij autem distingunt inter hæredes suos, &
extraneos, vt ad suos eiusdem matrimonij
34 transeant priuilegia; ad extraneos verò nõ, &
hęc est distinctio Accursij, vt ibi per eum; Hãc
distinctionem sequitur *Gratian. discept. 143. nu.*
44. dicens, quod quamuis mulier non habeat
suos hæredes, tamen non fit transmissio iure
sanguinis ex potentia suitatis, Quare priuile-
gia transeunt ad filios non iure hæreditario,
35 sed filiationis, sic; & *Bald. in l. 1. sub nu. 2. vers.*
& non ex prædictis priuilegijs ff. sol. matrim, dicit
quòd priuilegia prælationis, licet cohæreant
36 personæ, & ossibus mulieris, esto quod nõ trãs-
mittantur ad hæredes, tamen transeunt ad fi-
lios eiusdem matrimonij, *& nu. 3. notant*, quod
priuilegia personalia non transmittuntur ad
37 filios, nisi quando filij sunt causa priuilegij,
vt l. Aabimus ff. de priuileg. cred. l. non Solem. §. si
puella ff. de ritu nupt. l. 1. ff. de priuil. dot., & di-
cuntur esse causa priuilegij, quia sunt onera
matrimonij.

Verum quidem est, quòd *Thes. post nu. 4.* dicit,
quòd dicta distinctio videtur contra verba
legum per eum citatarum *nu. 1. cum seq.* Vnde
ipse cogitabat, an dici posset, quod, aut sumus
in priuilegijs, quæ doti competũt ratione per-
38 sonæ, & illa non competunt hæredibus, vt est
actio de dote, de qua loquitur *Tex. in d. l. vn. C.*
de priuileg. dot. Aut verò de priuilegijs com-
petentibus non personæ mulieris, sed rei, &
doti ipsi, vt hypotecæ priuilegium, & similia,
& tunc ad omnes hæredes transit.

Sed Thesaurus loquitur contra dictam distin-
ctionem Accursij, & Interpretum, qui intelli-
gunt dictam legem vnicam in hæredibus ex-
39 traneis, vt slz. in eis non transeat priuile-
gium actionis de dote.

Quare iusta cum ratione Senatus Pedemontanus
40 in facti contingentia, vt dicit idem *Thes.* se-
quutus fuit dictam communem distinctionem,
vt priuilegia dotis ad hæredes suos transeant,
eiusdem slz. matrimonij, & ad eorum descen-
dentes, non autem ad extraneos, Imò de ex-
traneis notat *Thes.* quod etiam ad illos transi-
41 ret priuilegium tacitæ hypothecæ, de quo
in lege assiduis C. qui post in pign. hab. vbicumq;
ex pacto, aut stipulatione dos debet restitui
hæredibus mulieris, quia virtute pacti, & sti-
pulationis attenditur priuilegium.

Ex quibus omnibus apparet, quod Additionator
ad *Magon. decis. Lucens. 46. in finali addit. benè*
dixit, quod soluto matrimonio antequam dos
restituatur, dicitur dos, Imò si fuerit restituta,
42 & adhuc debeat alijs restitui, retinet nomen
dotis.

Et quod dictum est in eadem *decis. n. 31. ex Natta*
cons. 29. nu. 9. quod fauor dotis consideratur,
quando mulier agit ad dotem, cui iura fauent
ad reconciliationem matrimonij, Secus, si ea
mortua, alter agit, quia non dicitur amplius
dos, hoc inquam illigendum est quando
43 alter, Idest hæres extraneus mulieris agit ad
dotem, non autem, quando dos est restituen-
da filijs vti suis, Nam hoc casu pater potest
agere ad dotis restitutionem, pro illius con-
seruatione ad commodum filiorum; quos ale-
re tenetur, cum sint reliquiæ onerum matri-
monij, vt notabiliter decisum fuit causa matu-
44 rè discussa per *Rot. decis. 10. penes Gales. de ob-*
lig. Camerali, vbi non potest dici mutatus sta-
tus promissionis dotis ex eo, quod per mortem
vxoris solutum fuit matrimonium, quia cum
dos fuerit promissa marito, si dissoluto ma-
trimonio,

trimonio, non est adhuc soluta, ei competit
actio, prout prius etiam competebat viuente
vxore, præsertim durantibus oneribus matri-
monij per existentiā liberorum, ad quos per-
tinet dos, & eis est restituenda, quam tamen
potest penes se retinere propter vsufructum
in ea, vti patri, & legitimo administratori
debitum.

Cum ergo priuilegia dotis competentia mulieri
transeant in filios iure suitatis, firma rema-
nent pro D. Beccaria adducta in prioribus
scriptis ex *Medices decis. 66. nu. 62. cum seq. & Gratian. discept. 509. nu. 13. & 21.* quod slz.
dos sit ita priuilegiata, vt circa eam nulla pos-
45 sit fieri nouatio in præiuditium mulieris, ita
vt si Actio dotis nouetur, & mulieri sit aliquo
modo inutilis, vel damnosa, posit redire ad
primæuam actionem adhuc non extinctam, &
ideò idem dicendum sit ad fauorem filiorum,
46 in quos transeunt priuilegia matri competen-
tia, dum viuebat, & pater non potuerit facere
pactum nouans actionem dotis, & eius ante-
lationem, & priuilegia in præiuditium filiorū,
Marius Muta decis. 33. nu. 26. & 27. vbi ducit
argumentum à dote, in qua nunquam nouatio
facta videtur, nisi expediat doti, ita etiam Tu-
47 tor, siue Administrator, non potest nouare in
præiuditium pupillorum, licet possit in eorum
vtilitatem; Quod vtiq; argumentum est satis
ad propositum nostrum, quia etiam D. Becca-
ria, vti Pater, & legitimus Administrator filio-
rum non potuit facere nouationem in præiu-
ditium priuilegiorum dotis, quæ est filiorum
eiusdem matrimonij, & ideò potest excipere
de nouationis (quatenus adesset, quod tamen
perpetuo negamus) nullitate, vt dicit *Muta d. decis. 33. nu. 29.*

Et minime sunt habenda in consideratione, quæ
dicuntur per partem aduersam de diuersitate
casus *decisionis* 67. Medicei à nostro casu, Non
enim adduximus decisionem Medicei, vt eius
casus decidat nostrum, vti similis, sed quia
auctoritates, rationes, & fundamenta, quæ pro
decisione sui casus scripsit, satis conueniunt, &
adaptantur casui nostro, quia sunt fundamen-
ta generalia, & quę in iure subsistunt, ideò pos-
sunt adaptari secundum ait Ludouicus Somas-
cus, casuum contingentiam.

Prout secundum obiectum tollitur etiam eo ipso,
48 quod Priuilegiatus agit de damno euitando,
non de lucro faciendo, vt in hoc casu, atq; vbi
49 Priuilegiatus in specie agit cōtra Priuilegia-
tum in genere, Quia tunc vti eo potest, vt co-
piosè scribit idem *Menoch. cons. 52. n. 43. & cons. 447. nu. 37. cons. 680. nu. 44. & cons. 764. nu. 13.*

Et ita iudicaui mense Nouembris 1635. fauore
50 D. Beccariæ, non fuisse scilicet factam noua-
tionem in præiuditium dotis sibi adhuc debi-
tæ; Quamuis eo quia non probauerat bona, de
quibus agebatur, fuisse in bonis Galinij, qui
dotem promiserat, & sic hypothecata pro
dote ipsa, Declaraui in eorum possessione esse
manutenendam Vxorem D. Albergati.

S V M M A R I A.

Statutum Papiæ 98. in ciuilibus declaratur n. 1. 2. 3. 4. 5. 7. 9. 17. 33. 56. 63. 64. 65. nu. 1.

Mulier adeundo hæreditatem dicitur quasi contrahere cum creditoribus, & legatarijs nu. 2. & 41.

Mulier in quibus casibus contrahere possit sine consensu Viri remissiuè nu. 6. 7. & 8.

Authoris Iudicatum pro Marchione Bellisomo nu. 9.

Mulieres omnes propter infirmitatem consilij in potestate Tutorum esse, voluerunt maiores nu. 10.

Mulier habens maritum bannitum, vel condemnatum ad triremes, vel perpetuos carceres, reputatur vidua, & cur nu. 11.

Eiq; competit priuilegium viduis concessum nu. 12.

Mulier, quæ fecit diuortium cum marito, gaudet benefitio Viduis concesso nu. 13.

Mariti longa absentia mulierem extra casum statuti constituit nu. 14.

Ex propria culpa, & negligentia lucrum quis consequi non debet nu. 15.

Comparatio litterarum an probetur scriptura manu scripta Patris num. 16.

Statuti prohibentis contractus mulieri maritatæ sine consensu Viri, & duorum attinentium, quæ sit ratio nu. 17. & 26.

Mulier ante reuocationē adita hæreditatis prætextu solemnitatis statuti non adhibitæ, restituere debet res occupatas nu. 18. Ampliatio in Eccles. nu. 19.

Mulieri non subuenitur, nisi fuerit decepta nu. 20.

Geminatio actus eum magis confirmat nu. 21.

Hæreditas solo animo aditur per actus, qui citra nomen hæredis fieri nequeunt nu. 22.

Voluntas facto probatur nu. 23.

Hęres semel nō potest amplius desinere esse hęres n. 24.

Iudex omnia subtiliter rimari debet num. 25.

Statuti dipositio habens duas rationes finales impulsiuas, vna cessante, non cessat statutum num. 27.

Mulieres dicuntur consilij fragiles, & contra propria commoda laborantis num. 28.

Sagacitas, & prudentia mulieris probandum ei, qui se fundat in ea nu. 29. & an ea excuset ab obseruatione statuti nu. 30.

Argumentum à cessante ratione procedit ex legis interpretatione nu. 31.

Littera dicitur, quæ potest videri oculo corporeo legi nu. 31.

Statutum loquens in casu vero non extenditur ad casum fictum nu. 32.

Maritus absens absentia propinqua debet expectari pro obseruatione statuti à muliere nu. 33.

Fæmina, quo ad iuris ignorantiam, æquiparatur rustico, & minori nu. 34.

Mulier fragilitate propria, non culpa, dicitur decepta nu. 35. & 36.

Debitor animaduertere debet, anis, cui soluit, sit verus creditor, vt liberationem consequatur nu. 37.

Hæreditatis aditio nulla à principio confirmari non potest nu. 38.

Ratificatio, siue confirmatio requirit ea, quæ sunt necessaria in primo actu nu. 39. & 50.

Verba sunt intelligenda secundum mentem proferentis nu. 40.

Debitor

Debitor soluens hæredi non facta perquisitione, cum quibus conditionibus sit hæres, non liberatur n. 42.
Liberatio sine mandato sufficienti est inefficax n. 43.
Periculũ vbi maius, est plenius est prouidendũ nu. 44.
Probatio debet de necessitate concludere nu. 45.
Aditio ipso iure nulla potest impugnari ab eo, qui adijt nu. 46.
Nullum quod est, nullum Iuris effectum parit n. 47. & 54.
Nullitas non includit in se iniustitiam nu. 48.
Nullitatis scientiam non habentis ratificatio nihil operatur nu. 49.
Confirmatio actus nulliter gesti non datur, vitio in confirmatione perseuerante nu. 51.
Geminatio non operatur nisi circa illud, quod validè fuit gestum nu. 52.
Taciti minor virtus est, quam expressi nu. 53.
Impedimentum non præstat, quod de iure non sortitur effectum nu. 54.
Aditio secum trahit obligationem num. 55.
Pro actu semper est iudicandum, donec contrarium probetur nu. 57.
Viro ad inopiam vergente, triplicẽ ipso iure actionẽ mulieri cõpetere ad dotis restitutionẽ n. 58. & 59.
Mulieri non traditur libera dotis dispositio per cõtigentem casum lucri dotis nu. 60. transfertur tamẽ dominium, & libera administratio nu. 61.
Separationis iudicio pendente, vel terminato, cõpetũt remedia ad dotis restitutionem, de quibus nu. 62.
Cessante ratione, cessat statuti dispositio num. 65.
Mulier potest renunciare S.C. Velleiano nu. 66.
Bannitus amittit omnia beneficia statut. Ciuitatis, licet non amittat beneficium Iuris Ciu. num. 67. & quando non, nu. 68. & 69.
Bãnitus tanquã miles nõ potest impunè offendi n. 68.
Tolerantia, vt bannitus non amittat Iura Ciuitatis, quænam sit nu. 69. 70. & 71.

Statutũ disponens, ne Mulier maritata, ad aliquem cõtractum deueniat, nisi adhibito cõsensu Viri, & duorũ attinentium, locum an habeat, Quãdo Mulier viuebat separata à Viro, capitaliter bannito, & Mulier erat sagax &c. Cap. CX.

Tatuto Ticinẽsi 98. in ciuil. cauetur mulierem maritatam nõ posse aliquo modo alienare, vel se obligare sine Viri, & duorum attinentium consensu, Dubitari contingit, an statutum ipsum com-
1 præhendat actus obligatorios, quos non cum aliquo, sed coram Iudice ex se facere potest mulier maritata, ad quos sine Viri, & attinentium consensu, deuenit, Vt pote hæreditatis aditio coram Iudice facta.
Et quia mulier adeundo hæreditatem dicitur
2 quasi contrahere cum creditoribus, & legatarijs *§. hæres quoq; Inst. de obligationibus, quæ ex quasi cõtractu. l. apud Iuliã. §. fin. ff. ex quibus causis in possess. eatur Ias. in l. 1. n. 109. ff. de leg.* In
3 statuto contineri etiam huiusmodi actum aditionis videtur, vt expressè tradit idem. *Ias. in §. omnium nu. 36. & seq. Inst. de actionib.*
Contrarium tamen vti, AEQVITATI magis consonum, verius esse puto, Tum quia vt pluri-
4 mum hæreditatis aditio, vtilis mulieri existimatur, Et licet accidentaliter damnosum finẽ sortiri possit huiusmodi aditio, non per hoc actus ille sui natura proficuus, & vtilis mulieri, licet tractu temporis damnosus effici possit; vt inutilis, & damnosus est extimandus, sed proficuus, & vtilis, quo casu non habere locum statutum decidit, *Bald. in l. neq; C. de contrah. & committ. stipul. Tiraquel. in tr. de legibus cõnub. in glo. 6. n. 56. & 76. Menoch. de præsumpt. lib. p. præsumpt. 6. nu. 16. & Galia in consuetud. Alexan. Verbo legare, qu. 7.*
Tum quia in specie, quod casus hic aditionis hęreditati sit statuto exclusus probat *idem*
5 *Ias. in l. more n. 34. vers. in cõtrarium ff. de acquir. hæred.* vbi hanc sententiam communiter esse approbatam, & receptam tradit; Hanc eandẽ sequitur *Tiraquell. d. tit. de legibus connub. in glo. 3. n. 111. Menoch. cons. 196. n. 22. Granuc. Theor. 25. n. 35. quos sequitur Tortus ad d. statut. 98. nu. 56. Vbi post Garpan. ad statut. 328. à nu. 50. vsq; ad nu. 58.* multos tradit casus, in quibus mu-
6 lier maritata potest contrahere sine consensu Viri, & propinquorum, *Prout seq. nu. 61. per l. cum hæres ff. de acquir. hæred.* tradit ab hoc statuto pariter excludi mulierem habentem Vi-
7 rũ furiosum *Ruin. cons. 145. n. 4. Numero verò*
8 *65.* idem procedere affirmat, si maritus diu abest, & ignoretur, vbi sit, post *Costã tr. de iuris, & facti ignor. dist. inst. 78. n. 4. cent. 2.* Plures alios casus non comprehensos in statuto tradit *Carpan. ad d. statut. 328. n. 280. vsq; ad n. 312. post Alex. cons. 105. nu. 11. lib. 4. & Gabrielem cons. 161. nu. 17. cum seq. lib. 1.*
Et ita iudicaui Ticini mense Nouembris *1635.*
9 fauore D. Marchionis Bellisomij contra D. Drusianam Fiambertam, quę postquam fratris hęreditatem adiuisset, eamq; per multum tempus retinuisset; Contendebat ab illa se abstinere, & eam repudiare sibi damnosam, eo sub prętextu; quod in aditione adhibitę non fuissent solemnitates dicti statuti 98. quę repudiatio in euidens damnum creditorum hęreditatis resultabat.
Namq; cum casus ipse à statuto exclusus videretur; Maiorẽ AEQVITATEM vigere videbatur pro creditoribus hęreditarijs, quam pro ipsa hęrede, quę diu bonis hęreditarijs gauisa fuerat, & ad sui libitum de ijs disposuerat, idest de mobilibus, & se mouentibus, Et quę id circò callide egisse dicebatur; Cum maximè illa notoriè esset prudens, & sagax mulier, quippe Virago, & sic non computari diceretur in ijs, de quibus loquitur Cicero pro

Murena,

Murena, dum ait, Mulieres omnes propter in-
firmitatem consilij, in tutorum potestate esse
voluerunt maiores, Sed potest connumerari
inter eas; de quibus loquitur *Valer. Max. lib. 6.*
c.7. de fide Vxoris, ac Diuus Ambrosius lib. 2. de
Virgin. Farin. qu.30. nu. 118. & qu. 131. nu. 160.
& qu. 32. nu. 79. Atq; copiosissimè verba facit
Boadil. lib.3. C.15. nu.130. p.2.

Et quia prius motiua excitaueram in ea causa,
illa, cum responsionibus in Aduocatorum, in
quibus plures excutiuntur iuris articuli, hic su-
bijcere statui ad commodiorem vsum Fori.

Inter D. Drusianam Piambertam, & D. Marchionem Belisominum.

QVamuis ex difusè scriptis in hac causa sub-
lata videatur omnis hæsitatio, Considero
tamen, quòd finalis causa statuti 98. disponen-
tis, ne mulier maritata possit alienare, vel se
obligare, nisi accendente consensu Viri, & duo-
rum attinentium, Vel in eorum deffectū duo-
rum vicinorum; Ea esse videtur, ne blanditijs
Viri seduci possit mulier, Vel in eiusdem præ-
iudicium quicquam agere ex se.

Si verò rectè perpendantur circonstantiæ con-
currentes in casu, de quo agitur, dum D. Dru-
siana notoriè prudens, & sagax, vt de facili in
hoc multos masculos superet, Virum habens
capitaliter bannitum ob carceris fracturam,
dum in ijs asseruabatur ad querelam etiā eius-
dem D. Drusianæ; cum aliquo non contraxit,
vt vel bona alienaret, vel se ad aliquid obliga-
ret, Sed coram Iudice comparuit, & aditionem
hæreditatis fratris, prima facie satis opulentæ
confirmari impetrauit; Vtiq; quod actum illum
fecisse dicitur, ad quem omnis diligens pater
familias deuenisset, de quo minime loqui sta-
tuentes voluerunt; Cum ratio statuti in eo nus-
quam militaret, vt de se patet.

Mulier enim habens maritum bannitum, vel
condemnatum ad triremes, vel perpetuos car-
ceres, reputatur, ac si vidua esset, quia inutilem
11 Virū habere dicitur *Gl. sing. in l. vlt. verbo orbi-*
tates C. ad l. Flau. de Plagiar. & ibi Bar. Alex. cōs.
104. col. 2. lib. p. Eiq; priuilegium Viduis conces-
12 sum competit, vt docet *Bal. in l. is qui pro empto-*
re col. 33. vers. adde ff. de Vsucap. latissimè Costa in
memoriali verbo Vidua, Couarru. pract. q. cap. 7.
nu. 2. Gratian. lib. 4. discept. forens. cap. 666. nu. 9.
Et sic contrahere eo casu potest mulier, ac si
maritum non haberet, vt post *Bal. in cons. 399.*
lib. 3. probat Lamberteng. de contract. glo. 8. verbo
mariti nu. 31. fol. mihi 268. Petr. Gregor. lib. 11.
Sint. Iur. part. 2. tit. 4. de potestate mariti in vxo-
rem nu. 22. 24. & 26.

13 Prout dicitur de ea, quæ diuortium cum mari-
to fecit, quæ gaudet benefitio Viduis concesso
l. Vnica C. quando Imper. inter Viduam, & pupil-
lum idem Gratian. lib. 3. discept. 406. nu. 6.

Præterquod longa absentia Viri constituit mu-
14 lierem extra casum statuti, vt in nostris ter-
minis probat *Bal. cons. 488. lib. p. & cons. 393. lib.*
5. quem sequitur Costa de facti scientia, & ignor.
distinct. 78. nu. 4. cent. 2. quos sequitur Tortus ad
d. stat. 98. nu. 65. faciunt tradita per Sen. Bell. lib. p.
de his, quæ incont. fiunt cap. 4. nu. 2. post Cran. cons.
12. nu. 4.

Additur etiam, quod quatenus D. Drusiana ad-
mitteretur ad repudiationem hæreditatis sub
prætextu inobseruantiæ dicti statuti; Ex pro-
pria culpa (ne dicam dolo) & negligentia lu-
crum consequeretur D. Drusiana contra dis-
15 positionem *l. pupillus ff. quæ in fraude cred. & l.*
non fraudantur §. nemo ex suo delicto ff. de reg. iu-
ris, Menoch. remed. 7. recuper. nu. 20. ac cons. 75.
nu. 7. & scripsi Ego in tr. de AEQVITATE cap.
88. n. 8. & 29.

Nam dum Iudicē adiuit, vt confirmationem ad-
ditionis obtineret, prout obtinuit; Tenebatur
ipsa solemnitates statuti obseruare; Non enim
Iudex ad id debebat animaduertere, minusq;
creditores hæreditarij id peragere poterant,
quos non monuit D. Drusiana de eius aditio-
ne, vt in simili distinguendo considerat *Natta*
16 *in repet. Auth. Quod sine, nu. 15. C. de testamentis,*
dum loquendo de comparatione litterarum,
an per eam probetur scripturam manu Patris
fuisse scriptam, distinguit inter apocam scrip-
tam inter partes, quæ eam solemnem fieri cu-
rare tenebantur, Et Epistolam ab viro ad aliū
absentem scriptam, Et sic vel negligenter, vel
dolosè id omisit, Ergo &c.

Quam negligentiam, siue culpam fateri videtur
Egr. eiusdem D. Drusianæ Aduocatus in no-
uissima iuris allegatione *vers.* Dicimus adhuc
ibi, Debebat igitur D. Drusiana requirere con-
sensum Viri, qui, si renuisset consentire sine
causa, Iudex declarasset sine illo posse fieri adi-
tionem.

Si etenim cum aliquo contraxisset, huiusmodi
omissio posset ei imputari cum ea contra-
henti; Cum contrahens cum muliere tenere-
tur benè animaduertere, an solemnitates le-
gis etiam municipalis essent adimpletæ; Se-
cus autem dicendum est, quando mulier cum
aliquo non contraxit, sed ipsa sola a Iudice
prouisionem obtinuit.

Quod autem statutum fundatam sit super mulie-
ris fragilitate, vt supponitur ex parte D. Dru-
sianæ, Et consequenter semper militet illa ra-
tio, tam præsente, quàm absente Viro; Puto
à veritate hoc esse alienum, Quandoquidem,
cum statutum loquatur de contractibus, & ob-
ligationibus à mulieribus maritatis tantum
suscipiendis, Permittendo, vt aliæ mulieres se
obligare valeant, omissa huiusmodi solemni-
tate, Certo certius habetur, non sexus fragi-
litatem, sed mariti blandimenta potius ver-
sus Vxorem, vel vxoris reuerentialem metum
17 erga maritum in consideratione habuisse, sta-
tuentes faciunt tradita per *Grat. lib. p. discept.*
108. nu. 14. & 25.

Et quatenus ob sexus fragilitatem ad statutū ipsū

fuisset deuentum (quod omninò tamen negatur) Adhuc fragilitas hæc exclusa diceretur in D. Drusiana, stàtibus eiusdem notorijs qualitatibus mulieris, slz. sagacis, scientificæ & in rebus gerendis versatissimæ; Et sic limitata in ea diceretur regula ipsa.

Et eo fortius id declaratum esse videtur, dum D. Drusiana ad alios plures deuenit contractus (vt supponitur) sine statuti solemnitate, cum vtiles illos sibi fuisse admitat Egr. eius Aduocatus in dicta nouissima allegatione *ver. Dum autem asseritur*.

Præterea, cum post aditam hæreditatem se immiscuerit in ea D. Drusiana, & multum tempus labi permiserit, antequam aditionem reuocare tentauerit sub prætextu non obseruatę solemnitatis à statuto requisitæ, probabile est, vt mobilia, & alias res pretiosas hæreditarias occupauerit, ad quarum restitutionem prius
18 tenetur, antequam aditionem reuocaret *Gl. in l. fin. verbo completur C. de in integr. restit. min. Lambert. ad statuta de contract. mulier. glo. 24. n. 5. Rimin. Iun. in §. vlt. nu 58. Instit. quibus alienare licet*, vel non tenetur enim prius restituere quidquid habuit, antequam actus, siue con-
19 tractus reuocetur, vt de Ecclesia voluit Rota die 15. Iunij 1599. & die 13. Februarij 1606. de qua *Gratian. lib. 3. discept. 576. num. 27. cum seq.*

Cum enim considerari non possit aliqua deceptio in hoc casu, frustra agere videtur D. Drusiana ad reuocationem aditioni hæreditatis, Quia deceptione cessante illi non subueni-
20 tur, *vt per l. inter ff. de donationibus, & cap. cum vniuersum de rerum permutatione in terminis probat Grat. nu. all. cap. 576. nu. 28. post Castrensem in l. 2. nu. 7. ff. ad Velleianum*.

Deniq; quatenus prædicta non militarent, Adhuc obaudienda videretur D. Drusiana; Quandoquidem, postquam Vidua fuit effecta (& sic extra casum statuti) aditionem ipsam expressè ratificauit, Dū die 18. Decembris 1632. effecta vidua reportauit confirmationem præcepti ad eius instātiam emanati tempore, quo viuebat Vir Dom. Victoriæ eius sorori, ne in hæreditate, de qua agitur, se ingereret; Quam sanè præcepti confirmatione intimari etiam curauit eidem D. Victoriæ, postquam secundo loco nupserat DD. Buttigellæ cum eiusdem secundi Viri consensu, vt ex ipsis actis exhibitis videre est.

Et sic & tempore Viduitatis aditionem ratificauit, Et tempore secundi matrimonij cum Viri consensu pariter approbauit D. Drusiana; Itaut per actuum geminationem magis atq; magis confirmata dicitur aditio hæreditatis prædictæ, Atq; sublatus dicitur omnis scrupulus omissæ solemnitatis in primæ aditionis actu
21 iuxta *l. bali. ff. ad S.C. Trebell. Senator Bellon. tr. de his quæ incont. fiunt c. 97. n. p. cum seq. plur.* In tantum vt quatenus primus actus aditionis non valeret ob omissam solemnitatem, secundus actus sustineretur.

Cum non solum expressè, sed etiam tacitè, & solo animo possit adiri hæreditas faciendo actus
22 qui citra nomen hæredis fieri nequeunt *vul. l. pro hærede ff. de acquir. hæred.* Per factum tamē
23 probatur voluntas *l. p. C. de repud. hæred. Marantu in repet. l. is potest nu 2. ff. de acquir. hæred.* de quibus actis abunde *Menoch cons. 772. per totū. Argel. tr. de legitimo contradictore qu. 4. n. 36.*

Itaq; certum est confirmationem dicti præcepti prohibentis D. Victoriæ, ne se ingereret in hæreditate fratris ad ipsam D. Drusianam spectante, & iam adita, obtenti tempore, quo erat viduà ipsa D. Drusiana, fieri non potuisset citra nomen hæredis.

Idcirco hæreditatem ipsam iam legitimè adeptam etiam per dictum secundum actum non posse repudiare D. Drusianam concludendum videtur iuxta regul, quod semel hæres am-
24 plius desinere non potest esse hæres, *l. sicut C. de repudianda hæreditate, & l. Pomponius ff. de negotijs gestis, Argel. d. qu. 4. art. 2 nu. 40. cum seq.* Et ex his &c. Respondeatur tamen &c. Papiæ die 16. Maij 1635.

Subscriptu Caluinus.

In Christi, ac eius M. V. Mariæ Nomine.

Licet re vera negari non possit, quin dubitationes nouissimè subtiliter simulq; doctæ excitatæ a Perill. D. meo Iudice rationis equissimo contra Perill. D. Drusianam Fiambertam, primo (vt aiunt) aspectu satis vrgere videantur.

Attamen, si cuncta subtiliter rimentur, prout facturum non dubito D. meum Iusdicentem, ad
25 quem hoc spectat *cap. Iusdicentem 30 qu. vltimu. Menoch. in consil. 36. nu. p.* Crediderim nequaquam officere ipsi D. Drusianæ.

Et omissis pluribus, de quibus in prioribus scriptis, ne videar iam scripta repetere, solum curabo dubijs promotis ordinatim, ac singulatim satisfacere.

Considero enim priori loco rationem finalem, & principalem, qua moti fuere statuentes ad prohibendum, ne mulier maritata possit alienare, & se obligare absq; consensu viri, & duorum suorum attinentium fuisse ad consulendum fragilitati, & imbecillitati mulieris, vt
26 tradit *Hieron. Gab. in cons. 29. num. 39 lib. 2. Odd. de restit. in integrum q. 10. art. 6. num. 28.* vbi vult quòd, quando mulier prohibetur obligationē contrahere sine consensu propinquorum, dicitur prohibita propter sexus fragilitatem.

Et licet possit etiam adduci alia ratio inductiua, de qua per D. meum in suis doctissimis motiuis, nempe ne blanditijs viri seduci possit, & ne marito præiudicet, attamen, cum duæ sint rationes inductiuè finales, quarum quælibet de per se sufficit, vna cessante, non tamen ces-
27 sat dispositio statuti, sed illa firma remanet *§. affinitatis, & §. Socerum inst. de nupt. l. si non lex*

ulla

alia vbi Bald. & Imol. ff. de hared. instit. cum
cæteris, de quibus per *Euerard. loco à cessãte ra-
tione nu. 5. Socin. Sen. in cons. 23. nu. 20. lib 4.*
Maximè in casu nostro, in quo adhuc rema-
nent reliquiæ dictæ causæ, vt ibidem per *Eue-
rard. in fine*, & per hoc dicitur cessare secundum
obiectum doductum à sagacitate, & pruden-
tia ipsius D. Drusianæ in his superante multos
masculos, habentis maritum bannitum ob fra-
cturam carcerum, in quibus etiam detineba-
tur ad eius instantiam, & querelam, & quæ in
adeunda hæreditate fraterna prima facie sa-
tis opulenta, & quæ fecit, quod quilibet pater
familias diligens fecisset.

Quia admisso hoc pro nunc citra veri labem, ad-
huc remanet fragilitas sexus muliebris, imbe-
cillitas Consilij, cum mulieres dicantur consilij
fragiles, donec viuunt, & eorum Consilium
28 semper laboret contra propria commoda, vt
per *Odd. in q. 10. art. 6. nu. 29. & 31. de restit.
in integrum*, & sic remanēt adhuc reliquiæ cau-
sę, ob quã fuere prohibita à statuto se obligare
absq; dicta solemnitate, quo casu cessare dici-
tur argumentum ex aduerso factum à cessan-
te ratione, vt per *Euerard. in d. loco à cessante
ratione in fine*.

Vltra quod in casu nostro non constat de ipsa
sagacitate, & prudentia, quæ cum sit extra
naturam mulierum, iuxta dictum Salomonis
in prouerbijs, scilicet mulierem fortem quis
inueniet, ex aduerso probanda venit, si velit
29 super ea se fundare *l. 41. incumbit, & l. in ex-
ceptionibus ff. de probat.*

Accedit, quia etiam admissa dicta sagacitate, &
prudentia, non tamen dicta D. Drusiana dici-
tur excusata ab obseruatione solemnitatis di-
30 cti statuti, vt probat *Tex. in l. qui habet ff. de tu-
tellis, & in proposito tradit Odd. de restit. in inte-
gr. 23. art. 7. nu. 26.* vbi vult, quod non debeat
attendi, quod ex accidenti est in minore, at-
tenta eius ætate, nempè quoad prudentiam,
& malitiam excessiuam, sed quod regulariter,
& naturaliter est in ætate minoris.

Vltimo loco dico memoratum argumentum de-
ductum à cessante ratione statuti non habere
locum in statutis Papiæ, quæ cum debeant in-
telligi pro vt iacent ad litteram, nullo extrin-
seco habito intellectu, vt disponitur in statuto
sub *rap. 55. de regim. potest.* ex magis communi
DD. opinione dicitur prohibita omnis lega-
lis interpretatio, & sic dictum argumentum à
cessante ratione, quod procedere dicitur ex le-
gis interpretatione, vt per *Euerard. in dict. loco à
31 cessante ratione cũ littera dicatur, qua potest vi-
deri, & oculo corporeo legi l. 1. §. legi ff. de his qui
in testam.* debentur; ita tradũt infrascripti DD.
nempe *Socin. in l. 1. nu. 38. vbi de communi ff. de
vulg. Socin. Iun. in cons. 16. n. 6. cum seq. lib. 1. Cor-
neus in cons. 276. nu. 6. lib. 4. Picus in cons. 85. n.
30. Rol. in cons. 62. nu. 37. vbi de communi lib. 3.
Cost. Iun. in cons. 6. nu. 7. Alba in cons. 480. nu. 13.
Dom. Tortus ad dictum statutum 55. nu. 6. ac 23.
cum seq.*

Non obstat, dum dicitur D. Drusianam tempore
dictæ aditionis, vti habentem maritum, tunc
temporis inutilem reputari viduam, ac ei com-
petere priuilegium Viduis concessum, pro vt
etiam dicimus de vxore diuortium faciente à
Marito, quæ dicitur Vidua, & Vidua priuile-
gijs gaudet.

Nam respondetur procedere per fictionem, non
autem verè, & propriè vt per *Couarruuiam in
d. l. cap. 7. nu. 2. pratic. quaest. Bal. in d. l. fin. C. ad
legem Flauiam de Plagijs*, Statutum autem lo-
quens in casu vero non extenditur ad casum
32 fictum *Gratian. cap. 505. num. 49.*

Accedit, quia cum D. Drusiana haberet maritum
iuuenem, & licet bannitum, attamen toleratũ,
& cum quo nullum adhuc fecerat diuortium,
& in partibus propinquis commorantem tem-
pore aditionis, Non video, cur possit dici habe-
re maritum inutilem, & stante dicto statuto,
quando maritus est absens, non in partibus re-
motis, sed propinquis, vt in casu nostro, debet
33 expectari, vt præsens sit, vt in puncto huius
nostri statuti considerat *Costa de remed. subsid.
remed. 53. nu. 13.*

Sed demus citra veri labem præsentiam Mariti,
ob eius bannum; & absentiam non fuisse ne-
cessariam; Adhuc tamen non video, quomodo
dicta aditio hæreditatis possit sustineri, ex quo
in ea desideratur, ne dum præsentia mariti, sed
etiam duorum attinentium, & statutum nostrũ
pro forma requirat, ne dum præsentiam ma-
riti, sed etiam attinentium, & vbi duo obstant,
vno sublato, alterum remanet, vt probaui in
alijs scriptis, & non repeto breuitatis gratia.

Dum autem ascribitur culpę negligentię, & dolo
ipsius D. Drusianæ, quare adeundo non ob-
seruauerit solemnitatem statuti, id fortasse
posset procedere in masculo, secus in fæmina,
quæ præsumitur iura ignorare, & quæ quo ad
34 iuris ignorantiam præsumendam æquipara-
tur rustico, & minori, *Alexan. in cons. 127. nu. 2
lib. 1.* & à qua dolus omnius abesse præsumitur,
*Costa de iuris scientia, & ignorantia distinct. 13. n.
3. cent. 1.* & quæ D. Drusiana cum fragilitate
propria fuerit decepta, non potest dici propria
culpa decepta, vt in simili considerat *Odd. de
35 restit. integr. in q. 4. art. 5. nu. 27.*

Stante igitur iuris, & statutorum ignorantia in
dicta D. Drusiana, potest dici, quod petendo
confirmationem aditionis à Dom. meo Iudice
absq; obseruatione solemnitatis statuti, fuerit
in dolo, & culpa cum eadem fragilitate, qua
adiuit absque solemnitate, eadem fragilitate
36 confirmationem petijt ex adductis per *Ias. in
§. fuerat nu. 8. inst. de act.*

Sed tenebantur debitores hæreditarij animad-
uertere, an aditio prædicta fuisset facta cum
debita statuti solemnitate, tenetur enim debi-
tor ad effectum, vt soluendo consequatur libe-
rationem, animaduertere, an is, cui soluit, sit
37 verus creditor, & sic verus hæres, & hoc au-
ctoritate *Bar. in l. si Vrbana n. 4. ff. de cond. indeb.*

E 2 dum

dum quærit, nunquid conductor soluens Abbati intruso liberetur, & tenet, quod non, quãdo ab eo non conduxit *Bar. sequitur Alex. in conf. 120. nu. 7. lib. 5.* cum cæteris; de quibus per *Pyrum Maur. in tract. de solut. oblat. & retent. c. 5. nu. 27.* cum debitor soluens alteri, quam verò creditori non liberetur, *Surd. dec. 165. nu. 11.* nisi hoc faceret de mandato Iudicis competentis, vt per *Pyrum Maur. in tract. de solut. in d. cap. 5. nu. 45. vers. nona*, Iussu Iudicis, de qua quæstione doctissimè, ac vtiliter tractatur à Perill. D. meo Iudice rationis in suo vtilissimo *tract. de AEQVITATE lib. 1. cap. 50.* vbi hanc quæstionem doctè, ac subtiliter omnibus numeris soluit, adeout nihil vlterius clarius, ac facundius, & plenius desiderari valeat; ad quæ me remitto.

Additur, quia, cum dicta additio hæreditatis sit
38 nulla à principio, non potest dici confirmata
Glos. in c. p. de confirmat. vtili, vel inutili, cum, quod nullum est, nullum possit producere effectũ *l. Si non §. condemnatũ ff. de re Iudic. Surd. in conf. 3. nu. 11. cum seq. D. meus in d. tract. de AEQVITATE cap. 26. nu. 1. & cap. 45. nu. 63.*
39 & mulieris ratificatio, siue confirmatio requirat ea, quæ sunt necessaria in confectione primi actus, *l. si vt proponis C. de nupt. Gratian. cap. 565. nu. 47. Surd. in conf. 3. nu. 10. lib. 1.*

Et licet in meis nouissimis scriptis *vers. dicimus adhuc*, ibi debebat igitur dicta D. Drusiana requirere consensum viri, qui si renuisset consentire &c. non tamen per prædicta verba volui fateri D. Drusianam fuisse negligentem, & in culpa hoc non faciendo, cum attento sexu fœmineo præsumatur iura ignorare, vt supra dixi, sed solum volui inferre, quod si D. Drusiana volebat seruare solemnitatem statuti, debebat interpellare virum ad consentiendum, & sic locutus sum non de necessitate præcisa; sed causatiua, quia, si volebat posse agere contra debetores hæreditarios, debebat obseruare solemnitatem statuti requisitam in obligatione mulieris maritatæ, & verba sunt intelligenda
40 secundum mentem proferentis *l. si quis intentione ambigua ff. de Iudic.* quicquid sit, nõ potest Aduocatus præiudicare litigantibus argumento tituli *C. vt quæ desunt Aduoc. facit regula alter per alterum &c.*

Nec negari potest, quin dicta D. Drusiana adeũdo dictã hæreditatem non dicatur quasi contraxisse cum creditoribus, & legatarijs *§. hæres*
41 *quoque instit. de obligat. quæ ex quasi contractu l. apud Iulianũ §. fin. ff. ex quibus cauf. in poss. eatur Iaf. in l. p. nu. 109. ff. de legatis primo*, & ideo tenebantur creditores quasi contrahentes cum dicta D. Drusiana benè aduertere, an ipsa in adeũda hæreditate prędictas obseruauerit debitas solemnitates a statuto requisitas, ex quo ipsa vti mulier eas ignorare pręsumebatur, vel saltem debitores hæreditarij, antequam soluerent, hoc animaduertere debebant, ad effectũ, vt rectè ei soluendo, possent consequi liberationẽ, cum (vt supra dixi) debitor alteri soluendo, quam verò creditori, non liberetur, & de-
42 bitor soluens hæredi non facta perquisitione, cum quibus conditionibus sit hæres, non liberetur *Gratian. cap. 636. nu. 6.* Hinc videmus, quod licet creditor possit constituere Procuratorem ad recipiendum debitum absq; interuentu alterius personę, attamen debitor, antequam soluat, debet animaduertere, an mandatum sit sufficiens ad recipiendum, & liberandum alios, & si eum liberet sine mandato suf-
43 ficienti liberatio est inefficax *Gratian. discep. forens. cap. 699. nu. 2. & 3.*

Non etiam obstat, dum prætenditur rationẽ statuti 98. non esse fragilitatem sexus, ex quo non omnes mulieres coarctat ad se obligandum cũ dicta solemnitate, sed solum maritatas.

Respondetur rationem principalem fuisse, vt cõsulatur fragilitati, & imbecillitati sexus, & licet alia posset esse ratio acutè, & subtiliter cõsiderata à D. meo, nempe, ne blanditijs viri seducatur, & possit præiudicare marito, quibus rationibus simul iunctis fortasse moti fuere statuentes ad præscribendam dictam solemnitatem solum obseruandam à mulieribus maritatis, non ab alijs, ex quo mulieres maritatæ maiori periculo subijciebantur; eis enim obstabat fragilitas sexus, & periculũm, ne à viris seducantur, mediantibus blanditijs, & ideò eis solis, de quorum periculo, & damno magis tractabatur voluit statutum consulere, cum vbi
44 maius est periculum plenius sit prouidendum, & magis consulendum *l. p. §. si quis ff. de Corb. fiduct. c. vbi periculum de elect. in 6. Gratian. cap. 669. num. 16.*

Et, quod statuentes non hac ratione sola sint moti ad ita statuendum, sed etiam ratione sexus fragilitatis, apparet, quia ea attenta, debuissent etiam idem statuere in viris, in quibus militat eadem ratio, nempe, ne vxorum blanditijs seducantur iuxta *Tex. in l. 1. ff. de donat. inter virum, & vxorem*, sed quia in viris non militat ratio imbecillitatis sexus, prout in mulieribus, ideò de viris nihil disponere voluere.

Et cum in casu nostro concurrere dicantur duæ rationes principales, nempè fragilitas sexus, & periculũ, ne blanditijs viri seducantur, & ambæ non possint dici sublatæ per prętẽsam prudentiam, & sagacitatem ipsius D. Drusianæ, nõ cessat dipositio statuti vt supra circa principium latè deduxi, vbi etiam probaui argumẽtum à cessante ratione statuti, non habere locũ in casu nostro, quod non repeto, cũ non expediat.

Dum autem prætendit D. meus in prioribus scriptis in *vers. dum autem asseritur*, me admittere D. Drusianam fecisse alios contractus sibi vtiles non seruata solemnitate statuti.

Dico me hoc non dixisse, nec dicere, sed solum respondendo obiectioni in contrarium factæ, nempe quod plures contractus fecerat sine viro, dixi per infrascripta formalia verba, hoc nõ obscœre, cum possint esse tales cõtractus, puta

vtiles ipsi contrahenti, in quibus mariti con-
sensus non requiritur, vtsupra dixi, & non
probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse,
l. neque tales C. de probat. (haec sunt mea forma-
lia verba) quae meo Iudicio (ni fallor) pręten-
sam confessionē de necessitate non inducunt.

Argumentum autem desumptum ex eo, quod ex
quo D. Druxiana non statim, sed per multum
tempus post aditionem, ob non seruatam so-
lemnitatem statuti annullari aditionem ipsam
tentauerit, multa mobilia, & alias res pretiosas
occupasse probabile sit, ad quarum restitutio-
nem ante omnia teneatur; dicimus illud esse
probabile, sed non necessarium, non enim se-
quitur, fuit haeres, ergo multa bona mobilia, &
res haereditarias habuit, cum eas in haeredita-
te reperuisse minimè cōstet, & possit esse, quod
nulla bona mobilia fuerint inuenta in dicta
45 haereditate, & probatio debeat de necessitate
concludere, *l. neque tales C. de probat. l. non hac
C. vnde legit.* & ipsius D. Drusianae negantis
vlla bona habuisse haereditaria, in negatiua
fundata esse dicatur *l. Actor C. de probat. Bal. in
l. 1. col. 1. C. de iuris, & facti ignorant. Ruin. in
cons. 63. nu. 4. lib. 4.*

Et licet in casu nostro nulla fortasè posset consi-
derari deceptio ex parte D. Drusianae, vt pre-
tenditur in motiuis; Adhuc tamen, cum dicta
aditio sit nulla ipso iure, vt alias probaui, po-
test ipsa D. Drusiana contra eam, licet ab ea
46 gestam, venire *l. 2. C. si aduersus ind. l. quemad-
modum C. de agricolis, & censitis lib. 11. Alex. in
cons. 123. n. 6. lib. 1.* cum paria sint, actū non fie-
47 ri, vel nulliter fieri, & quod nullum est, nullum
iuris effectum pariat *Surd. decis. 51. nu. 13. cum
seq. & dec. 122. num. 6.*

Vltra quod non potest negari, quin hęc hęredi-
tas non sit damnosa, ex quo, vt alias dixi in
prioribus scriptis, in hęreditate multa latent
incommoda, & rarò sit, quod nō sit damnosa,
in quibus etiam probaui hoc onus, nempe hę-
reditatem hanc esse lucrosam, & opulentam,
spectare ad partem aduersam, ad quę me re-
mitto, ne denigrem papyrum, vbi non expe-
dit.

Non obstat, dum dicitur mulieri non subueniri,
nisi probetur de deceptione ex adductis à *Gra-
tian. cap. 576. nu. 28.*

Dicimus enim casu nostro non esse necessarium,
quod subueniatur dictę D. Drusianę, ex quo
aditio est ipso iure nulla, & nullitas non inclu-
48 dat in se iniustitiam, *Odd. de restit. in integrum
q. 39. nu. 29.* hinc videmus cessare restitutio-
nem, quando actus est ipso iure nullus, *Odd. de
restit. in integrum q. 17. art. 7. nu. 62.* & sententiā
nullam non indigere appellatione, nec resti-
tutione, *Odd. vbi supra nu. 70.*

Nec potest fieri fundamentum super asserta rati-
ficatione expressè, vt dicitur facta de dicta
aditione ab ipsa D. Drusiana, dum pretenditur
vti heredem inhibuisse D. Victorię sorori, ac
reportasse confirmationem pręcepti inhibi-
torij, illud inthimando, etiam cum consensu
D. Petri Buttigellę eius secundi mariti.

Cum huiusmodi ratificatio actus nullius ad hoc
vt valeat, requirat plenam scientiam ipsius
nullitatis, & omnium qualitatum, & ideò cum
D. Drusiana non haberet scientiam dictę nul-
49 litatis, nihil operatur ratificatio, *Surd. in cons.
49. nu. 32. cum sequentibus pluribus lib. 1. Hieron.
Gab. in cons. 36. nu. 60. lib. 1. Gratian. cap. 513. nu.
30.* hinc dicimus, quod ratificatio, vt noceat,
requirit scientiam in specie claram, nitidam, &
concludenter probatam *Polid. Rip. de noctur.
tempore cap. 65. nu. 21. Costa de facti scientia in-
spect. 63. nu. 20.*

Secundo respondetur, quod ad hoc, vt ratificatio
operetur, requirit omnes solemnitates neces-
sarias in confectione primi actus, & sic requi-
50 rit solemnitatem dicti statuti 98. vtsupra pro-
baui ex *Surd. cons. 3. n. 10. lib. 1. Gratian. cap. 565.
nu. 47. & cap. 933. nu. 16. & 981. nu. 44.* quae
solemnitas in casu nostro desiderantur.

Ex quibus apparet, quod etiam si milies dicta D.
Drusiana dictam aditionem haereditatis pri-
mo loco factam absq; statuti solemnitate ra-
tificauerit, cum tamen in ratificatione non ob-
seruauerit solemnitatem statuti, in aditione
requisitam, quae ratificatio non valet, minus
confirmatio actus nullius, cum confirmatio
actus nulliter gesti non detur, quando vitium
51 perseuerat in confirmatione *Gratian. cap. 761.
nu. 19. & cap. 669. nu. 6.* eo quia vitium, quod
erat in aditione, perseuerat in confirmatione
geminata, *Dec. in cons. 475. nu. 15.* & geminatio
52 non operetur, nisi circa illud, quod validè fuit
gestum *Gratian. cap. 764. n. 30.* quae ratificatio,
si non potuit expressè fieri absq; solemnitate
dicti statuti, vtsupra dixi, multo minus potuit
fieri tacitè, scilicet per actus haereditarios, ne
plus operetur tacitum, quam expressum, quod
esse non debet, & minor sit virtus taciti, quam
53 expressi. *Becius loquens in ratificatione in cons.
37. nu. 24. lib. 1., Gratian. cap. 699. nu. 13.*

Et ex his concluditur, quod, cum D. Drusiana per
dictam aditionem nullam non possit dici facta
haeres, non subintrat regula in contrarium
adducta, quod semel haeres, cum non praestet
impedimentum, quod de iure non sortitur ef-
fectū *C. non praestat de reg. iur. in 6.* & actus nul-
lus habeatur pro non facto, & nullum produ-
cat effectum *Gratian. cap. 103. n. 9.* & paria sint
actum non esse factum, vel nulliter gestum,
Gratian. cap. 923. num. 16.

Subscrip. Hieronymus Madius I. C.

MVlieres, aliosue in protestate alterius Con-
stitutos ex vi stat. 98. & 121. in ciuilibus
prohibitos se obligare sine cōsensibus, de qui-
bus in stat. praedictis, non est quidem ambi-
gendum, verū vtrùm ex vi eorumdem stat.
possint adire haereditatem sine praedictis so-
lemnibus, adhuc est controuersum, cum ea ra-

55 tione, quod aditio quodammodo secum trahat obligationem, omnes exaduerso allegati, & desumpti ex *Veg.cons.39.& D.Tort.ad statuta prædicta in locis citatis senserunt non sustineri aditionem, quibus stipulatur Tiraquel. de leg. connub. glos.5.nu.119.& seq.*

Contra verò aditionem subsistere, quasi quod illa obligatio non sit absoluta, sed secundum quid, & in quandam consequentiam pendentem à fortunæ euentu; adeò quod non ità absolutè
56 posit intrare dispositio prohibitiua dicti stat. sensit in terminis *Angel.cons.318.& vltimo, cũ alijs per Carpan. adductis ad c.328. n.143. lib.p.* cuius quidem authoritas in dubium reuocatur per *Cost.de facti scient.dist.78.per tot.cent.2.* & de prędictis hinc inde plura adducuntur ex multorum auctoritatibus, quę si hinc inde ponderantur, res est apprimè controuersa.

Sed quoniam in puris terminis aditionis totalis pendet ab eo, vtrùm actus sit in damno, vel id minus, quoniam data opulentia hereditatis nemo dubitat sustineri aditionem, & hic adhuc non liqueat, quod hęreditas sit damnosa, vtiq; pro actu semper est iudicandum, donec
57 contrarium probetur., & hoc non inficiantur *tùm Tort., tùm Cost., tùm Cost., & Tiraquel. in locis superius recensitis.*

Sed cum hęc, quę dicta sunt, habeant locum solùm in muliere, quę cum viro existat, & cohabitat; fortius dicendum est sustineri hanc aditionem in Domina Fiamberta, quę duplici ex capite à viro seorsum viuebat, tùm quia eius inopiam declarari curauerit, & proinde sola ad dotis assecurationem propedicbatur, tùm quia, tentato Iudicio separationis thori, lis hac de re cum viro agebatur, seorsumq; ab ipso degebat.

Tùm denique, quia vir effectus bannitus amisit beneficia statut. huius Ciuitatis.

Quidquid dici posit de viri inopia, iure communi inspecto, nempè ex iure veteri in *l.si cõstante*
58 *ff.solut. matrimon.de iur.Cod.in l.vbi adhuc C. de iur.dot., & iure nouissimo in §.illud in authentica. de æqualit.dot., & ex Iur. Can.in c. per vestras de donation.inter virum, & vxorem;* Vnũ est, sequta declaratione vergentię viri ad inopiam triplicem ipso iure actionem mulieri competere ad dotis perfectam restitutionem obtinendam, personalem contra virum, & eius bona, hypo-
59 tecariam contra tertios, & rei vendicationẽ, *Barbos.latè alijs cumulatis in d.l.si constante n.7. & 8 ff.solut.matrimon.,* & licet per hoc nõ tradatur mulieri libera dotis dispositio per con-
60 tingentem casum lucri dotis, vt sensit eo loco *Barbos.nu. 8.vers. denique,* tamen in mulierem
61 transfertur dominium, & libera administratio, vt dicit ibidem *Barbos. subseq. nu. 45. vers. vlterius quæritur sequitur Molin. amplissimè de contract.disput. 429. per tot.*

Iudicio autem separationis pendente, vel terminato, rursus competere vxori prędicta reme-
62 dia ad dotis constitutionem dicit *Franch.decis. 244.per tot.Thesaur.decis.130.ad finem, quos adducit Paschal.de Patria potest.lib.3.cap.4.nu.25.*

In omnibus hisce casibus data bonorum separatione cessat virtus stat. & sustinetur actus mu-
63 lieris, vt in terminis scripsit idem *Tiraquel.vidend.d.tract.de leg.connub.glos.6.nu.39.& duob. seq.vsq; ad finem,* & quidem apertissima ratione; nam siuè statutum eo conditum sit, vt consulat imbecillitati mulieris, quæ sanè intelligenda est, quamdiù ipsa blanditijs inducatur
64 à marito, & non vltrà, vt etiam alicubi sensit idem *Tiraquel.eod.tract.glos.5.nu.35.* qui etiam *nu.36.* idem sentit de metu; alias esset dicere, nunquam posse mulierem solutam contrahere; quo nihil absurdius; siuè consulat interesse iuri propter administrationem, quam habet de rebus vxoris; Cessat hæc difficultas quoties
65 cessat ratio, ob quam stat. prouidit, neq; enim, vt inquit *Tiraquel.*, statutum loquitur de fœminis absolutè, sed de maritatis tantùm, quo casu vel imbecillitas consideratur in ordine ad virum, qui mulierem cõmpellat ad pręiudicialia, vel in ordine ad ipsum, qui non debeat pati incommodum ex contractu, vel quasi ipsius vxoris; Mulierem autem ab his solutam posse regulariter cõtrahere, neq; nisi Sen.Cõs.
66 Velleiano iuuari, cui etiam potest renunciare, non est ambigendum, quod testatur *Castren. cons.198.nu.3. vers.item hæc ratio &c. lib.1. Pacific: decis.171. nu. 10.*

Hinc videmus D. Fiambertam, postquam à viro diuertit, & ipsum inopem declarari optinuit, semper, & quandocunq;, & agendo, & excipiẽdo, in quibuscunq; actubus seorsum, absq; aliquorum consensu interfuisse, plurimos item contractus cum eodem viro, cum socero, & cum alijs diuersis, confecisse.

Sed ad tollendas omnes difficultates mors ciuilis ipsius viri banniti ipsam reddidit habilem ad prædicta, quandoquidem clarissimum est
67 bãnitum amittere omnia beneficia statut. Ciuitatis, etsi non amittat beneficium *iuris ciuilis*; *Menoch.latissimè cons.603.per tot.*, & sicuti bannitus retinet patriam potestatem filiorũ, quia hoc pendet à iure ciuili, vt inquit *Peregr. de iur.Fisci lib.3.tit.7.n.23.* ità non retinet iura sibi prouenientia à stat., vt ille testatur *subseq. nu. 33. & pluribus seq.*, quibus accedit *Boss. in sua praxi, tit. Banniti, quæ amittant per tot. & Farinac. latissimè quæst.102.nu.15. & pluribus seq. præcipuè nu.76.*, vbi plures adducuntur.

Nequè adducatur præterea tolerantia ex eo, quod tamquam miles non potuit impunè offendi,
68 quoniam si inspiciatur *Farinac. cit. loco nu.81. & seq.* loquitur in casu, in quo in ipso actu bãni quis prohibetur impunè offendi, quia tunc verum est ipsum non amittere beneficium statut. Ciuitatis, sed hoc non habet locum in casu nostro, in quo primo fuit seruatis seruandis bannitus, deinde hæc tolerantia ità demum ipsum iuuat, quantum degat sub vexillo, alias non prohibetur, si vagaret, impunè offendi, vt

ad

ad litterã cauetur ex proclamationibus Principis; tolerantia autem ad effectum, vt banni-
69 tus non ammittat iura Ciuitatis, ea est, quã recenfent. *Menoch. de arbitrar. quæst. 90. nu. 56. & 57., & in terminis banniti vti militis tolerati Laderch. cons. 205. per tot.*, nimirum, vt per actũ Principis positiuum bannitus toleretur, quo ad habitationem in toto Dominio, non per solam patientiam, sed per actum affirmatiuum
70 absolutè, & indefinitè in loco, & in tempore, vt inquit *Surd. cons. 270. num. 16. & seq.*, quia cessante aliqua ex prędictis tolerantia non fundat, quia, inquit ille, concessum ad tempus, vel locum precisum, post illud censetur prohibitum, ac Princeps nonnisi bannitum tolerat; quatenus sub vexillo degat, vel vt aiunt, in quarterio sistat, non autem in hac particulari tolerantia dicitur quis quęsiuisse iura Ciuitatis, quia hoc casu actus Principis ità debet se exprimere, vt bannitus dicatur admissus ad ea munera, quorum erat incapax, vt ad litterã
71 dicit *Laderch. d. cons. 205. sub nu. 2.*
Ex quibus &c.

Iacobus Cantonius.

SVMMARIA.

Immissus in possessione actione reali hypotecaria, aut mixta, ex primo decreto remanet possessor etiã non expulso Domino ante annum reuocabiliter, post annum irreuocabiliter num. 1. declara nu. 2.

Quando tale remedium concedi soleat nu. 1. 2. & 3.

Immissio in possessionẽ ex parte decreti, quã licentiã associandi vocant pragmatici, differt à iussu de possidẽdo, vt executio iuris ab executione facti n. 4.

Executio iuris quæ sit, & quæ facti nu. 5.

Datio in solutũ nulla defectu citationis, vel pro maiori debito est reuocanda nu. 6.

Nullum quod est, nullum producit effectum nu. 7.

Creditori agenti hypothecaria nõ obstãte nullitate de Æquitate datur retẽtio, donec ei sit satisfactũ n. 8.

Et speciale est in creditore hypothecario n. 9. & 10. fallit nu. 11.

Fiscus in pœnis incipit habere hypothecam in bonis delinquentis à die condemnationis nu. 11.

Nou. Cõstit. Mediolani iure bona delinquẽtis Fisco hypothecata remanent à die commissi delicti nu. 12.

Duorum Creditorum Chyrographarij personali actionẽ, qui prior executionem habet, præfertur, licet posterior in sententiam nu. 13.

Secus si eodem tempore facta executio nu. 14.

Executio perfecta quot modis dicatur nu. 15. 18. 20. & 21.

Præscriptio decent, infra quod datur via executiua per ritum 124. quomodo interrumpatur nu. 16.

Restitutio in integrũ non retar dat executionẽ sententiæ, quãdo fuit petita post executionem captã n. 17

Factũ, in quibus dicat., quod captũ est n. 19. 20. & 21.

Hypothecarijs creditoribus tàm expressa, quàm tacita hypotheca, satisfaciendum est iuxta ordinem temporis nu. 22. 23.

Inter tacitam, & expressam hypothecam regulariter nulla est differentia nu. 24.

Mulier, & Fiscus speciali priuilegio præferuntur habentibus tacitam, non autem expressam hypothecam nu. 25.

Creditores funerarij sunt priuilegiati nu. 26.

Creditores Chyrographarij, siue personalis, vltimã partem capiunt satisfactionis in concursu n. 27. & æquali diuisione ratam vnusquisq; capit, vbi non integram possit nu. 28.

Datur retẽtio creditori Agẽti hypothecaria, donec sit ei satisfactum, etiam si datio insolutum rei creditori adiudicatæ esset nulla. Cap. CXI.

Mmissũ in possessione actione reali, vel hypothecaria, aut mixta ex primo decreto, legitimã remanere possessionem, etiã non expulso, Domino possessore ante annũ reuocabiliter, post anni verò irre-
1 uocabiliter, habetur in *l. 2. C. de Præt. pign. Bart. & Alex. in l. si finita §. Iulianus ff. de damno infecto, Misinger. obser. sing. 28. cent. p.* Vbi subdit,
2 hoc procedere, si verè, & realiter apprehendisset creditor, & immissus esset ad bona *per l. non est mirum ff. de pignor. act.*
3 Quod sanè remedium concedi solet, vel pro executione instrumenti guarentigiati, vel Cameralis obligationis, vel pro executione sententiæ, dum fit captio pignoris, deinde venditur ad hastam; mox creditori in solutum datur cum clausula constituti, & licentia ingrediendi propria auctoritate, vt tradit *Costa tr. de re integra distinct. 15. nu. 1.*
Eademque est differentia inter immissionem in possessionẽ ex Iudicis primo decreto, quam li-
4 centiam associandi vocant pragmatici, & inter iussum de possidendo, qualis est differentia inter executionẽm iuris, & executionem facti, *Bal. cons. 259. circa finem lib. 3. Costa vbi sup.*
Executio enim iuris appellatur concessio executionis, ea verò facti, quæ realis, & actualis est,
5 dicitur facta per primum decretum *Mastrill. decis. 30. nu. 10. par. p.*
Quatenus autem datio in solutum esset nulla, uel defectu citationis, vel quando pro maiori debito fuit facta, quo casu in totum debet reuo-
6 cari, *l. si non sortem §. si centum ff. de condict. indebiti, Tiraqu. de retr. consangu. §. 23. glo. p. n. 25. Dec. cons. 585. n. 5. vers. 6. concl. & probat. Gratia. lib. primo discept. for. cap. 162. n. 33. vbi n. 34.* distinguit inter præiuditium tertij, vel ipsius debitoris Quia, quod nullum est, nullum posse
7 etiam producere effectũ, habetur in *l. si non §. condemn. ff. de re iud. Surd. decis. 45. nu. 17. & dixi in superiori libro cap. 26. nu. p. & in cap. 45. n. 63.*
De AEQVITATE tamen, ea non obstante nullitate, datur retentio creditori ipsi Agenti hy-
8 pothecaria, donec idem sit satisfactum, *Alex.*

in

in l. si finita in princip. ff. de damno infecto, quē ſequitur Surd. deciſ. 46. & probat Coſta de re integra dicta diſtinctione 15. ſub nu. 8. verſ. quis procedit,
Vbi hoc ſpeciale eſſe in creditore agente hy-
9 pothecaria pro bono iure iam detecto, & eui-
dente, ſcribit poſt *Neguſantium tr. de pignor. membro 2. par. 3. nu. 6. 7. & 8.* Non reſpectu hy-
pothecæ exortæ, ex tenuta, quæ non producit
ius ſpeciale ad fauorem creditoris, nec vulne-
rat hypothecam pręambulam, vel conuentio-
10 nalem, aut legalem, *l. non eſt mirum ff. de pignor. act. Turrecr. conſ. 31. nu. 12. cum ſeq. lib. 2.*
Quod tamen fallit in cauſis Fiſcalibus; cum Fiſ-
11 cus in pęnis incipiat habere hypothecam in
bonis delinquentis à die condemnationis, vt
tradit *Bart. in l. aufertur §. Fiſcus ff. de iure Fiſci, & ſequitur Peregr. tr. de iure Fiſ. lib. 6. tit. 6. n. 12. ac Sola ad nou. decr. Pedemon. tit. 30. glo. 4. nu. 2.*
Quamuis vigore *Nou. Conſt. tit. de iure, & priuileg. Fiſci §. omnium*, cadant in hypothecam Fiſci
12 bona delinquentis à die commiſsi delicti, non
condemnationis, vt copioſe etiam ſcribit Car-
pan. *ad ipſum §. omnium præſertim. nu. 59. cum ſeq. & ante eum tradit Plet. conſ. 30. nu. 32. & Clar. qu. 51. verſ. ſciant etiam.*
Duobus verò exiſtentibus creditoribus Chyro-
grapharijs, vel in perſonali tantum actione, &
primus obtinuerit ſententiam, deinde ſecun-
13 dus; Qui primitus habuerit executionem, is
pręferendus eſt alteri creditori, qui primum
obtinuerit ſententiam nondum executám, vt
docet *Taſcas concl. 118. nu. 69. lit. H. quem ſequitur Coſta d. tit. diſtinct. 15. nu. 12. & per l. qui autem §. ſciendum eſt, & l. pupill. quæ in fraud. cred. probat Amator Rodriquez tr. de Priuileg. cred. p. 2. art. 3. nu. 3.* Vbi declarat, quod ſi eodem tem-
pore facta ſit executio, Tunc attenditur tem-
14 pus ſententię, vt pręferatur is, qui primo ſen-
tentiam obtinuit, licet executio fuerit dilata,
vſq; ad tempus, quo pariter facta eſt pro credi-
tore ſecundo, *Molina tr. 2. de Iuſt. & iure diſp. 536. verſ. obſeruandum deinde eſt fol. 793.*
Executio autem perfecta dicitur etiam ex primo
15 decreto per detentionem creditoris, ac per
fideiuſsionem pręſtitam de ſoluendo certo ter-
mino, atq; per ſolutionem, vt caueri per Ritum
124. refert Cumia, in tantum, quod vno ex prę-
16 dictis interueniente interrumpitur præſcrip-
tio decennij, Infra quod datur via executiua
per ritum *Maſtrill. all. deciſ. 30. n. 8. & 9. Qui idcirco concludit nu. 4.* reſtitutionem in integrum
non retardare executionem ſententiæ, quando
17 ea fuit petita poſt executionem cæptam, vt
poſt alios probat *Sforz. Odd. de reſtitutione in integrum qu. 43. nu. 49. Magon. deciſ. 133. lib. 1. & Lancell. de attent. reſtitut. in integrum pendente par. 2. c. 18. nu. 127. verſ. ſexte limita, & nu. 132.*
18 Quamuis perfectionem executionis alios re-
quirere ſcribit, inter quos idem *Odd. d. qu. 43. n. 91. & Hoaded. conſ. 18. nu. 92. lib. p.*
Ad quod propoſitum conſiderandum eſt, quod
quædam ſunt, quæ habent certam formam, vt
domus, quæ conſiſtit in ſolo, parietibus, &
tecto, Quædam ſunt, quæ non habent certam
formam limitatam, Vt murus, ſiue fouea, quæ
ſiue magna, ſiue parua ſit, ſemper fouea appel-
19 latur; Et in iſtis dicitur factum, eo ipſo quod
aliquid eſt cæptum, *l. ſtipulatio §. opus ff. de noui operis nunciatione*, & idem dicitur de executio-
20 ne, quæ facta vel vno, vel altero modo, ſemper
dicitur perfecta, *l. & ſi non ſunt §. quid ergo ff. de auro, & argenteo legato*; Idem ſi facta eſt miſsio
21 ex primo decreto, quia dicitur perfecta exe-
cutio, non tantum cæpta, vt probat *Bal. in l. conſentaneum nu. 43. C. quomodo, & quando Iudex, quam ſeq. Maſtrill. rel. deciſ. 30. nu. 5. & 6.*
Si verò creditores ſint diuerſi generis, nempe hy-
pothecarij, tàm expreſsè, quam tacitè Priuile-
22 giati, & Chyrographarij; Primo hypotheca-
rijs ſatisfaciendum eſt iuxta ordinem tempo-
ris, vt qui prior ſit tempore, potior ſit iure, *l. ſi*
23 *eo iure, & l. potior ff. qui priores in pignore habeantur cum regulariter*, nulla ſit differentia in-
24 ter tacitam, & expreſſam hypothecam, vt tra-
dit *Bart. in l. fin. is qui nu. 28. ff. de iure Fiſci*; Ex
ſpeciali verò priuilegio mulierum, & Fiſci, illi
25 præferuntur habentibus tacitam, non expreſ-
ſam hypothecam, *l. Aſsiduis, & l. pignus C. qui potiores in pignor. habeantur Amatorius Roderiq. d. tr. de concurſu cred. art. p. nu. 2. in fin. & p. 2. art. 3. ac Pleneas par. 2. art. p. cum ſeq.* Deinde Priui-
26 legiati, vt ſunt funerarij, *latè Rodriquez loco prædicto p. 2. ar. 2. per totum*, Vltimo loco Chy-
27 rographarij, ſiue perſonales creditores, vt
ſcribit *Molin. de Iuſt. & iure tr. 2. diſput. 536. fol.*
28 *1792.* Et inter eos Aeque, & diligenter fit di-
uiſio æqualis bonorum, itaut ad ratam bono-
rum quantitatis vnuſquiſq; capiat, vbi integrè
non ſit omnibus ſoluendo ex bonis debitoris,
vt ſcribit *Rodriq. all. art. 3. per totum par. 2. de Priuileg. cred.*

SVMMARIA.

Reconuentio habet locum ratione exceſſus ſolius quantitatis nu. 1.

Reconuentio in quantitate, & qualitate non habet locum nu. 2.

Reconuentionis regula quomodo de Aequitate, & quomodo iuris rigore procedat nu. 3. & 4.

Reconuentio cauſa ſpiritualis non datur coram laico num. 4.

In cauſis ſpiritualibus Iudex ſæcularis non poteſt cognoſcere, nec ad finem ſententiandi, nec ſuper incidenti ad finem pronunciandi ſuper principali profana nu. 5.

Cauſa repugnans ſolum qualitati Iuriſdictionis admittit reconuentionem, & quomodo nu. 6. 7. 8.

Delegati Iuriſdictio eſt odioſa, & non prorogabilis de vna ſpetie ad aliam, nec de perſona ad perſonā n. 9.

Reconuentionis cauſa poteſt proponi coram eodem Iudice, tàm Delegato, quàm Ordinario, etiam pedaneo, qui alias non poſſet cognoſcere n. 10. & 11.

Reus reconuenire poſsit Actorem pro eodem negotio, pro quo alias eundem Actorem conuenerat coram alio Iudice, ſuper quo non iudicatum n. 11. 12. cum ſeqq.

L. ſi

L. si quis postea, & l. vbi captum ff. de Iudic. declaratur nu. 12. & 15. vsq; ad 29. vbi pluribus modis limitatur, & nu. 38.

In executiuis pro eadem re potest quis vexari coram diuersis Iudicibus nu. 16.

Lapsa instantia dicitur finitum iuditium nu. 21.

Reconuentio terminari debet coram quo Iudice fuit proposita nu. 28.

In causa reconuentionis non potest opponi declinatoria fori n. 30. & procedit de Aequitate Canonica, non de rigore iuris nu. 31.

Reconuentio ex eodem negotio procedens, quo conuentio admitti omnino debet nu. 32.

Clericus, qui agendo Iudicem laicum elegit, eundem pati debet Iudicem in reconuentione numero n. 33.

Nec potest à sua petitione desistere ad euitandam reconuentionem nu. 34. limitatur 36.

Appellans non potest renuntiare appellationi in praeiuditium appellati nu. 35.

Reus in iudicio pulsatus, quando per modum exceptionis possit proponere id, quod proposuerat in alio iudicio ab Actore inchoato, & adhuc pendente n. 37. & 38.

Reconuentio in omnibus causis obligationibus, & super omnibus rebus regulariter locū habet n. 39.

Reconuentio non potest fieri de contentis in primo iuditio iam finito nu. 40.

Iudicatum Authoris n. 41. & 48. vbi non magis impulsiua.

Exceptio litis pendentia tantum praestat, quantum exceptio rei iudicata nu. 42. declaratur nu. 43.

Exceptio iudicata non obstat, nisi concludat de necessitate nu. 44.

Morte Summi Pontificis concedentis finitur Iurisdictio data Conseruatoribus nu. 45.

Reconuentio datur etiam non finito primo Iudicio, cum actiones Actoris, & rei originem haberent ab eodem fonte nu. 46.

Connexa simul terminanda, ne continentia causa diuidatur nu. 47.

Conseruatoris offitium quinquennio tantum durat nu. 49.

Conseruatoris Iurisdictio delegata est à Sum. Pontif. nu. 50. & temporalis, ac momentanea, non continua appellatur nu. 50. 51.

Conseruatoria denunciatio debet fieri Episcopo intra mensem à die deputationis, quoad exemptionem ab Ordinario nu. 52.

Conseruator esse non potest Vicarius generalis nu. 53. nec is, qui non sit constitutus in dignitate Ecclesiastica nu. 53. & 54.

A Conseruatore semel legitimè electo non licet recedere non integra nu. 55.

Dispositio l. Vbi cęptum C. de Iudicijs diuersimodè limitatur, Ita ut pendente primo Iuditio corā vno Iudice, possit denuò cōueniri Reus coram alio Iudice. Cap. CXII.

Actum fuit supra in praecedenti libro capitulo 76. de materia reconuentionis, quę, cum practicabilis valdè sit, multa alia decidenda occurrunt, quae in dicto cap. non fuerunt explicata; Et praesertim illa se offert quaestio, Vtrum in materia reconuentionis, extendi possit Iurisdictio Iudicis, coram quo facta fuit reconuentio, ad diuersam causam non suppositam potestati Iudicis, ex natura causae, Et tunc an sit prorogabilis, vel habeat locum reconuentio, aut non.

Et secundum Bartolum in Auth. Et consequenter, si datur solus excessus in quantitate, habet
1 locum reconuentio, Vt in laico Conuento co-
2 ram Clerico; Si verò in quantitate, & qualitate non habet locum reconuentio, Vt in causa ciuili etiam status, & libertatis quaestione, vt probat *Socin. in cap. ex litteris sub nu. 56. vers. Quandoq; verò agitur de mutuis petitionibus.*

Et ibi subijcit *Socin.* materiam istam esse satis intricatam, & difficilem, Et quamuis opinio ipsa sit satis AEQVA, Tamen de iuris rigore vi-
3 detur dici posse, quod regula reconuentionis stet in qualibet causa secundum ea, quae dixit idem *Auctor nu. 44.*

Nisi qualitas causae, penitus repugnet qualitati
4 personae, & Iurisdictioni Iudicis, qualis est spiritualis à Laico, *vt in cap. 2. & 3. de Iudic. & in cap. tua il p. de Decimis.*

Quia in his casibus Iudex Saecularis, etiam incidenter non posset de tali causa cognoscere, nō ad finem sententiandi super illa, sed neq; etiam super huiusmodi incidenti ad finem pronun-
5 ciandi super principali, quę esset profana, vt in *Cap. causa il p. Et cap. lator, qui filij sint legitimi, Socin. all. loco, & nu. vers. Ita quod hoc casu.*

Si verò causa non repugnaret paenitus qualitati personae, & Iurisdictioni, sed solum qualitati Iurisdictionis, Quia super illa causa alias ex natura Iurisdictionis non haberet potestatem cognoscendi directè, sed tamen posset per
6 viam incidentiae prout est causa status, & libertatis, *vt l. Quoties C. de iuditijs*, Et hoc casu
7 admittitur reconuentio, dummodo alia qualitas non repugnet, videlicet, quia sit paenitus non contingens causam principalem, ita quod qualitas formae, & ordinis, & substantię formae cognoscendi repugnaret, quia tunc reconuentio non habet suam naturam, sed tamen prop-
8 ter hoc non debet impediri, Ita ratiocinatur *Socin. all. loco, & nu. vers. si verò, & in cap. prudentiam sub nu. 20. eod. tit.*

Non releuante, quod pars non possit prorogare Iurisdictionem in illa, Quia per viam reconuentionis ius facit talem prorogationem, Sicut dicitur in Delegato, cuius Iurisdictio est odiosa, & restringibilis, & non prorogabilis de vna specie ad aliam, & de vna persona ad
9 aliam; *Scrib. & praesertim idemmet Socin. in cap. cum olim de offitio deleg.* & tamen virtute reconuentionis sit prorogatio ipso iure, *vt in d. cap. ex litteris, & cap. prudentiam de mutuis petition.*

Ex quibus clarius declaratur, quod alias affirmauimus *in d. cap. 78. num. 35.* causam reconuentionis

uentionis poſſe proponi coram eodem Iudice
10 tàm Delegato, quàm Ordinario, etiam pedaneo, qui alias non poſſet cognoſcere iuxta *Glo. in d. Auth.* Et conſequenter verbo eundem Iudicem, *& l. quoties C. de iudicijs*, Quia veriſſima ea eſt ſententia, quidquid in contrarium affirment plures Scribentes, modo non concurrat
11 alia qualitas excluſiua Iuriſdictionis ipſius Iudicis, vt ſupra explicauimus.

Sequendo autem materiam reconuentionis, Quæritur, vtrum poſſit reus reconuenire Actorem pro eodem negotio, pro quo alias eundem Actorem conuenerat coram alio Iudice, ſuper quo iudicatum adhuc non fuerat, Quam quæſtionem à nemine expreſsè tactam vidi, & quã idcircò non parum difficilem, & dubiam illam eſſe cenſui.

12 Namq; pro negatiua ſtat regula ipſa *l. ſi quis poſtea, & l. vbi captam ff. de iudicijs, Et §. quoniã in Auth. de teſtibus*; in quibus cauetur iuditia debere terminari coram eo Iudice, coram quo fuerunt cæpta, & explicat ibi *Bart. qui ſub nu. 3. verſ. Non enim credit.* Actorem non poſſe deſiſtere à lite cæpta coram vno Iudice, & ad alium Iudicẽ ire, iuxta *Auth. quod ſemel C. quomodo, & quando Iudex*, niſi fortè reus citatus
13 fuiſſet contumax, quia tunc poteſt Actor nouum iuditium coram alio Iudice incipere. Cũ reus non poſſet allegare alibi cæptum iuditiũ,
14 quod contempſit, vt docet ibidem *Bartol. ſub eodem nu. 3.*

De AEQVITATE tamen in pluribus caſibus contraria verior videtur ſententia ipſa, Cum multipliciter limitetur regula, vt ibidem tra-
15 dit *Bart. & diffuſius explicat Socin. in dicto cap. prudentiam nu. 55. cum ſeq. plur. de mutuis petit.* Prout alias plures limitationes tradit etiam *Gabriel. commun. opin. tit. de Iudicijs concluſ. p. nu. 10. cum ſeq. plur. quos ſequitur Carpan. ad ſtatut. Mediol. 8. lib. p.* Prout alias etiam ſcribit *Port. commun. concluſ. lib. 3. regul. 22.*

Præſertim verò locũ non habet diſpoſitio *d. l. captum*, in executiuis, in quibus pro eadem re, vel
16 debito, poterit quis vexari corã diuerſis Iudicibus, vt probat *Dec. conſ. 12. nu. 2. & 3. Gabriel d. tit. de iudicijs concl. p. n. 31. Carpan. ad all. ſtatutum 8. nu. 42. Surd. conſ. 542. nu. 11. & 12. Coſta de re integra diſt. 80. ſub nu. 6. quos ſequitur Tortus ſtatutum 36. in ciuil. nu. 7.*

Nam ſi primum iuditium cæptum fuit ordinariũ
17 contrauentionis alicuius inſtrumenti, eo pendente poterit agi executiuè ad eius obſeruantiam coram alio Iudice, vt tradit *Lancell. de attentatis, lim. 30. nu. 11. quem ſequitur Carpan. loco rel. nu. 51. & 52.*

Idem procedit, ſi actor mutet iuditium ob vr-
18 gentem neceſſitatem, Vt puta, ſi Poteſtas cæperit in aliqua cauſa procedere, & eius offitiũ deinde fuerit extinctum, *Socin. in all. cap. prudẽtiam nu. 41. de mutuis petit. Gabr. cit. conclu. p. nu. 14. Lancell. de attent. par. 2. lim. 2. nu. 46. & Carp. ad d. ſtat. 8. nu. 63.* Qui ſequenti numero tradit hoc idem procedere, ſi Iudex primus fuerit
19 impeditus, nec cauſæ expeditioni potuerit incumbere.

Quæ concluſio locum etiam obtinet, ſi primus Iudex non ſit diligens in adminiſtranda Iuſ-
20 titia, vel eam facere nolit; Quia tunc alius adiri poterit, vt docet *Affl. decis. 354. n. 2. in fin. & ibi Vrſill. Gabr. recit. concluſ. p. nu. 25. & 27. cum plur. ſeq. Lancell. memorata lim. 2. nu. 48. & Carp. loco relato nu. 70. Portius in regula 22. lim. 5. & lim. 7.*

Prout idem procederet, ſi inſtantia primi Iudi-
21 cis eſſet lapſa, & perijſſet, quia tunc dicitur finitum iuditium ipſum, ita ſcribit *Socin. in all. cap. prudentiam ſub nu. 32. de mutuis petit. & poſt eum probat Coſta de re integra diſtinct. 47. nu. 3.* Quia perempta inſtantia, pereunt omnia acta ordinatoria iudicij, etiam quoad effectum iu-
22 ris, Vt quoad vitium litigioſi, quod manet extinctum, Et quo ad interruptionem præſcri-
23 ptionis, Alia autem probatoria acta perdurant, vt ex *Bar. & alijs tradit Gail. obſeru. 67. nu. 2. & 3. lib. p. quos ſequitur Coſta vbi ſupra.*

Limitatur etiam regula ipſa, quando reus con-
24 uentus eſſet contumax, Quia non poterit reus coram alio Iudice conuentus allegare alibi cæptum iuditium, quod contempſit, vt ſupra affirmauimus, Nam quantum ad eum illa ci-
25 tatio poſſet penitus circonduci, & annullari, vt per *l. poſt adictum C. de iudicijs probat Bart. in d. l. Vbi captum ſub n. 3. & ibidem additur lit. A.*

Deniq; limitatur diſpoſitio *d. l. vbi captum*, quando ex cauſa neceſſaria deduxit quis in ſecundo iuditio, id quod pendebat in primo, Vt in
26 iuditio reconuentionis iuxta *Tex. in l. ſed, & ſi reſtituatur §. ſed ſi dies ff. de iuditijs, & ibi Gloſ. & Bartol. ac in d. l. vbi captum ſub nu. 3. verſ. Item hac regula*, ampliat concluſionem, ſiue ſlz. ne-
27 ceſſitas illa inſit a principio, ſiue ſuperueniat ex poſt facto, vt explicat *Gabriel d. tit. de Iudic. concl. p. nu. 14.*

Quam ſententiam ſequi videtur *Socin. in d. cap. Prudentiam nu. 23.* vbi tradit Reconuentionem
28 terminari omnino debere coram eodem Iudice, coram quo fuit propoſita; *num. verò 44.* Inquit, quod ſi primum iudicium neceſſariò fuiſſet cæptum coram vno Iudice, Tunc poterit perficiꝛ etiam coram alio per *l. ſed & ſi reſtituatur §. ſed ſi dies ff. de iudicijs, Bart. in d. l. vbi captum nu. Idem tradit Socin. loco relato nu. 41. & in cap. penult. nu. 55. verſ. limitatur de foro compet. quem ſequitur Carp. cit. ſtatut. 8. nu. 62.*

Qui *Auctor in fine dicti cap. Prudentiam de mutuis petit. concludit limitari etiam d. l. Vbi captam*,
29 quando id contingeret ex alijs quibuſcunq; legitimis cauſis.

Opponi namq; non poteſt declinatoria fori in cauſa reconuentionis, *l. cum Papinianus C. de ſẽ-*
30 *tent. & inter locut. diuerſorũ Iud. Bartol. in Auth. & conſequenter nu. 19. C. eodem tit. Bal. in l. ſi idẽ in vlt. lect. nu. 2. ff. eodem Affl. deciſ. 173. n. p. cum ſeq. Molignatus de reconuention. q. 37.*

Quam

Quam sententiam procedere de AEQVITATE
31 Canonica, non autem de rigore iuris tradit
Marcobr.coof.44. nu.22. Boss.de foro compet. nu.
125.& post eos Carolus de Grassis tr. de effectibus
clericatus effectu p.nu.746. post medium.

Præterea reconuentio, vbi preueniret ex eodem
negotio, ex quo conuentio deducitur, Ad-
32 mittẽdam omnino eam esse probat Guido Pa-
pa cons.183.vers. sed contrarium, & coos.91.n.9.
Honded.cons.21.no.2.lib. 1.Fario.qu.99. quos se-
quitur Carolus de Grassis dicto effectu p.nu.746.in
fine, qui seq.ou. & nu.755. ait, quod, postquam
33 Clericus agendo Iudicem laicum ellegit, non
debet de dignari eundem cõtra se habere iux-
ta all.Tex.in cap.cum Papioianos, & tradit Hon-
ded.all.cons.21.nu. 1.3. & 16.

Qui Clericus non potest in reconuentionis præ-
iuditium à sua petitione desistere, ad euitan-
34 dam reconuentionem, Quia adhuc posset con-
tra eum procedi in causa reconuentionis, etiã
si in causa petitionis nihil ageret, Affl.all.decis.
273.nu.4.Franch.decis.193.nu.13.& decis.349.
nu.2.Carpan. ad stat. 44.nu. 95. lib.1. & Costa de
re integra dist.47.nu.1. & seq.& dist. 80.post Ca-
35 ball.cons.177.nu.15. Ad instar appellantis, qui
in præiuditium appellati renunciare non po-
test appellationi iuxta Surd. decis. 143.nu.3.

Nisi tamen re integra, & antequam facta esset re-
conuentio, petitioni, & moto iudicio renun-
36 ciasset Actor, vt inquit Bal.in d.Auth.& conse-
quenter, & Grassus d.effectu p. sub nu. 749.

Additur etiam, quod reus in iuditio pulsatus po-
test per modum exceptionis proponere id,
37 quod proposuerat in alio iuditio ab Actore
inchoato, & adhuc pendente, Dummodo se-
38 cundum iudicium sit principalius primo, vel
æque principale, Secus autem, si sit accessoriũ,
& dependens à primo, l. fundum ff. de except.
Abbas cons.50.n.2. lib.2. Costa de re integra dist.
80.no.7. vbi resp.& obiectis.

Et ex his patet regulam, l. Vbi captum; limitari
per aliam regulam, quod in omnibus causis,
obligationibus, actionibus, & super omnibus
39 rebus regulariter habet locum reconuentio,
arg.Tex.in d.cap. ex litteris, vbi Socio.nu.44.&
in d.cap. Prudentiam, & ibi pariter Socin. nu.
de mutuis petition. & l. cum Papinian. & Auth.
consequen. C. de sentent. & interlocut. omn. Iud.
Lopus all. 67.

Si verò lata fuisset sententia super omnibus con-
tentis in conuentione, & sic finitum esset iu-
40 ditium, Non posset fieri reconuentio de con-
tentis in dicto primo iuditio iam finito glo. ma-
gna in cap.fin.de iudicijs, Franch.decis. 193.nu.9.
& decis. 376. per totum, quos sequitur Carol. de
Grassis d.tr.de effectibus Cler.effectu p. nu. 784.

Et his præsertim motus rationibus ita iudicaui
41 mense Decembris 1635. fauore Ven. Hospita-
lis S.Mathæi Papiæ, qui Ven. Monasterium S.
Petri in Cælo Aureo reconuenerat, non obstã-
te quod Monasterium excepisset de litis pen-
dentia coram eius Conseruatore ad instantiam
Hospitalis motæ, quę tantum præstare dicitur,
42 quantum exceptio rei iudicatæ in priore iu-
ditio, Monter. decis. Aragon. 23. nu.6. Quia in-
telligitur, quando ad aliud iuditium non con-
43 uolasset Monasterium, tendentes idcirco ad di-
uersos effectus, Bar.in l.qui Romæ §. duo fratres.
in 5.opposit. ff.de verb.oblig. Alba cõs.672.lib.4.

Et sic nunquam obstare exceptionem rei iudica-
44 tæ, nisi concludat de necessitate tradit Surd.
decis.260. num.31. concurrente identitate per-
sonarum rei, causæ finis, & modi agendi, l. cum
quæritur, & duabus seq ff.de excep. rei iud. Rota
Rom.decis.100.n.40.cum seq. lib.1.quos sequitur
Costa de re integra all.distinct.80. num.7.cum seq.
vbi citat etiam Franceſcum de Ponte coos. 62 nu.
35.cons.49.nu.3.& 4.ac coos. 90. nu. 9. de hac
materia disertè loquentem.

Et eo libentius ad hanc decisionem deueni, cum
Monasterium conuenisset Hospitale etiam pro
scolaticijs, pro quibus illud esse obligatum sup-
ponebat vigore instrumenti venditionis, Cu-
ius instrumenti virtute ad damna, ab nõ adim-
pletam conuentionem, primo loco Hospitale
egerat coram Conseruatore contra ipsum Mo-
nasterium, qui Conseruator cursu annorum
duorum cum dimidio iudicium ipsum non de-
finiuerat, sed facta prouisionali ordinatione;
Ius cognoscendi super damnis, & expensis, sibi
tantum reseruauerat, Et qui postea non termi-
nato negotio decesserat; Cuius morte finita
45 dicitur Iurisdictio prout morte Summi Ponti-
ficis concedentis finiri huiusmodi Iurisdictio-
nem datam Conseruatoribus testatur Io. Andr.
in cap. fin.§. officium de offitio Delegato, Gigas tr.
de pensionibus Eccl.qu.91. nu. 2. & 5.quos sequi-
tur Costa de re integra distinct. 64. num. p. Et sic
cum eodem contextu super contentis in eodem
instrumento pronunciandum sit, cessat omnis
hæsitatio, quin admittenda veniat reconuẽtio
ipsa etiam non finito adhuc primo iudicio,
Cum actiones Actoris, & rei, originem habeant
46 ex eodem fonte, Idest ex eodem instrumento
iuxta tradita per Rebuff. de execut. sent. art. 6.
glo.p. nu.2.per totum.

Quippe connexa dicantur contenta in petitio-
ne Monasterij, & in reconuentione Hospita-
47 lis, quo casu simul terminanda esse, ne conti-
nentia causæ diuidatur decidit Tex. in l. nulli
C.de iudic. Rebuff.de sentent. execut. art. 6.glo.in
2.vers.tertia ratio, Lancell. de attent. 2. par.c.4.
lim.2.num. 87.cum tribus seq.faciunt tradita per
Foler. super Constit. Regni rubr.de Magistr.Iusti-
tiarum statuimus nu. 14. cum seq. Bossius de foro
compet. nu.138. Gabr. de iudicijs concl.p.num.5.
quos refert, & sequitur Carpan.ad d. statut. 8.nu.
27.cum seq.plur.

Prout eo libentius in eam etiam inclinaui senten-
tiam, quia ante reconuentionem nulla data
48 fuerat notitia Hospitali de noua ellectione
Conseruatoris facta per Monasterium post
mortem primi Iudicis, a cuius Monasterij ar-
bitrio dependet ellectio ipsa, Cum ad suppli-
cationem

cationem Monasterij Cõseruatore nominato
ille concedatur per summum Pontificem, Cu-
ius offitium quinquennio tantum durare pro-
49 bat *Costa all. distinc. 64. nu. 5. de re integra.* Quod
Hospitale propterea deuitare nequiuit nouum
ellectum fuisse Iudicem, idest Conseruatorem
loco primi prædefuncti, cuius Iurisdictio or-
dinaria, neq; a iure, vel publico, vel municipa-
li data est, sed extraordinaria idest Delegata à
50 Sum. Põtifice, *Glo. & Gemin. in c. p. de offit. in De-
leg. in 6., Ias. cons. 145. n. 8. lib. 4. Surd. de alim. tit.
p. qu. 79. nu. 10. Costa loco relato nu. 2.* Quæ id-
circo temporalis, & momentanea, non conti-
51 nua potest appellari, *Costa all. distin. 64. nu. 1.
& 5.*

Quæ sane denunciatio noui Conseruatoris om-
nino necessaria erat, vt dicitur de Episcopo, cui
intra mensem à die deputationis Conseruato-
52 ris denunciari debet, vt ille sibi in litteris Con-
seruatorijs assignatis a Iurisdictione ordinarij
eximat, vt cautum fuit per *Sacrum Concil. Tri-
dent. Sess. 14. cap. 9. & tradit. Lee in Thesaur.
fori Eccl. p. 2. cap. 18. nu. 101. cum plur. seq. & se-
quitur Sbroz. tr. de Vicario Episcopi lib. 2., q. 27. n.
7. & 15. quos refert Costa all. dist. 64. nu. 6., & 7.*

Quibus locis tradunt, Vicarium Generalem non
53 posse esse Conseruatorem, Huiusmodiq; mu-
nus dari non potest, nisi ei, qui sit in dignitate
54 Ecclesiæ constitutus, Vel sit Canonicus Ca-
tedralis sub pena nullitatis, *cap. p. de offitio De-
leg. in 6.*

Et quando ellectio est legitima, non licet à Con-
seruatore semel ellecto recedere; re non inte-
55 gra, *Leod. cap. 18. num. 14. p. 2. in Thesaur. fori
Eccl. quem sequitur Costa all. dist. 64. nu. 8.* Et latè
cauetur per constitutiones Synodi septimi
Prouincialis Metropolitanę Eccl. Mediolanen-
sis *tit. de conseruatoribus etiam Regulatoribus
pag. 69. cum seq.*

S V M M A R I A.

*Iudices iudicare debent secundum allegata, & pro-
bata nu. 1. & 17. non secundum extraiudicialem
scientiam nu. 1. & 2. etiam si sola facti veritate
inspecta iudicare debere nu. 3. lim. nu. 29.*

Sententia D. Ambrosij de bono Iudice nu. 4.

*Iudex Dei Locumtenens in terra vocatur nu. 5. & 6.
eiusq; attributa narrantur, & quid illos deceat n.
7. 8 9. 10., & 11.*

*Auaritia dicitur Nouerca, & est summè inimica Iu-
stitia nu. 7.*

Iudices nõ auaritiam, sed largitatẽ sectari decet n. 8.

Ecclesiast. c. 7. quod de Iudici disponat num. 12.

*Homines, qui habent de alijs iudicare, sæpè propter
iustitiam multos aduersarios habent nu. 13.*

*Non est credendum testibus contra Iudices, nisi ma-
gna multitudo conueniat nu. 14.*

*Voluntas sensusq; Ciuium fragilis, flexibilisq, est er-
ga Prætoris nu. 15. & 16.*

*Deus aliquando permittit, malos in bonorũ obtrecta-
tionem, & obiurgationẽ prorumpere, & cur n. 17.*

*Confessione facta Iudici, & Iudici per vnũ ex litiga-
toribus, de qua non constat ex actis absentia, vel
negligentia Notarij, potest sententia dici de Ae-
quitate n. 18. & cur nu. 19. lim. nu. 23. 24. 25.*

*Iudicis animus moueri potest etiam ex ijs, quæ sibi
ex actis non constant nu. 20. & 21.*

*Probatio nulla maior partis confessione, vbi certus
sit Iudex eã nõ inficiari confitẽtem n. 22. lim. n. 23.*

*Sententia Iudicis incerta ex actis, ex Instrumento ta-
men certa, quod neq; in actis est, neq, memoratur
in sententia, an sit valida nu. 26. 27. & num. 28.*

*Instrumentum in iudicio non productum non dicitur
Iudici cognitum nu. 28.*

*Iudex in causis, vel summis modici momenti ore te-
nus tractatis an possit ferre sententiam super alle-
gatis à partibus, & super confessione alterius
partis non rogata nu. 30. 31., & 32.*

*Iudex, quando in scriptis proceditur, sententiam di-
cere tenetur ex his, quæ vt Iudex, non vti priua-
tus, cognouit nu. 32.*

Confessio facta Iudici per litigato- rem, licet in actis non sit registra- ta, vtrum eidem confitenti præiudicet. Cap. CXIII.

*Aulus. I.C. in l. illicitas §. veritas ff. de
offitio Præsidis*, statuit Iudices secũ-
1 dum allegata, & probata iudicare
debere, vt triuiale est, non autem
secundum conscientiam. Ita vt, si quis verè cre-
ditor sit Sempronij de certa summa, illum con-
uenerit; creditum verò minimè probauerit,
quamuis Iudex edoctus sit de veritate rei se-
cundum probationem factam iudicare debet,
non secundum eius extraiudicialem scientiam,
*l. p. & tota tit. C. plus valere quod agitur, amplè
Glo. in d. §. veritas.*

Hinc scribit *Ruginel. pract. q. cap. p. nu. 25. cum
3 seq. nu. 32. cum seq. & num. 43.* procedere hanc
conclusionem, etiamsi sola facti veritate inspe-
cta iudicare haberet, Iudex; Quia adhuc se-
cundum iudiciarium ordinem iudicare debet
iuxta *Tex. in cap. si quo, 30. qu. 5. & in cap. Iudices
3. q. 7. cum multis alijs locis, & Authoribus per
Ruginell. allegatis, & præsertim Natta cons. 276.
num. 2. Menoch. de arbitr, qu. 24. nu. 3. in fine, &
Osasens decis. p. nu. 39. cum seq. plur.*

Ad quod propositum summopere confert sen-
tentia Diui Ambrosij de Iudice sic loquentis,
5 vt refert idem *Ruginell. sub num. 34.* Bonus Iu-
dex nihil ex arbitrio suo facit, & proposito
domesticæ voluntatis, sed iuxta leges, & iura
pronunciat; Statutis iuris obtemperat, Non
indulget propriæ voluntati, nihil præparatũ,
& meditatum de domo refert, sed sicut audit,
Ita iudicat, Et sicut se habet natura decernit,
obsequitur legibus, non aduersatur, examinat
causæ merita, non mutat.

5 Quia Iudex Dei Locumtenens in terra voca-
tur, pro vt ait Diuus Augustinus his verbis;

Vos

Vos enim reputati estis ab hominibus Duces
Populi, Iudices terræ, Orfanorum Patres, Viduarum mariti, Iustitiæ zelatores, Reipublicæ
amatores; Cauete ergo, ne corrumpamini
odio, amore, prætio, præcibus, vel timore; Decet igitur Iudices, non solum quæ diximus,
adimplere, sed etiam cum Dei adiutorio calcare superbiam, abominari luxuriam, abhorrere falsitatem, despicere auaritiam, quæ nouer-
7 ca dicitur, & est summa inimica Iustitiæ; Ipsa
enim est, quæ Patrem nescit, Matrem ignorat,
8 amicum perdit, se ipsam dereliquit; Decet igitur Iudices non auaritiam, sed largitatem sectari, amare paruulos, pupillis, & orfanis faciem serenare, nec solum verbo, sed opere demonstrare. Non debet auertere faciem à paupere, nec conseruos dedignari fideles, nec
ceruicem erigere, quosdam despiciendo, scientes, Quod moritur pariter doctus, & indoc-
9 tus; Decet Iudices gratiam, quam diuinitus
receperunt, sollicita mente custodire, fidem
ostendere, zelum rectitudinis conseruare; De-
10 cet Iudices clementiæ esse cultores, sæuitiæ
desolatores, cunctis benignos, ad iram tardos, ad misericordiam festinos, in aduersis
firmos, in prosperis humiles, Et quibuscunq;
11 dignitatibus fuerint sublimati, semetipsos
agnoscant, & caueant, ne suos despiciant inferiores.

Et in Ecclesiastico cap. 7. habetur noli quærere
12 fieri Iudex; nisi virtute valeas irrumpere iniquitates, ne extimescas faciem potentum,
namq; licet persecutores insurgant in Iudices
13 rectos de sententia Diu. Thomæ, dum ait,
quod homines, qui habent de alijs iudicare,
sæpè propter Iustitiam multos aduersarios habent, Vnde non est credendum testibus contra
14 eos, nisi magna multitudo conueniat, Vt enim
inquit Cicero in Tuscul., Quam fragilis, fle-
15 xibilisque est voluntas, sensusque Ciuium
erga Prætores, vt non modo improbitati eo-
16 rum irascantur, sed etiam recte facta plerumq; fastidiant, nihil eorum probitas, & innocentia inter calumniantium tenebras splen-
17 descit, & vt inquit Diuus Gregorius in cap.
sunt plurimi 6. q. p. Deus aliquando permittit malos in bonorum obtrectationem, & obiurgationem prorumpere, Vt si qua gloria ab
ore laudantium in corde nascitur, ab ore Vituperantium suffocetur, Et sic vndiq; patet
Iudicem secundum allegata, & probata debere iudicare, non secundum eius conscientiam;
Itaut de his, quæ iudicialiter acta non sunt,
nec inter acta registrata haberi possit ratio in
iudicio.

De AEQVITATE tamen, si Iudici vt Iudici fa-
18 cta fuit confessio per vnum ex litigatoribus,
de qua non appareat in actis Iudicis, Vel ob
absentiam, vel ob negligentiam Notarij, ex ea
sententiam dicere potest Iudex, cum ius litigan-
19 tium ei vt Iudici manifestum sit; Ita probat
Couar. lib. p. var. resolut. cap. 1. sub nu. 9. vers. quod si confessio.

Hoc idem censuisse Baldum constat in *l. p. sub n. 6. in fine ff. de manum vind.*, Vbi expresse docet
posse Iudicis animum moueri etiam ex ijs, quæ
20 sibi ex actis non constant, Quam sententiam
confirmauit idē *Bal. in l. Quoties §. fin. ff de pro-*
21 *bationibus*, dum ait, quod animus Iudicis potest moueri, etiam ex non scriptis in processu,
puta ex aliqua confessione coram se facta viua
voce, vt in proposito casu, Et hanc conclusionem tandem admittit idem *Ruginell. loco relato sub nu. 42. vers. Admittimus tamen*; Cum nulla
maior sit probatio, quam partis confessio; Vbi
22 tamen Iudex certus sit confitentem non inficiari confessionem; Ad rem idem. *Bal. in l. solam C. de Testib., Fr. Aret. cons. 84. col. 4. & cons. 127. col. 2. Marsil. sing. 102. 272. & 386. Bart. in l. non solū §. sed vt n. 5. ff. de oper. no. nunciat. Cran cons. 250. num. 19. Pasetus cons. 21. nu. 2. Marius Anguiss. cons. 40. num. 9. Menoch. cons. 361. num. 17. Alba cons. 176., & Gratia. decis. March. 68. n. 8. cum seq., & Marilian. decis. 5. nu. 13.*

Vbi tamen agatur de sententiæ iustificatione, non
23 procederet conclusio; Quia quāuis AEQVISSIMAM esse sententiam teneat *Couaru. loco relato, & infra vers. tamē si verè AEQVISSIMA*,
Nihilominus eam nullam esse arbitratur, vt
etiam subijcit *Ruginell. d. nu. 42. in fine.*

Propterea concludit Couaruu. oportere, si
24 huic confessioni testes ad fuerint, eos omnino
examinari, eorumq; testimonia inter acta redigi, quibus defendi sententiæ Iustitia possit;
Testibus verò deficientibus, sententia ipsius
Iudicis ex hac confessione lata iniqua ex præ-
25 sumptione iudicabitur, licet verè AEQVISSIMA sit.

Elicitur ex hac conclusione, an sententia Iudicis
incerta ex actis; Certa tamen ex instrumento,
quod in actis minime apparet, & cuius men-
26 tio in sententia fit, nulla sit, an valida; Et pro
validitate scripserunt *Innoc. & Felin. in cap. cum Venerabilis nu. 41., de exceptionib., Alex. in l. ait Prætor §. vlt. ff. de re iud., & Bal. & Salycet. in l. 3. C. de sententijs, quæ sine certa quant.*

27 Quamuis contrarium verius esse, Idest sententiam nullam, etsi AEQVISSIMAM probauit,
Anton. de Butrio in eadem cap. cū Venerabilis §. quia verò col. 2. vbi Abbas nu. 48., & Decius nu. 37. cum alijs per Couarn. citatis loco relato. vers. sicuti Accursius, Ea præsertim ratione, quod in-
28 strumentum non productum in iuditio, non
dicitur per Iudicem cognitum *l. vlt. C. de fide Instrument., Raudens. decis. Pisana 30. sub n. 218. Vers. Acta autem.*

29 Hæc tamen conclusio limitatur in causis, quæ
oretenus tantum tractantur, non in scriptis,
quando slz. agitur de causa, vel summa modici momenti, Quia tunc potest Iudex senten-
30 tiā proferre super allegatis a partibus, Et super confessione alterius ex partibus, etiam si
de confessione non fuerit rogatus Notarius.
Qui tantum inter acta annotare solet ordinationem Iudicis, cum clausula, auditis partibus

orcetenus, Id, quod probare videtur *Felin. in cap. Pastoralis §. quia verò nu. 25. de officio Delegato, Bart. & cæteri in Auth. nisi breuiores C. de senten. ex breuil. recit. Carpan. ad stat. 47. lib. 1. & sequitur Ruginell. all. cap. p. nu. 95. nu. 133. &*
31 *n. 169. Cuius Felini opinionem reprobat Couarru. ect. nu. 9. vers. sexto ex principali,* Ea ductus ratione, quòd in causa procederetur in scriptis, non orcetenus tantum, in quibus terminis maxima est differentia, Quia quando in scriptis
32 proceditur, sententiam dicere tenetur Iudex ex his, quæ vt Iudex, non vti priuatus cognouerit, & quæ conscripta inter acta fuerunt, Aliter nulliter ageret, vt supra fuit doctum.

SVMMARIA.

Exceptio excussionis admittenda sit à Iudice procedente sola facti veritate inspecta nu. 1. cum seqq. præsertim nu. 14. 27. vsq. ad 33.

Argentarius, qui pro alio fideiussit non potest opponere exceptionem excussionis nu. 2. & cur nu. 3.

Exceptio excussionis an dicatur de apicibus Iuris nu. 4. & 16.

In iudicio, in quo proceditur sola facti veritate inspecta, reijciuntur iuris apices nu. 5.

Exceptio excussionis an vitiet iudicium hypothecarium nu. 6.

Exceptio excussionis introducta ad rigorem iuris cõseruandum num. 7. Et proinde reijcienda nu. 8.

Excussionis beneficium non perimit, vel impugnat obligationem fideiussoris, sed recipit modum procedendi nu. 9.

Beneficij excussionis reiectione an lædatur fideiussor num. 10.

Beneficium excussionis in fideiussore introductum est iure Auth. num. 11.

Beneficium excussionis non competebat de Iure Cod. num. 12.

Clausula sola facti veritate inspecta *omnem iuris formam reijcit nu. 13.*

Exceptio excussionis de Aequitate admittitur etiã à Iudice procedente sola facti veritate inspecta n. 14. & quare nu. 15. & 16.

Apices iuris qui dicantur nu. 17.

Bona fidei aliqui effectus narrantur nu. 18. & 19.

Exceptio excussionis comprehendit ordinem Iudicis, & ius partis nu. 20. & 21.

Exceptio excussionis ius partis continens iniquo excluditur nu. 22.

Clausula rescripti, sola facti veritate inspecta quid operetur nu. 23.

Exceptio excussionis fideiussori denegatur n. 24. 25.

Inter mercatores de bono, & Aequo est iudicandum ommissa excussione nu. 25.

Excussionis exceptio tertio de Aequitate competit, nu. 26. & cur nu. seqq.

Exceptio ius tertij tangens. Aequitati consentanea num. 27.

Decisio Senatus Taurinensis nu. 28. 29. & 30.

Statutum Mediolani cap. 169. lib. 2. prohibet exceptionem excussionis nu. 32.

Fideiussor, qui se principaliter obligauit, non gaudet beneficio excussionis nu. 33. 34.

Cognita à Iudice summariè, extraiudicialiter, impotentia soluendi principalis cessat excussio nu. 35. cum duobus sequentibus.

Excussio inanis est, quã excludit inopia debitoris nu. 36

Exceptiones inutiles, & frustatoriæ non sunt admittenda nu. 39.

Exceptio excussionis nõ potest tertio possessori denegari, etiã si Iudex sola facti veritate inspecta procederet in causa. Cap. CXIV.

SEquendo materiã auctoritatis Iudicis, qui sola veritate facti inspecta procedit. Vel ex speciali decreto Principis, Vel ex dispositione alicuius municipalis legis; Quæritur, an coram hoc Iudice ad-
1 mittenda sit exceptio excussionis; Et negatiuè respondet *Bal. in l. frustra C. de nonnum. pecun. Angelus in l. fideiussor §. pater Sen. ff. de pignor. Hyppol. de Marsil. in rubr. de fideiuss. nu. 8. per l. Illud. ff. ad l. aquil. quos sequitur Osasc. decis. 2. sub n. 6. Menoch. de Arbitrar. q. 51. & Thesaur. decis. 51. per glo. pen. in §. argentariorum in Auth. de fideiuss.* Vbi habetur argentarium, siue campsorem, qui pro alio fideiussit, opponere
2 non posse huiusmodi exceptionem, quam glossam singularem esse, & menti tenendam dicit idem *Bal. loco relato.*

Ratio huius decisionis est ob præcipuam fidem, quam homines habent ex promissione Cam-
3 psorum, vt explicat *Hyppol. de Marsil. d. nu. 8. in rubr. de fideiuss. Osasc. loco relato sub nu. 6.*
4 Præterea, Cum exceptio excussionis dicatur de apicibus iuris, *Glo. in l. si mancipium §. si communi verbo actum. & ibi Bologn. in apostill. ff. de euictionibus, Dec. cons. 27. col. fin. Thesaur. alleg. desis. 52. sub n. 2.* In hoc iuditio, in quo proce-
5 ditur, sola facti veritate inspecta, reijciuntur iuris apices, vt post *Ias. probat Thesaur. all. decis. 52. nu. 8.* Quia exceptio ista præpostera ratio-
6 nis non vitiat iuditium, & processus tenet licet actum fuerit hypothecaria aduersus possessores bonorum, non conuento principali, & excussione non facta, vt post *Bart. in l. persecutionem qu. vlt. C. de pignor., & in l. prolatam in princip. C. de senten. & interloqut. Iud. & Ias. in l. à Diuo Pio §. in venditione nu. 19. ff. de re iud. probat, Socin. cons. 24. nu. 48. lib. p. & sequitur Osasc. all. decis. 2. sub nu. 8.*

Huiusmodi, etenim, exceptiones inductas esse ad
7 rigorem iuris, conseruandum probat *idem Bar. in l. p. in fin. ff. de condit. indeb., & in l. cum quis in*
8 *fin. C. de iuris, & facti ignor.* Ergo eas reijciendas iuxta *l. si fideiussor §. quædam ff. mandati, Osasc. vbi supra nu. 8.*

Benefitium namq; excussionis non perimit, vel impugnat

9 impugnat obligationem fideiussoris; sed respicit modum procedendi, seu ipsam litem; Id-
circo per illius repulsam læsus non videtur
10 fideiussor, qui soluendo dicitur soluere debi-
tum, nec repetit à creditore, quia debitor est,
vt tradit. *Bar. in l. Cum quis, & ibi Bal. col. pen.*
vers. modo autem prædicta C. de iuris, & facti
ignor. idem Bal. in l. p. in fine ff. de condit. indebiti.
Considerandum est insuper, quod benefitium
excussionis in fideiussore est introductum de
11 iure Authenticorum §. *si quis in Auth. de fide-*
iuss. vt tradit Iason l. si constante num. 296. ff. sol.
matrim.; Cum de iure Codicis non competeret
12 hoc benefitium *l. non rectè, & l. iure nostro C. de*
fideiuss.; Sed per dictam clausulam, *sola facti*
veritate inspecta, omnis forma à iure intro-
13 ducta censetur reiecta, Ergo exceptio excus-
sionis similiter repellitur *Angel. in §. Item si*
quis in fraudem col. 7. vers. Quæro statuto cauetur,
& ibi Ias. nu. 78. Instit. de actionib. Alex. cons.
58. num. 7. lib. 5. & cons. 114. num. 9. lib. 6. Paris.
cons. 53. nu. 115. lib. 3. Neguf. de pignorib. in oc-
taua parte, in primo membro. vers. decimo fallit
nu. 35. quos sequitur Osasc. vbi supra præsertim n.
9. & 10.
Hanc eandem sententiam sequitur *Dec. cons. 27.*
col. p. in fine, Rol. cons. 9. nu. 21. & cons. 14. nu. 15.
Ioseph. Lud. decis. Perus. 45. n. 8. Gail. lib. 2. obseru.
27. nu. 26. Rota Genu. decis. 78. nu. 3. Grasus cons.
63. in fine, & cons. 119. nu. 28. lib. 2.
14 Contraria tamē sententia de AEQVITATE,
verior videtur, quam amplexi sunt *Osascus,*
Thesaurus, & Menoch. locis, vt supra relatis viz.
Osascus sub nu. 10. Thesaur. nu. 3. & Menochius
nu. 6. quos sequitur Ruginellus cit. cap. p. nu. 63. &
ante eos copiosissimè Natta cons. 521.
15 Excussionis enim admissionem in maxima
AEQVITATE esse fundatam probant *Thesau.*
all. decis. 52. sub nu. 4. & Menoch. cit. qu. 51. num.
16 *6.* neq; verè de apicibus iuris dici potest excep-
tio excussionis, cum sit adinuenta, vt circuitus
euitentur ex magna AEQVITATE, vt dicit
apostilator ad *Dec. cit. cons. 27. in fine, & sequitur*
Thesaurus all. nu. 4.
Apices enim iuris dicuntur, quicquid extrinse-
17 cus agitatum est, nec bonam fidem tangunt,
secundum *Bald. in c. p. col. 2. de Constitutionibus,*
quem sequ. Socin. cons. 120. col. 7. vers. nec ex eo
lib. p. & refert Rugin. all. cap. p. sub nu. 79. Atque
excussionis exceptio non dicitur de apicibus
iuris; nec de superfluis, vt supra dictum fuit;
18 Cum bona fides non patiatur, vt iuris ciuilis
ratio non habeatur *Bal. & Salyc. in l. placuit C.*
de iudicijs, sicuti non patitur etiam bona fides,
vt quis insistat rei, & agat ad rescissionem con-
19 tractus, cuius vigore potissimum rem illam
est consequutus *l. resistente, & l. bona fidei tantun-*
dem ff. de reg. iuris. Ergo &c.
Huiusmodi enim exceptio excussionis non solum
comprehendit ordinem Iudicij, sed etiam ius
20 partis, vt probat *Alciat. cons. 382. & 285. n. 8.*
Et ideò aliud est exceptio de excussione non
facta, quo ad simplicem formam Iudicialis or-
dinis, & subtilitatem quandam iuris, Aliud, si
21 opponatur tanquam de graui partis præiudi-
cio, vt tradit *Rota Gen. decis. 90. nu. 10. & 11.* Et
si hoc casu, vbi excludatur exceptio, videtur
22 iniquitas fieri, vt post *Neguf. probat Thesaur.*
sub all. nu. 4. & ante eum innuit Osasch. cit. decis.
2. sub nu. 14. vers. Quapropter. quam sententiam
sequitur Ruginell. in all. cap. p. nu. 65.
Facultas etenim huic Iudici tributa per rescrip-
tum *sola facti veritate inspecta* se extendit, vt
superflua quo ad ordinatoria processus reiice-
23 re tantum possit, non quo ad ius partis *Cardin.*
in clement. sæpè col. 10. in fine §. verū quia de ver-
borum signif. Menoch. de Arbitr. qu. 24. num. 3. in
fine, quos sequitur Ruginell. all. cap. p. sub nu. 55.
Placet tamen distinctio, quam clarius facit *Thes.*
all. decis. 52. nu. 6. cum seq. Et quam prius (li-
cet non sic exactè) innuerat *Osasc. loco relato*;
Aut igitur exceptio excussionis proposita fuit
per fideiussorem, Aut per tertium possessorem,
Si per fideiussorem, cum ipse se obligauerit ex
facto proprio pro alio, & optimè sciret teneri
24 versus creditorem, & ideò sibi imputet, dene-
ganda videtur excussionis exceptio, arg. *l. fin.*
ff. de fideiuss. iuxta doctrinam Decij in all. cons. 27.
25 Maximè, si res inter Mercatores ageretur, in-
ter quos de bono, & Aequo est iudicandum, &
sic omissa excussionis exceptione *Gabriel. de*
fideiuss. concl. p. vt dixi supra lib. 1. cap. 6. nu. 11.
vbi quamplures in eam retuli sententiam, &
quam opinionem sequitur *Thesaur. all. decis. 52.*
nu. 5. Qui hanc sententiam AEQVIOREM,
esse testatur, De qua materia latius infra in c.
185. Vbi amplè ea trutinabitur.
Si verò per tertium possessorem conuentum hy-
pothecaria proponitur, AEQVITAS suadet
26 excussionem fieri, Vt prius conueniatur Prin-
cipalis, vel eius hæredes, si opponatur per *Tex.*
expressum in l. moschis ff. de iure Fisci, vbi Paulus
I. C. respondet AEQVVM. putare prius con-
ueniri debere hæredes; Et sic magis liquet hanc
exceptionem ius tertij tangentem non esse
27 de apicibus iuris, sed AEQVITATI consenta-
neam, atq; ideò non debere reici ab eo, qui se-
cundum veritatem, & AEQVITATEM pro-
cedere tenetur, vt post *Bal. in l. fin. §. sed, & si*
quis col. p. vers. fuit quæsitum C. commun. de lega-
tis probat Ruginell. cit. cap. p. sub nu. 62. vers. At
quod, & sub nu. 65. vers. Aut loquimur de excep-
tione post Alciatum cons. 33. nu. 9. cum seq. lib. 6.
alias cons. 382. nu. 5. Crau. cons. 263. nu. 3. & nu. 6.
vers. ex præmissis; Et ita decisum fuisse per Se-
natum Taurinensem testatur *Thesaur. recit.*
28 *decis. 52. sub n. 6. vers. Hæc; distinctio*, Quamuis
postea hoc idem pluries statuisse Senatum ipsū
29 fauore etiam Fideiussoris tradit idem Auc-
thor *vers. verum cum iterum*, Nullam admitten-
do differentiam inter fideiussorem, & tertium
possessorem.
Hanc tamen conclusionem, vti difficultate non
carentem approbasse non videtur eundem

30 Senatum tradit idem *Thesaur. decis. 175. nu. 6.*
vbi differentiam fecit Senatus ipse inter ipsu-
met debitorem, & tertium possessorem, vt vi-
dere est; Et sic magis iterum placet distinctio
ipsa supra firmata, quæ maiorem AEQVITA-
31 TEM continere videtur, Et quam Condito-
res statutorum huius Metropolitanæ Vrbis,
quam maxime ante oculos habuerunt, dum in
32 *cap. 189. lib. 2.* expresse prohibuerant excep-
tionem excussionis, & ibi amplè Carpanus.
Præsertim verò contra Fideiussorem hæc locum
33 obtinebunt, vbi simplex fideiussor, non exti-
tit, sed vlterius progressus est, & tanquã prin-
cipalis se obligauit versus creditorem, Vel ex-
cussionis beneficio tacitè, aut expressè renun-
ciauit; Quia tunc omnino ad debiti solutionem
34 tenebitur, reiecta excussionis exceptione, vt
probat *Guil. cit. obseru. 27. nu. 20. & 21. lib. 2.* Et
post multos per eum relatos tradit *Rugiuell.*
loco citato sub nu. 67. vers. Nisi igitur.
Faciunt tradita per *Cunagnolum ad decretum Mon-*
tisferr. §. 8. nu. 8. cum seq. plur. vbi disertè ma-
teriam pertractat, & concludit Iudicem eo
35 casu posse summariè, & extraiudicialiter co-
gnoscere, an debitor principalis sit soluendo,
quia si soluendo non reperitur, poterit Iudex
36 absque aliqua declaratione super discussione,
contra fideiussorem, & tertios possessores pro-
cedere; Hoc enim pacto non tollitur ipsa ex-
37 cussionis exceptio, aut defensio Fideiussori;
Sed tantum mutatur defensionis modus, Et
ordo cognoscendi super ipsa exceptione, quod
fieri posse tradit *Rugin. ll. loco relato;* Hoc idem
innuere, videtur *Guil. all. obseruat. 27. nu. 14. &*
19. dum ait excussionem non habere locum, si
debitor principali notoriè non sit soluendo
post *Vrsill. ad Affl. 318. nu. 5. Cardin. Mant. tr. de*
tacit. & ambig. lib. 16. tit. 17. nu. 20. cum seq. plur.
par. 2. Quia innanis dicitur excussio, quam ex-
38 cludit debitoris inopia *Tex. in l. nam 15. ff. de*
dolo malo, Inutilesq; & frustatoriæ exceptiones
non sunt admittendæ, *l. non cogendum ff. de Pro-*
curatoribus, & l. hac stipulatio §. fin. ff. vt legati
40 *non caueat, Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 490.*
nu. 44. Prout etiam excussio cessaret, quando
principalis debitor mortuus esset, vt probat
Alex. cons. 51. nu. 6. & cons. 100. nu. 4. lib. 5. Paris.
cons. 50. nu. 41. lib. 1. quos sequitur Card. Mant. d.
lib. 16. tit. 17. nu. 14. par. 2.

SVMMARIA.

Emphyteuta caducitatem incurrit per alienationem rei sine licẽtia Domini eoq; irrequisito n. 1. duplexq; affertur ratio nu. 2. & 3. ampliatur nu. 4. ratio nu. 5. ampliatur nu. 6. lim. nu. 7. 8. 9. & 10.

Mandatum speciale requiritur in alienatione rei emphyteoticæ nu. 10.

Emphyteuta alienans, irrequisito Domino, coemphyteutis, vel comprehensis in Inuestitura non cadit à iure suo nu. 11. & cur nu. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. & 19.

Alienatio in coemphyteutam facta censetur potius repudiatio quam alienatio nu. 13.

Pactum expressum nõ alienandi rem emphyteuticariã, irrequisito Domino, quomodo intelligitur n. 16.

Contractus emphyteuticus non requirit de necessitate scripturam nu. 20.

Longinquitas temporis idem operatur, quod scriptura nu. 21. & quanam debeat esse nu. 22. & 23.

Emphyteuta promittens soluere Canonem de fructibus rei emphyteuticariæ non tenetur nisi de anno, quo fructus colligit, & cur nu. 24. & 25.

Legato certo numero amphorarum vini alicuius fundi si minus natum est amplius non debetur nu. 26.

Caducitas non incurritur, nisi sit cessatum per tria triennia, vel quinquennia.

Vbi fructus solo triennio, vel quinquennio nascantur, & cur nu. 27.

Emphyteuta quando pensionem soluat causa demonstrationis & non taxationis, & quando cadat ab emphyteusi non soluendo Canonem per triennium, etiam si fructus non percipiat nu. 28. 29. & 30.

Canonem in pecun. soluerẽ obligatus tenetur omni annos soluere nu. 31.

Emphyteuta recuperans rem venditam Domino irrequisito, antequam declarata sit caducitas excusatur. Cap. CXV.

Ctum fuit in superiori libro *cap. 79.*
& 80. de Emphyteutica moroso
quando excusari debeat à caduci-
tate ob nõ solutum Canonem, Sed
quia caducitatem etiam incurrit
ob alienationem rei emphyteoti-
cæ sine licentia Domini factam, & eo irrequi-
1 sito iuxta *Tex. in l. v. C. de iure emphyteutico,*
vbi Scriben. & in cap. potuit de locato, vt post Cla-
rum in §. emphyteusis q. 13. & Rodo. tr. de rebus
Eccl. non alien tit. de caducit. ob rei alien. nu. 9. fol.
515. probat Corbul. tr. de iure emphyt. tit. de causa
priuat. ob alien. irrequisito Domino nu. 9.
Cuius conclusionis duplicem rationem affert
Corbulus ibidem, quorum altera est, vt Domi-
2 nus possit offerre idem pretium, si ipse rem
emere voluerit *d. cap. potuit, & l. fin. C. de iure*
emphyt. Altera verò est, vt propter consensum,
3 & receptionem noui emphyteutæ Dominus
Laudemium consequatur, ne necesse habeat
probare Dominium, si vellet agere, & rem vẽ-
dicare aduersus extraneum, in quem res est
alienata, quod difficile resultaret, vt docet *Bar.*
in l. in conuentionibus ff. de verb. signif. & in l. qui
Romæ §. duo fratres, col. pen. ff. de verb. oblig. Ga-
briel. cons. 84. nu. 9. lib. 1.
Quæ sanè conclusio procedit, etiam si nullum fac-
tum fuerit pactum inter Dominum, & emphy-
4 teutam circa alienationem rei emphyteoticæ,
vel melioramentorum, vt scribit *Ias. in d. l. fin.*
nu. 8. de iure emphyt. quia hoc venit ex natura
contractus

5 contractus emphyteusis, vt notat idem *Ias. in l. 2. in 4. notab. nu. 4. C. de iure emphyt. quem sequitur Corbulus loco relato, ampliatione p. nu. 2.*

Et quam conclusionem etiam procedere probat *Corbul. cit. tit. ampliat. 15.* etiam si alienatio fac-
6 ta fuisset in euidentem vtilitatem Domini, post *Doct. in l. fin. C. de iure emphyt. & in cap. potuit de locato, Bero. consi. 124. nu. 16. lib. p.*

Si tamen post factam huiusmodi alienationem rei emphyteoticæ Domino irrequisito, emphyteuta redimeret rem emphyteoticam, antequã Dominus declarasset caducitatẽ; De AEQVITATE subuenitur emphyteutæ, quia res in-
7 tegra adhuc dicitur, vt post *Gabrielem cons. 66. nu. 47. lib. 2. & Corbulum tr. de iure empt. tit. de causa priuat. ob alienationem, ampliat. 29. probat Cotta de re integra distinct. 69. nu. 5.*

Idem procederet, si venditio esset nulla, *arg. l. 4. §.*
8 *condemnato ff. de re iud. Alciat. consi. 258. num. 5. Cotta in suis memor. verbo actus nullus, vers. tamẽ si mulier, quos sequitur Corbul. d. tit. de causa priuationis ob alienationem irrequisito Domino facta*
9 *lim. 22. nu. 1.* Vtpote, si alienatio facta fuisset à minore, vel muliere, aut Communitate, non seruatis solemnitatibus, vel à Procuratore non legitimo, vel generale tantum habente mandatum, Cum speciale requiratur in alienatio-
10 ne rei emphyteoticæ *Alex. consi. 56. in fin. lib. 4. & consi. 42. lib. 6. Corbul. ibidem nu. 2. & 3.*

Si tamen venditio facta fuisset irrequisito Domino alijs coemphyteutis, siue alicui ex comprehensis in eadem Inuestitura, non caderet alie-
11 nans a iure suo iuxta *decis. Bar. in l. si domus §. fin. & ibi Alex. nu. 7. ff. de leg. p. idem Bart. in l. qui Romæ §. duo fratres qu. 10. vbi etiam Alex. n. 60. & Crottus num. 244. ff. de verbor. obligat. quam sententiam communem esse testatur Gabriel. consi. 88. nu. 16. lib. 1. Clar. in §. emphyteusis qu. 14. quos sequitur Corbul. all. tit. de causa priuat. ob alien. irrequisito Domino fact. lim. 6. nu. p.*

Isto enim casu cessant rationes, ob quas emphyteuta prohibetur, irrequisito Domino, aliena-
12 re, Vt Dominus recognoscatur in Dominum ab extraneo, in quem res alienatur, & vt ipse Dominus habeat eum obligatum actione personali ad ipsum recognoscendum, & ad pensionem soluendum, cum ipse emphyteuta Emptor teneatur ad eum recognoscendum, etiam pro parte, quam habuit a suo coemphyteuta; Ita vt
13 alienatio in eum facta censeatur potius repudiatio, quam alienatio, *cap. p. & ibi Doctores de Alien. feudi Pater.*

Prout cessat alia ratio, ne cogatur Dominus ha-
14 bere emphyteutam contra propriã voluntatẽ *Ripa in d. §. duo fratres sub num. 87. ff. de verbor. oblig. per l. fin. C. de iure emphyt.* Quia iã fuit ap-
15 probata persona ipsius coemphyteutæ ementis, *Corbul. in all. limit. 6. nu. 2. Qui nu. 6.* affirmat hoc procedere, etiamsi emphyteuta in In-
16 uestitura pacto expresso promisisset Domino non alienare rem, ipso irrequisito, nam tale pactum debet intelligi de alienatione facien-
17 da in extraneum, non autem inter se ipsos emphyteutas secundum *Salyc. in l. ea lege nu. 16. C. de condit. ob causam, Quamuis contrarium placuisse Baldo in c. p. §. Præterea de feud. alien. tradit. ibid. ipse Auctor post Ripam in d. §. duo fratres sub nu. 87. vers. & amplia.* Ea ratione, quod pro-
18 hibitio hominis cum prohibitione legali debeat aliquid operari per *Tex. in §. Sanctissima in Auth. de alienatione, in emphyteusim.*

Opinionem verò Salyc. procedere tradit ibidem Ripa, vbi non esset adiecta aliqua pœna
19 promissioni de non alienando, *Beroui cõs. 128. nu. 12. lib. p. quem sequitur Corbul. all. nu. 5. in fin.*

Cæterum, licet aliqui voluerint contractum emphyteoticum scripturam de necessitate requi-
20 rere; Contrarium tamen verius esse docet *Bar. in l. p. nu. 6. C. de iure emphyt. & seq. Socin. consi. 169. nu. 12. lib. 2.* Quia longinquitas temporis idem operatur, vt ipsa scriptura, cum ex longa
21 solutione Canonis, siue pensionis paruæ quantitatis præsumatur emphyteusis *Bal. consi. 116. num. 2. lib. 1. & consi. 24. num. p. in fine lib. 4. Crau. consi. 380. nu. 16. Alex. de Neuo cons. 27. num. 3. Rol. consi. 95. n. 25. lib. p. quos sequitur Gallia consi. 99. nu. 62. & 79. cum seq.*

Modo tamen longinquitas ipsa temporis, quo fuit solutum Canon, excedat annum quadra-
22 gesimum; Quia tunc præsumitur ab initio contracta emphyteusis, *Bald. consi. 24. lib. 3. Dec. cõs. 146. nu. 2. in fine, quos sequitur Gabriel commun. concl. lib. 1. tit. de præsumptionibus nu. 18. & seq.*
23 Maxime quandò vniformis fuit pensio quotannis soluta *Alex. de Neuo d. consi. 27. nu. p. & Gallia consi. 99. nu. 65.*

Et quandò emphyteuta promisisset soluere Canonem de fructibus rei in emphyteusim concessæ, Tum cum dicatur facta mentio fructuũ per modum taxationis, & non demonstratio-
24 nis; Emphyteuta non teneretur soluere Canonem, nisi illo anno, quo fructus collegit, Nã locus adiectus causa taxationis conditionem facit, & obligatio restringitur ad illud, quod in tali loco nascitur, Itaut, si fructus huiusmodi
25 solo, triennio, vel quinquennio fierent, vt ex nemoribus, & Siluis, tunc solum omni triennio, vel quinquennio deberetur Canon, ita tradit *Dec. consi. 280. nu. 2. in fin. per l. cum certus ff. de vino, tritico, oleo q; legato*, vbi si Testator legauit certum numerum amphorarum vini,
26 quod in fundo Semproniano natum esset, & minus natum sit, amplius non debetur *Feretus consi. 241. nu. 2. & Corbul. d. tr. de iure emphyt. tit. de causa priuat. ob non solutum Canonem lim. 28. nu. 2. & 3.*

Quo casu caducitas non incurritur nisi cessatum
27 sit in solutione Canonis per tria triennia, vel quinquennia, Tunc enim huiusmodi triennium, vel quinquennium reputatur pro vno anno, vt notat *Ias. in l. diuortio §. quod in anno nu. 6. vers. tertio principaliter nota ff. sol. matr.*, quod repetit. *in l. 2. in 4. not. ab. nu. 4. C. de iure emphyt. per Tex. in l. si sic cõstituta sit aqua ff. quemadmodũ seruitus*

E 3 amittan-

amittantur. Cotta in eius memor. verbo emphyteuta priuati in prima declaratione per Rol. conf. 87. nu. 29. verf. quarto dicitur lib. 1. quos sequitur Corbul. d. tit. de causa prin. ob non solutum Canonem, lim. 28. nu. p.

Vbi verò emphyteuta conduxisset Siluam, aut fundum, & promisisset solum tantam quantitatem vini, aut frumenti, aut pecuniæ in genere; Quia tunc facta dicitur mentio de frumento, aut vino pro Canone causa demonstrationis, & non taxationis, quæ pensio dicitur præ-
28 stari in recognitionem Dominij, vt tradunt *Strib. in d. l. p. C. de iure emphyt.* tunc omni anno
29 Canonem soluere teneretur emphyteuta, qui si cessaret per triennium, caderet in commissum, etiamsi singulo anno ex ipsis bonis emphyteoticis fructus non perciperet, vt probat *Corbul. all. lim. 28. n. 4.* qui sequenti numero tradit idem procedere, si Canon esset vnius foxtarij frumenti, & quinque bononenorum, vel simili quantitate; Nam propter adiunctam quantitatem pecuniæ, nullo modo videtur facta mentio de frumento causa taxationis; Et
30 qui tenetur soluere Canonem in pecunia, te-
31 netur omni anno soluere *Ias. in Auth. quam rem nu. 11. vers. idem quando ex qualitate rei C. de Sacr. Eccl.*

S V M M A R I A.

Pacta sunt seruanda nu. 1.
Emptor cogitur retrouendere intra terminum, secus eo elapso nu. 2.
Aequalitas inter contrahentes seruanda, vbi ei expressa non sit renunciatum nu. 3.
Contractus ex conuentione legem accipit nu. 4.
Pactum redimendi temporale ob læsionem enormissimam, de Aequitate fit perpetuum n. 5. ratio nu. 6.
Læsio enormissima cessat, si pretium, & paulò plus quarta diminuatur ratione pacti nu. 7.
Vendito læso vltra dimidiam, quæ remedia competant nu. 8. 12. & quæ emptori nu. 13.
Vilitas pretij probat in emptore malam fidem nu. 9.
Dolus ex proposito emptori præsumitur, cui renunciari non potest, tanquam de futuro nu. 10. & 11.
Responsum Autoris Persichello nu. 14.
Datium portus est de Regalibus nu. 15.
Redditus datiorum venduntur de stylo Status Mediolani in rationem duorum pro centenario nu. 16.
Redditus materia per quos tractetur ad cap. spectans nu. 17. & 18.
Redditus iustus incipit, quando tot esse debent, vt viginti annis sors æquetur. nu. 19.

Pactum redimendi temporale efficitur perpetuum, ob læsionem enormissimam pretij rei venditæ cum huismodi pacto. Cap. CXVI.

PActa seruanda esse tradit *Vlp. in l. p. de pactis, & Marcian. in l. si creditor §. illud ff. de distr. pi-*
1 *gnoris, & probaui in superiori libro c. 67. per tot.* Adeò quod, si inter Emptorē, & Venditorē conuentum sit, vt Venditor possit intra certum tēpus redimere eodem pretio rem venditam, Certum est, quod quemadmodum potest cogi Emptor ad retrouendendum rem emptā, si intra tempus conuentum venditor vult illam redimere restituto pretio, Ita eo elapso termino
2 inuitus non cogitur rem dimittere, si equalitas inter contrahentes seruanda est iuxta *l. fin.*
3 *C. de fruct. & litis expensis*, vbi expresse non sit renunciatum, *l. sed & celsus §. si fundus ff. de con-*
4 *trah. empt.* Contractusq; ex conuentione legem accipiunt. *l. p. §. si conueniat ff. depositi, Bim. conf. 297. nu. 89. cum seq. & conf. 301. nu. 28.*

De AEQVITATE tamen, attenta pretij modici-
5 tate, & lesione enormissima, Pactum retrouendendi effectum esse perpetuum concludunt Scribentes, quorum antesignanus fuit *Hostiensis de Vsuris vers. an aliquo caso nu. 8. per cap. ad nostram de contrahen. empt. Bal. in cap. p. in tit. de fendo dato inuicem legis comiss. Cassan. in consuetum Burgund. tit. de reteus. & vendens §. p. nu. 22. quos sequ. Tiraquell. de retr. conuent. Glo. 2. nu. 53.*
6 qui subdit id procedere ex quadam AEQVITATE, ob suspitionem simulationis, vel feneraticij contractus, quæ suspitio oritur ex modicitate pretij, & pacto retrouendendi.

Hanc eandem sententiam de AEQVITATE sequuti sunt, *Menoch. de Arbitr. casu 17. sub nu. 3. & Bimius conf. 35. cum trib. seq. lib. p. & conf. 375. nu. 23. lib. 4.*

Ad euadendum autem enormissimam læsionem diminuendum est pretium iustum, paulò minus
7 tertia parte, & paulò plus quarta ratione pacti de retrouendendo, vt post alios copiosè tradit idem *Bimius d. conf. 375. num. 16.* Itaut, si facta hac diminutione ratione pacti redimendi, Adhuc vltra dimidiam læsus esset venditor in pretio rei venditæ, Tunc vel pactum tēporale
8 redimendi efficeretur perpetuum iuxta ea, quæ supra dicta sunt, Vel agere posset læsus ad nullitatem contractus iuxta *l. 2. C. de rescind. vend. vt abunde probaui supra in c. 22. & c. 46. per totū.*
9 Quia ex pretij vilitate mala fides dicitur probata in emptore, *Tex. in l. p. C. si vend. pign. aga. Bart. in l. alio num. 14. ff. de alim. & cibar. leg. lat. Gamma decis. 40. per totum præsertim nu. 6. & n.*
10 10. Quippe dolum ex proposito in emptore præsumi, cui minime posse renunciari tanquā
11 dolo de futuro, probat *Bargal. tr. de dolo lib. 3. tit. de dolo in iuramento nu. 26. post Gabrielem commun. conclus. tit. de arbitr. conclus. 3. nu. 49. verbo sed tenendo, & Seraphin. de priuil. iuram. priuil. 36. nu. 14.*

Vel etiam agere potest læsus, vt pretium ad Ius-
12 ticiam reducatur, & sic de AEQVITATE augeatur, vel diminuatur, tàm si fuit læsus Ven-
13 ditor, quàm Emptor, vt copiosè scribit *Thesau. lib. 2. qu. famil. 14. sub nu. 2.* Quo loci amplè scribit de omnibus contractibus emptionis, in quibus læsio potest considerari, vel re ipsa, vel

ratione

ratione temporis, vel fauore venditoris, vel
commodo emptoris in pretio decepti, ad
quem remittitur Lector.

Et ita respondi hoc currenti anno 1636. pro D.
14 Persichello contra D. March. Vidonum, qui
ab eo emerat duas sextas partes datij Portus
Piccleonis pretio aureorum bis mille centum
circiter triginta, cum pacto redimendi ad an-
nos duodecim, Cuius redditus ascendebat ad
aureos centum septuaginta, & sic in rationem
15 octo pro centenario, Namq; cum datium ip-
sum esset de Regalibus, vt habetur in *c.p. quæ
sint regalia, & ibi Bal. & est Tex. in l.p. & 2. C.
de noui vectigal. de qua materia Boss. tit. de regal.
n.p. quem sequitur Rosental. de feud. pur. p. cap. 5.
conclus. 3. & conclus. 15.*, Stylus huius Regionis
16 est, vt huiusmodi redditus vendantur in ra-
tionem duorum pro singulo centenario, vt ex
actis Ill. Magistratus Extraord., Itaut notoriè
constabat de enormissima læsione.

De hac materia amplè scribit *Menoch. plena præ-
sumptione 122. lib. 3. præsertim nu. 50. cum seq.*
vbi docet, quod emptor dicitur læsus, si ven-
17 dito fundo pro aureis centum, illum condu-
xit pro aureis sex, quia redditus aur. centum
sunt quinque ad Summum, Præter quod tot
fructus non percipiuntur ex fundo, vt reddi-
18 tus viginti annorum æquent sortem, & sic
minus percipitur, quàm in quinq; pro singulis
centum aureis singulis annis, Cum tamen
lege cautum sit redditus tot esse debere, vt vi-
19 ginti annis sors æquetur *§. Quia verò Leonis in
Auth. de non alien. Cera. conf. 265. lib. p. & Crau.
conf. 156. nu. 12. in fin. Nutiu conf. 198. num. 14.
& Rol. conf. 40. nu. 27. lib. 2.*

SVMMARIA.

*Aduocati offitium nobile est, honorabile, & lauda-
bile num 1.*
Aduocatus esse prohibetur infamia notatus nu. 2.
Aduocati non possunt esse collectores collectarũ n. 3.
*Aduocati non possunt personali munere grauari, nisi
necessitate consulendi, iudicãdi, & arbitrãdi n. 4.*
*Minores decimo septimo anno nõ completo nõ possunt
aduocare nu. 5.*
Quibus aduocare prohibitum sit nu. 6. vsq; ad 15.
Mulieres aduocare nequeunt nu. 8. limitatur nu. 23.
*Tutor, & Curator, etiam si alias prohibiti, aduoca-
re possunt pro suis pupillis, & minoribus nu. 16.
ratio nu. 17.*
*Clericus, & Monacus prohibetur aduocare pro alijs
in causis sæcularibus nu. 18. secus pro se, Colle-
gio, vel Monasterio nu. 19.*
*Clericus pro quibus postulare posit in causis sæcu-
laribus nu. 20. 22. & 23.*
*Clericus in causis criminalibus omnino prohibetur
pro alio aduocare nu. 21. an pro reis nu. 22.*
*Clericus in quibus casibus honorarium petere posit
pro aduocatione, licet oblata recipere valeat n. 24*
*Clerici in causis sæcularibus possunt consulere, quia
non dicuntur postulare nu. 25.*
Postulare, & aduocare quid sit nu. 26.
*Consulens in Camera potest esse Aduocatus alterius
partis nu. 27. & quando non, nu. 28. 29. 30. & 31.*
*Aduocatus esse quis non potest in causa, in qua As-
sessor, vel Iudex fuit n. 32.*
*Iudex durante suo offitio nõ potest aduocare in causis
pendentibus coram alijs Iusdicentibus nu. 33. sub
pœna arbitraria, vel priuatione offitij nu. 34.*
*Delinquens in offitio, priuandus est matricula, officio,
& benefitio nu. 35.*
*Lex prohibens, quod est contra bonos mores, non ap-
posita pœna, intelligitur arbitraria nu. 36.*
*Aduocatus, & Procurator, qui ob infamiã nõ debuit
admitti, admissus nõ reddit processum nullũ n. 37.*
Aduocatus qualis esse debeat nu. 38. 39. 40. & 41.
Aduocatus non accusat, sed defendit nu. 42.
*Aduocatus debet commodare Aduocatum Aduer-
sarij, non vituperare n. 43. 44.*
Instantia omnis à bonis moribus est aliena num. 45.
*Aduocare in crimine læsæ Maiestatis omnibus pro-
hibitum, etiam pro Patre, vel filio, sine licentia
Principis num. 46.*

Infamia notatus, qui sit Tutor, vel Curator, potest pro minoribus, quorum tutelam gerit, aduocare. Cap. CXVII.

ADuocati offitium nobile esse, &
honorabile, ac laudabile statuit
1 Imperator Anastasius, *in l. lauda-
bile C. de Aduoc. diuers. Iudicũ, &
Imperator Cõstantinus, in l. Iudices
C. de dignitatibus lib. 12.* Idcirco
2 infamia notati Aduocati esse prohibentur *d.
l. Iudices, & l.p. §. ait Prætor ff. de postulando, &
ibi Bal. nu. 4.*

Itaq; Aduocati prohibentur esse collectores
3 collectarũ in *l. nequis C. de adu. diuers. Iud.*, neq;
aliquo personali munere possunt grauari, nisi
necessitate consulendi, iudicandi, & arbitran-
di, vt statuerunt Imperatores Theodosius, &
Valentinianus in *l. Sancimus C. de Aud. diuerso-
rum iuditiorum.*

Prout minoribus, qui decimumseptimum annum
non compleuerut, prohibitum esse pariter ad-
5 uocare scribit *Vlpian. in l.p. §. pueritiæ ff. de postu-
lan. vbi in seq. §. alios plures narrat.* quibus pro-
hibetur aduocare, vt surdis, qui Prętoris decre-
6 tum exaudire nequeũ, Item fæminis, ne contra
7 pudicitiam sexui congruentem alienis causis
9 se immisceant mulieres, Nec virilibus offitijs
fungantur, Item cæcis, qui insignia Magistra-
tus videre, & reuereri non possunt; Quamuis
Senatorium ordinem retineat, & iudicandi of-
9 fitio fungatur cæcus, quando post adeptam
dignitatem euasit cæcus, & si aspirare ad hu-
iusmodi dignitatẽ nõ possit, vt habetur ibidèm
10 *§. casum*; Item ijs, qui in corpore suo muliebria
passi sunt, dummodo vi prædonum, vel hostiũ

non

non fuerit ſtupratus; Item qui capitali crimi-
11 ne damnatus eſt, vel calumniæ cauſa publico
12 iuditio damnatus fuit, Item hæreticis, & In-
fidelibus, quos ſi admittat, Iudex puniri debet
l. nemo C. de poſtulãdo, Ala tr. de Adu. & Cauſid.
Chriſt. cap. p. Item, qui operas ſuas, vt cum be-
13 ſtijs depugnaret, locauit, quia tunc nota af-
ficitur; Si verò depugnaſſet non locatis operi-
bus, ſed virtutis oſtendendæ cauſa ſine mer-
14 cede non teneretur nota aliqua, niſi paſſus eſ-
ſet ſe in arena honorari corona, vel alio pre-
mio, *l. ſpem C. quæ res pign. dari poſſ.* Et his omni-
bus pro alio prohibentur aduocare, ludos. n.
15 facientes in plateis dicuntur infames *Bar. in*
d. l. p. l. §. remouet nu. 27. ff. de poſtulando.
De AEQVITATE tamen admittuntur illi ad
Aduocationem etiam pro alijs, pro quibus
16 tutelam, vel curam gerunt, vt expreſſe caue-
tur *in d. l. p. §. ſed eſt æquiſſimum ff. de poſtulando;*
Quia vt ibi ſubijcit *Glo. litt. O.* ratione offitij
17 quædam permittuntur, quæ alias prohibita
ſunt *l. ex quibuſdam ff. de iure Fiſci., l. quæſitum*
ff. de in ius vocando.
Aduocare pro alijs in cauſis ſæcularibus prohi-
18 betur etiam Clericis, & Monacis *l. placet C. de*
Epiſcopis, & Cler. Glo. in l. p. §. ſexum ff. de poſtu-
lando; Qui tamen pro ſe, & pro Collegio, vel
Monaſterio, aduocare permittuntur *Bal. in d. l.*
19 *placet n. 3. & 4. Specul. tit. de Aduoc. §. obijcitur*
nu. 4. & 5. vbi tres excipit caſus, in quibus poſ-
20 tulare poteſt Clericus videlicet pro ſe, pro
Eccleſia, & pro miſerabilibus perſonis, *cap.*
primo extra de poſtulando, Quod tamen intelli-
21 gitur in ciuilibus negotijs, Quia in criminali-
bus omnino prohibentur Clerici aduocare
pro aliquo *cap. aliquanto 5 1. diſtinct.*, Pro acto-
22 ribus ſcilicet, non pro reis; Quamuis tutius eſ-
ſe in totum abſtinere tradit *Specul loco relato*
ſub nu. 8. Coprosè Ala d. qu. p. verſ. Clericus vſq;
ad finem, & qu. ſeq. qui etiam ampliat. Clericum
23 poſſe aduocare pro coniunctis, & ſic cauſa ne-
ceſſitatis, pietatis, & affectionis naturalis, vt
probat *Summa Silueſtrina in verbo Aduocatus n.*
6., Prout pro parentibus decrepitis, aut infir-
mis, Procuratoris offitio in ſubſidium fungi
mulier permittitur *l. fœminis ff. de Procuratori-*
bus & latè tradit Coſt. remed ſubſidiario 70. n. 19
24 In caſibus verò permiſſis honorarium aliquod
petere nequeunt Clerici de AEQVITATE
Canonica, Quamuis oblata recipere valeant,
vt poſt *Hoſtienſem, & Butriam probat Ala d. q.*
2. per totum.
25 In Camera tamen conſulere poſſunt Clerici
etiam in cauſis ſecularibus, quia tunc poſtula-
re non dicuntur *l. Paulus §. Paulus ff. de legatio-*
26 *nibus*, Quia poſtulare, & Aduocare, eſt in iudi-
tio aliquid dicere, Non autem in Camera in-
ſtruere, *Bar. in d. l. p. §. poſtulare nu. 2. ff. de poſtu-*
lando.
Prout conſulens in Camera eſſe poteſt Aduoca-
27 tus alterius partis citra crimen prævaricatio-
nis, Niſi fidem alteri de patrocinãdo dederit,
vel ſecreta cauſæ ſibi fuerint à primo com-
28 municata, eiq; ſolutum condignum ſalarium
pro conſilio, Quia tunc non debet contrarijs
partibus conſulere; Secus autem, ſi tãtum fue-
rit tentatus a Clientulo, quia malicijs eorum
29 obuiãdum eſt, vt optimè explicat *Bal. in l. quos*
prohibet in addit. in fine, & in l. à Principe ff. de
poſtulando, Et ante eum probat *Specul. all. tit. de*
Adu. §. ſequitur videre ſub n. 11. verſ. ſæpè etiam
30 *vidi, Qui tamen nu. 19.* honeſtius eſſe putat, vt
talis Aduocatus abſtineat a nouo patrocinio
aduerſæ partis, maximè in cauſa appellationis
31 quæ ſecundum aliquos eadem eſſe videtur
cum principali, quamuis contrarium habea-
tur in *cap. ſi quis in quacumque q. 6.*
Qui fuit Aſſeſſor, vel Iudex in aliqua cauſa, in
32 eadem poſtea eſſe non debet Aduocatus *l. fin.*
C. de Aſſeſſor. l. pen. ff. eodẽ tit., & l. Quiſquis C. de
poſtulando, & arg. l. his quidẽ §. in poſterum C. qui
militare non poſſunt lib. 12. l. ſi plures ff. de pœnis,
& l. hac parte C. de prox. Sac. Scrin. lib. 11. latè
Specul. all. §. obijcitur nu. 10. tit. de Aduoc.
Prout aduocare etiam prohibetur publicis Offi-
33 cialibus, ſiue Iuſdicentibus, etiam in cauſis co-
ram alijs Iuſdicentibus pendentibus durante
eorum offitio *Tex. eſt in l. ſi quis C. de adu. diuerſ.*
iudiciorum facit l. vnto etiam, & l. ex ea cauſa cũ
34 *l. ſeq. ff. de poſtulando*, ſub pœna arbitraria, vel
priuatione offitij, vt docet *Bal. in d. l. placet C.*
de Epiſcopis, & Clericis, vbi tradit, quod ſi pro-
hibitum eſt Doctoribus ſalariatis aduocare;
Contrafacientes tolli debent de matricula, &
priuari ſalario, quia qui delinquit in offitio
35 priuandus eſt matricula, officio, & beneficio;
36 Quando enim aliquid prohibet lex, quod eſt
contra bonos mores, licet pœna non appona-
tur, intelligitur de pœna arbitraria *leg. nemo*
martyres C. de Sacr. Eccl. facit l. 2. C. ſi ſeruus, aut
libertus ad decur. aſpirat. & probat idem Bal. in
cit. l. p. §. qui aduerſus ff. de poſtul.
Si tamẽ admittitur Aduocatus, vel Procurator,
qui ob infamiam non debebant admitti, non
37 id circo dicitur proceſſus nullus *arg. l. quãuis C.*
de adult. idem Bal. in all. l. p. §. ait Prætor nu. 4. in
fine ff. de poſtul.
Cæterum Aduocatus eſſe non debet procax, qui
38 opprobrijs, non ratione certat, nec ſe ab iniu-
rijs temperat, quia talis Aduocatus damno
39 famę, & opinionis mulctatur *d. l. Quiſquis C. de*
poſtulando, Item minimũ verboſus non eſſe de-
40 bet *Aduoc. art. l. p. C. de appell.* Loquacitas enim
Actorem ſuum coinquinat, quæ ſeruire Audi-
41 toribus ad vſum profectus ignorat *cap. ſis re-*
ctor 42. diſtinct. Specul. loco relato nu. 9. & in §.
42 *nunc nu. 8. Qui n. 31.* inquit, quod Aduocatus
nõ accuſat, ſed defendit *leg. qui cũ maior §. idem*
puto ff de bonis lib. & in ſeq. per totum tit.
Quemadmodum Aduocatum debere comen-
43 dare Aduocatum aduerſarij docet idem *Spe-*
cul. in §. nunc, quod eſt 6. nu. 16. Non autem illũ
44 vituperare, de quo conqueritur *Seneca lib. de-*
clamationum caſ. 2. his verbis, Creſcere ex mea

proposuit

proposuit inuidia homo, qui se melius iactare quam defendere potest; Orator ille cum se nequeat defendere, in meam depressionem voluit se iactare, non attendens quod omnis iactantia a bonis moribus est aliena *cap. imitare 6 qu.p. Specul. in ar. §. 6. nu. 28.*

45

In genere autem omnibus prohibitum est aduocare pro aliquo in crimine læsę Maiestatis tam

46 humanæ, quam Diuinę etiã pro Patre, vel filio sine licentia Principis, seu superioris *cap. filius de pœnis lib. 6. Affl. de feud. tit. quæ sit regal. n. 23.*

SVMMARIA.

Infamia duplex est iuris, & facti nu. 1.

Infamia iuris quid sit, & quid facti nu. 2. & 3. 28. 29. & 36.

Infamia etiam datur tertia speciei, quæ dicitur Canonica nu. 4.

Statutum loquens de infamia de qua intelligatur nu. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 30. & 37. De Aequitate intelligitur de infamia iuris nu. 12. & 53.

Vbi lex non distinguit, neq; nos nu. 6.

Verbum, aliqua, vniuersale est nu. 9. at 62. & 90.

Statuta pœnalia dicuntur odiosa nu. 13. & propterea restringenda nu. 14.

In dubio semper intelligitur de vera, & propria infamia nu. 15.

Statutum huiusmodi est iuris communis correctoriũ nu. 16. & accipi debet, vt minus corrigat ius commune nu. 17. & 27.

Infamia iuris non irrogatur per pœnam extraordinariam nu. 18. et cur nu. 19. Senatus Consultum Mediolani affertur nu. 20. 21. et 51.

Statutum huiusmodi conforme est iuri communi nu. 22.

Franciscus Osius I.C. laudatur nu. 22.

Tabellionatus officium est nobile nu. 23.

In. Petrus Ala I. C. nu. 24.

Angelus Belmesserius nu. 25.

Notarius condemnatus de crimine commisso extra officiũ, Notariatus, etiam si ex condemnatione subeat infamiã, nõ potest priuari Tabellionatu n. 26.

Infamia facti excludit ab acquirendis, non à quæsitis num. 32.

Dispositio pœnalis loquens de infamia in dubio de iuris, et non facti, intelligi debet num. 32.

Fama hominis decoloratur per facti infamiam mortaliter vulneratur per infamiam iuris nu. 33.

Infamia facti facilius irrogatur nu. 34.

Infamiam diluit emendatio vitæ nu. 35.

Infamia iuris tamquam accidens, et sequela delicti non potest stare sine subiecto principali nu. 37.

Infamia iuris dicitur, quia à iure indicitur nu. 38.

Delictum patratum quando infert pœnam ipso iure, & de delicto constat notatur factum nu. 39.

Iudex sententiam certam in re incerta ferre non potest nu. 40.

Probationes in delicto debent esse luce meridiana clariores nu. 41.

Suspiciones, & indicia possunt purgari per torturam num. 42.

Constitutio pœnalis inhabilitãtis reũ propter delictũ non comprehendit sola suspicione grauatum n. 43. & 44.

Condemnatus contumax super indicijs in causa delicti famosi non notatur infamia, & cur nu. 45.

Vbi agitur de infamia irroganda; condemnatio ratione delicti non autẽ indiciorum necessaria est n. 46.

Ex pœna extraordinaria an sumatur argumentum infamia dispensata nu. 47. & 48.

Iudex imponens pœnam extraordinariam pro delicto famoso non tollit infamiam nu. 49.

Furti condemnatus, vt efficiatur infamis, furtũ debet esse plenè probatũ sententia, vel confessione n. 50.

Ex minori pœna videtur super infamia trãsactũ n. 52.

Statutum continens pœnam dicitur odiosum n. 54. & ideò restringendum n. 55. & quam minimè fieri potest ius commune corrigere debet nu. 56.

Statutũ, quanto magis fieri potest, præsumitur conuenire cum dispositione iuris communis, & quantò minus ei derogare nu. 57.

Statutum, quod potest operari contra ius commune, effectũ vnum duplicem inducere non debet n. 58.

Infamia facti notatus non dicitur prorsus turpis, sed leui macula aspersus nu. 59.

Infamia omnis priuat tantum dignitate propriè, vel impropriè nu. 60.

Tabellionatus est dignitas impropriè nu. 60.

Infamis regulariter loquendo intelligitur de eo, qui est infamis per sententiam nu. 61.

Dictio aliqua *vniuersalis recipit restrictionem, ne sequatur absurdum, vel iniquum nu. 62.*

Infamia triplex est, iuris, facti, & canonica nu. 63.

Statuentes, quod non expresserunt, consulto omisisse censentur nu. 64.

Statutum est restringendum, ne contineat duo specialia num. 65.

Statuti verba, vbi referri possunt ad factum, & ad ius, referri debent ad ius tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus nu. 66.

Benignior, & Aequior fieri debet interpretatio n. 67

Statuta de cooptandis I.C. in Colleg. benignè largè, ac secundum Aequitatem sunt interpretanda n. 68.

Argumentum à contrario sensu est validissimum in statutis nu. 69.

Filio malo nomine à Patre serie notato infamia facti inducitur nu. 70.

Infamia facti irrogatur interlocutione Iudicis causa non incognita ignominiosa in litigantes prolatis verbis nu. 71. dicta tamen censentur correctionis non infamiæ causa num. 71. 72.

Statuto dubio semper recurri debet ad ius commune num 73.

Statutum interpretare debet secundum ius commune num. 74.

Statuti interpretatio vera, & secundum Aequitatem desumitur ex obseruantia subsecuta nu. 75.

Statuta recipientia certam interpretationem à consuetudine recipientia non possunt mutari num. 76.

Statutum imponens pœnam testi dicenti falsum intelligitur de falsitate circa substantialia nu. 77.

Statutum imponens pœnam contra deferentem sclopum rotatum, non afficit differentem, non aptum ad glandem iaculandum nu. 78.

Statutũ, seu pragmaticæ probibens Officialibus accipere munera non comprehendit Fiscales nu. 79.

Statutum

Statutum non comprehendit casum improprium nu. 80
Statutum disponens sententias conformes, esse executioni mittendas, nullo admissa appellatione, intelligitur de sententijs verè conformibus nu. 81.
Statutum pœnale loquens in casu verò non trahitur ad casum fictum nu. 82.
Statutum puniens mulieres portantes perlas, intelligitur de veris, non de fictis nu. 83.
Statuti verba, vbi non conueniunt, neq; etiam dispositio num. 84.
Infamia notati dicuntur, quos lex tamquam infames signat nu. 85.
Infamia facti non signat, neq; notam inurit, sed tantum apud bonos, & graues Viros lædit existimationem nu. 86.
Alia est infamia de homine, alia inter homines n. 87.
Infamia alicuius, & infamia de aliquo, quid sit n. 88. & 89. & quid intrinseca, & extrinseca, ibidem nu. 88. & 89.
Dictio aliqua *vniuersalis quid præstet nu. 90. 91. 92. 93. & 94.*
Infamia alia iuris, & de Iure, alia iuris tantũ, & qua sit vtraq; vndeq, procedat n. 91. cum duobus sequ.
Verba vniuersalia sunt restringẽda secundũ subiectã materiam n. 94. & patiuntur exceptionem secundũ causã quantumcumq sint vniuersalia n. 94. 95
Infamia facti irrogatur per simplicem accusationem contra aliquem porrectam nu. 96.
Statutum interpretandum est potius ab alio statuto, quam à iure communi nu. 98.
Statuta verba interpretãda sunt de stylo Ciuit. n. 99.
Infamatus per sententiã dicitur de iure infamis n. 100
Statutum interpretandum est secundum communem vsum loquendi eiusdem Ciuitatis nu. 101.
Statutum loci inferioris non dicitur honestum, si contradicit loci superioris nu. 102.

Statutum pænale loquens de infamia, intelligitur de infamia iuris, non facti. Cap. CXVIII.

Ostquam actum fuit supra de ijs, qui infamia notati Aduocati officio fungi nequeunt, Sæpeq;, vel à iure communi, vel per statuta locorum prohibitum sit huiusmodi aliqua infamia notatos alia munera exercere; Non ab re esse videtur disserere, de qua infamia loquantur leges, cum duplex sit infamia, iuris slz. & facti, *vol. l. p. ff de his qui*
1 *notantur infamia, & l. cessat ff. de actionib. & obli-*
2 *gationib.*, Iuris enim est, quando lex ipsa notat factum, vel Iudex in sententia infligit infamiam; Facti verò, quando neq. lex, neq; Iudex
3 minister eius aliquam infamiam irrogat, sed ex aliquo turpi facto diuulgato apud homines probos, atq; graues, diminuitur bona opinio alicuius.

Secundum verò *Azorium in eius summa par. 2. lib. 6. c. 7 litt. A. & B.* Tertia species infamiæ ad-
4 ducitur, vlz. Canonica, quæ ex omni peccato læthali inducitur.

Et quia vt plurimum statuta generaliter loquuntur de infamia notatis, Generaliter etiam intelligenda sunt de omni genere infamiæ, vt
5 habetur in statuto Cremonensi, de delendo à libro Collegij, & honoribus priuando Notario, si postquam in illud fuerit admissus, aliqua in famiæ nota affectus sit *iuxta l. de pretio ff. de*
6 *public. act. & probat. supra in cap. 12. nu. 3.* per quam legem determinatur, quod, vbi lex non
7 distinguit, nec nos distinguere debemus.

Maxime cum verba statuti, siue legis, videantur
8 esse talia, vt possint adaptari ad omnem infamiam, etiam impropriam, ratione illius ver-
9 bi, aliqua, quæ dictio est vniuersalis, & talis, quæ induit omnem speciem, etiam impropriã, vt probat Illustriss. Card. Tuscus *tom. 2. litt. V. concl. 243. nu. p. & 3. fol. 606.*

Et eo fortius, quia fauorabile esse videtur statu-
10 tum Ipsum, quod Notarios à Collegio excludit, & sic bonis moribus viuere doceat ingredientes in Collegium, quod sanè publicam vtilitatem respicere dicitur, & sic ampliari, nõ
11 restringi debeat eius dispositio *iuxta l. cum quidam ff. de lib. & posth.*

De AEQVITATE tamen verior, & probabilior
12 est contraria sentẽtia, nempe statutum huiusmodi comprehendere solum infamiam iuris, non autem facti, vt probat *Abb. in cap. super his nu. 2. de poenis Camill. Galin de verbor. signif. lib.*
13 *10. c. 17. n. 3.* Quia, cũ pœnalia sint huiusmodi, statuta, dicuntur odiosa, vt post multos probat *Galin. tr. de verb signif. lib. 8. cap. p. n. 35. per Tex. in §. Quia verò Leonis in Auth. de nõ alien. rebus Eccl.* Et consequenter restringenda veniunt, vt
14 communiter tradunt *Scribentes, quos refert, & sequitur Bombinus cons. 13. nu. 18. & cons. 5. n. 8. Eruditiss. Bimius cons. 278. n. 37. lib. 3. & Menoc. cons. 7. num. 3.*

In dubio enim semper intelliguntur de vera,
15 & propria infamia, vt iuris, Non de impropria, vt facti, quæ in hominum opinione consistit. *Sessa decis. 193. nu. 31. Marius Salomon. in repet. l. omnes populi num. 209. & seq. ff. de Iustitia, & Iure.*

Præsertim verò, quia huiusmodi statuta sunt iu-
19 ris communis correctoria, quo casu ita accipi debent, vt, quo minus fieri possit, ius com-
17 mune corrigant, vt post infinitos tradunt *Bombin. cons. p. nu. 19. & Gulna. cons. 51. nu. 64.*

Quæ sanè infamia iuris non irrogatur per extraordinariam pænam pro delicto, quod sui natura iuris infamiam irrogat; Quoniam stan-
18 te extraordinaria pœna, infamia non dicitur irrogata *Tex. est in l. si seuerior C. ex quibus causis infam. irrogetur, & post alios multos docet Gãmo decis. Lusin. 139. per totum*, Quia ex impositione pænæ extraordinariæ elicitur imputatum de
19 delicto non esse plenis probationibus commi-ctum, & consequenter infamiam iuris, quæ accessoria est, minime incurisse, *D. Sen. Dell. tr de his, quæ incontinenti fiunt, cap. 115. n. 12. lib. 2.* Et
20 alias obtinui à Senatu Excellentissimo fauore

Antonij Mariæ Rigolæ anno 1614. de quo Se-
natus consulto *testatur idem D. Sen. Bellon. in
all. cap. 115. nu. 11.*

Prout tandem, me etiam patrocinãte, pro Causi-
dico, & Equite Io. Iacobo Curtarello Cremo-
nensi, Censuit idem Excellentissimus Senatus
21 die 14. Maij 1622. referente eodem Amplis-
simo Senatore Bellono, declarando per pœnã
extraordinariam irrogatam Curtarello, illum
non remanere notatum ea infamia, de qua lo-
quitur statutum ipsum Notariorum Cremonæ
excludens à Collegio Notarios infamia no-
tatos, quod conforme esse dispositioni iuris
22 communis testatur *vir magnæ eruditionis, D.
Franciscus Osius in eius nouissimo, & elegan-
tissimo opusculo de antiqua nobilitate Tabell.
post hæc scripta impresso vers. Cæterũ fol. 57. post
Cauarru. pract. q. 19. n. 5. vers. hinc demũ, & vers.
Tertia conclusio,* dum absolutè probat infamem
23 non posse Tabellionis Offitium (quod nobile
esse tradit) exercere; Et quia res ipsa diligen-
24 tissimo studio fuit exagitata; Tum ab Erudi-
tissimo I.C.D. Io. Petro Ala, tum ab alijs Præs-
tantissimis I.C. Et præsertim Sapientissimo D.
25 Angelo Belmisserio I.C. Pontremulense Se-
renissimi D. Ducis Mutinæ Vigilantissimo
Consiliario, scripta ipsa infra ponere oppor-
tunum duxi ad commodiorem vsum in foro
versantium.

IN NOMINE DOMINI.

NOstrorum temporum conditionem, valde
dolco: quod deficientibus causis, forum
squaleat, & Aduocati cogantur exercere in-
genium in tali controuersia, de qua, vt perspi-
cua veritate dicam, quæ pro Domino Curta-
rello magis probabilia videntur, has conclu-
siones constituo.

Iure communi inspecto, Notarius condemnatus
de crimine commisso extra officium Nota-
riatus, etiam si ex ea condemnatione subeat
26 infamiam, non potest priuari tabellionatu, vt
docuit *Bar. in l. eadẽ lege. ff. ad l. Iul. Repetun. Ful-
gos. in l. Quod ait §. ignominiæ ff. de his qui not. in-
fã. Angel. in dicta l. §. Miles. & in l. Si quis ex Ar-
gẽtarijs in principio, §. coguntur. ff. de edẽdo,* & ita
etiam ex facto responderunt *Bart. in cons. 77. &
Rimimal. Iun. in cons. 185. n. 17. Farin. cons. crimin.
111. num. 41. lib. 2.* quod etiam notauit *Carpan.
ad statuta Mediolani cap. 354. nu. 13. lib. 1. post
Couar. pract. quæst. cap. 19. vers. sexta, & septima
cõclusio,* & hanc cõclusionem probauit *Rot. Ro-
mana decis. 812. n. 17. p. p.* vbi alij adducuntur.

In secunda conclusione, subscribo verba statuti
cap. 19. ita concepti, vt sensus eius probabi-
lior inuestigari possit.

Si postquam aliquis in præfatum Collegium ad-
missus fuerit, & superuenerit aliqua infamiæ
nota, is de libro Collegij deleatur, & omnibus
honoribus Collegij priuatus sit, & esse intelli-
gatur, habeaturq; perinde, ac si numquam
fuisset de dicto Collegio, & in officio Nota-
riatus deliquisset.

Hoc statutum, quatenus iubet, Notarium infa-
matum ex alia causa, deleri de libro, perinde
ac si deliquisset in officio, Pœnale est, atq; Cor-
rectorium iuris communis, cuius dispositio-
27 nem retuli in prima conclusione. Ergo, beni-
gna interpretatione debet ita restringi, vt mi-
nus corrigat illud, quam possibile sit, *Clemen.
2. vbi Glos. in vers. in eiusdem, de ætate, & quali-
tate. Anton. de Butrio in cap. fin. in 12. Fallentia
de consuetudin. Roman. cons. 129.* cum mille
similibus scienter omissis.

Cum verò duæ infamiæ species à Doctoribus
nostris Magistraliter distinguantur, videlicet,
facti, & iuris.

Facti, illa dicitur, quando, neq; lex, neq; Iudex
28 minister eius, aliquam infamiam irrogat, sed
ex aliquo turpi facto diuulgato, apud Homi-
nes probos, atq; graues, diminuitur bona opi-
nio alicuius.

Iuris verò, quando, lex ipsa notat factum, vel Iu-
dex in sententia infligit infamiam: qui termi-
29 ni, cum notissimi sint, & in ore omnium quo-
tidie versentur, non est, quod eos confirmem;
necessaria commemoratione contentus.

Tertia est conclusio, quod hoc statutum simpli-
30 citer mentionem faciens de nota infamiæ su-
perueniente, satis erit iudicio meo, si intelli-
gatur de infamia iuris, & non facti.

Si enim comprehenderet etiam infamiam facti,
multæ correctiones iuris communis inde se-
querentur.

Prima, quod Notarius infamis ex alia causa, pos-
sit priuari officio Tabellionatus, in quo mini-
me deliquerit.

Secunda, quod infamis infamia facti, possit ope-
rari effectum exclusionis a Tabellionatu, con-
tra quam iure communi caueatur: nam, talis
31 infamia excludit ab acquirendis, non a quæsi-
tis, vt in specie de offitio Tabellionatus, Do-
ctores primæ conclusionis tradiderunt, *& not.
Corn. in Rubr. C. ex quibus Caus. infamia irroga-
tur: Apostill. ad Dyn. in cap. infamibus de regul.
iur. in 6. Anton de Menoc. decis. 19. n. 8. & 49. in
Bonon.* vbi alios allogat, *& Appostill. ad Iacob.
Rebuff. in l. prima C. de infamibus.*

Quæ tertia conclusio, videtur mihi in proposita
specie valde rationabilis.

Tum quia, Dispositio pœnalis loquens de infa-
mia in dubio, debet intelligi de infamia iu-
32 ris, & non facti, vt *not. Abb. in cap. super his nu.
2. de pœnis,* & ex eo deducit *Io. Paul. Balzaran.
in suis Commentar. nouissime editis, ad Constit. Si-
ciliæ tit. de Patarenorum Recept. nu. 23.*

Tum quia, Fama hominis Decolorari dicitur per
infamiam facti, & mortaliter vulnerari, per in-
33 famiam iuris, *Alberic. in l. nullam C. ex quibus
causis infamia irrog.* quod ideo fieri dicitur;
quia, sicuti infamia facti, facilius irrogatur,
Paris. in cons. 88. nu. 11. lib. 4. ita & facilius ab-
34 stergitur, emendatione vitæ, & morum cor-
rectione;

rectione, & sermones hominum de vitijs alio-
rum emendatis facilè consenescunt; in quam
sententiam sufficiat plenissimus locus apud
Menoch. in cons. 1137. nu. 17. cum multis sequent.
vbi ostendit multis Auctoritatibus grauissi-
35 morum Doctorum, quod emendatio vitæ di-
luit infamiam præteritam, vsq; adeò, vt non
posit amplius dici persona turpis in materia
l. Fratres C. de inofficioso testamen. & potest insti-
tui ab vno fratre, absque eo quod alter præte-
ritus habeat rationem conquerendi: qui tan-
tum conqueri potest, quando frater turpem
personam instituisset: quem insuper effectum
vitæ emendatæ ad abstergendam infamiam
facti agnoscit, & probat *Aldouin. cons. 27. n. 26.*

Non est ergo existimandum Prudentissimos, &
Circumspectissimos Conditores statuti præ-
dicti eum sensum habuisse, vt infamia facti,
in sola hominum opinione consistens, & à le-
ge, vel eius Ministro, hoc est, Iudice, non irro-
gata, & habens originem extra officium No-
tariatus, & quæ facilè posit abstergi, sufficere
debeat in re tanti momenti ad delendum
Notarium de Matricula, & priuandum Hono-
ribus Collegij honestissimi, sed potius sensisse
de infamia iuris, quæ mortaliter vulnerare so-
let existimationem hominum, vt supra decla-
raui.

Quamobrem in eo consistit verus status propo-
sitæ causæ, Numquid ex circunstantijs rerum
actarum irrogata fuerit D. Curtarello infa-
mia iuris, quæ, vt opinor, necessaria est ad exe-
cutionem statuti, hucusque explicati.

Senatus Excellentissimus, visa relatione de Cur-
tarello, & Felino accusatis, multumq; grauа-
tis de peccato &c. mandauit Felinum bene
torqueri ad veritatem eruendam, & si nihil
emergat, dimitti cum præcepto in faciem &c.
Curtarellum verò, inabilem ad torturam,
loco eius condemnari iussit in tercentum au-
reis: illisq; solutis, mitti in exilium quinquen-
nale a toto Dominio.

Non ignoro, sed fateor, delictum illi obiectum
esse talis qualitatis, vt simulatq; constat esse
patratum, lex ipsa notet factum, & irroget
infamiam, quæ propterea dicitur iuris, & de
36 iure, per Canonem latæ sententiæ, non expe-
ctato ministerio Iudicis condemnantis.

Sed & contendo de hoc peccato plenam proba-
37 tionem esse necessariam, Quod enim non est,
notari non potest, & infamia iuris, tanquam
accidens, & sequela delicti, non potest stare
sine subiecto principali *l. eius qui in Prouincia
ff. si cert. petat: vt latius discurrit Balzaran. in loco
citato*, quod ante eum notauit *Alberic. in Rub.
ff. de his, qui not. infamia n. 7.* vbi inquit infamiã
iuris non posse stare sine facto, sed dici iuris,
38 quia a iure inducitur, & in actu practico, ita
respondit *Io. Franc. de ponte cons. 90. n. 42. vers.
Sed quando delictum patratum infert pœnam ipso
39 iure, & de delicto constat. notatur factum lib. 1.
idq; præsupponit Th. Grammat. cons. 45. nu. 32. in
criminal. & voto 3. nu. 36.*

Et profectò, cũ ipsa lex præcipiat Iudici suo Mi-
nistro, nè ferat sententiam certam in re incer-
40 ta, quantumuis exigui momenti, vt tradit *Gla.
& Doctor. in l. 1, C. de senten.* quæ pro eo quod
interest: *& in l. 1. C. de senten.* quæ sine certa
quantitate: Esset absurdissimum, quod super
delicto incerto, & minime probato, eo genere
probationis luce meridiana clarioris, quod
41 ipsa requirit *in l. sciant cuncti, C. de probation.*
vellet irrogare infamiam certam, quæ longe
plus affligit homines rectè sentientes, quam
quodlibet damnum pecuniarum.

Neque sententia Senatus, aut condemnatio, præ-
supponunt plenam probationem delicti.

Accusatis, multumque grauatis.

Si multum grauati de delicto: ergo non plenè
probato.

Condemnatio verò non puniuit delictum, sed
42 suspiciones, & indicia, quæ per torturam pur-
gari poterant, sicut Felinus tortus optimè
purgauit.

Quando autem aliqua constitutio pœnalis inha-
bilitat Reum propter delictum, non compre-
hendit eum, qui sola suspicione, licet vehemẽ-
43 ti, fuit grauatus, vt notabiliter fuit resolutum
*in Rota Romana apud Iacobum Put. in decis. 400.
versic. statutum verò* quod inhabilitat vigore
44 criminis, non videtur inhabilitare ratione
suspicionis, lib 2. ideq; repetit eadem *Rot. apud
Far. decis. 51. ante nu. nonum lib. 1. criminal. vbi
videatur; quibus addo Bersaz. in consil. 55. nu. 25.
versic. atqui*, cum non constaret plene de deli-
cto, & præsumptionibus, atq; indicijs, fuerit
damnatus *lib. 1. criminal. vbi*, hac ratione defẽ-
dit Reum ab infamia, quæ illi obijciebatur.

Ab hoc fonte fluit alia recepta conclusio, quan-
doquis condemnatus fuit in contumaciam,
super indicijs sumptis in causa delicti famosi,
non notatur infamia: quia non censetur con-
45 demnatus ob delictum probatum, sed ob fi-
ctam confessionem ex dispositione statuti in-
ductam, *vt singul. decidit Bald. in l. Si tutor. C. de
interdicto matrim. Bart. in l. Ictus fustiũ ff. de his
qui not. infam. Angel. in l. infamẽ ff. de publ. Iudi-
cijs*, in quã sentẽtiam respõderunt *Andr. Sicul.
cons. 3. n. 4. 5. 6. & 7. lib. 2.* & in causa Cremonẽsi
vnius de Locatellis *Decian. cons. 96. nu. 25. lib.
3.* quem hac ratione defendit a nota infamiæ
iuris, & multos alios allegat, quibus addo
*Paul. de Castro in cons. 467. lib. 1. Corn. cõs. 281. n.
6. lib. 4. Th. Triuisan. in decis. 3. nu. 17. lib. 2. Al-
phons. Villagut. decis. 27. nu. 15.*

Ex quibus patet, vbi agitur de infamia irrogan-
46 da, esse necessarium, vt fiat condemnatio ra-
tione delicti, non autem ratione indiciorum:
quod etiam ponderauit *Io. Calderin. in cons. 3.
paulò ante finem. vers. nõ habuit intentionẽ Iudex*,
quod iste notaretur infamia, & prædicta pro-
cedunt potissimè, quia non pronunciauit super
crimine, nisi per modum causæ &c. *sub tit. de
Accusat.*

Hanc pœnam extraordinariam, atq; diminutam,

non

non ea ratione perpendo, quod putem ex ea
47 semper sumi argumentum infamiæ dispensatæ, vt nonnulli Doctores incauti, non distinguentes terminos huius disputationis subtilissimæ, fuerunt opinati.

Scio enim, quod vbicunq; constat de delicto, quod
48 lex ipsa notare soleat, absq; ministerio Iudicis condemnantis, non potest ipse Index per pœnam diminutam, tollere infamiam, quam lex sua potestate, ante condemnationem inflixit, vt originaliter distinguebat *Angel. in l. Quid ergo §. pœna grauior in fine. ff. de his qui not. infam. Alex. in l. & si sener. in principio, & ibi clarissimè Ioan. Steard. nu. 14. C. ex quibus caus. infam. irrog.* quod etiam optimè declarauit *Iacob. Cuiac. ad lib. 1. Respons. Papinian. cart. 753. tomo 4. Operum suorum*: qui locus in hanc rem est peregregius; & ita quoq; respondit *Io. in Franc. de Ponte in d ... consil. 90. in 3. d. ... per toti.*, vbi videatur.

Sed perpendi diminutionem pœnæ in ordine ad causam, qua fuit motus Senatus ad eum
49 condemnandum, hoc est ad probationem delicti non plenam, sed imperfectam; non clarissimam, sed obscuram, & quoniam scio *Petr. Caball. c. 172. resolutio. criminal. nu. 36.* scriptum reliquisse, quod Iudex imponens pœnam extraordinariam pro delicto famoso, non tollit infamiam, Tamen aduertendum est, quod omnia habilia sunt præsupponenda, videlicet, certitudo delicti plenè probati, quod equidem ipse necessariò præsupponit, exemplum afferens in crimine furti, pro quo, inquit ipse, imponitur pœna arbitraria, & tamen certum est, quod ad hoc, vt condemnatus furti efficiatur infamis, opus est ipsum furtum esse plenè pro-
50 batum, vsque adeò, vt requiratur sententia super probatione, vel confessio ipsius accusati, vt notauit *Glos. singularis in l. Sed & si possessor. §. final. ff. de in eiur. verf.* Nec furto probato irrogatur infamia, nisi sententia, vel confessio intercedat.

Quæ cum ita sint, existimo partes esse eorum, qui hoc iudicium exercent, nihil grauius decernere contra Curtarellum, sed eum relinquere in sua possessione officij, & dignitatis.

Neque enim credo, quemquam tantum ausurum, vt velit plus iudicare, factum condemnando, quàm fecit Excellentissimus Senatus, qui illud noluit punire, tanquam non plenè probatum, sed compensare tantum cum cruciatu corporis, quem tortura intulisset.

LAVS DEO.

Io. Petrus Ala I. C. Collegij Cremonensis.

Pro Causidico Io. Iacobo Curtarello Abb. Collegij Notariorum Cremonen.

Contra

Eiusdem Collegij Agentes.

Adsit virtus Spiritus Sancti.

DE duobus agi videtur in proposita facti specie, in qua abunde scripserunt alij Eruditissimi Aduocati. Primo scilicet loco, an ex condemnatione aureorum 300. & exilij quinquennalis per Excellentiss. Senatum facta contra D. Io. Iacobum Curtarellum Causidicum, & Abbatem Collegij Notariorum Cremonæ, delatum de nefando crimine, aliqua iuris infamia affectus dicatur ipse Curtarellus. Secundo, vtrum statutum Collegij Cremonæ disponens, quod, si postquam aliquis admissus fuerit in Collegium, & superuenerit aliqua infamiæ nota, is de libro Collegij deleatur, ac omnibus honoribus Collegij priuatus sit, comprehendat infamiam facti, adeo quod, vbi affectus huiusmodi facti infamia admittatur, dictus Curtarellus iuxta recitati statuti dispositionem deleri debeat ex libro Collegij, & Abbatis officio priuari.

Quoad primam quæstionem, negatiuam partem veritimam esse iam probauerunt dicti Eruditissimi Viri, & tradit *Gama decis. Lusitana 139.*
51 *per totum*, in qua loquendo ferè in his nostris terminis de eo, qui ob crimen libelli famosi (pro quo ipso iure imposita est pœna infamiæ) damnatus fuerat in pœnam pecuniariam, ac exilij sex mensium; In fine testatur fuisse conclusum non esse irrogatam aliquam infamiam dicto condemnato, illumq; esse capacem officij Iusdicentis, quod prætendebat; tum quia, vbi de crimine non plenè constat, non venit pœna infamiæ, tum etiam, quia ex huiusmodi minori pœna videtur super infamia transactū,
52 *vt inquiunt DD. ibi citati, ac probat Petr. Greg. r. sintagm. iuris lib. 31. cap. 29. nu. 12. in fine, & nu. 13. in fine*, & nouissimè sententiam ipsam multis auctoritatibus elegantissimè comprobauit Amplifs. & Acutifs. vir D. Sen. Paulus Bellonus affinis, & olim præceptor meus, in *tr. de his, quæ incont. fiunt par. 2. c. 115. per totum præsertim nu. 8.* dum concludit infamia iuris non esse affectum eum, qui ob deffectum inditiorum condemnatus fuit in pœna extraordinaria; etiam si pœna sit temporalis, vt in hoc nostro casu, id quod & elicitur ex traditis per *Azor. in eius summa inst. moral. lib. 5. cap. 7. litt. D. par. pr.*

Deueniendo igitur ad vltimam quæstionem, quā magis arduam puto; Negatiuam partem vti veriorem, & tutiorem pariter amplector, vlz. statutum, de quo agitur, debere intelligi de in-
53 famia iuris, non facti, & consequenter locum sibi non vindicare in casu proposito. Negari enim non potest, quin pœnale dicatur statutum ipsum, quidquid in contrarium afferre nisi sunt DD. Aduocati dicti Collegij, fauorabile scilicet illud esse.

Namq; regula est, statutum continens pœnam
54 dici odiosum, vt ex recentioribus præter *Carpon. in prælud. stat. Mediol. num. 58. probat Camil. Galin. tract. de verb signif. lib 8. cap. pr. nu. 35. per Tex. in §. quia verò Leonis in auth. de nō alien. reb. Eccles. vbi Scrib. omnes, & post eos Alder. Mascar. de gener. statut. interpretatione cōcl. 4. n 246.*

Cumque statutū, de quo agitur, cōtineat pœnā priuationis

55 priuationis Notariatus, & offitij Abbatis, hæ-
sitari non potest, quin sit odiosum, & conse-
quenter quin sit restringendum iuxta commu-
nem DD. sententiam, de qua per *Bombinū cons.
p. num. 13. & 18. ac cons. 5. num. 8. D. Bimius cons.
278. num. 57. lib. 3. & Moroc. cons. 7. nu. 3.* Maxi-
mè cum sit iuris communis correctorium, esto
quod, vt fuit explicatum, de iure communi No-
tarius condemnatus de crimine commisso ex-
tra officium Notariatus, etiam si ex ea con-
demnatione subeat infamiam, non potest pri-
uari Tabellionatu, *vt per Riminal. iun. cons. 185.
nu. 17.* quo casu ita accipi debet, vt quo minus
56 fieri possit, ius commune corrigat, *Bombinus d.
cōs. p. n. 19. & post infinitos alios Gal. cōs. 51. n. 64.*
Qua de re, si restringendum venit statutum ipsū,
tanquam odiosum, ac iuris communis correc-
torium; Procul dubio quod infamia iuris tan-
tum, non facti, continere affirmandum est, sic
enim illud interpretando, minus quam fieri
poterit, ius commune correctum remanebit,
vt enim tradit *Polid. Rippa obseru. 65. nu. 5. &*
57 *Moroc. cons. 85. nu 55.* Statutum, quanto magis
fieri potest, præsumitur conuenire cum dispo-
sitione iuris communis, illique, quanto minus
fieri potest, derogare, vt ante eos etiam proba-
uit *Menoch. cons. 684. nu. 6. & cons. 756. num. 2.*
Quippe quod statutum, quod potest operari
58 contra ius commune effectum vnum, duplicē
inducere non debet, vt ex congestis per *Carp.
in prælud. ad stat. Mediol. nu. 337. & seq.*
De iure autem communi infamia facti non ex-
cludit, nec priuat quempiam à dignitate, siue
officio; Quoniam non prorsus turpis dicitur
59 notatus infamia facti, sed tantum leui macula
aspersus vocatur, *l. ea quæ, C. ex quibus causis inf.
irrogatur, Bal. in l. p. vers. item ex formis. C. de her.
inst.* id quod etiam probat *Menoch. cons. 1137. n.
45. & ante eum Afflict. super Constit. Regni rub.
89. lib. p. nu. 6. & 7.* dum tradit, quod licet om-
nis infamia priuet quem dignitate, Id sanè in-
60 telligitur dignitate propriè, non impropriè,
vt Tabellionatus, Immo eius sententiæ fuit
Petr. Greg. recit. lib. 31. c. 29. n. 11. in fin. Vt super-
ueniente infamia iuris (ꝙ magis est) non possit
quis priuari beneficio, & sic dignitate tituli,
Ergo tanto minus superueniente infamia facti.
Corroboratur proposita conclusio ex eo, quod
appellatione infamis regulariter loquendo in-
telligitur semper de eo, qui sit infamis per sen-
61 tentiam, & consequenter infamia iuris affec-
tus, non infamia facti, *vt per cap. infamis 3. qu.
7. docet Galin. dicto tract. de verb. signif. lib. 10. c.
17. n. 3.* Vnde, cū statutū, de quo agitur, loqua-
tur simpliciter de infamia; Indubitanter cōclu-
dendum est intelligi de infamia iuris, non facti.
Neque obstat, quod addita sit in ipso statuto dic-
tio illa, *aliqua*, per quam vniuersaliter loqui
62 statutum ipsum videtur; Quia nihilominus re-
cipit restrictionem, ne sequatur absurdum, vel
iniquum *l. promittendo ff. de iure dot. Iacobus de
Nigris in repetitione, l. per omnia nu. 4. ff. de legat.*
p. id quod voluit etiam *Menoch. cons. 261. n. 31.*
dum scriptum reliquit statuti verba vniuersa-
lia restringi, vt minus corrigant ius commune,
quam sit possibile.
Vbi autem admitteretur, quod dictio ipsa *aliqua*
non restringeretur, sed comprenderet omne
genus infamiæ, profecto quod hoc absurdis-
simum sequeretur absurdum, vt etiam infamiā
63 canonicam comprehenderet, Esto quod tri-
plex dicitur infamia, iuris scilicet, facti, & ca-
nonica, secundum *Azor. in eius sūma par. 2. lib.
6. cap. 7. lit. A & B.* quæ infamia canonica ex
omni peccato læthali inducitur, vt ibidem tra-
dit *Azor.* Adeò quod omnem committentem
peccatum mortale comprehenderet statutum
ipsum; & consequenter paucissimi, imo nullus
in ipso Collegio Notariorum extaret, quin
delendus a libro esset pro obseruantia *dicti sta-
tuti*, si de alia infamia, quam iuris, loqueretur,
adeò his temporibus prona est humana fragi-
litas ad huiusmodi committendas mortales of-
fensiones, quod sanè absurdum omninò euitan-
dum est, nec credendum statutum prædictum
de alia infamia, quam iuris, voluisse disponere;
Statuentes enim id expressissent clarioribus
verbis, si voluissent, & consultò illud omisisse
censentur, *Sfor. Odd. cons. 36. nu. 27.*
Præterea communis DD. conclusio est, vt statutū
sit restringendum, ne contineat duo specialia,
65 *Igneus in repet. l. dudum nu. 26. & seq. C. de con-
trah. empt. lib. 7.* vbi loquitur de statuto dante
terminum affinibus ad retrahendum, quē ter-
minum testatur currere etiam minoribus; ali-
ter duo concurrerent specialia; Verum quate-
nus admitteret, quod statutum, de quo agi-
tur, loqueretur etiam de facti infamia, Enim-
uerò, quod duo specialia contineret; primum
scilicet, quod Notarius posset priuari officio
Tabellionatus, in quo minimè deliquit, ex alia
causa, quam disponit ius commune, Secundum,
quod infamia facti operaretur tantum, quan-
tum infamia iuris, etiamsi maxima sit in iure
differentia inter iuris, & facti infamiam, cum
hæc ab acquirendis dignitatibus, *illa* verò ab
acquisitis excludat, de iure communi hæc leui
macula aspersum, illa verò prorsus turpē red-
dat, vt supra fuit probatum.
His additur (& per hoc omnis tollitur hæsita-
66 tio) quod vbi statuti verba possunt referri ad
factum, & ad ius, debent referri ad ius, non ad
factum, tam in ciuilibus, quam in criminali-
bus, quia benignior, & AEQVIOR fieri debet
interpretatio, vt disponitur in *l. stipulatio §. hac
quoq; vbi Glos. & Scribentes ff. de verb. oblig.* pro-
ut si statutum loquitur de possessione simplici-
ter, intelligitur tantum de ciuili, quæ in iure
67 consistit, non de naturali, quæ plurimum facti
habet *Costa tract. de facti scientia. & ignorantia
inspect. 59. nu. 2. Sessa decis. 25. nu. 84. & Pereg.
cons. 19. nu. 11. lib. 4.* Ita statutum nostrum men-
tionem faciens de infamia, intelligi debet de
infamia iuris, non facti.

Suffragatur vlterius nostræ cōclusioni quidquid
68 scribunt DD., statuta scilicet de cooptandis
I.C. in Colleg., benigne, largeq; ac secundum
AEQVITATEM esse interpretanda, vt post
alios probat *Menoch. cons. 227. n. p. & 7. & cons.*
552. n. 10. ac Galin. alleg. tract. de verb. signif. lib.
10. cap. 27. nu. 35. ea ratione moti, vt ex fro-
quentiori numero I. C. florescant Collegia;
Arguendo igitur à contrario sensu (quod ar-
69 gumentum validissimum esse in statutis do-
cet *Pereg. cons. 10. nu. 6. lib. 3.*) strictissimè inter-
pretanda sunt statuta, quibus priuantur Nota-
rij Collegio, in quod fuerant admissi, Ita vt de
infamia iuris tantum loqui ad exclusionem
Notariorum statutum prædictum affirman-
dum venit.

Nec omittendum censeo absurdum esse, quod
70 vbi ab irato Patre filius malo nomine serio
notaretur, per quod facti infamia inducitur,
Petr. Greg. d. lib. 31. cap. 29. nu. 10. de Colle-
gio Notariorum delendus esset talis filius,
tamquam comprehensus in dicto statuto; Idem
etiam affirmari posset de his, quæ Iudex inter-
loquendo, causa non cognita, in litigantes in-
famantia inferret; quia licet ex his infamia
71 facti irrogetur, *l. verbum, & l. interloquutio, ff.*
ex quibus causis infamia irrogatur, dicta tantum
censentur à Iudice, vt ad meliorem frugem re-
72 deant, non infamiæ causa. *Petr. Gregor. alleg.*
cap. 29. nu. 10.

Quando autem statuti mens est dubia, semper
recurri debere ad granum salis, idest ad ius
73 commune, *tradunt Scribentes per l. in ambigua*
ff. de leg. Galin. d. tract. de verb. signif. lib. 8. c. 3. n.
74 20. quia interpretari debet secundum ius com-
mune, *cap. cum dilectus de consuetudine, & l. vlti-*
ma §. in computatione, ff. de iuraiurando, Galin.
vbi supra nu. 18. & Menoch. cons. 527. nu. 9.

Denique statuti interpretationem veram, & se-
cūdum AEQVITATEM desumi tradunt *DD.*
ex obseruantia, & practica subsequuta, vt scri-
75 bit *Menoch. recitato cons. 527. n. 9. quem sequitur*
Carpan. in prælud. ad stat. Mediol. nu. 333. cum se-
quenti; Quia vbi statuta certam interpretatio-
nem recipiunt à consuetudine, non possunt
76 mutari, *l. minime. ff de leg. Clarus in prax. crim. q.*
89. sub n. 2. quem sequitur Galin. lib. 7. c. 17. n. 8.
hucusq; autem nunquam auditum fuit fuisse
aliquem Notarium dicti Collegij è libro dele-
tū ob infamiam facti, quamuis quamplurimi
in eam inciderint, tum ob diuersa crimina sibi
impicta, quibus ipso iure infamia irrogaba-
tur, tum ob spurietatem, tum ob alias causas,
quibus apud probos viros nota affecti fuerunt
huiusmodi homines; vt patet ex exemplis pe-
nes per Ill. D. Relatorem existentibus, præser-
tim illius Causid. ac I. C. Io. Baptistæ ab alma
Vrbe ob furtum banniti anno 1603. 4. mense
Iunij, vt per continuam obseruantiam decla-
ratum fuisse ipsum statutum non comprehen-
dere infamiam iuris affirmandum sit.

Cæterum conferunt etiam huic nostræ conclu-
sioni multa, quæ circa statutorum interpreta-
tionem scripta reliquerunt Doctores; & pri-
mo, quod statutum imponens pœnam testi di-
77 centi falsum, intelligitur in testimonio falso
circa substantialia, non circa qualitates, aut
accessoria, *Costa de facti scientia, & ignorātia in-*
spect. 4. nu. 5. Secundo, quod statutum impo-
nens pœnam contra deferentem sclopum ro-
tatum, nō afficit deferentem sclopum non ap-
78 tum ad glandem iaculandum, *Costa dicto tra-*
ctatu inspect. 23. nu. 4. Tertio, quod statutum,
siue pragmatica prohibens Officialibus acci-
pere munera, non comprehendit Fiscales, quā-
79 uis nomen Officialis sit generalis *Marcellus*
Maurus alleg. 77. per totum. Item, quod statutū
80 non comprehendit casum improprium, *Sessa*
decis. 103. nu. 31. Item, quod statutū disponens
sententias conformes esse executioni mitten-
das nulla admissa appellatione, intelligi debet
81 de sententijs verè conformibus, *Bursa. cōs. 219.*
nu. p. lib. 2. Carpan. ad statut. Med. cap. 136. nu. 10.
82 *lib. p.* Item, quod statutum penale loquens in
casu verò, non trahitur ad casum fictum, qui est
idem secundum iuris fictionem, & non secun-
dum veritatē *Bar. in l. si quis maior C. de transac.*
Marius Salomonius in reper. l. omnes populi, n.
209. & seq. ff. de iustitia, & iure vol. p. & demum,
83 quod statutu puniens mulieres portantes per-
las intelligitur de perlis veris, non de fictis,
Galin. d. tract. de verb. signif. lib. 8. cap. 17. nu. 7.

Quapropter ex deductis patet statutum prædi-
ctum non intelligi de infamia facti, & conse-
quenter non posse è Collegio, & à dignitate
Abbatis remoueri Curtarellum, cum iuris
infamiam minime inciderit, & ita iuris esse, &
AEQVITATI conuenire, censeo, saluo &c.
Medioloni die 20. Decembris 1621.

Ad laudem Omnipotentis Dei, atque Deiparæ
semper Virginis Mariæ.

Iulius Cæsar Caluinus I. C. Colleg.
& Orator Derthonensis.

Firmatam conclusionem verā in iure esse exi-
stimo Ego Io. Petrus Ala I.C. Coll. Cremonę,
vt iam probaui in meis scriptis, cum pro ab-
soluto habeam nullam esse irrogatam iuris in-
famiam dicto D. Curtarello per recitatam ex-
traordinariam condemnationem, nulloq; mo-
do continere facti infamiam statutum ipsum
Colleg. Notar. Cremonæ, propterea in huius
rei testimonium huic consultationi me sub-
scripsi.

CVM excitatis auctoritatibus, & deductis
fundamentis plenè liqueat de veritate con-
clusionis supra firmatæ, superfluum existimaui
quidquam aliud allegare pro illius corrobora-
tione, maximè verò circa primum articulum,
84 quamquam circa secundum illud etiam adde-
re possum, quod vbi verba statuti non conue-

niunt, ibi neq; etiam conuenit statuti dispositio *vul.leg.4.§.toties ff.de damn. infect.* Verumtamen statuti prædicti verba nõ verificãtur in infamia facti, neq; ad huiusmodi infamiam ad aptantur, Ergo illa non continere statutum patet. Maior propositio probatur, nam statutum loquitur de ijs, qui sunt insigniti nota infamiæ, & de illis, quibus superuenit infamiæ nota; Illi autẽ, qui sunt infamia notati, neq; potest iustè dici, quod habeãt infamię notam, Illi
85 enim dicuntur infamia notati, quasi signati, quos lex tãquam infames signat *Brisõ. de verb. signif.l.12.vers.notare fol.437.Io.Caluinus in suo lexicon. iur. in verbo notare fol.* 1287. Ergo ita apertissimè constat non verificari verba statuti in infamia facti, sed tantum iuris, quia facti infamia non signat, neq; notam inurit; Sed
86 tantum apud bonos, & graues viros lædit existimationem *Corn. in rubr. C. ex quibus caus. infam.irrogatur.*

Præterea, vt tradit *Calderinus in cons.156. quem sequitur Illustriss.Card.Tusc.pract.conclus tom.4. litt. I. conclus.* 107. *nu.pri. fol.* 480. Alia est
87 infamia de homine, alia inter homines. Prima de homine, est læsæ dignitatis status legibus, & moribus reprobatus, Secunda inter homines, est publica, & communis infamatio, qua stante distinctione dilucidè apparet non verificari in proposito nostro statuti verba, quia statutum loquitur de infamia de homine, quæ lædit, & mutat statum hominis, notando, & signando aliquem nota infamiæ. Nostra verò, est infamia inter homines, quæ tangit existimationem, similis est distinctio, quam attulit *Costa de iuris, & facti scientia in sp. 19.nu.2.& 3. & ante eum Losaus de iure vniuersalis par. 4. nu.*
88 *54.fol.265.* talisq; infamis cõsiderari potest dupliciter, primo infamia alicuius, secundo infamia de aliquo.

Primo modo est status alicuius contaminatus, secundo modo est publica vox, & fama contra
89 aliquem. Primo modo est intrinseca, Secundo modo est extrinseca, qua stante distinctione, quæ in effectu incidit in primam, satis aperte constare potest non verificari verba statuti, quæ loquuntur de illis, qui sunt insigniti nota infamiæ, & de illis, quibus superuenit infamiæ nota, & sic de illis, qui habẽt infamiam intrinsecam, & nulla ratione de habentibus infamiã extrinsecam, qualis est infamia facti.

Neq; obstat quod verba statuti videntur esse generalia, & talia, quæ possint adaptari ad omnẽ infamiam, etiam impropriam, ratione illius
90 verbi, *aliqua*, dictio enim illa, *aliqua*, est vniuersalis, & talis, quæ includit omnem speciem, etiam impropriam, vt multis probat *Illustriss. Cardinalis Tuscus tom. 2. litt D. concl. 243. n. 1. 3. fol. 606.*

Quia respondetur vna cum *Bart. in l. pri. in fine ff. de his, qui not. infamia*, quod huiusmodi dictio
91 se habet vtiliter respectu specierum infamiæ iuris, quæ, vel est iuris, & de iure, quando lex notat factum, vel est iuris tantum, quæ oritur
92 ex sententia Iudicis, aut ex delicto publico, aut etiam priuato, in tribus casibus, furti scilicet, bonorum raptorum, & iniuriarum; Aut etiam ex contractu in quatuor casibus, vide-
93 licet ex dolo commisso in actione pro socio depositi mandati, & tutelę *Gomez.var.resol.to. pri. cap. 12. nu. 38.* & quamcumque iuris infamiæ notam quis incurrat, deleri debet a matricula, sed non possunt dicta verba intelligi de infamia facti, quæ, vt supra dictum est, notat quemquam, neq; notam infamato inurit, & absolutissimi iuris est, vniuersalia verba esse
94 restringenda secundum subiectam materiam *Rota in vlt. Fariu.par.4.decis. 542.nu.4. & decis. 549 nu. 3.* Et verba quantumcumque vniuersalia pati exceptionem, secundum subiectam
95 materiam resolult *Rota iuxta Farin. d. par. pri. decis.375.nu.8.* Et propterea, stantibus prædictis, statutum erit intelligendum de infamia iuris tantum, non de infamia facti, & ita &c. sub calculo tamen, & censura senioris iudicij Bononiæ &c.

Ego Camillus Gipsius I. V. D. Collegiatus, & in antiquissimo Patrio Bonon. Archigymnasio publ. ord. iur. Ciuilis pomeridboris professor, & Aduocatus Pauperum, in quorum fidem sic me subscripsi, & signaui &c.

CIrca primi articuli probationem superfluum existimaui quidquam aliud allegare, cum res in claris esse dicatur; Ad secundę verò quęstionis corroborationem illud prætermittere nolui, quod ex eodem statuto elicitur; In alia enim dicti statuti parte disponitur, quod, si quis ex Collegio fuerit iniustè accusatus, debeat defendi ab alijs de Collegio, cum multis, quæ ibidem recensentur *vers.si verò quisquam.*
96 Quare, esto quod per simplicem accusationem contra aliquem porrectam infamia facti irrogetur, *Boss.tit.de sentent.sub nu.89. in fine,* quomodo si statutum priuaret Collegio illum, qui sola facti infamia notatus est, posset esse, quod deberet Collegium deffendere accusatum, quẽ iam & Collegio priuatum, & infamatum declarauerat; Certè ex hoc percipitur, quod statutum loquitur tantum de infamia iuris, non
97 facti, vbi autem diceret quis statutum loqui de iniustè accusato, non autem de omni accusatione, Respondeo, quod si simplex accusatio, vt diximus, infamat de facto, quia eius bonam opinionem lædit apud graues viros, debet infamare statim post porrectam accusationem, & tempore, quo modo constat de veritate, vel falsitate accusationis, quia illius iustitia, vel iniustitia pendet à processu, qui fabricabitur, & à sententia, quæ post tantum temporis expectari debet: Dum igitur post porrectam contra vnum accusationem, & dum nundum constat de illius iniustitia, idest tempore, quo

super

super illa fabricatur processus, non solum non
tollitur de Collegio accusatus, qui interim est
infamis de facto, sed remanet sub illius pro-
tectione, Necessario dicendum est, dictum sta-
tutum loqui de infamia iuris, non autem de
infamia facti, & hæc &c. Mutinæ &c.

Angelus Belmesserius I.V.D. Pontremulen.

ABunde adeò super duobus articulis, de qui-
bus cõtrouertitur, scripserunt cæteri DD.
Aduocati, vt nihil amplius superaddi posse vi-
deatur, vtramq; enim conclusionem pro Dom.
Curtarello firmatam in iure verissimam esse
opinor; Atq; circa secundam, quæ magis du-
bia, & difficilis prima facie videtur. Dico
quod memoratum statutum Collegij inter-
pretandum potius est ab alio statuto eiusdem
98 Ciuitatis Cremonæ, quam de iure communi,
vt post multos alios probat *Rau. cons. 118. nu. 4.*
& ante eum Dec. cons. 411. nu. 12. & cons. 597. n.
12. Atqui statutum dictæ Ciuitatis sub rubri-
ca 159. de Notarijs expressè disponit, quod
nullus Notarius possit in Ciuitate exercere ar-
tem Notariatus, si per Collegium, siue per Cõ-
sules Notariorum Cremonæ infamatus fuerit
ad Arengheriam, vel ad scalas Palatij, sono tu-
barum præmisso, ob fraudem, vel falsitatem in
officio Notariæ commissam &c. Ponderando
verba infamatus ad Arengheriam, vel ad sca-
las Palatij, quę significant infamatum per sen-
tentiam, & ita de eo, qui est infamis de iure, nõ
autem de facto. Argo verbum infamatus po-
situm in prædicto statuto Collegij, vt supra, in-
telligendum iuxta declarationem factam per
99 statutum ipsius Ciuitatis, maximè cum verba
statuti interpretanda sint de stylo Ciuitatis,
Soc. Iun. cons. 18. nu. 7. lib. 3. Tob. Non. cons. 94.
nu. 15. Sed per dicta verba statuti Ciuitatis
infamatus, est ille, qui ad scalas, & ad Aren-
gheriam est infamatus, ergo mediante senten-
100 tia, & sic de iure, non autem de facto, & ad
hoc conferunt notata per *Crot. cons. 4. n. 31. lib.*
pri. Curn. cons. 133. nu. 8. & seq. lib. 2.
Additur etiam, quod statutum interpretandum
est secundum communem vsum loquendi eius-
101 dem Ciuitatis *Dec. cons. 275. nu. 13. Curt. Se-*
nior cons. 13. nu. 84. Surd. cons. 553. nu. 34. &
seq. sed in Ciuitate Cremonæ Notarius di-
citur infamatus ad Arengheriam, & ad scalas,
ad effectum, vt dicatur a statuto priuatus, &
ita per sententiam, Ergo dictum verbum infa-
matus positum in statuto Collegij Notariorũ
debet secundum dictam disponendi consue-
tudinem intelligi; alias sequeretur, quod statu-
tum dicti Collegij, quod est locus inferior to-
ta Ciuitate, contradiceret dispositioni Ciui-
102 tatis suæ, quod esset in honestum, vt conside-
rat *Dec. cons. 538. nu. 13.* & ita &c. Papiæ &c.

Ego Doctor Martascripsi.

SVMMARIA.

Peritis credendum est nu. 1. Fabro de Fabrica nu. 2. Obstetrici de partu nu. 3. Aduocato de causa n. 4. Mensori de suo facto nu. 5. Tabellioni de suo officio num. 6.

Artis suæ vnumquemq; & Autorem, & Disputatorem idoneum nu. 7.

Q. Scæuola de iure Pretorio consultus ad Furium, & Cassellium consultores reijciebat nu. 8.

Medicorum iuditio statur, an vulnera sint lethalia, nec ne remansura cicatrix nu. 9.

Obstetricum iudicio statur, an partus sit maturus, & an, quæ fuerit deflorata nu. 10.

Peritorũ iuditio statur, cuius manu sit scriptura n. 11

Architectis in æstimatione domus, & rei Peritis statur nu. 12.

Iudicio Peritorum, si apparet iniquum, non statur n. 13. & ita censuit Senatus Mediolani n. 13. & 14.

Periti cum iuramento de credulitate iudicium suum proferre debent nu. 15. & cur nu. seq.

Periti habentur loco testium nu. 16. & 38.

Periti duo regulariter sunt adhibendi nu. 17.

Peritus vnicus sufficit, vbi alius in loco nõ reperiatur nu. 18. In causis modici præiuditij, secus in grauibus nu. 19. cum sententia Auctoris nu. 20.

Peritorum iudicia nonnumquam ad nutum partium proferuntur nu. 21.

Sentẽtia lata ad relationem Periti nunquã transeunt in iudicatum nu. 22. & 23. ratio nu. 24. & 25.

Peritis pro Reo productis, peritioribus, vel pluribus pro eo iudicandum nu. 26.

Foller. consilium Aduocatis, vt adhibeant peritiores Medicos ad tollendum iudicium lathale in defensionibus contra Curiam nu. 27. & quomodo articulanda deffensio ibidem nu. 27.

Peritis paribus numero, & peritia pro Curia deponentibus standum nu. 28. cur nu. 29.

Contra de Aequitate nu. 30. & 31.

In dubio contra percussorem iudicandum nu. 32.

Iudicium Peritorum distinctè, & separatim ab vnoquoq; recipiendum, non simul nu. 33. alias nullum est nu. 34. 35.

Autoris obseruatio in causa cuiusdã Principis n. 36.

Iuditium Peritorum accipi debet coram ipsomet Iudice nu. 37.

Quando agitur de vulnere, an sit lathale, vel ne, stãdũ magis Chirurgo, quam Medico n. 39. & cur n. 40.

Peritis æqualibus standum iudicio eorum, quod magis verisimile nu. 41.

Peritis numero paribus magis creditur attestationibus fauore Rei, quam deponentibus pro Fisco. Cap. CXIX.

PEritorum iuditium sæpè necessarium esse tàm in criminalibus, quàm in ciuilibus causis notissimum est; Cum multa definiri nequeant sine Peritorũ iuditio, & his omnino

1 credi statuerunt Imperatores, ac responderunt
Iurisperiti, *Imperator etiam Augustinus in l.semel C. de re milit. lib. 12.* statuit Medico de sua
peritia esse credendum, *& Imperator Iustinianus in Auth. de non alien. §. quod autem* iubet Fa-
2 bro de Fabrica esse credendum, prout, Obste-
3 trici, de partu, & similibus prouidet *Vlpianus*
in l. vnica, & ibi Glo. ff. de ventre inspiciendo.
4 Idem obseruatur in Aduocatis de causa, *l. Rem*
5 *non nouam C. de Iudic.*, & in Mensore, cui creditur de suo facto, *l. p. ff. si mensor fal. dix. vt in Ta-*
6 *bell. de suo officio l. si quis Decurio ff. de falsis, vt*
abũde scribit Petrus Gregor. lib. 7. sintag. iuris, glo
4. tit. 8. n. 5. & lib. 47. cap. 10. n. 11. par. 3. Vbi ex
Valerij Maximi exemplis, tradit suę artis vnũ-
quemq; & Authorem, & Disputatorem opti-
7 mum esse, Ac Q. Sceuola quotiescunque de iu-
8 re Prætorio consulebatur, ad Furium, & Casel-
lium, qui huic scientiæ dediti erant Consultores reiiciebat; *Gregorium sequitur Boadil. in eius*
polit. lib. p. cap. 5. nu. 4. pari p.

Hinc scribit *Bar. in proemio digestorũ n. 8. & Alex.*
9 *in cons. 15. nu. 11. lib. p.* stari Medicorum iudi-
cio, an morbus, siue vulnera sint læthalia, nec
ne, & an sit remansura cicatrix; Prout probat
Paris. cons. 56. nu. 13. lib. 2. stari iuditio obste-
10 tricum, an partus sit maturus, nec ne, & an
quis fuerit deflorata.

Idem obseruatur circa scripturas, an scilicet fa-
cta sit manu Titij, nec ne, quia statur iudicio
11 Peritorũ, *l. comparationes C. de fide Instrumẽtorũ*
Alex. cons. 87. lib. 7. & Menoch. de arbitr. casu
113. nu. 26. latè Mascard. de probationibus concl.
340. & conclus. 1169. nu. 10.

Prout in æstimatione rei, vel domus ad Archite-
12 ctos, siue Peritos recurritur quibus credendũ
est *§. quod autem, in Auth. de nõ alienan., Specul.*
in tit. de probationibus §. fin. in fine; latissimè Ma-
scar. conclus. 653. per totum.

13 Quamuis, si appareat iniquũ esse eorum iudi-
ciu, illi minime statur *Cagnol. in l. 2. C. de rescin.*
vend. n. 259. vers. sciendũ est, Et ita censuit Sena-
14 tus superiori anno 1624. die 28. Iunij in causa
æstimationis domus adhesæ Sacello Diui Bar-
nabę, vt dixi in superiori libro *c. 89. n. 15. cũ. seq.*

15 Et qui Periti de credulitate cum iuramento
iuditium suum proferre debent, *vt post Romanũ*
in rubr. de iureiur. nu. 3. copiosè probat Mascard.
de probat. concl. 1169. n. 19. Alias eis nulla fides
esset adhibenda, *vt probat Io. Andr. in cap. fra-*
ternitatis de frigidis, & malefic. Glo. in d. l. comparationes verbo de ponẽtibus C. de fide Instrumẽto-
rum; latè Io. Crotus in tr. diuersorum de Testibus
par. 7. sub n. 227. vers. quarto extenditur sol. mo-
16 *dum 655.* Quia Periti habentur loco Testium,
vt explicat ibidem *Crotus, & tradit Mascard.*
all. concl. 1169. n. 23. Quidquid in contrarium
tradiderit antecedenti *nu. 21. vers. ex qua quidem declaratione.*

Et licet regulariter duo saltem periti sint adhi-
bendi, vt fit de testibus, & probat *Dec. in cap.*
17 *proposuisti de probat. n. 10. post Bar. in l. p. ff. de*
ventre inspic.. & Bal. in proemio digestorum, & in
l. 7. in 3. lect. ff. de statu hominum, & post alios re-
centiores, *Bertazol. cons. crim. 33. nu. 12. lib. p. per*
cap. significasti il 2. de homicid.

Tamen vnicum sufficere, vbi alius in loco non re-
18 periretur declarat *Mascard. all. concl. 1169. n.*
21. cum. seq. quam limitationẽ iterum declarat
19 *Mascard. nu. 23.* procedere in causis modici
præiuditij, secus verò in causis grauibus, vt in
his, in quibus agitur de vita hominis, Quam sa-
nè vltimam declarationem, & ipse approbo,
20 quidquid in contrarium mox subijciat *Mas-*
card. seq. nu. 24.

Quia, re fuit sæpissimè cognitum, horum Perito-
rum iudicia proferri nonnunquam ad nutum
21 partium, & nõ sine magno pretio, vt in causis,
quorum patrocinium tuebar, Et in alijs, in
quibus Iudex eram non rarò euenit; Tam in
Medicis, & Chirurgis vulnus læthale, non læ-
thale Iudicantibus, Et è cõtra; Vel veneni pro-
pinationem minime interuenisse, licet re vera
interuenerat, & è cõtra, Item rei valorem esse
magnum, cũ re modicus esset; Item scripturam
non esse manu talis conscriptã, & sic de singu-
lis, quod tamen dictum sit, salua proborum
fide, quorum numerus non est exiguus.

Propterea prouidit lex, vt sententiæ latę ad rela-
tionem Periti, nunquam transeant in iudica-
22 tum, vt tradit *Dec. in d. cap. proposuisti n. 43. de*
probationibus & sequitur Riminal. Iun. cons. 212.
n. 4. cum seq. plur. lib. 2. & Menoch. cons. 849. n. 2.
cum seq qui, licet distinguat inter Peritos elle-
23 ctos à Iudice, & alios ellectos à partibus; Illius
tamen distinctionem non approbat *Camill.*
Lepid. decis. Lucensi 38. vers. & cum docear, quem
sequitur Barthol. Niger in addit. ad Mascard. cõcl.
653. ad nu. 3. in fine, Quia talis sententia ex
veris probationibus lata non dicitur, sed pri-
24 uilegiatis, *Asin. tr. de execut. §. 7. cap. 199. circa*
med. a qua idcirco appellari posse tradit *Bar.*
& sequitur alij Scrib. in l. arbitrio ff. qui satisdare
cogantur, idem Asin. recens. §. 7. cap. 203. prope finem.

Quippe contrarium posse probari, per alios peri-
25 tiores docet *Io. Andr. in addit. ad Specul. tit. de*
homicidio nu. 4. verbo noscant, quem sequitur Bal.
in l. si ab hostibus §. si vir ff. sol. matr. Galeanol. in
repet. l. 2. §. vlt. ff de verb. oblig. & Pantaleo Crẽ.
in repet. l. 2. n. 299. C. de rescind. vend., quem se-
quitur Menoch in all. cons. 849. nu. 3. & in tr. de
adipisc. possess. remed. 5. nu. 166.

His verò contrarijs probationibus factis, Si Peri-
tiores sint ijs, quos produxit reus, vel numero
26 plures, Pro eo iudicandũ esset, vt post *Io. Andr.*
ad Specul. d. nu. 4. probat Bal. in d. §. si vir ff. sol.
matr., quem sequitur Galeanola, & Cremens. locis
citati; prout hoc idẽ probat *Foler. in eius pract.*
tit. de forma Capitulorum in plur. delictis nu. 21.
Vbi admonet Aduocatos, vt vbi aliqui Medici
ex parte Curiæ deponant vulnus fore læthale,
27 In deffensionibus adhibeant, Peritiores Medi-
cos, quia illis statur, Et in exceptione articu-
lari

lari debet de pauca experientia illorum per
Curiam adhibitorum, & de magna Peritia eo-
rum, qui producuntur ad deffensionem, *Asin.*
tr. de execut. §. 7. cap. 199. in princip.
Si verò pares sint numero, & peritia adhibiti Pe-
riti, tam per Fiscum, siue Curiam, quàm per reũ
in deffensionibus; Credendum esse ijs, qui per
28 Curiam iuditium protulerunt probat *Bal. in c.*
p. quib. mod. feud. amitt. in 6. col. Ea ratione, quod
in dubio iudicandum sit contra percussorem,
29 & sic fauore Fisci, *cuius Baldi sentent. sequitus est*
idem Foler. in appar. ad pregmat. de ictu balistæ.
Sed hæc opinio de rigore iuris procederet; De
30 AEQVITATE; verò existẽtibus paribus pro-
bationibus, tam in numero Peritorum, quam in
peritia, standum potius est iuditio eorum, qui
pro deffensione rei deposuerunt, quàm qui
pro Fisco retulerunt, *Tex. est cum Glo. in cap.*
Clerici. 81. distinct. facit l. absentem ff. de pœnis; tũ
ex doctrina Ang. de malefic. verbo cicatrix in fine.
quem sequitur idem Foler. reprobata eius priori
opinione all. num. 21. ea ratione, quod hæc se-
31 cunda opinio nititur AEQVITATE, Quam
sententiam amplexus est idem *Bal. in l. data ope-*
ra C. qui accus. non possunt, Cephal, cons. 28. nu. 23.
Anchar. cons. 285. Mascard. all. conclus. t 169. nu.
44. post Hercul. in tr. de probanda negat. nu. 230.
32 Tum quia in dubio, fauore rei est iudicandum
contra Fiscum, vt declarat *I. C. in l. non puto ff.*
de iure Fiscl. & sequitur Menoch cons. 305. n. 25.
& cons. 451. nu. 40. Præsertim in criminalibus
causis, in quibus de pœna agitur, vt probat
idem *Menoch. cons. 1007. nu. 45.*
Peritorum verò iuditium, siue potius testifica-
tus cum eorum iuramento, accipi debet coram
33 Iudice distinctæ, & separatim ab vnoquoq;
eorum, Non autem vnico contextu, & simul,
vt obseruari vidi à nonnullis non benè edoctis
de hjs terminis, Quia præsertim in rebus gra-
34 uibus Peritorum iuditium hoc mòdo receptũ
nullum est; Cum vnus alium instruxisse dicatur
per eundem præmeditatum sermonem, quo
casu veritas non potest de facili deprehendi
35 *Tex. est in §. Et quia verò multi in Auth. de testi-*
bus, Specul. in tr. de testibus §. nunc tractandum 7.
num. p. & sub num. 9. vers. argum. contrar. Castr.
in l. minime ff. de legibus, latè Moncada in addit. ad
Io. Crottum tr. de testibus diuersorum par. 7. num.
36 *257. lit. N. prope finem,* Et ita obseruaui in plu-
ribus processibus grauioribus, & præcipuè su-
periori anno, ad probandum præcipuè sub-
scriptionem cuiusdam Magni Principis esse
factam manu eiusdem Principis, per compara-
tionem litterarum indubitabilium eiusdẽ Prin-
cipis, in qua causa agebatur de confiscatione
bonorum valoris septingentorum millium au-
reorum, & vltra, qui processus à me vti Dele-
gato speciali formatus fuit trãsmissus ad Eccl.
Proregem Neapolis, mox ad S.R. Maiest.
Quod autem fieri, siue accipi debeat iuditium
Peritorum coram ipsomet Iudice habemus
37 *Glo. in l. iubemus C. de liber. causa, & in l. hac con-*
sultiss. §. fin. C. de testam. facit l. Quinquaginta ff. de
probationibus, & probat idem Io. Crottus loco cit.
nu. 257. vbi Moncad. lit. N. Qui Periti tanquam
testes reputantur, vt iam dictum fuit ex *Crotto*
38 *sub nu. 227. vers. Quarto extenditur, & tradit*
Mascard. de probat. concl. 1169. nu. 23. Quidquid
in contrarium affirmauerit ex *Bartol. in præce-*
denti nu. 21.
Et quando agitur de vulnere, & an illud si mor-
tale, vel ne, standum magis est Chirurgo, quam
39 Medico *Glo. in cap. vt veterum, 9. distinct. & scri-*
bit Mascardus all. concl. 1169. nu. 40. Peritiori-
40 bus n. in ea arte standum, *est l. p. §. p. & §. si om-*
nes vel plures ff. de ventre inspic. Et vbi æquales
essent Periti, Tunc standum est iudicio eorum,
41 quod magis, verisimile videtur *Mascard. alleg.*
concl. 1169. nu. 43.

SVMMARIA.

Fructus arboris pendentis in domum vicini spectant ad Dominum domus non arboris n. 1. De AEQVITATE tamen secus nu. 3.

Arbor impendens in agrum alienum vsque ad quindecim pedes altius à terra coercenda est nu. 2.

Dominus arboris potest inuito vicino per tres dies colligere fructus dummodo non afferat damnum vicino nu. 4. & vbi impediretur, potest actione interdici de glande legenda, & ad exhibendam nu. 5.

Vicinus damnum sentiens ex impendentia arboris vicini, de Aequitate potest fructus ramorum impendentium colligere, vel eos abscindere vsq; ad altitudinem pedum quindecim nu. 6. Nisi à Domino arboris præscriptum esset ius incidendi spatio 30. vel 40. annorum sciente, & patiente vicino nu. 7.

Arbore iustè plantata dimisso spatio secundam disp. l. fin. ff. fin. regund. an abscindi possint rami pendentes in fundum vicini nu. 8. 9. & 10.

Arboris radices ad fundamenta domus vicini prouenientes, an propria auctoritate succidere possit nu. 11. 12. 13. 14. 15. & 16.

Vicinus altius ædificare non volens, ne luminibus officiatur, non potest arborem plantare nu. 17. & cur nu. 18. secus, si seruitus esset, ne altius tollatur nu. 19. & 20.

Aequitas vbi similis, & simile ius statui debet n. 18.

Fructus arboris pendentes in fundo, siue domo alterius, non sunt illius, sed Domini fundi, in quo arbor habet radices, qui per tres dies potest illos colligere in domo, siue fundo vicini. Cap. CXX.

Votidiè videmus arbores vicini habere ramos pendentes in domo, siue fundo alterius vicini; Quæritur, cuius sunt fructus ab huiusmodi ramis pẽdentes, Et sanè, Vbi arbor in alienas ædes impenderit, cũ de vigore edicti Prætoris in *l. p. §. Deinde ait*
Prætor

Prætor ff. de arbor. cædendis, debeat arbor scindi
à stipite; Consequenter illius fructus ad Domi-
1 num domus spectare dicendum est, non enim
ad Dominum arboris, vt innuere videtur *Bal. in l. p. in princip. vers. si arbor C. de interdictis.*

Distinguit tamen lex ipsa, Quando slz. arbor impenderet in alienas ædes, quo casu permittitur succisio, Et quando impenderet agro, &
2 tunc tantum vsq; ad quindecim pedes a terra altius coercenda est, vt ibidem scribit *Vlpian. in §. vlt.*

De AEQVITATE tamen fructus huiusmodi sunt
3 Domini fundi, in quo arbor radices egit, & sic
Domini arboris *§. si Titius alienam plantā Instit. de rerum diuis. Tex. in d. l. p. ff. de interdictis*, Qui
4 Dominus potest inuito vicino per tres dies recolligere huiusmodi fructus, dummodo damnum non afferat vicino, *vt per l. Gracbus Cod. de adulter. probat Caualcan. decis. 22. nu. 46. par. 2. & copiosè probat Hortens. Caualc. eius Frater tr. de brachio Regio tit. de Aequitate par. 6. nu. 622. nuperrime à me viso.*

Et vbi vicinus hanc fructuum recollectionem im-
5 pediret, posset Dominus contra eum agere actione interdicti de glande legenda, & ad exhibendum, *vt scribit Caualcan. loco relato per Tex. in l. Iulianus §. glans ff. ad exhibendum post Cepoll. in tract. de seruit. rustic. prædiorum tit. de semi plant. nu. 3. vers. sed circa plantas, Et de seruit. item nu. 24. vers. quarto si glans mea.*

Si tamen propter vmbram, quam patitur in eius prædio vicinus, damnum aliquod sentiret, De AEQVITATE, & fructus ramorum in eius
6 fundo pendentium colligere, vel ramos ipsos abscindere posset, ne sibi officiantur, vsq; ad altitudinem pedum quindecim, *vt per Tex. in d. l. p. §. vlt. ff. de arbor. cædendis, probat Caualc. in d. tr. de brach. Reg. par. 6. tit. de AEQVIT. num. 622. circa medium.*

Nisi tamen præscriptum fuisset ius non incidendi per Dominum arboris spatio 30. vel 40. annorum sciente, & patiente vicino, quia tunc non posset Vicinus propria auctoritate huiusmodi ramos incidere, nec eorum fructus recolligere *l. p. ff. de gland. leg. & d. l. p. §. vlt. ff. de arbor. cædendis Caualc. alleg. decis. 32. nu. 47. quem sequitur Hortens. frater sub all. nu. 622.*

Neq; attenditur, quod ab initio iustè fuerit plan-
8 tata arbor, videlicet eo dimisso spatio, quod disponitur in *l. fin. §. finiū regendorum*, ac leges etiam municipales requirunt inter fundos vicinorū, quo casu iuxta *l. Gracbus ff. de adult.* pœnam non meretur plantator, *Quia secūdum Gl. in d. l. p. C. de interdictis verbo redigent.* Etiam si iustè sit plantata arbor, cum ex isto sequatur iniustum per accidens, debent omnino remo-
9 ueri, ne contra AEQVITATIS terminos Do-
10 minus eum vicini iactura locupletior fiat, *vt probat Bal. in d. l. p. n. p. in fine vers. Glo. apponit C. de interd.*

Præterea, si radices arboris perueniant ad fundamenta domus vicini, eas euellere, & propria
11 auctoritate succidere an possit vicinus, Et Prætoris auctoritate id peragere debere docet *Cepol. tr. de seruitut. Vrb. prædiorum tit. de arboribus nu. 4. cum seq. Foler. ad Const. Regni rubr. de officio Iustitiarij nu. 90. Carp. ad stat. 371. num. 4. par. 2. bus sequitur Hortens. Caualc. cit. tit. de AEQVITATE nu. 622. in fine Et licet tradat Bal. in all. l. p. nu. 2. C. de interdictis*, quod videtur posse vici-
12 num propria auctoritate scindere radices fundamenta eius domus deuastantes, Quia, cum id fiat in proprietate vicini, contra eius voluntatem, potest propria auctoritate succidere *arg. l. Quemadmodum ff. ad l. aquilian.*

Verum distinguendo secundum *Cynū subijcit Bal. d. nu. 2.* quod, aut aliquid mittitur supra meum,
13 quod non contingit meum, & non possum mea auctoritate prouidere, sed debeo intentare interdictum; Aut contingit meum, & tunc
14 aut facto hominis, & tunc possum mea auctoritate; Aut facto naturæ, Et tunc debeo ad Iudicem recurrere, vt in proposito casu.

Quod tamen intelligi subijt de stipite, quia non
15 est in meo, & sic propria auctoritate non possum succidere, sed ramos supra pendentes possum incidere, quia solum debet esse liberum vsq; ad Cælum, & idem in arbore supra domū pendente, dummodo in alienum non imittam; hoc enim pacto, cum possessionem meam tuear incidendo ramos, vel alia super tectum meum
16 existentia remouendo, licite id agere me posse concludit ibidem *Bal. in fine*, Quamuis & hoc casu Prætoris auctoritate vti debere vicinum scribit *Menoch. retinendæ remed. 3. nu. 241. per l. Si duo §. si vicinus ff. vti possidentis.*

Si verò vicinus non possit altius ædificare, ne luminibus officiatur, vel ob seruitutem, quam
17 debet, vel ex dispositione statuti; Idem intelligitur, sicut de arbore in eius prædio existente, quæ lumen vicino tollat, qui idcirco Cælum videre nequit *l. si arbore §. interd. ff de seruit. Vrb. prædiorum, Osban. tr. de act. p. p. lib. 2. ad §. AE-*
18 *QVE, nu. 55.* Quia vbi est similis AEQVITAS, Et simile ius statui debet *l. Illud ff. ad l. Aquil. Glo. in d. l. p. verbo quibus ostenditur in fine Cod. de interdictis.*

Secus dicendum esset, vbi seruitus domus vicini
19 tantum se extenderet, ne altius tollatur (non expressa qualitate, ne luminibus officiatur) Quia tunc per àrboris plantationem non dicitur contrauentum seruituti, sed contra ser-
20 uitutem, ne officiatur prospectui, vel luminibus, *Tex. est in l. ædificia ff. de seruit. Vrb. prædiorum, latè Socin. Sen. cons. 141. sub nu. p. vers. confirmatur hoc idem lib. p. quem sequitur Carpan. ad stat. 342. nu. 59. lib. 2.*

SVMMARIA.

Capta in bello capientium efficiuntur nu. 1. dist. n. 15. & nu. 32.

Bellum publicum dicitur, quod à Populo Romano, vel ab Imperatore indicitur nu. 2. 3.

Principes

Damnati ad remum ab hostibus capti cum triremibus, si mox à Christianis recapiantur, An liberati dicantur à priori pæna, licet tempus condemnationis non adimpleuerint. Cap. CXXI.

Principes omnes, qui Superiorem non recognoscunt, possunt indicere bellum nu. 4.
Duces Mediolani habent ius indicendi bellum præscriptum, licet Imperatorem recognoscant nu. 5.
Omnes Italiæ Principes habent ius indicendi bellum num. 6.
Capta in bello iusto non restituuntur de Iure Canonico num. 7.
Belli iustitia ex tribus dignoscitur nu. 8.9.10.
Bellum iusta causa præsumitur motum à Principe auctoritatem habente indicendi bellum nu. 11.12. 13. & 16.
Iustitia belli dupliciter consideratur nu. 14.
Principis declaratio habentis potestatem indicendi bellum facit illud iustum nu. 17.
Causa iusta indicendi bellum est, quando suscipitur pro defensione sua, rerum suarum, aut sociorum, & confederatorum defensione nu. 18. & cur nu. 19.
Bellamus, vt absq; iniuria in pace viuere possimus nu. 20.
Pacem qui vult, paret bellum nu. 21.
In belli materia melius est occurrere opportunè, quam post exitum vendicare nu. 22.
Bellum iustum dicitur, quod fit propter iniurias præcedentes ad eas propulsandas, & vindicandas nu. 23. & cur nu. 24. & 25.
Bellare bonis decet, vt eorum Dominio subdantur mali vicini nu. 26.
Belli timor, & suspicio habetur pro bello nu. 27. & peior bello nu. 28.
Principis ius indicendi bellum habentis, milites disputare non debent de Iustitia belli nu. 29. & cur num. 30.
Vir iustus militans, etiam sub Rege sacrilego rectè eo iubente belligerat nu. 31.
Capta in manibus hostium piratarum infidelium, aut Hæreticorum, qui occidi etiam possunt, fiunt capientium nu. 33.
Merces Christianorum è manibus Hostium, & Infidelium capta quins capientium fiant nu. 34. & 35.
Iura captiuitatis quo ad personas inter Christianos non seruantur nu. 36. & propterea non fiunt capientium nu. 37.
Christiani remiges damnati reperti in nauibus Turcarum, siue hostium, licet tempus condemnationis non compleuerint, de Aequitate liberati à pæna dicuntur, secus fit de rigore n. 38. & 39. & cur n. 40.
Libertatis fauore à priuatione ad habitum non datur regressus nu. 40.
Carolus V. Imperator libertati donauit omnes Christianos ad perpetuum, & temporale remum iam damnatos in Arce Tuneti repertos nu. 41.
Autoris de hac re sententia exemplares nu. 42.
Hebræus factus Christianus non potest puniri de delictis commissis, dum erat Hebreus nu. 43.
Iniustitia belli obligat partem ad damna, & expensas nu. 44. etiam si defendendo nu. 45.
Commissum in bello ei totum imputandum, qui primus mouit, nisi de Iustitia appareat nu. 46.
Capta mobilia in bello spectant ad Ducem, non ad milites nu. 47.
Milites exhibere tenentur Duci capta in bello n. 48.

APTA in bello effici capientium
1 triuiale est, & decidit *Tex. in l. p. ff. de aquir. possess. & ibi Scrib. & in l. si quid in bello, & ibi Bar. ff. de captiu. & post lim. reuers.*, Materiam hanc latè examinat, *Vincen. de Franchis Plena decis. 268.* Quam conclusionem distinguendo declarat *Bart. in l. hospes nu. 2. ff. eodem tit.* procedere in publico bello, non in priuato,
2 quod publicum bellum nonnisi a Populo Romano indictum, siue ab Imperatore, in quo
3 translata est omnis Iurisd. Romani Populi, *dicitur l. Hostes ff. de verb. signif.*

Tamen omnes Principes, qui Superiorem non recognoscunt, sed supremi sunt Domini, habentur in eorum Prouincijs tanquam Imperato-
4 res, & bellum iudicere possunt, *vt probat Boer. decis. 178. in princip. & nu. 9. latè Borella tr. de Reg. Cath. præst. cap. 32. n. 110.* Prout Duces Me-
5 diolani habere ius indicendi bellum saltem præscriptum, licet superiorem Imperatorem recognoscant, tradit *Abb. in cap. sicut il 3. de iureiurando, Brun. cons. 19. nu. 4. & probat Curt. Iun.*
6 *cons. 188. nu. 23. lib. 3.* Ac omnes Italiæ Principes huiusmodi ius indicendi bellum perscripsisse probat *Menoch cons. p. nu. 256.*

De iure verò Canonico cauetur capta in bello
7 iusto non restitui *Tex. in d. cap. sicut il 3. de iureiurando, vbi Glo. in verbo restituant, & in cap. dicat 23. qu. 5. latè Decian. respon. 25. nu. 110. lib. p. & post alios Ferretus de re milit., tit. de iusto, siue iniusto bello nu. 21. & 84. ac 118.*
8 Iustitia autem belli ex tribus dignosci testatur *Franc. Mar. decis. 456. nu. 54.* Videlicet Auctoritas Principis indicendi bellum, Iusta causa, & intẽtio recta, Vt bonum pro moueatur, & malum euitetur, *cap. Dominus 23. qu. 2. & cap. militari 2. q. p. Quamuis secundum Couarru. in c. peccatum par. 2. §. 9. num. p. cum seq. de reg. iur. lib. 6.*
9 Duo priora requisita tantum sint necessaria,
10 Cum tertium in ijs contineatur, quem sequitur *Petrinus Bellus tr. de re milit. p. 2. tit. p. sub n. 2. Et Menoch. cons. 70. nu. 84.*

Iusta causa præsumitur semper, quando bellum fit à Principe auctoritatem habente indicen-
11 di bellum, *Scrib. in d. c. sicuti, præsertim Abb. nu. 3. de iureiurando, Ferretus dicto tit. de iusto, vel iniusto bello nu. 9. Summa Angel. in verbo bellum nu. 3.* Quidquid in contrarium tradiderit *Barb.*
12 *cons. 39. num. p. lib. p.* Cuius obiecta post *Abb. tollit Natta cons. 284. num. 7. & 9.* vbi expressè tradit non esse distinguendum, an bellum sit
13 iustum, nec ne, vbi a supremo Principe est indictum,

dictum, cum iustum tunc præsumatur.
14 Et dupliciter consideratur iustitia, slz. causæ,
& supremæ potestatis; vt ibidem subijcit *Natta, nu. 8, & 9. post Abb. loco relato nu. 7. & tradit Siluan. cons. 12. num. 10. cum seq. lib. p. asserens sub nu. 10.* quod tantum distinguitur, an bellum inter duos non recognoscentes superio-
15 rem mouetur, Vel ne, Quia primo casu bona efficiuntur capientium, Secundo autem casu illud procederet, vbi bellum esset iustum.

Itaut admissa potestate indicendi bellum, iustum
16 bellum dicatur, omissa distinctione, an causa sit iusta, nec ne *Tex. in c. p. 23. q. 2. Dec. cons. 691.*
17 *nu. 3.* Et stante Principis declaratione, bellum dicitur iustum *cap. quod culpatur 239. p. Afflic. decis. 265. nu. 49.*

Præterea causa iusta indicendi bellum dicitur,
18 quando suscipitur pro sui, rerumq; suarum, aut sociorum, & confœderatorum deffensione, *l. nō dubito ff. de capt. & postlim. reuers. Socin. Iun. cōs. 77. nu. 30. lib. p. Summa Angel. verbo bellum sub nu. 4. vers. tertio respondetur, & num. 6. Menach.*
19 *cons. 702. nu. 86.* Quia tunc pacis, & quietis studio arma suscipiuntur, *cap. apud verò 23. q. p.*

Bellamus enim, vt absq; iniuria in pace viuere
20 possimus, cum qui pacem vult, bellum parare
21 debeat, vt est in adagio, & tradit *Petr. Bellus de re milit. tit. p. par. 10. nu. 4.* Et in materia belli Melius est occurrere in tempore, quam post
22 exitum vendicare, *vt per l. p. C. quando liceat vnicuiq; inquit Ancar. cons. 88. nu. 4. quem sequitur Alba cons. 769. nu. 17.*

Bellum insuper iustum etiam dicitur, quod fit
23 propter iniurias præcedentes, pro ijs pulsandis, & assumenda vindicta, *cap. Dominus noster, 13. qu. 2. Ias. cons. 60. nu. 5. lib. p.* qui loquitur de Marchione Saluciarum, a quo in bello captum fuerat Castru Mulazani Dominis de Fariano.

Et in tantum dicitur iustum bellum id, quod geritur ad pulsandum iniuriam, vel vindictā assumendam, Vt ne, si impunita transiret, alias
24 excitatura ad peius inferendum, Manifestum nobis immineret periculum, ad hoc præsertim, vt mali puniantur, & eorum audacia reprimatur, & vt emendentur, ac boni subleuentur pacis studio *Peret. de re milit. tit. de insto, vel iniusto bello num. 33. cum seq. post Socin. Sen. cons. 94. sub num. 22. vers. tertio principaliter, & nu. 40. lib. 5.*
25 vsq; ad totalem destructionem ipsius, qui iniuriam intulit, *vt probat Socin. Iun. cons. 68. nu. lib. 4.*

Hinc scribit *D. Augustinus de Ciuitate Dei c. 3. lib.*
26 *4. & cap. 19.* Cum autem sint mali inquieti, & iniuriosi, Tunc congruit & bonis bellare, vt subdantur eorum Dominio mali vicini; Quia peius esset, vt iniuriosi Iustioribus dominarentur, Et ita non tantum diceretur necessarius apud bonos, sed & non incongruè dicitur felicitas.

Timor verò, & suspicio belli habetur pro ipso
27 belli tempore *arg. l. Pedius ff. de incend. ruinis, &*
28 *naufr. Surd. cons. 367. nu. 24.* Quippe peior est bello timor ipse belli, *vt inquit Seneca in traged. quem refert Ancar. cons. 88. nu. 3. & sequitur Io. Iacobus de Leonardis inter consilia Bruni. cons. 117. nu. 168. cum seq.*

Quando tamen bellum indicitur à Principe superiorē non recognoscente, vel qui bellum indicendi ius præscripsit, Et sic iustum bellum gerere ex supra allegatis videatur; Siue præsumptionem iusti belli habere dicatur, Non debent subditi, & milites istius Principis dis-
29 putare super Iustitia huiusmodi belli, vt inquit *Diuus Augustinus lib. 22. contra Faustum c. 75.* Interest enim, quibus causis, quibusuè auctoritatibus homines gerenda bella suscipiant;
30 Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accomodatus hoc poscit; Vt suscipiendi belli auctoritas, atq; consilium pænes Principem sit, Exequendi autem iusta bella, ministri esse milites debeant pro pace, saluteq; communi; Bellum enim, quod gerendum, Deo auctore, suscipitur, rectè suscipi dubitare fas non est, vel ad terrendam, vel ad subiugandam mortalium superbiam; *Et Diuus Paulus ad Romanos c. 13.* Cū
31 ergo vir iustus, si fortè sub Rege homine, etiam sacrilego, militet; rectè possit illo iubente bellare eius cæ pacis ordinem seruans, Cui, quod iubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, Vel vtrum sit, certum non est; Itaut fortassè reum Regem faciat iniquitas Imperandi, Innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi; *vt refert Canalcan. recit. par. 6. sub nu. 384. vers. hic obiter quæro.*

Si igitur, quæ in bello iusto capiuntur, capientis
32 fiunt ex supra allegatis, hæsitandum non est, quin capta in nauibus hostium, siue Piratæ, vel Infidelis, aut Hæretici, qui occidi etiam possunt *l. 3. in fin. ff. de sicar. & l. proditores ff. de re*
33 *milit.* Effecta non sint capientium, etiamsi in manu Infidelium essent merces Christianorum Christianis vehendi causa, Vel si ab hostibus, aut Piratis, vel huiusmodi scelestissimis hominibus, prius capti fuissent cum mercibus.

Verum distinguendum est inter merces, & personas Christianorum, quia respectu mercium,
34 vbi eæ ab Hostibus, vel Infidelibus captæ fuissent, & intra spatium 24. horarum eas non recuperassent Domini, sed post dictum spatium ab alijs è manibus hostium captæ iterum fuissent, Tunc non veniunt restituendæ Dominis,
35 & effectæ sunt capientium, *Tex. est in §. penult. Inst. de rerum diuis. & in l. si quis §. differentiam, vbi Gl. & Bar. ff de acquir. possess. scribent in l. in bello ff. de captiu. & postlim. reuer. Hortens. Canalc. d. tract. de brach. Regio par. 6. sub nu. 384. vers. Hinc scias, faciunt tradita per Azorium, qui loquitur de bonis temporal. Eccles. par. 3. Instit. moral. lib. p. cap. 20. col. p. lit. C. pag. 67.*

Respectu verò personarum per hostes captarum,
36 cum iura captiuitatis inter Christianos quoad personas non seruentur *Bart. & alij in l. Hostes ff. de capt. & postlim. reuers. Salye. in l. ab hostibus C. eodem tit. Boer. decis. 178. n. 2. & nouissimè*

Peregr.

37 *Peregr. de iure Fisci lib. 3. c. 3.* Eas non fieri ca-
pientium probat *Ancar. in cap. peccatū de reg.
iur. lib. 6. & ibi Didac. in 2. par. §. 11. sub nu. 5.
Aret. in l. qui à latronibus ff. de testam.*
Et ex hac conclusione infertur, quod si in Naui-
bus Turcarum, siue hostium, reperiantur Chri-
stiani ad remum damnati, quos vulgò Galeo-
tos nuncupant, & qui tempus in conditione
appositum adhuc non ad impleuissent, licet de
38 rigore iuris liberati à pœna non dicerentur.
De AEQVITATE tamen, & summa benignita-
39 te illos liberos penitus esse habetur in *l. in bel-
lo §. de portatū ff. de captiu. & post lim. reuers. &
ita probat Hortens. Caualc. de brach. Reg. p. 6. tit.
de AEQVITATE cap. 13. n. 133.* Quia fauore
40 libertatis à priuatione ad habitum non datur
regressus *l. qui res §. areā ff. de solut. & l. post diē
ff. de leg. commiss.* Et ita libertatem concessit In-
41 uictiss. Carolus V. Imperator omnibus Chri-
stianis, etiam ad perpetuos, aut temporales
remos damnatos, repertos in Arce Tuneti,
quos seruos fecerat Ariadenus insignis Pira-
ta, Barbarussa nuncupatus, & quorum opera in
potestatem Cæsaris venerat Arx ipsa testè Io-
uio in eius Historia *lib. 34.*
Hoc idem dixi obseruandum esse cum illis ad re-
mum damnatis, qui in maximo naufragio Re-
giæ Cluassis pœnes Insulam Corsicæ inter spu-
mantes vndas irati Maris Deo fauente vitam
seruauerant superiori anno 1635. dum quidā
Officialis Regij Legati in Ciuitate Ianuæ resi-
dentis instabat apud Prætores Ciuitatum hu-
ius Dominij, vt huiusmodi damnatos, qui è
naufragio seruati fuerant, detineri curarent,
& iterum ad triremes transmitterentur, do-
nec tempus condemnationis adimpleuissent,
42 Quia impium mihi videbatur, vt qui Diuini
numinis fauore vitam seruauerant, & liberta-
tem obtinuerant, Iterum sine nouo peccato
antiqua pœna afficerentur.
Qui *Hortēsius Caualcan. subijcit in fine n. 333.* quod
eadem ratione, & fauore Religionis non po-
test puniri Hebreus factus Christianus de de-
43 lictis per eum commissis, dum erat Hebræus,
Caball. vor. resol. casu 113. & 140. de qua re in
particulari *cap. 140.* infra agitur.
44 Et quia data Iustitia belli ex vna parte, resul-
tat iniustitia ex altera parte, illa tenetur ad
damna, & expensas, *vt probat Socin. Iun. all. cōs.
68. nu. 43. lib. 3. Petrus Bellus cit. tr. de re milit.
par. 2. tit. quæ sint causa bellum indicēdi vers. quod
non minus,* quo loco scribit, quod sicut mouens
45 bellum iniustū tenetur ad damna, *Mart. Lau-
dens. tr. de bello q. 14.* Ita etiam, qui iniustè se de-
fendit ad ea tenetur, Eiq; imputandum est to-
tum commissum in bello, qui primus bellum
46 mouit, si de eius iustitia manifestè non appa-
ret *l. quoniam multa C. de vi publica vel. priuat.
& scribit Abb. in d. capit. sicut nu. 13. de iureiur.*
Licet autem ex supra firmatis satis luculenter
appareat, quod capta in bello fiunt capien-
tis, opportunum tamen est scire, an spolia hæc
ad milites, Vel potius ad Principem spectent,
Atq; copiosissimè allegatis ijs, quæ pro vtraq;
opinione traduntur per Scribentes, Conclu-
dit Eruditissimus *D. Antonius Merenda lib. 2. cō-
trouers. iuris pleno cap. 22.* quod immobilia ad
47 Principem spectant; mobilia vero ad Ducem
Exercitus, qui eas militibus pro libito distri-
buere solet, vt eorum fortitudo præmium cō-
sequatur, Cui Duci idcirco exhibendæ sunt
48 spoliæ occupatæ per milites *Alcia. in l. p. n. 7. ff.
de acqu. possess. & D. Faber lib. 2. semestr. cap. 4.
quos sequitur Merenda cit. cap. 20. nu. 10. & 21.*

SVMMARIA.

*Dilatio semel tantum prorogari debet nu. 1. Accusa-
to bis nu. 2. Probato impedimento datur tertia nu.
3. solo iuramento, nu. 4.*
*Dilatio quarta non datur n. 5. secus de Aequitate ex
causa nu. 6.*
*Dilationi communi vtriq; parti, an pro reo possit re-
nunciari in præiuditium Actoris n. 8. vsq; ad n. 13*
Fauori suo renunciari potest nu. 9.
*Priuilegium, qui habet aliquis, non potest eo inuito
contra ipsum eo vti nu. 10. contra alium verò
etiam eo inuito nu. 11.*
Distinctio Bart. nu. 12. & 13.
*Dilationis probatoriæ de iure communi sunt conti-
nua, vbi speciali lege dies tantum vtiles non nu-
merentur nu. 14.*
*Dilatione concessa non modò testes, sed etiam instru-
menta produci possunt ab vtraq; parte nu. 15.*
*Instrumenta etiam post deducita testificata produci
possunt, & cur nu. 16.*
*Dilatione data ad producendum instrumenta, non
possunt produci testes, licet instrumentorum no-
mine sumantur nu. 17.*

Datur etiā quarta dilatio ad probā-dum in causa ciuili. Cap. CXXII.

ET iure communi inspecto, & ex dis-
positione statutorū præscribitur cer
tus terminus litigatoribus ad pro-
bandum, quem dilationem nuncu-
pant, & quem semel prorogari tan-
1 tu deberi docet *Lafranch. de Oriano in cap. 2. n. 2.
de dilationibus,* Prout accusatori in criminali-
2 bus pariter semel prorogatur; Accusato autem
bis, *vt probat ibidem Lafranch. cit. quem sequitur
Affl. ab Const. Regni rubr. 23. n. 22. cum seq. lib. 2.
post Bart. Maranca in eius speculo 6. par. princip.,
primo actu iudicij vers. de dilatione nu. 4. cum seq.*
Probato verò impedimento datur tertia dilatio
3 probatoria, *vt subijcit Lafranch. locu relato nu.
3. vers. est aduertendum,* quod tamen impedimē-
4 tum solo iuramento probari docet *Bar. in dicto
5 vers. summariè nu. 21.* nec quarta dilatio dan-
da est *cap. vltra tertiam de Testibus, & notat
Afin. in eius praxi §. 21. cap. p. nu. 2.*
De AEQVITATE tamen quarta etiam conce-
ditur

6 ditur dilatio ex causa, *vt subijcit Asin. loco rela-*
to vers. conceditur tamen, & sequitur Hortens.
Canalc. all. tr. de brach. Saecul. par. 6. tit. de AE-
QVIT. cap. 2. sub nu. 14. vers. in inditijs.
Quam sententiam amplectitur *Carpan. ad stat. 24.*
n. 14. adhibita moderatione, de qua *Lanfranch.*
loco cit. nu. 11. Qui Carpan. d. nu. 14. testatur
7 hic Mediolani indistinctè practicari, quod vbi
proceditur per dilationes, vt in causis summa-
rijs ex sui natura, vel exequtiuis, dantur a Iu-
dice quatuor dilationes, etiam nullo probato
impedimento, & sine causæ cognitione, Et vl-
tra eas solet nouas concedere Senatus Excel-
lentissimus, ea adhibita tamen clausula, vbi
absit calumnia.
Obtenta dilatione per reum, an ei possit renun-
ciare in præiuditium Actoris, cui communis
8 redditur dilatio *l. petenda C. de temp. in int. rest.*
9 Variant scribentes, Namq; cum fauori suo
quis possit renunciare *vul. l. quod fauore C. de le-*
gibus; Videtur affirmandum reum posse renũ-
ciare dilationi obtentæ, & sic etiam in præiu-
ditium Actoris.
Huic rationi aliam addunt scribentes, præsertim
Iac. de Aretio in l. si post mortẽ §. fin. ff. de bon. pos-
sess. cõtra tabul. vbi tradit, qui habet priuilegium me
10 nõ potest me inuito eo vti contra me *l. si Index*
circũuẽto ff. de minor. & l. amicissimos ff. de excus.
11 *tutorum,* Sed si vult vti contra alium, potest me
etiam inuito *d. l. si post mortem,* Atqui in propo-
sito, cum Actor habeat benefitium dilationis,
impetratæ à Reo ex persona ipsius Rei, nõ vi-
detur posse ea vti contra ipsum Reum, eo In-
uito.
Difficultatem tollit *Bar. in d. l. petenda nu. 5.* per
hanc distinctionem, viz. aut re integra reus re-
12 nunciat dilationi, aut re non integra, Idest
postquam Actor dederat articulos ad proban-
dum virtute dictæ dilationis, vel testes citari
curauerat ad examinandum, Et primo casu
admittitur renunciatio dilationis obtẽtæ, etiã
13 ad præiuditium Actoris; Secundo autem casu
non est locus pœnitentiæ *l. si pecuniam ff. de con-*
ditione ob causam, Bart. vbi supra n. 5. & 6. quem
sequitur Carpan. in all. cap 24. nu. 18. lib. p. copiosè
Costa de re integra distinct. 58. nu. 13.
Dilationes verò probatoriæ de iure communi sũt
continuæ, vbi speciali lege dies tantum vtiles
14 nõ comprehendantur, vt cauetur ex *d. stat. 24.*
& ibi Carpan. nu. 20. conferunt trad. per Affl. ad
Const. Regni rubr. 18. de exceptionibus n. 18. vers.
4. lib. 2.
Dilationeq; concessa non solum testes, sed etiam
instrumenta possunt produci per ambas par-
15 tes *l. Iudices C. de iudicijs, & l. p. de edend.* cũ etiã
post dilicita testificata. possint produci in-
strumenta; quia cessat timor subornationis;
16 E contra verò, data dilatione ad producendũ
instrumenta, non possunt produci testes, licet
17 instrumentorum nomine testes contineantur
cap. preuenit de testibus cogend. latè Specul. tit. de
dilationibus §. videndum sub n. 7. vers. Item nota,
& vers. Quod si data est dilatio, quem sequitur
Asin. in eius praxi §. 22. cap. 18. & Carp. ad stat.
22. nu. 64. & nu. 100. lib. p.

SVMMARIA.

Maritus nullo lucrandi pacto potest plus conferre in Vxorem, quam vni liberorum prioris matrimonij minus habenti, & è contra Vxor versus secundum Maritum nu. 1.

Legitima nõ est detrahenda prius, quam portio Vxori debita detrahatur nu. 2.

Parentes debent tantum relinquere filijs legitimam à lege statutam, residuum vel alijs ex secundo matrimonio susceptis, vel alijs personis legare n. 3

Filij, & Vitricus, siue Nouerca, sufficit, quod sint aequales in lucro legit., licet inaequales sint in prouidentia Testatoris nu. 4. 5. 7. & 8.

Relictum filio suppletur à lege ipso iure vsq; ad supplementum legitimæ nu. 6.

Quod capitur benefitio l. hac edictali C. de secundis nuptijs, non imputatur in legitimam nu. 9.

Legitima primo loco deducenda, deinde bona aequaliter diuidenda inter filium, & vitricum, siue nouercam de AEQVITATE nu. 10. vsq; ad nu. 30. & nu. 54. 59. etiam extante statuto quod &c.

Legitima, & bona ex l. hac edictali capiuntur diuerso iure, & ratione nu. 11. 12. 13. & 14.

Diuisio inter filios primi matrimonij, & secundi, quomodo facienda nu. 13.

Mortua Vxore vir lucratur dotem nu. 60. 61.

Filius legitimã consequitur, tamquam es alienũ n. 15

Portio debita per l. hac edictali dicitur lucrũ n. 16.

Deductio vnius, quando impediret deductionem alterius ibidem.

Portio debita per l. hac edictali dicitur pœnalis n. 17. & non imputatur in debitum filio creditori legitimæ nu. 18.

Cautela mulieris ad euitandam dispositionem l. hac edictali nu. 19. & 20.

Authoris opinio nu. 21.

Secunda nuptia decorũ adulteriũ appellantur n. 25.

Lex in dubio fauet filijs à matre derelictis contra extraneum nu. 27.

Opinio fauore filiorum continet Aequitatem, & humanitatem nu. 28. & 30.

Fauor filiorum naturali, ciuili, & canonica ratione magis consideratur, quam Eccl. & pauperũ n. 29.

Dispositio l. hac edictali tolli potest per statuta particularia nu. 31. non solum expressè, sed etiam tacitè, verbis non obstantibus n. 32.

Lex continens ius voluntariũ, & positiuum, non autẽ naturale, & necessarium, tolli potest nu. 33.

Legum correctio non inducitur per subauditos intellectus nu. 34.

Statuti dispositione incompatibili existente cum dispositione, tacitè legi derogatum censetur nu. 35.

Statuto à legitima Matris excludi possunt filij n. 36. ratio n. 37. etiam si partem tantum dotis lucraretur Vir ex dispositione statuti nu. 38.

Eadem ratio est partis quo ad partem, qua est totius, ad totum nu. 38.

Statutum

Statutū contingenter legitima potest priuare filios, non certitudinariè num. 39. & 42.

Et quando dicatur contingenter priuari nu. 41.

Statutum disponens maritum lucrari dotem in praeiuditium filiorum, non autem de alijs bonis, in ijs possunt consequi legitimam nu. 40.

Legitimam non posse prohiberi à statuto AEQVIOR est opinio nu. 43.

Statutum Derthonae declaratur num. 44.

Baldi opinio reprobata à Phanuc. nu. 45. cuius traditio minus vera ostenditur nu. 62. & 63. & opinio Bal. asseritur ibidem.

Statuto deferente verò dimidiā dotis filia matri legitima non datur in illa dimidia n. 46. quia pars, quā maritus lucratur est quasi aes alienum nu. 47.

Legitima dicitur aes alienum improprium, & per fictionem nu. 48. ratio nu. 49.

Dictia quasi est nota improprietatis nu. 50.

Legitima viuente patre non dicitur debita re, nec spe, nu. 51.

Legitima non comprehenditur sub statuto loquente de aere alieno nu. 52.

Legitima non debetur Fisco ob delictum commissum à filio patre viuente nu. 53.

Plus quod est relictum vitrico, quam filio, auocatur, & filio assignatur in poenam iniuriae sibi à matre illata nu. 55. 56. 57. & 58. & 70.

Bertrandus refellitur nu. 61.

Legitime non censetur sublata in omni dispositione, nisi expressè de ea dispositum sit nu. 62.

Statuta strictè intelligenda, nec amplianda ad legitimam non expressam nu. 64.

Legitima supplementum à legatarijs, quando consequitur nu. 65.

Legitima diminui per statuta non in totum tolli potest num. 66.

Legitima filijs relicta de residuo ad libitū possunt parentes disponere nu. 67. limitatur nu. 69. & 71.

Filij aequales in lucra l. hac edictali esse debent licet inaequales in prouidentia Testatoris nu. 68.

Dispositio l. hac edictali procedit non solum in patre, aut matre, sed etiam in auo, & auia, proauo, & proauia nu. 72. contra in materia statutorum nu. 73. praesertim odiosorum, & cur nu. 74.

Mulier secundo nupta per adulterium amissa dote, viroq; applicata, non nocet filijs primi matrimonij ipsa mortua nu. 75.

Dispositio l. hac edictali extenditur etiā ad vsum fructum relictum nouerca, vel vitrico, & cur nu. 76.

Aestimatio haereditatis ratione dict. vsusfructus quomodo facienda nu. 77.

Statuto, vel consuetudine dante vitrico vsumfructum totius dotis eius vita durante, filius tamen statim legitimam consequitur nu. 78.

Legato vsufructu omniū bonorū patri, vel matri non intelligitur in eo cōprehensa legitima n. 79. & 80.

Beneficiū l. hac edictali, vt cōsequi possit, an filius haereditatē patris, vel matris adire debeat n. 81. et 83.

Patrimonium defertur iure haereditario nu. 82.

Delatio operatur singulare beneficium l. hac edictali, in quo non requiritur aditio haereditatis nu. 84.

Vno ex filijs prioris matrimonij repudiāte lucro l. hac edictali, eius pratiū non accrescit alijs, & cur nu. 85. limitatur nu. 86. & 87.

Decedēte aliquo ex filijs primi matrimonij ante parētē qui secundū matrimoniū cōtraxit, transmittitur eius portio ad eius liberos, non ad extraneos n. 88.

Vitrico, vel nouerca ablata illud plus relicta ex beneficio l. hac edictali tenentur etiam ad restitutionem omnium fructuum, & cur nu. 89. 90. 91. 92.

Ampliatur ad fructus consumptos stante mala fide, & defectu tituli nu. 93.

In conditio ex l. hac edictali nō veniunt fructus ante litem contestatem, excepta illa parte, qua debetur loco legitimae ipsis filijs, & cur nu. 94.

Filius non priuatur beneficio l. hac edictali ob non confectum inuentarium, & cur nu. 95.

Filius ob non confectum inuentarium non amittit legitimam, sed ea detracta tenetur insolidum ad residuum, & poterit incarcerari nu. 96. 97.

Filius institutus in sola legitima non tenetur facere inuentarium nu. 98.

Dispositio l. hac edictali procedit etiā, quādo est facta donatio filijs secundi matrimonij in capitulis matrimonialibus nu. 99. 100. 101. limitatur nu. 102. & 103. declaratur nu. 104. & 105.

Consuetudo Ciuit. Neapol. si quis moriens, non corrigitur l. hac edictali nu. 100.

L. hac edictali facta fuit non solam odio mariti, & mulieris, sed etiam fauore filiorum primi matrimonij nu. 105.

Filius consentiens secunda matrimonio matris non dicitur renunciare beneficiū l. hac edictali, vt etiā de consensu viri dicitur nu. 106. & est sententia Aequa contra Thesaurum nu. 107. & ratio nu. 108. & 109.

Dispositio l. hac edictali, in quo sit fundata nu. 100.

Reprobatur Sarmienti opinio ab Autore, à quo explicatur Textus legis nu. 111.

Statuto Mediolani 305. lib. p. cessat quaestio l. hac edictali nu. 112.

Filius an possit legitimam solam acceptare, & haereditatem repudiare, vt euitet vexationes creditorum nu. 113. vsq; ad finem.

Legitima debetur omni remoto onere nu. 114.

Legitima non perditur propter innobedientiam haeredis, vel non confectum inuentarium nu. 115.

Facilius impeditur quid fieri, quā iam factum n. 116.

Filius in legitima propriè non est haeres nu. 117.

Ius naturale non potest corrumpi à iure ciuili n. 118.

Filius potest acceptare legatum, & repudiare haereditatem, & cur nu. 119. 120.

Haeres potest haereditatem repudiare, & legatum acceptare nu. 121.

Institutio diuidi non potest nu. 122.

Filius non potest pro parte acceptare haereditatem, & pro parte repudiare nu. 123.

In legitimam filijs quae imputentur, & quae non nu. 124. 125.

Filius institutus in certa re haereditaria cū grauamine potest eam retinere, & dicere volo legitimam meam, & quod est vltra eam repudiare nu. 126.

Sub verbis generalibus renunciationis haereditatis non comprehenditur legitima nu. 130.

Filius quando repudiata patris hæreditate possit rem emphyteuticam obtinere pro se, & hæredibus acceptam nu. 131.

In diuisione bonorũ hæreditariorũ deducitur prius legitima filiorũ, antequã assignetur portio debita Nouercæ, vel Vitrico ex dispositione l. hac edictali C. de secundis nuptijs. Cap. CXXIII.

IMperatores Leo, & Anthemius Sanxerunt in l. *hac edictali C. de secundis nuptijs*; Vt maritus nullo lucrandi pacto possit plus conferre in Vxorẽ, quam vni liberorum prioris matri-
1 monij minus habenti, & è contra Vxor versus
secundum maritum; Hinc dubitant Scribentes,
si maritus legauit vxori mille; legitima verò
filiorum ad quingentos ascendat, Vtrum prius
detrahenda sit legitima, antequam portio
vxori debita detrahatur.

Et pro negatiua facit *Fex. in Auth. de triente, &*
2 *Semest. cal. 3.* Vbi habetur filijs legitimam tan-
tum haberi, & reliquum posse relinqui, cui
placuerit per Testatorem, *et in Auth. de nuptijs*
§. illud, vbi expressè cauetur Genitores tantũ-
modo teneri relinquere filijs legitimam à lege
statutam; Residuum, vel alijs filijs ex secundo
matrimonio susceptis, vel alijs personis lega-
3 re; Quam sententiam amplectitur *Cynus in d.*
l. hac edictali qu. 3. C. de secundis nuptijs, & eum
sequi videtur *Bal. ibidem nu. 5.* dum concludit
sufficere, quod filij, & Vitricus, siue nouerca
4 sint equales in lucro legis, licet inæquales sint
in prouidentia Testatoris; Idem confirmare
videtur sub *nu. 17. & 18.* dum concludit, quod
computato relicto per patrem sufficit, vt filius
habeat integram legitimam, cuius vsq; ad con-
currentem quantitatem potuit Pater relin-
quere Nouercæ, vt consuluisse pro Nouerca
affirmat ibidem *Bal.* quamuis dubia videretur
quæstio, Ergo legitima non venit ante partem
detrahenda *Baldum sequitur Cast. cons. 118. nu. p. lib. p.*

Hanc eandem sentẽtiam etiam probat *Bertrand. in repet. d. l. hac edictali vers. Ita tamen nu. p. & sub nu. 6. vers. Quæritur quid iuris enim nu. seq.*
Vbi aperte probat, quod mortua muliere, quæ
instituit hæredem vniuersalem secundum vi-
rum, & filium primi matrimonij instituit hæ-
redem in viginti, si filius opponit Vitrico, quod
ipse non potest habere, nisi viginti, quia non
5 plus sibi fuit relictum, & quod vltra relictum
est Vitrico habetur pro non scripto iuxta dis-
positionem huius *l. hac edictali*, Vitricus autem
respondit, quod relictum filio suppletur à lege
6 ipso iure vsq; ad supplementum legitimæ *l. scimus ff. de inoff. testam.*, Vnde fingitur filius institutus in legitima, de qua contentus esse debet; Concludit pro Vitrico sublata distinctione aliquorum Doct. an scilicet filius petierit supplementum, nec ne.

Quemadmodum fortius conclusionem ipsam cõfirmare videtur, dum *nu. 9. vers. primus casus vsq; ad nu. 12.* distinguendo tres casus; in quibus filio legitimæ supplementum consequitur, concludit Nouercam, siue Vitricum tantumdem habere posse, quantum importat legitima filij, Ergo ea non potest ante diuisionem hæreditatis inter filios, & Vitricum, siue Nouercam deduci.

Idem affirmat ipse Auctor loco relato *sub num. 28. vers. Prima quando*, Vbi proponit exemplũ Matris, quę relicta hæreditate valoris aureorũ 1200. legauit filio primi matrimonij 500. Et residuum Vitrico reliquit; Et sic 700. Quia, ex quo Vitricus habet ducenta plusquam filius primi matrimonij ex dispositione *d. l. hac edictali*, illa ducentum ab eo auocabit filius, Et sic Vitrico remanebit nisi quinquecentum, sicut fuerat legatum filio prioris matrimonij;
7 Vnde nulla habenda est consideratio, quod
filius habeat primo legitimam, & post ea re-
medium *d. l. hac edictal.*

Nam ex quo filius habet legitimã, & vltra à ma-
tre, nullum remedium ad illam habendam, vel
8 supplendã sibi competere, *tradit Bertrand. loco*
relato, qui subijcit, quod licet videretur ex quin-
quecentum cum effectu relictis filio, quatuor-
centum, quæ ipse filius habere debet pro sua
legitima, non imputentur; seu non debeant im-
pedire benefitium ipsius *l. hac edictal.* Sicuti id,
9 quod capitur benefitio eiusdẽ, lege nõ imputa-
tur in legitimã per ea, *quæ scribit Bar. & cæteri*
in l. p. de inoff. testam., & sic cum vltra legitimam
filius solum habeat centum; quod Vitricus
solum posset habere centum, & reliqua, sexcẽ-
tum applicari deberent filio primi matrimo-
nij; Tamen hoc verum non esse concludit
Bertrand. loco citato.

Hanc pariter sequitur sententiam *Alex. cons. 158 lib. 5. Ancar. cons. 101. & Alciat. in l. in quartam circa finẽ ff. ad l. falcid. quos refert ea sequitur Gabriel com. cõcl. tit. de secũdis nuptijs concl. 4. n. 60.*

Contraria sententia nihilominus de AEQVITA-
TE, verior, & communior videtur, nempe pri-
10 mo loco deducendam esse legitimam à filio,
mox diuidenda bona æqualiter inter filium, &
Vitricum, siue Nouercam pro qua stat *Gl. in §.*
optime in Auth. de nuptijs.

Nam legitima, & benefitium *l. hac edictali*, capiũ-
tur diuerso iure, & diuersis legibus, ac diuersa
11 ratione, legitima enim debetur filio ratione
naturali *l. cum ratio ff. de bonis damnatorum*, sed
hoc, quod reuocatur per *l. hac edictal.* reuoca-
tur ratione ciuili propter offensam ipsius filij,
12 & sic dicitur benefitium ex AEQVITATE; in
odium secundarum nuptiarum, & ideò ista
debita inter se non confunduntur ad inuicem,
vt copiosè probat idem *Bal. in d. l. hac edictali num. 21.*

nu.21.& nu.41.C.de secundis nuptijs, Vbi etiam
13 tradit modum, quo faciendæ sunt diuisiones
inter filios primi matrimonij, & filios ex secũ-
do matrimonio; Idem sequitur Castr. cons. 462.
per totum lib. 2. Et vtramq; stare posse, deduc-
tionem slz. legitimæ, & benefitij, l. hac edictali,
14 & locum habere per l. cum ex eo ff. de action. &
obligation. & l. 2. ff. de priu. delictis, copiosè probat
Laurent. decis. Auenon. 95. in fin. vers. Alia vera
opinio.
Prout hanc sententiam sublatis contrarijs ante
Baldum comprobauit Flor. de S. Petro in disput. p.
nu. 14. cum se plur. fol in hi 220. vbi apertè tra-
15 dit, quod legitimam tanquam æs alienũ prius
consequitur filius l. Papin. §. sed si impubes ff. de
inoff. testam. Portio verò debita per l. hac edictali,
dicitur lucrum l. fœmina eodem tit. Ergo vnius
16 deductio non impedit deductionem alterius
arg. Glo. in d. l. Papin. §. meminisse ff. de inoff. test. &
17 l. quamquam C. ad l. falcid. Quam portionem pę-
nalem etiam nuncupat Flor. loco relato, quasi
irrogetur in pœnam, & odium coniugis, siue
viri ad secundas nuptias conuolantis, & idcir-
co non debet imputari in debitum filio credi-
18 tori legitimæ l. pignore ff. de pignor. act.
Quam conclusionem sequitur etiam Dec. cons. 246.
nu. 4. vbi dat cautelam mulieri ad euitandam
19 dispositionem d. l. hac edictali, vlz. vt donet om-
nia bona, quæ habet secundo viro, non obstan-
te prohibitione legis, & quod vnus obliget se,
& promittat conseruare maritum in tali do-
20 natione, non obstante l. hac edictali, Quia talis
promissio obligaret efficaciter promittentem
ad interesse; Quam tamen cautelam, vti in
fraudem legis adinuentã, & dolum continen-
21 tem, parum prodesse mulieri arbitrarer, iuxta
ea, quæ scribit ibidem Bal. nu. 29. cum seq. plur.
& quam impugnat Franch. decis. 435. nu. 19. Et
pro ea declaranda faciunt tradita per Martam
voto 77. nu. 18. cum seq. plur. Vbi probat susti-
neri in tantum relictum, siue donatum viro, in
quantum commodum relicti non remaneat
viro, neq, eius filijs.
Hanc eandem sententiam amplectitur Cran. consil.
141. num. 4. post Bal. in cons. 401. lib. 2. & cons. 22.
lib. 5. Castrens. cons. 348. col. 2. & cons. 462. lib. 2.
Anch. cons. 101. & Socin. cons. 35. in vlt. dubio lib.
4. Odd. cons. 3. n. 35. & quam etiam sequitur Rota
22 Roman. in nouiss. decis. 726. in fine p. 3. Vbi ita iu-
dicatum fuisse per Rotam habetur, & in quam,
vt AEQVIOREM, inclinasse Rotam die 10.
Decembris 1536. ibi traditur, & copiosè com-
probãt Rol. de lucro dotis plena qu. 17. quã senté-
tiã etiam amplectitur Eruditiss. Fachin. lib. 3. con-
trouers. iuris cap. 70. qui ad contraria respondit,
Quippe conclusionem ipsam ex expressa dis-
positione Tex. in l. Scimus §. Repletionẽ C. de inoff.
testam. deducit, dum his vsus est verbis Impera-
23 tor Iustinian. Non si quid ex alijs causis filius
lucratus est, vel ex substitutione, vel ex iure
accrescendi, vt puta vsusfructus, Humanitatis
enim gratia (idest AEQVITATIS) sancimus
ea quidem omnia; quasi aduenticio iure eum
lucrari.
Illamq; post longam controuersiam amplexus
est Senatus Pedemontanus testè Thesaur. decis.
24 184. sub num. 4. vers. Et cum hac quæstio; vbi
scribit Senatum illum iudicasse fauore filiæ
contra vitricum, & in odium mulierum secun-
do nubentium; quas secundas nuptias decorum
25 adulterium vocat Athenagoras Gręcus scrip-
tor in oratione pro Christianis ad Imperatorẽ
Antoninum fol. pen. Quamuis verè secundis
nuptijs non conueniat nomen ipsum, Et ita in
posterum esse obseruandum censuit Senatus
ipse, Et denuò etiam iudicauit die 22. Decem-
26 bris 1589. faciendo tres partes hæreditatis,
quarum vna filiæ pro legitima applicaretur,
alia pro eius portione debita per dispositionẽ
dicta l. hac edictal. Tertia verò vitrico assigna-
retur, vt ibidem subijcit Thesaur. Ad rem Fon-
tanell. de pactis nuptial. claus. 5. glo. 8. par. 3. n. 57.
& 61. lib. 2.
27 Quia in dubijs fauere solet lex istis filijs à ma-
tre derelictis, contra extraneum, vt ibidem
subijcit Thesaur. & probat Curt. Sau. cons. p. lib. 4.
& Paris. cons. 73. nu. 40. lib. p. idem tradit Rimin.
Iun. cons. 339. nu. 13. vbi ait tunc opinionem
28 fauore filiorum continere AEQVITATEM,
& humanitatem, Hinc scrib. Baldus in l. Iubemus
C. de testamentis, quod apud naturalem ratione,
29 apud ius ciuile, & canonicum, magis est con-
siderandus fauor filiorum, quam Ecclesiæ, &
Pauperum, quem refert, & sequitur Tiraquel. in
l. si vnquam verbo libertis nu. 64. C. de reu. donat.
Socin. Iun. cons. 189. nu. 79. lib. 2.
Neq; ab hac sententia dissentiunt idem Rol. cons.
62. nu. 3. cum seq. lib. 3. & Surd. cons. 401. num. 2.
vers. Et quamuis cum seq. plur. & sub nu. 29. vers.
nec contradicit; dum hanc opinionem verissi-
mam, & AEQVAM esse probant, continereq;
30 maximam AEQVITATEM, per quam fauor
fit filijs, vt tradit Rim. Iun. cons. 311. nu. 28. & in
cons. 333. sub nu. 2. vers. prima est conclusio, & nu.
11. & 13. Quamuis in casibus ab alijs proposi-
tis, stante statutorum dispositione in Ciuitate
Mediolani, & Mantuæ, qua sublata videtur ip-
sa lex hac edictali, contrarium sequti sunt, Prout
eandem sententiam, sublato statuto Teluani,
approbare etiam videatur Peregr. cons. 107. lib.
3. & Gabriel cons. 13. sub nu. 33. lib. 2.
Non enim ambigendum est, quin per statuta par-
31 ticularia tolli possit dispositio ipsius l. hac edic-
tal. vt probat Bal. ibidem nu. 7. C. de inoff. dot. Ber-
trand. in d. l. hac edictal. nu. 52. Quippe non solum
32 expressè, sed etiam tacitè posse legi prædictæ
derogari per statutum, illis verbis non obstan-
tibus, scribit Bertrand. d. nu. 52. & abunde probat
Surd. cit. cons. 401. nu. 18. & 26. in fine, & nu. 27.
Carpan. ad stat. 298. nu. 298. cum duob. seq. lib. p.
Cum enim lex contineat ius voluntarium, & po-
33 fititium, non autem ius naturale, & necessariũ,
eam posse tolli probant post alios Rol. d. tr. de
lucro dotis qu. 24. n. p. & sequitur Thanuc. in tr. de
dote

dote glo.5.n.33.verſ.dicat immo contrariũ,Gabr.
conſ.13.nu.10.lib.2.& Ludouiſ.deciſ.173.nu.7.
In dubio autem dictæ legi derogatum non vide-
34 tur, quia legum correctio non inducitur per
ſubauditos intellectus Glo. in cap. cupientes. §.
quod ſuper viginti de elect.lib.6.Socin.cõſ.52.col.
p.in fin.lib.3.& cõſ.35.col.2.lib.5. & Rolãd.d.tr.
de lucro dotis qu.26.nu.8.vſq; ad finem, Rota de-
ciſ.432.nu.3.p.p. & deciſ.255.nu.7.p.4.in re-
centior.Vincent.de Franch.deciſ.435.nu.17.Quã-
mis nu.5.cum ſeq. probat requiri expreſſam
35 derogationem, Niſi ſtatuti diſpoſitio eſſet in-
compatibilis cum diſpoſitione,l.Quia tunc taci-
tè derogatum cenſeretur Gabr.conſ.73 nu.10.lib.
2. Ludouiſ. all. deciſ. 173. in fine.
36 Cuius ſtatuti virtute a legitima etiam exclu-
di poſſe filios voluit Curt. Iun. in auth. præterea
nu.17.C. vnde vir, & vxor, Ad hoc vt mulieres
37 facilius maritum inueniant, Caſtr.in l. 1. C. de
inoff. dot. Dec. conſ.19.nu.5.quos ſequitur Surd.
all.conſ.401.nu.23. Quod procedere affirmant
Scribentes, etiam ſi partem tantum dotis lu-
craretur vir ex diſpoſitione ſtatuti,cum eadem
38 ſit ratio partis; quo ad partem, quæ eſt totius
quo ad totum l.quæ de tota ff. de rei venditione,
& ibi Glo.
Qui tamen auctor difficultatem huius opinionis
cognoſcens, ſubijcit ſtatuta contingenter le-
39 gitima poſſe priuare filios, quibus certitu-
dinaliter non tollitur, vt ſi ſtatutum diſpone-
ret maritum lucrari dotem in præiuditium
40 filiorum, nec loquatur de alijs bonis; In ijs
poſſint filij conſequi legitimam; Et ſi alia non
41 adſint bona, excepta dote, tunc contingen-
ter legitima priuarentur Natta conſ. 308. nu.
4.vſq; ad finem, Rolan.d.conſ.62.nu.53.lib.3.&
Bello conſ. 13. nu. 21 qui inquit ſat eſſe, quod
42 legitima non tollatur præciſè, & certitudina-
liter, quamuis alia non extent bona Phanuc.
de dote cit.Glo.5.n.35.Cran.conſ.nu.4.Alba conſ.
50.nu.3.& Oſaſc.deciſ.20.nu.7. de hac quæſtio-
ne abunde Michael Craſſus in cõmun. opin.verbo
ſtat. qu. 5.lib. p. Ancar.qu.famil.51.nu.7.lib.2.
vbi tradit AEQVIOREM eſſe eam opinio-
43 nem, viz. poſſe prohiberi legitimam Menoch.
conſ.4. nu.11. Aſcan.Clem.tr.de patria poteſt.c.
6.ff. 16. nu. 22. quos ſequitur Carpan. ad ſtatut.
278. nũ. 19. lib.p.
Quamuis contrarium probauit Bal. in conſ. 273.
lib. 5. qui loquitur in terminis ſtatuti Ciuitatis
Derthonæ,meæ originalis Patriæ,quod eſt re-
giſtratum in lib.3.fol.117.à tergo,dum inquit,
quod licet per ſtatutum derogatum ſit l. hac
44 edictali, Tamen filij conſequuntur legitimam,
quia expreſsè non facit mentionem de legiti-
ma ſtatutum ipſum, nec de filijs primi matri-
monij, ſed tantum, quod decedente muliere
conſtante matrimonio, Vir lucretur dotem,
ſaluo iure communium liberorum ipſius ma-
45 trimonij; Baldi tamen doctrinam reprobat
Phanuc.de dote all.Glo.5.verſ.hinc reprobatur,et
ſequitur Surd.cit.conſ.401.nu.34 poſt.Socin.Iun.
conſ.70.nu.2.lib.2.licet hinc Phanucij traditionẽ
minus veram eſſe infra oſtendetur verſ. Per quod.
Idem intelligitur de legitima debita matri, quia
quotieſcunq; ſtatutum deferat viro dimidiam
46 dotis filiæ, non dabitur matri legitima in illa
dimidia, ſed maritus ante omnia deducet lu-
crum prædictum, poſtea mater ſuper reliqua
portione capiet legitimam, quæ tali caſu erit
tertia pars tantum dimidiæ, ideſt tertia pars
eius, quod habuiſſet ab inteſtato, deducto lu-
47 cro viri, Adeò quod in calculanda legitima
non habetur ratio partis, quam maritus lucra-
tur,perinde ac ſi eſſet æs alienum, vt poſt Butr.
probat Socin.cõſ.288.verſ.confirmatur etiam lib.
p. & ante eum Bal.in conſ.314 in fine lib.4.Corn.
conſ.127 col.p.lib.3.quos ſequitur Surd.cit.conſ.
401.nu.34.verſ. Et pro confirmatione, ac nu. 35.
Maxime cum, & ſi legitima deducatur tanquam
æs alienum,& filius, ſiue mater in ea iudicetur
48 quaſi creditrix; hoc tamen contingit impro-
priè, & per fictionem, Quia habetur pro ære
49 alieno,quoad ad aliqua tantum, nõ quoad om-
nia Ang.in l.Papin. §. ſi quis impubes ff. de inoff.
teſtam.Textus enim ipſe in §.ſi quis impubes,dicit
eſſe quaſi æs alienum; Et vtitur dictione quaſi,
quę eſt improprietatis nota l.hoc colore,vbi Bar.
50 ff. de inoff. teſtam.Surd.loco relato nu. 28. Et vi-
51 uente Patre legitima non dicitur debita re,
nec ſpe l.p.§.ſi impuberi ff.de coll.bon. & idcirco
legitima non comprehenditur ſub ſtatuto lo-
52 quente de ære alieno, vt probat Iaſ. conſ.181.
per totũ lib.2..Alc.in l.in quartã n. 25. ff.ad l.fal-
cid.Menoch.de arbitr.caſu 159.n.12.et caſu163.
n.18.ac in conſ.71.n.7. Propterea ea non debe-
tur Fiſco ob delictum commiſſum a filio, Patre
53 viuente,vt abunde probat Carpan.ad ſtat.416.
nu.238.cum ſeq. Senator Bell.lib.2.de his,quæ in-
ter fiunt cap. 51. per totum.
Et quamuis Bertrand. in all.l. hac edictali verſ. ita
tamen ſub n.28.verſ. & totũ reſiduũ. & verſ. &
ad id, ac verſ.& aduertit, diſtinguit, an aliquid
fuerit filio relictum per Matrem, licet minus
legitima,vel nihil penitus fuerit relictum,Quo
caſu tantum poſſet filius prius deducere legi-
54 timam, poſtea reſiduum, diuiditur æqualiter
inter Vitricum, ſiue nouercam, & filios, aut
priuignos, Si verò aliquid relictum eſt filio
55 minus, quam fuit relictum vitrico, tunc tan-
quam non ſcriptum illud plus auocatur a vi-
trico, & aſſignatur filijs in pænam iniuriæ,
56 ſiue grauaminis illati,filijs per matrem Bal. in
d. l. edictali nu.21.et ibidem tradit Bertrand. ſub
n.7.verſ.nec,habet iniquum,ſcribit Pich.in repet.
Auth. Præterea ſub nu. 40. verſ. habent propter
iniuriam C. vnde vir, et vxor, Rol.in all.conſ.62.
ſub n.47. verſ. non obſtat lib. 3. Adeò quod filius
habebit plus vitrico id, quod pluſquam ſibi
57 fuerat relictum, legatum erat vitrico, & ſic
non erunt æquales, ſed filij pinguiorem partẽ
58 habebunt,vt ad litterã diſponit Tex. in d. l.hac
edictali verſ.ſi verò pluſquam, & declarat Glo. in
verbo dimidi,& in § optime in auth.de nuptijs, vt
ibidem

ibidem probat Bertrand. plena nu. 28.
Attamen communissima videtur conclusio, vtsu-
pra firmata, & à tot Doctoribus comprobata,
ac decisionibus tot Tribunalium corroborata
absq; hac distinctione, sed absolutè; Itaut filius
habeat in primis eius portionem legitimæ,
59 Mox cum vitrico æqualiter diuidat, vt pro-
bat Pieb. in repet. Auth. Praterea nu. 40. vers.
tertiũ verò C. vnde vir, & vxor, Surd. cons. 401. n.
90. & cons. 22. nu. p. & Fontanel. d. claus. 5. glo. 8.
par. 3. n. 61. lib. 2. Etiamsi extaret statutũ, quod,
mortua vxore, vir lucretur dotem, vt tradit,
60 Pract. Papiens. in form. libel. quo vxor agit ad
dotem dictæ D. Margaritæ n. 11. & n. 12. quem
61 sequitur Odd. all. cons. 3. nu. 37. vbi Bertrandi do-
ctrinã impugnat, Carpan. ad d. statut. Mediol. 298.
nu. 300. cum seq. & n. 318. vers. nisi dicere veli-
mus lib. p. vbi vers. Pro hac opinione scribit, quod
legitima non censetur sublata in omni dispo-
sitione, nisi expressè de ea dispositum sit, &
62 testatur ita fuisse iudicatum per Coll. Medio-
lani anno 1581. contra conclus. Rol. in cit. cons.
62. lib. 3.
Per quod fundamentum, & decisionem Coll. Me-
diolani, apertè patet benè consuluisse Bal. super
statuto Derthon. citato cõs. 273. lib. 5. & malè per
63 Socin. Phanne. & Surdũ fuisse reprobatã ipsius
Baldi sentẽtiã, vtsupra fuit explicatũ, Quę Bal-
di sentẽtia magis placet, & eã approbat Piebus
in d. repet. Auth. Praterea n. 40. C. vnde vir, &
vxor, quando statutũ simpliciter disponit, nec
64 verbũ facit de legitima, Ea ratione, quia sta-
tuta strictè sunt intelligenda, nec amplianda
ad legitimam non expressam, vt vulgare est,
& probat Crot. in d. Auth. praterea nu. 41.
Quia legitimę multa sunt priuilegia, & illius sup-
plementum à legatarijs etiam potest consequi,
65 quando parentes factis multis legatis modi-
cam portionem reliquerunt filijs, & sit minus
legitima, vt post Bar. probat Alex. in l. in quar-
tam in fin. ff. ad l. falcid. Bertrand. in d. repet. l. hac
edictali nu. 30. vers. A legatarijs vero, Et quam
66 legitimam diminui per statuta, non in totum
tolli posse, communiter tradunt Scrib. & pra-
sertim Bal. in §. optime in Auth. de nuptijs et in d.
l. hac edictali nu. 20. Alex. in l. quod de bonis §. fin.
ff. ad l. falcid. vbi subsistente causa id tantum
agi posse tradit, & sequitur Bertrand. in d. repet.
d. l. hac edictali, vers. ita tamen nu. 14. C. de secun-
dis nuptijs, Dec. cons. 19. Calca. cons. 11. nu.
cons. 36. num.
Ex his verò constat, quod quamuis relicta legiti-
ma filijs, de residuo possint parentes ad libi-
tũ disponere, vt probauimus supra per d. l. quo-
67 niã in prioribus, & l. omnimodo C. de inoff. testam.
vt liceat Patri inęquales filios relinquere, dum
tamẽ legitimã nõ minuat §. optime, & §. pen. in
Auth. de nuptijs, & sic Aequales in lucro legis
hac edictali esse debeant filij, licet inæquales
68 in prouidentia Testatoris, Bal. loco relato nu.
16., Tamen limitatur hoc, quando dispositio
69 facta esset fauore Vitrici, vel Nouercę per d. l.
hac edictali, quo casu filij quid plus in odium
70 Vitrici, vel Nouercæ possunt consequi vltra
legitimam Bertrãd. in d. l. hac edictal. vers. ita ta-
men n. 12. vbi vers. addo quod, Ampliat hoc etiã
intelligi, quando Pater plus reliquisset Ama-
61 siæ, seu Concubinæ, Vel mater Concubinario,
atq; filio legitimato, & naturali, Prout hoc idẽ
prius probauerat in alia repet. eiusdẽ l. nu. 20.
& 21. vbi plura adducit fundamenta post Io.
de Garronibus in rubr. C. de secundis nuptijs n 25.
Et cuius legis dispositionem procedere non solũ
in Patre, aut Matre, sed etiam in Auo, & Auia,
& proauo, & proauia, probat Bal. ibid. nu. p.
dum Auus, siue Auia habens nepotem ex filio
præmortuo, spreta naturali charitate nepotis,
ad secunda vota conuolauit, & plus reliquit
vxori, quã nepoti, quia habetur illud plus pro
non scripto per hunc Textum, & applicatur
nepoti, cui facta est iniuria Cor. cõs. 82. n. 5. lib. 3
37 Quamuis in materia statutorum contrarium
est affirmandum, qua vbi statutum verba facit
de Nouerca, simpliciter illud non intelligitur
de Nouerca magna, quæ est vxor Aui, ita pro-
74 bat Bal. loco rel. n. 22. & 23. maxime in statutis
odiosis, cum odia sint restringenda, non am-
plianda iuribus vulgatis, & sequitur Bertrand.
vers. quam obseruat nu. 6.
Si verò mulier secundo nupta commisit adulte-
rium, ob quod dotem amisit, & applicatur vi-
75 ro; Videtur non potuisse nocere filijs primi
matrimonij, saltem post mulieris obitum, vt
probat Cynus in eadem l. hac edictali, & ibi Bal. n.
35. ac in l. assensum C. de repudijs, vbi distinctio-
nibus quæstionem soluit.
Quæ lex locum etiam habet in vsufructu relicto
76 Nouercæ, vel Vitrico; quia non consideratur
forma relicti, sed affectus rei, Et facta æstima-
tione hæreditatis, si habita ratione vsufructus,
& ætatis Vitrici, vel Nouercæ, reperiatur,
quod plus habeat, quam filius, Illud plus ei
aufertur, & filijs applicatur, vt ibidem probat
Bal. nu. 19 & sequitur Bertrand. in d. vers. Ita ta-
men nu. 12. Et extimatio fiet iuxta dispositio-
77 nem l. hæreditatũ ff. ad l. falcid. Thesaur. all. decis.
183. nu. 8., Vbi etiam tradit, quod vbi statu-
to, vel cõsuetudine daretur vitrico vsufructus
totius dotis eius vita durante, Tamen adhuc
68 filius consequeretur legitimam statim per l.
Quoniã in prioribus C. de inoff. testam; Et legato
vsufruct. omnium bonorum patri, vel matri,
79 non intelligitur in eo comprehensa legitima,
Bar. in l. Vxori ff. de vsufr. leg. Dec. cons. 418. n. 2.
& 485. n. 14. & ita iudicasse Senatum Taurinen.
80 testatur Thesaur. nu. 9. quamuis contrarium pro-
baaerit Rol. de lucro dotis all. qu. nu. 4.
An autẽ ad cõsequendũ beneficiũ huius l. hac edi-
ctali, necesse sit, quod filius adeat hæreditatem
Patris, vel Matris, cuius factũ impugnat; Et pri-
ma facie inquit ibidẽ Bal. n. 18. quod sic, Quia si
illud habetur pro non scripto; Ergo remanet
in corpore Patrimonij disponentis, idest Te-
82 statoris, A qui patrimonium oportet deferri,

iure hæreditario, *l. generaliter §. in his C. de secundis nuptijs*, Ergo &c. Contrarium tamen de-
83 fendit *Bal. eodem loco*, ea ratione, quod lex hæc
non solum aufert Nouercæ, sed defert filio, Et
delatio operatur singulare beneficium huius
84 legis, in quo non requiritur aditio hæredita-
tis, *arg. Auth. hæres C. de secundis nuptijs*.

Et quatenus vnus ex filijs prioris matrimonij re-
pudiaret lucrum *ex d. l. hac edictali* sibi compe-
tens, Eius portio nõ accresceret alijs, cũ ipsi cõ-
iuncti sint coniunctione legali, & veniant ex
85 Priuilegio *d. l. hac edictali*, quo casu ius accre-
scendi non habet locum *l. muliere, & Titio ff. de
condit. & demonstrat.*; Nisi tamẽ vniuersam hæ-
reditatem repudiaret, non tantum lucrũ præ-
86 dictum, Quia tunc procederet ius accrescendi,
etiam ex mera coniunctione legali *l. si seruus
communis ff. de aquir. hæreditate, & docet Bal. in
d. l. hac edictali nu. 42.* qui subijcit, quod tunc
87 quilibet filiorum tantum habebit, quantum
secundus Vir.

Si autem decederet aliquis ex filijs primi matri-
monij ante parentem, qui secundum matri-
monium contraxerat, eius portio transmitte-
88 retur ad eius liberos, non autem ad extraneos
*Tex. est in Auth. ad vos C. de secundis nuptijs, &
post alios probat Crau. d. cons. 142. nu. 6.*

Quando autem Vitrico, vel Nouercæ aufertur
illud plus, quod sibi fuerat relictum ex benefi-
cio *d. l. hac edictal.*, Tunc ad omnium fructuum
89 etiam perceptorum restitutionem tenebitur
Vitricus, siue Nouerca, Quia, cũ *l. hac edictal.*
disponat ipso iure, quod illud plus debeatur
liberis mortua muliere, & illud pro non scrip-
to habeatur, & sic ipso iure resoluatur plus
90 relictum, Sequitur, quod ex eo tempore statim
debeant fructus restitui, non expectata peti-
tione, aut litis contestatione *Glo. & Doct. in §.
p. in Auth. de incest. nupt.*

Cum ratione illius pluris dicatur in mora ante
91 litem contestatam Vitricus, siue Nouerca,
nec alias se compati possint ista duo, quod fru-
ctus debeant restitui statim secuta morte relin-
quentis, non expectata petitione, vel litis con-
testatione, Et quod non sit in mora, vt elegan-
92 ter probat *Rim. Iun. cons. 333. nu. 19. cum seq. &
37.* vbi plura adducit fundamenta, & rationes,
ac contrarijs respondet, *& scribit Pereg. cons.
107. in fine lib. 3.*

Qui *Rimin. nu. 36.* tradit conclusionem extendi
etiam ad fructus industriales, seu consumptos
93 stante mala fide, & defectu tituli *Salyc. in l. cer-
tum C. de rei venditione, & in l. mala fide C. de cõ-
dit. ex lege reprobato Bal. in cõs. 292. sine 297. lib.
4. in antiqu. & cons. 22. nu. 5. in nouis.*, vbi tra-
dit, quod in conditione *ex l. hac edictali*, non ve-
niunt fructus ante litem contestatam; Excep-
94 ta illa parte, quæ debetur loco legitimæ ipsis
filijs, quia ante non est possessor in mora, quem
Bal. contrariũ voluisse *in cons. 336. in fine, scri-
bit Rimin.* dicens, quod cum resoluatur ipso iu-
re, statim ex eo tempore debent fructus re-
stitui, non expectata petitione, vel litis conte-
statione *ex nil. Glo. & Doct. in §. p. verbo iminere
in Auth. de incest. nupt. idẽ Bal. in Auth. incestas
in fin. C. eod. tit. Tiraquel. in l. si vnquã vers. reuer-
tatur n. 19. C. de reu. donationibus*, Et de legitima
filio debita vna cum fructibus perceptis per
hæredem a die mortis Patris probat per *Tex. in
§. prohibemus in Auth. de trien. & semis. Guidub.
Aduoc. 128. n. 18. & tradit Carp. ad stat. 485. nu.
26. cum seq. lib. 2.*

Neq; a beneficio huius legis *hac edictali* priua-
95 tur filius ob non confectum inuentariũ, quia
nihilominus eo fruitur, cum non agatur de hæ-
reditate vniuersali, in quo fraus potuerit com-
mitti, occultando res hæreditarias, sed de be-
neficio particulari huius legis, vt post alios
probat ibidem *Bertran. in vers. si verò plus n. 28.
& tradit Fabianus in rep. Auth. nouissima n. 159.
C. de inoff. testam.*; Vbi scribit, quod filius ob non
96 confectum inuentarium non amittit legiti-
mam, sed ea detracta tenebitur insolidum
filius ad residuum, qui poterit incarcerari *l. fin.
97 §. in computatione C. de iure delib.* Quemadmo-
dũ etiã filius institutus in sola legitima, non te-
98 netur facere inuentarium, *vt not. Glo. in §. Sci-
cimus in Auth. de hæredit. & falcid. & tradit Bal.
in l. cum à Matre C. de rei vendicat. & seq. Fabia-
nus loco rel. n. 159. in fi. Frãch. decis. 435. n. 11. &
44.* Quo casu etiã declarauit dispositionem *d. l.
99 hac edictali* procedere, quando est facta dona-
tio filijs secundi matrimonij in capitulis ma-
trimonialibus (quod magis est); Neque legem
100 illam esse correctam per consuetudinem Ci-
uit. Neapol. *si qui moriens verbo relinquere vers.
posset ergo*.

Prout eandem sentẽtiam amplectitur etiã *Marta
pleno voto 67.* Vbi nullum esse testamentum
Matris, in quo minus reliquerat filijs primi
matrimonij, quam secundi, probat post *Franc.
de Albergatis inter consil. Castrens. 26. lib. p. &
Io. de Lignano cons. 263. & post Crau. cons. 193. n.
11.* qui ad contrarium respondit.

Et quam conclusionem communem esse admit-
101 tit *Bal. vt supra relatus in l. p. qu. 2. ff. de inoff.
dot.* dum admittit totum mundum, & naturam
tenere contrarium eius, quod ipse consuluit.

Cuius opinionis alia fundamenta, & rationes
amplè explicat *Thesaur. cit. decis. 170. n. 2. & 3.
ac nu. 9. sequenti verò nu. 12. cum seq. plur.* res-
pondet ad contraria, & illa eneruat.

Limitat tamen ibi *nu. 12.* conclusionem ipsam,
quando tempore, quo mater reliquit plus filijs
102 secundi matrimonij, quam primi, mortuus
erat secundus maritus, Quia tunc cessaret præ-
sumptio fraudis *in l. hac edictal. considerata*, cum
dicti Textus ratio militaret, viuente tantum
marito.

Prout pariter limitatur, si illud plus, quod fuerat
relictum filijs secundi matrimonij, manifestè
constaret non fuisse relictum contemplatione
103 Vitrici, & non in fraudem, vel ad cautelam,
Sed bono zelo tuitu, Et intactu filiationis tan-
tum,

tum, Ex aliqua rationabili causa, Vt puta, si
paupertate laborarent filij secundi matrimo-
nij, E contra diuites essent filij prioris matri-
monij, Quia tunc cessaret ratio *d l.hac edictali,*
vt probat Castrens. cons. 150. lib. p. & sequitur
Bertrand.ibidē in l.hac edictali nu.19. Franciscus
Marc.decis. 27. lib.2. quos sequitur Thesaur. all.
104 *decis.170 n.32.* Quæ tamen limitatio non est
sine scrupulo, vt ibidem subijcit *Thesaur. Cum*
l.hac edictal. facta fuerit non solum odio mari-
ti, & mulieris, sed etiam fauore filiorum primi
105 matrimonij, cui derogari non potest per
matrem, contradicentibus filijs.
Si verò huiusmodi secundo matrimonio consen-
sum præstitit filius, non idcirco dicitur renun-
106 ciasse beneficio *d l hac edictal.* Vt etiam dici-
tur de consensu Viri, vt ad secundas nuptias
conuolaret vxor, *vt per l Calus ff.de pignor.act.*
probat Sarmica.lib.p.Select.interpret.cap. 4.n p.
Quæ sententia satis AEQVA videtur, quid-
107 quid dicat *Thesaur. loco relato nu. 29. vers.*
amplius quintò; Ne discordia, & dissidia nutrian-
108 tur inter matrem, & filios primi matrimonij,
contra dispositionem *l. l.berto ff. de obseq. pa-*
rent. & patr. prastand.
Credendū enim est filium, vel maritum proprio
honori consuluisse per huiusmodi consensum,
109 cum nullus domesticarum rerum, vel actio-
num; vel vxoris suæ morum, plus scire possit,
quam maritus, *vt explicat Sarmien. loco relato*
n.3. Qui vers.nō obstat, subiungit dispositionē *l.*
hac edictal. nō esse fundatam ob iniuriam factā
filijs per matrem, secundo nubendo, sed quia
AEQVITATI naturali, & rationi consonum
110 est, vt bona laboribus prioris viri quæ sita,
non cedant in vtilitatem vitrici, vel eius filio-
rum, sed reseruentur filijs alterius prioris ma-
111 trimonij, Quam tamen rationem minime
veram esse puto, Cum non agatur de facultate
Viri, sed de dote, & hæreditate vxoris, cuius
maiorem partem habere non debet Vitricus,
siue eius filij, quam filij prioris matrimonij, vt
ad litteram explicat *Tex.ipse in d.l. hac ed ctali.*
Superflua tamen est hæc quæstio in hac Ciui-
tate Mediolani, cum illa sublata sit per *statutū*
365.lib.p. quo expresse cauetur, ne ascendens
112 possit quouis modo meliorare conditionem
descendentium, Itaut æquales omnes filios re-
linquere debeant parētes; De quo statuto egi-
mus supra *cap. 96. nū 50.* Et super quo præter
Carpan.ubi de scripserant Thesaur.sua.qu. famil.
92.lib.p.Bimias conf.262.nu.19.& conf 264.per
tot.& Polyd.Ripasing.obseru.231.& 232.ac ob-
ser.248.et 252.ac 296.et Men.cōs.1097.per tot.
An autem possit filius legitimam solam accepta-
re, & hæreditatem repudiare, vt euitet vexa-
113 tiones creditorum; Dubia satis est quæstio,
de qua amplè *Fabianus in d.Auth nouissima nu.*
150.C.de inoff.testam. cuius dicta hic referre iu-
uat, Et pro affirmatiua facit per dispositiō
Tex. in l.quoniam in prioribus, & l. scimus §. cū
autem C.de inoff. testam. vbi legitima debetur
114 omni remoto onere; Cogi autem filium adire
hæreditatem, vt consequatur legitimam, dici-
tur onus, Ergo &c.
Secundo, quia legitima nō perditur propter ino-
bedientiam hæredis, vel propter non confe-
115 ctū inuentarium, *vt in Auth.hoc amplius C.de*
fideicōmiss.et in Auth.sed cum testatur C.ad l.fal-
cid. & ibi Glo. Fortius hoc sibi à principio per-
mittitur non adire, & velle legitimam, quia fa-
cilius impeditur quid fieri, quam tollatur iam
116 factum *l.patre furioso ff.de his qui sunt sui, siue*
alieni iuris.
Tertio, quia in legitima propriè filius non est hæ-
117 res *l.cū à matre & ibi Glo.C.de rei vēdicatione,*
Quarto, quia ius naturale non potest corrumpi
118 a iure ciuili, *l. ea res ff. de capitis diminutione,*
sed legitima debetur de iure naturæ *d. l.quoniā*
in prioribus C.de inoff.testam. Igitur nullo modo
potest impediri propter non aditionem.
Quinto, per *Tex. praecisum in l. filio pater ff.de*
119 *leg.p.* Vbi filius potest acceptare legatum sibi
factum, & repudiare hæreditatem, Quia Iudi-
tium testatoris non dicitur tunc impugnari ab
eo, qui iustis rationibus noluit hæreditarijs
120 oneribus implicari, Si autem conceditur in
legato, fortius in legitima est admittendum,
vbi est maior ratio, Quia non solum filio, sed
cuilibet hæredi instituto, permissum est repu-
121 diare hæreditatem, & acceptare legatum *l.*
cum responso C.de legatis.l.qui filiabus §. p. ff. de
leg. 2. & l. qui filiabus §. fin. ff. de leg. p.
Pro negatiua verò facit, quia institutio non po-
122 test diuidi *l. Verbis ciuil.in 2.respon.ff.de vulg.*
& pup.il.& l.p.ff.de acquir.hared. quam senten-
tiam sequitur ibidem *Dyn., & Cyn.* neq; filius
123 potest pro parte acceptare, & pro parte re-
pudiare *l. eandem elogio C.de iure delib.& l.p.ff.*
de acquir. hared.
Si autem filius esset grauatus pro legitima in re-
bus proprijs, tunc procedere prima opinio
l.mea res ff.de conditioa.& demonstration.& pro-
bat Bald.in l.scimus nu.11.C.de inoff. testam. vbi
multos proponit casus, in quibus relicta im-
putantur, nec ne, in legitima per filios, &
concludit, quod ea, quæ iuditio testatoris per-
ueniunt ad filium sine pendentia conditionis,
124 Vel de eius substantia imputantur, Cætera
verò non; Et maximè, quæ a casū pendent, vt
125 sunt fructus bonorum post Testatoris inte-
ritum recollectorum, vel ob mortem vsufru-
ctuarij, & similibus, *latè Fabianus in d. Auth.no-*
uiss.n.150.cū seq.& latè tradit Alex.Trētacinq.
lib. p. var. resolut.tit.de legit. resol.5.per totam.
Quæ tamen conclusio limitatur, quando filius es-
set institutus in certa re hæreditaria cum gra-
uamine, Quia potest eam rem retinere, & di-
126 cere, volo legitimam meam, & quod est vl-
tra legitimam repudiare *l.si liberti §. quid ergo*
ff. de bon. quæ lib. vt tenet Bal. in Auth. si quas
ruinas sub nu. 8. vers. Quæ ea ratio C. de S.sacros.
Eccl. facit l.si domus de serait.Vrban.prædiorum.
Et licet *Fabianus relato nu. 150. vers. Dicendum est*
primo,

primo, hanc partem teneat, mox *verf. Alies au-*
127 *tem mihi vfum eft*, Contrariū probet, Tamen
fequenti *nu. 151. verf. non tamen per prædicta*
concludit non eſſe recedendum a cōmuni Do-
ctorum opinione, & cogitandum, ac ſi hæc
vltima opinio ſit communior, dum reſpondit
ad dictū §. *quid ergo*, eſſe slz. caſum ſingularem
128 in patrono, nec procedere in filio.

Primam tamen opinionem, poſſe slz. repudiare
hæreditatem, retenta legitima, ſequi videtur
129 *Doctiſſimus Alex. Trentacinq. dict. in libro p. var.*
refolut. tit. de legitima refol. 4. fub nu. 11. in fine,
vbi concludit, quod quando renunciat hære-
ditati, Non conſtat, quod voluerit renuncia-
re legitimæ, cum multi ſint, qui accepta legiti-
ma, hæreditatem recuſant, & ideò ſub verbis
130 generalibus renunciationis hæreditatis non
comprehenditur legitima, de qua ſpetialis mē-
tio fieri debet, nec ſufficere ſimplicem hæredi-
tatis renunciationem ad excluſionem legiti-
mæ probat ibidem *Trentacinq. in fine*.

Et quod dictum eſt de legitima, idem intelligi
131 debere de re emphyteotica docet *Bald. in*
Auth. ſi quas ruinas n. 8. cū ſeq. C. de Sacroſ. Eccl.
vbi copioſe examinat omnia fundamēta, quā-
do filius repudiata patris hæreditate poteſt
obtinere rem emphyteoticam pro ſe, & hære-
dibus acceptam, ad quem remittitur Lector,
ne eius dicta tranſcribere videar.

S V M M A R I A.

Diſpoſitio l. hac edictali dicitur odioſa, & cur n. 1. et 2.
Tex. in §. fin. auth. de nuptijs explicatur nu. 3.
Excepta legitima filij, poteſt Mater omnia relin-
quere nu. 4.
Aequalitas inter filios ſeruanda nu. 5.

Pater, ſiue Mater, nō poteſt relinquere plus cōmunibus, ſiue ſecūdi matrimonij, quàm filijs primi matrimonij. Cap. CXXIV.

T plenius examinetur materia *d. l.*
hac edictali C. de ſecūdis nuptijs, Ea
ſubſequitur quæſtio, an Mater, quę
tranſiuit ad ſecūda vota, & filios
ſuſcepit ex vltimo matrimonio,
poſſit plus his vltimis filijs relin-
quere, quàm alijs prioris matrimonij, Et ſic
in his etiam locum habeat diſpoſitio *d. l. hac*
edictali, Quod etiam intelligitur de viro ſe-
cundas nuptias contrahente.

Hanc quæſtionem arduam eſſe valde, & ambi-
guam, tradunt Interpretes, Cum tot, tantique
Doctores pro vna, & altera parte ſcripſerint,
vt vix communior opinio poſſit ſecerni, & di-
iudicari; Vt tamen inſtitutum noſtrum ſequa-
mur.

Pro affirmatiua, quod Mater poſſit plus relinque-
1 re, & ſic non eſſe eam comprehenſam in *dicta*
l. hac edictali facit, quod prohibitio d. l. hac edictali
dicitur odioſa, cū auferat Matri, & Patri liberā
2 teſtandi facultatem; Et ideò ſtrictè interpre-
tanda *cap. odium de reg. iur. in 6. Bertrand. in d. l.*
hac edictali nu. 19. Capra conſ. 81. nu. 3.

Secundo facit *Tex. in §. fin. in Auth. de nuptijs*, vbi
licet Imperator hortatiuè conſulat matri, vt
3 æqualitatem inter liberos ſeruet; Tamen in
fine contrarium ſtatuit, vlz. ſufficere, quod ma-
ter legitimam relinquat filijs prioris matri-
monij.

Tertio hanc opinionem ſequuntur plures Do-
ctores, & primo *Bal. in l. p. qu. 2. de inoff. dotibus*,
dicens ſe ita conſuluiſſe, & tenere, Quamuis
totus mundus, & natura contrarium teneat;
Idē probat in cōſ. 264. 164. inter cōſil. Caſtrenſ. lib.
p. et cōſ. 22. lib. 2. Bertr. cōſ. 189. n. 2. lib. 3. et cōſ.
112. lib. p. Durand. de arte teſtādi tit. de lega. cau.
65. nu. 2. Franciſcus Mar. qu. 27. lib. 2. Boer. deciſ.
200. col. 3. verſ. ego tamen, Et alij, quos congerit
Theſaur. deciſ. 170. n. p. cū duab. ſeq. & n. 9. et 10.

Ea præcipuè mouentur ratione dicti Doctores,
quia ſequeretur abſurdum, quod filij ſecundi
matrimonij eſſent deterioris conditionis, quā
quilibet extraneus, Cum, excepta legitima filijs
debita, poſſit mater omnia cuiq; relinquere
4 *l. Quoniam in prioribus, & l. omnimodo C. de inoff.*
teſtam. Creu. conſ. 241. nu. p. Rol. conſ. 62. nu. 25.
lib. 3. Quam ſententiam amplectitur *Fachin.*
lib. 3. controu. iuris cap. 66.

De AEQVITATE verò contraria ſententia ve-
5 rior, & cōmunior eſt; vt AEQVALITAS in-
ter filios ſeruetur, vt præſertim cauetur in ip-
ſamet *l. hac edictali in illis verbis, Omni circum-*
ſcriptione per interpoſitam perſonam, vel alio
quocunq; modo ceſſante, Quam ſententiam ſe-
quitur *Rimin. Iun. conſ. 241. nu. 38. & conſ. 243.*
nu. 26. & conſ. 428. Et poſt exactiſſimam diſcuſ-
ſionem comprobat *Theſaur. cit. deciſ. 170. nu. 4.*
& nu. 11. cum plur. ſeq. & nu. 24. Vbi conclu-
ſionem hanc eſſe communiorem, veriorem, &
AEQVIOREM tradit.

Hanc eandem opinionem, vti veriorem, & AE-
QVIOREM, ſequtus eſt Sacr. Conſil. Neapol.
teſte *Francho deciſ. 435. nu. 11. cum ſeq. Meſtrill.*
deciſ. 175. nu. 25. par. 2. Randeoſ. var. reſol. pleno
c. 55. Alex. Trentacinq. lib. 3. var. reſol. tit. de ma-
trim. reſol. 5. nu. 24. verſ. ſecunda eſt opinio, Surd.
conſ. 250. n. 10. quos ſequitur Fontanell. de pactis
nuptial. lib. 2. clauſ. 5. glo. 8. par. 3. n. 2. cum ſeq.
Vbi hanc opinionem veriorem, AEQVIO-
REM eſſe ſcribit.

Et quando per Matrem, ſiue &c. facta eſſet dona-
tio ſecundo Viro in preiuditium filiorum pri-
mi matrimonij, & contra diſpoſitionem *d. l. hac*
6 *edictali*, quam idcirco minime valere probat
idem *Fontanella lib. 1. clauſ. 4. glo. 9. par. 5. n. 197*
reprobato Cancerio var. reſol. c. 15. par. 3. contra-
rium tenente tit. de renunciat. nu. 344. Tunc ex-
pectanda eſt mors illius, qui contra diſpoſitio-
7 nem *d. l. hac edictali donationem fecit*, antequam
de

de ea conquerantur filij primi matrimonij, Et contra eum agant, vt probat *Ant. Faber in eius C. Fabrian. lib. 5. tit. 5. de secundis nuptijs, dif. fin. 11. quem sequitur Fontanell. cit. glo. 8. par. 3. nu. 6. lib. 2.* Quia viuente parente nullum currit
8 tempus liberis ad impugnandam huiusmodi donationem, *vt subijcit Faber loco relato diffinit. 16.*, Et ita iudicatum fuisse per Senatum Sabaud. testatur, quem sequitur *Fontanel. cit. loco num. 8.*

Qui auctor limitat conclusionem *nu.* 11. quando alter ex coniugibus esset nobilis, alter
6 vero ignobilis, Quia tunc non habere locum dispositionem *d. l. hac edictali* cõcludit, Cum remuneratoria donatio tunc diceretur, vt etiam talis diceretur, si donatio facta esset per Senem
10 Vxori iuueni post *Surdum cons. 164. per totum, & Franch. decis. 428. nu. 4. ac Molettam ad Const. Neapol. in 3. parte de succession. ex testam. qu. 20. nu. 9.*

SVMMARIA.

Appellationis remedium est fauorabile nu. 1.

In dubio fieri debet, quod est minus praeiuditiale n. 2.

Negatiua opinio nu. 3.

Vbi agitur de momentaneà possessione, appellatio regulariter non datur nu. 4.

In dubio inclinandum est, vt appellatio non detur, in quibus regulariter non datur, & cur nu. 5. & contra nu. 20.

In materia excepta, in qua appellatio regulariter non admittitur, fit interpraetatio, quae exceptioni magis congruit nu. 6.

Affirmatiua verior, communior, & Aequior nu. 7.

Appellatio, si admittitur, de minori praeiuditio agitur, quàm si reijciatur nu. 8. & 25.

In dubio quod minus praeiudicat attendendum nu. 9.

Appellationi semper in dubio deferendũ in quacũq; materia n. 10. vbi adsit etiam clausula appellatione remota *nu. 11. ratio, quia praesumitur pro appellante nu. 12. & 13.*

Praesumptio stat pro sententia, & contra appellantem nu. 14.

Sequestratio fructuum conceditur in praeiuditium appellantis ob praesumptionem sentẽtia nu. 15. limitatur nõ procedere in initio Iud. appellatorij n. 16

Sententia praesumitur potius super possessione successiua, quam momentanea lata n. 17.

Dubia, et incerta magis praesumẽda sũt ppetua n. 18.

Appellatio etiam in casu prohibito ex regula Aequitati admittenda nu. 19.

Procrastinatio in gerendis rebus odiosa quando sit, & quando leuis, nu. 22.

Appellationem non esse desertam in dubio est pronunciandum, n. 23. & 24.

Appellandi tempus est continuum, & de momento ad momentum currit nu. 25. & 26.

Regula, quod dies termini nõ cõputetur in termino, *limitatur in materia appellationis, et cur n. 27*

Distinctione cõciliantur opiniones n. 28. 29. 30. et 31.

Negatio quando non facit rem dubiam nu. 32.

Per nõ factam cõmissionem articuli saltem intra decem dies, postquam Iudex declarauit committendum esse articulum, an deserta remanet appellatio nu. 33. 39. 41.

Appellans ex dispositione legali, intra annum appellationem prosequi tenetur nu. 35.

Appellans, in quibus casibus summa openiti, & cum importunitate petere Apostolos nu. 36.

Apostolorum loco succedit promisio, vt dubio emergente committatur articulis nu. 37. 65. 66.

Iudex articuli loco Apostolorum responsum dat super admissione, vel reiectione appellationis n. 38.

Appllans tenetur facere diligentiam, vt statim commissio fiat, etiamsi expressè per statutum non sit dispositum de praecisa tempore, intra quod sit facienda, & cur nu. 40. & 98.

Dilatia maior non est danda, cui minor debetur n. 41.

Statum interpretari debet, ne contineat absurditatem num. 42.

Ratio vbi eadem, ibi ius idem statui debet n. 43. et 69

Appellans instantiã sustinere debet, cũ in ea dicatur Actor, aliter appellatio deserta remanet n. 44. & debito termina prosequi appellationẽ ibid., et n. 45

Appellans ab instantia desertionem dicitur confessus, & potest contra eum ferri sentẽtia, tanquam contra confessum nu. 46.

Qui permittit labi tempora, videtur acquiescere sententia nu. 47.

Appellatum non esse, & appellationem esse desertam, paria sunt nu. 48.

Appellatio finitur per desertionem nu. 49.

Appellatio deserta remanet in odiũ appellãtis retardantis eam intra tempus legale introducere, n. 50.

Appellans reus semper praesumitur fugere nu. 51.

Appellatio nõ obtenta cõmissione, siue articulo intra decenniũ, deserta remanet n. 52. 60. 166. sequenti autem die facta, de Aequitate sustinetur n. 61.

Commissio appellationis instare debet, cum ex officio non concedatur nu. 53. & 54. aliter incurritur appellationis desertio nu. 74.

Appellans, non instanda, dicitur negligens, & beneficio priuatur appellationis nu. 55. 56. 59.

Desertio pluribus modis committitur remissiuè n. 57.

Desertio probatur per inspectionem actorum nu. 58.

Appellanti incumbit onus conseruandi instantiam appellationis nu. 62.

Appellans, qui articuli commissionem non instetit, appellationem deseruisse dicitur, sicut ille, qui pro responsione Apostolorum non comparuit in termino praefixo nu. 67. Neq; propter impedimentum superueniens excusatur nu. 68.

Rescriptum Senatus Mediolani in casu appellationis declaratur qua ad desertionem nu. 70. cum tribus sequentibus, & nu. 81. & 82.

Terminus statutarius subrogatus loco termini legalis intelligitur restrictus ad qualitatem legalis num. 71. 72. 76. & 105.

Commissio articuli succedit loco Apostolorum num. 75. & 106.

Subrogatus vtitur eodem iure, quo ille, in cuius locum subrogetur nu. 77. 118.

Lapso tempore à lege praefinito, minori spatio triennali expirat instantia, sicut per lapsũ triẽnij n. 78.

limitatur

limitatur vbi facto Iudicis, non autem negligentia, & dolo appellantis nu. 79.

Transacto tempore limitato ad introducendum, siue finiendam appellatione, deserta remanet nu. 80.

Non. Constit. Mediolani quattriduum tribuunt ad appellandum continuum post sententia intimatio-nem, quo lapso deserta dicitur appellatio nu. 81.

Dies assignati in rescripto currere incipiūt à die præsentationis, & petitionis executionis eiusdē n. 82.

Rescripto distinctionem non faciente, nec nos distinguere debemus nu. 83.

Alciatus refellitur nu. 84. cum plur. seq.

Non. Constit. Mediolani declarantur quo ad terminum assignatum ad prosequendam appellationem nu. 85. 86. 87. 88. 89. & 90. & 105.

In lege semper præsupponuntur habilia nu. 87.

Lex, vel statutum, quotiescumq; cogit Iudicem ad expediendum causam intra tempus, intelligitur, si pars petierit, vel institerit nu. 91.

Statutū Mediolani 99. lib. 2. declaratur n. 92. & 93.

Instantia compromissi non currit, nisi à die acceptationis nu. 94. ratio 95.

Tempus Iudici datum ad decisionem causæ non currit, nisi à die præsentationis rescripti nu. 96.

Culpa, & dolus proprius nemini patrocin. debet n. 97

Ignoranti tempus non currit nu. 99.

Præuentio appellato competit nu. 100. & voluntaria est nu. 101.

Voluntatis mera quæ sunt, necessitati non subiacent, nu. 102. & limitatur nu. 104.

Donatio gratis facta non inducit obligationem in futurum num. 103.

Appellans non debet habere longius tempus ad commissionem articuli obtinendam, quàm Iudex ad illum definiendum nu. 108. 109.

Non. Constit. Mediolani sicut quis, in causis appellationum nu. 109.

Appellans differre non potest ad libitum appellationis causam nu. 110. sed summo studio prosequi non debet nu. 111.

Decem dies Iudici articuli dati non currunt, licet præsentatio rescripti per mensē dilata fuerit n. 112 & quid in eo obseruandum, n. 113. 114. & 115.

Appellans ut dilatam præsentationem rescripti potest sententiæ executionem interim obtinere citra attentatum incursum, non translato tamen ei præcepto, appellatione pendente nu. 116.

Terminus legalis restrictus in rescripto intelligitur rescriptus cum eisdem qualitatibus nu. 117.

Authoris consultatio de hac re nu. 119.

Lapso termino decem dierum, & nulla facta declaratione à Iudice articuli, appellatio deserta dicitur cum plur. nu. 120. contrarium, quod admissa censetur nu. 139.

Iudicis à quo, & Iudicis articuli Iurisdictio differt dicto nu. 120.

Iudex articuli limitatam habet Iurisdictionem, cuius Iurisdictio lapsu decimi die expirata dicitur nu. 121. qui terminus ne quidem partium consensu prorogari potest nu. 121. 122.

Iudex à quo nō respōdendo datu termino ad habendū responsum videtur, appellationē admisisse n. 123.

Index articuli virtute rescripti expressè declarare debet admittēdo, vel reijciēdo appellationē n. 124 cuius rescripti verbis omnino inhærendū nu. 125.

Admissio appellationis tacita induci non potest per silentium Iudicis articuli nu. 126.

Appellatio non deuoluit, nisi pronunciato casu appellabili nu. 127.

Appellanti, & appellato quomodo consultū sit Iudice articuli non declarante, quamuis instante, & protestante appellante nu. 128. cum seq. & nu. 141.

Iudicis culpa alijs nocere non debet nu. 129.

Iudicis negligentia nō excusat partem, quæ potuit ad superiorē recurrere, et sibi consulere n. 130. et 131

Negligentia Iudicis, & appellantis, quando interuenire dicitur, & deserta appellatio nu. 132.

Index fraudibus occurrere debet nu. 133.

Actus potest reiterari, quando per primum fuit satisfactum menti concedentis nu. 134.

Causa consulenda commissa, si Consultor omisit dare consilium, Iudex debet eam alteri committere n. 135. & cur nu. 136.

Gesta à Iudice sunt stricti iuris, & nihil continent præter ea, quæ exprimuntur, vel in necessariam consequentiam veniunt nu. 137.

Silentio Iudicis articuli (remota negligentia appellantis) admissa censetur appellatio, & Acquiori, sententia n. 139. 147. etiam in causa de sui natura inappellabili nu. 141. cur nu. 142.

Decisio frustra expectatur de eo, quod tacitè subintelligitur nu. 140.

In dubio pronunciandum appellationem esse admissam per silentium Iudicis nu. 143.

Taciti, & expressi par virtus nu. 144.

Iudex à quo & Iudex articuli, æquiparantur in materia admittendæ, vel denegandæ appellationis n. 145. cur nu. 146.

Necessarium non dicitur illud, quod ad abundantem cautelam proponitur nu. 148.

Superuacaneum est ad aliud remedium confugere, vbi magis vtile pro se quis possit habere nu. 149.

Iudicatum Authoris nu. 159.

Appellatio in dubio admittitur, etiā in casibus, in quibus regulariter est prohibita. Cap. CXXV.

Egulare est, quod in dubio appellatio admittenda venit, quia cū sit præsidiū, & refugiū innocentię, & oppressorum, & dicatur remediū fauorabile, iuxta *l.*
1 *2. ff. rē ratā haberi AEQVITATEM præseferens l. non tantum, & l. serui ff. de appell. et cap. ad vestram eod. tit. Gallia consil. 30. n. 8.* latè interpretandum venit, vt copiosè scribit *Rugin. in tr. de appell. tit. quid sit appell. præsertim*
2 *sub nu. 3.* In dubio enim fieri debet quod est minus præiuditiale *Tex. in l. quoties nihil ff. de reg. iur. & probat Castrens. in l. p. ff. si quis, quem sequitur Decius consil. 356. nu. p.*

Nihilominus hæsitant scribentes, an in causa, in

qua

qua regulariter appellatio est prohibita, vt in
causa possessorij, In dubio admittenda, vel po-
tius reicienda venit appellatio.

Et negatiuam partem veriorem esse putat *Beron.*
3 *in cap. super eo il secondo nu.2.de appell. Dec.conf.*
28.nu. 8. & in dicto cap. super eo nu. 4. quos se-
quitur Neuizan. in eius Silua nuptiali verbo in
dubio quomodo iudicandum nu.47. Vbi generali-
ter tenet, quod in dubio non sit deferendum
appellationi vbicunq; appellatio regulariter
est interdicta.

Hanc sententiam amplectitur *Alcia.in cap. perni-*
ciosam nu. 68. vers. nota benè de officio ordin. &
conf.44.nu.10.cum seq.lib. 6.ac in conf. 37.nu.5.
eodem libro, quem sequitur Bimius conf. 167. nu.
19. qui eam affert rationem, quod cum agatur
4 de momentanea possessione, vel de alia mate-
ria in qua regula est, vt appellatio non detur,
Non potest habere locum contraria regula,
Quinimo potius inclinandum est in dubio, vt
5 appellatio non concedatur, Vt quanto minus
fieri potest recedatur ab ipsis regulis.

Prout hanc eandem sententiam sequitur Idem
Bimius in conf.206. nu.4. dum ait, quod quando
versamur in materia excepta, in qua appella-
6 tio regulariter non admittitur, Tunc fit inter-
pretatio, quæ exceptioni magis congruit ex
Dec.all.conf.28.nu.8.

Contrariam tamen sententiam veriorem, & cō-
muniorem esse, & AEQVITATI magis con-
7 gruam docet *Bart.in l.p.nu.6.ff.nil noui.& Ang.*
in l.p. §. interdum nu.4.ff. à quibus appell. non li-
ceat, quos sequitur Ias.conf.187.col.p. vers.septi-
mo multum facit lib. 7. Gratus conf.fin.nu. 11.&
nu.51.vers.vltimo inficiari lib.2.

Quam sententiam comprobat etiam *Decius sibi*
contrarius in cap.vt debitam num.23.de appell.

Eamq; adducit rationem, quod de minore præiu-
8 ditio agitur, si appellatio admittatur, quam si
reiciatur.

9 Et in dubio esse attendendum illud, quod mi-
nus præiudicat *Lancell.de attent. par.2. cap.12.*
Ampliat.p.nu.22.cum seq.

Eandem sententiam sequuntur *Socin.conf. 39.n.9.*
lib.4.& Philipp.Francus in cap.consuluit nu. 3.de
appell.& in cap.constitutus nu.18.eodem tit. Vbi
10 tradit, quod semper in dubio deferendū est ap-
pellationi in quacūq; materia, *Atq; in c. Pasto-*
ralis n.13.vers.in glo. tenet, quod vbi adsit etiam
11 clausula *appellatione remota*. Adhuc in du-
bio semper sit deferendum appellationem eā-
dem sententiam sequitur *Tiraquel. in tr. le mort*
saisit declar.6.par. 6.nu.10.

Illud etiam adducunt fundamentum Scribentes
pro hac opinione, quod ratio propter quam in
dubio sit deferendum appellationi non funda-
tur super eo, quod regulariter permissa sit ap-
12 pellatio, sed super illa quod præsumatur pro
appellante, Quoad initium iuditij tantum, vt
appellatio introducatur, vt doctè scribit *Phi-*
lippi. Franc.in cap.de priore nu.2.de appell.& se-
quitur Dec. conf. 356. nu. 3. Quæ ratio Aeque
militat, vbi regulariter est prohibita appella-
13 tio, ac in casu in quo regulariter est permissa,
vt tradit Contardi in l.vnica C.de moment. possess.
limit. 27. n. 7. & 8.

Per quam distinctionem temporis initij s.l.z. Iu-
dicij, tollitur obiectum illud, dum scribentes
communiter affirmant stare præscriptionem
14 pro sententia, & contra appellantem iuxta *l.*
Imperatores §.fin.ff.de appell.& cap.fin.vbi Doct.
de sequestrat. pos. & fruct. Vbi habetur, quod
stante præsumptione pro sententia, conceditur
15 sequestratio fructuum in præiuditium rei ap-
pellantis à sententia contra se lata, quæ alias
non concederetur, *& latè probat Alba conf.*
612. num. 11.

16 Ea enim conclusio limitatur non procedere
in initio Iudicij appellatorij, quia eo tempore
tantum stare præsumptionem pro appellante
patet ex singulari doctrina *Franchi, & Decij vt*
supra citatorū, Quamuis alio tempore pro sen-
tentia stet præsumptio, Itaut lata sententia in
17 dubio præsumendum sit, quod sententia sit, la-
ta potius super possessione successiua, quam
momentanea cum dubia, & incerta magis sint
18 præsumēda perpetua *l. sufficit.ff.de cōdit.indeb.*
cap.si gratiosè de rescript.l.6. Tiraquel.de retr.cō-
uent.§.p.glo.p.à n.36.vsq; ad nu.40.Gomez regul.
de non toll.iure quæsita qu.94.nu.20.& in c.p.nu.
69.de rescript.lib.6.quos sequitur Contard.all.lim.
27. num. 9. in fine, vbi sententia hanc esse
AEQVIOREM scribit.

Quemadmodum appellationem in dubio admit-
tendam esse, etiam in casu prohibito ex regula
19 AEQVIORI, *scribit Bursa. conf.219.nu.14.lib.*
2. Additionator ad Alba conf. 611. litt. A. Costa
tr.de facti scient.& ignor.distinct.84. nu. 518., &
Polydorus Ripa singul. obseru. 214.

Et hanc partem etiam sequitur idem *Bimius sibi*
20 *cōtrarius in conf.291.nu.2. & 3.* vbi apertè scri-
bit, quod etiam in casibus, in quibus regulari-
ter prohibita est appellatio, semper in dubio
pronunciandum est pro appellatione, Cum id
21 minus præiuditij habeat; Nam si appellationis
præsidium negatur, causa necatur; si verò detur
vbi etiam forte concedendum non foret; Pro-
22 crastinationis tantum fit iactura, quæ licet in
gerendis rebus odiosa sit, leuis tamen videtur,
si comparetur ad totius causæ interitum, ob
reiectum appellationis salutare remediū, quod
profecto euadit in magnum malum, *vt inquit*
Contard.in d.l.vnica in verbo ratione dubij nu.10.
Prout eandem sententiam etiā sequitur idem
Bimius in conf.372. nu.4. cum qua transit etiam
Ruginel. tr.de appell.§.6.glo.l.2. cap.5. num.10.

Hinc subijciant etiam Doctores, quod in dubio
pronunciandum est, appellationem non esse
23 desertam, vt probat *Castr.in l.p.ff.si quis caut.&*
Dec.d.cōs.28.col.2.conf.356.& cōs.524.Cran.cōs.
24.n.6.quos sequitur Contard.all.limit.27.nu.11.
24 Et ita iudicasse Senatum Taurinensem testa-
tur *Thesaur.q.famil.66.in fine lib.p.* quamuis cō-
trariam opinionem post alias tenuisset *Veral.*
decis. 31.

decif.31.,& 32.par.pr. dum tradit appellantem
teneri probare ſe appellaſſe tempore debito,
25 & intra horam congruam, Quia tempus ap-
pellandi eſt continuum, & de momẽto ad mo-
mentum currit, in tantum, vt ſi ſententia lata,
26 vel intimata ſit die prima Aprilis hora 13., &
appellatum ſit die decima hora 14. Deſerta
erit appellatio,& ſententia tranſitum feciſſe in
iudicatum diceretur; In materia enim appel-
27 lationis limitatur regula illa, quod dies ter-
mini nõ computatur in termino, quia fallit hoc
caſu fauore rei iudicatæ, vt per *Gl. vlt. in l. datio,
siue ratio 3. §. fin. ff. de act. empt. probat Lancell. de
attent. par. 2. cap. 12. in præfatione nu. 67. Theſaur.
qu. famil. 66. num. 2. lib p.* Quidquid ſcribit *Gra-
tian. decif. Marcb. 124. ſub. 2. & 3.*

Contrarias verò opiniones in principali quæſtio-
ne, vt ſupra adductas federe diſtinctionis con-
28 ciliare ſtudet *Contard. cit. limit. 27. num. 11.* Vi-
delicet, vt prior opinio procedat, quando nulla
adeſſet expreſſa cauſa læſionis, ſiue grauami-
nis; Cum enim Iudex videt appellationem in-
terpoſitam contra formam iuris communis de-
29 bet in dubio præſumere eam non eſſe admit-
tendam, quia non videtur eam interponi in ca-
ſu ſpecialiter permiſſo, ideò eam vti friuolam
reicit.

Altera verò opinio procedat quando exprimitur
cauſa per quã apparet, quod appellatio inter-
30 ponitur ratione patentis grauaminis, & ſic in
caſu ſpecialiter permiſſo per ea, quæ tradit *Fe-
lin. in cap. quoad cõſultationem nu. 20. verſ. requi-
ritur antẽ de re iudic. & probat idem Cõtard. loco
relato limit. 9. nu. 1. & 2. & tradit Rebuff. ad Cõſt.
Regni tit. de app. art. 8. glo. p. nu. 2. & art. 9. glo p.
num. 3. poſt Ruginel. tr. de appell. §. 2. cap. 3. ſub nu.
193. verſic. huic tamẽ Gratian. lib. p. diſcept. forenſ.
41. nu. 7. & 31. ac cap. 74. num. 12. & cap. 76. n. 8.*

Quæ dubietas oriri poteſt, aut ex facto, aut ex iu-
31 re per negationem partis, quæ tamen negatio
non dicitur facere rem dubiam, quoties negans
32 habet contra ſe ſententiam, vel inſtrumentum,
ſiue alias probationes legitimè factas, aut præ-
ſumptiones iuris, vt poſt *Felin in cap. ſi Clericus
de foro compet. tradit Contard. all. limit. 27. num.
13. cum plur. ſeq.*

Cæterum duæ in hac materia practicabiles valde
ſe offerunt Quæſtiones dilucidandæ, Altera,
33 an per non factam commiſſionem articuli, ſal-
tem intra decem dies, poſtquam Iudex decla-
rauit committendum eſſe articulum, deſerta
remanſerit appellatio, & executioni idcirco
ſit mittenda ſententia; Altera verò, an per non
datam reſponſionem a Iudice, articuli intra de-
34 cem dies ſibi aſſignatos per reſcriptum Sena-
tus ad faciendam declarationem; Deſerta pa-
riter remaneat appellatio, vel potius admiſſa
illa cenſeatur.

Quoad primam quæſtionem, vel agitur de diſ-
poſitione legali, per quam appellans intra an-
35 num appellationem proſequi tantum tenetur
iuxta *Tex. in Auth., & qui appellat. C. de tempor,
appellationibus* 2. Vel agitur de diſpoſitione ſta-
tutaria, ſiue Nouarum Conſtitutionum, & de
litteris Sen. Excellentiſs. Mediolani, in quibus
de forma ſolet mãdari Iudicibus, vt ſit cauſa ſit
appellabilis, admittatur appellatio, & dubio
emergente termino decem dierum committa-
tur articulus Doctori de Colleg. partium con-
fidenti, qui eodem termino declaret, an appel-
latio ſit admittenda, nec ne.

Et vtroq; caſu tenetur appellans ſumma ope niti,
36 & cum importunitate petere, vt Iudex det ſibi
Apoſtolos *l. p. ff. de liber. dimiſſ. & cap. ab eo de ap-
pel. lib. 6. l. aut §. illud C. de temp. appell. Alex. cõſ.
19. ſub num. 3. verſ. Vnde debuerũt,* Quorũ Apoſ-
tolorum loco ſuccedit clauſula in reſcripto Se-
37 natus, vt dubio emergente committatur arti-
culus &c. vt probat idem *Alex in conſil. 164. nu.
6. verſ. quibus Apoſtolis lib. 2. quem ſequitur Ru-
ginel. d. tr. de appell. §. 6. glo. 2. cap. 3. nu. 5. verſ.
quarta ratio.*

Quia Iudex articuli reſponſum dat ſuper admiſ-
38 ſione, vel reiectione appellationis loco Apoſ-
tolorum, vt ſcribit ibidem *Ruginel. cap. 5. nu. 32.
& tradit Ludouiſ. dec. 573. ſub num. 14. verſic. Vbi
redditur ratio,* In tantum, vt ſi appellans negli-
gens fuerit in obtinẽdo commiſſionem articuli,
appellationem deſertam remanſiſſe dicendum
39 ſit *Clement. quamuis de appell. in terminis Alex.
conſ. 169. n. 5. lib. 2.* Vbi probat appellantem te-
neri facere diligentiam ſtatim, vt cõmiſſio fiat
eam petendo inſtanter, & inſtantiſſimè iuxta
diſpoſit. *d. l. fin §. Illud C. de tempore appell.*, etiã ſi
expreſsè per ſtatutum non eſſet diſpoſitum de
40 præciſo tempore, intra quod commiſſio eſſet
facienda, Quia cum tempus ad terminationem
cauſæ appellationis obtinendam excedere ne-
queat 20. dies vtiles multo minus tẽpora ha-
bere debet appellans ad reportãdam commiſ-
ſionem, aliter ſequeretur abſurdum, quod in
eo, in quo minor exigeretur dilatio, maius ha-
41 beret ſpatium appellans, quod non eſt dicendũ
l. p. C. de dilationibus, Et ſtatutum interpretari
42 omnino debet, ne contineat abſurditatẽ *l. ferre
oportet §. Illud ff. de excuſ. tutorũ,* vt ratiocinatur
*Alex. veritatis pater loco relato, & n. 7. Scac. de
appell. lib. 2. q. 13. n. 24. & Ludouiſ. dec. 573. nu. p.
& 12. cum ſeq.* quod admittere videtur idem
*Ruginel. in all. glo. 2. cap. 2. n. 29. & cap. 4. per tot.,
43 ac in cit. cap. 5. n. 28.* Vbi enim ratio eſt eadem,
idem ius ſtatui debet *vul. l. cum prætor ff. de Iudic.*

Quod autem diligens valde eſſe debeat appellans
proſequendo appellationem ſtatutis terminis,
& inſtantiam ſuſtinere, cum in ea dicatur
44 Actor, aliter appellationem deſertam remane-
re Cautũ fuit per Imperatorem in *l. vlt. §. illud
C. de tempor. appell. dum his vtitur verbis.*

Huiuſmodi iniquitatem amputantes, Iubemus
eundem appellatorem niſi obſeruauerit iudi-
tium, & cauſam vſq; ad finem peregerit, ſed etſi
per eum ſteterit, quo minus omnia litis certa-
mina impleantur appellatione defraudari, &
ſententiam contra eum latam in ſuo robore
durare

durare, & ad effectum perduci, tanquam si ab
initio minime fuerit prouocatum, nisi ipse ap-
pellator euidentissimis probationibus possit
ostendere; se quidem summa ope nisum vo-
luisse litem exercere, Per Iudicem autem ste-
tisse, vel alium inexorabilem causam subsequ-
tam propterquam hæc facere minime valuit.
Idem cauetur per Summum Pontif. *in Clement.*
45 *sicut de appell.* vbi habetur appellans debito
tempore appellationem prosequi, & finire te-
netur, quod si iusto impedimento cessante non
fecerit, debebit eius appellationem desertam
censeri.

Et ex his apertissimè patet appellantem teneri
ab prosecutionem appellationis, & sic ad susti-
nendam instantiam, aliter desertam remanere
appellationem, vt probat *Alex. cit. cons. 164. n.*
3. cum seq. lib. 2. Osasc. decis. 109. nu. 14. Carpan.
ad Statut. Mediol. 42. nu. 232. lib. p. Bimius cons.
356 nu. 29. Alex. Trentacinq. lib. 2. var. resol. tit.
de appellation. resol. 11. nu. p. cum seq. & nu. 17.
Fachin. controuers. iur. lib. p. cap. 79.

46 Appellans enim ob instantiæ desertionem di-
citur confessus, & posse contra eum tanquam
contra confessum ferri sententiam subijcit idē
Bimius nu. 34. & 39. Quia, qui permittit labi
47 tempora, Videtur acquiescere sententiæ, vt
post *Bal. tradit Rebuff. in d. tit. de appell. art. 15.*
glo. p. nu. 11. idem Bimius cons. 70. nu. p., & paria
sunt non esse appellatum, & appellationem
desertam esse, scribit *Lancell. de attent. cap. 12.*
48 *ampliat. 8. nu. 21. par. 2.*

Ratio est, quia appellatio finitur per desertionē,
49 vt probat idem *Lancell. loco cit. nu. 29. & 33. &*
tradit in præfatione dicto cap. 12. nu. 26. cum seq.
& appellantem à sententia facere suam illam
sententiam, & omnia acta per prius gesta, ita
vt instantiam sustinere teneatur, tradit. *Ludo-*
uis. decis. 259. nu. 8.

In odium enim appellantis retardantis appella-
tionem introducere, & prosequi intra tempus
50 a lege statutum appellationem desertam re-
manere decisum fuisse per Curiam Parlamenti
Delfinalis testatur *Guidopapa qu. 213. sub nu. p.*
quem sequitur *Lancellot. d. cap. 12. ampliat p. n.*
51 13. Cum reus appellans præsumatur semper
fugere, *l. properandum §. si quid, & ibi Iason. in 3.*
notab. C. de Iudic.

Quæ desertio committitur eo fortius, si appel-
lans intra terminum dierum decem minime
52 obtinuit commissionem appellationis, siue
articuli, vt disponit rescriptum, & habetur in
cap. cum sit de appell. ac probat *Crescent. decis. p.*
alias 25. de appell. quem sequitur *Lancell. in cit.*
cap. 12. ampliat. p. n. 23. Ludouis. decis. 573. nu. 14.
53 Quam commissionem idcirco instare debet
appellans, & instanter eam petere, vt probat
Alex. cons. 19. sub nu. 3. vers. eo quia dictum sta-
tutum, & sub nu. 5. vers. & si nullas institit l. p.,
54 Cum ex officio non teneatur Iudex deuenire
ad commissionem, vbi non sit instatus ab ap-
pellante, qui propterea dicitur negligens in
prosequenda appellatione, si commissionem
55 non institit, & ob id ab eius benefitio cadit,
vt subijt *Alex. cit. cons. 19. sub nu. 1. vers. & in*
proposito, & in cons. 72. n. 5. in fine lib. 6. Dec. cons.
677. nu. 5. Surd. cons. 8. nu. 24. & cons. 223. nu.
27. in quibus locis probatur negligentiam, &
culpam appellantis, præsertim in nō obtinen-
56 do commissionem causæ, siue articuli, sibi, non
appellato nocere, ac desertionem inducere,
vt expressè probat *Tortus ad Statut. Pap. in præ-*
57 *fationem nu. 933.* Pluribusq; modis desertio-
nem committi *tradit. Rebuff. in d. tit. de ap-*
58 *pell. art. 5. glo. p. nu. 45. cum seq.* Et quam proba-
ri per actorum inspectionem subijcit ibidem
Rebuff. & sequitur Lancell. cit. cap. 12. ampliat.
p. num. 8.

Quam negligentiam considerat *Alex. all. nu. 5.*
vers. & in proposito, dū appellans quamprimū
59 potuit impetrare cōmissionem inspecta qua-
litate personæ, & distantia loci, & non impe-
trauit, quia tunc omnino negligens dicitur
iuxta *not. per glo. in l. p. C. de his qui vt indig. &*
ibi Bart. in verbo Quaro dicitur.

Quemadmodum pluries iudicatum fuisse appel-
lationem desertam, quando commissio non
60 fuit facta intra decem dies, testatur idem *Lan-*
cell. d. cap. 12. in præfatione nu. 67. cum sequent.
pluribus, vbi nu. 74. etiam tradit, quod quando
commissio fuit facta sequenti die post decem
statutos, licet de subtilitate iuris desertio erat
61 incursa, Tamen Rota de AEQVITATE con-
trarium iudicauit ob qualitatem, & grauita-
tem causæ, & modicissimam moram *Carpan. ad*
Statut. 131. nu. 433. lib. p. Faciunt etiam tradita
per Affl. decis. 79. nu. 3.

Et eo magis desertio commissa dicitur, per omis-
sam commissionem articuli, ex quo ipse *Nou.*
Constit. in tit. de appell. §. qui appellatione dispo-
nunt, quod appellans tenetur petere Iudicem
appellationis, & sic eidem appellanti incum-
62 bere onus etiam conseruandi instantiam ap-
pellationis constat, & consequenter commis-
sionem articuli impetrare, vbi desertionem
incurrere non velit appellans; Vnde tuta non
63 videtur conclusio firmata per *Ruginell. in d. tr.*
de appell. §. 6. glo. 2. cap. 5. sub nu. 9. dum commis-
64 sionem articuli factum appellati concernere,
non appellantis supponit.

Quandoquidem cum articuli commissio sit pars
substantialis appellationis, siue illius admis-
65 sionis, & eiusdem admissionis via, dum suc-
cedit loco Apostolorum, vt supra fuit proba-
tum, & admittit idem *Ruginel. all. cap. 5. nu. 5.*
66 *vers. quarta ratio, & nu. 6.*, Cum Iudex arti-
culi responsum dare debeat super admissio-
ne, vel denegatione appellationis loco Apo-
stolorum, vt repetit idem *Rugin. cit. cap. 5. n. 32.*
& docet Ludouis. decis. 573. sub nu. 14. vers. vbi
additur ratio; Eo ipso, quod articuli commis-
67 sionem non institit appellans, deseruisse dici-
tur appellationem, sicut deseruisset ille, qui
pro responsione Apostolorum non comparuis-

ſet in termino præfixo Tex. eſt in Clem. quamnis
de appellation. Rota deciſ. 34. tit. de appellation.
in antiquis, et deciſ. 178. p.p. diuerſ. Scaccia de ap-
pellationibus lib. 2. qu. 13. nu. 24. cum ſeq. quos ſe-
quitur Ludouiſ. citata deciſ. 573. nu. 2. & nu. 12.
68 Adeò quod neq; propter impedimentum ſu-
perueniens excuſaretur appellans; ab hac de-
ſertione Rota deciſ. 144. nu. 2. par. 2. diuerſ., &
ſubijcit Ludouiſ. all. deciſ. 573. nu. 13. Id quod ad-
mittere etiam videtur idem Ruginel. all. glo. 2.
cap. 2. nu. 29. & cap. 4. per totum, & cap. 5. n. 28.
69 Quia vbi ratio eſt eadem, idem ius ſtatui de-
bet vul. l. cum Prætor ff. de Iudicijs.

Neque negotium faceſcit, quod eo ipſo, quod
reſcriptum Senatus non exprimit, quod eo ca-
ſu appellatio deſerta intelligatur, ſi commiſ-
ſio articuli limitato termino non ſit facta, Vt
70 neceſſe fuiſſe putat Ruginel. rel. cap. 5. nu. 15. &
ſub nu. 28. verſ. quarta ratio; Nanq; in iure in-
dubitatum eſt, quod terminus ſtatutarius, ſub-
rogatus loco termini legalis, vt eſt hic, de quo
71 loquitur reſcriptum, ac etiam ſtatutum Me-
diolani 131. lib. p. & ſtat. 99. & 196. lib. 2. Subin-
72 telligitur reſtrictus eum eadem qualitate; quã
habebat terminus legalis viz. quod eo termi-
no elapſo, Et non impetrata commiſſione ar-
73 ticuli, Appellatio deſerta remaneret, Tex. eſt
in cap. ſæpè contingit verſ. quia tamen de appella-
tionibus, & per l. Præſes, vbi Bal. C. de appellat.
ſcribit Decius in cap. Perſonas nu. 10. de appella-
tion. & ibi Abb. in 3. not., Quam ſententiam am-
plè probat Alba conſ. 612. nu. 2. cum ſeq. vbi
multos alios adducit.

Quare eo ipſo, quod facta declaratione per Iu-
dicem à quo, quod committeretur articulus,
ſicuti ad ſtatutum diem pro reſponſione
Apoſtolorum comparere, & inſtare tenebatur
74 appellans, aliter deſertionem appellationis
incurriſſet; Ita commiſſionem articuli inſtare
ſtatim debebat poſt declarationem Iudicis à
quo; cum ille ſuccedat loco Apoſtolorum, Ali-
75 ter deſertio commiſſa dicitur; Faciunt tradi-
ta per Bar. in tr. de perempta inſtantia poſt prin-
cip. verſ. ſed pone, Vbi apertè tradit ſtatuto ſtã-
te, quod Iudex debeat definire cauſã intra mẽ-
ſem; Si hoc non perficit Iudex; dicitur perem-
76 ptà inſtantia cauſæ, quia illud tempus reſtri-
ctum ſuccedit loco temporis legalis.

Subrogatus enim eodem iure vtitur, quo vteba-
77 tur ille, in cuius locum ſubrogatur l. fin. C. de
tempor. appell. l. mortuo Iudice ff. de Iudicijs, & l.
2. C. de cõpenſat., & probat idẽ Bart. loco cit. verſ.
Præterea, Vbi inquit, quod quando lex mandat
cauſam finiri minori tempore, quam triennio,
78 puta anno, vel menſe, per illius temporis lap-
ſum expirat inſtantia, ſicut per lapſum trien-
nij l. p. C. de nauicular. lib. 11. quod repetit. Bar. in
verſ. ſi autem, Qui verſ. Vel poſſumus, concluſio-
nem limitat; quando inſtantia lapſa eſſet fa-
79 cto Iudicis, Non autem negligentia, vel dolo
appellantis.

Hanc ſententiam ſequitur Bal. in conſ. 20. lib. p.
& Alex. conſ. 42. nu. 3. lib. 3. Idcirco tranſacto
tempore, vt ſupra limitato, ad introducendam,
80 ſiue finiendam appellationem deſerta rema-
net appellatio ipſa, vt poſt Lancell. & alios pro-
bat idem Ruginel. de appell. §. 9. cap. p. nu. 17.
Oſaſc. deciſ. 7. nu. 6., & Tortus in proem. ſtat.
Papiæ nu. 363.

Corroboratur firmata concluſio dum Nou. Cõſt.
terminum legalem dierum decem ad appellã-
dum, reſtrinxerunt ad dies quattuor conti-
nuos poſt ſententiæ intimationem, non ex-
preſſa qualitate pænæ deſertionis; Et nihilo-
minus inſulſum eſſet hæſitare de deſertione
81 appellationis, Vbi appellans labi permitte-
ret dictum terminũ dierum quattuor ad pro-
ponendam appellationem, vt de ſe patet.

Præterea perpendi debet, quod dies aſſignati in
reſcripto, currere incipiunt à die appreſenta-
82 tionis, & petitionis eiuſdem executionis, cap.
ſicut de appellation., & cum verba reſcripti ſint
clara, nec in eis fiat aliqua diſtinctio, Nec nos
83 diſtinguere debemus l. de pretio ff. de public. &
tradit Angel. in conſ. 140.

Et ex his ſublata videntur ea, quæ ſumma ope, in
contrarium deduxit Eruditiſſimus Alciatus
84 in conſ. 32. nu. 9 cum plur. ſeq. lib. 6. tom. 2. Vbi
contra veram, & communem iuris concluſio-
nem apertè lapſus eſt (pace tanti viri) & ap-
pellationem non remanere deſertam, per non
impetratam commiſſionem articuli ab appel-
lante intra decem dies; Dum ſupponit termi-
num 20. dierum per Nou. Conſtitut. aſſigna-
tum appellanti ad proſequendam appellatio-
85 nem, currere tantum a die factæ commiſſio-
nis, nec appellantem teneri ad impetrandam
commiſſionem, niſi termino à iure communi
ſtatuto, Vbi appellatus per præuentionem, cõ-
miſſionem ipſam prius non inſtetiſſet

Namq, cum de veriori contraria concluſione ex
deductis conſtet, & id expreſsè cautum ſit per
reſcriptum, quod de forma dat Senatus Excel-
lentiſs. reliquum erit, Vt fundamentis per Al-
ciatum in contrarium deductis reſpondea-
tur; Et primo mouetur; quia licet verba Con-
ſtitutionis arctant appllantem ad proſequen-
dum appellationem intra viginti dies; Id ta-
86 men in elligi debet ad habilitatem, ideſt dum-
modo electus ſit Iudex, ſub quo fiat proſecu-
tio; Cum in lege ſemper præſupponantur cæ-
87 tera habilia l. qui teſtam. verſ. ſi non aliud de te-
ſtam. Et abſurdum arbitratur Alciat. loco relato
nu. 9. & 10. quod curreret tempus appella-
tionis, antequam ad ſit Iudex, coram quo cau-
ſa debeat agitari.

Verum procederent tradita per Alciatum, quo-
tieſcunq; appellãs ſumma ope egiſſet, vt com-
88 miſſio cauſæ, ſiue articuli fieret, & ſit electum
Iudicem haberet, coram quo appellationem
proſequi poſſet iuxta Tex. in l. fin. §. illud C. de
termino appell., Contrarium autem dicendum
eſt, quando ob propriam culpam, & negligen-
tiam appellantis non fuit facta electio Iudicis,
dum

89 dum non institit, etiam pluries appellās com-
missionem fieri, Quia tunc sibi, non alijs hu-
iusmodi mora, & negligentia nocere omnino
90 debet, & appellatio deserta remanet *cit. l. Illud*
C. de tempor. appell. Clement. sicut, & Clemen. quā-
nis de appell., vt post alios probat Cotta in eius me-
moriali verbo, statuto Mediolani cauetur; Vbi re-
gulam tradit, quod quotiescunq; lex vel statutū
91 cogit Iudicem ad expediendam causam in-
tra certam tempus, id intelligitur, si pars pe-
tierit, vel institerit per *Alex. cons. 164. col. vlt.*
lib. 2. Ad rem Faebin. contr. iur. lib. p. c. 19. & Lun
don. s. all. decis. 573. n. p. & 12. cū seq. ac scribit idē.
Alciat. nu. 6. & cauetur in statuto Mediolani 99.
92 *lib. 2. vbi Carp.*, dum prouisum fuit, vt in om-
nibus commissionibus faciendis vigore statu-
torum Mediolani, Vbi appellans citare fece-
rit appellatum pro obtinenda commissione, si
per ipsum non stetit, quin commissio sit facta,
tunc tempus non currit, & stat in suspenso; Er-
go à contrario sensu non citato appellato
93 pro commissione obtinenda, tempus currit, ac
desertio incurritur, ad rem *Cephal. cons. 708. nu.*
54. vers. ex quibus, & num. 55. & 56.

Quemadmodum minimè etiam procedit alia ra-
tio per Alciatum deducta, *num. 13.* ex traditis
per *Christoph. de Castellione*; quod scilicet, sicut
instantia compromissi non currit, nisi a die
94 acceptationis compromissi per arbitrum; Ita
idem dicendum de hoc tempore; Quia cum
facto compromisso arbiter retardauerit illius
acceptationem, per ipsum stetit, non per par-
95 tes, Et sic merito mora, & factum arbitri non
potest nocere partibus, vt probat *Bart. in tr. de*
perempta Inst. vers. aut opera Iudicis arg. l. p. l. fin.
ff. de col. bon. Alex. cons. 19. nu. 3. lib. p. & cōs. 164.
sub nu. 5. lib. 2., quos sequitur Ruginel. in all. cap. 5.
num. 23. In hoc autem casu mora consideratur
in appellante non impetrante Iudicem; Non
autem in ipso Iudice, idcirco ex diuersis non
benè infertur *vul. l. Papinianus ff. de minoribus.*

Idem dicitur de alio fundamento deducto sub
eodem *num. 13. vers. conforme*, dum probare ni-
titur tempus Iudici datum ad decisionē causæ
96 non currere, nisi a die appresentationis res-
cripti; Quia dato quod veru illud sit; Ex hoc
non infertur propterea; quod tempus non
currat, dum appellans rescriptum impetratū
non appresentat, quia propria culpa, & dolus,
eidem patrocinarentur contra disposit. *l. ita*
demum ff. de receptis arbitr. & l. Itaq; fullo ff. de
furtis, & probat Bart. in cit. tr. de perempta instan-
tia vers. vel possumus distinguere, Et tamē solam
appellantis negligentiam sufficientem esse, vt
98 deserta remaneat appellatio, satis superq; fuit
supra probatum, & decidit Imperator in *all. l.*
fin. §. Illud C. de tempor. appell.

Prout ex eisdem rationibus tolluntur ea, quæ su-
bijcit *Alciatus in seq. num. 14. 15. 16.* Non cur-
rere scilicet tempus ignoranti; Quia diuersum
valde est assumptum ipsum, ab omissione vo-
99 luntaria, & notoria negligentia appellantis
non instantis commissionem fieri, & in appel-
latione obdormientis, vt de se patet.

Præuentio verò appellati, de qua *Alciat. sub n. 17.*
in fine, & quam appellato competere tradit
etiam *Alex. all. cons. 19. nu. 5. & sequitur Rebuff.*
100 *ad Constit. Regni tit. de anticipationibus, ac Me-*
noch. de arbitrar. casu 204. num. 3. & 4. de quibus
Oldrad. tr. de rescriptis in præl. 7. nu. 127. & ad
præl. 17. num. 32. & 33. in fine, Sicuti volunta-
101 ria est, dum maluit præuenire appellantem,
vt commissio fieret, Ita ad necessarium actum
deduci nequit, Cum, quæ sunt meræ volunta-
102 tis, non subiaceant necessitati, vt exponit
Glo. in l. solet in fine, verbo qualitatem ff. de officio
Proconsulis. & lega. & ibi Bart. nu. 2. quam no-
tabilem esse tradit ibidem *Bal.* & ex qua infert
103 donationem gratis factam non inducere ob-
ligationem in futurum *Marsil. singul. 192. quem*
sequitur Menoch. cons. 201. nu. 64. Quamuis ali-
104 quando, quæ meræ facultatis erant à princi-
pio, ex post fiunt necessitatis, vt in actore, qui
cogitur prosequi Iudicium, de quo *Tex. in §. om-*
ne, & ibi Bart. num. p. in Auth. de litigios.

Doniq; dici non potest casum hunc fuisse omis-
sum à Nou. Const., Quia ex deductis patet per
restrinctionem temporis legalis facta a Nou.
Const., factam sub intelligi cum eisdem quali-
105 tatibus, quas habebat terminus legalis per
all. Tex. in cap. sæpè cōtingit vers. quia tamē de ap-
pell. & l. Præses vbi Bal. C. de appell. Dec. ind. cap.
persona nu. 10. de appell., & plenius Alba cit. cōs.
612. num. 2. & 3. In tantum, vt non impetrata
commissione articuli per appellantem intra
106 decem dies, (cum Iudex articuli succederet
loco responsionis Apostolorum) Appellatio
deserta omnino remaneret.

Et sic constat responsionem datam per Alciatum
primo argumento in contrarium facienti, &
respicienti negligentiam appellantis in non
107 impetranda commissione non subsistere; Dū
optime cognoscens Alciatus fundamentum
negligentiæ non habere responsionem; se ver-
tit *num. 19.* ad difugia, quod sit casus omis-
sus à Nou. Constit., Et tamen ex deductis ple-
nè liquet non esse casum omnissum.

Sicuti aliud fundamentum ad absurdum euitan-
dum; quod est solidissimum, dum hoc pacto
longe plus temporis habere appellans ad cō-
missionem articuli obtinendam, quam ipse
Iudex in eo diffiniendo, Quippe quam ipse-
met appellans in prosecutione, & diffinitione
obtinenda appellationis, quæ termino dierum
20. erat omnino terminanda, vt subijcit *Al-*
ciat. num. 8. & 20. ac probat Alex. d. cons. 19 sub
108 *n. 3. vers. nam si ita lib. p.* dum expressè probat
quod si admitteretur tale assumptum, seque-
retur, quod tempora finiendæ appellationis
109 esse possent longiora, quam essent de iure
communi; Et tamen intentio statuti, siue No-
uarum Constitutionum fuit prouidere, quod
causæ appellationis non protrahantur in lon-
gum, vt constat ex lectura earundem Consti-

tutionum, Quam concluſionem confirmat idẽ
Alex.in all.conſ.164.ſub num.6.verſ. Quia, dico
quod ſlz. abſurdum ceſſat, eo ſub prætextu,
dum appellatus potuit præuenire, Quia ad ſa-
turitatem fuit ſupra probatum non releuare
ſolutionem obiecti, quia quæ ſunt moræ vo-
luntatis, non ſubiacent neceſſitati.

Quinimo etiam abſurdum ipſum eo maius re-
110 ſultaret, nam vbi ſententia Alciati vera eſſet,
ſequeretur, quod eſſet in facultate appellantis
differre ad libitum appellationis cauſam, quod
nullo modo eſſe admittendum probat *Alex.d.
conſ.164.nu.10. verſ. & ſicut diximus lib.2.*, Et
111 tamen appellans ſumma openiti debet in
proſecutione appellationis *all. l.fin.§.illud C.de
tempor. appell. & Auth. ſed his eodem tit.*

Tametſi autem vera ſint tradita ab eodẽ Alciato
id fine dicti conſilij, dum ait, quod ſi in reſ-
cripto ponatur inſtantia decem dierum, intra
quos Iudex articuli expedire tenetur cauſam
112 articuli; ij decem dies non currant, dato
quod pars diſtulerit per menſem, reſcripti ap-
preſentationem, quod idcirco non extimabi-
tur abſurdũ; Nihilominus adhuc duo ſunt ad-
uertenda, Alterum, quod reſpicit validitatem
reſcripti, quod nullius effectus eſſe declarant
*Noua Conſtit. in tit. de reſcriptis, & tradit Oldr.
de reſcript. in pralud. 12. nu. 28.* Vbi illud intra
113 menſem non fuerit appreſentatum, Et ſic
dummodo intra tempus à lege municipali
ſtatutum appreſentetur, eius diſpoſitio alias
valida ſuſtinetur; Alterum eſt, quod reſcriptũ,
quod de forma conceditur, ſlz. ſi cauſa eſt ap-
pellabilis, & debito tempore appellatum, de-
cernendo interpoſitum tali die &c. Binas has
114 conditiones continet, ſimulq; declarat tem-
pus, quo fuit appellatio interpoſita, *Oldr. de
reſcriptis in pralud.7. nu.50. poſt Plotum in l. ſi
quando nu.115.C.vnde vi, & Rugin. de appell.in
præfatione nu.53. cum ſeq.*, Itaut deficiente ali-
qua ex ipſis conditionibus, nullius effectus
115 eſſe reſcriptum de ſe patet; Prout, ſi debito
tempore appellatum idcirco non fuiſſet, vt
tradit *Old.tr.de reſcriptis in pralud.12.ſub nu.13.
verſ. vt ſi dixiſſet.*

Quare licet etiam omnes conditiones in reſcrip-
to contentas purificaſſet appellans, Dum
differt reſcripti appreſentationem, non dici-
tur impeditus appellatus, quin ſententiæ exe-
qutionem interim obtinere valeat, abſq; in-
116 curſu attentatorum, cum nullum impedi-
mentum, nec præceptum, appellatione pendẽ-
te, ſibi fuerit notificatum, *Lancell.de attent.cap.
2. olim 12. nu. 27. et is Rol. conſ.77.nu.27.lib.2.
Senator. Bell.tr.de his quæ incont. fiunt c.27.nu.4.
lib.2.quos ſequitur Oldrad.de reſcript.d.prælud.7.
ſub nu. 50. et pralud. 12. nu. 23.* Itaut per reſ-
cripti dilatam appreſentationem damnum ſu-
bire interim cogatur appellans, non appella-
tus, & idcirco non releuare patet adductum
fundamentum per Alciatum.

Propterea ceſſat etiam quidquid pro ea parte af-
firmare videtur *Rugin. in all.cap.5.præſertim n.
15. et 28.* Vbi admittere videtur appellationẽ
non remanere deſertam ob non petitam com-
miſſionem, cum hoc non requirant litteræ ap-
pellatoriæ, vt ille inquit; Quia, vt iam amplè
117 fuit probatum, terminus legalis, reſtrictus
in reſcripto, intelligitur reſtrictus cum eiſdem
qualitatibus, vt poſt *Baldũ in l.Præſes C. de ap-
pell.& Dec.in cap. perſonas nu. 10.de appell.pro-
bat Alba all.conſ.612.n.p. & 2.* Et ſic ſubroga-
118 tus ſequitur in omnibus naturã ſubrogati *l.
mortuo Iudice, et l.fin.C.de Iudic.de quo Ruginel.
all.cap. 5.nu.7.* cui obiecto minimè ſatisfacit.
119 Et ita reſpondi ſuperiori menſe Nouembris
1636. fauore Io. Pauli Contini appellati con-
tra Lazarum Campagnanum appellantem, qui
obtinuerat declarationem à Iudice à quo,
menſe Iunij, vt committeretur articulus, &
nil vlterius egerat, nec vnquam inſtaurat, vt
commiſſio fieret, minuſq; Continum citari
curauerat pro commiſſione ipſa facienda, vt
diſponit ſtat.99. lib.2. Quam deſertam reman-
ſiſſe appellationem probaui. Et ita iudicauit
Egr.I.C.Colleg.Mediol.D.Ludouicus Moneta.

DEueniendo ad ſecũdam propoſitam quæſtio-
nem, an lapſo termino dierũ decem, & nulla
facta declaratione per Iudicem articuli, Ap-
pellatio deſerta dicatur, vel potius ea admiſ-
ſa cenſeatur, Et prima facie appellatio-
nem remanſiſſe deſertam dicendum vide-
120 tur, Quia, cum longe diferat Iuriſdictio Iu-
dicis a quo, à Iuriſdictione Iudicis articuli,
qui tanquam delegatus ſpecialis Senatus Ex-
cellentiſs. virtute reſcripti, pro cuius execu-
tione facta fuit commiſſio, limitatam habet
Iuriſdictionem, declarandi ſcilicet, an cauſa
ſit appellabilis, vel ne, intra decem dies; Eo
121 elapſo tempore expirata dicitur illius Iuriſ-
dictio, Intantum, vt neq; etiam partium con-
122 ſenſu poſſit prorogari terminus ipſe *Gl.in cap.
indultum de reg.iur.in 6. Alex. conſ.89.nu.2.lib.
7.Crau.conſ.119.nu.2. & Ruginel. de appell.§.6.
glo.2. cap.7.num.2.* & conſequenter deſerta re-
manſit appellatio, vt de ſe patet.

Iudex autem à quo, non habet reſtrictam Iuriſ-
dictionem intra certum tempus, qui poteſt ci-
tò declarare, vel pluries prorogare terminum
ad dandum reſponſum, Et qui idcirco non reſ-
123 pondendo videtur appellationem admiſiſſe,
vt poſt alios tradit *Papienſ.in forma reſponſ. Iu-
dicis à quo Verbo ſi Vicarius*, Vbi *Additionator,
& ſequitur Ruginel. all. §.6.glo.2.cap.5. nu.27.
& cap. 6. in princip.* Quod non contingere po-
teſt in Iudice articuli.

Accedit, quod verba reſcripti requirunt certam,
124 & expreſſam declarationem Iudicis articuli,
admittendo, vel reijciendo appellationem, vt
125 verba ipſa ſonant, quibus omnino inhærẽdũ
eſt *l.p.§.in re igitur ff.de exer.act., & probat idem
Ruginel. loco relato nu.16.* Ergo non poſſe indu-
126 ci tacitam illius admiſſionem per ſilentium,
& taciturnitatem, patet, & expreſsè ſcribit *Ru-
ginel.*

ginel. in citato §. 6. glo. 2. cap. 8. nu. p.
Maximè, quia appellatio non deuoluit, nisi prius
127 causam esse appellabilē pronuntiet Iudex, vt
docet *Gabriel. cons. 35. nu. 4. cum seq. nu. 7. vers.
idcirco lib. p. Contard. ad l. p. C. si de moment. pos-
sess. nu. 13. & 19.*

Et hanc partem vti veriorem amplecti videtur
Ruginel. all. cap. 5. glo. 2. nu. 33. cum seq. Dum
tradit, quod vbi Iudex articuli ad declara-
tionem non deueniat non obstante frequenti
instantia appellantis, quod per se non stabat;
Obtinere tentaret ipse prorogationem dicto-
rum dierum decem; & iterum in ea præsen-
128 tanda protestari, Quia hoc pacto appellanti,
& appellato esset consultum *Iuxta §. hoc quo-
cunq; in Auth. vt spons. larg.*; Et si postea non
129 sequeretur declaratio, id culpa Iudicis fiet,
quæ alijs nocere non debet *arg. l. Vnica in fin.
ff. vt omnia Iud. & l. non debet ff. de reg. iur.*, Cum
in præiudicium partis illud tempus currere
non debuerit *Auth. item si C. de tempore appell.
Castr. cons. 144. col. p. lib. p. & post multos alios
Vant. de nullit. ex deffens. Iurisd. nu. 55. vers. &
propterea.*

Præsertim cum de facili per recursum ad Senatū
posse tolli tale impedimentum Iudicis non
130 proferentis, vt innuit *Ruginel. loco relato, ac
ferè in his terminis probat Gallia cons. 82. n. 40. &
41. post Crau. cons. 270. per totum*; Ratio est, quia
131 Iudicis negligentia non solet excusare par-
tem, quæ potuit ad superiorem reccurrere, &
sibi consulere, vt post *Bart. tradit Surd. cons. 223
132 n. 27.*, Et vbi pars non reclamat, Tunc dici-
tur non solum interuenire Iudicis negligen-
tiā, sed etiam ipsius partis appellantis culpa,
cui idcirco est imputandum desertio appella-
tionis *Alex. cons. 72. n. 5. in fin.*; *& n. 7. lib. 6.
Surd. cons. 8. nu. 4. & cit. cons. 223. n. 27. vt post
Cottam in eius memoriali verbo statuto Mediola-
ni tradit Tortus ad stat. Papia in Præfat. n. 933.*

Insuper, vbi hæc admitteretur cōclusio per silen-
tium slz. Iudicis articuli admissam censeri ap-
pellationem, locus de facili fieret fraudibus,
dum appellans, qui appellationis admissionem
à Iudice articuli obtinere desperans, operam
nauaret, ne ad aliquam declarationem deue-
niret Iudex in termino dierum decem; Vt eo
elapso, & non facta declaratione expressa;
Admissa post ea censeretur appellatio. Quibus
133 sanè fraudibus obuiam ire; & occurrere de-
bere Iudicem probat *Tex. in l. in fundo ff. de rei
vendit. Menoch. cons. 188. nu. 10.*

Pro qua conclusione confert id, quod subijcit
idem *Ruginel. in all. §. 6. glo. 2. cap. 6.* dum tenet,
quod non secuta declaratione Iudicis articuli,
134 denuò committendum sit articulus, Cum
actus possit reiterari, quando per primum
non fuit satisfactum menti concedentes *Felin.
in cap. 2. de tregua, & pace, Cumano cons. 14. &
Roman. cons. 504.* Vt dicitur, quando cōmissa est
causa alteri consulenda, & consultor omisit
135 dare consilium, Quia tunc teneretur Iudex
iterum alteri cōmittere *Scala de Cōsil. Sap. lib.
2. cap. 23.* quia ex quo semel fuit causa cōmissa,
136 Iterum committi debet *arg. l. Pater §. Quin-
decim ff. de leg. 3.*

137 Postremò loco cōsiderādum est, quod ge-
sta à Iudice sunt adeò stricti iuris, vt nihil cōti-
neant præter ea, quæ exprimuntur, vel veniūt
in necessariam consequentiam expressorum,
vt per *Osascū decis. 64. per totū, probat Surd. cōs.*
138 *189. n. 37. cum seq.* Cum ergo silentiū Iudicis
per necesse non iudicat admissionem appel-
lationis iuxta *reg. l. qui tacet ff. de reg. iur.*; Re-
gulis, repugnaret ex silentio Iudicis deducere
velle admissionem appellationis.

AEQVIOREM tamen contrarium esse senten-
tiam videtur; nempe per silentium Iudicis
(vbi considerari nullo modo possit negligen-
tia appellantis) admissam censeri appellatio-
139 nem, vt expressè probat Lapus *Alleg. 104.*
qui in terminis loquitur de Iudice à quo, qui
nullum dedit responsum per Apostolos; qui
appellationem admisisse censetur, Hanc sen-
tentiam comprobant *Anch. cōs. 228. & Bal. cōs.
242. lib. 1. Vestrius in eius praxi cap. 3. nu. 36.
lib. 3.* Quasi velint dicere, quod frustra decisio
140 expectatur, de eo, quod tacitè subintelligi-
tur *l. non rectè C. de fideiuss.*, *in terminis Lancell.
de attentat. in præfat. nu. 53. & 57. quos sequitur
Ruginell. all. §. 6. glo. 2. cap. 5. à num. 8. vsq.
ad nu. 32.* Vbi ad contraria respondit, & hanc
partem, vti veriorem, & AEQVIOREM am-
plectitur, quam conclusionem etiam firmat in
eodem *§. 6. glo. 7. cap. p. nu. 43.*, Hoc enim pac-
to vtriq; parti consultum remanet, vt supra de-
141 duximus *per l. primam, vbi Castr. & Alex. ff. si
quis caut. Dec. cons. 356. & 377.* Etiam in causa,
quæ de sui natura, non sit appellabilis, vt eru-
142 ditæ probat *Bimmerit. cons. 291. num. 2. & 3.
Contard. de mom. possess. lim. 28. nu. 11. Rugin. d.*
143 *cap. 5. nu. 11.* Quia in dubio pronunciandum
est, appellationem esse admissam per silentiū
144 Iudicis, Cum taciti, & expressi par sit virtus
*l. cum quid ff. si cert. pet. resp. Cur. Iun. cons. 4. nu.
17. & seq.*

Neq; obstant in contrarium adducta, Quia in hac
materia admittendæ, vel denegandæ appel-
145 lationis, Equiparantur Iudex a quo, & Iudex
articuli, *vt tradit ibidem Rugin. d. cap. 5. nn. 6. 22.*
146 *& 29.* Quia idem ius statui debet, vbi eadem
militat ratio *l. cum Prætor ff. de Iudicijs*.

Prout fundamenta in contrariū allegata semper
præseferunt negligentiam appellantis, Vnde
147 ipsa exclusa negligentia, cessant obiectiones
vnl. cap. cessante de reg. iur. Recursusq; ad supe-
riores non dicitur necessarius, Cum ad abun-
dātiorem cautelam illum proponant scriben-
148 tes, & præsertim *Ruginel. locis citatis*; Et super-
uacaneum sit ad aliud remedium confugere,
149 Vbi magis vtile pro se quis possit habere
iuxta *l. si quando ff. de leg. p. & l. domus de con-
trah. empt.*

Et ita iudicaui anno 1634. dum Iudex eram fa-

uoro D. Virginiæ Beccariæ in causa pendente
150 cum DD. Medis, & proinde facta fuit com-
missio appellationis.

SVMMARIA.

Vassalli culpa re perempta feudo ipso tanquam negligens, & re feudali abutens decidit nu. 1.
Meliorationes notabiles finita Inuestitura feudali sine dolo, & culpa Vassalli ad ipsum spectant, & eius hæredes ex maiori Aequitate nu. 2. & eur nu. 3.
Vassalli facto, vbi feudum ad Dominum directum deuoluitur expensas meliorationum, acquirit Dominus nu. 4.
Domini directi est in facultate, vel soluere expensas meliorationũ, vel pati, quod ædifitiũ collatur n. 5.
Materia directi ædifitij æstimanda est nu. 6.
Feudatarius bona fide ædificans ratione iuris, & vtilis Dominij in re feudali potest impensas repetere, vel retẽtione vti donec æstimatio sibi soluatur, aut Dominus patietur ædifitiũ tolli, & remoueri nu. 7.
Melioramentorum tria sunt genera nu. 8.
Quæ sint melioramenta naturalia, quæ industrialia, & quæ ciuilia nu. 9. & 10.
Hæredes Vassalli possunt vti retentione rei feudalis quousq; ipsis pretium seruitutis emptæ, & acquisitæ fuerunt solutum nu. 11.
Melioramentorum ipsorum valor de Aequitate æstimari debet non autem ædifitij diruti nu. 12. & 13.
Dominus ad solutionem expensarum tenetur non autem hæredi Vassalli rudera, & saxa tradere nu. 13. & 14. Vbi Garzia contra opin. traditur.
Aedificatum solo cedit nu. 15.
Aedificium constructum in feudali solo, feudale est, & feudi natura accipit nu. 16.
Melioramentorum æstimatio fieri debet secundum tempus restitutionis non autem habita ratione temporis, quę facta fuerunt nu. 18.

Melioramenta facta in re feudali an extimari debeant iuxta valorem ædifitij, vel potius materiæ. Cap. CXXVI.

ACtum fuit supra in *cap. 101. n. 184.*
quod Vassallus ex fructibus feudi
tenetur ad reparationes, & refe-
ctiones Arcis feudalis, etiã ne res
deterior fiat, aut corruat, Quia
vbi culpa Vassalli res periret, à
1 feudo ille caderet tanquam negligens, & re
feudali abutens, *vt post Affl., & alios probat
Garzia tr. de expensis cap. 12. nu. 70. cum seq.*
Quatenus autem meliorationes notabiles fecis-
set Vassallus eæ finita Inuestitura feudali, vel
per cursum temporis, vel per lineam finitam,
vel aliter sine culpa, aut dolo ipsius Vassalli,
Indubitanter spectant ad ipsum Vassallum,
2 Et eius hæredes, si ex industria Vassalli factæ
fuissent, *vt post Aluarotũ,* & alios probat *Clar.
§. feudum. qu. 88. n. p., & nouiss. scribit Cæsar Ar-
geli. tr. de legit contrad. qu. 20. nu. 30.* Vbi tra-
dit maiorem AEQVITATEM postulare, vt
melioranti, siue eius hæredibus debeantur
3 meliorationes, quàm Domino feudi; Cum hoc
pacto alliciantur homines ad res augendas, &
meliores reddendas, quod valdo interest Rei-
publicæ.
Quia, vbi facto Vassalli feudum ad Dominum di-
rectum deuolueretur, Tunc etiam expensas
4 meliorationum acquireret Dominus *arg. l. 2.
& fin. C. de iure emphyt., vt probat Paris. cons.
55. nu. 24. lib. 3. & scribit Scraderus de feudis par.
9. sect. 2. nu. 30. lib. p.*
Qualiter autem æstimanda sint melioramenta ip-
sa, Si eorum valorem soluere vellet Dominus
directi hæredibus Vassalli; Cum in eius sit fa-
cultate, vel soluere huiusmodi expensas me-
5 liorationum, Vel pati, quod ædifitium tolla-
tur secundum *Tex. in cap. p. §. si Vassallus; In tit.
hic finitur lex, & probat Clar. all. qu. 88. sub nu. p.
in fine, & ante eum Dec. cons. 218. & Guidopap.
decis. 196. & decis. 438.*
6 Et materiam siue ruderam diruti ædifitij æsti-
mandam esse tradit *Iacobus de Belvisio per Tex.
in d. §. si Vassallus, & not. in l. sed, & si quod ff. de
vsufr., quem seq. Beron. q. 96. sub. n. 4. vers. si verò
feudum*, vbi hanc esse magis communem opi-
nionem affirmat, quem refert *Clar. all. qu. 88.
sub. nu. 2. vers. reperio tamen*, & ibi scribit *Beron.*
quod cum Feudatarius bona fide ratione iu-
ris, & vtilis Dominij in re feudali, ædificaue-
rit; potest impensas repetere, vel retentione
7 vti, donec æstimatio sibi soluatur; Aut Domi-
nus patietur ædifitium tolli, & remoueri *arg.
§ certè illud, Instit. de rer. ũ diuis. Bal. & Salyc. in
l. 2. C. de rei vendic., & seq. Guidopapa decis. 149.*
8 Melioramentorum autem tria esse genera tra-
dit ibidem *Beron. nu. p.*, Cum quædam sint
naturalia, quædam industrialia, & quædam
9 ciuilia; naturalia sunt, in quibus sola natura
operatur absq; opera, & industria hominis,
Industrialia sunt, in quibus plus *hominis in-*
dustria, quam natura operatur, Ciuilia verò
10 sunt, in quibus solum operatur industria, & ni-
hil efficit natura, vt reales seruitutes, Iurisdi-
ctiones, immunitates, & id genus, de quibus
Guidopapa all. decis. 149. quæ idcirco dicuntur
fructus ciuiles, in quibus sola hominis diligen-
tia, siue industria interuenit, *Bar. in l. ex diuersis
ff. de rei vendicat. per Tex. in l. si nauis ff. eod. tit.,
& l. si domũ C. eodẽ tit. Beron. all. qu. 96. n. 5. & in*
11 *fine*, Vbi apertè probat hæredes Vassalli posse
vti retentione rei feudalis, quousq; ipsis prætiũ
seruitutis emptæ, & acquisitæ fuerit solutum.
De AEQVITATE tamen contrariam sententiã
veriorem esse scribit *Bal. in cap. p. §. si Vassallus
nu. 4.* Videlicet, vt extimetur valor ipsorum
12 melioramentorum, non autem ædifitij diruti,
& ita obseruari de consuetudine repetit etiam
idem *Bal. in Auth. excipitur post nu. 2. C. de bonis
quæ liber.*; Quem sententiam AEQVIOREM
esse

esse probat *Clar. in alleg. qu. 88. sub num. 2. in fine*. Vbi, in hac sententiam refert modernum *Paris. in consuetud. Paris. feud. §. p. glo. 5. nu. 98.* Et quam sententiam admittit *Garzia tr. de expensis, melior. cap. 12. sub num. 85. & vers.* Neq; potest dicere Dominus per *l. domum C. de rei venditione*, habita ratione melioramentorum voluptatis, vtilium; & necessariorum, Et hoc de AEQVITATE, ne Dominus ditior fiat cum aliena iactura, & habeat Vassalli substantiam sine vlla causa.
13 Qui Dominus ad solutionem huiusmodi expensarũ tenetur, non autem heredi Vassalli rudera, & saxa tradere, vt post *Guidopap. probat, Dec. cons. 518. & sequitur Garzia d. nu. 85. in fine,*
14 Quamuis *seq. vers.* ex quibus videbatur; In
15 contrariam sententiam inclinare ea ratione, quod ædificatum cedat solo, vt inquit *Bal. in l. p. §. de rerum diuers.* Maxime ne detur via Vassallis defraudandi Dominum, ne vnquam feudũ ad Dominum reuertatur sumptibus multiplicatis, quos Dominus soluere nequeat, Et propterea meliorationes pertinere ad Dominum,
16 Aedificium constructum in feudali solo esse feudale, & feudi naturam accipere, vt post *Cassan. in consuetud. Burg. rubr. 4. §. 13. sub nu. 6. vers. Aduerte tamẽ scribit Garzia sub d. nu. 85. vers. ex*
17 *quibus videbatur*; Verum cum prima opinio in AEQVITATE fundata sit, ab ea non recederem, si casus euenerit.
Quàm æstimationem fieri debere secundum tem-
18 pus restitutionis, non autem habita ratione temporis, quo facta fuere melioramenta, tradit ibidem, *Addition. ad Clarum litt. C.* vlz. Hieronymus Giacarius, qui hoc idem dixisse affirmant in eius collectanea *com. opin. verbo melioramẽta nu. 5. de qua materia latè Garzia d. tr. de expensis pleno cap. 24. Ad rem Natta cons. 256. nu. 4. post Bal. in l. domus hæreditarias ff. de leg. p.*

SVMMARIA.

Incremẽtum latens, quòd fit per alluuionẽ ad Vassallum pertinet, directum verò, quod fit per Insulam natam in flumine è regione fundi feudalis Domino acquiritur num. 1. & 2.

De Aequitate autẽ vtrumq; acquiritur Domino nu. 3.

Incrementum accedens feudo, absq; industria Vassalli, respectu proprietatis acquiritur Domino directi, respectu vtilis Dominij Vassalli num. 4.

Incrementum latens ad Vassallum respectu vtilis Dominij indistinctè pertinet, & sine noua apprehẽsione statim cum ipso feudali fundo potest possideri nu. 5. limit. duobus modis num. 6. 7. 8. & 9.

Cum certum iugerum numerus est datus taxationis vicem sustinet num. 10.

Vassallus non tenetur nouam Inuestituram suscipere pro incremento num. 11.

Iure foculariorum concesso an illorum augmentum spectet ad Dominum directi num. 12. & 13.

Incremẽtũ cõtingens in re feudali ad Dominũ spectat quo ad proprietatem. Cap. CXXVII.

PRæcedentem conclusionem in feudali materia insequitur alia Quæstio, an slz. incrementum contingẽs in re feudali fit ipsius Feudatarij, An potius Domini directi, In quo dubio distinguit *Clar. de feudis alleg. qu. 88. nu. 3.* inter crementum latens, quod fit per allu-
1 uionem, & incrementum discretum; quod fit per Insulam natam in flumine è regione fundi feudalis, Et hoc discretum absq; difficultate
2 acquiri Domino directi tradit ibidem *Clar. cit. num. 3.* latens verò ad Vassallum pertinere dicit *Glo. in cap. p. §. si quis de manser. verbo reseruauit Ruin. cons. 7. num. 11. in fin. lib. p.*
De AEQVITATE tamen vtroq; casu ad Dominum pertinere huiusmodi incrementa probat
3 idem *Clar. sub d. num. 3. in fine*, ea ratione, quod cum proprietas feudi sit Domini directi; quidquid illi accedit accrescere deberet Domino, nisi aliter ex tenore ipsius Inuestituræ appareret, & propter ea AEQVIVS, esse affirmat, quod omne incrementum accedens feudo,
4 absq; industria Vassalli, respectu proprietatis acquiratur Domino directi, respectu verò vtilis Dominij acquiratur Vassallo.
Hanc sententiam sequi videtur *A. mo tr. de alluu. pleno cap. 11. præsertim sub nu. p. vers. Alia, & nu. 2. 5. 8. 9. 11. & 13. post Ardizonẽ in eius Epitome feudorum in cap. 138. in fine,* Qui *Aim. sub nu. 10. vers. cuius itaq; & num. 11.* apertè tradit incrementum latens ad Vassallum indistinctè per-
5 tinere, respectu vtilis Dominij, & sine noua apprehensione statim cum ipso fundo feudali illud posse possidere *per l. Item si fundi §. huic vicinus ff. de vsufr.*
Et qui Auctor *num. 12.* duos excipit ab ea con-
6 clusione casus, Quorum alter est, quando expressè fit in Inuestitura prohibitum, ne Vassalli fit incrementum, cuius Inuestituræ sen-
7 sum diligenter semper fore inspiciendum ait in proposito *Martin. Laudens. in cap. p. §. si quis de manser. num. 6. & §. rursus num. 17. tit. si de Inuest. feudi fuerit controuersia.*
Alter est, quando tacitè fuit prohibitum, vlz. latifundij alicuius particula mensura taxata,
8 Vti ex Semproniano prædio ducentum iugerum iugera dena concesserit Dominus; Tunc enim incremẽtum intelligitur reseruasse Dominus directi *arg. l. Rutilia Pola ff. de contrahend. empt. & l. in agris, at l. lacus ff. de acquir. rerum do-*
9 *minio,* Cum feuda tunc videantur habere naturam agri limitati, & lacus, qui per alluuionem non augetur.
Namque cum certus iugerum numerus datus
10 sit, Nihil amplius debetur, quia taxationis vicem hoc sustinet, vt habetur in *l. cum certus ff. de trit. & vino lega arg. l. Iulianus §. si Titius ff. de act.*

act. empti, vt explicat Aimo d. cap. 11. nu. 12. Vbi sequenti *vers.*, alias fortiores adducit rationes; *Et num. 16.* docet non teneri Vassallum,
11 nouam Inuestituram suscipere pro incremento, *post Aluarottum in d. §. si quis de mensur. nu. 7.* Circa hanc principalem quæstionem conferunt tradita per *Andream Georgiũ alleg. 43. per totũ,* Vbi tractat quæstionem, quando per Principẽ concessæ fuerunt quædam iura focúlariorum super aliquos pagis, aut oppidis, An auctis
12 focularijs, Illud augumentum spectet ad Dominum directi, an autem ad Vassallum, siue Donatarium, In qua causa lata fuit sententia
13 per Reg. Cam. quod vbi concessio expressa summa foculariorum contineret, augumentum ad Fiscum spectaret, vbi verò in genere concessio esset, tunc ad Vassallum pertineret.

SVMMARIA.

Nun. Constit. Mediolani circe immunitatem 12. liber. concurrunt cum l. si quis decurio Pater. C. de decur. lib. 10. num. 1.

Immunitas dicitur beneficium latissimè interpretendum num. 2. & 58.

Natus statim decedens. habetur, ac si natus non esset mortuus num. 3. & 17. 18.

Viuus nascens naturaliter viuere nequens, vt sexto, vel octeno mense habet, si natus non esset, nec fit locus eius hæreditati num. 4.

Contrariũ de Aequitate in materia immunitatis n. 5.

Testamentum vt rumpat tanquem post humus vel vt num. 12. filiorum compleat sufficit, vt partus edatur viuus num. 6.

L. quod certetum, & l. Vxoris aborto de posth. hæred. inst. declarantur num. 7. 8. 9. 10. 36.

Afflictus reprehenditur num. 11. & 28.

Partus viuus, & perfectus editus licet paulò post moriatur non habetur, ac si natus non esset, vt abortus natus mortuus num. 12. 13. & 29.

C. nom, & ego de Verb. signif. declar. nu. 14. 15. & 16.

Fundamento erroneo sublato cessat conclusio. nu. 18.

Partus octimestris viuere potest n. 18. 19. 20. 44. 45. & 46. & rumpit testamentum nu. 21. de veriori, & Aequiori num. 22.

Mulieres in Nazu Insula omnes octano mense pariunt, & partus viuunt num. 20.

Opinio Doctoris liberans quẽ à mulieribus beniguior, & Aequior interpretatur num. 23.

Partus Vitalis censari debet, cũ viuus nascitur n. 24.

Senatus Mediolani iudicatum num. 25. & 26.

In qualibet materia, siue succedẽdi, siue rumpẽdi testamentũ, siue alio sufficere, quod partus nascatur integer, & viuus licet statim decedat num. 27.

Partum viuum nasci sufficit, licet viuere non possit num. 29. 60. & 62.

Natus 5. 6. 8. 10. & 11. mense viuere potest nu. 30. 40. & 41. cum sequ.

Natus in dubio non præsumitur mense inhabili ad viuendum, sed habili num. 31. & 53.

Inditium obstetricum certam rationem non habet, & præualere non debet præsumptioni naturalis n. 32.

In materie consequenda immunitatis 12. fil. secundũ Constit. Mediolani sufficit, si paratus in vtero viuet num. 33.

Cancellaria Senatus Mediolani formule circa partũ in materia immunitatis 12. fil. declaratur nu. 34.

In meterie duodecim filiorum sufficit, quod duodecim filij eodem tempore vixerunt num. 35. & 74.

Hominis multiplex parcendi tempus datum, & cur num. 37.

Omnes animantes præscripta habent pariendi tẽpora, solus homo indiscreta, & confusa num. 38.

Mulieres etiam decimo mense pariunt, & vndecimo num. 39. & 40.

Natus sexto mense duobusq; diebus dicitur iusto tempore natus num. 42.

Nati octano mense cur viuere nequeunt num. 43.

Aliquando viuunt, & quare num. 44.

Astrologorum reprobatio num. 46. & 47.

Astra inclinant, non necessitant num. 48.

Natus in materia 12. fil. sufficit, quod secundũ regulam natura probabiliter viuere possit num. 49.

Post nonum, vel decimũ mẽsem fatus dicitur absolutus, & ei maternum alimentum non sufficere n. 50.

Maturatio in fructibus crassioribus non tàm cita est, quàm in tenuioribus num. 51.

Gemini vnde confirmationem habere dicantur nu. 52.

Ad impossibile nemo tenetur num. 54.

Probatio, quod gemini nati sint nono, vel septimo mense est impossibilis, & cur num. 55.

Dies Conceptionis est incertus num. 56.

Fisco onus probãdi incumbit geminos natos fuisse tẽpore, quo viuere nõ poterant, cum iur s præsumptio sit eos natos tẽpore, quo viuere possẽt n. 57. & 62.

In dubio de Aequitate pro immunitate iudicandum est num. 59.

Senator Hieronymus à Basilicapetri num. 61.

Sutor nihil vltra crepidam num. 63.

Carulus Ciualerius I. C. num. 64.

Mortuo vno ex vndecim iam natis ante declaratiõẽ & natiuitatẽ duodecim immunitas etiam sortitur suũ effectum nu. 65. & cur nu. 68. & 69. 70. 74. & 75. & ita iudicatum à Sen. Mediolani num. 78.

Immunitas 12. fil. in Domino Mediol. habet effectum à die petitionis, viuo tamen edito partu nu. 66.

Decretum Senatus, & ita fuit iudicatum ab illo Senatu num. 67.

In ventre positus priuato habetur ad sui fauorem, quando proximum est tempus nu. 68.

Liberi postea mortui prosunt ei, qui propter numerum liberorum excusatus fuit à tutela nu. 71.

Priuilegij vbi aliquæ reliquia restant, licet causa finalis ipsius cesset, non cessat tamen priuilegium num. 72. 73.

Ventre pregnante mortuo Patre nihilominus beneficium immunit. 12. fil. competit ex iudicato Senatus Mediolani num. 77.

Immunitas 12. filiorum durat etiam post obitum Patris, etiam si ex filijs moriatur, vel religionem ingrediatur, modo alij in communione bonorum paternorum viuant num. 78.

Affertur iudicatam Senatus Mediolani num. 79.

Immunitas durat quousq; ex duod. filijs si ad bonorũ

diuisionem

diuisionem non fuit deuentum nu. 80.

Defuncto vno ex filijs superstite nepote, siue nepotibus ex illo Pater de iure cōm. gaudet immunitate n. 81

Plures nepotes ex vno filio repræsentant tantum eorum Patrem, scilicet. vnum tantum filium ad obtinendam Immunitatem nu. 82.

Nepotes ex filio, licet viuo Patre non prosint, eo tamen mortuo habentur loco vnius filij, etiam quo ad munera personalia nu. 83.

Nepotes an, & quando faciant numerum cum alijs filijs de iure communi, & quid de Aequitate nu. 84. vsq; ad 93.

Immunitas duodecim filiorum quare concessa dicatur nu. 85.

Nou. Const. Mediolani excludunt nepotes à numero 12. filiorum nu. 93.

Immunitas 12. filiorū non solum extenditur ad bona acquisita postea, viuente Patre, sed etiam ad acquisita per fratres in communione viuentes n. 94.

Et decreta sæpè declarauit Senatus Mediolani n. 95.

Quemadmodū etiam causa extēditur ad collectos impositos ratione mercatura nu. 96. 97. 98.

Quamuis Nou. Constit. Mediolani contrarium statuere videantur nu. 99. & fauore Mercatorum iudicauit Senatus Taurinensis nu. 100.

Immunitas prodest fratri habitanti cum alio fratre immuni ob numerū duodecim filiorum nu. 101. & 103. & ita iudicatum Mediolani nu. 102.

Fratres in communione viuentes, vt socij partem habent in qualibet parte bonorum nu. 104.

Fratres dicuntur socij nu. 105.

Onera spectantia bonis alterius fratris communibus cum fratre, distingui non possunt nu. 106.

Ob communionem, vel societatem inhabiles gaudent benefitio habilium nu. 107.

Immunitati non officit, quod vnus ex duodecim filijs instituat hæredem extraneum, à quo hæreditas adita sit, dummodo ad bon. diuisionem non procedat cum fratribus defuncti nu. 108. separatioq; bonorum facta ab extraneo non præiudicat fratrū immunitati nu. 109.

Communio bonorū consideratur inter fratres à Nou. Constit. Mediolani, & Senatus consultus nu. 109.

Hæres extraneus institutus ab vno filiorū, facta diuisione cū alijs fratribus defuncti, amittit immunitatem, & quomodo nu. 110. 111. & 112. per quam institutionem dicitur facta bonorū alienatio n. 113

Immunitas 12. filiorū extenditur etiam ad onera bellica, vel eius causa imposita, ac militū hospitationē de Aequitate, & cur nu. 114. & ita decisum à Senatu Taurin. nu. 115. De Iur. Nou. Constit. Mediolani expressa sunt onera, à quibus eximit immunes nu. 116,

Immunitas 12. filiorum est clausa in corpora Iuris, quæ non censetur reuocata per Principem reuocantē generaliter quascunq; immunitates n. 117.

Lex loquitur omni tempore, etiam belli nu. 118.

Lex est dogma commune prudentum Virorum n. 119.

Immunes ob 12. filios ob necessitatem Principis tenentur ad solutionem oneris impositi nu. 110., & cur nu. 121. Vbi aliorum facultates non suppetant nu. 122.

Exemplum affertur Dominij Mediolanensis anni 1635. nu. 123.

Immunitas publicorum interpretum ob necessitatem Principis cessat quo ad onera, & exemplum affertur in Ticinensibus nu. 124.

Declaratio Potentissimi Regis Philippi II. pro Immunitate public. Interpretū Academiæ Ticinē. n. 125.

Immunitas cōcessa filio Interpreti publico extenditur etiam ad Patrem, in cuius est potestate, & fratres in communione viuentes, & cur nu. 126

Filius gaudet immunitate Patris nu. 127.

Immunitas duodecim filiorum, & ratione contractus magis est priuilegiata, quam gratiosa Ecclesiastica, & Ecclesiasticis bonis concessa nu. 128.

Petri Pauli Buttinon. mentio honorif. nu. 127.

Immunitas hæc ab extraordinarijs tātū oneribus, Excipe tamen, præseruat Ecclesiam Immunē n. 128. & n. 200. limit. aliquandu, & cum extraord. 140.

Onus, quod à plur. leuius, & facilius portatur n. 130.

Decretum Senatus Mediolani, quod dicta Immunitas non se extendat ad onera ordinaria nu. 132.

Ludouici Acerbi Senat., & Præsidis mentio n. 131.

Consuetudo in oneribus distribuēdis attēditur n. 133.

Consuetudo in repetendis oneribus inconcussè obseruanda est nu. 134.

Reipublicæ interest Ciuitates hominibus impleri nu. 135. & nu. 202.

Filios plures procreantes laude digni sunt nu. 136.

Onus mensuale dicitur extraordinarium nu. 137.

Constit. Mediolani præseruant immunes ob 12. filios ab extraordinarijs oneribus nu. 138.

Filius mortuus in bello pro Republica, siue Principe, computatur in numero duodecim ad obtinendam immunitatem nu. 139.

Decretum Sen. Taurinen. vt immunitas 12. liberorū non habeat locum in diuite respectu onerum, quæ conseruationem, communē vtilitatem respicit nu. 141. Contrarium nu. 253. cum seq.

Iniquitas nullo modo est admittenda nu. 142.

Immunitas ratione duodecim liber. diuersimodè iudicatur in diuite, vel paupere n. 140. 143. & 229.

Immunis ratione duodecim liberorum tenetur ad expensas factas tempore obsidionis nu. 144.

Ecclesiastici tenentur ad onera imposita ratione deffensionis Ciuitatis tempore obsidionis nu. 146.

Senatus Taurinēnsis se opponit iussioni Principis violanti immunitatem duodecim filiorum n. 147. & locum habuerunt oppositiones in n. 256. cum seq.

Immunes ratione duodecim liberorum tenentur ad refectionem murorum Ciuitatis nu. 148.

Item ad expensas factas tempore Pestis nu. 149. & nu. 153. & ad expensas Medic. nu. 155. limit. nu. 243. declarat. nu. 244.

Extensio non datur in odiosis nu. 150.

Pestis dicitur Bellum Diuinum n. 151. & maior causa dicitur pestis quam bellum nu. 152.

Decretum Senatus Taurin. quo declaratur immunes teneri ad expensas in causa Pestis factas nu. 154.

In numero duodecim filiorū de iure communi computantur etiam filij illegitimi ex rescripto nu. 156. contrarium ex disposit. Nou. Constit nu. 158.

Immunes duodecim liberorum continentur etiam filia maritata nu. 157.

Decre-

Decretum Senatus Mediolani, quo declaratur filios diuersarum Vxorum contineri in numero duodecim liberorum ad obtinendam immunitatem nu. 159. & 160.

Decretum Senatus, quod immunitas prædicta conceditur, etiã si aliqui ex filijs seorsum à Patre habitent nu. 151. & etiam post Patris obitum n. 162.

Immunitas ratione duodecim liberorum dicitur gratis, & onerosa nu. 163.

Immunitas hæc dicitur concessa ex contractu oneroso nu. 164.

In cõtractibus necessarius est mutuus cõsensus n. 165.

Quod etiam extẽditur ad præsumptos in multis casibus nu. 166. & 167. cum plur. seq.

Immunitas concessa modò quod adimpleatur, eo impleto statim resultat contractus immune nu. 171.

Fide sub publica nemo decipi debet nu. 172. & 177. cum seq. ac nu. 181.

Authoritas disponentis pro lege habetur nu. 173.

Princeps ex contractu obligatur etiam versus subditos nu. 174. cum seq. limitatur, quando ex causa receditur nu. 176.

Immunitas hæc tolli non potest sub quouis prætextu publicæ vtilitatis nu. 179. & 180.

Bannitis securitas data, seruanda est nu. 181. cum seq. nec tollenda, etiam per viam legis generalis nu. 184.

Princeps non habet facultatem recusandi permissa nu. 185. & 186.

Immunitas ratione duodecim filiorum dicitur onerosa in eo, in quo onerositas æquipollet immunitati, in eo autem in quo excedit, dicitur gratiosa n. 187.

Immunitas de iure communi conceditur, etiam si Pater, & filij seorsum viuit secus ex dispositione Nou. Const. nu. 188.

Communio parit discordias nu. 189. cum seq.

Immunitas concessa ob merita transit etiam ad fœminas nu. 191.

Immunitas Decurionibus de iure communi concedebatur, si filiorum haberent nu. 192.

Immunitas conceditur iure communi inspecto, vbi sexdecim filios quis haberet nu. 193. secus ex dispositione Nou. Constit. nu. 199.

Immunitas ad onera municipalia, & personalia tantum se extendebat de iure communi nu. 194. Quæ etiã mortuo Patre ad filios non pertinebat n. 195.

Immunitas se extendit etiam ad bona postea quæsita nu. 196.

Decretum Senatus in eadem materia nu. 197.

Immunitas se extendit ad filios etiam mortuo Patre nu. 198.

Onera eius, qui duodecim habet liberos, intollerabilia dicuntur nu. 201.

Immunitas prædicta conceditur in nutrimentum filiorum nu. 204.

Alimenta à lege neq; tolli possunt nu. 205.

Onera bellica ad Principem spectant nu. 206.

Grex censetur vnicum corpus intellectuale, licet multitudinem animalium contineat nu. 207.

Senecæ dictum circa Tantali pœnam nu. 209.

Immunitas non potest dici magna ob spem lubricam nu. 210.

Casus contingens non inducit, aut tollit læsionem etiam in fideicommissis nu. 211.

Incertum quomodo æstimandũ n. 212. cum seq. plur.

Immunibus quæ onera spectent n. 215. cum seq. plur.

Attendi semper debet, qua contemplatione quod gestum est nu. 218.

Egisse quis præsumitur ex causa, quæ sibi vtilior est nu. 219.

Immunis declaratur standum est, quando res est dubia nu. 220.

Vtile quod est ex sola scientia, præsumitur acceptatum nu. 221.

Martialis sententia circa connubium nu. 222.

Dolus præsumitur in eo, qui immunitatem rumpere satagit nu. 223. cum seq.

Immunitas etiam duodecim liberorum non venit sub dispositione generali nu. 225.

Lucani sententia ob malam vicinitatem nu. 227.

Insolitum dicitur in materia immunitatis id, quod spatio mille annorum vna vice contingit nu. 228.

Insolitum in alia materia nu. 229.

Immunis factus à lege nõ tenetur etiam pro insolitis num. 230.

Decretum Senatus quo declaratur immunes prædictos non esse molestandos ratione onerum belli temporè impositorum nu. 231.

Vtilitates publicæ causa alienum ius lædere non potest nu. 232. nisi aliter fieri nequeat nu. 233. & tunc soluto pretio nu. 234.

Vniuersitas aliud est aliud singuli nu. 235.

Altare vnum detegi nequit, vt aliud cooperiatur nu. 236.

Immunitas ratione duodecim liberorum comprehendit etiam onera pro conseruatione status imposita nu. 237.

Immunium bona non tenentur ad onera ratione belli, nisi defficientibus aliorum bonis, & sic ob necessitatem præcisam num. 238.

Necessitas eo casu dicitur, quando onera paulò minus quam integros aliorum fructus annuos absorbe nu. 239.

Onera æquãlance sunt distribuenda nu. 240.

Debitoris infortuniũ creditori nocere nõ debet n. 241

Immunitas concessa ex contractu oneroso tolli non potest ob quamcunq; necessitatem nu. 242. cum seq. & lege differt ab alijs immunitatibus nu. 259. cum seq. plur.

Ecclesiastici in casu necessitatis tenentur ad onera nu. 246. cum seq.

Immunes duodecim liberorum non tenentur ad constructionem viarum, & Pontium nu. 249.

Decretum Senatus in ea materia nu. 250.

Eccl. tenetur etiam pro præteritis oneribus leuamen nu. 251. Rom. Popul. exemplum nu. 252.

Filiorum duodecim onus sustinens nunquam dici potest diues nu. 256.

Immunitas ratione duodecim filiorum fauorabilis vndiq; dicitur nu. 258.

In dubijs opinionibus ea recipi debet, quam approbauit consuetudo loci, in qualis versatur nu. 262.

Immunitas ob duodecim liberos cōceditur etiā si filius vltimo loco natus, statim decesserit, suspicaturq; illum esse octimestrem. Cap. CXXVIII.

Requentissima est materia consequendi immunitatem ob duodecim liberos, de quia in Nou. Const. Mediol. tit. de immunitate duodecim liberorum, quæ conueniunt cum *l. si quis decurio Pater C. de De-*
2 *cur. lib. 10.* Quæ sanè immunitas dicitur benefitium, quod latissimè interpretandum venit, vt tradit *Gabr. cōs. 161. nu. 2. lib. 2. & Menoch. cons.*
297. Quia hominum copia potius quam pecunijs status augetur, vt tradit *Paulus I.C. in l. cum ratio ff. de bonis damnaturū*, Et diximus in superiori libro *cap. 96. num. 15.* Et in dubio pro immunitate esse pronunciandum probat *Osac. decis. 95. num. 18.* Cum pluries hæsitatum sit, an ea concedenda veniat, si natus vltimo loco statim etiam decessit, & sic natus videatur tempore, quo viuere non posset, vt in octimestre multi sunt arbitrati.

Difficultas in eo versatur, quod ille, qui decessit statim postquam natus est, videtur natus tempore, quo non posset viuere, & sic immaturus
3 adhuc esset partus, qui idcirco habetur, ac si natus nō esset, vel saltem natus, esset mortuus, *Tex. in cap. Nam, & ego de verborū significat. & probat Castrens. in l. Vxoris aburtu num. 3. vers. & circa C. de posthum. hared. instituendis*, vbi dicit hanc quæstionem fuisse de facto Paduæ, & decisum, quod licet quis viuus nascatur, tamen si certum sit, quod naturaliter viuere non potest, vt est is, qui natus est in sexto, vel octano men-
4 se, tunc habetur, ac si natus non esset, nec sit locus eius hæreditati, Vt de octimestre decisum fuisse per Sacrum Concil. Neapolit. testatur *Affl. decis. 336. num. 6.* quam sentētiam amplectitur *Tiraquell. in l. si vnquā verbo susceperit liberos num. 141. & 167. C. de reu. donation.* vbi multos alios refert *Paris. in cons. 56. num. 5. cum seq. plur. lib. 2. Grammat. cons. 154. nu. 5. cum seq. in ciuil. Ruger. pleno cōs. p. & nu. 42. vsq; ad finem, & Giurba ad stat. Messanæ glo. 4. cap. p. num. 37. vers. Proinde putat cum plur. seq. par. p.*
5 Contraria tamen sententia De AEQVITATE verio videtur, cum in his quæ liberationem a muneribus concernunt, benignior, & AEQVIOR videatur opinio eorum, qui illam partem tenent, vt per *l. si de interpretat. ff. de pænis docet Rol. cons. 52. sub nu. 3. vers. Vbi dicit lib. 2.*

Namq; sufficit, vt partus viuus ædatur ad hoc, vt testamentum rumpat tanquam posthumus, vel
6 vt numerum duodecimum filiorū adimpleat, etiam si paulò post moriatur, vt expresse cauetur per Imperatorem Iustinianum *in l. quod certatum C. de posthum. hared. instit.*
7 Et licet verbo perfectum partum vsus sit Imperator; Illud tamen non intelligitur respectu temporis, siue mensium, vt perperam interpretati sunt Doctores contrariam sententiā probantes; sed de perfectione membrorum; Id quod ellicitur ex sequentibus verbis vlz. licet illico postquam in terram cecidit, vel in manibus obstetricis decesserit, nihilominus rumpi testamentum. Alias diuinare esset, si admitteretur Imperatorem de octauo mense intellexisse.

Cum in dicto Textu, nec de octauo, nec de alio mense loqutus sit. Imperator, Vnde sufficit posthumum natum fuisse viuum, ad rumpendū
8 Testamentum, dummodo ad monstrum, vel prodigium ille non declinet, vt clara sunt verba Textus ibi, Hoc tantummodo requirendo; Si viuus ad orbem totus processit ad nullum declinans monstrum, vel prodigium, Id quod fuerat etiam antea cautum a Diocletiano, & Maximiano *in d. l. Vxoris abortu C. eod. tit.*, ibi
9 quamuis natus illico decesserit. Cui dispositioni addidit tantum Iustinianus limitationem in casum monstruosum, vel prodigiosum; Quā sententiam mirificè exornat, & deffendit, *Eruditiss. Camillus Borella pleno cōs. 28. præsertim nu. 41. & num. 52. cum plur. seq.*, vbi per multas, & rationes, & auctoritates deducit; Prout non minus doctè quam eleganter, & difusissimè eandem comprobat acutissimus *Odd. pleno cons. 28. nu. 15. cum seq. plur. & num. 23. cum seq.*,
10 Auctoritatesq; in contrarium adductas tam Iurisperitorum, quam Medicorum, Philosophorum, Astrologorum, & Arithmeticorum contrarijs rationibus, & auctoritatibus omnino tollit, & eneruat.

Præsertim verò hanc conclusionem defendunt *Bal. in cons. 128. lib. p. cons. 407. lib. 2. Bertrād. cōs. 117. num. 5. lib. p. Boer. decis. 220. per totum.* vbi
11 reprehendit *Afflict. in alleg. decis. 236.* idem probat *Dec. cons. 623. col. p., & eleganter Petrus Gregorius lib. 10. syntag. iur. c. 3. nu. 14. p. p., Ad rem Cornens cons. 176. nu. 12. lib. 2. per l. p., & l. posthumi ff. de iniusto rupt. test., & l. 2. & 3. C. de posth. hared. Instit. Polyd. Ripa tr. de act. in mortis articulo cap. 3. num. 17.*

Quando enim viuus, & perfectus editur partus, licet paulò post moriatur non potest conside-
12 rari, quod habeatur, ac si natus non esset, vt
13 præsumitur de abortu, qui mortuus est natus *l. 2. C. de posth. hared. instit. & l. qui mortui 129 ff. de verbor. significat. & l. anniculus amittitur 132. §. si ff. eodem tit.* vt latè explicat *Petr. Gregor. d. lib. 10. tit. 3. num. 14. in fine.*

Per quam declarationem, siue distinctionem tol-
14 litur obiectum, de quo *Tex. in cap. Nam, & ego de verborum signification.* qui intelligitur loqui de nato imperfecto, non de perfecto, Vt de eo qui mortua Matre, per vim extractus fuit ab
15 illius vtero, illo prius sæcato de quo dicta *l. Anniculus §. falsum ff. de verb. signif. & cōsuluit Socinus Iun. cons. 35. lib. 2.* Quia tunc propriè nō

dicero-

diceretur natus posthumus, & sic à natura per-
16 fectè, & congruo tempore editus, & spontè
operante natura natus; Sed extractus violen-
to hominis facto, qui ante tempus nascendi
poterat in vtero mori, vt doctè scribit *Borella*
all.cons.28.nu.53. Et in puncto probat *Odd.cõs.*
28.præsertim nu.59.& 60. vbi alia ratione, etiã
docet dispositionem dicti *cap. Nam, & ego*; non
obstare huic sententiæ, Cum ab Imperatore nõ
admittatur in legibus citatis larga interpre-
tatio dicti capituli; Quod is qui illico decessit,
postquam natus est, habetur, ac si non esset na-
17 tus, vt optimè explicat *Odd. nu. 60. & sic cum*
Card. Paris. in all. cons. 56. cum alijs citati, omne
eius opinionis fundamentum constituerit;
quod certum esset, partum octimestrem non
18 posse viuere *vt num. 5. & 8.* Sublato hoc fun-
damento tanquam erroneo, cessat etiam eius
conclusio iuxta *cap. cum Paulus p. qu. p. l. nam*
origo ff. quod vi, aut clam. & l. lex. vectigali ff. de
pignoribus, Menoch. cons. 211. num. 92.
Falsissimam autem esse eorum Auctorum opinio-
nem, quod octimestris partus non possit viue-
19 re, probat ibidem *Borella d. n. 13. vsq. ad nu. 41.*
vbi innumerabiles tradit rationes, & contraria
exempla, dum multi nati in octauo mense diù
20 vixerunt, Et in Nazo Insula, mulieres omnes
octauo mense parere, & partus omnes viuere
tradit ibidem *num. 19.*
Quam conclusionem comprobat etiam *Odd. d. cõs.*
28. per totum, maxime num. 15. cum seq. vbi per-
multis fundamentis, & auctoritatibus probat
21 octimestrem partum posse viuere, & illũ rum-
pere testamentum, *& num. 61.* concludit hanc
opinionem fauore partus octimestris, vti ve-
riorem, & AEQVIOREM, & legali simplicita-
ti amicabiliorem esse sequendam a Iudicibus
22 doctis, & perspicacis ingenij, qui auctoritati-
bus nudis Doctorum non sunt contenti; Et ita
fuisse iudicatum per *Egr. I.C. Io. Paulum Lancel-*
23 *lotum testatur*; Quia opinio Doctoris liberans,
quem à muneribus benignior, & AEQVIOR
interpretatur, vt per *l. si de interpretatione ff. de*
pænis tradit Rol. cons. 12. sub nu. 3. in fine lib. 2. Et
24 omni in casu partum esse vitalem, cum viuus
natus sit censeri debeat.
Prout etiam censuit Senatus Excellentiss. Me-
25 diolani die 18. Maij 1599. fauore Fabritij Vil-
læ, cui natus fuerat duodecimus filius graui
morbo laborante matre; qui infans paulo post
mortuus erat, patrocinante eximio I.C. D. Io.
Baptista Vicecomite, mox Amplissimo Sena-
26 tore creato; Prout pariter hoc idem censuit
Sen. Excellentiss. die 15. Ianuarij 1616. refe-
rente Amplissimo Senatore Callento fauore
Io. Andreæ Merzagoræ Angleriensis, qui ha-
bens decem filios, & Vxorem grauidam, non
curauit, vt assumerentur de more informatio-
nes, quæ tantum iussu Senatus assumi solent;
quando vndecim viui sunt filij, & Vxor præ-
gnans est; Cum enim peperisset geminos, qui
post spatium aliquot horarum decesserant,
confugit ad Senatorẽ Merzagora, vt immuni-
tatem obtineret, & assumptis informationi-
bus de vita aliorum decem filiorum, Et quod
gemini nati viui fuerant, quamuis ex post
mortui; Senatus iussit, vt Collegium Fiscalium
eius votum subijceret, cum nati non viderен-
tur gemini tempore, quo viuere possent eo ip-
so, quod paucarum horarum spatio mortem
ambo obijssent; Tandem audito voto Collegij
Fiscalium me patrocinante pro ipso Merza-
gora immunitatem concessit Senatus Excel-
lentissimus, & quia per me scripta, & iuris alle-
gationes dicti Amplissimi Vicecomitis impri-
mi simul curauerat Merzagora, quibus se sub-
scripserat Eruditissimus tunc Aduocatus nunc
Amplissimus Senator D. Hieronymus, a Basi-
licapetri, & Egr. D. Carolus Ciualerius ipsas
allegationes hic subijcere malui ex quibus
veritas huius quæstionis magis elucescit.

Pro Fabritio Villa, in causa petitæ immunitatis ob numerum duodecim filiorum.

AD probandum, quod Fabritius Villa, cui
duodecimus filius natus est viuus, & post
duas horas mortuus est, sit in casu gaudendi
beneficio *No. Const. in tit. de immun. & iur. 12.*
liber. facio infrascriptas conclusiones.
Prima est, in qualibet materia siue succedendi,
siue rumpendi testamenta, siue alia, sufficere
quod partus nascatur totus integer, & viuus,
licet (vt ait *Tex. in l. quod certatũ, C. de post. hær.*
27 *inst.*) illico postquam in terram cecidit, vel in
manibus obstetricis decedat, *est Tex. in l. quod*
dicitur. de lib. & post. & in dicta l. quod certatum,
vbi est casus decisiuus, vbi habentur hæc ver-
ba in fine illius legis, hoc tantummodo requi-
rendo, si viuus ad orbem totus processit ad
nullum declinans monstrum, vel prodigium,
sequuntur Doct. ibidem *Bart. Bald. Alex. Castr.*
& alij præcipuè Corn.
Secunda conclusio est, licet aliqui voluerint natũ
taliter, quod viuere non posit haberi pro non
28 nato, vt inter alios *Afflict. decis. 236.* tamẽ cõ-
trarium multo plures voluerunt, vt etiam suf-
ficiat viuum nasci, licet viuere non posset, &
29 contra *Affl.* decisum fuisse testatur *Boer. decis.*
230. ita tenuit *Bald. in duob. consilijs ibidem alle-*
gatis, Corn. d. l. fin. Dec. cons. 623. n. 3. vol. 4. Alb.
de Ros. in l. septimo mẽse. de stat. homi. & alij quã-
plures tam ab ipso *Boerio*, quàm ab *Vrsil. ad dict.*
decis. 236. allegat. & Bertr. cons. 217. nu. 5. vol. 1.
Marcus Vet. de iure liber. c. 27. Petr. Greg. syntag.
lib. 10. c. 3. 14. par. 1. quos allegat *Borell. in cõs. in-*
fra allegando. num. 14. Ità vt possit etiam iure
sustineri hæc opinio, in qua tamen parum no-
bis insistendum est, cum non simus in hoc casu.
Tertia conclusio est, natum 5. 6. 10. & 11. mense
30 viuere posse, vt latè per Philosophicas ratio-
nes tenuit Doctissimus Philosophus D. Spe-
ronus de Speronis in suo Dialogo de tempore
pariendi, vbi omnino videndus est, quẽ allegat

etiam

etiam *Apostill. ad Corn. in d. l. quod certatum*, & *Cam. Borell. cons. 28. nu. 14.* vbi latè, & plures
allegat. attestantes, quod partus octimestres
vixerunt, sed & in hoc parum insisto, quia
opus non est in præsenti casu.

Quarta igitur sit conclusio, quòd in dubio natus
non præsumitur mense inhabili ad viuendum,
31 sed habili, vt in puncto scripsit *Boer. vbi supra circa finem vers. tamen indicabitur iste partus*, & *Magon. decis. Floren. 41.* vbi hoc tenet,
& iudicatum fuisse, & habitum pro vitali non
obstante iuditio obstetricum, quæ iudicauerant partum fuisse 6. vel 8. mensium, ea ratione, quia, cum iuditium obstetricum certam rationem non habeat, non debet præualere præ-
32 sumptioni naturali, & vt latius apud ipsum,
& vt in puncto quæstionis nostræ in materia
immunitatis concedendæ in casu, quo duodecimus filius statim natus mortuus est, videndus est *Camill. Borell. cons. 28.* vbi planè quæstionem nostram per tractat.

Quinta sit conclusio, quòd quid quid dici possit in
materia rumpẽdi testamentũ, certè in materia
33 consequendæ immunitatis sufficit, iuxtà Textũ ipsius Constit. si in vtero viuat, ibi enim expresse habetur duodecimus, si in vtero fuerit,
etiam compræhendatur, & ita requirit solum
34 existentiam in vtero, & licet forma Cancellariæ sit cum conditione, modo partus viuus
edatur, tamen primo potest dici hanc conditionem esse iniustam, & restringere benefitium
constitutionis; duo omnino in casu nostro aduenisse conditionem, quia viuus natus est, &
aliud est, requiri, quod viuus nascatur, aliud,
quod sit habilis ad viuendum, nam sufficit,
35 quod duodecim filij eodem tempore vixerint,
vt pluribus auctoritatibus probat *Borell. vbi supra per Tex. in l. si quis decurio. la prima. C. de decur. lib. 10.*

Quæ omnia fundantur super *Tex. in d. l. quod cer-*
36 *tatũ*, vbi solum requirit Imper. quod nascatur
viuus per ea verba, *illud tantummodo requirendo*, non autem quæsiuit, quo mense, aut
qualis nascatur, & prout latius apud suprascriptos Doct. videre licet.

Ex quibus iunctis decisionibus, de quibus & *Boer.* & magis in terminis *Magon. d. decis. 41.* & punctualiter in materia, & *quæst. nostra Borell.* vbi
in fine consilij ait, per Regiam Cameram ita
fuisse iudicatum, debet omnino Senatus Excellentiss. petitam immunitatem concedere,
& si quis ex Magn. Senatoribus in aliquo hæsitet, dignetur videre scripta diffusius per *Boer. Magon. & Borell. & alios ab ipso allegatos*, & penitus omnis scrupulus euelletur.

Io. Baptista Vicecomes I. C. Colleg.

Iuris allegationes pro Io. Andrea Merzagora.

In causa petitæ immunitatis duodecim liberorum.

SVper quæstione, quam nuperrimè in dubium
reuocauit Excellentissimus Senatus, an scilicet, Immunitas duodecim liberorum concedenda sit, quotiescunq; duodecimus filius postremo loco natus; ac post horam in circa mortuus est, ita vt non constat, an natus sit eo tempore, quo viuere posset; Eleganter adeò, & doctè pro Fabritio Villa permulta superioribus
annis à Perill. tunc præstantissimo Aduocato,
nunc Senatore Integerrimo D. Io. Baptista Vicecomite scripta fuere, vt Soli lux absq; dubio
adderetur, si spicos aliquos post tam diligentem meritorem colligere, & aliquid subiungere censorem. Nihilominus, vt ijs morem
geram, quorum mandatis, & parere etiam teneor, nonnulla adducam, siuè potius repetam
fundamenta, ad demonstrandum, quòd gemini nati Io. Andreæ Merzagoræ, de quibus agitur, nati sint eo tempore, quo viuere poterant,
quæ partim deduxit, partimq; sciens, de industria præterijt dictus Perillust. D. Vicecomes, & de quibus ferè omnibus fit mentio ab
Eruditissimo Camillo Borella *in cons. 28.* in quo
præsentem materiam fusissimè per tractauit.

In primis enim, perpendendo videtur communis
illa Philosophorum, Historicorum, Legistarũ,
ac sacrorum etiam Doctorum conclusio, quòd
37 hominum multiplex periendi tempus datum
est, cum solus ipse ex omnium animantium
genere varia generationis tempora obtineat,
totoq; anno, & incerto gignatur spatio, vt testatur *Aristot. de natura animal. lib. 7. c. 4. Auicenna Fen. 21. lib. 3. tract. 2. cap. 1. Plin. lib. 7. c. 5.* & *Hier. Cardanus de sanit. tuen. lib. 1. c. 10.* quod
etiam probat *Diuus Ambr. lib. 5. Hexaemeron. c. 10.* dum inquit, quòd omnes animantes præs-
38 cripta habent pariendi tempora, homo solus
indiscreta, atq; confusa; Mulieres enim, & decimo parere mense affirmat *Tiraq. in repet. l. si*
39 *vnquam in ver. susceperit liberos. n. 210. C. de reuocan. donat.* ac vndecimo mense etiam partum
40 edi voluit *Iustin. in §. si. in authen. de restit.* & ea,
quæ parit in 11. mense. Infinitos Authores
hanc conclusionem comprobantes refert *all. Borella in recit. cons. 28. nu. 46. cum. duob. seq.* idcircò ibi ad saturitatem per legi possunt, ad
quem me remitto.

Ex hac verò conclusione absq; vlla controuersia,
& serio, desumitur, quòd nõ solũ nati nono, &
decimo, ac septimo, sed etiam octauo, & sexto,
nec nõ, & quinto mense, viui euadere possunt,
41 sicuti in specie probarunt *Plutarch. de placit. Philosophorum lib. 5. c. 18.* & ex mente *Asclepiadis Medici, Nicolaus Leoninus de varia historia lib. 1. cap. 99.* ac sexto mense, duobusq; diebus
42 natum iusto tempore natum esse, *post Vlpianũ in l. intestato. §. vlt. ff. de suis, & legit. tenet Menoch. de arbitr. Iud. casu 89. n. 35.* licet deinde sub
eodem num. subiungit, credere, quod secundum menses lunares, dictum tempus continetur sex mensibus, & quinque diebus (quicquid
dicant Astrologi, quod nati octauo mense viuere nequeant, ea ducti ratione, quòd sub sy-
43 dere Saturni tunc nati dicantur, qui cum fri-

gidus, & ſiccus ſit, motti aſſimilatur, & partú
viuere non patitur, ex quo hominum vita ex
callido, & humido nutritur, vt refert *Petrus de
Apono in cõciliat. differ. 49. ac teſtatur Phyſ. Tho-
mas Tomai in eius libro inſcripto, Idea del vago
giardin del Mondo. cap. 9. prope finem.*

Quia præter quòd nonnulla humana corpora
adeò caliditate, & humiditate abundant, vt
ſicuti contraria contrarijs curantur; ita ex fri-
44 giditate, & ſiccitate illius ſyderis Saturni aſ-
ſeruantur, non autem corrumpuntur, Ac præ-
terquam quòd de hac re variè ſenſerunt natu-
rales, Medici, ac ipſi Aſtrologi, vt latiſſimè ha-
betur apud *Tiraquel. in d. l. ſi vnquam in verb. ſu-
ſceperit liberos, n. 141. C. de reuoc. don. Sfor. Odd.
conſ. 66. nu. 20. & 93. ac in tr. de compen. art. 2.
par. 6. num. 13. & Bonif. Rog. conſ. p. in princip.*

Si admitteretur illud Aſtrologorum aſſumptum,
quod nati octauo menſe viuere nequeant, vitā
& mortē pœnes ſydera, & planetas eſſe ſequo-
retur, contra illud ſcriptum Deuteronomij
45 cap. 32. Ego occidam, & ego viuere faciam,
& Sapien. c. 16. Tu es Domine, qui vitæ, &
mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas
mortis, & reducis. Ac illud Euang. Eſtote
parati, quia neſcitis diem, neq; horam; Quod
cum abſurdum videatur, dicendum non eſt,
aſtringi Deum Opt. Max. ad planetarum in-
fluxum, ſiuè (vt inquit Cicero) ad Lunæ trac-
tum ſeruandum.

Cum per Ezechielem in cap. 32. dicat, Et operiā
46 cum extinctus fueris Cœlos, & nigreſcere fa-
ciam ſtellas eius, Solem nube tegam, & Luna
non dabit lumen ſuum, omnia luminaria Cœli
manere faciam ſuper te.

Maxime, cum Aſtrologorum in hoc iudicio ferè
vna fiat aſſertio, & ideò, vt plurimum, in inſa-
nias incidunt, ac cum eorum ſcientijs vitam
iugiter ducunt miſerrimam, & dum moriũtur,
47 in profundum demergunt, vt ſcriptum reliquit
Borell. all. conſ. 28. nu. 28. qui ad eorum falla-
ciam oſtendendum per multa tradit.

48 Vltra quod confert vulgatum illud dictum,
quòd aſtra inclinant, ſed non neceſſitant.

Quare ijs ſtantibus, remouetur omnis hæſitatio,
quin gemini illi nati viui dicto Merzagoræ ad
complementum duodecim liberorum, nati non
ſint tempore, quo viuere poterant; Si natum
quolibet menſe a quinto ſupra incluſiuè, viue-
re poſſe probatum extitit, Niſi aliter Altiſſimo
49 Creatori placuerit, cum ſufficiat probabiliter,
ſecundum regulam naturæ, potuiſſe viuere,
licet propter aliquod accidens, & propter aliā
cauſam viuere nequierint, *Hier. Gabr. conſ. 55.
in fin. Magon. deciſ. Flor. 41. nu. 6.*

Immo, dictos geminos nono menſe, potius, quam
alio tempore natos fuiſſe, maximè ſuadent ſe-
quentes præſumptiones.

Primo, quia ſicuti præſcriptum non eſt, ſeptimo,
nonouè, aut decimo menſe pariendi tempus,
ſed dumtaxat tempore, quo abſolutus fœtus in
eam corporis molem aſſurrexit, cui maternum
amplius alimentum minimè ſufficiat, nec lo-
cus in quo quieſcit ei capiendæ ſatis, nec calor
per arteriam ad eam refrigerandam delatus,
idoneus amplius exiſtat, quod ferè poſt nonam,
50 vel decimum menſem contingere ſolet, hac de
cauſa fœtus in vtero veluti oppreſſus, ita ſe ſe
volutare incipit, vt membranas quibus inclu-
ditur, diſcerpens, & ſecundas euellens, pro-
deat, domicilij alimenti, & ſpiritus cupidus
amplioris, vt tradit Ioannes Valuerdus de cor-
poris humani Anatome, *lib. 3. cap. 14. ac recitat.
Thomas Tomai in d. cap. 9. circa finem.*

Ita poſtquam viui nati fuere dicti gemini, dicen-
dum eſt, quod maternum alimentum amplius
non ſufficiens, diſcerptis membranis tempo-
re maturo proderunt, & ſic nono menſe editi
fuerunt.

Secunda præſumptio ex eo deſumitur, quòd in
fructibus craſſioribus non tàm cita eſt matu-
51 ratio, quàm in tenuioribus, hinc eſt, quod fœ-
tus tenuiores citius ſeptimo, aut nono menſe
ad maturationem perueniunt, quàm craſſio-
res, vt inquit Parens Pariſienſis de generatio-
ne hominis *cap. 30. in fin.*; quia ex multo, &
copioſo mole viribuſq; & ſemine conforma-
tionem habuerunt, vnde & ipſi maiores, &
craſſiores exiſtunt, itaut ad plenam ſui abſo-
lutionem, perfectionemq; plus temporis re-
quirant.

Verùm, cum conſtet dictos geminos ex multo, &
copioſo mole, viribuſq; & ſemine conforma-
tionem habuiſſe, Ex eo ſaltem, quòd bina cor-
52 pora habeāt, vt ex multis auctoritatibus refert
Borella alleg. conſ. 28. num. 36. & conſequenter
craſſiores fœtus vocandi ſunt; neceſſario ſequi-
tur dicendũ; tardius, & ſic ſaltem nono menſe
fuiſſe editos dictos geminos, non intempeſtiuo
tempore natos.

Vltimo, aſſumptum hoc valde ſuadet concluſio
illa, quòd in dubio natus non præſumitur men-
53 ſe inhabili ad viuendum, ſed habili, licet re-
pente moriatur, *l. vxores abortu C. de poſth. ha-
red. notat. Bald. in l. ſeptimo mēſe ff. de ſtat. homin.
Dec. in cap. per tuas. col. 2. extra de prob. Soc. iun.
conſ. 35. nu. 25. lib. 2. Sfor. Odd. conſ. 28. quos ſequi-
tur Peregr. tract. de fideicom. art. 45. alias 43. per
errorem. ſub nu. 30. circa med. hanc concluſionem,
etiā poſt Boer. in alleg. deciſ. 220. circa fin. ac Burſ.
conſ. 35. nu. 10. probat Magon. deciſ. Flor. 41.* qui
id etiam iudicatum fuiſſe teſtatur, non obſtan-
te indicio obſtetricum, quæ partum fuiſſe ſex,
vel octo menſium iudicauerant, quod magis
eſt. Ergo nono menſe potius natos fuiſſe con-
cluditur.

Præterea, aduertendum eſt, quòd ad impoſſibilia
54 nemo arctatur, vt vulgati iuris eſt, & tradit
poſt alios *Surd. deciſ. 89. nu. 2.* Atqui probatio
quod gemini hi nati ſint nono, vel ſeptimo
menſe (dato citra veri præiuditium, quòd nati
octauo, vel ſexto, ac quinto menſe viuere ne-
queant) dicitur impoſſibilis, eo quia nec mu-
lieres ipſæ parturientes verè ſciunt ex quo
coitu,

55 coitu,& quando conceperint, *l. 1. §. si mulier. ff.*
de lib. agnoscen. glos. in c. 1. in verb. quadraginta.
dist. 5. Boer. decis. 299. sub nu. 1. qui in eius sentē-
tiam refert *Bald. in cap. per tuas, col. 2. vers. Item*
nota de probationib. dicentem, diem natiuitatis
esse certam, & conceptionis incertam; hoc
etiam tradit Philosophorum Princeps *lib. 7. de*
histor. animal. cap. 4. cum nec eidem mulieri
56 parturienti crederetur, quo mense, aut tem-
pore conceperit, *Burs. cons. 63. nu. 21. vol. 1. &*
Conan. in commen. iur. ciuil. lib. 8. cap. 7. sub nu. 2.

Si igitur nec ipsa mulier parturiens asserere po-
test secundum rei veritatem, quonam mense
filium peperit, scilicet an septimo, vel octauo,
aut nono mense, quisnam hoc affirmare audet?
& cui hoc credi debet? Quare sequitur, quòd
cum iuris præsumptio faciat pro dicto Merza-
gora, vt gemini nati sint tempore quo viuere
poterant, Fisco contrarium asserenti transfe-
ratur onus id probandi, prout concludentissi-
57 mis probationibus id probauit ille, qui con-
trarium prætendebat, & obtinuit à Sacro Con-
silio Neapolitano, sic testante *Affl. in decis. 236.*
nu. 2. & seq. & quorum genere probationum
vllo modo nec Fiscus, nec quisquis alius in hac
controuersia vti poterit, cum admodum dis-
par sit casus hic noster ab illo, de quo meminit
Afflict.

Postremo, si pro victoria causæ, hæc non sufficiūt
(quod mihi in mentem cadere nequit) sup-
pleant Boerij, & Borellæ, ac Magonij grauissi-
morum Doctorum auctoritates id testantes,
& quamplurimis fundamentis vno ore id fir-
mantes; Suppleatque infallibile, & AEQVIS-
SIMVM Excellentiss. Senatus iudicium; Cum
Amplissimus ipse Ordo re semel, atq; iterum
maturè perpensa, filium duodecimum dicto
Villæ immaturo tempore, natum potius ex im-
pulsu, & vi læthalis morbi, quò iam per mul-
tos dies amara cruciabatur eius infœlix ma-
ter, & post duas horas mortuum, natum fuisse
tempore, quo viuere poterat, iudicauit die
18. Maij anni 1599. & consequenter ipsum
Villam fuisse in casu gaudendi benefitio *Nou.*
Const. in tit. de immunitate, & iure duodecim li-
berorum.

Sicuti idem etiam fore iudicaturum De AEQVI-
TATE, tantò magis speratur ad fauorem Io.
Andreæ Merzagoræ, quantò in partu dictorū
eius geminum cessat vis illa impulsiua morbi,
quo affecta erat vxor dicti Villæ, cessatq; præ-
sumptio illa, quòd nati fuerint immaturo tem-
pore, sicuti tali tempore dicti Villæ filium na-
tum fuisse ex priuilegio illi concesso, & ex eius-
dem probationibus constat.

Præcipuè, quia immunitas hæc non dicitur priui-
legium, quod strictè interpretari debet, sed
benefitium, quæ idcireò dicitur fauorabilis, ac
58 latè De AEQVITATE interpretanda est,
Menoch. cons. 297. nu. 19. & cons. 466. nu. 2. quem
59 *sequitur Surd. decis. 123. nu. 6.* pro qua immuni-
tate in dubio sequendo AEQVITATEM iudi-
candum est, vt post *Gratum responso 61. nu. 55.*
vol. 1. tradit Osasc. decis. 95. nu. 18.

Præter quòd ex dispositione iuris communis, non
requiritur, quòd filius vltimo loco natus, nas-
catur tempore, quo viuere posset, sed tantum;
60 quòd viuus nascatur, vt loquitur *Tex. in l. quòd*
certatum. C. de posth. hered. instit. & post Borell.
ac alios disertè tradit dictus Perill. D. Vice-
comes in recitatis iuris allegationibus prope
finem, & ita &c. saluo &c. Mediolani die 20.
Octobris 1625.

Ad laudem O. D. atq; Deiparæ semper
Virg. Mariæ.

Iulius Cæsar Caluinus I. C. Colleg. Derth.

CVM doctè eruditissimus D. Consulens scrip-
serit, & materiam benè, ac diligenter tra-
ctauerit, meq; solum de subscriptione requisi-
uere libenter annuere volui. Et ita iuris esse
censeo.

61 *Hier. à Basilicapetri I. C. Colleg. Mediol.*

HAnc ego quoque consulationem verissimam
esse dico, ex legibus citatis, scilicet *Tex. in l.*
2. & 3. C. de posth. hered. instit. secundum indu-
ctiones *Borell. cons. 28. & Sfor. Oddi pariter cons.*
28. sufficit enim, quòd viuus partus nascatur,
62 licet nec vagitum, aut vocem emiserit, &
præsumitur natus in tempore, quo viuere po-
test, & alleganti contrarium incumbit onus
probandi, nec multum credendum est Docto-
ribus, qui volunt ponere falcem in alienam
messem, & disputare quo tempore partus sit
63 vitalis nec ne, Nam sutor nihil vltra crepidā,
Tex. enim illi citati supponūt partum esse vita-
lem, si viuus nascitur, & ob id, qui viuus nasci-
tur, fruitur priuilegijs, quæ dantur omnibus
vitalibus. Et ita quoq; sentio cum præfato
Eruditissimo consulente, saluo &c.

64 *Carolus Cinalerius I. C.*

Et hæc conclusio ampliatur etiam procedere,
quando ante obtentam declarationem immu-
nitatis, & antequam natus esset duodecimus
65 filius, alius ex vndecim iam natis decessisset
post tamen assumptas informationes de ven-
tre prægnante duodecimi filij.

Quandoquidem cum statim post assumptas infor-
mationes de vita vndecim filiorum eodem
tempore, & de ventre prægnante, ex quo po-
stea viuus æditus fuit duodecimus filius immu-
nitas eius effectum sortiatur in hoc dominio
66 viz. à die petitionis, quo constitit, per infor-
mationes deinde assumptas adesse in vtero
viuum vltimum filium, modo ille viuus fuerit
natus, vt quotidie obseruat Senatus Excellen-
tissimus, *Costa de retrotract. cap. 2. nu. 4. & affir-*
mat Amplissimus Senator Bell. lib. 2., de his qui in
67 *continenti fiunt c. 28. n. primo lib. 2.* vbi testatur

ita fuisse decisum per Senatum Excellentissi-
mum die 25. Augusti 1621. Cum in ventre po-
68 situs pro nato habeatur, in sui fauorem, quan-
do proximum est tempus natiuitatis, *l. qui
in vtero ff. de statu hom. Thesaur. decis. 257. num.
8. in fine, Boss. tit. de Principe nu. 154. cum seq. &
Additionator ad Albam cons. 794. litt. A. in fine.*
69 Propterea nihil refert, si interim aliquis ex
alijs vndecim filijs moriatur, *Tortus ad statut.
Papiæ 145. in Cilit. nu. 13.*

Ratio est, quia, quando Priuilegium, siue gratia
sortita est effectum, Nihil nocet, si aliquis ex
70 liberis moriatur, per ea, quæ habentur in *l. li-
bertinus §. amisso ff. de oper. libert.* Vbi liberi
amissi quo ad futuras operas prosũt, *& in l. 2. §.
oportet ff. de excus. tut.* Vbi liberi postea mortui
71 prosunt ei, qui propter numerũ liberorum ex-
cusatus fuit a tutela, *Et in l. si quis heredem C.
de instit. & substitut. Rol. d. cons. 52. nu. 47. vers. se-
cundo pro lib. 2.*

72 Vbicunq; enim restant reliquiæ aliquæ Priui-
legij, licet cessat causa finalis ipsius Priuilegij;
nihilominus non cessat priuilegium propter
reliquias, quæ remanent *l. fin. ff. de Decur. & l. 3.
& 4. ff. rerũ amotarum, vt probat Amania cons.
105. quod est vltimũ sub nu. 4. præsertim vers. &
licet, Et ferè in his terminis tradit Bombinus in q.
sine dubio octano n. p.* registrata post eius consi-
73 lia, qui ita Romæ fuisse iudicatum scribit *n. 3.*
etiamsi eo casu informationes fuerant assum-
ptæ, post mortem duodecim filij, qui vixerat
per menses quattuor; Quia sufficit, vt omnes
duodecim filij fuerint viui eodem tempore,
74 Quamuis viuos illos esse debere tempore pe-
titionis immunitatis computato eo, qui erat
in vtero, licet mortui exinde fuerint aliqui,
75 supra probauimus, & habetur in *l. p. C. de his
qui pro numero, & tradit Rol. all. cons. 52. sub n. 6.
76 vers. nec refert lib. 2.* Et ita censuit Senatus Ex-
cellentissimus die 29. Martij 1632. referente
Amplissimo Senatore D. Francisco Arguis fa-
uore Iureconsulti Ludouici Ghilini Alexan-
drini, Cui post petitionem immunitatis, &c.
post assumptas informationes de ventre præ-
gnante eius Vxoris, & de alijs vndecim filijs
viuentibus, antequam duodecimus filius na-
sceretur, decesserat vnus ex alijs vndecim, Et
tamen AEQVITATE inspecta declarauit
Sen. adhuc eidem competere benefitium *Nou.
Const. in tit. de immun. duodecim liberorum.*

Quod benefitium eque prodesse declarauit Sen.
Excellentiss. etiam si ventre prægnante, & ad-
huc non nato duodecimo filio in ventre exi-
77 stẽte decessisset, eius Pater, de quo Senatus cõ-
sulto meminit idem *D. Senator Bellonus loco re-
lato nu. 3. Vbi seq. nu.* etiam testatur immunitatẽ
78 hanc durare post obitum Patris, Etiamsi ali-
quis ex filijs moriatur, vel Religionem ingres-
sus esset, Modo remaneant alij in communio-
ne bonorum Paternorum, vt censuit Senatus
79 die 7. Iulij 1603. in causa Celciatorum, & Ci-
uit. Nouariæ, & probat *Rol. all. cons. 52. vers.
nec refert sub nu. 8. & nu. 46. cum seq. plur. lib. 2.
Menoch. cons. 486. Surd. decis. 123. Franciscus de
80 Ponte cons. 16. per totum. & cons. 17.* Cum im-
munitas ipsa duret quousq; viat vnus ex duo-
decim liberis, si ad bonorum diuisionem non
fuit deuentum, vt probat *Bim. cons. 219. nu. 22.
& Crau. cons. 664. nu. 19.*

Si verò defunctus esset vnus ex filijs, pluribus re-
lictis filijs, & sic vndecim tantum liberos ha-
beret Pater, & Nepotem, siue nepotes ex filio
81 prædefuncto, Adhuc immunitatem iure com-
muni inspecto obtineret Pater, qui diceretur
habere 12. filios computato nepote ex filio
prædefuncto, Quamuis, si plures essent Nepo-
tes ex filio, non representarent nisi eorum Pa-
82 trem, & sic vnum tantum filium ad obtinendã
immunitatem, vt probat *Tex. in l. 2. C. qui nu.
liber. se excus.* ibi, neq; nepotes numerantur,
quorum Pater superest *§. cum filios Inst. de ha-
red. ab intest., vt probat Angel. in §. p. Inst. de ex-
cusatione tutorum per Tex. in l. nepotes, vbi Io. de
Platea C. de his qui pro muneribus lib. Imol. cons.
77. col. 2. quos sequitur Roland. all. cons. 52. n. 7.
lib. 2.* hanc sentẽtiam amplectitur *Franch. decis.
259. nu. 14. & Menoch. all. cons. 486. sub nu. 28.
vers. Quarta est.*

Qui Nepotes ex filio, licet viuo Patre, non pro-
83 sint auo; Eo tamen mortuo habentur loco
vnius filij, etiam quo ad munera personalia, vt
cauetur in *d. l. Nepotes, & explicat Roland. loco
relato.*

Quamuis inhumanum esse, & cõtra omnem AE-
QVITATEM, affirmat *Gaspar Anton. Thesau.
ad d. decis. 267. sub nu. 6. Vers. & re vera*, vt Ne-
84 potes, qui ab auo sunt alendi, & qui filij Equo
dicuntur, non faciant numerum cum alijs filijs
ad obtinendam immunitatem ob duodecim
liberos à lege concessam, Quia cum præcipue
85 talis immunitas concessa dicatur, vt Pater
educationi filiorum possit commodè vacare,
Sine grauamine onerum, & collectarum, vt
probat *Menoch. cons. 486. sub nu. 14. vers. Res-
86 pondetur primo;* Illud esset sumere panem filio-
rum, & dare canibus, vt subijcit idem *Thesaur.*
Qui etiam scribit non obstare huic AEQVI-
TATI rigorẽ iuris in *d. l. 2. §. non solum ff. de ex-
cusat. tut.* Vbi plures nepotes pro vno capite
numerantur; Quia *Tex.* loquitur in excusando
à tutela, quo casu nihil deperit filijs, & Nepo-
tibus, Cum tutor de substantia propria mino-
res non alat, Secus esse in hoc casu vti tra-
ctatur de tollendis alimentis proprijs nepoti-
bus solutione onerum, a quibus immunis esse
87 deberet auus, si nepotes inter filios enumera-
rentur ad constituendum numerum duodeci-
88 mum, Vt connumerantur in præstatione ali-
mentorum, Et hanc partem comprobat *Natta
cons. 64. nu. 13. Rol. all. cons. 52. nu. 7. lib. 2. Socin.
Sen. cons. 59. nu. 6. lib. p. quos sequitur Menoch. all.
cons. 486. nu. 29.* Prout *Tex. in d. l. 2.* loquitur de
89 nepotibus ex filia, vt exprimit ibidem *Glo.*, Nõ
autem de nepotibus, & filio inter quos magna

est

est deferentia, vt de se pater; Quemadmodum
etiam *Tex*, ipse loquitur de muneribus muni-
cipalibus, non de patrimonialibus, de quibus
non sine mysterio lex non loquitur, sed ad
90 municipalia tantum se restringit, vt explicat
ibidem *Thesaur. Inn.*, Per quam rationem res-
ponderi etiam potest *Tex. in d. l. nepotes C. de
his qui num. liber. lib.* 10. Non puto tamen in
91 practica hanc, Thesauri opinionem obseruari,
quamuis AEQVITATI coniunctissimam illam
esse pateat, Maxime cum Menochius, & cæteri
potius probant priuilegium immunitatis con-
92 cessum filijs, transire ad nepotes, quam quod
nepotes faciant numerũ in constituendo duo-
decimum filium.

Quæ disputatio cessat omnino in hoc Mediolani
Dominio, Cum Nou. Const. omnino excludant
93 à numero filiorum Nepotes, Et sic verè filij
duodecim viui eodem tempore requiruntur,
vt immunitas aquiratur, Exclusis ex filio nepò-
tibus.

Et hanc immunitatem non solum se extendere
ab bona postea aquisita, viuente, Patre, sed etiã
eo prædefuncto per fratres, in communione
94 tamen viuentes, probat idem *Menoch. all. cons.
486. in fine post Bar. Alex. Paris. Nattam, & Di-
dacum ibi citatos*, quorum sententiam amplecti-
tur *Bal. in Auth. Item nulla vers. deinde quaro C.
de Episcopis, & Cler. Osasc. decis. 136. Alba pleno
cons. 8. Bursa. cons. 10. num. 77. lib. p.* Et ita sæpè
95 declarauit Senatus Excellentiss. præsertim
die primo Septembris 1564. vt manu Secreta-
rij Petranigræ annotatum legitur ad Consti-
tutiones, quæ in Senatu asseruantur.

Quod etiam procedit in collectis impositis ra-
96 tione mercaturæ, Vt censuit Senatus die 2. Iu-
nij 1571. fauore fratrum de Paternis Merca-
97 torum Cremonen. contra eandem Ciuitatem,
dum iussit, vt pignora ablata dictis Paternis ra-
tione onorum per dictam Ciuitatem imposito-
rum super mercatura, absq; impensa eis resti-
98 tuerentur; Prout idem censuit Senatus fauore
Tonsi pariter Mercatoris Cremonensis mense
Februarij 1624. Quamuis Nou. Constit. omni-
no contrarium statuere videantur, Vt slz. pro
99 mercatura non concedatur immunitas, & hãc
partem tenet *Thesaur. Inn. in all. Addit. ad decis.
257. sub nu. 14.* Vbi ita iudicasse Senatum Tau-
100 rin. testatur die 27. Octobris 1601. fauore
multorum Negotiatorum quos à datijs, & ga-
bellis exemptos esse declarauit.

Quemadmodum immunitatem hanc prodesse
fratri habitanti cum alio fratre, qui ob nume-
101 rum duodecim filiorum immunitatem obti-
nuerat probat expresse *Marsil. singul. 180. vers.
ego autem ad confirmationem, & seq. Menoch. de
arbitr. casu 379. num. 8. & 9. post Nattam cons. p.
& cons. 65. in fine num. 10. Idem tradit Additiona-
tor ad Albam cons. 519. litt. A. & probat Bombin.
in all. dubio, siue q. 8. vers. p.*, & ita obseruari hic
Mediolani constat; Præsertim ex sententia Egr.
102 Vicarij, & XII. Prouisionum fauore Com.
Alexandri Serbelloni ob immunitatem obten-
tam per Com. Io. Baptistam eius fratrem ra-
tione duodecim liberorum, declarando, vt di-
ctus Com. Alexander gauderet benefitio im-
munitatis prædictæ, ratione tamen eorum bo-
norum, quæ adhuc indiuisa possidebat cum
fratrẽ, durante ipsorum bonorum communio-
ne, quod magis est, Cum alia bona baberet se-
paratim à fratre, Id quod fuerat antea obser-
uatum cum Marchione Cusano.

Cui tamen sententiæ non aquiescit *Thesaur. Inn.
in d. Addit. ad nu. 11. vers. An autem dum inquit*,
Senatum Taurinen. reliquisse indecisam hu-
103 iusmodi quæstionem, Quamuis maior pars
Senatorum inclinabat, vt talis immunitas
fratri non prodesset, quod verius esse affirmat.

Allucinari tamen videtur virum hunc, alioquin
Doctissimum, tum ob auctoritatem tantorum
Patrum, qui sententiam ipsam affirmarunt, Tũ
etiam, quia cum in bonis communibus inter
fratres vnusquisq; eorum ad instar socij partẽ
104 habeant in qualibet parte bonorum, *l. Verum
ff. pro socio, Hector Felic. tr. de societate c. 20. num.
25. cum seq. & cap. 26. sub num. 32. Vers. & res-*
105 *pondetur*, Et fratres dicantur socij, vt exponit
Glo. in l. vlt. verbo super C. de muner. non continu.
106 Distingui non possunt onera spectantia bo-
nis alterius fratris communibus cum fratre, Et
hanc conclusionem probat etiã *Tortus ad stat.
Papia 145. in ciuili num. 16.*

Ob communionem enim, vel societatem, in habi-
107 les gaudent benefitio habilium iuxta *Tex. in
l. si commune ff. quemadmodũ seruit. amitt. & in l.
is qui duos, & ibi Bart. ff. de liber. legata.* Et ita in
his terminis consuluisse Excellentiss. I. C. Lu-
douicam Ludouisium fauore fratris, cui consi-
lio per multi se subscripsisse testatur *Marsill. all.
sing. 180. vers. & adducit etiam Felin. in cap. quam
sit in primo notab. de Iudæis, & in c. quæ in Eccle-
siarum col. 18. vers. sexta dubitatio de const. Alex.
cons. 122. sub nu. 17. vers. ad boc etiam facit lib. 4.
Tiraquell. de retr. linger. §. 26. glo. p. num. 31.*

Quæ conclusio eque procedit; vt slz. immunitas
adhuc duret, etiamsi vnus ex duodecim filijs
in communione viuentibus decedendo insti-
108 tuisset hæredem extraneum, à quo hæreditas
fuisset adita, dummodo ad bonorum diuisionẽ
non deuenisset cum fratribus defuncti, *Glo. in l.
vlt. verbo fratribus C. de mun. nõ continu. lib. 10.
facit Tex. in l. cũ hereditate 55. ff. de acquir. hered.*

Communio enim bonorum inter fratres tantum
consideratur a Nou. Constitut. & in Senatus-
109 consultis, quibus declaratum extat immuni-
tatem durare inter fratres post obitum etiam
maioris partis ipsorum fratrum; modo ad di-
uisionem bonorum non deueniatur, vt patet
ex supra deductis; Quare non sequta diuisione
cum hærede repræsentante fratrem defunctũ
cuius est hæres, Immunitatem durare adhuc
dicendum videtur.

Et quatenus hæres extraneus eius hæreditatem,
& sic fratris defuncti portionem habere sepa-

ratim

fatim ab alijs fratribus intenderet; sibi tantum
non alijs fratribus præiudicaret in immunita-
te ipsa, quam idcirco amisisset hæres, Ad instar
110 legatarij extranei, certè proprietatis relictæ
ab ipso fratre decedente, Vel ad instar aliena-
tionis alicuius proprietatis factæ per fratres
111 in communione viuentes, Quia tunc legata-
rius, & emptor bonorum hanc immunitatem
non gauderent, etiam viuentibus ipsis fratri-
112 bus venditoribus, sed contingentia onera
subire tenerentur *l. rescripto §. fin. ff. de muner. & honor.*

Per hanc enim hæredis exranei institutionem
diceretur facta bonorum alienatio, ac si per
113 contractum donata, vel vendita fuissent bo-
na ipsa *Tex. in l. fi. C. de bonis quæ liberis*, Et con-
sequenter solus hæres eius portionem bonorũ
capiens, Immunitatem amisisset, Vt respondi
superioribus annis ad fauorem fratrum do
Montijs.

Hęc verò Immunitas, quę spetialem fauorem ha-
bet, extenditur etiam ad onera bellica, vel
causa belli imposita, ac militum hospitatio-
114 nom; Quia cum publicum fauorem respiciat
immunitas hæc, ob liberorum commodiorem
educationem, latè interpretanda venit *Glo. 4. in l. hæres ff. de Iudic.*, Et hanc sententiam multis
medijs apertissimè probat *Natta cons. 539. in fine, & coplosè Rol. all. cõs. 52. num. 27. cũ seq. l. 2. vers. his tamen nõ obstan. & cons. 66. nu. 35. li b. p., Io. Thomas de maioribus inter cõsil. Alba cõs. 794 nu. 3. cum seq. & ibi additionator*, Quorum sen-
tentiam vti AEQVIOREM amplectitur *Thesaur. Iun. in all. Addit. ad decisionẽ 267. Ampliat*
115 *to. & ad num. 15.* Vbi ita iudicatum ter fuisse
per illum Senatum testantur; Reprobando id-
circo opinionem eius Patris in eadem *decis. 267. nu. 15. latissimè Bimius cons. 403. nu. 59. cum plur. seq.*, dum respondet pro Almo Collegio
I. C. huius Ciuitatis Mediolani.

116 Quod tantum procederet iure communi in-
specto, Cum ex dispositione dictarum Nou.
Const. exprimantur onera, à quibus exemptos
esse eos cauetur, qui numerum duodecim libe-
rorum habent.

Confirmatur conclusio, Quia hæc immunitas di-
citur clausa in corpore iuris, quæ reuocata nó
censetur per Principem reuocantem generali-
117 ter quascunq; immunitates, vt per *Glo. & Bar. in Auth. quæ in Prouincia C. vbi de crim. agi oper. & probat dictus Io. Thomas de Maiorib. in all. cõs. 794. num. 6. inter cõs. Alba*, lexq; semper loqui-
tur, omni tempore etiam belli, *l. Arrianus C. de Hæretic. & Manichæis*, Qui idcirco de futuris
118 bellis etiam cogitauit, cum lex sit dogma
commune prudentum virorum *l. p. ff. de legibus*,
119 cuius proprium est dare formam futuris ne-
gotijs, *l. leges C. de legibus, l. p. in fi. C. de cad. toll. & tradit Rol. all. cons. 52 num. 31. cum seq. lib. 2.*

Vbi tamen ob puram necessitatem aliter per su-
periorem non posset prouideri, nisi etiam talo
onus exemptis imponeretur; Tunc non obsti-
120 to immunitate prædicta tenentur huiusmodi
immunes ad solutionem impositi oneris iuxta
tradita per *Bal. in l. iubemus nulli in secũdo notab. C. de Sacros. Eccl. vt declar. Soc. in l. si ex toto col. 2. vers. sextia cõclusio ff. de legibus. quos sequitur Rol. cõs. 52. lib p. post Curt. Iun. cons. 61. num. 14.* Quia
121 ob publicam vtilitatem cessare debet omnis,
Immunitas, *Natta cons. 225. num. 4.* Id quod etiã
admittit *Bimius cons. 403. num. 59.* Vbi aliorum
facultates non suppeterent, *l. omnes populi col. 93. q. 6. ff. de inst. & iure, Neuizan. cõs. 10. col. sexta in fine, Rol. cons. vlt. 51. num. 536.* Quod obser-
uasse Romanum Populum scribit *Petrus Ærod.*
122 *lib. 10. rerum iudicatarum tit. 14. de vacatione, & excusatione munerũ c. p.* Dum narrat his ver-
bis, Quod dum Pænus hostis in Italia esset,
minusq; iuuentutis haberent Romani Duces,
vnde conscriberent milites, cogebant colonos
maritimos milites dare, ac communi periculo
subuenire; Sed quia dicebant se habere Sacro-
sanctam Vocationem; Eis in dicta fuit dies, vt
eam quo quisq; iure haberet, Senatui deferret;
Venerunt Hostiensis, Ancias, Auxuras Min-
turnensis, Sinuessanus, & Senensis, qui vacatio-
nes suas recitabant, quas adeò certè Sacrosan-
ctas nuncupatas esse apparebat; Quod mariti-
mis incursionibus, Oreq; Italiæ perpetuò inten-
tas colonias nefas esse videretur alio euocare
alijsq; muneribus onerare, aut sic fidem eis Po-
pulo Romano fallere liceret, Quo modo illa
sua antiqua Priuilegia Romani violassent, Ta-
men cum hostis esset in Italia; nullius præter
Antiatem, & Hostiensem placuit vacationem
obseruari, Non enim esse Ciuem Romanum,
qui in necessitatibus sibi vlla excusatione vten-
dum putet, Ideoq; in tumultu Gallico nullæ
vacationes seruabantur.

Et ita etiam in hoc Mediolanensi Dominio fuit
123 obseruatum, superiori anno 1635. Dum Galli
hostiliter oppida huius Ducatus inuasissent, nec
pecuniæ sufficientes Regij Erarij subessent pro
subsidijs militibus præstandis, Adeoq; exte-
nuati remanerent cæteri subditi, vt non solum
commodè, sed valde miserabiliter posset per
eos sustineri onus hospitandi milites, & subsi-
dia ijs erogandi, de quo incommodo, *Rol. all. cons. 8. num. 52. post med. lib. p.*, Sub huius enim
iminentis necessitatis prætextu Excellentiss.
Marchio de Leganes Gubernator per publicũ
edictum expresse ordinauit, vt nulla habita ra-
tione cuiuscunq; Immunitatis, etiam ratione
duodecim liberorum, Omnes tenerentur ad
subsidia militaria, & alia onera ratione belli
imposita; Itaut etiã publici Interpretes Gym-
124 nasij Ticinensis, qui ex contractu immunita-
tem amplissimam obtinebant (quod magis est)
iuxta doctrinam *Cæci lupi in l. omnes populi col. 93. qu 6 ff. de Iustitia, & iure Neuizan. cõs. 14. col. 6. in fin. & Rol. all. cons. 5. nu. 53. lib. p.* Onus su-
bire fuerunt coacti, Inaniter ipsis contenden-
tibus, Quod alias imminente eodem bello à
125 Gallis in dicto sexaginta pręteritis annis; Po-
ten-

tentissimus Philippus Secundus declarauerat
non posse ipsos publicos Interpretes molesta-
ri pro quibuscunq; oneribus etiam ex causa
belli impositis, vel ab eo dependentibus.
Quorum Interpretum fauore Immunitas con-
126 cessa filio Interpreti publico extenditur etiã
ad Patrem, in cuius est potestate, & etiam fra-
tribus in communione viuentibus, cum pro
vna, & eadẽ persona, & domo, & pro vno cor-
pore, & estimo habeantur propter ipsam san-
guinis coniunctionem, & rerum communio-
nem, & commistionem; Sicut è contra filius
127 gaudet immunitate Patris, *l. dicimus ff. de exe-
cut. Tut. l. p. §. si vir ff. ad Silanianum in verbo cõ-
mixta familia. & l. p. et vlt. C. de muneribus, et ho-
noribus lib. 10. & post Nettam cons. p. à n. 10. vsq;
ad finem. & Crau. cons. 249. n. 10. probat Menoch.
de arbitr. casu 379. n. 9. & latè tradit Bimius cõs.
217. nu. 4.* Quamuis onerosam hanc immuni-
tatem duodecim filiorum, & aliam ratione
contractus magis priuilegiatam esse, quam
128 gratiosam Immunitatem Eccl. & Ecclesia-
sticis bonis concessam, & nullo modo posse
violari, etiam ratione belli defendit, Amplis.
Senator Petrus Paulus Buttinonus in responso
pro Immunibus ex causa duodecim libero-
rum, mihi tradito per eundem D. Senatorem,
postquam hæc scripsissem, quod responsum
infra registrabitur.
Sicuti Immunitatem hanc ab Extraordinarijs tã-
tum oneribus, non ab Ordinarijs excusare im-
129 munes *ob duodecim libero* probat *Rol. codẽ cõ-
silso 52. nu. 15. per l. 2. & l. nequis C. de muner. pa-
trimon. lib. 10. et in proem. ff. §. hoc autẽ, Facit etiã
Tex. in l. Si Diuina domus C. de exact. tribut. lib.
10. & l. fi. C. de priuil. domus Aug. lib. 11.* Quod
130 enim à pluribus fertur, leuius, & facilius por-
tatur *l. Exactores C. de Exactoribus tribut. lib. 10.
& l. fi. C. de muneribus patrimonial. lib. 10.* Et ita
131 censuit Senatus Excellentiss. die 30. Martij
132 1614. referente Amplissimo Senatore Ludo-
uico Acerbo Conciue meo Derthonensi; mox
Illustriss. Præside Magistratus Ordinariorum
Redditum creato fauore Communitatis An-
gleriç contra I.C.D. Pompeum Lampugnanũ;
illum scilicet teneri ad onera ordinaria, quæ
imponi solent per ipsam Communitatem; Ma-
xime attenta consuetudine ipsius Communi-
tatis, sic reparcientis onera, ratione duodecim
liberorum, in qua distributione valet, vt pluri-
133 mum obseruantia, vt in eodem *consil. 52. su-
bijcit Rol. in fine vers. tamen hoc de facto, Addi-
tionator ad cons. 794. Alba litt. D.*
Et profecto tantæ est potentiç consuetudo, in hac
onerũ reparticione, quæ incõcussæ seruari de-
134 bet, vt vario modo immunitate gaudeãt im-
munes ob duodecim filios iuxta consuetudinẽ
locorũ, in quorum territorijs sita sunt bona ip-
sius immunis ab oneribus, vt declarat *Thesaur.
Iun. in Addit. prædicta decis. n. 11. vers. Vndè in po-
sterũ in fine;* In patria .n. mea Derthonẽsi obser-
uatur, Vt immunitate ab omnibus ordinarijs,
& extraordinarijs oneribus, ac militum hos-
pitationibus gaudeant immunes, Ad implen-
135 dum Ciuitatem hominibus iuxta Imperato-
ris Anastasij sanctionem, de qua in *all. l. 2. C. de
indicta viduit;* Laude enim magna digni sunt,
qui plures filios ad Reipublicæ benefitium
136 procrearãt, vt scribit *Diuus Augustinus de Ci-
uitate Dei c. 19. et inquit Cicero lib. p. de officijs, ac
copiosè docet Rol. all. cons. 52. nu. 9. cum seq. plur.*
Inter extraordinaria verò munera cõputari onus
mensualis probat *Gallia cons. 59. nu. 67.*, à quo
137 idcirco Immunes esse huiusmodi exemptos
ob duodecim filios habetur ex Nou. Constit.
ab oneribus extraordinarijs præseruantibus,
138 vt tradit *Tort. ad all. stat. 145. nu. 20.*
Si autem aliquis ex liberis duodecim, ante adep-
tam Immunitatem decessisset in bello, & pro
Republica, siuè Principe, Quod nihilominus is
139 computaretur in numero aliorum ad obti-
nendam Immunitatem scribit *Albericus in rub.
de muner. & honoribus n. 88. quem sequitur The-
saur. all. decis. 267. sub nu. 8. vers. immo si aliquis,*
Quamuis hoc nusquã minime obseruatum vidi.
Vbi verò is, qui memoratam Immunitatem obti-
nuisset, satis Diues esset in eo loco, & maiorem
140 partem registri, siue æstimi in catastro possi-
deret; Cũ cæteri pauperrimi remanerent, Ini-
quum videretur, & sic cõtra AEQVITATEM
naturalem, vt sub prætextu istius immunitatis,
alij pauperes ipso excusato integram colle-
ctam, & onera soluerent, Quia tunc verè dice-
retur immunem locupletari cum alterius iac-
tura, id quod AEQVITATI resistit iuxta *Tex.
in l. nam hoc natura ff. de condit. indebit. Menoch.
cons. 27. nu. 36.* Propterea scribit *Thesaur. tum
loco relato ad nu. 15. vers. finge etenim,* Senatũ cũ
141 hoc temperamento transijsse, Vt immunitas
non haberet locũ in homine diuite, quoad illa
onera, quæ loci conseruationem, & communẽ
vtilitatem respiciunt; Ne eueniret id quod in-
quit *Vlpianus in l. 3. §. Præses ff. de muner. & ho-
142 norar.* Vt ex iniquitate simul viris, & iuribus
Respublicæ destituantur, Vt de Asino, & Equo
scribit Aesopus in eius fabula; Quod assum-
ptum probauit etiam idem *Thesaur. Iun. in qu.
famil. 93. nu. 15. lib. 1.*
Quam differentiam inter diuitem, & pauperem
143 huiusmodi Immunitate gaudentem tradit
*Ias. in l. si ex toto n. 16. vers. quarto facit ff. de leg.
p. Additionator ad Guid. Pap. qu. 401. in fine.*
Teneretur etiam huiusmodi Immunis ad expen-
sas factas tempore quo hostes obsidebant Ci-
144 uitatem, vel oppidum, vt se defenderet; Quia
eo casu quilibet Immunis tenetur, vt teneren-
tur etiam Ecclesiastici pro communi deffen-
146 sione, vt scribit *Abb. in cap. nõ minus de Immũ.
Ecclesiastica, quem seq. Thesaur. Iun. in cit. Ad-
dit. ad n. 15. prope finem vers. & quo ad expensas;*
Vbi tradit iussionem Principis omnes excep-
147 tiones ex causa belli reuocantem, non admi-
sisse illum Senatum in præiuditium eorum Im-
munium, qui tenuas facultates possidebant,
quibus

quibus duodec im filios vix alere posent.
Sicuti etiã Immunitas hæc non excusaret exem-
ptus ratione duodecim filiorum a necessaria
148 murorum refectione, vt post Bal. in cons. 312.
lib. 3. qui loquitur de Monetarijs Imperatoris
exemptis ad omnibus oneribus tradit Rol. cons.
5. nu. 33. & 34. lib. p., quem sequitur Add. ad Al-
bam cons. 519. litt. A.
Idem dicendum est de expensis factis ex causa
pestis, ad quas etiam exemptos ob Immunita-
149 tem duodecim liberorum teneri, tanquam
ad onus publicam salutem concernens, est Tex.
in l. 2. C. à quibus muner. nemo lic. se eximer., in
illis verbis; Cum tempus exegerit, priuilegio
non obstante, collationi succumbant; Etiamsi
150 odiosis non admittatur extensio vnius casus
ad alium similem, vt tradit Bar. in l. Illud nu. 2.
& ibi Bal. nu. 4. C. de Sacros. Eccles., & hanc con-
clusionem probat Ripa in tr. de Peste cap. 5. qu.
2. nu. 229. & sequitur Plot. in l. si quando nu. 17.
C. vnde vi, Randens. tr. de Analog. lib. p. cap. 22. n.
30. Borgu. tr. de vsufr. mul. rel. nu. 105. Osasc. decis.
39. nu. 14. & decis. 91. nu. p. Ceph. cons. 58. nu. 5.
& cons. 154. nu. 3. & cons. 451. nu. 294. Franc.
Marc. decis. fine q. 458. lib. p., & Misinger. singul.
obser. 20. cent. 4. Qui omnes testantur opinionẽ
hanc esse magis communem, & AEQVAM,
quos sequitur Thesaur. Inn. lib. p. q. famil. 13. n. 5.
Dicitur enim bellum Diuinum pestis, Propterea
151 valet argumentũ de bello ad pestem, vt tra-
dit Bartolus, & alij Scrib. in l. naturalibus ff. de
vsucapion. Ripa in d. tr. de peste, qu. 4. nu. 8. Ceph.
cons. 776. n. 19. & Corbul. de iure emphyt. tit. de
causa priu. ob non sol. canon. lim. 11.
Quippe maior dicitur causa pestis, quam belli
152 humani; Quia maior est hostilitas Dei, quã
hominum Bal. in l. cum notissimi §. fi. C. de rescrip.
30. vel 40. annorum; Corn. cons. 128. col. 2. lib. 2. &
Ripa d. tr. de peste in princip. nu. 9. Idem igitur
censendum est de oneribus impositis ex causa
153 pestis, sicut de impositis ex causa belli, vt
scribit Ludouic. decis. Perus. 3. nu. 11. E ita iudi-
154 casse Senatum Taurini die 15. Maij 1591. te-
statur Thesaur. Inn. all. qu. 13. in fine lib. p.
Quæ conclusio procedit etiam in casu inediæ, ad
cuius expensas teneri etiam immunes cau-
155 tum fuit per Imperatorem Anastasium in l. p.
C. vt nemini liceat lib. 10. ibi vrgente necessitate
publica, & scribit Thesaur. in all. qu. 13. sub nu. 5.
lib. p.
Cæterum ad constituendum numerum duode-
cim liberorum de iure communi computari
156 etiam filios legitimatos per rescriptum, cum
illi habeantur, ac si legitimi nati essent; Et præ-
teriti Testamentũ rumpant, probat Ruin. cons.
124. nu. 5. lib. 4. & copiosè tradit Rol. cit. cons. 52.
nu. 5. lib. 2. & cons. 67. nu. 18. cum plur. seq. lib. 3.
Additionator ad Albam in d. cons. 794. litt. A. in
157 fine, E tam si in potestate Patris essent filij,
vel ne, vt nuptui traditæ filiæ, siue emancipati
filij docet Io. de Platea in l. nepotes, & in l. de pa-
trimonialibus C. de his qui muner. liber. lib. 10. quos
sequitur Rol. cit. cons. 52. nu. 4. cum seq. plur. lib. 2.
Additionator ad Albam in d. cons. 519. litt. A.
Quamuis ex dispositione Non. Constit. in d. tit. de
Immunitate duodecim liberorum expresè exclu-
158 duntur ab hoc numero duodecim liberorum
illegitimè nati, ijs exceptis, qui per subsequens
matrimonium legitimati sint, vt etiam expo-
nit Tortus ad dictum statutum Papia 145. in ci-
uilibus nu. 9.
159 Neq; obstat, quod filij nati sint ex pluribus
160 vxoribus; modo ex vno Patre, Vt censuit Se-
natus die 22. Maij 1554. quod decretum est
registratũ in Additione ad Non. Const. fol. mihi
52. Sicuti etiam non resistit priuilegium Im-
munitatis, si aliquis ex filijs seorsum habitatã
161 patre, Vt declarauit Senatus die 7. Maij
1552. fauore Io. Petri Mutinę, quod decretũ re-
162 gistratũ est pariter in dicto fol. 52. & etiamsi
post obitum Patris, dummodo bona sint in cõ-
muni, vt subijcit Tortus loco relato nu. 16. post
Plotum in l. si quando, in verbo decretum.

RESPONSVM
Amplissimi Senatoris D. Petri Pauli Buttinonj.

Immunitatem ex causa duodecim liberorũ nullo modo infringi, aut diminui, prætextu necessitatũ hoc tempore Reipublicæ incumbentium, aut etiam longè maiorũ, quę malo Subditorum fato eisdem imponi contingeret; sed sartam tectamq; omnino esse seruendem.

AVXILIVM A DOMINO.

QVantùm à vero iuris tramite, atq; ab omni
prorsus AEQVITATE aliena sit ea præte-
sio, quæ nostra hac tempestate introducta est
occasione hospitationis militum, & aliorum
onerum, quæ propter bellum, belliq; timorem
vniuersum Mediolani Statum acerrimè tor-
quent; vt scilicet, vel ipsi immunes ex causa
duodecim liberorum obtentu publicæ necessi-
tatis ad onerum præstationem adigantur; fa-
cilè is sentiet, qui ex veris, atq; indubitatis iu-
ris principijs expendet, quo in primis ex fon-
te ea Reip. obligatio prodierit, per quam im-
munitas habentibus duodecim liberos con-
cessa fuit; quantùm vtilitatis ex tàm egregio
filiorum numero in Rempublicam collatum;
quantùm oneris ea contemplatione subditis
incussum; quàm sæpè spes immunitatis immi-
nentem duodecimum frustretur; quàm serò
immunitas competere incipiat; in quàm pauco
fænore consistat; quàm breui extinguatur; quã-
163 ta expensarum mole, tùm in necessarijs ali-
mẽtis, tùm in cæteris, quæ vniuscuiusq; digni-
tas postulat, miseras priuatorum familias, so-
ries tàm numerosæ prolis, non quidem tem-
poraliter, sed successiuè, ac ferè perpetuò, an-
gat, & cruciet; quæquidem ijs grauior incũbit,
qui

qui nullis plerumq; bonis stabilibus potiuntur; quibus ex præscripto N.C. minimum quid erogari contingit, quod magis insignum mendicitatis, quam correspectiuæ remunerationis ipsis collatum videtur; vt meritò ea onera tot liberorum, dixerit penè insoportabilia *Ripa in l. Ex facto sub.nu.13.vers.pro habenda veritate,ff. de vulgari*; quot etiam, quantisq; periculis, & angustijs circonsepta sit, vt per diuisionem, quæ tàm sæpè contingit, amittatur, & quæ filiabus non competit; vbi matrimonio copulētur, etiam si aliud sit iure communi inspecto; Et propterea censendum vtrinq; contractum ea mente, atq; intentione fuisse, vt etiam si grauissima onera imponi contingat immunitas omnino seruetur, Quiq; etiam eum rerum statum, in quo hisce temporibus Respublica constituta est, attentè perpendet, nempè de grauissimis quidem oneribus tractari, sed non de ijs, in quibus præcisa omnino sit pro salute Reipublicæ necessitas, & quæ non alio modo reparari possit.

Is etenim planè intelliget rem nostram in ijs terminis versari, vt non aliter immunitatem, de qua agitur, duodecim liberos habentibus con-
164 cessam agnoscat, quam ex contractu, & eo quidem oneroso, ac talis onerositate, quæ nedum benefitio acceptæ immunitatis respondeat, verum etiam ipsam longè lateq; vincat, & superet; & consequenter fatebitur nullo iure ab hac immunitate recedi posse, ita vt, vel in totum tollatur, vel aliquam minimam diminutionem pati possit.

Enimuerò immunitatem hanc ex contractu, seu quasi descendere, quod quidem non aliquo iuris effectu, sed nudo verbo, ac nomine, distare iampridem nouimus, prima iuris fundamenta demonstrant.

Lex etenim, vt publicæ vtilitati consuleret, plures introduxit obligationes, sine aliquo partium interuentu, eorumq; expresso consensu, & ministerio, quæ alioquin ad producendam obligationem necessario requirebantur; non temerè quidem, sed ijs omninò medijs, quibus in casu veri contractus, qui hominum ministerio creantur, homines ipsi vti consueuerunt,
165 hoc est mutuo illo consensu, quem apprimè in contractibus creandis necessarium esse comperimus, *vulg. l. Consensu ff. de act. & oblig.* Itaq; ex præsumpto ipsorummet consensu, de quorū interesse tractatur, & quorum benefitio res geritur, lex plures, vt diximus obligationes in-
166 troduxit, cuiusmodi sunt obligationes omnes negotiorum gestorum, administrationis tutelæ, communium rerum, aditionis hæreditatis, de quo etiam *Tex. in l.3.§.Pupillus in vltimis verbis ff. quibus ex causis in possessionē eatur*, vbi de quasi contractu cum creditoribus, & legatarijs, *Gl. & ibid. Bald. in l. vnica C. Vbi fideicommissum peti oporteat*; nec non & obligationes solutio-
167 nis indebiti, & id genus aliorum, quæ ex mera, & simplici legis prouidentia concreantur, de quorum primis; singulariter expressis, meminit Imperator, & eò loci scribentes omnes *toto titulo de obligat*; quæ ex quasi contractu, & nuncupatim *Oinotomus in prin. sub num. 3. vers. leges tamen interim*, nec nō *Missingerius in §. 1. sub nu. 1. vers. sed ex tacito, & præsumpto*; quiquidem eas omnes quasi contractuum species, de quibus eò loci Imperator locutus est, ex præsumpto consensu oriri, & non per modum restrictionis, sed exempli prodijsse meritò assouerant; cuius itidem opinionis, quod nempe ex tacito, & præsumpto consensu eæ obligatio-
168 nes oriantur, fuit *Fernand. Rebell. de oblig. lib, 1. de cōtract. in genere quæst. 1. sect. 1. col. 3. sub nu. 18. vers. Volumus autem fol. 195.* quipppe, & in cęteris omnibus, in quibus solo iuris ministerio obligatio producitur, quasi cōtractus resultat;
169 quemadmodum videre est in litis contestatione, & sic in iuditijs, *l. 3. §. idem scribit ff. de peculio, & ibi Bart. & in l. 1. C. de litis contestatione nu. 10. & 18.* quod etiam in sententia obtinet *l. 2. §. sed si vnus ff. de Præt. stipulat. & in iusiurādo l. Depositi §. si filius famil. ff. de peculio*, & in alijs de quibus latè meminit *Petr. Gregor. Tolos. in syntag. l. 29. tit. de actionibus, rub. de oblig. quæ ex*
170 *quasi cōtr. fol. 196. & seq.* Quo fit, vt si fortè rei habita notitia, quis dissentiat, obligatio aliqua ex gestione, non oriatur, *l. finali ff. de negot. gestis cum simil.* Vt quisq; planè sentiat verissimum esse, quod diximus non aliter, quam ex præsumpto consensu, & sic via cōtractus, seu quasi memoratas omnes obligationes, & alias quotquot à lege in similibus casibus introductæ sūt; & sic nostram hanc de qua agitur, prodijsse.

Quod quidem ex alijs etiam apertissimis regulis iuris euincitur, Quia nempè quoties immuni-
171 tas alicui conceditur, à quo aliquid implendum est, statim eo implente resultat contractus, vt probat *Tex. in l. Cæsar, & ibi DD. ff. de publicanis*, quo loci id tenet *Imola expressè, & Roman. num. 73. Angel. de Gambalion. cons. 125. nu. 14. Natta cons. 66. sub num. 9., & 10.*

Hæc autem cum verissima sint, palam etiam est eò validius contractum immunitatis, de quo agitur, sustineri debere, quò authoritate ipsa legis, & Principis in lucem prodijt; cum quisq;
172 sciat neminem sub fide publica, & Principis authoritate falli, ac decipi debere, vt benè considerat *Imperator in l. 1. C. de his qui ven. ætatis impetrauerūt*, Quin, & verius dispositionē No. Const. si vel ea sola pro vt fatemur, interim inspici debeat, nedùm ratione modi eum prodierit in vim legis, verum etiam attenta disponentis authoritate pro lege habendam esse, ex
173 theorica, quam per illum *Tex. tradit Imola, & Roman. nu. 7. in d. l. Cæsar ff. de public.*, vbi aiunt, quod pactum factum ab eo, qui habet authoritatem legis condendæ, vim atq; efficaciam legis sortitur.

Propterea meritò asserimus nostram hanc immunitatem, in qua nedum correspectiuū Aequale onus per immunes rependitur, sed quod longè

lateq;

lateq; id quod omnibus collatum est exuberat,
non posse etiam ex causa belli, & conseruatio-
nis Status in totum tolli, vel pro aliqua mini-
ma parte comminui; cum & Princeps, & Deus
174 ipse ex contractu tenaciter obligentur, alias
Princeps animal irrationale à cunctis dicere-
tur, vt de Celestino Papa inquit *Baldus cōs. 171. vol. 3.*, & Princeps non magis est Dominus cō-
tractuum, quàm alimentorum, & ideò gesta
per eum via contractus, etiam cum personis
175 subditis, nullo modo reuocari, vel diminui
possunt; egregiè omnino *Paul. de Castro de Repub. Venetiarum loquens*, & videndus, cùm plura
notatu digna afferat, *cons. 317. sub num. 5. col. 3.*
iuncto principio eiusdem numeri *par. 1.*, & in-
ter cætera, quod dominium quidem fuit iuuē-
tum iure gentium secundario, ideoq; potest
Princeps illud auferre ex causa, nec dicitur ve-
176 nire contra fidem suam; sed fidem seruare de
iure primæuo prodijsse: *Roland. cōs. 76. num. 13. lib. 2. Tiraq.* qui communem dicit, *in l. Si vnquā, in verbo donatione largitus, nu. 11. C. de reuoc. donat. Natta cons. 669. num. 7.* vbi de immunitate
ijs concessa, qui se ad habitandum contulerunt,
177 & fidem omnino seruandam esse in casu de
quo agitur, probat in fortioribus terminis *Tex. in ratione sui, in l. 2. ff. de iure immunitatis*, vbi in-
quit *Vlpianus* fidem eis seruandam esse, qui se
muneribus, vel honoribus sub certa conditio-
178 ne obstrinxerunt, cum ijs astricti non essent;
si etenim id iure de ijs dicitur, qui ad habitan-
dum venerunt sub certa lege; longè fortius di-
cendum de ijs est; qui ea conditione in lucis
vsuras editi fuerunt, vt immunitate potiren-
tur. Et in hunc sensum idem concludit iuxta
communes DD. traditiones, antiquiores recē-
sendo, *Alphonsus Moditius in §. Plebiscitū, dubitatione 20. sub nu. 2. & 3. optimè Cranet. cōs. 933. nu. 3. 6. 7. & duob. seq.*, vbi, quod neq; prætextu
179 publicæ vtilitatis, nec grauissimorum onerū
Reipublicæ, & Ducatui nostro Mediolanensi
incumbentium, id liceat, authoritate Baldi, &
aliorum; qui de immunitate per viam contra-
ctus innominati concessa, vt si data sit venien-
180 tibus ad Ciuitatem colendam; qua de re etiā
Aretinus cons. 125. per totum, & præsertim sub n. 9. vers. sed his non obstātibus, & numeris seq. vsq;
181 *ad finem*; aut cum bānitis securitas præstatur,
qui merito aliquo Rempublicā prosecuti fue-
runt, *Menoch. videndus cons. 540. nu. 13. in 3. fundamento, & sub nu. 16. vers. respondetur, vbi communem testatur, plenè Mascar. cons. 84. nu. 31. 54. & duob. sequen.*, vbi quod, nec id quidem fieri
182 potest a Principe ex plenitudine potestatis;
& in rem istam innumeros ferè, & maximè au-
ctoritatis DD. allegat *Cyriacus for. contr. 154. nu. 17. & 18. vol. 1. Surd. cons. 262. num. 63. Costa cons. 58. sub nu. 1. & 2. Menoch. cons. 1105. nu. 22.*
183 qui de ordinaria potestate loquitur, nihil de
absoluta statuens, de qua tamen *Bursat. cons. 259. num. 2.* alios plenè recensens; & neq; per
184 viam legis generalis, vt per *Ananiam cōs. 105.*
ibiq; Bologninus, tametsi ex verioribus eruditio-
rū traditionibus ea absoluta potestas in Prin-
185 cipe, ex toto negetur, saltem in casu nostro,
& similibus, *Couar. variarū resolut. lib. 3. c. 6. nu. 8. & Sarmientus in selectis interpret. lib. 1. cap. 8. num. 20.*, quod egregiè nobis in hunc eundem
sensum absoluit *Angelus Matheatius de via, & ratione artificiosa iuris lib. 1. cap. 24. Rodolfinus de suprema Principis potestate cap. 6. nu. 16. & quatuor seq.* & in hoc constans est, ac perpetuus fe-
rè Iurisconsultorum omnium consensus, qui
propterea meritò concludunt axiomata illa,
quæ traduntur in *l. Si ex toto ff. de legatis primo*,
circa reuocandas, vel limitandas, ex causa ma-
186 xime necessitatis exemptiones, non pertine-
re ad immunitates ex contractu oneroso con-
cessas; optime *Purpurat. cons. 580. nu. 25. iunctis quibusdā numeris præcedētibus vol. 2. & ex communi Rol. cons. 76. nu. 23. lib. 2.* vbi etiam de re-
muneratoria immunitate loquitur quod tamē
pro modo onerositatis exaudiendum admitto,
vt proximè dicetur.

Quia verò agnoscenda ea veritas est, quod prædi-
cta omnia tunc demum procedunt, vbi onero-
sitas æquipolleat immunitati, in eo autē, in quo
fortè excedat, perinde esse, ac si de immuni-
187 tate titulo gratuito concessa ageretur, *Bal. in l. Qui se patris col. 7. sub nu. 10. vers. sed Nicolaus prædictus C. vnde lib. Gulielmus de Cuneo, & alij de quibus satis latè per R. Rinaldū iuniorem institut. de donationibus nu. 376. & trib. seq. Tapia in l. Beneficiū cap. 9. num. 7. & seq. ff. de constit. Princ. latè Bossius de Principe nu. 152. & nu. 323. & seq.*
& vtrobiq; semel, atque iterum ita fuisse a Se-
natu iudicatum testatur, *Peregrin. de fideic. art. 51. nu. 65. Surd. de alimen. tit. 1. quæst. 48. nu. 24. Oddus de integrum restit. quæst. 58. nu. 8. Galius ad consuetud. Alex. in verbo vigiuti sub nu 97. qu. 8.*
necessarium omnino est, vt quid quantumue
hinc inde datum, & receptum sit, diligenter
inquiratur, atq; æqua lance libretur.

Sanè autem obseruandum est ante omnia, bene-
fitium illud per quod ex iuris communis dispo-
sitione priuatorum quisq; ad Ciuitatem homi-
nibus media procreatione replendam inuita-
batur, multò latius solo iure communi patuis-
se, vel ex eo, quod non aliter patri, ac filijs im-
munitas competit, quam si in communione vi-
188 uant, quod quidem à iuris communis disposi-
tione alienum est, vt probat latè *Menoch. cons. 486. sub nu. 25. vers. Cæterum, & numeris sequentibus*, cum id expresse non sine iniuria ex N. C.
dispositione sublatum fuerit, tametsi nil planè
ad publicam vtilitatem communio, quæ ple-
189 runq; discordias parere consueuit, *vulg. l. cum pater §. dulcissimis ff. de legat. 2.* pertineret, quod
quidem ex frequentissima facti contingentia,
cum homines faciles sint ad dissentiendum sæ-
190 pissimè immunitates radicitus conuellit, &
destruit; Indeque fit, vt & ipsæ fæminæ, cum
nubunt, tametsi dubio procul immunes esse
deberent ex iuris communis dispositione, cum

saltem

faltem ob merita talis immunitas concessa
fuerit, in quibus terminis generaliter ad fæmi-
191 nas transire probat *Surd. conf. 140. nu. 41. &*
42. nihilominus immunitate priuentur, nec
quippiam ratione eorum personæ in patrem à
Republica deinceps conferatur.
Tantum abest, vt dispositio N. C. fauore priua-
torum ampliorem iure communi immunitatē
concesserit, quemadmodum audio circonferri.
Quod enim dicitur de iuri commuui soli patri
192 competere, ac patri tunc demum si Decurio
sit; non alias per *Tex. in l. Si quis Decurio C. de*
Decur. lib. 10. de vera, & communi opinione Conor.
de sponsal. seu potius de Matrimonio c. 8. secundæ
partis per totum; in alijs verò requiri numerum
193 sexdecim filiorum ex *Tex. in l. Semper §. De-*
monstratur ff. de iur. immunit; non etiam immu-
nitatem ea ratione de iure communi ad alia
194 onera, quam municipalia, & personalia per-
tinuisse, *ex Couar. loco prox. citato col. 2.*, nec per-
195 tinuisse ad filios mortuo Patre ex *Bossio de*
Principe num. 155. vsq; quaq; veritati est con-
trarium; prout, & ea assertio, quod restringa-
tur ad bona patrimonialia, hoc est patris dum-
taxat; cum verius sit ad omnia, subinde per ip-
196 sos quoq; filios quæsita, pertinere ex traditis
per *Nattam conf. 66. lib. 1. & conf. 328. nu. 4. lib.*
2. & quotidiè ita nouimus obseruatum, ex præ-
cisis Senatus Excellentiss. responsis, & ita bo-
nis temporibus declaratum fuit, referente Se-
197 natore Bossio 1. Septembris 1584. inter fra-
tres Confalonerios ex vna, & Comm. Candiæ
ex altera, occasione acquisitionum per ipsos
fratres factarum post mortem patris.
Si quidem, & ad filios post mortem patris eam
198 spectare verioribus, ac receptioribus DD.
opinionibus, & a Senatu Excellentiss. semper
approbatis est compertum; originaliter *Io.*
Andr. in c. Decret. de reg. iur. lib. 6. vbi ex professo
tractat, & dicit hanc quæstionem disputatam
fuisse, & absolutā fauore filiorū per D. Mauri-
tium, & per solemne DD. in facto consultum,
& nuper iteratum per bonæ memoriæ generū
suum D. Philippum de Formaginis; *Menoch.*
alios allegans conf. 486. nu. 1. num. 12, & num. 24.
qui nedum receptissimam, sed ab omnibus fe-
rè approbatam affirmat; *Purpur. conf. 483. nu.*
6. vol. 2., & indistinctè omnibus competit, qui
199 duodecim tantum alios habent, siue sint De-
curiones, siue non, vt benè resoluit *Io. de Ana-*
nia d. conf. 195. in prin. & Bologninus ad cū addens
vbi de communi testatur sub nu. 9. vers. Attamen
communis opinio, quam etiam communem
fatetur *Couar. tametsi contrariū teneat in d. c. 8. in*
prin. col. 2. & 3. tit. de matrimonio, & multis pro-
bat. Purpur. d. conf. 485. sub num. 4. vbi de com.
Onera quoq; realia, de patrimonialia, & bellica
200 ea immunitate comprehensa fuisse plusquam
certum est, ex magis vera, & magis communi
opinione *Bald. cōs. 312. Si de iure cōmuni in prin.*
vol. 3. in quam sanè veritatem plures cōgerit Alba
conf. 519. nu. 6. & ibi Annibaldus, Thomas de ma-
toribus inter conf. eiusdem conf. 794. nu. 5. vbi de
veriori, & magis communi, & eò loci Annibaldus
Thes. iunior. ad decis. patri 267. num. 15.
Hoc autem retento, quidquid beneficij immuni-
bus ex dispositione Nou. Constit. collatum
est, vix meo iuditio comparari meretur ijs,
quæ in Rempublicam tam insigniter ab ipsis
conferuntur; longè autem minus ingentissi-
morum onerum moli, quæ per ipsos immunes,
atq; deinceps per eorum descendentes, susti-
201 nentur, quæ propterea meritò intollerabilia
dixit *Ripa vers. meminimus in l. ex facto sub n. 13.*
ff. de vulgari.
Primo etenim compertum est, maximè reipubli-
cæ compendio, & beneficio esse, nedum ad
priuatorum facultates adaugendas, verum
etiam ad conseruandum, & propagandum
imperium, quod per tam numerosam prolem
Respublica repleatur hominibus, quæ demùm
202 ex Ciuibus non ex lateribus, muris, atq; ædi-
fitijs constat, *l. 1. ff. sol. matr. l. 2. ff. de iure dot. leg.*
3. ff. de priuil. creditorum, l. Hoc modo ff. de cond.
& dem. l. Cum ratio §. Si plures ff. de bonis damn.
alios refert, & sequitur propositio Io. Ant. Boll.
conf. 69. num. 17.
Quod planè nobis ex prima legum, in id elabo-
rantium origine, optimè deduxit *Marcus Ver-*
tranius de iure liberorū in præfatione deinceps, Co-
nor. de matrimonio d. cap. 8. col. 1. & 2.
Id autem, vel vnum sufficit ad sustinendam con-
cessionem immunitatis in vim contractus, &
quidem onerosi, nec cuispiam præiuditium
tale considerari potest, cui non præponderet
publica vtilitas, quæ abundè & exuberantissi-
mè omnia rependit, cum ijmet, qui de præiu-
203 ditio conqueruntur in publica vtilitate inde
proficiscente leuamen sentiant, vt benè consi-
derat ex *Textu in l. quod Respub. ff. de iniurijs*, &
aliorum authoritate fretus, suo in casu *Bimius*
conf. 402. nu. 66. & duobus seq. & conf. 403. n. 28.
& quinque sequentibus lib. 4.
Secundo compertum est immunitatem hanc no-
stram à iure, & N. C. concedi in nutrimentum
204 tot filiorum, vt disertè probat *Tex. in l. Semper*
§. Demonstratur ff. de iur. immunit. Bald. conf. 312.
vol. 3. & post Andreā de Barulo Auanias cōs. 105
nu. 2. Ripa in l. Ex facto sub num. 13. vers. secundo
ff. de vulg. Rol. conf. 52. n. 14. vol. 2. & Natta conf.
519. nu. 3. & 5. vol. 3. Peregrin. conf. 371. nu. 10.
Menoch. conf. 486. nu. 10. 16. & 27. Quo quidem
vel ex vno intentum habemus; nempè quia,
vbi contra bonam fidem, & omne ius huma-
num, & Diuinum liceret à contractu post ius
quæsitum resilire, certè in eo, in quo agitur de
alimentis, crudele, & impium esset non coge-
re eum, qui obligatus est ad implementum;
talis enim quantum in se est occidere dicitur;
ideòq; vel legi ipsi, & sic nec Principi permis-
sum est, hanc immunitatem adimere, cum ali-
205 menta, nec quidem a lege tolli possint *Bald.*
in 1. lectura in l. 1. §. ius naturale col. final. nu. 22.
ff. de iust. & iure, Couar. de matrimonio c. 8. §. 6.
num. 5.

nu.5.Surd.de alimentis tit.8.priuil.85.nu.8.

Tertio, vt ſæpius dixi, nedum adeſt è latere immunis oneroſitas, quæ immunitati correſpondet, ſed quam longiſſimè exuberans, vt ſtatim apparebit.

Siquidem è latere Reipublicæ exiguum illud præſtatur, vt quis onera extraordinaria non ſuſtineat pro bonis ſuis, quantacunq; ſint, etiam ſi poſt mortem patris per filios acquirantur, vt tam dictum; ſi verò quis bona ſtabilia non habeat, immunis ſeruatur vſq; ad ſummam modiorum trium furmenti, & metretarum ſex vini pro qualibet perſona parentum, & filiorum.

Exiguum inquam, quia cum onera bellica ad
206 Principem pertineant, & Statũs Mediolani
potentiſſimo Regi ſubſit, leuia omnino ſunt onera, quæ ſui natura ad ſubditos ſpectant, ideòq;, licet reliqua, exhauſto demum Principis Erario, in ſubditos reflectantur, ab hoc caſu, qui noſtris temporibus contingit, immunitatem æſtimare non debemus, ſed ex eo, quod alias regulariter contingere debuiſſet, ideòq; ab incerto hoc, & ſub dubio euentu in illius æſtimationem ita eundem eſt, vt quemadmodum æquo animo ingentem filiorum molem immunes tuliſſent bonis temporibus, tametſi leuiſſimum quid reciperent; Ita non iniquo, pleniorem calamitoſa hac tempeſtate immunitatem Reſpublica agnoſcat ratione incertitudinis, & mutui periculi, de quo ſupra dictum fuit, *verſ.& huc pertinet incertum illud*.

Exiguum, quia tametſi quiſpiam ex immunibus quo ad ingentem fortè bonorum ſuorum ſtabilium quantitatem, ſub clypeo huius immunitatis, tanquam è ſpecula tutiſſimo in loco poſitus aliorum tempeſtates, & naufragia deſpiciat; innumeri tamen ſunt ex ipſis immunibus, qui duriſſimorum horum temporũ ærumnas patiuntur, & quibus vix quidquam leuaminis præſtat immunitas, cum bona ſtabilia, vel admodum pauca poſſideant, Indeq; cùm in vniuerſum, & ex toto, non autem quo ad eos tantum, qui egregia bonorum quantitate potiuntur, hæc quæſtio dirimenda ſit, verè ad quid minimum reducitur.

Quemadmodum enim in legato gregis, quem nouimus nil aliud eſſe, quam multitudinem quandam minorum animalium congregatam, iure conſtitutum eſt, vt vnicum corpus intellectuale cenſeatur, licet ex pluribus indiuiduis corporibus conſtet, quod & in veſte, in argen-
207 to, ac ſimilibus obtinet; & propterea ſeparationem non dari, ſed vnitim omnia conſiderari opportere, *l.Grege ff.de legat.2.* Ita in legis diſpoſitione, quæ quaſi contractum, de quo agitur, introduxit inter Rempublicam ex vno, & priuatos homines, quotquot duodecim filios habere contigiſſet, de priuatis ipſis, tamquam de vnico corpore, non autem de ſingulis meritò dicimus iudicandum.

Exiguum, quia, inſignem, antequam competere incipiat, ex eo recipit diminutionem, quod
208 pater alimoniam vndecim filijs præſtare debet, vt propterea vix immunitas ſit beneficium allatura, niſi ſimilia hiſce temporibus grauamina contingant, quorum intollerabilem ſarcinam, cũ immunis euitauerit, beneficium aliquod conſiderabile ſenſiſſe videatur, in leuamen tot, ac tantorum onerum.

Exiguum, quia non ſemel tot filiorum progenitores concepta ſpe, dum duodecimus imminet, falluntur, atq; immenſum, & intolerabile onus tot filios alendi, aliaq; incommoda, & onera, de quibus proximè dicetur, ſuſtinere coguntur, vt meritò de ijs dici poſſit, quod de
209 Tantalo Seneca.

In amne medio faucibus ſiccis ſenex
Sectatur vndas, obluit mentum latex,
Fidemq; cum iam ſæpe decepto dedit,
Perit vnda in ore, poma deſtituunt famem.

Conſequens propterea eſt, vt etiam, ſi quo ad caſus, qui euenerunt, dici poſſet, immunes, ingens aliquod, ex immunitate onera non ſoluendi, quaſi in ſe collatum percepiſſe, nihilominus id in conſiderationem, attenta ſpe tam
210 lubrica, atq; incerta, & mutuo periculo, non venire, vt probat *Tex. in l.de fideicommiſſo C. de tranſact.* dum ibi notatis, quo genere argumenti paſſim in mutua remiſſione fideicommiſſo-
211 rum, vt ex caſu, qui contigit, nec læſioni ſit locus, nec in integrum reſtitutioni, nè alios commemorem plures refert, ac ſequitur *Oddus de integrum reſtit.quæſt. 85.nu. 26.& 27.*

Et huc pertinet incertum illud, quod æſtimandum
212 inquit, *Celſus in l.Si iactum retis ff.de act.empti. & Pompon. in l.Nec emptio, ff.de contr.empt., & in l.Spem, vbi Bald.ff.de donat.* & quod de fructibus certi fundi ad vitam emptis certo precio, ſi is diutius viuat, itaut, quam longiſſimè pre-
213 tij quantitatem fructus tranſcendant, tradũt DD. *in c. Nauiganti de vſuris, Petrus, & Cynus in l.Si pater C.de inoff.teſtam.* & latè proſequitur alios allegando, & aliter exemplificando in
214 fornario, nempè qui ſe ad coquendum panẽ pro familia alicuius obligauit, quod ea, licet aucta, conqueri non poſſit, *Marſil. in rubr. num. 428.& duob. ſequen. Cod.de probat.*, & in varijs cauſarum figuris, paſſim tradũt DD. & in ſpecie *Tyraq.de iur.primog. quæſt. 6. nu. 4. & 5. & multò latius in repet. l. Si vnquam in verbo donatione largitus nu.126.verſ.4. & principaliter, & multis ſequentibus Decian.reſponſ.29.nu.112.& 113.vol.2.Surd. deciſ.Mant. 277.nu.9.& in terminis immunitatis; Natta conſ.397.nu.14.& 15. Menoch. conſ.156. nu. 34.* vbi reaſſumit votum Collegij Patauini, *Oſaſc. deciſ.91.nu. 17.& 18. iunctis tribus numeris præcedentibus.*

Contra verò grauiſſima onera immunibus in-
215 cumbunt; nam præter neceſſaria alimenta, dum viuunt, de quibus dictum ſatis, vtiq; dum fœminis dotes erogantur, ſiue temporaliter, ſiue ſpiritualiter nubant, dũmq; filij, tàm primi, quàm vlterioris gradus matrimonio copulantur, & liberorum procreationi incumbunt,

bunt, vtiq; patrimonium ex rei natura paulatim ita diminuitur, vt penitus exinaniri neceſſarium ſit, nempè per multiplicem ſucceſſiuam diuiſionem, quæ ad ægeſtatem diuites alioqui familias reducit, vt experientia docet, & vbiq; recepta fideicōmiſſa, & maioratus in publicum bonum adinuenta, conuincunt. Hinc perſæpè infeliciſſimi vſq; adeò miſerarum familiarum ſtatus, vt nedùm de ſua nobilitate, & auito ſplendore conclamatum videant, verùm neceſsariò etiam, ac tenuiſſimo licet victu deſtituantur, & perpetua egeſtate ita ſordeſcant, vt iam ipſis, quaſi fulmine læſæ Maieſtatis icti ſint vita ſupplicio, mors ſolatio eſſe poſſit. Miſerrimum autem hunc ſtatum, ſi aliquando tā fecunda proles immunium, tàm benè de Republica merita, ſummo in mærore conſtituta
216 lugere potuit; certè infeliciſſimis hiſce temporibus omnium infeliciſſima inconſolabiliter lacrimauit.
Neq; verò quiſquam obijciat tàm numeroſam liberorum copiam magis ad voluptatem, vel
217 ad deſiderium, quo homines communiter de ſucceſſoribus habendis capiuntur, quam ad contemplationem beneficij à Republica recipiendi, eſse referendam, ac propterea onera tanti ponderis non eſse ex diametro, & correſpectiuè ad Rempublicam conſideranda, cū
218 ſemper inſpici debeat, qua contemplatione quid geſtum fuerit. *l. Iſti quidem §. final. ff. quod met. cauſa, l. Seruo legato. §. Si teſtator ff. de legat. 2. l. 1. §. Nunc de effectu, & l. Si quis reum §. 1. ff. de lib. leg.*
Verius etenim eſt, vel ex ſola iuris præſumptione, id omne, quod in Rempubl. collatum fuit, contemplatione memorati beneficij prodiſse; Quiſq; etenim ea ex cauſa quid egiſse credi-
219 tur, quæ ſibi vtilior eſt, *l. Si Procurator ff. de cō-dit. inſtit. Bald. in l. Gerit. nu. 29. ff. de acq. hered., Alex. conſ. 55. col. 3. nu. 13. lib. 5. Crau. conſ. 106. nu. 9. Surd. conſ. 19. nu. 28.*, Et vbi alias res
220 dubia eſset, vtiq; ſtari debet declarationi per ipſos immunes faciendæ, vt tradunt *Gl. in §. Alia inſt. de act. Surd. conſ. 14 ſub nu. 12.* & quidquid vtile, & proficuum eſt, ex ſola ſcientia
221 præſumitur acceptatum, vt de donatione tradit *Angel. conſ. 183. nu. 3., cum alijs adductis per Molinam de hiſpan. primogen. lib. 4. c. 2. n. 76.*; & cum quiſq; nouerit numerum filiorum, quo ad vniuſcuiuſq; ſucceſsionem ſtabiliendam, ſatis eſse, ſi duorum numero præcludatur, facile intelligimus id totum, quod ſupereſt in Reipub. beneficium, & contemplatione correſpectiuæ obligationis prædictæ factitatum merito contendi; Quid eſt enim, quod quis vxorem ducat ob veneream voluptatem, ſi longè plenius naturali huic titillationi voluptarij homines aliter omiſſa vxore blandiuntur, vt non immeritò multa de Ioue furta, tametſi vxorem habente, poetæ fabulati fuerint? Quid quod primis adhuc annis maritale iugum plures ſubeunt, cum id in prouectiorem ætatem differre poſsent, ac pro ſalute rei familiaris omnino deberent? Quid, quod etiam poſt ſuſceptos tot liberos, qui ad poſteritatem ſufficiunt, mortua iam prima vxore aliam, atq; aliam deinceps ſuper inducunt, & eas quidem ad progeniem aptas, cum vel cælibem vitam, vel prouectioris ætatis mulierem, breui morituram, ducere debuiſsent, a qua certò certius filios habituri non eſsent, & burſale, vt noſtrates aiunt, compendium recepturi, iuxta id,
222 quod innuit Martialis epig. lib. 10.

Nubere Paula cupit nobis, ego ducere Paulam.
Nolo, anus eſt, vellem, ſi magis eſſet anus.

Itaq; non puto quempiam futurum, qui iam non agnoſcat veriſsimum eſse, quod diximus, nempe correſpectiuè ad illas obligationes, & onera quæ immunibus incumbunt, quam longiſsimè emolumentum immunitatis in eos per Rempublicam collatæ tranſcendere; & propterea nedùm fatendum eſt, nemini prorſus licere talem immunitatem quoquo ſub prætextu infringere, vel minuere, vt ſupra probauimus, ve-
223 rum etiam contrarios nixus, dolum, & iniuriam continere, *l. Si cū mihi ff. de dolo, Magiſtraliter Caſtrenſis conſ. 317. col. 4. verſ. His nō obſtātibus vſq; ad finem p. 1.*, & in terminis de immunitate per viam contractus pretio, vel quopiam
224 alio dato, vel facto, quod pretio equipollet *Bimins conſ. 393. nu. 4. & 5.*, Indeq; etiam ſentiat N. C. in tit. de oneribus, & Senatus declarationes immunibus obnoxias ad rem non facere, cum immunitas ex cauſa duodecim liberorum ſub generali diſpoſitione non veniat;
225 ſed ſpecialem expoſtulet, vt per *Gloſ. & Bart. in Auth. Quas in prouincia C. vbi de crimin. agi oporteat, Caſtr. in l. 1. nu. 3. & 3. ff. de legibus, & ibi additio Thomas de maioribus ad conſ. Alba 794. n. 6. Bologninus ad conſ Anania 105. ſub. n. 9 verſ. plus dica Burſat. conſ. 138. n. 37. & conſ. 259 n. 3. Bimium conſ. 403. n. 52. & Galliam conſ. 85. n. 9. Laur. de Pinu conſ. 147. nu. 7.*
Nec non ea omnia, quæ de reuocandis immunitatibus, ſi nimium lædere incipiant, afferuntur, & quod in ſpecie ſcripſit *Gallia conſ. 25. n. 39. & 40.*, quod ſcilicet, vbi eo res reducitur, vt im-
226 munes maximam quantitatem bonorū poſsideant, ac meliorem, & fertiliorem territorij partem, cæteri verò, qui ſteriliora poſsident, in dies depauperando vadunt, non debet talis immunitas obſeruari, ſed reuocari Iudicis arbitrio *ex cap. ſuggeſtum de decimis, cum simil.*; ad immunitates gratuitas, vel oneroſitatem non correſpondentem habentes, non autem ad oneroſas pertinere.
Iam verò videamus quanti pendenda ſint ea, quę de inſolitis oneribus publica vtilitate, conſeruatione Status, & extrema neceſsitate, afferuntur, quorum prætextu ad violandam, ſi fieri poſsit hanc noſtram immunitatē, properatur.
Et ſanè, quod ad inſolitum pertinet, ſi ad bella, bellorumq; timores, atq; hoſpitationes militum, ac alia onera bellica, id refertur, quam

longiſsmè veritato alienum eſt, cum frequen-
tiſsima hæc fuerint in Statu Mediolani ſupra
hominum non modo memoriam, ſed à multis
227 ſeculis citra, vnde illud Lucani.
O malè vicinis hæ manin cond.ta Gallis.
O triſti damnatu loco, & illud Bedæ, *Beda tuec, quia*
Italia nunquam erit in pace. Planè autem inſoli-
tum tunc demum quid dicitur in hac materia,
228 vbi in mille annis vna vice contingit, vt ex
Bart. in l. Seio, §. medico ff. de annuis legatis; *tradit*
Natta conſ. 66. ſub nu. 6. vbi ait mirari, quod
onera bellorum inſolita dicantur, quibus Italia
aſsiduè vexata fuit, atq; aſsiduè vexatur, &
quorum origo à iure gentium fuit. Caſum
autem inſolitum à DD. communiter exempli-
229 ficari ſiccitate nunquam intellecta, vel in
aquarum impetu exuberanti, non in caſibus
belli, vel peſtis, quæ frequentiſsimè contingũt,
Menoch. qui de mille annis conſ. 27. n. 13. & 14.
vbi verſus Lucani recenſet, & quod de Beda re-
coluimus, nec non *conſ. 156. nu. 6. & Neniz.*
conſ. 66. ſub nu. 41. verſ. Tertio reſpondetur, &
duob. numeris ſeq.
Rurſus pro inſolitis eum non teneri, cui immuni-
230 tas à lege conceſſa eſt, vt hoc caſu, iure con-
tendimus *ex Natta conſ. 66. nu. 4.*
Quo verò ad publicam vtilitatem, Status conſer-
uationem, & extremam neceſſitatem, res pau-
cis abſoluitur.
In primis enim vno verbo omnibus reſponderi
poteſt, in ſimili omnino facti contingentia an-
no 1561. cum diſtrictè admodum de immuni-
tatibus ex eiſdem cauſis infringendis quæſitũ
fuiſſet, nefas exiſtimatum immunibus propter
numerum duodecim liberorum fidem non ſer-
uare; ideoq; decreto Senatus Excellentiſs. diei
24. Ianuarij eiuſdem anni 1561. ſancitum fuit,
231 prout hoc ipſo tempore interim eos mole-
ſtandos non eſſe, quibus quidem, nec de inceps
aliquando moleſtia aliqua illata fuit.
Deinde verò, vbi ſi ex integro de re iſta agendum
ſit, de publica vtilitate tractemus, & Status cõ-
ſeruatione, iam ex prædictis ſatisfactum eſt,
cum publicæ vtilitati abundè conſultum ſit ex
pleniſſima recompenſatione, quam Reſpubli-
ca conſecuta fuit propter tam inſiguem adie-
ctionem tot filiorum, ac deſcendentium, qui ex
tam fœcundo germine progeniti fuerunt; quo-
rum alimoniæ, & ſuſtentationi ex priuatis pa-
trimonij fuit prouiſum.
Rurſus vtilitatis publicæ cauſa alienum ius mini-
232 mè, vel ab ipſomet Principe lædi poteſt; vt
de contractu loquens probat ex *Baldo c. 1. nu.*
17. in fine, verſ. nota eſt iſta gl. de allodijs in vſibus.
feud. poſt alios, quos latè recenſet, Cranet. conſ.
933. nu 5. & nu. 16. vbi loquitur in terminis nõ
tollendæ, nec minuendę immunitatis per viam
contractus.
Vbi autem id licet, tunc non aliter permiſſum
eſt, quam ſi modus adinueniri nequeat, per
quem publicæ vtilitati conſultum eat, & pre-
233 tio integrè priuatis ex ſoluto, de primo
Cran. alios afferens conſ. 909. ſub nu. 9. conſ. 463.
nu. 7. & de ſecundo Tex. in l. Venditor §. Si conſtat
ff. comm. præd., & alia, quibus liquet id nedũ iu-
re ciuili, verum iure naturæ, ac Diuino conſti-
234 tutum eſſe, quæ recolit idem *Cran.* admonens
Conſiliarios Principum, vt à contrarijs conſi-
lijs abſtineant, idem *Cran. conſ. 747. nu. 47. &*
conſ. 933. ſub nu. 7.
Quamquam verius eſt non publicam in caſu, de
quo agitur, vtilitatem, ſed priuatorum dum-
taxat verſari, nempè, vt tanto minus priuatorũ
quiſq; per immunium collationem contribuat,
quod quidem longè aliud eſt a publica vtilita-
te, prout aliud eſt Vniuerſitas, aliud ſinguli de
235 Vniuerſitate *l. Inter num ff. de rerum diuiſ. Con.*
conſ. 46. ſub nu. 11. vol. 3. conſ. 299. ſub n. 3. vol. 1.
Pariſ. conſ. 91. nu. 1. vol. 4. Rul. conſ. 53. nu. 6., &
7. lib. 4. & propterea verius eſt hoc caſu de iure
publico lædendo tractari in præiuditium pri-
uatorum immunium, vt alijs priuatis, non au-
tem publicæ vtilitati prouiſum eat, & ſic agi-
236 tur de vno altari detegendo, vt aliud coope-
riatur, contra *Tex. in l. Sin autem §. 1. ff. de aqua*
pluuia arcenda l. Aſſiduis §. exceptis ff. qui pot. in
pign. hab., & ſimilibus, quæ in propoſitu attulit
Cran conſ. 463. nu. 8.
De conſeruatione autem Status, iam ſatis impli-
citè dictum fuit, dum oſtendimus noſtram hãc
immunitatem comprehendere ea onera, quæ
patrimonialia ſunt, & pro conſeruatione Sta-
237 tus introducta cæterum nàmq; ſi de alijs pręe-
ciſam aliquam rationem habentibus ad Status
conſeruandos agendum ſit, ea ad caput præci-
ſæ neceſſitatis reijci debebunt, de quo proxi-
mè agetur.
Itaq; quod ad aſſertam neceſſitatem ſpectat,
Primo dicimus neceſſitatem aliquam non ſubeſ-
ſe, etiam ſi de bellicis neceſſitatibus tractari
ſatis eſſet, cum ad Exercitus ſuſtentationem
aliorum non immunium facultates ſufficiant,
ſiquidem tunc demum ſuo in caſu immunita-
tes comminui poſſunt, cum cæterorum bona
238 non ſuppetunt, iuxta eorum opinionem, qui
affirmatiuam tenuerunt, vt ex traditis per
Alex. & Ripam in l. Si ex toto ff. de legatis primo,
& alijs firmat. Roland. conſ. 5. n 53. vol. 1. et Surd.
deciſ. 275. nu. 10., vbi alij allegantur, & tunc
demum videtur de neceſsitate ad præiuditium
immunium tractari poſſe, vbi onera paulò mi-
239 nus, quàm totos annuos fructus abſorbent,
vt per *Bellinum de re militari, tit. 2. n. 12. p. 6. fol.*
351. tract. tom. 16., & id ipſum conſiderat ad di-
luendum obiectum neceſsitatis *Rol. conſ. 76. nu.*
25. lib. 2.
Quod ſi de neceſſitate ſubditorum agendum ſit
Imprimis, nec de ea ſatis liquebit, cum opor-
teat, tum onera bellica, tum onera, quæ ex hac
immunitate promanant, ſuper vniuerſo ſtatu
æqua lance diſtribui, quemadmodum reſpectu
onerũ bellicorũ fieri iam cæptum eſt, & faciẽ-
240 dũ tradit *Alberic. in l. Neminem ſub n. 2. C. de*
Sacr. Eccl. & quò ad poſteriora probat regula
Tex.

Tex. in l. Secundum naturam ff. de reg. iur. hoc .n.
peracto, dubio procul omnis prætensio neces-
sitatis cessabit.
Deindè verò etiam data priuatorum necessitate
ex causis tametsi inopinatis, malo nostrorum
241 temporum fatò, adhuc nihil, cum infortuniũ
debitoris creditori nocere non possit l. Si te bo-
nis. C. de iure delib. Afflic. decis. 19. n. 6. et 7. Capb.
cons. 217. nu. 3. vol. 2. ideòq; non minus Respu-
blica in obseruanda hac immunitate cogi de-
bet, ac priuatorum quisq;, non obstantibus
infortunijs, quibus quotidiè vrgentur, ac
strangulantur, ad suorum debitorum solutio-
nem adigitur.
Secundo verius est, ac magis communiter recep-
tum, necessitate aliqua non obstante, immuni-
242 tatem subdito ex contractu oneroso conces-
sam seruari opportere, vt per Caccialupũ in re-
petit. l. Omnes populi colũna mihi 66. n. 181. vers.
7. quæritur statuto Senarũ ff. de inst., & iure; quò
loci inquit in ea facti spetie, vbi statuto Sena-
tus cautum erat; quod forenses, qui venirent
ad habitandum, essent immunes ab omni onere
reali, & personali, & à datijs, pręstantijs, & col-
lectis; contigisse, vt Ciuitas Senarum esset in
magna penuria grani, & propterea imposuisse
quandam præstantiam, collectam, seu datium,
vt ex illa pecunia emerent granum pro necessi-
tate populi; proposito, nunquid forenses ad eã
tenerentur, negatiuè fuisse consultum, & de-
243 terminatum; sequitur Neuiz cons. 11. col. 6. in
fine inter cons. feudalia Bruni, Paris. cons. 68. vol.
1. Rol. cons. 5. nu. 63. lib. 1. & cons. 76. nu. 13. lib. 2.
Et opinio eorum, qui aliud à sententia prædicta
tenuerunt, vnico tantum in casu admitti po-
test, quando scilicet maxima famis vrget ne-
244 cessitas, siue occasione belli, siue alia ex causa
prouenerit, vt per Bald. Magistraliter in cõs. 458.
lib. 3. per tot., quod legitur repetitum cõs. 405. lib.
5., Neuiz cons. 66. n. 38., & Rol. cons. 76. nu. 27.
lib. 2. vbi de communi; Et verè in his tantum ter-
minis loquitur Tex., qui pro necessitate alle-
gari consueuit in l. vnica Cod. vt nemini liceat ab
emptione specierum, & in l. 1. C. de quibus mun.
nem. lic. se excus. lib. 10. & eius mentis est Lucas
de Pena eò loci, & Ripa de remedijs præseruati-
uis contra pestem nu. 182. & trib. seq.
Quamuis autem ab aliquibus proditum sit nullã
245 maiorem esse immunitatem, quàm quæ Ec-
clesijs competit; Ecclesiam verò in casu neces-
sitatis in censum vocari iuditio Episcopi, &
246 Cleri; vt probat Tex. in c. Non minus, & ibi
omnes, de immunitate Ecclesiæ, & propterea
multo fortius immunes ex causa duodecim li-
berorum vrgente necessitate teneri.
Verius tamen est longum esse discrimen inter
vnum, atq; alterum genus immunitatis, quo
ad effectum, de quo agitur; Vbi etenim vrget
necessitas maxima, pietatis ratio expostulat,
vt Ecclesia, quæ in egestate constituta non re-
peritur, aliorum indigentijs succurrat Episco-
pi arbitrio, & per eum modum communibus
247 vtilitatibus, & necessitatibus subueniatur,
quæ vera est ratio Tex. in dicto c. Non minus, &
Tex. in l. Ad instructiones C. de Sac. Eccl. Ij autem
qui ex contractu oneroso immunitatem con-
sequuti sunt, nullo modo tenentur, non ta-
248 men ad ea obstricti sunt immunes ex causa
248 duodecim liberorum, quidquid aliqui opi-
nati fuerint, vt fauore immunium censuit Se-
250 natus die 27. Ianuarij 1554. apud Secretariũ
Roccam, de qua meteria latè Petrus Aerod. iu-
dicatarum lib. 10. tit. 14. de vacatione, & excus.
mun. fol. 940. c. 2. vbi sic ait.
*Vltimã pensionem pecunia collata in bellũ Macedo-
252 nicũ persolui placueras priuatis. Et enim quodã-
modo satius esse, quãquã in summa ærarij penu-
ria fidem publicam vnicuiq; Reipub. mutuanti, &
opitulanti conseruari, quàm hostẽ vincere. Nam
neq; aliter vinci. Igitur Q. Fabio Labeoni, & L.
Aurelio, Quæstoribus Vrbanis, visũ est ab omnibus
Pontificibus hanc pecuniam exigi, melius, commo-
diusq; esse, quod stipendiũ hoc toto bello non contu-
lissent: quàm à reliquis ciuibus, quorũ iam magna
pars oneri ferendo esse desijsset. Itaq; summa cũ
Curionibus, Flaminibus, Auguribus, Salijs, Facia-
libus, alijsq; Pontificibus, contentio, atq; altercatio
fuit, dum hi ãtiqua sua, & Sacrosancta priuilegia,
& immunitates, vel à Numa ipso, primisq; Cõsuli-
bus identidẽ repeterent: Quæstores ex aduerso iu-
berent eos necessitatẽ accusare: cæterũ aut confer-
re, aut mulctam pati. Ergo Tribunos pl. appellarũt.
Tribuni pronunciarunt Sacerdotes nequicquàm
appellasse, omniumq; annorum, per quos non dede-
rant, ab ijs stipendium exactum est.*
Vt intelligamus ex diuersitate rationis non faci-
lè inferri posse ab immunitate Ecclesiæ ad im-
munitatem duodecim liberorum.
253 Et si autem contrarium in terminis nostris
placuerit Thes. decis. Ped. 267. nu. 15. per totam,
qui & se consuluisse, & contra immunes iudi-
catum testatur, Nihilominus ex prædictis con-
stat virum alioqui de legali prudentia optimè
meritum, lapsum esse, & contrarium non se-
mel, sed pluries congregatis classibus, dum in
Senatu esset, ab eodem ordine iudicatum testa-
tur Thesaurus Iunior in additionibus ad eandem
decisionem in penultima additione, vbi dicit Se-
natum Pedemontanum indistinctè transijsse cũ
254 ea opinione, quæ immunitati fauet in ardua
causa Ciuitatis Pinaroli contra fratres Purpu-
ratos, in qua tamen dictum fuit non procede-
re immunitatẽ in homine diuite, quo ad illa
onera, quæ loci conseruationem, & communẽ
vtilitatem respiciunt, & quo ad expẽsas factas
tempore, quo inimicus fuit cum suis militibus
circa locum Pinaroli, & oppida circonuicina;
Idq; amplius considerat, quod reuera debet
esse magna opulentia in patre, vt possit graua-
255 ri aduersus immunitatem sibi a iure conces-
sam; nam ille, qui est onustus numero duode-
cim filiorum, tale onus sustinet, vt nunquam
256 dici posit diues, cum tantam familiam alere,
& filiabus de dote prouidere teneatur; subdẽs,

quod proptereà in dicta causa Pinotali nulla
fuit per Senatum habita ratio iussionis Princi-
pis, qui rescripserat, & iusserat, vt omnia onera
indistinctè causa belli imposita soluerentur, &
ipse idem pro immunibus ex causa duodecim
liberorum absolutè tenuit *quaest. forens. 93 n. 3.*
vbi inquit, hodie Senatum Taurinensem sic iu-
dicare, & post plures hinc inde in vtramq. opi-
257 nionem recollectos, tenuit *Philippus Pascha-
lis de viribus patr. pot. p. 4. c. 4. nu. 35. ad fin.*

Et quidem, si fundamenta, quibus nititur *Thes. Se-
nior dicta decis. 267. nu. 15.* perpendantur, sta-
tim intelligemus verè eruditum illum virum
in re ista lapsum esse.

Primo etenim ea ratione mouetur, quod talis
Immunitas odiosa sit, & restringenda, quod
vsquequaq; à veritate alienum est; cum imò
258 fauorabilis sit, & extendenda, vt de hoc lo-
quens tradit *Ripa in l. Ex facto nu. 13. vers. cre-
derem ff. de legatis primo,* dū inquit fauore Rei-
publicae fuisse concessam, & tam de hac, quam
generalitèr de omni priuilegio ex legis dispo-
sitione competente, tradit post *Butriū in c. Olim
tibi in fine de verb. signif. Natta cons. 66 n. 6. Me-
noch. cons. 297. nu. 19., vbi alios allegat. Thes. im.
quaest. forens. 92. nu. 2. Io. Antonius Bellonus dicto
cons. 69. nu. 14. & tribus sequen.*

Secundo nititur ex eo, quod causa belli omnes
Immunitates cessant, nec domus Augusta ex-
cusatur, quod planè ex communibus DD. tra-
ditionibus supra fuit funditus euersum.

Tertio ex auctoritate *Dyni*, & aliorum in *l. Si ex
259 toto ff. de leg. primo,* volentium omnes immu-
nes ad haec onera teneri.

Verum leuè est hoc genus argmenti, & ex iam
dictis sublatum, quia scilicet nec Dynus, nec
caeteri DD. in *d. l.* Ex toto loquuntur in immu-
nitate per viam cōtractus onerosi onerositate
260 correspondente ipsi immunitati, & propter
publicam vtilitatem concessa, qualis nostra
haec est, vt iam supra probauimus, sed tantum
vbi simpliciter, & generaliter concessa fuit im-
munitas à collectis, ex titulo non oneroso, vt
261 videre est signanter apud *Ias. in dicta l. Si ex
toto n. 7. vbi recenset Dyni opinionem, & numeris
sequentibus, & ex Purpurato, & Rol. supra latius
fuit ostensum.*

Quin & vbi in Pedemontana regione contrariū
seruaretur, adhuc opinio fauore immuniū te-
262 nenda esset, ex eo, quod in dubijs opinioni-
bus ea recipi debet, quam iuditiorum loci, seu
Prouinciae, in qualis versatur, consuetudo ap-
probauit *l. Minime, & l. Si de interpretatione ff.
de legibus, & post Duēnam Remig. & Couarr. tra-
dit Gallia cons. 59. nu. 119.*

Quae sane, si in terminis indifferentibus vera sunt,
pro vt negari non potest, certè his tempori-
bus, quibus tam insigniter humanum genus
263 diminutum est, vt de eo reperādo quam ma-
xime, & seriò admodum cogitandum sit, vtiq;
ne dùm fides legis, ac Principum authoritate,
tam solemniter immunibus promissa, seruanda
est, verum amplioribus priuilegijs ad propa-
gationem inuitari debent; alioquin breui fiet,
vt Mediolani Status Lybiae deserta, & solitu-
dinem imitetur.

Saluo &c.

SVMMARIA.

Delicta impunita remanere non debent nu. 1.
Malicijs Hominum via non est aperienda nu. 2. & 3.
*Delictū ab vno incerto ex multis incertis vbi sit com-
missū omnes puniuntur vnica pœna, Itaut ea soluta
per vnum omnes absoluēdi sint n. 3. & 4. & 7. con-
trarium verius nu. 8. Declarat nu. 11. & 13.*
*Gratificationi locus etiam est in pœnis n. 5. distingui-
tur, & declaratur 18. 19. 20.*
*Pluribus existentibus delinquentibus vnus eligitur
puniendus per Iudicem nu. 6.*
*Melius est nocentem dimittere, quam innocentem
damnare nu. 9. & 16.*
Statuta pœnalia strictè sunt interpretanda nu. 10.
*Decretum Senatus Mediol., quod ratione incertitudi-
nis delinquentis dimittantur imputati n. 12. & 14*
*Decretum Senatus Mediolani, quod ratione incerti-
tudinis, quis fuerit primus in euaginando ensem,
ambo dimittantur nu. 15. & 16.*
Absolutio rei dicitur fauorabilis nu. 17.
*Incertitudo temporis, quo duo acti facti videntur, il-
los vitiat nu. 21.*
*Incertitudo delinquentis ex certis efficit, vt omnes
absoluantur nu. 22. & 23.*
*Arma reperta penes pedes alicuius, illius esse praesu-
muntur num. 24.*
*Incertitudo delinquentis quando excludatur nu. 25.
& 26.*
Iudicis diligentia patefacere solet delinquentes n. 26
*Captus qui non fuit cum armis vetitis, sed verius
cum ijs quando possit puniri nu. 27.*
*Forenses, & mulieres ligātur dispositione statuti, vel
proclamatis prohibentis delationem armorū n. 28.*
*Decretū Senatus declarans dispositionē statuti tantū
procedere ob delationem armorum facta per foren-
sem in Ciuitatibus, & oppidis insignibus nu. 29.*
*Mulieres captae cum armis vetitis, vt plurimum di-
mittuntur impunè nu. 30.*
*Delatio armorum prohibita alicui non prohibetur in
Itinere, & Villis nu. 31.*

Repertis armis prohibitis in loco, in quo plures conuenerant; Vbi nō constet praecisè, cuius fuerint arma, An omnes absoluendi veniant. Cap. CXXIX.

Igent proclamationes in hoc Me-
diolanēsi Dominio, in quibus pro-
hibita est delatio armorum hasti-
lium, Vel ignitorū super tripudijs
sub pœnis in eis cōtentis, Pro qua-
rum proclamationum executione
saepè accedunt satellites ad ipsa tripudia, vt
con-

contrauenientes detineant, Aduento Autorem rumore accessus satellitum, statim huiusmodi contrauenientes, arma in abscondito reponere student, & vbi tempus deficit ea subtus bancum proijciunt; Quæritur quid iuris, & quis pro ipsis armis vetitis sic repertis teneantur, si non constet præcisè ea fuisse certæ personæ.

Et porrò per *Tex. in l. Item mela §. sed si plures, & Tex. in l. Ita vulneratus ff. ad l. aquil. et in l. p. in fi. cum duobus seq. ff. de his qui deiece. vel effud.* Pro-
1 uisum est omnes astantes in tripudio teneri
ad pœnā comminatā, nò delictaq; impunita remaneant cōtra iuris regulas; *Quia vbi quilibet*
2 *non teneretur*; Eadem ratione, nec aliquis ipsorū, & de facili, lex municipalis circonueniretur
viaq; aperiretur malitijs *contra l. cum sic §. trā-*
3 *sactiones ff. de transactionibus, & l. 2. C. indic. vid. toll. ita tradit Florianus de S. Petro in all. l. Item mela §. sed si plures nu. 5. vers. Item per istum Textum ff. ad l. aquil.*

Quamuis, quando de vnico sclopulo, vel simili
4 armorum genere ageretur; Tunc vnica soluta
pœna ab vno, cæteros absoluendos esse habetur *in l. p. in fine ff. de his qui deiecerunt, vel effud. vt probat idem Florianus loco relato*, Vbi etiam
5 subijcit gratificationi locum eo casu esse, vnum
ex astantibus tantum condemnando *arg. l. si. ff. de relig. & sumpt. fun. & l. 3. §. cū omnis ff. ad Sillan*; Quia in expediendis iudicijs Index eligit
6 vnam personam tantum ex pluribus *l. si plures ff. de accusation. & l. 3. §. hoc interdicto ff. de liber. homin. exhib.*

Quam Floriani sententiam amplectitur *Gandin. tr. de malefic. in rub. de multis qu. dependentibus à statutis n. 8. vers. Item pone*, Vbi cōcludit quem-
7 libet ex astantibus teneri ad pœnam, quam
tamen, vno soluente, cæteri liberantur *per all. l. p. de his qui deiecer. vel effuder.* quam cōclusionem sequi videtur *Menoch. de arbitr. casu 394. nu. 53. cum seq. plur.*

De rigore tamen iuris hanc sententiam proce-
8 dere affirmat idem Gandinus, Quia de AEQVITATE contrariā sententiā veriorem esse
probat *Alber. de statutis lib. 2. q. 221. vbi Floriani, & Gandini* opiniones refert, & simul reprobat, concluditq; nullum ad comminatam pœnam teneri ratione incertitudinis deliquentis *Glo. in l. p. §. cū arietes verbo si ff. si quod paup.*
9 *fecisse dicatur*; Cum melius sit nocentem absoluere, quam Innocentem condemnare *l. absentem ff. de pænis.*

Hanc partem sequitur *Bonif. de Vital. in tr. de malefic. in rubr. de Inquisit. nu. 43. cum plur. seq.*; cum quo transcribit *Dec. in tr. crim. lib. 8. c. 4. de varijs quæstionibus circa gestationem armorū n. 12. vers. sed quid si familia post Marsil. in eius pract. crim. §. pro complemento nu. 20.*

Quia, cum verè non appareat, quis eorum porta-
10 uerit arma, Et statuta siue proclamata tanquā
pœnalia sint strictè interpretanda *l. si de interpretatione ff. de pœnis*; Nullam pœnam cadere
posse eo casu constat, & probat *Barbat. in tr. de Card. legato à latere qu. vult. nu. 24. cum seq.*

Quam sententiam amplecti videtur *Cabal. lib. 2. variarum resolut. casu 230. nu. 39. cum seq. plur. Et quamais nu. 54. cum seq. distinguit*, Vt conclusio ipsa tantum procedat respectu pœnæ corporalis, quæ ratio incertitudinis cessare
11 omnino debet, Et respectu pecuniariæ omnes
insolidum teneantur, Itaut vnica solutio sufficiat; Quam distinctionem probare videtur *Menoch. all. casu 394. nu. 53. cum plur. seq.*

Tamen contrarium vti magis conueniens AEQVITATI seruare solet Senatus Excellentiss.
12 Mediolani, Et ita censuisse die vlt. Feb. 1550.
in rixa Cremonæ sequta inter Puteos, & Persichellos testatur *Clar. qu. 60. vers. vidi ego*, qui Author licet, & ipse hanc distinctionem inter corporalem, & pecuniariam pœnam subijciat
13 verbo; *Quam tamen*; Contrarium nihilomi-
14 nus semper seruasse Senatum Excellentiss.
testatus est Illustriss olim Præses Brugnolus, qui eo sedente in Amplissimo Ordine semper ità decisum fuisse per Senatum adnotauit propria manu ad d. locum Clari, Quam sententiam comprobat *Federic. Scottus cons. 12. n. 3. cū seq. lib. 9. tom. 2.*, Vbi expressè probat, quod cum duo iuuenes noctu se inuicem vulnerassent, & ignoreretur, quis eorum fuisset aggressor, siue rixæ Auctor, vterq; absoluendi erant, etiam
15 respectu pænæ pecuniariæ, Quia potest acci-
dere, vt alter esset innocens, & simpliciter se defendisset tanquam insultatus, & aggressus
16 *l. absentem ff. de pænis, & l. duobus §. fi. & ibi glo. ff. de iureiuranda*, & hanc sentētiam vti vtriusq; absolutoriam (cum fauorabilis sit absolutio
17 *l. Arrianus ff. de action. & obligation.) probat idē Scottus cit. cons. 12. nu. 6. lib. 9. & cons. 12. n. 18. lib. 7.* Et sic omissa distinctione pœnæ; Ratione incertitudinis, absoluisse Senatū Excellentiss. huiusmodi detentos ob armorum prohibitorum inuentionem factam in loco, in quo tot conueniant personæ patet.

Qua stante obseruantia tolluntur, ea quæ in contrarium deduxit *Menoch. in all. casu 394. n. 43. cum seq. plur. Et præsertim in Addition. ad ipsum casum nu. 21.* dum relatis fundamentis pro vtraq; opinione cum auctoritatibus vtranq; sequentibus; Tādem ipsos Doctores conciliare studet fœdere nouæ distinctionis, Vt sīz.
18 opinio Alberici Barbatiæ, & Deciani recita-
torum, ac Romani *in l. p. §. hoc rescriptum ff. ad Senatusconsultum Sillanianum*, quā, ipse primò reprobauerat, procedat, quando agitur de im-
19 ponenda pœna ordinaria statuti, siue procla-
matis; Alia verò sententia, quam ipse amplectitur, procedat, quando de extraordinaria pœ-
20 na imponenda tantum agitur, Et hoc rectius
fortè esse dici posse putat, Et sic quodammodo eius priorem sententiam, quam extra dentes impugnat *Decian. loco relato*, respuit licet non absolutè; Faciunt tradita per eandem *Menoch. casu 362. nu. 15. & 18.*

Sicut enim ob incertitudinem temporis, quo
gesti apparent duo actus, ambo vitiantur, nec
21 vnus sustinetur in præiuditium alterius, vbi
pares sint personæ, de quibus agitur *l. p. §. ff.*
de bon.possess.secundum tabul. Couarru.lib.p.var.
resol.cap.10.sub nu.2. vers. Vnde sicut, Alcia. tr.
de præsump.reg.3.præsum.43.& in cons.40.n.16.
& 17.lib. 5. Ita incertitudo hæc delinquentis,
delictum potius impunitum relinquere debet,
22 quàm Innocentes condemnare, etiam in ex-
traordinariam pœnam *arg.l.scientia §.lege aqui-*
lia in fine ff.ad l. aquil., Vbi expresè habetur,
23 quod quando incertum est, quis ex duobus
excesserit, neuter puniri debet *glo. in l. p. §. sine*
autem verbo sibi ff si quadrup.pauper.fecisse dica-
tur, & ibi Bart.& præsertim Apostilla litt. B.post
med.

Sublata verò multitudine personarum, si arma
prope aliquem reperta fuissent, vt puta noctis
tempore, duo, vel tres inuenti sint sine armis,
sed prope eos, siue ante eorum pedes inuenta
sunt arma prohibita, præsumptio est, quod ar-
24 ma sint ipsorum, vt docet *Bal.in l.nam salutem*
§.p.ff. de offitio Præfecti vigiliæ, & sequitur Me-
noch. all. casu 394. nu. 53. & in addit. nu. 14.
cum seq.; Tunc enim cum arma plura, tam ab
vno, quàm a duobus, vel tribus potuerint
cōmode, & separatim deferri, & sic vnusquisq;
delinquere contrauenindo proclamati per
25 huiusmodi delationem armorum; cessat in-
certitudo, quæ consideratur, quando agitur
de vnico sclopulo, & per multi sunt ij, qui
erant in loco, in quo sclopulus fuit repertus,
quam sententiam admittit *Decian. all. lib. 8.*
cap. 4. nu. 12. vers. putarem tamen post Bal. in l.
Dominus horreorum ff. locati, & Calcan.cons.63.
nu. 4. Hanc sententiam etiam sequitur *Hector.*
Felic. Alleg. 18 n.81.et Alleg.50.n.7.et 8.par.p.

In his autem valde prodest ad detegendos ve-
ros delinquentes, Iudicis sedulitas, Tum dili-
genter inuestigando penes detentos, an cla-
ues sclopulorum, an globuli plombei, ac ni-
tratus puluis reperiantur, Et vtrum claues, &
globuli conueniant sclopulis repertis; Tum
statim detentos separatim interrogando de
26 ipsorum armorum delatione, & de claui, &
globulis plumbeis, nitratoque puluere; his
enim adhibitis diligentijs, antequam in-
struantur detenti, de facili veritas in lucem
prodiet, vt mihi sæpe contingit, & præsertim
superiori anno in Ciuitate Papiæ, dum Bari-
cellus noctu tres detinuerat, qui per fenestrā
Cellæ Vinariæ nescio quid proiecerant; His
enim detentis, statim Baricellus ingressus est
dictam Cellam Vinariam, in qua binos sclo-
pulos rotatos breues, ac pugionem denuda-
tum inuenit, mox & captiuos, & arma ad mo
tunc Iudicem detulit; Qui statim iussi, vt pe-
nes detentos adhiberetur diligentia, & penes
vnum clauis, nitratus puluis, & globuli reper-
ti fuerunt apti ad ipsos sclopulos; Penes vero
alium Vagina conueniens pugioni reperto,
inuenta est, Et in continenti examinati, fassi
omnes fuerunt deletionem ipsam respectiuè;
Concordesq; omnes tres fuerant in ipsa de-
latione, & in alijs circumstantijs; Et sic tertius,
qui non deliquerat, dimissus statim fuit, neq;
vti Innocens aliqua affectus molestia.

Cæterum dispositio proclamationum in hoc
Dominio prohibentium delationem, & reten-
tionem armorum, tollit omnem difficultatem,
quam proponunt Scribentes, An slz. quando
27 quis captus non fuit cum armis vetitis, possit
molestari, nec ne, & de qua abunde *Menoch. in*
add. ad all. casum 394. à nu. p. vsq; ad nu. 13. Et
scribit Felic. d.alleg. 84.nu.6.in fin. & all.50.nu.
2. Farin. qu. 108. nu. 143. Quia cum expresè
prohibita sit non solum delatio, sed etiam re-
tentio, cessat difficultas, etiamsi captus cum
his non fuerit deferens arma vetita, vt tradit
Menoch.sub nu.p.vers.Tertius est casus, qui n. 22.
& 24.forenses etiā, et mulieres afficere proclama
28 *concludit*; Quamuis respectu forensium, quibus
prohibita est delatio armorum, Censuit Sena-
29 tus die vltimo Februarij 1598. proclamata
ipsa intelligenda esse prohibere forensibus hu-
iusmodi armorum delationem in Ciuitatibus,
Oppidis, & Burgis, Non autem in Villis, & in
itinere, Quod Senatus consultum registratum
est in tertia addit. ad Nou.Constit. fol.42.

Respectu verò mulierum, vt plurimum vidi eas
30 ex AEQVITATE dimitti, nō irrogata aliqua
pœna, vt memini ordinasse Amplissimum Se-
natorem Bellonum anno 1623. de quadā mu-
liere vestimentis masculis induta, & equestri
in itinere capta, atq; binis sclopulis rotatis
munita, quam dimitti iussit dictus D. Senator
facto eidem præcepto, ne sub pœna fustiga-
tionis vlterius defferet huiusmodi arma, aut
masculina vestimenta.

Ex qua cōclusione definita videtur alia quæsito,
Quando iussu Senatus, vel Principis prohibita
est delatio armorū alicui, vti manuprompto,
& similibus rixosis hominibus, quos etiam
fide iubere compellit Senatus de non defferen-
do arma; Nam delatio huiusmodi non intelli-
31 gitur prohibita in itinere, & in Villis, Vt cen-
suit Senatus die 18. Iunij 1619. fauore cuius-
dam fideiussoris, qui cum principali promi-
serant illum non delaturum arma pro execu-
tione Senatus consulti.

S V M M A R I A.

Incerto occisore ex certis existente, omnes capitaliter damnantur in contumatia nu. 1. & 7. & 10. contrarium nu. 11. In casu animi deliberati omnes tenentur nu. 2. & 12.

Delinquens consulto grauius punitur, quàm qui casu, & in rixa nu. 3.

Platonis sententia contra consulta delinquentē n. 4.

Primi motus non sunt in nostra potestate num. 5.

Quilibet tenetur de eo, quod fecit, quādo apparet precisè de vulneribus ab vnoquoq; illatis occisi nu. 6.

Plures trabem, vel saxum, aut similem rem delecerunt, & hominem oppresserunt omnes lege aquilia tenentur n. 8. idest ad damna non ad pœnã n. 13.

Auxiliator tenetur eadem pœna, qua occisor in delictis cogitatis nu. 2. 9. & 12.

Incertitudo delinquentis ex pluribus certis operatur, vt omnes extraordinaria pęna teneantur n. 14. quę pœna pecuniaria, vel exilij esse debet n. 15. & 65.

Homicida duo esse possunt lethaliter ambo vulnerando, etiamsi sciatur, quis primus vulneraverit, & eo casu ambo pœna ordinaria tenentur nu. 16. contrarium nu. 17. 18. & 21.

Decretum Senatus in ea materia nu. 21.

Vulnusculum non habetur in consideratione nu. 19.

Homicida in rixa varò ordinaria pœna punitur bic Mediolani nu. 20.

Decretũ Senatus, quo extraordinariè fuit damnatus is, qui lethalissimè vulneraverat, cũ in duobus lethalibus vulnerare affectũ, qui mox decessit n. 22.

Correi certi quorum vnus incertus occidit, non probant nominando eum quem occidisse affirmant. sed omnes torquendi sunt n. 23. & 25. à Iudice arbitr. hoc pendet nu. 26.

Decretum Senatus in ea materia nu. 24.

Auctor rixæ tenetur de omnibus malis subsequtis, si non constat de certo delinquente nu. 27. 29. 30. 31.

Rixæ auctorem iura prosequuntur nu. 28.

Rixæ Auctorem esse teneri pro delictis ab alijs commissis nu. 32.

Decretum Senatus in ea materia nu. 33. & 34. cum observantia in hoc Dominio nu. 37.

Rixæ Auctor semper dicitur ille, qui dat operã rei illicita nu. 36.

Observantia huius Senatus in puniendis Auctoribus rixæ nu. 37. & 38.

Rixæ Auctor, qui exinde homicidium ratum habuit, tenetur pœna ordinaria capitis nu. 38. & 39.

Rixæ Auctor ordinaria pœna punitur, quando socios colligi curavit, & vi aliquid fieri tentavit nu. 39. & 40.

Decretum Senatus contra rixæ Auctorem nu. 41.

Rixæ Auctor non tenetur pœna ordinaria, quando qui occidit ad rixam supervenit, vt affinis, vel amicus num. 42.

Principalis tenetur de facto accessorij nu. 43.

In dubio assistens delicto præsumitur ex proposito assistisse nu. 44. Contrarium 45. & eo casu deuenitur ad torturam nu. 46.

Rixæ Auctor excusatur à pœna ordinaria, quando constat de certo occisore nu. 47.

Qui causam damni dat, damnũ dedisse videtur n. 48.

In dubio aggressor ille præsumitur, qui ex duobus rixantibus est robustior nu. 49.

In dubio aggressor ille præsumitur, qui erat rixosus nu. 50.

Item qui contra solitum armatus deambulavit n. 50. Item qui erat melius armatus num. 51. Item qui erat associatus nu. 52. Item qui fuerat prius iniuriatus, vel habebat causam vltionis nu. 53. Item qui alio minatus est nu. 54.

In dubio aggressor præsumitur ille, qui primo ensem euaginavit nu. 55. Item qui alium vulneravit, antequam euaginarte ensem nu. 56.

Aggressus sine insultatus in dubio præsumitur, qui se retrahebat nu. 57.

In dubio aggressor ille præsumitur, qui ex duabus rixis vulneratus, vel occisus est nu. 58. Contrarium nu. 59.

Offensor in dubio nunquam prǽsumitur dessensor nu. 66. malum omne iniustè præsumitur factum n. 61.

Aggressus, qui occidit aggressorem, non tenetur de homicidio, sed pœna extraordinaria nu. 62. ac aliquando nulla pœna nu. 62.

Aggressor impune occidere potest aggressorem, qui animo deliberato ipsum insultavit nu. 64.

Animus occidendi semper præsumitur in aggressore, sive insultante nu. 63.

Occisus in domo repertus, præsumitur ab inhabitantibus occisus, & sic à Domino domus qui rationem de eo reddere tenetur nu. 66.

Sententia P. Romani in eo casu n. 67. & 68. ob cadauer defunctũ in domo alicuius qui de eo dãnatus est.

Ignorare quis non potest acta in domo, sive alio loco in quo habitabat nu. 69.

Diuinum Iudicium ob scelera commissa vitandũ n. 70.

Dominus domus si occisus in ea fuit omnes domestici, & familiares torqueri debent nu. 71.

Vxor si suffocata, vel occisa reperta est, præsumitur occisa à Viro n. 72. Maxime si Dominus domus statim Curia non denunciavit nu. 73.

Si inter domesticos domus, in qua quis occisus est, aliquis malè famæ reperitur, ille prius torquendus esset nu. 74. & 75. & 86.

Aufugiens statim post delictum si est ex domesticis, is præsumitur occisor nu. 76. & 78. & 87. fugit impius nemine persequente nu. 77.

In dubio deliquisse præsumitur, qui fugã capit nu. 78. & 79.

Fugam parans habetur, ac si aufugisset nu. 80.

Personalis spontanea comparitio tollit omnem suspicionem delicti nu. 81.

Socratis sumatio ob calumniosam imputationem, etiam si carceres exire posset, quod postea indignum fuit existimatum nu. 82.

Calumniosus accusator in capitali iudicio capite damnatus est nu. 83.

Incertitudinis ratione in delictis omnes absoluuntur nu. 84. & 85.

Incertus vbi sit occisor, ex certis rixantibus locum habet tantum pœna extraordinaria, nisi constaret de Auctore rixæ. Cap. CXXX.

Equendo materiam incertitudinis delinquentis, Persæpe occurrit, vt pluribus inuicem rixantibus, quis occisus remaneat in turbulento conflictu, atq; ignoretur, cuius ictu talis fuerit interemptus; Hæsitant idcirco scribentes, an cum ex certis Incertus sit occisor, qua pœna veniant omnes puniendi.

Quæ in re, si de contumacibus agatur, præscripta fuit à Senatu Excellentissimo lex, qua dispo-

nitur

1 nitur in contumatiam omnes ipsos certos In-
quisitos de vnico homicidio ab incerto ex In-
quisitis commisso, capitaliter esse damnandos
cum bonorum confiscatione, Vt rescripsit Se-
natus D. Prætori Cremonæ die 8. Ianuarij
1558. quod Senatus consultum registratum est
in prima Addit. ad Nou. Constit. fol. 19. Et de
qua Senatus obseruantia testatur *Clar. in §. ho-
micid. vers. sed hic incidenter in fine.*

Vbi verò de præsentibus, siue captis, siue spontè
constitutis ageretur, dubiam valde reddit scri-
bentes huius articuli declarationem; Namq;
sublato casu animi deliberati occidendi, in
quo omnes illi, quorum incertus occidit, capi-
2 tali pæna tenentur iuxta *Tex. in l. p. ff. ad l. Cor-
nel. de sicarijs glo. l. si in rixa in fi. ff. eodem, & post
alios probat Menoch. de Arbitr. casu 362. nu. 8. &
plenius nu. 25. Farin. qu. 96. sub num. 21. vers. Vbi
tamen, & num. 2. & Caball. lib. 2. var. resol. casu
3 192. nu. 1. cum plur. seq.*, Grauius enim punien-
dus est is, qui consulto, & data opera delinquit,
quam qui casu, Vt inquit *Plato de legibus dialo-
4 go 9. his verbis*; Maiora verò supplicia illis de-
cet imponere, qui consulto perirum interfece-
runt; illis contra, qui repente, & inconsulto
5 leuiora, Quia primi motus non sunt in potesta-
te nostra, vt inquit Philosophus.

Hæsitant scribentes, qua pæna veniant puniendi
huiusmodi rixantes correi, dum ignoratur, quis
ex ipsis lethaliter vulnerauerit, siue occiderit;
Quando enim apparet de præcisis vulneribus,
quibus vnusquisq; occisum affecit, quemlibet
6 teneri de eo, quod fecit, decidit *Tex. in l. Item
mela §. Celsus scribit ff. ad l. Aquil. & l. si in rixa,
& ibi Marsil. nu. 27. ff. ad l. Cornel. de sicar. Tex. in
cap. fi. 23. qu. vlt. in fine. Bal. in l. non ideò minus n.
26. C. de accusationibus, & copiosè probat Menoch.
all. casu 362. num. 4. 8. & 12.* qui per multos di-
stinguit casus, vt veritas magis elucescat; & se-
quitur *Farin. q. 96. nu. 14. cum seq. n. 29 Clarit. ad
Bertaz. in cons. 299. vers. nec minus diligenter, &
Caball. all. casu 192. nu. 4.* Et sic quæstio hæc ad
illum tantum casum reducitur, quando ex plu-
ribus certis incertus est occisor.

Et *Vlpianus in d. l. item mela §. si plures, & in l. ita
vulneratus §. idem ff. ad l. aquil.* decidit, quod vbi
quis ex pluribus percussionibus decessit non
7 constito cuius, ictu perierit, facit omnes de ho-
micidio teneri, & sic pæna ordinaria capitali
affici, Qui I. C. etiam addit, quòd si plures tra-
8 bem deiecerint, & hominem oppresserint, om-
nes lege aquilia teneri facit etiam *l. p. §. fin. cum
l. seq. de his qui deiec. vel effud. & glo. in l. si in
rixa ff. de sicar. & ibi Bart. & in cap. capientes
verbo qui culpabiles de electione lib. 6. ac in cap.
Quoties tamen q. v. distinct.*

Præsertim cum eadem pæna teneatur præstans
9 auxilium homicidio, qui puniendus est homi-
cida *l. & qui opem ff. de furtis, & §. ope Instit.
de obligationibus quæ ex delicto nascuntur, l. nihil
ff. de sicar. & Clement. p. de pænis Gram. cons. 4. n. 2.
& 6.*; Adpò quòd; cum vnus incertus ex socijs
occiderit omnes ad ordinariam pęnam conde-
10 nari possunt, nec idcirco grauati dicuntur cæ-
teri socij ratione auxilij præstiti ad dictum ho-
micidium, cum eadem pæna teneantur.

De AEQVITATE verò ratione incertitudinis
occisoris, omnes à pæna ordinaria absolui
11 debent, sed extraordinaria, slz. pecuniaria
tantum Iudicis arbitrio puniuntur, vt in in-
diuiduo post alios plures probat *Paris. cons. 148.
per totum præsertim n. 3. in fine lib. 4. Menoch. all.
casu 302. nu. 19. cum seq.* & hanc esse AEQVIO-
REM sententiam testatur *Carer. in eius pract.
crim. in 3. tr. de homicid. & assassin. §. quarto qua-
ro sub num. 8. vers. aut vnicum fuit vulnus, & §.
Quinto nu. 1. in princip. Et post medium vers. bre-
uiter dat*, cum qua opinione transire videtur
Clar. in §. homicidium vers. aut. verò, dum plures
distinguit casus, *faciunt tradita per Eugen. cons.
22. nu. 93. & 94.* Quam sententiam amplecti-
tur *Farin. all. qu. 96. num. 14. cum plur. seq. & nu.
35. ac 36.*

Iura verò in contrarium deducta, præterquod de
rigore iuris procederent; Aduertendum est
12 *l. Item mela cum alijs allegatis*, loqui de delicto
præmeditato, & de auxilio ad illud, Prout ac-
tio *l. Aquil.* contra eos, qui trabem deiecerunt
in damnum vulnerati, & occisi, siue eius hæredũ
13 non corporalem pænam complectitur *l. p. &
toto tit. ff. ad l. Aquil.* Alia verò iura de extraor-
dinaria pæna esse intelligenda exponit *Farin.
loco relato.*

Et quia quam plures distinguuntur casus per
Menoch. & Farin. locis citatis, Vlz. quando occi-
sus vnico vulnere fuit vulneratus, Et ignora-
tur à quo, & quando pluribus læthalibus vul-
neribus fuit affectus, & pariter non constat à
quibus fuerit vulneratus; Item quando multis
non læthalibus vulneratus fuit affectus, & ob
vulnerum multiplicitatem debilis effectus, in-
terijt, & constat omnes vulnerasse, licet non
appareat, quo præciso vulnere decesserit, de
quo *Menoch. cit. casu 362. nu. 14. & Farin. all. qu.
96. num. 34. & 35.* Vbi omnes extraordinaria
14 tantum pæna teneri de AEQVITATE pro-
bat post *Placam in Epist. delict. cap. 12. n. 4. vers.
15 quam sententiam*, Et quam pænam pecuniariã,
vel exilij tantum esse debere, scribit idem *Fa-
rin. nu. 57. cum seq.*, Item quando pluribus vul-
neribus fuit affectus, sed vnico tantum læthali,
ob quod perijt, Et ignoratur, à quo læthaliter
vulneratus fuerit, Remittitur Lector ad ipsos
Auctores, apud quos vera iuris decisio legitur,
ne hic eorum transcribantur scripta, Et quod
actum est, denuo agatur.

Vnum tamen tantum magis dubium, & frequen-
tem, non omittam; Quando slz. occisus duobus
læthalibus vulneratus à duobus certis rixanti-
bus fuit vulneratus, Constatq; etiam quis eorum
primo loco vulnerauerit; Et ambos ordinaria
16 capitis pæna teneri probat *Clar. in cit. §. homi-
cidium vers. Aut verò plura.*

Attamen cum primum vulnus læthalissimũ esset,
itaut

itaut homicidium ex primo vulnere iam consumatum diceretur, quia vulneratus omnino erat moriturus, etiam sine secundo vulnere;
17 Considerari debet secundum vulnus, tanquam si mortuo illatum fuisset, vt perpendit *Bal. in l. fororē C. de his quibus vt indignis*; Et sic neq; auxilium præstitum fuisse per secundum vulne-
18 rantem, homicidio iam consumato, dicendum est, vt inquit *Bart. & subijcit. Ang. in l. furtum ff. de furtis, quos sequitur Capol. conf. p. n. 10. & prosequitur Menoch. cit. casu 362. num. 18.* Et sicuti
19 vulnusculum, quod, etiam si nocet, non habetur in consideratione *l. p. §. sed sciendum ff. de edilit. edicto Gabr. conf. 177. num. 5. lib. 5.* Ita multo minus potest considerari vulnus, quod nullo pacto nocuit, cum iam morituro sit illatum.
Vnde vulnerans secundo loco capitali pæna non potest plecti, Maxime cum rarò soleat Sena-
20 tus Mediolani morte punire committentes homicidium in rixa, vt attestatur *Clar. loco cit. vers. Alia etiam in fine*, Et eum casus euenisset in oppido Viquerię, dum à Petro Francisco de Bughis, & Augustino de Salionis interfectus fuisset Cæsar a Canibus in rixa, qui primo affectus fuerat læthalissimo vulnere a Petro Francisco, & statim etiam alio læthali vulnere ab
21 Augustino; AEQVITATEM sequendo censuit Senatus die 28. Nouembris 1590. Petrum Franciscum capite plectendum. Augustinum autem remo decennali addicendum; Cum rigorosum videretur, vt pro vnico homicidio in rixa commisso, duo homines morerentur.
Prout cum duobus læthalibus vulneratus affectus fuisset in rixa ab incertis ex certis, quidam Presbyter Coranæ, quem tertio loco alio læthali vulnere affecisset, nuncupatus Gianottus, Ex quibus vulneribus occubuit Presbyter, nec appareret, ob quod præcisum vulnus decessisset; Die 3. Decembris 1621. Censuit Senatus remo
22 perpetuo esse damnandum Gianottum.
Præterea, quando ex certis incertus est occisor in rixa, Et examinati inquisiti de huiusmodi homicidio, nonnulli vnum ex inquisitis, & spontè constitutis vti occisorem nominant, & sic socios criminis se faciunt respectu assistentiæ, & auxilij, sed tamen se ab homicidio excludunt; Vtrum ex eorum depositionibus probatus dicatur certus occisor? Et sic ipsis socijs credi debeat ad præiuditium alterius, *& Bal. in l. quoniam liberi nu. 2. C. de testibus*, distinguendo concludit eos minime probare con-
23 tra socium, sed in tormentis omnes interrogari debere, Cum ageretur de se exonerando in præiuditium tertij, *Bal. seq. Caball. in all. casu 192. num. 13. Add. ad Bertazol. conf. 395.* Et ita super relatione facta per Curiam Cremonæ, in qua tunc Iudex sedebam die 7. Nouembris 1626. referente Amplissimo Senatore Cattarieo, censuit Senatus, in causa necis Cæsaris della Daria occisi vnico ictu sclopi in quadam domo oppidi Scandolariæ Rapariæ Agri Cremonen. dum illum vti suspectum cuiusdam homicidij detineri iusserat Don Ioseph Maricundus Equitum Neapolitanorum ductor, ad quem effectum conuocauerat omnes milites eius Turmæ, præmisso etiam sono Tubæ, cumquibus militibus se etiam associauerat Pacificus Maffus incola dicti oppidi, & inimicus Cæsaris; Namq; cum omnes Inquisiti fuissent, & spontè comparuissent quinq; milites ex magis grauatis cum ipso Maricundo, & Maffo, & examinati super delicto, ferè omnes fassi fuissent astitisse delicto iussu eorum Ducis, & Maffum sclopum explosisse, quo Cæsarem in thalamo absconditum interfecerat; Censuit inquam
24 Senatus, vt omnes dicti milites, & Maffus torquerentur, sed Maffus benè, pro habenda veritate, à quo occisus fuisset Cæsar; Et vbi nihil aliud emergeret, omnes dimitterentur, damnato Maricundo in Aureis centum loco torturæ prout dimissi omnes fuerunt; Qui casus singularis dicitur, & sic adnotandus.
In his enim casibus, in quibus est incertus occisor ex certis delinquentibus, solet Senatus potius deuenire ad torturam contra omnes,
25 vt facilius veritas habeatur, Quam ad extraordinariam condemnationem, ne Innocentes damnentur contra dispositionem *l. absentem ff. de pœnis, de qua Menoch. loc. rela. a nu. 15. in fine, & Caball. cit. casu 192. sub num. 12.* Quia a Iudi-
26 cis arbitrio hoc pendere tradit idem *Menoch. all. loco sub nu. 20. vers. Poterit tamen. Marsil. in l. p. §. Diuus num. 52. ff. ad l. Cornel. de sicar., quam sententiam sequitur Clar. in all. §. homicidium vers. sed hic incidenter in fin.*, *Prout hanc sententiam sequitur Claud. Add. ad Bertazolum patrem conf. 299. vers. quo ad torturam*.
Quando verò de certo occisore ex multis rixantibus non constat, & adsit Auctor rixæ, Cum is occisor præsumatur; de rigore iuris, ordi-
27 naria pæna capitali ille puniendus est *Tex. in l. quoniam multa facinora C. ad l. Iuliam de vi publica, Bart. in l. fin. nu. 10. vers. quando non potest de sicarijs*, Et ita obseruari scribit *Rol. conf. 63. nu. 3. lib. 2. quem sequitur Clar. in d. §. homicidium vers. alia etiam est in fine, Menoch. cit. casu 362. n.*
28 *23. Felic. alleg. 5. nu. 36.* Vbi tradit iura multum prosequi rixæ auctorem, Prout ita fuisse iudicatum per Bertazolum contra quendam Bla-
29 sium Presbyterum, & rixæ auctorem, testatur *Claud. additionator conf. 299. vers. Sed casus circa medium, & vers. sequitur*, Ea ratione, ne delicta remaneant impunita, iuxta *l. si ita vulner. ff. ad l. aquil.*
Neq; in hoc prodest auctori rixæ incertitudo occisoris ad effectum effugiendi pænam ordina-
30 riam, vt post alios concludit *Marsil. singul. 403. & in repet. l. Vnica C. de rap. Virg. quem sequitur Caball. casu 192. num. 11.* Quia rixæ Auctor eo casu tenetur, non solum de commissis à se, sed
31 etiam ab alijs, qui sunt cum eo, vt post *Clarum tradit ibidem Caball. cit. num. 11. & Farin. qu. 96. num. 7. & num. 63. Gail. singul. obseru. 109. nu. 3.*
32 *& 4.* Vbi, inquit, AEQVIVS esse eum teneri

qui

qui Princeps fuit delicti iuxta *Tex. in l. hoc indi-
tio ff. de ser. corruptis*.
Et ita censuit Senatus Excellentiss. anno 1589.
33 contra Cosmum Gentilem, qui cum alio socio
noctis tempore fuerat auctor rixæ, in qua oc-
cisus remanserat Don Ioseph filius Excellētiss.
Ducis Terrænouæ huius Dominij tunc Guber-
natoris; nec constabat, à quo præcisè fuisset oc-
cisus Don Ioseph; quem Gentilem idcirco ca-
pite plectendum iussit Senatus, de quo casu
Porrus in eius fasciculo fol. 412. Qui Senatus
idem censuit die 5. Decembris 1590. contra Io.
34 Baptistam de Agudis seruum Co. Annibalis
Tabernæ, qui in rixa occisus fuerat, Et cuius
rixæ auctor extiterat Agudus, dum verbis con-
35 tumeliosis Dominum prouocauerat.
Rixæ verò auctor semper dicitur ille, qui dat ope-
36 ram rei illicitæ, vt probat *Aret. cons. 34. latè
Scrib. in l. vt vim ff. de Iust. & iure, & in l. p. C.
vnde vi, Bertazol. cons. 111. n. 17. & cons. 75. n p.
Caball. all. casu 192. n. 10. in fine, & nu. 11. Claud.
ad Bertazolū patrem cons. 299. vers. sed casus inf.*
Quam tamen principalem conclusionem de AE-
QVITATE non obseruari in hoc Mediolani
Dominio, nisi concurrentibus alijs qualitati-
37 bus, factum grauantibus, testatur *Clar. in all. §.
homicidium vers. alia etiā in fine, & sequitur Ca-
ball. cit. casu 192. nu. 11. & 12.* Inter quas qua-
38 litates ea præcipuè consideratur; si rixæ auc-
tor alios auxiliatores vocasset, & ad occiden-
dum Inimicum hortatus esset; vel homicidium
ratum exinde habuisset, *vt l. si familia ff. de Iu-
risd. omn. Iudic, Caball. all. casu 192. num. 6.* Et ex
39 ijs binas concurrere debere tradit *Petr. Ant.
Anguil. cons. 23. num. 5. lib. p.* Videlicet primò,
quòd homicidium fuerit commissum ab ijs,
quos auctor rixæ conuocauerat, & sic quod
præcesserit collectio, siue vocatio hominum,
ab auctore rixæ facta, vt expressè asserit *Bal. in
§. data opera on. 95. vers. & si dicatur C. qui accus.
nō poss. Gandin. in tr. de malefic. tit. de defens. à reos
facta nu. 10. & 11.* Secundò, quod auctor rixæ
40 fecerit, vel facere tentauerit, vi quid illicitum,
Ex quo verisimiliter vulnera, & homicidia se-
qui possent, id quod sensit *Bart. in d. l. §. Diuus ff.
de sicar. quem sequitur Caball. all. casu 192. sub n.
12. vers. & hanc opinionem, ac nu. seq.*
Et ita censuit Senatus anno 1627. mense Ianua-
rij de Francisco Patientia signifero Turmæ
Equitum Neapolitanorum, qui dum ob eius
absentiam à statiuis Locumtenentem Turmæ
vexillum in eius domo custodire iussisset, Re-
uersus signifer ad Turmam, quæ hospitabatur
in oppido Gussolæ agri Cremonen. interpel-
lauit L. T. vt vexillum sibi redderet; & cū L. T.
id facere recusaret, quodam die signifer, con-
uocatis permultis militibus, eius familiari-
bus, equestribus, & armatis; cum ijs ad hospi-
tium L. T. se contulit, mox in aula domus In-
gressus cum militibus, qui Equos in Curia
propinqua dimiserant; Iterum interpellauit
L. T. vt vexillum sibi redderet, Qui L. T. vi-
dens signiferum tot asseclis armatis stipatum;
& ipse habens præmanibus binos sclopulos
rotatos, aulam domus, in quam signifer cum so-
cijs descenderat, Ingressus est; redarguens Si-
gniferum de huiusmodi accessu, armata manu
facto; Mox alterum sclopulum incassum explo-
sit in aulæ cælum; quo acto à socijs Signiferi
bini sclopuli in L. T. fuerunt displosi, ex qui-
bus læthaliter vulneratus sequenti nocte obijt
L. T. captusq; Signifer, & à me tunc Iudice
Cremonæ quam diligentissimè examinatus,
tandem omnia prædicta fassus est, se tamen
ignorare affirmans, à quo fuisset vulneratus L.
41 T. Omnibus autem relatis damnatus fuit Pa-
tientia ad remum per decennium.
Qua stante conclusione per Anguissolam forma-
ta; Rixæ auctor non teneretur de homicidio
commisso per eius affinem, aut amicum ad ri-
42 xam in eius auxilium superuentum, non tamen
ab ipso auctore rixę vocatū iuxta *l. Sancimus C.
43 de pœnis*, Etiamsi principalis teneatur de facto
accessorij *l. Quoniam multa C. ad l. Iuliam de vi
publ., & tradit Caball. all. casu 192. n. 5. 6. 8. & 9.
vbi in fine num. 6.* scribit ita alias vidisse obser-
uari, excusando auctorem rixæ a pœna homi-
cidij commissi per eius affinem superuentum,
nec vocatum ad rixam, Qui auctor sub *num. 7.
vers. Ego sanè teneo*, concludit, quod in dubio
44 præsumitur quemquam ex proposito assistis-
se delicto, non casualiter, vel ex accidenti;
45 Quamuis contrarium voluerint *Bass. in tit. de
homicid. num. 23. & 25. ac Gram. cons. 32. num. 4.
46 vers. immo plus dico*, Et hac stante dubitatione
torquendum esse auxiliatorem determinat
*Clar. qu. 90. vers. aut est dubium, quem sequitur
Caball. all. vers. ego sanè teneo.* De qua re latius
(Deo dante) acturi erimus in singularibus casi-
bus hanc materiam quid in dubio agendum sit,
complectentibus.
Tunc enim, cum constet de verò occisore, excu-
satur a pœna ordinaria rixæ auctor, etiamsi rei
illicitæ dando operam, causam homicidio præ-
buerit, cuius respectu tanquam culposus ex-
47 traordinaria pœna venit puniendus *l. Cornelia,
§. cum quidam ff. de sicar.* Etiāsi disponatur per
48 *l. occidit §. hac quoque ff. ad l. aquil.* quod, Qui
causam damni dat, damnum dedisse videatur
Caball. rel. casu 192. nu. 10.
Quis vero auctor rixæ, & aggressor in dubio præ-
sumatur, quando clarè de hoc non constat, am-
plè scribit *Gram. voto 24. nu. 4. cum seq.*, vbi con-
49 cludit aggressorem præsumi illum, qui ex duo-
bus rixantibus est robustior *Florianus de S. Pe-
tro in l. p. §. cum arietes ff. si quadr. pauper. fecis.
dicatur Bertazol. 121. num. 14. Cepol. cons. 28. sub
num. 11. & cons. 29. sub num. 8.* Vbi tradit illum
præsumi etiam aggressorem, siue rixæ aucto-
50 rem, qui erat rixosus; Vel qui armatus contra
solitum deambulauit *Bertazol. cons. p. num. 12.
& cons. 121. num. 13. ac cons. 299. num. 7. Caball.
casu 131. sub num. 12. cum seq. & num. 18. Felic.
Alleg. 35. nu. 25.*

51 Item

51 Item aggressor præsumatur qui erat melius
armatus *Bertazol.conſ. 27. nu. 14. & conſ. 3. nu.
10.* Et vir malæ famæ, vt ſubijcit *Bertazol. dicto*
52 *conſ. 128. nu. 8.* Et qui erat aſsociatus *Bertazol.*
dicto conſ. 111. nu. 9. vbi nu. 12. ſcribit aggreſ-
ſorem præſumi illum, qui fuerat prius iniu-
53 riatus, vel habebat cauſam vltionis, quod
confirmat *cit. conſ. 27. num. 16. vbi nu. 15. tradit,*
54 quod aggreſſor præſumitur qui alias minatus
eſt de occidendo *Feder. Scottus conſ. 12. nu. 20.*
lib. 9. par. 2.

55 Pro vt in dubio aggreſsor etiam præſumitur
qui primo enſem euaginauit *Caball. all. caſu*
292. nu. 25. poſt Bertazol. conſ. p. nu. 7. & conſ. 75.
nu. 2. ac conſ. 121. nu. 15. vbi nu. 6. ſcribit aggreſ-
ſorem etiam præſumi illum, qui alium vulne-
56 rauit, antequam enſem euaginaret, quod con-
57 firmat *conſ. 135. num. 4.* Et è contra inſultatus
præſumitur, qui ſe in rixa retrahit, vel fugit,
vt poſt Cepol. all. conſ. 28. ſub nu. 10. verſ. ſeptimo
quia probat Bertazol. cit. conſ. 111. nu. 8. de qua
materia emple Menoch. de arbitr. pleno caſu 363.

Et quamuis aggreſsorem illum fuiſse præſumere
videatur lex, qui ex duobus ſimul rixantibus
58 vulneratus, vel occiſus eſt, vt per *l. p. §. cum*
arietes ff. ſi quadrup. paup. feciſſe dicatur tradit
Alciat. præſumpt. 39. in 3. regula, Gram. voto 22.
nu. 13. verſ. item vbi dictum, & conſ. crim. 62. nu.
6. verſ. vlt. non omittam, Boer. deciſ. 237. nu. 2. &
59 *Menoch. dicto caſu 363. nu. 141.* Tamen contra-
rium ſubijcit idem *Alciat. nu. 7. cum ſeq. poſt*
Cepol. cit. conſ. 29. ſub nu. 10. & 11. ac Boer. deciſ.
237. propè finem verſ ſecundo quando ſumus, quot
ſequitur Caball. cit. caſu 231. num. 20. vbi ad con-
traria reſpondet.

60 Offenſor enim in dubio nunquam præſumitur
deffenſor, niſi hoc probet, vt inquit *Cephal. dicto*
conſ. 28. nu. 4. verſ. quarto quia; Cum omne malū
61 præſumatur factum iniuſtè, niſi probetur con-
trarium, ex quo eſt de genere prohibitorum, vt
ſubijcit *Cepol. relato nu. 4. & ſequitur Caball. di-*
cto nu. 30. cum plur. ſequen.

62 Quem aggreſſorem occidendo aggreſſus non
tenetur de occiſo, ſed pœna extraordinaria,
vt tradit *Clar. in dicto §. homicid. verſ ſcias tu-*
men, & verſ. inſultus, quem ſequitur Bonacoſſa
comm. concluſ. verbo aggreſſorem occidens.

63 Et aliquando etiam nulla pæna prorſus tene-
tur, Quia cum in aggreſſore, & inſultante ſem-
per conſideretur animus occidendi, quando
inſultat cum armis ad occidendum aptis, *Farin.*
64 *qu. 96 ſub num. 21. verſ. Et ex propoſito occidere*
velle, Impune potuit aggreſſus occidere ag-
greſſorem, vt ſe ab eo deffenderet, vt infra ple-
niſſimè explicabitur in cap. 162.

Pro clariori inſuper propoſitæ materiæ intelli-
gentia diſtinguendum eſt inter delictum
commiſſum ab incerto ex pluribus certis rixā-
tibus, de quo abundè ſupra actum fuit, & in
quo cum omnes operam darent rei illicitę, me-
65 rito omnes tenentur extraordinariæ de vul-
nere ab incerto illato, vt præter allegatos pro-
bat *Feder. Scottus cit. conſ. 12. nu. 5. lib. 9. tom. 2.*
& Gail. ſingul. obſeru. 109. num. 1. & 2. lib. 2.
Et inter delictum commiſſum in aliqua domo,
in qua fuit quis repertus occiſus, Atq; inter
delictum commiſſum in via ab incerto ex ha-
bitantibus in vicina domo, à cuius feneſtra,
vel tecto lapis fuit proiectus, vel diſploſus
ſclopus, cuius ictu occiſus remanſit ambulans
per viam.

Namq; primo caſu, vbi occiſus repertus eſt in
domo à pluribus habitata; Tunc, vel omnes
fiſterunt, ſiue capti fuerunt; Et eo caſu, cum
homicidium ab inhabitantibus in domo præ-
ſumatur cōmiſſum, proinde Dominus Domus
66 de occiſo tenetur, vel ſaltem de eo rationem
reddere debet, vt probat *Farin. qu. 52. nu. 98.*
& qu. 96. nu. 19. cum ſeq.

Propterea hac ſola motus ratione C. Iulius in
Decem Viratu de cæde diem Publio Sextio ad
Populum dixit, quod domi eius defoſſum Ca-
67 dauer inuentum eſset, quod delictum poſtea
in tormentis faſsus fuerat, vt teſtatur *Petr. Ae-*
rod. lib. 8. rerum Iudic. tit. de Sicarijs c. 15. in fine
fol. mihi 2097., Prout Macareus Mitilenen-
ſis, & Sacerdos Bacchi, ad ſupplicium damna-
68 tus eſt ob Cadauer in Templo effoſsum, dum
69 ſufficiens cauſa iudicata eſt, quę tormentis in-
quireretur; Cum Sacerdos ignorare non poſ-
ſet actum in Templo, cuius curam ipſe habe-
bat, vt refert *Petr. Aerod. loco cit.* vbi etiam bi-
norum filiorum, & vxoris violentam mortem
ob tantum facinus eodem inſtanti ſequutam
narrat, viz. per manus alterius ex filijs, ac per
vxorem, in occiſorem filium iratam, mox per
ipſummet Macareum in eandem vxorem ob
70 vindictam necis amborum filiorum; Memora-
bilis ſanè, & miſerabilis ſimul caſus, vndequa-
que deplorandus.

Si verò Dominus Domus occiſus fuiſset, tunc
omnes domeſtici, & familiares torqueri de-
71 bent, vt delicti veritas habeatur *l. 2. ff. ad Se-*
nat. Conſ. Sillan. Farin. qu. 37. nu. 107. cum ſeq. &
qu. 96. num. 82. & qu. 52. ſub nu. 98. circa finem,
& nu. 99. Vbi etiam habetur, quod ſi vxor ſuf-
72 focata, vel occiſa reperta fuit, præſumitur
occiſa à Viro, poſt *Gram. voto 24. in princip.*
Natta conſ. 362. num. 3. Boſs. tit. de indicijs ante
tort. nu. 50. Menoch. de arbitr. caſu 394. nu. 55. &
tr. de præſumptionibus lib. p. præſumpt. 89. nu. 90.
Maxime, quando Dominus Domus ſtatim Cu-
73 riæ non denuntiauit homicidium, vt ſubijcit
Farin. d. qu. 52. nu. 100.

Quamuis in primo caſu, vbi inter domeſticos
adeſset aliquis malæ famæ, & ſolitus delinque-
re, aut particulare aliquod contra aliquem
74 vrgeret inditium, primo torqueri illum debe-
re docet *Marſil. ſingul. 217. poſt medium, verſ. ſed*
omnia prædicta, quem ſequitur Farin. cit. qu. 96. n.
83. cum ſequent. & nu. 90. cum ſequen. Cuſſon. tr.
de maleſic. tract. 10. cap. 2. de repertis in crimine,
ſiue in loco criminis num. 2. & 3. fol. mihi 288. lib.
75 *11. tract. diuerſorum,* vbi ſcribit, quod ratio eſt,

quia

quia præsumitur scire delinquentes, & delicti
fortiem.

Aut aliquis ex ipsis inhabitantibus statim aufu-
git, Et tunc contra eum militat vrgens indi-
76 tium, quod delictum commiserit iuxta con-
77 tenta in sacra scriptura. *Fugit impius nemine persequente*; de qua re Virgilius.

Continuo sontes Vltrix accincta flagello
De Tesifone quatit insultans.

De fuga *Cassan. dicto tractat. 10. cap. 4. num. 10. & plene Federic. Scottus alleg. cons. 12. num. 24. cum seq. lib. 9. Vulpel. cons. 113. nu. 6. Rumin. lun. cons. 302. nu. 11. Cran. cons. 621. nu. 5. Decian. cons. 88. nu. 14. lib. 3. quos sequitur Felic. Alleg. 36. nu. 12. & Bertazol. cons. 133. nu. 6. & 8. & ibi Add. lit. B. vers. vltimum est caput.*

In dubio enim præsumitur deliquisse is, qui fu-
gam capit, vt tradit *Bal. in l. Voluntatis in fin. C.*
78 *de fideicommiss. Marsil. in pract. Crim. §. diligenter nu. 48 quos sequitur Bertazol. dicto cons. 133. nu. 6. Ant. de Rosellis in tract. de Tortura nu. 8.* Quia ob talem fugam statim factam de conscientia
sceleris suspectus efficitur, & inditium facit
79 ad torturam, vt post alios scribit *Gail. singul. obseru. 109. nu. 6. lib. 2. & Cassan. dict. tract. 10. cap. 4. nu. 23. vbi nu. 22.* subijcit ea, quæ de fu-
ga dicta sunt, procedere etiam in parante au-
80 fugere per regulam, *Idem operatur fuga in actu, sicut fuga in potentia de qua Bal. in l. pignoris Gratia C. de pign. act.*

Sicuti enim ex fuga crimen præsumi, Ita illud
81 reici ex obedientia, & spontanea Comparitione personali, scribit *Petr. Erodius lib. 9. rerum iudicatarum tit. 8. cap. 2. fol. 1280.* Vbi Socratis
Viri innocentiss. tragicam historiam narrat,
82 dum capite per calumniam damnatus, sponte in Carceres intrauerat, ignominiam loco detracturus, Et postquam calumnia apparuit, & Socratem ea fuisse reuerentia legum, sub quibus enutritus erat, vt cum posset è Carcere profugere, noluisset; Mortem tam eximij Viri adeo indignè tulerant Athenienses, vt velut in publico luctu palestra, & gimnasia clauderentur: & ei imaginem Auream in Templo collocarent, & calumniosum accusatorem Me-
83 litum occiderint. Sponte enim comparentem innocentem præsumi tradit *Vrsil. ad Aff. decis. 13. nu. 31.*

Tertio vero casu, cum vnus ex inhabitantibus potuit delinquere, Tunc ratione incertitudinis, si omnes præsentes sint, nullus teneri vide-
84 tur, & omnes absoluendos esse scribit *Alberic. in d. l. si vero ita nu. 5. ff. de Sicar. Specul. tit. de homicid. §. p. nu. 25. vers. pone,* Et post alios multos *Farin. cit. qu. 96. nu. 15. & 21. in fine,* Qui licet conclusionem ipsam limitet nu. 16., respectu pœnæ extraordinariæ, Nihilominus in hoc speciali casu, in quo non constat de peciore; neq;
85 quod scientiam delicti, siue delinquentis habeant inhabitantes domus, minusq; auxilium, nec assistentiam ad illud præstiterint, absoluendi omnes venirent, vt concludunt Doctores citati.

Nisi fortè aliquis inter ipsos inhabitantes, siue existentes in domo, esset malæ famæ, & solitus delinquere, aut particulare aliquod inditium
86 contra illum vigeret; Quia tunc torturæ is posset subijci vt tradit *Poler. cons. Crim. diuers. 137. nu. 5. lib. 1. & sequitur Farin. all. qu. 96. num. 90. cum seq. & nu. 97. Gail. singul. obseru. 109. sub nu. 4. lib. 2.*

Prout, vbi aliquis ex ipsis inhabitantibus, siue existentibus in domo tempore delicti aufugisset,
87 Contra illum esset procedendum tanquam dolisè culpabilem, iuxta ea, quæ supra fuerunt tradita, præsertim ex *Clar. qu. 21. vers. Fuga delinquentis, & ibi Baiard. ac iuxta scripta per Bertazol. sup. cons. 133. nu. 6. & 8. & ibi Add.*

S V M M A R I A.

Capitaliter damnatus ob homicid. ab incerto ex certis commissum, dicitur verus homicida nu. 1. & 2. contrarium nu. 3.

Statutum, siue proclama loquens de homicida, de eo qui propriè occidit, intelligitur nu. 3.

Statuta pœnalia strictè sunt interpretanda nu. 4.

Confessio delinquentis, siue vera, siue attenta eius contumatia, præiudicat confitenti nu. 5.

In potestate nostra non est facere, quod sit verus homicida, vel fuerit is, qui homicidium, vel furtum minime commisit nu. 6.

Decretum Senatus, quod condemnatus in contumatiam ratione homicidij ab incerto ex certis commissi, non dicatur verus homicida nu. 7.

Balthassaris Lambertenghi Senatoris mentio honorifica nu. 8.

Melius est nocentem impunitum relinquere, quam innocentem damnare nu 9.

Præsumptiones sufficientes sunt ad condemnandum in Ciuilibus, secus in Criminalibus nu. 10. limita in subsidium nu. 11. nu. 10. 11.

Contumatialis condemnatio capitalis, non semper executioni mittitur, etiam lapso tempore admissionis ad nouas deffensiones, sed habita ratione qualitatis delicti, & indiciorum n. 12.

Condemnatus in contumatiã ratione homicidij in rixa ab incerto ex certis commissi non dicitur verus homicida, idcirco, si de alijs duobus homicidijs fuerit is imputatus, gaudet benefitio decreti gratiosi excludentis eos, qui tria cõmiserint homicidia. C. XXXI.

PRæcedentibus duabus quæstionibus propositis, incertitudinem occisoris, siue delinquentis continentib⁹, Accomodatè subsequitur præsens questio; Vtrum damnatus capitaliter in contumatiã ob homicidium

cidium ab incerto ex certis commissum, dicatur verus homicida; Et propterea, qui bina alia homicidia commiserit, Exclusus sit à beneficio Decreti Gratiosi excludentis eos, qui tria commiserint homicidia.

Qua in re, Cum tum ex generali consuetudine, Tum ex præcisis ordinibus huius Dominij, præsertim ex Senatus consulto edito die 8. Ianuarij 1558. de quo supra facta fuit mentio, & quod est registratum in *Addit. ad Non. Const.*
1 *fol. 19.* Omnes Inquisiti ob homicidium ab incerto ex certis, in contumatiam capitaliter sint condemnandi, vt etiam tradit *Clar. in §. homicidium vers. sed hic incidenter, Farin. qu. 96. n. 61.* Et sic taliter condemnandi, si capti fuerint post condemnationem, & post lapsum temporis biennij, Intra quod admitti possunt ad nouas de-
2 fensiones, capite plecti debent, ac si plenè fuisset probatum delictum, vt scribit *Farin. all. qu. 46. sub nu. 26. vers. ad formam tamen*; Dicendum videtur verè de homicidio damnatum esse talem condemnatum, Et consequenter vbi alia duo homicidia ille commisisset, à beneficio decreti gratiosi exclusum esse.

De AEQVITATE tamen, contraria verior videtur sententia; Namq; quando statutum, siue rescriptum, aut proclama loquitur de homicida, De vero homicida, & qui propriè occidit
3 intelligi debet, non de ficto, & præsumpto, vt elicitur ex *d. Non. Constit. tit. de pœnis §. homicida*, & probat in his terminis *Bar. in l. in rixa ver. Illud dictum, & in l. p. §. Diuus a. 1. ff. ad l. Cornel. de sicar. Menoch. de arbitr. eit. casu 362. sub n. 12. vers. nam statuta, & na. 13. num. 18 ac 28 Vb d.*
4 *na. 18.* tradit statuta ipsa strictè esse interpretanda, & illa de vero, & proprio homicida, nō de fictis, esse intelligenda, licet enim confessio delinquentis siue vera, siue ratione contuma-
5 tiæ præiudicet confitenti *Tex. in l. si is eam quo ff. de conf ssis, & §. qui feraam ff. de interrog. act.* Tamen nō est in potestate nostra facere, quod sit verus homicida, vel fur, si homicidium, vel furtum non fecerit *l. p. §. si quos vltro ff. de quæstionibus, & l. inde veratius §. fin. cum l. seq. ff. ad l. aquil. & probat Ias. in l. decem n. 45. ff. de verbor. obligationibus*, Et ita censuit Senatus die 8. Iunij
7 1636. referente Amplissimo Senatore Baldessare Lambertengo; Declarando esse in casu
8 decreti gratiosi Thesæum Zanottum, per annos decem octo detentum in Castro Vogoniæ, qui in contumatiam passus fuerat condemnationem capitalem ratione homicidij ab incerto ex certis patrati, & bina alia commiserat homicidia, à quibus fuerat liberatus.

Pro indubitato enim habuit Senatus non posse propriè dici homicidiam huiusmodi condemnatum in contumatiam ratione homicidij ab incerto ex certis commissi; Quia cum incertum sit, quis verè fuerit occisor, ex certis rixationibus, sicuti melius est nocentem impunitum relinquere, quàm Innocentem condemnare,
9 *l. absentem ff. de pœnis*, Ita melius est huiusmodi condemnatum in contumatiam pro vero homicida non reputare, ne fortè is, qui innocens est, puniatur loco illius, qui verè occidit, vt probat *Menoch. all. casu 362. sub nu. 19. vers. ea ratione in primis.*

Præsumptiones enim, licet sufficientes sint ad
10 condemnandum quem ciuiliter, Non tamen sufficere ad condemnandum criminaliter, docuerunt Scribentes in *cap. afferte gladiū de præsumptionibus, Alex cons. 15. nu. 3. lib. 5. quem sequitur Menoch. loco rel. vers. accedit, & illa ratio, Et casu 263. na. 16.* Nisi in subsidium, vt tradit
11 *Gail. singul. obseru. 109. nu. 5. lib. 2.*

Neq; verum videtur, quod contra huiusmodi condemnatos in contumatiam exequi debeat sententia capitalis; Quia in hoc speciali casu ha-
12 benda est ratio eorum, quæ ex processu resultant contra condemnatum, & alios, an sint vnum, vel plura fuerint vulnera, An læthalia, vel non, & qui rixæ auctor fuerit, Quibus inspectis, pœna decernenda est contra præsentē, ac si contumatialem condemnationem non fuisset ille passus, vt de mēte *Clari in d. §. homicid. vers. sed hic incid. in fine, tradit Farin. all. q. 96. n. 62. post Caver. tr. de execut. sent. c. fi. nu. 249.*

SVMMARIA.

Assertio vulnerati, etiam iurata, non probat, nec facit inditium num. 1. Contrarium verius concurrente aliquo adminiculo nu. 4. 5. 6. & 9. & 82.
Moriens non præsumitur sanæ mentis nu. 2.
Vulneratus dicitur effectus inimicus illius, à quo vulneratus fuit nu. 3.
Vulnerato lethaliter examinato, boni practici statim relaxant capturam circa imputatum, & vbi de fuga illius constet, proceditur ad Inquisitionem na. 7. & 8.
Inimicitia inditium facit nu. 10.
Fama inditium facit nu. 10.
Erubescentia. } *Faciunt inditium nu. 11.*
Trepidatio.
Inditia sunt Iudicis arbitraria nu. 13. 14. & 15.
In subsidium admittantur testes inhabiles in crimin. nu. 15. 16. & 17.
Delicta remanere non debent impunita nu. 18.
Auctoris sententia circa inditium, ex assertione vulnerati desumptum nu. 19.
Delicta sine causa committi non solent nu. 20.
Causa in delictis principaliter est consideranda n. 21. & 23.
Causa simul est cum eo, cuius est causa, & sine causa nihil est nu. 22.
Assertio vulnerati non attenditur, quando testes contrarium deponunt nu. 24. & 38.
Probatio debilior tollitur omnino per probationem potentiorem nu. 25.
Excalpatio morientis non prodest reo, quando alia inditia contra illum resultant nu. 26. & 27.
Assertioni vulnerati statur tantum in subsid ū n. 28.
Assertio vulnerati non releuaret, vbi imputatus sponte se daret carceribus nu. 29.

M Spon-

Assertio iurata vulnerati in mortis articulo constituti facit inditium ad torturam, si aliquod cum ea concurrat adminiculum. Cap. CXXXII.

Ontinuationem criminalis materiæ prosequendo, se offert sæpissimè agitata illa quæstio, An assertio vulnerati, in mortis articulo constituti, facta cum iuramento, sit sufficiens inditium ad Inquisitionem inculpato, transmittendam, & sic ad torturam.

1 Et negatiuè respondere videtur *Vlpian. in l. si quis in graui § si quis moriens ff. ad Sillanianum*,
vbi vtitur his verbis, *Si quis moriens dixisset, à seruo vim mortis sibi illatam esse, dicendum est, non esse credendum Domine, si moriens hoc dixit, nisi potuerit etiam comprobari*, Et duabus rationibus sic statuisse I. C. vt non credatur vulnerato tradunt Interpretes, Quarum altera
2 est, quia moriens non præsumitur sanæ mentis, & sinceri intellectus, Ideò mirum non est, si eius non statur dicto *l. hac consultissima § vt cum humana fragilitas C. qui testam. facere poss. & l. Iubemus C. eodem tit.* Altera autem est, quia cùm vulneratus dicatur inimicus illius, quem
3 inculpauit; meritò non esse ei credendum, nec probare eius assertionem, statuit ibidem I. C. & probat *Bart. in l. 3. §. fin. ff. de adim. legati*, Cùm testi inimico non credatur *l. p. §. præterea, vbi Glo. & Bar. ff. de Quæstionibus*; etiam in mortis articulo constituto, vt in terminis probat *Bal. in tit. de pace Const. in verbo reali vestri in fine, & Alex. cons. 14. nu. 3. lib. 3. Natta cons. 354 nu. 1. cum seq. & Rol. cons. 37. nu. 10. cum seq. lib. 3.*

Et hanc sententiam sequuntur ferè omnes Scribẽtes in *d. l. si quis in graui §. si quis moriens præsertim Bar. Alber. Ang. Romanus, & prosequũtur Angel. tr. de malefic. verbo qui Iudex nu. 6. & ibi Addic. n. 12. Marsil. cons. 20. nu. 14. Bertrand. cõs. 137. num. 10. lib. 2. Clarus quæst. 21. vers. Assertio vulnerati post medium, Bec. cons. 85. n. 9. lib. p. Peguerra decis. 17. n. 7. Paris. de Put. de Synd. verbo tortura il 3. cap. 6. nu. 9. Blanc. de inditiis nu. 393. Placha in epitome delict. lib. p. c. 13. nu. 15. & 16.* Vbi de communi, & receptissima opinione testatur, prout infinitos alios cumulat *Farin. qu. 46. nu. 7 vsq. ad nu. 17. Bursa, cons. 30. nu. 3. lib. p. & nouissimè Hector Felic. Alleg. 50. nu. 10.*

Vbi tamen adminiculum aliquod concurrat cum assertione iurata vulnerati læthaliter, De AE-
4 QVITATE inditium facere ad Inquisitionem transmittendam, & ad torturam, probat *Ang. in d. l. si quis in graui §. si quis moriens nu. p. in fine ff. ad Sillan. Et expressè notat Marsil. singul. 516.* vbi tanquam singulare notabile cordi affixum perpetuo tenere monet Lectorem, idem probat in *cons. 5. nu. 14. cum se. & in eius pract. §. diligenter nu. 118. vers. sed contrariam partem, &*
5 *nu. seq.* Vbi pluribus rationibus, argumentis, & similibus hanc comprobat opinionem, eamq; a contrarijs defendit, *& nu. 121. in fine*, dicit illam sibi videri magis AEQVAM, magisq; rationi, & iuri naturali consonam.

Et hanc Marsilij opinionem, vti veriorem, & magis AEQVAM, sequitur *Acutissimus Cassonus tr. de indic. ad torturam in tr. 8. c. p. nu. 4. cum seq.*
6 concurrentibus tamen infrascriptis, *Primò*, quòd inculpatio sit facta in mortis articulo, Secundò, cum iuramento, Tertiò, quod inculpans sit in plenitudine intellectus, Quartò, quòd sit bonæ famæ, Quintò, quòd delictum non possit per alios probari, Sextò, quòd fuerit commissum tempore, quo potuerit videri, & cognosci delinquens ab offenso, Vltimò, quòd aliæ non contradicant circumstantiæ, & ita iudicasse testatur ibidem Cassonus.

Marsilij sententiam amplectitur *Menoch. de præsumpt. lib. p. præsumptione 89. nu. 77. cum seq. plur. Ampliss. Muscard. conclus. 149 & conclus. 1129. per totum, Bursa. cons. 150. n. 3. lib. & cons. 316. nu. 16. lib. 3. Clar. in all. qu. 21. vers. Assertio vulnerati circa medium, & ibi Baiard. n. 54. cũ plur. seq. Ioseph Lud. decis. Lucensi 62. per totum, Bertazolus cons. 3. nu. 2. & 3. & cons. 167. nu. 7. ac cons. 235. num. 2. cum seq Et post eos Polyd. Ripa tr. de actis in mortis articulo cap. 16. per totum, præsertim nu. 14. cum seq. Feder. Scottus cons. 7. nu. 14. cum seq. lib. 5.*

A qua conclusione minime recedere videtur *Farin. all. qu. 46. sub nu. 16. vers. Vides igitur cũ plur. seq. num. 15. & præsertim nu. 34.* Vbi apertè scribit, quid obseruetur in Vrbo, & quid age-
7 ret, si ipse Iudex esset, Videlicet, quod examinato læthaliter vulnerato cum iuramento, statim relaxaret capturam contra Inculpatum, Et si ille detineretur, examini subijceret, Vt iuxta ea, quæ ex examine resultarent, posset deliberari circa reatum, necne; Si verò ille non detineretur, quia aufugisset, facta relatione per Executores de tali fuga, aut latitatione,
8 quæ probata diceretur per relationem Executoris, quod, facta diligenti perquisitione, ille

non

con fuit repertus, Tunc Inquisitionem contra
illum formaret de ipso delicto, Et sic probare
dicitur, quod iuncta fuga inculpati cum asser-
9 tione vulnerati, sufficiens inditium exinde
oritur Inquisitionem transmittendi contra in-
culpatum.

Prout, si de inculpati inimicitia constaret, vel de
fama liqueret, pariter sufficiens orirετur indi-
10 tium ex assertione vulnerati contra Inculpa-
tum, vt scribit *Paris. de Put. de Synd. verbo tortu-
ra il 3. cap. 8. Incip. Offitialis posuit ad cordam post
nu. 9. vers. Et sic non trahitur*, *Gratus cons. 57. nu.
15. & cons. 70. nu. 4. Gram. decis. 35. nu. 7. & 8.
Rol. cons. 37. nu. 16. vers. secundo responderi potest
lib. 3. Baiard. ad Clar. in d. q. 21. n. 56. & 59. Vul-
11 pel. cons. 72. nu. 3. & nu. 6.* Vbi pro adminicu-
lo ponit erubescentiam, & trepidationem in-
culpati, id quod confirmat *cons. 118. nu. 16. in
fine. Menoch. de arbitr. casu 99. nu. 16. & all. præ-
sumpt. 89. nu. 81.* Vbi alia indicia leuia suffice-
12 re cum vulnerati assertione scribit *Ioseph Lud.
cit. decis. Lucens. 62. nu. 2. 5. & seq.*, qui tradit in
hoc versari Iudicis arbitrium, & quod si con-
13 stitutus in mortis articulo sit vir probatæ vi-
tæ, hoc casu pro adminiculo sufficit minimum
14 quodq; inditium, Vt puta simplex variatio,
simplex mendatium inculpati, aut quid simile,
Aliter cum assertione vulnarati requireretur
inditium vrgens, & alicuius considerationis;
hos sequitur *Farin. all. qu. 46. nu. 35. & 36.* qui
auctor hæc adminicula, & qualia esse debeant,
scribit in *qu. 43. nu. 156. cum seq.*

Quæ conclusio eo fortius procederet in subsi-
dium, vbi slz. aliæ non extarent probationes,
15 quia tunc vulnerati assertio inditium faceret
non solum ad capturam, sed etiam ad forman-
dam Inquisitionem, vt post *Marsil. in pract. crim.
§. diligenter nu. 131. & cons. 111. nu. 7.* probat
*Polyd. Rip. d. tr. de actis in mortis articulo all. c.
16. nu. 13. & 14.* vbi eam adducit rationem,
quod quando in probatione alicuius actus non
possunt haberi testes idonei actu, nec habitu,
16 admittuntur minus idonei in subsidium *Io.
Crotus de Testibus p. p. n. 11. vers. vltimo limita*,
Quam sententiam sequitur etiam *Farin. loco re-
lato nu. 37. cum seq. qui ex Marsil. locis citatis*, in-
qui ait hanc conclusionē sibi videri iustam, &
AEQVAM; Iuridicam, & rationabilem, Ob
17 difficultatem enim probationis lex conten-
tatur ea probatione, quæ haberi potest
*Bar. & Imo. l. in l. illa stipulatione si calendis in
fine ff. de verb. oblig. & in l. si quis ex argentarijs
18 §. pen. ff. de edendo*; & vbi aliter affirmaretur
delicta remanerēt impunita, cōtra dispositionē,
l. Ita vulneratus ff. ad l. Aquil., Quamuis opinio-
nem ipsam exinde repellat *Farin. nu. 41. cum
seq.* respondendo ad contraria.

Ego verò crediderim, quod vix dari possit casus,
in quo cum assertione vulnerati aliquod non
19 concurrat adminiculum ex ijs excitatis, vel
slz. ratione inimicitiæ, vl famæ, aut fugæ, siue
latitationis, aut mendacij, siue variationis, aut
trepidationis in examinibus, seu subornatio-
nis ipsius vulnerati, Aut deniq; ex narratio-
ne, & probatione causæ, ob quam Inculpatus
delictum commisit, Et sic in quocunq; casu
adminiculatam aliquo modo fore vulnerati
assertionem, non autem nudam, & simplicem;
Propterea locum semper habere sententiam
tot Doctorum, & eiusdem Farinacij, Et in hāc
sententiam descendisse postea comperij Por-
rum in eius fasciculo *§. assertio vulnerati vers.
20 quinto etiam, & vers. seq. fol. 73.* Cum enim deli-
cta sine causa non committantur, vt docet *Cus-
sonus tr. de Malefic. tr. p. cap. 9. & tr. 2. cap. 3. Me-
noch. de præsumpt. lib. p. q. 17. per totum, Bertazol.
21 cons. 192. nu. 16.* Vbi tradit causam in delictis
principaliter esse considerandam, id quod re-
petit in *cons. 556. nu. 20. lib. 2. Farin. q. 50. nu. 21.
& qu. 52. nu. 150. cum seq. ac cons. 19. sub nu. 10.
litt. V.* Constito de causa, & stante vulnerati
assertione, inditium sufficiens exinde oriri ad
Inquisitionem formandam contra Inculpatū,
satis superq; probatum extat.

Vt enim inquit *Aristoteles lib. 2. Rethor. quē refert
Menoch. de præsumptionibus lib. p. qu. 17. nu. p.*
22 Simul est causa cum eo, cuius est causa, & sine
causa nihil est, Vnde tanti solent facere causā
23 Doctores, vt eam ante omnia considerent in
delictis, & interdum ipsi facto præponant
l. verum ff. de furtis cap. occidit 23. qu. 8.

Si verò aduersus assertionem vulnerati attestan-
tis cum iuramento fuisse vulneratum à Titio,
resultarent alia fortiora inditia, vlz. quod
Testis examinatus deponeret fuisse vulneratū
24 per Sempronium, Tunc dubio procul nihil re-
leuaret huiusmodi assertio vulnerati, vt pro-
bat *Casson. all. tr. 8. cap. p. nu. 4.* quem sequitur *Fa-
rin. cit. qu. 46. sub nu. p. vers. septimo quod alia*,
Quia cum certissimum sit depositionem Te-
stis magis releuare, quam assertionem vulne-
rati, hæc probatio debilior a dicto vulnerati
25 resultans tollitur omnino per probationem
potentiorem, quæ resultar ex depositione iu-
rati testis *l. fin. C. de edicto Di. Adr. Toll. Hector
Felic. Alleg. 14. nu. 10. par. p.*

Sicuti enim exculpatio morientis non prodest
reo, quando alia vrgent inditia contra ipsum,
26 præterquam assertio eiusdem vulnerati mo-
rientis, *l. 2. ff. ad Sillianum, & tradit Coaruu. lib.
2. var. resol. cap. 18. nu. 8. & seq. Vulpell. cons. 125.
nu. 27. Mascard. concl. 1130. nu. 5.* Et ita practi-
cari scribit *Clarus qu. 52. nu. 6. vers Quia tamen.
Baiard. ad qu. 21. nu. 57. & 59.* quas sequitur *Po-
lyd. Ripa d. cap. 16. nu. 17.* vbi multos alios in
eam refert sententiam, Ita neq; inditium ali-
quod legitimum illam facere constat contra
inculpatum, quando ex alijs probationibus,
siue testium depositionibus, liquet rem aliter
27 se habere, & delinquentem non esse illum no-
minatum per vulneratum, cui in subsidium tā-
28 tum fides adhibetur, vt scribit *Polydorus Ripa
loco citato nu. 19.* Et hæc non habere dubium
tradit *Marc. Mantua singul. 249. nu. 3. Mascard.*

all.concl.1130.nu.9. Porrus in eius fasciculo d.§. assertio vulnerati vers. Aduertẽdũ est in fi. fol.75.
Quippe cessare huiusmodi inditium, ex assertione
vulnerati desumptum, vbi imputatus de homi-
29 cidio spontè se daret carceribus, probat *Fede-
ricus Scottus alleg.cons.7.n.26.lib.9.tom.2.* Quia
per præsentationem spontaneam factam ab
Inculpato, tolli inditia etiam vrgentia contra
30 ipsum militantia tradit *Rom.n.Iun.cons.192.nu.
38.post Boss. tit. de mandato ad homicid. nu. 26.
Blanch.de Indit.nu. 131. Port.Imol.cons.3.nu.39.
Gabriel. cons.178.nu.60., & Thob.Non.cons.69.
nu.13. Quos omnes sequitur Scottus cit. cons.7.n.
16. lib. 9.*
Quod tamen dictum verum non puto, Esto quod
experientia sæpissimè docuit scelestos homi-
31 nes, & audaces ad delicta patranda aliquando
malitia sua cõfisos spontè se carceribus dedisse,
putates delicta minimè posse detegi; Et tamen
Deo Optimo Maximo permittente eorum sce-
lerum pænas dedisse, & delicta in lucem pro-
dijsse post spõtaneam eorum comparitionem,
32 Ad quem finem censuit Senatus per publicum
Senatus consultum diei 5. Ianuarij 1581. Vt
pendentibus relationibus diffinitiuis in causis
capitalibus, rei in stricto carcere custodiantur,
Quamuis negari non possit, quin huiusmodi
spontanea constitutio regulariter non præse-
33 ferat maximum innocentiæ signum, iuribus
supra adductis, præsertim ex *Federic.Scotto cit.
cons.7.n.16.lib.9. & scribit Petrus Aerodius lib.
6.rerum iudicatarũ tit. 12. de custodia, & exhib.
cap.4.in fine*, Vbi narrat, Anthifili a Syro seruo
34 falso accusati de sacrilegio summum innocen-
tiæ testimonium fuisse, dum ille è carcere non
euaserat, cum liceret eo tempore, quo alij de-
tenti lima secuissent catenam, qua sociatim
retinebantur, & fugam aripuissent, Quippe eũ-
dem Syrum seruum retinuissent, ne aufugeret.
Et ita sæpè censuit Senatus Excellentiss. Medio-
lani præsertim die 26. Februarij 1633. in causa
35 homicidij Bartholomæi Herbert Germani cõ-
missi noctu in Ciuitate Alexandriæ, dum Præ-
turam illius Ciuitatis mihi demandatam ab
Excellentiss. Duce Feriæ exercebam; Lætha-
liter enim vulneratus Hebert pluribus vulne-
ribus, & abscissa parte digiti annularis manus
dexteræ, fuit a me examinatus, quomodo ita
se haberet, qui cum iuramento narrauit se
quarta hora noctis in publica via ab incogni-
tis fuisse vulneratum, dum ad cænam petebat,
in quo dicto perseuerauit, etiam secundo loco
examinatus; Sed quia mihi innotuerat illum
vulneratum in domo cuiusdam Mercatoris,
prope cuius domum habitabat; facta diligen-
tia in domo Mercatoris, nullus in ea repertus
fuit; Sed in quodam superiori Thalamo visum
est illius pauimentum cum lecto, & pariete cõ-
tiguo sanguine aspersum, & poenes lectũ pars
digiti abscisa reperta est, quæ, facto periculo
per Chirurgum, conueniebat in omnibus di-
gito abscisso ipsi Herbert, iam præmortuo, Qui-
bus stãtibus Examinatis vicinis dictæ domus
atq; examinato ipso Mercatore, Qui cum D.
alio, & Nuru satis formosa, ac nepte, spontè se
in carceribus consignauerat; Constitit dictum
Herbert mediante claue adulterina introisse
dictam domum circa horam sextam noctis, dũ
filius abesset, & Pater dormiret; atque ad cubi-
culum nurus accessisse, vt illam cognosceret,
sed dum simul verbis contendebant, aduenisse
ipsum D. Filium ense enudato armatum, qui
cum Herbert digladiari cæpisset, dum ille fu-
gam arriperet, ne offenderetur, vulneratus
tandem remanserat, Facta autem relatione
Senatui Excellentissimo de hoc facto, eius fuit
voti, vt D. Filius dimitteretur, cum impune id
egisse potuerit, iuxta ea, quæ scripsi in supe-
riori libro *cap. 58. nu.22. cum seq. plur.*, Quam
sententiam amplexus fuit tùm Egr. Fiscalis,
tum Ampliss. Sen. Antonius Gallia; Sed cum
36 res ipsa fuisset in Senatu iussu Ill. Præsidis re-
lata; nonnulli ex Ampliss. Patribus putarunt
per assertionem vulnerati exclusam esse qua-
litatem, delictum excusantem, Et hanc tenen-
do opinionem, non benè perpenso facto; &
sanguinis aspersione, ac digiti abscisi inuen-
tione in thalamo, non autem in via publica, vt
simulauerat occisus ad tegendum factum, &
delictum; Communis opinio fuit, vt ipse D.
remo triennali addiceretur.
Verum cum crederetur rem non benè intellectã
37 fuisse, Iterum eam proponendam curarunt
desensores D. Et tandem die 6. Septembris
1633. referente Amplissimo Senatore P. Paulo
Buttinono, Censuit Senatus ipsum D. esse mit-
tendum in exilium tantum per annum, a quo
posset se eximere solutis aureis. 25.
Quod exilium puto ratione tormenti rotati bre-
uis, in eius domo reperti fuisse datum, Quia
Curia voti fuerat, vt ratione dictæ retentionis
in exilium annale mitteretur, à quo se posset
eximere solutis aureis quinquaginta.
Et sic per dictum vltimum Senatus consultum bi-
næ eliciuntur conclusiones notatu dignæ, Al-
tera, quòd vbi ex alijs probationibus constat
de delicto, & delinquente, Nõ attenditur vul-
38 nerati assertio aliter attestantis: Altera, quòd
decreta Senatus aliquando ex magna causa
39 circonscribuntur, Vt memini alias fuisse cir-
conscriptam condemnationem ad remũ quin-
quennalem, factam de Antonio Io. Mocagata
reo delationis sclopi rotati, quam deinde re-
uocauit Senatus Excellentiss. die 18. Decem-
40 bris 1621. referente Ampliss. Senatore Papy-
rio Cattaneo, Eo quia compertum deinde fue-
1 rat testes qui Mocagatam grauauerant, pati
notabilem exceptionem, dum Rei in facto præ-
cedenti de læthalibus vulnerbus illatis socio
Mocagattæ fuerant constituti, de qua quali-
tate nec verbum factum fuerat in ipsa relatio-
ne causæ Mocagatę; Iubendo idcirco Senatus,
vt torqueretur super reatu, & vbi nihil emer-
geret, dimitteretur, prout fuit dimissus Moca-
gata.

SVM-

SVMMARIA.

Pacta seruanda sunt nu. 1.
Restitutio in integrum ponit contrahentes in primo statu nu. 2.
Restitutionis remedium odiosum nu. 3. & 4. Contrarium verius, cum sit fauorabile, & ex Aequitate nu. 5. 9. & 10.
Restitutionis remedium dicitur fauorabile, non solum fauore minorum, sed etiam maiorum nu. 6.
Pacta seruare continentia læsionem alterius, iniquum esse nu. 7.
Locupletari quis non debet cum alterius iactura n. 8.

Remedium restitutionis in integrum ex AEQVITATE fuit introductum, non autem contra AEQVITATEM, Cap. CXXXIII.

PACTA seruare AEQVITATIS
1 esse nemo dubitat, iuxta *l. p. ff. de pactis, & ibi scrib. omnes*; Cum igitur per restitutionem in integrum, pacta, transactiones, & iuditia rescindantur, & ad pristinum statum re-
2 ponantur contrahentes toto *tit. C. si aduers. vendit. & C. si aduersus rem iudic. & de restit. in integrum*; Constat restitutionem in integrum aduersari AEQVITATI, & sic contra eam fuisse introductum beneficium restitutionis.
3 Quod remedium restitutionis odiosum esse, scribit *Fulgos. in l. Papinianus nu. 6. ff. de inoff. te-*
4 *stamento, quem sequ. Io. de Canib. in tr. represaliarum num. 36.* Et propterea contra AEQVITATEM inductum esse patet.
Contrarium tamen verius esse concludunt communiter scribentes, viz. Restitutionem ex AE-
5 QVITATE introductam fuisse, vt est *Tex. in l. p. & l. Diuus ff. de minoribus ibi tamen*, vbi AEQVITAS suggerit *Bar. in l. p. ff. de minoribus, Cephal. cons. 56. nu. 8. & post multos alios probat Odd. de restit. in integrum qu. p. art. 14. nu 95. cum seq. Corbul. tr. de iure emphyt. tit. de causa priuationis ob non solutum Canon. Ampl. 29. sub nu. 11. vers. Adeò autem, Alex. Trentacinq. lib. 2. var. resol. tit. de restit. in integrum resol. p. sub n. 2. vers. Haec responsio, Rimini cons. 306. nu. 7.*
Quæ conclusio non solum procedit fauore minorum, Sed etiam maiorum, ex clausula generali,
6 *si qua mihi iusta causa*, vt tradit *Corbul. all. ampl. 29. sub nu. 11. vers. Adeò autem, & probat Costa de remed. subsid. remed. 48. nu. 2. Odd. d. tr. de rest. in integrum plena qu. 5. iuncta qu. 8.*
Et sic patet contrariam sententiam de rigore iuris procedere, non secundũ AEQVITATEM, Et quãuis in genere pacta seruari AEQVVM sanè sit; In specie verò omnia seruari, etiam quæ continent læsionem, & damnum alterius,
7 Iniquum esset, vt expresè tradit *Bar. in d. l. p. ff. de minor*, Cum iniquum sit quemquam cum al-
8 terius iactura locupletari, *vul. l. nam hoc natura ff. de condit. indeb.* & in his nostris terminis probat *Odd. cit. qu. p. nu. 97. ac Io. Andr. Georgius all. 34. nu. 8. in fine.*
Prout falsum est restitutionem in integrum dici odiosam, cum illa fauorabilis potius sit, si ex
9 AEQVITATE inducitur, vt expresè habetur in *cit. l. Diuus, & l. p. ff. de restit. in integrum, & scribit Odd. cit. nu. 97.*
Et si enim odiosum benefitium dici possit restitutio in integrum respectu eorum, contra quos conceditur, Nihilominus attento fauore minorum, & aliorum, quorum imbecillitate, vel
10 ignorantia, aut aliter læsionem passi sunt; fauorabilis dicitur, vt copiosè probat *Odd. cit. qu. p. nu. 97. & 98.*

SVMMARIA.

In minoribus consideratur infirmitas intellectus n. 1.
Minores damnum sentire non debent nu. 2.
Maioribus etiam conceditur restitutio in integrum, quæ dicitur irregularis nu. 3.
Ordinario remedio subsistente cessat extraordinariũ nu. 4. 10. & 11. Distinguitur nu. 14. 15. & 16.
Restitutionis benefitium conceditur semper minoribus nu. 5. & 6.
Restitutio dicitur remedium extraordinarium num. 6. & 10.
Minori datur electio remedij ordinarij, vel extraordinarij in actu necessario in facto per Tutorem, secus in voluntario nu. 8.
Inducta in fauorem, siue in augmentum, non operari debet diminutionem nu 9
Subsidiarium remedium dicitur fundatum in Aequitate nu. 12. nec conceditur, nisi in subsidium, & difficile omni alio nu. 13.
Restitutio alia conceditur ratione ætatis simul, & læsionis nu. 18. & 19.
Restitutio aduersus aditam hæreditatem conceditur ratione ætatis, & læsio concedi non debet, vbi militant remedia ordinaria nu. 20.
Tutoribus non permittitur res hæreditarias subripere, & creditores defraudare nu. 21.
Tutores alij necessarij, alij voluntarij nu. 22.
Subsidiaria si fiunt duo remedia, sed magis vnum, quã aliud, cessat magis subsidiariũ subsistẽte altero n. 23.
Minor læsus ex cõtractu Tutoris nõ à se facto, de rigore iuris non restituitur n. 24. secus de Aequ. n. 24.
Restitutionis benefitium dicitur minoribus fauorabile nu. 25. quando tamen minor læsus fuit ex sui facilissimè, vel dolo aduersarij, non quando prouenit ex facto tutoris nu. 26.
Restitutione in petenda cessat optio minori, quando non cessat actio, sed ea subsistitur nu. 27. si tamen agit minor, non autem si excipit nu. 28.
Restitutio quod procedit etiam in causis Eccles. Vniuersi nu. 30.
Reus ad se tuendum potest vti quibuscunq; suis deffensionibus, etiam contrarijs nu. 29.
Læsionis probatio nõ requiritur à minore ad obtinẽdã

restitutionem, quando ipso facto læsus dicitur, vt per lapsum instantiæ, & similibus nu. 31.

Læsio ipso facto non resultat ex emptione, venditione & similia nu. 32.

Læsio plenè probanda est per minorem, quando ipso facto de ea non constat nu. 33. & 35.

Læsio in hæreditatis aditione plenè probanda est, quod scilicet adsint creditores hæreditarij, & ea sit damnosa nu. 34.

Læsionis probatio taliter esse debet, vt animum Iudicis impellat, & ita credat nu. 53. 65. & 70.

Æs alienum hæreditarium non decet idcirco hæredibus esse damnosam nu. 36. & 37. contrarium 41.

Læsionis probatio vbi dubia sit, deneganda est restitutio minori nu. 38.

Minorum contractus non semper rescindendi sunt, sed ad bonum, & Æquum redigendi nu. 39.

Probatio læsionis plena negatur in iudicio rescindente, non in rescissorio nu. 40. in quo præsumptiuè sufficit nu. 41. contrarium nu. 45. cum seq.

Vexationes sufficientes dicuntur ad hoc, vt minor restituatur aduersus aditam hæreditatem nu. 42. 43. Contrarium nu. 45. cum seq. plur.

Minoris multum interest non habere lites nu. 44.

Aditionis hæreditatis actus, vt plurimum vtiles dicuntur nu. 47. & ita existimandus nu. 47. 48.

Restitutio conceditur minoribus duobus concurrentibus vlz. facilitate contractus & dolo in aduersarijs n. 49

Læsio in aditione hæreditatis consideratur habita ratione temporis aditionis, non autem post nu. 50.

Læsio superueniens post contractum non attenditur ad illius rescissionem nu. 51.

Restitutio aduersus aditam hæreditatem denegatur quotiescumq; restitutio non est integra num. 52. & dicitur res non integra, quando distractæ fuerunt aliquæ res hæreditariæ nu. 53.

Restitutio aduersus aditam hæreditatē nō conceditur, nisi prius restitutis omnibus habitis ex hæreditarijs bonis n. 54. 55. & 56. & 57. etiam respectu fructuum nu. 57. absq; alimentorum deductione nu. 57.

Restitutio aduersus aditam hæreditatem peti, & definiri debet intra quadriennium à die perfectæ ætatis nu. 58. Quod tempus potest de partium consensu prorogari nu. 59.

Restitutio aliquando etiā conceditur lapso dicto quadriēnio ex aliqua iusta causa Iudici arbitraria n. 60

Restitutio aduersus binas conformes retardatur earum executionem nu. 61.

Restitutionis iudicio pendente, dum ea adhuc non fuit concessa, suspenditur executio, si incontinenti doceatur de læsione saltem semiplenè nu. 62. & 63.

Probatio semiplena læsionis sufficit ad excludendam præsumptionem calumniæ nu. 64. & 65.

Probationes incertæ, & ambiguæ nihil releuant nu. 67. & 68.

Nihil differt iustam causam non fouere, vel iure non deficiente legitimis probationibus carere nu. 69.

Probationes omnes arbitrariæ sunt Iudici nu. 70.

Probatio plena existimetur, quæ Iudicis animum ad ita credendum impellit nu. 71.

Iudicis arbitrium regulatur iuxta iuris dispositionē, ita vt lex præsumat Iudicem non abusurum n. 72.

Læsio, quæ ad obtinendam restitutionem proponitur, continere debet nouam causam, in iudicio adhuc non deductam nu. 73. & 74.

Restitutione concessa nō retardata executione sententiarum dicitur vtriq; parti esse consultum nu. 75. maxime vbi si deinde iret de restituendis is, cuius fauore iudicatum fuerat nu. 76.

Calumniæ præsumptio resultat, dum quis causa restitutionis proponit iterum super quem iam fuit obauditus nu. 74.

Medium tanquam aureum, in quo virtus consistit, loqui debemus nu. 77.

Decretum Senatus, quod pauca de iudicio restitutionis, non retardatur executio sententiarum nu. 77.

Alphonsi Mainardi Senatoris mētio honorifica n. 78.

Restitutio non retardat executionem sententiæ, quando iam fuit in executionem ea missa, vel per partem nu. 78.

Executio sententiæ duplex, alia consistens in actu positiuo. & alia in actu negatiuo, quæ verificatur in inhibitione nu. 79.

Restitutio non impedit executionem sententiæ, quando læsio non est multum considerabilis nu. 80.

Nullitatis exceptio resultans ex eisdem actis impedit executionem sententiæ nu. 81.

Locupletior ille factus præsumitur, ad quem pecunia alicuius peruenit in minore, vbi hoc non sit probatum nu. 83.

Contractus vbi nullus fuit, probare debet, quod pecunia ad vtilitatem minoris fuit conuersa id allegans nu. 84. Si verò validus fuit contractus, licet minor se læsum fuisse prætendat, qualitatem, quod pecunia non fuerit versa in eius vtilitatem, probare debet minor nu. 85.

Minores an in aliquibus casibus prius agere debeant contra Tutores, siue Curatores, Antequam restitutionem in integrum obtineant aduersus contractus, per Tutores, siue Curatores celebratos. Cap. CXXXIV

1 BEneficium restitutionis in integrum adiuentum fuisse notum est, vt minoribus læsis præcipuè succuratur, cum in ijs consideretur infirmitas intellectus, quæ eosdem tuetur aduersus
2 omissa; Propterea nulla ratio patitur, vt vllo tempore damnum sentiant directè, vel indirectè *l. minor 25. ann. aduersus ff. de minoribus, Franch. decis. 431. nu. 2. Marius Antoniu. var. resol. lib. p. resol. 54. nu. 4.*

Et licet maioribus nonnunquam etiam prosit restitutio, quam irregularem appellat *Cesta re-*
3 *med. subsid. 48. nu. 2.* Diuersimodè tamen practicatur cum maioribus, quam fit cum minoribus; Namq; donec maioribus consultum esse
4 potest remedio ordinario, cum tunc cesset AEQVITAS concedendæ restitutionis, illis

dene-

denegatur beneficiũ ipsũ restitutitionis ; Quod
4 tamen semper conceditur minoribus *Tex. in l.*
etiam. C. si Tutor, vel Curator, Alba conf. 229. nu.
17. Rimin. Iun. conf. 249. n. 94. Maluaf. conf. 118.
n. 20. Surd. conf. 226. n. 3. & 16. & conf. 335. n. 73.
Eugen. conf. 95. n. & Odd. qu. 22. n. 4. & qu. 89.
5 *art. 7.* Quia ista restitutio conceditur in Priui-
ligium personæ, quod durare, etiamsi contra
6 alium agere possit minor, post *Oddum de restit.*
in integrum qu. 3. n. 5. probat Peregr. conf. 94. nu.
59. lib. 2.
7 Patet igitur esse in facultate minoris, vel agere
actione ordinaria contra Tutorem, cuius ope-
ra læsus in contractu remansit, vel remedio
extraordinario restitutionis aduersus contra-
ctum, vti iuxta *Tex. in d. l. etiã C. si Tutor, vel Cu-*
rator, & ibi Bart. & cæteri, Aret. conf. 161. Rol.
conf. 72. nu. 46. cum seq. lib. 3. Natta conf. 492.
nu. 8. Surd. conf. 95. nu. 22. cum seq., Viuius decis.
501. n. 17. cum seq. Corbul. de iure emphyt. tit. vlt.
ampl. 27. nu. 24. Bursat. consil. 412. nu. 32. lib. 4.
quos sequitur Costa remed. subsid. 48. sub n. p. ver-
sic. quandoquidem, Bec. conf. 12. nu. 77. cum seq.
Franc. decis. 473. nu. 3.
Ibi tamen distinguunt DD. inter actum volun-
8 tarium, & necessarium, Quia in necessario à
Tutore gesto datur electio minori, Secus in
voluntario, *Idem Bart. in l. cum mandato ff. de mi-*
noribus, Abb. in cap. 2. n. 20. de in integrum restit.
Gratus consil. 119. n. 5. lib. p. quos sequitur Peregr.
cit. consil. 94. sub nu. 58. versic. aut verò sumus;
Alias inducta in augumentum operarentur
9 diminutionem, vt tradit *Contard. de moment.*
possess. lim. 24. n. 17. cum seq. quem sequitur Costa
dicto remed. subsid. 8. sub nu. 4. versic. Tum etiam
quia, Surd. consil. 95. nu. 21.
De AEQVITATE tamen absolutè non procedit
10 conclusio ipsa, Quandoquidem cum restitu-
tionis remedium sit extraordinarium, & sub-
sidiariũ *l. in causa ff. de minoribus, Alba conf. 299*
n. 17. Rim. Iun. consil. 249. n. 94. & Costa d. remed.
48. nu. p., Illi locus esse non debet, dōnec sub-
best ordinarium, vt probaui in superiori libro
cap. 68. nu. 10. Quibus addo Alciatum consil. p. sub
nu. 38. lib. 3. & Corbul. tit. vlt. Ampliat. 29. n. 12.
Hanc sententiam amplectitur *Socin. consil. 177.*
nu. p. vers. Confirmatur ista conclusio lib. 2., Vbi
apertè scribit, quod quando hæredi minoris
competit regressus contra Tutorem, qui non
11 adiuit hæreditatem, Non conceditur ei resti-
tutio in integrum, nisi excusso Tutore, Ex
quo alio remedio succurri potest, & sic cessat
AEQVITAS dandæ restitutionis, prout con-
cludunt *Scribentes in l. si Infanti C. de iure delib.*
& hoc videtur velle in terminis aditionis hære-
ditatis *glo. in §. pupill. verbo per restitutionem in*
Auth. de hæredit. & falcid. Surd. cit. consil 95. n.
6. Polyd. Ripa singul. obseru. 114. nu. 2. & 4.
Subsidiarium etenim remedium fundatum dici-
12 tur in AEQVITATE, quod idcircò concedi
non debet, nisi quando aliud non competit re-
medium, vel aliter consuli non potest indem-
nitati minoris, Quia quando aliud competit
13 remedium, illud subsidium cessat *l. p. in fine, &*
ibi Bart. ff. si ventris nomine mulier, & probat
Socin. loco rel. versic. licet insignis.
Qui tamen Auctor licet *versic. Primum probatur*,
distinguat, quando remedium ordinarium, &
14 extraordinarium dantur contra diuersas per-
sonas, & quando dantur ad idem contra can-
dem personam, Quia primo casu concurrunt
15 ambo remedia, Et est in electione minoris
vnum, vel aliud exercere; Secundo verò casu,
non concurrunt remedia ipsa, & cessat extra-
16 ordinariũ, quando subest ordinarium, *l. in cau-*
sa la 2. & ibi Bal. ff. de minoribus, Bart. in l. in pro-
uinciali ff. de non. oper. nunciat. Surd. cõs. 95. n. 20.
Nihilominus *versic. secundũ probatur, Verbo tamen*
quando, Concludit, quod quando restitutio
non competit simpliciter ratione minoris æta-
17 tis, *ex tit. de minoribus*, Sed propter ætatem, &
læsionem simul, vt quando petitur restitutio
18 aduersus aditam hæreditatem, *l. nam, & postea*
§. si mus, vbi scrib. ff. de iureiur. l. Verum §. sciendũ,
vbi Bar ff. de minor. Surd. cit. consil. 95. nu. 2. quo
19 casu competit restitutio partim ex minori
ætate, & partim ob læsionem, Et sic mixtim, ex
titulo *de minorib.*, & ex titulo *ex quibus causis*
maiores, Tunc militante ordinario remedio
20 contra Tutorem, Cessat AEQVITAS, vt ad
extraordinarium remedium restitutionis con-
fugiatur; Quippe de AEQVITATE ordinario
remedio vti prius debere minorem contra Tu-
torem probat *Bar. in d. l. si Infanti C. de iure delib.*
Aliter esset in facultate tutoris hæreditarias res
21 subripere, & creditores fraudare *Alciat. conf.*
p. sub n. 38. vers. non aliter lib. 3. alias consil. 168.
n. 19. Vbi id maxime procedere inquit, quan-
22 do tutor non est necessarius, sed voluntarius,
vt Mater.
Prout, si ambo remedia sint subsidiaria, sed vnum
23 magis subsidiarium, illud cessat propter aliud
minus subsidiarium, *Tex. est in l. si filius, & ibi*
Bal. C. de inoff. testam. Socin. d. conf. 177. sub nu. p.
vers. Tamen quando lib. 2.
Porro vbi minor læsus non esset per contractum
à se gestum, sed per contractum gestum ab eius
tutoribus, si petijt se restitui ex capite minori-
tatis, De rigore iuris audiri nõ debet, cum non
24 concurrat AEQVITAS tituli *de minoribus*,
sed de AEQVITATE restituitur ex clausula *si*
qua mihi iusta causa, vt concludit *Bar. in l. Ae-*
milius nu. 5 ff. de minoribus.
Licet enim fauorabilem esse causam minoris in
petenda restitutione omnes admittant; Hoc
25 nihilominus intelligitur, quando minor læsus
fuit in sui facultate, vel aduersarij dolo, Et sic
26 nõ quando læsio prouenit ex facto Tutoris, vt
eleganter probat *Socin. loco rel. in fine vers. Præ-*
terea ad illud, Quam Socini principalem sen-
tentiam sequuntur *Ruin. consil. 119. nu. 19. lib. 5.*
Rol. conf. 10. sub n. 22. lib. 2. & Peregr. cit. conf. 94
num. 60. lib. 2. A qua sententia discedere non
videtur *Costa all. rem. subsid. 48.* licet in special
casu

casu eam admittere videatur, dum nu. 12. con-
cludit, quod in casibus, ex quibus non tollitur
27 actio, minori cessat optio, vt in restitutione in
integrum aduersus lapsum instantiæ in causa
principali, hanc enim in subsidium tãtum dari
affirmat existentibus Tutoribus, vel Curatori-
bus, hisq; soluendo per Salyc. & Alex. in l. pro-
perandum §. vlt. C. de Iudic. Corbul. tit. vlt. ampl.
27. nu. 21. & Ripa singul. obseru. 114. nu. 3.
28 Quam conclusionem locum tantum habere in
Agente scribit Peregr. cit. nu. 60. versic. Et de-
niq;, Non autem in excipiente; Ratio est, quia
29 reus ad se tuendum potest vti quibuscunq;
suis deffensionibus, etiam contrarijs per l. nemo
prohibetur ff. de exceptionibus, Prout eãdem cõ-
clusionem etiam procedere in causis Ecclesiæ,
30 & Vniuersitatis, sicut in causis minorum, pro-
bat idem Peregr. cit. consil. 94. nu. 52. cum seq.
plur. lib. 2. post Oddum de restitutione in integrum
qu. 3. nu. 69. & qu. 77. nu. 9. ac quæst. 89. nu. 77.
Et quia frequentissima est in foro restitutionis in
integrum materia, alias sequentes iuris dubi-
tationes subnectere placet, Et primò, quæ læ-
sionis probatio requiratur ad hoc, vt minor
restitutionem obtineat; Et distinguendi sunt
plures casus; Aut enim agitur de actu, in quo
31 ipso facto læsus remanet minor, puta per de-
sertionem appellationis, vel lapsum instantiæ,
siue præscriptionis, fideiussionis, aut omissio-
nis inuentarij, & per compromissum factum,
in quibus casibus ipso facto resultat euidens læ-
sio, & sic necessario non est probanda glo. pen.
in fin. l. p. C. in quibus casibus in int. rest. non est cõ-
cedendum, vbi Castr. n. 4. Mising. sing. obseru. 16. in
fine cent. 4. vt in omissione inuentarij tradit
Rol. tr. de inuent. §. benef. inuentarij fol. 170. Pha-
nu. de inuent. par. 4. n. 18. Balb. tr. de præscrip. in 6.
parte nu. 39. Caldas de restit. in integrum, verbo
sui facilitate nu. 26.
Aut agitur de alijs actis, læsionem ipso facto non
præseferentibus, vt in terminis emptionis, vel
32 venditionis, aut per mutationis, vel diuisionis,
vt post Oddum qu. 36. nu. 65. cum seq. plenè pro-
batum fuit supra in cap. 101. nu. 88. Quibus addo
Morotium responso 70. n. 11. & Guidop. Adu. 35.
nu. 9. siue aditionis hæreditatis, & similibus,
& tunc necessaria est læsionis probatio, vt re-
33 stitutio concedatur, & quidem concludenter,
& plenè probanda venit, vt in puncto aditio-
nis hæreditatis tradit Imola in l. necessarijs col. p.
circa finem ff. de acquiren. hæred. vbi Alex. nu. 2.
qui scribit non sufficere, vt probetur adesse
34 creditores hæreditarios, sed etiam hæreditatẽ
damnosam, vt concludit idem Alex. consil. 21. n.
9. lib. p. Guido Papæ decis. 192. Natta cõsil. 214. n.
9. Rol. consil. 10. n. 10. lib. 4. concludentissimè Port.
Imola consil. 109. nu. 7. cum seq. & nu. 11. Vbi
expressè concludit huiusmodi probationem
esse debere omnino concludentem, Et quæ
35 Iudicis animum impellat, vt ita credat, Quod
si ambigua est, nihil releuat ad obtinendam
restitutionem in integrum; Quia, licet hæredi-
tatem, à cuius aditione petitur restitutio per
minorem, non parum æris alieni continere
36 probatur; Nõ tamen sufficere huiusmodi pro-
bationem docet, Quæ necessario non conclu-
37 dit de læsione; Cum fieri possit, vt ære alieno
soluto, locuples deprehendatur hæreditas cap.
in præsentia de probationibus, Natta consil. 214.
nu. 10. Sard. cons. 95. nu. 4. cum seq. plur. & nu. 16.
versic. tertio respondetur.
38 Et quando probatio læsionis est dubia, Dene-
ganda est restitutio, Quia in dubijs læsio ali-
qua considerari non potest, Tex. est ad litteram
in l. quod minor §. non semper ff. de minoribus, vbi
Paulus I. C. his vtitur aureis verbis.
Non semper autem ea, quæ cum minoribus geruntur,
rescindenda sunt, sed ad bonũ, & AEQVVM redi-
genda, ne magno cum incommodo huius ætatis ho-
39 mines afficiantur, & nemine cum his contrahente,
quodammodo commertia impediantur, Itaq; nisi aut
MANIFESTA circonscriptio sit, aut tam negli-
genter in ea causa sint versati, Prætor interpone-
re se non debet; faciunt trad. per Coan. cons. 142.
nu. 8. Caball. cons. 115. nu. 6. lib. p. Dec. cons. 564.
quos sequitur Giurba decis. 67. nu. 8.
Et licet contrarium senserint quamplures scri-
bentes, qui ea nituntur ratione, quod in iudi-
tio rescindente plena probatio requiritur, non
40 in rescisorio, vt post Castrens. in l. fin. C. in quibus
caus. in integrũ restitutio, quẽ sequi videtur Surd.
cit. cons. 95. nu. 7. cum plur. seq. nu. 14. 15. & 16.
Vbi concludit sufficere præsumptiuam, & su-
41 perfitialem probationem, ad obtinendam re-
stitutionem in integrum, & præsertim aduersus
aditam hæreditatem, cum sufficiat docere illã
esse ære alieno grauatam, vel multis obligatã:
42 Esto quòd minor tunc ponitur in discrimine,
& in vexationibus, quæ sufficiũt ad obtinendũ
in integrum restitutionem per l. minoribus ff. de
minor., Et sic ex huiusmodi litibus, & vexatio-
43 nibus nullum sui patrimonij sentiat detrimẽ-
tum Salyc. in Auth. si omnes n. 8. C. si minor. se ab
hæreditate abstin. Aret. in l. necessarijs col. pen. ff.
de acquir. hæred. Guido Pa. consil. 160. in fi. Franc.
Marc. decis. 302. n. 4. p. p. & alij quos refert Surd.
loco cit. n. 11. quam sentẽtiam comprobat Gra-
tian. lib. 4. discep. forens. c. 768. n. 51. Ea præ-
44 cipuè ratione, quod multum interſit minoris
non habere lites secundum Bal. in l. p. nu. 4. C.
si minor ab hæred. se abstinuerit, Maurit. de rest. in
integr. cap. 127. sub nu. 7.
Nihilominus tutior, & AEQVIOR videtur prior
45 opinio, præsertim stante expressa dispositione
46 Tex. in all. l. quod minor §. non semper, Negari n.
non potest, quin hæreditatis aditio sit Titulus
lucratiuus l. p. C. de impos. lucr. descript. lib. 10. l. in-
ter stipulat. §. si rẽ ff. de verb. obl. Quia huiusmodi
actus aditionis, vt plurimum, vtilis existima-
47 tur, Natta consil. 214. nu. 7. Et licet accidenta-
liter damnosum finem sortiri possit hæredita-
tis aditio; Non per hoc actus ille sui natura
proficuus, & vtilis, de facili damnosus est exti-
48 mandus, vt subijcit Natta d. nu. 7. & 10. Sed
omnino

omnino probanda est læsio, & hanc conclu-
sionem distinguendo tenet *Maurit. tr. de restit. in*
integrum cap. 126. per totum, sed latius in c. 127.
sub nu. 4. vers. atq; ex his, & sub num. 7. vers. Te
ergo, plenè Oddus cons. 60. nu. 9.

Cessant enim hoc casu illæ binæ qualitates, quas
magnifacit lex ad concedendam restitutionem
minori, Viz. quod adiuerit hereditatem, siue
49 fecerit actum sui facilitate, & aduersarij dolo,
à quo fuit deceptus, iuxta *Tex. in d. l. Verum §.*
sciendum de minor. ac Mutrit. d. tr. de restitut. cap.
174. & copiosissimè Caldas in cit. tr. de restit. in in-
tegrum verbo sui facilitate num. 9. Ergo cessare
etiam debet effectus restitutionis, plenè non
probata læsione.

Et hæc læsio concernere debet tempus aditionis
50 hæreditatis, non autem post, *l. si voluntate, & l.*
ad rescindendum C. de rescind. venditione, & l. Ve-
rum §. sciendum est ff. de minoribus, ibi nec euen-
tus damni restitutionem indulget *Bimius cons.*
369. num. 3. Caball. cons. 144. nu. 15. cum seq.
Polyd. Ripa sing. obseru. 333. num. 8. Rimin. Iun.
cons. 97. nu. 14. cum alijs; quos cumulat Giurba
decis. 105. nu. 2. & 3. Vbi probat, quod læsio su-
51 perueniens post contractum non attenditur
Odd. qu. 57. nu. 18. Viu. decis. 436. nu. 14 Franch.
333. & Thesaur. decis. 226.

52 Quæ restitutio eque deneganda esset; etiamsi
de læsione constaret, Vbi res non esset amplius
integra *l. quod si minor §. scæuola ff. de minor. Bar.*
& alij in l. ait Prætor ff. eodem tit. Ias. in l. Gallus
§. Et quid si tantum nu. 72. ff. de lib. & posth. Re-
buff. ad Constit. Regni tit. de restit. in integrum, art.
p. glo. 2 nu. 2. Cran. cons. 151. nu. 29. quos sequitur
Gratian. lib. 4. discept. for. 767. nu. 45.

53 Id quod contingit, quando res aliquæ hæredi-
tariæ distractæ fuissent, vt subijcit ibidem *Gra-*
tian. & tradit Menoch. cons. 714. nu. 4. Rim. Iun.
cons. 655. nu. 87. Oddus d. cons. 60. sub nu. 14 vers.
secundo quia, Costa de re integra distinct. 73. nu. 2.
cum tribus seq. & ante eos Alciat. consil. 9. nu.
38. lib. 3.

Et quatenus res integra adhuc diceretur, & res-
titutio competeret, Illa concedenda esset, mo-
54 do omnia habita per minorem ex hereditarijs
bonis statim restituantur; vel de ijs exacta ra-
tio reddatur, *l. ait Prat. §. penult. ff. de minor. l. p.*
C. de reputationibus, quæ fiunt in iud. restit. in inte-
grum glo. in c. p. verbo defraudare de restit. in inte-
grum, Odd. de restit. in integr. qu. 47. n. 6. & cit. cons.
60. nu. 15. Io. Andreas Georgius Alleg. 34. nu. 8.

Restitutio enim esset facienda ita, & taliter, Vt
vnicuiq; ius suum conseruetur, Cum enim fun-
55 detur in AEQVITATE, restitutio debet esse
reciproca restituendo omnia iura, tàm actiuè,
56 quam passiuè, Ne alias esset iniquissima, si ex
vno tantum latere respectum haberet *d. l. quod*
si minor §. restitutio ff. de minoribus, Odd. cit. qu. 47
num. 6 & cons. 60. nu. 15. Omnia idcirco debent
in pristinum reponi, In tantum, vt ex parte mi-
noris, qui hæreditatem adiuit, & illam aliquã-
57 do tenuit, si restitutionem obtinere inten-
dit aduersus aditam hæreditatem, restituere
debet accepta omnia, tam respectu sortis, quam
fructuum, & etiam ea, quæ consumpta fuerunt
57 in alimentis proprijs, *Cyn. in Auth. si omnes nu.*
4. C. si vt ab hæred. se abstin. Georg. cit. alleg. 34.
nu. 8. latè Gratian. discept. for. lib. 4. c. 720. nu. 16.
& 27. cum seq. qui num. 12. cum plur. seq. Ita de-
cisum fuisse per *Rotam testatur, quam conclusio-*
nem etiam probat in cap. 767. sub nu. 46. versic. in
huiusmodi causa, & nu. 50. Et ita respondi supe-
riori anno 1637. fauore D. Laurentij Homati,
& nepotis, contra DD. sorores Bossias petentes
se restitui aduersus aditam paternam hæredi-
tatem, ferè viginti elapsis annis ministerio ea-
rum matris, & tutricis, Et exinde obtinuerunt
ipsi Homati.

Non omittendum est præterea restitutionem hãc
58 minori competentem peti debere, & definiri
saltem intra quadriennium a die perfectæ æta-
tis computandum *Clem. p. de restit. in integrũ, &*
l. fin. C. de tempor. in integr. rest. & latè probat Pa-
ris. cons. 67. num. 55. lib. 3. Surd. cit. cons. 95. nu. 8.
Odd. alt. cons. 60. n. 16. Quod tamen tempus pos-
59 se de partium consensu prorogari testatur *Ia-*
cobus de S. Georgio in d. l. fin. verbo 16. C. de temp.
in integr. rest. & seq. Odd. de restit. in integr. qu. 19.
nu. 86. ac cit. consil. 60. nu. 6. in fine, Cum Iudicis
arbitrio ex aliqua iusta causa etiam conceda-
60 tur restitutio, lapso quadriennio, vt post alios
probat *Bimius cons. 392. nu. 11. lib. 4.*

An autem restitutio concessa aduersus sententiã,
Eiusdem suspendat effectum, & executionem,
diuersimodè responderunt Interpretes, Quorũ
61 communis sententia affirmatiuã partem am-
plectitur, per *Glo. in l. vnica verbo restitutione, &*
verbo debere C. de restit. in integrum, & ibi Bart.
& cæteri in eis Bart. & alij in l. Imperatores, ac
Alex. Ias. & Ripa in l. 4. §. condemnatum ff. de re
iud. Abb. & cæteri in cap. suscitata de rest. i. in in-
tegrum, Benintend. decis. 85. Lancell. de attent.
par. 2. c. 18. n. 10. cum plur. seq. Mascard. de proba-
tionibus conclus. 1280. nu. 16. cum seq. Cantard. de
momen. possess. lim. 8. Odd. de restit. in integrum
qu. 43. per totum, Rota decis. 346. nu. 8. p. p. in no-
uiss. Mising. obseru. 84. cent. 3. Marius Anguiss. cõs.
101. in fine, Thesaur. decis. 181 nu. 3. cum seq. &
Peregr. consil. 77. n. 19. cum seq. lib. 1. Costa consil.
nu. 52. cum tribus seq. Honded. consil. 28. n. 32.
lib 2. & Polyd. Ripa singul. obseru. 277.

Difficultas in eo versatur, an pendente iuditio
62 restitutionis nondum concessæ, Interim su-
persederi debeat ab executione sententiæ,
Qua in re communis est Doctorum opinio, vt
supersedeatur, dummodo incontinenti doceatur
tur de læsione, saltem semiplenè, ad dandum
fumum boni iuris, & ne calumniosa videatur
petita in integrum restitutio, Quia ad eam ob-
tinendam plena læsionis probatio requiritur,
vt iam diximus supra, *& tradit Odd. cit. qu. 43. n.*
20. Cum primum requisitum deseruiat ad ef-
fectum suspensiuum executionis; Alterum au-
63 tem ad effectum rescisiuum ipsius sententiæ,

vel

vel contractus, siue præscriptionis, *idem Oddus loco relato art. 4. sub n. 63. vers. Aut habet, vb. ex Bart. in l. 4. §. condemnatum, vers. idem dicendum ff. de re iud. & in l. defendente nu. 3. ff. de Iudic.* cõcludit hanc sententiam esse AEQVIOREM, & veriorem; Prout hoc idem affirmauerat *Odd. qu. 36. art. 5. & art. 10. post Lancell. cit. cap. 18. sub n. 25. vers. quam limitat cum n. seq.* Hanc eãdem sententiam sequitur *Gratian. lib. 4. discept. for. cap. 762. nu. 3. cum seq.*

64 Probatio enim semiplena læsionis sufficit ad excludendam præsumptionem calumniæ petentis restitutionem, & sic cessat dispositio *d. c. suscitata, vt subijcit Odd. d. art. 4. sub nu. 63. vers. Cum enim*; Quia per huiusmodi semiplenã pro-
65 bationem tollitur suspicio, quod restitutio petatur differendæ, & protrahendæ executionis gratia *c. audistis de restit. in integrum, & ibi Doct. Port. Imol. cons. 169. nu. 8.* qui Auctor in fine tradit probationum species inductas esse, Quibus
66 Iudicũ sensus adeò efficiantur, vt animus eorũ motus ad ita credendum impellatur per *l. neq; natales C. de probationibus, & l. sed probationem eod. tit. ad rem Menoch. lib. p. præsumpt. 74. per totum, latè Senator Bell. lib. p. de his qui incontinent. fiunt cap. 10. per totam, & cap. 135. nu. 8.*

Ambiguis namq; incertitudinisque cuiuspiam
67 vitio laborantibus probationibus, vllam quis fidem adhibet *l. duo sunt Titij ff. de testamentaria tute. & l. certum ff. de confessis*; Cum fides integra
68 Iudici fieri debeat, non diminuta, aut imperfecta, *l. inter stipulantem §. si sti chum ff. de verb. oblig.* Quid enim differt iustam causam non fo-
69 uere, vel iure non deficiente legitima probatione carere, *l. in lege ff. contrah. empt. & l. si fuerit ff. de rebus dubijs*, Et quamuis vniuersum
70 probationum tractatum ex ipsius Iudicis arbitrio plurimum pendere traditum sit in *l. 3. de testibus, & ibi Doct. Menoch. de arbitr. casu 90. n. 2. & casu 321. nu. 8.* Vnde plena prorsus existi-
71 matur probatio, quæ Iudicis animum, vt ita credat, impellere possit, *l. quinquaginta de probationibus*; Id tamen intelligendum est, vt arbitrium huiusmodi solutum, planèq; liberum non intelligatur, Quippe quod lex Iudicem huius-
72 modi arbitrio non abusurum præsumat, *l. 2. C. de off. Cn. Iud.* Quod propterea ad iuris regulas adaptari debere docet *Rimin. cons. 149. col. 3. & seq. Port. alle. cons. 169. nu. 14.*

Læsio verò, quæ proponitur, continere debet nouam causam in iuditio adhuc non deductam,
73 Quia vbi super ea iam iudicatum esset, Calumniæ præsumptionem non excluderet restitutio
74 petita, cum iam aduersus eam iudicatum sit, vt post *Oddum d. qu. 43. nu. 57. & Thesaur. decis. 181. nu. 4. in his terminis probat Bimius cons. 305. num. 46. cum seq. & cons. 306 num. 22. Qui nu. 30. & num. 49. cum sequen. in eodem cons. 305.* latè tradit per concessionem restitutionis in inte-
75 grum, non retardata executione sententiarũ, satis esse consultum vtriq; parti, Præsertim si is ad cuius fauorem iudicatum est, cogatur ad præstationem fideiussionis de restituendis ha-
76 bitis in casu succumbentiæ, Quod etiam repetit in sequenti *consil. 306. num. 13. post Menoch. consil. 56. num. 32.* Cum hæc prouisio mediam conseruet viam, & medium tanquam aureum,
77 in quo virtus consistit, sequi debeamus, iuxta antiquum illud adagium, *Medium tenuere beati*, vt subijt *Bimius cit. cons. 305. nu. 52. propè finem,*
77 *& consil. 306. sub num. 16.* Et ita censuit Excellentiss. Sen. die prima Iunij 1638. fauore eiusdem Homati contra DD. Sorores Bossias; refe-
78 rente Amplissimo Sen. Alphonso Mainardo.

Alio etiam casu non suspendere executionem
78 sententiæ restitutionem tradit *Odd. memorata qu. 43. num. 48.* Quando slz. executio iam facta fuisset, antequam restitutio peteretur, iuxta doctrinam *Abb. & aliorum in dicto c. suscitata, & probat. Alex. consil. 223. sub n. 6. vers. quia ita demum lib. 6. Minsinger. obser. 80. n. 5. cent. 6. quos sequitur Polyd. Ripa sing. obser. 277. nu. 6. vbi seq. nu.* tradit duplicem esse executionem, aliam slz.
79 consistentem in actu positiuo, & aliam in actu negatiuo, quæ verificatur in inhibitione, ne vlterior fiat molestia.

Hoc idem etiam præcedere scribit *Bimius relato*
80 *consil. 306. nu. 27.* Quando læsio non esset multum considerabilis, & modici præiudicij, Quia tunc si datur restitutio etiam minori, non retardatur executio sententiarum, vt de communi testatur *Gabriel. tit. de restit. in integr. concl. p. nu. 1. Thes. decis. 181. nu. 4. & Osasch. decis. 158.*

Conformium verò sententiarum executionem impedire scribit *Sen. Bell. cit. cap. 10. num. 4. cum*
81 *seq.* Exceptionem nullitatis refutantem ex eisdem actis, vel incontinenti probandam post *Costã de re integra distinct. 60. M gon. decis. Flor. 104, Gratianum lib. 2. discept. for. cap. 384. nu. 10. et Mariscottum lib. 2. var. resol. cap. 121 nu. 38.*

Et quia aliquando opponitur ex pecunia soluta locupletiorem factum fuisse minorem, & idcirco ad eiusdem restitutionem teneri minorẽ, antequam is restituatur ex iuribus supra deductis; Ad quem spectet hæc probatio, Cum alij voluerint minori incumbere onus probandi, quód factus non sit locupletior, Ea ratione, quod statim atq; constat pecuniam ad aliquem
82 peruenisse, illum locupletiorem factu esse præsumendum sit, nisi ex aduerso probetur se eam malè consumpsisse *Glo. in l. Verum, & ibi Ang. ff. de petit. hæred. Beron. consil. 44. nu. 6. & 16. lib. p. cum alijs quos refert Gabr. de probationibus conclus. 7. nu. 16. & Franch. decis. 31. in fin.*

Alij vèrò affirmarunt probationem, quod pecunia conuersa sit ad vtilitatem minoris, spectare ad eam allegantem, cum alias hoc non pro-
83 bato, Lex non præsumat illum factum esse locupletiorem, Et propterea istam qualitatem locupletioris esse probandam per allegantem *Ang. consil. 160. in fin. Menoch. consil. 1173. n. 12. & lib. 3. præsumpt. 27. nu. 6. Gabriel consil. 35. d n. 21. vsq; ad n. 33 lib. 2. Fachin. lib. 2. controuers. iur. cap. 46. vers. ergo Surd. consil. 115. n. 20. Laderch.*

conf.

conf. 165. nu. 8. Gratian. discept. for. lib. p. cap. 101. & lib. 3. cap. 432. nu. 4.
orum discrepantium opinionem distinctionis
fœdere optimè conciliat idem *Grat. lib. 4. cap.*
720. nu. 24. cum seq. dum subijcit, Vel agitur
84 de contractu nullo, & tunc probatio locuple-
tationis spectat ad eam allegantem; Vel agitur
de contractu valido, quamuis ex eo minor se
85 læsum euadere inquit, Et tunc eidem incum-
bit onus probandi se minime factum fuisse lo-
cupletiorem, nec aliquid versum in eius vtili-
tatem, vt in spetie ante Gratianum idem di-
stinguit *Rimin. Iun. in §. fin. nu. 61. cum seq. Inst. t. quibus alien. licet vel non, post Glo. Bart. & alios in l. prædiorum C. de prædijs minorum, Socin. consil. 215. col. fin. lib. 1. Lamberteng. de contr. mul. Glo. 24. nu. 19. ac Corn. consil. 72. nu. 8. lib. 3.*

SVMMARIA.

Quod nostrum est, nobis auferri non potest sine furto nostro nu. 1.

Furti ratione datur actio Domino contra furem, cum hyppoteca aduersus furem, & eius bona nu. 2. sed etiam contra alium quemcumq; possessorem bonorum furis nu. 3.

Furtiuæ rei conceditur repetitio vero Domino, etiam non soluto pretio nu. 4. contra nu. 5. & simul conceditur actio contra recipientem, & consumantem alienam pecuniam nu. 6.

Alienæ rei consumptæ loco restitui debet tantundem n. 7. & 8. Contrarium verius in pecunia nu. 23.

Res, aliena ad alium peruenta non subsistente causa, ob quam illam possit retinere, restitui Domino debet, etiamsi nullum inter ipsos negotium contractum fuerit nu. 9. & 10.

Creditori primo hyppotecario competit ius reuocandi pecuniam solutam secunda creditori n. 11. & 22.

Pecunia consumpta, videtur extincta hyppotheca Domini eius nu. 12. limit. 13. 14.

Dominorum fortius, & potentius est hyppoteca n. 15.

Decretum Senatus Taurinensis, quo conceditur repetio pecuniæ Domino à posterioribus creditoribus furis nu. 16.

Furata res excludit bonam fidem eius, penes quem reperta est nu. 17. & 18. reolia cohærent rebus ad quoscunq; transeuntibus nu. 19.

Furtiua res præscribi nunquam potest nu. 20.

Furtum committere etiam dicitur ille, qui rem alienam retinet, & contractat, etiamsi ab initio ad ipsum bona fide peruenisset nu. 21.

Ad pecuniam furatam iam mixtam, non habet actionem Dominus nisi probet eandem esse propriam. 24. 25. 29. & 30.

Pecuniam alienam, sine dolo malo consumens, etiamsi ab illa furata illa esset, non tenetur restituere nu. 26. 27. & 28.

Pecunia consumpta dominiũ amittit Dominus n. 30.

Pecuniæ vsus est consumptio nu. 31.

Reipublicæ interest, ne cõmercia impediantur, & litibus Mercatores inuoluantur nu. 32.

Antonius Merenda I. C. laudatur nu. 33.

Consumptionem, siue immixtionem pecuniæ probare nõ tenetur, ad quem ea peruenit, sed hoc ad aduersarium spectat, similiter extare adhuc nu. 34.

Iudex ex officio interrogare potest eum, ad quem pecunia peruenit, an illam miscuerit n. 35.

Decretum Senatus, quo declaratur pecuniam furto subtractam, & creditoribus furis solutam, non extare, sed commixtam non deberi Domino, qui furtum passus nu. 37. & 38.

Io. Baptistæ Villodora Quæst. mentio honorifica n. 36.

Athenienfium institutum dum in iuditio quærebatur singuli Ciues, vt rationem redderent, quomodo sibi victum quæsiuerunt nu. 39. 40. & 41.

Otiosi, & splendidè viuentes, licet nihil habentes, aut fures, aut sicophantæ esse debent nu. 40.

Philosophos tres, qui nihil possidebant, & quotidie philosophiæ incumbebant, Interrogati, quomodo viuerent, compertum est se noctu operas præstare hortulano, & molitori nu. 41.

Tyrannis tunc oboritur, cum sine fundo impensa, & largitio est nu. 42.

Comes Fuentium Gubernator Mediolanen. Dominij otiosos ad triremes transmittebat nu. 43.

Pecuniã furto subtractam, mox per furem eius creditoribus, vel alijs solutã, Vtrũ possit vẽdicare Dominus pecuniæ. Cap. CXXXV.

Riuiale est illud iuris axioma, Id
quod nostrum est sine facto no-
1 stro nobis auferri non posse *l. id quod nostrum ff. de reg. iur. Tex. in l. mater. C. de rei vendicatione,*
Cum igitur pecunia nobis fur-
to subtracta fuerit contra nostram voluntatẽ,
aduersus eam penes quemcunq; existẽtem nos
agere posse videtur; Cum sine facto nostro eius
Dominium amittere non potuerimus, Ratione
enim furti pecuniarum non solum datur Do-
2 mino actio furti contra furem cum hypoteca,
Negusant. de pignor. membr. 4 partis 2. nu. 124. cosa 9. Bossard. ad Clar. in §. furtũ nu. 36. Vbi furtũ
passum actionem habere tradit, nedum con-
3 tra furem, & eius bona, & hæredes, Verum
etiam contra alium quemcumq, possessorem
bonorũ furis, *Port. in eius fosciculo §. furtũ pag. 202. vers. furis bona; Card. Mantic. de tacit. & amb. lib. 11. t. 12 nu. 12. cum plur. seq., Farin. qu. 177. nu. 3. & 27. par. 2.* qui omnes concludunt
rei furtiuæ concedi semper repetitionem vero
4 Domino, etiam prætio non soluto; Quidquid
in contrarium voluerit *Viatus decis. 451. per tot. Costa de fact. sciẽt. & ignor. inspect. 14. nu. 8. & tr. de portione rata, qu. 56. nu. 8. Molin. de contr.*
6 *disput. 329.* Sed etiam actio *conditionis sine causa* contra recipientem, & consumentem
alienam pecuniam, vt probat *Cagnol. in l. Singularia nu. 139. cum seq. ff. si cert. petatur, Cæsar de Crass. decis. 3. n. 17. & 19. & post eos Menoch. cõs.*

300.

300.nu.33.d'm his vtitur verbis.
Hoc vnum tamen admittunt tam iuris Pontifi-
cij, & Cæſarei Interpretes, quam Theologi, lo-
co pecuniæ, vel alterius rei conſumptæ reſti-
7 tuendum eſſe tantumdem, vel in eorum gene-
re, vel pretium ſoluendum, Ita quod rei Do-
minus nullum ſentiat damnum; AEQVITA-
TE enim ſuadente (etſi nulla actio competat
8 ad rem repetendam a tertio) poſſe Iudicem
compellere ad tradendum Domino, ſcriptum
reliquit Hyppol.de Marſil.in l.p.§.ſi quis vltra ff.
de qu., Ant.Scap. tr.de iure non ſcripto cap.44.n.
20.cum ſeq. lib. 3.Thoming.deciſ. 27. nu.35. qui
ita ratiocinatur, Generaliter, & AEQVISSI-
ME quidem, traditum eſt, ſi pecunia mea ad te
9 peruenerit, nec ſubſit cauſa, ob quam illam re-
tinere debeas; AEQVVM eſſe, vt eam mihi
condicenti tradas, Etiamſi nullum inter nos
10 negotium fuerit contractum; Ne meis ſpolijs
facultates, & opes tuas (id quod natura non
patitur) iniuſtiſſimè augeas.
Præterea ſi primo creditori habenti hyppoteca-
riam competit de iure ius euocandi pecuniam
11 ſolutam ſecundo creditori, Tex.in l.vlt.§.& ſi
præfatam C.de iure deliber., latè Bar.in l.Pupill.ff.
quæ in fraudem credit.Vrſil.ad Affl.deciſ.190.ſub
nu.5.cum ſeq.Fachin.lib.12.controuerſ.iuris.cap.
53.verſ.iſtis nō obſtantibus, Pacific.tr. de Salu.in-
terd.cap.2.nu.100.inſpect.3., Surd.conſ.436.n.9.
& 10.Ioſeph Ludou.deciſ.Peruſ 45.nu.20.par.p.
verſ.præterea, Martu voto 42.Felician.tr.de cenſ.
lib.3.cap.5.n 17.fol.250.Aloyſ.Ricc.in praxi re-
ſol.123.& reſol.375 latè Herman.Piſtor.omnino
vidēdus q.iuris lib.3.q.20. De qua materia mul-
ta deduximus ſupra in cap.34.per totū, & ſcribit
Io.del Caſtil.controuerſ.iuris lib.4.cap.61.à n.54.
vſq; ad finem, qui nu.82.verſ ſecundo reſpondetur
12 dicit, Quod licet conſumpta pecunia videatur
extincta hyppoteca, Tamen ne alicui ſine fac-
to ſuo ius quæſitum tollatur, legem concedere
13 potiori creditori conditionem ex lege ad re-
uocandum pecuniam ſolutam, & nu. 83. in fin.
ſubdit indiſtinctè auocari pecuniam hac tan-
tum differentia, Vt ſi pecunia extet, creditor
anterior hyppotecariam actionem habeat, ſi
verò non extet, competat ipſi conditio ex le-
14 ge; Quæ auocatio eo facilius admitti de iure
debet, quando debitor, eſt ſoluendo, Coſta re-
med.ſubſid.37.nu.2.Eugen.conſ.89.nu.11.Alex.
Trentacin. lib.p.variar. reſolut.tit. de iure Fiſci
lib.9 tit.6.nu.4. verſ.Intelige, Marius Antonin.
var.reſol.lib.2.reſol.60. caſu 15.in fine, & Caſtil.
loco rel. nu. 73.
Quantò magis concedi debet Domino pecuniæ
ius auocandi pecuniam a creditoribus furis,
15 Cum Dominium ſit fortius, & potentius hyp-
poteca, vt de ſe patet, & tradit Menoch.cōſil.25
nu.15.Ph:unc.de Inuent.par.5. princip.nu.147.
verſ.quæ qui lē hyppot.Alex.Trētacinq.cit.reſol.
7.n.2.tit.de iure Fiſci lib.p., Aſin.de Execut. §.7.
verſic.Ergo multo magis, & Surd.conſil.4.nu.15.
16 Et ita cenſuiſſe Sen. Taurin. teſtatur Theſaur.
Inn.q.famil. 16.in fine lib.2. quidquid priori lo-
co affirmauerat; Qui auctor etiam excludere
nititur bonam fidem in tertio recipiente pe-
17 cuniam furto ſubtractam, Ea ratione, quod vi-
18 tium furti ſit reale, quod impedit vſucapionē,
etiā in tertio, per Tex.in §.furtiuè, & ibi Glo.&
Scrib.Inſtit.de vſucapion.& longi temp.præſcript.
19 Vbi habetur vitia realia cohærere rebus, vt ſi
res ſit furtiua, huiuſmodi vitij realis conta-
gium quoslibet auctores primi ſucceſſoris
etiam ſequatur, & comitetur, Idem affirmat
Card.Alba ad Bar.in l.ſi alieni nummi.ff de ſolut.
Caball.reſol. crim. lib. 3.caſu 292. nu. 26.
20 Quod enim ſubreptum fuit, nunquam, niſi poſt
æternitatem, præſcribi poteſt, cum petendi rē
furtiuam ſit perpetua licentia Petr.Gregor ſyn-
tag.iur.lib.4.cap.p.nu.7. par. 3. Quinimo ſcien-
ter retinens, & contrectans apud ſe rem alie-
nam, quæ ab initio ad eum bona fide peruenit,
21 furtum committit Caball. lib. p. reſol.crim.caſu
99.nu.47.verſ.Vbi ait, & caſu 136.n.18. & 19.
Cum in pecunia, licet bona fide conſumpta da-
22 ri conditionem ex lege ſupra ſatis probatum
extet per Io.del Caſtil. & alios citatos.
Maiorem tamen AEQVITATEM pro contraria
opinione ſtare ſuadent infraſcripta fundamen-
ta, & ſic de AEQVITATE non poſſe auocari
per furtum paſſum pecuniam à fure tertijs ſo-
23 lutam, Vbi non ſit probatum eandem extare
apud eos pecuniam, & non eſſe factam immu-
tionem, Vel hoc faſſi ſint tertij.
Et primo rem hanc clarè decidere videtur Tex.in
l.ſi alieni nummi 78.ff.de ſolutionibus, & ibi Glo.
verbo accepis in fine, Vbi Iabolenus l. C.ex Caſſio
inquit ſi alieni nūmi inſcio, vel inuito Domino ſolu-
ti ſunt, manent eius cuius fuerunt, Si mixti ſint, ita
vt diſcerni nō poſſent, Eius fieri, qui accepit in lib.
Caij ſcriptū eſt, Itant actio Domino cum eo, qui de-
24 diſſet, furti, competeret; Et ſic habetur Furem rē
furtiuam alicui dando, dominium transferre,
vt latè ſcribit Fachin.lib.11.contr.iuris c.51.Vbi
per commixtionem nedum pecuniæ, ſed etiam
aliarum rerum dominium amitti docet, ſe-
quitur Caualc.deciſ.27.nu.69.par.2.Surd.conſil.
4.nu. 10.& conſil. 528.nu.16.Gratian. lib.2.di-
ſcept.forenſ.cap.304.nu.p.& lib.4.cap.649.n.p.
cum ſeq.
Prout Tex.etiam in l.Caſſius 17.ff.de ſolution., aper-
tiſſimè decidit hunc caſum; Ibi enim Caſſius ait,
Si cui pecuniam dedi, vt eam creditori meo ſolue-
25 ret; ſi ſuo nomine dederit, neutrū liberari, Me, quia
nō meo nomine data, & illū, quia alienam dederit,
cæterū mandati eum teneri; Sed ſi creditor eos nū-
mos ſine dolo malo cōſumpſiſſet, is, qui ſuo nomine
eos ſoluiſſet, liberetur, ne ſi aliter obſeruaretur,
creditor in lucro verſaretur; Et ſic patet eum, qui
alienā pecuniā ſoluit creditori ſuo, cōſequi libe-
rationem, & in nihilo creditorē ſic recipiente
26 teneri; Quando ſine dolo malo eam conſum-
pſiſſet, & ex quo agitur de pecunia aliena ne-
ceſſariò includitur furtum ex parte debitoris
27 ſoluentis l.ſi quis vxori §.Iulianus ff.de furtis, vbi
eadem

eadem facti specie repetita idem statuitur;
Accedit etiam *Tex. in l. si verò §. dedi ff. mandati,*
& l. Si pupilli §. si quis pecuniam ff. de negot. gestis;
Et ex his concluditur debitorem sic soluentem
& sic de pecunia furtiua liberationem conse-
qui, Et idcirco creditorem recipientem in ni-
hilo teneri; Quia, vt ibidem in *l. Cassius, subijcit*
28 *Castrens.*, Potius consideratur ille, cuius nomi-
ne facta est solutio, quam ille, cuius est pecu-
nia.

Vnde patet per immixtionem pecuniæ sublatam
esse omnem actionem Domino competentem,
29 quia per immixtionem dicitur consumpta pe-
30 cunia, cuius Dominium idcirco amittit Do-
minus *l. nam, & si fur § fin. vbi Castr. & Ias. ff. si*
cert. pet Ladercb. consil. 165. nu. 9. qui subijcit ex
Aristotele vsum pecuniæ esse eiusdem consum-
31 ptionem; Qua considerata immixtione, &
consumptione, Iuris prudentes, & Scribentes,
omnes Dominum excludunt à consequtione
propriæ pecuniæ alteri solutæ, vt in spetie con-
siderat *Arg. in d. l. si alieni nũmi col. 7. ff. de solu-*
tionibus, Dicens hunc esse casum mirabilem,
quem alibi per difficillimè reperiri tradit *Io. de*
Imola, Et hanc esse communiorem, & veriorē
sententiam scribunt Interpretes in *all. l. Singu-*
laria ff. si cert. pet. præsertim Ias. nn. 11. & 12.
32 Ne alias totus mundus litibus inuolueretur,
& Mercatores commertio priuarentur, quod
esset cõtra AEQVITATIS percepta, vt scribit
Afflict. decis. 190. nu. 6. & 7. vbi tradit ita cen-
suisse Sacrum Concilium, hanc amplectitur sē-
tentiā *Menoch. consil. 25. nu. p. cum seq.* Et si con-
tra communem esse liquet opinionem *Stracha*
tit. de decoctoribus par. vlt. tit. qui potiores in bonis
decocti habeatur nu. 30 cum seq; Contra quem
idcirco priorem sententiam quamplurimis ra-
tionibus, & fundamentis nouissimè deffendit
33 *Eruditiss. D. Antonius Merenda Primarius Iuris*
Cæsarei Interpres in Floridissima Ticinensi Aca-
demia lib. 6. controu. iuris pleno cap. 6.

Neque commixtionem probare necesse habent ij
quibus peruenit pecunia furto subtracta; Etiāsi
34 sit quid facti; Quia in hoc speciali casu præsu-
mitur commixtio à communiter contingenti-
bus, quidquid innuat *Ladersh. cit. cõs. 165. sub n.*
9. in fine, Et hanc sententiam veriorē esse patet
ex traditis per dictum *D. Merendam cit. cap 6. n.*
30. dum inquit, quod si actor non probauit, quę
sint corpora obligata, idest identitatem pecu-
niæ, & sic deffecit in probatione, obtinere non
poterit, Ergo ad ipsum spectare liquet probare
non immixtionem, non autem ad reum proba-
re immixtionem.

Id quod etiam apertius tradit idem *Auctor in seq.*
nu. 31. dicens posse Iudicem interrogare eum,
35 cui pecunia soluta fuit, an eam pecuniam cum
sua miscuerit, Et quantum pecuniæ ibi habue-
rit, cuiusq; generis fuerit, Cum id liceat Iudici,
vbicunq, AEQVVM erit id fieri, Et hanc con-
clusionem apertius probat idem *Auctor nu. 42.*
Dum inquit creditorem priorem Dominum
pecuniæ teneri omnino probare eandemmet
pecuniam extare, quam debitor secundo cre-
ditori exsoluit, ad rem *Fontanella tr. de pact. nup.*
claus. 5. glo. 8. par. 7. nu. 5. lib. 1.

Et ita censuit Senatus Excellentiss. mense Aprilis
1628. ad relationem Integerrimi I. C. D. Io.
36 Baptistæ Villodræ tunc Prætoris Mediolani,
nunc Sapientissimi Quæstoris Redd. Extraord.
in causa Com. Nugarolæ, cui fuerat commis-
sa in propria domo robaria pecuniarum cum
homicidio Custodis domus per Camillum Cor-
sum reum confessum, quarum pecuniarum ma-
iorem partem soluisse quibusdam Mercatori-
bus eius creditoribus fassus fuerat; Conten-
dente enim Comite circa Dominium dictarum
pecuniarum cum dictis creditoribus, quibus
fuerant solutæ pecuniæ, qui asserebant nō pro-
basse Comitem pecunias minime fuisse com-
mixtas, Censuit Senatus non esse molestandos
37 dictos Mercatores, etiamsi latronis hæreditas
non sufficeret per satisfactionem crediti dicti
37 Comitis; Iuxta doctrinam *Farinacy in cit. qu.*
177. nu. 49. tit. de furtis.

Et quorum latronum numerus passim in hoc Do-
minio auctus valdè comperitur, etiam si quo-
tidiè vltimo supplicio puniantur ex vigilan-
tia Senatus ij, qui pro commissis robarijs de-
prehenduntur; Ad quod euitandum frequens
39 delictum, opus sanè esset Atheniensium insti-
tuto, Dum otium, & inertiā in iuditium voca-
bant, singulisq; annis certo die Ciues se iudi-
tio sisterent; Dicturi, quo quæstu, quo artificio,
quibus sumptibus ij, suiq, vitam sustinebant,
Quod obseruabatur ab Areopagitis; Dum. n.
quis nihil, vel parum habet, & iners, aut Igna-
40 nus est, splendidèq; viuit, Aut furem illum es-
se, aut sycophantam necesse esse, quem occidi
idcirco iubebant Corinthi, vt refert *Petr. Ae-*
rod. lib. 6 rerum iudicatarum tit. 2. de furtis cap. 9.
Vbi exemplum tradit de tribus illis Philoso-
41 phis Cleanthe, Menedemo, & Asclepiade, qui
interrogati ab Areopagitis, qui fieret, cum assi-
duè Philosophiæ operam nauarent, & essent in
nullis facultatibus; Nihilominus tā benè se ha-
berent, essentq; tam valido, atq; robusto cor-
pore; Philosophos infamiæ leuandæ causa euo-
casse molitorem, & hortulanum, qui testati
fuerunt ipsos tres Philosophos dies quidem in-
tegros philosophiæ consumere; noctibus verò
sibi operā locare, Et eo modo vitam viuere,
Itaq; magnopere admiratos Areopagitas Non
solum Philosophos dimisisse, quos propterea
Phreantias appellarunt; Verum etiā munere,
laude, & viatico donauisse; Crates proinde sa-
42 pienter dicere solebat; Tum oboriri Tyranni-
dem, cum sine fundo impensa, atq; largitio est,
vt refert idem *Petr. Aerodius loco citato.*

Huius prudentissimæ institutionis benè edoctus
Excellentiss. Fontium Comes alias Guberna-
43 tor huius Dominij, Summa vigilantia, secre-
tis informationibus receptis de otiosa vita ho-
minum, qui nec exercitio incumbebant, nec

bona ſufficientia pro eorum alimentis poſſidebant; Sed vti Thraſones viuebant, temperato ſtatuto Corinthiorum, ſine proceſſu propria auctoritate illos detineri, & ad Triremes damnatos transmitti iubebat, Quod factum eſt, vt delicta rariora valde committerentur.

SVMMARIA:

Beda ſolemne dictum circa bellū in Italia vigens n.1.
Bellum à Gallis in Italia factum anno 1494. num. 2. quod durauit vſq; ad annum 1540. nu. 13.
Ciceronis ſententia de bonis incultis ratione belli n.3.
Contractus læſionem recipiunt etiam ob temporum mutationem nu.4. & 8. & ſic reduci debent nu. 5. contrarium verius nu. 11. cum plur. ſeq.
Infinitas euitanda eſt nu. 7.
Immun. ceſſare debet, vbi de aris, & focis agitur n.8.
In contractibus non ſubintelligitur clauſula rebus ſic ſtantibus nu. 12.
In contractu tēpore belli facto cenſetur habitā fuiſſe rationē incommodi, quod à bello proficiſcitur n.14.
Communitates mediantibus eorum Syndicis, ſiue Conſiliarijs, alienare poſſunt bona n.15. & etiam immunitates in proprium præiudicium promittere nu. 16.66.67. ac 68.
Non. Conſtit. tit. de oneribus §. Communitates declarantur nu. 18. & 19.
Fabritij Zumalli I.C. commemoratio nu. 20.
Salis augmentum factum anno 1556. in hoc Dominio nu. 21.
Salis augmentum impoſitum dicitur ijs, qui illud ſoluunt non Communitatibus nu. 22.
Salis aliud augmentum impoſitum anno 1558. nu. 23. & tria alia augmenta nu. 107.
Onus menſualis impoſitum anno 1548. nu. 24. & 33. ad rem etiam nu. 75. & 76. cum ſeq.
Onera augmenti Salis, & Menſualis impoſita fuerunt loco aliorum prius impoſitorum nu. 25.
Onus menſuale dicitur ſubſidium menſuale nu. 26.
Onus menſuale ita appellatur, quia diſtributum fuit per ſingulos menſes nu. 27.
Differētia ſpecifica nō dat. inter plus, & minus n. 28.
Onus ſubſidij quid ſit nu. 29. & 30.
Charitatiui ſubſidij quādo liceat Prælato impon. n.32
Obſeruantia ſubſequta declarat priuilegium præcedens nu. 34.
Charitatiui ſubſidij quanta eſſe debeat nu. 31.
Emphyteotico declaratur per ſubſequtam obſeruantiam nu. 35. & 36.
Obſeruantia ſubſequta declarat immunitatem conceſſam, & qualitatem obligationis nu. 36. & 37.
Immunitatis cauſa cognoſci debet per Sen. Excell. iuſſu S.R.M. nu.38.
Immunitas conceſſa ab omnibus, licet intelligi debeat de impoſitis tantum, vbi verba ſunt ampliora, ad futuram etiam trahitur nu. 39.40.42.
Venditor ſi onera non ſoluebat ſuper bonis, cenſetur vendidiſſe cum eadem immunitate nu. 41.
Separatorum vnus, onera alterius ſuſtinere non debet nu. 43.
Immunitas ab oneribus conceſſa per rebus extenditur etiam ad futuram onera nu. 44.
Onus taxi Equitatus impoſitum fuit anno 1561. nu. 45.46. ac nu. 91.
Onus taxi Equitatus auctum fuit, mox illi etiam additi fuerunt 44. regales loco vtenſilium nu. 47.48.
Onera taxi Equitatus additi fuerunt aurei quinq; pro quolibet Equite grauis armaturæ, & aurei duo pro quolibet equite leuis armaturæ nu. 49.
Onus taxi Equitatus fuit ſubrogatum loco hoſpitationis militum nu. 50. & loco ſtipendij nu. 92.
Subrogatus ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur nu. 51. & 53. & nu. 87.
Immunis ab vno onere, exemptus dicitur ab eo onere, quod imponitur loco primo, maxime ſi exemptio ſit conceſſa à Communitate nu. 52. 69. & 70.
Onere ordinario duplicato, totum onus ordinarium dicitur nu. 54.
Immunis ab omnibus oneribus talis etiam debet perſeuerare ab oneribus extraordinarijs nu. 56.
Immunitas conceſſa ab oneribus intelligitur de impoſitis, non de imponendis nu. 57. contrarium verius 58. etiam quo ad nu. 58. onera cauſa belli impoſita nu. 59. 60. maxime quando tempore conceſſæ immunitatis vigebat bellum nu. 61.
Immunitas ab oneribus per contractum conceſſum trahitur etiam ad onera belli nu. 63.
Conuentionis ius fortius eſt, quam Priuilegium n.64.
Onera belli dicuntur extraordinaria nu. 65.
De præſenti non arguitur in præteritum nu. 79.
Antonius Lena Vir fortis, ſed Seuerus nu. 80.
Miſeranda conditio Populi Mediolanenſis tempore Antonij Lena nu. 84.
Extremis probatis medium probatum dicitur n. 85.
Onus vt quid ſit ſciatur, primaua cauſa inſpicienda eſt nu. 86.
Onera adiuncta fuiſſe dicitur ad ſimilitudinem tributi, quod Romanis perſoluebatur nu. 88.
Eccleſia tenetur ad onera ordinaria pro prædijs poſtea tranſlatis nu. 89.
Onera ordinaria loco tributi impoſita prædialia dicuntur nu 90.
Eadem militante ratione, idem ius ſtatui debet n. 93.
Ad onus menſuale qui tenetur, ad hoſpitationes militum etiam tenetur nu. 94. & è contra nu. 95.
Onus imbotatas dicitur reale nu. 96.
Exercitus quibus conſtituatur nu. 97. 98. & nu. 104. & 105.
Legio ſena millia armatorum continet nu. 99.
Sociorum auxilia binas legiones conſtituebant apud Romanos nu. 100.
Exercitus ab exercitio dicitur nu. 102. 103.
Pauli Belloni Senatoris ſententia nu. 106.

Immunitates ab oneribus in venditionibus ſtabilium antiquitus promiſſæ per Communitates, Vtrum valeant, etiam in præiudicium aliorum onera ſuſtinentiū Cap. CXXXVI.

CVM iuxta ſolemne illud reſponſum è cælo emiſſum Venerabili Bedæ oranti pro pace Italiæ,

1 Italiæ, dum audita fuit vox dicens, Beda, Beda
tace, quia Italia nunquam erit in Pace, vt post
Alber. de Rosate refert Vrsil. ad Affli. decis. 150.
10 *ac sequitur Porrus in Addit. ad Ambrosinũ c.*
2. ad n. 8. & 9. fol. 47. Quod dictum malo nostro
fato quotidie, etiam his temporibus verissimũ
esse experiri cogimur; Ambitione enim moti
Italiæ Princeps, Cum Exterorũ arma præser-
tim Gallorum in eã introduxissent anno 1494.
2 Continuisq; bellis diuersimodè per annos qua-
draginta, & vltra, Oppida cum Ciuitatibus to-
tius Insubriæ attrita, & consumpta fuissent;
Itaut pessima temporum conditione inculta,
vt plurimum remanerent prædia, Quippe iux-
ta Tullij sententiam in oratione pro Rosio,
3 Propter Reipubl. calamitates omnium posses-
siones incertæ essent (Vt his temporibus rur-
sus fere accidit) Syndici, & homines Oppido-
rum, Vniuersitates rapresentantes, vt bona co-
lerentur, & aliquam vtilitatem ex ijs conse-
querentur; Venditiones de ijs fecerunt, recep-
to pretio cum promissione Inmunitatis quo-
rumcunq; onerum, sine qua promissione Em-
ptores aliqui dubio procul non adfuissent.

Tractu temporis, & pacatis rebus, Immemores
Communitates, & eorum Syndici antiquæ, &
iuratæ promissionis; huiusmodi bonorum em-
ptores defatigare, & vexare cæperunt, Vt ad
onera soluenda cogerentur, de qua re sæpè
consultus, Vt quod de iure censerem, respon-
sum darem.

Et licet prima facie læsæ valde esse Communita-
tes viderentur ex huiusmodi contractibus,
Maxime cum solemno augmentum fecisse sup-
ponerent onera à dio celebrati contractus ad
hęc miseranda tempora, Et sic propter tempo-
rum mutationem continere cæperunt læsionẽ
4 ipsi contractus, de quibus abunde *Menoch. cons.*
156. *à nu. p. vsq; ad nu.* 9. Quo casu reductio-
nem fieri debere ad AEQVITATEM scribit
5 *Thesaur. decis. 226. per totum*; Cum alias iniqua
6 efficeretur conuentio tractu temporis iuxta
Tex. in l. cum quidam ff. de vsuris, Et de infinita-
7 te euitanda, *est Tex. in l. si quis in fine ff. de peric.*
& commod. rei vend., *& l. a §. si quis ff. de leg. p.*
Cum cessare immunitates, Vbi pro aris, & fo-
8 cis res geritur, scribit *Petrus Aerodius lib. 10.*
rerum iudic. tit. 14. de vacation. cap. p.

De AEQVITATE verò contrarium verius esse
videtur in his contractibus venditionis, in qui-
11 bus habita ratione temporis, & circonstantia-
rum promissa immunitas seruari debet, Nãq;
12 in contractibus non subintelligitur clausula
rebus sic stantibus, Nec admittitur exceptio,
quod casus improuisus emerserit, vt in his ter-
minis conuentionis super onerum solutione,
Respondit Doctiss. Alciatus consil. 3. nu. 5. lib. 4.
to. p. quem sequitur Gallia consil. 44. nu. 36.

Et omni in casu, cum contractus huiusmodi, vt
plurimum celebrati legantur ab anno 1490.
13 vsq; ad annum 1540., Quo tempore bella ad-
huc durabant, & ingentia onera, nec præsenti-
bus minora subditis imponebantur, vt perspi-
cuè traditum est ab Historicis, præsertim Io-
uio, & Guiciardino, & innuit *Rol. cõsil. 13. n. 45.*
lib. 3. Certo certius est in ipsis conuentionibus
14 iuratis habitam fuisse etiam rationem onerũ
tempore belli impositorum, *Menoch. all. consil.*
156. nu. 32. Cran. consil. 294. propè finem versic,
non obstant notata, Natta cõsil. 397. in fine, Gallia
cit. consil. 44. n. 12. & 35. versic. constante, ac Ran-
dens. consil. 54. nu. 5.

Præsertim, quia de iure communi ita paeisci lici-
tum fuit Communitatibus mediantibus eorum
15 Consiliarijs, & Syndicis, vt probat *Bart. in l. si*
qui nu. 4. ff. de iure Immunitatis, & post multos
alios *Lossaus tr. de iure Vniuersitat. cap. 10. nu. 1.*
& 31. in fine par. 3. Maxime in proprium tantũ
16 non Reg. Cameræ præiuditium, vt probat
Surd. cons. 140. nu. 72. & consil. 278. nu. 16. iuncto
consil. 419. nu. 19.

Non aduersantibus Nouis Constitutionibus hu-
ius Dominij in *tit. de oneribus §. Communitates*,
17 Tum quia eæ loquuntur de concessionibus
gratuitis in vim Priuilegij, *Bos. tit. de Principe*
nu. 165. Neq; idcirco se extendunt ad contra-
ctus, vt subijcit *Gallia cit. consil. 44. nu. 43.* Tum
18 quia Nouæ Constit. omni in casu non com-
prehenderent contractus antè earum promul-
gationem celebratos; Sed tantum de futuris
contractibus loquerentur *Bart. in l. omnes Popu-*
li ff. de iustitia, & iure, Bal. in l. leges n. 4. cum seq.
C. de legibus, & sequit. Gallia cit. consil. 44. in fine,
19 Etiamsi agatur de facto præterito, habẽte tra-
ctum successiuum in futurum, vt distinguit *Gra-*
tian. lib. 3. desecpt for. cap. 465. à nu. 5. ad finem,
Post quos sanè contractus editas fuisse Nouas
Constitutiones patet ex earumdem proemio.

Et quia alias materia hæc fuit plenè discussa corã
Amplissimo Senatore meo Bellono per eximiũ
20 I. C. Fabritium Zumallum, Et me ipsum, vti
Aduocatos DD. Caroli Montemerli, Contra
Communitatem Salarum, hic subijciuntur cõ-
sultationes ipsæ, in quibus multa alia ad mate-
riam facientia dilucidantur pro clariori Quæ-
stionis intelligentia.

P R O
Carolo Montemerlo
Contra
Communitatem Salarum.

21 SVperfluò videtur quæri de augmento sol.
20. pro quolibet stario salis imposito de
anno 1556. primo Iulij, cum illud non sit onus
impositum Communitati, de cuius oneribus
loquitur instrumentum immunitatis, sed sit
22 impositum ipsi sali soluendum tantum ab ijs,
qui emunt sal, ita quòd si quis in vno anno nul-
lam quantitatem salis emerit, nihil etiam sol-
uere debeat pro dicto augumento, nisi in quã-
tum emerit, vel comederit carnem aliquam

N 1 sale

aſſo conditam, vel aliquid aliud ſale conditum,
quod nihil facit ad quæſtionem noſtram lo-
quentem de oneribus ſoluendis reſpectu bo-
horum per Communitatem Salarum vendito-
rum, & quod dicitur de dicto primo augmen-
to impoſito de dicto anno 1556. procedit etiã
pro ſecundo augmento impoſito per litteras
23 in ſimili forma datas ſua die 15. Nouembris
1558.
Quò verò ad onus menſualis impoſiti de anno
1548. virtute litterarum Cæſarearum diei 10.
24 Septembris 1547. dicitur ex lectura dictarum
litterarum ſatis apparere illud onus fuiſſe im-
poſitum, præſertim ad euitandum hoſpitatio-
nes militum, qui neceſſariò diſtribuendi erant
per totum Statum, cum extrema eius ruina, &
etiam ad parcendum tot alijs oneribus, quæ
prius in Statu imponebãtur, & præſertim ante
pacem initam de anno 1530. quæ poſtea deſie-
runt imponi, quandiu, & quatenus ſupplere
potuit illud menſuale, ita quòd benè dici po-
tuit illud vnum onus menſualis, quod facilius
exigi poterat, vt dicitur in dictis litteris, ſub-
25 rogatum fuiſſe loco tot aliorum onerum, quæ
prius imponi conſueuerant, quæ difficilius exi-
gi poterant, & cum maiori damno ſubditorum
nimis frequentibus executionibus grauatorũ;
Ad quem finem ediſcendi, quæ & qualia onera
impoſita fuerint ante dictum inſtrumentum
celebratum de anno 1530. benè petita fuit ex-
hibitio librorum Communitatis, & illa omni-
nò exigenda eſt, & videndum etiam, pro qui-
bus oneribus ſoluti fuerint in Ducali Camera
illi ſcuti duo mille, de quibus in dicto inſtru-
mento. Et aduertatur, quòd illud menſuale
26 propriè appellatum fuit ſubſidium menſuale,
vt in capitulatione facta cum Spinula pro eius
exactione ſub die 4. Iunij 1559. ſed ita dictum
menſuale, quia fuit diſtributum per ſingulos
27 menſes, & menſuatim erat ſoluendum, ſed
ſemper ramanſit ſub generali nomine ſubſidij
requiſiti per Principem ad ſubueniendum ali-
ter inſopportabilibus neceſſitatibus Status, &
ideò quæcunq; onera prius ſoluebantur, erant
ſimiliter ſubſidia, nec ab eis differebat hæc im-
poſitio menſualis ſubſidij, niſi in magnitudine
vſq; ad ſcutos 300. mil. diſtributos ſuper toto
Statu, & in modo ſoluendi per ſingulos men-
ſes, & quod non ſemel tantum erat ſoluendũ,
ſed continuandum quolibet anno vſq; ad Prin-
cipis beneplacitum, ſed vt dici ſolet inter plus,
28 & minus non datur ſpecifica differentia *l. fin. ff. de fundo inſtr. Bar. in l. 1. in prin. nu. 9. de acquir. poſſeſſ. & in l. 1. nu. 19. de acti. & oblig.* Vnde li-
cet ante ann. 1530. non reperiatur impoſitum
aliud tantum ſubſidium, tamen plura alia ſub-
ſidia reperiuntur impoſita, & ſic quoad genus,
ſubſidium menſuale dicitur idem cum præce-
dentibus, non autem dicitur nouum onus, &
29 de ſuſidio imponendo ſubditis loquitur *Alc. cõſ. 7. tàm ſubtiliter lib. 5.* Et de charitatiuo ſub-
ſidio impoſito per Papam *Alci. conſil. 2. lib. 3.* Et
30 de impoſito per Ducem Sabaudiæ, *Menoch. de arbi. caſu 178. nu. 6.* Et quanta eſſe debeat
charitatiui ſubſidij ſũma, *Menoch. caſu 178.* Et
31 quando liceat Prælato charitatiuum ſubſidiũ
32 a ſibi ſubditis exigere *Menoch. d. caſu 179.* Ex
quibus ſatis colligitur ſubſidij exactionem eſſe
vſitatam in neceſſitatibus Superiorum, & in
menſuali ſubſidio non agi de onere inſolito, nã
quoties agitur de ſuccurrendo neceſſitati Do-
33 mini, dicitur agi de ſubſidio, vt per *Craue. conſ. 294. col. 8. in fi. verſ. quintò pendero,* Et ideò benè
poſſe dici illud onus compræhenſum in allega-
ta immunitate, prout & ſecuta obſeruantia
declarauit, quæ quidem obſeruantia declarat
34 priuilegia, *Oſaſ. deciſ. 136. in fi.* & conuentiones
Burſat. conſil. 16. nu. 39. 40. & tranſactiones. *Neuiz. conſ. 66. n. 22. & poſt eum Menoch. conſ. 156. nu. 28. lib. 2.* & vendiſionem *Bar. in l. ſed, & Iulianus. §. proinde ad Macedon. & Rom conſil. 271. viſa 101a col. 2. verſic.* Tertio nõ eſt dubiũ. *Crau.*
35 *101. nu. 3.* & contractũ emphyteoticum *Soc. Iun. conſil. 70. nu. 22. 23. lib. 3.* & qualitatem ob-
36 ligationis præcedentis. *Crau. conſil. 77. n. 10. & Menoch. conſil. 49. nu. 20.* & qualitatem immu-
nitatis conceſſæ per tranſactionem *Crau. omninò videndus in d. conſ. 294. col. 16. ſub verſic. 21. & Sylua. conſil. 88 nu. 27.* & in hanc ſententiam
debet Iudex facile inclinare, cum ſententia illa
Ill. Magiſtratus anno 1569. reſtringens immu-
nitatem ad onera tantum impoſita non videa-
tur poſſe ſuſtineri, & ſaltem per recurſum ad
Senatum poſſit retractari, tùm defectu Iuriſdi-
ctionis, cum huiuſmodi cauſæ immunitatum
fuerint per S. M. demandatæ Excellentiſ. Se-
3 natui per litteras diei 24. Decembris 1560. &
per litteras Excellentiſ. eius Locumtenen.
diei 14. Ianuarij 1561. Tum etiam, quia licet in
immunitate ſimpliciter conceſſa ſoleat fieri re-
ſtrictio ad tantum impoſita, tamen id nõ pro-
cedit, vbi verba ſunt ampliora, vt ſæpius fuit
declaratum.
39 Et præſertim pro *R. Patribus Carthuſienſibus,*
40 *& habetur in d. conſil. 294. Crau., & Burſ. conſil. 16. nu. 55. 57. 64. & nu. 77. ſub. verſ. Nec prædictis, & nu. 78.* & ſatis probatur hoc caſu.
Primò, quia immunitas vendita fuit ſimul cum
bonis, vnico pretio, cum renunciatione facta
omni iuri, quod habebat Communitas in illis
bonis, & cum poſitione emptoris in locum vẽ-
dentis, ita quòd, ſicut Communitas non ſolue-
41 bat, nec ſoluiſſet aliqua onera, quandocunq;
impoſita, ſi ea bona penes ſe retinuiſſet, ita nec
emptor ſoluere debeat.
Secundò, quia dictum fuit, quòd reſpectu dictorũ
bonorum venditorum emptor, eiusq; ſucceſ-
ſores, & qui cauſam habebant ab eo, non te-
neantur ad aliqua onera ſiue ordinaria, ſiue
extraordinaria cum dicta Communitate Sala-
rum, ſed potius dicta bona ſint, & eſſe debeant
penitus, & in totum libera, & exempta, ac etiã
ſeparata à quibuſcunq; oneribus dictæ Com-
munitatis, & ſic vtendo verbis vniuerſalibus
etiam

etiam insolita, & consequente imponenda in-
42 cludentibus, vt de verbo aliqua, præsertim
prolato cum negatiua, tradit *Cran.d. cōsil.294.*
col 6. vers. Posito igitur, & nu. 4.5.6. & de ver.
quibuscunq; Cran.d.consil.294.col.9. versic.sextò
considero, & nu.7. Burs.cons.16. nu.48. & 50.52.
& nu.71. versic. At scens Nat.consil.525.nu.10.
11. 13. ad fin. lib. 3. & confirmatur ex illis alijs
verbis, *penitus, & in totum libera, & exempta,* &
multò magis ex subsequentibus verbis, & etiā
separata à quibuscunq; oneribus dictæ Com-
munitatis, quæ quidem separatio non admittit
quæstionem qualitatis onerum impositorum,
vel imponendorum, cum separatio hoc operè-
43 tur, vt vnum separatorum non sentiat onus al-
terus, vt de duobus Communibus separatis
tradit *Rimin. Iun. consil.423.nu.5.6.7.lib.4.* & in
exhibita ordinatione Ill. Magistratus diei 12.
Augusti 1557 pro Massarijs Capsinę de Ferra-
rijs contra Commune de Badagijs Plebis Ci-
sani Ducatus Mediolani, & cum exemptio non
sit data personis, sed ipsis rebus, consonat, vt
etiam de futuris non exceptis intelligatur, vt
44 de immunitate concessa bonis Ecclesiæ dicitur
in *l. placet C. de Sacros. Eccl.*

Quo verò ad taxam equitatus, respiciendum est
ad eius primam impositionem, quæ facta fuit
45 non de anno 1561. sed per litteras Ducis Albæ
tunc Gubernatoris huius Dominij, datas sub
die 29. Decembris 1555. quæ sic incipiunt.
Non hauendo altro modo di prouedere per questi
trè mesi prossimi al pagamento delle Compagnie d'
Huomini d' Arme, Caualli leggieri dell' Essercito,
& al Presidio di Valenza, e Candia, & essendo ne-
cessario trouargli Prouisione, acciò non venghino
ad alloggiar' à descrittione nel Stato, per manco
male hauēdo terminato, che si scoda da tutto il Sta-
46 *to la sōma de scuti 22764. à mese per mese antici-*
patamente per trè mesi prossimi &c. quæ imposi-
tio postea continuata fuit continuato bello, &
paulatim etiam aucta fuit aucta militia, & ad-
47 diti etiam illi 44. regales loco vtensilium, &
aliorum, quæ dari debuissent hospitantibus
actualiter, vt in ordinibus exhibitis, & postre-
mò per litteras Marchionis Piscarię diei primi
Februarij 1561. additi fuerunt scuti quinque
48 pro quolibet equite grauis armaturæ, & scuti
duo pro quolibet equite leuis armaturæ, quæ
49 tamen omnes pecuniæ assignatæ fuerunt loco
allogiamentorum, & ad euitandum damna,
maiora actualium allogiamentorum, qua de
causa etiam exempta fuerunt à solutione illius
oneris loca illa, quæ sustinebant actualia allo-
giamenta, velut Vigleuanum, aliud simile, &
æquipollens, vt videre est in dictis litteris Mar-
chionis Piscariæ in pri. ibi. *Per rimediar à molti*
disordini, e danni, che da' Soldati vengono dati a'
Sudditi nelli alloggiamenti, che sono repartiti per
il Paese, e Ville del Stato, & infra ibi, *siano trat-*
tenuti, e pagati, così delle paghe, come delle tasse,
alloggiamenti, & esentioni, conforme in tutto all'
assenso, che da principio gli fù fatto par il Sig. Don
50 *Ferrando di Gonzaga,* & in fin. Vnde cum dictus
taxus verè sit subrogatus loco allogiamento-
rum, & ad vitandum eorum damna, non vide-
tur dubitandum, quin exemptus ab allogia-
mentis debeat etiam præseruari ab hoc taxo in
eorum locum subrogato. Et in omnem casum
vbi ageretur de noua impositione, illa intelli-
geretur facta tantum illis, qui non erant exēp-
51 ti, non autem ipsis exemptis ante contractam
obligationem secundum *Bal. in l. etiam col. fin.*
vers. sed pone. C. de exec. rei iud. & Rimin. Iun.
consil.25.nu.55.lib.1. Et præsertim, quando fuit
52 quis exemptus ab ipsa Communitate, vt per
Ias. in l. Annus n.9. in fin. vers. Aut verò vniuersi-
tas ff. de pact. Cum tamē alias augmentū eiusdē
53 iuris esse censeatur, quod est ipsum principale,
secundum *Rip. post alios in l. si ex toto in pr. nu.2.*
de lega.1. & plenè Menoch. cons. 201. nu.143. &
seq. lib. 3. & ideò etiam duplicato onere ordi-
54 nario, quale erat onus taxarum, totum dicitur,
ordinarium *Boss. in tit. de vectigal. nu. 8.*

Quò ad imbotatum soluendum feudatario, pro
nunc non insisto, cum indigeam maiori aliqua
informatione, maximè cum intelligam imbo-
tatum illum exigi a Communitate, ipsamq;
Communitatem conuenisse in certa quantita-
te annua cum Feudatario, ideòq; esse compre-
hensum in exemptione, de qua agitur, concessa
etiam pro omnibus ordinarijs, qualis est etiam
imbotatus, & pro omnibus soluendis cum dicta
Communitate.

Quò verò ad Colonos data prædicta separatione
ab omnibus oneribus Communitatis, videntur
55 etiam comprehendi coloni eorumdem bo-
norum per supra allegata de vi separationis,
quæ satis diuersificare videtur casū hunc a ca-
su bonorum Ecclesiasticorum in eodem Com-
muni existentium, & nulla separatione gau-
dentium.

Fabritius Zumallus I.C.

PRO
D. Carolo Montemerlo
Contra
Communitatem Oppidi Salarum.

Adsit virtus Spiritus Sancti.

ANtequam dubitationibus a Perill. D. Senatore Bellono Arbitro electo promotis respondeatur, Opere pretium existimamus nonnulla afferre argumenta, & rationes, quibus dignoscatur non potuisse Ill. Magistratum deuenire anno 1569. ad declarationem, quod ratione bonorum per datores dicti D. Montemerli emptorum a Communitate prædicta teneatur ad onera post celebratum instrumentū recitatæ emptionis anno 1530. per Cameram imposita, Et multò minus posse de iure subsistere postremam ordinationem eiusdem Illust.

Magistratus factam anno *1616.* per quam de-
clarantur onera ipsa, ad quæ teneri D. Monte-
merlum supponitur, & a qua ordinatione de-
bito tempore fuisse appellatum non ambigi-
tur.

De iniustitia igitur dictæ primæ declarationis,
Ill. Magistratus satis patet eo ipso, quod per
eam ordinatum est teneri D. Montemerlum
ad onera per Cameram imposita post celebra-
tum contractum. Quamuis absolutè conuen-
tum fuisse legatur in dicto instrumento, quod
ad aliqua onera, siue ordinaria, siue extraordi-
naria cum dicta Communitate non teneatur
emptor, sed potius dicta bona sint pænitus, &
in totum libera, & exempta, ac etiam separata
à quibuscunq; oneribus.

Si enim pænitus, & in totum libera, atq; exem-
pta esse debent bona ipsa, quo pacto, quaue ra-
tione ad onera postmodum imposita teneri cũ
ipsa Communitate D. Montemerlum statuit
Ill. Magistratus, ità in puncto onerum extra-
ordinariorum tradit *Gall. consil. 45. nu. 15.* quo
56 loci egregiè explicat verba ipsa *in totum, &*
pænitus exempta, id quod ante eum probarunt
Natta consil. 63. n. 16. & Rolan. cons. 2. in fin. lib. 4
Etsi n. *Iason. in l. si ex toto nu. 7 cum seq. ff. de leg p.*
& Alex. consil. 216. nu. 28. lib. 2. scriptum reli-
querunt, quod immunitas concessa non exten-
57 ditur ad ea onera, quæ exinde superuenerunt;
Attamen cõtraria opinio verior, & cõmunior,
atq; AEQVIOR reputatur, quod slz. concessa
58 immunitas ab oneribus trahatur etiam ad ea,
quæ exinde superuenerũt, vt post multos alios
per eum relatos probat *Natta consil. 66. nu. 1.*
& cons. 275. nu. 4. iuncto consil. 406. nu. 16. quem
sequitur Gallia allegato cons. 44. nu. 34. Quæ opi-
nio eo magis procedit, vbi huiusmodi immu-
nitas concepta sit verbis generalibus, & vni-
uersalibus (vt in proposita facti spetie) quia
59 tunc etiam ad onera belli extendi immunita-
tem tradit *Crau. consil. 447. num. 6. & Gal. sæpius*
cit. consil 44. num. 12. prout loquendo de præs-
60 criptione circa huiusmodi immunitatem scri-
bit *Surd. consil. 525. nu. 8.*

Et eo magis id procedere testatur *Gal. cit. nu. 12.*
vbi verisimiliter de huiusmodi casu belli fuerit
cogitatum tempore concessionis, quam verisi-
61 militudinem præsumi subijcit idem *Gallia nu.*
35. vers. constante circa medium, quatenus tem-
pore concessionis vigeret bellum, vel saltem
belli suspitio, vt hoc in casu factum est.

Exploratum etenim habemus, quod dominante
Excellentiss. Francisco Sfortia secundo, & vl-
timo ex Sfortiadis huius Status Duce tempore
contractus, continua bella, vel saltẽ belli suspi-
ciones vigebant in hoc Dominio, teste inter
alios Iouio in eius Historia, præsertim libro 25.
& sequenti, in quibus legitur inter alia, quod
cum anno 1525. è Germania ab Inuictissimo
Carolo Quinto fuisset in Italiam missus Hen-
62 ricus Dux Bronsuigensis cum Exercitu, de quo
metuens dictus Franciscus Sfortia, relicta Ci-
uitate Laudæ Pompeæ sub custodia Pauli Sfor-
tiæ suadentibus Venetis in Ciuitate Brixiæ se
recepit, & sic ad dictæ Ciuitatis oppugnationẽ
conuolauit Henricus, perforatoq; muro tridua
tormentorum quassatione Ciuitatem adortus
est, quamuis singulari Sfortiadum virtute re-
pulsus maxima cum eius militum strage ab in-
cepta oppugnatione desistere statuit, non sine
Antonij Leiuæ Cæsaris moderatoris, tunc Me-
diolani commorantis, dolore.

Immo expresse testatur *Gallia recitato nu. 35. vers.*
quinto memorata conclusio, quod immunitas per
contractum concessa trahitur ad onera belli,
63 quam conclusionem etiam comprobat *Nicol.*
Lossaus tract. de iure vniuersitatis c. 10. nu. 31. in
64 *fin.* quia ius conuentionis fortius est, quam pri-
uilegium, *Cranetta cons. 770. nu. 3.* & eo fortius
esse hoc in casu affirmandum est, stantibus illis
verbis in contractu appositis, slz. *ad aliqua one-*
ra siue ordinaria, siue extraordinaria; Quando-
quidem onera belli dicuntur extraordinaria,
65 idest continentia subsidium extraordinarium,
Gallia alleg. consil. 44. nu, 18.

In dubium autem reuocari non potest, quin Cõ-
munitas quo ad suum præiuditium potuerit
concedere immunitatem prædictam, & bona
66 ab onerum solutione exempta facere, vt ex
communi tradit *Surd. consil. 140. nu. 72. & cons.*
278. num 16. iuncto consil. 419. nu. 19. Diuersum
n. est præiuditium Reg. Cam. à præiuditio ip-
67 sius Communitatis Salarum. Nam per huius-
modi immunitatem non dicitur diminutum
id, quod totum Salense territorium persoluere
consueuit, ac tenetur Reg. Cam. cum pro eadẽ
quantitate, siue quota, soluat onera eidem Ca-
meræ ipsa Communitas, ac si adhuc bona, de
quibus cõtrouertitur, collectaret; Portio enim
illa onerum, ad quæ tenerentur bona ipsa, vbi
immunia non fuissent constituta, persoluitur
per vniuersum Corpus ipsius Communitatis,
& sic exigitur a possidentibus alia bona in eius
territorio descripta, qui possidentes immuni-
tatem ipsam concessisse dicuntur, mediante
receptione pretij dictorum bonorum, ad quo-
rum venditionem deuenerunt Consiliarij dicti
oppidi, vniuersam Communitatem representã-
tes; Et consequenter cessant ea, quæ ex Nou.
68 Const. *in tit. de oneribus §. oneribus considerat*
Plotus in consil. 96. nu. 1. & sequ.

Eo maxime attento, quod ante dictam venditio-
nem, tanquam eiusdem Communitatis propria,
bona ipsa aliquibus oneribus non afficieban-
69 tur, sed pænitus exempta conseruabantur, vt
nunc etiam alia bona per dictam Communita-
tem possessa huiusmodi prorogatiua fruuntur;
Adeò quod nec Communitati, nec Reg. Cam.
aliquod allatum fuisse præiuditium, vel dam-
num per huiusmodi promissam immunitatem
dici potest, vt loquendo de bonis exemptis per
70 Reu. Canonicos Regulares Alexandriæ, ven-
ditis personæ sæculari, probat *Surd. memorato*
cons. 525. per totum præsertim n. 22. & 25. ac 29.

Quemad-

Quemadmodum autem satis grauatum fuisse D. Montemerlum per prædictam primam declarationem Ill. Magistratus ex relatis dignoscitur; Ita multo magis iniqua videtur secunda sententia eiusdem Ill. Magistratus, qua declarantur onera ipsa, ad quæ teneri D. Mõtemerlum, & quæ post dictum contractum imposita fuisse supponitur; Quamuis ab ea sententia pendeat & nunc appellatio, cuius cognitio compromissa dicitur in dictum Perill. D. Senatorem.

Namq; ad onera augumenti salis, Item mensua-
71 lis, Item taxæ equitatus, Item duplicationis taxarum equorum, Item imbotatus, Et demum hospitationis militum tempore belli, vel Exercitus, teneri D. Montemerlum tamquam ad onera post cootractum imposita declarauit dictus Ill. Magistratus.

Et nihilominus circa salis augumentum (vt gradatim excitatis dubitationibus respondeatur)
72 cum fit onus personale, vt post *Bossium in tit. de Principe ante nu. 101. scribit Ga. lsa consil. 59. nu. 47.* Ad illud non tenentur Ciues, qualis est dic-
73 tus D. Montemerlus, ita post *Boss. loco cit. nu. 100. & post Bellonum consil. 12. nu. 9 probat Gallia consil. 54. nu. 87. prout ante eam idem voluit Plotus in l. si quando nu. 27. C. vnde vi*; Et consequenter de notorio grauamine etiam ipsius secundæ sententiæ Magistralis constat.

Onus mensualis inaniter supponitur fuisse impositum anno 1548. atq; quod nusquam alias fuerit per retroactos Princeps impositum Ciuitatibus, & oppidis huius Dominij onus soluendi stipendij militibus.

Quoniam præter quod ex decreto, quod exhibetur, constat fuisse iussum vsq; de anno 1458. die 13. Martij per Excellentiss. tunc Ducem Bartolino de Eugubio Officiali super hospitatio-
74 nibus æquorum in territorio Papiæ, vt quanto citius exigeret onera hospitationis æquorum, & Careggij (vt ibi appellat) pro tribus mensibus currentibus, adhoc vt ex dictis pecunijs satisfacere posset Dux militibus, & catafractis, & sic quod sub nomine hospitationis stipendia militibus soluere arctabantur eo tempore subditi huius Dominij; Aduerte odum est legi in quadam sententia lata per Excellentiss. Ferrantem Gonzagam huius Dominij Gubernatorem anno 1550. die 24. Maij fauore huius Ciuitatis Mediolani, quod vsq; de anno 1536. die 26. Augusti Excellentiss. Antonius Leiua
75 litteras dederat Ill. Magistratui, vt exigerentur aurei 20. mille singulo mense ab vniuerso Statu sub nomine mensualis pro solutione stipendij debiti militibus, quodq, in ipsa exactione seruaretur ea norma, quæ data fuerat pro exactione aureorum 50. millium facta tempore Excellentiss. Ducis Francisci II. Sfortiæ.

Prout in eadem sententia fit etiam mentio de exactione facta anno 1542. mense Aprilis iussu
76 Marchionis Vasti de auro vno per singulo focolario, & hoc pro solutione stipendij militum degentium cum Exercitu in partibus Pedemontanis; Item de alia exactione facta eodem anno; mense Augusti de auro vno cum dimidio
77 pro singulo focolario ratione solutionis eiusdem stipendij militum; Item de alia exactione aureorum cẽtum mille, duorum mensium cur-
78 su, pro sustentatione eiusdem Exercitus; Qua de re constat longe antea fuisse impositũ onus mensualis pro solutione stipendij militibus debiti, Et cum appareat huiusmodi onus fuisse vsu receptum dicto anno 1535. Præsumendum est illud etiam viguisse ante annum 1530. & sic ante celebrationem dicti contractus; Nam & si
79 de præsenti non præsumitur in preteritũ, Tamen quando cõcurrit aliqua coniectura, Tunc
80 planè de præsenti præsumi in præteritum docet *Salycetus in l. ex persona C. de probationibus, & Alex. consil. 16. col. pri. lib. 5. quos sequitur Surdus recitato consil. 525. nu. 30.*

Hoc autem in casu concurrit coniectura vrgentissima desumpta ex pessima temporum qualitate, quibus continua bella gerebantur, ac bellorum suspiciones imminebant, vt supra ex Iouio dictum fuit; Non .n. credendum est in tantà bellorum necessitate voluisse, siue potius
81 potuisse Principem eius subditos non onerare diuersis, & excessiuis collectis pro militibus stipendijs soluẽdis, cum ipsemet Inuictiss. Carolus Quintus tot Regnorum Dominus, & cõsequenter tot diuitijs potens ex mera necessitate mediãte dicti Antonij Leiuæ, ac Marchionis Vasti opera tot onera supra explicata præcipuè pro dictis aureis 100. mille cursu tantum duorum mensium, & consequenter duplicatũ mensuale imposuerit subditis huius Dominij pro solutione stipendiorum militibus debitorum.

Id quod clarius percipitur ex instrumento celebrato anno 1535. inter dictum Excellentiss. Ducem Franciscum ex vna, & præsentem Ciuitatem Mediolani ex alia, in quo facta mentione de grani ære alieno, quo oppressus erat ipse Excellentiss. Dux, quodq; onera quamplura imponere fuerat coactus ad sustinendum bellum; promisit Ciuitas eidem Excellentiss. Duci persoluere eius portionem aureorum 104. millium; Et vice versa ipse Excellentiss. Dux reducere spopondit, prout ex tunc reduxit omnia onera Realia, & personalia, vel mixta, addita oneribus ordinarijs, ad primæuum statum, prout erant tempore pacis, idest anno 1521. saluis nonnulis oneribus ibi præter ordinaria expressè reseruatis, Et in specie salua summa aureorum 53. mille debitorum Cæsareæ Maiestati singulo anno vsq; ad integram solutionem faciendam per totum annum 1537. Promittẽdo, quod vlterius non imponeret, nec imponi permitteret aliqua onera realia, vel personalia aut mixta sub quouis colore, saluo in casu necessitatis præcedentis ex bello aperto, quod directè, & immediatè moueretur contra Statum Suæ Excell. cui prouideri aliter non posset;

Promit-

Promittendo inſuper intra certum tempus cu-
rare, quòd dicta Cęſarea Maieſtas omnia ſu-
pradicta conuenta approbaret.

Rurſus, quam magna, & intollerabilia eſſent one-
ra eo tempore, slz. ante celebratum contractũ,
præter iam adducta; Intueamini, quæſo, quid-
quid ſcriptum reliquit recitatus Iouius in eius
hiſtoria libro 26. dum loquitur de his, quæ in
hoc Dominio acciderunt anno 1528. cuius
verba hic referre iuuat; Inquit .n. ipſe auctor.

His ſuperatis difficultatibus, opportunèq; decep-
tis hoſtibus Balbianus paulò infra confluentes
Padum, & Ticinum contra oppidum ſuum, cui
bello iocoſoq; nomen eſt; lintribus copias tra-
iecit, eamq; manum inſperato incolumem An-
tonius Mediolani recreandam, veſtiendamq;
ſuſcepit; Is Tyronum Hiſpanorum aduentus
Inſubrum calamitates accumulauit, nam præ-
terquamquot, & ſtipendia præbere, & domi li-
beraliter alere veteres Germanos cogebátur;
83 Tyrones etiam ſeminudos, & ab extrema in-
/ nodia famelicos, ſuis laribus accipere, & do-
meſticis copijs tueri oportebat, Hęc longè grà-
uiſſima Ciuibus Antonius, vt militibus præſta-
ret, diræ cladis vectigal excogitauit, quo om-
nium pecunias abraderet, & ſingularum fami-
8 liarum fortunas euerteret; Seuero namq; edi-
cto vir imperioſus, & ſeuus a quoquam Ciue
Cæreum coqui vetuerat, quàm venalis tantum
panis ederetur, conſtitutis eius monopolij ta-
bernis; Vnde eſurientes magno pretio panem
emerent; tanta edicti atrocitate, vt pleriq; ino-
84 pes laquei metu fame paſſim interirent; mo-
lendi vtiq; tritici, percoquendiq; panis vetan-
tes leges, pauidius vulgus perhorrebat, ità vt
Antonius clariſſimam paulò ante, atq; opulen-
tiſſimam Italiæ Ciuitatem, importato ingenti
luctu longe omnium miſerrimã redderet, Tã-
ta slz. acerbitate, atq; ſeuitia crudeliſſimæ le-
gis auctoritatem tuebatur, vt vel ab egentibus
mulierculis, quæ deſiderio panis ſubcinerij-
cias conficerent offulas, & in ſartagine placen-
tas oleo ſuffrixiſsent, contuſoq; in pilla tritico
farinam exprimere conaretur, pergraues pæ-
nas exigeret.

Vnde nil miſerabilius certè excogitari potuit, vt
huius Dominij ſubditi exceſſiuis oneribus eo
tempore opprimerentur; Et ſic cum ex prædi-
ctis liquido conſtet adfuiſſe ante annum 1521.
onera ordinaria. Item ab ipſo anno 1521. ci-
tra quamplura extraordinaria, ac prope modũ
intolerabilia onera fuiſſe impoſita, eaq; ad-
huc durare ipſo anno 1535. Neceſſario conclu-
dendum eſt, onera ipſa extraordinaria, & ex-
ceſſiua adfuiſſe etiam anno 1530. tempore ce-
85 lebrationis dicti contractus, cum probatis ex-
tremis medium probatum eſſe dicatur vulga-
tis iuribus.

Cæterum cum nunc alijs oneribus grauati non
ſint ſubditi huius Dominij, quam ſupra expli-
catis, vt etiam probat *Gallia conſ. 59. nu. 44.*, lo-
86 co illorum antiquorum extraordinariorum
per Ducem Franciſcum abolitorum, ſubrogata
hæc fuiſſe omnino concludendum eſt; Ad hoc
enim, vt ſciatur, quid ſit onus, primęua cauſa in-
ſpicienda eſt; cum onus ſubrogatum ſecundum
87 naturam eius, in cuius locum ſubrogatur, re-
gulari debeat *Bart. in l. vnica nu. 30. C. de mulier. & in quo loco lib. 10. Gall. recitato conſil. 59. n. 62.*
Ita in ſimili conſiderant DD. loquentes de tri-
butis, quæ Romanorum tempore perſoluebã-
tur a poſſeſſoribus prædiorum. Quia Roma-
no Imperio ceſſante alia onera ad illorum ſi-
88 militudinem adinuenta fuere, vt docet *Bar. in l. placet nu. 4. in fine C. de Sacroſ. Eccl.* Itaq; pro
prædijs interea ad Eccleſiam translatis teneri
Eccleſiã ad onera Ordinaria, ac ſi tributa præ-
89 dicta adhuc Romano Imperio perſoluerentur
habetur in *d. l. placet, vbi Iaſon. in prima lectur. nu. 17. & in ſecunda nu. 20.* Eſto quòd huiuſ-
90 modi onus loco tributi prædiale dicitur *l. indictiones C. de annuis tributis lib. 10.* ita proban.
Bellonus conſil. 40. nu. pri. & Gall. conſil. 59. nu. 7. & ſequenti.

Præterea cum onus taxarum equorũ, & ſalis im-
poſitum eſſet in hoc Dominio ante annũ 1522.
91 vt teſtatur *Curtius Iunior conſil. 42. nu. pri. & 5.*
loquendo de Prouincia Parmenſi, quæ paulò
antea erat ſub Dominio Ducum Mediolani, &
91 percipitur ex *Boſ. tit. de Fiſco, & eius priuilegio nu. 37.* eaq; ratione impoſita fuiſſent, ne mili-
tes, & equi per loca Status diſtributi, vlterius
inde alimenta, ſiue ſtipendia acciperent (ali-
menta .n. loco ſtipendiorum ſuccedere docuit
experientia) ſed ſtipendia conſequerentur ex
pecunijs prædictis ſub nomine taxæ equorum
92 impoſitis, vt poſt *Bellonum conſil. 12. nu. 3. & Plotum in dicta l. ſi quando n. 27. teſtatur Gall. recitato conſil. 59. nu. 60.* Procul dubio, quod vbi
admittatur exemptus Dominus Montemerius
ab ipſo onere taxarum equorum (prout hoc in
dubium non reuocatur) ab illius etiam dupli-
catione exemptus conſeruandus venit; Eſto,
quòd duplicatio ad eundem finem fuit adin-
uenta, pro ſolutione slz. ſtipendiorum militũ,
93 quia vbi militat eadem ratio, idem ius cenſen-
dum eſt, vulgata *l. Titio, vbi glo. ff. de verb. oblig.*

Et ex his patet reſponſio circa alia onera taxæ
equitatus, ac hoſpitationis militum tempore
Belli, vel Exercitus; Tùm quia ea omnia com-
prehenſa fuiſse in dicta immunitate ſupra pro-
batum extitit; Tum etiam, quia in dictis oneri-
bus extraordinarijs per Excellentiſs. Ducem
Franciſcum impoſitis ab anno 1521. citra, &
dicto anno 1535. abolitis, contenta fuiſse ſatis
liquet.

Additur vlterius, quod ſicuti, qui tenetur ad onus
menſuale, tenetur etiam ad militum hoſpita-
tionem, & alia onera impoſita, ne milites ami-
ci, vel inimici hoſpitentur in Dominio Medio-
94 lani, & ſic ad onera impoſita loco hoſpitatio-
nis militum *Plot. dicto conſil. 59. nu. 9.* Ita à con-
trario ſenſu, qui nõ tenetur ad onus menſualis,
exemptus etiã conſeruandus eſt ab huiuſmodi
oneri-

95 oneribus ad inuentis pro solutione stipendij
militibus, ac eorundem hospitationibus susti-
nendis pro quibus dicta onera mensualis,& ta-
xe equitatus fuerunt imposita.

Superest tantum de onere imbotatus agere, quod
96 munus dicitur reale iuxta tradita per *Gall. sepius citato consil. 59. n. 9. & 32. post Bart. in l. pri. n. 37. C. de mulier, & in quo loco lib.* 10. Cũ id succedere affirmet loco census, qui singulo anno Domino præstatur, quod si verum vti verissimum est; comprehensum pariter esse in dicta immunitate tanquam tũc temporis existens, dicendum est. Non obstante adducta contraria præscriptione, de qua nullibi cõstat; eamq; probare teneretur Communitas, Et vbi ex post fuisset impositum dictum onus, id docere deberet Communitas; Quamquam rationibus, & fundamentis supra explicatis, ad illud neq, teneretur D. Montemerlus, etiam si post contractum impositum fuisset, quia hoc pacto non præteruerararetur exemptus ab omnibus oneribus ordinarijs, & extraordinarijs, vt in contractu promissum fuit.

Neque omittendum est, quòd & si ex supradictis satis liqueat, non teneri D. Montemerlum ad aliqua onera ex bello prouenientia, & consequenter superfluum sit discerere, quo casu qualitas temporis Exercitus considerari possit, de qua in dicta postrema sententia Magistratus, Nihilominus sciendum est, quod non ex omni militum extraordinariorum collectione in hoc Dominio constituitur Exercitus; Et dici potest impletam esse conditionem temporis Exercitus; Quandoquidem Exercitus dicitur peditũ,
97 atq, Equitum ad gerendum bellum collecta
multitudo *l. 2. §. Exercitum ff. de his qui notãtur infamia, Petrinus Bellus tr. de re mil. par. p. tit. 2.*
98 *in fin.* Exercitum n. præesse dicitur is, qui legio-
nes cum suis auxilijs ab Imperatore commissas administrat, vt habetur in dicto §. *Exercitum.* Id quod conuenit ijs, quæ tradit *Veget. de re milit. lib. 2. cap. 4.* viz. singulos Consules aduersus hostes binas duxisse legiones, additis auxilijs sociorum, Et sic cum in legione, sena millia ar-
99 matorum interdum amplius militare soleant,
testè eodem *Vegetio dicto lib. 2. cap. 2. & Petro Gregorio syntag. iuris par. 2. lib. 19. cap. 3. nu. 20.*
100 Cumq; sociorum auxilia saltem ad tantum-
dem militum numerum ascendere consueuissent; Ex viginti quatuormille militum consti-
101 tui Exercitum dicendum est, & consequen
ter huiusmodi tempus Exercitus non aduenisse affirmandum est, nisi tot militum numerus collectus fuerit in hoc Dominio.
102 Planè quod, cum Exercitus ab exercitio sit
vocatus *l. p. §. fia. ff. de test. mil. Petrinus Belus all. tit. 2. nu. 5. post Vegetium lib. 2. c. p. de re milit. ac nouissimè Petrus Gregorius alleg. lib. 19. c. 8. n. p. par. 2.* Vbi non se exercuerint milites in Castris
103 dici non potest euenisse tempus Exercitus de
quo in dicta sententia.

Præterea Exercitus non dicitur completus siue iustus, nisi etiam tormenta maiora, & alia similia contineat, veluti antiquo tempore Elephã-
104 tũ, & Turribus depugnãtiu copiosas, & Cur-
ruũ Phalanges, vt innuit *Petrus Gregorius memorato c. 3. n. 2. ac perespicuè ex Ionio lib. 27. eius histor. fol. 57. tergo,* loquendo de bello, quod per Aurantium Cæsarianorum militũ Imperatorẽ in Etruria gerebatur, Vnde tempus exercitus aduenisse non dicitur in casu nostro, nisi collecto dicto munere peditum, & equitatus, ac paratis maioribus tormentis, & equitibus pro illis vehendis, vnà cum copia cõmeatus, & peculatus, & aliorum huiusmodi generis rerum ad Exercitum sustinendum parari solitarum. Id quod ab anno pacis vniuersalis slz. 1559. citrà
105 non euenisse in hoc Dominio certum est.

Nisi tempore quo Marchio Inoiosæ cõstitutis Castris ad Ciuitatis Astensis oppugnationem se contulit anno 1614.

Et ex his satisfactum esse existimo excitatis obiectis, ac D. Montemerlum omnino ab omnibus oneribus etiam belli causa impositis immunem esse præseruandum pro recitatis bonis, quod iuris esse censeo, saluo semper &c. Mediolani die 15. Aprilis 1621.

Ad L. Omnip. Dei, atq; Deiparæ semper Virginis Mariæ.

Iulius Cæsar Caluinus I. C. Coll. & Orator Derthonensis.

106 His attentis, partes composuit Amplis. Se-
nator Bellonus Arbiter electus condemnando tantum D. Montemerlum ad soluendam certã onerum portionem, ratione hospitationis militum, Quando eius numerus vigintimille constitueret, cum tunc iustum Exercitum ille formaret.
106 Cæterum bina alia salis augmenta imposita
fuerunt his subditis superioribus annis, & nouissimè aliud notabile augmentum, assium slz. triginta sex pro singulo sextario salis impositum fuit currenti anno 1637. per Excellentissimum D. Marchionem de Leganes huius Dominij Gubernatorem, quod inconcussè exigitur.

S V M M A R I A.

Legitima semel per filium recepta a Patre, vlterius causa consequi eam acquit num. 1.

Dos semel soluta per Patrem, aut fratres filiæ iterũ solui non debet nu. 2. & 3. Contrarium verius, vbi ea consumpta sit absq; mulieris culpa, ne filia indotata remaneat n. 4 6. 9. limitatur n. 7. & 10. Declaratur n. 16. & 17. limitatur iterum nu. 18.

Dotatio dicitur necessitas præcisa nu. 5.

Pater tenetur dotare filiam etiam dotatam si dos amissa est etiam culpa filia nu. 8.

Matrimonia impediri nequeant nu. 11.

Specialia duo admittuntur simul concurrere ex eodẽ fonte fauore dotis, siue matrimonij nu. 12. & 13.

Obli-

Obligatio dotandi filiam, aut sororem dicitur obligatio legalis nu. 14.

Obligatio legalis semper durat, donec durat causa finalis inductiuè ipsius obligationis nu. 15.

Pater, cuius conditio facta est deterior, non tenetur redotare filiam, qui dotem amisit, nisi in quantũ eius substantia qualitas patitur nu. 19. & 35. quod arbitrio Iudicis remittitur n. 20. Idem procedit in fratre n. 34. contra per Tiraquell. nu. 37.

Appellatione rei etiam pars illius continetur nu. 21.

Dos constituta diminui non debet, etiam si diminutæ sint facultates dotantis nu. 22. 30.

Dos auctis facultatibus dotandis augenda nu. 23. Contrarium nu. 28. & 30.

Legitima assignata filia per Patrem augeri non debet auctis patris facultatibus n. 24. Contrarium n. 27.

Legitima debetur tantũ tempore mortis Patris n. 25.

Dos debetur tempore contracti matrimonij, vt eius oneribus deseruiat nu. 26.

Pater dotem constituens filiæ tempore matrimonij nõ potest dici dolosè agere, cum diuinare non posset se aucturum, vel diminuiturũ facultates n. 29.

Commodum qui sentit, incommodum etiam sentire debet nu. 31.

Dos iterũ tradi debet filię, vel sorori, si ea omnẽ adhibuit diligentiam, vt illam recuperaret nu. 32. 33.

Filia, quæ iterum dotanda est, conferre tantum debet actionem, quam habet contra bona viri nu. 34.

Auctoritas Doctoris contra multorum opinionem nihil releuat nu. 38.

Dotasse non dicitur is, qui dotem dedit postea ab alio euictam nu. 39.

Satisfactum dicere non debemus, si non durat satisfactio nu. 40.

Filia, siue soror, semel dotata, quæ absq; culpa propria dotẽ amisit, An iterum dotari debeat. Cap. CXXXVII.

EGregia est illa quæstio, dum matrimonio collocata filia per Patrem, vel fratres, eiq; numerata dote, quę dissipata deinde fuit per maritũ ad inopiã vergentẽ, Adeò quod mortuo marito indotata pænitus remansit Vxor, vtrum iterũ a Patre, vel fratre dotari debeat, qui casus nõ rarò euenire solet.

Huic quæstioni conferre videntur, quæ scripta fuerunt in superiori libro cap. 74. dum actum fuit, an filio inopi, qui recipiendo partem iurauit de cætero non petere alimenta; Cum filius, qui a patre legitimam semel recepit, amplius eam consequi nequeat, etiam patre mortuo, vt
1 affirmant *Doctores in l. in quartam ff. ad l. faleid. quos sequitur Thob. Nonius consil. 95. nu. 10. & Honded. consil. 74. nu. 37. & 54. lib. 2. amplè Giurba ad statut. Messanæ cap. 5. Glo. 7. nu. 3. par. p.*

Et hanc partem tenuit *Bart. in l. si cum dotẽ §. p. n.*
2 *2. ff sol. matr. vbi Alex. n. 6. hanc communem esse opinionem profitatur*, Hoc idem probauit idẽ *Bart. in Auth. quod locum nu. 46. C. de collat. & Campeg. de dote par. p. q. 26. Bal. Nouell. de dote par. p. priuileg. 5. nu. 16. Boer. decis. 131. nu. 5. Quos sequitur Ludou. Molina tr. de primogen. hisp. lib. 2. c. 16. nu. 23. & 25.* Ex primo etenim actu so-
3 lutionis dotis obligatio Patris, siue fratris, dicitur perempta *l. prout quisq; 80. ff. de solutionibus, & ibi scrib. omnes.*

De AEQVITATE tamen contrarium verius est, vbi absq; filiæ, siue sororis culpa dos fuit amis-
4 sa, Quia tunc vel fortuito casu, vel Viri prodi-
5 galitate id euenit, & cum dotatio dicatur necessitas præcisa, *Osasc. decis. 167. nu. 35. & Cravet. in consil. 2. pro genera nu. 4. Gratian. lib. 4. c. 689. nu. 12.* Iterum eam dotari debere per Patrem, aut fratrem scribunt *Bart. in l si cũ dotem §. p. n. 2. ff. sol. matr. et ibi Ide Bal. Ang. & Alex. idẽ Bald. in d. Auth. quod locũ C. de collationibus, Castrens. consil. 80. nu. 2. lib. p. Socin. Sen. consil. 291. n. 4. lib. 2. & consil. 5. nu. 2. & 7. lib. 4. Ias. in d. Auth. quod locum nu. 7. de collation. Boer. cit. decis. 131. nu. 5. et 6. Tiraquell. in l. Bouei §. hoc sermone lim. 14. n. 4. & n. 14. quos sequitur Menoch. consil. 178. n. 5.*

Hanc sententiam amplectitur etiam, *Molina d. lib. 2. de primog. cap. 16. nu. 23. & 25. quem sequitur Lupus tr. de illeg. comm. 2. §. p. sub nu. 18. Vers. Sed*
6 *quo ad dotem, & vers. Vt vbi dos*; Omnes enim dicti Scribẽtes perpendunt, non adfuisse dolũ, aut culpam mulieris, dum dotem amisit, quæ idcirco iterum dotari debet, vt expressè tradit *Grat. lib. 4. discept. forens. cap. 792. n. 10.* Quamuis præcedente eius culpa siue dolo, hoc damnum sentire non deberet Pater, siue frater, vt subijciunt etiam Doctores in contrarium allegati, Qui tamen Pater, etiam data filiæ culpa, aut dolo, alimentationem necessariam euitare
8 minime posset, vt diximus supra in *all. cap 74. nu. 11. cum plur. seq.*

Quam conclusionem magis AEQVAM, Communiorem, & veriorem esse docet idem *Grat. lib. 2. discept. forens. cap. 362. n. 14. & lib. 3. cap. 466. nu. 2. & lib. 4. cap. 689. nu. 12. cum plur. seq.*, Et *quam seq. etiam Fontanella de pact. nuptial. claus. 4. glo. 26. nu 22. cum seq. plur.*; Præsertim quando Pater, siue frater dotem consignauit Viro
9 filiæ, aut sorori, sine debita cautione, Quia tunc cum filiæ, aut sorori nihil possit imputari, priuata remanere non debet eius dote, maxime
10 postquam Vidua remansit, quidquid eo constante matrimonio non esset redotanda.

Non enim ita faciliter iterum nubere posset Mulier; si ad nouam dotem non teneretur Pater, aut frater, & cõsequenter impediretur matri-
11 monium, quod non est permittendum, vt in puncto cõcludit *Menoch. de Arbitr. casu 182. n. 57. & Surd. de Alimentis tit. 7. qu. 5. n. 8. quos sequitur Gratian. cit. cap. 466. sub n. 2. & d. cap. 792. nu. 4. lib. 4.* Quia fauore matrimonij, & dotis
12 multa admittuntur in iure priuilegia, Et etiã duo specialia circa idem admittuntur, etiamsi
13 ex eodem fonte nascantur, vt habetur in *l. vlt.*

& ibi

& ibi Bal. C. ad Velleianum, Card. Mant. de tacit. & ambig. lib. 12. tit. 12. nu. 7.
Praeterea cum obligatio dotandi filiam, siue soro-
14 rem, sit obligatio legalis, *l. p. §. si impuberi ff. de collat. bonorum, l. quoniam nouella C. de inoff. Test. l. in quartam ff. ad l. falcid. Thesaur. Iun. in Addit.*
15 *ad decis. patrie* 159. Ea semper durat, quantum remanet causa finalis inductiua ipsius obliga-
tionis, seu ipsa necessitas *Bal. in l. qui per salutem*
33 *ff. de iureiur. Boer. d. decis. 131 n. 3. Campeg. de dote par. p. q. 26. post medium, & Gratian. recit. cap. 466. n. 6. quod etiam comprobat in d. cap. 689. nu. 12. cum seq. lib. 4.*
Et hacc conclusionem procedere siue in totum
16 sit dos deperdita, siue pro parte diminuta, probat idem *Gratian. cit. cap. 466. nu. 3. & diffusiue in dicto c. 792. per totum lib.* 4. Cum semper Pa-
17 ter teneatur ad tantundem, Quasi debeat illā totam conseruare pro filia, Nisi conditio patris
18 fuisset facta deterior, & contigisset diminutio substantiae illius, Quia tunc non tenetur redotare, nisi in quantum eiusdem substantiae virtus
19 est per *Tex. in Auth. de Aequalit. dotis §. quia verò Auth. sed quamuis C. de rei Vxor act. Boer. decis. 137. nu. 2. Menoch. consil 370. nu. 27. Alciat*
20 *consi. 35. nu. 3. lib. 5. tom. 2.* Et in hoc statur arbitrio Iudicis, vt inquit *Cynus in d. Auth. sed quamuis, quem sequitur Socin consil. 57. nu. 31. lib.*
21 *4. Rebuff. Ad Const. Regni tit. de sent. proui. art. 3. glo. p. num.* 4. Quia appellatione rei etiam pars continetur *l. 4. §. p. ff. de damno infecto, l. dotale, l. p. §. p. ad sc. ff. de fundo dotali, & l. appellatione rei ff. de verb. signif. & ibi Rebuff. col. 2.*
Quamuis regulariter Dos constituta non debeat
22 diminui, si postea sunt diminutae facultates, vt ducto argumento a speciali probatur in *d. Auth. sed quamuis C. de rei vx. act. Cephal. cōsil. 265. n. 18.*
23 E contra verò auctis facultatibus postea ea augeri, vt tradit *Card. Mant. d. lib. 12. tit. 24. n. 4. & 12. Qui nu. 6.* scribit, quod, si legitima viuo Pa-
tre fuerit assignata filio, Auctis patris faculta-
24 tibus, non debeat ea augeri, vt pleriq; tradunt in *Auth. nouiss. C. de inoff. testam. & in l. stipul. hoc modo concepta de verb. oblig.* Quandoquidem, cū
25 legitima debeatur tantum tempore mortis Patris, *l. p. §. si impubere ff. de collat. bon. & l. cum quaritur de inoff. testam.* Dos verò tempore con-
26 tracti matrimonij, vt eius oneribus possit deseruire, *l. qui liberos C. de ritu nupt. & l. vlt. C. de dote promiss. l. si pater in fi. ff. de iure dot. & l. pro oneribus C. eod. tit.* Cōtrarium potius verius esse
27 dignoscitur, Vt slz. legitima tradita debeat augeri auctis facultatibus; quia illius in liquidatione tempus mortis inspicitur *d. l. p. §. impuberi ff. de collat. bonorum, vt probat Curt. Sen. cōs. 83. col. 3. & Ripa in cap. cum M. nu. 38. de constit. Ias. in l. quod seruius n. 12. ff. de condit. ob causam,*
28 *& in d. Auth. nouiss. nu. 9. Cephal. consil. 65. n. 17.* Nō dos, vt tradit *Card. Mant. d. tit. 24. n. 8. & 13.*
Dum enim Pater dotem dedit filiae pro viribus patrimonij, quod habebat tempore nuptiarū;
29 Non potest dici in dolo malo versari, Quia nō potuit diuinare se posse fieri locupletiorem, *Tiraquell. in l. si vnquam nu. 36. de reu. donationibus, Couar. in cap. Quamuis par. 3. §. 4. nu. 7. in fine de pactis, Rimin. Iun. consil 97. n. 23. & cons. 317. n. 15. Menoch. de arbitr. casu 149 nu. 16. quos sequ. Mant. d. tit. 24. n. 8. lib. 12.* Vbi tradit, quòd quēadmodū si facultates diminutae essent post pro-
30 missam dotem, non idcirco diminueretur dos; Ita è conuersò, vbi illae augumentum fecissent, patienter ferro debet filia, si minorum dotem, quam auctio substantiae paternae requireret, fuit consequta iuxta regulam, qui commodum sentit, incommodum etiam sentire debet *vul. l.*
31 *secundum naturam ff. de reg. iuris, de qua Menoch. consil. 116 nu. 37.*
Et eo fortius iterum redotari debet filia à Patre, siue soror a fratre, Quando non solum citra eius culpam inops factus fuit eius maritus, sed etiam si diligentiam adhibuit mulier, vt dotem
32 recuperaret ab heredibus Viri, Cum in ea nulla etiam possit considerari culpa, vel negligentia in exigendo, qua cessante iterum ei consti-
33 tuenda venit dos *Alex. in d. Auth. quod locū nu. 9. C. de collation. Peregrin. de fideicommiss. art. 42.*
34 *nu. 11.* Quę mulier idcirco conferre tantum debet actionem, quam habet contra viri bona, etiam inanem, eamq; cedere Patri, siuē fratribus, vt iterum redotetur, vt concludit *Gratian. all. cap. 466. nu. 8. & 9.*
Si tamen patris conditio deterior facta fuisset, & diminutio eius substantiae contigisset post datā filiae dotem; Non teneretur tunc redotare filiā, cuius data dos, siue pars eius consumpta fuit à
35 viro, Nisi in quātum adest virtus eiusdem substantiae, vt probat *Menochius consil. 370. n. 7. & Socin. consil. 57. nu. 3. lib. 4. iuxta §. quis verò in Auth. de aequal. dote Gratian. d. lib. 4. discept. for. cap. 792. nu. 2.*
36 Quae conclusio eque procedit in fratre, sicut in Patre, quando frater sororem dotauit ex paternis bonis, siue eorum intuitu, in quibus fortassis filia non posset succedere vigore statuti prohibentis successionem feminis, extantibus masculis, quidquid in contrarium multi affir-
37 marint, Inter quos *Tiraquellum, Costam, Cepol. Alex. Iason. & Afflict. enumerat Gratian. all. cap. 792. nu. 16.* quos postea contra fratrem procedere conclusionem deinde affirmasse testatur ibidem *Gratian.* & sic tantum remanere cōtrariam opinionem *Barbosae in l. p. par. 4. n 140. ff. sol. matr. & Boerij dec. 131. n 8.* quorum auc-
38 toritatem inter tantos nihil reuelare concludit *Gratian. nu. 17.* Et quia verè non dicitur dō-
39 tasse, qui dedit dotem, postea ab alio euictam, *Bal. in d. l. quoniam nouella C. de inoff. testum Surd.*
40 *de alim. tit. 7. qu. 20. num. 12.* Prout satisfactum dicere non debemus, si non duret satisfactio, *l. p. §. quod ait Praetor ff. quorum legatorum.*

SVMMARIA.

Obscurum, & incertum dicitur, quod generaliter dictum, siuè promissum est nu. 1. *Incer-*

Incertitudo reddit stipulationem inutilem nu. 2. limitatur in dotis promissione nu.8.10.& 11.ac nu. 17. & nu. 24. limitatur caus. incerta non reuelat nu.2.contrarium nu.7.
Incertitudo remouet omnem consensum nu. 3.
Productio iurium generica nihil releuat nu.4.
Omnis dispositio redditur inefficax ob incertitudinem nu. 5. & 11.
Exhibere est in actis prabere nu. 6.
Certa dicitur quantitas dotis, qua potest colligi ex facultatibus promissoris nu.8.& 20.
Qua conclusio declaratur nu. 9.
Pactum nudum regulariter non parit actionem n.10.
Specialia duo simul admittuntur fauore dotis, etiam si ex eodem fonte nascuntur nu. 12. & 14.
Dotis fauore tacita inducitur hyppoteca bonorum mariti nu. 13.
Specialia duo simul admittuntur fauore dotis, etiam quando ex diuersis fontibus oriuntur nu. 16.
Dotandi onus spectat ad Patrem, & eo mortuo, ad fratres, siue ad Tutorem nu. 18.19.& 37.
Dotis promissio in genere facta per Patrem, aut fratres, siue Tutorē declaratur arbitrio Iudicis n.21. & facta per extraneum nu. 30.cum seq.
Mulier presumitur omnia bona dedisse in dotem Viro, si ille talis est dignitatis, vt tantam mereatur dotem nu.22.
Matrimonium potest consistere sine dote nu.23.
Quod fauore alicuius inductum est, retorqueri non debet in eius odium nu. 25.
Reipublica interest mulieres esse dotatas nu. 26.
Dos solui debet Marito, vt onera matrimonij sustinere valeat nu. 27.
Mulierem indotatam esse non est ferendum nu.28.
Pro dotis promissione pronunciandum est nu. 28.
Fides data adimpleri debet nu.29.
Pretium, siue aliquid aliud remissum arbitrio alicuius, si non fuit declaratum, arbitrio boni Viri idest Iudicis remissum dicitur nu.32 cum seq.
Intellectus l.p.C.de dotis promissione nu. 34.
Mulieri vidua indotata debetur quarta nu.35.
Diuersa ratio diuersum ius nu. 36.
Filius tenetur ex proprijs bonis dotare Matrem iuuenem, qua indotata est nu.38.
Ex duobus malis minus est elegendum nu. 38.

Promissio dotis etiam in genere facta, an valeat. Cap. CXXXVIII.

Ontinuando materiam dotis, quæ vsitatissima in foro est; Quæritur, si quis promisit dare dotem cuidam mulieri, non expressa certa quantitate; Vtrum promissio hæc de iure sustineatur.

Et sanè in iure perspicuum est, obscurū, & incer-
1 tum videri, quod generaliter dictum, siue promissum est *l. Ita fidei ff. de iure Fisci*, Regulariter
2 enim incertitudo inutilem reddit stipulationem, sicut legatum, *l. Ita stipulatus la grande ff. de verb. oblig.* Adeò quòd, licet dos sit fauorabilis;
2 Tamen si neq; species, neq; quantitas certa sit expressa, sed solum in instrumento scriptum sit quod quis dotem dare promiserit; huiusmodi promissio non videtur valere, quia non parit actionem *Tex. est in l.p. C. de dote promissa, l. Sa-*
3 *larium C. mandati*, Quia incertitudo remouet omnem consensum à toto, & à parte *l. decem ff. locati, Surd. consil. 235. nu. 9. & consil. 264. nu. 9. cum seq. Gratian. lib. 4. discept. for. cap. 682. nu. 7. cap. 715. nu. 7. & 8 ac cap. 736. nu. 61.*
Idem dicitur de generica repetitione, siue verbali generica productione iurium, per quam Iudici
4 non potest innotescere repetentis, siue producentis acta producta, neq; Notarius possit illa reperire, & ostendere Iudici, Quia ratione incertitudinis vitiatur actorum repetitio, siue verbalis productio, prout quælibet dispositio
5 propter eandem rationem redditur inefficax, & inualida, *l. si fuerit ff. de rebus dubijs, l. qui ex pluribus ff. de manumiss. testam. Bart. in l. si quis seruu. § si inter ff de leg. 2. Alex. consil. 42. col. 2. lib. 6. Gratian. lib. 4. discept. forensi. cap. 716. n. 85.*
6 *& lib. 5. cap. 1000. quod est vltimum nu. 19.* Exhibere enim est in actis præbere iura, cum facultate videndi, & legendi, vt explicat *Rebuff. in l. naturalis cautionis 177 col. vlt. ff. de verb. signif. Gratian. loco rel. nu. 17.*
De AEQVITATE tamen fauore dotis valet hu-
7 iusmodi promissio etiam incerta, & sine expressione certæ quantitatis iuxta *l. cum post § gener. ff de iure dot. & l. 3. C. de dote promiss. Card. Mant. de tacit. & ambig. lib. 12 tit. 12. nu 3. par. 9.* qui hanc communem esse Doctorum opinionē testatur, quam veriorem, & AEQVIOREM, & in dubio recipiendam esse probauit *Socin. Iun. in l. p. nu 19. vers. sed ulterius Socin. ff. sol. matrim. quem refert Card. Mant. d. tit. 12. sub n. 12. in fine.*
Vt enim exprimit Imperator *Alex. in d. l. 3.* Videtur eo casu boni Viri arbitrium stipulationi in-
8 sertum esse, Itaut certa intelligatur quantitas dotis, quæ colligi potest ex facultatibus promissoris, & secundum dignitatem viri, vt ibi exprimit *Glo. in verbo videtur per l. pueri. & l. cū post §. gener. ff. de iure dotium*, Et hanc sententiā amplectitur *Affl. decis. 337. nu. 10.* vbi ita iudicatum fuisse per Sacrum Concil. testatur, Cum id conueniat AEQVITATI, & ibi *Vrsil.* quod procedere de AEQVITATE canonica testatur, idem tradit *Rend. in eius prompt. tit. de reg. iur sub nu. 7. fol. 610 post Gom. 2. var. resol. lib. 2. cap. 11. in fine de qualit. contractuū fol. mihi 217.* Ad rem faciunt ea quæ tradit *Gratian. lib. 4. discept. for. cap. 753. nu. 79. & lib. 5. cap. 852. num. 34. cū seq.* Quamuis Vrsilius loco relato declaret conclusionem tantum procedere, quando
9 à principio dos fuit constituta, vel promissa sine expressione certæ quantitatis, Vel in legato de dote facto, qui etiam loquitur de dote restituenda, vt ibi videri potest.
Neq; obstant in contrarium allegata, quæ in alia materia loquuntur, nō de dote; *& l. p. C. de dotis*
10 *promissione*, Pariter non resistit, Quia quidquid

Glo.

Glo. respondit viz. quod dotis promissio in-
certa nō valet, cum duo specialia concurrant,
10 Vnum, quod dos nudo pacto fuit promissa, &
pactum nudum regulariter non parit actionē
l. Iuris gentium §. sed cum nulla, & §. quinimo ff. de
11 *pact. & l. si tibi C. locati*, Alterum est, quod dos
erat incerta, & promissio incerta, secundum
regulas iuris communis non valet iur.bus su-
pra deductis.

Certum enim est fauore dotis, duo etiam specia-
lia circa idem admitti, etiamsi ex eodem fonte
12 nascātur, quod magis est *Tex. est in l. Vltima, &*
ibi Bal. C. ad Velle. Vbi si mulier pro dote inter-
cessit, non habet exceptionem Velleiani, & ex
pacto nudo potest conueniri, Idemq; probatur
ex l. p. in prin. & §. & vt plenius C. de rei Vxor act.
13 Vbi si maritus dotem recipiat, Tacita induci-
tur stipulatio, & tacita hyppotheca, Quæ duo
specialia manant ex eodem fonte; Nimirum ex
fauore, qui dotibus exhibetur, Et ideò simul
14 admittuntur, quia non sunt repugnantia, vt
scribit *Socin. Iun. in l. Ita stipulatus num. 93. ff. de*
verb. oblig. & consil. 54. n. 12. cum seq. lib. 2. quem
sequitur Mant. d. tit. 12. nu. 7.

Idem etiam habetur in *l. litibus C. de agr. & cens.*
lib. 11. & in l. cum de in rē verso ff. de vsuris, Vbi
fauore dotis ex longa vsurarum præstatione in
15 causam dotis, duplex insurgit præsumptio, Al-
tera, quòd præcesserit quæstus promissæ dotis
in quantitate correspondente ad vsuras solu-
tas, Altera, quòd vsuræ fuerint promissæ; Et sic
duplex colligitur præsumptio, Altera circa
principalem, altera verò circa accessorium, vt
Egregiè explicat *Peregr. decis. 53. nu. 9.*

Prout in quacunq; materia duo specialia simul
16 etiam concurrere possunt, quando nascuntur
ex diuersis fōtibus, vt explicat *Bart. in l. si is qui*
pro emptore nu. 71. de vsu cap. Alex. in l. secundū
nu. 2. ff. de verb. oblig. Ias. in l. Singularia nu. 6. ff.
si cert. pet. Atqui in *d. l. p.* Vnum speciale oritur
ex publico instrumento, quia Verbum *promitto*
scriptum in instrumento intelligitur per stipu-
lationem *d. l. sciendum de verb. oblig.*, Alterum
verò, quod promissio incerta valeat, proficisci-
17 tur ex fauore dotis, quæ semper, & vbiq; præ-
cipua est, *l. p. ff. sol. matr.* & ideò sustineri debet,
Ita eleganter arguit *Card. Mant. d. tit. 12. nu. 6.*

Qui auctor post Socinum, distinctionis fædere,
repugnantes Doctorum opiniones, & iura quę
videntur contraria, nititur conciliare (quæ ta-
men nos satis cōciliasse arbitramur dum prio-
ra de rigore iuris, posteriora verò de AEQVI-
TATE procedere affirmauimus) Vel enim (in-
quit *Mantica nu. 8. cum tribus sequen.*) dotem in
genere Viro promisit mulier ipsa, quæ nupsit,
Vel dotem promisit, is qui tenebatur dotare,
vt pater, vel eo mortuo frater ad quē Paterna
18 hæreditas peruenit iuxta *l. vlt. ff. de dotis pro-*
missione, & l. qui liberos de ritu nuptiarum, Aut
Tutor, siue Curator, quibus etiam ratione offi-
19 tij onus dotandi incumbit, *l. tutor secundum di-*
gnitatem ff. de administr. tutorum, & in his omni-
bus casibus promissio valet, quia non est omni-
20 no incerta cum facilè possit declarari, vt lo-
quitur *d. l. cum post §. gener, & l. siue generaliter, ac*
l. quaro ff. de iure dotium, & l. si filia ff. de leg. 3.
quam sententiam sequitur Ripa in l. p. nu. 18. ff. de
verb. obligationibus, Horum enim promissio
præsertim eiusdem mulieris, quæ nupsit, potest
21 etiam arbitrio boni Viri declarari pro modo
facultatum, & dignitate natalium.

Id quod clarius apparet ex ijs, quæ scripsimus su-
pra in *cap. 86. num. 2. cum seq.* dum probauimus
mulierem præsumi omnia bona dedisse Viro
in dotem, si nulla promissa dote, maritus sit tali
22 præditus dignitate, vel tot diuitijs polleat, vt
tanta dote dignus sit, iuxta *glo. in l. Mulier bona*
sua ff. de iure dotium, & scribit idē Card. Mant. de
tacit. & ambig. hoc eodem libro 12. tit. 10. nu. 27.
& tit. 14. nu. 4. 6. & 7. & tit. 21. nu. 27. Namq;
si nulla facta dotis promissione AEQVVM esse
arbitratur lex, vt omnia bona Viro in dotem
dederit mulier, Quanto fortius hoc affirmandū
erit, quando mulier dotem sanè promisit, sed
non expressit quantitatem; Et sic conuincitur
Socin. in d. l. p. n. 53. vers. ideò considera ff sol. matr.
dum voluit, huiusmodi dotis incertæ promis-
sionem factam per mulierem inualidā, & inuti-
23 lem esse, cum possit consistere matrimonium
sine do... *vlt. de repudijs*, Et ita rationitati vi-
detur *Mant. loco relato nu. 10.*

Aut dotem incertam promisit extraneus, cui nō
incumbebat onus dotandi, & eo casu res magis
dubia redditur, cū ab vna parte nuda, & incer-
24 ta promissio dotis videatur inefficax iuribus
supra deductis, Ab altera autem parte, cum do-
tis fauor vndiq, sit ampliandus, & ne quod pro
25 mulieribus inductum est, aduersus eas con-
uertatur, *l. Vim §. accedit versic. ne quod mulier.*
de rei vxor. act. Et Reipublicæ intersit mulieres
non modo a Parentibus; sed etiam ab extra-
26 neis esse dotatas, vt possint nubere, & replere
liberis Ciuitatem, *l. p. ff. sol. matr.* quarum dotiū
priuilegia recenset *Anneus Robert. lib. 4. rerum*
Iudic. cap. 19. pag 879. Quippe maritis etiam
succurrendum sit, ne ex promissione dotium
27 decepti, non valeant onera matrimonij susti-
nere *l. pen. ff. de iure dotium, & l pro oneribus C.*
eodem tit.

Quia vt inquit Imperator *in l. general. C. ad Sena-*
tus Velle., neq; enim ferendum est quasi casu
fortuito interueniente, mulierem fieri indota-
28 tam, & sic a Viro forsitan repelli *Anneus Rob.*
rerū Iudic. lib. 3. cap. 11. fol. 655. circa mediū, Pro
28 dotis promissione pronunciandum esse vide-
tur, vt concludit *Card. Mant. d. tit. 12. n. 15. præ-*
sertim versic. secundo extenditur, Vbi expresè id
procedere affirmat etiam in promissione facta
per extraneum, postquam multa hinc inde pro
vtraq; sententia deduxisset, Cum siue iure Sum-
29 mo, siue AEQVITATE contendamus, Quid
erit AEQVIVS quam id, quod conuenit præs-
tari, fidemq; datam adimpleri, vt scribit *An-*
neus Robert. d. cap. 11. fol. 656. in princip.

Quamuis contrariam opinionem, huiusmodi sci-
licet promissionem ab extraneo factam, nulla
30 adita qualitate ad arbitrium ipsius promitten-
tis, vel alterius inefficacem omnino reddi, &
vitiari ob incertitudinem *d.l.p.C.de dotis pro-
missione proban. Socin.in d.l.p.nu.30.ff.sol.matr.*
31 Quia nihilominus arbitrium boni viri semper
tacitè intelligitur inesse in huiusmodi generi-
ca promissione, vt scribit *Mant.all.tit.12.nu.19.
per d.l.3.C.de dotis promissione,* Cum id etiã pro-
32 cedere affirmet, quando promissio facta esset
ad arbitrium alicuius, qui numquam declaras-
set; Quia tunc ad arbitrium boni, Viri idest Iu-
33 dicis remissa esset dotis quantitas, *d.l.cum post
§.gener.ff.de iure dotium, Card.Mant.d.tr.12.nu.
16.& 17.ac 18.post Balduin in l.p.nu.14.versic.
quaro, an valeat.& ibi Alex.n.8.versic.tamen
sustinendo ff.sol.matrim.*

Vlterius contemnenda neq; videtur solutio, quam
idem *Card.Mant.dicto tit.12.sub num.13.versic.
Proinde ego existimabam, proponit ad d.Tex.in l.
p.C.de dotis promiss.* Eam siz. legem posse intel-
34 ligi, vt loquatur de actione, quæ mulieri com-
petit pro repetitione dotis, Cum Imperator ibi
rescribat ad petitionem Claudiæ mulieris;
non autem de dote promissa Viro, qui onera
matrimonialia sustinere debet,

Maxime, cum vbi mulier indotata remaneret per
promissionem inefficacem dotis à Viro sibi fa-
ctam, Aliud remedium eidem competeret ad-
35 uersus bona Viri, Ex quibus quartã sibi deberi
sanxerunt *Imper. Theodos. & Valent. in Auth.
praterea C.vnde Vir, & Vxor;* Vir autẽ omnino
destitutus esset, vbi dotem in genere promissã
non consequeretur in quantitate, per arbitriũ
36 boni Viri declaranda, & sic longe diuersa mili-
tat ratio in vtroq; casu, & ideirco diuersa etiam
iuris dispositio militat iuribus vulgaribus.

Et quamuis contrarium iudicasse Senatum Pari-
siensem *testetur Anneus Robert. cit.c.15.in fine.
lib.3.* fauore Nouercæ contra Virum; Hoc ta-
men euenit stante statuto, siue consuetudine
illius Regionis, quo nullus, & inualidus decla-
rabatur omnis contractus factus per virum, &
vxorem simul, ex quo commodum Vir conse-
quatur; Vt consequtus fuerat eo casu Pater, qui
37 tam iuri naturali, quam ciuili lege ad dotan-
dum filiam tenetur *l.fin.C.de dotis promissione,
Anneus Robert.cit.cap.n.11.pag.668.circa med.*
38 Prout filium ex proprijs bonis teneri dotare
matrem pauperem, Sed adolescentem, vbi pro-
pria bona deficiant, plenissimè probat *Menoch.
consil.1078.n.9.cum plur.seq.* ex mera AEQVI-
TATE Senatus; Vt ex duobus malis minus eli-
gatur, vt ibi explicatur *nu.10.& nu.15.*

SVMMARIA.

Fideiussor, qui ex causa constituti sine mandato pro alio promisit, non habet regressum circa principalem nu.1.& 3.

Nisi principalis esset obligatus versus illum creditorem nu.2.

Confiscatio delinquentis non tollit obligationẽ eius fideiussoris nu.4.& 5. Contrarium verius n.6.& 7.

Decisio in terminis, vbi habetur vti casum legis, eam sequi debemus nu.8.& 9.

Creditore succedente debitori, confusa, & sublata remanet omnis actio illius, & etiam illius fideiussoris nu.10.& 11.

Fideiussor vtitur omnibus exceptionibus Principali competentibus nu.12.

Fideiussoris obligatio dicitur accessoria ad obligationem principalis nu.13.

Accessorium sequitur naturam principalis nu.14.

Confiscatio bonorum delinquentis potest per Fiscum repudiari nu.15.

Fiscus fit confiscati hæres, mediante confiscatione nu.16.& 21.

Fideiussorẽ qui vult exigere, tenetur ei cedere actionem contra principalem nu.17. Aliter repellitur nu.18.

Confiscatio confundit actiones, quas Fiscus habebat circa bona confiscati nu.20.

Fideiussor, qui soluit pro delinquente, habet regressum contra eius bona, etiam ex dispositione Nou. Constit. Mediolani nu.22.

Fideiussor potest consequi à principali certum premium pro actu fideiussoris nu.23.

Sed si est mulier, non iuuatur beneficio Velleiani n.24.

Confiscatio confert omnes actiones tàm actiuas, quàm passiuas in Fiscum nu.24.

Fiscus, qui per confiscationem successit delinquenti, conueniri potest per fideiussorem, qui soluit nu.25.

Dolo petitur, quod statim restitui debet nu.26.

Quem de euictione tenet actio, eundem agentem repelli exceptione nu.27.

Actio, & passio in eodem subiecto cadere nequit n.28

Confiscatus liberatur ab omnibus creditoribus n.29.

Excussio, siue liquidatio bonorum confiscati fieri non potest, nisi lapso tempore edicti, quod de more fit num.30. quod tempus sex menses continet vigore No.Constit.nu.31.

Pendente tempore ad liquidandum bona confiscati supersederi debet à molestia contra illius fideiussorem condemnatum versus Fiscum nu.32.

L.p.C.de fideiussoribus declaratur nu.33.

Bartoli opinio minime tuta nu.34.

Per confiscationem principalis liberatur fideiussor versus Fiscum nu.35.

Fideiussor, qui absq; mandato principalis fideiussit, sed vtiliter actionem habet contra illum nu.36 & seq.

Principalis vtẽdo beneficio fideiussoris absq eius mãdato facta, dicitur ratificare fideiussorem nu.38.

Fideiussor dicitur exercere actum mercuriũ fideiubẽdo nu.39.Idcirco damnum sentire non debet n.40.

Glo.in Auth. de fideiussoribus § fideiussore declaratur nu.41.

Sponsor dicitur, qui intercedit pro alio, sine eius mandato nu.42.

Fideiussor quinq; modis intercedit pro alio, qui exarantur nu.43.

Ordinariu Magistrat.Extraord. Redd. fauore fideiussoris nu.44.

Fideiussor

Fideiussor condemnatus versus Fiscum in promissam summam, eo quia non consignauit delinquentem, cui postea ratione principalis delicti fuerunt publicata bona per Fiscum, an possit molestari Vel saltem ex bonis eiusdem confiscati sibi resarciri debeat summa soluta. Cap. CXXXIX.

Votidiana docet experientia Inquisitos, siue Imputatos de delictis, præsertim capitalibus in hoc Dominio; Vel præuentoriè fideiubere de se consignando certo in termino, Vel post factam spontaneam constitutionem, siue post executam capturam, & postquam examinati fuerunt, vbi conuicti, vel multum grauati non fuerint, dimitti sub fideiussione de se consignando; Sæpèq; ob nouum delictum, aut propriæ conscientiæ stimulo vexatos, huiusmodi reos carceres valdè aborere, nec propterea posse induci a fideiussoribus, qui pro eis promisserunt, Vt denuò se constituant in carceribus; Adeò quòd tandem vt causa terminetur, Iudices ad condemnationem contra fideiussorem pro summa in fideiussione promissa deueniunt, Mox contra reos ad pænam capitalem cum bonorum confiscatione procedunt, quorum bona idcirco confiscata remanent.

Hinc oritur quæstio, an stante confiscatione bonorū rei principalis molestari possit illius fideiussor sic condemnatus, Vel saltem vbi ille coactus fuerit soluere summam in fideiussione promissam, eandem repetere valeat ex bonis confiscatis, contra quæ regressum sibi competere putat.

Ex quatenus quis fideiussisset ex causa constituti
pro alio sine mandato res clara videtur, ipsum
slz. non posse habere regressum aduersus bo-
1 na principalis *Glo. in Auth. de fideiussoribus ver-
fideiussorem*, quia requiritur obligatio princi-
palis debitoris versus tertiū, ad hoc, vt fideius-
2 sor, possit agere contra ipsum Principalem §. *p.
vbi Aret. Inst. de fideiuss. Azo. in summa C. eodem
tit. de fideiussor.*, Præterea est apertus *Tex. in l.
p. C. de fideiussoribus*, Vbi expressè cauetur bonis
3 principalis confiscatis, fideiussorem non libe-
rari; Si igitur fideiussor non liberatur per con-
fiscationem principalis; Certum est illum neq;
posse agere aduersus bona eiusdem principa-
lis; Quia aliter hac indirecta via fraudaretur
dispositio dictæ legis.

Additur etiam quod *Bart. in l. Capitis de fideiuss. &
in l. in fraudē §. principalis de iure Fisci*, affirma-
uit; fideiussorem non liberari, nisi bona, quæ ex
4 confiscatione in Fiscum peruenerunt sufficiant
pro quantitate fideiussionis, Et nisi eatenus
quatenus per eam ad Fiscum peruenerit, & nō
vltra, In tantum quod si bona confiscata exigui
esset valoris, Summa verò in fideiussione pro-
missa sit longe maioris valoris, non excusare-
tur fideiussor saltem pro ea parte, quæ excede-
5 ret valorem bonorum confiscati *Peregr. de iure
Fisci lib. 5. tit. de publicatione bonorum nu. 56.*

Attamen de AEQVITATE contrarium verius
esse videtur, quia fideiussor censetur libera-
6 tus, quando secuta fuit confiscatio bonorum
principalis, etiam si bona confiscata soluendo
non essent *l. in fraudē §. qui pro alio, vers. si prin-
cipalis ff de iure Fisci, & probat Glo. in d. l. in frau-
dē vers. si principalis, Bart. in l. Capitis ff. de fide-
iuss. Castrens consil. 209. in princip. lib. 2.* Quā Glo-
sæ, & Bartoli sentētiam maximam habere AE-
QVITATEM, tradit *Gabriel. consil. 179. n. 6. cū
seq. lib. 2. & in consil. 176. n. 16. cum seq. eod. lib. 2.*
Vbi agit de fideiussore filij familias, quem con-
7 fiscata legitima, non posse molestari concludit.

Hanc eandem conclusionem comprobat *Boss. in
tit. de Carcer. fideiuss. comēd. n. 43. post Cumanū in
cōs. 320. Nicol. Maier. in l. p. C. de fideiuss. & Mar-
sil. in rub. de fideiuss. n. 346. ac Bald. cōsil. 335. lib.
5. Corn. cons. 32. lib. p. & Alex. in l. Si verò ff. qui
satisdare coguntur*; Qui omnes in his proprijs
terminis loquuntur, Præsertim *Castrens.* dū de-
fendit fideiussorē condemnatū in aureis tribus
8 mille ob nō præsentatū principalē, Quas deci-
siones in terminis sequi omnino debemus vti
casum legis · Cum nihil magis sit elaborandū,
9 quam eas reperire, vt scribit *Dec. consil. 5. nu. 11.
& consil. 35. nu. 18. Canalc. decis. 15. nu. 4. & decis.
44. n. 38. cum seq. par. p. & tradit post eos Magon.
decis. Lucens. 7. nu. 29. cum seq.*

Prout eandem sententiam sequitur *Menoch. consil. 673. n. 20. & Gratian. lib. 2. discept. forens. cap. 224. nu. 72.*

Huius sententiæ fundamenta deducuntur, primò
ex eo, quod cum creditor succedat debitori;
Confusa, & sublata remanet omnis actio ipsius
creditoris, nedum quoad ipsum principalem
10 debitorem, *l. debitori C. de pactis, Et l. sicbum §.
aditio ff. de solution.*, Sed etiam confunditur quo
11 ad ipsius debitoris fideiussores, vt nominatim
probat *Tex. in l. Vranius ff. de fideiuss. & in l. 3. C.
eodē tit. Alba consil 325. n. 9. cū duobus seq. lib. 2.*

Ratio huius posterioris conclusionis potest esse
duplex; Prima, quia quemadmodum principa-
lis potest dicere actionē esse confusam, & sub-
latam, ex quo creditor ei successit, vt diximus
supra, Ita permittitur hoc facere posse illius fi-
deiussori, cum fideiussor regulariter vtatur
12 omnibus exceptionibus principali competen-
tibus. *l. si cū fideiussores cū seq. ff. de fideiussoribus,
l. deffensiones C. de exception. et l. 4. ff. de cōpensat.
Rom. singul. 321. & Cran. consil. 287.* Et rursus,
quia obligatio fideiussoris est accessoria ad
13 obligationem principalis § *fideiussores Instit. de
fideiuss.* Et consequenter sublata per confusionē
obligatione principalis, Necessariū quoq; est,
vt obligatio fideiussoris accessoria tollatur;
Cum triuiale sit accessorium sequi naturam
14 principalis, & sine eo stare non posse *c. acces-
sorium dē leg. iuris in 6.*

Sed negari non poteſt, quin per dictam confiſca-
tionem ſequtam contra principalem, & per
Fiſcum acceptatam (cum eam repudiare poſ-
15 ſet Fiſcus, & eo inuito ſibi non incorporentur
bona condemnati, vt inquit Peregr. d. loco n. 58.)
dicatur Fiſcus ſucceſſiſſe ipſi principali debi-
tori, Quia expeditum eſt in iure per confiſca-
tionem Fiſcum fieri confiſcati hæredem, ſeu
16 loco hæredis ſubrogari, l. ſi debitori deportato,
l. inter eos §. fin. ff. de fideiuſſ. l. 2. C. ad legem Iul. de
fic., Cran. conſil. 797. nu. p. & 7. Gabriel. cit. conſil.
179. nu. 6. & 7. lib. 2. Peregr. d. lib. 5. tit. de bonorũ
publ. nu. 53. Conſequens ergo etiam eſt, vt ra-
tione prædicta dicamus per dictam confiſca-
tionem remanere actionem confuſam reſpectu
narratæ condemnationis, nedum quo ad ipsũ
principalem, ſed etiam quo ad eiuſdem fide-
iuſſorem.

Secundo, quia qui vult fideiuſsorem exigere, te-
17 netur ipſi fideiuſſori cedere actiones contra
principalem, l. ſi mandato meo, l. fideiuſſoribus, &
l. cũ is. ff. de fideiuſſ., & l. ſi quis alicui §. fi. ff. man-
dati; Et quando ipſe creditor actiones fideiuſ-
ſori aduerſus principalem ex facto aliquo ſuo
cedere non poteſt, repellitur per exceptionem
18 cedendarum ab exigendo ipſo fideiuſſore, l. ſti-
chum §. penult. & ibi Bar. & alij ſcrib. ff. de ſolut.
l. modeſtinus eodem tit. l. ſicut eligẽdi C. de fideiuſſ.
l. ſi mandato meo ff. eodẽ, Alba cit. conſ. 325. n. 12
Verum Fiſcus facto ſuo prohibetur actionem
fideiuſsori contra principalem cedere, ſaltem
efficacem, quę deduci poſſit ad effectum, vt re-
19 quiritur Hoſtien. in eius sũma de fideiuſſ. §. habet,
& fideiuſſor. & poſt eum Alba d. conſil. 325. n. 12.
20 Dum acceptauit confiſcationem, per quam
actio ſua aduerſus principalẽ confuſa remanet
d. l. ſi debitori deportato ff. de fideiuſſ. Cra. cõſ. 797.
Ideò pluſquam clarum eſt, quod facto ſuo illam
cedere nequit, Cum eam amplius non habeat,
ſed amiſerit per actum acceptationis confiſ-
cationis.

Accedit, quod vbi hic fideiuſsor exigeretur; ipſe
poſset habere regreſsum contra Fiſcum, qui
per confiſcationem principalis condemnati
21 illius hæredem ſe fecit, Quia quemadmodum,
ſi ſequta non fuiſset confiſcatio, & exactus fuiſ-
ſet fideiuſsor, potuiſset ille regreſsum habe-
22 re contra principalem, vt clarè diſponunt No.
Conſt. Mediol. in tit. de iure, & prileg. Fiſci cap.
ſtatuto §. bonis autem, Et cauetur etiã ex diſpo-
ſitione iuris communis, iuribus ſupra deductis,
Et probatur in d. l. inter cauſas §. impedia, & in l.
qui mutuã in fine. ff. mandati, quod etiã habetur in
c. peruenit. & c. conſtitutus de fideiuſſ. & poſt alios
multos probat Petrus Caball. reſol. cri. lib. 3. caſu
23 285. per totum, Vbi etiam tradit poſse fideiuſ-
ſorem conſequi certam vtilitatem a principali
ratione ipſius actus fideiuſsionis, quod etiam
probat Card. Mant. de tacit. & ambig. lib. 6. tit. 6.
n. 6. & 13. & Ludouiſ. deciſ. 76. n. 4. et 10. ac deciſ.
161. nu 1. & 9. & Bimius conſil. 316. nu. 22. Qui
tamen pretium recepit, vt fideiuberet, ſi mulier
24 eſset, non iuuatur benefitio Velleiani, l. antique
C. ad Velleianum.

Ita etiam ſequta confiſcatione regreſsum habere
poſset contra Fiſcum, quia per confiſcationem
omnia iura, & actiones confiſcati tam actiuè,
24 quàm paſsiuè, tranſeunt in Fiſcum, qui idcirco
tenetur ex bonis confiſcatis ſatisfacere illius
creditoribus; Et ipſe, non autem principalis
25 debitor conueniri debet, vt probat Peregr. d.
tit. de bonorũ publicatio. nu. 53. cum ſeq. præſertim
verſic. Sic etiam; Et conſequenter ab eodem
Fiſco repetere quidquid prius ſoluiſset, Vnde
ad circuitus euitandos poteſt fideiuſsor ſe de-
fendere, & Fiſcum repellere per regulam dolo
26 petis, id quod ſtatim reſtitutus es, Cap. dolo facit
de reg. iuris, facit etiam l. vẽdicantem de euiction.,
27 Vbi quem de euictione tenet actio, eundem
agentem repellit exceptio.

Præterea actionem etiam contra fideiuſsorem
confuſam, & extinctam eſse, vel ex eo demon-
ſtratur; Quia pro eodem apud eundem quis nõ
poteſt eſſe debitor, & creditor, Ne actio, &
paſſio in eodem ſubiecto cadant, contra regulã
28 iuris, Dec. et alij Scrib. in l. debitori C. de pactis; Sed
vbi affirmaretur Fiſci actionem reſpectu fide-
iuſsoris non eſse confuſam, & extinctam, ſe-
queretur, quod quis pro eodem, & apud eun-
dem eſset debitor, & creditor, Et actio, & paſ-
ſio in eodem ſubiecto eodem tempore daren-
tur, contra regul. iuris; Quia confiſcatis bonis,
liberatur confiſcatus ab omnibus creditoribus
20 ſuis, & illorum actio contra Fiſcum tranſit, vt
latè defendit Pereg. loco citato n. 54. verſ. ſic etiã,
qui Fiſcus idcirco eſset creditor in exigendo,
& debitor in reſtituendo, Et ſic in eo caderet
actio, & paſſio ex eodem negotio, quod eſse
non poteſt, iuribus allegatis, ergo &c.

Neq; obſtaret, ſi ex parte Fiſci adduceretur primũ
aſsumptum procedere, vbi appareret ex cõfiſ-
catione, deducto ære alieno, tantundem ad Fiſ-
cum perueniſse, quantum capit creditum con-
demnationis aduerſus fideiuſsorem ſequtæ; Et
ſic vbi confiſcati bona ſoluendo ſint, Id quod
30 apparere non poteſt, niſi factis debitis liquida-
tionibus intra tempus proclamatis, l. ſi quis poſt
C. de bonis proſcript. Bar. in l. rei ff. de iure Fiſci, Pe-
regr. d. lib. 5. de iure Fiſci tit. de bonorum publ. ſub
n. 54. verſic. creditores autẽ, Quod tempus ſex
mẽſes continere, intra quod cõtradicere poſsũt
creditores bonis confiſcatis, ſanxerunt Nou.
31 Conſtit., Namq; procederet concluſio, vbi
ageretur de bonis modici valoris, non quando
notoriè conſtaret confiſcati bona ſoluendo eſ-
ſe; Et omni in caſu interim donec ſit liquidatio,
32 ſuperſederi debet a moleſtia contra fideiuſ-
ſorem, vt ſcribit Raphael Cuman. omnino viden-
dus conſil. 32. nu. 2. circa finem.

Cæterum Tex. in citata. l. p. C. de fideiuſſoribus, In-
telligitur de fideiuſsore, qui fideiuſſit verſus
tertium; Non autem de eo, qui fideiuſsit verſus
33 eũdem Fiſcũ, a quo bona principalis mox con-
fiſcata ſunt, vt decidit Glo. fi. in d. l. p. & in d. l. in
fraudem

fraudẽ §. principalis verbo fideiussores ff.de iure
Fisci, Castrens. in d.l.Capitis ff.de fideiuss.
Quemadmodum traditio *Bartoli in d. l. capitis de*
fideiuss.& in l.in fraudem §. si principalis de iure
Fisci, procederet omni in casu de rigore iuris,
Quamuis tutam etiam non esse hanc Bartoli
34 opinionem scribat *Peregr.citato loco n.57.* Quia
contra eum stat *Glo.in d. §.principalis*, expresse
sentiens per confiscationem bonorum princi-
35 palis fideiussorem liberari, etiam quod bona
principalis soluendo non essent, quam Glosæ
sententiam tenuisse eundem *Bart.in d.l.capitis*,
& ibi Castrens. iam explicauimus.
Quæ act io' fideiussori competens, locum habet
etiamsi fideiussisset absq; mandato principalis,
vel non promisisset principalis ipsum fideius-
36 sorem releuare; dummodo rem vtilem princi-
palis gesserit fideiussor, vel benefitio fideius-
sionis vsus fuerit ipse principalis; qui idcirco
37 tenetur fideiussorem indemnem conseruare,
vt probat *Tex.in l. ea mandat o §.fideiuss ff.mãda-*
ti, Glo.in l.qui fideiussi. verbo non etiã ff.e-dẽ tit,
Bal.in l.2 ff.de negot.gestis, post Glo.in l sed videa-
mus ff.eodem, Marcobr consil.105.nn.13.lib p.Si-
mon de Pratis consil.153.n.23. Calcan consil.35.
& post eos copiose Vinius decis.110.in princip Cũ
videatur principalis tacitè ratificasse fideius-
sionem pro eo factam, & cõ sequenter in obli-
38 gationem releuandi fideiussorem incidisse,
ac si ab initio mandatum dedisset ad ita fide-
iubendum iuxta *cap.ratihabitionem de reg. iur.*
39 Actum enim meritorum exercere fideiussorẽ
dum fideiubet, tradit *Abb. in cap.peruenit nn.p.*
40 *de fideiussoribus*, quem idcirco non decet ipsum
damnũ aliquod sentire *arg.l.itaq; §. de furtis, la-*
tissimè Men ch.consil.9.nn 2 & consil.21.nn.21.
Neq, enim refilit *Glo. in §. fideiussorem in Auth.*
de fideiuss. Quia ea loquitur de illo, qui fideius-
serat pro alio non obligato, Et sine illius man-
dato, quem ipsa Glo. vocat expromissorem;
41 At quando versamur in eo, qui fideiubet pro
alio obligato, Et intercedit sine mandato prin-
cipalis, & ex causa constituti, quem Glo. vocat
42 sponsorem, expressè admittit, quod talis ha-
beat actionem, & regressum ad suam conser-
uandam indemnitatem, vt ibi manifestè legi-
tur *vers.Sponsor, & in versic. idem dico de consti-*
43 *tuente*, Cum quinque sint modi intercedendi
pro alio, slz. fideiubendo, dum quis aliena susci-
pit obligationem; Mandando alteri pecuniã,
vel aliam rem mutuari; Spondendo, quando
non præcedente mandato quis sponte fideiu-
bet; Constituendo, quando post contractum
debitum quis constituit se pro alio soluturum;
Item promittendo aliquid pro aliqua persona
non obligata, qui dicitur expromissor, vt ex-
primit *Glo.prædicta in verbo fideiussorẽ in Auth.*
de fideiussoribus, ac tradit Bal.in l. in persona §. p.
n.2. ff.de pactis, & in l.enim aliter nn.3. C.de fide-
iussor., Mars.in rubr.C.eodem tit.n.4. ad rem Car-
tar.decis.Genuens.51.n.26.& Bertazol. de claus.
claus. 39. glo.p.nn.8.

Et ita post mutatam cognitionem tandem iudi-
45 catum fuit per Ill.Magistratũ Extraord.Redd.
anno 1594 fauore Boniforti Busseti Nob.Der-
thonen., qui fideiusserat pro Feudatario Fer-
rante Caualchino, tunc absente pro summa au-
reorum trium mille de illu repræsentando cer-
to termino, dum astrictus reperiebatur Caual-
chinus sub consimili fideiussione pro crimina-
libus imputationibus, Qui Caualchinus post-
quam visus fuerat benefitio dictæ fideiussionis,
Citatus comparere recusauerat, Et non solum
passus fuerat condemnationẽ fideiussoris, Sed
etiam deinde capitalem condemnationem cũ
bonorum confiscatione ob delicta capitalia,
de quibus fuerat Inquisitus; Et sic non solum ad
Reg.Fiscum, siue ad Camerã transmissa fuerat
condemnatio facta contra Bussetum fideiusso-
rem, sed etiam ad eandem Reg. Cam. ratione
confiscationis peruenerant bona Caualchini
principalis condemnati, Declarando non esse
molestandum Bussetum fideiussorem condem-
natum, attenta confiscatione principalis.

SVMMARIA.

Iudæus factus Christianus puniri potest pro delictis commissis dum erat Hebreus n. 1. Contrarium n.8. declaratur nu. 9. & limitatur nu. 11.

Baptismus tollit peccatum, & eius pœnam quoad Deum, non pœnam delicti nu. 2. 4. & 5.

Reipub. interest, ne delicta impunita remaneant n.3.

Delinquendi occasio tollenda est nu. 6. & 7.

Fidei fauore minoranda est pœna debita Iudæo, qui post delictum Christianus factus est nu. 9. 10.

Iudæus Christianus fieri non debet, nisi lapsis diebus quadraginta, postquam petiit se baptizari n.12. qui terminus alias octo mensibus constabat nn. 13.

Iudæus effectus Christianus etiam in fraudem delicti per eum commissi extraordinaria pœna tantùm damnandus est nu. 14.

Iudæorum fauore Aequitas etiam seruanda est n.15. 19. & 20. cum seq. contrarium nu. 18.

Iudæi habent priuilegium tacitæ hyppothecæ pro dote nu. 16.

Iudæi ligantur statut. locorum in temporalibus n. 17. & 21. Secus in spiritualibus nu. 21.

Iudæorum paruuli non possunt baptizari inuitis eorũ parentibus, vel tutoribus nu. 22. contrarium consentiente auo nu. 25.

Iudæorum filij paruuli, pubertati proximi, & doli capaces, baptizari possunt inuitis parentibus n.23. 24. 25. modo annum decimum agant, & habeant vsum rationis nu. 25.

Iud conceditur patria potestas sicut Christianis n.26.

Iudæi bona immobilia possidere nequeunt nu. 17.

Iudæi consequi nequeunt dignitates, neq; honores, neq, habere congressus cum Christianis nu. 28.

Iudæi nequeunt stare ante apothecam Christiani ad vendendum merces nu. 29.

Iudæi cogi non possunt inuiti ad suscipiendum Baptisma nu. 30.

Iudæus Chriſtianus, an puniatur pro delictis communibus per eũ commiſſis tempore, quo erat Iudæus. Cap. CXXXX.

DEcius conſil. 130. n. 2. cum ſeq. in terminis, an Iudæus factus Chriſtia-
1 nus puniri poſſit pro delictis commiſſis, dum Iudęus erat, Reſpõdit affirmatiuè, Quia Sacramentum Baptiſmi reſpicit animam, & tollit peccatum,
2 & pænam peccati quo ad Deum, Sed non liberat à pæna delicti in præiuditium Reipublicę, vel priuati, cui eſſet ius quęſitum, Cum Reipu-
3 blicę interſit, ne delicta impunita remaneant vul. l. ita vulneratus ff. ad l. aquil., & l. licitatio §. quod illicitè ff. de publ. & vectigal. Bertazol. conſil. crim. 441. nu. 38. lib. 2.

Pręcipuè, quia Sacramentum Baptiſmi operatur circa remiſſionem pænę ſpiritualis in foro poli reſpectu læſionis Dei, Non autem circa pænæ temporalis in foro iuditiali reſpectu lęſionis Reipublicę, & priuatorum, quibus iniquum eſ-
4 ſet per Baptiſmum pręiudicari. Et hanc eſſe veram, & communem ſententiam affirmat Decius cit. pleno conſil. 130.

Quam ſententiam etiam tenet idem Decius in cap. quæ in Eccleſiarum nu. 17. de conſtitutionibus, Vbi ſcribit ita fuiſſe etiam Padu
ę iudicatum, Et quam ante eum teſtatur firmaſſe Ant. de Butrio poſt Glo. in cap. gaudemus col. 4. de diuortijs, dicẽs, quòd pęna criminalis delicti non tollitur per
5 Baptiſmum; Et ideò de delicto commiſſo ante Baptiſmum poteſt puniri criminaliter, & ciuiliter, Cum iniquum eſſet, vt Baptiſmus tolleret ius alteri competens.

Et hanc eandem concluſionem amplectitur Abb. in eodem c. gaudemus, vbi rationem adducit, quia pæna in foro iudiciali imponitur ob lęſionem Reipublicę factam, Baptiſmus verò operatur remiſsionem peccatorũ reſpectu læſionis Dei, Vnde per hoc non liberatur ab intereſſe Reipublicæ, & aliorum, quibus fuit ius quæſitum; Et hanc concluſionem comprobat etiam idem Abbas in c. de his. col. 2. verſic. ſecundo limitatio de accuſationibus, vbi multas alias adducit auctoritates quam concluſionem ſeq. Angel. de Caſtro inter conſil. crim. diuerſ. conſil. 36. nu. p. lib. 2. & Tiraquel. tr. de pœnis temper. cauſ. 25.

Maxime ad tollendam occaſionem delinquendi, dum quilibet Iudæus poſt commiſſum delictũ
6 de facili diceret velle effici Chriſtianum, vt pœnam euitaret, vt ſubijcit Abb. in d. cap. Gaudemus, & ſequitur Decius loco relato nu. 2. in fine, Et ſic præſtaretur occaſio delinquendi, cum eius via parata ad euitandam pęnam, quod nõ
7 eſt dicendum, arg. l. contrauenire ff. de pact. dotalibus.

Contraria tamen opinio de AEQVITATE ſequenda videtur, cum AEQVIOR ſit, quę Chri-
8 ſtianæ Religioni magis fauet, quam tenet Clarus in eius pract. crim. qu. 51. in fine nu. 9. verſic. vlt. quaero, qui propterea dicit, quòd ſi caſus cõtingeret, in eam libentius inclinaret, Vt magis Iudæi attraherentur ad conuerſionem; Prout ante eum eandem probauit Angel. de Vbaldis inter conſil. crim. diuerſ. pleno conſil. 31. tom. 2.

Et hanc partem ſequútur Angel. de Caſtro, Anton. Vrſatus, Io. Baptiſta Roſellus, & Anton. Turchettus in ſequentibus conſil. 32. 33. 34. & 35. inter conſ. crim. diuerſ. tom. 2., quos ſeq. Caball. reſolut. 113. nu. 4. cum ſeq. lib. p., Aſſerentes tamen, quod & ſi totaliter non extinguitur delictum;
9 Tamen fauore fidei pæna eius eſt minoranda, Adeò vt effectus Chriſtianus non puniatur pæna ordinaria legis, vel ſtatuti, ſed alia mitiori;
10 Et maxime vbi de pæna mortis ageretur, vt ibi per eos iura, rationes, & auctoritates allegantes, Baiard. ad Cl. in d. cap. 51. nu. 47.

A quibus omnibus tamen limitatur concluſio ipſa, quando Iudęus in fraudem, & ad euitandam
11 pænam ſuſcepiſſet Baptiſmum, Quia tũc prior opinio verior videretur, in quibus terminis loquitur etiam Decius cit. conſil. 130. ſub n. 3. verſ. & maxime cum ſeq., Vbi plures adducit præſumptiones, quibus arguitur eo in caſu fraus Iudæi Baptiſmum ſuſcipientis ſtatim poſt commiſſũ furtum, Et non expectato termino dierum quadraginta a die petitionis Baptiſmi, vt diſ-
12 ponit Tex. in c. ne quod obſit, de cõſecrat. diſtinct.
13 4. qui terminus olim octo menſibus conſtabat cap. Iudæi de conſecrat. eadẽ diſt. 4. & notat Abb. in c. debitũ de Baptiſmis, Quamuis Angel. loco re-
14 lato teneat pæna extraordinaria tãtum puniri debere Iudæum effectum Chriſtianum, etiamſi in fraudem, & euitandam pænam Baptiſmum ſuſcepiſſet, cum id ſibi AEQVVM, & iuridicum videatur, vt referret Baiard. cit. nu. 47.

An autem inter Iudęos ſit ſeruanda AEQVITAS, vel potius rigor, variæ ſunt Doctorum ſententiæ, Rol. enim conſil. 35. nu. 52. cum ſeq. lib. 2. tra-
15 dit AEQVITATEM ſeruãdam eſſe etiam inter Iudæos, Id quod probauit etiam Natta conſ. 620. & conſil. 621. Ripa in l. ſi Inſulam nu. 90. de verb. oblig. Tiraquel. de iure primog. qu. 60. nu. 7. Seraphin. priuil. iuram. 48. nu. 17. Io. Annibal in repet. l. naturaliter nu. 17. ff. de vſucap., & in l. in Inſulam nu. 19. & ibi Crot. nu. 8. ff. de verb. oblig. Surd. de alim. tit. 2. qu. 15. nu. 79. Qui propterea reſtituuntur in integrũ, ſi ſunt minores, & gaudent immunitate Eccleſiaſtica, ſi deſit ſimulatio, habentq; priuilegium tacitæ hypotecæ pro
16 dote, Et in vniuerſum tenentur legibus, & ſta-
17 tutis locorum, & debent ſeruare ſolemnitates in eis requiſitas, vt latè explicat Tiraquell. de primog. qu. 66. à nu. 7. vſq. ad nu. 20. quos omnes amplè ſequitur Grat. lib. 4. diſcept. forenſ. c. 658. à nu. 24. vſq. ad nu. 35. & in cap. 842. nu. 27. lib. 5.

Contrarium tamen obſeruari debere ſcribit Barotius conſil. 28. nu. 39. & 40. lib. 3. per cap. 2. de
18 Iudæis, & cap. ſi Iudæas eodem tit. vbi habetur Rigorem, non AEQVITATEM eſſe inter iu-

dæos

dæos seruandam, *Nicouit. in repet. rubr. ff. de non.operis nunciat.n.85.cum seq.Marsil.sing.463. nu.4.Simon de Pretis consil.120.nu.31.*
Quarum tamē opinionum, veriorem, & commu-
19 niorem esse priorem concludit *Gratian.cit.cap. 642.nu.24. cum seq. & cap. 852.nu. 27.* Quam-
20 uis contrarium verius esse, excepto speciali casu *cap.2.de Iudæis probat Alex.Trentacinq.lib.p. var.resol.tit.de constit. sub nu.2. versic. licet Glo.*
21 *cum seq.* Quia Iudæi ligantur legibus temporalibus Romanorum, & statutis Ciuitatum, secus verò in spiritualibus, vt abundè scribit dictus Auctor *nu. 8. & 9.*
Iudæorum verò paruuli nō possunt baptizari in-
22 scijs Parentibus, Immo neq; etiam post patris mortem, reluctante Tutore, vel Matre, vt docet *Diuus Thomas secunda secunda qu.10.art.10. Affl.decis.151.Natte consil. 434. per totū Nuu. consil.4.n.17.& 18 de conuersione Infidel. par.2. lib.3.cum alijs relatis per Pascul.de iuribus patriæ potest. cap. 7. num. 2. cum plur. seq.* Dum tamen paruulus non sit pubertati proximus, & doli
23 capax, Nam tunc non attenditur contradictio Parentum. *Simmach.de Cath. l.Instit.tit.29.n.55.* Et dicetur pubertati proximus, quando habe-
24 ret vsum rationis, & annum decimum ageret, *Bursa.consil.231.n.4.cum seq lib.3.Natta consil. 434.nu.16.& Pascalis d.cap.7. nu.6.quos sequitur Gratian.recit.cap.658.n.31. cum plura seq.& in cap.977.nu.p. Vbi num.2. & 14.*probat posse paruulos Iudæorum Baptizari, etiam reluctan-
25 te Patre, dummodo auus paternus consentiat, qui magis dignus est, & maiorem habet auctoritatem, quam Pater, & præcipiat rem ad fauorem fidei *D.Augustinus sermone 6 de Verbis Domini cap. qui resistit 12. qu. 3. & cap. quæ contra mores in fine distinct. 8.*
Patria enim potestas conceditur etiam Iudæis,
26 sicut Christianis, quia Iudæi habent omnia, quę competunt Romanis, quorum iure vtuntur, vt diximus, & scribit *Bal.in l. spadonum §. iam antē ff. de excusat.tut. Bec.consi.84 per totum, Surd.de alim.tit.2.qu.15.nu.74.cum seq.post Abbatem in cap.2.de conuers.Infidel.hos sequitur Gratian. cit. cap.977.nu.7. lib.5.* Qui Iudæi ex constitutione
27 Pauli Quarti bona immobilia possidere nequeunt, vt refert *Gratian.d.cap.658.nu.40.* neq;
28 dignitates, vel honores, & congressus cum Christianis habere valent, vt subijcit *Gratian. nu. 53.* Quippe neq; etiam habitationem habere posse ante Christianorum apothecam ad vē-
29 dendum merces probat *Gratian.d.cap.658.n.p.*
Cæterum inuiti Baptismum suscipere, aut fidem
30 Christianam agnoscere cogi non debent, *cap. Iudæi extra de Iudæis, & cap. sicut Iudæi, extra de Hæreticis, Aimeus Robertus lib.p. rerū iudic. cap. 12.propè finem vers.hæreseos crimen pag.220.*

SVMMARIA.

Episcopi ob pensiones graues impositas Episcopatibus impotentes fiunt succurrere pauperibus nu. 1.
Diui Cypriani sententia vtandi circa Episcoporum obligationem in erogandis eleemosinis nu. 2.
Pensiones constitutas super Episcopatibus reicere solet Senatus Parisiensis nu. 3.
Pensiones passiones vocantur nu. 4.
Pensio Ecclesiæ excedere non debet medietatem fructuum num.5.7.8. cancellarium nu.7.idest tertiam partem fructuum nu. 8.
Beneficiatus, qui soluere magnam pensionem promisit sibi imputet detrimentum nu. 6.
Romanæ Curiæ stylus obtinet vim legis nu. 9.
Romana Curia tanquam omnium Magistra sequenda esset ab inferioribus nu.10.
Pensia dicitur iusta, quando ea deducta superest Beneficiario, vndè alere se possit nu. 11.
Pensio excedens tertiam partem fructuum beneficij reducenda est ad tertiam ipsam partem nu. 12.dissensiia nu.15.& 16.
Vtile per inutile non vitiatur in indiuiduis nu.13.
Translatio beneficij sine &c.dicitur diuiduu nu. 14.
Pensio constituitur super bonis, & iure temporali, siue super redditibus Ecclesiæ tantum nu.18.& 20.
Pensio consideratur super redditu Ecclesiæ, tanquam seruitus quædam ad instar vsusfructus nu.19.
Pensio ordinanda est per viam quantitatis pecuniæ, vel bladi, non per modum quotæ nu.21.
Beneficia scindi non possunt nu.22.
Papa liberam habet potestatē in Eccl. beneficijs n.23
Episcopus potest pensionem imponere super redditibus beneficij nu. 24.
Papa binas habet claues, alterem potestatis, alteram discretionis nu.25.
Papa cum discretione dispensare debet bona Ecclesiastica, cum præmittere debeat clauem discretionis claui potestatis nu.26.& 27.
Pensio super Episcopatibus, vel bonis Parochialis Eccl. discrete esse debet nu. 28.
Concil. Trident. prouisit, vt saltem redditus annuus aur. mille Episcopis, & aureorum centum Parochis remaneat nu. 29.
Aliter soluenda non erit, nisi ad ratam nu.30.
Pensionario incumbit onus probandi quod remaneat Epis.& benefit. mille, & centum, de quibus n.31.
Pensio soluenda est de semestre in semestrem nu. 32.
Pensio redimi non potest sine labe simoniæ nu. 33.
Pensione cadere pro priuo non potest vexatio nu.34.
Pensia non potest permutari nu.35.limitatur nu. 37.
Pensia non potest alteri renunciari nu. 36.limitatur nu. 37.
Pensio Domino vt debet quando redditus beneficij magnum passi sunt detrimentum propter bellum, vel aliter nu.39.limitatur nu.40.
Pensio non soluta tempore debito pensionario, debetur eius hæredibus nu. 41.
Pensio maturata debetur pensionario à successore in benefitio, non ab hæredibus benefitiarii nu. 42. & 44.limit. 45.& 47.
Pensio est onus reale cohærens benefitio nu. 43.
Pensio dicitur imponi fructibus, non super tēpore n.46
Pensio potest etiam assignari laico in stipendium, vel subuentionem n.48. & dicitur tunc quid mere tēporale nu.49. nec extinguitur tunc pensio effecto milite,

milite, siue vxoratu pensionario nu. 50.
Pensio extinguitur morte pensionarij nu. 51.
Pensio gratuita dicitur ben. fitium, & pro ea tenetur pensionarius ad decimas nu. 52. & sic ad ratam ea saluuntur per Pensionarium, & beneficiatum non dupicatinè nu. 53.
Pensia patest conced: pueris annorum septem nu. 54.
Pensio de iure antiquo concedebatur etiam infanti cum dispensatione Summi Pontificis nu. 55. quod tamen sublatum fuisse per dispositionem Sac. Concilij Trident. putat alij nu. 56. contra nu. 58.
Minor annorum 14. probibetur babere benefitia ex dispositione Sac. Cancii. Tridentini nu. 57.
Minor annorum 14. capax dicitur Canonicatus, etiam in Cathedrali nu. 59.
Aetas 25. annorum requiritur in beneficijs obtinendis Curarum nu. 60.
Aetas annorum 30. requiritur ad obtinendos Episcopatus nu. 61.
Priuatus benefitio ob non solutas pensiones non tenetur ad ipsas pensiones decursas nu. 62.
Compensatia nō admittitur in materia pensionis n. 63
Pensio extincta censetur, si Pensionarius ascendat ad summum gradum Pontificatus num. 64. Prout omnia alia beneficia vacant per huiusmodi promotionem nu. 65.

Pensio in benefitialibus pro quanta parte fructuum possit constitui. Cap. CXXXXI.

PEnsionum materia frequens est, his præsertim temporibus, dum non solum super benefitijs simplicibus, sed etiam super alijs residentiam, aut curam animarum secum habentibus, & etiam super Episcopatibus frequenter imponi solent, non sine pauperum, & miserabilium personarum detrimento, quibus Epi-
1 scopi solitis eleemosinis succurrere impoten-
tes quodammodo redduntur, contra id quod
scribit *D. Cyprianus lib. 2. epist. 13. dicens; Quæ*
2 *est enim maior, aut melior cura, repositorum, quam diligenti sollicitudine, & medela salubri fouendi, & conseruandi omnibus prouidere;* Vnde Senatus Paris. qui, vel ex indultu Summorum Pontificum, Vel ex immemorabili consuetudine in pensionibus Ecclesiasticis iudicium inter-
3 ponere solet; Pensiones super Episcopatibus
constitutas, reprobari, & reici censuit, testè
Anneo Raberto lib. 4. rerum iudic. c. 7. vers. itaq;
4 *fol. 126.* & passiones (idest animi languores) non pensiones, vulgariter vocare solent ij, ad quos spectat earum solutio; Cum sine passione, & animi angore eas soluere nō valeant; Propterea quæritur ad quam partem fructuum beneficij ascendere possit pensio.

Et sanè medietatem fructuum excedere non de-
5 bere pensionem scribit *Rebuff. tr. de pacif. poss. n. 16. quem sequitur Rota decis. 1160. nu. p. p. 3.* Nō enim refert quidquam, si tenues sunt fructus benefitij, ex quibus commodè non possit ali-
mentari beneficiatus, Quia cum acceptauerit
beneficium cum onere soluendi pensionem, in
6 ea quantitate; sibi imputandum est, si tenue ac-
ceptauit, vt post *Rebuff. probat Ludouis. decis. 215. & decis. 429. nu. 12.* Prout hanc sententiam per *c. suscepta in extrauag. Ioan. 22. refert Petr. Greg. syntag. iuris lib. 17. cap. 10. nu. 7.*

De AEQVITATE tamen, tertiam partem fru-
7 ctuum excedere non debet pensio; Cum Summi
Pontificis præsumpta voluntas esse regulariter videatur, quod pensio non excedat tertiam partem fructuum, vt probat idem *Gigas de pensionibus qu. 9. eodem nu. p. 6. & 7. Staphii. de litteris Iustitiæ § la primis n. 9. Thesaur. fori Eccl. cap. 22. nu. 31. Cassador. decis. 2. nu. 3. cum seq. locati,* Quorum opinionem niti AEQVITATI tradit *Ricc. in praxi fori Eccles. Neapolit. tit. de pens. decis. 436.*

Hanc eandem sententiam sequitur *Paulus Rom. in tr. de pensionibus, registr. in vol. 15. tract. c. p. nu.*
8 *2. & nu. 6.* Vbi testatur de stylo Curiæ Roma-
næ pensionem impositam per Papam tertiam
partem fructuum tantum continere, qui stylus
9 obtinet vim legis, & facit ius *cap. quā graue, &*
c. licet de crim. falsi, & c. Venerabilis de confirm. Vtili, vel inutili. hoc idē affirmat Specul. tit. de ap-
10 *pel. lib. 2. § de officio sub. n. 14.* vbi tradit Curiam
Romanam tanquam omnium Magistram esse ab inferioribus sequendā *cap. omnes 22. distinct., & cap. damnamus de Summa Trinitate prope finē,* & hanc eandē conclusionem amplectitur *Caccialupus de pension. q. 7. vers. hinc pacto fol. mihi 321. d. lib. 15. tract.,* Quam conclusionem in Patria consuetudinariā, & in Gallia seruari scribit idem *Petr. Gregor. lib. 17. syntag. iur. cap. 10. nu. 7. post Rebuff. in praxi benefitia tit. de reseruat. num. 18. cum duobus sequentibus,* Vbi etiam se-
11 quenti *nu. 8. tradit Gregor.* Iustam dici pensio-
nem, qua deducta, supersit Beneficiario, vnde se alere, & onera benefitij ferre possit, *cap. de Monachis, & cap. vacante de prabendis, & cap. p. de cens. Anneus Robert. lib. p. rerum iudic. cap. 7. vers. etiam benefitij, pag. 130.*

Et vbi excedit tertiam partem fructuum, reduci-
13 tur pensio ad dictam tertiam, nō autem in to-
tum vitiatur, *cap. quanto de censibus, & cap. p. de consuetudine Doct. & in cap. preterea de iure Patronatus, Roma. consil. 369. nu. 9. & probat Paul. Romanus d. tr. de pensionibus cap. vlt. nu. 7. Caccialup. d. qu. 7. nu. p. & 2. quem sententiam sequitur Cassadorus decis. 4. nu. 3. & 6. versic. & esto sine praiuditio de pensionibus, quem cum alijs refert Ricc. all. decis. 436. nu. p. Seraphin. decis. 1484 nu. 13. Card. Mant. decis. 173. nu. 1. decis. 196. n. 4. & decis. 153. nu. 2. Crescent. decis. 17. nu. 4. de rescriptis, & nouiss. Gratian. lib. 5. discept. for. cap. 995. nu. 11. & 13.*

Ratio est, quia cum summa, siue quantitas pensio-
13 nis, sit diuidua, vtile per inutile non vitiatur
c. vtile de reg. iur. l. Sancim. C. de donationibus, & l. grege §. p. ff. de fideiuss. Castrens. cōsil. 89. n. p. lib. 2. & Ricc. all. decis. 136. nu. 2. qui nu. seq. probat

idem

idem procedere in translatione pēsionis, Quia
14 translatio, sicut ipsa reseruatio, est diuidua, &
ideò, si Papa transferat pensionem, quod dimidiā partem fructuum Vsq; ad eam partem,
quæ non excedit, translatio sustinetur, & ita
iudicasse Rotam testatur ibidem Riccius, Quā
tamen conclusionem fædere distinctionis optime declarat *Anneus Robertus d.lib.p.c.7. rerū*
15 *iudic.pag.130.* dum inquit, Aut pensio fuit constituta super beneficio habente curam animarum, & tunc pensio ad legitimam quantitatem
16 reduci debet; Cum publicè intersit, vt qui Pastor est, & gregem curat, alimentis non destituatur; Aut cōstituta fuit in benefitijs, quæ curā
animarum non habent, tunc promissor ad
quamcunq; pensionem obligatur; Tum quia ea
conditione recepit benefitium, & pensionem
17 soluere promisit; Tū quia, si immodice se grauatum onere pensionis putat, benefitium potest resignare, & a fide data se liberare.

Pensio autem constituitur super bonis, & iure tēporali, siue super redditibus alicuius Ecclesiæ,
18 Monasterij, Mensæ, vel Beneficij, in quibus ca-
19 ditionus pensionis tanquam seruitus quædam,
ad instar vsusfructus a proprietate separati;
Nō autē super iure, aut pro iure spirituali Ec-
20 clesiæ, vel similiū corporum, *vt in c. constitutus de relig. dom. Caccialupus d. tr. de pensionibus q. 10*
Quæ pensio ordinanda est per viam quantitatis
21 pecuniæ, vel bladi, nō autem per modum quotæ, puta constituendo dari tertiam, vel quartā
partem; Quia esset scindere benefitium contra
22 dispositionem, *cap. maioribus, de præbendis, & c. de cætero de transactionibus, latè Caccialupus d. tr. de pensionibus q. 6. & Gigas eodem tr. de pens. q.p.nu.3. & q.8.n 7. Gratian. lib. 4. discept. forens. cap. 917. nu. 9. Pe. Gregor. lib. 17. syntag. iuris cap. 10. sub nu. 8. vers. Daturq; hac.*

Et licet possit Papa ad eius libitū, nō expressa causa, ac nō citato possessore benefitij, pensionē
cōstituere, cū liberā habeat potestatē in benefi-
23 tijs Ecclesiasticis, vt habetur in *c. proposuit de cōcess. præbend. & in c. 2. de præbend. lib. 6. Caccialup. d. tr. de pens. qu. 5. & q. 18. & Paul. Romanus in eodem tr. pensionibus cap. 4. nu. p.*, Prout pos-
24 se etiam Episcopum imponere pensionem super redditibus alicuius beneficij habetur in *cap. constitutus de relig. dom., & tradit Caccial. loco relato q. 4. nu. 6.*; Tamen Summus Pontifex,
25 qui binas habet claues, alteram potestatis, al-
26 teram discretionis, Cum discretione dispensare debet bona Ecclesiastica; & pensiones constituere; Quippe discretionis clauem præmit-
27 tere debet ante clauem potestatis, vt inquit *Innocent. in cap. quanto de iureiur. Glo. in c. Apostolicæ de re ind. lib. 6. & sequitur Paulus Roman. in sæpè all. tr. de pensionibus cap. 4. nu. 6.*

Quando verò pensio cōstituitur super Mensa Episcopali, vel Abbatiæ, aut super bonis Parochialis
Ecclesiæ, Ea in tali tantū sūma potest constitui,
vt congrua sustentatio Episcopi, siue Abbatis,
28 aut Prioris, siue Paroch. remaneat *c. 3. de Eccl. ædific. Paul. Roman. cit. tr. de pension. c. 6. sub n. 2.*
Quam congruam sustentationem respectu
29 Episcoporum esse debere saltem redditus aureorum mille, & Parochialium aureorum centum, statuit sacra Synodus Concilij Tridentini
sessione 24. cap. 13. Et ita sæpius fuisse iudicatum per *Rot. tradit Ludo uis. decis. 507. n. 5. & 6.*
In tantum, vt quamuis Episcopus, siue Beneficiatus, consensisset impositioni pensionis, Nihilominus, vbi mille, vel centum respectiuè non
remanerent Episcopo, aut Parocho, deducta
30 pensione, Nō essent soluenda, nisi ad ratam, &
deductis dictis mille, siue centum, vt probat
31 *Cassadorus decis. 10. nu. 8. de rescript.* Cum pensionario incumbat onus probandi, quod mille,
siue centum respectiuè remaneant pro Beneficiato, vt scribit *Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 426. nu. 12.*

Quam pensionem de semestre in semestre soluen-
32 dam esse notat *Specul. in tit. de locat. §. postquam, vers. sed quæritur, quem sequit. Paul. Rom. cit. tr. de pensionibus cap. 2. in fine, Qui in c. 6. n. 2. 5. 15.*
33 & 34. probat non posse redimi pensionem sine
labe Simoniæ, neq; ratione vexationis, Cum
34 propriè cadere nequeat vexatio in pensione
a Summo pontifice, vel Episcopo constituta.

Sicuti permutari etiam non potest pensio cum
benefitio, neq; alio renunciare sine Summi
Pontificis auctoritate, Quia cū, quod nihil est,
35 non possit cum alio permutari, Ipso facto quòd
quis renunciat pensioni, dum eam permutare
intendit, sequitur extinctio pensionis, Ideò per-
37 mutatio, vel renunciatio alteri prohibetur, vt
copiosè probat *Paulus Roman. cit. loco cap. 7. in q. septimi quæsiti incip. Venio nunc n. 11. et 12. fol. mihi 317. Quam sententiam seq. Caccial. loco cit. q. 14.* Vbi tamen limitat conclusionem procedere, quando pensio esset constituta pro benefitio Ecclesiastico, cum omnibus requisitis;
37 Quia tunc posset fieri permutatio; Sicuti posse
Summum Pontif. aliam similem instituere pen-
38 sionem, quando eam quis renunciat, & alteri
conferre, in cuius gratiam fuerat facta renunciatio, probat *Paul Rom. sub d. n. 12. versic. benè tamen.*

Cuius pensionis quantitas diminui etiam debet,
39 quando redditus beneficij, siue mensæ, super
quibus fuerat constituta, notabilem passi sunt
diminutionem, siue propter bellū, aut pestem,
siue propter noua vectigalia, impositiones, decimas, aut pontium refectiones, pedagia, & similia onera, ac caritatiua subsidia, a Summo
Pontifice, vel Episcopis concessa laicis, & à Sede Apostolica confirmata; Cum decrescentibus
fructibus minui etiam debeat pensio benefitij,
vt tradit *Abb. in c. prohibemus in vlt. col. de censibus, & abundè scribit Caccialup. d. tr. de pension. qu. 15. nu. p. & qu. 16. n. 2. Paul. Rom. loco cit. cap. vltimo per totum,* Vbi plura tradunt fundamenta, quibus probatur assumptum ipsum, ad quos
40 idcirco remittitur Lector; Quamuis pensionē
Ecclesiasticam nō esse obnoxiam aleæ fortunæ,

nec

nec subiacere casui fortuitò probat Alex. de
Neuo consil.63.n. 9. quem sequitur Costa de port.
rata qu. 10. nu. 6.
Vbi verò pensio non fuisset soluta debitis tempo-
ribus pensionario, ea debetur eius hæredibus,
41 non successori in pensione, si illa iterum fuisset
constituta, & alteri cōcessa Gigas d.tr.de pensio-
nibus qu.52.& consil.145.quem sequitur Costa d.
q.10.n.4. E contra tamen pensio maturata de-
42 betur à successore in benefitio, non ab hęredi-
bus beneficiati, qui illam non soluit, Cum pen-
43 sio sit onus reale cohærens benefitio, cap.si quis
laicus 16.q.p.per totū, & q.25. per totū, ac tradit
Caccialup.loco cit.quæst.11.Etiamsi Beneficiatus
mortuus in vita habuisset fructus totius illius
44 anni, vt probat Gigas q.52.n.52. & 55.quē seq.
Caball. consil.160. & Nizol. alleg.39.cap.52.&
55.latè Annens Robert.lib. p. rerū iudic.c.7.pag.
131.& Costa cit. qu. nu.4. Vbi exemplis docet
modū soluendæ, vel debēdę pensionis in vtroq;
casu, pro rata fructuum perceptorum, quam
pro tota summa ad instar vsufructuarij, Rimin.
Iun.consil.624.lib.6.Honded consil.85.nu.13.cum
sequenti lib secundo,& Io.del Castill.tr.de vsufru-
ctu capitulo 79.,& Gratian.lib.3.discept.forens.c.
548.nu 42.cum tribus sequentibus, Vbi conclu-
dit Beneficiatum teneri soluere pensionem pro
45 rata fructuum non pro rata temporis, Gabr.
consil.191.nu 13.cum seq. lib.2. Quæ opinio est
46 fundata in maxima AEQVITATE; Cū pensio
imponatur fructibus, non autem super tem-
pus; Vnde AEQVVM est, vt teneatur, qui per-
cipit fructus, non qui per quantumuis longum
tempus habuit nudum nomen.
Et quia fuit super hac quæstione aliquando dubi-
tatū in Rota circa obligationem successoris in
benefitio; Communis sententia fuit, vt succes-
47 sor teneretur ad pensiones præteritas, quando
Pensionarius diligentiam adhibuit, vt pensio-
nem consequeretur à Prædecessore, vt testatur
Ludouis.decis.507.n.3.cum plur.seq. vbi ita plu-
ries iudicatum fuisse per Rotam tradit.
Et laico etiam potest assignari pensio, quę consti-
48 tuitur, vt plurimum, non in titulum benefitij,
sed in stipendium, vel subuentionem, Bal.in cap.
ad audientiam de rescriptis, Caccialupus loco cit.
49 q. 11.n.2.& q.13.n.p. Quæ pensio idcirco tunc
dicitur quid merè temporale Gigas qu. 7.nu.2.
& q.21.per totum; Et eo casu non vacare, nec
extingui pensionem pensionario milite effe-
50 cto, aut vxorato, cum nō fuerit assignata in be-
nefitium Ecclesiasticum, sed pro offitio, seu
seruitio temporali iam impenso, siue impendē-
do, vt propulsando campanas, vel quid simile,
cap.breui de iureiurando c.p.de vite, & honestate
Clericorum, & c.p.de Cler. non residentibus, ac c.
postulasti de rescript. amplè Caccialup. q. 14. n.2.
51 Et morte Pensionarij extinguitur pensio, non
autem ea vacat ad instar vsufructus §. finitur
Inst.de vsufructu, l.antiquitas C.de vsufr.Gigas de
pens. 12. nu. p.
Et quando pensio gratuita est, dicitur tunc bene-
52 fitium, Et pro ea tenetur pensionarius soluere
decimas impositas, Ita vt ad ratam pensiona-
rius, & benefitij possessor tenerentur ad deci-
mas, non autem duplicatiuè; Aliter sequeretur,
53 quod semel decimatum a proprietario, Iterum
decimaretur ab vsufructuario, idest pensiona-
rio, quod esset absurdū, l.quamquā ff. ad l.falcid.
& cap.Rainucius in vlt. cap.Rainaldus de testam.
Caccialup. qu. 17. nu.6. & 7.cum seq. vbi plura
cumulat exempla, etiam inter Colonum, &
Dominum.
Quæ pensio concedi potest etiam pueris annorū
septem, qui minores ordines idest primam ton-
54 suram suscipere possunt ex dispositione cap.
nullus à contrar. sensu, & ibi Glo. de tempor. ord.
lib.6.& tradit Gigas. q. 13. n.3.qui seq.n. scribit
55 vidisse cum dispensatione Summi Pontificis
concedi pēsionem etiam puero annorum tan-
tum quattuor; Et licet huius Canonis disposi-
tio reuocata videatur per Sacrum Tridēnt. Con-
56 cil.de reformatione sessione 23.c. 4.fol. 203. Vbi
cautum fuit, prima tonsura non posse initiari
eos, qui Sacramentum confessionis non susce-
perint, & fidei rudimenta edocti non fuerint,
quiq; legere, & scribere nesciant, Prout seq;
cap.6.disponitur nullum prima tonsura initia-
57 tum, aut etiam in minoribus ordinibus consti-
tutum ante decimumquartum annum, benefi-
tium posse obtinere, Tamen verè non dicitur
reuocata, cum Sacrum Concilium loquatur de
58 benefitijs, & nihil innouet respectu pensionū,
quæ non dicuntur Ecclesiastica beneficia, vt
fuit supra explicatum, Ita expressè scribit Gra-
tian. lib. 2. discept.forens. cap.397.nu.18.Quam
ætatem annorum quattuordecim, sufficientem
59 etiam esse ad Canonicatum obtinendū in Ca-
thedrali, Vel Collegiata tradit Glo.in cap.Si eo
tempore de rescriptis lib.6. verbo ætatem; Ab be-
60 nefitiū verò Curatum, ætatem annorū 25. re-
quiri habetur in c. cū in cunctis de electione, Ro-
61 ta decis. 324. in nouiss. Ad Episcopatum autem
requiritur ætas annorum 30. d. cap.cum in cun-
ctis, & in cap. Presbyter 78.distinct. latè Gigas d.
tr. de pensionibus qu. 13.
Priuatus verò benefitio ob non solutam pensio-
62 nem, non tenetur ad decursas pensiones, vt
probat Gigas d.tr. q. 76. n.3.cum seq. quem seq.
Gratian. lib.p. discept.forens. cap.152. nu.19. ac
lib.4.cap.617.nu.34. Vbi ita iudicatum iterum
fuisse per Rotam testatur, reprobata opinione
Pechi de benef.& pension.cap.11.n 8.versic.deci-
63 mo ampliatur, In qua materia pensionis nō ad-
mittitur compensatio, vt in materia alimento-
rum, vel in causa victuali, l.in ea qua C.de com-
pensat., & l. ob negotium, vbi Glo & Bar.eodē tit.
& latè probat Surd. de Alim.tit.8.priuileg.53.n.
5.& 8.Monald.consil.52.nu. 4. Grass. de except.
cap. 16. nu. 64. quos sequitur Gratian. lib.4.cap.
728. nu. 32. cum plur.seq.
Neq; omittendum est; pensionem censeri extin-
ctam, si Pensionarius ascēdat ad summum gra-
64 dum Pontificatus, Prout omnia alia benefitia,
quæ

65 quæ possidebat, vacare certum est, & probat *Gabriel consil. 200. lib. 2. Gratian. lib. 2. discept. forens. cap. 296. nu. 11. cum tribus seq.*

SVMMARIA.

Iuramentum in litem præstatur Accusatori, siue Actori, vbi reus dolosè, vel violenter egit num. 1. etiamsi non adesset difficultas probationis nu. 13.

Iuramentum huiusmodi habetur pro plena probatione, etiam ratione interesse nu. 2.

Iuramentum hoc, in quibus casibus admittatur remissiuè nu. 3. & 4.

Iuramentum in litem præstatur etiam ob latam culpam nu. 5.

Iuramentum etiam affectionis præstatur nu. 6.

Condemnatus ex tali iuramento tenetur ad quantitatem iuratam nu. 7. contra nu. 8. & 11.

Debitor morosus tenetur ad id, quod debet cum legitimis vsuris nu. 9. & 12.

Occupator dolosus tenetur ad omne interesse, etiam affectionis nu. 10.

L. si quando C. de vi requirit dolũ rei conuenti nu. 14.

In dubio allegans non habere probationes, tenetur hoc probare nu. 15.

Probationes sunt Iudici arbitraria nu. 16.

Probatio plena requiritur ad docendum, quod quid per vim factum fuit nu. 17. nisi clandestinè, vel dolosè factum fuisset, Quia tunc constito de clandestinitate, statur eius iuramento circa quantitatem, ac qualitatem verum nu. 18.

Dolus, siue metus in dubio non præsumitur nu. 19.

Metus reuerentialis erga Virum, vel Patrem, non sufficit ad rescissionem contractus nu. 20. & 22. & 23. nisi præcedeat verbera, vel minæ nu. 21.

Metus non præsumitur in donatione facta in Acie, vbi aliter non probetur nu. 24.

Dolosè is dicitur agere, qui spreto Iudicis præcepto aliquid contra illud fecit nu. 25.

Dolosus dicitur, qui aliud simulat, aliud agit n. 26. 27.

Dolus ab effectu cognoscitur, vt arbor à fructibus nu. 28. 29.

In dolo is dicitur esse, qui indebitè sequestrat fructus, vel pecuniam, aut aliam rem nu. 30.

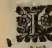
In dolo esse quis dicitur, qui in precibus tacuit exprimenda, & tacenda expressit nu. 31.

In dolo est, qui alienam rem à non Domino scienter emit nu. 32. eamque vilissimo pretio emit nu. 33.

Dolus semper inest in mendacio nu. 34.

Debitor soluendo debitum cum vsuris, liberatur, etiamsi in plus per iuramentum in litem esset condemnatus,

Cap. CXXXXII.

Vramentum in litẽ præstatur Actori, siue Accusatori loco probationis rei, & cuiuscunq; eius damni, & in-
1 teresse, quando reus violenter, vel dolosè egerat, In tantum, vt probet omnia, quę essent; Cum iuramentum habeatur pro plena
2 probatione in eius propria causa *toto tit. ff. & C. de in litem iur. & per cap. fin. quod metus causa, & per l. si quando, & ibi Plotus nu. 869. cum seq. C. vnde vi,* Vbi materiam hanc latissimè, & ad
3 Saturitatem examinat, dum etiam tradit omnes casus, in quibus hoc iuramentum præstari potest, & quod quotiescunq; dolus malus alicuius in faciendo interuenit, præstari posse con-
4 cludit, *nu. 4. & nu. 764. & 768.* Prout in tutela, cura, causis Ecclesiasticis, & causa pia, hospitalium, & vniuersitatum posse etiam ob latam
5 culpam iurare in litem probat ibidem *Plotus*
6 *nu. 767.* Qui etiam iuramentum affectionis pręstari tradit *nu. 870.* Idest, rem sibi fuisse charam centum aureis, quamuis decem tantum communiter valeret.

Hinc queritur, an condemnatus in centum virtute iuramenti in litem, Eo quia pignus valoris viginti non restituit, teneatur ad centum, An verò soluendo viginti liberatus dicatur, Et ad quantitatem iuratam teneri condemnatum re-
7 spondit *Marcianus I.C. in l. si fundus §. in vendicatione ff. de pignoribus*; Cum iam semel causa, siuè condemnatio transiuerit in rem iudicatam, vt exponit ibidem *Glo. in verbo ad condemnationem §. si pluri loco relato*.

De AEQVITATE tamen contrarium statuendũ est, cum humanius sit, non amplius eum, quam quod re vera debet, dando hypothecam liberare, vt explicat *Tex. in eadem l. si fundus, §. si plures ff. de pignor. Vbi idem I. C. subtilitatem legis appellat conseatã in mem rato §. in vendicatione.*

Distinguitur enim inter debitorem, & occupato-
8 rem rei alienæ, Quia debitor non soluendo tenetur tantum ad id, quod debet cum legiti-
9 mis vsuris; Possessor verò, siue occupator contumax ad omne interesse etiam affectionis te-
10 netur, vt apertè decidit *Tex. in l. si inter colonũ §. fin. ff. eodem tit. de pignor. & ibi Glo. verbo, quã debet Bar. in d. l. si fundus, § si pluris,* Vbi scribit
11 de AEQVITATE non debere exigi ab ipso debitore, quod plus est debito, licet in eo sit cõdemnandus debitor; Faciunt tradita per *Baldũ in ad l. si traditio nu. 12. cum seq. ff. de actionibus empti*, Vbi tamen ponit exemplum de eo, qui equũ emit cum necessitatem haberet eundi ad Exercitum; Et quia venditor illum non tradidit, oportuit alium emere equum cariori pretio, Tunc ob illud interesse impeditur purgatio
12 moræ, & tenetur venditor ad omne interesse emptori, *arg. l. si in lege §. colonus ff. locati*.

Quod iuramentum præstatur etiam, quando non adesset difficultas probationis, Vbi reus con-
13 uentus esset in dolo, vt copiosè probat *Plotus loco cit. n. 70. versic. sed vbi esset*, dum inquit beneficium, siue remedium hoc non competere ex *d. l. si quando*, quę requirit dolum rei conuen-
14 ti, & difficultatem probationis ex parte actoris, Sed vigore *l. nummis ff. de in litem iurando, vt testatur Alex. & Ias. in l. in actionibus eod. tit.*

Et licet in dubio dicens veritatem aliter habere
15 non posse, teneatur istud probare, vt per *Oriãnum in cap. quoniam verba testium depositiones num. 44. de probationibus*; Tamen cum materia probationum sit arbitraria, & consistat in arbitrio Iudicis, *latè Surd. decis. 105. n. 13. post Dec. consil. 650. & Menoch. de arbitr. casu 90. n. 5.* vbi declarat, quomodo hoc sit intelligendũ, pote-
16 rit Iudex ipse arbitrari, an iuramentum sit deferendum, vel ne, Et sic, an veritas possit aliter probari, nec ne, inspecta qualitate personarũ, negotij, temporis, & loci, vt habetur *in d. l. si quando, & l. 3. vbi tamen magis scire potes ff. de testibus, & latè probat Plotus in d. loco nu. 39.*

Ad docendum verò quidquid per vim factum
17 fuerit, requiritur plena probatio *Tex. in d. l. si quando, & vbi Plotus num. 60.* Nisi clandestinè hoc factum fuisset, quia tunc constito de furto
18 facto à Titio præstatur iuramentum in litem circa probationem quantitatis, & qualitatis rerum furto subtractarum, vt scribit *Plotus dicto loco nu. 129.*

In dubio verò metus, & dolus non præsumuntur,
19 nisi probentur *Tex. in l. Interpositus, vbi Bal. & alij C. de transactionibus*, Et metus reuerentialis
20 ad contractũ rescindendum non sufficit; ex eo quod dicatur contractus initus inter Virum, & Vxorem, Patrem, & Filium, Prelatũ, & Clericum, vel Dominum, & seruum, seu alios, qui-
21 bus debetur reuerentia, Nisi precedant verbera, vel minæ, & probentur *Boer. decis. 100. n. 11. & 12. versic. his habitis*. Quia sola præsentia
22 Patris nõ causat iustum metum, vt probat *Cagnol. in l. in omnibus causis n. 8. versic. circa secundum ff. de reg. iur.* Neq; etiam sufficit solus reue-
23 rentialis metus ad rescindendum contractum vxoris, aut filij, subditi, ac similium, vt explicat *Boer. cit. decis. 100. nu. 11. & 12. & post alios multos tradit Plotus in all. l. si quando nu. 78. Qui seq. nu. 79.* subijcit, quod sub prætextu, quod donatio, siue renunciatio facta fuerit in Castro, vel
24 Iurisdictione donatarij, siue alterius contrahentis, non præsumitur facta metu, alio non probato, *Alex. consil. 157. nu. 7. & 8. lib. p.*, & ita respondisse in causa valoris aureorum octomille testatur *Plotus loco relato nu. 79.*

Dolo autem esse dicitur, qui spreto præcepto,
25 ne aliquid faceret, illud fecit *l. ait Prætor §. si quis particeps ff. de his qui in fraud. cred. l. vtilis §. penult. ff. de lega. præstand. l. fundum C. de rei vendic. Alex. consil. 73. col. p. lib. 3. Cran. consil. 193. nu. 6. quos sequitur Plottus loco relato sub n. 159. versic. sic, & dicitur.*

Prout dolosus appellatur, qui aliud simulat, aliud
26 agit, *l. p. §. dolũ ff. de dolo*, Vbi Vlpianus ait, dolum esse omnem caliditatem, fallatiam, machinationem ad circonueniendum, fallendum, &
27 decipiendum alterum adhibitam, Et sic vnum agendo, & aliud simulãdo *Glo. in l. 2. ff. de crim. Stellio. Porrus in eius fasciculo §. futura n. 4. fol. 252. Idem Porrus responso primo ad decretum, in quibus casibus criminaliter procedi nõ potest regis-tratum post Ponzinibium in tr. oculus Principis, Ludouici Canacij fol. mihi 180.* Doiusq; ab effectu
28 cognosci tantum potest, sicut cognoscitur arbor ex fructibus, vt probat *Berg. tr. de dolo lib. 4. tit. de probatione doli nu. 18. & 19.* Cum aliter
26 cognosci non possit, nisi ex perspicuis circonstantijs, & præsumptionibus, vt tradit *Glo. in l. dolum. C. de dolo*.

In dolo esse propterea dicitur is, qui indebitè se-
30 questrat fructus, siue proprietatem, vel pecuniam alienam, *l. si quis oleũ ff. de dolo*. Quemadmodum in dolo, siue fraude equè dicitur esse,
31 qui in precibus, vel alia cedula, tacuit exprimenda, & tacenda expressit ad proprium commodum, & alterius deceptionem, *Alba consil. 68. lib. p. Dec in l. generaliter nu. 2. ff. de reg. iur. quos sequitur Felic. allegat. 150. nu. 8. par. 2.*

Prout in dolo esse dicitur is, qui rem alienam scienter à non Domino emit *l. si quis cum sciret ff. pro empto, Surd. decis. 225. nu. 21. & Fontanella tr. de pactis nuptial. lib. p. claus. 4. glo. 26. nu 80. cũ*
32 *seq.* Item, qui vilissimo pretio rem emit, & sic de enormissima constat læsione, quia tunc ex
33 ea dolus re ipsa resultat *Consu. lib. 3. comët. iur. tit. de Thesaur. c. 4. litt. A. fol. mihi 143. Porrus in d. pr. responso fol. 180. post Cran. consil. 29 sub nu.*
34 5. Item quando mendacium intercessit, quia tunc dolus ex eo oriri dicitur, *l. seruus §. si persuaserit ff. de dolo, Hector Felic. al. 9. nu. 14. p. p.*

SVMMARIA

Iuramentum suppletiuum datur, quando quis semiplenè probauit nu. 1. & 45. cum seq.

Iuramentum hoc conceditur ex ÆQVITATE n. 2.

Iudæo, ac alijs personis infamibus non competit remedium suppletorium nu. 3. lim. 0. nu. 11. & 12.

Iudæus in rigore est iudicandus nu. 4. contrarium n. 5.

Iudæi, & Infideles dicuntur infames nu. 6. & 7.

Iudæo, vel alio infame instituto hærede potest impugnari testamentum per coniunctum præteritum n. 8. & 9.

Iudæus dicitur testis inhabilis, & examinatus non probat semiplenè nu. 10.

Iuramentum suppletorium deferri nequit in 37. casibus de quibus remissiuè num. 13. cum pluribus seq. vsq; ad nu. 44.

Iuramentum suppletorium defertur actori, qui scripturam exhibuit, cuius probatio resultat ex comparatione litterarum nu. 47.

Probatio semipl. resultat ex fuga rei à loco, in quo officiũ exercabat, & respõdere idcirco recusauit n. 48.

Confessio extraiudicialis probatur per duos testes integros, & tunc huiusmodi confessio releuat semiplenam probationem nu. 49.

Actor, vbi semiplenè probauit eius intentionem, Reus verò illius exceptionẽ pariter semiplenè, quæ sunt incompatibiles, non defertur tunc iuramentũ n. 50.

Iuramentum suppletorium defertur tantum Actori nu. 51. limitatur nu. 53. sed hoc remittitur Iudicis arbitrio nu. 52.

Iuramentum præstatur tàm actori, quàm reo, sed ei semper qui melius est informatus nu. 54.

Iuramentum prædictum præstatur, vel ipso actu sententiæ, vel antè nu. 55.

Instrumenta de nouo reperta sufficiunt ad retardandam sententiam latam mediante iuramento præstito in suppletorium nu. 59.

Testes de nouo reperti idem operantur, vbi cessaret timor subornationis nu. 57. & 58.

Iudæus, qui iurauit pro obseruatione contractus, tenetur seruare iuramētū, alias punietur n. 59. & 60

Iudæi ligantur communibus legibus nu. 61.

Iuramentum suppletorium in defectum probationum deferri an possit Iudæis. Cap. CXXXXIII.

PRosequendo materiam iuramēti, Tritum est in supplementū semiplenæ probationis dari iu-
1 ramentum necessarium, quod suppletorium nuncupant, quādo quis semiplenè probauit *l. in bona C. de rebus creditis, & cap. vlt. §. sanè, & ibi, glo. ff. de iureiur. vt concludunt omnes in l. Admo-*
2 *nendi ff. de iureiur.*, Quod remediū ex AEQVITATE cōcedi tradit *Bal. in c. 2. in fi. de gradibus success. in feudis, & ibi glo. & expressè probat Curt. Iun. in repet. d. l. Admonendi n. 274. fol. 229. & Ias. nu. 114. propè finem in prima lectura.*

Non tamen competit hoc remedium Iudæo, nec Vsurario, neq; alijs personis infamibus de facto, etiamsi semiplenè probassent eorum inten-
3 tionem, & hoc duplici fundamēto. Primo, quia in causa Iudæi seruari debet merus rigor iuris,
4 non AEQVITAS *glo. not. in cap. 2. de Iudæis, & probat Ias. in d. in l. Admonendi sub nu. 114. ac in l. si insulam col. fin. ff. de verb. oblig. Marsil. sing. 41. quos sequit. Alex. Trentacinq. lib. p. var. resol. tit. de Constitut. resol. 3. sub nu. vers. Hine etiam infertur verbo hoc iuramentum.* Et in his terminis non præstandi iuramentum Iudæis in supplemētum probationum *Plott. in l. si quando nu. 688. Surd. cons. 122. nu. 8. Natta consil. 394. nu. 12. & consil. 620. nu. 4. & 20. Marquis de Iudæis p. 2. cap. 5. nu. 5. Seraphin. priuil. iuram. 123. nu. 6. & Priuileg. 33. nu. 204. quos sequitur Gratian. lib. 5. discept. forens. cap. 842. nu. 5. & 8. cum seq.* Quamuis communiorem esse sententiam, quod in causa Iudæorum etiam seruetur
5 AEQVITAS, amplè probauimus supra in *cap. 140. nu. 15.* licet contrariam sententiam veriorem esse satis superq; ibidem *plur. seq. num. probauerimus.*

Secunda ratio, & præcipuè ea esse videtur, quod Iudæus, & Infidelis censentur infames saltem
6 infamia facti, Quippe etiam infamia iuris, cum
7 Iudæi sint publici feneratores, vt tradit *Bal. in l. qui accusare C. de edendo, & probat Caccialup. in cit. l. Admonendi sub n. 256. vers. vigesimooctauo fallit in Iudæo ff. de iureiur. Gratian. d. c. 842. n. 8.*
8 Instituto enim hærede feneratore, videtur institutus infamis *l. improbū C. de infamibus*, & dicitur instituta turpis persona ad finē, vt testa-
9 mentum possit impugnari per præteritum, *vt per l. fratres C. de inoff. testamento, scribit Caccialup. sub d. n. 156. post Ant. de Butrio in c. Raynu-*
10 *cius de testam.* Stante igitur tali infamia, sicut Iudæus esset testis inhabilis, nec examinatus semiplenè probaret, Ita iuramentū in supplemētū ei deferri nequit *arg. Tex. in l. qui testā §. mulier ff. de testā. not. Bal. in l. qui accusare C. de eadē. da, Caccialupus in d. l. admonendi nu. 156. & 163. ac Ias. nu. 104. cum plur. seq. ff. de iureiur.*

Qui tamen Caccialupus loco relato in fine distinguit hoc pacto; Vel agit Iudæus, siue Infidelis contra Christianum, Vel contra Iudæum, siue Infidelem; si contra Christianum, non potest ei
11 deferri iuramentum in supplementum, Si verò contra Infidelem, admittitur ad iurandū
12 iuxta *not. in l. Quoniam de hæreticis*; Quā distinctionem etiam facit ibidem *Curt. Iun. n. 72. in fine, Hos sequitur Seraphin. d. priuileg. iuram. 33. n. 173. cum tribus seq. Crau. consil. 73. nu. 24. & nouiss. probat Gratian. cit. cap. 842. nu. 6. & 7.*

Prout conclusionem ipsam, viz. quod non possit deferri iuramentum in supplementum proba-
13 tionum, limitat *Caccialupus in trigintaseptem alijs casibus loco relato à n. 136. versic. Ratio circa dictorum casuum vsq; ad nu. 166.* Inter quos præsertim summatim recensentur infrascripti, Et primò, quando à lege, vel statuto requiruntur probationes indubitatæ, vel euidentissimæ, aut legitimæ, quia tunc non est locus
14 delationi iuramenti, Secundò, quando vnus testis deponeret contra consuetudinem rei, Ter-
15 tio non defertur in probatione mandati, licet
16 præcederet depositio vnius testis, Quartò quādo quis probare vellet denegatam iustitiam,
17 Et sic contra Offitialem tempore Syndicatus, quæ tamen limitatio non procederet sine difficultate, quādo stat præsūptio pro Offitiali in eo facto, vt tradit *Caccialup. d. loco n. 140.* Quintò circa probationem læsionis a minore pro-
18 positam, Sextò, quando quis, vt probare præs-
19 criptionem, Septimò, quando probatio esset adiecta actui in modum conditionis, Octauò, quando probatio semiplena resultaret ex vni-
20 co teste non reddente rationem sui dicti, vel aliquam exceptionem, siue defectum habente,
21 Et in hoc, aut testis fides attenuata diceretur per contrarias probationes, siue præsumptiones, Aut ex dispositione statuti testium certus numerus requiratur; Et in hoc quando comprehendatur testimonium mulieris scribit *Cac-*
22 *cialup. nu. 163.* Nonò, quando petens iuramentum in supplementum esset nimis facilis, &
23 promptus ad iurandum, Decimò, quando talis iurare satagens repelleretur a testimonio, si in
24 testem produceretur; Vndecimò non defertur fideiussori agenti contra principalē ad recupe-
25 rationem pecuniæ, quam soluisse pro eo affir-
26 mat; Duodecimò, in causis criminalibus, quia

P cum

cum requirantur probationes luce meridiana
clariores, non sufficit iuramentum in supple-
27 mentum. Decimotertio non procedit conclu-
sio in causis famosis ciuiliter intentatis,
28 Decimoquartò non procedit conclusio in cau-
sis arduis,& magnis, cum hoc iuramētnm sup-
pletorium deferatur tantum in causis parui,
vel modici præiuditij, vt explicat *glo. ibi verbo*
extracto circa medium, quæ tales dicūtur habita
ratione qualitatis personarum. Decimoquintò
fallit in causis, in quibus agitur de probatione
testameenti, vel alterius vltimę voluntatis, De-
29 cimosextò, quādo agitur in Iudicio, in quo per
negationem cadit incrementum, vt duplū &c,
30 Decimo septimo vbi petitur pęna cōmissa. De-
31 cimooctauo in causa matrimoniali, Itē in cau-
32 sis benefitialibus, Decimonono non defertur
33 tale iuramentū spurio, Vigesimo non procedit
quando aduersario obijcitur dolus, Vigesimo-
34 primo fallit, quando petens iuramentum solū
habet præsumptionem, siue coniecturam pro
35 se, non autem semiplenam probatiquem, Vi-
gesimosecundò, quando agitur de donatione,
36 Vigesimotertio limitatur conclusio in cessio-
37 nario, quando agit ex iure cesso, Vigesimo-
quarto non procedit in Iudice, siue alio Offi-
ciali, dum attestatur de commissione sibi fa-
38 cta, Vigesimoquintò in probando consuetudi-
39 nē, Vigesimosextò, quando agitur de proban-
40 do errorem instrumenti, Vltimo, quando quis
iracundia motus, laccrauit, aut concremuit in-
41 strumentum, siuè scripturam debiti, quia tūc
probare tenetur debitum per testes, non per
iuramentum suppletorium, vt explicat *Caccia-*
lupus nu. 165.

Addo ego, quod neq; etiam defertur tale iura-
42 mentum in probatione dominij, vt scribit *Ias.*
in d. l. admonendi nu. 296, *vers. Trigesimoprimo,*
Crau. cons. 157, *rubr.* 13. *post mediū, quos sequitur*
Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 526. *nu.* 17. Qui
auctor in cap. 537. *nu.* 6. probat huiusmodi iura-
mentum præstari hæredibus creditoris super
43 prælatione temporis per *Seraphinū decis.* 879.
nu. 8. Prout deferri etiam mulieri in supple-
mētum, si petat dotem ex verbis enunciatiuis,
descriptis in instrumento inter alios celebra-
44 to tradit *Card, Mant. de tacit, & ambig. lib. 2. tit,*
6. n. 15. in fine, quem sequitur Gratian. lib. 4. cap,
739. *nu.* 8.

Et quia semiplena probatio diuersimodè sumi-
tur, vt puta per depositionem vnici testis om-
ni exceptione maioris, & causam dicti expli-
cantis, quo casu deffertur iuramentum supple-
45 torium, *l. Theopompus ff. de dote praleg.* subijcit
etiam ibidem *Glo. Verbo exacto*, alios terminos
46 semiplenæ probationis, Vlz. quando creditor
per scripturam domesticam, alijs coniecturis,
siue probationibus adminiculatam, probauit
eius creditum, Quia tunc semiplenam inducit
probationem, *l. instrumenta C. de probationib. Ias.*
in d. l. admonendis nu. 76. *cum plur. sequent.*, Idem
quando per comparationem litterarum fit
47 probatio ex qua non plena, sed qualis, qualis
sumitur fides *§. si verò omnes moriātur, & §. seq.*
in Auth. de fide Instrumentorum; Idem per fugā
rei, qui debuit ibi respondere, vbi offitium ges-
sit *§. super hoc, & §. si quis antē in Auth. de collat.*
48 *Ias. in d. l. admonendi nu.* 88. *cum seq. plur.*

Quoniam verò amplissimè materiam huius legis
examinant ibidem Scribentes, & præsertim
etiam *Maranta in eius praxi, fol.* 404. *nu,* 4. *Mus-*
catel. pariter in eius praxi fol. 180. *nu,* 23. *Affl. de-*
cis. 164. dum proponit quæstionē, quando duo
testes singulares deponunt de confessione ex-
traiuditiali debitoris, quæ per duos contestes
49 debet probari ad semiplenam probationem
inducendam, *Fab. de Anna in obseru.* 3. *in fine re-*
gistr. post collect. ac Viuius decis. 108. *&* 381. *The-*
saur. decis. 93. *Gratian. decis. Marchia* 36. *Polyd.*
Ripa singul. obser. 266. *& Senator Bell, tr. de bis*
qua incunt. fiunt cap. 114. *lib. p.*

Propterea ad eos remittitur Lector, apud quos
contingentes casus deligere poterit.

Non tamen omittitur, quod si actor plenè eius in-
tentionem probauit; Reus verò suam excep-
tionem semiplenè, Et probatio, atq; exceptio
50 sunt inter se incompatibiles, tunc non defer-
tur iuramentum suppletorium, vt concludit
Cepel. Tolos. decis. 49. *& tradit Ricc. coll.* 380. *in*
fine, Quod actori tantum defertur, non reo, vt
51 probat *Ias. d. loco nu.* 118., Quamuis contrariū
52 voluerit *Azo. vt explicat ibidem Ias.* Qui tandē
concludit hoc remissum esse Iudicis arbitrio
53 inspecta qualitate causæ, & personarum *cap. si.*
de iureiurando; Si tamen ageretur de probanda
quantitate fructuum, quod tunc iuramentum
deferri debeat de re meliusinformato, non ac-
54 tori tradit *Glo. in §. si verò pecunia in Auth. de*
nuptijs verbo iureiur. col. 30. *Ias. cit. n.* 118. *in fine*
55 Et quod iuramentum præstandum sit, vel in
ipsa sententia, vel ante eam tradit *Glo. in eadē*
l, admonendi verbo instrumenta prope finem.
56 Per instrumenta tamē de nouo reperta retra-
ctari sententiam latam mediante hoc iuramen-
to, habetur in eodem *Tex. l. admonendi*, Ad quod
propositum Quæritant scribētes, an idem pro-
57 cedat in testibus nouiter repertis, Et affirma-
tiuam tenet *Bart, ibidē, & sequitur Ias. & alij n.*
120. Nisi publicatio aliorum testium timore
58 subornationis impediat istos nouos recipi
testes, vt probant ibidem *Bal, in q.* 3. *Angel. &*
Romanus, quibus tamen aduersantur Alberi-
cus, & cæteri, quos recenset *Ias. in fine.*

Et vbi Iudæus more suo iurauit in contractu, te-
59 netur iuramentū obseruare, alias punitur ra-
tione pænæ, non autem ratione damnationis
60 animæ, cum ea non cadat in Iudæo, *Felin. cons.*
30. *nu.* 21. *& probat Mancin. de effect. iuram. eff.*
p. qu. 7. *nu.* 5. *fol.* 186. *& Seraphin. eodem priuil.*
123, *nu.* 3. *& Tridil.* 67, *nu.* 40. *Decian. tr. crim.*
lib. 5. *cap.* 12. *nu,* 25. *& lib.* 6. *cap.* 12. *nu.* 7. Quia
61 Iudæi ligantur legibus communibus, quo ad
pænas corpoles, & pecuniarias *cit. l. Iudæi C. de*
Iudæis, & diximus supra cad, 140. *nu.* 17. *&* 21,

Secus

secus quo ad spirituales, vt post alios tradit *Far. in qu. 56. nu. 237. cum seq. de testibus.*

SVMMARIA.

Legatarius pro annuo legato non tenetur accipere proprietatem nu. 1. & 4. Contrarium nu. 6. & 20.

Creditore invito, aliud pro alio solui non potest nu. 2. etiam si melius id esset creditori nu. 5. & 24. limitatur nu. 14. quando agitur de casu lucratiuo.

Legatarius non debet onerari difficultatibus nu. 3.

Fratres Mendicantes, vt plurimum sunt incapaces proprietatis nu. 9.

Subui potest materiatũ loca materia eiusdem substantiæ nu. 11. secus ex diuersitate substantiæ nu. 12.

Materia, & materiatum non differunt in genere, nisi sinquta esset irrenocabilis materia in materiatum mutatio nu. 13.

Farina loco frumentum potest tradi in legato, secus in mutuo nu. 15.

Farina propriè non dicitur fructus prædij nu. 16.

Quod tibi non nocet; & alteri prodest, concedi debet nu. 17.

Rem præstare dicitur, qui æstimationem præstat n. 18

Aestimatio vice rei funditur nu. 19.

Viuere posse quis præsumitur per annos quind. nu. 21.

Vniuersitatis, siue capituli vita non potest aliquo modo taxari nu. 22.

Emphyteuta potest à principio soluere Canonem per quindecim annos nu. 23. sed si Dominus moreretur, non potest recuperare solutum nu. 24. Contrarium nu. 27. & 28.

In æstimandis prædijs deducenda sunt expensæ, quæ pro colligendis fructibus fiunt nu. 25.

Fructus considerantur deductis expensis nu. 26.

Dominus directi suspectum habere dicitur anticipatem solutionem Canonis nu. 30.

Dominus directi sicut cogere nequit emphyteutam ad soluendum anticipate Canonem, ita nec cogi potest ad illum recipiendum nu. 31.

Soluere plus dicitur, qui ante diem soluit nu. 32.

Plus qui facit, quam debet, benefacit, quod debet nu. 33. Et laude dignus est nu. 34.

Temporis cursu variari potest interesse nu. 35.

Diuisio incommoda hæreditatis operatur, vt coheredi, siue legatario soluatur æstimatio nu. 36.

Monasterium dicitur Corpus non moriturum nu. 37.

Legatum annuum factum in perpetuum Eccl. vel Ciuitati, debetur vsq; ad annos centum tantum nu. 38. Contrarium nu. 40.

Statuto stante, quod instrumenta executione possint mitti, nulla obstante temporis præscriptione, non possunt exequi post annos centum nu. 39.

Perpetuitatis qualitas se extendit vltra centum annos nu. 41. 43.

Legatum annuum simpliciter factum differt à legato annuo, in perpetuum præstando nu. 42. & 48.

Ecclesia destructa, cui factum fuerit legatum annuum perpetuum, legatum transit ad Sum. Pontif. n. 44. siue ad Eccl. Roman. à qua cessare emanari nu. 45.

Verbum omne in legibus, & testamentis aliquod operari interpretandũ est nu. 46. & etiam in quacunq; materia nu. 47.

Anima cunctis alijs rebus præferenda nu. 49.

Vtilitatem publicam respiciunt legata Eccles. facta num. 50.

Pro solutione, siue extinctione legati annui certæ quantitatis vini, vel similium, An possit hæres tradere legatario, etiam Ecclesiastico, Vineã, siue prædium idoneũ, ex quo Vinum, vel aliud legatum possit recolligere &c. Cap. CXXXXIV.

DEcedente Seio, instituit Titium filium vniuersalem hæredem, atq; legauit fratribus Mendicantibus decem salmas vini annuas, Titius, vt legato satisfaceret, nec molestiam singulis annis sentiret in transmittendo vinum legatarijs, obtulit eisdem assignare boná vineam, ex qua commodè quantitatẽ vini legatam consequi possent legatarij, Quam tamen assignatiooem acceptare recusant, Quæritur, an iustè oblatam proprietatem recusare valeant legatarij, cum legati verbis, & executioni instent, vt slz. quotánnis sibi vini quantitas legata tradatur.

Et iure oblationem impugnare videntur legatarij, cum cura cultiuandi vineam spectet ad hæredem, legatarijs autem tantum curam bi-
1 bendi vinum legatum habeant, Namq, aliud pro alio, iouito creditore, solui, aut tradi non posse habetur in *l. 2. §. p. ff. si certum petatur, & copiosè traditum fuit in superiori libro c. 44. nu. p.*
2 Cum ergo certa vini quantitas fuerit annuatim legata Religiosis, eis inuitis non potest hæres proprietatem loco vini assignare.

Præterea cum nullo alio adhibito labore, vel diligentia, vinum recipere tantum debeant legatarij, quatenus loco annui legati proprietatem recipere compellerentur, & culturę vineę, & alijs laboribus, quæ circa culturam bonorũ adhiberi opportet, incumbere tenerentur; cũ non leui eorũ incommodo legatum hoc pacto perciperent legatarij, qui tamen difficultati-
3 bus onerari non debent. *arg. §. quod autem vers. Quemobrem, quod eum, & vers. vndiq; in Auth. de fideiuss. §. sed quia stipulatione inst. de fideic. hered.* Ergo ad receptionem proprietatis, loco annui legati, compelli minime possunt.

Et in specie facit *Tex. in l. talis script. & ibi Dyn.*
4 *Bart. & cæteri ff. de leg. p.* Vbi contra voluntatẽ legatarij non potest hæres loco vineæ tradere pecuniam, ergo è contrario sensu non poterit loco vini tradere vineam hæres, cum creditori minimũ satisfacere dicatur is, qui eo inuito aliud etiam melius pro alio velit soluere *l. vlt.*
5 *ff. de vsu, & habitatione, & §. huic autem inst. de action. l. si mandato meo ff. mandati.*

De AEQVITATE tamen contrarium obseruan-

cum requirantur probationes luce meridiana
clariores, non sufficit iuramentum in supple-
27 mentum. Decimotertio non procedit conclu-
sio in causis famosis ciuiliter intentatis,
28 Decimoquartò non procedit conclusio in cau-
sis arduis, & magnis, cum hoc iuramētum sup-
pletorium deferatur tantum in causis parui,
vel modici præiuditij, vt explicat *glo. ibi verbo*
extracto circa medium, quæ tales dicũtur habita
ratione qualitatis personarum. Decimoquintò
fallit in causis, in quibus agitur de probatione
testamenti, vel alterius vltime voluntatis. De-
29 cimosextò, quãdo agitur in Iudicio, in quo per
negationem cadit incrementum, vt duplũ &c,
30 Decimo septimo vbi petitur pęna cõmissa. De-
31 cimooctauo in causa matrimoniali, Itẽ in cau-
32 sis benefitialibus, Decimonono non defertur
33 tale iuramentũ spurio, Vigesimo non procedit
quando aduersario obijcitur dolus, Vigesimo-
34 primo fallit, quando petens iuramentum solũ
habet præsumptionem, siue coniecturam pro
35 se, non autem semiplenam probationem, Vi-
gesimosecundò, quando agitur de donatione,
36 Vigesimotertio limitatur conclusio in cessio-
37 nario, quando agit ex iure cesso, Vigesimo-
quarto non procedit in Iudice, siue alio Offi-
ciali, dum attestatur de commissione sibi fa-
38 cta, Vigesimoquintò in probando consuetudi-
39 nẽ, Vigesimosextò, quando agitur de proban-
40 do errorem instrumenti, Vltimo, quando quis
iracundia motus, lacerauit, aut concremuit in-
41 strumentum, siue scripturam debiti, quia tũc
probare tenetur debitum per testes, non per
iuramentum suppletorium, vt explicat *Caccia-*
lupus nu. 165.

Addo ego, quod neq; etiam defertur tale iura-
42 mentum in probatione dominij, vt scribit *Ias.*
*in d.l. admonendi nu.*296, *vers. Trigesimoprimo,*
*Cran.cons.*157.*rubr.* 13.*post mediũ, quos sequitur*
*Gratian.lib.*3.*discept.forens.cap.* 526.*nu.*17. Qui
auctor in cap. 537.*nu.*6. probat huiusmodi iura-
mentum præstari hæredibus creditoris super
43 prælatione temporis per *Seraphinũ decis.* 879.
nu. 8. Prout deferri etiam mulieri in supple-
mẽtum, si petat dotem ex verbis enunciatiuis,
descriptis in instrumento inter alios celebra-
44 to tradit *Card, Mant. de tacit, & ambig. lib.*2.*tit,*
6.*n.*15.*in fine, quem sequitur Gratian. lib.* 4. *cap.*
739. *nu.* 8.

Et quia semiplena probatio diuersimodè sumi-
tur, vt puta per depositionem vnici testis om-
ni exceptione maioris, & causam dicti expli-
cantis, quo casu deffertur iuramentum supple-
45 torium, *l. Theopompus ff. de dote praleg.* subijcit
etiam ibidem *Glo. Verbo exacto*, alios terminos
46 semiplenæ probationis, Viz. quando creditor
per scripturam domesticam, alijs coniecturis,
siue probationibus adminiculatam, probauit
eius creditum, Quia tunc semiplenam inducit
probationem, *l. instrumenta C. de probationib. Ias.*
*in d.l. admonendis nu.*76.*cum plur. sequent.*, Idem
quando per comparationem litterarum fit
47 probatio ex qua non plena, sed qualis, qualis
sumitur fides *§. si verò omnes moriãtur, & §. seq.*
in Auth. de fide Instrumentorum; Idem per fugã
rei, qui debuit ibi respondere, vbi offitium ges-
sit *§. super hoc, & §. si quis autẽ in Auth. de collat.*
48 *Ias. in d.l. admonendi nu.*88.*cum seq. plur.*

Quoniam verò amplissimè materiam huius legis
examinant ibidem Scribentes, & præsertim
etiam *Maranta in eius praxi, fol.*404.*nu,*4.*Mus-*
catel. pariter in eius praxi fol, 180.*nu,*23.*Affl. de-*
*cis.*164. dum proponit quæstionẽ, quando duo
testes singulares deponunt de confessione ex-
traiuditiali debitoris, quæ per duos contestes
49 debet probari ad semiplenam probationem
inducendam, *Fab. de Anna in obseru.*3.*in fine re-*
gistr. post collect. ac Viuius decis. 108. *&* 381. *The-*
saur. decis. 93. *Gratian. decis. Marchia* 36. *Polyd.*
Ripa singul. obser. 266. *& Senator Bell, tr. de his*
quæ incont. fiunt cap. 114. *lib. p.*

Propterea ad eos remittitur Lector, apud quos
contingentes casus deligere poterit.

Non tamen omittitur, quod si actor plenè eius in-
tentionem probauit; Reus verò suam excep-
tionem semiplenè, Et probatio, atq; exceptio
50 sunt inter se incompatibiles, tunc non defer-
tur iuramentum suppletorium, vt concludit
Cepel. Tolos. decis. 49. *& tradit Ricc. coll.* 380. *in*
fine, Quod actori tantum defertur, non reo, vt
51 probat *Ias. d. loco nu.* 118., Quamuis contrariũ
52 voluerit *Azo. vt explicat ibidem Ias.* Qui tandẽ
concludit hoc remissum esse Iudicis arbitrio
53 inspecta qualitate causæ, & personarum *cap. si.*
de iureiurando; Si tamen ageretur de probanda
quantitate fructuum, quod tunc iuramentum
deferri debeat de re melius informato, non ac-
54 tori tradit *Glo. in §. si verò pecuniæ in Auth. de*
*nuptijs verbo iureiur. col.*30.*Ias. cit. n.* 118. *in fine*
55 Et quod iuramentum præstandum sit, vel in
ipsa sententia, vel ante eam tradit *Glo. in eandẽ*
l, admonendi verbo instrumenta prope finem.
56 Per instrumenta tamẽ de nouo reperta retra-
ctari sententiam latam mediante hoc iuramen-
to, habetur in eodem *Tex. l. admonendi*, Ad quod
propositum Quæritant scribẽtes, an idem p ro-
57 cedat in testibus nouiter repertis, Et affirma-
tiuam tenet *Bart, ibidẽ, & sequitur Ias. & alij n.*
120. Nisi publicatio aliorum testium timore
58 subornationis impediat istos nouos recipi
testes, vt probant ibidem *Bal, in q.* 3. *Angel. &*
Romanus, quibus tamen aduersantur Alberi-
cus, & cæteri, quos recenset *Ias. in fine*,

Et vbi Iudæus more suo iurauit in contractu, te-
59 netur iuramentũ obseruare, alias punitur ra-
tione pænæ, non autem ratione damnationis
60 animæ, cum ea non cadat in Iudæo, *Felin. cons.*
30.*nu.* 21. *& probat Mancin. de effect. iuram. eff.*
p. qu. 7. *nu.* 5. *fol.* 186. *& Seraphin. eodem priuil.*
123. *nu.* 3. *& Pridsl.* 67. *nu.*40. *Decian. tr. crim.*
*lib.*5.*cap.*12.*nu,*25. *& lib.*6.*cap.* 12.*nu.*7. Quia
61 Iudæi ligantur legibus communibus, quo ad
pænas corpoles, & pecuniarias *cit. l. Iudæi C. de*
Iudæis, & diximus supra cad. 140.*nu.*17. *&* 21,

Secus

fecus quo ad fpirituales, vtj poft alios tradit *Farin.qu.56.nu.237.cum feq.de ceffibus.*

SVMMARIA.

Legatarius pro annuo legato non tenetur accipere proprietatem nu. 1.& 4. Contrarium nu.6.& 20.
Creditore inuito, aliud pro alio folui non poteft nu. 2. etiam fi melius id effet creditori nu. 5.& 24.limitatur nu.14.quando agitur de cafu lucratiuo.
Legatarius non debet onerari difficultatibus nu. 3.
Fratres Mendicantes, vt plurimum funt incapaces proprietatis nu. 9.
Solui poteft materiatū loco materia eiufdem fubftantiæ nu.11.fecus ex diuerfitate fubftantiæ nu. 12.
Materia, & materiatum non differunt in genere, nifi fequta effet irreuocabilis materiæ in materiatum migratio nu. 13.
Farina loco frumentum poteft tradi in legato, fecus in mutuo nu. 15.
Farina propriè non dicitur fructus prædij nu. 16.
Quod tibi non nocet; & alteri prodeft, concedi debet nu. 17.
Rem præftare dicitur, qui æftimationem præftat n.18
Aeftimatio vice rei fungitur nu. 19.
Viuere poffe quis præfumitur per annos quind.nu.21.
Vniuerfitatis, fiue capituli vita non poteft aliquo modo taxari nu. 22.
Emphyteuta poteft à principio foluere Canonem per quindecim annos nu. 23. fed fi Dominus moreretur, non poteft recuperare folutum nu.24. Contrarium nu. 27. & 28.
In æftimandis prædijs deducenda funt expenfæ, quæ pro colligendis fructibus fiunt nu.25.
Fructus confiderantur deductis expenfis nu.26.
Dominus directi fufpectum habere dicitur anticipatam folutionem Canonis nu. 30.
Dominus directi ficut cogere nequit emphyteutam ad foluendum anticipate Canonem, ita nec cogi poteft ad illum recipiendum nu.31.
Soluere p.us dicitur, qui ante diem foluit nu. 32.
Plus qui fac t, quam debet, benè facit, quod debet nu. 33.Et laude dignus eft nu. 34.
Temporis curfu variari poteft intereffe nu. 35.
Diuifio incommoda hæreditatis operatur, vt coheredi, fiue legatario foluatur æftimatio nu. 36.
Monafterium dicitur Corpus non moriturum nu.37.
Legatum annuum factum in perpetuum Eccl. vel Ciuitati, debetur vfq; ad annos centum tantum nu. 38.Contrarium nu. 40.
Statuto ftante, quod inftrumenta executiuæ poffint mitti, nulla obftante temporis præfcriptione, non poffunt exequi poft annos centum nu. 39.
Perpetuitatis qualitas fe extendit vltra centum annos nu. 41.43.
Legatum annuum fimpliciter factum differt à legato annuo, in perpetuum præftando nu.42.& 48.
Ecclefia deftructa, cui factum fuerit legatum annuum perpetuum, legatum tranfit ad Sum. Pontif.n.44. fiue ad Eccl.Roman.à qua ceffare emanari nu. 45.
Verbum omne in legibus, & teftamentis aliquod operari interpretandū eft nu.46. & etiam in quacunq; materia nu. 47.
Anima cunctis alijs rebus præferenda nu.49.
Vtilitatem publicam refpiciunt legata Ecclef. facta num. 50.

Pro folutione, fiue extinctione legati annui certæ quantitatis vini, vel fimilium, An poffit hæres tradere legatario, etiam Ecclefiaftico, Vineā, fiue prædium idoneū, ex quo Vinum, vel aliud legatum poffit recolligere &c. Cap. CXXXXIV.

Decedente Scio, inftituit Titium filium vniuerfalem hæredem, atq; legauit fratribus Mendicantibus decem falmas vini annuas, Titius, vt legato fatisfaceret, nec moleftiam fingulis annis fentiret in tranfmittendo vinum legatarijs, obtulit eifdem affignare bonā vineam, ex qua commodè quantitatē vini legatam confequi poffent legatarij, Quam tamen affignationem acceptare recufant, Quæritur, an iuftè oblatam proprietatem recufare valeant legatarij, cum legati verbis, & executioni inftent, vt slz. quotánnis fibi vini quantitas legata tradatur.

Et iure oblationem impugnare videntur legata-
rij, cum cura cultiuandi vineam fpectet ad
hæredem, legatarijs autem tantum curam bi-
1 bendi vinum legatum habeant, Namq; aliud
pro alio, inuito creditore, folui, aut tradi non
poffe habetur *in l.2. §.p. ff.fi certum petatur, &*
copiosè traditum fuit in fuperiori libro c. 44.nu.p.
2 Cum ergo certa vini quantitas fuerit annua-
tim legata Religiofis, eis inuitis non poteft hæ-
res proprietatem loco vini affignare.

Præterea cum nullo alio adhibito labore, vel di-
ligentia, vinum recipere tantum debeant lega-
tarij, quatenus loco annui legati proprieta-
tem recipere compellerentur, & culturę vineę,
& alijs laboribus, quæ circa culturam bonorū
adhiberi opportet, incumbere tenerentur; cū
non leui corū incommodo legatum hoc pacto
perciperent legatarij, qui tamen difficultati-
3 bus onerari non debent. *arg.§.quod autem verf.*
Quamobrem, quod cum, & verf. vndiq; in Auth.
de fideiuff.§.fed quia ftipulatione inft.de fideic.hæred. Ergo ad receptionem proprietatis, loco
annui legati, compelli minime poffunt.

Et in fpecie facit *Tex. in l. talis fcript. & ibi Dyn.*
4 *Bart.& cateri ff de leg.p.* Vbi contra voluntatē
legatarij non poteft hæres loco vineæ tradere
pecuniam, ergo è contrario fenfu non poterit
loco vini tradere vineam hæres, cum credito-
ri minimū fatisfacere dicatur is, qui eo inuito
aliud etiam melius pro alio velit foluere *l. vlt.*
5 *ff.de vfu, & habitatione, & §. huic autem inft. de*
action.l.fi mandato meo ff. mandati.

De AEQVITATE tamen contrarium obferuan-

dum eſt,& ſic poſſe hæredem compellere lega-
tarios ad recipiendam idoneam proprietatem,
6 Ex qua vinum legatum deductis expenſis re-
colligere valeant, quam ſententiam probat
Bal.in l.ſi quis argentum nu.4.& 5.C.de donation,
& ſequitur Caccialupus tr.de penſ. Qu.19.nu.20.
cum ſeq.fol.324.regiſtr.in vol. 13.tracta.p.p.Vbi
nu. 19. ſcribit, Quod ſi decem ſingulò anno de-
7 bentur, ſufficit ſoluere 150. ad redditus perci-
piendos, cum veriſſimiliter ex illis 150. decem
annui percipi poſſint *cap.& veſtras de donat.in-*
ter virum,& vxorem poſt Bal.in all.l.ſi quis argẽ-
tum nu.7.C. de donation. Quam concluſionem
vti valde notabilem, & quotidianam compro-
bat *Pe. Gerard. ſing. 34.* Vbi inquit, hoc quoti-
dianum,& honorabile eſſe fauore eius,qui mu-
8 nificentiam exercet, Et hanc eandem ſenten-
tiam amplecti videtur *Feder. Scottus* vir ſanè
maximę eruditionis quamuis nimis ad carpen-
dum aliorum dicta pronus in *repet. l.2. §. p.nu.*
9 *251.& nu.262.ff.ſi cert.pet.*,Et ſi legatarius nõ
eſſet capax proprietatis, vt pleriq; ſunt fratres
10 mendicantes æſtimationem ei deberi cauetur
in l.fil.fam.l.§.ſi quis alicui ff.de leg.p.l.Titia ff.de
leg.2.& l.patronus ff. de leg.3. late Feder.Scottus
in repet.d.l.2.§ 2.nu.259.

Ratio ea eſſe primò videtur,quia pro materia ſol-
11 ui poteſt materiatum eiuſdem ſubſtantiæ, Et è
contra,Namq;quod in ſubſtantia,& in vtilita-
te recipit functionem, non dicitur aliud; Secus
ſi eſſet diuerſitas in ſubſtantia, vel in vtilitate
12 ita ſcribit *Bal. loco cit.nu. 4.& nu.6. cum ſeq.&*
*ſequitur Scottus in d.§.2.nu.207.*Vbi inquit ma-
teriam,& materiatum non diferre genere, niſi
13 vbi ſequta fuerit irreuocabilis materiæ in ma-
teriatum migratio *l.ſi conuenerit §.ſi quis caue-*
rit ff.de pignor. actione.

Secundò, quia ſpeciale eſt, quod admittatur ſolu-
tio alterius ſpeciei,quando agens agit ex cauſa
14 lucratiua *d. l.ſi quis argentum §.ſi verò C.de*
donat., Et præſertim fauore vltimæ voluntatis
l.p.ac l.Titia unita ff.de auro, & arg.legato, etiã
explicat *Glo.in eodem l.ſi argentum verbo in æſti-*
matione,& verbo fundus tradere, Vbi circa me-
diũ dicit,quod ita placuit Principi fauore exer-
centis liberalitatem contra communia iura, vt
etiam explicat *Bal.ſub d.nu.6.verſ.dicunt quidã,*
quod hoc eſt ſpeciale, vt dicitur de debitore
farinæ, quem eius loco frumẽtum poſſe in cau-
15 ſa legati, non autem in cauſa mutui tradere
ſcribit *Scottus loco rel.nu.139.* Quia propriè fa-
16 rina non dicitur fructus prædij, vt ſcribit *Bal.*
in l.p.nu.26.de fruct.& expenſis litis.

Maxime verò,cum audiendus ſit is, qui vult face-
re,quod ſibi profuturum eſt, nec nocere ei, qui
17 percipit *l.Item.Varus ff. de aqu.pluu.arcenda,&*
l.in creditore ff. de euict. Dicitur enim rẽ prope-
18 modum præſtare, qui præſtat æſtimationem,
19 *l.prope modum ff.de verb. ſignif.* Cum æſtimatio
vice rei fungatur,*l.ſi ſterilis §.cum per venditorẽ*
ff.de act.empt.& l.datio §.ſi per vẽditorẽ ff. eodẽ,
Scottus in d.repet.l.2.§.p.nu.160. ff.ſi cert.petat.

Tertia ratio eſſe videtur, quia debitor volens ſe
eximere ab onere portandi quid annuum, vel
fructus annuos ad domum creditoris, poteſt
creditori a principio dare idoneum fundum;
ex quo eos fructus ſuſcipiat, vel ſoluere pro
20 quindecim annis anticipatis; Et hac ſoluta pe-
cunia liberatur,vt probat *Bal. loco relato nu. 7.*
Id quod expreſſius habetur in eadem *l. ſi quis*
argent. §. ſi autẽ donator, ibi in redditibus autẽ in
quindecim annos æſtimat. præſtet, & ibi Bal.nu.7.

Quem tamen Textum declarare videtur ibi *glo.*
procedere reſpectu ſingularis perſonæ, cui fuit
factum legatum, cum viuere, præſumatur per
21 annos quindecim; Itaut eam diſpoſitionem
locum minime hebere videatur, quando lega-
tum factum fuit vniuerſitati, ſiue corpori, cu-
22 ius vita non poteſt vllo modo taxari, nec limi-
tari, quod corpus ſemper durare præſumitur,
vt ſunt Monaſteria,& Ciuitates *l.proponebatur,*
C. de Iudicijs.

Idem in emphyteuta procedere tradit *Bald.loco*
23 *relato nu.* 8. quem poſſe à principio ſoluere,
totum pro quindecim annis ſcribit, Et ſi inte-
rim moreretur, ille cui fuit ſolutum, Vel tradi-
ta pecunia, ſiue pretium; Non reuertitur
pecunia, ſiue prætium traditum,ad ſoluentem;
Quia ſicuti poterat ſoluere ſingulo anno,& vo-
luit ſoluere ſemel pro ſemper, vt ex redditibus
quantitatis ſolutę percipiat illud annuum cre-
ditor, vlterius agere nequit ad recuperationẽ
24 ſoluti,ſiue traditi *l.in fideicommiſſi §. cum polli-*
dius ff.de vſuris,& cap per veſtras de vſuris, Bal.
loco relato ſub nu.8.

In quo tamen prætio æſtimando expenſæ omnes
25 fiendæ in recolligendis fructibus deducendæ
prius ſunt, quia fructus non dicitur, niſi dedu-
26 ctis expenſis, *l.ſi à patre §.fin. ff.de petit. hered.*
& l.fruct. ff.ſol.matr.glo.in d.l.ſi quis argent.§.ſi
verò verbo fundos tradere prope finem C.de donat.

Sed hanc concluſionem reſpectu emphyteutæ,
27 dubiam valde reddit *Specul.tr.de Emphyt.n.43.*
*& 44.fol.280.*Dum etiam probat Eccleſiã non
teneri recipere anticipatè canonem,quem etiã
per triginta annos offert emphyteuta *arg.l.Itẽ*
28 *illud ff.de conſt pecun.*Quia ei in vita etiam quod
melius eſt, præſtari non poteſt *l. non poſſe & l.*
25 *ſeq.ff.de vſufr.cap.geſta 74.diſtinct.*Habet enim
30 ſuſpectum futurum præiuditium, *arg. l. qui in*
futurum ff.de pactis,& l.2.ff.ſol.matrim.iuncta l.
filius §.Diui ff.de leg.p. Sicuti enim Eccleſia non
31 poſſet cogere emphyteutam ad ſoluendũ an-
tè tempus.*l.licet C.de condict. indeb.* Ita neq; ea-
dem Eccleſia cogi debet ad recipiendum Ca-
nonem ante tẽpus,*l.qui Roma ff. de verb. oblig.*
32 *Et cap.vnico de plus petit.*Quamuis plus ſoluere
dicatur,qui ante diem ſoluit *§.plus de act.*Adeò
33 quod, qui plus facit, quam debet, benefacit
quod debet,*l.cum furti ff.de in litem iurando*, Et
34 laude dignus ſit, qui non minus, ſed plus facit
quam debet *arg.l.is cum quo ff.de aqua pluu.arc.*
& l.ſi arbores ff.de ſeruit.Vrban.prædiorum.

Hanc opinionẽ ſequitur *Iaſ.in l.2.qu.22. C.de iure*
emph.

empb. Clarus in §. emphit. q. 12. vers. sed pone. Re-
uedan. de re rebus Eccl. non alien. q. 16. c. 2. n. 14.
Et post eos eandem sententiam comprobat
Corbul. tr. de iure emphyt. lim. 17. nu. 3. & 4. fol.
460. Vbi apertè tradit, quod etiam si emphy-
teuta per publicum instrumentum anticipatè
soluere vellet canonem pro multis annis cum
omni interesse Domini; Nihilominus quia cur-
35 su temporis variari potest interesse, & Domi-
nus grauaretur in onere illud probandi, Ideò
indistinctè tenendum est, vt emphyteuta non
possit arctare Dominium ad accipiendū anti-
cipatè futuros Canones; Praeterquod in em-
phyteuta cessat liberalitas per Imperatorem
considerata in legatis; vel donationibus, de
quibus supra, Idcirco cessare etiam debet ef-
fectus prædictus.
Si tamen factum fuit legatum certæ quotæ hære-
ditatis absolutè, Si sine magno incommodo,
fieri non posset diuisio huiusmodi hæreditatis
36 Tunc permittitur, vt soluatur legatario illius
æstimatio *l. non amplius §. fin. ff. de leg. p. glo. in l.*
p. in fine verbu compausationem ff. si purs. haredi-
tatis petitar, latè Ias. in d. l. admonendi sub nu. 8.
vers. secundo fallit de iureiuranda.
Quod anuum legatum in perpetuum percipien-
dum, etiam Ecclesiæ factum, & sic corpori
37 nunquam morituro, iuxta *d. l. proponebatur de*
38 *iudicus*, Vsq; ad centum annos tantum deberi
probat *Alex. consil. 60. nu. p. cum seq. lib. p. per l.*
pcnult. et ibi glo. ff. de annius legati glo. in l. si vsuf-
fructas municipibus ff. de vsufr. leg., Vbi habetur,
quòd si Ciuitati legatur aliquod annuum, seu
singulis annis præstandum, non debetur vltra
centum annos, *idem Alex. in l. 2. ff. sol. matrimon.*
vbi dicit, quod alij contrarium consuluerunt,
sed succubuerunt, cuius sententiam sequitur
Ruin. cōsil. 143. col. 4. lib. 4. & Dec. consil. 378. circa
finem, Et ibi adducit etiam *Alex. nu. 2.* solidum
hoc fundamentum; Quod licet ex aliqua dis-
39 positione, Vel statuto esset prouisum, quod
instrumenta, vel testamenta possint executioni
mitti, nulla temporis præscriptione obstante;
Non tamen poterunt mandari executioni post
tempus centum annorum, Quia perpetuò di-
cuntur mandari executioni, si vsq, ad tale tem-
pus centum annorum executioni mandantur.
Contrarium nihilominus verius esse probat *Bar.*
40 *in l. si vsufructus municipibus C. de vsufr. l. et in l.*
an vsufru. ff. de vsufructu, & ibi glo. in verbo lon-
ge, Cum enim legatum factum sit in perpetuū;
41 illa qualitas perpetuitatis se extendit vltra
centum annos, *l. annua, §. à Titia, & ibi glo. C de*
annais legs., Quę durat, donec durabit Ecclesia,
siue Templum, Et ita malè consuluisse Alexan-
drum probat *Parpalea in repet. l. super la 2. n. 8.*
ff. sol. matrim., Vbi distinguit inter legatum an-
42 nuum perpetuò præstandum, & legatū annuū
simpliciter factum; Quia hoc casu procedere
Alexandri sententiam admittit Parpalea, qui
ad omnes leges, & auctoritates in contrarium
allegatas optimè respondet; Prout eandem
etiam sententiam sequitur *Crottus in repet. l. 4.*
§. Cato n. 134. ff. de verb. obligationibus, vbi pro-
bat Alexandri sententiam esse communiter re-
probatam, & legatum annuum cum perpetui
43 qualitate factum, perpetuò etiā durare, Et sic
post centum annos per *l. annalibus C. de legatis*,
Hanc eandem sententiam amplectitur *Rim. Iun.*
consil. 219. nu. 32. Beron. consil. 155. in princip. lib.
p. & Grat. lib. p. discept. for. c. 131. n. 14, Vbi n. seq.
probat, quod destructa Ecclesia, cui factū fuerat
44 legatum annuum perpetuum transit ad Sum-
mum Pontificem; Quia superest Christus cuius
contemplatione præsumitur factum fuisse le-
45 gatū, & remanet Ecclesia Romana, a qua cæ-
teræ Ecclesiæ emanarunt; *Cotta in eius memo-*
riali verbo perpetuum vers. tamen in practica, &
subdit Gratian. loco relato nu. 16.
Præsertim, quia omne verbū in legibus, & testa-
mentis debet esse, & interpretari cum virtu-
46 te aliquid operandi, non autem superfluum
Glo. not. in l. p. C. quod metus causa, Et Bal. in rub.
C. de contrah. empt. quin. 2. scribit, quod omne
verbū in quacunque materia debet esse cū vir-
47 tute aliquid operandi *l. stipulatus in principia ff.*
de vsuris, et explicat Parpal. loco relato n. 3. & sub
nu. 8. vers. Et contra Alexandrum, Vnde cum
Testator legauerit, vt annuū legatum metre-
tarum decem vini soluatur in perpetuum Ec-
clesiæ, siue Fratribus Mendicantibus, aut Ciui-
tati; Verbum illud *perpetuum* operari debet,
ne inutile remaneat etiam vltra metam centū
annorum, ad differentiam annui legati simpli-
48 citer facti; Itaut soluatur annua pensio metre-
tarum decem vini eidem Ecclesiæ, etiam post
centum annos, vt copiosè scribit *Parpal. d. loco*;
Maxime verò, dum hæc opinio fauet pię causę,
& Ecclesiæ, quæ idcirco tenenda est per *Tex.*
not. in l. sunt personæ in fi ff. de rel. lig. & sumpt. fun.
& fauet animæ, quæ cunctis alijs rebus est prę-
49 ferenda *l. Sancimus la p. C. de Sacr. f. Eccl.*, Et
simul fauet publicę vtilitati, quæ consistit in
50 Ecclesijs, & corporibus non morituris *Bal. in*
l. p. ff sol. matr.

SVMMARIA.

Legato fundo legatum censetur cum onere ei annexo n. 1. Contrarium fauore piæ causa nu. 9. maxime apposito onere celebrandi Missas nu. 18.
Onera realia, vel mixta transeant semper cum re n. 2
Hæres tenetur ad solutionem censuum maturatorum ante mortem Testatoris, qui legauit fundum, super quo constitutus erat census nu. 3.
Census Dominus habet actionem pro censibus debitis tàm aduersus censuariū, quàm aduersus possessorem fundi censui suppositi nu. 4.
Idem intelligitur respectu collectarum, & onerā n. 5.
Legatum rei tantum continere dicitur ius, quod Testator in ea habebat nu. 6. & 7.
Vsufructuarius tenetur ad onera, & collectas, gabellas, census, pensiones, & similia alia, quæ ratione fructuum debentur nu. 8.
Hæres tenetur liberare rē legatā Piæ causa ab omni

censu,

censu, & onere nu. 9. & 10,

Legatum rei aliena factum Pia causa, vel coniuncta personie, valet secus alijs nu. 11.

Coniunctio nulla maior, quam in anima nu. 12.

Ius Canonicum attenditur tantum, quando ius ciuile defficit nu. 13.

Legatum fauore coniunctorum procedit etiam fauore Pia causa, & Ecclesia nu. 14. Ampliatur etiam fauore amicorum nu. 15.

Legatum factum Pia causa largè interpretari debet nu. 16. & 17.

Legatario commodum aliquod remanere debet pro legato, deducto onere ei imposito nu. 19.

Legatarius præsumitur magis dilectus in re legata, quam ipse hæres nu. 20. etiamsi hæres esset coniunctus nu. 21.

Feudum legari regulariter non potest nu. 22. sed debetur eius æstimatio, vbi sit legatum nu. 24.

Falcidia locus nō est in legatis relictis piæ causæ n.24.

Falcid. in quibus casibus detrahi nequit remissiuè n.25.

Basilij Sancti sententia circa detractionem falcidia à legatis nu. 26.

Relicta ad Eccl. vel causam Piam, rescindere non licet nu. 27.

Exemplum memorabile illius, qui infirmus legatum Eccl. fecerat, mox sanus factus pænituerat nu.28.

Saluiani sententia notanda nu. 29.

Legata, qua dilationem non patiuntur, præstanda sunt, etiam ante aditam hæreditatem nu. 30.

Iasonis contraria sententia procedit in legatis, qua dilationem patiuntur nu. 31.

Testamenti ius omne corruit, vbi hæreditas non adeatur nu. 32.

Testatoris bona addicuntur causa seruandorum legatorum nu. 33.

Hæres anomalus, siue irregularis dicitur is, cui bona addicuntur, quando hæres non adiuit hæreditatem nu. 34.

Legati acceptatio cum hæreditatis repudiatione datur nu. 35.

Legata debentur ante confectionem Inuentarij, quando dilationem non patiuntur nu. 36.

Legatum adimitur per alienationem rei legata à Testatore factam nu.37. etiamsi recuperetur rei ab eodem Testatore nu. 37. secus fauore pia causa nu.38. & secus si pars tantum rei legata alienata fuisset nu. 39.

Legatū quando ademptum censeatur remissiuè n. 40.

Legato fundo, seruitutes, & alia onera respicientia Dominium, & substantiam rei legata, transeunt cum re nu. 41.

Census constitutus super fundo legato Piæ causæ solui an debeat ab hærede, vel à lagatario. Cap. CXXXXV.

LEgato fundo, vel alia re immobili, legatum esse fundum videtur cum onere rei accedēti, in tantum, quod si fundus ipse censui suppositus esset ad legatarium pertinere onus cēsuale habetur in *l. si is cui §. fin. ff. quemadmod. seru. amitt. & in l. apud Iulianum, alias incipien. Africanus 40. vel 41. §. hæres, vbi glo. verbo præteritum, & verbo salarium ff. de leg. p. & probat Papiens. in eius praxi in forma libelli pro legato rei singul. in princip. nu. 17.*

2 Ratio est, quia onera realia, vel mixta semper
transeunt cum re legata, *l. fin. & ibi Bal. & Su-*
lycet. C. sine censu, vel reliq. Rol. cons. 32. n. 3. & 4.
lib. p. Castil. de vsufr. cap. 56. n. 15. Rimin. Iun. cōs.
298. nu. 7. & Bursa. consil. 5. nu. 12. lib. p. Pro
censibus verò debitis ante mortem Testatoris
3 tenentur hæredes, non legatarius, vt distinguit
Glo. in d. verbo præteritum in all. l. apud Iulianū §.
hæres ff. de leg. p. Gratian. lib. 4. discept. for. c. 611. à
nu. p. Quamuis circa census præteritos præ-
iuditium, aliquod non esset factum Domino
census, qui posset ad sui libitum agere aduer-
sus legatarium possessorem rei censui supposi-
tæ, etiam pro præteritis censibus; vel aduer-
4 sus hæredes principalis debitoris ratione hy-
pòthecæ, vt abunde scribit *Thesaur. decis. 164.*
in fine, & sequitur Alex. Trentacinq. lib. p. var.
resol. tit. de iure Fisci resol. 4. sub nu. p. vers. Pri-
mus est casus in fine, vbi loquitur de collectis,
& oneribus, *Gratian. lib. 5. discep. forens. cap.*
955. nu. 8. cum seq. plur.

Et quę dicta sunt de censu, eadem affirmanda sunt
de seruitute reali actiua, vel passiua rei legatæ
6 imposita, *l. si is cui §. fi. ff. quēadmod. seruit amitt.*
l. mæuius §. penult. ff. de l. 2. Gomez lib. 2. var. resol.
cap. 12. de legatis n. 39 in fine vers. tertia difficul-
tas fol. 107. Quia in legato tantum illud intelli-
7 gitur relictum, quantum in eo habebat Testa-
tor, *l. serui electione §. fi. ff. de leg p. & l. Vxor pa-*
trui C. de lega. Socin. Iun. consil. 74. n. 19. lib. p. &
& Surd. decis. 11. nu. 10.

Prout vsufructuarius etiam tenetur ad omnia
onera collectarum gabellarum censuum, pen-
sionum, tributorum, & similium præstationū;
8 cum enim possideat, & fructus de re possessa
percipiat, AEQVVM. Est vt soluat huiusmodi
onera, siue sint antiquitus imposita, siue de iu-
re imponantur, cum ij debeantur habita ratio-
ne fructuum, *Crau. consil. 217. n. 4. cum seq. Ca-*
nale de vsufru. nu. 160. cum plur. seq. Pinel in l. p.
n. 72. par. 2. C. de bonis maternis, Garzia de expen-
sis cap. 11. à nu. 45. vsq; ad nu. 62. Castil. de vsufr.
cap. 57. nu. 14. cum seq. Molin. de primog. Hisp. lib.
p. cap. 27. nu. 8.

De AEQVITATE tamen fauore piæ causæ con-
trarium concludendum est, nempe legatarium
9 non teneri ad onera rei legatæ annexa, vbi hoc
expresè non disposuerit Testator, sed simpli-
citer legauerit fundum Ecclesiæ, aut piæ cau-
sæ, super quo, census erat constitutus, quia tūc
hæres tenebitur rem legatam liberam tradere
legatario, & eam liberare ab onere, cui erat
subiecta, & præsumitur, quod Testator eo casu
rem liberam legare voluerit, quando simplici-
10 ter legauit Ecclesiæ, vel piæ causæ, siue per-

sonæ

ſonæ coniunctæ, vt probant *Tex.,& ibi glo.& Bartol.in l.ſi res obligata ff.de legatis primo*;Quã ſententiam ſequuntur ibi ſcribentes omnes, *& Pariſ.conſil. 57.nu.25 lib.3. Bello.conſil.9.nu. 8. Menoch.89.nu. 124. cum ſeq.*

Hanc concluſionem de AEQVITATE communiorem eſſe ſcribit *Gratian. all. cap, 611.nu. 7.cum ſeq.plur.,& nu.10.cum ſeq.& in cap.955. nu.25.& 37.ac nu.48.cum ſeq.& in cap.986.nu. 13. cum ſeq. plur. Qui auctor in d. cap.611.nu.7.* verba facit,& confutat eam diſtinctionem,quã nonnulli fecerunt,quod legatum rei alienæ factum cõiunctæ perſonæ, ſiue piæ cauſæ, de AEQVITATE Canonica non valet, ſed tantũ de rigore iuris, quia per rationes, & fundamẽta ibi allegata probat, tàm de iure Ciuili,quàm
11 Canonico, valere huiuſmodi legatum, tam ad fauorem coniunctæ perſonæ,quàm piæ cauſæ, & ſic pro anima, cum nulla videatur eſſe ma-
12 ior coniunctio, quam cum anima, quæ cæteris rebus eſt præferenda, *l.Sancimus,l.ſecunda C.de Sacroſ.Eccl.cap.præcipimus 12.qu. p.& cap.Mathaus de Simonia, Et in ſpecie ita concludunt omnes in l.cũ alienã C.de lega.& in d.l.ſi res obligata ff.de l.p.* Quam differẽtiam inter ius Canonicũ, & Ciuile,allegat etiam *Coſta de facti ſcientia,& ignorantia cent.p.diſtinct.66.nu.3. & 4.* Et quod
13 ius Canonicum attendi tantùm debeat, deficiente iure ciuili habetur in ſtatuto Romano, à Summo Pontifice approbato, tradit *Gratian. cit. cap. 611. nu. 23.*

Omnia enim diſpoſita in materia legati fauore coniunctorum,locum etiam habent fauore piȩ cauſæ, & Eccleſiæ,& pro anima; cum Deus ſit
14 Pater noſter,& Eccleſia Mater noſtra *cap. Qui abſtulerit 12.qu.2. cap.ſi quis iraſcitur 13.q.2.& hanc ſententiam probat Tiraquel.priuil.piæ cauſȩ 66.in princip.& in fine, Roman. conſil.235.nu.5. Menoch.de præſumpt.lib.4.præſumpt.116.n.3.& Cardin.Mant.de coniect.vlt.volũt.lib.9.tit.9.n.4.*
Quippe concluſionem ipſam procedere in le-
15 gatis factis valde amicis, ne dum coniunctæ perſonæ probat *Menoch.de arbitr.caſu 146.n.p. & ſequitur Coſta tr.de facti ſcient.et ignor.cent.p. diſtinct. 66. ſub n. 2. verſ. vel valde familiaris, Grat.lib.5.diſcept.forenſ.cap. 955.n.34.& n.51.*

Præſertim cum legatum factum piȩ cauſæ debeat
16 largè interpretari, quidquid regulariter legata veniant ſtrictè interpretanda *l. Titia §. Seia, ibi Bar.ff. de auro, & argento lega. Surd. de alim. tit.2.qu.10.n.17.& tit.8.priuil. 25.n.6.ac lavius deciſ.298.nu. 10.* Cum in legatis factis piæ cau-
17 ſæ veniat ſemper quod eſt maius,non quod eſt minus, *Abb. & cæteri,in cap.Mendicantes de teſtibus,Gozad.conſil.60. coll.2.& Cagnol.in l.ſemper in obſcuris nu. 10. de reg. iuris.*

Et eo fortius procederet principalis concluſio, vt ſupra firmata, ſi Teſtator non ſimpliciter legaſſet rem cenſui ſuppoſitam,ideſt nullo appoſito onere, ſed legaſſet cum onere celebrandi
18 tot Miſſas, vel alia perficiendi; Quia tunc ratione talis oneris appoſiti cenſetur totam rem ſine alio onere rei annexo voluiſſe legare coniũctæ perſonæ, vel piæ cauſæ,vt in puncto docet *Couarru.in cap. filius noſter nu. 2. verſic. hac tamẽ ſententia,de teſtã. Menoch.de præſump. lib. 4. præſumpt. 116. nu. 27.verſic. alios refert*; Quandoquidem legatario commodũ aliquod remanere debet pro legato, deducto onere ei-
19 dem impoſito,vt exponit *Glo.magna in d.l.ſi res obligata verſ. ſecundus eſt caſus ff. de leg. p.ad rem,Gratian.lib.2.diſcept.forenſ.cap.350.nu.19. & lib. 5. cap. 955. nu. 23.*

Præterea legatarius præſumitur magis dilectus in re legata,quam ipſe hæres,& idcirco ei ma-
20 gis fauendum eſt, quam hæredi *l. publicus mevius 36. ff. de condit., & demonſtr., Io. de Monte Speral.conſil.105.n.6.in fine*; Etiamſi hȩres eſſet
21 coniunctus Teſtatori, vt tradit *Surd. conſil.72. nu.16.in fine lib.p.quos ſequitur Gratian. all.cap. 611. nu. 37.* Qui *ſeq.nu.* declarat concluſionem procedere, quando legatum factum de re permiſſa legari, non autem ſi ea res de ſui natura non poſſet legari,vel donari,etiam mortis cau-
22 ſa,vt feudum,& ſimilia,poſt *Socin. conſil. 74.n. 20.verſic. & ita in indiuiduo lib. p..Affl.in cap.p. de prohib.feudi alien.per Feder. Et Rol.conſil.41. nu. 29.cum ſeq. plur. lib. 2.*

Quamuis feudi æſtimationem deberi, quando il-
23 lud fuit legatum, probant *Card. Mand. d.lib.9. de coniect.vlt. volunt.tit. 11. n.8.cũ plur.ſeq.Menoch. d. lib. 4. præſumpt. 119. nu. 6. Roſental.de feud. cap. 7. concluſ. 2. per totum,* Quorum ſententiam amplectitur idem *Gratian.cit.cap.611. in fine, Vbi teſtatur eandem admittere Socin. all. conſil. 74. nu. 21. lib. p.*

Hinc videmus in legatis ad pias cauſas relictis nullum eſſe locum detractioni falcidiæ,vel ali-
24 ter *Tex.in Auth.ſimiliter C.ad l. falcidiã,copioſè Card. Mant.lib. 9. de coniect. vlt. volunt. tit. 13.* Vbi tradit omnes caſus, in quibus non permit-
25 titur falcidiæ detractio, Idem ſcribit *Surd. de*
26 *alien.tit. 8. priuil.* 18. Propterea Magnus Baſilius Aeriũ,& Alypium monet in epiſt. 140. ne ex ijs omnibus, quæ defuncta Mater Eccleſiæ legauerat quidquam ne lege quidem permittente detrahant, aut defunctæ matris liberalitatem minuat,vt ſcribit *Anneus Robertus lib. p. rerum iudicatarum cap.p. verſic., nam ſi legatis,*
27 Vbi tradit,quod quæ in Eccleſiam,vel pauperes erogantur, vel deſtinantur, vix ſine graui Diuinæ vltionis animaduerſione reſcindere licet, aut reuocare, Quod confirmat exemplo à Cedreno tradito pag. 314. dum quidam Diues grauiter ægrotans, mortis imminentis metu, triginta argenti libras certa piæ voluntatis,
28 pollicitatione voluiſſet; Deinde valetudini priſtinæ reſtitutus pœnituerat, Et pecuniam in pauperes ex ſuo largiri recuſaſſet modico temporis ſpatio ad ipſam Templi portam mortuus concidit; ſubditq;Robertus,præclaram,& auream Saluiani ſententiam, quam non potuimus non explicare eiſdem præciſis verbis.

Nos(inquit)vſum tantũ earum rerũ accepimus,quas tenemus;

29 tenemus; Commodetis enim à Deo facultatibus
vtimur, & quasi precarij possessores sumus; Te-
nuimus, quod licuit, Tenuimus quod permisit ille,
qui præstitit; Quid rectius, quid honestius, quam
vt, vbi res ab eo discedit, qui vsum habuit, reuer-
tatur ad eum possessio, qui vtendum concessit &c.
Quemadmodum etiam legata ad pias causas fa-
cta, quæ dilationem non patiuntur, vt pro se-
pultura Testatoris, pro restitutione vsurarum,
pro infirmis, pro alimentis, & similibus, illa
30 præstanda esse, etiam ante aditam hæreditatē,
probat Bor. in l. p. col. pen. vers. quarto quaro C. de
Sacros. Eccl. Socin. consil. 116. nu. 22. vers. secundo
respondetur lib. p. Capel. Tolos. decis. 89. et Tiraqu.
priuil. pia causa 33. quos seq. Gratian. lib. p. di-
scept. forens. cap. 62. nu. 23. & 26. Quidquid dicit
Ias. in l. quamquam n. 19. versic. item considera C.
ad l. falcid. & in consil. 428. & consil. 493. nu. 4.
31 Quia Iasonis opinio procederet in legatis pijs
dilationem temporis recipientibus, nō in alijs,
vt post Surdum de alim. priuil. 12. tit. 8. nu. 4. & 5.
tradit Gratian. d. cap. 62. nu. 24.
Quamuis regulariter, vbi hæreditas non adeatur
32 totum ius testmenti corrruat, l. si nemo ff. de
reg. iur.; Bona enim defuncti Testatoris addi-
33 cuntur causa seruandorum legatorum, Bar. in
l. p. C. de bonis vacant. lib. 10. Et is, cui bona ad-
dicuntur, dicitur hæres anomalus, siue irregu-
34 laris, cum non sit ex testamento, neq; ab inte-
stato, Bal. in l. pro hereditarijs C. de hered. act. Ias.
in l. eam quā n. 19. vers. Item in quantū C. de fidei-
35 commiss., Cum detur etiā acceptatio legati, &
repudiatio hæreditatis, iuxta l. cū responso C. de
legatis, l. si qua ff. famil. ercisc., Fabi. in Auth.
Nouissima n. 151. C. de inoff. testam. Surd. de Alim.
tit. 9. q. 35. n. 29. & Gratian. lib. 2. discept. forens.
cap. 248. nu. 28. Et sic tanto magis debentur
36 huiusmodi legata ante confectionem Inuen-
tarij, Rol. de Inuent. part. 4. vtilit. 4. nu. 7. & Tira-
quell. priuil. pia causa 24. quos sequitur Gratian.
cit. cap. 62. nu. 25. & nu. 26.
Vlterius, & si in alienatione rei legatæ adimitur
legatum in tantū, vt neq; etiam reconualescat
37 legatum, si a Testatore recuperetur legata res,
vt probatur in l. cum seruius, vbi Bar. ff. de adim.
legatis, Gabriel consil. 203. nu. 13. & 14. lib. p. At-
tamen fauore pię causę, si legatum factum esset
pro alimentis pauperis, vel pro alijs causis pijs
38 tunc reconualescit legatum per redemptionē
rei legatę postea alienatę, mox à Testatore an-
te mortem redemptæ, vt tradit Roma. in Auth.
similiter nu. 81. in fin. C. ad l. falcid. per Tex. in l.
Verū est C. de legatis, Tiraquell. in priuil. pia cau-
sa 14. Card. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 12.
cit. 6. n. 5. & Natto consil. 613. n. 4. hos sequitur
Surd. de alim. tit. 8. priuil. 21. n. 5. cum duob. seq.
Si verò tantum pars rei legatæ alienata fuisset,
per quam illius ademptio posset præsumi, non
39 censetur in totum ademptum legatum, sed so-
lum pro ea parte, l. si ex toto ff. de leg. p. l. legatum
§. p. ff. de adim. legatis, l. scribit §. idem scribit ff. de
auro, & arg. lega. Alex. consil. 168. n. 3. vers. pro-
batur euidenter lib. 6. & consil. 169. nu. 2. eodem
libro, Honded. consil. 61. in fine nu. 41. lib. p. Petra
de fideicomm. qu. 10. n. 37. Costa tr. de portione ra-
ta qu. 231. nu. p. & Gratian. d. lib. 2. discept. forens.
cap. 251. nu. 48. Vbi seq. numero vsq; ad finem
quamplures tradit casus, quando legatum cen-
40 seatur ademptum, nec ne, tùm per longam lo-
cationem, tùm per coactam alienationem, Vt
si censuarius redimeret censum legatum, vel
vicinus, aut consanguineus redimeret proprie-
tatem per ius protomiseos, vel aliter ex bene-
ficio statutorum, ad quod remittitur Lector.
Cæterum quo ad seruitutes, & alia onera respi-
cientia dominium, & substantiam rei legatæ,
& sic intrinsecæ, quæ non fundantur in aliquo
41 debito pecuniario, sicut pignus, & hypotheca,
ac census, Illa absq; dubio transeunt cum re
legata, neq; hæres ad aliquod tenetur, vt per
d. l. si is cui § fin. ff. quem admodum seru. amitt. pro-
bat Gratiani cit. cap. 955. nu. 26. & nu. 43. cum
seq. post Surd. cons. 162. nu. 26. & 27. & Nattam
consil. 312. nu. 5.

SVMMARIA.

Proxenetæ merces debetur, si contractus tantum per-
fectus est nu. 1. & 3. limitatur nu. 6.
Proxeneta non dicitur aliquem attulisse vtilitatem,
vbi negotium non fuit perfectum nu. 2.
Factum non dicitur, quod non durat factum nu. 4.
Vel superest aliquid agendum nu. 5.
Proxenetæ officiū in Ciuitat. vtile valde dicitur n. 6.
Proxenetæ summæ prudentiæ, & auctoritatis habe-
bantur apud Græcos nu. 7.
Proxeneta dicitur, quia explorat voluntates Homi-
num contrahere volentium nu. 8.
Proxenetæ debetur merces propter laborem factum,
vt ad contractum deuenirent contrahentes n. 9. &
10. & 13. 16. & 19. etiamsi casu, vel aliter con-
tractus deinde effectum non habuerit nu. 11. non
autem propter dignitatem, vt I. C. nu. 27.
Disposita in nuptijs, locū habēt etiā in spōsalibus n. 12
Proxenetæ labor præmium requirit nu. 14.
Pauli Apostoli sententia ad Corinthios nu. 15.
Proxenetæ merces soluta ab initio non recuperatur,
etiamsi contractus non subsisteret nu. 17.
Proxenetæ officiū est tractare nō autē cōcludere n. 18
Proxenetæ debetur salarium Iudicis officio nu. 19.
Proxenetæ debetur merces ab eo ex contrahentibus,
à quo fuit eius opera requisita nu. 20. sed repetitur
ab eo, cuius culpa à contractu recessum est nu. 21.
Redimens rem venditam tenetur non solum pretium
receptum restituere, sed etiam mercedem tradi-
tam Proxenetæ nu. 22.
Proxenetæ solui debet merces ab vtroq; ex contra-
hentibus, & ad ratam nu. 23.
Expensæ factæ pro subhastatione, & pro solutione
mercedis Proxenetæ deducuntur à pretio pro quo
soluitur Gabella nu. 24.
Proxenetæ debetur tantum merces ad ratam laborū,
quando contractus non habuit effectū n. 25. & 26.
Proxeneta illiciti contractus fit infamis nu. 29.
Proxeneta illiciti cōtractus si est Clericus deponitur, si

est

est laicus excommunicatur nu. 30.

Proxeneta tenetur ad restitutionem vsurarum, si fuit mediator contractus Vsurarij nu. 31. quod intelligitur in subsidium nu. 32.

Vsuras exercens dicitur furtum committere nu. 33.

Furto operam praestans tenetur in subsidium ad furti restitutionem nu. 34.

Proxeneta contractus illiciti, siue fraudolenti dicitur minister delicti nu. 35. 36. & 38.

Proxeneta abundat mendatijs nu. 37.

Proxeneta tenetur de dolo, & lata culpa si lucri causa laudauit aliquem idoneum esse facultatibus, licet sciret illum labi, & ad inopiam vergere nu. 38. & 42. cum seq.

Dolus in proxeneta non praesumitur ex simplici mendatio, sed quando lucrum ex eo consequitur, aut sperat nu. 40. & 41.

Dolus praesumitur ex lucro nu. 41.

Laudare, & affirmare differunt nu. 43.

Dolus ille dicitur, qui affirmat certu, de quo certus non est, quod solum iuste reputat esse nu. 44.

Proxeneta regulariter non est idoneus testis num. 45. etiam si esset Sacerdos n. 46. limitatur in pluribus casibus de quibus remissiuè nu. 47. cum seq. plur.

Proxeneta habilis dicitur testis ad inualidandum contractum nu. 49. & 50.

Proxeneta dicitur testis habilis super validitate matrimonij nu. 52. contrarium eodem.

Proxeneta dicitur testis habilis ad probandam dotem num. 53. & 54 limitatur in matrimonijs Magnatum nu. 55.

Matrimonium magnatum requirit scripturã, siue instrumentum nu. 56.

Proxenetae testimonium valet in subsidium nu. 58. & in testibus domesticis nu. 59.

Viles personae, & infames in subsidium admittuntur ad dignitates, & honores nu. 60.

Proxenetę testimonium probat, quando agitur de probanda qualitate aliqua ipsius actus, per quam neq; improbationem actus reciperet nu. 61.

Proxenetae testimonium valet, quando contractui ipse vti testis subscripsisset nu. 62. Vel per statutum admissus esset nu. 63.

Proxenetis duobus discordantibus circa contractus conclusionem non elligitur tertius nu. 65.

Proxeneta non potest petere mercedem, siue salarium, nisi post perfectum negotium nu. 66. & 67. nisi aliter obseruetur nu. 68.

Proxenetae salarium aureos centum excedere nequit num. 69.

Proxenetae cui debetur merces, siue salarium pro conclusione contractus etiam matrimonij illud an soluendum sit, etiãsi postea effectum non sortiatur contractus.

Cap. CXXXXVI.

MErces, siue salarium alicui debitum pro labore, vel actu, deberi illud tãtum videtur,
si actus perfectus sit, & validus, & firmus rema-
1 neat, Non autem si ille corruit, vel aliquid agẽ-
dum superest, vt habetur in *l. si ita fuerit ff. de manumiss. testam. & in terminis proxenetu scribit Strac. tr. de proxenetis tit. de proxenetis, & eo-*
2 *rum modo nu. 6.* Proxeneta enim non dicitur aliquam attulisse vtilitatem, vbi negotium non fuit perfectum, *l. etiam si patris ff. de leg. p. Bal. in l. adem nu. 8. cum seq. C. locati.*

Propterea, si proxeneta operam dedit, vt contractus fiat, eatenus tantum consequi debet mercedem, siue salarium, quatenus contractus sortitur effectum; Adeò quòd, vbi contractus corruat non deberi salarium, siue mercedem dicẽdum est *Stracca loco cit. nu. 6. cum seq.* Quia non
3 dicitur factum, quod non durat factum, vt tra-
4 dit *Marsil. in rubr. ff. de fideiuss. nu. 373. latè Menoch. consil. 184. nu. 12. & in consil. 224. nu. 5. &*
5 *consil. 239. nu. 12.* Vbi probat factum non dici, cum aliquid superest agendum per *l. vlt. in fine C. de his quibus, vt indignus.*

De AEQVITATE tamen contrarium est affirmandum fauore proxenetae, cuius offitium in Ciuitatibus vtile esse tradit *I.C. in l. p. ff. de pro-*
6 *xenetis*, cum hi voluntates hominum concilient, demonstrando, & hortando, vnde summae prudentiae, & auctoritatis apud Graecos
7 eos habuit Plato, vt tradit *Stracca d. tr. de proxenetis par. 2. nu. 12. fol. 339.* Diciturq; proxeneta, quia explorat voluntates hominum qui, & cũ
8 quibus, & qualiter velint cõtrahere matrimonium, aut aliquem alium contractum deuenire, & quae sint facultates volentium contrahere; Idem circa amicitias copulandas, & reliqua de quibus abunde *Stephan. Bertrand. consil. 225.*
9 *num. 2. lib. 5.* Quibus idcirco merces debetur propter laborem factum, vt ad contractum deuenirent contrahentes, Vel vt sponsũ reperiret, siue dotem concluderet, vt habetur in *d. l. p. ff. de proxenetis*, Etiam si non fuerit consum atũ matrimonium, Operatus est enim proxeneta tàm circa extrinseca contractus, idest circa sti-
10 pulationem, quàm circa intrinseca, idest consensum contrahentium, siue sponsi, & sponsae secundum *Baldum in consil. 37. num. 3. lib. 4. & in cap. p. in fi. de sponsalibus duorum*, Quibus stantibus sequitur, Vt per conclusionem sponsalium, siue contractus, dicatur etiam quoad proxenetam conclusum matrimonium (etiamsi concubitus non sit sequutus) siue contractus casu,
11 vel aliter non sit executioni missus, *l. cum fuerit ff. de condit. & demonstr.* & quae disposita sunt de
12 nuptijs, habẽt etiam locum in sponsalibus, *l. tutor §. p. & l. oratio ff. de spon.* Cum enim, per proxenetam non steterit, quin contractus fuerit
13 perfectus, & executioni missus, salarium omnino deberi scribit *Stracca d. tit. de proxenetis, & eorum modo nu. 10. fol. mihi 347. lib. 6. tract. qui sub nu. 11.* scribit id etiam procedere, si casu negotium non fuerit expeditum, cum AEQVITATI conueniat.

Et hanc sententiam AEQVITATI cõsonam esse

probat

probat *Raginell.pract.qu.cap.39.ſub nu.p.* Quia
14 labor proxenetæ præmium requirit, *l.4.§.deſi-
cien. ff.de muner. & honor. l. ſi defunctis C. arbitr.
tut.* Et dicit Apoſt. ad Corintos, mercedem ſuã
15 quicunq; accipit ſecundum laborem ſuum, *cap.
quicunq; ſuffragio 12.q.2.& cap.non ſanè 14.q.5.
facit etiam l.ſecundum naturam ff.de reg. iur.*
Pœnitentia namq; contrahentium, ſiue ſponſaliũ
non poteſt præiuditium afferre mediatori, per
16 quem non ſtetit, quo minus contractus non du-
raret *Glo.in l.ſi vno §.Itẽ cum quidam ff. locati, l.
qui operas, & l.ſed addes §.fi.ff.eodẽ, Roma.ſingul.
66.* Prout ſi merces ab initio ſoluta fuiſſet pro-
17 xenetæ, licet contractus non ſubſiſteret, nihi-
lominus mercedis repetitio non daretur *l.p. §.
Diuus, & ibi Glo.in verbo repeti verſ. & quod hic
dicitur per ſe ipſum ff.de var & extraord.cognit.,*
Proxeneta enim ſolum tractat, & non conclu-
18 dit, & tale eſt eius offitium, niſi habeat ſpeciale
mandatum ad concludendum, *Bal.in l. multum
C.ſi quis alteri, vel ſibi col. 2. verſ. tunc venio ad
tertium*; Et nihilominus conſequitur ſalarium
16 offitio Iudicis, quod magis eſt, vt exponit *Bar.
in d.l.p.ff.de proxenetis, quem ſequitur Bertachin.
in eius repertorio verbo proxeneta in fine verſ.
Proxeneta, quo mꝰe petat, & poſt eos Stracca d.tr.
de proxenetis par.p.nu 6.fol.33.lib.6. tract.*

Quam mercedem conſequi debet proxeneta ab
20 eo, à quo mediator fuit requiſitus *Stracca d.tit.
de proxenetis, & eorũ modo ſub. 16.verſ.ſecundo
quando ex voluntate*, Et illa deinde reperitur ab
21 eo, cuius culpa receſſum fuit à contractu, ita
probat *Raginel.d.cap.36.nu.4.* Quemadmodum
etiam ſoluitur cum toto prætio ab eo, qui rem
22 venditam redimere vult, ſiue emptor mercedẽ
ſoluiſſet proxenetæ, aut mediatori *Tex. in l.de-
bet, & ibi glo. verbo erogatũ ff. de ædilicio edicto,
Ragin.in d.cap.36.in fine*, Vbi etiam ſcribit, quod
onus mercedis proxenetæ diuidi debet inter
eoſdem contrahentes, quibus negotium æqua-
23 liter competit, *per l. ſi ſtipulatero ff. ad l.Iul.de
adult. Ad rem Grattan.lib.2.diſcept.forẽſ.c.333.
nu.p.cum ſeq.* Et ibi inquit, quod expenſa facta
pro ſolutione mercedis proxenetæ deducitur à
24 ſolutione Gabellæ, quemadmodum deducun-
tur expenſæ factæ in ſubhaſtatione rei, pro
cuius pretio ſoluenda venit gabella.

Declaratur tamen concluſio principalis, vtſupra
firmata, Vt ſcꝫ. proxeneta mercedem, ſiue ſa-
larium habeat tantum ad ratam laborum, quã-
25 do contractus non habuit effectum, *l. penult.
in fi. C. de erogat milit. annona, facit quod notatur
in l.deſert.§.his qui ab hoſtibus, & ibi glo.vlt.ff.de
26 re milit.* Quia quod debetur proxenetis eſt
quędã laboris remuneratio, vt explicat *Stracca
d.tit.de proxenetis, & eorum modo n. 8.* In tantũ,
vt ſi totum ſalarium habuiſſet, teneretur pro-
xeneta ad partis reſtitutionem, cum illud de-
beatur ratione laborum, vtſupra diximus, non
autem propter dignitatem, Scientiam, aut pro-
27 bitatem, Vt Miniſtris, & I. C. quo caſu inte-
28 grum ſalarium deberi probant *ſcrib. in l. dicm*
*functio ff.de off.eius, & tradit Stracca d.tr.de pro-
xenetis par. 2.verſ. ſubijcit, non adeò improbabili
more nu.10. & in d.tit. de proxanetis, & eorum
commodo nu. 15. & 13.*
29 Proxoneta autem illiciti contractus efficitur
30 infamis, *cap.non licet 12 quæſt.* Et ſi eſt Clericus
debet deponi, ſi verò eſt laicus debet excom-
municari, *c. ſi quis Epiſcopus qu.p. & tradit Ber-
taeb in d.eius reperi.verſ.proxeneta illicitè*; Am-
plius huiuſmodi proxenetam teneri ad reſtitu-
tionem vſurarum, ſi fuit mediator contractus
31 vſurarij, notat *Glo. & ibi ſcriben. in l. ſciente ff.
de parricid. Bal.in l.2.§.incidit in fi.ad Senat.Con-
ſul. Tertul.* Quam gloſam non ſequitur *Bal. in
cap.p.§.ſimiliter col.vlt.verſ.Quæro an proxeneta
de contrauerſ.Inueſtit.Carpan.ad ſtat.89.nu.8.lib.
2.& Menoch.de Arbitr. caſu 411.nu.5.*

Hanc tamen ſententiam procedere tantum in
ſubſidium, quando ſcꝫ. principali contrahenti
32 non eſt ſoluendo, diſtinguit *Bertaeb. in eit. rep.
virl e proxeneta verſ.Proxeneta contractus vſur.
poſt medium ſecundum Innoc. in cap. Michael de
vſuris.hoc idem affir. Stracca d.par. 3.ſub nu. 33.*
33 *in fine fo.341.* Ea præcipuè ratione, quòd exer-
cens vſuras dicitur furtum committere, *cap.ſi
quis vſurã 14.qu. 4.* Vnde ſicut præſtans operã
furto, in ſubſidium tenetur ad furti reſtitutio-
34 nem, vt probat *Bar. in l. ſi ſeruus ff. de condit.*
35 *furt.* Ita & proxeneta, qui dicitur idcirco Mi-
niſter delicti, vt ſubijcit ibidem *Stracca nu. 35.*
Qui *n.39.* hoc etiam procedere affirmat, quan-
36 do proxeneta interuenit, Vt in fraudem ciui-
lium munerum per tacitam fidem prędia tran-
ſferantur in alterius caput *per l. ord. §. in frau-
dẽ ff.ad mun.l. pen.C.de reſcind. vend.* Quos pro-
xenetas; vt plurimum abundare mẽdacijs, ſine
37 quibus negotia ſe minime perficere poſſe pro-
fitenter, ſcribit idem *Stracca d.tr.de proxen.par.
2.nu.4.fol. 338. à tergo*, Et hanc diſtinctionem
in ſubſidium non reperi tactam per *Coſtam in
eius copioſiſſimo tr.de remed.ſubſid.*

Prout proxeneta etiam tenetur de dolo, ſi lucri
cauſa laudauit aliquem idoneum eſſe, licet ſci-
38 ret illum facultatibus labi, & ad inopiam ver-
gere, ſecus autem, ſi alias non lucri cauſa lau-
dauerit, *Tex.eſt in l.eleg. §.fin.& l.ſeq.ff.de dolo,
Stracca tr. de Mercat. tit. de decoctoribus 2. par.
vlt.par.nu.34.fol.mihi 231.* Quia proxeneta te-
netur de dolo, & etiam lata culpa, *Bar.in l.2.ff.
39 de prox.& in l.vel cuius ff.ſi menſor falſ. modum
40 dix.* Neq, dolus præſumitur ex ſimplici menda-
cio, ſed quando etiam lucrum, vel vtilitatem
exinde percipit, aut ſperat mendacium com-
41 mittens, cum ex lucro præſumatur dolus, *Bar.
in l.eleg. §.fin ff.de dolo, Stracca de proxenet.par.
3.num.11.cum ſeq.fol. 339. à tergo*, Vbi amplò
42 ſcribit, in quibus caſibus teneatur proxeneta,
quando alicui laudauit perſonam contrahen-
43 tis, & differentiam inter affirmantem, & lau-
dantem, *Et n.14. ex Caſtr. in l. dolũ ex inſidijs C.
de dolo*, Inquit illum dici in dolo, qui pro certo
affirmat conſtanter id, de quo certus non eſt,
ſi poſtea

44 si postea reperitur illud non esse verum, quã-
vis dictum illud exinde declarat in *seq. nu.* 5.
An verò testis idoneus sit proxeneta in contra-
ctibus per eum tractatis, diuersimodè tradunt
Scribentes, Et regulariter illum non esse ido-
45 neum notat *Glo. in §. quoniam verbo prohibitis in
Auth. de testibus, & latè tracit Felin. in c. dilecto-
rum de test. cogendis, Curt. Iun. cons. 122. n. 8. lib. 2.
Bertach. in d. repert. verbo proxeneta, vel media-
tor, Bart. in l. deferre nu. 2. vers. si verò ff. de iure
Fisci, Papien. in forma libelli de iur. test. vers. pro-
testaate n. 29. Alex. consil. 13. n. 14. & ibi Addi-
tion., & consil. penult. n. 9. lib. p. cons.* 128. *n. p. lib.*
2. *cons.* 154. *n.* 5. *lib.* 5. *& consil.* 127. *in fi. lib.* 7.
*Gabriel cõmu. conclu. tit. de testibus concl. 20. præ-
sertim n. 3. vna cũ alijs quos recenset, & seq. Car-
pan. ad stat. 89. nu. 2. lib. p. Vbi nu.* 3. Ampliat hoc
46 procedere, etiam si proxeneta esset Sacerdos
iuxta *decis. Perus. 96. nu. 38. p. 2.*
In multis tamen casibus admittitur eius deposi-
tio, tanquam esset idoneus testis, quos longo
47 ordine recenset *Gabriel relata conclus. 20. à n. 3.
vsq. ad finem*, Et præsertim, quando consensus
vtriusq; partis concurreret, vt tanquam testis
48 examinaretur proxeneta, *Bertach. d. verbo pro-
xeneta versic. Proxeneta, Stracca de proxenetis in
par. 4. quæst. incip. Illa etiam quæstio n. 20. & 22.
fol. 343. à ter. Gabriel. citato loco nu. 2. & Carpan.
ad d. statut. 89. n. 5. par. 2.* Secundò, quando pro-
49 xeneta deponeret ad inualidandum contra-
ctum, siue actum, quia tunc, cum cõmodum nõ
sentiat proxeneta, vt sentiret, si contractus sub-
sisteret, vel saltem ob affectionem, valeret eius
depositio, vt post *Alx. cons. 55. lib. 5. & Corn. cõs.
63. lib. p. probat Gabriel loco cit. n.* 5. Tertiò, quã-
50 do proxeneta deponeret, quod contractus es-
set vsurarius, *Bertach. loco relato vers. proxeneta
probat, & sequitur ibidem Gabriel nu.* 6. Quàrto,
51 quando proxeneta adhibitus fuisset in testem
in instumento contractus, *Bal. in Auth. sed nouo
iure C. si certum petatur, Stracca in d. qu. incipien.
Illa etiam nu. 36. quos sequitur Gabriel d. loco n.* 9.
Quintò, quãdo deponeret proxeneta super va-
52 liditate matrimonij, *Socin. Iun. cons. 29. nu. 16.
lib. 2. Stracca in d. qu. incipien. Illa etiam nu. 125.*
Quamuis ex *Alex. cons. 150. col. 2. vers. tertia ra-
tione*, Contrarium deinde verius esse existimat
*sub nu. 17. vers. verum licet Gabriel loco cit. n. 10.
Mascard. cons. 1023. n. 20. Benintend. decis. 61. n.* 5
Vbi etiam ampliat hanc conclusionem proce-
dere respectu probandæ dotis, quæ venit ac-
53 cessoria ad matrimoniũ, *arg. clement. dispendio-
sa de Iudic.* quidquid in contrarium affirmet
Gratian. lib. 4. discept. 733. Quoniam fauore do-
tis probatio, quæ alias non reciperetur, tanquã
plena admittitur, sicuti fauore dotis verba
enunciatiua probant, quæ alias non probarent
54 *Bar. in l. admonẽdi circa med. vers. Itẽ quid si ff. de
iureiurando, Castr. cons. 84. lib. p. Gozad. cons. 42. n.
10. Stracca tr. de proxenetis d. q. vers. illa etiã qu.
nu. 15. quos sequitur Benintend. d. decis. 61. nu.* 6.
Quamuis conclusionẽ, quod proxeneta sit Te-
stis habilis ad probandum matrimonium, non
55 procedere in causis Magnatum, & Principũ,
ac etiam Nobilium, tradit *Mascard. all. conclus.
1023. nu.* 22. Vbi Instrumenta, siue scripturas
56 requiri ad probandum matrimonia huiusmo-
di scribit per *Tex. in Auth. maximis C. de nupt.
post Marsil. in rubr. C. de probat. n.* 22., Sextò, quã-
57 do proxeneta deponit pro eo, pro quo stat prę-
sũptio, quia tunc testis etiã inhabilis admitti-
tur, vt docet *Alex. in l. si duo patroni ff. de iureiur.
& in d. consil. 55. in fi. lib.* 2., Septimò in subsidiũ,
58 quando slz. alij testes haberi non possunt, *Hip-
pol. de Marsil. in singul. 533. Cerue. consil. 63. lib. p.
Gabriel ibidem nu. 7. Farin. qu. 60. nu. 417. quos
sequitur Costa remed. subsid. 70. n.* 2., quod etiam
59 procedere in quibuscunq; testibus, etiam do-
mesticis, & infamibus, tradit idem *Gabr. de testi-
bus concl. 10. n. 47. & sequitur Mascard. de proba-
tionibus concl. 273. nu. 15. Farin. qu. 55. n. 163. &
Felic. alleg. 13. nu. 20. par. p.* Quippe ad dignita-
tes etiam, & honores huiusmodi personas vi
60 les, & infames, promoueri in subsidium probat
61 *Costa remed. subsidiar. 70. nu* 2. Octauò, quando
agitur de probanda qualitate aliqua ipsius ac-
tus, per quem nec perfectionem, nec improba-
tionem actus reciperet, vt de qualitate actus
iam perfecti, *Alex. consil. 127. lib. 7. latè Gabriel
62 eo cit. nu.* 8. Nonò, quando contractui inscrip-
tis facto subscripsisset proxeneta, vel vti testis
in eo fuisset adhibitus; Quia, cum de partium
voluntate adhibitus sit, Testis esse potest, *Bal.
in d. Auth. sed nouo iure C. si certum pet. Bertach.
loco relato vers. proxeneta contra ctus verbo sed
63 in contractu*; Vltimò, quando vigore statuti, vti
testis potest examinari proxeneta, vt cauetur
hic Mediolani per dictum statutum 89. par. p.
vbi abunde *Carpan.* Quamuis eius fidem dimi-
64 nui etiam in casu statuti affirmat ibidem *Car-
pan. nu.* 6.
Si verò duo proxenetę interuenerunt contractui,
siue eiusdem tractationi, & inter se discorda-
rent circa illius conclusionem, non eligi tertiũ
65 docet *Bal. in c. p. de inuest. in Masefac., & Alex.
in §. arbitrorum col. 5. pro socio, quos sequitur Ber-
tach. loco relato vers. Proxeneta tertius.*
Deniq; non potest proxeneta petere proxeneti-
cum, nisi post perfectum negotium, slz. ex par-
66 te sua, cum ante negotij complementum non
debeat audiri, *l. qui pendentem ff. de negot. gestis,
& l. fi. ff. de proxenetis, & in l. 2. C. locati, vt latè
probat Stracca d. tit. de proxenetis, & eor ũ modo
n. 14. & 15.* Vbi subdit, quod si lege deficere-
mus, qualitas negotij, & personæ id suadet, quæ
circunstantiæ cõsiderandæ sunt, vt inquit *Bar.
in d. l. 2. C. locati, & ibi Bal. n. 2. & Salycetus*, dum
scribit, quod cum quæritur, quãdo merces peti
67 possit, inspiciendum est, quid est actum, dein-
de personæ conditio, quæ operas locauit, &
operis qualitas, eiusq; magnitudo spectanda
68 est; Vbi tamen aliter non dictet loci consue-
tudo, quam obseruandam esse inquit *Stracca
cit. nu. 15. in fine*, etiam respectu quantitatis

ſalarij, quod aureos centum minime poſſe excedere probat idem *Stracca in ſeq. tit.nu. 3.cum ſeq.* vbi ſalarij materiam amplè examinat, etiã re ſpectu Aduocatorum, & Procuratorum.

SVMMARIA.

Terminus peremptorius à Iudice ſtatutus, ad probandum videtur quædam Iudicis interlocutoria n. 1. & tranſitum facit in Iudicatum nu. 2.

Termino ad probandum elapſo vlterius non auditur nu. 3. Quia læderetur ius aduerſarij nu. 4. & 6. contrarium verius nu. 13. & 14. cum ſeq.

Lites in longum trahi non debent nu. 5.

Diligentibus, non negligentibus iura ſubueniunt n. 7.

Negligentia vnius alteri nocere non debet nu. 8. ſed ſibi tantum, non autem proſicua eſſe debet nu. 11.

Intereſt parti, quod terminus ad probandum non repetatur nu. 9.

Terminus ad probandum non ſolum fauore eius, qui probare intendit, ſed ad faciliorem, & breuiorem exitum litis ſtatuitur nu. 10.

Negligentibus neq; etiam ſuffragatur Aequitas nu. 12.

Iudex ex gratia poteſt poſt lapſum termini ad probandum alium ſtatuere nu. 16.

Probationes vbi de nouo ſuperueniſſent, & hoc iuraretis, qui probare intendit, nouus terminus ſibi ſtatuendus eſt nu. 17. non obſtante ſtatuto prohibente, quod in cauſa nullitatis, ſine probationes non fiunt nu. 18. & 19.

Quod etiam procederet, ſi notitiam probationum habuiſſet, ſed eas habere non potuiſſet nu. 20. & in contrarium poteſt à parte probari nu. 22.

Paria ſunt, quid noui ſuperuenire, quod facultas probandi ſuperuenerit nu. 21.

Probationes huiuſmodi admittuntur etiam in cauſis, in quibus proceditur de Aequitate nu. 23.

Probationes eſſe non poſſunt ſine termino nu. 24. ſecus in improbationibus nu. 25.

Probationibus paribus exiſtentibus, pro reo ſententia ferenda eſt nu. 26.

Quamuis hoc Iudicis arbitrio relinquitur nu. 27.

Probationes ſunt Iudicis arbitraria nu. 28.

Iudex in ſententijs cauſam non exprimit, ſecus quando contra reum profert exiſtentibus probationibus paribus nu. 29. & 31.

Iudicis arbitrium regulari debet ſecundum iura n. 30

Paribus exiſtẽtibus probationibus, ſi altera ex partibus leuem tantum pro ſe haberet, præſumptionem pro ea iudicandum eſt nu. 32.

Probationis ſiue inſtrumenti exemplum ſi in termino ſtatuto productum fuiſſet, poteſt poſt terminum exiberi exemplum authent, ſiue originale nu. 33.

Actus factus ad alterius confirmationem eodem tempore factus dicitur nu. 34.

Teſtes iurant in termino, mox examinantur validè poſt terminum nu. 35.

Probationes admittũtur etiã lapſo termino dato ad probandũ; Vbi res ſit adhuc integra.

Cap. CXXXXVII.

TErminus peremptorius alteri
ex litigantibus aſſignatus ad
probandum videtur quædam
Iudicis interlocutoria, cum
Iudex tacitè videatur pronun-
1 ciare, quod quis non audiatur
poſt illũ terminũ *l. à procedẽte C. de dilationibus,*
quæ interlocutoria dicitur tranſire in iudicatũ
2 ad præiuditiũ partium, & quo ad ipſas *cap. ſi-*
gnificauerunt de teſtibus, & cap. quo ad conſulta-
tionem de re Iud. Idcirco lapſo termino aſſigna-
to, vlterius admitti quis non debet ad proban-
3 dum, vt apertè concludunt *Archid. in cap. iudi-*
cantem 3. qu. 5. cum ſeq. & Specul. in tit. de dila-
tionibus §. videndum nu. 7. verſ. quod ſi datus.
Non enim admitti quis poteſt ad probandum,
poſt terminum; quin lædatur ius aduerſarij, Si
non quo ad cauſæ merita, ſaltem quo ad illud
4 ius illi quæſitum ex lapſu termini probatorij;
cap. corũ, de reſtit. in integrũ, & probat Maſcard.
concluſ. 1230. nu. 4. & 5. qui ſeq. nu. ſcribit, quod
ſi nouus terminus contra dilationes à lege, ſiuè
ſtatutis præfixas concederetur, lites in longum
5 ſine cauſa traherentur contra *Tex. l. p. in fi. C. de*
dilationibus, & l. 2. in fi. C. vt intra certũ tempus,
Et ſic de lite lites fierent, non autem eæ ampu-
tarentur; cum vltra litem principalem viden-
dum eſſet numquid ius aduerſarij deterius fa-
5 tum eſſet iuxta *l. p. ff. ſi ex noxali cauſa agatur, &*
l. 1. §. defendi ff. ex quibus cauſis in poſſeſſ. eatur,
Ideò imputet ſibi pars, quæ fuit negligens, niſi
alia ſubſit cauſa iuſta, quia diligentibus, nõ autẽ
7 negligentibus iura ſubueniunt, *val. l. nõ enim ff.*
ex quibus cauſis maiores, Et alterius negligentia
8 alteri obeſſe non debet, *l. vlt. C. de panis, & §.*
ſed quia inſt. de contrah. empt.
Quam ſententiã tenuit *Rota in deciſ. 2. aliàs 30. de*
ſequeſtr. fruct. Ea præcipuè ratione, quod multũ
intereſt parti, cui iam ius fuit acquiſitum, quod
9 termini non repetantur *Bart. in l. mancipiorum*
n. 5. verſ. vltimo iſta lex ff. de opt. lega. Bal. in cap.
cum dilectus nu. 4. cum ſeq. de fide inſtrumentorũ,
vbi Abb. n. 4. verſ. his non obſtantibus; Terminus
enim ſtatuitur, non ſolum, vt parti alteri ſit fa-
cultas probandi, & reprobandi; Sed principali-
10 ter ſtatuitur ad faciliorem exitum litis, *cap. pa-*
ſtoralis de except. & cap. ſi. de dolo, & contũ. l. p.
in fine C. de dilationibus, l. 2. in fine C. vt intra cert.
tempus, & l. 2. C. de temporibus appell. Vbi verò
noua dilatio concederetur ob negligentiã eius,
qui primam labi permiſit, ſequeretur, quod ex
negligentia propria quis commodum ſentiret
11 cõtra diſpoſitionem, *l. ſi hareditaria ff. de negot.*
geſt. & l. auxiliũ ff. de minoribus, Et tamen non ſo-
lum rigor iuris, ſed etiam ipſamet AEQVITAS
negli-

12 negligentibus non suffragatur, vt docet *Saly-*
cet.in l.si eu C.qui accuf.nō possunt per l.si pupillus
ff.de Trinit.cred. Mascard.d. concl. 1230. nu.43.
Et hanc sententiam sentit *Glo.in l.si ea C.qui accuf.*
non poss.Oldr.consil. 167.incip. Ante omnia Bal.in
l. 2. in fin. vers. 13. quæritur C. de Epis. audient,
Quam sententiam dicit veriorem esse *Felin. in*
cap.licet causam sub nu. 18. de verb.signif.Mil.in
eius repertor.verbo, termino ad articulandū dato.
13 Contrarium tamen de AEQVITATE verius
videtur ex *l.muncipiorum ff.de opt.legatu*, Vbi si
datur alicui terminus ad eligendum seruum
sibi legatum, & post terminum electio trans-
feratur in te, Tamen elapso termino potest
moram purgari, si ius aduersarij non efficia-
tur deterius; Idem habetur in *cap. si tibi de præ-*
bendis lib.6.glo.ord.in Clem.sæpè §.& quia, verbo
non obstante de verb. signif. Rota decis. 11. alias
328.de cōcessione prubēda in nouis; Et hanc dicit
communem, & AEQVIOREM opinionem,
Comard. in l. diffamari in quæstionib. nu.70. fol.
mihi 82.C.de igen.& manumiss.
Hanc eandem conclusionem amplectitur *Rolan.*
decis. 745.& decis.744. sub nu.7. vers.Prætereu
hoc valde, Vbi tradit, quod prima opinio pro-
cedit de rigore iuris, hæc vero de AEQVITA-
14 TE, idem probat *Decis.399.& decis 439.quam*
etiā sequitur Iacobinus de S.Georgio in l. destitisse
in fin.ff. de Iudic. Et hanc esse communem sen-
tentiam testatur *Alex. in l. si insulam nu. 34.*
vers. ex quo infert ff. de verb. oblig. Vbi asserit
opinionem Bartoli esse cōmuniter reprobatā
in d.l.mancip orum ff.de optione legata, qui Bart.
sibimet contrarius hanc sententiam sequitur in l.
15 *vlt.n.5.ff.de fer.,hos sequitur Mascard.de proba-*
tionibus d. conclus. 1230. nu. 1.& 2. qui nu. 11.
cum seq. conciliat & ipse has contrarias Do-
ctorum opiniones, Vt slz. prior procedat de
rigore iuris, hæc verò postrema de AEQVI-
TATE, Quæ vt scribit *Addition.ad Belamerum*
cit.decis.744. litt.B. est quædam conuenientia,
& quoddam temperamentum procedens ex
causa a communibus regulis iuris discedens
per *Bar. in l. p. ff. de legib.*
Aliam etiam adducit distinctionem *Mascard. loco*
cit. nu. 14. nempe priorem opinionem pro-
cedere, quando pars negligens ex se, & ex iu-
re suo peteret, quod sui articuli, & probatio-
nes post terminum admittantur, Nam tunc
ex quo per peremptorium dicitur exclusa di-
latio, quoad si, non auditur, Adeò quod fortè
16 non poterit appellare, nisi alias ei succurrere-
tur per viam restitutionis, Hæc verò opinio
verificabitur, quando Iudex motus AEQVI-
TATE probationes quasi ex gratia, non ob-
stante lapsu termini, vellet admittere, vt posse
Iudicem affirmat.
Si tamen probationes de nouo peruenissent ad
notitiam volenti probare, & iureiurando id
17 affirmaret, Tunc admittendus esset, etiam
lapso termino quocunq, peremptorio, *Abb. in*
cap.cum dilecti de fide instrumentorum, Bal.in l.p.
col. 3.C.de cond.indeb.Roma.consil.176.sub n.12.
vers. quinimo possunt, & post alios Ias. in l.admo-
nendi nu.48.ff.de iureiur. quos sequitur Mascard.
loco relato nu. 45.
Ad quod propositum inquit *Bal. in l. innitus circa*
finem C.de procur. quod si statutum prohibet in
causa nullitatis nouas probationes recipi,
18 Non intelligitur de emergentibus de nouo,
quam opinionem sequitur *Menoch. de arbitr.*
casu 241., & eam procedere ibidem affirmat
quandocunq; ante sententiam; siue sit datus
terminus ad probandum, siue sit in causa con-
clusum, siue partes fuerint citatæ ad audien-
dum sententiam, siue etiam Iudex motu ani-
19 mi sui manifestauerit post *Purpur. in d.l.admo-*
nend.nu.8.ff.de iureiur.Mascard.conclus.925.nu.
7. & d. conclus. 1230. nu. 47. qui sequenti nu-
mero ampliat conclusionem procedere, etiam
si ante scientiam habuisset de his probationi-
20 bus, sed eas non potuisse habere, dummodo
doceat de diligentia adhibita, vt probatio-
nes ipsas haberet *Bertazol.consil.ciuil.41.n.70.*
Paria enim sunt quidquid de nouo fiat, vel quod
21 superueniat facultas probandi, vt explicat
ibidem *Bertazol. d. n.70. post Purpur. in d.l. ad-*
monendi nu. 26. & ibi Ripa nu. 19. ac Abb.cons.
9. nu. 94. Et quando quis proprio iuramento
affirmat probationes de nouo reperijsse, vt
iurari posse tradunt *Scribentes in d.l.admonendi,*
præsertim Purpur. nu. 24. quando tamen iurat
de notitia propria *Socin. cit. consil. 194. versic.*
22 *quinta ratio lib.2.* Tunc contrarium potest etiā
à parte probari *Socin.d.cons.194.post Bar. in l.is*
cui §. ijsdem ff. de accusat.Mascar.d. concl.1238.
nu.57.& 58.cum seq.
Quemadmodum probationes admittendæ sunt
lapso termino etiam in illis causis, in quibus
proceditur de AEQVITATE, vt in foro Mer-
23 cantili, & similibus modo res integra adhuc
sit ita tradit *Felin. in d. cap. licet causam sub nu.*
17. vers. limita 2. de prob. & Mascard. cit. concl.
1230.n.65. Et statui debet teminus in tra quem
probationes fieri possint, Cum probationes
24 non debeant esse sine termino, *l.in crimine ff.de*
adulter.Castrens.in l.admonendi nu.73.ff.de iure-
iur.Alex.Trentacinq lib.2.var.resolut.tr.de pro-
bationibus resol. 2. nu.6. Quamuis improbatio-
25 nes esse possint, sine termino, vt post *Bar.in l.in*
crimine in fin.ff.de seruis, & ibi Bal.& alij,& post
Doctores in d.cap. licet causam de probationibus,
& post eundē Bar.in extrauag.ad reprimendum in
vers.figura tradit Alex.Trētacinq.cit.resol.2.n.7
Neq, hic, omittitur (postquam de probationi-
bus agitur) quod licet paribus existentibus
26 probationibus regulariter ferenda sit senten-
tia pro reo; Attamen hoc à Iudicis arbitrio
27 pendet, *l. 3.§.p.ff. de testibus*, qui potest etiam
reum condemnare, esto quod probationes sunt
28 arbitrariæ iuxta sententiam *Castrens. in d.l.ad-*
monendi ff.de iureiur.Bal.in l.si.Communientiones
Episc.& diximus supra in cap.142.nu.16. Quam-
uis vbi Iudex reum condemnet, debeat ex-

primere causam in sententia (etsi alias hoc in-
29 iustum reputaretur), Alias teneretur in Syn-
dicatu, *Bar. in l. Lucius in fi. ff. de his qui notantur infamia, & ibi cæteris scrib. Bal. in l. cum Magistratus in fi. C. quando prouocare non est necesse.*
Ratio est, quia licet probationes pendeant a Iudicis arbitrio, Nihilominus tale arbitrium debet
30 regulari secundum iura, & leges, *l. ob carmen §. si testes ff. de Testibus*, Propterea condemnando reum paribus existentibus probationibus eam exprimere debet causam, per quam ad ita iudicandum motus fuit, adhoc, vt demonstret non contra iura, & leges, Sed secundum leges
31 sententiam protulisse, *Alex. Trentacinq. d. tit. de probation resol. 2. nu. 24. per totum.*
Et vbi pares essent probationes rei, & actoris, si altera ex partibus etiam pro se haberet leuem aliquam præsumptionem vltra probationes;
32 Tunc pro reo pronūciandū esse habetur in *l. si duo Patroni, & ibi glo. in verbo fieri, vbi Bart. ff. de iureiur. Lafranc. decis. 12. & Trentacinq. cit. n. 7.*
Vbi autem in termino statuto productum fuisset exemplum instrumenti, siue aliarum probationum, potest eo casu post terminum produci originale dicti instrumenti, siue autenticum
33 probationum, quia tunc dicitur confirmari productio exempli, ac habetur, ac si facta fuisset productio intra terminum *Tex. in l. si donare §. si sponsus ff. de donat. inter Virum, & Vxorem,*
34 *Bal. in cap. p. de fide instrument.* Quia factum ad confirmationem alterius, eodem tempore factum videtur, *Dec. consil. 539. nu. 8. Mascard. de probatione all. conclus. 1230. nu. 66. & 68. qui num. 76. cum seq.* scribit posse etiam declarari post terminum probationes in termino productas, cum declaratio ipsa trahatur ad tempus, quo ipsæ probationes factæ sunt; Vt obseruatur circa testes iuratos in termino, qui
35 postea examinantur post terminum, quorum attestationes referuntur ad diem præstiti iuramenti, vt tradit *Bal. in l. si quando versic. sexto dubitatur C. de testibus, quem sequitur Mascard. cit. concl. 1230. nu. 78. & 85.*

SVMMARIA.

Arbitramentis proceditur de ÆQVITATE nu. 1.
Aristotelis sententia circa iuditium Arbitrorum n. 2.
Ciceronis dictum circa arbitrium nu. 3.
Reuisio competit aduersus arbitramentum nu. 4.
Reuisio committitur I. C. de Collegio ex dispositione Nou. Const. nu. 5.
Commissa ius reuisionis procedere debet secundū iuris solemnitates nu. 6. & 7. Contrarium verius nu. 9.
Reuisio ab arbitramentis pari passu ambulat cum appellatione nu. 8.
Subrogatus sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur n. 10. & habere dicitur omnes prærogatiuas, quas habebatis, in cuius locum subrogatus est n. 11.
Compromissibilis causa semper ita durat nu. 12.
Arbitrator, qui loco primi subrogandus est, eiusdem qualitatis, & conditionis esse debet nu. 13. limitatur in Regibus, & Principibus nu. 19.
Auctoris responsum in ea materia nu. 14.
Causa semel introducta coram supremo Tribunali ab eo cognosci debet, etiamsi cessaret priuilegium, siue causa, ob quam fuerat introducta nu. 15.
Quod procedit tam in arbitramentis necessarijs, quàm voluntarijs nu. 18.
Auocata causa per Senatum, alij inferiores Iudices incompetentes fiunt nu. 16. Contrarium per Binium nu. 17.
Compromissum factum in vno loco, in eodem fieri iterum debet, mortuo primo Compromissario nu. 20.
L. vbi captum ff. de iudicijs locum etiam habet in arbitramentis nu. 21.
Acta siue probationes factæ coram Arbitro probant etiam in alio Iudicio ordinario nu. 22.
Actiones ita proponendæ sunt coram Arbitris, secus coram alijs Iudicibus nu. 23.
Reconuentioni locus non est coram Arbitratore num. 24. cum iuditium proprium coram eo cessi non videtur nu. 25.
Reuisio arbitramenti iure communi inspecto peti debet coram Iudice ordinario, coram quo iuditium fuisset agitatum, vbi ad compromissum non esset deuentum nu. 26. In hoc autem Dominio Mediolani petitur à Senatu, vel Principe nu. 27.
Compromitti potest causa magna redditus aureorum mille, non obstantibus in hoc Dominio tit. de Senator. nu. 28. contrarium obseruatur nu. 30.
Coacervatio plurium actionum an possit fieri, vt constituatur redditus ann. aur. mille nu. 29.
Exceptio firmat regulam nu. 31.
Causarum arduarum cognitio spectat ad Senatum n. 32. priuatiuè quo ad alios Iudices nu. 33.
Decretum Senatus circa causæ auocationem nu. 34.
Coacervatio fit etiam respectu fructuum, siue interusuriorum plurium annorum ad hoc, vt constituatur annuus redditus aur. mille nu. 35.
Decretum Senatus circa dictam coacervationē n. 36.
Hieronymi Parauicini Senatoris mentio nu. 37.
Interesse, siue interusuria dicuntur accessoria ad sortem nu. 38.
Petitio Actoris attenditur circa summam debiti, non autem debitum nu. 39.
Petitio fundata est: debet super scriptura, vt causa auocetur nu. 40.
Decretum Senatus circa auocationem non admissam ob summam egregiam, de qua non constabat ex scriptura, & reus negabat nu. 41.
Hieronymi à Basilicapetri Senatoris mentio nu. 42.
Valor rei attenditur habita consideratione temporis, petitionis, vt causa auocetur, nec non n. 61. & 62.
Expensæ non augent summam, vt ea causam Senatoriam reddat nu. 63.
Debitum diuidi non potest, vt euitetur cognitio supremi Tribunalis reo reclamante nu. 64. ne in diuersis Iudicijs vexetur nu. 65. secus, si reus acquiesceret num. 66.
Geminatio actus magis enixa mente contrahentium significat nu. 43.
Decretum Iudicis in contractu adhibitum omnem suspicionem, & reuerentialem metū excludit nu. 44.

Ratif-

Iudex reductionis à laudo procedere an debet de ÆQVITATE, secundum quam Arbiter laudauit. Cap. CXXXXVIII.

Dictum fuit in superiori libro *cap. 6. nu. 9* In Arbitramentis procedi de
bono, & AEQVO, & sic secundum
AEQVITATEM in ijs debere iudi-
cari, quae sola in Arbitramentis spe-
1 ctatur, non autem exacta Seueritas, aut id
quod in rhò est ex *Anneo Roberto lib. 3. rerum
iudic. cap. 8. versic. eadem ratione, & vers. pro
Titio. Cuius sententia fuit Aristot. lib. p. Rethor.
cap. 12. dum inquit,* Ad arbitrium potius, quam
2 quam ad Iudicem rem defferri velle; Arbiter
enim AEQVVM, & bonum sibi proponit. Iu-
dex autem ipsam legem. Neq; vlla alia causa
3 repertus est Arbiter, Nisi vt AEQVVM, & bo-
num valeat decernere, Ex quo ait *Cicero in Ora-
tione pro Roscio* In arbitrio esse moderatum,
quanto melius, & AEQVIVS sit dari, vt refert
*Menoch. consil. 202. nu. 19. & consil. 703. nu. 10.
cum seq.*

Quaeritur nunc, an lato arbitramento, & inter-
posita reuisione, quae tùm iure communi in-
spectò, tùm ex dispositione Nou. Const. huius
4 Dominij competit, *Glo. in l. arbitro, & ibi Bar. ff.
qui satisd. cogantur, Blanc. tr. de compromissis q.
10. n. 7. Menoch. consil. 406. n. 37. Dec. consil. 36.
nu. 6., Et Nou. Constit. in tit. de arbitris, cap. Re-
uisio autem,* Et quae reuisio vigore earundem
Nou. Constit. Eodem titulo §. Commissarius, com-
mitti debet vni Doctori de Collegio partium
5 confidenti, vt in his terminis explicat *Bimius
consil. 287. nu. p. in fine,* Quaeritur, inquam, au-
tem is reuisionis Iudex procedere debeat ea-
dem inspecta AEQVITATE, vt in primo iu-
ditio actum fuerat, aut verò, iuxta solitos
iuris terminos, vt fit in causis ordinarijs.

Et quia I. C. de Collegio vigore earundem *Nou.
Constit. in tit. de appell. §. is confidens,* succedit lo-
co Iudicis Ordinarij, qui legem ipsam tantum
considerare debet simpliciter, non bonum, &
AEQVVM tàtum, vt Arbitrum decet, vt post
*Aristotelem citato loco, probat Menoch. d. cons.
6 703. n. 10. & 11.* Affirmandum videtur secundū
iuris solemnitates non de AEQVITATE tan-
tum, & sola veritate inspecta, iudicare debere
reuisionis Iudicem, cum in ea instantia ordi-
nariè debeat procedi etiam porrecto libello,
7 vt notat *Cyn. in l. fi. qu. 4. nu. 4. C. de contrah. emp.
Alex. in l. p. n. 15. ff. de leg. 2. quos sequitur Carp.
ad d. stat. 117. nu. 10. lib. p.*

Maxime verò, quia reuisio ab arbitramentis pa-
8 ri passu ambulat cum ipsa appellatione *Orian.
in cap. quoniam contra nu. 32. de interlocut. Car-
pan. ad stat. 127. n. 16. lib. p. & Bimius consil. 250.
nu. 60.*; Verum cum Iudex appellationis le-
gum dispositiones ad vnguem considerare, &
obseruare debeat, vt probat *Menoch. cit. consil.
701. nu. 10. cum seq.* Idem censendum esse vi-
detur de Iudice reuisionis.

De AEQVITATE tamen Iudex reductionis ea-
dem AEQVITATE vti debet, qua ipse Arbi-
9 trator esset vsurus, ad formam compromissi,
Non se restringendo iuris rigori, & eius api-
cibus, sed pronunciando tanquam bonus Vir,
inspecta facultate Arbitratoris, nec separan-
do naturam illius, in cuius locum subrogatur,
*Alex. in l. p. n. 15. ff. de leg. 2. Praepos. in cap. de ap-
pell. extra de appell. Couar. lib. 2. var. resol. c. 12.
nu. 3. prope finem, Roman. consil. 261. nu. 3. Orian.
in d. cap. quoniam contra verbo interlocutoria, &
appellationis fallentis de probationibus,* Et in spe-
cie probat *Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 524.
nu. 22.*

Tritum enim est subrogatum sapere naturam
10 illius, in cuius locum subrogatur *l. si cum §. qui
iniuriarum ff. si quis caut. & §. fuerat Instit. de
actionibus, & ibi Ias.*, Qui subrogatus easdem di-
citur habere praerogatiuas, quas habebat ille,
11 in cuius locum sobrogatus est *l. item veniunt §.
7. diximus ff. de pet hared. Doct. in l. certi conditio
ff. si certum petatur, Menoch. consil. 95. n. 50. consil.
280. nu. 72. consil. 716. nu. 4. & consil. 983. nu. 5.*
Idcirco Iudex reuisionis, si eandem praeroga-
tiuam habere debet cum Arbitratore in cuius

locum subrogatus fuit, de AEQVITATE pro-
cedere debet, vt procedere debebat Arbitra-
tor.

Rursus, sicuti causa semel facta compromissibi-
lis, semper ita durat, in tantum, vt defuncto
15 Compromissari, denuo committi debeat
alio Arbitratori, *Dec. consil. 22. col. p. in fine, Mar-
sil. singul. 172. Portius Imolens. consil. 138. nu. 11.
cum tribus sequent. Scala de Consil. Sapien. lib. 3.
cap. p. in fine, & Biminus d. consil. 287. nu. 17.*; Ita
cum eiusdem qualitatibus, & auctoritate com-
mitti, ac cognosci debet causa, In tantum, vt
si de AEQVITATE a primo Arbitratore co-
gnoscenda erat; Eadem inspecta AEQVITA-
TE cognosci debet a secundo, qui causam suo
arbitramentum reuidere debet.

Quę conclusio eo fortius procedere videtur; dum
Arbiter, qui loco primi defuncti elligendus
venit; Eiusdem qualitatis, & conditionis etiam
13 esse debet, vt erat primus *Glo. in l. si eum §. mi-
litarum verbo danda ff. si quis caut. Bar. in l. p. C. de
mancip. & sol. patr. lib. 11. & in l. si in fi. C. de præ-
pos. agen. in rebus lib. 12. Euerar. in a gileč. in loco
à vi subrogationis n. 5. & 6. Menoch. consil. 147.
sub n. 24 Gratian. in Add. ad decis. Marchi. 157.
nu. 9. & lib. 4. disc. 758. forens. cap. 800. nu. 6.* Et
in subrogatione personæ est *Tex. in l. fin. 6. de
prox. sac. Scrin. lib. 12. Cephal. consil. 58. nu. 30. lib.
p. & Surd. consil. 24. nu. 46.*

Quo stante fundamento superiori anno 1625
14 respondi, quòd defuncto Senatore, in quem
factum fuerat compromissum; Elligi debebat
alter Senator in Compromissarium; Vt nimirum
Arbiter, siue Compromissarius esset eiusdem
qualitatis, & conditionis, sicuti erat primus;
Cum inconueniens videretur, vt causa intro-
ducta coram Senatore, deinde perficeretur,
& cognosceretur per inferiorem Iudicem, fa-
ciunt tradita per *Franch. decis. 294. Ferer.
par. p. obseru. Reg. Aud. Catalogn cap. 25. tit. de
euocatione per totum fol. mihi 56.*

Sicuti enim semel introducta causa coram Su-
premo Tribunali, ibi debet deffiniri, non ob-
15 stante, quòd cesset priuilegium; siue causa ob
quam fuerat auocata, vt late probat *Franch.
decis. 257. Mastr. l. decis. 127. nu. 17. Thesaur. de-
cis. 197. n. 4. & post alios multos, Giurba ad statuta
Messanæ cap. 10. glo. 5. n. 12.* qui omnes loquun-
tur de Vidua, aut Pupillo, quorum causarum
cognitio ex dispositione *l. p. C. quando Impera-
tor inter Pupillum, & Vidu.* spectat ad Principē,
vel Senatum; Et si enim introducta causa pu-
pillus efficiatur, deinde maior, aut Vidua se-
nubat, & sic cesset priuilegium; Tamen causa
ipsa terminanda est per Supræmum Tribunal,
coram quo fuit introducta; Ita pari ratione
compromissa, & introducta causa coram Se-
natore. Eo defuncto coram alio Senatore
perfici, & deffiniri debet *Ferer. cit. cap. 25. de
euocatione.*

Præsertim cum facta electione per Viduam, siue
alium priuilegiatum circa forum Supremi
Tribunalis, quilibet alius inferior Iudex effi-
16 ciatur incompetens, vt exponit *Franch. cit. de-
cis. 294. per totum*, Idcirco incompetentia ipsa
durare dicitur, etiam defuncto primo Iudice
electo, in cuius locum alius eiusdem qualita-
tis elligi debet iuribus supra deductis, Quid-
17 quid in contrarium affirmat *Biminus cit. consil.
287. sub nu. p.* dum expressè tradit, quod etiam
si Arbiter fuisset Senator; Nihilominus Reui-
sor debet esse l. C. de Collegio, Qui adhoc al-
legat *stat. 59. lib. p. & ibi Addition. n. 125. & ta-
men neq; statutum, neq; Addition. hoc tradunt.*

Quæ conclusio non solum in Arbitrio necessariè
electo, vt in hoc Mediolani Dominio inter
affines virtute dictarum Nou. Constit., Sed
etiam in alio voluntario electo procedit,
quando ex forma statuti laudata per Arbitros
18 habent executionem paratam, *Felin. in cap. ex
tenore nu. 19. versic. secundo si, de rescriptis, Gabr.
commun. opin. tit. de Iudicijs conclu. p. nu. 4. & 5.*
Vt cauetur hic Mediolani in dicto *cap. 117. lib.
p. Biminus cit. consil. 289. nu.*

Verum tamen est, quod facto compromisso in
Regē, vel Principe, ad transitu illud ad eius
19 Successorem, Etiamsi factum videretur habi-
ta ratione dignitatis, nonnullis in contrarium
facientibus, latissimè probat *Ias. in l. qui liberis
§. hæc verba in. ff. de vul. & pupil. & ibi Alex.
nu. 7. & ex eo in n. 18. Bal. in cap. cum delegatorum
nu. 3. & 4. de officio deleg. quos sequitur Ioannes
in repet. l. necessar. §. non aliter nu. 402. cum seq.
ff. ad Senatus cons. Syllan.*, Quamuis eo casu suc-
cederet conclusio iam firmata, vt rursus com-
promitti deberet causa, alij Regi, vel Princi-
pi eiusdem qualitatis, & conditionis, vt erat
primus.

Quod compromissum (omissa qualitate Regum,
vel principum) fieri etiam debet in eodem lo-
20 co, in quo factum fuerat primum compromis-
sum per regulam, *l. Vbi captum ff. de iudicijs,
Franch. decis. 544. nu. 4. Surd. consil. 57. nu. 14. cum
seq. & consil. 222. nu. 11. & 12. in fine*, Cum
dispositio *d. l. vbi captum*, procedat etiam in
21 arbitris, Tum quia ad instar iudiciorum sunt
l. p. ff. de receptis Arbitris, Tum quia titulus ipse
de receptis arbitris positus legitur post titu-
los necessarios præparatoria iudiciorum, vt
explicat ibidem *Glo. magna*, Tum quia, si con-
fessio, & acta facta coram Arbitro valent in
22 alio iuditio ordinario, vt probat *Rebuff. ad
Const. Regni tit. de Arbitris art. p. glo. 8. n. 24. Affl.
decis. 148. nu. 3.* Consequens est, vt iudicium
eque dicatur id, quod agitatur coram Arbi-
tris, Tum deniq; quia ita proponendę sunt
23 actiones coram Arbitris, sicut coram Iudici-
bus *§. omnium instit. de actionib.* hanc conclusio-
nem expressè comprobat *Gabriel d. tit. de iudi-
tijs conclus. p. nu. 4. & 5 post Felynum in cap. ex
tenore sub nu. 19. vers. secus si, de iudicijs.*

Coram quo tamen arbitratore non esse locum
24 reconuentioni tradit *Bar. in Auth. consequenter
C. de sentent. & interlocut. omn. Iud. Abb. cons. 77.
lib. 2.*,

25 lib. 2. Quia propriè non videri esse iuditium
coram Arbitratore scribit *Capra in tr. regul. membro 5. nu. 130. fol. mihi 216. à tergo*.

Reuisio autem coram quo peti debere discutiendum est; Et iure communi inspecto pro
reuisione obtinenda ab arbitramento, adeundus est Iudex ordinarius, qui causæ Iudex
fuisset, nisi compromissum factum esset, vt de
26 communissima Doctorum conclusione testatur, *Pract. Papien. in forma libelli quo agitur ad
pauam versic. nec reductio nu. 5. Alex. consil. 131. nu. p. & ibi Additionator lib. 2. Maranta in eius
speculo par. 6. princip. in vlt. parte iudicij actu 2. n. 114. Rebuff. tr. de arbitr. art. p. glo. 10. nu. 5. & 6.
Roland. consil. 76. nu. 33. & 34. lib. p.* & ita iudicatum fuisse testatur *Mysinger. singul. obseru.
61. cent. 2 quot sequitur Caipan. ad statut. 116. nu. 103. lib p.*

In hoc verò Mediolani Dominio ex dispositione
27 *Nou. Constit. d. tit. de arb.* Reuisio conceditur à
Principe, vel Senatu, vbi aliter non sit prouisum per statuta municipalia, Prout hic Mediolani prouisum fuit per *statut. 117. lib. p.* vt
ad obtinendam reuisionem, & illius commissionem recurri debeat ad Iudicem Ordinarium arbitratoris, Et sic ad Iudicem de Collegio, *Bar. in l. 2. ff. vbi, & apud quem, & l. si Societatem §. arbitrorum ff. pro socio, Romanus cõsil.
465. Affl. decis. 51. Maranta d. parte 6. princip. actu 2. nu. 126. de appellatione fol. 497. hos sequitur Bimius consil. 289. nu. 2. & 3.*

Neq; omittendum est, quòd licet non leuis sit controuersia, an causa redditus aureorum mille
possit compromitti in hoc Dominio Mediolani, stante disposit. *Nou. Constit. tit. de Senatoribus §. cognoscetq; Senatus verbo similiq; modo*,
Quibus cauetur, vt Senatus cognoscat de omnibus causis arduis, & magnis, vbi res de qua
agitur, sit redditus annui aureorum mille, Et
28 affirmatiuam partem tenuerit, *Bimius cit. cons. 289 num. 4. cum seq. plur. vsq; ad num. 12.* Vbi
29 etiam tradit non posse fieri coaceruationem
diuersarum actionum, vt redditus aureorum
mille constituatur per *Alban consil. 427. nu. 6.*

Communior tamen est contraria sententia, vt
slz. iurisdictio hæc cognoscendi causas, in quibus agitur de redditu aureorum mille, spec-
30 tet ad Senatum priuatiuè quoad alios inferiores Iudices, vt expresè in his terminis probat *Rimin. Iun. consil. 655. nu. 37. in fin. & nu. 43. cum seq. & num. 49.* Vbi ita obseruari per Senatum testatur; Quam conclusionem eo fortius procedere tradit *num. 51. in fine*, dum Nostræ Constit. excipiunt aliquos casus inter quos
non sit mentio de arbitris, Vnde intrat regula,
31 *l. 3. ff de reg. iur.* quod exceptio firmat regulam
scilicet sub ea generalitate, & Iurisdictione
contineri etiam casum arbitri concludit ibidem *Rimin.*

Maximè verò, quia ob Excellentiam ipsius Senatus, id statutum fuisse patet, quia maiori-
32 bus Magistratibus tales causæ de iure competunt, *l. in offerendis C. de appell. & l. fin. C. de de-
33 fens. Ciuit.* Quo casu tunc soli Senatui competit cognitio priuatiuè quo ad alios inferiores
Iudices, *l. p. in fine C. ne liceat potent. & l. placet C. de ped. Iudic. Bal. consil. 385. col. 2. lib. 4 & Dec. consil. 3 sub num. 3. Decian. responso 118. num. 22. lib. 3. quot sequitur Rimin. Iun. loco relato nu. 54.*
Prout hoc idem probat *Alciatus responso 52.
34 sub nu. 14. lib. 6.* Et ita præsertim censuit Senatus die 19. Februarij 1599. in causa Comitis S.
Secundi.

Ad quam summam constituendam (vt exinde
consideretur redditus annuus aureorum millo) computantur etiam fructus, siue interesse
35 rei controuersæ, cursu multorum annorum
coaceruati, Exempli gratia, Si quis creditor
esset summæ aureorum decemmille, & per viginti annos retardata fuisset solutio capitalis, cum interusurijs promissis in rationem
quinque pro centenario, quæ cursu dicti temporis aliam summam aureorum decemmille
constituerent, Tunc causa diceretur Senatoria
cum ex summa aureorum vigintimille desumatur redditus annuus aureorum mille, vt
diximus supra in *cap. 89. nu. 13. cum seq.* Et ita
36 pluries censuit Senatus Excellentiss. præsertim dicto anno 1599. inter Illustriss. Card.
Sfortiam, & d. Com. S. Secundi, ac deinde in
causa Caroli Alexij Curtij, contra Carolum
Antonium Curtium, mox in causa Com. Si-
37 monetæ die 10. Iunij 1617. ac deinde referente Amplissimo Senatore Hieronymo Parauicino die 15. Iulij 1620. fauore Com. Mayni
cõtra Marchionem Antonium Mariam, Pallauicinum reum conuentum pro restanti dote
aureorum sexmille cum interusurijs annorum
circiter sexaginta; Interusuria enim siuè fructus dicuntur accessorij ad sortem, & cum causa
38 principali connexi; Idcirco sicuti vnico contextu de his cum causa principali cognosci
debet per eundem Iudicem, *l. nulli C. de Iudicijs, Alcia. cit. consil. 52. nu. 10. lib. 6.* Ita per eos aucta dicitur summa petitionis, vt constituat causam Senatoriam.

39 Quia hoc casu attenditur petitio Actoris circa summam non debitam, *Bar. in l. cum quadam §. quoties, & ibi Sapia num. p. & 2. ff. de Iurisd. omn. Iud.* Quamuis sola petitio non sufficeret,
si ea non esset fundata super publica scriptu-
40 ra, vel supra alia probatione incontinenti facta; Quia tunc auocatio causæ non subsisteret,
Vt nouissimè censuit Senatus Excellentiss. me
41 patrocinante pro Lazaro, & fratribus Vitalibus Hebræis, contra Salomonẽ eorum fratrẽ,
qui sub falso prætextu, quod paterna hæreditas delata ad fratres ascenderet ad valorem
aureorum quadraginta mille, Ex qua quintam
partem ad se pertinere prætendebat, subripuerat à Sen. Excellentiss. causæ auocationem
42 quam referente Amplissimo Senatore Hieronymo à Basilicapetri die 30. Martij currentis
anni 1637. circonscripsit Senatus, decernendo

partes iuribus suis vti debere, In qua causa, cum multi alij iuris articuli discutiantur, opportunum duxi scripta etiam in ea causa subijcere.

PRO Fratribus de Vitalibus Hebræis CONTRA Salomonem eorum fratrem.

ADSIT VIRTVS SPIRITVS SANCTI.

ANselmus Vitalis de Sacerdotibus Hebræus plures habens filios masculos, & quamplures fœminas anno 1619. emancipauit Salomonem optimum eius filium, ac ad ratam propriæ substantiæ, & habita ratione numerosæ sobolis mobilia, & suppellectilia, & merces eidem tradidit valoris aureor. 400. monetæ Alexādriæ, ex quarum negotiationibus exerceri solitis per Hebræos alimenta consequi posset; qui Salomon cum exinde post aliquot annos videret augeri substantiam Patris, propriam verò, in qua ipse, fortassis malè versabatur, non multum augumentum facere, litibus Patrem vexare cœpit, cum quo opera communium amicorum ad conuentiones iuratas semel, atq; iterum deuenit, in quibus alios aureos mille dictæ monetæ post eius mortem tradere promisit Pater, sed cum iterum eundē litibus vexasset Salomon indefessus filius; pro executione litterarum M. V. Iterum etiam ad amicabilem compositionem eos reduxit Prætor Alexandriæ, in quibus confirmatis prioribus conuentionibus aureos mille ducentum in totum eiusdem monete persoluere promisit Pater ipsi Salomoni pro omni, & toto eo, quod prætendere posset Salomon in paternis, & maternis bonis, super quibus nouissimis conuentionibus publicum celebratum fuit instrumentum cum decreto Prætoris anno slz. 1633.

Interea verò anno 1626. Anselmus emancipauit etiam Lazarum secundum filium, & Vitalem tertium, mox anno 1630. Samuelem quartum, & Abraham quintum filios, quibus tantumdē summa in suppellectilibus, & mercibus consistentem consignauit, prout quinque filias matrimonio etiam collocauit singulis numeratis dotibus in summa in totum aureorum bis mille quatuorcentum eiusdem monetæ, vt ex publicis documentis superinde confectis per Not. Alexandrinos patet.

Anno 1632. die 9. Iunij senex factus Anselmus, qui idcirco negotiationibus iugiter incumbere vlterius non poterat, locationes domus, & apothecarum, quas in Ciuitate Alexandriæ conduxerat à Iulio Cæsare Rogna constituta pensione ducatorum 60. cessit ipsis Lazaro. Vitali, & Samueli, reseruata sibi alia domuncula ibi contigua cum accessu ad eam per domum cessam, vt ex instrumento superinde celebrato per Io. Baptistam Perbonum Not. Alexandriæ, qui fratres constitutam pensionem Locatori debitis temporibus persoluerunt. In quibus apothecis, & domibus eorum trafficum, & mercimonium exercuerunt ab inde citra, & etiam de præsenti exercent ipsi fratres. Quippe idem Lazarus ex proprijs pecunijs libras bis mille in mercimonio trafficandas, tradidit eidem Salomoni dicto anno 1633. & sic patre adhuc viuente, qui Salomon idcirco optimè edoctus erat Lazarum, & fratres notabilem substantiam propriam possidere viuente patre.

Deindè verò Anselmus habitationem suam cum vxore transtulit ad Ciuitatem Laudæ, in qua post aliquod tempus condito testamento mense Augusti anni 1633. vltimum clausit diem. Institutis hæredibus vniuersalibus dictis Lazaro, Samueli, Abraham, & Vitali, & facto legato Salomoni memoratorum aureorum 1200. dictæ monetæ eidem in reiteratis conuentionibus promissis, cui etiam quintam partē crediti, quod aduersus Potentissimum Regem Nostrum habebat, legauit, deductis tamen prius expensis fiendis pro illius exactione.

Defuncto autem Anselmo, sagax Salomon summam sibi in conuentionibus per Patrem promissam, & in testamento legatam, non tardè exegit ab alijs fratribus hæredibus vniuersalibus pro omni, & toto eo, quod prætendere posset in paterna, & materna hæreditate, vt ex publico instrumento rogato per Io. Stephanum Lamugium Not. Alexandriæ, & sic priores contractus hoc solemni actu confirmauit; sed de his non contentus Salomon non ignarus substantiam fratrum valde auctam, qui diligentissimè eorum mercimonio a multo tempore citrà incumbebant, nouum excogitauit stratagema, vt de eorum propria substantia participare valeret.

Propterea superiori mense Ianuarij porrectis precibus Senatui Excellentiss. sub filiorum, & vxoris nomine, in eis narrauit id decessisse Anselmum Patrem (non expresso tamen tempore, ac si de recenti id sequutum fuisset) & hæreditatem valoris aureorum 40. mille reliquisse, quam alij fratres integrè occupabant, sub prætextu initarum conuentionum inter ipsum Salomonem, & Patrem, quamuis hæreditas diuidenda esset æqualiter inter filios defuncti, cuius causæ cognitionem ad Senatum Excellentiss. spectare expressit, à quo Amplissimo Ordine datæ fuerunt litteræ de forma causæ auocatoriæ, vt interim citarentur alij fratres hæredes ad dandum suspectum pro committenda causa.

His subreptis, plenè cognoscens Salomon per citationem aliorum fratrum compilatum stratagema fore dissoluturum, nouum aliud excogitauit figmentum, & nouis porrectis pre-

cibus

cibus M. V. die 10. Februarij narrauit, quod
dum citati fuerant dicti fratres, vt suspectum
darent, merces, & suppellectilia, ac iocalia
dilapidabant, vt ipsum deluderent (quamuis
falsissimum hoc esset, cum nondum citati fuis-
sent dicti fratres, nec notitiam aliquam habe-
rent gestorum à Salomone;) & idcircò petijt
mandari Referendario Alexandriæ, vt omnia
describi, & reponi curaret, prout ita fieri man-
dauit Sen. Excellentiss. veris tamen existenti-
bus narratis, & vbi nil iuridicum obstaret.

Et quia optimè sciebat Salomon minus vera esse
narrata in precibus, & quod citatis ipsis fra-
tribus detecta fuisset falsa narratio, & obstare
petitioni multa iuridica fundamenta, ita egit,
vt Referendarius eodem Instanti, & momen-
to, quo citati fuerunt ipsi fratres ad dandum
suspectum, eodem etiam tempore describeret,
& reponeret omnia mobilia, & merces pro-
prias ipsorum fratrum non hæreditarias An-
selmi, qui tempore obitus habitabat in Ciuita-
te Laudæ, quod an iuri consentaneum sit, res
de se loquitur.

Prout somnium est agi hic de causa Senatoria
cognitione digna, eo sub prætextu, quod hæ-
reditas Anselmi sit valoris aureorum 40. mil-
le, cum ea tenuissima sit; iunctisq; omnibus
substantijs proprijs ipsorum fratrum seorsum
à patre iamdiù viuentium, vti ab eo emanci-
patorum, vna cum dotibus vxorum eorundē,
ac coaceruato etiam valore paternæ hæredi-
tatis, & pecuniarum Salomoni iam solutarum,
certè neque ad aureos decemmille ascendere
posset huiusmodi omnium valor, cum merci-
monium in suppellectilibus, vt plurimum vsu
ferè consumptis, & exiguis mercibus, & mobi-
libus tenuissimi valoris, ac nonnullis creditis
consistat, vt notorium est.

His sic stantibus frustra contendit Salomon, siue
eius nomine vxor, & filij, illum se læsum fuisse
in renunciatione facta patri, & deinde fratri-
bus, dum memoratos aureos 1800. pro execu-
tione legati, & conuentionum recepit, atq; il-
lam inualidam esse, cum sapiat donationem
pro qua solemnitates a Non. Const. requisitas,
adhibitas minimè fuisse constat.

Quandoquidem vnico verbo tolluntur omnia
in contrarium deducta, dum Salomon mini-
mè docuit, neque docere potest paternam hæ-
reditatem fuisse tanti valoris, vt læsio exinde
per renunciationem resultaret, quæ sanè, &
enormissima esse deberet, & fortassis talis
probata non releuaret, stante eiusdem renun-
ciationis reiteratione pluries facta, quia ex
geminatione renunciationis, & geminatis
actis enixa magis mens contrahentium dete-
43 gitur, *Rol. consil. 28. num. 42. cum plur. seq. lib. 4.
Galuanus consil. 1. nu. 13. cum seq. Alex. Trentac.
lib. 3. var. resolut. tit. de empt. & vend it. resol. 3. n.
14. vers. quenam opinio, & Bardel. consil. 62. n. 1.
& 2.* Præsertim quia vltima conuentio cum
renunciatione facta fuit, cum decreto Iudi-
44 cis, quod omnem suspicionem, & reuerentia-
lem metum etiam cessare facit, *Io. Guter. in re-
pet. Auth. Sacram. puberum nu. 98. cum pluribus
seq. C. si aduers. pend. ad rem. Odd de restit. in inte-
gr. quæst. 19. nu. 63. Menoch. consil. 22. nu. 19.*

Et quas renunciationes optimè conualidasse, &
ratificasse citrà suspicionem metus reueren-
tialis Salomonem apparet, dum post Patris
obitum pecunias pro earum executione recei-
pit nulla facta protestatione, vel reseruatione
45 eius iurium, vt probat *Castrens. in l. si cum dotem
§. si pater enim. ff. solut. matrim. quem sequ. Me-
noch. consil. 206. nu. 105. & nu. 127. cum seq.*

Quemadmodum eo minus facultas hæc impu-
gnandi conuentiones, & renunciationes com-
petit filijs: & vxori Salomonis, quibus nullam
actionem dari aduersus bona Aui paterni vi-
46 uente Salomone patre certissimi iuris est,
*Text. in l. si quis posthumos §. si filium ff. de liber.
& posth. & in l. si quis filio exheredato ff. de iniusto
rupto, & irrito facto testam. facit Tex. in l. p. in fin.
C. de annali except. Bar. in l. pr. num. 9. C. de bonis
mater. & in l. si constante nu. 63. ff. sol. matr. Bell.
consil. 24. nu. 5. Menoch. consil. 153. n. 22. & consil.*
47 *206. nu. 25.* Eo tamen solo casu, viuente Patrè,
possunt filij cum eius consensu agere, quando
Pater bona propria filiorum alienauit, vt ma-
terna bona, non autem si bona propria ven-
dit, aut renunciauit Pater, vt post *C. narrul. lib.
p. var. resol. cap. 8. nu. 6. probat Honded. consil. 19.
nu. 17. lib. 2.* Vel si pater repudiasset hæredi-
48 tatem paternam, Quia eo casu possent nepo-
tes agere etiam inuito patre aduersus auitam
hæreditatem ratione inofficiosi testamenti.
*Bar. in l. pater filium ff. de inoff. testam. Menoch.
cons. 211. nu. 124.*

Neq; negotium facescit, quod cum dicti fratres
mobilia notabilis valoris possideant, præsu-
mitur omnia à Patre prouenisse, vt supponi-
tur per Salomonem, secundum traditionem
49 *Magonij in decis. Flor. 26. nu. 9. & Cornaz. decis.
Lucens. 112. nu. 4. ac Bimij consil. 282. nu. 41.* cum
50 quicquid acquisitum fuit, præsumatur acqui-
situm ex bonis Patris, *Peregr. consil. 71. num. 12.
cum seq. lib. 2.*

Quia procederet hoc, si dicti fratres sub patris
potestate vixissent, Verum cum iamdiù a pa-
tre emancipati seorsum ab eo vixerint, & ne-
gotiationibus proprijs incubuerint, & sibi
acquisiuerint, contrarium est affirmandum,
51 Cum à patria potestate liberi sint *§. præterea
Inst. quibus modis ius patr. potest. sol.* Emancipa-
tio enim tollit potestatem in tantum, vt licet
filij eius, qui lesę Maiestatis crimen commisit,
52 teneantur pena, *l. quisquis. §. filij verò C. ad l. Iul.
Maiest.* Tamen non habet locum in filio eman-
cipato, vt post *Rebuff. & Petrum Greg. lib. 35.
syntag iuris cap. p. nu. 23. in fine par. 2. probaui ego
in Tr. de Aequit. cap. 12. nu. 10.*

Prout eo casu etiam non procederet assumptum,
quando post longam diuturnitatem temporis
à die mortis patris ageretur de huiusmodi

mobilibus,

mobilibus, vt in hoc casu; presertim cum domus in habitatę ab his fratribus non essent propriæ Anselmi Patris defuncti, sed eas conduxerunt dicti fratres à Ciue Alexandrino, mediante cessione sibi iamdiù à Patre facta, vt cantant publica documenta, & sic cessat dispositio, *l. viam veritatis C. locati, de qua Alc. præsumpt. 26. num. 9. reg. 3. Et tradidit Anchar. inn. quæst. fam. 7. nu. 2. lib. p. quem sequitur Surd. de alim. tit. p. quæst. 123. nu. 4.*

Id quod clarius etiam ellicitur, dum Anselmus obijt in Ciuitate Laudę, in qua tempore obitus habitabat cum vxore, vt dictum fuit, & notorium est, & constat etiam ex testamento per eum condito, ac fatetur Salomon in memorato instrumento receptionis aureor. 1200.

Non pariter resistit supposita promissio facta
per Anselmum in capitulis matrimonialibus
Salomonis, in quibus supponitur promisisse
illi relinquere portionem hęreditariam cum
cęteris fratribus; Namq; pręter quod cum
capitula matrimonialia concepta, sint Hebraicè, a paucis Christianis intellecta, non
creditur illa continere huiusmodi qualitatem,
quę idcircò interpretari quis non potuit non
citatis dictis fratribus. Aduertendum etiam
est, quod quatenus ita loquerentur capitula,
verba illa, *Oltre la sua parte con gli altri fratelli
nell'heredità de' beni paterni, e materni*. Intelli-
54 genda sunt respectu legitimę iure naturę sibi
debitę iuxta *Tex. in auth. nouiss. C. de inoff. testam.
l. vnica ff. de bo. damnatorum, Menoch. consil. 115.
nu. 48. & consil. 168. nu. 4.* quam consequutum
fuisse Salomonem per receptionem memoratorum aureorum 1600. satis superq; patet.

Quem Salomonem idcircò in dolo manifesto
fuisse, non hos fratres constat, dum ille sub
falsò prætextu, quod decreta citatione dictis
fratribus, vt suspectum nominarent ex Amplis. DD. Senatoribus, statim mobilia, pecunias, iocalia, & suppellectilia hæreditaria dilapidare cęperunt, subripuit rescriptum Referendario Alexandrię mandans, vt constito
de pręedictis, & vbi aliud iuridicum non obstaret, res ipsas describeret, & reponeret; Et
tamen eodem die, & Instanti, quo citatio ipsa transmissa fuit dictis fratribus, minusq; verificatis expressis in precibus, Referendarius
de facto ad descriptionem ipsam deuenit; cui
idcircò sicuti de facto resistere impunè potuis-
55 sent dicti fratres, secundum disposita in *cap.
ex insinuat. de procur. Bart. in l. iustè possidet. ff.
de acquir. possess. latè Gratian. lib. 4. discept. forens.
cap. 734.* vbi habetur spolium etiam committi
per iudicem procedentem iuris ordine non
seruato, maximè ad instantiam partis, vt in
56 hoc casu, & in primis restituendum esse spoliatum, tradit ibi Sum. Pontifex, ad rem *Menoch.
remed. 8. recup. possess. nu. 19. Surd. cons. 268. num.
26. Rol. consil. 6. nu. 12. cum seq. lib. 2.*

Ita multò magis opera Egregij Prætoris Alexandrię, & sic Iustitia mediante, impedire potuerunt huiusmodi actum nulliter, & iniquè
cęptum, *arg. Auth. multò magis C. de Sacros. Eccl.*

Et sic cessat id, in quo valdè se fundat Salomon
57 fratres prædictos turbationem Iurisdictionis
commisisse, de quo *Farin. tit. de crim. læsæ Maiestatis qu. 114. nu. 44.* quia id potius in ipso Salomone, & Referendario considerandum esset
nullam habentem ordinariam, neq; delegatam
iurisdictionem, & sic de facto tantum proce-
58 dente, nec verificatis contentis in precibus,
vt disponebat rescriptum, & probat *Oldrad.
trac. de rescriptis in prælud. 7. tit. de litt. diuers. sub
num. 34.*

Quo stante ad rem non confert traditio *Ploti in
l. si quando nu. 563.* dum scribit, quod quando
59 ad mandatum Iudicis non restituitur res, tunc
competit iuramentum in litem Iudicis arbitrio; Quandoquidem intelligendum hoc esset,
si Iudex ordine seruato, non de facto, & nulliter mandatum concessisset, & sic in hoc casu
credendum non est arbitrium cuiuscunq; Iudicis posse inclinare, vt detur iuramentum in
litem contra hos fratres, qui iustitia mediante impędire tentarunt descriptionem, & repositionem proprij mercimonij non hæreditarij de facto tentatam per Referendarium
eis non citatis, nec auditis, minusq; verificatis contentis in precibus Salomonis in propria eorum domo post obitum Anselmi Patris iam quadriennio agente, & sub falso prætextu, quod ipsi dilapidarent, & subtraherent
propria bona, quod erat falsissimum, quæ omis-
60 siones nonnisi dolo factæ videntur per Salomonem, *Rol. consil. 100. nu. 14. lib. 4. Gallia cons.
3. nu. 72.*

Et quatenus deducta non sufficerent ad exclusionem petitionis Salomonis, siue eius filiorum, & vxoris, & petitæ auocationis causæ ad Excellentiss. Senatum, vt sufficientissimam eam esse, palam est; Adhuc multa alia deduci possent cum ipsemet Salomon, & Vxor in scriptis etiam fassi sint machinationes graues, & iniurias atroces factas contra Anselmum patrem, quem etiam percutere non dubitauit Salomon, vt notorium est, & inuiti probare cogerentur dicti fratres pro deffensione eorum iurium.

Ex his igitur sperant fratres prædicti, vt obaudito Salomone cum filijs, & vxore, saltem caussa remittatur ad ordinarium Iudicem, qui vigore priuilegiorum ipsis Hebræis concessorum a S.R.M. & confirmatorum per Sen. Excellentiss. esse debeant Arbitri Hebræi inter partes eligendi, vt inter sanguine coniunctos fieri prouisum fuit per *Nou. Const. tit. de Arbitris*, coram quibus iuxta expressam conuentionem iuratam in primis restituere tenebitur Salomon, quidquid exegit à Patre, & eius hæredibus antequam audiatur ipse cum filijs. Et ita &c. Saluo tamen &c. Mediolani die 24. Martij 1637.

Iulius Cæsar Caluinus.

Quemad-

Quemadmodum in his attendi debet valor rei tempore petitionis, non autem si rei postea in 61 pretio, vel decreuit, vel augumentum fecit, vt scribit *Iaf. in l. si idem cum eodem nu. 6. ff. de Iurid. omn. Iud. & ibi Rebuff. sub nu. 4. versic. sed si vnt. At Purpur. nu. 5. & 6.* Dum inquit, quod si pendente iuditio valor rei augumentum fecit, In tantum, vt aequet capitale aureorum vigintimille; nihilominus procedit ad vlteriora Iudex ordinarius, nec auocatur causa ad Superiorem, sub eo praetextu, quod per au- 62 gumentum summae, & Senatoria effectu dicitur per *l. Ampliorem C. de appell. Rebuff. loco citato sub nu. 4. versic. 2. vitiatur.*

A qua principali summa excluduntur etiam expensae, quae minimè coniunguntur cum principali ad excludendam Iurisdictionem inferioris Iudicis, vt causa ipsa auocetur à Supe- 63 riore, vt per *d. l. ampliorem C. de appell. probat Rebuff. in d. l. si idem cum eodem sub nu. 3. versic. impensa ff. de Iurisdic. omn. Iudic.*

Ex pari ratione a contrario sensu; Non euitatur cognitio ad Superiorem spectans per petitionem partis tantum summae actori debitae, vbi 64 reus reclamaret; Quia non potest fieri diuisio summae debitae ad hoc vt cognoscatur per inferiorem Iudicem, vt subijcit *Rebuff. d. n. 4. vers. Item fient*; Ne reus in diuersis Tribunalibus vexetur pro eodem iure, licet pro diuersa sū- 65 ma, Cum tunc cognitio auocetur ad Iudicem superiorem, *l. quidā ff. de rebus creditis. Rebuff. loco cit. sub n. 4. versic. septimo si, Sepia in repet. l. cū quaedā § quoties n. 2. ff. eod. de Iurisd. omn. Iud.* Secus verò, si reus non reclamaret, & Iurisdic- 66 tion n non declinaret, *Aret. consil. 201. & habetur in d. l. quadā ff. de reb. cred. Alcia cit. cōs. 52 nu. 14. & 15. lib. 6.* Senatores verò huius M[...]am Senatus sola veritate inspecta, reie[...] s cauillationibus, iudicare debere probat 67 *Dec consil. 100. & Bimius consil. 98. nu. 92.* Cum 68 ij [...] AEQVITATIS; non nullitatis fint, teste *Neuiz in eius Silua nupt. lib. 5. nu. 62. in fin. Gallia consil. 27. nu. 54. qui nu. 52.* tradit, quod Iudex posito, quod videat sententiam nullam, non tamen abstinere debet à condemnādo, vel absoluendo reum, sita Iustitia patitur 69 *post Pract. Papien. in forma appellationis à sententia di[...] ultus verbo fuisse*, Vbi inuehit contra 70 cauillosos Aduocatos, & Causidicos, qui de nullitate sententiarum gloriantur, Prout eadem Const. in fine statuunt, quod in criminibus Senatus faciat ea, quae pro Iustitia, & AEQVITATE ei videbuntur opportuna.

SVMMARIA.

Arma sumenda non sunt de domo rei nu. 1. etiam si agatur de actu fauorabili. & priuilegiato nu. 2.
E[...] si aliunde probationes habere non potest Actor nu. 3. Contrarium verius nu. 11. 12. & 15.
Fiscus reus conuentus non tenetur edere Actori n. 4. Obseruantia Tribun. huius Dominij, ne detur exemplaria instrum. aut Priuilegiorum existentium penes Fiscum, nisi protestatur nolle vti contra Fiscum n. 5.
Fisci fauore cogitur reus edere instrumenta nu. 6. declaratur nu. 12. & 13.
Ex causa receditur à regulis omn. 7.
Ecclesiae fauore cogitur reus edere instrumenta nu. 8. & 9. & ad omnes causas Pias nu. 10. Declaratur num. 12. & 13.
Pationus tenebit in Iudicem indoctum nu. 14.
Reus tenetur edere Actori in pluribus casibus n. 15 cum plur. sequentibus nu. 15.
Reus edere tenetur Actori in causa matrimon. n. 21.
Reus edere tenetur Actori, quando agitur de confinibus territorij, vel Pradij communis nu. 23.
Assessores functo officio tenentur exhibere domesticas personas nu. 24.
Generalis dispositio non comprehendit id, quod iusta causa suadet nu. 27.

In quibus casibus reus conuentus teneatur edere Instrumenta Actori ad fundandam eiusdem intentionem. Cap. CII.

1 ARma non esse sumenda de domo rei habetur in *l. nimis graue C. de testibus d. accolare in fin. C. de edendo, & in c. d. de probationib.* Cùm hoc AEQVVM non esse statuerit ibidem Summus Pontifex, Et tradit *Dec. in l. p. & ibi Scribentes omnes C. de edendo, Menoch. consil. 516. nu. 16.* vbi scribit, 2 hoc etiam procedere, vbi agatur de actu fauorabili, & Priuilegiato, vt puta de posito, *ex Decio loco cit. n. 7. notabili.*

Quam sententiam procedere affirmat *Abb. in d. cap. p. nu. 21. versic. ego multum dubito, & ibi Aretin. nu. 49. de probationibus*, Etiamsi Actor 3 ipse aliunde habere non posset probationes, quibus suam probaret intentionem *Dec. in d. l. p. nu. 11. & ibi Ripa nu. 8. & Bologn. nu. 46. C. de edendo, qui nu. 12.* scribit de AEQVITATE non posse cogi reum ad edendum instrumenta Actori, cum possit ea tenere, & ad eius libitum comburere, cum ea ad propriam instructionem tantum retinere dicatur, quod idcirco in eius odium retorqueri non potest. Et in specie quod Fiscus reus conuentus non 4 teneatur edere Actori, est *Tex. in l. Iustum cum seq. C. de edendo, Peregr. de iure Fisci lib. 7. tit. 3. n. 27.* Quia Fiscus idem eo neq; tertio edere tenetur, si deinde ille vellet agere contra ipsum Fiscum; Idcirco consueuerunt Regij Ministri in hoc Dominio, quando quis instat exemplū alicuius actus penes Fiscum existentis, edi facere talia exempla, cum protestatione ta- 5 men recipientis ne ijs aduersus Fiscum vti quis possit, Id quod expressè cauetur in *d. l. in fraudem § neq; instrumenta versic. ipse autem ff. de iure Fisci, Menoch. all. consil. 516. in fine.*

De

De AEQVITATE tamen fauore Fisci eduntur
instrumenta per reum conuentum, vbi aliun-
de ea habere nequeat Fiscus, Eo quia origi-
nalia deperdita sunt, aut sine magna difficul-
6 tate haberi nequeunt, Quia suadet AEQVI-
TAS, vt reus, qui dicta instrumenta habet, te-
neatur ea edere ad probandam intentionem
Fisci, vt ius commune, quo prohibetur arma
summi de domo rei, minus lædatur, quàm fieri
possit, ita probat *Abb. in d. cap. p. sub nu. 19. vers.*
& credo, quod etiam possit col. 4. de probat. & ibi
Dec. nu. 63. versic. tertio declaratur, Alex. in l. fin.
n. 19. versic. vertiodecimo fallit C. de edendo, Quos
7 *sequitur Pacianus consil. 155. nu. 39.* Cum ex
causa recedatur a regulis iuris, *Hieron. Butti-*
gella in repet. d. l. p. nu. 17. C. de edendo.
Et hanc conclusionem etiam procedere fauore
8 Ecclesiæ post *Soc. in reg. 149. verbo edere Actori*
versic. sexto fallit in Ecclesia in fine reg. iur. tradit
Pacian. loco relato nu. 40. Cum Fiscus, & Eccle-
sia in hoc æquiparentur, vt possint sumere
probationes de domo rei, & cogere aduersa-
rios ad sibi faciendum exemplum de Instru-
mentis ad ipsos pertinentibus, vt subijcit *De-*
cius in d. cap. p. nu. 68. versic. ex quibus probabi-
liter dici potest de probationibus, Vbi notat, quod
Priuilegia Fisco, & Ciuitati competentia,
9 debent etiam competere Ecclesiæ, Quod ibi-
dem etiam scribit *Felin. nu. 19. versic. fallit 4.*
Vbi subiungit huiusmodi Priuilegium Fisci
extendi non solum ad Ecclesiam, sed etiam ad
10 omnes causas Pias, quales sunt dotes, alimen-
ta, libertates, legata pia, & Hospitalia, quorum
causæ videntur æquiparatæ causis Fiscalibus,
quod etiam tradit ibidem *Abb. nu. 19. versic.*
& credo quod, Ias. in l. p. nu. 7. versic. & quod dici-
tur in Fisco, & ibi Vicamercatus sub nu. 38. C. de
edendo, Natta consil. 3. nu. 9. lib. p., quos sequitur
Pacian. de probationibus cap. 36. nu. 47. versic.
quod quidem priuilegium cum nu. seq. lib. p. & cit.
cons. 155. nu. 38.
Licet verò nonnulli voluerint hoc priuilegium
competere etiam priuatæ personæ, quando
aliter haberi non potest huiusmodi probatio,
11 inter quos hanc partem tenet *Felinus in eod. c.*
p. sub n. 19. versic. quam conclusionē de probation.
de quo Pacian. in d. cap. 36. sub n. 65. versic. sed co-
gnita; Attamen verior, & communior est Do-
12 ctorum opinio, Vt priuatæ tantum competat
hoc Priuilegiū; quando copia probationis om-
nino defficit; Fisco verò, & Ecclesiæ, quando
13 tantum cum difficultate haberi potest, Vt ex-
plicat *Pacianus in d. consil. 155. nu. 41. cum duo-*
bus sequentibus, qui tradit Ferreti opinionem
(quamuis Felyni dicere voluisse putem) de
rigore iuris procedere, hanc verò de AEQVI-
14 TATE, & ibi in fine inuehit contra quendam
Iudicem, qui contrarium statuerat, quem stu-
pidi Ingenij, & obstinatæ ignorantiæ vocat,
dum pronunciauerat hæredem teneri tradere
exemplum Inuestituræ cuidam Clerico.
Plures alij traduntur casus per *Glo. & Scribentes*
in d. l. p. C. de edendo, in quibus reus Actori edere
debet, Et primò, si reus librum conficere tene-
15 batur, vt Tutor, vel Administrator, Quia tunc
tenetur illum edere ad fundandam intentio-
nem Actoris, *l. quadam ff. de edendo, & l. p. §. offi-*
tio ff. de tut. & rat. distr. & tradit Vicomerc. in re-
pet. d. l. p. sub n. 38. versic. Vnum adijciam, Idem
16 procedit, si rationes pertinent ipsi Actori, vt
si scriptæ sint ex mandato actoris, licet exis-
tant pænes reum, *Glo. in d. l. p. & ibi Vicomerc. n.*
166. de edenda, & ibi Buttigella nu. 37. Secundò,
quando semel fuissent editæ probationes, sed
17 casu fortuito perijssent; Quia tunc etiam reus
tenetur ipsas edere actori pro eiusdem acto-
ris fundamēto, *l. si quis ex argentarijs §. prohibet*
iniusta, l. seq. ff. de edendo; Qui tamen actor pro-
18 bare prius teneretur casum fortuitum, *Glo. in*
l. chyrographis ff. de adminiftr. tut., & in l. credito-
res ff. de pignor. act., Vicomerc. cit. loco nu. 37.
19 Vel saltem per iuramentum, vt ibidem subij-
cit *Buttigella nu. 48. & 49.* Tertiò in causa vsu-
raria tenetur reus edere actori librum, sine
20 probationes *Clem. p. de vsuris, Bar. in d. l. p. & ibi*
Vicomercatus nu. 38. & Gozad. nu. 13. & 14. ac
Buttigella nu. 56. cum seq. ff. de edendo, Vltimò
21 in causa matrimonij, in qua reus tenetur etiam
edere actori, vt probat *Io. Andr. in cap. p. de pro-*
bationibus, & sequitur Vicomerc. loco cit. sub n.
38 versic. Quartum casum; His addit etiam aliū
casum *Gozad. loco cit. nu. 16* concernens librum
22 Mercatorum, quando illi adhibetur fides, Vbi
etiam *nu. 13. cum seq.* proponit quæstionem,
an nautæ, Caupones, & stabularij, & similes
ob eorum improbitatem cogantur edere acto-
23 ri, Et eam dubiam relinquit. Addo ego alium
casum, Quando agitur de limitatione territo-
rij, vel prædij sui, quod erat commune inter
eos.
Quia tunc tenetur reus edere exemplum instru-
menti actori, vt post *Specul. tradit Guido Papa*
qu. 193. n. 4. & Hier. de Marte in tr. de fin. regund.
c. 82. nu. p. quos sequitur Mascard. de probat. concl.
393. nu. 16.
In criminalibus verò semper indistinctè cogitur
24 reus edere actori Fisco, *l. ne quis quam ff. de edē-*
do, vt explicat G. Zad. in repet. d. l. p. nu. 12. C. de
edendo, Facit etiam l. si post depositū C. de asses so-
ribus, Vbi assessores post depositam admini-
strationem tenentur exhibere domesticas
25 personas, vt de delicto possit apparere, Et con-
tra eos agi, Quippe contra eundem Assessorē;
Cuius conclusionis rationem esse publicum
fauorem, ne slz. delicta impunita remaneant,
tradit *Buttigel. in d. l. p. nu. 21. C. de edendo.*
Prout in alijs quibuscunq; casibus, in quibus ex
honesta causa Iudicis arbitrio cognoscenda
26 id suaderetur, reū cogendum esse edere actori,
probat *Buttigell. in eodem l. p. nu. 18 cum seq. C.*
de edendo; Cum per generalem dispositionem
nunquam censeatur exclusum id, quod iusta
27 causa suadet, *l. proponendum §. illo C. de Iudic. &*
l. fin. ff. qui satisd. cog. Qui Iudex inuestigare
debet

28 debet, an causa sit honesta, vel iusta, *Bettigella loco relato nu. 20.*

S V M M A R I A.

Ius semel extinctum non reuiuiscit amplius nu. 1. contrarium aliquando nu. 4. cum seq.
Testamenti causa si semel cessauit, amplius reuiuiscere nequit nu. 2.
Exclusus semel semper exclusus dicitur nu. 3.
Hæreditatis aditione actiones hæredis cum hæreditarijs confund. & extinguuntur obligationes nu. 5.
Hæreditas, vbi ex post in fideicommissarium transferatur, resoluitur confusio actionum nu. 6. etiamsi inuentarium factum non fuisset nu. 7. si præsertim hypothecam habebat hæred. creditor nu. 8.
Creditum siue hypotheca, vel personali actione, quod tamen naturaliter debetur, fingitur solutum per aditionem hæreditatis nu. 9.
Exclusio dupliciter consideratur, vel perpetua, vel temporalis, vt existentibus masculis fœminæ excludantur nu. 10. Quia tunc eatenus durat exclusio, quatenus subest causa exclusionis nu. 11.
Semel exclusus, quod de regula consistit, procedit omnino iure extincta, non in ea, quæ tantum subsistente impedimento extincta dicitur nu. 12.

Actio semel extincta, aliquando etiam reuiuiscit. Cap. CL.

1 IVS semel extinctum amplius non reuiuiscere tritum est, & habetur in *l. eius, & l. si filius ff. de testam. & & l. cæter. § p. ff. de leg. p. ac l. feruus instit. C. de lega. Menoch. consil. 185. num. 29.* Cum enim causa testamenti semel cessauerit, reuiuiscere amplius eam non posse decidit

2 *Tex. in l. qui res §. area ff. de solutionibus, & probat Cephal. in repet. l. Centurio nu. 225 ff. de vul. & pupil. Hier. Verius in repet l. ex facto num. 9. & nu. 510. ff. eodem tit. Gratian. lib. 3. discept. for. cap. 558. nu. 38.*

Hinc dicitur, quod semel exclusus perpetuo sem-
3 per exclusus censetur *cap. p. §. quum etiam, tit. Episcopis, vel Abb. Bar. in l. vlt. § p. col. p. ff. ad Senat. Cons. Tertul. Paris. cōsil. 16. n. 15. & consil. 72. nu. 79. lib. 4. Socin. Iun. consil. 100. n. 5. lib. 2. Gratus consil. 6. n. 20. lib. p. quos sequitur Menoch. consil. 220. nu. 11. & consil. 315. nu. 25. cum seq. ac latè nos egimus in cap. 101. nu. 117.*

Nihilominus de AEQVITATE ius, siue actio se-
4 mel extincta sæpè reuiuiscit *Tex. in l. 2. § p. ff. de hæred. vel act. vend. & concludit Bart. in l. debitori nu. 2. & ibi Dec. num. 8. ac Curt. Iun. num. 3. de pactis, quam sententiam cōprobat Petr. Ant. Petra tr. de Fideicommiss. qu. 15. sub n. 5.* In tantum, vt si creditor succedat debitori, & grauatus sit per fideicommissum restituere hæredita-
5 tem, Quamuis confusione actionum extinguatur obligatio *d. l. debitori, & ibi scrib. C. de pactis, & l. debitum C. de hæred. action. ac l. impo-nenda C. ad l. falcid.* Tamen cum deinde hæredi-
6 tas in alium debeat transferri, illa confusio resoluitur, & poterit creditor suum creditum retinere, quia tunc actio extincta dicitur reuiui-
7 scere, *l. Irritum C. ad l. falcid.* Etiamsi inuentarium non fecisset creditor, quod magis est, vt probat *Rol. consil. 65. nu. 13. lib. 2.*

Præsertim quando hæres creditor habebat, nedū personalem, sed etiam hypothecariam actionem in bonis Testatoris; Quia tunc, licet aditione hæreditatis confundatur actio perso-
8 nalis; Actio nihilominus hypothecaria illæsa remanet per aditionem factam ab hærede fideicommisso grauato, *Tex. est in l. debitor ff. ad Trebell. Bart. & cæteri in all. l. debit. C. de pactis, Rol. cit. consil. 65. n. 15. cum seq. lib. 2.* Ad differentiam debiti, quod solum naturaliter debetur; Quod tunc absolutè per aditionem hæredita-
9 tis fingitur solutum, ac idcirco intrat tunc imaginaria solutio, de qua in *l. Vranius ff. de fideiussoribus, & l. stychem §. aditio ff. de solut.*

Quamuis etiam distingui debet inter exclusionem perpetuam, & temporalem, ratione alicuius
10 causæ, Vt si fœminæ excludantur ratione masculorum, Vel secundogenitus excludatur subsistente primogenito; Nam tunc eatenus du-
11 rat exclusio, quatenus subsistit causa exclusionis, qua cessante succedit etiam secundogenitus; qui deinde vocatur primogenitus, ac respectiuè fœminæ, deficientibus masculis, vt copiosè distinximus supra in *cit. cap. 101. nu. 99. 102. 108 cum seq. & nu. 118. & probat Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 447. nu. 15. & lib. 4. cap. 695. n. 17. & 18. post Hondedeum consil. 70. n. 36. & 37. lib. 2. & Alciat. consil. 210. nu. 11. & 18. lib. 9. tom. 3. hoc idem tradit Fontanel. de pact. nup. par. p. clau. 4. glo. 25. nu. 18. fol. mihi 354.*

Prout regula, quod res extincta semel, amplius non reuiuiscat, procedit in re omnino extincta, Non in ea, quæ subsistente impedimento
12 tantum extincta videtur; Quia eo sublato impedimento, rem extinctam adhuc reuiuiscere vult *Socin. consil. 260. col. 6. in fin. versic. præterea quando lib. 2. Menoch. consil. 176. nu. 10. quos sequitur Gratian. cit. cap. 558. nu. 39.*

S V M M A R I A.

Emphytheusis Ecclesiastica ad extraneos non transit nu. 1. & 2. Contrarium nu. 5. cum seq.
Experientia est efficax rerum magistra nu. 3.
Vtilè Dominium cum directo difficiliter consolidarè abhorrent leges nu. 4.
Ecclesiæ bona concedi possunt in emphyteusim perpetuam nu. 6.
Emphyteusis perpetua comprehendit etiam extraneos hæredes nu. 7.
Dictio in perpetuum in materia emphyteuta intelligitur, vt nullo vnquam tempore redeant bona ad Eccles. nu. 8.
Solemnitates, quæ interuenire debeant in concessione emphyteusis nu. 9. & 14.

Solem-

Solemnitatibus debitis interuenientibus alienari possunt bona Ecclesiast. nedum in emphyteusim tradi nu. 10.

Emphyteuta, qui rem emphyteuticam melioratam, vel ruinosam refecit expensas amittere non debet nu. 11. quod Aequum valde est nu. 12.

Emphyteusis eo casu dicitur hereditaria, & ad extraneos haeredes transitura nu. 13.

Emphyteusis concessa vsq, ad certum tempus tentum eo durante, tempore ad extraneos etiam haeredes est transitoria nu. 15.

Emphyteusis ab Eccl. concessa absq; temporis præfinitione, concessa præsumitur in perpetuum nu. 16.

In dubio emphyteusis præsumitur concessa in perpetuum nu. 17.

Consuetudo extat Mediolani, vt emphyteusis ad extraneos non transeat haeredes nu. 18.

In dubio emphyteusis præsumitur concessa, vt ad extraneos haeredes transeat nu. 19. 20.

Emphyteoticus contractus nullam propriã habet naturam præter eam, quam partes ei imponunt n. 21.

Emphyteusis, de qua non constat, nisi mediante Canonis solutione, præsumitur transitoria ad haeredes quoscunq, etiam extraneos nu. 22.

Emphyteusis inducitur ex solutione Canonis per longum tempus nu. 22. & 23. quod ad decennium reducitur nu. 24. & 25.

Decennij cursu perscribitur actio emphyteotica dum quis tanto tempore soluit Canonem nu. 25.

Triginta anni requiruntur ad præiud. tertij nu. 26.

Decennij cursu interu. consensum Domini directi in concessione emphyteusis præsumitur nu. 27. & 28.

Emphyteuta soluens per longum tempus Canonem tenetur docere de Inuestitura nu. 29. & 30.

Emphyteuta qui soluit Canonem, vti talis conueniri potest nu. 31.

Canonis solutio qualis apparet, talis præsumitur præcessisse concessio nu. 32.

Emphyteuta fundum emphyteoticum non designens, sibi præiudicat, vt totum eius patrimonium obligatum pro eo remaneat nu. 33.

Emphyteuta, ad euitandum omne damnum, designare debet Domino directo fundum saltem deteriorem nu. 34. Declaratur nu. 36. 37.

Domino directo incumbit onus probandi, quando negat illum esse fundum obligatum nu. 35.

Hæres emphyteuta qui successit in factum alterius dicitur habere iustam ignorantiæ causam nu. 38.

Emphyteusis concessa præsumitur cum ijs pactis, quibus concedi solet ex consuetudine Regionis, siue Domini directi nu. 39. & 40.

In dubio emphyteusis præsumitur concessa secundum consuetudinem Regionis nu. 41. & ea deficiente secundum consuetudinem Domini directi nu. 42.

Emphyteusis concessa secundum consuetud. Regionis etiam sine solemnibus requisitis valet nu. 43. Quia consuetudo huiusmodi dicitur Ecclesiæ vtilis nu. 44.

Tolerabilia dicuntur ea, quæ actus consuetudo probauit nu. 45.

Emphyteusis semel admissa ad extraneos haeredes ad alios etiam extraneos transit nu. 46. 47. neq; potest restringi à Successoribus nu. 49.

Emphyteusis Eccles. concessa pro filijs, & haeredibus transit etiam ad extraneos nu. 48.

Emphyteusis Eccles. in hoc Mediol. Dominio transit tàm ad masc. quàm ad fæminas, ordine successiuo ex dispositione statut. Mediolani nu. 50. 51. ac 52.

Marij Antonini opinio reprobatur nu. 52.

Vltimus actus attenditur, quando consuetudo esset varia nu. 53.

In dubio pro emphyteuta pronunciandum est nu. 54.

In dubio bona allodialia præsumuntur nu. 55.

Emphyteusis in dubio præsumitur concessa cum amplioribus pactis nu. 56. & 57.

Emphiteusis potius quam census fauore Ecclesiæ præsumitur n. 58. maxime quando Canon non est commensurabilis fructibus nu. 59.

Clausula quibus dederit in Inuestitura emphiteotica apposita extraneos etiam haeredes vocat n. 60. 64.

Laudemium non debetur nu. 72.

Laudemium non debetur Domino, quando qui iure emphiteoticu succedit, vocatus est in prima Inuestitura nu. 61. & 64. ac 65.

Decretum Senatus Pedemon. quod laudemium eo casu non debeatur nu. 62.

Descendens ex linea fæminina prima Inuestitura dicitur hæres legitimus in emphiteusi nu. 63.

Laudemium debetur Domino directo ob consensum, quem præstat nouo Domino emphiteutæ ob nouam Inuestituram nu. 66.

Domini directi consensus non est necessarius, quando succedit in emphiteusi is, qui erat vocatus in Inuestitura nu. 67.

Emphiteuta succedens ab intestato in re emphiteotica non tenetur ad laudemium, Secus ex testamento, quia tunc requiritur Domini consensus n. 68. & 69. Iterum distinguitur nu. 75.

Emphiteuta tot inuestiti dicuntur, quot sunt in Inuestitura nominati nu. 70.

Authoris sententia in materia laudemij minime debiti nu. 71.

Laudemium non debetur ex necessaria alienatione num. 73.

Hæres dicitur eadem persona cum defuncto nu. 74.

Hæres scriptus emphiteuta tenetur infra annum Inuestituram, siue eius renouationem petere, alias caducitatem incurreret nu. 76.

Limitatur nu. 77.

Laudemium an spectet Successori in beneficio ratione emphyteusis Ecclesiasticæ, An verò haeredibus mortui Beneficiati nu. 78. & 80.

Laudemium dicitur de fructibus beneficij nu. 79.

Condemnat o pecuniaria nondum exacta connumeratur inter fructus pendentes nu. 81.

Census, siue redditus dicuntur semper pendentes n. 82.

Laudemium non debetur, si res emphiteotica fuit alienata in aliquem ex vocatis nu. 83.

Emphiteuta tenetur exhibere inuestiturã, in qua se fundat nu. 84. limitatur in emphiteusi antiqua nu. 85. & 87. 89. & 90.

Emphyteusis concessa ob benemerita latè est interpretanda nu. 85.

Ecclesia non potest declarare caducitatem contra alienantem, si non constat de inuestitura ob antiquitatem nu. 88.

Ecclesia cogore potest ad l. Canonis solutionem eum, qui soluere erat solitus num. 91. & 92.

Soluens pensionem, siue Canonem potest illam denegare, & petere, vt sibi ostendatur titulus nu. 93. Si tamen is successit in factum alienum nu. 94.

Emphiteusis simplex recognitio probat possessionem Dominij directi nu. 95.

Emphyteuta incumbit probare, se Canonem soluisse nu. 96. & 97.

Emphyteuta non potest denegare solutionem Canonis, etiam si solemnitates debitæ non interuenissent in contractu emphyteotico num. 98.

Parochus sibi præiudicat Eccl. in receptione Canonis, Respectu caducitatis incurs. secus verò per Prælatum nu. 99.

Emphyteusis Ecclesiastica non transit ad filios naturales, etiam legitimatos num. 100. limitatur num. 101. 102.

Res Ecclesiæ in emphyteusim perpetuam tradita ob eius sterilitatem, An transeat ad quoscunq; hæredes, etiam extraneos, Vbi, contrarium non fuerit expressè conuentum. Cap. CLI.

EMphyteusim Ecclesiasticã ad ex-
1 traneos heredes minime transire
decidit, *Tex. in l. 4. C. de iuro emph. & in §. emphiteusis in Auth. de nõ alien. Bar. in l. Iusiurand. ff. de oper. libert. Bal. in l. p. n. 5. C. de iure emphit. quos sequitur Corbul. de iure emphyt. tit. de causa priuatio ob mortem ciuilem sub nu. 4. in fine, Gozad. consil. 39. nu. 12. & consil. 86. nu. 22. Rimin. Iun. consil. 44. n. 3. cum seq. & nu. 39. Gabriel consil. 76. nu. 6. cum seq. & consil. 84. nu. 52. ac Card. Mantic. tr. de tacit. & ambig. lib. 22. tit. 19. nu. 12. par. 2.*

Ratio ea esse videtur, quod vbi emphyteusis ad
extraneos hæredes transiret, ferè nunquam
2 daretur casus, vt illa ad Ecclesiam reuerteretur, vt reuerti posset, si ad descendentes,
tantum se extenderet, qui de facili possunt
deficere, vt experientia docet, quæ est efficax
3 rerum magistra, *cap. quam sit de elect. lib. 6.* Et
quod raro vtile Dominium cum directo consolidaretur, quod valde aborret lex, Vt dicitur de vsufructu, si nunquam posset reuerti ad
4 proprietarium *l. antiquitas C. de vsu, & vsufr., & l. 3. §. ac tamen ff. de vsufr. Anchar. cons. 38. n. 1. & cons. 134. num. 1. & Card. Mantic. cit. tit. 19. num. 14.*

Et hanc sententiam amplectuntur etiam *Alex. cons. 23. nu. 10. lib. 1. & cons. 9. n. 11. lib. 2. ac cons. 189. nu. 1. lib. 4. Rimin. Sen. cons. 437. nu 3. Socin. Sen. cons. 121. nu. 18. lib. 4. Gozad. cons. 75. nu. 9. Gratus cons. 51. nu. 8. lib. 1. Rum. cons. 48. nu. 10. cons. 161. num. 6. & 9. & cons. 162. num. 11. lib. 1. Bero. consil. 93. num. 48. cum seq. lib. p. Clarus in §. emphyt. qu. 28. versic. in specie, & Cephal. consil. 400. nu. 5.* qui omnes hanc magis communem esse Doctorum sententiam testantur; Idem tradunt *Io. Andr. Abb. Dec. & cæteri in cap. præsentia de probation. & Dec. consil. 17.* Vbi inquit pro hac opinionem consuluisse Collegium Papiense, & post alios multos latè scribit *Alex. Trentacinq. lib. 3. var. resol. tit. de iure emphyt. resol. 3. nu. 4. vers. In hoc dubio.*

De AEQVITATE tamen contrarium vt magis
AEQVVM sequi debemus, quando res in em-
5 phyteusim perpetuam concessa erat sterilis,
siue ruinosa, Tum quia eo ipso quod in per-
petuum fuit concessa; quod fieri posse habe-
6 tur in §. licentia in Auth. de alien. *Et tradit Scap. tr. de iure non scripto lib. 4. cap. 23. n. 6. per Auth. Perp. & Auth. si quas ruinas C. de Sacrof. Eccl.*
7 Extraneos etiam hæredes amplectitur; Aliter
qualitas perpetuitatis, quæ intelligitur in infinitum, quantum ad numerum hæredum, vana redderetur, vt expresse probat *Gabriel cons. 76. num. 5. cum seq. plur.* qui tradit verbum il-
8 lud *in perpetuum* intelligi, itaut nullo vnquam
tempore redeat ad Eccl. res in emphyteusim
tradita, *Alex. Trent. lib. 3. var. resol. tit. de iure emph. resol. 3. sub n. 3. & 4.* Et quando debitè so-
9 lemnitates adhibitæ fuerunt, de quibus *in cap. sine exceptione 12. & q. 2. & in d. Auth. perpetua, & Auth. si quas ruinas C. de Sacr. Eccl.* Tuc emphyteusis trãsit ad quoscuq; hæredes; Hoc idem probat *Alex. in l. etiã ff. sol. matr. & in cõsil. 6. lib. 2. Curt. Iun. cons. 4. & consil. 130. Socin. cons. 266. num. 33. vol. 2. Gratus consil. 128. num. 6. lib. 2. & Clarus in d. §. emphyt. qu. 6. versic. sed nunquid.* Ex
præcipuè ratione, quod si alienari potest eo
10 casu res Ecclesiastica; Multo magis potest in
emphyteusim concedi, quæ est minoris præiudicij, *Alex. Trentacinq. d. resol. 3. sub num. 4. vers Prima est circa medium.*

Tum quia cum res esset sterilis, siue ruinosa AE-
QVVM non est cultores operas suas, & expen-
11 sas deplorare, dum eam sterilem meliorarunt,
siue ruinosam refecerunt, *l. fin. C. de allun. & ibi Bal. Sicut ex Bart. in l. fin. C. de omni agro defer. li.*
12 *11.* hanc sententiam magnam AEQVITA-
TEM continere probat in his terminis, *Rimin. Iun. consil. 160. nu. 16. & consil. 461. num. 20. post Socin. Iun. consil. 69. nu. 22. lib. 4. & Beccium cons. 3. nu. 30. lib. p. Roma. sing. 308. fundus sterilis, quã sententiam sequitur etiam Gabriel cit. consil. 76. n. 14. & Franb. decis. 235. nu. 21. Portius Imol. cõs. 141. nu. 10. Cauale. decis. 45. nu. 4 & nu. 94. cum seq. par. p. Card. Mantic. d. lib. 22. tit. 19. nu. 30.*

Eo enim casu, emphyteusim, dici hereditariam, &
13 hæreditario iure posse ad extraneos transire,
probat *Bero. consil. 83. nu. 17. & consil. 98. n. 12. lib. p. Tex. in cap. ad aures de rebus Eccl. non alien. Alex. consil. 70. in quinto dubio lib. p. & consil. 9. num. 9. versic. 3. respondetur lib. 2. quos sequitur Rimin. Iun. cit. consil. 461. nu. 17.*

Quam sententiam etiam procedere admittit *Alba consil. 447. num. 40.* duobus concurrentibus
videlicet, quando inuestitura facta fuit ab ha-

14 habente auctoritatem, & concessio facta sit ex
aliqua iusta causa, respiciente vel necessitatem,
vel vtilitatem Ecclesiæ, post *Aut. de Butra in d.*
cap. præsentia, & ibi Felyn. nu. 27. Curt. Iun. consil.
4. col. p. lib. p. & consil. 130. p. p. lib. 2. Quod pro-
cedere etiam affirmat *Card. Mant. eodem tit. 19.*
nu. 9. Quando emphyteusis fuisset concessa vsq;
15 ad certum tempus tantum, veluti 20. vel 30.
annos, quia tunc pro eo tempore ad extraneos
etiam transire intelligi debet.

Et si res Ecclesiastica concessa fuit in emphy-
teusim absq; temporis præfinitione, Conces-
16 sio præsumitur in perpetuum facta, non tem-
poralis, vt tradit *Angel. in d. §. Emphyteusim n.*
18. in fine in Auth. de non alienan. rebus Eccl. quē
sequitur Mari. cot. lib. 2. var. resol. cap. 25. num. 6.
17 Quod in dubio procedere, vbi non constat de
aliqua consuetudine Regionis, sive Domini
probat *Menoch. præsumption. 109. n. 7. lib. 3. post*
Alciatum de præsumpt. reg. 2. præsumpt. vlt. In
quo tamen loco *nu. 15. limitat Menoch.* non pro-
cedere conclusionem in emphyteusi Ecclesia-
stica *Card. Mant. de tacit. & ambig. d. lib. 22. tit.*
15. nu. 15. & Pacian. cit. consil. 154. nu. 153. Pro-
ut hic Mediolani extare consuetudinem, vt ad
18 extraneos hæredes non transeat emphyteusis,
testatur *Alba consil. 342. nu. p.*

Et in dubio non censeri concessam emphyteu-
19 sim, vt transeat ad extraneos hæredes, scribit
Ancar. d. consil. 38. nu. versic. licet, & consil. 134.
nu. p. Cephal. d. consil. 400. nu. 5. Clar. qu. 28. vers.
& in specie, & Card. Mantica d. tit. 19. nu. 3. vers.
20 *& probabiliter, & nu. 12.* Ex verbis verò, ac ar-
gumentis hoc conijci inquit *Curt. Iun. consil. 4.*
nu. p. & consil. 130. num. p. lib. p. Gabriel. consil. 76.
nu. 6. cum seq. & consil. 84. nu. 52. lib. 2. quos se-
quitur Card. Mantica d. tit. 19. nu. 12. ac n. 22. cum
seq., Vbi amplè enarrat casus, in quibus em-
phyteusis censetur concessa, etiam fauore ex-
traneorum, *Couar. lib. 2. var. resol. cap. 17. nu. 5.*
versic. quarta conclusio, Rolan. consil. 96. nu. 28. cũ
seq. lib. p. Quia emphyteoticus contractus nul-
lam propriam habet naturam præter eam,
21 quàm partes ei imponunt, *l. p. & 2. C. de iure*
emphyt. §. adeò Instit. locati, Menoch. consil. 444.
nu. 54. & Ruger. consil. 21. in princip. lib. 2.

Quam opinionem procedere affirmat *Pacian.*
consil. 154. nu. 13. Etiamsi emphyteusis funda-
22 retur tantum in longa solutione Canonis,
per quam inducitur emphyteusis, cum is tem-
poris cursus habeatur pro Inuestitura *Ias. in l.*
2. nu. 192. alias 155. C. de iure emphyt. Socin. consil.
50. sub nu. 4. versic. secunda, Peregr. decis. 153. sub
nu. 20. Mascard. de probat. conclus. 603. nu. 6. Quia
23 talis præsumitur concessio, qualis apparet
Canonis solutio, vt subijcit *Peregr. nu. 8. & 13.*
latè Pacian. tr. de probat. cap. 61. nu. 30. vers. Ca-
terùm, quæ diximus lib. p. & consil. 154. nu. p. cum
seq. & in fine, vbi tempus illud ex communi
24 Doctorum sententia ad decem annos reducit
post *Dec. in l. si certis annis nu. 14. C. de pactis, &*
consil. 146. sub num. 2. ac Clarum in §. feudum qu.
19., Intra quod tempus præscribere tradit
25 idem *Pacian. loco relato n. 3. & 4.* tam Domi-
num aduersus soluentem Canonem, quàm è
contra, *ex Butrio in cap. 1. num Eccl. in fine de causa*
possess. & propriet. Pasetus consil. 5. nu. 2. & Alba
consil. 136. & consil. 153. nu. p. Quamuis respectu
26 tertij requiri spatium annorum triginta tradit
Rama. consil. 127. & Alexan. consil. 8. lib. 7. quos se-
quitur Pacian. loco cit. nu. 10. & 15.

Et decennij cursu interuenisse consensum Do-
mini directi in concessione emphyteusis præ-
27 sumitur ex traditis per *Menoch. præsumptione*
132. nu. 48 lib. 3. & consil. 650. nu. 3. & n. 7. Cabr.
consil. 82. nu. 37. lib. 2. Cum ex longa temporis
diuturnitate interuenisse præsumantur in con-
28 cessione emphyteusis solemnitates à iure
requisitæ; *cap. peruenit de empt. & vendit. & ibi*
Gl. & Doct. Ancharr. cōsil. 135. & Alex. cōsil 79.
col. 3. lib. p. Rimin. Iun. consil. 76. nu. 6. Gigas consil.
84 nu. 20. Franc. Marth. decis. 508. nu. 4. Iacobus
Emil. consil. 28. in fine, Scrib. in l. certis annis C. de
pact. Mascard. de probation. conclus. 603. nu. 29.
cum seq. & Pacian. cit. consil. 154. nu. p. & 2. ac
nu. 10. & 11.

Quo casu, quando scilicet de emphyteusi tantum
apparet ex recognitione emphyteutæ soluen-
tis certum Canonem, sive pensionem, multæ
suboriuntur dubitationes, Et primo, an eo ca-
su teneatur soluens Canonem docere de em-
phyteusi, ac bona emphyteotica indicare, Se-
cundò, quibus pactis concepta censeatur hæc
emphyteusis, scilicet an strictioribus, vel amplio-
ribus pactis.

Et quo ad primam quæstionem dicendum vide-
tur teneri soluentem Canonem per longum
29 tempus docere de Inuestitura, ad hoc, vt Do-
minus certus fiat de re, à qua ipsum expellat,
si pensio sibi non soluatur, *Specul. tit. de emphy-*
teusi §. nunc aliqua qu. 36. n. 80. quem seq. Pacian.
consil. 555. nu. 5. cum seq. plur. Vbi distinguit in-
ter eum, qui longo tempore soluit, & alium
qui de recenti, Quia, qui longo tempore tan-
quam emphyteuta soluit Canonem, præsumi-
tur rem in perpetuam emphyteusim sibi fuisse
30 concessam, quamuis aliter non appareat de
concessione, *Socin. consil. 50. sub nu. 4. versic. se-*
cundo principaliter placet, Mascard. de probation.
conclus. 603. nu. 6. Pacian. cit. consil. 154. n. 13. &
Peregr. decis. 53. sub n. 20. versic. Sed iudicio meo,
Qui soluens idcirco vti talis potest conueniri,
31 vt subijcit ibidem *Mascard. num. 7.* Cum quali
appareat Canonis solutio, talis præsumatur
32 præcessisse concessio, vt scribit *Cotta in eius me-*
moriali verbo emphiteuta fol. mihi 210. Peregr.
decis. 53. nu. 8. & 13.

Tunc verò, si Dominus prætendit certum fundū,
pro quo Canonem sibi solui putat, debet em-
phyteuta, idest soluens Canonem, id fateri,
aut alium fundum designare, ne Dominum di-
mittat incertum, aliter præsumeretur pensio-
nem soluere pro toto patrimonio, vel pote-
33 rit talis soluens captis pignoribus ad hoc com-
pelli,

pelli, *Specul. in §. nunc aliqua qu. 60. cum duobus seq. nu. 76. cum seq.* quem *sequitur Iaf. in l. 2. num. 210. versic. tertiodec. C. de iure emphit. Socin. cōs. 167. n. 21 lib. 2. Crau. consil. 203. n. 12. Cephal. cōs. 508. n. 4. & 12. Cavalc. decis. 30. nu. 132. p. 2. Magon. decis. Floren. 2. nu. 9. cum seq. Marius Antoninus var. resol. lib. p. resol. 30. nu. 6. cum seq. & nu. 9. & Pocian. cit. consil. 155. nu. 8. Qui seq. num. 9.* tradit optimum Consilium pro emphyteuta,

34 Vt eo casu ex toto patrimonio ipse eligat rem deteriorem, & dicat illam esse, pro qua soluit pensionem; Quia si Dominus hoc nega-

35 uerit, incumbet ei onus probandi esse aliam, *Specul. in d. qu. 62. nu. 79. versic. sed & cum hodie, & sequitur Natta consil. 3. nu. 5. lib. p. Socin. all. consil. 167. quæst. 4. versic. primo videtur lib. 2. Bal. in consil. 225. nu. p. lib. p.* qui tamen subdit emphyteutam teneri eligere iuxta verisimile,

36 Cum teneatur scire, quod est eius proprium, & quod est emphyteoticum; simulq; edere instrumenta de hac re loquentia, maxime fauore Ecclesiæ, nisi iuraret se non habere, nec habuisse instrumenta, quod tamen non est cre-

37 dibile, *Pocian. cit. consil. 154 num. 9. 10. & 11. post Alber. in d. l. si certis annis nu. 10. versic. Item quæritur C. de pactis.*

Quæ tamen conclusio non procederet in hærede, qui successit in factum alterius, & qui iustam

38 causam ignorantiæ habere dicitur; idem *Specul. in d. §. nunc aliqua qu. 60. num. 76. Natta cit. cons. 3. nu. 11. versic. potest etiam, & consil. 360. sub nu 10. versic. & tanto magis, quos sequitur Pocian. cit. consil. 155. nu. 2. cum seq. plur. & num. 29. Marius Antoninus var. resol. lib. p. resol. 106. n. 29. Magon. decis. Florent. 2. nu. 9. Peregr. d. decis. 53. sub nu. 21. vers. vbi tamen.*

Circa secundam propositam quæstionem, omissis superfluis; Concludendum est emphyteusim eo modo, & cum ijs pactis fuisse concessam, præsumi debere, quibus ex consuetudine Re-

38 gionis, vel Domini directi concedentis concedi solet, vt expressè probat *Bart. in l. si certus ff. de aqua plur. arc. & in terminis Abb. in cōs. 74. nu. 4. Cotta in d. memor. verbo emphyteuta qui consistit, Petrus Antonius Anguiss. consil. 11. nu. 4. lib. 3. Addition. ad Mascard. concl. 608. in princ. Peregr. all. decis. 53. nu. 16. & sub nu. 20.* In tantum, vt si Ecclesia, vel Prælatus solitus sit concedere emphyteusim transmissibilem ad quoscunq; hæredes; Tunc hoc etiam inter contra-

40 hentes actum fuisse intelligitur, vt post *Bar. & alios probat Card. Mant. d. tit. 19. n. 33. lib. 22. Vbi versic. & quidem in dubio,* docet emphyteusim Ecclesiasticam in dubio præsumi concessam

41 secundum consuetudinem regionis, *arg. l. si fundus ff. de euict. & l. licet C. locati*; Et ea deffi-

42 ciente, secundum consuetudinem Domini directi, *Menoch. præsumpt. 109. nu. 7. lib. 3. de præsumption.*

Tantæ autem est potentiæ consuetudo, vt concessiones factæ ex consuetudine regionis, etiam sine solemnitatibus à iure requisitis, valeant,

43 Quia huiusmodi consuetudo dicitur vtilis Ecclesiæ, vt testatur *Card. Mant. cit. tit. 19. num. 17.*

44 Tolerabiliaq; dicuntur esse, quæ vetus con-

45 suetudo comprobauit, *l. Imperatores ff. de pollicitationibus, Alcia. consil. 17. n. 12. lib. 5. & Card. Mant. cit. tit. 19. nu. 18.* In tantum, vt si semel Ecclesia voluerit rem emphyteoticam Ecclesiasticam remanere iure hæreditario apud primum hæredem extraneum, illa ad alios ex-

46 traneos hæredes transeat, Quia cum semel sit facta transmissibilis ad extraneum hæredem,

47 semper eandem retinet qualitatem, *Alex. cons. 189. nu. 19. lib. 2. Rimin. consil. 61. nu. 33. cum seq. lib. 1. Gratus consil. 128. nu. 9. lib. 3. quos sequitur Card. Mant. sæpius cit. tit. 19. nu. 22. qui nu. 8. & 11.* scribit ad extraneos hæredes etiam transire, si emphyteusis Ecclesiastica fuit concessa

48 pro se, filijs, & hæredibus, Neq; posse restringi qualitatem emphyteusis per successores Do-

49 mini directi probat *Iacob. Aemil. pleno consil. 18.* nec idcirco valere concludit restrictionem huiusmodi emphyteusis factam.

In hoc verò Dominio Mediolani consuetudo est, vt fiant vt plurimum concessiones in emphyteusim etiam Ecclesiasticam transmissibilem ad descendentes, etiam ex linea fœminina, & successores inuestitos, inter quos fœminas, & eorum filios, ordine tamen successiuo ex dis-

50 positione statuti Mediolani contineri probat *Gozad. consil. 20. nu 8. Ruger. consil. 21. nu. 2. lib. 2. Corbul. tr. de iure emphyt. tit. ob lineâ fæmin. n. 28.*

Cum regulariter in rebus emphyteoticis ita

52 succedat fœmina, sicut masculus. *Bolan cap. 2. §. de feud. fæ. contr. Et probatur in l. 2. in sua generalitate C. de iure emphyt. & in §. emphyteusis in Auth. de non alienan.* & in terminis statuti Mediolani probat *Menoch. consil. 1186. num. 6. cum seq.* quod procedere etiam in emphyteusi Ec-

52 clesiastica docet *Socin. Iun. consil. 71. nu. 25. cum seq. lib. p. per §. emphyteusis in Auth. de non alienan. rebus Eccl. Curt. Iun. consil. 17. nu. 5. Conarru. lib. 2. var. resol. cap. 18. nu. p. Ruger. consil. 21. nu. 7 lib. 2. Cephal. consil. 11. n. 10. Rim. Iun. all. consil. 461. nu. 47. Surd. decis. 95. nu. 12. & 31. ac consil 100. n. 15. & consil. 140. n. 23. Marius Antoninus lib. p. resol. 67. nu. p. Card. Mant. d. lib. 22. tit. 19. n. 7. Valasc. de iure emphyt. qu. 41. num. 2. cum seq. Menoch. consil. 112. nu. 56. cons. 356. nu. 88. consil. 372. nu. 90. consil. 379. nu. 26. & consil. 845. num. 41. & consil. 1289. nu. 7. Ludouis. decis. 33. nu. p. & num. 5.*

Et sic communior, & tutior videtur hæc sententia, quidquid in contrarium allegauerit *Marius Antoninus d. lib. p. resol. 34. n. 49. & alij, quos concil. nixus est Maresc. var. resol. c. 2. per totum;* Et vbi consuetudo esset varia, tunc quod vl-

54 timò loco actum esset, attendi debet, quia in his vltimus attenditur actus, vt probat *Bart. in l. mela §. p. ff. de alim. & cib. lega. latè Borrel. cons. 3. num. 33.* Quamuis etiam in dubio pro emphyteuta pronunciandum sit, cum in emphy-

54 teusi attendatur fauor accipientis, quam dan-

tis, ita scribit *Alcia. consil. 34. num. 4. lib. p. per l. veteribus ff. de pactis.*

Et sicuti in dubio bona allodialia potius quam
55 emphyteotica præsumitur *Mascard. de probationib. concl. 79. nu. 5. cum seq. Marius Anton. d. lib. p. resol. 106. nu. 6.* Ita in dubio minori obligatione, & amplioribus pactis concessam fuisse
56 emphyteusim affirmandum est; Vt dicitur de rebus Eccles. quæ ob eorum deteriorationem locari nequeunt; Et in emphyteusim idcirco concessæ fuerint; Hoc enim actum etiam intelligitur, vt cum meliorationes factæ sint ad
57 extraneos etiam hæredes transeant *Canalc. decis. 45. num. 4. & par. 2. Et num. 54. cum seq. Card. Mant. cit. tit. 19. nu. 30.*

Quando verò de Inuestitura non apparet, sed solùm per Canonis solutionem antiquam, Quo casu fauore Ecclesiæ præsumitur potius
58 emphyteusis quam census, vt tradit *Corbul. tit. de causa priuat. ob non solutum Canonem lim. 34. n. 3.* Præsertim quando Canon non est commēsurabilis fructibus rei, pro qua soluitur, vt distinguendo probat *Francb. decis. 235. num. 2.*
59 Vtrum debeatur laudemium Domino directi, si in bonis, pro quibus Canon soluebatur, successit tertius; Et licet ex iam comprobatis supra, eo casu emphyteusis transeat etiam ad extraneos, cum ij dicantur vocati ab eadem præsumptiua inuestitura, quam idcirco clausulam, Etiam quibus dederit continere præsumendum est, cuius virtute ad extraneos etiam hæredes transire rem emphyteoticam
60 probat *Socin. consil. 266. col. p. vers. secundum antē lib. 2. Paris. cons. 84. lib. 4. quos sequitur Francb. decis. 235. sub nu. 5. Alex. Trentacinq. lib. 3. var. resol. tit. de iure emphyt. resol. 3. num. 13.* Laude-
61 mium minime deberi affirmandum est, vt post antiquos Doctores in terminis probat *Cran. consil. 215. n. 8. Et eleganter tradit Vincent. de Anna Alleg. 106. per totū lib. 2. & singul. 297. Viuini decis. 496. nu. 4. Sola ad Constitutiones Saband. tit. de iure emphyt. per p. decreti in casibus*
62 *glo. p. nu. 19. fol. mihi 88.* Et ita censuisse Senatū Pedemontanum testatur *Thesaur. in qu. fam. vlt. nu. 3. par. 3. Corbul. tit. de causa priuationis ob alienat. irrequis. Domino factam ampliat. 23. num. 4. Maurus Burgus tr. de laudem. Inspect. 34. num. 3. cum seq. qui infinitos in eam refert sententiam, Costa de port. rat. & qu. 112. num. 17. & Tortus ad stat. Papiæ 75. in ciuil. nu. 13. cum seq. Faciunt tradita per Gratian. lib. p. discept. forens. cap. 180. nu. 23. cum seq.*

Nihilominus eo fortius procederet conclusio ipsa, si Successor in re emphyteotica esset ex descendentibus per lineam fœmininam ab ipso principali emphyteuta, & ab intestato illi
63 succedere posset, qui propterea legitimus hæres diceretur iuxta tradita per *Alciat. cons. 17. nu. 4. lib. 3.* Quia tunc sine difficultate vlla prorsus ad laudemium non teneretur tanquam expressè vocatus in præsumpta inuestitura,
64 Ex *Soc. Ruger. Rimin. Iun. & alijs supra citatis, quos sequ. Ludou. all. decis. 33. & de quibus Marius Anton. cit. resol. 34 lib. p. & Marescot. lib. 2. cap. 2.* Quoniam certum est in iure, laudemium non deberi; quando res emphyteotica perue-
65 nit ad eum, qui est comprehensus in Inuestitura, ad quem post mortem ipsius emphyteutæ res erat peruentura, etiam ab intestato, vt notat *Ias. in l. fi. col. 12. vers. secūdo iuxta prox. quæst. C. de iure emphyt. Cran. cit. consil. 215. nu. 8. Marta voto 33. nu. 2. & Laderch. consil. 16. nu. 8.*

Laudemium enim debetur Domino directi ob consensum, quod præstat nouo emphyteutæ, &
66 ob nouam Inuestituram, *Tex. est in l. fin. C. de iure emphyt. & ibi Glo. verbo accipere, & Ias. n. 41.* Itaq; cum non sit opus consensu Domini directi eo ipso, quod res emphyteotica peruenit ad eum, qui est comprehensus in Inuestitura, ad quem per mortem primi Inuestiti res
67 erat peruentura, cessat laudemium ipsum, *Amedeus de Ponte in qu. laud. 9. 10. 11. & 12. & 31. Marta cit. voto 33. nu. 8. & Costa de port. rata all. qu. 112. nu. 20. Francb. decis. 447. per totum,* qui distinguit inter eum, qui ab intestato, vel
68 ex testamento succedit, Et si distinctionem ipsam improbat *Viuius all. decis. 496. nu. 5. & 6. Vincent. de Anna dicta Alleg. 106. n. 5. & singul. 297.* Et tunc bona emphyteotica peruenire dicuntur ad Successorem, non vt ex nunc, sed
69 vt ex tunc, vt in materia vocati ad feudum scribit *Paris. consil. 23. num. 130. in fin. lib. p. & tradit Natta consil. 615. nu. 4. quos sequitur Costa*
70 *d. qu. 112. nu. 18.* Vbi subdit tot idcirco esse inuestituras, quot sunt in ea stipulatione nominati post *Io. Thomam de Marinis de feud. tit. p. nu. 25. in fine.*

Et ita respondi superioribus diebus per DD. Fratribus Suarecijs meis affinibus cōtra Agen-
71 tes Eminentissimi D. Cardinalis Antonij Barberini prætendentes laudemium pro domo emphyteotica ad eos peruenta ex hæreditate q. Rodulphi Caprini eorum auunculi; De qua Emphyteusi tantum apparebat ex instrumento emptionis dictæ domus factæ ex assensu Procuratoris specialis Eminentiss. Cardinalis Aldobrandini Domini directi, cum onere soluendi annuam pensionem sextariorum duodecim tritici vt emphyteoticæ, siue censualis iuxta tenorem antiquarum Inuestiturarum, ad quas se remisserunt contrahentes, Namq; cum DD. Suarezij fundatam haberent intentionem in instrumento emptionis factæ pro se, hæredibus, & successoribus, Ad laudemium minimè eos teneri; censebam alio non docto de antiquis Inuestituris per Agentes Domini directi, Quia ij non se fundabant super antiquis Inuestituris nunquam visis, sed super instrumento emptionis, & super longo cursu temporis iuxta doctrinam *Paciani in all. consil. 154. num. 12.* Secundum quod responsum tandem aquieuisse videntur dicti Agentes, Idem intelligitur, quando inuestitura fuit concepta
72 cum clausula, quibus dederit, qua tunc potest

test alienari in quoscunq; etiam Domino irrequisito, nec laudemium idcirco deberi videtur, *Alcia.cons.36.n.4.lib.8.consil.3. Alba consil. 754. nu. 22. & Petrus Antonius Anguis. consil. 11.nu.3.lib.7.*

Quod laudemium neq; etiam deberi ex necessa-
73 ria alienatione probat *Bertrand.consil.221.n.p. quem sequitur Bursa.consil. 137.nu.34.& 47.lib. 2.Paseth.consil.137.n.p.cũ seq. Cran.consil.213. nu.6.Vinius all.decis.496.nu.9. Amed. de Ponte qu.laudemiali 19.Maur.Burgus.cit.inspect.32.n.5 Sola cit.glo.p.nu.19.fol.88.Mastril.decis.149.nu. 8.par.2.Costa all.qu.112.sub num.18.versic.Ideo non est opus de porc. raca. Tortus ad cit. stat. 75. in cml.nu.16.Valasc.in praxi portitionis, & collationis cap.25.nu.29. & 30. fol.125. posita post eius decisiones quam sententiam etiam amplectitur Giurba ad statuta Messana cap. 13.glo. 2. nu. 39. par.p.*

Et licet voluerint aliqui etiam procedere in
74 quocunque hærede, Ea ratione, quod hæres sit eadem persona cum defuncto, nec dicatur esse mutatum Dominium, sed continuatum; Verior tamen ea videtur opinio distinguens inter eum, qui ab intestato, etiam hæres esset, vel tantum scriptus hæres, Quia primo casu
75 laudemium non deberi, Secundo autem deberi probat *Rimin.Iun.consil.569. & consil.737. quem sequitur Costa cit. qu. 112.nu. 22. cum seq.* Quem scriptum hæredem teneri infra annum, etiam inuestituram, siue eius renouationem
76 petere, alias caducitatem incurrere abundè tradit *Vinius decis.496.num.13. post Cagnol.in l. 2.num.109.C.de pactis inter empt.& vendit. Addition.ad Bar. in l.ait Prator §. permitt. litt. l. ff. de aqua quotid. & estiua, Roman.consil. 11.nu.6.* Quamuis vbi Successor in emphyteusis esset ex proximioribus etiam post annum posset
77 impetrare Inuestituram, Non autem si esset extraneus, *Mandos.ibidem in Addit. litt. A. in 8. limitat. Amadens in qu.laudemiali 9. quos sequitur Vinius cit.decis. 496.nu.13.*

Ad quem autem spectet laudemium, an s[c]z. ad hæredes Domini directi, idest illius Prælati, qui possidebat benefitium, & cui soluebatur Canon, quando delata fuit successio rei emphyteoticæ, An verò ad eius Successorem in
78 benefitio; Et licet *Gigas tr.de pensionibus apertè tradit qu. 52. num. 5.* illud spectare ad hæredes Beneficiati, & ita sæpè iudicasse Rotam Romanam testatur, cuius sententiam sequitur *Riminus consil.358.nu.11.& 27.* Ea ratione, quod
79 laudemiũ dicitur ex fructibus beneficij, quod propterea spectat ad vsufructuarium, siue ad eius hæredes, *Socin. Iun. consil. 70.nu. 31.lib.3. Clar.in §.emphyteusis qu.23.in fine.& Surd.consil. 57.nu.25.*

Attamen contraria sententia verior videtur, Quia fructus, siue obuentiones consistentes in
80 laudemijs, non possunt dici percepti, antequam laudemia fuerint exacta, sed pendere dicuntur, quidquid fit in fructibus naturalibus, vel in pensione, quæ soluitur propter fructus, vt concludit *Socin.consil.10 sub nu.2. vers. Sed his non obstantibus lib p.* vbi fortius loquitur in condemnationibus iam factis, licet non exactis, & concludit eas enumerari inter fru-
81 ctus pendentes, sed non perceptos ex *Imola in l.diuortio §. si vir in fund ff.sol. matr.* qui vult quod fructus pænæ contentæ in condemnatione dicitur seminatus non exactus, *Paris.cons. 40.nu.8.lib. p.* dum inquit, quod census siue redditus dicuntur semper pendentes, donec non
82 sunt exacti idem, tradit *Bero.consil. 133.num.9. lib.2 Crau. consil.212.nu. 8.& Roland consil.77. nu. 10. versic. vltimus lib.4.*

Quam sententiam, reprobato Gigante, amplè probat *Maur.Burg.tr.de laudem.inspect.4.nu.55. fol. mihi 29.* Vbi multa deducit fundamenta, & auctoritates ipsam conclusionem comprobantes, & quam etiam sequitur *Surd. consil. 84. nu.4.cum seq.*

Quod laudemium minime deberi etiam, quando
83 alienatio fit in aliquem ex vocatis in Inuestitura tradit *Albs consil.668.* Et quamuis teneatur emphyteuta exhibere inuestituram, in qua
84 se fundat, idest concessionem, vt abunde fuit supra deductum, & amplè scribit *Peregr. cit.decis.53.nu.20. & Pacian. all. consil.155.nu. 10.cum seq.& nu.29.cum seq.* Hoc tamen etiam limitatur, quando emphyteusis concessa fuis-
85 set propter benemerita; Quia tunc lata fieri debet interpretatio, nec tenetur emphyteuta ad exhibitionem inuestituræ, vt subijcit *Peregr.loco rel.nu. 21. & probat Marescot. var.resol. lib.p.cap.2.nu.7.post Decium consil.223.nu.3.*)

Quando verò agitur de re antiqua, nec apparet de Inuestitura, neq; quod Ecclesia fuerit Domina, sed solum de confessione, & recognitione facta à possessore rei, vel Auctoribus suis; Cum tali casu sufficere videatur Ecclesiæ aquirere possessionem, & Dominium bonorum per solam confessionem, & recognitionem illius,
86 qui soluit Canonem ex AEQVITATE, etiam contra singularem successorem, *Guid.Pap decis. 272.nu.3.Bursa.consil.27.num.9.lib.p. Masc.trd. de probationibus conclus.544.nu.11.cum seq.quos sequitur Marius Antonin.lib.p.resol. 30.n.8.* Cõtenta esse debet Ecclesia, quod sentiat com-
87 modum recognitionis, & perceptionis Canonis, cum aliter non possit probare directum Dominium ad se pertinere; *Gratus consil.55.nu. 29.lib.p.Clar. qu.28.num.7. Rimin. Iun. d.consil. 461.nu.35.cum seq. quos sequitur Card. Mant.d. lib.22.tit. 19.nu.31.*

Quam Ecclesiam idcirco eo casu neque posse declarare caducitatem contra huiusmodi alienantem sine eius consensu, Vel ob cessationem solutionis Canonis tradit *Clar. in all. qu. 28.nu. 7.& scribit Crau.consil.156.n.7.ac in his terminis probat Canalc.decis.32.n 84 par.2 fol.270.d ter. post Crau.consil.157.nu.5.& 7. Alex. consil.51. col.p.& 2.lib.4.Bursa.consil.292.nu.16. cum seq. lib.3.* Vbi subiungit *Canalc.* hæc esse intelligen-

da cum grano salis, vt slz. procedant, quando
appareret bona contenta in concessione sol-
89 uentis pensionem fuisse antiquitus profana,
& sæcularia, aut suorum Auctorum, quã qua-
90 litatem teneri probare allegantem sentit. *Alcia.consil. 12.nu. 1.& 2. lib.p. Guido Papa decis. 171.nu.2.& 3.ac consil.146.nu.p.*

Quamuis posset Ecclesia cogere huiusmodi solitũ
soluere Canonem ad solutionem consuetam,
cum Dominus, cui fuit soluta pensio alicuius
iuris realis, debeat conseruari in sua quasi
possessione exigendi, etiamsi pensio non nisi
91 spatio decem annorum fuisset soluta, vt pro-
bat *Pacian.cit.consil.155.nu.23.& 24.* Quia sol-
uens Canonem tanquam emphyteuta, talis
92 etiam præsumitur *Menoch. præsumpt.111.nu.p. lib.3.Mascard. de probationibus conclus. 602. nu. 15.& conclus.603.num. p.& 3.Perigr. all.decis. 53.nu.8. & 13.*

Etiamsi *Specul.in trac.de emphyt.§.nunc aliqua qu. 36. nu. 80.* scribit, quod soluens pensionem po-
93 test illam denegare, & petere, vt sibi ostenda-
tur titulus, & proprietas, quatenus de ea non
constet, Et Dominus tenetur docere de vtroq;
si pensionem consequi intendit, aliter absol-
uetur emphyteuta per *cap.peruenit de censibus, quem sequitur Natta consil.360.nu.10.versic.ad quod facit*, quod procedere affirmat, quando
agitur de eo, qui successit in factum alterius,
94 qui dicitur habere iustam causam ignorantiæ *Pacian.cit.consil.155.nu.2. cum seq.& nu.29.& 31.& Marius Antoninus lib.p. resol. 106.nu.29.*

95 Quippe simplex recognitio emphyteutæ de
AEQVITATE probare possesionem, & Do-
minum Dominij directi, etiam contra singula-
rem Successorem scribit *Marius Antoninus var. resol. lib.p. resol. 30.num.4.* Qui *nu.6.* tradit em-
phyteutam teneri etiam indicare bona em-
phyteotica, quod etiam repetit. *in resolut.106. nu.29.& 30.Mascard.cit.concl.603.nu.35.* & ita
iudicasse Placentiæ testatur *nu. 39.*

Ad emphyteutam verò spectat docere de solu-
tione Canonis, non autem tenetur Dominus
96 probare illum non soluisse, & sic limitatur in
hoc casu regula, quod negatiua probari de-
97 beat ab eo, qui ei inititur, vt scribit *Cyn. in l. 2. C.de iure emphit.per Glo.ibidem in verba repellere, & ibi Ias.nu.132.Anchar. in cap. potuit num. 4.de locato, Alex. in l. in illa num.9. ff.de verb. oblig. & amplè probat Mascard. de probationibus conclus. 603.nu. 32.cum seq. Gabriel in eius commun.concl.tit.de probation. concl.6.lib.p.*

Et si in concessione emphyteusis debitę non in-
teruenissent solemnitates, non per hoc potest
98 emphyteuta denegare solutionem Canonis
promissi Ecclesiæ, quod perpetuo notandum
esse affirmat *Ias.in l.emphiteoticarijs nu.11.C.de iure emphit.quem sequitur Scap.dic.tr.de iure non scripto lib.4.cap.22.nu. 8.qui nu.seq.* scribit, an
per solutionem Canonis sine protestatione fiat
præiuditium incursæ caducitati, ob non solu-
tum Canonem, & concludit per Rectorem,
siue Parochum Eccles. non Collegiatæ sibi fie-
99 ri præiuditium, secus verò si per Pręlatũ Eccl.
recipientem sine consensu Capituli, per Doc-
tores in *l.in Emphiteuticarijs, vbi Ias. num. 126. cum seq. C. de iure emphit.*

Empbiteusisq; Ecclesiastica sicuti non transit ad
100 filios naturales etiam legitimatos, *Bal.in l.generaliter §.cum C.de instit.& substitut. & in cap. quæ in Ecclesiarum de construct. Alex.in l.ex facto §.si quis rogatus ff.ad Trebell.& in consil.60. lib.2.ac consil.128.col.p.lib.p.Anchar.consil.212 col. pen. & consil. 328. col. pen.* Nisi legitimati
fuerint à Principe, & cum clausula in spetie,
101 quod succedant in emphyteusi etiam Eccle-
siastica; *Gozad. consil. 46. nu.14.* Ita neq; etiam
102 transit ad eorum filios legitimos, cum ortum
habeant à radice infecta, *l.fin.C.de natur. lib.& §. Nepotibus in Auth. quib. mod. natur. efficiantur sui faciunt not.in l.si quando §. generaliter, & in l.ex facto §.si quis rogatus ff.ad Trebel. Gozad. cit.consil.46.nu.15.Scap.d.cap.22.num.14.lib.4. post Clarum §.emphit. qu.30.per totum.*

Prout certum est emphyteusim Ecclesiasticam in
dubio non transire ad filios naturales, ea præ-
cipuè ratione, quod verisimile non est Eccle-
siam pro sui dignitate de ijs cogitasse, *l. ex facto §.p.ff.ad Trebell.& tradit Alcia.consil.34.nu. p. lib. p.*

SVMMARIA.

Mulierum obligatio non valet, nisi in quantum eark vtilitatem continet nu.1.& 39.ac 40.

Mulieris confessio de recepta pecunia facta cum Viro præsumitur facta in fraudem legis, & mulierem adhibitam, vt pro viro fideiuberet nu.2.

Quod procedit, etiam si mulier fateretur pecuniam in eius vtilitatem conuersam nu. 3.

Mulier tenetur tantum pro pecunia verè ad eius manus peruenta nu 5.

Mulieris obligatio non tenet, quotiescunq; indotata remaneret nu.6. 8.& 11.

Præsertim si mulier esset Iuuenis nu.7. limitatur, vbi dimidia pars dotis eidem remaneret nu.8.& 9.

Mulieris obligatio etiam iurata non valet, vbi dotis dimidia pars saltem ei non remaneat nu.10.

Et ita iudicasse Sac.Cons.Neapol. nu. 12.& Senatũ Taurinen.nu.69. contrarium per Specul.nu.70.

Mulieris maritatæ obligatio etiam iurata præsumitur extorta metu reuerentiali nu.13.

Mulieris obligatio iurata etiam pro Patre, aut fratre, aut filio non valet, vbi indotata remaneret num.14.

Reuerentia sola, quæ debetur Patri, marito, & similibus non sufficit ad probandum metum reuerentialem nu.15.

Renunciatio Velleiani facta per mulierem inualida dicitur nu.16.& 17.contrarium nu.20.maximè si ex interuallo etiam renunciasset nu. 21.& 15.

Mulier præsumitur ignorare dispositionem Velleiani Sen.Cons. nu.18.

Ignorantia iuris præsumitur in muliere nu. 19.

Inter-

Internallum dicitur continere biennium nu. 22.

Iuramentũ ex internallo præstitum non confirmat cõtractum ex se nullum nu. 23. contrarium nu. 24.

Mulier validè renunciat benefitio Velleiani, si contrahit cum alio, quàm cum Viro nu. 26. & 27. cum seq. plur.

Renunciatio Velleiani nullius est momenti in Regno Neapol. ob specialem pragmaticam n. 30. & 31.

Mulieris renunciatio Velleiani valet, si facta fuit fauore dotis alterius mulieris nu. 33.

Lex generalis non derogat speciali prouis. l. fin. C. ad Velleianum nu. 34.

Lex generalis non comprehendit dotes nu. 35. & 36.

Generalis dispositio sinè lex non comprehendit actum geminatum nu. 37.

Geminatio actus inducit magnam scientiam nu. 38.

Renunciatio facta per mulierem benefitio Velleiani valet, quando principaliter se obligat non cum Viro, vel pro Viro nu. 41.

Promissio conseruationis indemnitatis non probat intercessionem in præiuditium creditoris nu. 42.

Mulier in quibus casibus efficaciter obligatur nu. 43. cum plur. seq.

Velleiani beneficium cessat fauore libertatis nu. 50. & fauore pietatis nu. 51. Vel si mulier se obligat cum decrete Iudicis nu. 52.

Filius qui Patris incarcerationem neglexit, exheredari potest nu. 53. & 54.

Maritus pro se excarcerando validè potest alienare etiam bona dotalia nu. 55. limitatur, quando deliquit circa matrimonium nu. 57.

Vxori in dedecus redundat carceratio Viri nu. 56.

Quis non debet consequi vtilitatem ex actu, quem impugnauit nu. 58.

Læsio quæ consideratur in contractu mulieris respectu dotis non habet locum in illius augumento nu. 59. & 64.

Damni euitandi ratio diuersa est à ratione lucri faciendi num 60.

Dotis augumentum vt doti accessorium pari passu ambulat cum ipsa dote nu. 61.

Dotis augumentum non potest alienare Vxor vidua superstitibus filiis, licet possit alienare dotem n. 62.

Idem tenetur respectu iocalium, & ex causa paratorum nu. 63.

Renunciatio hypothecæ facta per vxorem valet, quando viro consentit, licet non valeat obligatio nu. 66. 67 cum seq. & nu. 71.

Declaratur hoc procedere respectu tantum eius, cuius fauore facta fuit renunciatio nu. 72.

Ius rescindendi contractũ mulieri spectans transmittitur ad hæredes nu. 73. contrarium n. 74. & 75.

Obligationibus pluribus contractis per mulierem maritatam, itaut indotata remaneret, si omnino promissa adimpleret posteriores tantum obligationes cumulantur vsq; ad dimidiam dotis partem n. 76. & ita censuit Senatus Pedemont. num. 76. 77.

Obligatio Vxoris cum Viro quando valeat. Cap. CLII.

IVstinianus Imperator in *Auth. si qua mulier. C. ad Velleianum*, considerans
fragilitatem Mulierum, quæ Viri
blanditijs, & amore seductæ, se ip-
sas spoliare facili possunt, statuit
non posse eas intercedere pro maritis, nec te-
nere obligationem pro ijs factam, nisi in quan-
1 tum constet in earũ vtilitatem versum, de qua
materia latè *Thesaur. decis. 32. & decis. 223. n. 2.*
Vbi scribit confessionem mulieris factam
cum viro præsumi factam in fraudem legis,
2 & mulierem adhibitam, vt pro viro fideiubo-
ret post *Bart. Bal. & Castr. & alios in d. Auth. si
qua mulier, & Castrens. consil. 8. lib 2. Abb. consil.
44. nu. p. & Franciscum Marcam decis. 508.*
3 Quibus locis tradunt Doctores hoc procede-
re, etiam si mulier fateretur pecuniam versam
in sui vtilitatem, Quia nihilominus non ob-
staret talis confessio, Et tantum teneretur mu-
4 lier pro eo, quod clarè constaret ad eam per-
uenisse, vt etiam tradit *Specul. tit. de solutioni-
bus §. ante omnia, vers. sed pone, quos sequitur
Thesaur. cit. decis. 223. nu. 4.*
Et quamuis vbi Vxor pro Viro, siue cum Viro
promisisset cum iuramento, vel geminatè pro-
5 misisset, Tunc eam teneri ad obligationem
promissam communior sit opinio, præsertim si
renunciasset beneficio Velleiani, maximè de
iure Canonico, vt probat *Bar. in consil. 124. Punctus Quæstionis Abb. & cæteri in cap. si diligenter
de foro compet. & in cap. ex rescripto de iureiur.*
Quod etiam in terris Imperij procedere affir-
mat *Bal. consil. 5. lib. 5. Castr. d. consil. 8. lib. 2. &
Affl. decis. 203. nu. 2. & decis. 322. nu. 5. quam
conclusionem expressè probat Alex. consil. 146.
lib. 7. & post alios multos Thesaur. cit. decis. 223.
nu. 8. in fine.*
Attamen quotiescunq; indotata remaneret mu-
lier, quia hoc in præiuditium publicũ, & con-
6 tra publicam vtilitatẽ sequeretur, cum reipu-
blicæ intersit dotes mulieribus conseruari, *l. p.
ff. sol. matrim. Campeg. tr. de dote par. 4. q. 2. & 5.
Ruger. consil. 20. n. 10. lib. 2. Caphal. consil. 688. n.
10. Surd. de alim. tit. p. qu. 37. nu. 10. Gratian. in
addit. ad decis. Marchia 47. n. p.* Præsertim quan-
7 do agitur de muliere Iuuene, vt post *Rimin. Iun.
consil. 562. n. 63. tradit Giurba ad stat. Messanæ c.
14. glo. 3. par. p. n. 2.*, DE AEQVITATE inuali-
da censenda est huiusmodi obligatio mulie-
8 ris, vbi dimidia pars dotis ei non remane-
ret, vt sæpè censuisse Senatum Pedemontanũ
testatur *Thesaur. all. decis. 223. sub n. 13. & 14. in
fine, Thesaur. Iun. lib. 4 qu. famil. 6. nu. 3. & qu. 53.
nu. 6. Cesta remed. subsid. 85. sub nu. 5.*, vbi mul-
tis hãc AEQVITATEM placere tradit, ne sci-
licet mulier indotata pænitus remaneat, diui-
datur dammum inter Vxorem, & Acquisito-
9 rem bonorum, doti obnoxiorum, *Fontanell. de*

pactis

pactis nuptial.clauſ.4.glo.18.par.3.n.54. fol.mihi 287. lib. p. Prout hanc ſententiam AEQVIOREM eſſe ſcribit *Franc.Mar.deciſ.508.nu.9.* fauore mulierum, ne fraus fieret huic Authenticæ.

Quia tunc enormiſſimè læſa remaneret mulier,
ſi ſaltem dimidia pars dotis ei non remane-
10 ret, Et proinde non obſtante iuramento om-
nis promiſſio, etiam iurata, inualida eſſet *Glo.
in d. Auth.ſi qua mulier verbo Nullatenus, Pariſ.
conſil.65.n.13.cum duobus ſeq.lib.3.& conſil.75.
nu.13.& 16.lib.4. Gail.pract. obſeru.lib.2.obſer.
77.Coſt Decium conſil.180.& 181.Gratian.lib.p.
diſcept.for.cap.108.n.13.Senator Bellon.tr.de his
qui incontin. fiunt cap.157.nu. 8.in fine lib.p.Cancer.lib.p.var.reſol.cap.15.de renunc.n. 106.*, Vbi
ex Theſauro loco relato inquit priorem opi-
11 nionem eſſe de rigore iuris veram; De AE-
QVITATE tamen hanc ſecundam eſſe obſer-
uandam, ne mulieres pænitus indotatæ rema-
neant *poſt Abb.conſil.8.lib.2.& Affl. deciſ.311.*
12 *nu.2.cum ſeq. & ibi Vrſil.* Et ita iudicaſſe illum
Senatum anno 1602. teſtatur fauore Vxoris,
ne indotata ea remaneret, Et eo caſu contra-
ctus iuratus præſumitur ſaltem metu reueren-
13 tiali extortus, non autem ſpontaneè, *l. p. §.
quæ onerandæ ff. quarũ rerum actio nõ datur Theſaur.cit.deciſ.223.nu.9.Gratian.all. cap.108.nu.
13.14. & nu. 23.* quod etiam procederet, ſi
14 mulier cum iuramento ſe obligaſſet pro Pa-
tre, fratre, vel filio mariti, vt ibidem explicat
Theſaur. nu. 5. Et ſi regulariter ſola reueren-
tia, quæ debetur perſonæ, vt Patri, marito, &
15 ſimilibus, non ſufficiat ad probandum metum
reuerentialem, vt tradit *Felin.in cap.cauſam il p.
ſub nu.3. verſic.tamen iſtis non de officio deleg. &
ſequitur Gratian.cit.c.108.n.51. vbi ex Bal.conſ.
62. nu. 9. lib. p. & Cran.115.nu.13.* ſcribit pro-
bandum idcirco eſſe reuerentialem metum.

Hæſitant verò ſcribentes, an huiuſmodi renun-
ciatio, etiam iurata, facta per mulierem bene-
ficio Senatus conſulti Velleiani ſit valida, an
16 irrita, & inualidam eam eſſe probant *Bar, Bal.
Sal ye.Caſtr.& cæteri in l.vlt. ff. ad velleia. Ang.
in l.vlt.C.eodem tit. Abb.in cap. ſi diligenti n.14.
& ibi Felyn.n.9.de foro compet.* Et hanc ſenten-
tiam dicit communem eſſe *Calcan. conſil. 25.
& Grammat. deciſ. 76.nu.20.* Quam ſententiam
ea præcipuè ratione deffendunt, quod mulier
17 eadem facilitate, qua inducitur ad fideiuben-
dum, ſiue contrahendum, & ſe obligandum,
moueri videtur etiam ad renunciandum, &
iurandum, *arg.l.doli §. diuerſum ff.de nouationibus, & l.vlt.C.de pactis, ac l.mulier C.ad Velleianum,* Et hanc partem totis viribus tuetur Eru-
ditiſs. D. Merenda Primarius in Academia
Ticinenſi Interpres *lib.2.controuerſ. iur.cap.36.
per totum*, vbi ad contraria reſpondet, & ea
tollere nixus eſt.

Præcipuè, quia mulier præſumitur ignorare diſ-
18 poſitionem Senatus conſ. per *Tex.in l.ſi decipiẽdiſſ. ad Sen. Conſ. Vellei.* Cum in muliere iuris
19 ignorantia præſumatur *Menoch. de præſumpt.
lib.6 præſumptione 23.n.17. & 19.* Et licet Iu-
dex, ſiue Notarius notũ ei faciet Priuilegiũ Se-
natus conſulti Velleiani, & quærat ab ea, an ve-
lit eius diſpoſitioni renunciare, vt efficaciter
obligetur, Nihilominus tum iam conſtituiſſet
ſe efficaciter obligare confidens debitorem
ſuæ ſatisfacturum eſſe obligationi, non im-
minuitur ſpes ex eo, quod detegitur eidem
diſpoſitio Senatusconſulti Velleiani.

Contrariam tamen ſententiam veriorem, & cõ-
20 muniorem eſſe tradunt interpretes præſer-
tim *Glo.Oddofr.& Fulgoſ.in eadẽ l.vlt., & Azo.
in ſumma eiuſdẽ tit. ac Iacobus Cuiacius in lib.20.
obſer.c.34. Amplè Seraphin. de Priuil. iur. priuil.
99. ſub nu.p.verſic. Verum tamen dicas, & nu.3.*
Quam ſententiam amplectitur *Eruditiſſ.Pachin.
lib. 2. controuerſ.iur.cap. 60.* Præſertim verò id
procederet, ſi mulier ex interuallo poſt primã
21 obligationem ad hanc renunciationem de-
ueniſſet, vt explicat *Pachin.loco relato verſ. Altæ
denique poſt Dec. & Alcia. in l.penult.C.de pactis,
Alex.Trentacinq.d.reſol.2.ſub n.14 verſic.ſecũdus eſt quando intercedit*, Vbi interuallum de-
22 clarat continere biennium integrum, *Senator
Bellon.cit.cap.157.nu.7.in fine lib. p.* Vbi tamen
nu. 6. ſcribit iuramentum ex interuallo præ-
ſtitum non confirmare contractum ex ſe nul-
23 lum, ſed tantum confirmare quando inconti-
nenti, & vno contextu fuit præſtitum; licet
24 contrarium voluerit *Carneus in Auth.Sacramenta puberum nu.14.C.ſi aduerſus vendit.& Alcia.
in cap. cum contingat nu. 136.de iureiurando, Remiſ.Tunan §.princip.Inſt.quibus alien.lic.nu.175.
cum ſeq.*

Quam ſententiam principalem ſequitur *Franch.
deciſ. 84. nu. 4.* Et diſtinguendo vti commu-
niorem comprobat *Alex.Trentacinq.lib.3.var.
reſol.tit.de fideiuſſione reſol.2.ſub n.2.verſic.Hæc
prima declarat.o, ibi, Et renũciet Velleiano, & ſub
nu.14.verſic.in prima concluſione per totum*, dum
25 excipit tantum caſum, quando mulier inter-
cedit pro Viro, ſecus ſi pro alio, & Velleiano
renunciauit; cum tunc teneri renunciationem
affirmare videatur, *& ſub.nu. 3. verſic. de iure
communi præfata, & verſic. de iure communi non
recedere*, Vbi apertè tradit renunciationem cũ
iuramento factam per mulierem Velleiano
26 teneri, Quod etiam admittit *Franciſcus Marcus
deciſ.508.nu.12.in fine par.p.*, Vbi abſolutè tra-
dit ex *Alberico in d. Auth.ſi qua mulier C. ad Velleianum*; Mulieres poſſe renunciare *benef.dictæ
Auth.*, quando contrahit cum aliquo (excepto
27 viro) Quia eo caſu, cum expreſsè id prohibeat
Tex.in d. Auth. quæ dicitur prohibitiua, vt ſcri-
28 bit *Idem Marcus nu.14.* Idcirco non valet eius
renuntiatio per mulierem facta, dum interce-
29 dit pro Viro, etiam ſi iurauerit, & ſi de iure
Canonico contrarium habetur *in cap. licet mulieres de iur. iur.*

In Regno tamen Neapolitano per ſpecialem
pragmaticam nullius erit momẽti huiuſmodi
renun-

30 renuntiatio, vt exponit *Trentacinq. loco rel. sub nu. 3. vers. sed hac*, Neq; obstare (extra pragmaticæ casum) ratione fragilitatis, quia eam cessasse affirmat propter auctoritatem Sacramenti, & eius reuerentiam, ad quod non ita
31 facile foro deueniendum mulierem. Sicut ad consentiendum tradit *Alex. cons. 42. col. 4. lib. p. & Curt. cons. 43. nu. 12.*

Cuius conclusionis veritas eo fortius elicitur, dum habetur obligationem mulieris cum re-
32 nuntiatione Velleiani factam pro dote etiam valere, casus est *in l. fin. C. ad Sen. Cons. Velle. Socin. Iun. cons. 17. nu. 5. lib. 1. Rum. cons. 194. n. 6. lib. p. Thesaur. d. decis. 223. nu. 15. quos sequitur Alex. Trentacinq. d. resolut. 2. nu. 4 tit. de fideiuss. lib. 3.* Etiam si huiusmodi promissio mulieris
33 facta fuisset cum marito, pro communi filia, quod magis est, ratione publicæ vtilitatis, quam continet dos, vt scribunt *Bal. & Rom. in l. p. ff. sol. matr. per tex. in l. cum Vxor virum ff. de iure dot. & luculenter probat. idē Trentacinq. ibidem vers. Primu est, & vers. non recidas*, Vbi declarat *Tex. in d. Auth. si qua mulier C. ad Vell.*
34 generaliter loquentem; non derogare dispositioni *d. l. fin. eodem tit.*; Cum lex siue dispositio generalis non comprehendat casum dotis
35 vt notat *Ias. in l. p. nu. 9. ff. sol. matr. & in l. fil. fam. §. diui nu. 64. ff. de leg. p. & in l. quod dicitur nu. 5. ff. de verborum oblig., Bald. Nouel. tr. de dote part. p. priuil. 48. Calcan. cons. 12. Paris. cons. 81. nu. 9. lib. 3. Marsil. singul. 442. & Negusant. tr. de pignor. p. membro, 8. partis num. 23.*
36 Maxime quando dos est spetialiter priuilegiata in illo casu, de quo loquitur generalis dispositio, vt post *Dec. in l. si certis annis C. de pactis, & in l. ex testamento C. vnde liberi, probet Trentacinq. sub d. nu. 4. vers. non recedas verbo,*
37 *qua conclusio*, Sicuti generalis dispositio, aut lex non comprehendit actum geminatum *Romani in l. si vero §. de Viro, Falentia 31. ff. sol. matr.*
38 Cum geminatio actus inducat magnam scientiam, & deliberationem *Thesau. cit. decis. 221. nu. 6.* Idem dicitur, quando mulier se obligat cum Viro pro sua, vel communi vtilitate
39 *Addit. ad Bart. consil. 124. Punctus Quæstionis; Castr. in d. Auth. Si qua mulier*, Vel si mulier, &
40 Vir simul fideiubent fauore tertij, Erga alium, *Tex. in cap. si ex rescripto de iureiur. Thesaur. cit. decis. 223. nu. 15. & 16.*

Ex his patet renunciationem Senatusconsulto Velleiano etiam teneri, quando mulier prin-
41 cipali nomine se obligat, non cum Viro, vel pro Viro, *l. Seia ff. ad Velleia. Bal. in l. p. C. eodem tit.*, Vbi plus ait, quod si mulier se obligauit principaliter tanquam in rem suam, sed maritus, vel alius conseruat eam indemnem, quod per hoc non probatur intercessio, Quia conseruatio indemnitatis non facit fidem de in-
42 tercessione in præiuditium creditoris, *Trentacinq. loco cit. resol. 2. sub n. 5. tit. de fideiuss. lib. 2. versic. Tu pro veritate*; Vbi in sequenti n. multos alios tradit casus, in quibus mulier efficaciter obligatur cum renunciatione Velleiani; Præsertim quando mulier dat rem suam in so-
43 lutum creditori pro marito debitore, *l. nec interest ff. eodem, & l. Senatusconsultum C. eodem tit.*, Idem si animo decipiendi fideiubeat mu-
44 lier, *l. p. C. ad Velleianum*, Idem quando in rem suam fideiubeat mulier; *l. si pro aliquo ff. ad Vel-*
45 *leianum*; Idem quando succedit ei, pro quo intercessit *l. quamuis §. si mulieri vers. planè ff. ad*
46 *Velleianum*, Idem quando mulier incipit a so-
47 lutione *l. pr. C. ad Velle. su.* Vel suum debitorem delegat *l. quamuis §. planè ff. eodem Gratian. cit. cap. 108. n. 31.* Qui tamen sequenti num. 32.
48 contrarium verius existimat, Idem quando mulier recipit decem, vel aliquid ab eo, pro
49 quo intercessit *l. si mulieri ff. eodem.*

Deniq; huiusmodi renuntiatio valet in contractu etiam fauorabili marito, quando promissio mulieris respicit fauorem libertatis, cuius
50 intuitu cessat Velleianum *l. penult. C. ad Vel-*
51 *leianum, Trentacinq; cit. loco nu. 7.* Vel quamcunq; causam concernentem pietatem, vt si mulier cum renuntiatione Velleiani promisisset pro excarcerando Virum, Vel vt euitaret eius imminentem detentionem, tam ratione æris alieni, quam delicti *Tex. in l. quamuis 21. ff. sol. matr. Roma in auth. similiter C. ad falcidiam per l. dotale, & l. pen. ac vlt. C. ad Vell., Calcan. cons. 13. col. 2. vers. pr. quia Tiraquel. priuil. pia causa 113. Rimin. Sen. cons. 77. nu. 16. lib. pr. quos sequitur Gratian. all. cap. 108. nu. 4. cum seq. & nu. 32. ac Thesaur. Iun. in addit. ad d. decis.*
52 *223. nu. 7.* Vbi id maximè procedere inquit, quando mulier se obligauit cum iudicis interuentu siuè decreto post *Surdum decis. 86. nu. 23. cum plur. seq.* Et tetigimus supra *in cap. 90. nu. 35. cum seq. plur. lib. 1. post Surdum cons. 367. nu. 38. cum seq. & Sen. Bellon. cit. cap. 157. nu. 11. & 12.*, Quo loci in filio etiam minore
53 id procedere scripsimus, Quem posse ex hæredari, vbi, is patrem è carceribus liberare neglexit, habetur per *glos. in cap. quinta vallis, verbo excederet vers. si parentem captum de iure iur. & ibi Doct. Rota diuers. decis. 63. nu. 5. par. 2. Gratian. cit. cap. 108. nu. 6.* Quia tunc non
54 præsumitur facta obligatio ob metum reuerentialem, vt subijcit ibidem *Gratian. nu. 49.* Quippe quod maritus possit etiam eo casu ex semet ipso impendere de bonis dotalibus vxoris, ea etiam reclamante, vt euadat carceres;
55 Cum tunc dicatur agi de causa vtriusq; propter vtilitatem, & necessitatem, viri, eo quia vxoris dedecus dicitur, illum in carceribus retineri ob vnitatem carnis, & obligationem,
56 qua tenetur, ei subuenire, vxor, vt docet *Bald. in cons. 478. numer. 2. vers. si tamen lib. 5. & Surd. cit. cons. 367. num. 14. quem sequitur Gratian. loco rel. nu. 26.*

Si tamen maritus deliquisset contra matrimonium, vel ratione huius delicti carceratus re-
57 maneret, Tunc nō tenetur mulier se obligare pro eo ex carcerando; Cum non debeat maritus

ritus

ritus conſequi vtilitatem ex actu, quem im-
58 pugnauit *l. ſi quidem ff. quod metus cauſa, & c. quia fruſtra de vſur. Oſaſc. decif. 124. nu. 11. & 12.; & probat Cratian. cit. cap. 108. nu. 36.*

Læſio verò, quæ conſideratur in dote ad annulla-
tionem contractus, ſiuè obligationis per mu-
59 lierem ſuſceptæ, non habet locum in aug-
mento dotali, quia tunc mulier dicitur agere
potius de lucro captando, quam de damno
60 euitando, diuerſaq; eſt ratio euitandi damni,
& lucrifaciendi *l. fin. §. licentia C. de iur. deliber.*
Etiamſi dotis angumentum, tanquam doti
acceſſorium, pari paſſu ambulare dicatur cum
61 ipſa dote *auth. ſi ſponſalicia largitas, Vt notatur in l. principalis, & in cap. acceſſorium de regul. iur. Theſaur. all. decif. 223. nu. 14. Giurba ad Statuta Meſſanæ cap. 14. gloſ. 3. nu. 5. part. 3.*
Vbi etiam ſcribit, quod licet ſoluto matrimo-
nio poſſit vxor alienare dotem, non tamen
62 poterit alienare augumentum dotis, ſi ſuper-
ſint filij, quibus cogitur ipſa præſtare in pe-
cunia id, quod ei fuerit ſolutum Capic. *Decif. 65. Gram. decif. 203. nu. 96. & Coſta de re integra*
63 *diſtinct. 106. nu. 2.* Quippe etiam iocalia, &
alia ex cauſa parata, reſtituere tenetur filijs,
vt ſcribit *Theſaur. Iun. qu. famil. 29. nu. 3. & 54. lib. pr.*

Cum læſio ænormis conſideretur tantùm, quan-
dò mulier non poteſt indemnitatem conſequi
pro eius dote in bonis Viri, & ſic indotata
remaneret, non autem ſi augumentum
64 tantum perdit *Abb. in conſ. 8. nu. 6. lib. 2.* Et
propterea non inſpicitur tempus obligatio-
nis mulieris, ſed ſolutionis tempus *Affl. decif. 312. cum ſeq; Theſaur. alleg. decif. 223. num. 11. & 17. in fine.*

Et licet obligatio mulieris cum Viro facta ex
66 ſupra firmatis non valeat, valet tamen hy-
pothecæ renunciatio, in tantum, vt mulier,
quæ renuntiauit hypothecæ ſuper certo fundo
per maritum vendito, & quæ non ſe obligare
idcircò dicitur, ſed tantum conſentit obliga-
tioni Viri ſe obligantis, & hypothecantis
omnia bona ſua, non poſſit moleſtare empto-
67 rem fundi ratione hypothecæ, quam ſuper eo
priùs habebat, vt explicant *ſcribentes in ipſa auth. & habetur in l. iubemus, & in auth. ſiuè à me C. ad Vellei. Franciſcus Marcus decif. 508. nu. 14. par. p. Theſaur. all. decif. 223. nu. 17.*
68 *& Cancer. cit. cap. 15. nu. 99.* Maximè ſi re-
nuntiatio eſſet iurata, *Afflict. decif. 311. num. 4. Rolan. conſ. 70. num. 20. & 26. lib. 2.* Et ità
69 cenſuiſſe Sen. Taurinenſem (modo mulier
penitus indotata non remaneret) tradit *Theſ. cit. decif. 223. nu. 17. in fine, Coſta remed. ſubſid.*
70 *85. nu. 5. & Merot. reſp. 87. ſub nu. 8.* Quam-
uis contrarium voluerit *Specul. tit. de ſolut. §. pr. col. 4. verſ. tertio quæritur, Vital. in clauſ. renuntiationis l. Iulia ff. de fundo dotali,* & omni
in caſu attenta huiuſmodi renunciatione hy-
71 pothecæ, non poſſet mulier ſe opponere exe-
cutioni, quæ fit in bonis mariti, ſi ſuper ſunt
alia bona pro eius dotibus *Theſaur. cit. decif. 223. ſub n. 17. verſ. ſed contrarium circa medium.*

Quod tamen declaratur procedere fauore eius
tantũ, cuius contemplatione mulier renun-
72 tiauit hyppothecæ, non autem fauore aliorũ
creditorum, etiam anteriorum ipſi creditori,
glo. in l. Claudius Felix ff. qui potior in pign. habebantur Franch. decif. 477. nu. 55. Neguſant. de pignor. 6. par. membro 3. nu. 13. in fine, quos ſequitur Cancer. cit. cap. 15. nu. 119. Vbi ait
id maximè procedere, ſi ſecundus creditor in
ius mulieris ſucceſsiſſet.

Et quando mulier contraxit cum Viro, & ſic
nulliter in præiuditium dotis, & contra diſ-
poſitionem Senatus Conſulti Velleiani, nec
viuens egit ad contractus reſciſionem etiam
ſi ſuperuixit Viro, tunc ius hoc tranſmiſiſſe
73 cenſetur ad eius hæredes, qui idcirco agere
poſſunt ad reſciſsionem contractus *Bartol. in l. poſt dotem qu. 6. & in l. quia tale ff. ſol. matrim. & decipit Bald. nouell. tr. de dote par. 12. nu. 24. & 25. ac expraſſè probat Cancer. dicto cap. 15. n. 17. cum ſeq.*, Etiam ſi tunc ceſſet ratio deducta,
ne mulier indotata remaneat, quod priuile-
74 gium perſonale eſſe videatur, & ſic cum per-
75 ſona extinctum, neq; ad hæredes tranſitorium
l. omnibus cauſis, & l. priuileg. ff. de reg. iur. vt exponit ibidem Cancer. nu. 116. cum ſeq.

Vbi autem mulier ad plures deueniſſet obliga-
tiones pro Viro, itaut indotata pænitus rema-
neret, ſi omnia promiſſa ad implere teneretur;
Tunc annullantur tantum poſteriores con-
76 tractus, Itaut ſolum teneatur pro medietate
dotis verſus eos, cum quibus primo loco con-
traxit, & ita iudicatum fuiſſe per Senatum
77 Taurinenſem teſtatur *Theſaur. iun. in Add. ad d. decif. 223. nu. 23.*

SVMMARIA.

Pretium ſolutum Viro, & Vxori pro dimidia, ad vtrumq; perueniſſe præſumitur nu. 1. & 2. contrarium verius numer. 4. 19. & 20. declaratur num. 27.

Promiſſum viro, & vxori pro dimidia vtrumq; debetur nu. 3.

Dos conſtante matrimonio pertinet ad maritum n. 5.

Dos reſtitui nõ poteſt vxori matrimonio cõſtante n. 6.

Vxor non tenetur pro obligatione facta cum viro, niſi probetur verſum in eius vtilitatem nu. 7. etiam ſi cum iuramento promiſerit nu. 9. & 10.

Vxor non poteſt reſiſtere voluntati viri nu. 8. & 10.

Iuramento acceſſorio ad promiſsionem non ſtatur, vbi lex requirit veram actus probationem nu. 11.

Vxoris confeſsio facta in iudicio cum viro, adhibitis debitis ſolemnitatibus illam obligat nu. 12.

Dotalia pacta alterari non poſſunt, niſi duobus concurrentibus, viz. conſenſus mulieris, & eius vtilitate n. 13. quod declaratur nu. 14.

Maritus non poteſt ex interuallo addere pactum in acquiſitione facta per vxorem in eiuſdem præiuditium nu. 15.

Maritus

Maritus, & vxor vendentes simul rem per dotem hypothecatã, censetur maritus principalis contrahens, & vxor posita ad cautelam nu. 16. & 17.
quod procedit etiam in obligatione facta per Patrem, & filium simul nu. 28.
Dotalis rei venditione facta per virum, & vxorem simul, potest vxor redimere rem ipsam venditam nu. 21. non obstante iuramento nu. 21. 22.
Iuramentum non conualidat contractum nullũ n. 23.
Vxor vbi pro dote cauta est, in alijs mariti bonis non potest venire contra venditorem, seù promissionem factam nu. 24. & 25.
Prætium solutum matri, & filio, siuè nepoti simul pro dimidia, ad vtrumq; peruenisse præsumitur nu. 26.
Idem procedit in venditione facta simul per Patrem, & filium nu. 28. dummodo filius non staret sub protectione patris 29. & è contra n. 3. n. 29. 30.

Prætiũ ex venditione facta per virũ, & vxorẽ simul præsumitur peruenisse ad virum tantum, alio non docto. Cap. CLIII.

HVC etiã pertinet scire, an facta vẽditione fundi, siuè alterius rei dotalis per maritũ, & vxorem simul, vel ea pignori data, recepto pretio illud pro dimidia ad vtrumq; peruenisse sit præsumendum; Vel potius virum tantum illud recepisse, & pro
3 dimidia parte vtrumq; recepisse respondit *Bartol. in cons. 124. punctus quæstionis talis est, & tradit Bald. in l. mater numer. 11. C. de rei vend. Ca treni cons. 360. lib. pr. & cons. 362. nu. 3; lib. 2. Curt. Sen. cons. 53. nu. 3. vers. pro qua parte, & Natta cons. 30. nu. pr.*

Cum enim ambo fassi sint recepisse prætium, dimidiam partem vnumquemq; recepisse dicen-
2 dum videtur, quia copula, & æqualiter diuidit *l. reos §. cum in tabulis ff. de duobus reis*, Nisi ex probabilibus coniecturis aliud actum probare possit *Curt. Sen. cons. 53. & Boer. decis. 23. nu. 10. cum seq.*

Et sicuti, si aliquid eis dari stipulauerint vxor, &
3 maritus vxori pro dimidia acquiritur, vt notat *Bald. in l. si vxor sub nu. 6. vers. item si & stipulator C. de condit. incertis Osasc. decis. 140. nu. 6. quos sequitur Carp an. ad statutum 269. nu. 31. lib. p.* Ita pari ratione dimidiam prætij partem recepisse vxorem dicendum est, si ambo simul prætium recepisse fassi sunt.

4 Communior tamen, & verior de ÆQVITATE est contraria sententia, quod scilicet totum prætium præsumatur ad maritum peruenisse; Quia sicuti dos constante matrimo-
5 nio pertinet ad maritum pro oneribus matrimonij *l. doce ancillam C. de rei vend. & l. pro oneribus C. de iure dotis* Ita vxor videtur animo intercedendi pro marito interuenisse, nec posse pro dote aliquem facere contractum; maximè cum dos, constante matrimonio, non
6 possit vxori restitui; nisi in certis casibus *l. mutus §. manente ff. de iure dot. & l. quam vis ff. sol. matr.* Vnde si vir, & vxor in eodem instrumento se obligant, vxor non tenetur, nisi
7 quatenus probetur versum in eius vtilitatem *d. auth. si qua mulier C. ad Velleian. & ibi Salic. nu. 8., & ita sentit specul. tit. de oblig. & solut §. ante omnia nu. 9. vers. sed pone Bald. in dict. auth. si qua mulier n. 6. & ibi Castr. nu. 3. vers. sed queritur an stetur Imol in l. modestinus in fine ff. de solut.* Vbi hanc opinionem esse veriorem & habere AEQVITATEM; scribit, prout hoc idem affirmat *in cap. cum contingat nu. 24 vers. sed iuxta prædicta de iure iur.*

Quam sententiam sequitur *Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 22. per totum præsertim nu. 5. quam etiã amplectitur Card. Mant. tr. de tacit. & ambig. lib. 3. tit. 10. nu. 44.* Ea præsertim ratione; quia, vt docet experientia, maritus videtur pretium accepisse; cuius voluntati
8 mulier non potest resistere, & ideò non tenetur dimidiã partem dicti pretij in dotem compensare *post Rom. in d. l. cum dotem §. transgrediamur nu. 17. ff. sol. matrim. Bal. Nouell. tr. de dote part. 7. priuil. nu. 15. vers. duodecimo Fabia. de monte tr. de empt. & vendit. quæ 3. princip. nu. 64. cum seq. Bologn. cons. 45. nu. 4. & seq.*; & ita iudicatum bis fuisse in Sacro Consilio testatur *Afflict. decis. 269. Boer. decis. 23. nu. 6. cum seq*; Quam conclus. sequitur etiam *Natta cons. 52. nu. 6. cum seq. Crauet cons. 91. nu. 11. vers. decimo*, vbi communissimam hanc esse sententiam scribit, & quod temerarium esset ab ea discedere.

Hanc eandem sententiam comprobat *Rolan cons. 64. lib. pr. Osasc. decis. 43. nu. 5. & Gabriel. cons. 58. nu. pr. cum seq; lib. pr. Tiraquel. tr. de retr. linager. §. 31. glos. pr. nu 5. cum seq. Ronchegal. in l. eandem d nu. 55. vsq; ad nu. 62. de duobus reis Carpan. ad d. stat. 269 nu. 32. lib. pr. quos sequitur Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 498.*
9 *nu. 2.* Vbi sequenti num. respondit ad contraria, etiam respectu iuramenti per mulierem præstiti in actu confessionis; Quia ex confessione simplici iurata mulieris, non præsumitur aliquam partem pecuniæ ad mulierem
10 peruenisse, Nisi probetur realis, & manifesta versio in eius vtilitatem; Quasi hoc iuramentum non sit promissorium, sed accessoriũ,
11 cui non statur, vbi lex determinat de vero actu probando *Bald. in d. auth. si qua mulier nu. pr. de qua re Costa tr. de port. rata q. 126. num. 16. cum seq.*

Nisi fortè confessio mulieris cum viro facta esset in iuditio, cum debitis solemnitatibus vlz.
12 dum affirmasset pecunias fuisse conuersas in eius vtilitatem, vt subijcit *Bald. loco rel. & ibi Salicet. nu. 6. in fine Ronchegal. loco cit. num. 58. vers. nisi fortè id actum sit, & Tiraquel. cit. §. 31. glos. pr. nu. 5. Menoch. all. præsum. 22. num. 9. lib.*

lib. 3. quos sequitur Gratian. cit. cap. 498. nu. 8.
Duo etenim copulatiuè requiruntur, vt pacta
dotalia alterari possint, mulieris scilicet con-
13 sensus, Et eius vtilitas *Socin. iun. cons. 118. nu.*
11. lib. 3. Honded. cons. 14. nu. 53. cons. 41. nu.
26. lib. p. Pascal. de viribus patriæ potest. par. 2.
cap. 6. nu. 15. Nec satis est pactum tale esse,
quod ex eo possit, melior, vel deterior fieri
mulieris conditio, cum opus sit, quod ex
14 euentu cum effectu concurrat eius vtilitas
certa *Natta cons. 37. Polid. Ripa, obseruatione*
119. Gratian. dict. lib. 3. discept. forens. cap. 435.
nu. 39. & 40. Pascal. de patr. potest. cit. cap. 6.
nu. 16. quos sequitur Giurba ad Statut. Messana
cap. 14. glos. 3. par. pr. nu. 3. in fine, vbi etiam
tradit non posse maritum ex interuallo addere
pactum acquisitioni factæ nomine vxoris
15 in eiusdem preiuditium post *Gamam decis. 178.*
nu. 8. & Son. Bellon. tr. de his quæ in contin. fiunt
cap. 54. nu. 16. lib. primo.
Præterea quando maritus, & vxor vendunt rem
mariti pro dote hypothecata dicitur maritus
16 principaliter contrahere, & mulier posita ad
17 cautelam, Quia is dicitur principaliter con-
trahere, ad quem negotium principaliter
spectat, & alij positi ad cautelam alterius
contrahentis *l. si liqueat. & ibi Bald. & Salic.*
C. de inoff. donat. & notat. Bal. in l. fin. C. de dote
promissa, Vbi scribit, quod si pater cum fratre,
aut extraneo promiserit dotem pro filia, pater
dicitur principaliter obligatus, & frater siue
extraneus fideiussor positus ad cautelam cre-
18 ditoris *Crau. cons. 77. Natta cons. 552. nu. 2.*
Valasc. decis. 127. nu. 6. lib. 2. Cancer. cit. cap.
15. nu. 115.; Vndè consequens est, vt etiam
pretium ad ipsum principalem tantùm per-
uenisse dicatur, non ad mulierem accessoriam,
19 vt probat *Natta cit. cons. 552. nu. pr. circa*
medium; Quæ mulier idcirco fideiussorio no-
mine potiùs consensisse dicitur venditioni;
Et consequenter suæ hypothecæ renunciasse
20 potius quam pretium recepisse *tex. in d. auth.*
siue à me C. ad Velle. & in l. vir vxori §. vlt. ff.
eodem tit. Menoch. cit. præsumpt. 22. nu. 3. lib. 3.
Et facta huiusmodi alienatione rei dotalis per
virum, & vxorem, posse vxorem redimere rem
21 dotalem statuit *Tex. in l. si prædium, & ibi Bar.*
& Bal. C. de iure dotium, & in l. qui superstitis in
fin. ff. de acquir. hæreditate Surd. de alim. tit. 8.
priuil. 36. nu. pr. Tuscus litt. D. conclus. 756. nu.
22 *25.* Etiam non obstante iuramento, vt subijcit
Tuscus cit. conclus. 759. nu. 2. Quando solu-
to matrimonio agit mulier, *Giurba ad Stat. Mes-*
sana cit. cap. 14. glos. 3. par. pr. nu. 9. & 10.;
Ea ratione, quod vbi contractus mulieris, &
23 obligatio ipso iure nulla est de iure communi,
nihil operatur iuramentū *l. non dubiū in fin. C. de*
legibus Seraf. priuil. iur. 95. n. 11. Ceph. cons. 312.
nu. 106. & cons. 466. nu. 36. Surd. de alim. tit. 8.
priuil. 36. nu. 3. Rimin. iun. cons. 467. nu. 6.
& cons. 239. nu. 70.; Nisi in alijs mariti bonis
24 secura sit mulier *Affl. decis. 336. Alba cons. 4.*
nu. 30. Tuscus d. concl. 759. nu. 4. Polid. Ripa
obseru. 385. nu. 7. Quia tunc mulieris aliena-
25 tio iuramento firmatur *Affl. decis. 311. nu. 4.*
& ibi Vrsil. nu. 4. & Franch. cit. decis. 84. &
decis. 477. Rol. cons. 70. nu. 24. lib. 2. Marta in
l. pr. qu. 10. nu. 10. ff. sol. matr. Vrsinus decis. 133. n.
2. quos sequitur Giurba ad Stat. d. cap. 14. glos. 3.
nu. 11. part. pr.
Si vero mulier simul cum filio, vel nepote insoli-
dum alienasset proprietatem, tunc præsume-
26 retur pecuniam peruenisse pro dimidia ad
vtrumq; Cum tunc cessaret reuerentialis me-
tus, qui consideratur in viro, idem procederet,
si bona vendita essent communia inter virum
27 & vxorem, vel in nuptialibus pactis expressè
ita fuisset conuentum, vt diserte scribit *Menoch.*
cit. præsump. 22. n. 6. & 11. lib. 3. de præsumptio-
nibus.
Idem dicitur, si filius cum patre simul contraxit,
vel se obligauit alicui pro pecunia recepta,
28 quia præsumitur pro medietate ad quemli-
bet peruenisse pecunias, siuè merces, quamuis
creditor vtrumq; in solidum habeat obligatos
l. reos §. cum in tabulis ff. de duobus reis Alex. &
cæteri in l. si cum dotem §. transgrediamur ff. sol.
matrim. & probat Apicella tr. de cessione bonorū
cit. 4. sub nu. 40. vers. si enim pater litt. O.; Si
tamen filius staret sub protectione patris,
præsumitur totam pecuniam peruenisse ad
29 patrem, nisi contrarium appareret ex solu-
tione facta alteri ipsorum tantum; Et è contra,
si pater staret sub protectione filij, & non
apparet, cui præcisè soluta fuisset pecunia,
sed ambo confessionem fecissent; tunc ad filiū
30 administrantem totam pecuniam peruenisse
præsumendum est *Boer. decis. 33. nu. 10. Stracha*
tr. de decretoribus num. 10. fol. 97. & Apicella loco
rel. litt. P. vbi hanc sententiam potius de AEQVI-
TATE esse quam de rigore tradit.

SVMMARIA.

Codicilli dicūtur voa, & eadem dispositio cum testa-
mento n. 1. ac eodem tempore facti finguntur n. 2.
Testes in testamentis masculi esse debent, & omni ex-
ceptione maiores nu. 3.
Mulieres dicuntur testes inhabiles etiam in Codicillis
nu. 4. contrarium verius nu. 9. 11. ac 12.
Testes in testamentis adhibētur, tàm ad probendum,
quam ad escludendum fraudes, & falsitates n. 5.
Mulieres dicuntur corruptibiles, incostantes nu. 6.
Seneca sententia aduersus mulieres nu. 7.
Propertij sententia contra mulieres nu. 8.
Testes quinq; tantum in Codicillis requiruntur, in te-
stamentis vero septem nu. 10.
Testamenta maius præiuditium continent, quem co-
dicilli nu. 13.
Codicillis non potest fieri hæredis institutio, sed tan-
tum legata, vel eorum declaratio nu. 14.
In codicillis potest relinqui hæreditas per fideicom-
missum nu. 14.
Glose habetur loco textus, quando ille non reperitur
num.

numer. 15. limitatur number 16., & 17.
Testes in codicillis esse debent puberes nu. 18.
Testium numerus in testamentis requiritur pro forma nu. 20. & 25.
Forma dat esse rei nu. 21.
Impubes quidquid agit, aut vidit ignorat nu. 22.
Testes in codicillis liberi non serui esse debent nu. 23.
Testium inhabilitas detecta post conditum testamentũ non annullat testamentum, sed tantùm, si ea erat notoria nu. 24 retro allegatur, num. 28.
Forma adimplenda omnino est nu. 26.
Forma adimpleta dicitur, vbi quis fecit, quod in se est in his, quæ pendent à potestate facientis nu. 27.
Testis deffectus siuè inhabilitas in contractibus non suppletur per sufficientiam annorum nu. 29.
Testamentorum conseruatione maximus conceditur fauor nu. 30.
Testis hebilis dicitur in vlt. voluntatibus, etiam si ei aliquid legatum fuerit nu. 31.
Testis habilis non dicitur in testamenta, si est Pater, aut frater, siuè Patruus hæredis instituti nu. 32.
Testis hebilis non dicitur furiosus, aut mutus in testamentis nu. 33.
Testes vltimis voluntatibus præsentes in eodem loco cum testatore esse debent num. 34.
Testes testamentarij audire debent disposita à testatore nu. 35. & 37.
Testes testamentarij rogati esse debent num. 38. & rogitus per Tabellionem scribendus n. 39. ampliatur hoc procedere etiam in causa pia nu. 40. contra per Gomezium nu. 41.
Mulier dicitur testis habilis in testamentis tempore pestis in subsidium nu. 42. & 43.

Mulier an testis habilis sit in codicillis. Cap. CLIV.

1 EX responso Iuliani I.C. *in l. 2. § et dicillorũ ff. de iure codicillorũ* constat testamẽtum, & codicillos censori esse vnam, & eandẽ dispositionem, cùm contenta in codicillis, habeãtur, ac si in testamento omnia scripta essent, & eodem tempore facta reputantur testamentum ac codi-
2 cilli, Cum vtriusq; effectus conferatur post tempus mortis testatoris secundum *Cy. in l. 2. C. de testam. Natta cons. 483. nu. 18. & 19. Card. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 4. sub nu. 7. vers. planè dispositio quos sequitur Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 571. nu. 26.* ; Cum igitur in testamentis testes tantum masculi, & omni
3 quidem exceptione maiores esse possint, non fœminæ *tex. est in l. qui testamento §. eum qui lege ff. de testam. & in §. testes antè instit. de testamentis ample Decius cons. 105. sub num. 4. vers. & considerandam est ac nu. 5. Plotus cons. 17. numer. 69. & in l si quando nu. 792. cum seq. plur. vsq; ad nu. 806.* sequitur, dicendum mulieres esse
4 testes inhabiles etiam in codicillis, Cum censeantur vna, & eadem dispositio cum testamento.

Huius conclusionis rationem eam esse deducunt scribentes, quod cum tota testantis dispositio ex testium fide dependeat, & probetur, & tales testes adhibeantur in testamentis, non solum ad probandum veritatem, sed etiam ad
5 excludendam fraudem, & falsitatem *l. fin. C. de fideicomiss. & §. fin. instit. eodem tit.* fœmina vero dicatur corruptibilis, incõstans multaq;
9 pariatur discrimina iuxtà illud Senecę in Hyppolito, Sed Dux malorum fœmina, & scelerum
7 artifex, & scribit Propertius lib. 2.

Non sic incerto mutantur flumine syrtes
Nec folia hyberno tam tremefacta noto
8 *Quam cito fœminea non constat fœdus in ira.*

Propterea attenta hac inconstantia fœminarum prohibitũ in testamentis esse testem fœminam tenet *glos. in d. l. qui testam. §. eum qui facit ratio tex. in l. lex quæ tutores C. de administr. tut. Dec. in cap. 3. de testibus, & in l. 2. de reg. iur. Alex. cons. 70. lib. 2. Couarr. in cap. cum esses de testam. num. 14. vers. in quantum testes.*

REQVIOR, & verior tamen videtur contraria sententia, vt viz. fœminæ, quæ in testamentis
9 testes inhabiles sunt; nihilominus habiles testes dicantur in codicillis, vt exponit eadem *Glos. in dicta l. qui testamento §. eum qui verbo nõ poterit ff. de testam.* Quam sententiam etiam tenet *glos. in l. fin. verbo quinq; testes C. de codicillis,* Vbi habetur, quod cum fœminę prohibeantur tantum à legibus, vt sint testes in testamentis, Idcircò prohibitæ non censentur, vt testes esse possint in codicillis.

Hanc sententiam sequitur *Rolandinus passeger. tr. de codicillis tit. in quibus defferant, & conueniant testamenta, & codicilli nu. 12. fol. 199. tom. 8.*
10 *tract.* Vbi præsertim tradit hanc diferentiam, quod in testamentis septem requiruntur testes, & quidem masculi, in codicillis vero tantum quinq;, inter quos fœminæ etiam admittuntur; Hoc idem probat Socin. *tr. fallent.*
11 *reg. 419.* Vbi multos tradit casus, in quibus mulier potest esse testis.

Prout ante eum idem affirmauit *Decius in l. fœmina nu. 26. ff. de reg. iur.* Vbi ad contraria respondet, & præsertim distinguit inter solemnitates necessarias requisitas in testamento, & alias, quæ tantum sunt adhibendæ in codi-
12 cillis post *Aretin. in d. l. qui testamento §. eum qui verbo mulier ff. de testam.* ; Quam sententiam amplectitur *Menchia de success. creat. §. 12. nu. 12. & Burgos de Paz in l. 3. Tauri nu. 97.*

Cuius conclusionis rationem afferunt, quia in
13 testamentis agitur de maiori præiuditio, nempè de hæredis institutione, vel de exhæreditatione, & sic merito suspitio, quæ de inconstantia mulieris timetur, cessat in codicilis,
14 in quibus de re non maximi præiuditij, sed de declarandis legatis, vel exoneranda conscientia defuncti tantum agitur, & hanc conclusionem sequitur *Spinus à Carceres tr. de testam.*

tit. de codicillis glos. 32. princip. nu. 36. & 37.
Qui auctor, licet deinde hoc cogitandum relin-
quat, *vers. sed licet, & vers. deinde fuit ac vers.*
quare ergò, Eo sub pretextu, quod etiam in co-
dicillis multoties agitur de re magni præiudi-
tij, & ponderis, cum hæreditas possit per fidei-
commissum relinqui in codicillis, & hæres de-
clarari, & magna legata præstari, quæ omnia
& similia sunt magni momenti; Attamen cum
citatæ binæ glosæ hanc sententiam expræssè
decidant, superfluum est de hoc hæsitare cum
25 glos. habeatur loco Textus, quando ille non
reperitur, & præfertur omnibus alijs auctori-
tatibus, ac etiam communi Doctorum opinio-
ni *Imol. in l. p. ff. de vulg. & pupill. Bal. in l. cum*
hæreditat in fine C. de inst. & iure Felin. in cap. pr.
36 *vers. secundo limita de constit.* Nisi tamen opi-
nio contra glosam melioribus rationibus esset
fundata, vt exponit *Ab. in c. capellanus de ferijs*
Affl. decis. 384. n. 3. vbi scribit, quod si cũ glosa
17 concurrant tres Doctores, tunc ea opinio om-
nibus præferri debet *Gratus cons. 752. nu. 21.*
cum seq. lib. 2. Monald. cons. 154. nu. 47. lib. 2.
In quo tamen testamento, & codicillis testes esse
debent puberes, alias testamentum, siue codi-
18 cillum debita solemnitate careret; Quia sub-
lata persona inpuberis, vti testis inhabilis;
Tunc ratione defectus numeri testium inualidũ
19 censeretur testamentũ siuè codicilli *Angel. cõs.*
128. & Dec. cit. cons. 105. n. 5. vers. & ad hoc spe-
cialiter facit quos sequitur Plottus all. cons. 17. n.
20 *70.* Cum pro forma validitatis testamenti,
requiratur certus testium numerus, & talis
qualitatis, vt impuberes non sint, & forma det
21 esse rei, cum ea omissa desinat res suũ habere
effectum *l. Iulian. §. sed, & si ff. ad exhibendum*
glos. in l. nemo potest ff. de leg. p. impubes enim
22 non intelligit quid agit, & quod vidit, ignorat
arg. l. pupillus si fori ff. acquir. hæred. & l. potuit
C. de iure deliber. Spina d. tr. de testam. tit. de testi-
bus cit. glos. 31. nu. 17.
Qui testes etiam liberi non serui esse debent
23 *l. p. C. de testamẽtis & l. quoniam liberi C. de testi-*
bus, Quod etiam procedere in testamentis ad
pias causas tradunt *scrib. in cap. relatum, & in*
cap. cum esses de testamentis Menchia de success.
creat. §. 12. nu. 64.
Valet tamen testamentum, si testium in habilitas
fuit detecta post conditum testamentũ, si ea nõ
24 erat notoria ante testamentum ipsum, vt pro-
bat *Ias. in l. barbarius nu. 45. & in l. p. C. de testam.*
Ratio est, quia licet pro forma requiratur,
25 quod testes sint liberi *l. hac consultiss. C. de te-*
stam. & l. qui testamento §. seruus ff. eodem, quæ
26 semper idcirco in omnibus est adimplenda *l. cũ*
qui §. si prætor ff. de transactionibus, & l. si vnus C.
de testamentis, Nihilominus quando quis facit,
quod in se est, vt talis forma adimpleatur, in
his quæ pendent a potestate actu facientis tali
casu sufficit, quod quis faciat, quod in se est,
27 vt videatur adimpleta *l. qua sub conditione §.*
quoties ff. de cõdit. & demõstr. l. si. ff. de cõdit. infer.
latè Spina d. tr. de testam. tit. de testib. glo. 31. n. 1.
& 8. Vbi seq. num. tradit differentiam inter
contractus, & vltimas voluntates; Dum in
vltimis voluntatibus in quibus plures inter-
uenerunt testes, licet aliquis reperiatur, exin-
28 de pati aliquem defectum; Tamen potest in
suppleri per aliorum probitatẽ; Secus in con-
29 tractibus in quibus duo tantum testes suffi-
ciunt: Quia defectus, & inhabilitas vnius
non suppletur per alterius capacitatem; Præ-
30 sertim cum maximus sit fauor in conseruan-
dis testamentis *Ias. in l. dictantibus col. 2. C. de te-*
stamentis.
Habilis nihilominus dicitur testis, etiam si ei in
testamento, vel codicillis aliquid fuerit lega-
31 tum, vt cauetur *in §. legatarijs instit. de legatis,*
& in spetiè probat Orian. in cap. quoniam contra
cap. 8. de testium depositione n. 67. vers. Quare
vlterius de probationibus quem sequitur Carpan.
ad stat. 319. nu. 62. lib. pr. Menoch. de arbitr. casu
106. nu. 14.
Quamuis habilis non diceretur testis etiam in co-
dicillis, vbi esset Pater, siue frater, aut auun-
32 culus, ipsius hæredis instituti, vt post alios
scribit *Dec. cit. cons. 105. sub nu. 5. vers. & ad hoc*
spetialiter. facit Plotus vel. cons. 17. nu. 69. vers.,
& ità in speciè, & numer. 70. Quemadmodum
33 habiles neq; etiam essent testes furiosi, vel
muti, surdiuè, aut cæci *l. qui testamento §. furio-*
sus, de testam. & §. testes autem institut. eodem tit.
Menchia de success. creat. cit. §. 12. numer. 24. cum
seq; Spina cit. glos. 31. nu. 19.
Qui testes præsentes esse debent, & in conspectu
ipsius testatoris, siue condicillantis in tantum,
quod si essent in alio loco, vbi (& si testatorem
34 non viderent) audiebant tamen omnia, quæ
loquebatur, Adhùc eorum testimonium non
releuaret, quamuis notam haberent vocem
eiusdem testatoris, ita tradunt *Bald. Salicet. Ias.*
& cæteri in l. si non per specialẽ C. de testam. & est
communis opinio de qua Corn. cons. 18. nu. 4 lib.
2. Dec. cons. 354. nu. p. Paris cons. 33. sol. p. lib.
2. Spina dicta glos. 31 nu. 21. Vbi etiam ampliat
debere legi per Notarium disposita per testa-
35 torem in testamento nuncupatiuo ad claram
inteligentiam testium, Nisi ea omnia ad eorum
præsentiam dictauerit ipsemet testator scri-
36 bente notario, Quamuis consulat idem auctor
num. 22. Vt etiam eo casu ad tollendas suspi-
37 tiones Denuo legantur per Tabellionem dis-
posita ab ipso testatore, juxtà doctrinam *Cornel*
in cons. 118. lib. 3. Menchia de success. creat. §. 13.
requisito 10. nu. 36. cum seq.
Cæterum quod testes tam in testamentis, quam
in codicillis, debeant esse rogati adhoc, vt
38 valeat actus testamenti, siuè codicillorum, est
apertus *tex in l. hæredes palam §. in testamentis*
ff. de testamentis, & in l. hac consultiss. C. eodẽ tit.
ff. fi. instit. eodem tit. & Auth. rogati C. de testibus
39 Qui rogitus est per Tabellionem scribendus
specul. tit. de testibus §. p. in fin. scrib. in l. Diuus
de testam. milit. Quod etiam procedere in causa

40 pia

40 pia habetur *in cap. cum esses vbi scrib. & in cap.*
relatum de testam. de qua materia ample *Gratia.*
lib. 4. discept. for. cap. 605. nu. 20. & 22. Et hanc
esse communem conclusionem probat *Spinus*
dicto tr. de testam. glos. 31. nu. 29. cum duobus seq.
quidquid in contrarium affirmauerit Gomez
41 ibi citatus, Hoc idem probat *Luc. de Pena in l.*
2. nu. 3. C. de conuen. Fisci debit. lib. 10.
Amplius licet *Alex. cons. 70 lib. 2. & Ripa tr. de pe-*
ste vers. 2. quaero an mulier fol. 4. tradunt mulie-
rem non esse idoneum testem in testamentis
42 etiam tempore pestis; Tamen, vbi alij testes
reperti non fuerint in subsidium eas habiles
43 esse probat *Ias. in l. fin. col. 3. C. de testam. quem*
sequitur Rubeus Alex. cons. 155. num. 2. & Costa
ramed subsid. 70. nu. 18.

S V M M A R I A.

Solutione eius quod debetur, tollitur omnis obligatio nu. 1. limitatur Fisci fauore nu. 2. contrar. nu. 5.
Solutiones quae fieri debent Fisco, fiendae sunt in loco destinato nu. 3.
Soluens Officiali Fisci non seruata solemnitate sibi imputetur nu. 4.
Fiscus tenetur prius conuenire Offitialem, qui exegit, antequam molestet soluente non adhibitis solemnitatibus nu. 5. & 6.
Solemnitates quae adhib. sunt in solutionibus Fisci faciendis mediantibus Officialibus nu. 7. & 8. limit. declarat nu. 11. Tamen in debitis qui descripti nõ sunt in libris Reg. Cam. sed tantum per soluunt.
Forma qua soluantur pecuniae Fisco Reg. in Mediolani Dominia nu. 10.
Solutione facta Officialibus suis ratione contractus probari potest per Testes, vel per scripturam priuatam nu. 12.
Exceptio non numeratae pecuniae opponi non potest per Fiscum eius debitori, qui soluit si ritè, & rectè soluit. nu. 13.
Exactor publicus moderatus, & benignus esse debet nu. 14. 15. & 20.
Diligentia non ambitiosa differt ab insolentia inuidiosa nu. 26.
Insolens dicitur Superbus fastuus nu. 17.
Insolentia dicitur prauus vsus quesi contra solitum, & debitum naturae cursum nu. 18.
Populus leniendus est verbis clementibus, & sic seruit, Duris vero exasperatur sepeq; rebellat nu. 19.
Fiscus illaesus manere debet nu. 21.
Iracundus nullo modo esse debet Iudex nu. 23. & 29.
Ira in sinu stulti requiescit nu. 24.
D. Gregorij sententia circa Iudices Iracundos nu. 25. & 27.
Qui ad indignationem facilis est, erit ad peccatum procliuior nu. 28.
Animus perturbatus, & incitatus, nec cohibere se potest, nec quo loco vult iuxta Ciceronem nu. 30.
Ira moderata interdum laudatur nu. 31.
Irascimini, sed nolite peccare ex Diu. Paulo nu. 32.
Ira melior est risa, quia per tristiciam vultus corrigitur animus delinquentis.
Ira immoderata dicitur potius furor nu. 34.
D. Augustini sententia de Theodosio Imperatore 35. & 36.
Homo ex ira fit extra corpus suum nu. 37.
Iracundia minuit dies, & ante tempus senectutem inducit, ac amicis priuat nu. 38.
Superbia regnat his temporibus nu. 39.
Totila in Diuinis Immanissimus nu. 40.
Bella non tàm ferro, quàm clementia feliciter geruntur nu. 41.
Nihil difficilius est quàm bene imperare nu. 42.
Principes quomodo decipiantur nu. 42. & 43.
Imperatores Arcadius, & Honorius vmbram dumtaxat sancti nominis sustinebant nu. 44.
Restitutio Ducatus Mantuani, & Montisferrati, ac ditionis Rhetiorum nu. 45.
Ius si violandum est, regnandi gratia violandũ n. 46.
Ius in armis nu. 47. Baiazetis exemplum nu. 49.
Omnia fortium Virorum esse profitebant Galli nu. 48.
Fidem incõcussè seruauit Romanus Populus n. 50. de quo plura narrantur exempla nu. etiam 51. & 52.
Ioannis Gallorum Regis exemplum in fide obseruanda nu. 53.
Franchi antiqui cum mendaces essent, periurium sermonis genus non criminis esse arbitrabantur n. 53.
Defficere à promissionibus iuratis cum nu. 54.
Imperatoris Anthemij responso notanda ad B. Epifanium pro Pace danda Ricimiro genero nu. 55.
Hostem intestinum amici specie sustinere non debemus nu. 56.
Princeps cauere debet ab ambitione dominandi n. 59
Ambitio dominandi capit, quod alienum est, nec vlla accessione satiatur nu. 60.
Consultius est tueri, qua quis habet quàm extendere num. 61.
Magnus vt sis, modicus esto, Quia stare poterit, qui tandem desinit velle scandere nu. 62.
Imperium securum, non magnitudo, sed Iusticia faciet nu. 63.
Prosperae res, mutationis proximae, & obnoxiae esse solent nu. 64.
Fortuna lubrica est, nec in vita teneri potest, vt Alex. magno dixerant scitae nu. 65.
Fortuna sine pedibus esse dicitur nu. 66.
Senecae sententia notanda circa eos, qui ius dominandi desiderant nu. 67.
Imperare sibi maximum Imperium est nu. 68.

Fiscus agere priùs debet aduersus eius officialem, qui exegit à debitore, antequam debitorem molestet, si in libris Fisci non fuit descripta solutio debiti. C. CLV.

1 QVAMVIS tritum sit solutione eius, quod debetur, tolli omnẽ obligationem casus est in *l. si pupillus ff. ad l. falcid. & §. p. inst. quibus modis tollitur oblig. Fed. Scottus in repet. l. 2. num. 28. ff. si*

cert petat.Surd.conſ.385.nu.p. Gratian.lib.4.diſcept.forenſ.cap. 675.nu. 36.quos retulimus ſupra in cap. 88.nu.4.lib.pr.

Nihilominus ſpeciali hoc vtitur priuilegio Fiſ-
2 cus, quod ſi eius officialis exegerit debitum,
& confeſſionem receptionis fecerit debitori;
Vbi talis exactio non reperitur ad notata
in libris Fiſci, non dicitur ſublata obligatio
debitoris, qui iterum poteſt conueniri per
Fiſcum *Tex.eſt in l.omnes §.ad hęc C.de quadrien. præſcript.& in l.2.C.de conuent. Fiſci deb.lib.10. & ſcribit Peregr.de iure Fiſci lib.6.tit.3.nu.3.*

Ratio eſt, quia ſolutiones, quæ Fiſco fieri de-
3 bent mediante perſona eius officialium, fien-
dæ ſunt in loco deſtinato, vt in Theſauraria, &
vnico contextu in libris adnotari debent;
Quod ſi debitor ſoluit, non eo modo quo de-
4 buit, ſibi imputet vt declarat *gloſ. ibidem in l. 2.C.de conuent.Fiſci debit.verbo rationibus per l. placuit C.de ſolut. fund. patrim.lib.21. & in auth. de rebus Eccleſ. non alienandis §. Ementibus, ac auth.de collat.§. Iubemus.*

DE AEQVITATE tamen ſi debitor, qui
5 ſoluit habet receptionem officialis ei ſuccuri-
tur, vt prius teneatur Fiſcus conuenire offitia-
lem, qui exegit, ſi ſoluendo eſt, & in ſubſidium
6 tantum ipſum debitorem moleſtare, qui eo
caſu idcirco bis ſoluere teneretur, vt declarat
Tex.in eadem l.2.C.de conuen.Fiſci debit. lib. 11. & tradit Peregr. tr. de iure Fiſci lib. 6. tit. 7. ſub nu.20. verſ. qui tamen textus.

Quomodo autem fieri debeant ſcripturæ de
7 ſolutione Fiſcalis pecuniæ docet *Luc. de Penna in eadem l. 2. in princip. C. de conuent. Fiſ. debit.*
Vbi inquit, quod tres fieri debent ſcripturæ;
Prima enim ponitur in libro rationum, & hic
vocatur liber de ſuſceptis *§. cogent in auth. de mand. Princip.* Secunda eſt apocha quam fa-
cit officialis, de his quæ recepit, quæ debet
8 ſub notari ſubſcriptione tabellionis *vt d. l. 2. & l.p.C.de apoc.pub.lib.10.* Tertia eſt liber, qui
dicitur apodixiarius, in quo regiſtrantur apo-
chæ, ſeu apodixæ de qua loquitur *l. 2. C.de diſcuſſor. lib. 11.*

Quam formã ſeruari in Regia Theſauraria huius
Mediolani Dominij conſtat, dum ſolutiones
quæ ritè, & rectè fiunt primo regiſtantur in
libro Capſerij, qui dicitur liber rationum.
9 Secundò, eodem tempore deſcribuntur in
libro contraſcriptoris; mox dantur ſoluenti-
bus receptiones, quas cartulinas noncupant
ſubſcriptas manu Regij Teſaurarij; Adeo
quod ſi in libris rationum partella ſoluta de-
ſcripta non eſt, iterum moleſtari poteſt debi-
tor non obſtante receptione ab exactore con-
ſcripta, cum tunc Fiſci pecuniam in propriam
10 vtilitatem conuertiſſe dicatur is exactor *Lucas de Penna cit.loco ſub nu.pr.verſ.ſed exactor.*

Hæc tamen concluſio procedit in debitoribus
relatis, & ad notatis in Camera pro debito-
11 ribus, ſecus in contrahentibus, qui adhuc non
ſunt deſcripti pro debitoribus, quia tunc, &
contractum, & ſolutionem probare poſſunt
12 per teſtes, ac per priuatam ſcripturam *l. & ſi inſtrumenta vbi Bartol. C. de fide inſtrumentorum Peregr.cit.tit.7.ſub nu. 20. verſ. intellige*, Facta
autem cautione, vt ſupra, ſiuè aptatis libris, in
tantum tutus dicitur debitor, vt ſibi opponi
non poſſit exceptio non numeratæ pecuniæ;
13 Et ſic in hoc dicitur Fiſcus minus priuilegiatus
priuatis, cui competit huiuſmodi exceptio *l.Securitas C. de ſuſcept. & arcbar. & l. omnes §. ad hæc vbi Bal.& cæteri C. de quadr. præſcript. & l. in contractibus §. p. C. de non numer. pecun. vt in terminis probat Lucas de Penna in dicta l.2. nu.8. C.de conuen.Fiſci debit.Peregr. dicto lib. 6. tit.4. nu.10.& cit.tr.7. nu.20.verſ. intellige in fine.*

Quem exactorem publicum non ſe contumelio-
14 ſum præbere, ſed moderatum, & cum efficacia
benignum, & cum inſtantia humanum eſſe
debere ſcribit *Luc. de Penna loco cit. nu. 6.* Cum
15 blande, & dulciter agere debeat exactor, exa-
tioq; ſua diſcreta; & lingua mitis exactor eſſe
debeat, vt inquit *D.Gregor.in regiſtr. lib.4. c.31. quem refert Lucas de Penna in dicta l.2. ſub num. 16.in fine C. de exactur. tributorum.* Quia inter
16 inſolentiam incurioſam, & diligentiam non
ambicioſam multum intereſt *l.ſi bene ff. de vſuris Lucas de Penna.in rel l.2. num.6.C.de conuen. Fiſci debitor.& in l.2. verbo acced. C.de exactor. tribut. libro* 10. vbi num. 2. tradit inſolentem
17 dici ſuperbum, & fatuum importunum mori-
bus non conuenientem, inſolentia vero dici-
tur prauus vſus, quaſi contra ſolitum, & debi-
18 tum naturæ curſum *Io.An.in clem. de offic.ord. cap.pr.in fin.l.2.C.de offic.rect. prouinc. quem ſequitur Luc.de Penna in d.l.2.nu.6.C.de exact.tributorum.*

Populus verò leniendus eſt verbis clementibus,
19 & ſic ſeruit; Duris vero exaſperatur atq;
ſæpè rebellat, Vt patet, *ſecundo Paralipomenon cap.*10. Ita quidem, vt per gratiam, vel odium
non exigat aliquem extra quam competit;
20 Deuotos autem paternè tractet, ſeruetq;
illæſos *auth. iuſiur. quod præſtatur ab his §. & primum;* Et ipſa exigat vigilanter nihil dimi-
nuens circa publicam curam requirere, Ne
forte Fiſcus indè minuatur, & Saluet ei
vndiq; quæ propria ſunt; Sicut enim priuatos
21 Iuſtitiam paſſos adiuuamus, Sic & Fiſcum
illæſum manere volumus inquit Imperator in
§.oportet verſ. & feſtinare in auth. de mandatis principum, & tradit Luc.de Pen. in d. l. 2.nu.17. C.de exactor. tribut.lib. 10. Vtinam autem hæc
obſeruarentur per exactores tributorum hac
tempeſtate, cum omnia ſummo rigore perfici
22 videantur, non ſine iniuria legum, & ſubdito-
rum ac ipſiuſmet Principis ab acerbitatibus
alieniſſimi, illis tamen parcat Omnip. Deus, vt
in poſterum clementius agant.

Præterea iudicantem ab ira cauere neceſſe eſt;
23 quia ira iuſtitiam non operatur *cap.ſi ergò iuſtè 11. qu. 3. Vadè ſapien.* 12. Tu autem Domi-
nator virtutis omnia cum tranquillitate iudi-

cas,

ce, Ira verò in finu ſtulti requieſcit *Eccleſ. 7.*
24 Hinc ait Diuus Gregorius *in paſtor. cap. 40.*
25 Id autem, quod in alijs eſt ira, in Iudicibus
eſt Superbia, & Saluſtius, Iratus quippe tem-
pore comotionis iuſtum putat eſſe, quod facit,
26 Vnde inquit *lib. 5. cap. 7. Qui impetu iræ abſtra-*
ctus ſæuire feſtinat magis admittit ſcelus, quàm
27 *vendicet, Quia qui ad indignationem facilis eſt,*
28 *erit ad peccatum procliuior Prouerb. 28.*
Cicero idcircò *lib. pr. de officijs, ſcribit prohibenda*
29 *autem maximè eſt ira in puniendo; Nunquam*
enim iratus, qui accedit ad pœnã mediocritatẽ illã
tenebit, quæ eſt inter nimium, & parum; Animus
30 autem perturbatus, & incitatus nec cohibe-
re ſe poteſt, nec quo loco vult, vt inquit
idem *Cicer. lib. 3. Tuſcal. qu.* Quamuis interdum
31 Ira moderata laudetur, vt inquit Diuus
Io. Chriſoſtumus, *Si ira non fuerit, nec doctrina*
profícit, nec iudicia ſtãte, nec crimina cõpeſcuntur
iuſta ergò ira *mater eſt* diſciplinæ, Idcirco dici-
32 tur per D. Paulum *iraſcimini, ſed nolite peccare,*
Lucas de Penna in rel. l. 2. nu. 6. C. de exact. tribut.
Vbi etiam tradit meliorem eſse iram riſu,
33 quia per triſtitiam vultus corrigitur animus
delinquentis.
Ira vero immoderata, quæ potiùs furor dicitur,
talia facit committere, de quibus poſt multum
34 ſolet homo dolere *cap. cum apud l. q. 3. Vt te-*
ſte Luca de Penna loco rel. ſub n. 4. euenit Theo-
doſio, de quo Diuus Auguſtinus *lib. 5. de Ciui-*
tate Dei c. 26. ſic loquitur, Quid autẽ fuit eius re-
35 *ligioſa humilitate mirabilius, quando in Theſalo-*
nicenſium grauiſſimum ſcelus, (cum Epiſcopis
intercedentibus promiſerat Indulgentiã) tumultu
quorundã, qui ei cohærebant vendicare compulſus
eſt, & Eccleſiaſt. coercitus diſciplina, ſic egit pœni-
tentiam, vt Imperatorem celſitudinem pro illo
Populus orans, magis fleret videndo proſtratam,
quam peccando timeret iratam, de quo *Paulus*
Diaconus ſcribit lib. 11.
Cum apud Mediolanum Miſſarum frui tur Solemnijs,
36 *Eccleſiam vellet intrare. Cumq; Beatus Ambroſius*
pro quodã facinere niſi publicè pœniteret, non ad-
miſſurum ſe diceret, & prohibitionem humiliter
pertulit, & ſatisfactionem non erubeſcens, indictũ
ab Epiſcopo pœnitentiæ modum deuotus excepit;
Propterea ex ira fit homo extra corpus ſuum,
37 & ante debitum tempus illum ſeneſcere facit,
vt habetur *in Eccleſ. 30. Zelus, & iracundia mi-*
nuunt dies, & ante tempus ſenectã adducent cogi-
tatus; Et amicitia carere facit, homini enim
38 iracundo non erit amicus; vt dicitur *in Pro-*
uerbio 21. & enarrat Luc. de Penna in all. l. 3. nu.
4. & 5. 6. C. de exact. tributorum lib. 10.
Quæ iram, quippe ſuperbia, & ambitio
his præſertim temporibus regnare videtur in
ijs, qui munere Præfecti. Imperio Domini
39 vocari poſsunt; vt de Recimiro Mediol. Præ-
fecto loquitur eruditiſſimus Puteanus *lib. pr.*
Hiſtoriæ Inſubrum; Hi enim ad eorum libitum
Opulentum, & Amplum regunt Regnum, &
Vniuerſam Europam in maximum diſcrimen
ſæuiſſimo bello poſuerunt, ac in magna parte
deuaſtarunt; Vt ditare fortunæ ſuæ vires ma-
lent, quam regere; Nempe Belgas, Germa-
nos, Lotharingos, Burgundiones, & Inſubres,
Non recti ſententia Totilæ Gothorum Regis
40 in Diuinos Immaniſsimi, Capta enim Romana
Vrbe cum alijs Ciuitatibus, Fæminas patri-
cias ſine pretio liberaliter dimiſit, mox aſse-
ruit; Bella non tàm ferro, quam clementia,
& benignitate fœliciter geri, vt refert Putea-
nus in fine *dicti libri pr. Hiſtoria Inſubrum.*
De quibus Conſiliarijs affirmari quodammodo
poteſt, quidquid de miniſtris, & Imperio Au-
reliani ſcripſit Flauius Vopiſcus; Nihil ſiz.
42 eſse difficilius, quam bene imperare. Colli-
gunt, ſi quatuor, vel quinq; atq; vna conſilium
ad decipiendum Imperatorem capiunt, dicunt,
quid probandum ſit; Imperator, qui domi
clauſus eſt, vera non nouit, cogitur hoc tan-
tum ſcire, quod ille loquitur, facit iudices,
43 quos fieri non oportet, amouet a Republica,
quos debebat retinere; Quid multa; bonus,
cautus, optimus, venditur Imperator.
Huic claræ ſententiæ conuenit etiam auctoritas
Zoſimi de Aracadio, & Honorio loquentis,
æque relata per Puteanum *c. t. lib. pr. Hiſtor.*
Inſub. dum inquit. Arcadius, & Honorius ſu-
ſcepto iam Imperio, Vmbram dumtaxat tanti
44 nominis ſuſtinebant; Poteſtas omnis per
Orientem quidem pænes Ruffinum, per Occi-
dentem pænes Stiliconem erat apud hos lites
omnes magna licentia diſceptebantur, &
Victor habebatur, qui vel pecunia ſententiam
redimeret, vel aliquo familiaritatis modo
beneuolentiam iudicis ſibi conciliaret: Præ-
dia autem, ſi quæ luculenta, ac laudata eſsent,
& aliquam fortunæ portionem facerent ad
hos ipſos trahebantur, Dum alij quidem mu-
neribus eos ſibi addicunt, idq; calumniæ euitan-
dæ; Alij verò dũ profundunt ſua, ad Magiſtra-
tũ vel aliam aliquam populi pernitiem pretio
ementes; Cum igitur Vrbes paſſim omni gene-
re improbitatis quaſi inundatione quadam
obruerentur, quicquid vbiq; diuitiarum erat
in Ruffini, Stiliconiſq; domum confluebat;
Videres nobiliſsimos quoſq, lares pulſo opum
ſplendore paupertate impleri; Principes quid
remedij adferrent? ignari omnium erant, &
tanquam non Principes; Hic rerum ſtatus
erat, vt quidquid Ruffinus, aut Stilico impe-
raſsent pro lege haberetur, (ſequitur deindè
Zoſimus) quoniam immenſas iam opes Ruffi-
nus congeſserat, de imperiò quoq; ſibi vendi-
cando ſomniabat; Ratus oportunas rebus
ſuis nuptias fore, in eo totus fuit, vt filiam
nubilem Principi deſponderet, vt narrat Zo-
ſimus.
Non enim valuerunt iuratæ, & reiteratæ pro-
45 miſsiones vna cum reſtitutione Ducatus
Mantuani, & Montisferratenſis, & Rhetorum
ditionis iam occupatorum, vt aperta rema-
nerent alpium clauſtra è Germania in Inſubriã,

Quando quidem ſpretam datam fidem contra
diſpoſitionem *cap. nali 23. qu. pr.* Vbi ſummus
Pontifex ſtatuit hoſti etiam ſeruandam eſſe
fidem, inſtar noui Prothei mutata forma irrup-
tionem in Inſubriam, & in alias Prouincias
fecit immitis hoſtis, alienaq; dominia vi, &
dolis vſurpauit, Nullo alio ſanè iure, quam eo
quod poſt Euripidem tradit *Cicero tertio offitio-*
46 *rum inquiens*; Nam ſi violandũ eſt ius, regnan-
di gratia violandum, alijs in rebus pietatem
colas; Et hinc venit in adagio ius in armis,
47 Quodq; in ſumma fortuna, id AEQVIVS,
quod validius; Vndè *Lucius lib. quinto ſcribit*,
Quodnam id ius eſſet, agrum cum poſſeſſori-
bus petere, aut minitari arma; Romanis
querentibus, ecquid in Hetruria rei Gallis
48 eſſet, Cum illi ſe in armis ius ferre, & omnia
fortium virorum eſſe ferociter dicerent, quæ
refert Puteanus *cit. lib. pr. fol.* 58.

Narrat etiam ex Dubrauio lib. 25. Puteanus ci-
49 tato loco Baiazetem Amuratis filium, cum
legati à Sigiſmundo Rege Hungariæ ad eum
veniſſent de iniuria querentis, quod a nemine
Hungarorum laceſſitus aliena inuaderet,
Bulgaros infeſtans Regni Hungariæ ſubiectos
Iuſſiſſe in parietibus ſuſpendi diuerſi generis
arma, tela, ſagittas, acinaces, clypeos ſariſſas,
Atq; in conſpectum legatis admiſſis; Dum
(inquit) iſta, quæ cernitis, nobis ſuperſunt,
ſupereſt ius quoq; non ad Bulgariam modo,
ſed ad Croatiam, Dalmatiam, & ipſam Hun-
gariam (Barbari ſanè, non Chriſtiani Princi-
pis ratio)

Verum eos memeniſſe decet Romanos Chri-
ſtiano lumine carentes, fidem inconcuſſe ob-
50 ſeruaſſe, Et indignum valde exiſtimaſſe ab ea
recedere, dum lege fuerat cautum per Num-
mam Pompilium, vt fides, & iuramentum pro-
pulſo legum, & pænarum metu, Ciuitatem
regerent, vt ſcribit Liuius *lib p.* Id quod ad
vnguem fuit obſeruatum, tùm per ipſum Po-
pulum Romanum tùm per eius Conſules, &
Patricios, cum enim inuitati fuiſſent Romani
a Campanis, qui grauiter vexabantur à Sam-
nitis Romanorum, Socijs, ad deffenſionem
Capuanæ Vrbis, ingentibus propoſitis com-
modis; Ea tamen recuſarunt Romani, ne pro-
miſſa Samnitis violarent, vt teſtatur *Liuius, &*
ſequitur Tacit. lib. 7. cap. 129. his aureis verbis;
Campani, Et ſi fortuna præſens magnifice loqui
prohibet, non Vrbis amplitudine, non Agri vber-
tate vlle populo pluſquã vobis cedente, haud parua
(vt arbitror,) acceſſio bonis veſtris, in amicitiam
venimus veſtram (vt ſequitur) *Aequis Volciſq;*
æternis hoſtibus huius Vrbis, quandocunq; ſe mo-
uerint, ab tergo erimus, Et quod Vos pro ſocietate
noſtra priores feceritis, Id vos pro Imperio veſtro,
& gloria ſemper faciemus; Subactiſq; ijs gẽtibus,
quæ inter nos, voſq; ſunt, quod propè diem futurum
ſpõdet & virtus, & fortuna veſtra; Continens Im-
periũ vſq; ad nos habebitis; Capuam ergo, & Cam-
paniam omné veſtris, an Samnitiorum viribus ac-
cedere molitis deliberate; Conſultus autem Se-
natus; Et ſi magnæ parti, Vrbs maxima
opulentiſſimaq; Italiæ, Vberrimus ager, Ma-
50 riq; propinquus ad varietates annonæ hor-
reum populi Romani videbatur. *Tamen tanta*
vtilitate fides antiquior fuit; Itaq; arma; Deos
priuſquam homines violatura aduerſus Samnites
negamus.

Et per Atilium Regulum, de quo Cicer. *lib. ſp. offic.*
& I.C. in l. poſtliminio ius ff. de captiu. ac per Cõ-
ſules ſp. Poſtumium, & Titum Vetturium Cal-
uinum, qui dum ad caudina cum exercitu ve-
51 lut in cauea poſiti, fædus cũ Samnitis percuſiſ-
ſent; Rati id ad ignominiam Romani nomi-
nis redundare, ipſimet Senatui, & Populo Ro-
mano ſuaſerunt, ne promiſſa vllo modo ob-
ſeruarentur, Sed ne data fides omnis fallere-
tur promiſſores ipſi, qui Rempublicam inuti-
liter obligauerant Samnitis hoſtibus trade-
rentur, vt eorum ſupplicio promiſſis ſatisfa-
cerent, Et ita fuiſſe executum ſcribit *Liuius lib.*
9. tradendo Conſules vinctos cum alijs Du-
ctoribus exercitus Samnitorum poteſtati;
Hoc idem obſeruatum fuiſſe habetur per Se-
natum, & Populum Rom. de C. Oſtilio Man-
52 cino Conſule, qui cum Miniſtris exercitus
vinctus traditus fuit Numantinis, vt de ijs
ſupplicium caperent, ob initum fædus, quod
Senatus, & Populus Rom. minime approba-
uerat.

Hanc etiam fidem inconcuſſe obſeruaſſe Ioannẽ
Gallorum Regem huius nominis primum ha-
betur, qui prælio victus, captuſq; ab Odoardo
Britãnorum Rege. Poſteaquam magna vi auri,
nec non Oppidis quibuſdam redemptionẽ ſuã
pactus, data fide ad ea comparanda, quæ ex
pactione debebat, in Galliam redire permiſſus
eſt; Cæterum cum cognouiſſet ex ea re nimiũ
Regnum diminui, fidem hoſti datam ſeruatu-
rus in Britaniam reuerſus eſt vt teſtatur Bar-
gal. *tr. de dolo lib. p. tit. de dolo bono in tempora-*
libus cap. 5. num. 13. Vbi alia tradit exempla
& poſt contrariorum exemplorum narratio-
nem hanc ſententiam veriorem eſſe concludit
ſub num. 10.

Niſi fortè veterum Francorum morem imitari
velint hi nouiſſimi hoſtes, de quibus ſcribit
53 Puteanus *loco relato lib. 2. ex Procopio*, Quod
illi, cum mendaces eſſent, periurium ſermonis
genus, non criminis eſſe arbitrabantur. Vel
niſi vna cum Gulielmo Montisferrati Mar-
chione, Mediolanenſis Reipublicæ ſupremo
Adminiſtratore reſponderent. Conqueren-
tibus namq; Turrianæ factionis Proceribus
de violato fædere, & direptione, populatio-
neq, eorum ditionis, ei dixit Marchio *Fateor*
me pacis veſtræ condiciones poſuiſſe, ſed quærite
Prætorem, qui obſeruari promiſſa faciat, vt nar-
rat Triſtanus Calcus *lib. 17. eius hiſtor. pag.* 374.
qui tamen ſubijcit, quod hac veluti ſponta-
nea Marchionis perfidia non pauci abalie-
nati ſunt, Quinimo paulo poſt permittente

Deo

Deo debitas perfidiæ pœnas dedit Marchio,
dum ab Alexandrinis pariter sub fide captus,
& in cauea lignea positus, post duo de viginti
menses spiritum in ea emisit, vt scribit idem
Calcus lib. 18. pag. 393.

Deficit namq, quis à iuratis promissionibus,
Vel quia, qui promissit adimplendi animum
54 non habebat, & hoc malignum valde, & de-
testabile esse tradit Scipio Amiratus ex *Tacit.*
lib. 19. cap. 8. Vel quia pænituit, qui promisit,
& hoc vanum, & dementiæ plenum esse tradit
idem auctor, vel deniq; quia non est in pro-
mittentis protestate promissa adimplere, &
eo casu Postumij, & T. Veturij atq; C. Ostilij ac
Regis Ioannis exempla sequi omnino de-
bet, se ipsum tradendo potestati eius, cui pro-
misit ad instar sinceri debitoris, qui non est
soluendo, qui non in latebris latet, sed spon-
taneo carceri se dat, vt creditori, eo modo
quo potest, satisfaciat.

Et quia ad rem valdè confert id, quod rescripsit
Imperator Anthemius ad Beatissimum Epi-
fanium Papiæ Antistitem ob petitam pacem
55 cum Ricimero de quo supra, vt ex Ennodio in
vita Epifanij scribit Puteanus *cit. lib. pr. pag. 57.*
Cuius aurea verba per extensum sequuntur
Quãuis inexplicabilis mihi Sancte Antistes aduer-
sus Ricimerẽ causa doloris sit, quod nihil profuerit
maximis eum à nobis donatam esse beneficijs, quẽ
etiam (quod non sine pudore, & Regni, & sangui-
nis nostri dicendum est) in familia stemma copula-
uimus; dum induisimus amori Reipublicæ, quod
videretur ad nostrorum odium pertinere; Qui hoc
namq; veterum retro Principum fecit vnquam, vt
inter munera, quæ vellitis Getha, dari necesse erat,
pro quiete communi, filia poneretur; Nescimus
parcere sanguini nostro, dum seruamus alienum
(subijcit deindè) Neq; vero hoc formidini nostra
quisquã adscribat; Non enim nostram vicem solli-
citi sumus, sed Populorum, haud quaquam ignari
Imperatorem amittere laudem virtutis, nisi pro
periculis expellat alienis.. Atq; vt sua veneratio-
ni adliquidũ, conatus eius aperiamus, Quo maio-
ribus, est à nobis muneribus exornatus, eo acriorẽ
se nobis hostẽ exhibuit; Namque bella Reipublicæ
comparauit quantũ in Italiam gentium externarũ
innexit? Postremò vbi nocere non potuit, nocẽdi ta-
men fomenta suffecit; Huic igitur pacem dabimus?
Hunc intestinũ hostem amici specie sustinebimus?
56 *quem fœdere concordia nulla affinitatis vincula*
tenuerant? Magna cautio est aduersarij animum
perspexisse, veruntamen si tu his omnibus spondarẽ
te interponis, qui potes spiritalis indagine consilia
nefanda eruere erutaq; comprimere; Pacem quã
poscis, non nego. Quod si solita calliditate te ipsum
quoq, fefellerit; Me tamen statumq; Reipubl. fidei
tua commendo; & gratiam, quã Supplicanti Rici-
merio negare statueram, per te, vltro restituo, Quis
57 *enim audeat tibi beneficium abnuere postulanti,*
cui opportuerat ante preces afferri.
De qua re Paulus Diaconus scribit, *Hoc deniq;*
58 *ipso in tempore inter Anthemiũ Principem eiusq;*
generum Ricimerum Patriciũ, qui tunc Mediolani
positus, præerat liguriæ magnus dissensionum fo-
mes exortus est; quibus se vir senectute conspicuus
Epifanius Ticinensis Episcop. interponens, eos pri-
mum ad concordiam reuocauit; sed haud diù Rici-
mer in hac concordia persistit (subijcitq; Paulus)
Barbarie ac perfidia fœdus rumpens Ricimer (erat
enim Gothus prosapia) cum manu mox valida ad
Vrbem contendit, atq; apud Anienis pontem Castra
posuit, Diuisa itaq; Roma est, & quidam fauebant
Anthimio, quidam vero Ricimeris perfidiam se-
quebantur.

Propterea cauti valdè esse debent Principes,
59 antequam se præcipitent in ambitionem, &
libidinem dominandi, quod non vnum in se
continere vitium scribit Puteanus *lib. 3. Histor.*
Insubrum; Cum præsertim ea ambitio iniusta,
& auara sit, dum inquit; *Capit ecce, immo rapit,*
60 *quod alienũ est, nec vlla interim accessione satia-*
tur; Vt periculũ timeat stultus est, & causam belli
è proxima semper victoria quærit; Quia vires ac-
cedunt, dumq; nullo potest fastigio cõsistere, inquie-
tã semper ruinã accersit, Quanto consultius tueri
61 *quæ habes, quã extendere? Regi non possunt, quæ*
nimia sunt, nec vnus omnia complectitur, nisi Deũ
se faciat, Vt dures igitur terminos Imperio, ac
priùs animo pone, immo vt magnus sis, modiens hic
62 *esse præstare poterit, qui tandẽ desinet velle scandere*
solicitus maximè, non quam multis, sed quam bene
imperet; Securum Imperium non magnitudo, sed
63 *Iustitia faciet, aliarumq; virtutum manus; Non*
semper etiã vincet, cui pugnare suaue est, quemad-
64 *modũ mutationi res prosperæ solent obnoxia, imò*
vicinæ esse Hinc scitè ad Alexandrum Ma-
gnum dixerunt, vt testatur *Curt. lib. 7. Fortunã*
65 *tuam pressis manibus tene. lubrica est, nec in vita*
teneri potest; Impone felicitati tuæ frenos, facilius
illam reges, sine pedibus dicunt esse fortunam, quæ
66 *manus, & pẽnas tantum habet; Cum manus porri-*
git, pennas quoq; comprehendere se non sinit;
Seneca verò Epistola 113. inquit; *O quam magnis*
homines erroribus tenẽtur, qui ius dominãdi trans
Maria cupiunt mittere. fœlicissimusq; se indicant, si
multas per milites Prouincias obtinent, & nouas
veteribus adiungant; Ignari, quod sit illud ingens
68 *paratumq, Regnum; Imperare sibi maximum Im-*
perium est Et hæc sufficiãt, & ad institutum no-
strum reuertamur.

S V M M A R I A.

Sequestratio, de iure comuni prohibetur n. 1. contrar.
verius concurrente Aequitate nu. 5. 6.
Ordo Iudicij turbari nequit nu. 2.
Iudicia nõ sũt incipiẽda ab executione n. 3. et sub n. 4.
Commodum possessionis rei potissimum consistit in
fructuum perceptione nu. 4.
Sequestratio conceditur, quando vrget suspitio vehe-
mens dilapidationis nu. 7.
Sequestratio conceditur, quando agitur de re mobili,
vel semouente, & persona cum ea fugiat, puta si
immobilia non possideat nu. 8.

Sequę-

Sequeſtratio conceditur, quando prima facie conſtare videtur de credito actoris nu. 9.
Sequeſtratia fit, & in criminibus quando slz. agitur de crimine per duellionis nu. 10.
Sequeſtratio fit, quando imputatus de delicto aufugit nu. 11.
Sequeſtratio conceditur contra colonum, vel conductorem non ſoluentem penſionem nu. 12.
Sequeſtratia fit in cauſa appellationis ſubſiſtente timore dilapidationis nu. 13. & 14.
Sequeſtratio conceditur in præiuditium mariti male ſe gerentis in re dotali nu. 15.
Sequeſtratio fit, quando frater tenetur conferre, & non poteſt cauere nu. 16.
Sequeſtratio conceditur, quando filius monet quæſtionem proclamandi de poſſeſſione filiationis ad libertatem nu. 17.
Sequeſtratio fit, quando debitor eſt ſuſpectus de fuga nu. 18.
In ſequeſtratione cõcedẽda requiritur ſumaria cauſa cognitio ſine partis citatione nu. 19.
Sequeſtratio fit ob timorem armorum ad euitanda ſcandala nu. 20.
Sequeſtratio fieri nequit de pecunia parata ad penſionem domus, nec de ſalario Doctoris legentis, aut ſtipendio militis niſi conſtaret de debito per publicum inſtrumentum nu. 21.
Sequeſtrari quæ prohibita ſunt nu. 22.
Veſtes mulierum ſequeſtrari nequeunt, etiam pro penſione domus, modo ipſa non conduxiſſet nu. 23.
Deſcriptio prohibita non cenſetur, licet ſit prohibita ſequeſtratio nu. 24.
Deſcriptio cõcedi nõ debet niſi ratione fructuũ n. 25.
Deſcriptione mobilium ſecreta Patrimonij pandi dicuntur nu. 26. bonaq; exiſtimatio læditur nu. 27.
Sequeſtratio fieri poteſt etiam in die feriato in honorem Dei nu. 28.
Sequeſtratio tolli non poteſt in die feriato, quamuis ea concedatur nu. 29.
Sequeſtro renũtiari poteſt etiam in die feriato n. 30.
Sequeſtra fieri tãtum poſſunt inſtante parte n. 31. 32.
Communitas non tenetur accipere ſequeſtrationem niſi in certis caſibus ex Statuto Mediolani nu. 33.
Ruſtici non tenentur in ſequeſtrũ accipere res Nobiliũ ex Statuto Mediolani 34. ratio redditur nu. 35.
Nobil. quis dicatur, relinquitur arbitrio Iudicis n. 36.
Doctores veniunt appellatione Nobilium nu. 37.
Sequeſtratio tollere videtur poſſeſſionem rei, nec eam tribuit actori nu. 38. contrarium verius, quod non auferatur poſſeſſio reo nu. 39.
Sequeſtrationis medicina eſt fideiuſſio nu. 40.
Sequeſtratio tollitur etiam per iuratoriam cautionẽ, quando perſona eſſet honeſta nu. 41.
Iuratoria cautio non ſufficeret, ſi lex, aut Statutum requireret expreſſè ſatisdationem nu. 42.
Sequeſtrum non tollitur ſatiſdatione, quando factum eſt inter perſonas inter quas prohibita eſt ſatiſdatio nu. 43.
Sequeſtrum non tollitur per ſatiſdationẽ quando factũ fuit ob timorẽ ſcandalorum, qui adhuc durat n. 44.
Sequeſtrum non tollitur ſatiſdatione, quando factum fuit de Principis mandato nu. 45.
Sequeſtrum non tollitur per ſatiſdationem, quando factum fuit ad effectum ſaluendi, non ad effectum cauendi, vt fit principio litis nu. 46.
Fideiuſſio de re ſequeſtrata exhibenda non extinguitur finita cauſa principali, ſed durat etiam in Iudicio appellationis nu. 47.
Fideiuſsio de iudicio ſiſti, & iudicatum ſoluendo, *extinguitur finito iuditio nu. 48. idem per lapſum inſtantiæ nu. 49. & 50.*
Fideiuſſio in caſu compromiſſi prorogati ſine conſenſu partis extinguitur n. 51. niſi talis facultas conceſſa eſſet ipſi arbitrio nu. 53.
Prorogatio compromiſſi dicitur noua obligatio n. 52.
Lis finita dicitur, quando facta fuit executio nu. 54.
Iudex ſequeſtri tranſmiſſi non fit Iudex inter partes, vbi alius non eſſet competens nu. 55.
Iudex quilibet poteſt ſequeſtra concedere, quando periculum eſt in mora nu. 56.
Sequeſtranti non conceditur nouus terminus ad probandum, vbi præfixus ſit terminus à Statuto n. 57. Quamuis ex diſpenſatione Senatus poteſt prorogari nu. 58.
Decretum Senatus, quo prorogatus fuit terminus ſequeſtranti ad probandum eius ius nu. 59.
Sequeſtrum ſemel reuocatum fieri iterum non poteſt pro eadem cauſa nu. 60.
Iuramentum ſemel delatum parti, iterum non poteſt deferri ſuper eadem re n. 61. niſi accedente diſpenſatione Senatus Excell. nu. 62.
Sequeſtro pendẽte nõ dicitur res facta litigioſa n. 63.
Appellatio regulariter non datur à ſequeſtro nu. 64.
Appellatio non datur à ſententijs interlocutorijs, ſi non continent notorium grauamen nu. 65. & 68.
In appellatione ab interlocutoria exprimi debent grauamina ſpeciatim n. 66. contrar. pro Nattam modo appellans ſe referat ad acta, qui auctor reprobatur nu. 67.
Appellatio dicitur remedium oppreſſorum nu. 69.
Dilapidatio non dicitur quando fructus maturos in proprios neceſſaria vſus conuertit debitor nu. 70.
Reus conuentus alendus eſt ex fructibus rei ſequeſtratæ ſi aliundè non habet nu. 71. aliter litem deſerere teneretur reus conuentus nu. 72.
Dilapidatio dicitur quando doloſè circa fructus verſatur debitor nu. 37.
Sequeſtratio fit aliquando etiam reſpectu perſonarum, & quando nu. 74. & 75.
Caſus in ea materia enarratur nu. 76.

Sequeſtratio, licet regulariter prohibita ſit ſæpè tamen conceditur ſi AEQVITAS hoc dictat. Cap. CLVI.

1 IVre cõmuni inſpecto, regulariter ſequeſtrationes prohibitæ sũt tex. eſt *in l. p. C. de prohibit. ſequeſt. pecun. lib. 10. lata Caroc. tr. de ſequeſt. p. p. q. 6. Car. ad Stat. Mediol. 111. nu. 10. lib. p. Rebuff. 2. n.*

2 tr. sequestrat. art. p. glos. 2. num. 3. Esto quod
turbari nequit ordo iudicij vt tradit Costa
remedio subsid. 105. sub nu. 3. vers. sic enim; Cum
3 enim ab executione incipi nō possint iudicia,
sed a petitione l. vnica C. de prob. sequestr. & l. p.
§. fin. C. de execut. rei ind. vbi Bal. & cæteri, Menoch. cons. 257. nu. 97. Ias. in l. nec quicquam §.
vbi decretum col. 4. ff. de off. pro cons. & legati, &
in terminis sequestrationis probat Borel. cons. 8. nu.
44. Priuatus quis remaneret, mediante sequestratione, commodo, & vsu rei propriæ, antequam esset condemnatus, si sequestrationes
admitterentur, quod commodum potissimum
4 in fructuum perceptione consistit l. p. & l. ordo
C. de execut. rei ind. & §. commodum inst. de interdictis.

Hinc statuerunt Imperatores Honorius, & Theodosius in d. l. vnica C. de prohibita sequestratione Pecunia; Non esse incipienda iudicia, à sequestratione, his sequentibus verbis, Quoties; ex quolibet contractu pecunia postulatur sequestrationis necessitas conquiescat; oportet enim debitorem primo conuinci, & sic deinde ad solutionem pulsari, Quam rem non tantum iuris ratio sed, & ipsa AEQVITAS persuadet, vt probationes secum afferat, debitoremq; conuincat pecuniam petiturus, Prout etiam cauit Imperator Constantinus in l. deffensionis facultas C. de iure Fisci lib. 10. non posse pendente iuditio infestari per Fiscum bona delinquentis, vel debitoris conuenti his aureis verbis.

Deffensionis facultas denda est ijs, quibus aliquam inquietudinem Fiscus infert, cum facultates eorundem adhuc controuersia pendente, inquietari, describi nefas sit, Vbi ergo controuersie extiterit, Fisci alienius patrimonium vendicare, apud eum omnibus facultatibus constitutis cognitio ventiletur, vt cum rei exitus debere eas vendicari probauerit; tunc demum res persequi liceat &c. Idem respondit Papinianus in l. reus criminis ff. de solutionibus, vbi loquitur tex. his verbis.

Reo criminis postulato, interim nihil probibet rectè pecuniam à debitoribus solui, alioquin plerique innocentium necessario sumptu egebunt, de qua re Guido Papa cons. 123. & Fren. Marcus decis. 38. p. p.

De AEQVITATE tamen conceditur seque-
5 stratio, quando ea mouit animum iudicis ad
sequestrandum, vt cauetur in l. Senatus ff. de off. Præsidis, & in l. si fideiussor ff. qui satis dare cogantur, ac probat Lucas de Penna in dict. l. deffensionis facultas nu. 15. C. de iure Fisci, & sequitur Gracian lib. p. discept. for. cap. 114. num. 9. & 26. Polid. Ripa singul. obseru. 163. nu. 15. & 19. Vbi agit de sequestratione fructuum rei controuersæ in prima instantia.

Et sic limitatur regularis ipsa conclusio primo
6 loco firmata in pluribus casibus, & primo,
quando AEQVITAS mouit Iudicem, ex
supra deductis per Lucam de Penna, secundò,
quando vrgeret vehemens suspitio dilapida-
7 tionis bonorum, quia tunc sequestratio fieri
permittitur l. si cum dotē §. sin autem ff. sol. matr.
glos. p. in d. l. vnica C. de probib. sequestr. pecun.
Bartol. in l. post contractum sub num. 19. ff. de donationibus Carot. dict. tr. de sequestro par. 2. qu. 12.
per totum Polid. Ripa d. singul. obseru. 163. sub nu.
16. circa medium. Tertiò, quando petitur res
8 mobilis, vel se mouens, & persona suspecta sit,
quod cum ea fugiat, cum immobilia non possideat l. si fideiussor §. Fisci ff. qui satisdare cogantur glos. 4. in d. l. vnica C. de probib. sequest. pecunia-
9 rum Quartò, quando prima facie constare videtur de credito actoris per instrumentum, vel
chirografariam scripturam verificatam l. quinquaginta ff. de probat. Carp. ad stat. 201. p. 2. & ad
Stat. 42. nu. p. & Statut. 111. par. p. Vbi multos
citat. præsertim Menoch. remed. 4. adipiscendæ
num. 684. cum seq. De qua re latè disponunt.
Nou. Const. Mediolani in tit. de inditijs cap. si per
apparentem Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 485
num. pr.

In criminalibus verò fit etiam sequestratio, quan-
10 do agitur de crimine perduellionis, in quo specialiter cautum fuit, fieri sequestrationes fructuum ante condemnationem l. fin. C. ad l. Iul. maiest. glos. in d. l. reo criminis, propè finem ff. de
solut. Vbi etiam notatur idem procedere in eo,
11 qui ratione delicti aufugit, cuius bona sequestrantur per l. fin. §. qua est contra ff. de requirendis reis, & l. post contractum ff. de donationibus.

Et si autem materiam hanc latissimè examinat Carotius dicto tr. de sequestro, & pract. Papiens. in forma sequestri verbo sapiens vir per totum, & Carp. ad Statut. 111. par. p. & Stat. 201. par. 2. apud quos nil in tactum remansisse videtur; Quia tamen frequentissima est materia ipsa in foro; Summatim hic excitantur, quæ ab ipsis auctoribus rectò ordine probata fuerunt; Octo enim casibus concedi posse sequestra, scribit ibidem Carp. ad Stat. 111. à num. 13. vsq; ad num. 26. post Ias. in l. si fideiussore §. fin. ff. qui satisd. cog.

Et primò, quando colonus, vel conductor nō soluit
12 fictum, & refert quæstionem dominij, quia
tunc fit sequestratio, nisi satisdet l. litib. vbi DD.
C. de agricol. & censit. lib. 10. Secundò, in causa
13 appellationis, vbi sit timor dilapidationis l.
Imperat. & ibi scrib. ff. de appell. Tertiò, in casu
clem. p. de sequestratione possess. & fructuum,
per quam idem disponitur slz. lata vna sen-
tentia, sequestretur possessio benefitij pe-
14 nes idoneam personam, donec terminata sit
causa ipsa. Quartò, conceditur in præiudi-
tium mariti male versantis in re dotali, siuè
15 ad inopiam vergentis l. si cum dotem §. sin autē
ff. sol. matr. Quintò, quando frater tenetur
16 conferre, & non potest cauere l. p. §. si frater
ff. de collat. bon. Sextò, quando filius mouet que-
17 stionem proclamandi de possessione filiatio-
nis ad libertatem l. p. §. si super peculio C. de
assertione tollende. Septimò quando debitor est
18 suspectus de fuga, vt forensis Ias. in d. l. si fideiussor §. fin. num. 9. ff. qui satisdare cog. Menoch. de
arbitr. casu 457. in princip. in qua tamen requiri-
tum

tur summariæ causæ cognitio, sine tamen par-
19 tis citatione, vt notat Ias. loco cit. num. p. & 11.
20 Vltimo ob timorem armorum, & ad euitanda
scandala, & facti viam Guido Pap. decis. 246. nu.
5. & Menoch. remed. 5. adipiscenda nu. 12. & 13.
ad Valasc. decis. siue consult. p. nu. p. & 2. latt Bo-
rel. cit. cons. 8. nu. 49. cum seq. plur.

E contra verò fieri non potest sequestratio de re,
vel pecunia existente in depositum, parata ve
ad pensionem domus, Nec de salario Doctoris
21 legentis, vel stipendio militis, Nisi de debito
constaret per publicum documentum Auth.
sed iam contra C. depositi Ias. in d. l. fideiussor § fin.
nu. 23. cum seq. & nu. 16. ff. qui satisd. cog. Carp. ad
d. Statut. 111. nu. 5. Vbi etiam tradit iuncto Sta-
tuto 261. cum quatuor seq; lib. pr. quæ prohibi-
22 ta sint sequestrari, vt sunt bestiæ aratoriæ, ac
molendinariorum, vestes mulierum, Plaustra,
& huiusmodi, de quibus etiam loquuntur Nou.
Constitutiones huius Dominij in tit. de probibit.
& concessis exeent. etiam pro pensione Domus,
nisi mulier ipsa conduxisset domum, de qua re
23 Carpan. ad statut. 254. num. 6. & 11. & 12. post
Affl. decis. 209. Crau. cons. 61. nu. 4. & cons. 77.
nu. 3. ac Rol. cons. 64. lib. p.

Vbi tamen prohibita est sequestratio, nõ censetur
24 prohibita descriptio Bal. in l. vnica num. 6. C. de
probib. sequestr. Aleia. cons. 401. nu. 4. & Carpan.
ad citatum statutum 111. n. 26. lib p. modo id fiat
sine expensa, & damno rei, siuè eius Domini, In
quo discretus valdè esse debet iudex, vt scribit
Gratian. cit. cap. 214. nu. 28. Polid. Rip. singul. ob-
seru. 163. nu. 8. & 19. & Costa remed. subsid. 106.
nu. 4. & 5. illatione 4. Quæ tamen descriptio cõ-
cedi non debet nisi ratione fructuum Alb. cons.
25 487. Cauale. decis. 23. nu. 34. par. pr. Polid. Ripa
singul. obser. 163. nu. 7. quos sequitur Costa remed.
subsid. 106. illatione 4. nu. 4. & 5. Non autem
circa mobilia (excepto casu debitoris ex cau-
sa conductionis) cum per eam patrimonij se-
creta pandantur contra disposit. l. 2. C. quando
26 & quibus quarta pars debetur Ias. in l. in action.
nu. 43. ff. de in litem iur. Menoch. cons. 9. nu. 6. &
27 per quam interim bona existimatio læditur, vt
post Alexan. in addit. ad Barc. in d. l. deffensionis
facultas probat. Bmius cons. 335. nu. 29. Quamuis
ad hanc distinctionem minimè animaduertisse
constat Gratian. lib. p. discept. forens. cap. 114. nu.
24. cum seq.

Quam sequestrationem fieri posse in die etiam fe-
28 riato in honorem Dei, tradunt Bal. in l. dies
festos num. p. C. de ferijs Rebuff. tr. de sequestrat.
art. p. glos. 2. nu. 8. Quamuis tolli eam non posse
29 die feriato probat Ias. in cit. l. si fideiussor. §. fin.
num. 19. & 20. ff. qui satisd. cogantur, quia cessat
timor periculi, & causa pro qua conceditur
die feriato, & si renuntiationem sequestro fieri
30 posse die feriato scribit Bald. in d. l. p. num. 4.
C. de probib. feud. sequestrat. Cum sicuti seque-
stra fieri tantum possint parte instante, vt no-
31 tat Rebuff. de sequestr. art. p. glos. p. num. 10. Ita
32 renunciante parte illud sublatum dicitur Carp.
citato loco num. 30.

Pænes quos autem fieri possint sequestra ijs etiã
inuitis, non est disputandum, cum omnes te-
neantur, qui pænes se habent pecuniam, vel
aliam rem debitoris; Si vero res vel fructus
non existunt pænes aliquem; Tunc vt plurimũ
fit sequestratio pænes Communitates, Quam-
uis eæ non teneantur nisi in certis casibus ex
33 dispositione statut. 229. par. pr. slz. pro interes-
se Fisci, & quando de debito constat per pu-
blicum instrumentum, vel aliam publicam
scripturam cum pactis executiuis, vel per sen-
tentiam, aut arbitramentum per quod statutũ
in cap. 218. etiam prouisum fuit indemniati
34 rusticorum, ne ij teneantur ad receptionem
sequestrorum, siue depositi pro re pignorata,
siue sequestrata Nobilibus, pro quibus alij
Nobiles habitantes, & vicini illius Burgi, siuè
Oppidi in quo factum fuit sequestrum, siuè
capta pignora alicui Nobili, etiamsi, talis de-
bitor ibi habitationem non haberet, sed tan-
35 tum bona ibi possideret; Ratioq; ibi allegatur,
ne compellantur Rustici relinquere terras,
quas tenent, vel laborant propter debita, &
potentiam Nobilium.

Nobiles verò qui dicantur, relinquitur Iudicis
36 arbitrio, vt notat Menoch. de arbitr. casu 67. nu.
37 & Doctores omnes venire appellatione No-
bilium tradit Scala tr. de Consil. Sap. cap. 3. lib. 2.

Facta vero huiusmodi sequestratione rei, Inte-
38 rim nec possidet actor, nec possidet reus, nisi
hoc esset actum in sequestratione, vt custodiæ
tantum causa fiat depositio l. licet §. rei deposita
ff. de deposit. & l. interesse ff. de acquir. possess. glo.
p. in d. l. vnica C. de probibita sequestratione pecu-
39 nia Quamuis contrarium tradiderit Contard. in
l. vnica C. de mom. possess. lim. 16. nu. 7. per d. l. in-
tereße ff. de acquir. posse s. dum inquit, per seque-
strum non amitti possessionem, nisi aliter appa-
reat de voluntate Iudicis post Beer. decis. 277.
nu. 9. & Grammat. decis. 51. nu. 2.

Huius sequestrationis medicinam satisdatio est,
40 esse vulgatissimi iuris est, & notat Ias. in all. l.
si fideiuss. § fin. num. 17. ff. qui satisd. cogantur, &
tradit Rebuff. tr. de sequestr. art. 2. glos. vnica nu. 7.
41 Quamuis tollitur etiam per iuratoriam cau-
tionem, quando persona esset honesta, & non
suspecta, notat glos. in l. p. §. si super peculio verbo
iuratorię C. de assertione tollenda Misingtr. singul.
obser. 20. cent. 2. quos sequitur Carpan. ad all. Stat.
111. num. 66. par. pr. vbi limitat conclusionem,
42 quando Statutum requireret satisdationem
iuxta scripta per Rebuff. tr. de execut. sententia
art. p. glos. 10. nu. 3.

Satisdatione autem non tolleretur sequestrum, si
43 factum fuit inter personas, inter quas est pro-
hibita satisdatio l. Imperator ff. ad Trebell. Bal. in
l. vnica nu. 5. C. de probibit. sequestr. Idem procedit
in casu d. Clem. p. de sequest. fruct. & possess. Gra-
tian. lib. 2. discept. for. cap. 232. n. 16. Idem quan-
44 do sequestrum factum est ob timorem scan-
dalorum, qui adhuc durat Ias. in all. §. fin. num.
17.

17 ff. qui satisd. cog. Vel sequestrum factum esset
45 de mandato Principis, vt ibidem subijcit Iaſ.
nu. 17 lim. 4. Idem in causa appellationis Curt.
tr. de sequestr. qu. 14. nu. 55. verſ. lim. p.
Quemadmodum non tolleretur per satisdationē
sequestrum, quando factum fuit, non ad effe-
ctum cauendi, vt heri solet in principio litis,
46 Sed ad effectum soluendi pro executione rei
iudicatæ; vel instrumenti paratam executio-
tionem habentis notat Bartol. in l. item liberatur
§. qui paratus nu. 3. ff. quibus modis pign. vel
hyp. soluitur Iaſ. in ſæpius cit. §. fin. nu. 17. limit. p.
ff. qui satisd. cog. Cotta in memor. verbo fideiussor
de iuditio sisti verſ. Propterea Curt. tr. de sequestr. q.
34. nu. 55. lim. 2. Massa in eius praxi Camer. oblig.
par. vltim. verſ. post processum numer. 39. quos
sequitur Carpan. ad statut. 111. nu. 74. cum seq.
& Gratian. lib. 3. discept. forenſ. cap. 531. nu. 85.
cum seq. Biminus conſ. 356. nu. 28.
Fideiussio verò præstita de re sequestrata exhi-
47 benda non extinguitur finita causa principa-
li, sed durat etiam in iuditio appellationis
Gabriel conſ. 53. nu. 3. & 4. lib. p. Carpan. cit. loco
nu. 94. & 99. licet extinguatur fideiusſio de
iuditio sisti, & iudicatum soluendo, finito iu-
48 ditio, vt notat Iaſ. in ſæpe all. l. si fideiussor §. fin.
n. 7. & 9. ff. qui satisd. cogat. Gratian. lib. 3. discept.
forenſ. 448. nu. 23. Quæ fideiussio etiam ex-
49 tinguitur lapsa instantia per tex. in l. cum lite
mortua, & ibi scrib. ff. iudic. solui, Et solum dura-
50 re dicitur, donec durat instantia, etiā per pro-
rogationem; vt notat Iaſ. loco rel. nu. 23. Carp.
ad allegat. statut. 111. n. 82. cum duobus seqq. & n.
88. & 93. Quamuis in casu compromissi per
51 prorogationem termini sine consensu fideius-
sionis, expirata diceretur fideiussio de re se-
questrata exhibenda Bald. in l. labeo ait §. diem
protulit ff. de receptis arbitris, Cum prorogatio
52 compromissi dicatur noua obligatio Bald. in
conſ. 94. nu. 1. lib. p. Vrsil. ad Affl. decis. 148. nu.
3. quos sequitur Carp. ad d. stat. 111. nu. 91. modo
53 in compromisso non esset attributa facultas
arbitro prorogandi semel, vel bis ad eius libi-
tum. Quia tunc duraret ius fideiussionis,
durante huiusmodi prorogatione, quæ facta
diceretur de consensu ipsius fideiussionis Carp.
dicto loco nu. 92. Prout litem finitam dici, quan-
54 do facta fuit executio, tradit Gratian. cit. cap.
114. nu. 35.
Neq; Iudex sequestri transmissi fit Iudex inter
55 partes, vbi alias non esset competens, vt
notat Iaſon. in cit. § fin. nu. p. verſ. non credas,
& tradit. Curt. tr. de sequestr. qu. 17. nu. 62. cum
seq. Carpan. cit. loco 97., Cum quilibet Iudex
possit sequestra concedere, dum periculum
56 est in mora, licet causam ad se incompetentē
auocare nequeat, cōferunt tradita per Gratian.
lib. 3. discept. forenſ. cap. 906. nu. 20. cum seq. post
Nattam conſ. 2. per totum.
Non æque potest nouus terminus concedi seque-
57 stranti ad probandum eius ius, vbi præfixus
sit terminus a Statuto, Quamuis possit ille pro-
58 rogari ex dispensatione Senatus Excellentis-
simi, si adhuc subsit vel lapsum sit tempus ob
culpam partis, vt alias censuisse Senatum fauo-
59 re Io. Baptistæ Meltij testatur Carpan. ſæpius
cit. cap. 111. nu. 11. verſ. terminus octo dierum
qui nu. 116. cum seq. tradit sequestrum non
60 posse iterum fieri pro eadem causa, quando
vel fuit reuocatum, vel non probatum credi-
tum intra debitum tempus ad instar iuramen-
61 ti parti debiti, quod non potest iterum de-
ferri super eadem re, vbi non iurauerit, &
habitus fuerit pro relato Bart. in l. qui bona §. si
quis stipulatus n. 2. ff. de damno infecto, Quam-
uis exceptionem hanc sustulisse deindè Sena-
62 tum explicat Ibidem Carpan. nu. 119.
Pendenteq; sequestro, non dicitur facta res liti-
63 giosa, adeò, quod non possit de ea fieri cessio
ab eo in cuius præiuditium emanauit seque-
strum Natta conſ. 2. per totū, & Lancell. de atten.
par. 2. cap. 4. nu. 21. quos sequitur Gratian. dicto
cap. 906. numer. 23. cum seq. lib. 5. A quà sen-
tentia non recedit Biminus conſ. 158. numer. 33.
Quamuis in casu Statuti Mediolani valdè de
hoc dubitaret.
Neq; regulariter datur appellatio à sequestro,
64 siuè ab illius reuocatione; Quia cum ea dica-
tur sententia interloquutoria Franc. in cap. cum
cessante n. 66. verſ. decimo debitori de appellatio-
ne lib. 6. Cassad. decis. 4. nu. 2. de sequestr. possess. &
fruct. Neq; ab interlocutorijs datur appella-
65 tio, quando non continent grauamen noto-
rium l. apertissi. C. de iudic. Bart. in l. 2. lim. 2. ff.
de appell. recip. cum in appellationibus ab in-
66 terlocutorijs exprimi nominatim debeant
grauamina, siuè grauaminis causæ absq; eo,
quod ad acta se referat appellans tex. in cap.
cordi nobis de appell. lib. 6. & in clement. appella-
tū de appell. Socin. conſ. 45. col. 4. lib. 1. Rota decis.
748. in antiquis. vestrius in pract. Reg. Cancell. lib.
3. cap. 10. nu. 3. vbi Granatius nu. 9. Rginell.
de appell. §. 2. cap. 3. nu. 498. cum seq. & in c. 2.
67 nu. 9. Quamuis contrarium affirmet Natta in
repet. Auth. quod siue sub n. 26. in fin. C. de testam.
dum inquit sufficere, si dicatur grauasse me, vt
constat ex actis, Ideò non constito de graua-
68 mine, cessat appellatio, vt expræsse probat
Gratian. lib. 3. discept. forenſ. cap. 531. nu. 91.
cum seq. & scribit Contard. in l. vnica C. si de mo-
ment. possess. lim. 16. nu. 9., Cum enim appel-
latio sit remedium oppressorum, non conue-
69 nit ei, qui non habet grauamen cap. non solent
2. qu. 6. & l. fin. C. quando proue. non est necesse.
Sed quia aliquando errant ij, qui dilapidationem
vocant omnem fructuum alienationem, quam
facit conuentus debitor, vt optatam seque-
strationem obtineant, omittendum non est, nō
posse vocari dilapidationem, dum fructus rei
70 controuersæ in proprios necessarios vsus im-
pendit possessor, cum aliundè opportuna ali-
menta, & litis expensas consequi nequeat;
71 Quia ex fructibus rei sequestratæ ali debet, cū
aliundè non habeat reus conuentus Tex. in l.
vlt.

71 *vlt. §. quodsi ei C. de ord. cognitioni, & ibi Sa-*
licet. nu. 4. Bursat. cons. 188. num. 2. lib. 2. &
Surd. tr. de alim. tit. 80. priuil. 80. Et circa litis
expensas expreßè tradit *Salicet. in l. vnica num.*
11. C. de prohib. sequestr. pecun. pract. Pap. in for-
ma libelli sub rubr. de forma sequestr. Gail. obseru.
47. cum seq. lib. p. Magon. decis. florent. 98. & 115.
quos sequitur Costa remed. subsid. 106. illat. 4. nu.
3. Vbi enim sub prætextu dilapidationis in se-
questro ponerentur fructus, reus cogeretur
72 litem deserere, quod non est admittendum,
vt perpendit *Polid. Ripa dicta singul. obseruatio-*
ne 163. nu. 5. 8. & 14. Sed tantum consideratur
73 dilapidatio fructuum, quando dolosè circa
eos versatur debitor, *Ripa loco cit. nu. 12. cum*
duobus sequentibus.

Quæ sequestratio fit aliquando etiam respectu
74 personarum, tum ex causa debiti publici, vel
priuati *Brun. in tract. de cessione bonorum q. 4.*
princ. qu. 11. nu. 23. & 27. Carpan. ad Statut. 242.
nu. 3. lib. p. latè Caball. resol. crimin. lib. pr. casu
46. nu. 10. lib. 3. casu 299. nu. 12. 31. & 35.
Peregr. de iure Fisci lib. 16. tit. 7. nu. 23. circa
medium, Tum etiam ob vtilitatem ipsius per-
sonæ sequestratæ, Vt puta, si suspecta sit educa-
75 tio pupilli, vel puellæ, & discordant consan-
guinei, siuè Tutores; Vel dubitatur de impræs-
sione nuptiarum, quia tunc in subsidium fit
collocatio puellæ in Monasterium, vel seque-
stratur penes honestam personam arbitrio
Iudicis vt probat *Franc. Marc. decis. 163. par. 2.*
latè Costa dicto remed. subsid. 106 illatione 4. nu.
6. & cons. 7. per totum, vbi nu. 10. ex Menoch. de
arbitr. casu 168. concludit hoc omnino pende-
re ab arbitrio, & ratione Iudicis.

Et cum Superiori anno 1633. huiusmodi conti-
gisset quæstio, dum Præturam Alexandriæ
obibam, & quædam Nobilissima Matrona ad
secundas nuptias transire cogitasset, & sic pu-
pillũ vnicũ satis diuitem eius Patruo, ipsi matri
infenso, dimittere cogeretur; Illum mihi con-
signauit, lacrimisq; exorauit, vt illum pænes
me, aut pænes aliquem ex affinibus sibi confi-
dentibus educari mandarem, e contra verò
Patruus cum diffideret de ijs, qui confidentes
erant matris, In ancipiti versabar, nec pænes
me numerosa prole, & familia onusto com-
modè possset ille educari; Patruum ipsum vi-
rum satisprudentem, & sagacem benignè mo-
76 nui, vt bene animaduerteret, qualis esset qua-
litas pupilli facilis, vt aduersa valetudine ten-
taretur, Itaut si Dei inditio interim interijsset
nullo pacto nullaq; ratione suspicio remoueri
siue deleri potuisset, quin dolis fuisset ille
interemptus, ad pingue matrimonium, in quo
ipse Patruus succedere debebat acquirendum,
quæ sanè suspicio omnino cessasset, si pupillus
pænes Matris confidentes educaretur; His
auditis Patruus sl2. satis proprij consilij ami-
cus, Sed valdè perspicax, mihi gratias egit, &
contentus fuit, vt pupillus pænes matris con-
fidentes educaretur; Prout ita actum fuit, &
mihi gratias maximas pariter reddidit mater
ipsa.

SVMMARIA.

Cessante causa, cessat effectus num. 1. quod procedit etiam in testamentis nu. 2. limitatur nu. 6.

Legatum sub conditione factum non debetur, nisi purificata conditione nu. 3.

Conditio futurum respiciens tempus non dicitur purificata, si prius ea fuerit executa nu. 4. limitatur nu. 6. & 7. fauore nuptiarum.

Legatum vbi precedat testato, caducum reddit legatum num. 5.

Legata, & testamentum non vitiantur ob accidentia defficientia nu. 8.

Legatum factum fauore futuri matrimonij debetur etiam, si tale matrimonium contractum esset ante legatum nu. 6. & 9.

Quia tunc conditio habetur pro impleta nu. 10.

Legatum factum pro maritanda incerta Puella non tenet nu. 11.

Prouisio Summi Pontificis de prabenda vacatura Titio non comprehendit eam, qua tempore dati rescripti iam vacabat nu. 12.

Legatum incertæ dotis, declaratur per Iudicem, & debetur legatum nu. 13.

Iudex ex officio declarare debet quantitatem legata dotis incerta, etiamsi hoc petitum non fuerit in libello nu. 14.

Legatum dotis pro maritagio locum etiam habet, si mulier spiritualiter nubat nu. 15. 17.

Religionem ingrediens dicitur Deo nubere nu. 16.

Legatum factum alicui mulieri pro contrahendo matrimonio, debetur etiam si tempore testamenti in matrimonio erat copulata legataria. Cap. CLVII.

SICVTI cessante causa cessare
1 etiam debet effectus *cap. cessante*
de reg. iur. de qua re latissimè Tiraq.
tr. cessante causa, Ita cessante causa
relicti in testamento cessare etiam
relictum debet, vt in materia dotis constituen-
2 dæ post Castr. probat *Gratian. lib. 5 discept.*
forens. cap. 916. nu. 1. 21. & 34. Surd. de alim.
tit. 4. qu. 26. nu. 2. cum seq.
Ex quo infertur, quod si testator legauit mulieri
3 centum, vt nuberet, si tempore testamenti
iam nupta erat mulier, legatum minimè debe-
ri videtur; Quia non dicitur adimpleta con-
5 ditio apposita legato, quæ futurum respiciebat
tempus, non præteritum *l. hæc conditio ff. de leg.*
secundo Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 563. nu.
15. & lib. 4. cap. 612. faciunt etiam tradita per
eundem Gratian. lib. 2. cap. 251. nu. 42.

Idem

Idem dicitur de legatario, qui prædecessit testa-
5 tori, quia tunc legatum minimè debetur, &
efficitur caducum, ac euanescit, neq; transmitti-
tur ad hæredes *l. vnica §. pro secundo C. de caduc.
toll. Gratian. lib. 4. discept. forens. cap. 637. nu. pr.*

De AEQVITATE tamen contrarium affir-
6 mandum est, nempè legatum deberi, etiam si
nupta esset legataria, vbi tamen hoc ignora-
bat testator, quia, si id sciuisset, videtur de alijs
7 nuptijs sensisse *tex. est ad litteram in l si ita scrip-
tum sit 46. § si pater ff. de leg. secundo ac in l. si iam
facta sunt ff. de condit. & demonstr. facit etiam l. si
testamentum C. de instit. & substit.* Vbi imperator
decidit accidentia defficientia non vitiare
8 Testamentum, nec legata; Præsertim quando
conditio non amplius pendet à potestate lega-
tarij, vt est matrimonium iam contractu, quod
dissolui non posse tritum est, Quia eo casu le-
9 gatum debetur, ac si absq; aliqua conditione
esset factum, vt explicat *glos. magna in d. l. si iam
facta ff. de condit. & demonstr. & ibidem tradit*
10 *Bar.* Quæ conditio tunc habetur pro impleta *l.
hæc conditio ff. eod. tit.*

Hanc sententiam amplectitur *Bald. in l. hac sen-
tentia nu. 11. C. de sentent. quæ pro eo quod inter.
prof.* Vbi distinguit legatum non tenere, si fac-
11 tum esset pro incerta puella maritanda, qui
auctor minimè vidisse videtur *Tex. sic apertum
in all. l. si ita scriptum sit §. si pater ff. de leg. secun-
do*, consilium minime citet, Baldum sequitur
Damhouder. *in patrocin. pupill. cap. 9. nu. 104. re-
gistr. in 9. volum. tract. fol. mihi 368. par. 2.*

Hinc traditur per scribentes; quòd si Papa man-
12 dat prouideri Titio de certa præbenda vaca-
tura in tali Ecclesia, quod non possit prouide-
ri de illa, quæ vacabat tempore datæ rescripti,
si Papa sciebat vacationem, alias secus, *Bartol.
in l. hoc articulo ff. de hæred. instit. & additur ad
eundem Bart. in dicta l. si iam facta litt. A. ff. de
con. & demonstrat.*

Si verò legata fuit dos incerta alicui mulieri, hæ-
13 sitant scribentes, an possit exequi, non ex-
pressa quantitate; Sed vera resolutio est posse
exequi, & deberi, accedente declaratione iudi-
cis *l. si filia ff. de leg. 3.* Qui Iudex hoc declarare
poterit, & debebit, etiamsi non fuerit hoc peti-
14 tum in libello, quia hoc tacite inest *l. p. ff. de leg.
secun. & declarat Bald. in all. l. hæc sententia num.
11. C. de sententijs, quæ pro eo quod interest.*

Quod legatum factum pro maritagio procedit,
etiam si mulier legataria religionem fuisset
ingressa, & sic spirituale matrimonium con-
15 traxisset, cùm mulier dicatur nubere ingre-
diendo Monasterium; Neq; videri esse possit
sine nuptijs, quæ intrat religionem, quasi cum
16 Domino nubat *§. sed, & hoc præsentium, Auth.
de Sanct. Episc. Cyn. in Auth. Nisi rogati in primo,
& in secundo notab. C. ad Trebell. & ibi Bald. in
princip. Hanc sententiam comprobat Natta cons.
20. nu. pr. & Card. Mantic. de coniect. vlt. volunt.
lib. 11. tit. 18. nu. 26 Surd. cons. 192. nu. 19. lib. 2.
Mastril. decis. 153. num. 3. par. 2. Sanchez. de ma-
trim. lib. pr. disput. 33. n. 30. quos sequitur Gratian.
lib. 3. discept. forens. cap. 533. nu. 19.*

Conclusionem hanc procedere nonnulli affirma-
17 runt, quamuis legatum factum sit pro mari-
tanda tali per carnale coniugium, inter quos
hoc probat *Bal. nouel. tr. de dote par. 6. priuil. 76.
Couarru. in cap. nos quidem num. p. vers. sexto ex
proximo de testam. & Surd. cons. 69. nu. p. & cons.
192. sub nu. 19. circa medium, quos refert Gratian.
cit. cap. 533. nu 20.*

SVMMARIA.

Testes de Vniuersitate in ciuilibus admittuntur pro ea nu. 1. maximè in probationibus finium nu. 2. de; claratur nu. 3. 4.

Declaratur in vniuersitate magna, & parua nu. 13.

Testes de Vniuersitate in criminali non probant nu. 5. neq. etiam ad defensam n. 6. contrarium verius nu. 7.

Testes domestici probant ad defensam nu 8.

Testis vniens plenè probat ad deffensam nu. 9.

Testes de Vniuersitate, num admittantur fauore alterius de eadem Vniuersitate contra extraneum n. 10.

Vicinitas est in propinqua amicitia parte. cum amici. & vicini æquiparentur nu. 12.

Vicinus in Criminalibus nō dicitur testis idoneus n. 12

Testes de Vniuersitate parua dicuntur de eadem habitatione cum eo, pro quo deponunt nu. 14.

Testes de Vniuersitate magna dicuntur idonei pro vno de Vniuersitate etiam cōtra extraneum, tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus nu. 15. & 16.

Testes de Vniuersitate admittuntur contra Prelatum pro Vniuersitate nu. 17.

Testes de Vniuersitate admittuntur in subsidium pro Vniuersitate quando aliter haberi non potest veritas nu. 18. 19.

Delicta impunita remanere non debent nu. 20.

Probationum facultas angustari non debet nu. 21. in probationum difficultate lex contentatur ea probatione, quæ fieri potest nu. 22.

Testis melius informatus admittendus est, licet domesticus, in delictis nu. 23. quod tamen intelligitur, quando Iudex procedit ex offitio nu. 14.

Iudex ad sui informationem potest recipere etiam Testes inhabiles nu. 25.

Iudex ex offitio diligentissimus esse debet in indaganda veritate nu. 26.

Testis plures habens contra se exceptiones non probat nu. 27.

Testes de Vniuersitate non probāt, quando ipsi interuenerunt in mandato dato Sindico, siue Consuli ad querelandum nu. 28. siuè concurrant ad expensas, & sumptus ratione propositi, & nu. 29.

Testis salariatus ab Vniuersitate, siuè procurator non probat nu. 30.

Accusator non debet fungi offitio Testis num. 31. & examinatus nihil probat nu. 32.

Tertuliani sententia notanda nu. 33.

Testes de Vniuersitate licet admissi in causis permissis non probant, nisi dimidiam eius, quod releuat depositio aliorum Testium omni exceptione maiorum nu. 34. & remittitur Iudicis arbitrio nu. 35.

Testes exceptionem patientes nihil probant, quando contrarium deposuerunt alij testes integri nu. 36.

Testes impuberes regulariter non admittuntur in criminalibus n. 37. limitatur aliquando n. 38. maxime in Puero annorū quinque, qui dicitur peruenisse ad ata eia, vt intelligat, non ad alium, vt fingat n. 39.

Paruulorum testimonia inditia esse scribit Quintilius num. 40.

Pueri, & vinum veroces nu. 41.

Iudicis arbitrio relinquitur, quid releuet Pueri assertio in delictis nu. 42. & 43.

Ciceronis sententia in ea materia, & exemplum refertur nu. 43.

Iniuriā suā vim passo Puero nihil aliud quam gemitus ac fletus, & vitæ execratio conuenit nu. 44.

Senatus Rom. sententia contra eum, qui à vim passo libidinis causa tantum erat iudicatus nu. 45.

Integritas vitæ testis sufficit aliquando pro plena probatione nu. 46. vbi exemplum refertur.

Nullitas aliquando tollitur per amplitudinem personæ nu. 47. exemplum refertur.

Testis, qui se obtulit, aliquando ob personæ qualitatē plenè probabit nu. 47. & 48.

In ore duorum, vel trium stat omne verbum nu. 49.

Exemplum Magni Ducis Aetruriæ, qui dimitti iussit eum, quem occisorem viderat, sed delictum negantem, nec alio probatum nu. 50.

Testium nimia potentia, siue amplitudo aliquando diminuit eorum fidem nu. 51. & 52.

Testes in criminalibus cogi possunt, vt veniant ad iudicem nu. 53. secus in ciuilibus Egr. persona Egr. domi examinentur nu. 54.

Exemplum Vrgolaniæ Vestalis Virginis nu. 55.

Patronus examinari non potest aduersus clientem, & è contra nu. 56. exemplum in Histor. nu. 59. & 60.

Pater contra filium interrogari non potest, & è contra nu. 57. Idem in genero contra socerum, & è contra, seruus contra Dominum nu. 57.

Testificatio patroni contra clientem proditionis speciem continere dicitur nu. 58.

Personæ, quæ cogi non possunt ad perhibendum testimonium, vt nu. 56. cum seq. si coacti deponunt, non faciunt.

Inditium legitimum nu. 61. secus num. 62. si voluntariè, quod non approbat Bald. nisi in subsidium num. 63. cum seq.

Testes de Vniuersitate an sint idonei testes pro Vniuersitate, Cap. CLVIII.

ISERTE, & luculenter materiam hanc testium de Vniuersitate trutinarunt *Menoch. de arbitr. casu 106. per totum, & Farinac. tr. de testibus qu. 60. illat. 17. idest à n. 430. vsq; ad finem*, vt eorum dicta potius referre, qua quid noui aliquid illis addere posse videamur; Nihilominus, Quia frequentissima est materia, eorum substantiam colligendo; Distinguendum est; Aut agitur de

1 causa ciuili, Aut de criminali iuditio, &
primo casu, cum regulariter admittantur te-
stes de Vniuersitate *Bald. in cap. insuper num. 3.*
& ibi Felin. extra de testibus Menoch. de arbitr. d.
casu 106. num. pr. & num. 5. vers. adferri etiam
solet, Præsertim quando agitur de probatione
2 finium, vel de alia re, cuius commodum imme-
diatè non sentit testis, vt ibidem explicat Me-
3 noch. *num 4. & 5. in princip.* Quia vbi commo-
dum sentiant immediatè singuli de Vniuersita-
te, vt in pascuis, & nemoribus communibus,
tunc minime probant huiusmodi testes, nec
admittendi sunt idem *Menoch. loco cit. n. 13. post*
specul. tit. de testibus §. pr. num. 22. litt. H. verbo
ciuili causa Bart. in l. in tantum §. vniuersitatis n.
pr. vers. aut non spectat principaliter ff. de rerum
diuis. Quia licet proprietas sit Vniuersitatis,
4 cum tamen vtilitas sit singulorum, viderentur
testes in propria causa deponere, quod est con-
tra *l. nullus ff. de testibus, & l. in omnibus C. codē*
tit. Roma. cons. 7. nu. 4. & cons. 508. num. 5. vers.
quo ad secundum Affl. decis. 400. num. 5. vers. aut
illud negotium, & ibi Vrsil. nu. p. vers. quam regu-
lam sic ampliatam, quos latè refert, & sequitur
Farinac. d. qu. 60. num. 455. & nu 496. per totum
& Menoch. cit. casu 106. nu. 13.
Secundò aut casu, quando agitur de causa crimi-
5 nali, regulariter non admittuntur testes de vni-
uersitate, vt probat *Abb. in cap. insuper num. 2.*
vers. veruntamen, & nu. 3. & ibi Felin. n. 104. &
Dec. nu. 20. extra de testibus, Prout hanc conclu-
sionem comprobat *Menoch. cit. casu 106. nu. 17.*
& Bertazol. cons. 169. nu. 6. cum seq. Mascar. de
probation. lib. p. conclus. 295. nu. 14. & lib. 3. concl.
1414. nu. 9. Farinac. cit. qu. 60. nu. 508.
Qui auctor sequenti numero tradit neq; etiam
6 ad deffensam admitti testes de Vniuersitate
ex *Abb. & Felin. in all. cap. insuper de testibus*,
Quamuis veriorem opinionem esse, vt ad def-
7 fensam probent testes de Vniuersitate, doceat
Menoch. dicto casu 106. num. 21. & Mascard. cit.
conclus. 1414. nu. 13. quorum sententiam am-
plectitur idem *Farin. loco citato num. 512.* & de
8 teste domestico probat idem Farinac. *qu. 55.*
nu. 163. ac tradit Felic. alleg. 13. num. 29. par. p.
Quemadmodum testem vnicum plene ad def-
9 fensam pariter probare scribit *Anchar. cons.*
283. col. 2. & tradunt Crau. cons. 2. nu. 16. hos se-
quitur. Felic. alleg. 15. nu. 67.
Quin etiam testem de vniuersitate minimè ad-
10 mitti ad fauorem alterius eiusdem vniuersita-
tis contra extraneum accusatum, scribit *Felin.*
in d. cap. insuper num. 4. vers. & circa hanc fallen-
tiam extra de testibus; Cum dicantur quodam-
modo domestici huiusmodi testes iuxta illud
Terentij.
Vicinitas est in propinqua amicitia parte; Amici
11 enim, & vicini parificantur, & notat *glos. in l.*
aut si aliter §. si fortè ff. quod vi aut clam. & in
criminalibus, in quibus probationes debent esse
12 luce clariores, vicinum non esse idoneum te-
stem subijcit *Alber. de Malettis tr. de testibus*
cap. 4. nu. 74.

In

In hac tamen conclusione distinguendum rursus est inter vniuersitatē magnam, siue amplā, & Vniuersitatem paruam; Quia, si Vniuersitas
13 est adeò parua, vt illi de vniuersitate ipsa cadere possint in nomen domesticorum; Tunc non possunt admitti ad testificandum, cum
14 domestici dicerentur, ac si essent in eadem habitatione; Si verò vniuersitas esset ampla, cessante huiusmodi consideratione domesticitatis, & ratione familiaritatis, & conuersa-
15 tionis, De AEQVITATE testificari possent illi de vniuersitate pro alio contra extraneum in criminali causa *cap. repellatur de accusat. vbi post specul. & Hastiens, ac Io. Andr. probat Albericus de Malettis dicto tr. de testibus cap. 4. n. 73. vers. & cum hac opinione*, vbi AEQVISSI-
16 MAM esse hanc sententiam etiam in causa ciuili scribit; Quam sententiam vti AEQVISSIMAM sequitur etiam *Farinac. cit. qu. 60. nu. 519. post Campeg. tr. de testibus reg. 99. in quarta, & sexta fallentia, & Menoch. de arbitr. dicto casu 106. nu. 20.*

Duobus tamen in specialibus casibus reperio
17 admitti indistinctè testes de vniuersitatibus pro ipsa Vniuersitate; Primo, quando agitur contra Prælatum ab ipsa vniuersitate accusatum, quia tunc admittuntur testes de vniuersitate, vt notat *glos. in dicto cap. super prudentia verbo Stephani vers. sicut etiā potest 14. q. 2. per tex. in c. lator 2. q. 7. Abb. in cap. insuper sub n. 4. vers. hinc d. sunt de testibus Antonius de Butrio in c. nuncius n. 4. vers. dic quod si accusetur prælatus de testibus specu. in tit. de testibus §. p. nu. 22. vers. puta accusatio Prælati, & vers. si Prælatus accusatur Castrens. in l. in tantum §. vniuersitatis in princip. vers. intendit ff. de rerum diuis. Alber. de Malettis dicto tr. de testibus cap. 2. n. 63. & cap. 4. sub nu. 73. quos sequitur Farinac. cit. q. 60. n. 517.*

Secundò admittuntur testes de vniuersitate,
18 quando aliter haberi non potest veritas, vt si ageretur de actu sequuto in consilio, vel capitulo, in quo alij testes non interuenissent, & sic in subsidium *Salicet. in l. ea quidem vers. ad quintam quæstionem C. de accusationibus Hippol. singul. 63. Alexand. cons. 64. col. vlt. lib. p. Gram. cons. 26. n. 37. Plotus in l. si quando §. 4. n. 26. alias nu. 142. de in litem iur. Costa remed. subsid. 70. n. 14. Farinac. dicta quæst. 60. nu. 480. & 594. ac Menoch. cit. casu 106. nu. pr. & 2.* Declarando quod hoc intelligitur, quando secretè actum
19 fuit in capitulo, vel consilio, Ita vt non solū nō interuenerint alij, sed neque interuenire potuerunt, Ratio est tùm, ne delicta remaneant
20 impunita *l. ita vulneratus ff. ad l. Aquil.* & ne
21 probationū facultas angustietur *l. quoniā C. de hæret.* Cū in his, quæ sunt difficilis probationis,
22 lex contentetur ea probatione, quæ fieri potest *Bartol. in l. in illa stipulatione si calen. in verb. oblig. & in l. si quis ex argentarijs §. pen. ff. de edēdo, & scribit Io. Turrinus in all. cons. 81. n. 58. lib. 2. inter consil. crim. diuers.* Tum quia, qui rem melius nouerit, potius admittendus est ad testi-
23 monium, quam alius, etiamsi sit domesticus, vel consanguineus, per *not. in cap. plures 16. qu. p. & probat Cataldinus inter consil. crimin. diuersorum cons. 22. nu. 15. lib. pr.*

Quamuis vltima hæc distinctio intelligenda est cum grano salis, vlz. primò, vt ea locum tantū habeat, quando Iudex procedit ex offitio vel
24 per inquisitionem, Non autē quando procedit ad querelam vniuersitatis *Angel. tr. de malefic. in verbo mentitor de modo dandi n. 1. & vers. Qui Iudex statuit nu. 4. Hipp. cons. 5. nu. 9.*
25 Quia Iudex potest ad sui informationem recipere etiam testes inhabiles, & sic ex officio, non ad partis querelam, vt inquit *glo. in l. etiam C. de probation. & late scribit Io. Turrinus inter cons. crim. diuers. cons. 81. n. 60. lib. 2. vers. Præterea, & Costa cit. remed. subsid. 70. nu. 12.* cum Iudex ex offitio diligentiss. esse debeat in inda-
26 ganda veritate, vt respondit Marc. I. C. *in l. p. ff. ad Turpill. in l. si non defendatur ff. de pœnis, ac Cauit Imperator Valent. in l. fin. C. de abol. Felic. Alleg. 134. nu. 3. part. 2. & Alleg. 85. nu. 7.*

Secundo, quando huiusmodi testes plures paterentur oppositiones, siuè exceptiones, quia
27 tunc non releuaret eorum testificatus *Socin. cons. 118. col. antep. vers. postrema l. 1. Barbatia cons. 65. sapienter. lib. 5. Mars. cons. 102. nu. 12. lib. 2. quos seq. Io. Turrinus cit. cons. 81. nu. 65. lib. 2. inter cons. Crimin. diuers.*

Prout neq; etiam admittendi sunt testes de vniuersitate, quando eorum nomine etiam agitur, & qui interuenerunt in mandato, dato
28 Sindico, siue Consuli ad querelandum; Quia tunc, cum omnes essent actores, testium offitio fungi nequeunt, iuxta *tex. l. nullus ff. de testibus, & l. in omnibus C. eodem tit. Rum. cons. 189. col. penult. vers. sed tamen præmissis lib. p. Rol. cons. 72. nu. 17. lib. 2. Plotus in dicta l. si quando §. 4. nu. 26. Bertazol. cons. Crim. 178. nu. 5. & 6. & Farin. cit. qu. 60. nu. 508. & 516. ac nu. 527. cum plur. seq.*

Præsertim, quando nullus alius interuenit testis, qui non sit de Vniuersitate, vt subijcit *Farin. nu. 529.* vel testes ipsi de Vniuersitate con-
29 currunt ad expensas, & sumptus ratione propositi criminis, *Gram. cit. cons. 22. nu. 9. in fine Rol. dicto cons. 72. nu. 3. Vrsil. ad. affl. decis. 400. nu. 1. & Farin. loco cit. nu. 531.* vel iste testis
30 sit procurator, aut salariatus ab ea Communitate, Quia tunc nullatenus testis admittendus est, vt subijcit *Farin. loco cit. num. 526. Menochius cit. casu 106. nu. 12.*

In congruum enim valde est, vt cum illi de Vniuersitate accusauerint mediante opera Consulis, vel, Sindici fungantur etiam offitio Te-
31 stis *cap. forus de Verb. significatione Farin. dicta Qu. 60. num. 64. & Felicius Alleg. 166. nu. 1. part. 2.* Et examinati nihil probarent huiusmo-
32 di testes *d. l. nullus ff. de testibus, & l. in omnibus C. eodem. tit. Felic. Alleg. 15. nu. 139 cum seq. & Alleg. 25. nu. 10. Farin. cit. qu. 60. nu. 2. cum seq. plur. & nu. 12. cum seq.* Quia, vt in-

quit Tertullianus aduerſus Marcionem, nemo
ſibi, & profeſſor, & teſtis. eſt Pet. Aerod. lib. 4. re-
rum indicatarum tit. 12. de teſtibuſ. cap. p. poſt
medium, & Surd. conſ. 28. nu. 4. cum ſeq. ac nu. 41.
cum ſeq.

In caſibus verò, in quibus teſtes de Vniuerſitate
admittuntur, non id circo dicuntur ipſi teſtes
integræ fidei, & omni exceptione maiores,
34 ſed tantum releuaret eorum depoſitio di-
midium eius, quod alij teſtes probarent, Abb.
in d. cap. inſuper. nu. 2. verſ. circa ſecundum mem-
brum. de teſtibus Affl. deciſ. 400. nu. 3. & 4. &
ibi Vrſil. nu. p. Albericus de Maletis in d. tr. de
teſtibus cap. 4. nu. 71. verſ. quidam tamen, &
verſ. Attamen bonum eſt, Crottus de teſtibus nu.
332. Gram. conſ. 22. nu. 9. Beniutend. deciſ. 70. nu.
8. Rol. tit. conſ. 75. nu. 5. lib. 2. Bertazal. conſ. 178.
nu. 10. lib. p. & Farin. loco rel. nu. 536. & 538.
35 Vbi concludit id remitti Iudicis arbitrio, vt
etiam tradit Menoch. d. caſu. 106. nu. p. & 3.
Theſaur. Iun. qu. famil. 37. nu. 7. lib. 1.

Quemadmodum in caſibus, in quibus teſtes de
vniuerſitate admittuntur, Ii non probarent,
quando contrarium eius, quod ipſi teſtes di-
xerunt, probatum eſſet per teſtes idoneos ab
36 altera parte, quia tunc cæteris paribus longe
minus creditur teſtibus de Vniuerſitate, quam
alijs, propter aliqualem affectionem, quæ
eos impares reddit, vt explicat Abb. in d. cap.
inſuper. col. 3. & ibi Felin. col. 2. verſ. Fallit 2. ex-
tra de teſtibus Alex. conſ. 68. nu. 18. verſ. prete-
rea ratio lib. 2. Affl. cit. deciſ. 400. & Roland. all.
conſ. 72. ſub nu. 15. verſ. Vlterius dicitur lib. 2.
Menoch. ſapius all. caſu 106. nu. 10.

Cæterum licet teſtes minoris ætatis, maxime im-
puberes, regulariter non admittentur in cri-
37 minalibus, & admiſſi non probant l. 3. §. lege
Iulia. de teſtibus Blanc. tr. de indic. nu. 346. cum
ſeq. Monaticell. in eius repertor. verbo minor Fe-
lic. Alleg. 162. nu. 10. par. 2. Tamen ſecundum
38 caſuum contingentiam aliquando etiam
plenè probant, vt inquit Seruianus apud Sene-
cã lib. 7. controuerſ. Nihil puera certius eſt teſte,
39 vtique quinquennij; Nam & ad eos peruenit an-
nos, vt intelligat, & nundum ad eos, quibus fingat;
Et Quintil. lib. 5. paruulorum teſtimonia inditia,
40 nõ teſtimonia appellat, & horũ pars altera nihil
fingere, altera nihil iudicare dictũ eſt, inquit Plato
lib. 11. de legibus quem refert Petrus Aerodius
lib. 4. rerũ iudicatarũ tit. 12. de teſtibuſ. c. p. p. 531
41 Hinc venit in adagio vinum, & pueri veraces,
42 & Iudicis arbitrio relinquitur quid, & quan-
tum releuet pueri aſſertio in delictis, vt tradit
43 Cicero, cuius hæc ſunt verba; In rebus iudican-
dis non minimam artem ad vnamquamq; rem exi-
ſtimandã, momentoq; ſuo ponderandam ſapientia
iudicis tenet, quare cuiuſmodi ſint ſingula cõſide-
ri opottet, Et cum M. Claudius Marcellus ædilis
Curulis diem dixiſſet ad populũ C. Statutio capitu-
lino Trib. pleb. (vt narrat Aerodius) quod filium
vix puberẽ de ſtupro appellaſſet; Reuſq; aſſeuera-
uit ſuo iure non poſſe cogi, vt adeſſet, quia habebat
ſacroſanctã poteſtatem obidq; Tribunitiũ auxiliũ
appellauit Colleg. Tribunatiũ, negauit ſe interceſ-
ſurum quominus pudicitiæ quæſtio perageretur;
Populus rem ad Senatũ reiecit, itaq; reus cum ni-
hil amplius haberet, quo inditiũ moraretur, cuius
rei nullum teſtem eſſe certo ſciebat; præter ipſum
adoleſcentem; Audaciter de crimine per negauit;
ſed poſtea quam placuit iuuenẽ interrogari, viſuſ-
que eſt puer in roſtra productus, defixo in terram
vultu, & ſuffuſum lacrimis, nõ contumatia, ſed pu-
dore, ob præſentiam capitolini tacuiſſe, accidit
quod à Fabio notatur. Hoc genus (inquit) iniuriæ
ſtuprũ, perſonatũq; os in maribus verecundis mœſt
paſſis, quam auſis; Itaq; ei, qui paſſus eſt, nihil aliud
44 quã gemitus, ac fletus, & execratio vitæ conuenit,
vt Iudex intelligat potius dolorẽ, quã audaciã. Igi-
tur apud ampliſſ. Sen. valuit in vltionẽ Marcelli,
verecundũ ſilentiũ, ideoq; citatus Capitolinus vno
hoc teſte, qui tentatus erat, pecunia mulctatus eſt,
cum Marcellini pudor, lacrimæ, taciturni-
45 tas, defixi in terram oculi, abhorens vultus
à Capitolino, tot teſtes, tot inditia viſa ſunt

Aliquando enim vno teſti iniuriato, propter no-
46 toriam vitæ integritatem creditum eſt, vt
Xenocrati Athenis, & Romæ L. Craſſo, quo-
rum ſermo teſtimonij loco fuit, vt refert P.
Aerodius cit. cap. p. poſt medium; qui in cap. 7.
eiuſdem tit. ſcribit etiam nullitatẽ tolli aliquã-
47 do per amplitudinem perſonæ, vt euenit P.
Seruilio Iſaurico, qui neq; citatus, neq; pro-
ductus ab accuſatore ſe obtulerat, & teſti-
moniũ dixerat. Attamen ei Iudices credidero,
cum eſſet Conſularis, Cenſorius, triumphalis,
ac maiorum ſuorum titulis adiecerat hoc
Iſaurici etiam cognomen, maximè cum alij,
qui pro teſtimonio dixerãt, læſerant præmedi-
48 tati; hic prætereundo, & incogitanter, Quam-
uis contrarium regulariter obſeruandum ſit,
cum iuxta Euangel. in ore duorum, vel trium
49 ſtet omne verbum; Surd. conſ. 12. nu. 6. ac Fe-
lic. All. 46. nu. 18. & ita obſeruaſſe Sereniſs.
Coſmum II. Etruriæ Ducem teſtatur Aerodius
50 citato cap. p. dum vidiſſet hominem vulnerari,
percuſſorem comprehenſum, & facinus dene-
gantem, nihilominus dimitti iuſſit, quia eo
ſolo teſte accuſabatur.

E contra aliquando nimia teſtium amplitudo,
denegat fidem, cum tunc ad opprimendum
reum potius, quam quod veritas ſic ſe habeat
51 tales in dignitate conſtituti teſtimonium
perhibeant, quia exiſtimantur magis pro au-
ctoritate ſententiam, quam teſtimonium di-
cere; Quando enim teſtis eſt, vt nihil poſſit,
aut nihil audeatur obijci, non concertatio
52 eſt, ſed imperium; Præterea qui de quacumq;
re iudicant, & ſi de capite præſertim, optant
ſuam liberamq; eſſe, non alienam præſcriptam-
que ſententiam, vt inquit Petrus Aerodius d.
lib. 4. tit. 12. cap. 6.

Et licet in criminalibus cogi poſſint teſtes veni-
re ad Iudicem, poſtpoſita omni prærogatiua,
l. lege Iulia cum quatuor ſeq. ff. de teſtibus, vt
probat

probat Cartar. in sua praxi inter reg. rearũ lib. 3. c.
3. num. 93. cum plur. seq. Baiard. ad Clarum qu.
45. num. 62. Faciunt etiam tradita per Bal. in l.
præsbiteri nu. 12. in fine C. de Episcopis, & Cler.
& per Angel. in l. argentarius §. cum autem ff. de
edendo idem Baiard. in qu. 26. numer. 15. cum seq.
Quamuis in Ciuilibus egregiæ personæ domi
54 examinentur Tex. in l. ad personam ff. de iure
iur. & in Auth. sed iudex C. de Episcopis, & Cler.
& declarat gla. in l. sed si ff. de ius iurandu, quem
sequitur Ber. d. l. ad personas in fine, Et ita per
55 Tiberium adductam fuisse coram l. Pisone Vr-
golaniam vestalem Virginem, Augustæ sum-
mè caram, Quamuis antea in alia causa iussisses
idem Tiberius Prætorem accedere debere ad
Vrgolaniam, quam domi interrogaret; Cum
primum Iuditium, ciuile, secundum vero cri-
minale fuisse asserat Petrus Aerodius d. tit. 12.
cap. 8.
Limitatur tamen hæc Conclusio in Patrono ad-
uersus clientem, & in cliente aduersus patro-
56 num, qui testimonium minimè dicere com-
pellitur; Prout minime cogitur pater contra
57 filium, & è contra; Gener contra Soccerum,
& è contra, & Serui contra Dominum, vt ha-
betur in d. l. lege Iulia cum quattuor seq. ff. de te-
stibus latè Blanch. tr. de Indic. n. 36. cum seq. Pro-
58 ditionis enim speciem huiusmodi testificatus
contineret, vt tradunt ibidem scrib. vt inquit
Pe. Aerodius d. tit. 12. cap. 2. vbi exponit Marcũ
59 Catonem in oratione lata apud Censores in
Lentulum sic affirmasse, Aduersus cognatos
pro cliente testatur; testimonium aduersus
clientem nemo dicit; Et ita pronuntiauit Sen.
Heremnium scilicet non posse cogi ad testimo-
nium perhibendum contra C. Marium eius
60 clientem, vt post Plutarchum narrat. Pe. Ae-
rodius loco rel.
Et qui cogi non possint ad testimonium perhi-
61 bendum, si coacti deposuerint, non oxinde
oritur Inditium aliquod etiam ad proceden-
dum l. p. § si seruus ff. de quest. Blanch. tr. de Indic.
num. 355. secus, si voluntariè deposuerint, quæ
qualitas describi debet in actis, alias præsume-
62 rentur coacti Bar. in Auth. Præsbiteros in 2. C.
63 de Episcopis, & Cler id quod non admittit Bal.
in eadem Auth. in fine Caius sententiam ample-
ctitur Blanch. num. 357. nisi tamen aliter veritas
64 haberi posset, quia tunc etiam testes huiusmo-
di inuiti examinantur, vt inquit Blanch. d. num.
357. & 359. & diximus §. supra.

SVMMARIA.

Fingere, & præsumere, inter se valde differunt nu. 1.

Aduersus fictionem legis non admittitur probatio in contr. vt aduersus præsumptionem num. 2. & 12. contra nu. 68. & ibi declarantes.

Præsumptio excluditur per lus em probationis nu. 3. etiamsi præsumptio sit iuris, & de iure, præsertim quando agitur de partis confessione nu. 4. & 5.

Fictio locum habet in casu certo, præsumptio vero in casu dubia num. 6.

Fideiussores non possunt obligari sine stipulatione nu. 7. limitatur in causa tutelæ nu. 8.

Creditori diligenti, qui diu tacuit, præsumitur satisfactam, si expectauit mortem debitoris nu. 9. & 10.

Fictio est in re certa cõtraria veritati pro veritate assumpta nu. 11. 12.

Fictio secundum Crottum est indubitata falsitatis pro veritate assumptio in casu possibili ex iusta causa ad inducendum aliquem iuris effectum, æquitati naturali non repugnantem nu. 13.

Exemplum traditur in pacto post contractam incontinenti apposito, quod inesse dicitur nu. 14.

Fictio dicitur implere id, quod veritati deest nu. 15.

Ad fictionem non recurritur, vbi veritas actus secundum veritatem valere potest nu. 16.

Fictio non porrigitur ad id, quod per rerum naturam est impossibile, quia quod naturaliter fieri non potest, ciuiliter fieri nequit nu. 17. 18.

Furiosus, & similes non finguntur vnquam consensisse num. 19.

Fictio requirit habilitatem vtriusque extremi nu. 20.

Fictio alia translatiua, alia declaratiua nu. 21.

Fictio admittitur tantum in his, quæ sunt nu. 22.

Fictio dicitur continere rigorem nu. 23. contrar. verius nu. 29. & 30.

Iniquum est vnum puniri pro delicto alterius nu. 24.

Captus ab hostibus fingitur mortuus nu. 25. & 26.

Deportatus liberatus dicitur à Patria potestate, sed restitutus ex Principis rescripto, iterum subijcitur patria potestati nu. 27. cum seq.

Fictio contra naturalem Equitatem inducta etiam à iure nihil operatur nu. 31.

Fictio cessat, cessante necessitate nu. 32. & 35.

Necessitas facit licitum, quod aliàs erat illicitũ n. 33.

Sententiam Concilij Romani in ea materia nu. 34.

Fictio inducitur tantũ à iure non ab homine n. 36. 67.

Fingendo lex, quando aliquid statuit, vera facere dicitur nu. 37.

Fictio iuris pro veritate habetur, etiam in contractibus nu. 38. quidquid affirmauerit Menoch. sibi contrar. nu. 39.

Fictiones plures simul non possunt iungi eodem tempore circa eandem rem nu. 40. secus circa diuersa tantum nu. 42. 43.

Specialia duo simul concurrere nequeunt nu. 41.

Fictio non extenditur de casu ad casum num. 44. nisi fictio esset vniuersalis nu. 45.

Fictio in fauorabilibus materijs extenditur nu. 46.

Fictio non aufert ius alteri quæsitum nu. 47.

Ratihabetur sed non in præiudicium tertij, cui fuit ius quæsitum nu. 48. & 49.

Fictio translatiua non retrotrahitur quo ad actus perfectos, ex quibus fuit ius acquisitum tertio, sed tantum quo ad imperfectos nu. 50. exemplum traditur in eo, qui filios naturales legitimat mox legitimos susceptis filios nu. 51.

Fictione legis dicitur filium succedere in locum patris num. 52.

Fictione legis filius in vtero existens habetur, ac si natus esset ad sui, parentum commodum nu. 53. 54.

Ratihabitia per fictionem legis æquiperatur mandato nu. 55.

Complacensia subsequta æquiperatur mandato n.56.
Absens Canonicus pro Ecclesia fingitur esse præsens num.57.
Adoptiuus dicitur fictus filius nu.58.
Fi ius legitimatus dicitur filius legitimus nu. 59.
Matrimonium spirituale fingitur, ac si esset temporale nu.60.
Vidua fingitur, quæ habet virum inutilem nu. 61.
Natus extra dominium ex originario absente causa Magistratus temporalis fingitur natus in dominio num.62.
Professus in Religione fingitur mortuus mundo num. 63. Idem censetur de deportato nu. 64.
Hæres fingitur eadem persona cum defuncto nu. 65.
Pater fingitur promisisse pro filio, qui ipso præsente creatus fuit Decurio nu. 66.
Fictio non extenditur, vbi agitur de pœna legali, secus in conuentionali num. 69. cum mitius agatur cum lege quàm cum homine nu. 70.
Pœna conuentionalis non trahitur ad fictam conuentionem nu.71.
Quod per fictionem est, tale non dicitur proprie tale num. 72.

Fictio in Iure an de rigore, vel ex AEQVITATE admittatur, Cap. CLIX.

MVltoties in iure quidquam præsumitur; Quidquam vero fingitur. Hinc non raro errant aliqui, dum vnum pro alio vsurpant; Cum tamen maximum sit inter vtrumque discrimen, Quãuis vterq; tacite in-
1 telligatur, quorum differentias difuse enarrat
Menoch.lib.p.de præsumpt. qu.8. per totum inter
quas maxima ea est, quod contra fictionem
2 non admittitur probatio, quæ contra præsum-
ptionem recipitur, ex quo præsumptio per lu-
cem probationis excludatur, *l.nuptura in fin. ff.*
3 *de iure dotium, & l. cum de indebito vers. & Ideo*
ff.de probationibus glo.in l. nõ est verisimile verbo
præsumptioni ff.quod metus causa, & glo.vlt.in l.si
possidetis C.de probationibus Menoch.cons. 456.n.
6.& nu.154.Card.Mant.tr.de tacit.& ambig.lib.
14.tit. 9.nu. 14.par. 2. Etiamsi præsumptio sit
iuris, & de iure, vbi agitur de confess. partis ad-
4 uersæ, vt notatur per *glo. in §. aliud in Auth. de*
æqual.dot.& donat.propter nupt.Cyn.in Auth.sed
iam necesse de donat. ante nupt. & ibi Bar. nu.p.
Castrens.cons.115.nu.3. in fine, & nu.4. lib.p.quos
sequitur Card. Mant. d.cap. 9.num. 9.& 10. Vbi
etiam tradit, quod si quis admissus fuit ad pro-
bãdum contra præsumptionem iuris, & de
iure, etiam si non essemus in casu confessionis
5 aduersæ partis, probatio valeret *Aff. in cap.p.*
§. vlt. nu. 36. Quid sit inuestitura, & Ruin. cons.
154 numer. 15. lib. 5. quod tamen non valeret
in casu fictionis a iure inductæ.
Namq; fictio locum habet in casu certo, præsum-
6 ptio vero in casu dubio *glo.in l.vnica §.accedit in*
verbo præsumitur.ff.de rei vxor.act.vbi Bal.nu.p.
Card.Mant.d.tit.9 sub nu.7. Crottus in repet. l.2.
§.quod si in patris. nu.5.ff.sol. matrimon.& in re-
pet.d.l.si pro emptore nu.70.ff.de vsucap.Menoch.
cons.432. nu.7. Exempli gratia, si quis fideiussit
pro tutore; Certum est attenta fideiussione
facta fideiussorem se obligasse; Adeo quod, li-
cet non appareat interpositam fuisse stipula-
7 tionem, sine qua fideiussores obligari neque-
unt *l.5.§.satis acceptio.ff.de verb.oblig.& l.blan-*
8 *ditus C.de fideiuss.* Tamen fingitur eam stipula-
tionem interuenisse, vt probat *Bal. consil. 133.*
nu.2.lib.2.Socin.Iun.in l.p.nu.23.ff.de verb.oblig.
Card.Mant.d.tit.9.nu.19.
E contra si quis creditor diligens, non egit con-
tra debitorem dici viuentem sed eo defuncto
hæres molestat, tunc præsumitur fuisse satisfa-
9 ctum, & solutionem creditorem consequtum
fuisse, quia in dubio versamur, vt copiose scri-
bit *Menoch.lib. 3.præsumpt. 135. sub num. 2. &*
Mascard.de probationibus concl. 1318. nu.26. &
tunc solutio non solum fundatur in longo
temporis lapsu, & negligentia non petendi,
sed etiam in eo, quod expectata fuit mors ip-
10 sius principalis debitoris, licet eo viuente id
facere potuerit creditor, vt perpendit *Alex.*
cons. 183. sub nu.17. lib. 6. Simon de Pretis cons.
28.sub num.p.quos seq Felic. Allegat.41. num.4.
& 17.par.3.
Fictio igitur est in re certa, contraria veritati,
11 pro veritate assumptio *Bal. in l. sine possidetis*
circa medium C. de probat. vt exponit Paulus de
Montepico in repet. l. lecta nu. 2. ff. si certum pe-
tatur, Crottus in l. 2.§. quod si in patris num. 5.ff.
sol. matrim. Quia fictio eam habet naturam, vt
12 rem veram, & si re ipsa non sit, ita ponat, &
firmet, vt contra eam probationem contra-
riam nullo modo admittat *cap. 2. de arbitr. in*
6. Alcia.tr. de præsumpt. in prælud. par.pr. nu.4.
Menoch. cons.p.num. 154 & lib.p. de præsumpt.
qu. 8. per totum, qui hanc materiam late exa-
minat; Quamuis *Ang. in d. l. si pro emptore ff.*
de vsu cap.& ibi Crottus nu. 89. clarius definiat
13 fictionem, dum inquit, fictio est indubitatæ
falsitatis pro veritate assumptio in casu possi-
bili ex iusta causa ad inducendum aliquem
iuris effectum AEQVITATI naturali non re-
pugnantem; Quæ definitio præsertim contin-
git in pacto post contractum incontinenti ap-
posito, quod in eo in esse dicitur mediante fi-
14 ctione *l.petens C. de pact. Montep. in cit. l.lecta*
sub num.p. in fine ff. si cert.pet. latiss. Seu.Bell.tr.
de his qui in continenti fiunt cap. 110 num p.lib.p.
15 & sic potius dicitur fictionem implere, quod
veritati deest, iuxta tradita *per Bar. in d. l. si is*
qui pro emptore ff. de vsucap. Marius Salomon in
repet.l. Galius §. quidsi is num. 40 ff. de lib. & post.
post.h.lase Costa tr.de retrotract. pleno c.2. Ideoq;
ad fictionem non recurritur, vbi veritas actus
16 secundum veritatem valere potest, vt post
Bar. in d.l. si is pro emptore de vsu cap. probat

Cephalus

Cephalus in repet.l. Centurio num.27. & 193.ff. de vulg. & pupill. Menoch. conf. 357. num. 26.
17 Quemadmodum fictio non porrigitur ad id, quod per rerum naturam est impossibile, quia
18 quod naturaliter fieri non potest, ciuiliter fieri nequit, cum se porigat tantum ad id, ad quod se porigit lex naturæ *l. p. §. ex contrario, vbi Bar. num. 2.ff. de acquir. possess. & l.si pater famil.cum l.seq.ff.de adopt. Menoch. conf. 67.nu. 54.& Car.Mant.de tacit.& ambig.lib.14.num.6.* Idcirco furiosus, & similes non finguntur consensisse, quia lex naturæ non admittit, vt furio-
19 sus possit consentire *Bar. in d. l. item queritur §. qui impleto in fine ff locati.*
Requirit idcirco hæc fictio habilitatem vtri-
20 usque extremi, scilicet à quo, & ad quod, vt tradit *Bar.in l.is qui pro emptore col. 3. in fine ff. de vsu cap. Bottigella in repet. l. si quis nec causam num.10.ff. si cert.pet. Card.Mant.de tacit.& ambig.lib.11.tit.7.nu.25.par.2.* quam intellexit *Costa de retrotract. cap. 9.casu 17. nu.3.* in tran-
21 slatiua fictione; Quia in declaratiua cessant hæc requisita, vt probat idem auctor *in cap. 2. monit.6.nu.3.*
Quæ fictio tantum admittitur in his, quæ sunt fa-
22 cti, vt ex illa sequatur iuris effectus *arg. l. si ex plagis §.in vino ff. ad l.aquil. Bar. in eit. l. si quis pro emptore ff. de vsu cap. Salamonius in repet. l. Gallus §.quid si nu.25.ff.de liber.& posth.*
Hanc vero fictionem vigorem continere docet
23 tex.*in l.4 §.casu ff. de verb. obligat.* Vbi Paulus I.C.decernit, seu potius fingit, per contrauentionem vnius ex hæredibus, omnes hæredes contrauenisse, & idcirco omnes teneri ad pœnam adiectam per testatorem, Hoc enim pacto vnus pro delicto alterius puniretur, quod fa-
24 tis iniquum esse habetur in *l. si quis in suo §. leges C.de inoff testamenta,& est tex. in l. pater famil.in fine ff.de hæred.instit. latè Crottus in repet. d.l.4.§.casu nu.23.in p.lect. & nu. 6.in 3. lect.ff. de verb.oblig.*
Idem habetur *in l. qui vxorem ff. de Iniusto rupto, irritoque testamento*, dum lex fingit captum ab hostibus esse mortuum præambula hora cap-
25 tiuitatis, quo ad effectum annullandi testamentum, quod sanè non solum id suadente AEQVITATE, sed potius contra illius præcepta
26 actum videtur, vt probat idem *Crottus in d. §. casu nu.* 24 Qui auctor *in repet. l. si pro tempore nu. 32. ff. de vsu cap.* aliud tradit exemplum de eodem deportato restituto ex Principis res-
27 cripto; qui subijcitur patriæ potestati, a qua prius fuerat liberatus *l.fin.C.de sentent.pass.* Vbi nedum AEQVITAS, sed vera iniquitas subesse
28 videtur Idem Crottus *in repet.d.l.si per emptor. nu.89.in fi ni ff. de vsu cap.*
Veritas tamen est in contrarium, cum fictio de AEQVITATE concedatur, nec admittatur,
29 nisi subsistente AEQVITATE *l. post liminio ff.de capt. & postlim. reuer.* & nisi subsistente necessitate, vt notatur *in l. si is qui pro emptore ff.de vsu cap.Crottus in repet. l.p. num. 27. & ibi Vistarinus num.127.ff. sol. matrim. & in repet.l. p.§.eadem num. 28. ff. de verb. oblig. post Bal. in Auth.si qua mulier C.de Sacros.Eccl.Mercad.l.in repet.l.non puto num.8.ff de iure Fisci, Io.Annibal in repet.Rubr.ff.de vsu cap.numer.37.* Cum re vera AEQVITAS fuerit causa introdu-
30 cendæ fictionis, vt tradit *Bar. loco rel. & sequitur Crottus in d.l.si per emptorem num. 175.ff.de vsu cap.Rubeus Alex.cons.149 num.10.Menoch. cons.211.num.86. cons.282.num. 159.cons.316. num.7.Card.Mant.d.lib.14. tit.9. num.11.& 15. ac sub num. 20.ac lib. 22.tit.25. num. 20. ac lib. 23.tit. 31.num. 37.par.2. Gratian. lib.3. discept. for.cap. 419. num.17. latè Costa tr.de retrotract. cap.2.monit.p.num.11.ac monit.4.num.2.Valasc. 148.num.15. Polid.Ripa tr. de actis in mortis articulo cap.63.nu.13.*
In tantum, quòd fictiones contra naturalem
31 AEQVITATEM etiam à iure inductæ nihil operantur, vt exponit *Bar.in all. l. si is qui pro emptore col. 3. ff. de vsu cap. & in l. qui balneum ff.qui potior in pignor.hab.& probat Petrus Stella in repet.l.qui Roma numer. 44. ff. de verb. obligat.Gratian.lib.p.discept.forenl.cap.15.num. 17.Valasc.d.decis.189.num. 24.* Et cessante ne-
32 cessitate, cessare debet fictio in his, quæ iuris sunt *l.in bella §.facta ff.de capt.& postlim. reuer.* Cum necessitas faciat esse licitum, quod alias
33 erat illicitum, vt probat *Costa d. tr. de retrotract.cap.4.nu.p.*
Et ita statuit Sacrum Concilium Romanum sub Io. XI. Pontif. Maximo in quo, Vt ex Luit-
34 prando refert Puteanus *lib.5. Histor. Insubrum pag.67.* hæc notatu digna statuta fuere; *Synodū à Steffano Pontifice prædecessore nostro, celebratam, in qua cadauer Formosi Pontificis, è sepulcro extractum, & quasi ad iuditiū adductum iudicatū atq; damnatum est, quod nunquam alias factū acceptimus, penitus abrog., & ne post hac tale aliquid fiat per Spiritus Sancti Iudicium Interdicimus, Episcopis, Præsbiteris, & Reliquis Clericis, qui ei Synodo interuenerunt, quia veniā petentes, vi si ac metu interfuisse cōfessi sunt Sancta Synodi precibus indulg.cauentes, ne ipsis post hac Episcopis, aut vim, aut detrimentum inferant,* Quoniam eis libere *sententiam dicere liceat. Quia necessitatis causa de Portuensi Ecclesia Formosus, ob vita merita ad Apostolicam Sedem est euocatus; Statuimus, ne quis id in exemplū trahat sacris legibus; Etenim quod necessitate consessum est, vel-*
35 *sublata necess. auctoritatē non debet habere, &c.*
Quæ fictio à iure tantum, non ab homine potest
36 induci *l. si forte ff. de Castrensi pecul. Bar. in cit. l.si is qui pro emptore.ff.de vsu cap.Iacob. Niger. in repet.l.p.§.si quis ita.ff de verb oblig. & Crottus in l.si pro emptore num.81. ff.de vsu cap.Menoch.cons.356.num.26.latè Costa all. tr.de retrotract.cap.2.monit.9 nu.5.& monit. 11.nu.6.*
Et fingendo lex, quando aliquid statuit, vere fa-
37 cere dicitur *Bart.in l.si maritus §.prope finem ff. ad l.Iul de adult.Menoch. cons.124.num. 106.& cons. 211. num. 9.* Cum fictio iuris pro veritate

habeatur

38 habeatur, etiam in contractibus, vt probat
Menoch.conf. 705.nu.39. quidquid in contrarium
39 *dixerit in conf.357.numer. 26.& voluerit Card.*
Mant.d.tr.de tacit.& ambig. lib.2.tit.6.nu. 21.
Plures vero fictiones non possunt simul iungi,
40 quia ex eodem fonte duæ fictiones esse non
possunt, ita probat *Bar.in l.si is qui pro emptore.*
nu.21.& ibi Iaf.nu.399.ff.de vsu cap.per l.p.C.de
inoff.donationibus, Quia reputantur duo specia-
41 lia, quæ simul concurrere nequeunt *l.p.C.de*
dot.promissa,& l.si quis rem §.p.ff.de capt.& post-
lim.reuer.Crot.in repet.l.si pro emptore nu. 18.tr.
de vsu cap.Menoch.conf.89.num. 22.& conf.82.
nu.159.ac conf.526.nu.16. Monter. decif. 50.nu.
23.Oddus conf.38 nu.80. Costa de retrotract. cap.
2.monit.9.nu.2.& monit.12.nu.8.
Quamuis circa diuersa concurrere possint duæ
42 fictiones *l. singularia. ff. si cert. pet. Alex. conf.*
117.nu.4. lib.5. Crottus ad l. si pro emptore num.
188.& Gratian.lib.4.discept.for.cap.737.nu.31.
43 Idem, quando vna venit in consequentiam al-
terius, *Costa d.tr.de retrotract.cap.2.monit.12.*
num. 9.
Neq; etiam extendi potest fictio de casu ad ca-
44 sum, quia est ius singulare, quod non exten-
ditur *l.Pater §.vlt. & ibi scrib.ff.de cap.& post.*
lim.reuers.Raudens.decis.Pisana 36.nu. 25.Card.
Mant.de tacit.& ambig.lib.4.tit. 32.nu. 55.parti
p.& lib.9.tit. 13.num. 64.par.p. Nisi fictio esset
45 vniuersalis, vt explicat ibidem dictus auctor
& lib.13.tit. 46.num. 5. & 7.par. 2.& lib. 14.
tit.9.num.2.ac lib.15.tit.6. num.16. Quamuis in
materia fauorabili extendi eam posse ad casum
46 similem scribat *Gemin.in conf. 66. num. 5.vers.*
item fictis,quam sequitur Card.Mant.loco rel. lib.
22.tit.17.nu.14.Costa de retrotract. cap.2.monit.
9.num.p.
Sicuti ius quæsitum alicui auferre nequit fictio
47 *Rom.in l.cũ haredes vers.in his ff. de acquir. pos-*
sess.Sapia in repet. l.pr. numer. 30.C. de edicto D.
Adrian.toll.Tiraquel. de iure primog. 934. num.
38.Alexa. conf.5.num. 48.lib.4. & conf. 3.num.
12.lib.8.Decian.conf.11.nu. 86.lib.p. quos sequi-
tur Card.Mant. d.tr.de tacit.lib. 15.tit.6. nu.18.
par.2. Vt dicitur de ratihabitione, quæ retro-
48 trahitur *l. vlt. C. ad Macedon.* Quæ tamen non
49 admittitur in præiuditium tertij *Bar. in l. si in-*
debitum §. si procurator, & in l. bonorum ff. rem
ratam haberi.Tiraquell. de retr. linager §. 10.nu.
66.cum seq.Gratian.lib.2.discept.forens.cap.283.
nu.15.& 16. Quia fictio translatiua non retro-
trahitur quo ad actus perfectos, ex quibus fuit
50 ius acquisitum tertio; Sed tantum, quoad im-
perfectos,& pendentes *Feder.Scottus conf.5.nu.*
18.& 20.lib.5.tom.p.& Bar.in l.ex facto num.3.
ff.de vulg.& pupill. Costa de retrotract. cap. 2.
monit.8. numer.2. qui dat exemplum in eo, qui
naturales filios legitimauit, mox ab vxore
51 filios legitimos suscepit, non idcirco reuocatur
legitimatio iam perfecta.
Diciturq; per legis fictionem conseri filium suc-
52 cedere in locum patris, vt cum patruis æqua-
liter succedat *Rub.Alex.allegato conf.149.num.*
20.Gratian.lib.3.discept. forens.cap.419. nu.17.
Item per legis fictionem filius in vtero exi-
53 stens habetur, ac si natus esset, ad sui commo-
dum, *l.qui in vtero ff.de statu hominum*, & etiam
ad commodum patris, & matris *l. pregnant. ff.*
54 *de pœnis*, & ad consequendam immunitatem
ratione duodecim liberorum *Mascard. concl.*
1125. De qua materia abunde scripsimus su-
perius in *cap. 128.* Item per ratihabitionem,
55 quæ retrotrahitur ad tempus actus alieno no-
mine gesti, in tantum, vt mandato æquipare-
tur *l. fin.C.ad Maced. sing.* vt inquit *Card. Mant.*
56 *d.cap. 8. lib. 13.* per complacentiam illicò sub-
sequtam *Bar. in l. p. §. si quis simpliciter. num. 2.*
in fine ff. de verb. oblig. Idem in Canonico, qui
pro Ecclesia abest, & qui per legem fingitur
57 esse præsens, vt percipiat quotidianas di-
stributiones *cap. vnico de cler. non resid. lib. 6.*
58 *Borella conf. 32. no. 75.* Idem in filio adoptiuo,
qui dicitur fictus filius *l. si ita quis §. p. de leg.*
59 *2.* ac etiam in filio legitimato *Gabr. conf. 70.*
lib. p. & conf. 82. lib. 2. Idem de matrimonio
60 spirituali, quod fingitur, ac si temporale con-
traxisset mulier, *Sessa decis. 45.num.38.* Idem
de muliere, quæ habet virum inutilem, vel ad
61 remum damnatum, quæ fingitur vidua, &
gaudet priuilegio viduarum *Bal. in l. vlt. C. ad*
l.Flau.de plagia, & diximus supra in *cap. 110.*
num.11. Idem dicitur de nato extra dominium,
62 tamen originario alibi Magistratum tempo-
ralem non perpetuum gerente, qui fingitur
natus in Dominio, & sic subditus *Bar. in l. lex*
Cornelia §.domum ff de iniur. Idem de Monacho
63 professo, qui fingitur mortuus mundo, etiam
si verè viuat *l.Deo nobis C. de Episcopis, & Cler.*
Idem in deportato, qui reputatur mortuus *l. p.*
64 *§.pen.ff.de bon.possess. contra Tabul.* Idem de hæ-
65 rede, qui repræsentat defunctum, & fingitur
defunctus *§. p. in auth. de iure iur. Menoch. conf.*
89. nu. 22. Idem quando filius, qui præsente,
nec contradicente patre creatur Decurio, quia
66 pro eo tenetur pater, ac si expresse fideiussisset
& sic fingitur permisisse *l. lege Cornelia ff. de te-*
stam.Card.Mant.d.tit.9 lib.14.num.21. Hæc,&
alia luculentissimè recenset *Card. Mant. d. lib.*
14.cap.9. per totum,& Costa d. tr. de retrotract.
cap. 2. per totum, vbi *Mant.* quindecim recenset
casus,& *Costa* monita duodecim, & regulas sex
constituit ad materiæ declarationem, ad quos
idcirco remittitur lector, ne eorum dicta hic
integrè transcribantur.
Neque ab homine, sed tantum à lege, introduci
67 potest fictio, vt introducitur præsumptio, vt
supradictũ fuit ex *Menoch.cit.qu.8.num.17.* Qui
auctor etiam tradit *nu. 14.cum seq.* quod licet
contra fictionem non admittatur probatio,
Attamen per indirectum probari contra eam
68 potest, nempe demonstrando cessare AEQVI-
TATEM, super qua fictio est fundata, vel alio
modo, de quo meminit *Socin. Iun. in l.4. §.Cato*
num.136. ff.de verb.oblig.

Eo

Et vbi agitur de pœna legali, tunc non attendi-
69 tur fictio *l.sciendum, & l.seq.ff.ex quibus causis maiores.Costa de retrotract.cap.9.casu 16.nu.10.* Secus in conuentionali, cum mitius agatur
70 cum lege, quam cum homine, vt notatur *in l. Celsus ff.de arbitr. & latè tradit Card.Mant.d.tr. de tacit. & ambig. lib. 22.tit.27.nu. 19.cum seq. par. 2.* Vbi num. 21. etiam concludit pœnam
71 conuentionalem non trahi ad fictam conuentionem *per l.3.§. hac verba ff.de neg. gest.* Cum
72 quod est per fictionem tale, non sit propriè tale *d.l.cornelia ff. de testam. & l. 2.ff. de vsufr. rerum qua consumi*, Et hanc AEQVIOREM esse, & magis communem sententiam, post Alber. *probat Card.Mant.d.tit.27.nu.22.& 23.*

SVMMARIA.

Ecclesia bona alienari possunt, quando Ecclesia vtilitas ita postulat nu. 1. sed requiruntur debita solemnitates sub nullitatis pœna nu. 2. & 3.

Ecclesia non tenetur ad pretij restitutionem, quando contractus alienationis fuit nullus numer.4.& 12. contrarium verius nu. 13.& 14. distinguitur nu. 27. 28. 31. 37. & 38.

Minor non tenetur ad pretij restitutionem, si alienatio facta fuit nulliter, & pretium malè consumptū nu. 5. 6. & 8. ac 12. contrarium 16. declar.num. 42. & 43.

Ecclesia, & minor aquiparantur nu. 7.

Emptor rei Ecclesia non seruatis debitis solemnitatibus tenetur etiam ad fructuum restitutionem nu.9. etiam in conscientia nu. 10. & 23.

Contrahens cum minore, vel Ecclesia, omissis solemnitatibus debitis, dicitur esse in dolo nu. 11. & 37.

Restitutione concessa Ecclesia siue minori, res omnino ab vtraq parte reducitur ad pristinum statū n. 17. quilibet quod suum erat, recuperat nu. 18.& 19.

Ecclesia tenetur etiam ad restitutionem sumptuum factorum in re vendita, antequam emptor rem dimittat num. 20.

Scriptor potest retinere quinternos, donec sibi satisfactum fuerit de mercede nu. 21.

Ecclesia ad quam summam sumptuum teneatur n.22.

Rescissio contractu ob omissas solemnitates dicitur titulus redactus ad non titulum nu. 24.

Compensantur fructus cum sumptibus in re Eccl. facti, quando contractus rescinditur ob solemnitates omissas nu. 25.

Distinguitur nu. 27. & 28.

Emptor damnum sentire non debet, si sumptus longè superant fructus nu. 26.

Parlamentum Francia rescindere non solet alienationes rerum Ecclesiarum, vel minorum, vbi non concurrit læsio notabilis nu. 29.

Contractus Eccles. siue minorum, rescinduntur tribus concurrentibus iuxta Rebuffi opinionem, nempe solemnitatis defectus, læsio, & quod ea sit notabilis nu. 30.

Ecclesia recuperat rem venditam, si sibi vendere non expediebat nu. 31.

Ecclesia siue minor recuperat rem venditam, si fuit læsus in pretio num. 32.

Emptor ratione pretij soluti facit fructus suos nu.33.

Pretium male consumptum per minorem non officit emptori, si illud, seruatis seruandis, soluit nu. 34.

Secus, si omissis solemnitatibus soluit nu. 35.

Decretum Burges Sicilia in ea materia nu. 36.

Emens scienter rem Eccl. vel minoris, omissis debitis solemnitatibus, dicitur in dolo nu. 37.

Aliena res potest vendi sine mandato, licet non transeat Dominium in emptorem nu. 38. & tenetur venditor de euictione nu. 38.

Emens rem alienam à non Domino tenetur rem dimittere, nec potest supplere pretium nu. 39.

Emptori, qui in pretio læsus fuit, competit actio ad rescissionem contractus nu. 40.

Ecclesia dicitur cultrix, & nutrix iustitia num. 41.

Vtilitas venditoris etiam minoris semper præfertur solemnitatibus nu. 43.

Minor cum alieno damno lucrum consequi non debet nu. 44.

Minor tenetur probare pretium male consumptum, vt contractus rescindatur, si contractus fuit validus nu.45.secus si fuit nullus num.46. contrarium nu. 48. & 49.

Regulariter intentionem suam probare quis tenetur nu. 47.

Minor in mutuis non tenetur probare se læsum, sed ad aduersarium spectat probare pecuniam in eius vtilitatem versam nu. 50. Idem in Ecclesia, & Monasterio.

Cautela ad euitandam læsionem minoris n.51.& 52.

Probatio, quod pretium male sit consumptum, coniecturis perficitur nu. 53.

Causa, ob quam ad alienationem deuentum est, si reperitur effectum habuisse, præsumptio est, quod pecunia in eam causam sit conuersa num. 54.

Inditio rescissionis contractus pendente, interim exequtio omittitur nu. 55.

Decisio Sacri Concilij Neapol. in ea materia nu. 56.

Emptor non potest quidquā innouare in bonis emptis, pendente inditio rescissionis contractus nu. 57.

Rescisso contractu alienationis rerum Ecclesiæ, an pretium solutum restitui debeat emptori.

CAP. CLX.

LIENATIONES rerum Ecclesiæ admitti sæpe traditum est vbi Ecclesiæ vtilitas id expostu-
1 lat *tex. est in auth. Item si prædium C. de Sacr. Eccl. cap. sanè 12.qu.2. cap. tua nuper de his quæ fiunt à Præl. & Clem.p.de rebus Eccles. non alien. Mastrill.decis.13. nu. 11. in ijs tamen requiruntur debita so-*
2 *lemnitates, de quibus in cap. sine exceptione 12.q. 2. & in d. Clem. pr. de reb. Ecclesia non alienan.* Aliter nullæ, & inualidæ dicerentur huiusmo-
3 di alienationes, vt probat *Rebuff. ad const. Regni tit. de resc. n. contract. in præfatione n.26.cum seq.*

Quæ-

Quæritur idcirco ; vtrum annullato contractu
alienationis rerum Eccleſiæ, vel per reſtitu-
tionem in integrum reſtituta Eccleſia ad prio-
rẽ ſtatum, pretium reſtitui debeat emptori,
nec ne, antequam ille proprietatem emptam
4 dimittat. Et ad reſtitutionem pretij minimo
teneri Eccleſiam elicitur. *ex l. mater. C. de rei
vend. & in l. ſi quis cum ſciret ff. pro emp.* in qui-
bus habetur, quòd ſi minor alienauit rem etiã
iuſto pretio, non ſeruata tamen ſolemnitate
iuris, & ſine Iudicis decreto, quòd non ſolũ re-
ſcinditur contractus, ſed etiam res minoris
5 reſtituitur, non reſtituto pretio minori, ſi to-
tum illud malè fuit conſumptum; Et de iure
Lungobardorum, qui a minore emit, ſemper
6 perdit pretium, & rem emptam reſtituere te-
netur, vbi venditio facta non fuit in caſibus à
iure permiſſis, vt ſcribit *Andr. de Barulo in
comment. legum Longobardorum tit. 2. quem ſequit.
Simoncell. de decretis lib. 3. tit. 7. ſub n. 19 & 20.*
Quod in Eccleſiæ contractu procedere non
eſt ambigendum, cum tritum ſit Eccleſiam, &
7 minorem æquiparari *Ricc. in praxi fori Eccleſ.
reſol. 7. nu. 5. poſt Menoch. de arbitr. caſu 172. nu.
40. & hanc ſententiam ſequitur Rebuff. ad conſtit.
Regni tit. de reſciſſione contract. in præfatione nu.
9. & 10. & poſt Viaium decif. 263. n. 11. 14. 15.
& 20. ſcribit Randenſ. decif. Piſana 13. nu. 99.*
Idem dicitur de alienatione facta a minore, qui
iuſtum accepit pretium, quod tamen ad inu-
8 tiles conſumpſit vſus, quia cum contractus
reſciſſionem poſſit petere ob læſionem ſibi
contingentem *d. l. ſi quis cum ſciret ff. pro empto-
re* res minoris reſtituitur, non reſtituto pre-
tio, ſi illud fuit male conſumptum *arg. d. l. ma-
ter. C. de rei vendic. Rebuff. d. tit. de reſcin. con-
tract. in præfatione nu. 10.*
Quinimo ad omnium fructuum reſtitutionem
9 etiam teneri huiuſmodi emptorem, quos ex re
Eccleſiaſt. empta percepit, decidit *tex. in cap. ſi
quis Presbytero. de rebus Eccleſijs non alienandis,
& in cap. graui de reſtit. ſpol. & in terminis pro-
bat Rebuff. tr. de alienatione rerũ Eccleſiæ n. 102.*
quã ſententiam amplectitur *Vilagut. tr. de reb.
Eccleſiæ malè alienat. reſtit. lib. 2. cap. 5. nu. 110.
cum ſeq.* Vbi diſertè probat emptorem teneri
10 etiam in conſcientia ad reſtitutionem om-
nium fructuum perceptorum; Et hanc can-
dem ſententiam ſequitur etiam *Odd. tr. de re-
ſtit. in integr. qu. 52. nu. 2. poſt Berq. conſ. 33.
nu. 10. lib. p. Randenſ. decif. Piſana 30. nu. 214.*
Ratio ea eſſe videtur, quòd contrahens cum Ec-
cleſia, vel minore, ſine ſolemnitatibus à iure
requiſitis, dicitur eſſe in dolo præſumpto, &
11 mala fide *cap. qui contra iura de Reg. Iur. lib. 6.
vbi Dyn. Bal. conſil. 347. lib. pr. conferunt tradita
per Menoch. conſ. 375. nu. 16.* Idcirco nec fructus
12 ſuos, nec pretium (ſ. malè fuit conſumptum)
conſequi poteſt *Simoncell. de decret. lib. 3. tit. 9.
nu. 34.*
De AEQVITATE tamen contrarium ve-
13 rius eſt, Eccleſiam ſcilicet teneri ad reſtitu-
tionem pretij, ſi alienatio reuocata fuit ob
defectum ſolemnitatis *tex. eſt. in l. ſi diuerſa C.
de tranſactionib. & probat. Card. in Clem. p. de re-
bus Eccleſijs non alienan. quem ſequitur Burgos
in cap. ſi venditionem lib. 6. de empt. & vendit.
quam ſententiam comprobat Salicet. in l. Iubemus
l. 2. §. ſane C. de Sacroſ. Eccleſ.* Vbi expreſsè dicit,
quod ſi Prælatus venditor non eſt ſoluendo;
14 Tunc emptor de AEQVITATE debet habere
pretium ab ipſa Eccleſia; Quippe Felin. *in cap.
cum cauſa nu. 25. verſ. cæterum,* probat pretium
reſtituendum eſſe ipſimet emptori, qui fuit
15 in mala fide (quod magis eſt) quem ſequitur
Rub. Alex. conſ. 152. nu. 3. prout tenetur mi-
16 nor ad huiuſmodi reſtitutionem iuxta *tex. in l.
non ſolum C. de prædijs minorum, & in l. ſi à te
C. de pactis inter empt. & vendit. Anchar. conſ.
34. nu. 20. Natta conſ. 631. nu. p. Cephal. conſ.
207. nu. p. & num. 37. Maſtrill. decif. 13. num.
p. & nu. 35.*
Præſtita enim reſtitutione in integrum Eccleſiæ;
Res omnis ab vtraq; parte reducitur ad pri-
17 ſtinum ſtatum, & prout erat ante venditio-
nem, ſiue læſionem *glo. in cap. p. de reſtit. in in-
tegr. in verbo per beneficium lib. 6.* Vnde ſi Ec-
cleſia recuperat bona alienata, emptor etiam
recuperare debet pretium ſolutum, cum qui-
18 libet, quod ſuũ erat, recuperet *l. quando ſi mi-
nor §. reſtitutio ff. de minoribus, & l. intra vtile C.
de repudijs*; Ne aliqua ex partibus ſit in dam-
no, vel in lucro; Idcirco, ſicuti Eccleſia re-
19 cuperat rem alienatam, ita emptor recupe-
rat pretium ſolutum *Abb. in cap. p. num. 3.
verſ. 3. nota de reſtit. in integr.* & hanc concluſio
nem amplectitur *Redoan. tr. de rebus non alie-
nandis qu. 78. cap. 4. nu. 21. cum ſeq. & cap. 5. nu.
7. Menoch. conſ. 1111. nu. 71. & 72. Polyd. Ripa
ſingul. obſeru. 301. nu. p. cum ſeq.*
Quemadmodum etiam tenetur Eccleſia ad re-
ſtitutionem ſumptuum melioramentorum in
re Eccleſię vendita factorum per emptorem,
antequam emptor dimittat rem; cuius reten-
20 tione vti poteſt, donec ſibi fuerit ſatisfactum
de pretio cum meliorationibus, ac ſumptibus,
*l. ſi prædium infra. C. de prædijs minorum, & pro-
bat Innocent. in d. cap. p. de reſtit. in integrum
quem ibidem ſequitur Abb. faciunt notata in l.
in fundo, & in l. ſumptus ff. de rei vendit. Rebuff.
d. tit. de reſciſſ. contrac. in præfatione n. 61.* Vt dici-
21 tur de ſcriptore, qui poteſt retinere quinternos,
donec ſibi fuerit ſatisfactum de mercede
*DD. in l. ſi non ſortem, §. ſi centum ff. de conditio-
ne indebiti*, quam ſententiam ſequitur *Redoan.
d. qu. 78. cap. 4. nu. 22. cum duobus ſeq. & in cap. 5.*
22 diffusè explicat, ad quam ſummam ſumptuum
teneatur Eccleſia; Verbi gratia ſi centum
expendit emptor, & vtilitas tantum quinqua-
ginta importet, ad vtilitatis pretium tantum
teneri Eccleſiam concludit.
Bene verum eſt, quod cum reſciſo contractu ob
non ſeruatam ſolemnitatem fructus reſtitui
23 etiam debeant Eccleſiæ *l. quod ſi minor cum re-*

ſtitutio

ftitutio ff. de minoribus cap. ſi quis Praesbyterorum
de reb. Eccleſiæ non alienan. & *cap. grauis de reſti-*
24 *tutione ſpoliat.*; Quia titulus reducitur ad
non titulum *cap. ſua nuper extra de his quæ, fiant*
à Prælatis, latè Villagut. de reb. Eccleſiæ non alie-
nan. lib. 2. cap. 5. num. 12. Et diximus in ſupe-
riori libro *cap. 45. nu. 45. cum ſeq.* eo caſu fit
25 compenſatio fructuum cum ſumptibus in re
Eccleſiæ factis *tex. in cap. penult. de rebus Eccle-*
ſiæ alienan. & *in l. ſumptus ff. de rei vendic. vt poſt*
Abb. in cap. noſtras num. 4. de rebus Eccl. alienan.
& *Cagnola in l. 2. C. de pactis inter emptorem, &*
venditorem. tradit Redoan. all. qu. 78. cap. 5. nu. 6.
Ad quam deliberationem deueniſſe Summum
Pontificem ſcribit *Redoan.* vt euitentur cir-
cuitus.

Si tamen ſumptus longè ſuperarent fructus, tunc
26 damnum ſentire non deberet emptor, vt ſu-
bijcit *Redoan. d. cap. 5. num. 7.* vbi diſtinguendo
declarat concluſionem, quando contractus
non tenuit, vel ſcilicet contrahens errauit in
iure, & ſic tenetur reſtituere omnes fructus,
cum error iuris non excuſet à fructuum reſti-
27 tutione, quando ius aperte reſiſtit *d. l. in-*
bemus C. de Sacroſ. Eccl. & *l. quemadmodum C. de*
28 *agric.* & *cenſ. lib. 11.* Vel errauit in facto, quia
credebat ſolemnitates interueniſſe, & tunc
lucratur fructus ob bonam fidem, *Abb. in cap.*
ad noſtram, circa fin. de reb. Eccl. alien. Redoan. in
d. cap. 5. nu. 8. & *9.*

Quamuis Curiam Parlamenti non ſolere reſcin-
29 dere alienationes factas ſine ſolemnitatibus
Vbi abſit læſio notabilis, teſtatur Rebuff. *d. tr. de*
alien. rerum Eccl. n. 102. & ſic tria requiri tradit
Rebuff. ad hoc, vt contractus annulletur, ſcili-
30 cet ſolemnitatis deffectum, læſionem, & quod
ea ſit notabilis.

In hac tamen principali concluſione diuerſimodè
diſtinguendum eſt, Aut enim Eccleſia, ſiue
minor, læditur in vendendo, quia ſibi non
expediebat vendere, & ſic per reſtitutionem
31 rem ipſam recuperat *Bar.* & *cæteri in l. ſi qui-*
dem C. de prædijs minorum Rol. à Valle conſ. 59. n.
4. lib. p. Aut vero Eccleſia, ſiue minor læſionem
patitur, dum deceptus fuit in pretio, & tunc
æque reſcinditur contractus, ſiue reſtituitur
32 Eccleſia aduerſus illum ob læſionem *DD. in d.*
l. ſi quidem C. de prædijs minorum, Menoch. remed.
15. recuper. Qu. 15. nu. 138. cum ſeq. & eo caſu
emptor non tenetur reſtituere fructus, niſi pro
rata pretij non ſoluti, Cum ratione pretij ſo-
luti fructus ſuos fecerit *Cepol. de ſimul. contract.*
caſu p. princip. ſub num. 7. verſ. ſi vero contract.
Pinell. in l. 2. lib. 2. in ſecunda parte c. vltimi n. p. C.
de reſcind. vend. Caual. de tut. ſub nu. 145. & *Ga-*
briel. conſ. 33. nu. 6. lib. p.

Aut vero Eccleſia, ſiue minor læſus remanſit,
quia pretium receptum malè conſumpſit; Et
34 ſic, vel ſoluens pretium, legitimè, & cum de-
bitis ſolemnitatibus ſoluit, neque vlterius te-
netur, Vel fuit in culpa ſoluens, dum legiti-
me pretium minime ſoluit, & ſibi imputan-
dum eſt, ſi non recepto pretio rem emptam
35 dimittere tenetur minori reſtituto *Bar. in l. ſiue*
§. interpoſito in fin. ff. de adminiſtr. Tut. Pinell. in d.
l. 2. nu. 28. in fine, & *Simoncell.* qui hanc *Quæſtio-*
nem latiſſimè examinat d. tr. de decretis lib. 3. tit.
ſept. à nu. 12. vſque ad num. 17. & ita iudicatum
36 fuiſſe per Proregem teſtatur Maſtrill. *deciſ. 13.*
nu. 34. in fine, & *nu. 35.*

Quam concluſionem limitant Scribentes non
procedere, quando emptor ſcienter non ad-
hibitis debitis ſolemnitatibus emit rem Eccle-
37 ſiæ, Namque tunc cum dicatur eſſe in dolo,
videtur pretio, & ſumptibus illum eſſe pri-
uandum, *Innocent. in cap. ſi quis de reb. Eccleſ.*
non alien. Vt dicitur de eo, qui ſcienter emit
rem feudalem *cap. p. §. p. de feud. alien. vbi glo.* &
Bal. Guido Pap. deciſ. 24. num. 2. & *deciſ. 305. Re-*
doan. d. qu. 78 cap. 4. nu. 25. Maſtril. deciſ. 13 nu.
24. & *Coſta tr. de facti ſcient.* & *ignor. cent. 2. di-*
ſtinct. 22. nu. 22.

Quemadmodum etiam limitatur, quando res
empta eſſet aliena, non propria venditoris,
Quia tunc licet poſſit quis vendere rē alienam
38 ſine mandato *l. rem alienā ff. d. contrah. emptione*
Quamuis non tranſeat dominium *l. traditio eo-*
dem tit. & idcirco teneatur de euictione vendi-
tor *toto tit. de euictionibus,* Attamen non poteſt
tunc emptor ſupplere pretium, ſed tenetur
39 rem dimittere vero Domino, vt latè probat
Rebuff. dicto tit. de reſcind. contract. art. vnico
gloſ. 15. nu. 23. cum ſequenti.

Et ſi læſio reſpiceret illum, qui cum Eccleſia
40 contraxerat, idem ius competeret læſo con-
tra Eccleſiā *cap. cum dilecti de his, quæ vi metus*
ve cauſa Burgos. in cap. cum cauſa col. ſeptima de
empt. & *vend.*, Eccleſia enim cum ſit cultrix,
41 & nutrix Iuſtitiæ, non patitur aliquid contra
iuſtitiam fieri *tex. in §. pr. de alienan. feudi, vt di-*
ximus in cap. 8. num. 23. & *cap. 25. num. pr. lib. p.*
Neq, Eccleſia debet plus recipere, quam res
valet *gloſ. in cap. cum enim §. hoc Iuſ. 10. qu. ſecū-*
da, verbo, vt plus, latè Rebuff. ad conſtit. Regu. tit.
de reſcind. contract. art. vnico gloſ. 15. nu. 16. Fa-
chin. controuer. iuris lib. 2. cap. 16.

Et quia fuit ſupra firmatum minorem non tene-
ri ad reſtitutionem pretij, quando illud male
conſumpſit, & vult recuperare proprietatem
venditam: Opportunum eſt concluſionem
ipſam declarare, eam ſcilicet non procedere,
quando emptor ſeruatis ſeruandis emit, &
42 pretium ſoluit, nec in eo poteſt aliqua culpa
conſiderari *Bartol. in l. ſiue §. interpoſitæ in fine*
ff. de adminiſtr. tut. Pinell. in l. 2. num. 28. in fine C.
de reſcind. vend. & *elegant. perpendit Simoncell.*
de decretis lib 3. tit. 7. num. 16. qui ſub num. 18.
& 19. ſcribit minorem etiam teneri ad reſti-
tutionem pretij, etiam ſine ſolemnitatibus de-
43 bitis ſoluti, quatenus probetur in eius vtili-
tatem verſum, ſecundum *Bart.* & *alios in l. præ-*
44 *diorum C. de prædijs minorum*, Ne pupillus ex
damno alieno lucrum conſequatur *Tex. in l. ſi*
fundus §. quamquam, & *l. ſi pupillorū §. ſi obliga-*

uerit

uerit ff. de rebus eorum, & l. si me, & Titium ff. si certi. pet. Ripa d. singul. obseru. 301. nu. 8.

Ad quem verò spectet probare pretium fuisse versum, vel non, in vtilitatem minoris, variant scribentes, & Acurs. *in l. prædiorum C. de prædijs minorum distinguit*; Aut contractus est validus,
45 Vel nullus, si validus, & petitur rescindi, siuè aduersus illum restitui minorem; Tunc minor tenetur ad pretij restitutionem, si non docet pretium male consumptum; Aut vero contrac-
46 tus est nullus, & tunc incumbit emptori onus probandi pretium vtiliter fuisse consumptum per minorem, Quàm distinctionem sequuntur ibidem *Bart. Bal. & Salicet., idem Salicet. in l. si prædium in fin. C. eodem Ias. in l. nam postea §. si minor. numer. 21. ff. de iure iur. Rimin. Iun. cons. 5. num. 76. Socin. cons. 15. num. 22. lib. p. Natta cons. 63. nu. 5.* Quamuis regulariter vnusquisq; teneatur probare eius intentionem, siue agen-
47 do, siuè excipiendo *Bald. in l. p. C. si aduers. vend. Pinel. in d. l. 2. par. 3. cap. p. nu. 25. C. de rescind. vend.* (qui tamen cõtrarium concludit,
48 vt scilicet onus probandi spectet ad emptorem)

Quam distinctionem etiam lege, ac ratione comprobat Simoncel. *dicto lib. 3. tit. 7. sub nu. 20. vers. quæ distinctio*; Quamuis contrarium voluisse *Pileum* tradat *vers. Pileus tamen*, videlicet minorem probare semper teneri pecuniam
49 malè consumptam, Priorem tamen conclusionem amplecti videtur etiã *Rebuff. dicto tit. de rescis. contr. art. p. glos. 3. num. 21. ac num. 30.*, dum concludit in mutuo non teneri minorem probare se læsum; sed ad aduersarium spectare probationem, quod pecunia versa sit in vti-
50 litatem minoris per *l. p. C. si aduers. credit.* Id quod etiam in Ecclesia, & in Monasterio procedere tradunt scribit. *in cap. quod quibusdam. de fideiussoribus*, Et ad hunc nodum euitandum cautelam tradit *Cepol. cautel. 214. vnus est no-*
51 *dus*, quam tamen sibi minimè placere scribit
52 *Rebuff. dicto nu* 21. Et pro emptore conferunt tradita per Alex. *in l. si eum dotem §. p. ff solut. matrim.* Et eo casu probatio huiusmodi cum difficilis sit, coniecturis perficitur *Bartol. in auth. hoc ius porrectum nu. 17. C. de Sacrosanct. Eccles. & ibidem Bald. & in l. vnica in fin. C. si aduers. credit.* vbi loquitur in terminis mutui facti Ecclesiæ, vel pupillo, aut Ciuitati, *Castrens. cons. 338. nu. 2. lib. p. Rimin. sen. in l. Ciuitas col. vlt. vers. ex quo colligitur ff. si certum petatur, quos seq. Menoch. cons. 375. nu. 12. cum seq. plur.* Vbi nu. 14. probat, quòd si Prælatus Ecclesiæ, vel Administrator Ciuitatis, aut Tutor Pupilli, mutuo susceperint pecuniam nomine Ecclesiæ aut Ciuitatis, siue Pupilli ob aliquam causam,
54 si deinde apparet causam illam effectum habuisse, Præsumptio est, quòd pecunia illa in eam causam conuersa fuerit *post Roma in dicta l. Ciuitas ff. si certum petatur, & ibi Rimin. Sen. col. vlt. vers. & quidquid dixerit vbi Alciat. nu. 6.*
Et pendente iuditio petitæ rescissionis; Contrac-
55 tus interim ille exequtioni mittitur, etiam ad instantiam actoris, vt puta, si agatur de rescissione contractus emphiteotici, interim instante actore cogitur reus emphiteuta soluere Canonem promissum, etiam si actor contractũ impugnet, vt probat *Franch. decis. 373.*, vbi
59 testatur Ita fuisse iudicatum per Sacrum Consil.; Quia sicuti interim actor non potest innouare, donec pendet Iuditium rescissionis con-
57 tractus, Ita & reus *l. vnica §. ne quid C. de re integr. restit. postul.* Et sicuti interim reus non est priuandus sua possessione, Ita neq; actor *cap. laudabilem, vt lite pendente.*

SVMMARIA.

Facultas supplendi pretium, vel rem restituendi ob læsionem in pretio, spectat læso nu. 1. contrar. verius nu. 2. & 8.
Emptor compelli non potest ad dimittendum rem emptam pro iusto pretio nu. 3.
Retrouendendi pactum dicitur graue onus nu. 4.
Pactum retrouendendi dicitur pars pretij nu. 5.
Onere duplici quis grauari non debet nu. 6.
Emptor potest supplere pretium vsq; ad litis contestationem nu. 7.

An sit in facultate emptoris supplere pretium rei emptæ, vel rem ipsam dimittere, sibi pretio restituto. Cap. CLXI.

PRAECEDENTI materiæ illa subsequitur quæstio, an sit in facultate emptoris supplere pretiũ, quãdo illud fuit minus iustũ iudicatũ, vel rẽ ipsam restituere, an potiùs hoc cõpetat ipsi læso, Et læso hoc
1 competere voluerunt *Cyn. & Alber. in l. si quidem C. de prædijs minorũ Castrens. in l. non interest nu. 4. C. quod metus causa*, Et in praxi ita iudicatũ fuisse tradit *Fulgos. in l. si res §. pr. ff. de iure dotium Couarn. var. resol. lib. p. cap. 3. sub nu. 1. vers. tertio hinc deducitur. Natta cons. 548. n. 32. Crauet. cons. 7. nu. 12. vers. & si dicas Menoch. remed. 15. recuper. qu. 15. nu. 138. cum seq. Pinell. in l. 2. nu. 21. C. de rescind. vend.*

De AEQVITATE verò contrarium verius videtur, pro qua sententia stat expressè *tex. in eadem l. 2. C. de rescind. venditione*, dum ibi Im-
2 peratores Diocletianus, & Maximianus his verbis statuerunt; *Vel si emptor elegerit, quod deest iusto pretio recipiat*, Et sic videtur electionem spectare ad emptorem, prout expressè tenet *glos. in d. l. siquidẽ vbi restitutio C. de prædijs minorum*, vbi aperte habetur esse in electione emptoris supplere pretium, vel rem dimittere, quam sententiam sequitur *ibidem Bartol. & Bald. idẽ Bartol. in l. prima C. si aduersus creditores, & in l. si res §. primo ff. de iure dotium in-*

quiens se millies per illum tex. fecisse ita pra-
cticari, hanc eandem sententiam amplectitur
Salicet. in dicta l. siquidem, asserens opinionem
glosæ verissimam esse, nec emptori electionem
ex AEQVITATE denegari, ne compella-
tur emptor rem dimittere pro pretio iusto,
3 Vel rem retinere pro pretio, quo noluit emere,
quem sequitur *Simoncell. de decretis lib. 3.tit.7.
nu. 13.* Qui in eam sententiam adducit aliam
*glos. in l. patri §. primo in verbo opporteat ff. de
minoribus, & Alex. in l. non interest C. quod metus
causa Abb. & aly in cap. constitutus de restitut. in
integrum Curt. cons. 180. in fine Sociu. cons. 57. n.
47. lib. 4. Gozad. cons. 44. nu. 12. & 14. Rolan.
cons. 55. nu. 7. lib. pr. & Rodriq. Suarez allegat.
21. n. 5. Affl. decis. 316. & Giullionus tr. de pretio
& astimatione lib. pr. cap. 5. vers. est in electione,
& diximus supra in cap. 101. nu. 50.*
Sicuti enim graue onus dicitur, quando emptor
4 tenetur retrouendere ipsam rem venditam,
vt explicat *Facbin. lib. 12. controuers. iur. cap. 27.
propè fin.* Quod pactum dicitur pars pretij, &
5 continet quartam illius partem *l. fundi partem
ff. de contrah. empt. Ripa in l. p. §. si hæres ff. ad
Trebell. Facbin. loco citato*, Ita satis videtur, vt
supplere habeat pretiũ emptor, absq; eo, quòd
rem dimittere cogatur, ne duplici grauetur
6 onere, contra dispositionem *l. Titia §. qui in vita
ff. de legatis secundo Menoch. cons. 75. nu. 9. cons.
153. nu. 21. cons. 193. nu. 9. & cons. 721. num. 7.*
Quam conclusionem comprobat *Franciscus Marc.
decis. 29. par. p. & Franch. decis. 495.* asserens
7 facultatem hanc habere emptorem vsq; ad
contestationem litis, de qua re egimus nos in
superiori libro *cap. 45. nu. 87. cum duobus seq.
& in pleno cap. 47. idem tradit Affl. decis. 316.*
Et quam sententiam amplecti etiam videtur
Alex. Trentacinq. *lib. 3. var. resol. tit. de empt.
& vend. resol. 3. sub num. 7. vers. secundo non pro-
cedit*, dum distinguendo concludit non esse
in facultate emptoris supplendi pretium, vt
rem retineat, quando dolus interuenit in con-
8 tractu, Ergò cessante dolo, hanc facultatem
habere emptorem constat.

SVMMARIA.

De euictione non tenetur qui mediante transactione rem dimittit nu. 1. declaratur nu. 9. & 10.

Vendens rem cum pacto ne teneatur de euictione, ad eam non tenetur nu. 2.

Venditor ex natura contractus tenetur de euictione nu. 3. etiamsi de ea actum non fuerit nu. 3. 4.

De euictione qui non tenetur, obligatus neq; est ad pretij restitutionem nu. 5. 6. & 7.

Contrarium de euictione verius nu. 8. 9. & 11. & 14. cum seq.

Creditor vendens regulariter non tenetur de euictione nu. 12. sed limitatur, quando non est verè creditor nu. 13.

Decretum Senatus Taurinensis, quo declaratur vẽditorẽ teneri ad restitutionem pretij ob euictionẽ rei vendita, etiam si non teneretur de euictione num. 16., & 17.

Vendens nomen debitoris tenetur præstare illud esse verũ, & debitores cessos veros debit. n. 18. & 19.

Authoris Iuditium in ea meteria nu. 20.

Agens ad pretij restitutionem tenetur ad omnia, vt ille qui agit de euictione, nempe denũtiare n. 21. 22

Licet aliquando in contractibus non teneatur quis de euictone rei traditæ; Tenetur tamen ad pretij restitutionem. Cap. CLXII.

NON ab similis est à præcedenti ma-
teria Quæstio illa, teneatur nec
ne, ad pretij restitutionem is, qui
transigendo, vel mediante vendi-
tione rem dimissit recepto pretio,
pro quo non vult teneri de euictione, iuxta
l. emptorem §. fin. ff. de actionibus empti, Prout
de iure non tenetur, qui mediante transactio-
1 ne rem dimissit *Tex. est in l. si pro fundo in fine
C. de transact. & ibi Alex.* qui decisionis ratio-
nem tradit, quæ habetur in *l. si domus §. de inst.
ff. de legatis primo Bimius cons. 377. nu. 11. lib. 4.*
Vel rem vendidit hoc præciso adiecto pacto,
2 vt non teneatur de euictione, quod validum
esse habetur *in l. si nomen in fine ff. de hered.
vel act. vend. in l. empti §. qui autem vers. nisi
fortè ff. de act. emptio Caball. cons. 100. nu. 2.
lib. p. Card. Mantic. de tacit. & ambig. lib. 4. tit.
24. num. 3.* Cum alias ex natura contractus
3 emptoris, & venditoris teneretur quis de
euictione, quòd idcirco tacitè actum intellige-
4 retur, vbi aliter non esset conuentum *l. exempto
ff. de actionibus empti, & venditi Card. Mantic.
dicto lib. 4. tit. 24. nu. 2.*
Qua in re negatiuam partem amplexi fuerint
multi ex scribentibus, ea ratione, quod sic vi-
5 deatur quis vendidisse iactum retis iuxta *l.
quod si in venditione cum tribus seq. ff. de heredi
vel act. vend.* & sic ad nihilum teneri eum, qui
recepto pretio aliquo rem controuersam di-
mittit *Alex. cons. 31. col. 4. lib. secundo Socin. Sen.
cons. 95. lib. 5. & Corn. cons. 110. lib. 2.*
Et hanc partem sequitur Rebuff. *ad constit. Regni
lib. 3. tit. de dilationib. art. 5. glos. p. num. 52.*
Quando venditor, siuè alius contrahens, ex-
pressè conuenit se nolle teneri, nisi pro eius
dato, & facto, post *Socinum Reg. 437.*
Affirmatiua tamen verior de AEQVITATE
8 videtur, vt scilicet non obstante pacto quod
venditor non teneatur de euictione, nihilomi-
nus teneatur ad pretij restitutionem *per tex. in
l. emptorem §. penultimo ff. de actionibus empti,
& ibi Bart. glos. pot. in l. qui libertus ff. de euiction.
Ang. in §. actionum col. 16. instit. de action. Rom.
sing. 384. & Burgos in cap. si venditorem col. 6. de
empt. & vend.*

Et hanc conclusionem verissimam esse, saltem ex
9 AEQVITATE *l. si me, & Titium ff. si certum patatur, probat Rub. Alex. cons. 152. sub nu. 3. prope finem*, Qui auctor declarat etiam *Textum in l. si pro fundo C. de trunsact.* vt scilicet ille procedat, quando contractus transactionis esset
10 super ipsa lite; Secus, si contraheretur super re ipsa in litē deducta, vt tradit *Bart. in l. si inter nos ff. cōmunia vtriusq; Iuditij, quem sequitur Ias. in d. l. si pro fundo col. 4. vers. 6. nota C. de transact.*

Non enim bona videtur consequentia, quis non
11 tenetur de euictione, Ergò neq; ad pretij restitutionem, vt subijcit *Rub. dicto cons. 152. nu. 5. Crauet. cons. 226. nu. 6. & hanc sententiam seq. Fabin. lib. 2. controuers. iuris cap. 40. vers. maior controuersia Card. Mantic. in dicto lib. 4. tit. 24. sub nu. 3. vers. illud tamen, & nu. 4. Aldouin. cons. 110. nu. 57. Peeb. de testam. coniugum cap. 7. nu. 3. & post eos Giurbu ad statutu Messanæ cap. 14. glos. 3. sub nu. 20. par. p.*

Et licet regulariter creditor vendens non tenea-
11 tur de euictione, Nihilominus hoc limitatur,
12 quando non est verè creditor, & non concur-
13 runt quatuor requisita *per Tex. in l. p. & ibi Cyn. & Alberic. C. credit. euict. pignor.* vlz. quod non promiserit de euictione, quod sit verè creditor, quod sit anterior, & quod credat rem esse debitoris, sciatq; idcirco sibi licere vendere, latè *Vinius decis. 24. & decis. 152. Costa de facti scientia, & ignorantia distinct. 73. nu. 11. cent. 2.*

Quam sententiam comprobat Thesaur. *lib. p. qu. forens. 77. nu p. cum seq. & nu. 7.* etiam si emptor
14 vendidisset cum expresso pacto, ne teneretur, nisi pro eius facto, & dato tantum, quia nihilominus ad pretij restitutionem illum teneri
15 suadet AEQVITAS, vt ibidem testatur *Thesaur. n. 7. re probat Rebuff. contrarium tenente ad constit. Regum tom. 3. tit. de dilationibus art. 5. glos. p. nu. 52.* tanquam contra AEQVITA-
16 TEM, & bonam fidem loquente, Et ita iudicasse Senatum Taurinensem testatur ibidem *Thesaur.* vbi tamen multas affert limitationes ad ipsam conclusionem, Præsertim, quando emptor expræssè conuenit se nolle teneri in
17 certo præciso casu, Vel è contra nolle teneri, nisi in certo casu, post *Brun. cons. 96. col. 2.*

Vendens verò nomen debitoris licet non tenea-
18 tur de euictione, nec præstare illud esse exigibile, seu debitorem esse locupletem, & soluendo; Attamen tenetur præstare illud esse
19 verum, & seù debitores cessos, esse veros debitores *l. si nomen ff. de haredi, vel act. vend. l. si plus §. fin. ff. de euict.* Et ita post maturam co-
20 gnitionem Iudicaui superiori anno 1635. fauore D. Francisci Beccariæ contra Ciuitatem Papiæ, etiam si Ciuitas in cessione dixisset se nolle teneri ad aliud, quàm ad simplicem actionem exigendi; Esto quod debitor obtinuerat declarationem se non esse debitorem Ciuitatis, & de hac materia euictionis promissæ, vel non, & sequutæ ex imprudentia, & errore iudicis, latè agit *Tortus ad Stat. Papia 48. in ciuilibus nu. 110. cum seq;*

Tenetur tamen qui agit ad prêtij restitutionem
21 ea omnia facere, & denuntiare ad quæ tenebatur, si de euictione egisset, aliter succumberet, vt late probat Fontanell. *tr. de pactis nuptial. lib. 2. claus. 5. glos. 8. part. 14. nu. 97. cum seq. plur.* Vbi sententiam Thesauri magnifacit, & illius
22 Senatus decisionem refert.

SVMMARIA.

Fructus rei vendita cum pacto redimendi spectant ad redimentem nu. 1. contrar. nu. 2. nempè ad ratum temporis nu. 4. declaratur nu. 11.

Venditor offerendo pretium per redemptionem fundi alienati dicitur profecisse ex sui parte nu. 2.

Venditione perfecta fructus sunt ementis nu. 3.

Fructus dotales fundi diuiduntur inter vxorem, & haredes viri ad ratum temporis nu. 5.

Equalitas seruanda est inter contrahentes num. 6, 8. 10.

Emptor consequi debet fructus pro tempore, quo pretio caruit, si coactus retrouenditionem fecit venditor nu. 7.

Aequitatis munus est supplere in his, in quibus lex deficit nu. 9.

Fructus vltimi anni diuidendi sunt pro rata temporis quando venditio facta fuit ad ratum nu. 13. vel finem habet nu. 13. vsusfructus per mortem vsufructuarij nu. 14.

Contrar. probat Costa nisi vsusfructus anno integro perdurauit nu. 15.

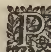
Fructus finiti ob mortem Vsufructu quomodo diuidendi num. 16.

Fructus bonorum parafrenalium perceptorum per Virum viuente vxore, non dicitur ei donati n. 17.

Decretum Senatus in ea materia nu. 18.

Papirij Cattanei Senatoris mentio honorif. nu. 19.

Fructus rei venditæ cū pacto redimēdi an diuidatur pro rata tēporis inter venditorē, & emptorem, quando res redimitur. Cap. CLXIII.

PRæcedenti materiæ conuenit etiam alia quæstio, ad quem scilicet spectent fructus rei venditæ cum pacto redimendi, quando venditor paratus est redimere fundum alienatum cum pacto redimendi intra certum tempus, & ad redimentem illos pertinere in totum pro-
1 bat *Alex. in l. qui Roma ff. de verb. oblig. per tex. in l. secunda C. de pactis inter emptorem, & venditorem, & per l. serenius ff. de vsuris*, Vbi habetur fideicommissario esse parte contractum, & restituendum fundum vna cum fructibus perceptis.

Venditor enim offerens pretium, vt fundum redimat,

2 redimet, dicitur impiere, ac perficere ex suo ex doctrina *Bartol. in l. si fideiussor §. meminisse ff. de legatis primo, & in l. vxorem §. agri plagam ff. de legatis tertio* Ergò fructus ad eum spectant
3 quia perfecta venditione fructus sunt ementis *l. Iulian. §. si fratribus ff. de actionibus empti.*

De AEQVITATE tamen communis, & ve-
4 rissima est contraria sententia, nempe fructus diuidendos esse inter emptorem, & venditorem pro rata ipsius anni, Vt potè, si fundum alienauit venditor in Calendis Nouembris cum pacto redimendi infra annum eundemq; redimere vult mense Iulij, fructus pendentes diuidendi sunt ad ratam temporis, nempè duæ partes ex tribus emptori, tertia verò venditori redimenti spectant, vt probat *Cuma in dicta l. qui Romæ ff. de verb. oblig quem ibidem sequitur Ias. Socin. & cæteri quos refert Tiraquel. de retr. conuent. §. quinto glos. 4 nu. 5. & Thesaur. decis. 56. per totum.*

Idem etiam censetur de fructibus dotalis fundi
5 inter vxorem superstitem, & hæredes viri, Vt pro ea parte anni, quo onera matrimonij vir sustinuit, fructus quoq, ad hæredes pertineant, pro residuo anni tempore ad vxorem spectent, vt habetur in *l. diuortio, & l. fructus ac in l. de diuisione ff. soluto matrim. Costa de portione ratæ qu. 51. n. p cum sequenti Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 471. nu. 11. latè Guidob. Aduocatione 64. nu. 7. cum sequenti, & Vinus decis. 8. nu. 3.*

Præterea certum est inter contrahentes AEQVITATEM esse seruandam, cum id iustitiæ commutatiuæ sit proprium AEQVITATISQ. rationi consentaneum sit, vt commodi
6 & incommodi summa sit portio inter contrahentes, neq; vnus commodum alter vero incommodum sentiat *Costa remed. subsidiario 62. sub n. 7. in fine vers. Porro hanc.* Quare cum venditor per multum tempus pretium fundi retinuerit, eoq; vti, ac frui potuerit, AEQVVM non est, vt etiam fructus eius temporis consequatur immo contra AEQVVM est, vt emptor, qui rei curam habuit, & simul etiam
7 pretio caruit eius saltem temporis commodum ex fructibus recipiat, vt subtiliter more suo probat eruditissimus *Fachin. libro secundo controuers. iuris pleno cap. 16.* cuius dicta referre expedit.

Qui auctor vers. ad quæ hęc (inquit) Hanc esse eā diuisionem pro rata temporis anni ex AEQVITATIS ratione deductam, quæ ser-
8 uanda esse videtur, licet aperto iure nō caueatur, vt inquit *I. C. in l. in summa §. quamquam ff. de aequa pluuia arcend.* Cum proprium munus AEQVITATIS sit supplere in his, in qui-
9 bus lex deficit, vt diximus in superiori libro *cap. 78. nu. 26.* Illa verò interpretatio maximè valere debet, ex qua contrahentium æqualis
10 remaneat conditio *l. si id quod §. vult. ff. de rescind. vend. & l. penult. in fine C. communi diuid.*

Hanc sententiam vti AEQVIOREM sequitur *Conarru. lib. 2. var. resol. cap. 15. Misinger. sing observ. 50. & 70. cent. 6 Rol. cons. 27. num. 17. libro secundo Cassan. in consuet. Burgund. tit. des retrates rub. 5. §. pr. Alba cons. 759. num. secundo Molin. de primog. Hisp. libro 3 cap. 11. num. 9. Ioseph. Ludou. decis. Perus. 79. nu. 7. par. secunda quos sequitur Costa de port. ratæ quæst. 36. num pr. cum sequenti,* Vbi tamē limitat conclusionem Quod si tempore venditionis fundi fructus erant pendentes, & retrouenditio fieri debebat eodem
11 pretio, Tunc fructus pendentes in totum esse debent venditoris redimentis, loco pendentium tempore venditionis per *Thesaur. d. decis. 56. nu. 3. & Francis. Marcum decis. 57. par. 2.*

Qui fructus tamen, vere fructus vocari nequeunt,
12 nisi deductis prius expensis, & laboribus, vt tradit *Abb. in cap grauis de restit. spol. Menoch. remed. 15. recuper. nu. 580. cum seq. Costa de port. ratæ qu. 67. num. 10. Ludouis. decis. 273. num. 3. & decis. 278. nu. 7. Guidob. aduoc. 106. nu. 6.* Vbi hoc luculenter declarat, & *Card. Mantic. de tacit. & ambig lib. 4. tit. 24. nu. 9 par. pr.*

Idem intelligi debet de fructibus fundi empti ad vitam, qui in vltimo anno, quo decessit emp-
13 tor, & idcirco resoluitur contractus, diuidi debent pro rata fructus *Socin. sen. cons. 42. in fin. lib. 3. Costa de port. ratæ qu. 114. nu. 2. Gratian. discep. forens. 471. nu. p. lib. 3.*

Prout idem intelligitur de fructibus pendentib.
14 in bonis vsufructuario pertinentibus, qui ad ratam temporis diuiduntur inter hæredes vsufructuarij, & proprietarium *Cuiacius tr. de feud. lib. 4. tit. 30.* Quamuis hoc non admittat *Costa*
15 *de port. ratæ qu. 87 num. 12.* dum inquit vsufructuarium morientem pendentibus fructib. non facere locum, vt eius hæres habeat portionem ratam, nisi anno integro perdurauerit vsufructus, Tardiusq, inferri contigat agrorum pensiones *per l. defuncta ff. de vsufructu, & §. is vero ad que inst. de rerum diuis. Moros. cons. 118. num. 28.*

Fructus vero fundi pendentes tempore mortis Vassalli; Quando feudum est finitum, aliter diuiduntur, Quia si obijt Vassallus ante men-
16 sem Martij, Tunc omnes fructus illius anni ad Dominum pertinent; Si vero decessit post Cal. Martij vsq; ad mensem Augusti, Tunc omnes fructus, qui interim percipiuntur, Ad hæredes Vassalli spectant, Si verò ab hac vita migrauit post mensem Augusti, Tunc omnes fructus pendentes percipiet Dominus, ita scribit *Petrus de bella pertica tr. de feud. cap. 19. & Cuiac. dicto lib. 4. tit. 30. de qua materia latè Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 471. num. 4. & lib. 5. cap. 810. num. 11. 16. & 20. Pacian. cons. 116. num. 5. & Marescott. lib. pr. variar. resol. cap. 64. num. pr.*

Si autem maritus percepit fructus ex bonis pa-
17 rafrenalibus vxoris, ipsa vxore sciente, & non contradicente; Non ex hoc dicuntur donati viro per vxorem, sed ad eorum restitutionē tenetur maritus vt probat *Decian. cons. 84. num. 26. cum sequenti lib. 4.* Nisi municipali

 lege

lege aliter esset prouisum, vt Papiæ per Statutum 87. in Ciuil. de quo *Costa de port. rata qu. 95. num. 6. cum sequenti*. Et ita censuit Senatus
18 Excellentissimus die decimo Martij, & die decimo quinto Augusti 1617. referente Am-
19 plissimo Senatore Papirio Cattaneo fauore DD. fratrum de Picenardis contra Dominum Persichellum, condemnando ipsum D. Persichellum, ad reddendam rationem administrationis bonorum Parafrenalium eius matris, quorum fructibus gauisus fuerat Capitaneus Thomas eius Pater, cuius erat hæres D. Persichellus.

SVMMARIA.

Fructus beneficij ad successorem in benefitio spectant nu. 1. 4. 5. & 6. contrar. verius cum ad ratum temporis diuidi debeant inter hæredes, & successorem nu. 7. & 8.

Beneficiatus habet tantum administrationem bonorum Ecclesiarum ad instar vsufructuarij nu. 2.

Vsufructuarius non transmittit ad hæredes fructus nundum recollectos, qui ad proprietarium spectant num. 3.

Decretum Sacri Concilij in ea materia nu. 9. & 10.

Fructus benefitiorum conceduntur Clericis ab ministerium, quod exibent Ecclesijs nu. 11.

Qui Altari inseruit, de Altari viuere debet num. 12. & 13.

D. Gregorij sententia in ea materia nu. 14.

Fructus Ecclesiarum percipientes onera etiam sustinere debent nu. 15.

Differunt valdè possessores ex causa lucratiua, vt vsufructuarius, & fideicommiss. as possessores ex causa onerosa, vt sunt beneficiati nu. 16.

Annus in materia fructuum quando incipiat remissiuè nu. 17.

Decisio Rotæ contra hæredes Prælati, qui alienauerat non adhibitis omnibus solemnitatibus nu. 18.

Fructus ciuiles qui, & qui naturales nu. 19. 20. cum sequenti.

Pensio debetur hæredibus pensionarij, si fructus super quibus fuerat instituta recollecti erant, licet nundum dies solutionis aduenisset nu. 23. consuetudo Rom. Curiæ in ea materia nu. 24.

Pensio debetur tantùm pro rata fructuum perceptorum si omnes percepti non erunt num. 25. & 31. cum seq. & nu. 34.

Pensio, quæ pro fructib. debetur, eo modo iudicatur, sicut ipsi fructus nu. 26. 27. cum sequenti.

Pensionarius si decessit ante festum Sancti Io. Baptistæ, quo tempore debetur primus terminus pensionis ex consuetudine, nihil debetur eius hæredibus nu. 29. si vero moriatur post, sed ante festum Natiuitatis Domini, dimidium transmittit nu. 30.

Pensio soluta ante terminum maturatum retineri potest per hæredes ad ratam fructuum nu. 33.

Pensio Ecclesiæ non subiacet casui fortuito, nec alia fortuna nu. 35. contrar. obseruatur in pensione profana nu. 36. cum sequenti.

Remissio mercedis, quando fieri vel denegari debeat remissiuè nu. 38.

Fructus benefitiorum quomodo diuidendi sint inter successorem in benefitio, & hæredes Benefitiati.

Cap. CLXIV.

T in fructuum materia nihil intactum relinquatur, Prætereunda non est discussio casus satis frequentis, quando scilicet Beneficiatus decessit, Cui spectent fructus pendentes, Vel quomodo sint diuidendi inter successorem, & defuncti hæredes. Et prima facie dicendum videtur, fructus ad succes-
1 sorem in benefitio spectare; Namq; cum benefitiatus habeatur loco vsufructuarij in administratione benefitij, cuius bonorum admi-
2 nistrationem tantum habet *cap. primo §. finali vbi scrib. de cler. ægrotantibus lib. 6. glos. in cap. præsenti verbo reseruari de offitio ord. lib. 6. latè Ias. cons. 75. per totum lib. 3. Hond. cons. 87. num. pr. & 22. lib. 2.* Sicuti eo ipso, quod decessit, vsufructuarius non transmittit ad hæredes fru-
3 ctus adhuc non recollectos, qui ad proprietatem spectant *§. his vero ad quem, & ibi Aret. instit. de rerum Diuis. l. in singulis in fin ff. de an vis lega amp è Surd. cons. 227. num secundo Gratian. lib. 3 discept. forens. cap. 471. num 6.* Ita pari ratione dicendum est de beneficiato, cuius hæredes nullum idcirco ius habent in fructibus benefitij adhuc pendentibus, & non recollectis.
Hanc conclusionem probare videtur *glos. & DD. in cap. si propter de rescriptis & in cap. si propter de off. ordin. lib. 6.* vbi habetur fructus omnes à
4 solo non separatos tempore mortis Prælati, seù Rectoris, pertinere ad successorem in Ecclesia, quam sententiam sequitur *Ioseph Ludouic. decis. Perus. 33. nu. p. cum sequenti part. prima, & Canalc. decis 44. num. 6. par. pr.* Pro qua stat etiam
5 constitutio Iulij iij. reseruans omnes fructus à solo non separatos successori in benefitio; Cum ad hæredes mortui pertineant tantum separa-
6 ti a solo ante mortem benefiati *glos. & DD. in d. cap. si propter de rescriptis, & in d. cap. si propter de offitio ord. lib. 6. cap. commemor. 73. Qu. 8. Gigas de pensionibus qu. 52. nu. p.*
De AEQVITATE tamen huiusmodi fructus
7 ad hæredem defuncti benefitiati pertinent pro rata temporis, quo ipso Ecclesiam rexit ratione seruitiorum in Ecclesia præstitorum, residuum autem vendicat successor in benefi-
8 tio, cuiquoq; debentur vasa preparamenta libri, & similia *cap. præsenti de off. ordinarij Butr. & Abbas in cap. fin. ne Prælati, vices suas Oldrad. cons. 249. Cald. cons. secundo de pecul. Cler. Corneus cons. 314. lib. 3. Molin. de primog. Hisp. lib. 3. cap. 11. nu. 4. & Cauar. lib. p. var. resol. cap. 15 nu. 11. quos sequitur Costa de port. rata qu. 29. per totum vbi nu. 2.* scribit hoc Aequius, & iure verius existimari.

Et

Et quam sententiam enixè defendit *Ferrettus cõs. 151. nu. 3. & 5. lib. p. & conf. 256. nu. pr. & sequenti lib. 2. Bursat. conf. 178. numer. 17. lib. 2. Franch. decis. 79.* qui testatur Sacrum Concilliũ
9 iudicasse ad hæredes Archiepiscopi Capuani spectare pensiones domorum pro rata temporis, etiamsi ille decessisset antequam dies solutionis venerit, dummodo ille Prælatus po-
10 tuisset ex indultu, vel aliter testari de fructibus decursis.

Ratio esse videtur, quia redditus, & fructus be-
11 nefitiorum conceduntur a Iure Sacerdotibus, & Clericis potissimum ob ministerium, quod quotidie exhibent Ecclesijs in earum regimine & cura, alijsue Diuinis obsequijs *Tex. in cap. cum secundũ de prabendis Gratian. decis. Marebia 156. Riccius in praxi fori Eccel. decis. 114. numer. 3.* Si itaque benefitiatus defunctus eius munus compleuit, vel ministerium, exhibendo Ecclesiæ, vel alijs diuinis obsequijs, Iustum, & AEQVVM est, vt etiam pro rata temporis consequatur emolumenta benefitij, idest fructus mediante persona eius hæredum, quia Cle-
12 rici, si Ecclesiæ seruiunt, de patrimonio Christi etiam viuere debent, *cap. cum secundum de prabendis Io. Copi tr de fructibus tit. 3. de fructibus Sacerdotiorum cap. p. nu. 2. registr. in 17. part. tract. fol. mihi 225.* dum ait, Qui ad onus eligitur, reppelli non debet a mercede.

Hinc dicitur, quod qui Altari inseruit, de Altari
13 viuere debet, prout hinc etiã scripsit D. Gre-
14 gorius in *cap. Eccl. 12. qu. secunda*, Ecclesiasticis vtilitatibus desudantem Ecclesiastica dignum esse remuneratione gaudere, Vt qui se voluntarijs obsequiorum necessitatibus sponte subijciunt, digne nostris prouisionibus consolentur, sicut enim percipientes fructus Ecclesiarum,
15 onera etiam earum subire debent, Ita a contrario sensu, qui onera sustinuit, fructus etiam consequi debet *Io. Copi dicto tr. 3. cap. 3. num. 3.*

In contrarium verò allegata respectu vsufructuarij tollit *Costa cit. qu. 29. nu. 7.* Distinguendo inter possessores ex causa lucratiua, qualis est vsufructuarius, & fideicommissarius, & pos-
16 sessores ex causa onerosa, vt sunt beneficiati, & mariti *per l. diuort. vbi Alex. & Ias. ff. solut. matrim. Menochius conf. 1126. numer. 21. ample Anneus Robert. lib. pr. rerum iudic. cap. 3.* Qui etiam tradit quando, & à quo tempore inci-
17 piat annus in hac materia.

Prout Constitutio Iulij Tertij, & alia iura citata loquuntur de Prælato, vel Clerico mortuo, qui non habent potestatem disponendi de fructibus in morte, vt explicat *Honded. cit. conf. 85. nu. 37. lib. 2.* de qua constitutione copiosè *Marescot. lib. 2. var. resolut. cap. 2. in fine, & Marius Antonin. var. resol. lib. primo resol. 46. numer. 2.*, qui in fine questionis subijcit decisionem fa-
18 ctam per Rotam fauore heredum Card. Rubei Episcopi Papiæ contra successorem.

Et difficultatem omnem in hac materia sublatã fuisse per Prouinciales constit. Metropolitanæ Ecclesię Mediolanensis in Synodo Prouinciali septima *tit. de fructibus Ecclesiast.* Clerici defuncti, quas mihi indicauit præstantiss., & Religiosiss. Sacerdos, ac Sa. Theologiæ Doctor D. Io. Paulus Mazuchellus corrector deputatus ab Eminentissimo Cardinali Archiepiscopo operib. quæ imprimenda veniunt, per quas constitutiones *pag. 74.* cauetur, ad hæredes benefitiati spectare fructus omnes maturos à solo separatos, etiam nundum exactos, aut reconditos, (excepta portione colonica.) Pendentes autem successoribus in beneficio pertinere. Si vero fructus omnes tempore
19 obitus beneficiati a solo separati fuerint, omnes quidem hæredum sint, ijs tamen oneribus benefitij satisfacientibus, Et si Parochialis Ecclesia sit, vel beneficium requirat personalẽ residentiam, successori eam partem relinquere tenebuntur, quæ ordinarij arbitrio definienda ad ipsius victum, & reliqua onera sustinenda vsq; ad nouos fructus sufficiat, habita temporis, & quantitatis annui reditus ratione.

Si vero fructus in ædium locationibus, annuis censibus, similibusue consistant, ad ratam temporis diuidantur; Pensiones autem pro fructibus bonorum simplici locatione debitæ, & loco fructuum succedentes, siuè dies solutionis cesserit, siue non, ad eum omnino pertineant, ad quem fructus pertinere decretum est. Quæ constitutiones procedent etiam circa æs alienum ratione benefitij per benefitiatum contractum, & alia similia, ad quas rimittitur lector.

Quando verò agitur de pensione, quæ soluitur designato termino; Distingunt scribentes, si ea fuit constituta super fructibus bonorum,
19 qui semel in anno colliguntur, vt triticũ, vinũ, oleum, & similia. Vel super introitibus locorum montium, vectigalibus, siuè gabellis, ex quibus singulo die fructus percipiuntur, & ci-
20 uiles fructus appellantur *Bartol. in l. ex diversis ff. de rei vendicatione Natta conf. 141. nu. 2.*

Prout ciuiles etiam fructus dicuntur pensiones domorum, hortorum, Pascuuorum, operæ seruorum, vsus nauis, & similes, qui pariter
21 singulis diebus percipiuntur *Bartol. in l. fin. §. fin. ff. de iure Fisci Franch. decis. 79. Alba conf. 275. numer. 4. cum sequenti*, licet ratione commodioris exactionis, & solutionis consuetudine, Vel pactione ad certum tempus est determinata solutio, vt potè pro dimidia in festo Sancti Ioannis Baptistæ, & pro alia dimidia
22 in festo Natiuitatis Domini, vt explicat *Honded. cit. conf. 85. nu. 19. & 27. lib. 2. & tradit Costa de port. rata qu. 10. sub nu. 4.*

Et primo casu vel fructus, pro quibus soluitur pensio, percepti erant omnes ante mortem Pensionarij, licet dies solutionis nundum aduenerit, & tunc integram pensionem deberi
23 hæredibus pensionarij, etiam si nundum aduenisset dies, in quo pensio erat soluenda, tra-

dit *Petr. Ant. Gamba.tr. de auctoritate legati de latere lib.6. de pensionibus nu. 598. Caccialup.de pensionibus Eccl. Qu.25.n.pr. cum sequenti Gigas de pension.quæst. 53.Rimin.Iun.cons.634.nu.11. cum sequenti lib.6.Canal.de vsufruct. mulieri rel. nu. 243. quos sequitur Honded. cit. cons. 85. nu. 23. lib. 2. & Pacian. cons. 116. nu. 8.* ad instar vsufructuarij per *l. defuncta ff. de vsufr.* id quòd *etiam confirmat nu. 13.* quamuis conclusioni nō assentiat huic *Caball.cons.160.* dum asserit consuetudinem Romanæ Curiæ esse, vt vbi dies
24 solutionis adueniat ante mortem pensionarij,
debeatur integra pensio, siue fructus benefitij
sint collecti, siue non, & siue maior pars anni
elapsa sit, siue non, quem sequitur *Costa de port.
rata cit. qu. 10. sub nu. 4.*

Vel tantum eorum pars recollecta fuerat,& hoc
25 casu pro rata fructuum perceptorum solui de-
bet pensio *Salicet.in l.Iulianus §. si fructus nu.9.
vers. aut quidam ff.de actionibus empt. Ferrett.d.
cons.151. nu. 5. lib. p. & cons. 256. nu. p. lib. 2.*
Quia pensio, quæ debetur pro fructibus, eo
26 modo iudicatur, sicut ipsi fructus *Bero.cons.139
nu. 6. lib.2. Caccialup. loco relato nu.3. Gigas cit.
loco nu. 3. cum sequenti Canalc. de vsufructu. nu.
243. & Honded. dicta cons.85.nu.25.* Quam sen-
tentiam amplectitur *Pacian. all.cons.116.num.
15.* vbi seq. nu. tradit ex iudicis AEQVITA-
27 TE debere diuidi fructus, ita quod pro estima-
tione perceptorum fructuum habebitur pensio
pro exacta, idest ad ratam, & pro percipiendis
pro non exacta, & sic ad ratam in fructibus
diurnis; Vel nulli fructus erant recollecti, &
28 sic pensionarius nihil ad hæredes transmittit,
Pacian. cit. cons. 116. nu. 19.

Si autem decessit pensionarius ante diem Sancti
Io. Baptistæ, qui est primus terminus solutio-
nis pensionis destinatus ex consuetudine,
29 nihil debetur hæredibus pensionarij, Verum
si moriatur pensionarius post predictum diem,
ante tamen solemnitatem festi Natiuitatis Do-
mini, transmittit ad hæredes solam dimidiam
30 pensionis, Quam tamen consuetudinem non
admittit *Costa cit. qu. 10.* vbi concludit, quod
si tempore decessus pensionarij pro parte re-
collecti erant fructus, & pro parte non, Tunc
31 pensio soluitur pro rata fructuum perceptorū
ex *Alex. cons. 82. lib.2.Bero. cons. 133.lib.2.&
Gabriel. cons. 191. nu. 4. cum sequenti lib. 2.*

Secundo autem casu, si tempore solutionis re-
32 ditus non est exacta pensio, diuiditur pro
rata temporis *Salicet. in d. l. fruct. num. 3. vers.
secundo casu C.de action.empti Honded.sæpius cit.
cons. 85. nu.17.lib. 2.Crauet. cons.873.nu. 2. lib.
5. & Couarru.lib. p. var. resol.cap.15. sub nu. 11.
propè finem.*

Et si ea soluta fuisset ante recollectos fructus,
33 Tunc potest retineri pars pensionis pro rata
tantum fructuum perceptorum ante mortem
& alia restitui debet, vt post Caccialupum, &
Gigantem probat *Honded. cit. cons. 85. nu. 2.
lib. 2.*

Vbi verò fructus exacti, vel percepti non fuerint
tempore mortis pensionarij, tanquam nundū
maturi, quorum ratione soluitur pensio, tunc
34 nihil possunt prætendere hęredes pensionarij,
quibus nulla pars debetur *Laur. de Pinu cons.
133. per totum Gabriel.cons.191.nu.47.cum seq.
& nu. 54. cum seq. lib. 2. quos sequitur Honded.
all. cons. 85. nu. 24. lib. 2.*

Quam pensionem Ecclesiasticam non subiacere
35 aleæ fortunæ, nec esse obnoxiam casui fortui-
to, tradit *Gigas de pens. qu. 62. à nu. 19. vsq. ad
finem Alex. de nano cons. 63. nu.9. Costa de port.
rata all. qu. 10. nu. 6.* Et si contrarium obser-
36 uetur in pensione profana, quando fructuum
recollectorum valor non potest constare di-
midiam fictorum, & hoc citra culpam con-
37 ductoris euenit, vt probat *Costa d.qu. 10.num.
5. & 6.* vbi multos tradit casus, in quibus re-
38 missio concedi, vel denegari debet conducto-
ribus, post *Cephal. cons 257.Ladere.cons.14.Sur.
decis.326.Barz.decis.59.Renel. de obligationibus
instit. lib. 14. qu. 7.nu.7. Bimius cons.97., & Ro-
uescal. in add.ad Bal. cons.360.cum duobus.seqq.
lib. 5.*

SVMMARIA.

Præmium à statuto designatū Iudici datur principaliter propter probibitatem, & scientiam ipsius n.1.

Pens. nō exactæ dicuntur fructus pēdentes n. 2. & 3.

Peosio nundum exacta debetur successori n. 3.

Præmium debetur ei, qui perfecit opus, non ei, qui incepit nu. 4. & 21. contrar. nu. 7.

Capiū oō habetur pro completo in ciuili materia n.5.

Præmium non debetur labori eius, qui incassum laborauit nu. 6

Pœnæ solutio fit ratione præcedentis condemnationis nu. 8.

Principium inspicitur, non finis, quando finis habet necessariam dependentiam à princip. nu. 9. & 26.

Retrotractio fundata est in æquitate nu. 10.

Pœnæ pars debita ratione condemnationis differt ab ea, quæ debetur ratione summæ debitæ nu. 11.

Præfertur in præbenda ille, qui obtinuit litteras monitorias, & præceptorias, ei qui litteras executiuas reportauit num. 12.

Incipiens actum præfertur ei nisi, licet non perficiatur nu. 13.

Praeuenisse in causa is dicitur, qui partes citauit n.14.

Decisio Sacr. Concil. Sicil. circa pretium debitum ei, qui incæpit processum nu. 15.

Præmium debetur ei, qui Iudex erat tempore delict. commissi, non condemnationis sinè exactionis nu. 16. contrar. nu. 17.

Pœnæ Fiscales ante factam condemnationem non dicuntur fructus Fisci nu. 17. & 18.

Fiscus non dicitur creditor delinquentis, siue in eius bonis ante sententiam nu. 19. & 20.

Delicto qui causam, dat pœna pro eo tenetur nu. 22.

Præmium diuidendum est æquitate inter eum, qui bannitum captiuum fecit, & eum, qui conuocauit homines, vt ille caperetur nu. 23.

Decisio Senatus in ea materia nu. 23. & 24.

Nicolai Leizaldi Senatoris mencie hunorif. nu. 24.

Offendens, & capiens bannitum habentem saluumcōductū cū conditione, vt in castris pro milite inseruiret, non potest molestari, si extra Castra offensionem fecit, sed non gaudet benefitio proclamatis concedentis pramium capientibus bannitos n. 25.

Desretum Senatus in ea materia ibidem nu. 25.

Ementi fructus iurisdictionales vnius anni spectat pœna dicto malefitio eo anno commisso, licet condemnatione facta fuerit sequenti anno nu. 26.

Annus in ea materia intelligitur de duodecim mensibus, nō habito respectu à quo tēpore ceptus sit n. 27

Laudemium non exactum connumeratur inter fructus pendentes nu. 28.

Laudemium non exactum pertinet ad successorem nu. 29. contra per Gigantem nu. 30.

Laudemium non debetur, quando agitur de alienatione necessaria rei emphitenticæ nu. 31.

Datio in solutum dicitur necessaria alienatio, tàm ratione dotis, quàm per subhastationem nu. 32. 33.

Quod tamen declaratur, si ratione dotis prædium datum fuit inestimatum nu. 34. 36. 37. sub declaratur iterum, quando datio in solutum prouenit à facto emphiteuta, quia tunc debetur laudemium, secus si sine eius facto nu. 40.

Emphiteoticum prædium datum pro dote extimata dicitur potiùs alienatio, quàm dotis traditio n. 35.

Laudemium, quod debetur quando prædium fuit datum in dotem estimatam, iterum solui debet, si fiat restitutio dotis ob viri mortem nu. 38.

Laudemium solutum pro venditione debetur iterum pro retrouenditione nu. 39.

Emphiteuta facto non potest fieri præiuditium Domino nu. 41.

Fraudibus obuiandum est, nō aperienda eis via n. 42.

Facto alterius contingens habetur, ac si fecisset n. 43.

Necessitas, in quam quis spontè se coniecit, non habetur in consideratione nu. 44.

Necessaria alienatio dicitur, quæ fit facto alienantis nu. 45. exempla proponuntur nu. 46.

Necessitas causalis contingit vel à lege, vel à natura nu. 47.

Decisio Senatus Taurinen. in ea materia nu. 48.

Stante statuto, quòd pœna delicti applicetur Iudici pro certa parte, An ea debeatur successori, vbi adhuc non fuerit exacta. Vel potiùs ei, qui cōdemnationē fecit, & eius hæredibus. Cap. CLXV.

VIGENTE municipali lege, qua Prætor, siuè Iudex habere debet certam partem condemnationis, quæ
Iudicibus datur propter probitatem,
& scientiam, quam principaliter
respicit offitium Doctoratus, & munus iudi-
1 candi *Bart. in l. pr. §. Diuus ff. de diuers. & ex-*
traord. cognitionibus Cephal. cons. 70. nu. 6. Gratian. decis. Marchiæ 101. nu. 20. & 21. ac lib. 5. discept. forens. cap. 840. nu. 18. Hæsitant scribentes, cui spectet ista pars, si vnus condemnauit, successor verò condemnationem exegit; Et exigenti deberi per *Bartol. in l. diuert. ff. sol. matrim. tradit Costa de retrotract. casu 11. cap.*
2 *8. nu. 4.* Quia eæ non exactæ dicuntur fructus
pendentes, qui debentur successori, non de-
cessori, cui collectos tantum, & perceptos de-
3 beri scribit idem Costa loco relato, vt dicitur
de pensione nundum exacta *Maur. Burg. tit. de
laudem. par. p. inspect. 4. nu. 49.* Præmium enim
debetur ei, qui perficit opus, non ei, qui incæ-
4 pit arg. *l. prim. in fin. ff. quodquisque iuris, & l.
penul. §. docere ff. ne quis eum qui in ius vocatus,*
5 Cum in materia ciuili ceptum non habeatur
pro perfecto *glo. & Bal. in l. si constiterit C. fin.
regund. facit tex. in l. pr. §. hac autem pœna, &
ibi Bal. ff. quod quisq; iuris.*

Non videtur namq; AEQVVM, vt præmiū tri-
buatur labori eius, qui quodamodo in cassum
6 laborauit, dum exactionem non fecit, vt pro-
bat *Socin. sen. cons. 151. nu. p. vers. nec est condi-
gnum lib. pr.*

De AEQVITATE tamen contrarium verius
videtur, nempè præmium deberi illi, qui con-
7 demnauit; Namq; exactio, siue solutio pœnæ fit
ratione præcedentis condemnationis, & coa-
8 ctionis, iuxtà *not. in l. interpositas C. de transact. &
l. pr. secunda, & tertia C. quod metus causa, Innocent. in cap. continentia litterarum de homicid.*

Namq; solutio habet necessariam consequentiam
à principio facto per Prætorem, qui condem-
nauit, pro quo stat regula, quòd quando finis
habet necessariam dependentiam a principio,
9 inspicimus principium, & non finem, qui retro-
trahitur ad principium *l. damni infecti §. Sabini
& ibi Bartol. ff. de damno infecto, & l. 3. §. minore
& §. scio de minoribus*, Ergò inspici debet factū
ab ipso Prætore decessore, ex quo necessario
sequi debet solutio, non autem exactum à
successore.

Hanc sententiam probat *Socin. all. cons. 151. sub
nu. pr. vers. sed his non obstantibus cum pluribus
seq. præsertim nu. 8. lib. pr. & sequitur Benedict. de
Acoltis ibidem regist. nu. 14. & 15.* Prout hanc
sententiam amplectitur *Crau. cons. 212. nu. 8.
& post eos Costa de retrotraction. cit. casu 11. num.
5. cap. 8.* Vbi etiam tradit retrotractionem esse
10 fundatam in AEQVITATE, cuius virtute
præmium Prætori, qui condemnauit, deberi
scribit; Cum fiat retrotractio pœnæ exactæ ad
diē condemnationis *Mastrill. decis. 13. n. 13. vers.
suffisit ad acquirendum par. pr. Rosent. de feudis c.
10. conclus. 42. litt. R. R. R. quos sequitur Gratian.
lib. 4. discept. forens. cap. 642. nu. 19. & lib. 5. pleno cap. 840. & cap. 956. nu. 17.*

Quam conclusionem in terminis exactionis fa-
ctæ per Amplissimum Cardinalem Bandinum
Marchiæ Anconitanę Legatum, qui cōdemna-
uerat reū, exactè probat *Hector Felic. alleg. 94.*

per totum par. pr. ad præluditium Amplissimi Card. Tabernæ sub tit. San. Eusebij eius successori.
Quamuis ratione gratiæ obtentæ per condemnatum, deberi etiam successori scribat, Cum diuersa sit pars pænæ debitæ ratione condem-
11 nationis, ab ea, quæ debetur ratione summæ debitæ pro gratia concessa, vt subijcit idem *Felic. n. 9.* & ita iudicasse Senatum scribit Anneus Robertus *lib. 3. rerum iudicatarum cap. 18. per totũ maximè in fine fol. mihi 700. & 707.*
Pro qua conclusione facit *Tex. in c. Sancta Crucis*
12 *de rescript.*, vbi declarat Summus Pontifex præferri illum in Præbenda, qui obtinuit litteras monitorias, & præceptorias, ei qui litteras executorias reportauit, & sic prçferendus
13 qui actum incepit, licet non perfecit, vt probat idem *Socin. cons. 70. sub nu. 5. lib. 4.* Vbi etiam adducit alium *Tex. in cap. tibi qui de rescriptis;* Vndè dicitur is præuenisse, qui citauit partes,
14 Cum citatio sit de exercitio iurisdictionis *l. si qui postea, & l. vbi captum ff. de iudiitijs; Et hanc sententiam sequitur Riminal. iun. cons. 33. nu. 11. Io. de Amicis cons. 110. in fine Cagnol. in l. 2. qu. 76. nu. 242. C. de pact. inter empt. & vend. Tiraquel. de retr. conuent. §. 5. lib. 4. n. 19. cum pluribus seq; præsertim n. 23. Bertazol. cons. 155. per totum præsertim nu. 4. & cons. 163. nu. 17. latè Mastrill.*
15 *dicta decis. 13. per totum*, Vbi numer. 13. Ita iudicatum fuisse per Sacrum Concilium testatur *Farin. cons. 107. nu. 2. cum seq. lib. 2. Peregr. de iur. Fisci lib. 6. tit. 5. in fine. quos sequitur Gratian. lib. 5. discept. forens. cap. 956. num. 13. cum sequenti plur.*
Et quæ sententia eo fortior confirmatur, dum multi scribentes voluerunt portionem pænæ deberi illi, qui Iudex erat tempore delicti
16 comissi, non condemnationis, aut exactionis, Inter quos *Tiraquel loco cit. & Cassan. in consuet. Burgund. cum alijs quos recenset Bertazol. cit. cons. 155. nu. pr. Peregr. dicto lib. 6. tit. 5. nu. 44. & tradit Mastrill. alleg. decis. 13. nu. 4. & 5.*
Quamuis prima conclusio verior sit, tùm quia
17 pænæ huiusmodi Fiscales ante factam condemnationem non dicuntur fructus percepti; Sed tanquam seminati censentur; Ideoq; non ad illum, cuius tempore fuit comissum delictum spectant, cum ante sententiam nullum ius ad
18 pænam ipsam fiscalem acquisitum fuisse dicatur *l. ex iuditiorum ff. de accusat.* Namq; ante sententiam Fiscus non dicitur creditor delinquentis, siuè eius bonorum *l. eius qui ff. de De-*
19 *curion. l. si qua pena ff. de verb. signific. Peregr. de iure Fisci lib. 6. tit. 6. nu. 12.* Tum quia, si præmium huiusmodi conceditur iudicibus in recompensationem laborum ex supra firmatis per *Socin. cons. 151. nu. pr. & nu. 4. Gratian. cit. cap. 955. nu. 16. cum seq.* Nec cadere potest disputatio legis habita tantum ratione temporis commissi delicti; Sed instructi processus,
20 factæ condemnationis *Ossasc. decis. 145. num. 3. Mastrill. decis. 13. nu. 12. Surd. cons. 57. nu. 19. & Farinac. cons. 107. nu. 5. lib. 2.*

Licet autem verissima sit conclusio supra firmata num. 3. præmium deberi ei, qui opus perfecit, non ei, qui incepit, vt præsertim considerant scribentes in concessione præmij, quod datur vigore proclamatum, siuè Bullarum Põtificium eis, qui bannitum capiunt, Cum illud
21 verè capientibus non autem insequentibus debeatur, etiamsi primi insequi cæperint bannitum, vt *post Bartol. in l. 3. §. verum ff. ad Syllan probat. Farin. qu. 103. numer. 357.* Attamen ex quadam AEQVITATE, ne principales insequentes bannitos, qui eius detentioni causam prçbuerant, & qui boni operis idcirco auctores fuerunt, omnino priuati remaneant præmio, sicuti pæna tenerentur ij, qui delicto causam
22 dedissent *Clar. in qu. 90. Gratus cons. 52. nu. 3. lib. 2. Bossius tr. de homicid. nu. 33. quos sequitur Torrus in eius fasciculo §. homicidium vers. quod attinet post mediũ pag. 620.* Huiusmodi præmiũ inter capientem bannitum, & eum, qui alios conuocasset, vt ille detineretur, diuidendum esset, & ita censuit Senatus Excellentissimus
23 mense Ianuarij 1620. referente Amplissimo
24 Senatore Nicolao Leyzaldo, iubendo, Vt præmium diuideretur inter eum, qui conuocauerat Vniuersitatis homines, vt sibi auxilio essent, & ipsos homines, qui bannitum captiuũ
25 fecerant; Prout die 23. Octobsis 1616. censuit Senatus non esse procedendum contra eos, qui vulneribus scloporum ictibus affecerunt, & detinuerunt Io. Antonium Mugiascam bannitum, habentem saluum conductnm à S. E. sub conditione, vt in castris pro milite inseruiret, Quamuis præmium minimè eis deberetur, etiamsi saluus conductus non fuisset publicatus, cuius publicationis non factæ intuitu non esse molestandos vulneratores declarauerat Senatus, huiusmodiq; litteræ datæ fuerunt Prætori Comi.
Hinc etiam infertur, quod, si quis emit fructus iurisdictionis Castri, viz. vnius anni, & malefitium eo anno fuit comisum, & alio anni tempore alterius Officialis fuit facta condemna-
26 tio, Cui debeatur huiusmodi pæna, & *Bald. in d. l. diuortio nu. 8. ff. sol. matrim.* concludit eam deberi ei, qui vigebat tempore malefitij, quod etiam probat *in l. fin. C. de fructibus, & litis expensis, quam opinionem sequitur Angel. in l. si possessor §. primo ff. de petitione hered.* qui rationẽ assignat, quia scilicet tẽpus cõdemnationis, & exactionis trahit necessariã consequentiã ab initio a tẽpore delicti, & ideò retrotrahitur, per illum Textum *in l. tertia §. suo ff. de minor. & hanc sententiem seq. etiam Socin. alleg. cons. 70. nu. 10. lib. 4. ac probat Anneus Robertus d. lib. 3. rerum iud. pleno cap. 18. pag. 104. cum sequenti,* Quamuis obstare videntur ea, quæ supra firmauimus, slz. quod nullum Ius ad pænam ipsam Fiscalem acquisitum dicitur, nisi sequuta condemnatione *l. ex iudiciorum ff. de accusationibus.*
Qui Baldus citato num. 8. declarat annum esse

intelli-

27 intelligendum de duodecim mensibus, ommissa disputatione, an is incipere debeat à Natiuitate, vel ab Incarnatione per Bart. in institu. s. omnibus de actionibus in princip. Bar. in l. cum hæres §. si cum ff. de statu liberorum, & in l. libellorum ff. de accusationibus Rom. cons. 320.

Inter quos fructus pendentes connumerari lau-
28 demium mundum exactum scribit Surd. cons. 84. num. 4. Quod propterea nouo Domino, siuè successori debetur, vti fructus pendens,
29 & coherens Domino directo vt ibidem subijcit Surd. per glos. in cap. si propter de rescriptis Couar. lib. pr. var. resol. cap. 15. num. 12. Ioseph Ludouic. decis. Perus. 33. n. 1. Tiraquel de retract. ling. §. p. glos. 7. num. 41. & 42. & amplè probat Maur. Burg. tr. de laudem. par. pr. inspect. 4. num. 49. & numer. 51. post Amed. de Ponte de laudem. plena quæst. 26. quos sequitur Costa de retrotract. cit. cap. 8. casu 32. num. 5. in fine ad rem etiam Robertus cit. cap. 18. pag. 706. lib. 3. Quidquid in contrarium voluerit Gigas tr. de pensionibus qu. 32. num. 9. quem sequitur Bimius cons. 358. num. 11. & 27. Laudemium scilicet deberi hæredi
30 decessoris, quorum traditio reprobatur a tot Doctoribus, qui testantur veritatem contrarium exclamare.

Et quia passim circonfertur laudemium minimè
31 deberi, quando agitur de alienatione necessaria l. Cæsar ff. de public. & l. Nauigia C. de furtis, & probat Crau. cons. 215. in fine Tiraquell. de retr. linger §. pr. glos. 14. n. 10. & 11. Cephal. cons. 699. nu. 44. & decisum fuit per Rotam, vt testatur Gratian. lib. 4. discept. forens. cap. 784. nu. 6. & 7. latè Amedeus de Ponte qu. laudemiali 26. & 27.

Variant scribentes in interpretando, quænam dicantur necessariæ alienationes, pro quibus laudemia minimè deberi tradunt; Inter quos insolutum dationem, tam factam sub hasta iussu
32 Iudicis, quam ratione dotis contineri contendunt, & præsertim Ias. in l. cum dubitatur sub nu. 49. vers. ego teneo C. de Iur. emphit. indistinctè tenet nunquam deberi laudemium pro re
33 emphiteotica in dotem tradita per l. fin. vers. exceptis C. de litis expens. & §. pr. in auth. de lit. Quamuis distinctionem factam ab ipso Iasone dicto num. 49. veriorem esse probet Fontanell. de pact. nuptial. claus. quinta glos. 8. par. 13. num. 22. lib. secundo; Quando prædium emphiteoticum fuit æstimatum traditum pro do-
34 te filiæ, Quia tunc venditio potiùs dicitur, &
35 alienatio, quam dotis traditio, & sic laudemiũ debetur Io. Alois. Ricciss. in collect. 1941. vers. amplia. tertio par. 5. Si vero inextimatum fuit
36 traditum prædium, tunc minimè deberi laudemium concludit ipse Auctor, Cum prædij dominium remaneat pœnes filiam compræ-
37 hensam in inuestitura Patris per Mastrill. decis. 149. & Castil. decis. 21. & 74. Quod laudemium in primo casu etiam iterum deberi
38 in casu restitutionis dotis constante matrimonio scribit idem Fontanell. in fin. num. 22. post Amedeum, & Mastrill. citatos, Et in casu re-
39 trouenditionis tradit Franc. Marens decis. 570. quem sequitur Riccius dicta collect. 1942. vers. ampliatur quarto par 5.

Placet tamen distinctio eorum, qui scripserunt, Vel dationem insolutum rei emphiteoticæ prouenisse a facto ipsius emphiteutæ, Vel non
40 Quia si ab eius facto prouenit laudemium deberi probant, cum inconueniens sit, vt facto & culpa emphiteutæ afferatur damnum Do-
41 mino directi, Hoc enim modo aperiretur via fraudibus, dum homines fingerent, se debitores ex aliqua causa patiendo bona sua subhastari ad euitandam laudemij solutionem, vt
42 copiosè probat Thesaur. decis. 139. sub num. pr. circa medium, & in fine Amedeus à Ponte qu. 27. num. 12. Claper in eius centur. casu 26. qu. vnica Afflict. decis. 191. & Riccius cit. collect. 1942. vers. amplia. sexto.

Cum namq; facto debitoris id contingat, habe-
43 tur, ac si ipsemet debitor insolutum traderet bona emphiteotica, quo casu ad laudemium tenetur, Franch decis. 277. Ioseph Ludouic. decis. Perus. 60. num. 7. Cassan. in consuetud. Burgund. tit. de mans. mortis rubr. 9. §. 10. limit. 4. post Alciat. cons. 433 quos sequitur Grat. lib. 3. discept. forens. 544. num. 19. & 20. ac dict. pt. 784. num. 8. lib. 4. Costa de retrotract. cit. cap. 8. casu 11. numer. 6.
44 Nulla enim ratio habenda est necessitatis debitoris, in quam spontè se coniecit Rot. decis. 48. 9 Couar. var. resol. lib. 2. cap. 16 n. 9 Osasch. decis. 167. cum sequenti, quos sequitur Amedeus d. qu. 27. nu. 2.

Necessaria igitur alienatio, pro qua laudemium
45 non debetur, dicitur ea, quæ fit citra factum emphiteutæ, vt potè ex casu fortuito, Vel ex facto Principis siuè ex causa vetustiore, Et non ex debitis spontè contractis l. alienationes vbi Alex. ff. famil. a Ercisc. Socin. d. cons. 76. num. 5. lib. 4. Tiraquel. de retr. lignag. §. pr. glos. 14. num. 15. quem sequitur addit. ad Ias. in dicta l. cum dubitatur litt. F. C. de iure emphit. Qui casus considerantur, quando iure congruo fit necessaria
46 venditio, aut ad lautè ædificandum, siue catione vicinitatis Castri, & Fortalitiorum, & similibus casibus, Gratian. dicto cap. 784. num. 6.
47 Quæ necessitas casualis contingit, vel a lege, vel a natura Bursa cons. 44. nu. 29. cum sequenti lib. pr. quem sequitur Amedeus dicta quæst. 27. num. 10.

Et tribus tantum concurrentibus non deberi laudemium in necessaria alienatione ex causa
48 dotis; censuit Senatus Taurinensis teste Thesaur. cit. decis. 139. numer. 24. nempè, si causa obligationis sit dos, si fiat leuatio ex necessitate mera, & sub hasta, & si nulla alia extarent bona post Amedeum cit. qu. 27. numer. 10. vers. secus si debitum.

S V M M A R I A.

Dotis priuilegia durant etiam post mortem vxoris, vbi liberi supersint nu. 2. limit. nu. 7.

Dotis

Dotis donatio omnis prohibetur, donec durant priuilegia dotis nu. 2.

Inter matrimonij onera continetur educatio filiorum num. 3.

Dotis datio inducit ex sui natura tacitam promissionem dandi alimenta nu. 4.

Filij sunt etiam causa priuilegij dotis nu. 5. sinè reliquis onerum matrimonij nu. 6.

Vxore mortua non debetur vlterius interesse ratione dotis non solutæ nu. 7. & 8. ac nu. 11. & 13. limitatur quando super sunt liberi nu. 23.

Interesse post mortem Vxoris ratione dotis debetur tantùm, vel ex conuentione, vel ob moram debitoris nu. 9.

Interesse solutum vbi non debeatur, extinguit sortem nu. 10. cum dicatur sit vsura nu. 12.

Vxor, & vir dicuntur correlatiui quippè socij nu. 14. sed non semper vtuntur eodem beneffitio nu. 15.

Maritus onera matrimonij sustinere cogitur, & dotem integram simul conseruare nu. 10. vxor vero contra nu. 16. ad libitum de ea disponere potest nu. 17.

Maritus qui nomen debitoris in dotem accepit, non potest interesse consequi nu. 18.

Dotis debitor constituitur in mora per interpellationem nu. 19.

Interesse dotis non solutæ decursum constante matrimonio differt ab eo, quod finito matrimonio prætenditur nu. 20.

Mortuus debitor tenetur ad interesse nu. 21.

Interesse moderatum conueniri potest inter creditorem, & debitorem ratione damni emergentis ab initio contractus nu. 22.

Liberi gaudent priuilegio dotis, quo gaudebat mater circa interesse nu. 24.

Vir præsumitur remisisse vsuras dotales, si diù tacuit, neq; à debitore eas exegit nu. 25. maximè si dotem rupit nulla facta reseruatione interusuriorum, vbi promissa non sint numer. 26. limitatur vbi super sunt filii nu. 30.

Distinguitur circa promissionis interesse, vel non num. 31. & 32.

Interusuria dotis dicunt accessoria ad eam iudicis offitio nu. 27.

Interesse dotale promissum debetur iure actionis n. 28

Alimenta omnia debentur offitio Iudicis exceptis ijs, quæ debentur ex testamento nu. 29.

Implicat. fici es sunt in qualibet regione nu. 33. 34.

Decretum Senatus, vt interusuria dotis promissa deberentur etiam mortua vxore nu 35.

Illustr. Francisci Putenbonelli Regentis mantio n. 36.

Doctoratus lauream quando consequutus est Auctor num. 37.

Mora committitur per lapsum diei promissionis n. 38.

Interesse etiam non promissum debetur viro à debitore moroso ratione dotis attentis oneribus matrimonialibus, quæ sustinet nu. 39.

Interesse huiusmodi non promissum soluto matrimonio minimè deberi arbitratur Auctor nu. 40.

Onera matrimonij consistunt in alimentatione vxoris nu. 41. & ea mortua cessat nu. 49. 50.

Cessante causa cessat effectus nu. 42.

Filij ali debent tantum à Patre, & in subsidium tantùm à matre numer. 43.

Interusuria non conuenta debentur tantum eo casu, quo alimenta præstanda sunt nu. 44.

Interesse dotalia non promissa debentur marito tribus concurrentibus nempè, quod maritus sustineat onera matrimonij nu. 45.

Viri hæredes instare debent solut. dotis, aliter fructus compensare tenentur in sortem nu. 46. & 47.

Idem procedit in filijs, qui mortua matre consequi nequeunt interesse non conuentum nu. 48. 50. & 53.

Dos datur pro oneribus matrimonialibus portandis nu. 51. contra per Romanum ibidem, qui reprobatur nu. 52. 53.

Dos debetur statim, quod maritus sustinet onera matrimonij, vbi aliud non fuerit conuentum nu. 54. & sic interesse ab eo tempore debetur ibidem, quod etiam procedit, si dos remissa fuerit arbitrio tertij num. 55.

Promittens aliquid soluere non expresso tempore intelligitur de præsenti nu. 56.

Augmentum dotis, & similia doti æquiparantur nu. 57. quamuis circa illius interesse varient scribentes 58. 59. & 60.

Vir secundus consequitur etiam vsuras ab hæredibus primi viri ratione dotis non solutæ nu. 61.

Interesse, quæ de iure præstari debent mulieri, Taxari ea possunt à testatore nu. 62.

Dotem intra biennium soluere debet extraneus, qui eam promisit non expresso tempore nu. 63.

Mora in dote non committitur, nisi quando fuit promissa marito nu. 64.

Cessionarius dotis non gaudet eius priuilegio circa interesse nu. 66. licet contrar. nu. 65.

Interesse dotis regulatur iuxtà regionis stilum nu. 67.

Vbi deficit præcisa lex siuè statutum taxatur interesse nu. 68.

Interesse dotis an licite percipi possint per maritum mortua vxore, etiam extantibus liberis. Cap. CLXVI.

Iximus supra in cap. 109. num. 17. mortua vxore, & extantibus liberis fauore dotis durare
1 priuilegia, quæ militabant viuente vxore, Cum eius respectu omnis nouatio excludatur, ex latè probatis per *Gratian. lib. 3. disceps. forens cap. 509. nu. 13. & Martinum Mediceum decis. 66.*
2 *nu. 60. cum seq.* Quemadmodum igitur durantibus dictis priuilegijs, dotis excluditur donatio omnis circa dotem existentibus filijs ob fauorem dotis, Ita affirmandum videtur mortua vxore, & existentibus filijs communibus licitè posse maritum percipere interesse dotis; Cum oneribus præteriti matrimonij deseruire dicatur, inter quos liberorum educatio continetur
3 *Socin. sen. cons. 9. nu. 13 lib. pr. & Socin. iun. cons. 35. n. 6. lib. pr. vt diximus supra in citato cap. 109. nu. 23. cum sequenti.*

Namq;

Namq; dotis datio ex sui natura inducit quandã
4 tacitam promissionem dandi alimenta vxori,
& filijs l. dotis fructus ff. de iure dotium, ergò exi-
stentibus filijs licite poterit maritus consequi
interesse ratione dotis sibi debitæ, vt alimen-
5 ta illis parare valeat, quia filij sunt etiam causa
priuilegij dotis, cum & ipsi sint de oneribus
matrimonij Bal. in l. pr. nu. 3. ff. solut. matrim.
6 suntq; reliquiæ onerum matrimonij, vt decisum
fuit per Rotam decis. 10. vers. ibi vero potest, de
qua apud Galesiũ tr. de obligac. Cam. Petrum Gre-
gor. Tholosan. tr. de vsuris cap. 12. nu. 10. cum seq.
Cauale. decis. 21. nu. 14. & 15. parte 4. per tex.
in l. si cũ dotem §. si autem in leuissimu vers. si vero
dotem, & ibi glos. in verbo familia ff. de iur. dotiũ
Et hanc sententiam sequitur Cumia super Ritibus
Magna Cur. cap. 94. nu. 22. ac amplectitur Card.
Tuschus tom. 3. eius concl. in verbo dotis fructibus
conclus. 742. nu. 111. cum sequenti, & nu. 118.
cuius sententia fuit idem Cauale. decis. 26. sub nu.
25. vers. hec per mortem, par. 3.
Contrarium tamen de AEQVITATE veriùs
est, videlicet post obitum vxoris non deberi
7 marito aliquod interesse ratione dotis non
solutæ, Cum illud de AEQVITATE, cor-
respectiuum ad onera matrimonij tantum sit
permissum l. dotis fructus ff. de iure dotium, & l.
pro oneribus C. eodem tit. Quæ onera cõsideran-
tur tantum respectu vxoris; cui viuenti submi-
nistrantur alimenta per virum; ea verò mor-
tua cessat huiusmodi AEQVITAS onerum
8 matrimonij, ob quæ interusurium conceditur
Bart. in l. asqui natura §. non tantum ff. de negotijs
gestis, & in l. insulam §. vsuras ff. solat. matrim.
per tex. in cap. salubriter de vsuris Alex. cons. 74.
nu. pr. & secundo lib. 5. Bald. in Rubr. C. de vsuris
vers. 4. Quæro, & in l. fin. §. propterea, & in
l. pro oneribus C. de iure dotium Sesse decis. 68. nu.
22. & 25. Gabriel. cons. 20. nu. 88. lib. secundo,
& copiosissimè Gratian. lib. 3. discept. forens. cap.
427. nu. pr. cum sequenti, & cap. 524. num. 51.
Id quod etiam antea probaueras in cap. 240. nu.
19. cum sequenti lib. secundo.
Et si enim fauore dotis debeatur interusurium,
ex rationibus supra deductis, Id tamen vel
per expressam conuentionẽ à principio factã,
9 Vel ob moram debitoris tantũ debetur, itaut
sublata præcisa pactione, ab initio facta, de sol-
uendis interusurijs pro sustinendis oneribus
matrimonialibus, donec dos solueretur, Vel
non constituto in mora debitore, illicitum
omnino dicatur huiusmodi interesse, quod
10 solutum extingueret sortem, vt probat Nauar.
de vsuris in 15. notab. sub nu. 42. ver. tertio inter
omnes Couaru. lib. 3. var. resol. cap. 4. sub nu. 5.
vers. quid si verò constet Honded. cons. 50. nu. 41.
lib. pr. & post eos amplè scribit Gratian. cit. cap.
240. nu. pr. & 2. cum sequenti Additionator ad
decis. Farin. 85. Rebell. de oblig. iust. par. 2. quæst.
11. nu. 12. lib. 6.
Soluto namq; matrimonio non debentur vsuræ
11 dotis vxori, & quidquid dicto nomine dare-
12 tur, vsura esset, quam quis recipere nequit
cap. super eo de vsuris, & l. 2. § nauis ff. ad l. Rhod.
de iactu Affl. decis. 93. & decis. 284. vbi Vrsill.
num. 6. Couarru. lib. 3. var. resol. cap. 1. numer. 3.
vers hinc etiam, vbi ex quadam AEQVITATE
permittitur vxori viduæ conueniens interesse,
quando hæredes viri in mora sunt constituti,
Negusant. de pignor. p. 5. princip. membro quinto
sub nu. 1. Lupus de vsuris coment. §. 4. numer. 84.
& abundè scripsimus in superiori libro cap. 64.
nu. 89. & 93. Vbi probatur remota mora
hanc conclusionem procedere, etiam si aliun-
dè mulier haberet alimenta; ita eadem quip-
pe fortiori ratione vsuras non deberi viro pa-
tet mortua vxore, nec constituto debitore in
mora, vel non extante speciali pacto à prin-
13 cipio Surdus de aliment. tit. p. qu. 42. sub nu. 138.
Giurba ad Stat. Messan. cap. 15. glos. 5. nu. 46. in
fine Sesse decis. 68. numer. 26. correlatiuè quip-
14 pè socij dicuntur vxor, & maritus Tiraquel. in
l. si vnquam in præfatione numer. 121. C. de reuoc.
donat. Fontanel. de pact. nupt. claus. 4. glos. 7. par.
pr. nu. 60. lib. pr. Quamuis hanc æquiparatio-
nem inter maritum, & vxorem respectu in-
15 teresse dotalium reprobat Viuias decis. 424.
nu. 2. vers. vxori autem, & Carpan. ad Stat. 43.
nu. 71. lib. pr. per Galiam ad statut. Alexandriæ
verbo vxori qu. 4. nu. 69.
Et profecto non modicam pati difficultatem
hanc æquiparationem habetur etiam ex tra-
ditis per Alex. Trentacinq. lib. 3. var. resol. tit. de
iure dotium resol. 6. sub n. 2. in fin. vers. secundo est
opinio, Prout aliam addit rationem Azor. lib.
7. instit. moral. cap. 9. litt. F. par. 3. fol. mihi 557.
Videlicet, quod maritus onera matrimonij
16 sustinere cogitur, & dotem integram simul
conseruare, quam etiam approbat Salon. de
iust. & iure qu. 78. art. 2. controuers. 14. sub n.
3. vers. primo ex natura contractus in fine; Vxor
vero id onus non sustinet, sed ad libitum de
17 dote disponere potest, Ideò fructus pignoris
in sortem computare debet; Cum præsertim
vir aliunde consequatur alimenta propria,
conferunt tradita per eundem Surdum de ali-
mentis tit. pr. qu. 44. nu. 43. & per Mariscottum
lib. 2. var. resol. cap. 83. nu. 20. cum plur. seq.
dum inquiunt maritum, qui accipit in dotem
nomen debitoris, non posse alimenta, siuè in-
terusuria consequi, dum agit ad dotem, qui
18 sibi imputare debet, si nomen debitoris ac-
cepit.
Requiri interpellationem creditoris dotis ad
19 hoc, vt debitor in mora constituatur, & ad in-
teresse teneatur, probat Cagnol. in l. durabit nu.
53. C. de empt. Franch. decis. 489. Surd. de alim. tit.
p. quæst. 218. nu. 8. & Gratian. cit. cap. 240. nu. 6.
quos sequitur Giurba ad Stat. Mess. cap. 15. glos.
15. sub nu. 39. circa medium.
Diuersum enim valdè est interesse dotis decursum
20 constante matrimonio ab eo, quod prætendi-
tur soluto matrimonio, & quod minimè debe-
ri probat Negusant. de pignor. par. 5. membr. 5.
num.

nu. 16. Vrsil. ad Affl. decis. 284. nu. 5. Roder. de annuis redd. lib. 3. qu. 8. numer. 19. cum sequenti, & Sesse decis. 68. nu. 25.

Ex qua conclusione potest elici interesse, quod exigebat vir a debitore dotis, viuente vxore, non deberi post eius obitum, Nisi constitutus esset in mora debitor, aut conuentum ab ini-
21 tio fuerit ratione moræ ad interesse, teneretur etiam pro quocunq; debito, nedum pro dote, *Alex. Trentacinq; lib. 3. var. resol. dicto tit. de iure dot. resol. 6. in fine quem sequitur Giurba cit. glos. 15. numer. 40. Sesse decis. 68. num. 17. & 18.* Vbi
22 concludenter probat posse licitè conueniri de moderato interesse ratione damni emergentis ob retardatã solutionem debiti ab initio contractus.

Et si cum filij sint reliquiæ onerum præteriti matrimonij, vt supra fuit probatum ex decis. *Rotæ Rom. 10. de qua apud Gales. de oblig. cameralibus*, Adhuc ipsis viuentibus interesse deberi, &
23 licitum esse videretur, cum magnum sit discrimen, quando post mortem vxoris supersunt communes liberi, vel ij deficerent, Quia ijs
24 deficientibus cessat etiam dotis priuilegium, & dictum fuit supra, præsertim ex *Grat. discep. 509. nu. 13. & Martio Mediceo decis. 66. num. 62.*

Hinc propterea dicitur, quòd licet vsuras, siuè interusuria dotalia remisisse præsumatur vir,
25 si diù tacuit, neq; à debitore ea exegit *Osas. plena decis. 132. Rol. cons. 65. nu. 6. lib. 4. & Menoch. lib. 3. præsumpt. 25.* maximè vero quando dotem consequutus est, nulla facta mentione
26 interusuriorũ, Quæ non promissa vlterius peti nequeunt in separato iuditio, ex quo debentur
27 accessoriè ad dotem Iudicis offitio, vt probat *Gabriel. cons. 145. lib. 2. post Bal. & Alex. in l. si marito §. vltimo ff. solut. matrim.*; Quamuis pro-
28 missa debeantur iure actionis *Surd. de alimentis tit. p. quæst. 42. numer. 111. Carpan. ad Stat. 43. numer. 70. lib. pr.* Qui *Surdus tit. 3. quæst. pr. per totum* scribit alimenta omnia deberi officio
29 Iudicis exceptis his, quæ debentur ex testamento, vel ex stipulatione, id quod etiam probat *Mariscot. lib. 2. var. resol. c. 83. & Franch. decis. 605. nu. 8. quos sequitur Fontanell. de pact. nuptialibus claus. 6. glos. 2. part. 3. nu. 56. lib. 2.*

Tamen vbi supersint filij, remissa non censentur, quia dispositio *l. vir. vsuras ff. de donationibus inter virum, & vxorem*, fundata in præsumpta
30 voluntate donandi Cessat ad filiorum præiuditium *l. si vnquam C. de rescind. donat. & ample probat Lupus in dicta l. curabit sine tr. de vsuris coment. pr. §. 4. sub n. 83. vers. item non censentur C. de actionibus empti*, qui testatur ita iudicatum fuisse per Rotam Florentinam, & indistinctè non censeri remissa scribit *Fachineus lib. 3. controuers. iur. cap. 103.*

Ad huius tamen conclusionis clariorem intelligentiam duos arbitror distinguendos esse casus; Vel enim vir expræsse ab initio conue-
31 nit, vt donec dos sibi soluatur, certum moderatum interusurium præbeat debitor; Aut vero nulla facta mentione interusurij, Conuentum fuit, vt intra determinatum tempus promissa dos tradatur viro, vel sub refectione omnium damnorum, & expensarum, Vt huiusmodi clausulæ formula inscribere consueuerunt Tabelliones, Vel etiam non expræssa huiusmodi clausula.

Et primo casu interesse deberi, etiam post mortẽ
32 vxoris, ac nullis existentibus etiam filijs, dicendum est, quemadmodum deberentur cuilibet alio creditori, ex alio contractu ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, satis notorij ob facilitatem emendi redditus, siuè cen-
33 sus in regione, prout in Hispania, attestatur Couaru. *lib. 3. var. resol. cap. p. sub num. 3. & in*
34 *Italia scribit Viuius all. decis. 424. sub. 19. vers. sed sic, & Fachin. cap. 7. lib. 11. controuers. iur. vers. sexto quia, & hanc conclusionem probant Bald. Nouell. de dote priuil. 3. nu. 3. & 4. Castrens. cons. 429. num. 4. lib. 2. Affl. dicta decis. 284. nu. 4. Ioseph Ludouic. decis. lucens. 21. nu. 37. & 42. Couaru. cit. cap. pr. sub num. 3. vers. contrarium tamen verius est Roder. de annuis redd. lib. 3. qu. 8. nu. 19. cum seq. Alex. Trentacinq; lib. 3. variar. resolut. tit. de iure dot. resolut. 6. nu. 2. vers. hac quæstio*; Sublata distinctione, an vir solitus esset negotiari, *& nu. 4. & 5. Roder. dicto cap. 8. nu. 17.* de qua materia, & *Ioseph Ludouic. allegat. decis. 21. nu. 40. Lupus de vsuris coment. p. §. 4. sub nu. 90. vers. 4. & in §. 6. per totum Faber in eius Codice lib. 4. tit. 24. de vsuris diffin. 4. latissimè Gratian. lib. 5. discept. forens. cap. 920. num. 20. cum sequenti, & Viuius decis. 424. sub n. 4. & 6.*

35 Quam conclusionem omnino sequuturus erat Senatus Excellentiss. Mediolani in causa Comitis Maini contra Marchionem Pallaurcinum anno 1624. Quam prius anno 1619. auocauerat, attenta egregia summa interusuriorum deductorum ex capitali tantum aureorum sex mille, de qua auocatione actum fuit supra in *cap. 148. nu. 35.* Nisi ad amicabilem compositionem deuenissent partes, & ratione sortis, ac interusuriorũ decursorum per annos ferè quinquaginta, & (sic etiam decursorum post obitum vxoris, & viri) egregiam summam soluisset reus conuentus opera, & dexteritate tunc Præstantissimi Aduocati postea Occulatissimi Regij Fisci patroni, deinde Amplis-
36 simi Senatoris, & nouissimè Illustriss. Regentis D. Francisci Puteobonelli, & ita obtinuisse in propria causa testatur. *Cauale. dicta decisione 26. par. 3. sub nu. 25. vers. nec per mortem verbo, & habui in facto circa interesse conuentum*, prout ibidem ita fuisse iudicatum testatur pro Comite Aurelio Beccaria à Gratiano acutissimo legum interprete, & pro Bellisonijs in alia causa.

Secundo autem casu cum re ipsa commissa dica-
37 tur mora per lapsum diei promissionis *l. ma-*
38 *gnam C. de contrah. & comitt. Stipul. Plotus de in litem iurando n. 464. post Gratum cons. 56. n. 3.* & consequenter interesse etiam non conuen-
39 tum debatur Viro ob onera matrimonij,

quæ

quæ sustinet *Ancharan. cons.* 150. *numer.* 4. *latè*
Couarn. dicto cap. pr. sub num. 3. vers. quamobrem
verius censeo, & vers. secundo constat Alex. cons.
221. *in fine vers. potest responderi lib. n. & cons.*
141. *num.* 4. *lib.* 6. *Socin. sen. cons.* 176. & 179.
lib. consil. 88. *cons.* 103. & *cons.* 130. *lib.* 4. *Dec.*
cons. 119. *Castrens. cons.* 11. *lib. pr. Crau cons.* 189.
sub num. 7. *vers. qui nam casu Ioseph Ludouic. cit.*
decis. 21. *num.* 43. *Plottus de in litem iurando nu.*
455. *Rimin. iun.* 24. *num.* 21. *Viuius decis.* 424. *nu.*
p. & *num.* 6. *ac num.* 10. *Surd. cons.* 269. *num.* 3.
& 11. *Osasc. decis.* 152. *num. pr.* & *Menoch. de*
arbitr. casu 194. *num.* 56. *Canalc. d. decis.* 26. *num.*
25. *par.* 3. Defuncta vxore, & sic matrimonio
40 soluto, huiusmodi iterusuria vlterius minimè
deberi opinor; etiamsi filij supersint, cum
onera matrimonij cessent, quæ consistunt in
41 alimentatione vxoris, vt post *Fortunium, &*
Nauar. tradit *Salon. de instit. & iure quæst.* 78.
art. 2. *controuers.* 13. *sub nu.* 3. *vers. Fortunius loco*
cit. par. 2.
Tum quia cessante causa onerum matrimonialiū,
42 cessat effectus eorum restaurationis, siuè re-
compensationis, *vul. l. cum cessante de reg. iuris*
& mbis terminis probat D. Merenda lib. 2. *contr.*
iur. cap. 38. *num.* 3. *post Salon. de iustitia, & iure*
qu. 78. *art.* 2. *controuers.* 14. *sub num.* 2. *vers. se-*
queretur Fontanell. de pactis nuptial. claus. 5. *glos.*
8. *par.* 15. *nu.* 11. & 12. *lib.* 2.
Tum quia, licet filij sint reliquiæ onerum matri-
monij ex supra deductis, non idcirco sequitur,
quod ali debeant ex dote materna, Cum ali-
43 menta eis debeantur tantum a patre *l. p. §. p.*
ff. de insti. & iure, & l. cum non solum §. hoc priui-
leg. C. de eo qui liber Rimini cons. 147. *num.* 2. &
diximus nos in superiori libro cap. 74. *num.* 7. ac
in nostris terminis probat *Gratian. dicto cap.* 427.
cum sequenti, & in subsidium tantum teneatur
mater, vt probat *Canal. decis.* 21. *nu. p. cum seq.*
& *numer.* 44. *ac* 49. qui testatur ita iudicatum
fuisse per Rotam *Costa remed. subsid.* 65. *num. p.*
cum seq. plur.
Interusuria vero non conuenta debentur tantum
44 eo casu, quo alimenta præstanda sunt, vt post
Doct. in dicto cap. salubriter scribit Surd. cit. cons.
269. *sub num.* 13. & *in tr. de alim. tit. pr. qu.* 42. *d*
nu. 30. *vsq. ad nu.* 40. dum ait, quòd tria copula-
45 tiue requiruntur adhoc, vt licita sit hæc exa-
ctio vsurarum dotis promissæ, non conuentis
interusurijs, nempè dotis promissio, nuptiæ, &
quòd maritus sustineat onera matrimonij, *Fon-*
tanell. vbi supra nu. 12.
Et ita probasse patet Ananiam *in d. cap. salubriter*
col. 7. *vers. quero etiam iuxtà prædicta de vsuris*,
dum monet filios, & hæredes viri, vt caute
agant circa fructus perceptos, ac traditos viro,
proprietate sibi in vim pignoris assignata ra-
tione dotis, quos percipere poterat vir, donec
dos sibi solueretur, Quia mortuo viro instare
46 debent, quòd pignus vel liberetur, vel adiu-
dicetur insolutum, ad euitandam fructuum
imputationem, & sequitur *Surd. cons.* 269. *sub*
num. 27. cuius dictum recenset *Gratian. cit. cap.*
427. *num.* 4. Ecce enim, quod nulla considera-
47 tur filiorum ratio respectu interesse dotis mor-
tua matre, vbi de interesse soluendo ab initio
non fuit conuentum.
Hoc idem probare videtur Ioseph Angles *in tr.*
super 4. *sētent. in qu. de cōtr. mutui art.* 2. *difficult.*
6. *conclus.* 2. *quem sequitur Vilagut. de vsuris qu.*
22. *concl.* 10. *circa medium*, qui apertè tradunt,
quod filij, qui dicuntur quid Patris, & succe-
dunt in iuribus omnibus, & sic in iure dotis, si
perseuerent in eodem onere alimentandi ma-
trem, possunt gaudere fructibus pignoris, loco
dotis maternæ, assignatis Patri; Ipsa vèro
matrem mortua, nequaquam, sed in sortem eas
48 imputabunt; Cum tunc cesset ratio dicti *cap.*
Salubriter, quæ consideratur circa onera ma-
trimonialia, quæ vigere dicuntur tantum vi-
49 uente vxore, non ea præmortua, & ad litte-
ram habetur in dicto *cap. salubriter de vsuris, &*
probat Couarn. d. cap. p. sub nu. 3. *vers. ex his vero*
quidam, Salon. de Iustitia, & iure lib. 6. *num. pr.*
art. 2. *vers. igitur, Treuacinq; lib.* 3. *var. resolut.*
tit. de pignor. §. resol. 2. *num.* 13. *vers. hæc sexta*
Barbosa in l. 5. *num. pr. in fin. & nu.* 2. *ff. sol. matr.*
Vilagut. de vsuris d. qu. 22. *conclus.* 10. *circa me-*
dium cap. & idem Salon. de inst. & iure qu. 78. *art.*
2. *contron.* 14. *sub nu.* 3. *vers. hanc esse cum vers.*
seq. Fontanell. de pactis nupt. claus. 5. *glos.* 8. *par.*
15. *nu.* 38.
Et hanc conclusionem expræsse comprobat eru-
ditissimus D. Merenda, in quem post hæc
scripta incidi *lib.* 2. *contr. iur. cap.* 37. *num.* 26.
50 vbi latè probat interusuria huiusmodi non
deberi viro post mortem vxoris, etiam si su-
persint communes liberi, per *Tex. in l. vnica §.*
tenean C. de rei vxor act. post Ruin. cons. 162. *num.*
3. *lib.* 5. & *Palat. in cap. per vestras not.* 6. *§. nu.* 4.
Qui Merenda contrarium tenentes damnat,
præsertim *Card. Tuscum, & Cumanum supra ci-*
tatos, Prout ante eum eosdem reprobauit *Gra-*
tian cit. cap. 427. *nu.* 27. *cum seq.*
Cum enim dos detur pro oneribus matrimonia-
51 libus suportandis *l. pro oneribus C. de iure dotium*
glos. in l. si is qui §. ibi dos, de iure do-
52 *tium Salon. de Iustitia, & iure dicta qu.* 78. *art.* 2.
controuers. 14. *sub num.* 3. *vers. pr. ex natura con-*
tractus; Quidquid dicat *Roma. cons.* 517. *sub*
nu. 3. Et pro alimentis liberorum constituta
dos sit *l. si is qui §. ibidem ff. de iure dotium* quem
reprobat *Gratian. cit. cap.* 427. *nu.* 4. & 18. *cum*
sequenti, & Gabriel. in cons. 20. *num.* 88. *lib.* 2.
mortua vxore, nec stante conuentione soluen-
53 di interusurium, cessare dicuntur onera ma-
trimonij, & consequenter etiam omne inte-
resse.
Et prædicta procederent, etiam si non fuisset ex-
54 præssum tempus, quando dos solui deberet;
Quia consumato matrimonio, & sic eo ipso,
quod vir sustinet onera matrimonij, mora con-
tracta diceretur, & interesse deberetur, vt post
Abb. in d. c. salubriter probat Ioseph Ludouic. cit.

decis.21.nu.27. & 48.cum sequenti, Quod pro-
cedere etiam affirmat, si dos remissa fuisset
55 arbitrio tertij *Caualc. decis.26. sub nu.25. vers.*
quia statim quòd maritus par. 2.

Quando enim quis promittit soluere aliquid,
56 nec exprimitur tempus, intelligitur de præ-
senti *l.cum qui calendis §.quoties ff.de verb.oblig.*
Petr.Gregorius de concessione feudi qu. 16.nu.27.
par. 8.

Idem dicendum esset de augumento dotis, &
57 aliorum iurium dotalium, quæ doti parifican-
tur *l.eam C. iure dotium Socin. sen. cons.23.num.*
6. & 7. lib. 3. Carp. ad dict. Stat. 43. numer. 78.
Quamuis respectu interusuriorum ex augu-
58 mento dotis varient scribentes, Affirmatiuam
enim sequitur *Surd.de alimentis tit. p. quast.42.*
num. 75. cum sequenti, quem sequitur Gratian. in
addit.ad decis. Marchiæ 213.n.3.& 4. Negatiuã
vero probat *Corneus cons. 240. lib. 3. cuius sen-*
59 *tentiam amplectitur D.Merenda cit.lib.2.cap.39.*
nu. 12. Vbi rationes eius opinionis satis vrgen-
tes recenset, quæ mihi arrident.

Et hoc, tam respectu viri, quàm vxoris in dona-
tione propter nuptias procedere copiose scri-
60 bit idem *D.Merenda pleno cap.41.* ad quem re-
mittitur lector, ne aliena scripta hic transcri-
bantur.

Quemadmodum conclusio supra firmata fauore
viri, cui debentur interusuria dotis, etiamsi
non sint promissa, data mora debitoris, proce-
dit etiam fauore secundi viri, qui ab hæredibus
61 primi viri mortui huiusmodi interesse conse-
qui potest *Bartol.in cons.128. Gratus in responso.*
56.num. 3. Plottus in l. si quando num. 464. quos
sequitur Alex.Trentacinq.dicto lib.3.var.resolut.
tit.de iure dotium, resol.6.nu.6.Lupus cit.coment.
p.§.4.num.90.de vsuris Surd. de alimentis tit. pr.
qu.45.nu. 49.

Qui auctor eodem *numer. 6. vers. resolutio est*,
tollit eam difficultatem, circa quam insuda-
runt scribentes; An scilicet valeat legatum à
testatore factum vxori, vt ei soluatur quot
annis certa summa, donec eidem restituatur
dos; Quia ibidem concludit, quòd in omnibus
casibus, in quibus mulieri vsuræ, siuè interesse
præstari de iure debent, in his quoq; à Testato-
62 re taxari possunt *D. Merenda lib. 2. contr. cit.*
cap.41.nu.11.& ante eum Menoch. cons. 440. &
cons. 441. quot sequitur Lupus de vsuris all. co-
ment.p.§.4.sub nu.50. in fine.

Si autem promissor dotis esset extraneus, nec
ideirco obligatus de iure dotare, tunc nulla di-
latione conuenta biennij tempus ad soluendũ
63 huiusmodi dotẽ illũ habere, nec interim teneri
ad aliquod interesse decidit *Tex. in l. fin.§. præ-*
tereà C.de iure dotium Cassan. in consuetud. Burg.
Rubr.4.§.23.vers.forti sufficientem interpell.Ias.
in §.fueras nu. 20. instit. de actionibus Bello cons.
23.num.2. Ruin.cons.221.num. 3.lib.5. Rol.cons.
65.num.p.lib.4. quos sequitur Canale.d. decis.26.
sub nu.25.vers. licet videatur vsti execut. par.4.
Vbi etiam distinguit hoc procedere, quando
dos promissa fuit marito, Quia si vxori tan-
64 tum promissa fuisset, Tunc non committere-
tur aliqua mora à promittente, etiam fa-
uore mariti, nisi sequuta interpellatione, ex
Ruin.cit. cons. 221. lib. pr. Phanuc. de lucro dotis
in rub.37.in fine Cephal. cons.56. nu.46. cum seq.
Plottus in dict. l.si quando nu. 464. Quod etiam
procedere scribit *Surd. cons. 269. num. 9. cum*
sequenti per totum, quando istud ius alteri esset
65 cessum, & si eius traditio impugnetur per Lu-
douicum *all.decis.lucens 21. sub n.37.& Viuium*
66 *decis.424.nu.5.* Quorum opinio tutior videtur,
& ab alijs passim approbata, præsertim per
Lupum *de vsuris, siuè in l. curabis coment. primo*
§. 4. num. 82. post Nauarr. in confess.manual.sub
sept. pracepto cap. 17. num.284. quam conclusio-
nem comprobat etiam Rodr. de annuis redd. lib.3.
quaest. 8. nu.19.

Quod interesse proportionabile regulari debet
67 iuxtà morem regionis, cum in aliquibus locis
in rationem decem, in aliquibus in rationem
octo, aut septem, in alijs in rationem quinque
pro centenario, vel ex municipali lege, vel
68 ex consuetudine, taxetur, *Ioseph Ludouic. cit.*
decis.21.num. 34.Vinius all. decis. 424. num.13.
& 14.Causlc. decis.35.nu. 23.par.p. & decis.21.
num. 3. par 4. Sesse decis. 68. numer.17. Surd. de
alimentis tit.pr.cap.44.num.34. & Fontanell. de
pact. nuptial. claus. 5.glo. 8.par. 15. num.21.&
26.lib.2.

SVMMARIA.

Maritus tenetur alimentare vxorem, etiam si dotem non habuit nu. 1.

Distinguitur inter indotatam, & eam, qua licet dotata, tamen dotem exigere non potest vir, ibidem, & num.47.

Matrimonia contrahuntur affectu, non dotibus nu. 2.

Vxor vidua effecta ali debet etiam ex bonis viri n. 3.

Maritus tenetur ad sumptus funeris vxoris nu.4.

Ad viri infamiam redundat, si vxor insepulta remaneret nu. 5.

Vxori indotata debetur quarta pars hareditatis viri, vt ex ea dotetur nu.6.

Maritus si dotem exigere non potuit, vxorem alimentare non tenetur nu.7.& eam expellere potest nu.8.etiamsi partem dotis exegisset num. 15. contrar.nu.21.cum sequenti declar.nu.31.

Vir non cogitur habere vxorem indotatam nu. 9.

Dos datur, vt inseruiat oneribus matrimonij nu.10.

Matrimonij contractus à traditione perficitur nu.11.

Dos non soluta dos appellari non potest nu.12.

Maritus alimentare non tenetur vxorem de suo nu. 13.decisio Sac.Concil.Sicil.nu.15.

Maritus sine dote vxorem non duxisset nu. 14.

Vxor in seruitio mariti esse debet ei cooperando n.16.

Alimenta impendere debemus eis, qui nobis inseruiunt nu.17.contrar. voluit Vbertus de Bobio, qui reprobatur nu.18.

Vxor dimitti tantũ potest ex causa fornicationis n.19

Diuortij inter causas non enumeratur dos non soluta nu.20.

Vxoris

Vxoris expulsio dicitur remedium illicitum nu. 23.

Vxores panes se dabentem, non alimentare maritum inconueniens valdè ac absurdum videtur nu. 24.

Vxor eiecta à marito inuitatur ad delinquendũ n. 25.

Vxor potest compellere virum ad cohabitandum cum ea nu. 26.

Maritus compelli potest ad habitandum cum vxore, tàm à Iudice Ecclesiastico per censures, quàm Seculari pecuniaria pœna num. 27.

Maritus cogi potest eodẽ modo ad traducendã vxorẽ ad propriam domum etiam non recepta dote n. 28.

Matrimonium est contractus nominatus, quapropter vno nõ adimplente, nõ licet alteri agere ad rescissionem, sed illũ compellere ad implementũ nu. 29.

Mariti negligentia in exigenda dote non debet nocere vxori nu. 30.

Maritus eo tantum casu expellere potest vxorem ob sibi non solutam dotem, quando sibi illam promisit vxor, non eius pater, aut frater, nu. 31. licet tuta neque videtur hæc conclusio nu. 32.

Vxore expulsa ob non traditam dotem, non prohibetur maritus agere via iudiciali ad ipsam dotem consequendam nu. 33. & 34. & etiam vsuras debitos contra expulsionem nu. 35.

Maritus tenetur alimentare vxorem, si ab eo discessit ob eius sæuitiã n. 36. quia sufficit, vt per eam non stet, quominus seruiat marito nu. 37.

Maritus potest leuiter verberare vxorem, & discretè corrigere nu. 38. sed non excedere nu. 39.

Verbera in ingenuis mulieribus aliena sunt nu. 40.

Mulier creata fuit de costa Adæ, adhoc, vt magis eã diligeret, & ei inseparabilis inhæreret num. 41.

Mulier formata fuit non de pede hominis, ne omnino videretur famula, nec de capite, ne videretur Domina, sed de Costa, vt videretur collateralis nu. 42.

Adam videns Euam dixit, hæc est os ex ossibus meis, & caro ex carne mea nu. 43.

Eua dicta virago, quia de viro sumpta est nu. 43.

Homo relinquet patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna nu. 44.

Pauli Sancti sententia, vt viri diligant vxores, & vxores virum nu. 45. cum seq. plur.

Amicitia inter virum, & vxorem tria sunt fundamenta siz. honestas fructus, & delectatio nu. 48.

Dilectio inter virum, & vxorem debet esse in omni perfectione, & excellentia, quæ significatur per annullum quo vxor à viro desponsatur nu. 49.

Annulus, quo vxor desponsatur, est aureus, quia sicut aurum excellit omnia metalla, Ita amor coniugalis debet habere perpetuitatem nu. 50.

Annulus sicut ob rotunditatem finem non habere dicitur ita amor coniugalis nu. 51.

Annulus quare vxori ponitur in quarto digito n. 52.

Vxores antiquitus se colocari faciebant in rogo cum cadauere viri prædefuncti nu. 53. quod adhuc obseruatur apud Indeos ibidem.

Exemplum traditur memorabile in cætero Indorum Diuis, quæ simul contendebat, vt flammis traderentur nu 54.

Exemplum perfectissimi amoris in Romanis Matronis traditur nu. 55. 56. 58.

Athenensis lex prohibens, vt vxor sequeretur virũ in exilium missum n. 57.

Leuamentum nullum honestius laboris, & angustiarum quam societas vxoris nu. 58.

Muliebris sexus est natura imbecillus, & vix præsente custodia conseruari potest periculo, suisq; committitur sua custodia, si idm diù separantur à viro pro obseruantia nu. 59.

Vxores hoc tempore, vt plurimum parum diligunt viros, & odio habent nu. 60.

Lex Indorum, qua cautum erat vxores conflagrari cum viris, qui occisi fuissent ad euitandas vxorum machinationes nu. 61.

Vxores, quæ cum viris interfectis ignem recusabant per impudicæ habebantur, vt à nuptijs, seù alijs honoribus abstinere cogerentur nu. 62.

Veneficium grauius dicitur delictum nu. 63.

Veneficiũ faciliùs creditur mul., quàm in viro n. 66.

Veneficio plures Romæ absomptos fuisse tempore Q. Fabij Max. & deprahensas viginti matronas, quæ medicamenta coquebant, vt clandestinis insidijs viros suos interficerent nu. 66.

Iudex supremus iubere potest eum expiriri vnguentum, quod salubre esse affirmat, vt contigit Romæ, & extinctæ venefica nu. 67.

Veneficij causa 170. Matronas Romæ captas, & capitali iudicio damnatae, mox alio tempore duo hominum millia damnata nu. 68.

Vxor particeps in nece viri dicitur parricida n. 69.

Adulterium Comes est parricidium viri nu. 70.

Vxor participasse de homicidio viri præsumitur, si carnale habebat commercium cum aliquo nu. 71.

Carnale comercium facit inditium contra eum de homicidio viri huiusmodi mulieris nu. 71.

Exemplum Tarquinij, qui sublato viro Tulliæ, eam in vxorem duxit nu. 72.

Mortem alicuius prædicens tenetur de eius interitu, si violenter fuit occisus nu. 73.

Matrimonium prohibitum de iure canonico inter occisorem, & adulteram nu. 74.

Ciceronis sententia circa impudicas nu. 75.

Adulterij abortus, & incestus delicta complicatas in se causas habere dicuntur n. 76.

Deffensorem mulierum, quæ de viri morte participarunt, male agunt, & Dei irã incurrunt n. 77. & 78.

Delictum præsumitur commissum ab eo siuè ad eius instantiam, cui proficit, seù cui intererat nu. 79.

Præsumptiones in casu incertitudinis delinquentis habentur pro liquidissimis probationibus nu. 80.

Matrimonium honestum sanctissimum vtile, & delectabile est nu. 81. & 83.

Per liberos diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquimus nu. 82.

Vxor prudens à Deo propriè datur nu. 84.

Suauissimum, & Iucundissimum habitare iugales in vnum nu. 85.

Hominum adiectione Imperium augetur nu. 86.

Ciues, qui ad senectutem perueniebant, mulctabantur à Romanis nu. 87.

Matrimonia vtilissima sunt Reipu. nu. 88. Generationis permanentia est signũ Diuinæ largitionis n. 88.

Pauli Apostoli sententia fauore matrimonij numer. 89. & 90.

Vxores amare debent viros suos, & filios, prudentes, casta, sobria Domus curam habere debent n. 91.

Frustra sibi debitum fieri petit, quod alteri debet minimè impendit nu. 92. & 93.

Vxor non habitans cum marito citra neutrius culpam, alimentanda tantùm est à Viro secundum dotis redditus nu. 94. declaratur nu. 97.

Matrimonij onera præcipuè consistunt circa vxoris alimentationem nu. 95.

Dotis fructus, vt plurimum sufficientes non sunt pro alimentis vxoris nu. 96.

Maritus non potest repetere alimenta præstita vxori, etiamsi dos premissa ei non fuit soluta nu. 98. maximè si vxor erat infirma n. 100. contrar. qui viro protestatus est nu. 102.

Protestatio declarat mentē protestantis n. 99. & 101.

In claris locus non est coniecturis nu. 102.

Interpretatio fit in dubijs, non in claris nu. 103.

Determinata non egent determinatione nu. 104.

Maritus tenetur ad solutionem æris alieni contracti per vxorem pro eius alimentis nu. 105. limitatur nu. 114.

Separatione thori secuta compellitur vir ad restitutionē dotis vxori vna cum eius augumento n. 106.

Vxor in quibus casibus possit recuperare dotem viuente viro remissiuè nu. 107 cum seq; plur.

Alimenta vxoris comprahendunt non modo victum, sed etiam vestitum, salaria, & victum Ancillarum, & alia huiusmodi nu. 115.

Lite pendente super validitate matrimonij interim ali debet vxor nu. 116. & vbi succumbat vxor, non tenetur ad eorum restitutionem nu. 117.

Alimentorum causa non dicitur dependere in causa matrimonij nu. 118.

Alimentorum prouisio retrotrahitur ad diem petitionis, & dicuntur alimenta præsentis tēporis n. 119.

Iudicis offitio petuntur pendente lite nu. 120.

Dolus, & diffugia rei, eidem patrocinari non debent nu. 121.

Appellatio non datur saltem quo ad effectum deuolutiuum ab alimentis declaratis nu. 122. 123.

Quamuis contrar. perperam iudicatum fuerit per Senatum Catalauniæ nu. 124. cum seq. plur.

Alimenta præstanda sunt anticipatè nu. 127.

Alimentorū causa pendēte suspenditur causa principalis n. 127. cōtrar. obseruatur n. 128. cū plur. seq.

Maritus an teneatur alimentare vxorem, si dotem non recepit. Cap. CLXVII.

SEQVENDO præcedentem materiam dotem concernentem; Quæritur, an vir teneatur alere vxorem, si dotem non recepit, de quare copiosissimè scribit Romanus *pleno cons.* 517. Vbi distinguit, quòd aut maritus vxorem indotatam duxit, aut dotatam certè, sed illam nunquam potuit exigere.

Et primo casu sibi imputandum est, si indotatam
1 duxit vxorem maritus, qui idcirco eam ali-
mentare tenetur, ac maritali affectione tracta-
re §. *quoniam in auth. de nupt. Guido Papa decis.*
439. nu. pr. Andreas Gail. obser. 87. nu. 1. lib. 2.
Sanchez de matrim. lib. 9. de debito coniugal. in-
spectione 5. nu. 8. Surd. tr. de alimentis tit. 7. quæst.
19. nu. pr. Gratian. decis. 163. nu. 27. quem sequi-
tur Fontanell. de pact. nuptial. claus. 6. glos. 2. par.
3. sub nu. 13. lib. 2. Non enim dotibus, sed
2 affectu matrimonia contrahuntur *l. fin. C. de*
repud. tex. in l. pen. ff. vt in possess. legat. Vbi ha-
betur post mortem etiam viri hanc vxorem
3 viduam ali debere ex bonis viri ad instar filij,
& alius *Tex. in l. quòd si nulla ff. de relig. & sumpt.*
fun. Vbi habetur, quòd si nulla dos sit, maritus
4 tamen tenetur ad sumptus funeris vxori con-
tribuere, Cum ad infamiam viri redundaret,
5 si vxor insepulta remaneret, ita probat *Roman.*
cit. loco nu. p. quem sequuntur Iason. in l. si dona-
turus §. si quis in indebitam nu. 4. ff. condit. ob
causam Ferret. cons. 34. nu. 7. & 17. Guido Papa
decis. 459.
Hinc prouident Imperatores Theodosius, &
Valentinianus *in Auth. præterea C. vnde vir, &*
vxor, vt mulier indotata consequi possit quar-
6 tam partem hæreditatis viri, ad hoc vt dote-
tur ex bonis viri prædefuncti, de qua passim
scribentes, præsertim *Franch. decis. 318. & decis.*
410. Thoming. decis. 40. Bazius decis. 130., &
decis. seq. & Amatus decis. 72. Surd. decis. 61.
Vinus decis. 259.
Si vero dotata fuit vxor, sed eam consequi non
7 potuit maritus, tunc potest vxori alimenta de-
8 negare, quippè illam etiam repellere posse
maritum habetur *in l. fin. C. ad Senatus Consultū*
Veleian; Non enim vxorem indotatam habere
9 cogitur vir, vt dicit *Tex. in d. l. si donaturus ff.*
de conditione ob causam Rom. loco cit. vers. & tunc
Bald. in l. quod in vxorem circa medium C. negot.
gest. Alex. cons. 56. nu. 10. lib. 4. Neuizan. in eius
Silua nupt. lib. pr. nu. 45. & per l. vltimam C. ad
Veleian. probat Fontanell. de pact. nuptialibus
claus. 6. glos. 2. art. 3. nu. 16. & 19. lib. 2. Surd. de
alimentis tit. 7. qu. 17. nu. 2. & Sanchez. de ma-
trim. lib. 9. de debito coniugali disput. 5. nu. 2. &
11. Crescent. decis. 8. de indiens, & ibi additur.
Cum enim dos detur, vt inseruiat oneribus
10 matrimonij *l. pro oneribus C. de iure dotium Fa-*
chineus lib. 10. controuers. iur. cap. 7. vers. tertio
quia, Et non soluta, sicut non inseruit oneribus
matrimonij, cuius contractus à traditione
11 perficitur, *Bal. in l. iurisgen. ff. de pact.* Ita neque
dicitur dos, *arg. l. si pro mulieris ff. de iur. dotium*
12 *Fachin. lib. 10. cap. 24. vers. secundum argum. &*
cap. 25. vers. fundamentum est, Et consequenter
eam dimittere posse maritus videtur, *Sanchez.*
cit. lib. 9. disputat. 5. nu. 2. & 11. cum sequenti
Fontanell. alleg. claus. 6. glos. 2. par. 3. nu. 2.
Dos enim à marito hoc pacto retinetur contra
omnem AEQVITATEM, qui idcirco de
13 suo vxorem alimentare nō cogitur, vt subijcit
Addit à d. Roman. loco relato litt. D. post medium
14 *vers. non ob ius Diuinum*, & sine dote vxorem nō

duxisset

duxisset, vt per l. ex promissione ff. de act. & obli-
gat. probat D. Merenda lib. 2. controuers. iuris cap.
37. nu. 10.

Idemq; procederet, si pars dotis fuisset soluta,
quia adhuc denegare posset vir alimenta vxo-
15 ri, saltem ad ratam restantis dotis, vt tradit
Bal. in l. insulam §. vsur. ff. sol. matrim. vbi dicit
alimenta negari, quando vxor non soluit in-
tegraliter dotem, & ibi Castrens. nu. 2. Surd.
de alimentis tit. 7. qu. 17. nu. 3. & 4. & 5. cum
seq. ac nu. 22. Natta cons. 258. in principio.

Si autem vir non repellit vxorem, sed in eius ser-
16 uitio illa manet ei cooperando, vt debet, iuxtà
l. sicut ff. de oper. libert. Tunc alimenta etiam
præstare tenetur maritus, ex quo enim perci-
pit commodum seruitij alere eam de AEQVI-
TATE debet, hoc enim AEQVITATE sua-
17 detur, vt nobis seruientibus alimenta impen-
damus l. in rebus §. possent ff. commodati, & l. ser-
ui §. quasi impensas ff. de adilitio edicto, & l. sed,
& si quid §. sufficienter ff. de vsufruct. Romanus
loco cit. & cons. 440. Surd. de alimentis tit. 7. qu.
nu. 37. & tit. 9. qu. 27. num. 15. Gratian. discept. fo-
rens. 374. nu. 21. lib. 2. & Fontanell. de pact. nupt.
claus. 6. glos. 2. part. 3. num. 11. & sub numer. 27.
vers. in summa lib. 2. quidquid in contrarium
18 voluerit Vbertus de Bobio in l. in vxorem C. de
negot. gestis, quem reprobat Surd. nu. 39. & 40.
cum sequenti.

Non tamen sic de plano, & sicco pede procedit
conclusio per Romanum firmata, posse scilicet
maritum expellere vxorem, si dos promissa
sibi non fuerit soluta, quandoquidem cum
expulsio, & dimissio vxoris tantum fit permis-
19 sa ex causa fornicationis, vt habetur Math. cap.
5. neq; hæc inter causas diuortij enumeretur
20 cap. porro de diuortijs, Dicendum est, illicitam
esse vxoris expulsionem, vt probat Couarr. in
epitome ad decreta l. secunda parte cap. 7. num. 2.
21 vbi ad contraria respondet, & post eum Fa-
chin. lib. 1. controuers. vers. iuris cap. 48. per totum
Osasc. decis. 132. num. 18. & Sanchez cit. lib. 9. de
debito coniugali disput. 5. num. 17. & Barbosa in
tertia parte l. p. nu. 55. ff. sol. matrim. & Surd. de
alimentis tit. 7. qu. 17. n. 17. cum sequentibus plur.
Vbi ita demum nu. 21. scribit priorem opinio-
nem esse magis communem apud legistas, sed
22 hanc posteriorem magis conuenire fauore
animæ, cuius saluti consulendum est.

Nihil enim commune habet dos non soluta, cum
expulsione vxoris ob non solutam dotem,
Propterea; maritus habet iuris remedia effi-
catia ad compellendum ad id obligatum, &
consequenter iustum non videtur, quòd ad re
medium expulsionis omnino illicitum, vt potè
23 contra pietatis officium, confugiat Molin. de
ritu nupt. & pact. in matrimonio conuent. lib. 3. qu.
42. nu. 12.

Quamquam è contra, vbi non expellatur vxor,
nec vir ei subministret alimenta, dum in pro-
pria habitat domo cum viro, inconueniens
24 valdè, & absurdum videatur, vt considerat
Fontanell. cit. claus. 6. glos. 2. par. 3. num. 25. cum
seq. plur. lib. 2. Vbi tandem concludit agere
debere maritum contra debitores dotis, non
autem abstinere à præstatione alimentorum
erga vxorem; id quod esset mali exempli, cum
25 mulier eiecta inuitaretur ad delinquendum.

Quam mulierem habere actionem ad compellen-
dum, siuè compelli faciendum virum ad coha-
26 bitandum secum probat Sanchez tr. de ma-
trim. cit. lib. 9. de debito coniugal. disput. 4. per to-
tum, Idq; effici posse tam per iudicem secularem
27 pecuniarijs pœnis, quam per Ecclesiam medio
censurarum tradit, quem sequitur Fontanell. cit.
claus. 6. glos. 2. part. 3. nu. 30.

Quemadmodum his, & alijs fundamentis etiam
cogi potest maritus ad traducendum vxorem
ad propriam domum, etiam non recepta dote
28 sibi promissa, vt late probat Fontanell. cit. glos.
2. part. 3. num. 15. cum plur. seqq. præsertim num.
29. cum sequenti, matrimonium enim est con-
tractus nominatus, in quo propter vnius non
adimplementum, non licet alteri agere ad re-
29 scisionem, sed illum compellere adimplemen-
tum Molin. dict. lib. 3. cap. 41. num. 33. cum duob.
seqq. Sanchez. cit. disput. 5. lib. 9. num. 17. Fon-
tanell. ad claus. 6. glos. 2. par. 3. num. 28. Si enim
negligens fuit maritus in exigenda dote, non
debet huiusmodi negligentia nocere vxori,
30 quam idcirco tenetur nihilominus alere ma-
ritus, vt probat Surd. cit. tit. 7. cap. 17. num. 32.
cum seq. Vbi num. 31. etiam scribit non posse
maritum expellere vxorem, si dos fuit ei pro-
missa, sed non soluta à patre, vel fratre, aut ab
31 alijs personis etiam extraneis; Sed solum
quando ipsa mulier dotem promisisset, & non
solueret per Corn. in cons. 145. in hac conclus. col.
4. vers. nec refragatur, & vers. præterea imputa-
tur lib. 2. Quamuis tutam minimè esse huiusmo-
32 di traditionem subijcit ibidem Surd. nu. 34. cum
sequenti.

Et vxore expulsa, non prohibetur maritus via
iuditiali agere ad consecutionem dotis, quia
33 hæc duo remedia proueniunt ex diuersis cau-
sis, Nempè expulsio procedit ex mora non
soluentis; petitio vero dotis dependet ex
contractu matrimoniali, siuè dotali, vt plenè
probat Surd. cit. tit. 7. qu. 17. nu. 44. cum seq. plur.
Concluditq; hanc sententiam (contraria ex-
34 plosa) esse veriorem, & communiorem, &
num. 47. subijcit vsuras etiam dotales posse po-
35 tere maritum pro tempore præterito, ante
expulsionem.

Ad quæ alimenta etiam teneretur maritus, si ob
eius culpam, Vt pote, ob nimiam sæuitiam eius
seruitium deseruisset vxor, Cum eo casu, sicut
36 licita esset separatio à viro, ita ad alimenta
maritus teneretur c. litteras in fine de restitutio-
ne spoliatorum; Quia sufficit, quod non stet per
vxorem, quo minus seruiat viro, adhoc vt ali-
menta percipiat, arg. l. labeo ff. de contrahend.
37 empt. & l. cum ff. de alim. legat. & si enim posset
maritus leuiter verberare, & discretè corrige-

re vxorem *l. & iudicatam ff. solut. matrimonio*,
38 Non tamen excedere in eo potest modum
Rol.conf. 27.nu. 13. cum quatuor sequentibus lib.
2.latè Gratian.lib.4. discep.forens.cap. 738.num.
3969. cum duobus sequentibus Sanchez de matri-
monio lib.9.disput.4. nu.22.
Non enim conuenit coniugi temerè, vel seuerius,
quam par sit, vxorem verberare, Cum verbera
40 iñ ingenuis mulieribus aliena sint *Tex. ad lit-*
teram in l.consensu, & Auth.sed iure merito C.de
repud.tradit Petrus Gregrorius lib.11.sintag.iur.
41 *cap.4.num. 15.lib.pr.* Deum Opt. Max. creasse
mulierem de costa Adæ, adhoc vt vir magis
diligeret mulierem, & ei inseparabilius inhæ-
reret, cum cognosceret eam ex se esse pro-
ductam.
Hinc ait D.Thomas *in pr.par.summa quæst. 92.&*
glos. in cap. mulierem 33. qu. 5. quod Deus non
de pedè hominis formauit mulierem, ne om-
42 nino videretur famula, nec de capite, ne vi-
deretur Domina, sed de Costa, vt videretur
collateralis, vt refert *Cassan. in consuetudine*
*Burg.Rubr.4.dos directis nu.18.*vbi ex *Genesi cap.*
secundo subicijt, quòd postquam Adam vidit
vxorem Aeuam dixit, hoc est os ex ossibus
meis, & caro ex carne mea, hæc vocabitur vir-
43 go, quia de viro sumpta est, & homo relinquet
patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, &
44 erunt duo in carne vna, iuxta Math. *cap.19.&*
ad Ephes.cap. 5.
Scribit etiam Diuus Paulus ad Colosenses *cap.*
3., & ad Ephesios *cap. 5. viri diligite vxores*
45 *vestras, sicut & Christus Ecclesiam*, vbi etiam
subijcit, Qui vxorem suam diligit, se ipsum
46 diligit, & vnusquisque vxorem sicut se ipsum
47 diligat, vxor autem timeat virum suum, vt ad
Romanos cap. 7. Cassan. loco rel. num. 18. in fin.
qui num. 19. tradit, quod magna amicitia esse
debet inter virum, & vxorem, cuius amicitiæ
tria sunt fundamenta, scilicet honestas, fructus,
48 & delectatio.
Porro quòd dilectio inter virum, & vxorem de-
beat esse in omni perfectione, & excellentia,
49 quæ significatur per annullũ, quo vxor à viro
desponsatur, de quo *in cap. nostrates, & in cap.*
fæmina 30.qu.5. Qui quidem esse debet Aureus,
quia sicut aurum excellit omnia metalla, Ita
amor coniugalis debet habere perpetuitatem,
50 vt nunquam finiat, nisi per mortem, Cum ro-
51 tunditas annulli finem habere non dicatur;
Et ponitur in quarto digito ex institutione
Ecclesiastica, vt ostendatur, quod ille amor
debet habere præcordialitatem, eo quia iuxta
52 Philosophos à corde procedit quædam vena,
quæ in quarto digito sinistræ manus apparet,
vt habetur *in dicto cap.fæmina 30.qu. 5. Cassan.*
cit.rubr.4.nu. 16.& 17.
Et sicuti antiquitus perfectissimus fuit expertus
53 amor in vxoribus, dum se cum viris mortuis
in rogo comburi patiebantur vxores, quippè
volebant, ne vlterius viuerent, vt inter Indos
nunc etiam obseruari testatur *Cassan.cit.rubr.*
4.nu.10.Petr.Gregor.all.lib.11.syntagm.iur.cap.
quarto n.18.ac nouissimè scribit Petrus Aerodius
lib.8.rerum iudic. tit.5. de venef. cap. pr., dum
ex Diodoro narrat, quòd mortuo Cetæo In-
dorum Duce sub Eumenæ, cum duas vxores
54 reliquisset, vnam iuniorem, & seniorem
alteram, Inter eas tanta contentio fuit, vtra
cum cadauere viri combureretur, & necesse
fuit litem Iudicio transigi, & dum Iudices de-
cernebant iunior, ne vinceretur, allegabat se-
niorem grauidam, id quod senior negabat,
sed ætatis prærogatiua aiebat se vincere opor-
tere, semper etiam in honoribus maiores
minoribus anteferri. Sed cum iudices cogno-
uissent per obstetrices hanc grauidam esse,
iuniorem vincendo cremari debere censue-
runt.
Quarum vxorum dilectio, & perfectus amor erga
viros æque admirabilis fuit in Romanis mu-
lieribus, & in alijs antiqui æui, Sulpitia etenim
55 cum à matre Iulia diligentissimè custodiretur
ne apud lentulũ Crustulionẽ virũ suum à trium
viris proscriptum in Siciliam proficesceretur;
Nihilominus famulari veste sumpta cum dua-
bus ancillis, totidemq; seruis ad eum clandesti-
na fuga peruenit, nec recusauit se ipsam pro-
scribere, vt ei fides sua in coniuge proscripto
constaret, vt refert Valeri. Maximus *lib. 6.*
cap. 7.
Erytea vero vxor Phalaridis Tyranni in exilium
56 missi repudiatis Pythonis nuptijs, magis vi-
rum sequi maluit; Quod resciens Pitho vene-
no ei mortem propinauit; Et de Hiphicratea
Mithridatis Regis vxore à magno Pompeo
victi iuisse post per efferatas gentes fugientẽ vi-
rũ animo, & corpore infaticabili post Valeri.
Maxim.scribit *Petr. Gregor.cit. lib.11.cap.4.nu.*
19. Qui inquit hoc etiam contigisse, etiam si
expressè Athenienses prohibuissent, ne exu-
57 lantes viros vxores se querẽtur, de quo Aeschi-
nes in exilium missus, ad Senatum, & Populum
Atheniensem scripsit his verbis, *mater, me exu-*
lante, vna mecum nauigauit, vna quoque cum
vxore, qua mecum profecta fuit, quamuis pa-
ter eam prohibuisset, ac leges fortè cogerent mane-
re, dũ mores potius, quam Ciuit. leges edocta esset.
Et cum Valerius Messalinus ad designatam sibi
Prouintiam esset iturus, aduersatus seueræ Cin-
næ sententiæ est, quę non probabat vxores co-
58 mitari debere Magistratus in designatas sibi
euntes Prouincias; Nullum honestius leua-
mentum laboris, & angustiarum ratus socie-
tate ipsa vxoris, & quod hic sexus sit natura
59 inualidus, & vix præsente custodia conseruari
possit, periculosiusq; committi suæ custodiæ,
tam diù separarentur per absentiam in modũ
dissidij fædera, vt post *tacitum tradit Petr. Greg.*
cit.lib.11.cap.4.nu.18.& 10.
Ita hoc tempore debiliorem valdè amorem, quip-
pè eius loco odium inexplicabile sæpissimè
vigere in vxoribus aduersus viros docet ex-
60 perientia, Cum vel eos ab humanis debere

iusserint

insferint siuè participes tanti sceleris fuerint;
Et nihilominus sicut aliæ impunè euaserunt,
quamuis confessæ de adulterio essent, & fortè
etiam conuictæ de homicidio (quo pacto,
qua ve ratione Deus scit) Ita alię, quę hoc tem-
pore detinentur, debitas pænas æque euadere
sperant; Ad quod pestiferum morbum arcen-
dum hoc tempore satis vsitatum.
Non ab re esset promulgatio illius legis Indorum
61 idest apud Catheoros, qua pro salute marito-
rum cautum erat vxores, si quid maritis in-
humanitus accidisset, cum ijs viuas conflagra-
ri, ita enim fore arbitrati sunt Populi illi, vt ni-
hil vnquam aduersus eos moliri vellent vxo-
res, Cum huic legi causam dedisset immanitas
cuiusdam vxoris, quæ venefica in maritum
fuerat; Et hac lege vti conuenerunt alij po-
puli Indorum, qui cum nullis suplicijs possent
prohibere vxores à veneficio, & impudicitia,
lege illa pro remedio vti statuerunt, Quæ vero
62 ignem recusabat, pro impudica haberetur, à
nuptijsq; sacrificijs, honoribusq; omnibus ab-
stineret, vt luculenter tradit *Petr. Aerodius, cit. lib. 8 rerum iudic. tit. 5. de venef. cap. pr.*
Et licet seueri illius edicti causa fuerit venefitium
(vt diximus) per quod grauius comitti delic-
63 tum, quam gladio, proditum est, omne aliud
tamen genus occidendi viros amplexa est lex,
64 vt saluti maritorum periculo vxorum consul-
tum remaneret, vt ibidē inquit Petr. Aerodius
Quamuis venefitium crimen in fæmina faci-
65 lius credi, in viro autem latrocinium scribit
Quintilianus, quē refert Petr. Aerodius *cit. tit. 5. cap. 2.* qui post medium inquit tempore Q.
Fabij Max. Aedilis currulis plures Romæ
66 veneficio fuisse absumptos, & opera cuiusdam
ancillæ depræhensas viginti matronas, quæ
medicamenta coquebant, vt clandestinis in-
sidijs viros suos interficerent, inter quas Cor-
nelia, ac Sergia patritiæ gentis, Cum salubria
ea esse contenderent, Iudex iussit eas experiri;
nam eas sic arguere posse, an falsum denunciaf-
sent, quæ idcirco accepta potione inter-
emptæ statim ambæ remānserunt; & testifica-
tu aliarum correarum magnus numerus ma-
tronarum indicatus, ex ijsq; captas, & capi-
67 tali iuditio damnatas fuisse centum septuagin-
ta testatur *Petr. Aerodius in fine d. cap. secundi* qui *seq. cap. 3.* pariter scribit Q. Næuionem
Mathoonem de venef. quesiuisse, ac ad duo ho-
68 minum millia damnasse *C. Claud. Pulchro, & l. portio lucillio Consul.*
Quoniam verò nonnulli nixi sunt defendere
69 vxoris Parricidas (Paricidæ enim etiam di-
cuntur, quæ mariti interitus sunt participes
Bar. in l. pr. ff. ad l. Popeam de paricid. Bertazol. cons. 82. num. pr.) Vel quod de delicto con-
uictæ non dicerentur, Vel sub aliquo alio
mendicato prætextu, meminisse illos opportet
70 adulterio comitem esse Paricidium viri *l. cōsensu §. vir quoq; C. de repudijs, & §. mitiores in Auth. de nuptijs Porrus in eius fasciculo vers. homicidium pag. 619.* Et idcirco eo ipso, quòd
constat homicidam carnale habuisse comerciū
cum vxore occisi, tunc etiam vrgentissimam
insurgere præsumptionem iuris, & de iure,
71 delictum ab ijsdem procedere, vt simul adul-
tera, & homicida matrimonium contraherent,
Vt de Tarquinio, qui statim ex viuentibus
sublata vxore, & Arunte marito Tulliæ; Tul-
72 liam ipsam in vxorem habuit, loquitur Petr.
Aerodius *cit. tit. 5. cap. 4. circa medium,* Vbi alia
plura narrat exempla, & præsertim, quando
quis prædixit aliquod scelus, siue mortem ali-
cuius, quæ euentu fuit cōfirmata; Quia quæ vi-
73 ta alterius impediuntur, statim morte obue-
niente, si acta sint, retro probant malefitium, vt
scribit Aerodius loco cit. & si hoc casu de iure
Canonico prohibitum sit matrimonium inter
74 occisorem, & adulteram *cap. super hoc de eo, qui duxit in matrim. quam polluit per adulter. Porrus in dicto eius Fasciculo § homicidium pag. 617.*
Hinc elegantissime tradit Cicero ad Herenium
lib. 4. *maiores nostri, quam impudicam iudicabant, eam venefitij quoq: damnatam existimabant, Quid*
75 *Ita? Quia necesse est eam, quę addixerit corpus suū turpissimæ cupiditati, timere per multos; Quos? Virum, Parentes, Cæterosq. ad quos videt sui dedecoris infamiam pertinere, Quid postea? Quos tantopere timeat, eos necesse est, vt quoquomodo possit veneno petat, Cur? Quia nulla potest honesta ratio eam retinere, quā magnitudo peccati facit timidā, In temperantia audacem, Natura muliebris in cōsideratā;* quem refert *Porr. dicto §. homicid. pag. 619.* Qui auctor in eodem tractatu *§. venefitium*
76 *499. ex Alba cons. 72.* tradit, delicta, incestus,
siuè adulterium, & abortus, ac venefitium
complicatas habere in se causas; Caueant id
77 circo huiusmodi defensores, vt ne Iram Dei
prouocent ob magnum scandalum, quod in
populo remanet, & incidant in ærumnas, &
mala, in quæ incidisse huiusmodi defensorem
78 testatur *Porrus in additione* ad S. Ambrosium
c. 2. vers. nemo eodem fol. 45. Qui adulteram, &
Parricidam defenderat, vt cum adultero ma-
trimonium contrahæret, prout contraxerat.
Pro cuius conclusionis corroboratione facit com-
munis ea conclusio, quod delictum præsumitur
commissum ab eo, siuè ad eius instan. cui pro-
79 ficit, siuè cui fieri intererat *arg. l. fin. C. de alimentis præstandis Bar. in l. cum seruus ff. de verb. oblig. Rimin. iun. cons. 814. num. 54. Menoch. lib. 2. præsumpt. 23. nu. 7. Felic. all. 36. nu. 9. & 10. par. pr.* Quia præsumptiones in casu incertitudinis
delinquentis habentur pro liquidissimis proba-
80 tionibus, vt tradit *Monticell. regul. crim. 11. nu. 14. quem seq. Farin. q. 96. nu. 70.*
Cæterum his naturæ monstris sublatis: Matrimo-
81 nium honestum suauissimum, vtile, & delec-
tabile valdè est, quia ex eo liberi procreantur,
per quos diuturnitatis nobis memoriam in
82 ęuum relinquimus *l. liberorum ff. de verb. significat.* de cuius laudibus amplè *Lucas de penna in tit. l. mulieres nu. 16. C. de Incolis lib. 10. Cassan.*
m

in all. Rubr. 4 des feuntes nu. 10. cum seq. & Fontanell. de pact. nuptial. clauf. 6 glos. 2. par. 3. num. 5. cum plur. seq. lib. 2. Vbi testatur suauissimũ, & iucundissimum esse habitare Iugales in vnum,
83 Oneraq; matrimonij non esse adeò grauia, & insoportabilia, vt multi existimarunt, quando vxor suauiter regitur, & prudens esset, iuxtà Prouerb. 19. Salomonis vbi dicit Domus, & diuitia dantur à Parentibus, à Domino autem pro-
84 priè vxor prudens, Quæ gratia mihi bis fuit cõcessa ab Omnipotenti Deo, adeò quod cum Fõ-
85 tanell. dicere possum, suauissimum, & iucundissimum esse habitare Iugales in vnum.
Quæ matrimonia adeò publicę vtilitati expedire cognouerunt Romani, vt adiectione hominum Imperium augeretur iuxta l. fin ff. de bonis d m-
86 nat. & diximus supra in cap. 96. num. 15. cum seq. Vt multati apud eos sint ij, qui ad senectutem
87 cælibes peruenerant Ita ex Valerio Maximo lib. 2. cap. 4. scribit Lucas de penna in a l. l. mulieres numer. 17. C. de Incolis lib. 10. & seq Cassan. cit. Rub. 4. num. 14. Qui subijcit ex Auicena, nihil melius esse pro conseruatione, & augu-
88 mento Reipublicæ, & Ciuitatis, quam matrimonium, ex quo generatio prouenit, & conseruatur species illius, cuius permanentia est signum Diuinæ largitionis, Vndè Paulus Apost. cap 5. ad Thimoteum scripsit, volo autem
89 Iuniores nube e, filios procre re, matres familias esse, & ad Corinthios cap. 7. Qui propterea in matr-
90 imonium Virginem suam Iungit, benefacit, & ad Titum cap. 2. dicit adolescentulis, easq; hor-
91 tatur Apostolus, Vt viros suos ament, filios suos diligant, prudentes, Castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas esse viris suis, vt refert Cassan. d. Rubr. 4. sub nu. 14.
Et redeundo ad principalem materiam; Quando culpa vxoris (ob scilicet non traditam, promissam dotem) eam apud se non vult maritus, vel ob aliam legitimam causam; Tunc
92 ad alimenta pręstanda non compellitur maritus ex supra deductis; Frustra enim sibi debitum fieri petit, quod alteri debet, minimè im-
93 pendit l. ædiles in fin. ff. de ædil. adicto, & l. Iulianus §. offerri, & l. qui euidenter ff. de act. empti Roman cit. cons. 517. sub nu. secunda vers. aut non est, & in l. si cum dotem §. si maritus nu. 35. ff. sol. matr. Gratian cons. 57. visa in fin. lib. pr.
Quando autem neutrius culpa intercedente seorsum habitat vxor, & viro non seruit, Tunc
94 secundum dotis redditus alimentanda est Tex. in l. si cum dotem §. sin autem ff sol. matrim & ibi Roman. nu. 25 ac in cit. cons 517. sub num. 2. vers. aut neutrius; Cum dos detur adhoc, vt ei in matrimonialibus oneribus deseruiat, quæ præ-
95 cipuè consistunt circa vxoris alimentationem l. si is qui §. ibi dos ac l. dotis fructũ ff. de iure dotiũ l. actio dotis §. fin cum l. sequenti ff pro socio, & l. si maritus, ac l. si fil. §. hoc amplius ff famil. erciscunda l. pro funeribus C. de iure dotium, & l. dotem filio ff. de Castrensi pec ul. Castrens. cons. 65. num. 3. lib. 2. Gratian. lib. 4. discept. forens. cap. 738. nu.
63. Et si dotis fructus sufficientes non sunt, vt
96 plurimum contingit cap. salubriter de vsuris & probat Fontanell. dicta claus. 5. glos. 8. par. 15. sub num. 19.
Tunc, si mulier non potest se aliunde alere, Offitij
97 maritalis est supplere, vt notat glos. dicta l. si cũ dotem §. si autem, & ibi scrib. ff. sol. matrim. & probatur in l. penult. ff. vt in possess. legati, & in d. l. quod si nulla ff de relig. & sumptibus funerum Roman. loco cit. nu. 2. in fine Surd. de alimentis tit. pr. qu. 26. Canalc. decis. 21. num. 15. par. 4. Fontanell. de pact nuptial. cit. claus. 6. glos. 2. par. 3. num. 14. lib. 2. Qui Roman. dicto num. 2. concludit maritum, non posse repetere alimenta præ-
98 stita vxori, etiamsi dos promissa ei non fuit soluta, si eius opera, & seruitio vsus est omni tempore matrimonij, quidquid in contrarium affirmauerint aliquot Doctores. Nisi protestationem fecisset de repetendo alimenta, vt subijcit ibidem Roman. num. 3. quamuis hoc minus verum esse affirmet.
Arbitror tamen veram esse ipsorum Doctorum traditionem, vbi præcessit protestatio, quæ
99 dicitur declarare animum protestantis, vt probat Menoch. cons. 115. n 38. & tradere videtur in cons 356. nu. 3. & 10. Quia vbi opinio Romani admitteretur, sequeretur, quod neq; ad interusuria dotalia, quæ loco alimentorum consequi posse maritum, ob retardatam dotis solutionem latissimè probauimus in superiori cap. agere valeret; quod satis falsum est, tum per Textum in d. cap. salubriter de vsuris, cum ex tot DD. auctoritate in ipso præcedenti capitulo citatorum, & præsertim hoc idem probat Rom. in eodem cons. 517. nu. 4. vers. ergò præsupposita mora, & nu. 5.
Et quod dicit ibid. Roman. de alimentis præstitis
100 vxori infirmæ quorũ repetitio excluditur, Cũ censeantur præstita ex quadam pietate, & affectione maritali l. quod in vxorem ff. de negot. gestis; Hoc procederet in dubio, vbi maritus non esset contrarium protestatus; Secus vèrò,
101 quando mediante protestatione constat illũ habuisse animum repetendi expensas alimentorum a debitore dotis; Quia in claris locus nõ est præsumptionibus, sed tantum in dubio l.
102 naturã ff. de iure dotium Menoch. lib. pr. præsũp. qu. 8. nu. 2. Card. Mantic. de tacit. & ambigu. lib. 3. tit. 15. nu 54. & lib. 12. tit. 19. nu. 22 Grattan. lib.
103 5. discept. forens. cap. 966 n. 23. Cum interpretatio fiat in dubijs non in claris Gal n. de verb. signific. lib. 5. cap. 4. nu. pr. cum sequenti, Determinata enim non egent determinationem, vt su-
104 bijcit ibidem Galin. nu. 5.
Et si vxor, cui debita alimenta non præstitit vir, merces habita fide de prætio emit pro eius vestiarijs necessarijs, vel aliud æs alienum contraxit; ad illud tenetur vir, ac si ipsemet contra-
105 xisset l. legat. ff. de alim. & cibar. lega. l. legatum ff. de ad m. lega. l. verb victus ff d. verb. num signific Alex. in l. si vsus § de leg. t. num. 2. ff. ad l. falcid. Socin. cons. 161. nu. 4. lib. 2. & Grattian. lib.

lib. 4. discept. forens. cap. 750 numer. 8. lib. 4.
prout quando fit separatio thori ob viri culpam,
viz. ob nimiam sæuitiam, Tunc etiam ad re-
stitutionem dotis cum eius augumento com-
106 pelli potest vir, sicut fit, quando ob adulteriũ
fit huiusmodi separatio *Tex. in §. meliores in fin.*
in auth. de nupt. Abb. in cap. pr. nu. 2. de donat.
inter virum, & vxorem Thesaur. decis. 130. nu. 2.
Lauren. decis. Auenor. 131. nu. 2 & 4 Paris. consl.
54. nu. 42. lib. 4. quos sequitur Gratian. cit. cap.
738. n. 64. de qua re ampie Canalc. plena decis. 21.
par. 4. vbi præsertim nu. 7. casus omnes tradit
in quibus mulier recuperare potest dotem etiã
107 viuente marito, videlicet quando maritus
108 vergit ad inopiam, Si est prodigus, si sæuit in
109 vxorem vulnerando, vel percutiendo cum
110 baculo, si bannitur, aut deportatur, si viuit
111 in concubinatu, si tentat venenare vxorem,
112 aut adulterium committit, vel habet morbũ
113 Gallicum, & concurrentibus alijs causis, de
quibus in *l. vbi adhuc, & ibi glos. & Bal. C. de iure*
dot. latè Mascard. de probat. conclus. 1018. nu. 6.
Et quatenus vxor diuertisset a viro sine eius cul-
pa, & in Patris domo alimenta per aliquod
tempus habuisset, Non teneri Tunc virum ad
alimentorum refectionem satis constat; Dum
si eo casu dotem non habuisset vir, Sed interu-
surium sibi solueret quot annis Pater vxoris ra-
tione dotis non traditæ, Adhuc interusurium
ipsum consequeretur maritus, qui eo tempore
114 retinuit domum apertam cum reliqua fami-
lia, in qua poterat mulier ad libitum habitare;
Vnde per maritum non stetit, *Berou. cons. 129.*
nu. 11. lib. 2. Farinac. decis. 353. numer. 3. lib. 2.
qui testatur Ita fuisse resolutum per Rotam, &
Ita respondisse affirmat *Fontanell. de pact. nupt.*
d. claus. 5. glo. 8. par. 15. nu. 13. cum seq. lib. 2.
Cum maximè onera matrimonialia non restrin-
115 gantur ad alimenta cibaria tantùm, sed com-
plectantur vestitum, salaria, & victum ancilla-
rum, & alia huiusmodi, de quibus per Ripam
in *rub. ff. solut. matrim. n. 57. vt subijcit Fontanell.*
cit. claus. 5. glos. 8. par. 15. nu. 15.
Et quoniam pendente lite super validitate ma-
116 trimonij ali Interim debet vxor, vt post alios
probat *Sanch. z de matrim. lib. 2. disput. 41. n 51.*
Ad quorum restitutionem Neq; etiam teneri
mulierem, vbi in iuditio succubuisset, la-
tè probauimus in superiori libro *cap. 72. num.*
117 52. Prouisio alimentorum potest fieri per
Iudicem secularem, etiamsi causa principalis
pendeat coram Ecclesiastico; Quia causa ali-
118 mentorum non dicitur dependens à causa
matrimonij, quæ tractatur coram Ecclesiastico
Iudice; Sed diuersa, Propterea nihil impedit,
quin Iudex laicus causam alimentorum tractet
Affl. decis. 152. per totam, & ibi Vrsil. Surd. de
alim. tit. 8. priuil. 10. nu. 5. & ita fuisse decisum
per Senatum Catalon. testatur Fontanell. *cit.*
claus. 6. glos. 2. par. 3. nu. 33. lib. 2.
Quæ prouisio retrotrahitur ad diem petitionis,
& sic locum non obtinet q̃ die declarationis
tantùm; Cum alimenta à die petitionis in-
119 cipienda dicantur alimenta præsentis tem-
poris, non præteriti, Quidquid in contrarium
affirmauerit *Perez. in 3. par. obseru. cap. 5. per*
totum, quod in his, quæ iudicis officio debon-
120 tur, prout communiter sunt quæ petuntur
pendente lite, non possit fieri condemnatio,
vt soluatur à die petitionis, sed à die condem-
nationis tantum, & quidquid iudicasse Senatũ
Catalauniæ testatur Fontan. *de pactis nupt. cit.*
claus. 6. glos. 2. par. 3. numer. 42. cum seq; & 52.;
Quia communissima, & verior est contraria
121 conclusio, videlicet huiusmodi alimenta de-
beri à die petitionis, Ne dolus, & cauillationes,
ac diffugia rei eidem patrocinarentur, dum
procrastinauit expeditionem causæ, & proui-
sionale decretum, vt considerat Fontanell.
loco relato nu. 44.
Et hanc sententiam amplectitur ferè omnis Do-
ctorum calculus, inter quos ex recensitioribus
hanc sequitur *Verall. decis. 18. nu. 20. cum seqq.*
par. pr. Vbi ita iudicasse Rotam Rom. testatur
Farinac. decis. 260. lib. 2. Ro. Rom. diuers. decis.
764. nu. 5. par. pr. Lancell. de Atent. appell.
pend. lim. 24. nu. 8 Marescot. var. resol. lib. p. c. 83.
nu. 3. in fine Gratian. decis. March. 53. nu. 11. Vin-
centius de Franch. plena decis. 605. Caball. decis.
10. nu. 41. part. 3. Vinius decis. 523. numer. 42.
qui etiam addit ab alimentis decursis à die
122 motæ litis non dari appellationem quo ad
effectum saltem suspensiuum, quia censentur
alimenta futura, non præterita, de quare *Buz.*
decis. 69. per totum Io. Aloys. Ricc. in collect. decis.
548. par. 3. Qui omnes differentias, quæ sunt
inter præterita; & futura alimenta, adducit, &
nouissimè *Giurba decis. 4. nu. 46. cum seq. qui*
alios plures refert.
Quam difficultatem (vbi difficultas verè in esset,
prout non in est) euitare solet Senatus Excell.
Mediol. dũ decernit prouisionales alimentorũ,
& expensarum litis in certa summa, non ex-
præso tempore, pro quo conceduntur, & cum
clausula *pro nunc tantum*, & vt plurimum cum
clausula *in causam declarandam*, a qua non
admitti appellationum, neq; restitutionem in
123 integrum, saltem quo ad effectum suspensiuũ,
Iam plenè probauimus in superiori libro *cap.*
72. nu. 22. cum seq. Et si contrarium accidisse
ex quodam causæ fato secundum qualitatem
124 temporum, & litigantium, testetur *Fontanell.*
cit nu. 52. iuxta memorabile dictum Franci-
sci a Ponte *in decis. 20. in fine, & Mastrill. decis.*
230. sub nu. 12. vers. nisi dicamus, & num. 18.
lib. 3. sub qua dictione pro nunc iustam fuisse
sententiam illius Senatus supponebant Sena-
tores Catalauniç, ibidem testatur Fontanell. *sub*
cit nu. 52. vers. dicebantur nobis, & qui Auctor
cum seq. num. 53. quam plures adducit deci-
siones illius Senatus, dum censuit prouisiona-
125 les incipere à die tantùm concessionis, & in
sequenti nu. 54. alia contraria Senatus Con-
sulta emanata ex eodem Senatu narrat, quibus
cauetur

cauetur prouiſionalis incipero à die petitio-
126 nis, non condemnationis.

Anticipatè autem alimenta præſtanda ſunt, quia
127 ægre ea feruntur in creditum *l. fin. ff. de liber. agnoſc. & l. pr. in fine C. quando dies leg. iti cedit, & probat Franch. deciſ. 155. nu. 3. quem ſequitur Fontaneli. cit. claaſ. 6. gloſ. 2. par. 3. nu. 63.*, qui *num. 81.* docet, quod pendente cauſa alimen-
127 torũ ſuſpenditur cauſa principalis, per Abb. *in cap. tuã col. p. de ord. cognit. Caputaquenſ. deciſ. 22. nu. p. & 5. & deciſ. 48. par. pr. Marcſcott. lib. 2. var. reſol. cap. 83. nu. 8. & 9.* Quia ſi eſſet in poteſtate rei denegandi alimenta procedere in negotio principali, Vtiq; alimentorum
128 præſtatio non ſeruiret cauſæ, ob quam præſtari debent, quæ eſt, vt viuere, & litem ſuſtinere poſſit *Doct. in l. fin. C. de ord. cognit. Verall. dicta deciſ. 18 nu. 5. & 6.* Quamuis hoc minimè obſeruari in Catalaunia teſtetur Fõtanell. *loco relato nu. 82.* Sicuti neq; hoc obſeruari
129 vidi in hoc Mediolani Dominio, Cum vtraq; cauſa agitari ſoleat, nec altera ſit impedimen-
130 to alterius *Gail. ſing. obſeru. 146. lib. primo.*

SVMMARIA.

Minores, & mulieres contrahere non poſſunt ſine debiti: ſolemnitatibus in Stat. Med o. requiſitis n. 1.

Filij famil. contrahere nequeun. ſine conſenſu partis num. 1.

Statutum generale comprahendit etiam caſum dotis nu. 2. & 3. contrar. nu. 4. 5. & 7.

Dos ſemper, & vbiq; priuilegiata eſt nu. 6.

Statuta nunquam excludunt rationabilem, & bonam interpratationem nu. 8.

Statutum diſponens de pactis, & donationibus, non comprahendit donationem ex cauſa dotis nu. 9.

Dos eſt ſemper, & vbiq; priuilegiata nu. 10. limitatur nu. 13. quando ſcilicet dos eſt ſpecialiter priuilegiata in illo caſu, & num. ſeq.

Statutum fieri non poteſt in praiuditium matrimonij num. 11.

Statutum fieri non poteſt, quod ſit praiuditiale dotis, & conſequenter alien., & contractus, qui fiunt ex cauſa dotis nu. 12.

Opiniones contraria reducuntur ad concordiam per diſtinctionẽ nu. 14. mulieres conſtituere poſſe videtur validè dotem etiam omiſſis ſolemnitatibus Statuti nu. 16. etiãſi minor eſſet mulier, ſi vidua effecta nu. 17. contrar. opinio Caſtrenſ qui reprobatur nu. 48. & Gratien nu. 50.

Dos ſemel tradita primo viro cum ſolemnitatibus à minore muliere, poteſt deindè ſecundo, & tertio viro iterum tradi ſine ſolemnitatibus nu. 18.

Minor obligatur ei pro augumento dotis, vbi non ſit exceſſus verſus ſororem, etiam omiſſis ſolemnitatibus ſtatuti nu. 19.

Filia nupta eximitur à Patria poteſtate numer. 20. contrar. nu. 22.

Filia effecta vidua non reincidit in Patriam poteſtatem nu. 21. contrar. nu. 22.

Filia effecta vidua agere poſſe videtur ad dotis reſtitutionem ſine Patris conſenſu nu. 23. maximè verò quando abeſſet Pater, vel eſſet ſuſpecta vita num. 24.

Dotis cauſa dicitur Pia nu. 25.

Patris non eſt neceſſarius conſenſus in contractu filij, quando vſusfr. bonorum filij non ſpectat ad Patrem num. 26.

Dos inſeruit oneribus matrimonij, ideirco illius vſusfructus non ſpectat ad Patrem nu. 27.

Mulier etiã minor ſecũdo nubens nulla promiſſa dote, cenſetur priorem dotem dediſſe primo viro nu. 28.

Dos per actum tacitum conſtituta, vera dos cenſetur nu. 29. & fit locus eo caſu lucro dotis nu. 30.

Mulieres difficile nubere poſſunt ſine dote nu. 31.

Matrimonia libera eſſe debent nu. 32.

Matrimonia Reipublica validè vtilia ſunt nu. 33.

Matrimonium fuit à Deo Opt. Max. in Terreſtri Paradiſo inſtitutum nu. 34.

Dos conſtituta dicitur acceſſoria ad matrimoniũ n. 35.

Mulieres indotatæ malè à viris tractari ſolent n. 36.

Statutũ prohibens mulierem alienare bona in praiuditium filiorum primi matrimonij, præterquam de certa parte, non habet locum, quando ipſa mulier in dotem dediſſet omnia bona ſecundo viro numer. 37. limitatur nu. 38.

Minoris ſiue filij famil. contractus factus ſine ſolemnitatibus Statuti licet inualidus, validus tamen dicitur ad comodum ipſorum contrahentiũ nu. 39.

Minores puberes de iure communi cõtrahere poſſunt, & validè obligari nu. 40.

Filij famil. de iure communi validè contrahere poſſunt nu. 41.

Statuta interpretanda ſunt, vt minus corrigant ius commune nu. 42. 43.

Filia minor validè renunciare poteſt bonis paternis abſq; alia ſolemnitate, quando Pater congruenter illam dotat nu. 44. ſecus circa alia bona etiam materna nu. 45.

Filia contrahere validè nequit cum Patre ſine Iudicis decreto, præterquam in caſu dotis nu. 46.

Filius famil. clericus eſſe poteſt in inuito ſine Patris conſenſu, quod ad bona, ſinè reditus Eccleſ. & beneficij nu. 47.

Doctorum opinionem fauore filiorum dicitur continere æquitatem n. 47. minor contrahit matrimon. ſine ſolemnitat. h ſtatuti, ſed non poteſt conſtituere doteia nu. 48. quod tamen reprobatur nu. 49.

Patris negligentia in maritandis filijs ſibi praiudicat num. 51.

Filius ſe nubens ante ætatem annorum 24. ſine Patris conſenſu ex conſtitutione Barcinonenſi poteſt exheredari per Patrem nu. 52.

Non. Conſtit. Mediolen. in tit. de panis § matrimonia clandeſtina declaratur nu. 53. 63 64.

Mulier nubens pari non infimo dicitur prudenter agere nu. 54.

Filia minimè nupta per Patrem ante annum 25. ſi luxurietur non poteſt exheredari per Patrẽ n. 55.

Statuta, quæ priuant hæreditate filiam ſinè conſenſu patris vel filiorum nubentem, non dicuntur diſponere circa ſubſtantiam matrimonij, ſed tantum circa bona numer. 56.

Filia

Filia nubens sine Patris consensu dicitur vsurpare officium Patris nu. 57.

Quòd principaliter agitur, attendi debet, non quod in consequentia venit nu. 58.

Premij spe sollecitari quis potest ad contrahendum matrimonium cum aliquo ex tali familia nu. 59. & 60.

Ad matrimonium aliquem inuitare sub pœna priuationis prohibitum est num. 61.

Decisio Senatus Sabaudiæ in ea materia nu. 62.

Decisio Senatus Mediolani contra illum, qui matrimonium clandestinum contraxit, illum condemnandu in pœnam Remi septennalis vltra pœnam aur. ducentum nu. 65.

Decisio alia Senatus, quæ ordinauit in contumatiam esse damnandum huiusmodi delinquentem in pœnam vitæ & bonorum confiscationem nu. 66.

Decisio alia Senatus in ea materia, qui ordinauit procedendum esse ad vlteriora contra delinquentē, nō obstante, quod matrimonium esset dissolutum n.68

Annus captus habetur pro completo in fauorabilibus nu. 69.

Annus cæptus habetur pro completo, quando tempus appositum fuit per ablatiuum, secus per genitiuum, vel accusatiuum, quia tunc requiritur, quod annus sit completus nu. 70. 71.

Tempus completum annorū 18. requiritur ad euitandam pœnam ob clandestinum matrimonium nu. 72.

Decisio Curiæ Cremonensis in ea materia nu. 73. Cardinalis Campora mentio nu. 74.

Matrimoniū nullo modo impediri de iure potest n.75.

Decisio Senatus Mediolani, quod permitteretur contrahi matrimonium etiam intra carceres, sed tamen procedendum contra delinquentes nu. 75.

Finalis causa Nouar. Constit. quæ nu. 76. cum seq.

In contractibus non solum quod licet, sed etiam quod honestum est, consideratur nu. 78.

Matrimonium malis artibus affectans vltimo supplicio damnatus Romæ nu. 79.

Fiscu siuè querelanti, incumbit onus probandi minorē ætatem eius, qui matrimonium contraxit num. 80. cum alioquin maior effectus præsumeretur nu. 81.

Iudex ex aspectu pronuntiare potest quem esse minorem, vel maiorem nu. 82.

Fiscus, siuè querelans probare tenetur Puellam non esse viduam, vt procedatur nu. 83.

Vidua etiam minor contrahere potest matrimonium sine consensu Patris, aut propinquorum nu. 84.

Mulieran possit sine solemnitatibus in contractibus requisitis à Statutis dotem tradere præsertim secundo Viro. Cap. CLXVIII.

PRÆCEDENTI materiæ cōferrè etiam videtur hæc, quæ subsequitur questio, vtrum ex speciali priuilegio dotis mulieri sine solemnitatibus à Statuto requisitis in contractibus mulierum, vel eorū, qui sub patris potestate adhùc remanent, validè datum in dotem facere, cui sinè Patris consensu nupsit, Cum passim per statuta locorum prouisum sit, ne mulieres possint contrahere sine certa solemnitate; Prout etiam passim disponitur minores non posse contrahere sine solemnitatibus requisitis, vel quod filius familias non possit contrahere sine Patris consensu;
1 De primo casu extat hic Mediolani Statut. 328. lib. pr. De secundo viget Statutum 34. eodem lib. pr. de vltimo autem extat Statutum 416. eodem lib. pr.

Huius quæstionis resolutio ab eo pendere videtur, an generalis, siuè vniuersalis dispositio Statuti compræhendat etiam causam, siuè
2 obligationem dotis; Et eam compræhendere responderunt *Dec. cons. 5. & cons. 301. Rim. Sen. cons. 447. num. 16. ac probat Ripa in l. p. num. 5. ff. sol. matrim. Neguss. de pignor. & hipoth. par. 8. membro pr. num. 23. Tiruquell. de retr. linager. §. pr. glos. 14. num. 96. & num. 105. Cagnol. in l. pr. num. 16. ff. de regul. iur. Vasques. de success. progresso §. 30. nu. 43. & Rimin. iun. cons. 3. num. 11. ac cons. 31. nu. 43.*

Quia generalem, siuè vniuersalem dispositionem omnia continere certum est, & neminem excludere, Cum ea apta sit etiam compræhendere casus, qui alias non compræhenderentur *l.*
3 *Iulianus ff. de legat. 3. l. balista ff. ad Treb. l. fraudē ff. de testamentis Decius cons. 23. numer. 4. Rolan. cons. 14. num. 39. lib. 3. Cephal. cons. 58. num. 16. lib. pr. Gabriel. cons. 20. nu. 18. & 22. lib. 2. Bursa. cons. 180. num. 26. lib. 2. ac Crauet. cons. 294. num. 2. & 3. Crott. in repet. l. si constare sub n. 101. vers. sexto lex ff. sol. matrim. & diximus supra in cap. 104. nu. 3.*

ÆQVIOR tamen, & verior, ac communior videtur contraria sententia, nempè Statutum generaliter loquens non continere causam
4 dotis, quæ vbiq; excepta videtur; Nisi id sit expræssum; Ita docet *Salic. in l. vlt. in quarto notabil. C. de iure dotium,* Vbi expræssè scribit, Statutum generaliter disponens non compræhendere causam dotis; Contra enim AEQVITATEM naturalem, & iuris regulas esset sub
5 generalitate statuti præiudicare libertati mulierum senubendi, ac dotes constituendi, vt in his terminis probat *Anchar. cons. 380. Ante determinata sub nu. 3. vers. & vt mulier. in contrahendo,* Quem intellectum verum, & consonum AEQVITATI, esse scribit ibidem *Anchar. numer. 3. in fine, Quam sententiam sequitur Idem Negusant. in dicta 8. par. membr. pr. num. 23. vers. tamen licet dicta:* qui *Decium* etiam repræhendit, Hanc sententiam sequitur *Bald. cons. 359. col. 2. lib. 3.* dum dixit dotem semper, & vbiq;
6 priuilegiatam esse, & ob id dispositionem generalem *l. bene a zenone C. de quadrien. præscript.* non compræhendere dotem quem sequitur *Iason. in l. p. num. 9. & in l. si constante num. 207. ff. solut. matrim. & in l. filius famil. §. Diui numer. 64. ff. de leg. p. Calcan. cons. 13. num. 4. Socin. sen.*

cons.

conſ.46.n.45.lib.4.Bal.nouell. tract. de dot.par.6.
priuil.47.in fine & priuil.48.Goz.ad.cõſ.43.n.12.
& conſ. 97 nu. 3. Cotta in eius memor. verbo dus
habet quos in noſtris terminis ſequitur Menoch.
conſ.242.nu.5.cum plur. ſeq.& nu. 11. verſ.nam
reſpondetur, Rimin.iun.conſ. 31.num 43.& conſ.
374.n.261.cum ſeq.plur. Quam ſententiam am-
plectitur *Trentacinq. lib.3. var.reſol. tit.de fide-*
iuſs.reſol.2.ſub nu. 4. verſ. non recedas, dum in-
quit in generali diſpoſitione non contineri ca-
ſum dotis, ſicut neq; in generali renuntiatione
7 comprӕhendi renuntiationem dotis, probat
Theſaur.deciſ. 223.nu. 6.& 8.
Hanc concluſionem etiam ſequuntur *Granuc.*
Theorema 25. numer. 31. Eugen. conſ. 9. numer.
27.& Honded. conſ. 18.nu. 57.lib.p. Et in termi-
nis d. Statutorum Mediolani probat *Carpan.*
ad Stat.328. num. 95.par.pr. & in Statuto 416.
num. 47. lib. pr. Cum ſtatuta nunquam exclu-
8 dant rationabilem, & bonam interprӕtatio-
nem *Decius conſ.64.num.7. & Grattan. lib 3.di-*
ſcept.forenſ.cap 406 nu.22.& lib 4. cap.692.nu.
7.& 11. cum ſeq. Et ita deciſum fuiſſe per Ro-
tam admittit *Gabriel. cit. conſ. 20. ſub num. 39.*
verſ. non obſtat, Vbi fuiſſe declaratum teſtatur
9 Statutum Vrbis de pactis,& donationibus non
comprӕhendere donationem ex cauſa dotis,
quamuis conetur ipſemet auctor declarare de-
ciſionem procedere in mulieribus maioribus,
non minoribus.
Dos eſt enim ſemper, & vbiq; prӕcipua, ideſt
regulariter priuilegiata *l. pr. ff. ſol. matrim.*
10 Quod priuilegium non dicitur ſublatum à l.
generali, ſed requiritur ſpecialis mentio, vel
ſaltem clauſula derogatoria *l. 3. vbi Bar. &*
cӕteri C.de ſilentiarijs lib. 10.& tradit. Iaſ. conſ.
157.nu.3.lib.2.Menoch. cit.conſ.242. ſub nu.8.
Prӕterea, ſicuti ſtatuentes nihil poſſunt ſtatuere
11 ad impediendum matrimonium, Ita neq; etiam
impedire poſſe videntur alienationes, & con-
tractus, qui fiunt cauſa dotis, ſine qua matri-
monia non ſolent contrahi *Butr.conſ. 35.nu. 2.*
quem ſequitur Socin. ſen. conſ.80. nu.23.lib.4. &
Menoch.cit. conſ.242. nu.10.
Quamuis ſuperiorem concluſionem, dotem ſci-
licet non comprӕhendi ſub generali diſpoſi-
tione Statuti, declaret *Rimin. iun. conſ. 802.*
nu.17.& conſ.808 num.69. procedere tantum,
13 quandó dos reperitur in ſpecie priuilegiata,
in illo caſu, de quo lex, aut Statutum generale
loquitur ex *Decius in l.certis annis C.de pact.& in*
l.ex teſtamento C. vnde liberi, ac in conſ. 301.&
cõſ.496 & conſ.536.nu.8. Rol.à Valle tr.de lucro
dotis q.105.nu.8.Gabriel.dicto conſ.20.n ſecundo
lib. 2. & commun. concluſ. tit. de legibus, & con-
ſtitutionibus concl.pr. in fine, ac idem Trentacinq.
cit. reſol. 2.ſub num. 4. tit. de fideiuſſione; Et ſic
hac diſtinctione vtramq; opinionem concilia-
re ſtudet Rimin. vt affirmat num. 71. Cum per
diſtinctiones contrariӕ opiniones reducendӕ
14 ſint ad concordiam per *Imol.in cap. ſuper litte-*
ris de reſcriptis,& dixit ipſemet Rimin.in conſ.26
nu. 50. Prout priuilegiatam eſſe dotem in hoc
15 caſu probat *Lamber.de contract.gloſ.21.num.5.*
dum inquit, quod mulier promittens dotem,
pro alia muliere, obligatur, etiam ſi in obliga-
tione non interueniſſent ſolemnitates ſtatuta-
riӕ, non obſtante Senat. Conſul. Velleiano per
Tex.in l.promittendo ff.de iure dot.
Qua ſtante concluſione dicendum eſt mulierem
poſſe dotem validè conſtituere, etiam omiſſis
ſolemnitatibus à ſtatuto requiſitis in contrac-
16 tibus mulierum *gloſ. ſing. in l. ſi cum dotem §. ſi*
poſt ſolutum fin.ff. ſol.matrim. & in ſpecie, quod
minor adulta, vidua effecta, contrahens matri-
monium cum pari, poſſit dare in dotem immo-
bilia ſine decreto iudicis, vel non adhibitis
ſolemnitatibus ſtatuti, probat *Bal. conſ. 200.*
ſub num.5.verſ.ſed quod iſta interpretatio lib. 3.
17 vbi reprobat Bart. contrariam ſententiam,
tenentem, tanquam non veram, neque AE-
QVAM *Canalc. tr.de tutore num. 161.* maximè
18 ſi mulier erat vidua; Quia cum ſemel fuerit
tradita dos cum ſolemnitatibus primo viro,
poteſt ſecundo, & tertio viro conſtitui per
mulierem abſq; alia ſolemnitate, vt ſubijcit
Canalc.ex Ruin.conſ.61.lib.3.Phann.de lucro do-
tis gloſ. 10. num. 27. cum ſeq. Caſtrenſ. conſ.183.
nu.6.lib. pr. Et in terminis dicti Statuti Medio-
lani 328. ibidem *Carpan nu.95.& num.101.cum*
ſeq.poſt Lambert.in gloſ. 21.num.2.& 5.lib.7. Ac
tandem hanc eandem ſententiam comprobare
videtur Menoch. *pleno conſ. 813. nu.7.* qui licet
eo in caſu nullam eſſe obligationem fratris,
pro argumento exceſſiuo dotis ſororis ſuppo-
10 nit, cum ea congruenter eſſet dotata, Admit-
tere tamen videtur concluſionem, quando non
eſſet dotata ſoror.
Ad rem facit, quod dicitur de filio, vel filia, quӕ
per contractum matrimonij ex diſpoſitione
l. 47. Tauri in Regno Caſtellӕ eximitur à patria
20 poteſtate, & efficitur libera; iuxta *Tex. in*
l.item in poteſtate, & l. nam Ciuium ff. de his qui
ſunt ſui, vel alieni iuris, & in l. p. cum ſeq. C. de
patria poteſtate, & poſt contractũ matrimoniũ
eſt *Tex.in l filia licet C.de collat.ac in l. vxor C.de*
condit.inſer.ac in l.p.§.finali ff.de lib. exhib. Quia
21 effecta vidua filia non reincidit in patriam
poteſtatem, ſed ſui iuris remanet, vt poſt Go-
metium probat *Fontaneil.de pact. nuptial. c auſ.*
4.gloſ. 28. num. 28. lib. p. Quia cum ſemel ſui
Iuris effecta ſit filia, in eodem permanere
poteſt.
Quemadmodum etiã mulier effecta vidua agere
poteſt ad recuperationem dotis, ſine Patris
conſenſu, quamuis affirmaretur eam in eius
poteſtatem reincidiſſe, ſiue potius viuente vi-
22 ro in patris poteſtatem adhuc extare *Tex. eſt*
in l.ſi cum dotem §.eo autem tẽpore ff.ſol. matri-
monio,& in Auth. quod lucrũ C.de collat. & poſt
Bart.probat Bald.Nouell.in repetitione l ſi cõſtã-
te nu.23 & ibi Iaſ. nu.189. & Oddonell. nu.116.
cum ſequenti ff.ſol.matrim. faciunt etiam tradita
per Crott. in l.2. num. 27. ff. eodem tit., dum ait

27 Mu-

23 Mulierem posse sinè consensu Patris agere ad
dotis recuperationem, quando, si dos amitte-
retur, Pater filiam dotare denuo non posset.
post scrib. ibidem, & in l. 2. §. quod si in patris ff.
sol. matrim. Et conclusio ipsa præsertim pro-
cederet, si pater esset absens, vel suspectæ vitæ,
24 vt subijcit Oddonell. loco rel. sub nu. 119. circa
mediū iuxtà d. l. si cum dotem §. si patri, & § seq.
ff. sol. matrimonio, Tum quia, cum dos dicatur
25 pia causa, In eo non exigitur patris consensus
cap. fin. de iudic. lib. 6.; Tum quia vbicunque
patri vsusfructus non quæritur, Neq: eius con-
26 sensus est necessarius in contractu filij, teste
Barto. post glosam, & Doct. in l. cum non solum §.
necessitate C. de bon. quæ lib. Cum itaq; dotis vsus-
fructus non queratur patri, ex quo dos inser-
27 uit oneribus matrimonij l. vbi adhuc in fine
C. de iure dotium, Igitur neq. eius consensus
esset necessarius, vt probat Oddonell. in d. l. si
constante nu. 127. ff. sol. matrim. Bened. de Plom-
bino in repet. l. post dotem n. 13. ff. eodem Mastrill.
decis. 13. nu. 29. & decis. 52. par. pr.
Insuper sicuti etiam contracto matrimonio per
viduam etiam minorem, nulla facta mentio-
ne dotis, censetur mulier tacitè priorem do-
28 tem dedisse secundo viro, vt probat Socin. sen.
cons. 8. nu. 7. lib. pr. Alciat. in l. p. nu. 15. ff. de
verb. oblig. ac copiosè tradit Carp. ad memor. stat.
328. nu. 102. Et luculenter scripsimus in su-
periori lib. cap. 86. nu. 2 cum seq. plur. quam
sententiam comprobat Rimin. Iun. cit. cons. 374.
n. 8. cum plur. seq. vbi infinitos alios adducit,
& nu. 13. scribit propriam, & veram esse illā
dotem, licet per actum tacitum constitutam;
29 Quia nihilominus eo casu locum esse lucro
30 dotis ex AEQVITATE tradit idem Ri-
min. nu. 16. & 18. ac 20. Ita eo fortius concludi
debet valere huiusmodi traditionem dotis,
expressè factam à muliere, omissa statutorum
solemnitate necessaria in cōtractibus mulierū.
Difficile enim mulieres nubere possent sine dote
31 l. pr. & ibi scrib. ff. sol. matrim. adeò quod si non
possent dotem constituere sine consensu patris,
vel propinquorum, aut alijs adhibitis solem-
nitatibus, esset facultatem restringere in con-
trahen. matrimonijs, quæ libera esse debent l.
32 Titia ff. de verb. oblig. & c. Gemma de sponsalib.
contra dispositionem legis latæ fauore ma-
trimoniorum; & dotium iuxtà d. l. p. ff. sol.
matrim. & l. p. ff. de iure dotium; lex namq; Ciui-
lis statuit prudentius augendam esse Rempu-
blicam, & multis legitimis hominibus frequen-
33 tandam, quod non nisi matrimonio fieri po-
test l. secunda in fine C. de in dicta viduit. toll. Id-
circo non est attendenda solemnitas vlla, quæ
matrimonia impedire, vel retardare potest.
Cum matrimonium in Paradiso Terrestri fuerit
34 ab ipso Deo Opt. Max. institutum, Prouerb.
19. & babetar in §. bec omnia in Auth. vt ind. sine
quoq. suffr. g. & copiosè tradit Lucas de Pena in l.
mulieres, sub nu. 17. vers. vndè cum matrimonium
C. de Incolis lib. 10. Propterea nō impedire sta-
tuti dispositionem dotis constitutionem con-
cludit Rimin. cit. cons. 324. nu. 40. cum sequenti,
& hanc partem comprobat Lambertenghus
cit. glos. 21. nu. 7. dum inquit, quod multo
magis valet contractus mulieris, quando pro
se ipsa dotem promisit, Tum quia dotis con-
35 stitutio esset accessoria ad matrimonium;
quod non prohibetur contrahi per statutum;
Tum quia hæc obligatio ipsi mulieri esset vti-
36 lis, cum alias mulieris indotatæ malè a viris
tractentur, vt experientia docet Ancharan.
d. cons. 380 sub n. 2. vers. breuiter puto, vbi apertè
probat statutu prohibens mulierem alienare,
vel de bonis suis disponere in præiuditium fi-
liorum primi matrimonij, præterquam de cer-
ta parte, non habere locum, Quando ipsa mu-
37 lier in dotem bona omnia dedit secundo viro,
Quia impediret licentiam contrahendi ma-
trimonium, & esset intellectus iniquus, si sta-
tutum prohiberet se ipsam dotare, quamuis
in muliere minore annis viginti quinque du-
bitare videatur Lambertengh. loco relato nu. 9.
Vbi solemnitates non sint adhibitæ; Id quod
38 non videtur mihi tutum, attentis iuribus su-
pra expræssis.
Additur vlterius, quod quando contractus fa-
ctus per minorem, siuè per eum, qui est in Pa-
tris potestate, sine solemnitatibus Statuti, nullus
reputatur, Id intelligitur, vbi factum est in
39 præiuditium contrahentium; Quia ad com-
modum eorundem valere concludit Odofre-
dus in l. cum hi §. transactionem ff. de transact. &
post Angelum, & Imolā in l. secunda ff. de accepti-
lationibus probat Mastrill. decis. 13. nu. 9. Par-
lador. lib. p. rerum quotidianarum cap. 12. sub nu.
9. Cancer. lib. 3. variar. resol. cap. 21. nu. 24. cum
seq; & Petr. Gregor. lib. 11. sint. iur. cap. 4. nu. 24.
& cap. 5. per totum.
Prædicta corroborantur ea ratione, quod iure
communi inspecto, minores, dummodo sint
puberes, contrahere validè possunt, & obli-
40 gari ciuiliter, & naturaliter l. puberes ff. de verb.
oblig. & l. si curatorē habens C. de restit. in integrū
& vbiq. scrib. & Gomez. variar. resol. tom. secun-
do resol. 14. de restit. minor. prout filij familias
validè etiam contrahere possunt, & obligari
41 ex l. fil. familias 38 ff. de actionibus, & obligatio-
nibus l. tām ex contractu ff. de iudicijs l. quoties ff.
de noxal. act. & l. p. ff. ad Sen. Consul. Macedon. Go-
mez. dicto lib. 2. variar. resol. 1. p. de personis, qua
possunt contrahere nu. 2. Faber. in eius C. lib. 4. tit.
20 ad Sen. [?]onsul. Macedon. de fin. 3. nu. 10. quos
sequitur Fontanell. de pact. nupt. claus. 4. glos. 7.
par. 3. nu. 47. & 48. lib. pr. Cum igitur per
statuta correctum dicatur ius commune;
Concludi debet ea esse interprætanda, & de-
claranda, vt minus corrigant ius commune,
42 quam sit possibile, iuxta l. si serui C. de noxa-
libus, & cap. cum dilectus de consuetud. Sard. cons.
4. nu. 49. lib. p. & Rot. Genuens. apud Cartar. 66.
nu. 14. & Gratian. lib. 5. discept. forens. cap. 976.
nu. 6. Et sic non comprahendere casum dotis

43 ſiuè matrimonij, quod adeo fauorabile eſt
publicæ vtilitati per *d.l. primã ff. ſolut. matrim.*
Diuerſa enim eſt ratio nuptiarum, & dotis, ab
alijs contractibus, hinc dicitur, quod renun-
tiatio facta per filiam minorem Patri tem-
pore nuptiarum circa paterna bona, attenta
44 dote ſibi tradita, valida eſt, etiam ſine decre-
to iudicis, vt affirmat *Mier. tit. de donat. minorũ
20. annis p. p. coll. 6. nu. 18. & 19. fol. 135. poſt
Bal. in l. actum nu. 24. C. de collationibus*, Quam-
uis non valeret circa alia bona etiam mater-
45 na; Et nihilominus, ſi in alio caſu cum Patre
contraheret, neceſſaria eſſet iudicis auctoritas
46 ad actum validandum, vt probat *Iaſ. in conſ.
69. lib. ſecundo, & tradit. Cancer. lib. 3. variar.
reſ. cap. pr. de minor. à n. 62. vſq. ad n. 69. ac in
cap. 15. nu. 259. cum ſeqq. plur.*
Præterea ſicuti filius familias clericus eſſe poteſt
in iuditio abſq; patris conſenſu quoad bona,
ſiuè redditus Eccleſ. & benefitij, quod obtinet
*Lupus tr. de donationibus inter virum, & vxorem
§. 42. nu. 9. vſq. ad nu. 22. Surd. de alim. tit. 4.
quæſt. 11. nu. 21. in fine quos ſequitur Gratian. lib.
3. diſcept. forenſ. cap. 576. nu. 7.* Ita dicendum
eſt de filia vidua, quæ dotem tanquam pecu-
lium quaſi Caſtrenſe habere dicitur.
Deniq; notum eſt opinionem Doctorum fauore
47 filiorum continere AEQVITATEM, &
humanitatem, vt poſt alios probat *Rimin. iun.
conſ. 333. ſub nu. 13.* Idcirco ea ſequenda eſt.
Et ex his minus vera eſſe videntur ea, quæ de-
48 duxit *Crott. in all. l. ſi conuenire nu. 103. in fine ff.
ſol. matrim.* Dum concludere videtur, quod
licet mulier minor poſſit contrahere matri-
monium ſine ſolemnitatibus ſtatuti, Non id-
circo ſequitur, quod poſſit ſibi dotem conſti-
tuere contra *Tex. in l. qui neq. tut. ff. de rebus eorũ
& in l. Titia ff. de iure dotium.* Quia illæ leges
non tractant hoc, Cum prima lex diſponat
tantùm curatores furioſorum non poſſe alie-
49 nare bona furioſi ſine decreto Iudicis, vt fit
per Curatores minorum, ſecunda vero iubet
quod reſtituto minore, non reſtituitur aduer-
ſarius eius aduerſus rem iam in alium per ma-
iorem reductam, ſed eius eſtimationem, &
ſic non video, quo pacto auctor ipſe alioquin
doctiſſimus in hoc æquiuocum inciderit,
50 prout in idem lapſum eſſe comperio *Gratian.
lib. 3. diſcept. forens. cap. 267. numer. 7. & 9. cum
ſequenti.*
Quæ concluſio eo magis procederet, ſi mulier
matrimonium contrahens, vel ad ſecunda
vota conuolans, non ſolum eſſet maior, ſed
etiam maturæ ætatis, quia tunc duo concurre-
re præſumuntur, Alterum reſpiciens Patris
negligentiam in ea maritanda, quam magni
51 faciunt ſtatuentes, In conſtitutione enim Bar-
cinonenſi *ſecunda, & 3. tit. de ſponſal. lib. pr.*
cauetur, filium matrimonium contrahentem
ſine patris conſenſu ante annum 24. eius æta-
52 tis poſſe exheredari, de qua *Fontanell. de pact.
nuptial. clauſ. 4. gloſ. 2. nu. 10. lib. p.* per no-
ſtras verò Conſtit. Mediolani *tit. de pœnis cap.
matrimonia clandeſtina*, prohibentur matrimo-
nia contrahi cum puellis nubilibus minoris
53 ætatis annorũ decem octo, ſinè licentia patris
ſub pæna aureorum ducentum, ac alia grauio-
ri corporali pæna arbitrio Principis, vel Sena-
tus, & ſic poſt dictam ætatem permiſſa viden-
tur huiuſmodi matrimonia ſine cõſenſu patris,
aut proximiorum facta, de qua negligentia
patris verba facit Roder. Suarez. *lib. 2. de ma-
trimonio nu. 9. fol. mihi 148. & in fine, & poſt eum
Fontanell. de pactis nuptial. lib. 2. clauſ. 6. gloſ. 3.
par. 5. nu. 55.* Alterum autem reſpiciens ipſi-
54 us mulieris prudentiam, & honeſtum conſiliũ,
dum nupſit pari non indigno *Suarez ſub cit. nu.
9. ver. ibi*, & ſi ipſi ſint diſcordes, præfertur con-
ſilium mulieris, & in fine *Fontanell. cit. part. 5.
gloſ. 3. n. 50. & 54. lib. 2. Cancer. lib. 3. var. reſol.
cap. 11. nu. 5. poſt Ripam, & alios in l. pr. ff. ſol.
matrim. & Abb. conſ. 12. lib. pr.*
In quorum parentum, & fratrum negligentia
ſtatuit Imperator *in Auth. ſed ſi poſt C. de inoff.
teſtam.*; quod ſi filia poſt 25. annum etiam lu-
55 xurietur, non incurrit in pænam exhereda-
tionis.
Statuta verò, quibus priuãtur hæreditatę filię, ſiuè
filij, qui ſine patris, vel fratris conſenſu ma-
trimonia contrahunt, non dicuntur diſponere
circa ſubſtantiam matrimonij, ſed tantùm,
56 circa bona temporalia, Quia matrimonium
impugnare quodamodo tantum videretur,
Quo ad modum illud contrahendi, cum ſic
contrahendo, ſine patris conſenſu, filia dice-
57 retur vſurpare officium Patris *cap. honorantur
32. qu. p. & cap. noſtrates 30. qu. pr. de ſponſal.
impub Fontanell. de pact. nuptial. clauſ 4 gloſ. 2.
numer. 15. & 17. lib. pr. qui ſeq. numer. 18.*
ſubijcit, quod idcirco in quadam conſequen-
tia tantùm remota, matrimonium contrahen-
ti ſine ſolemnitatibus præiudicare ſtatuta
58 dicuntur, & quod principaliter agitur attendi
debet, non illud, quod in conſequentiam remo-
tam venit *l. pr. ff. de auct. tut. Oliban. de iure Fiſci
lib. 7. nu. 37. cum ſeq.*
Ex quo ſanè infertur valere diſpoſitionem teſta-
toris legantis filiæ certam ſummam, ſi nupſeris
59 alicui ex tali familia; Cum ſpe præmij ſollici-
tari quis poſſit ad contrahendum matrimo-
nium cum aliquo ex tali familia *l. Titio centum
ff. de cõdit. & demonſtrat. Capell. Toloſ. deciſ. 292.
Oldrad. conſ. 16. Thema tale eſt Titius, & latè pro-
bat Miſinger. ſing. obſer. 31. cent. 6. ac Cancer. lib.
3. variat. reſol. cap. 7. nu. 29. cum plur. ſeq.* Quia
his caſibus non impeditur libertas matrimo-
nij, immo ad ipſum contrahendum ſpe lucri
60 quis inuitatur, vt notatur *in l. cum ita 62. ff. de
condit. & demonſtrat.*
Quamuis improbetur diſpoſitio, quando inui-
tatur ad matrimonium ſub pena priuationis
lucri; itaut ſine conſenſu, vel arbitrio alicuius
61 nubere non poſſit *d. l. cum ita §. ſi arbitratu ff. de
condit. & demonſtr. Bart. in l. pr. numer. 2. ff. de*

his

bis qua pæna nomine Crauet. conf. pr. per totum, Molin. de primog. Hisp. lib. 2. cap. 13. numer. 36. Natta cons. 355. Menald. cons. 6. nu. 21. cum seq. lib. 2. Gamm. decis. 314. num. pr. cum seq. Paris. cons. 29. num. 47. lib. 2. Et ita iudicatum fuisse
61 per Senatum Sabaudiensem testatur Faber in eius *Codice lib. 6. Diffin. 18. de condit, quos sequitur Cancer. cit. cap. 7. nu. 295. cum seq.* Vbi num. 298. testatur ita fuisse iudicatum per Senatum Cathaluniæ.

Hanc verò pęnam aureorum ducentum, & aliam grauiorem arbitrio Principis, vel Senatus ob clandestinum matrimonium, sine consensu patris, aut attinentium in eius deffectum contractum, tam masculum contrahentem cum puella nubili minore ætatis annorum 18. & eos, qui dicto contractui interuenerint, vel sponsos hospitati sint, Quam fœminam, quæ cum filio familias minore annis 20. contraxit
63 amplecti expræsse disponunt Nou. Constit. Mediolani *in dicto tit. de pænis cap. matrimon.*

Quam pœnam arbitrariam iuxtà facti, & personarum qualitatem modo grauiorem, modo
64 mitiorem, solet declarare Sen. Excellentiss. Die enim 14. Nouembris 1613. ad relationem Egr. Capitanei Iustitiæ condemnauit Senatus
65 Hieronymum Tonsum, qui clandestinum matrimonium contraxerat cum Clara de Gallis puella ætatis annorum 14. mediante opera Præsbyteri Alexandri ipsius Tonsi fratris, & Parochi vltra pœnam aureorum ducentum ad Remum per septennium, Itaut finito remigio, exularet ab hoc dominio arbitrio Senatus sub pœna Remi quinquennalis, quod delictū adeò graue, & publicæ vtilitati damnosum reputauit Senatus, vt die 18. Ianuarij 1614. manda-
66 uerit Prætori Laudæ, vt contumacem damnaret in pœnam vitæ, & bonorum confiscationis equitem Io. Baptistam Vignatum, & alios inquisitos de clandestino matrimonio contracto cum Hieronyma filia Capitanei Ricardi Squintani.

Prout die 31. Augusti 1619. referente Amplissi-
67 mo Sen. Viceeomite censuit Senatus procedendum esse ad vlteriora contra inquisitum
68 de huiusmodi clandestino matrimonio non obstante, quod illud matrimonium fuisset dissolutum, & mulier adhuc non cognita Monasterium ingressa esset.

An autem ad exclusionem delicti, & pœnæ sufficiat masculum attigisse annum vigesimum, & fœminam annum decimum octauum, hæsitatū fuit aliquando; Cum in fauorabilibus annus
69 cæptus habeatur pro completo. Doctores *in l. 3. §. minor. ff. de minor. & l. si qua ætate ff. de testam. ac in l. ad rem. publ. ff. de muner. & honor.* Quamuis *Bart. in l. si cui ff. de leg. p.* distinguat, quod si tempus est appositum per genitiuū, vel
70 accusatiuum, requiritur, quod annus sit com-
71 pletus, si verò per ablatiuum sit appositum tempus, Tunc sufficit, quod annus sit cæptus. vt late explicat *Magon. decis. Florent. 10. nu. 24.*

Communis tamen obseruantia est, vt annus completus requiratur ad euitandā ipsam pœnam,
72 & ita expræisè probat Plottus *in l. si quando n. 358. per l. cum Prætor ff. de iuditijs, & arg. à contrario sensu l. p. ff. de off. eius*, Et cum casus sic accidisset in Ciuitate Cremonæ, dum Paulus Zuchus filius familias ætatis annorum 19. & mensium 11. cum dimidio absq; Patris consensu sponsalia contraxisset, cum filia Antonij Calcinę Cauponis, cōtra quem querelam porrexerat Pater Zuchi mercator, & qui Antonius idcireo reus fuerat constitutus de delicto ipso;
73 Tandem præstitis deffensionibus, & stante etiam Patris remissione, me tunc Iudice Prætorio refferente die 28. Nouembris 1627. fuit per Curiam cum alijs correis dimissus Antonius, & ordinatum non esse vlteriori molestia afficiendū, cum prius relaxatus fuisset Zuchus è carceribus, in quibus retentus erat per tres menses ad instantiam patris.

Sed quia dum detentus remanebat ipse Zuchus, instabat Eminentissimus D. Cardinalis Cam-
73 poreus Episcopus Cremonen. apud Curiam, vt permitteretur exequi matrimonium inter illum, & Puellam, saltem intra carceres, Cum illud impediri de iure nullo modo posset; Consultus Senatus Excellentissimus rescripsit
75 die 30. Ianuarij 1627. omnia ea esse permittenda, sine quibus matrimonium liberè contrahi nō posset, & simul procedendum contra eos, qui Nouis Constitutionibus contrauenissent, Cum (vt idem Senatus declarauit per
76 aliud rescriptum emanatum die 17. Decembris 1626.) mens Nouarum Constitutionum, & Senatus esset, ne filij minores ætate per ipsas Constitutiones expræssa ob illorum facilitatem, & iuditij imbecillitatem ipsius ætatis
77 propriam seducerentur; Non autem impedire matrimonij libertatem, Non solum enim, quod licet in coniunctionibus considerandum
78 est, sed etiam quod honestum, vt scribit Modestinus *I. C. in l. semper 158. ff de regul. iur.* Vt constituit Xenefon. in œconomicis, Et cum quidam Marinus olim Romæ causarum def-
79 fensor tempore Valentiniani, & Valentis Hispannillæ malis artibus affectasset matrimonium vltimo supplicio damnatus est, vt ex Amiano refert Petrus Gregorius *lib. 8. sintag. iur. cap. pr. nu. 24.*

Cæterum incumbit querelanti, siuè Fisco probare
80 minorem ætatem eorum, qui matrimonium contraxerunt, vt inquit *Bal. in l. de ætate nu. 12. vers. sumus expedienti ff. de minoribus*; Alioquin
81 omnia præsumerentur facta tempore licito, hoc est tempore, quo puella esset ætatis annorum decem, & octo completorū *Bart. & cæteri in l. non solū §. sed, vt probari ff. de oper. noui nuntiatione Plottus dicto nu. 358. vers. alioquin*; Vbi subijcit posse Iudicem ex aspectu causa
82 cognita pronuntiare minorem esse puellam annorum 18.

Prout probare etiá teneretur querelans, siuè Fis-

cus Puellam non esse viduam; Cũ vidua exclu-
83 datur ab ipso decreto *Non. Const. Io. Andr. in cap. pr. de homicidijs lib.6.* Cum qua vidua minore 18. annis posse matrimonium contrahi, etiam sine Patris, vel aliorum affinium consensu, indubitatum est, vt tradit Plottus *loco cit.*
84 *nu. 260.* Inde igitur differentia clare resultat, quam obseruant legislatores inter mulierem viduam, & puellam nubilem, etiam si ambo in patris potestate existerent.

SVMMARIA.

Emptor prędij, qui pretium non soluit, tenetur ad vsuras nu. 1.

Emptor prædij tantùm partem soluens, an lucretur fructus rei emptæ nu. 2.

Emptor non acquirit fructus prædij empti, nisi soluto integro pretio num. 3. quod procedit de rigore iuris num. 8.

Contrariam verius nu 7. & hac actio non ex æquitate datur, sed officium iudicis super æquitate fundatur nu. 9.

Emptor partem pretij soluens non acquirit dominium partis prædij emptæ nu. 4.

Venditor non est in mora, dum pretium non fuit sibi solutum, vel saltem oblatum nu. 5.

Emptor non possidet ante rem sibi traditam nu. 6.

Emptor locupletari non debet cum iactura venditoris num. 10.

Emptor non lucratur fructus, quando est factum solum pactum de vendendo nu. 11.

Beneficij renuntiatio differt à pacto de renuntiando num. 12.

Donatio differt à pacto de donando nu. 13.

Pecunia soluta in pacto de vendendo, nomine vsurarum compensanda venit in pretio nu. 14.

Pecunia soluta nomine vsurarum in pacto de vendendo præsumitur mutuum nu. 15.

Pacta insolita inducunt præsumptionem fraudis n. 16

Possidens bona fide, putans se dominum, fructus facit suos nu. 17.

Non habens titulum habilem ad translationem dominij, non potest sed ominum credere n. 18.

Ratio non valet, quod aliquis ratione possessionis fecerit fructus suos, ergo non tenetur ad eorum restitutionem nu. 19.

Mora fit, quando quis scit rem non esse suam, & eam detinet nu. 20.

Quod suum non est, scire debet ad alium spectare num. 21.

Fructus resistente mala fide præscribi nequeunt n. 22.

Iuris error non excusat percipientem fructus mala fide nu. 23.

Emptor soluens integrum pretium fundi vigore pacti de vendendo, fructus de æquitate facit suos nu. 24.

Venditor gaudere non debet pretio, & re, & fieri locupletior cum iactura emptoris nu. 25.

Emptor ex parte sua mediante solutione omnia adimplens fructus consequi debet nu. 26.

Res vendi promissa perieos soluto pretio perit emptoris periculo nu. 27.

Emptor, qui solam partem pretij rei emptæ soluit, lucratur tantum Fructus pro rata pretij soluti.

Cap. CLXIX.

1 DICTVM fuit supra in *cap. 40. per totum libro primo,* Emptorẽ prædij, qui pretium non soluit teneri ad vsuras ex AEQVITATE *l. curabit C. de act. ẽpti*, etiam si de his non fuerit conuentum, modo venditor dilationem ad soluendum non dedisset emptori sine reseruatione vsurarum; Queritur nunc, an si pretij tantũ partem soluisset emptor, lucretur fructus rei emptæ, nec ideirco teneatur ad vsuras recom-
2 pensatiuas fructuum, de quibus copiosè *Card. Mantic. tr. de tacit. & amb. g. lib. 4. tit. 24. num. 8. cum seq. par. pr.*

Et non posse emptorem lucrari fructus prædij
3 empti, nisi soluto integro pretio, decidere videtur *Text. in l. Iulian. §. offerri ff. de actionibus empti*, Vbi *Vlpianus* scribit emptorem non posse agere ex empto, nisi totum pretium, non partem soluat, aut offerat, quam sententiam sequitur ibidem *Bart. vers. sed quero cuius opinionis fuisse labeonem scribit Iabolenus in l. fin. ff. de fundo dotali.*

Cum enim emptor, qui partem tantum pretij sol-
4 uit, non dicatur acquisiuisse Dominium partis predij empti, *Tex. est in l. fictulas §. qui fundum ff. de contrah. empt.* Idcirco neq; fructus dictæ partis lucrari potest ratione Dominij, Neq; etiam
5 ratione moræ, cum venditor non sit in mora, Dum pretium sibi non fuit solutum, vel saltem oblatum, Neq; ratione possessionis, cum emptor
6 non possideat ante rem sibi traditam *Bald. in l. si traditio in 11. qu. C. de actionibus empti quem sequitur Alex. cons. 121. nu. 2. & 4 lib. 4.*

De AEQVITATE tamen fructus percipit
7 emptor ad ratam pretij soluti, vt est apertus *Tex. in all. l. fin. in fine ff. de fundo dotali, & declarat Bar. in cit. §. offerri vers. sed quaro, amplè Dec. in cons. 119. num. 2. in fine Alex. cons. 121. num. 2. lib. 4. Natta cons. 384. nom. 10. & Couaru. lib. 3. variar. resol. cap. 4. vers. dicitur quinto, quos sequitur Surd. de alim. tit. 7. q. 17. num. 6. & 7.* Vbi expræsse scribit priorem sententiam procede-
8 re de rigore Iuris, Hanc verò de AEQVITATE, & hoc casu non dari actionem, sed officium Iudicis super AEQVITATE funda-
9 tum tradit *Surd. loco relato num. 8. post Nattam dicto cons. 384. nu. 10. & Alex. cit. cons. 121. sub num. 2. lib. 4.* Cuius decisionis rationem esse probat *Alex. in memor. cons. 121. num. 2. vers. sed solum lucratur*; Ne venditor locupletetur cum iactura emptoris, quod esset contra AEQVITATEM naturalem; sicut dicitur de emptore, qui locupletari non debet cum iac-

tura

to iura venditoris per *all. l. curabit C. de actionibus empti*.

Si vere facta non sit venditio, sed tantum pactum
de vendendo, Tunc fructus aliquos lucrari
11 non posset emptor; Cum diuersum sit pactum
de vendendo, ab ipsa venditione *l. p. C. de pactis
pignor. glos. in l. bona fidei ff. de eo quod certo loco
Angel. in cons. 166 incip. ex forma, & serie.* Vt
dicitur de beneficio, cuius renuntiatio differt
12 a pacto de renuntiando *Clem. p. de renuntiationibus*; Simile dicitur de donatione, quæ differt
13 à pacto de donando *Salic. in l. in bona fidei. alias
in l. legem C. de pactis, & latissimè tradit addit. ad
Bart. in dicto §. offerri in litt. C. Alex. cons. 121.
nu. 3. lib. 4.*

Probat, si in pacto de vendendo soluta fuisset aliqua pecunia nomine arrharum, quæ compensanda erat in pretio, idem concludendum esse
14 tradit *add. ad Bartol. in cit. litt. C.* Quia præsu-
15 meretur mutuum illud datum nomine arrharum, licet sub falso nomine emptionis datum
esse fuerit expressum, tanquam contra solitum
*glos. in l. si quis sub conditione ff. de conditione instit.
vbi Bald. qui scribit huiusmodi pacta insolita indu-
16 cere præsumptionem fraudis, facit glos. in l. cum
allegas, & ibi Bal. ff. de vsuris.*

Et hanc sententiam sequitur *Alex. cons. 121. nu.
5. & 6.* Dum ait requiri, quod quis possideat,
17 & bona fide possideat, putans se Dominum,
adhoc, vt ex tali possessione fructus faciat suos
*l. qui scit §. in alieno ff. de vsuris, & l. bonæ fidei ff.
de acquir. rerum Dominio*, Quæ sanè qualitas
deficit in eo, qui pactum fecit de emendo, &
pecuniam nomine arrharum soluit. Non enim
potest se Dominum credere, quia non habet
titulum habilem ad translationem Dominij, vt
18 scribit *Alex. cit. cons. 121. sub nu. 6. lib. 4.*

Sicut etiam non sequitur; Aliquis ratione possessionis facit fructus suos, ergo non tenetur
19 ad eorum restitutionem, vt patet in *l. certum
cum ibi not. C. de rei vendic. & in l. ex diuerso ff.
eodem tit. & subiicit ibidem Alex. nu. 6. vers. sed
Marr., Faciunt tradita per Rebuff. ad Constit. Regni
tit. de fructibus, & litium restit. art. p. glo. pr. nu.
34. & 39.*, Dum scribit moram fieri, quando
20 quis scit, rem non esse suam, & nihilominus eã
detinet, nam postquã sua nõ est, scire debet ad
21 alium spectare *l. fin. C. vnde vi Fachin. lib. pr.
contron. iuris cap. 60. quos seq. Giurba decis. 89. n. 37*

Qui fructus aliquo tempore præscribi nequeunt
22 possidente mala fide *cap. fin. cum ibi not. de præscriptionibus, & cap. possessor de regul. iur. lib. sexto se iungentes in l. sequitur § si viam ff. de vsucap.
& probat Alex. sæpius cit. cons. 121. n. 12.* Maximè verò, quando contractui resistit ius prohi-
23 bens, non ius tantum assistit, quia tunc neq; iuris
24 error excusat huiusmodi fructus percipientem
vt tradit *Alex. cit. cons. 121. in fine lib. 4. Surd.
cons. 243. nu. 10. Cephal. cons. 85. num. 12. Card.
Tuscus lit. F. conclus. 503. nu. 10. & 21. Petra
de fideicom. quæst. 15. numer. 324. & Rebuff. cit.
glos. pr. nu. 31.*

Si vero vigore pacti de vendendo futurus emptor soluisset integrum pretium fundi; Tunc
24 de AEQVITATE fructus suos facere huiusmodi emptorem contra hanc Doctrinam
Alexandri probat Socin. *in l. si ante nupt. ff. solut.
matrim. & in cons. 170. col. p. vers. secundum principale fundam. lib. 2 & resp. 1. & in cons. 117. lib. p.
Curt. Iun. cons. 82. col. secunda*, quam sententiam
*sequitur Cagnol. in l. 2. qu. 21. C. de pactis inter
empt. & vendit. Paris. cons. 60. lib. p. & cons. 75.
lib. 4. Decius cons. 614. col. pen. ac Ruin. cons. 47.
col. 3. lib. 4. quos refert Natta in Add. ad Alex.
cit. cons. 121. lib. 4.*

Ratio est, quia hoc pacto venditor gauderet re,
25 & pretio, sic contra AEQVITATEM
naturalem locupletior fieret cum damno
emptoris, contra dispositionem memoratæ *l.
curabit. de actionibus empti*; Cum enim futurus
emptor ex parte sua omnia adimpleuerit mediante pretij solutione; fructus etiam conse-
26 qui debet per *Tex. in d. l. Iulianus §. offerri ff. de
empt. & vend.* in tantum, vt si res vendi promis-
27 sa interim periret, eiusdem emptoris periculo
periret *l. necessario. ff. de peric. & commodo rei
venditæ, ac probat Alex. cons. 119 sub nu. 3. vers
nec cuipiam lib. 4.*

SVMMARIA.

Fratres simul habitando, & ad vnam mensam viuendo, & redditus exigendo, ac communi nomine expendendo, contrahere dicuntur societatem vniuersalem nu. 1. quod procedit, etiam si aliquis ex fratribus esset minor nu. 2.

Bona diuersorum fratrum communia pro restitutione dotis vnius ex fratribus sunt hypothecata nu. 3.

Fratres socij omnium bonorum tenentur ad dotationẽ filiæ fratris, & ad æs alienum à fratre contractum etiam si non appareat pecuniam fuisse conuersam in communem vtilitatem nu. 4.

Dos recepta tàm à patre, quàm à filio, dimidia ad vtrumque peruenisse dicitur nu. 5.

Dotis partẽ à fratre habitã viuẽte patre iniquũ videtur post patris obitũ fratrem exigere debere nu. 6.

Fratres non dicuntur societatem contraxisse post patris obitum nu. 7.

Fratres simul habitantes non præsumuntur socij, nisi negotientur nu. 8.

Fratres sub patria potestate sicut non possunt expresse contrahere, neque in iuditio esse sine patris consensu nu. 9. ita multo magis tacite nu. 10.

Pater administrans, seu curam habens filij vxorati, & eius bonorum, insolidum tenetur pro dote vxoris filij nu. 11.

Dos soluta filio præsumitur ad patrem peruenisse nu. 12. & filius potiùs ob reuerentiam, quàm alia de causa, interuenisse n. 13.

Pater, & filius, vterque se ipsum administrans, & gubernans, pro dimidia ad restitutionem dotis tenetur nu. 14.

Pater in dubio præsumitur alere, & gubernare filium num. 15.

Patres secundum communem contingentiam filiorum
bona administrant nu. 16.
In obscuris, quod verisimilius est, inspiciendum n. 17.
Vsufructus bonorum filij regolariter acquiritur pa-
tri nu. 18.
Id quod est facti, non præsumitur, & ab allegante est
probandum nu. 19.
Dotes integra ex paternis bonis sunt soluendæ non ob-
stante fideicommisso à patre exinde constituto, nu.
20. quod procedit etiam in matre, & filio simul
vendentibus, vel dotem recipientibus nu. 22.
Doctori distinguenti est standum, tamquam magis à
propinquanti veritati nu. 21.
Mater interueniens cum patre in contractu, siuè dotis
receptione, magis intercedendi animo pro marito,
quàm efficaciter se obligandi præsumitur nu. 23.
Fideiussio seruandæ dotis est inualida nu. 24.
Sententia Magist. Extraord. Redd. quod non diceren-
tur fideiussionẽ facere fratres viri secum viro obli-
gando versus vxorem post dotem receptam, si ex
post vera esset causa suscipiendæ obligationis n. 25.
Mathai Bimy Quæstoris mox Senatoris honorifica
mentio nu. 26.
Fideiussor pro solutione dotis indistinctè recipitur
num. 27.

Dotalis pecunia soluta patri, & filio ad quem eorum peruenisse præsumatur.

Cap. CLXX.

SEMPRONIVS filius familias
cum Patris consensu vxorem duxit
certa promissa dote, quæ exinde
soluta fuit eisdem patri, & filio per
publicum Instrumentum. Defun-
cto patre, dum alij filij ad bonorum diuisio-
nem deuenire volebant cum Sempronio fra-
tre, Is dotem vxoris, tanquam æs alienum
in primis deducere intendebat, Cum satis
aperti Iuris sit communia bona fratrum esse
hyppothecata pro restitutione dotis vxoris
vnius ex fratribus, attenta communione,
quippe societate, in qua viuebant fratres, cum
patre tempore receptionis dotis, ac etiam
post patris obitum. Quia simul habitando, &
ad vnam mensam viuendo, & reditus exi-
gendo, ac communi nominè expendendo,
contracta dicitur societas vniuersalis, vt pro-
1 bat *Menoch. cons. 375. nu. 6. ac sequitur Hector.*
Felic. tr. de societate cap. 11. per totum, ac amplè
scribit Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 547. nu.
pr. cum seq. qui nu. 4. tradit Hoc idem proce-
dere, etiam si aliquis ex fratribus esset minor
2 post Menoch. *lib. 3. præsumpt. 56. nu. 8. & Felic.*
tr. de societ. cap. 3. nu. 42.
Qua attenta vniuersali societate, sine dubio hyp-
3 pothecata esse bona communia ipsorum fra-
trum pro dote habetur *in l. si societatem vniuer-*
salem §. p. & l. omne æs alienum, & in l. cum duo-
bus §. per contrarium ff. pro socio Petrus de Vbal-
dis in tr. de duobus fratribus p. 6. q. 9. vers. secundo
quia Rol. cons. 91. nu. 47. lib. p. & Menoch. cons.
325. nu. 8. cum quatuor seq. Vbi amplè probat
4 fratres socios omnium bonorum teneri etiam
ad dotationem filiæ fratris, & ad æs alienum
à fratre contractum, etiam si non appareat
pecuniam fuisse in communem vtilitatem
versam.
Opponebant alij fratres, quod cum dos recepta
fuisset, tam a patre, quam à filio, dimidiam
saltem ad vtrumq; peruenisse dicendum erat
5 *iuxta l. reos §. cũ in tabulis ff. de duobus reis Bart.*
in cons. 124. nu. p. in fine Bal. in l. mater col. 5. vers.
sed quaro de rei vendic., & in spetiè de receptio-
ne dotis ab vtroq; facta probant *Bartol. Bald.*
Salicet. & cæteris in l. si cõstante ff. sol. matrimonio
Corneus cons. 303. lib. 4. Campeg. de dote in tertia
parte qu. 169. Bal. nouell. tr. de dote in 7. parte qu.
38. Tiraquel. de retr. qu. 31. g. of. vnica numer. 4.
Boer decis. 23. nu. 10. & Viuius comm. opin. 595.
& Osasc. decis. 43. nu. p. & consequenter pro
altera tantum dimidia ad partem peruenta
hyppothecatam esse paternam hæreditatem,
Iniquum enim esse videri, vt eam dotis partem
6 iterum exigeret frater, quam iam recepisse
constabat ex allegato instrumento; Negan-
tes omnino societatem vniuersalem eos con-
traxisse cum fratre post Patris obitum, iuxta l.
7 *ex parte §. si fratres, & §. si filius ff. famil. ercisc.*
Bal. in tr. de duobus fratribus q. p. n. 10. & 17. regi-
str. post tract. Bar. eodem tit. vbi nu. 21. expræsè
probat fratres simul habitantes non præsumi
8 socios, si non negotiantur, Quia sub patria po-
testate sicuti expræsè non poterant contrahe-
9 re, nec in iuditio esse sine Patris assensu *l. fin. §.*
necessitate C. de bonis, quæ liberis l. p §. fin. ff. de
auct. tutorum Petr. Gregor. lib. 11. sint. g. iur. cap.
10 *4. sub nu. 21.* Ita multo minus tacite *arg. auth.*
multo magis C. de Sacros. Eccl.
Distingunt tamen scribentes, quando Pater ad-
ministrabat, seù curam habebat filij, & eius
bonorum; Et tunc in solidum illum, & eius
11 bona teneri pro dote vxoris filij tradunt scri-
bentes, Cum tunc præsumatur dotem ad eum
solum peruenisse *Ceauet. cons. 91 nu. 3.* & filium
12 potius interuenisse ob reuerentiam paternam,
13 quam alia de causa *arg. Tex. in l. veluti ff. de iu-*
stitia, & iure Pacif. cons. 94. nu 31. lib. pr. q. sem
seq. Port. Imol. cons. 54. nu. 46. si vero vterq;
se ipsum administrabat, & gubernabat, &
14 Tunc pro dimidia quilibet teneretur.
In dubio tamen præsumitur pater alere, & gu-
15 bernare filium, & sic dotales pecunias ad ip-
sum peruenisse, de AEQVITATE præsu-
mitur vt probat Cinus *in l. si cũ dotem §. trãsgre-*
diamur ff. sol. matrim. & sequit. ibidem Cumanus,
dum ait hanc opinionem esse AEQVIOREM,
Tum quia secundum communem contingen-
tiam Patres filiorum bona administrant, & sic
a

à communiter contingentibus præsumitur
16 dotes Nurus solus recipere Pater iuxta *l. nam ad ea*, *& l. ideò vbi glos. ff de legibus*, *& l. neq; naturale C. de probationibus*; Et in obscuris inspicimus quod verisimilius est, & plerumque
17 fieri solet *cap. inspicimus de regul. iur. in 6. Abb. cons. 82. col. 3. lib. p.* Tum quia regulariter pa-
18 tri acquiritur vsusfructus bonorum filij *l. cum oportet C. de bonis quæ liberis*, Tum etiam, quia quod filius se ipsum gubernet, est quid facti, quod non præsumitur, & ab eo allegante pro-
19 bandum *l. p. ff. si quadrupes, pauperiem fecisse dicatur*.

Hanc sententiam sequitur Curtius *sen. cons. 53. Io. Crott. in repet. l. si constante col. secunda in fine ff. sol. matrim. Decius cons. 58. Feder. de Senis cons. 241. Boer. in consuetud. Bitturig. de consuetud. Stat. §. 31. nu. 4. cum seq; Bal. & Salicet. in Auth. si qua mulier C. ad trebell. Portius Imol. cit. cōs. 54. nu. 46. Decian. cons. 49. nu. 15. 17. & 28. lib. 2.* Qui scribit magis AEQVAM, & communem esse hanc sententiam, ac in proprijs his terminis probat *Osasc. decis. 43. numer. 2.*, Vbi
20 in fine decisionis testatur Senatum Taurinensem Iudicasse dotes integras esse soluendas ex paternis bonis, etiam non obstante fideicommisso, à Patre exinde constituto, & hanc partem amplectitur Alex. Trentacinq; *lib. 3. var. resol. tit. de iure dotium resol. 4. sub n. 7. vers. 2. opinio, & vers. ego non discederem*, Inquiens Cyni opinionem veriorē sibi videri, Cum Do-
21 ctori destinguènti sit standum, tanquam magis apropinquanti veritati, esto quod per distinctiones, & interpraetationes congruentes omnium telorum euitetur amaritudo ex Neuizano *in Silua nuptiali lib. 5. tit. quomodo indici n. 32.*

Quam conclusionem procedere etiam in matre,
22 & filio simul viuentibus, vel dotem recipientibus, tradunt Portius, & Decianus supra relati, & scribit Boer. *decis. 23. nu. 11. & 12. quos refert, & sequitur Trentacinq. cit. resol. 4. in fine*, Si vero simul etiam cum patre interuenisset mater in contractu, siuè dotis receptione; Tunc magis intercedendi animo promisisse matrem pro marito præsumitur, quam
23 efficaciter se obligasse, vt tradit *Osasc. cit. decis. 43. nu. 7.* & abundè scripsimus *supra in cap. 143.*

Et si contingeret maritum cum fratribus post
24 dotem receptam se obligare pro cautione dotis, Quamuis inualida sit fideiussio seruandæ dotis per *Tex. in l. p. & 2. C. ne fideiussores, vel mandatores dotium dentur*, Quia, vt inquit ibi Imperator Iustinianus, si mulier sese, suamque dotem credendam Patri mariti existimauit, fideiussor, vel alius intercessor, exigi non debet, ne causa perfidiæ in conubio eorum generetur, Tamen non diceretur fideiussionem facere fratres viris, se cum viro obligando versus vxorem post dotem receptam, si ex post aliqua orta esset causa suscipiendæ obligationis, vt defendebam superiori anno pro vxore Darij Serraualensis coram Ill. Magist. Extrord.
25 reddituum contra votum Fisci, & ita tandem obtinui die 2. Octobris 1637. referente
26 Eruditissimo Questore, nunc Amplissimo Senatore D. Mathæo Bimio in legali scientia vnico hęrede Doctissimi Io. Petri Bimij Patris: E contra vero pro solutione dotis indistinctè
27 fideiussor recipitur, vt elicitur ex eodem *tex. d. l. p. C. ne fideiuss. vel mandator*, *& habetur ex traditis per Roma singul. 169.* Ex quo patet non leuem extare differentiam inter constitutionē, siuè promissionem dotis, & illius restitutionem.

SVMMARIA.

Non. Constit. in tit. de accusat. imponunt pœnam duplicatarum expen. calumniasis delatoribus nu. 1.

Pœna à iure communi imposita in ciuili Iudicio contra temerè litigantem nu. 3.

Pœna à iure communi imposita contra calumniosos accusatores in criminalibus nu. 2. 4. & 5.

Frustra dubitamus, vbi habemus casum legis nu. 6.

Iustus dolor excusat accusatorem à pœna nu. 7. 8. 10. 12. & 14.

Lex generaliter loquens, generaliter etiam intelligenda est nu. 9.

Difficilius est iram continere, quàm miracula facere iuxtà D. Gregor. nu. 11.

Iustus dolor vix temperari potest nu. 13.

Iudex in materia pœnali sequi semper debet partem humaniorem, vbi pœna expræssa non fuit specialiter nu. 15.

Iusta causa excusat querelantem à calumnia nu. 16.

Calumniosus non ideirco videtur accusator, quàm vis reus absolutus sit nu. 17. ratio nu. 25. cum seq.

Aristodem historiā circa immolationem propria filia pro salute patria nu. 18.

Vis illata Puella libidinis causa in maximam illius iniuriam redundat nu. 19.

Stat. Mediolani de Domicello declaratur n. 20. & 21

Calumnia accusationis resultat, dum contrarium apparet eius, quod accusator exposuit nu. 22.

Ferrantis Dossena Sind. Fisc. mentio honorifica n. 23.

Decretum Senatus, quo excusatur à pœna calumnia, in quo iusto dolore commotus accusauerat nu. 24.

Testes vbi corrupti à querelante fuerint, is condemnatur in pœnam calumnia nu. 25. secus, si tanquam infames non probauerunt nu. 26.

Accusator, qui nō probauit delictū, excusatur à pœna calumnia, si se fundauit super fama publica n. 27.

Declaratur, vbi in se delictum non esset die commissum nu. 30.

Accusat. qui non probauit concludenter, sed tantùm quoquomodo, eximitur à calumnia n. 28. quia sufficit subministrasse aliqua indicia nu. 29.

Calumnia in animo consistit, & ex dolo oritur nu. 31.

Temeritas ex stultitia, & inconsultò prouenit n. 32.

Dolosus dicitur, qui affirmat id, quod ignorat nu. 33.

Dolosus præsumitur, qui mentitur ad eius vtilitatem num. 34.

Parentes excusantur à calumnia pro nece filiorum num. 35.

Calumniosus accusator excusatur non nunquam à pæna contra calumniosum accusatorem imposita ob iustum dolorem.

Cap. CLXXI.

X Nouis Constitutionib. huius Dominij Mediolani *in tit. de accusationibus. & denuntiationibus, cap. si quis quempiam lib. 4.* Sancitū est condemnari debere in
1 duplicatis expensis eum, qui
quemquā calumniosè detulerit, vel accusauerit, aut notificauerit, eadem sententia, qua reus absoluetur, vltra pęnas a iure inflictas, Iure autē
2 communi inspecto in criminali iuditio calumniosus accusator condemnatur in consimilem pænam, inquam incurrisset querelatus, si delictum esset probatum *Tex. in l. quisquis C. de ca-*
3 *lumniatoribus,* in ciuili vero iuditio in expensis litis, & alijs damnis, & interesse passis per reū conuentum *Tex. est in l. non ignores C. de fruct. & litis expensis, & in insti. de pænis temerè litig. Bar. in l. fin. n. 7. C. de iure iur. propter Calumn.*
4 Quamuis Imperator Cōstantinus *in l. omnes Iudices in C si. de delatoribus lib. 10. & ibi glos. vlt.* facultatē det Iudicibus, vt pæna contra falsos
delatores ad linguæ abscisionem extendatur, & ex communi obseruantia huiusmodi falsi delatores tenentur ad resarciendum damna, &
5 expensas parti *Roman. cons. 303. Farinac. qu. 16. nu. 8. & 24. Felic. alleg. 134. nu. 20.*

Itaut nulla admissa excusatione, qui calumniosè detulit alium, hac pæna teneatur, cum frustra dubitetur; Vbi habemus casum legis expræssum *l. Ancilla C. de furtis, & l. illam C. de collationibus, & post Corneum cons. 205. nu. 8. lib. 3. pro-*
6 *bauimus in superiori libro cap. 30. nu. 16.*

Si tamen calumniosus delator iusto aliquo dolore impulsus calumiosam proposuit accusationem; AEQVITATE suadente, excusari à calumnia debere iustius videtur, Quia hic casus iusti doloris licet sub dicto iure scripto in genere contineri videatur, Palam tamen scriptus in ijs conpræhensus non dicitur, Idcirco in eo amplecti debemus AEQVITATEM, vt ex *Ias. in l. Placuit n. 3. ff. de iudicys, probauimus supra lib. p. cap. 4. num. 9. & 11.* Vbi ex *Rebuff. & Cue ac.* traditur exemplum ab hoc non dissimile, & pro hac sententia est apertus Textus *in l. mater C. de calumniatoribus* Vbi cautum est ob immensum dolorem excu-
8 sari matrem a calumnia, quæ aliquem de homicidio filij accusauit, si non probauit, vt declarat ibidem *glos. magna*, & idem habetur *in l. 4. eodem tit.* Vbi filius, qui accusauit aliquē de morte Patris, excusatur à prçsumpta calumnia, ob immensum dolorem.

Quamuis enim Nouæ Constitutiones generaliter, & absolutè loquantur; & consequenter
9 etiam generaliter intelligendæ veniant *vulg. l. de pretio ff. de publ. act. & diximus supra lib. pr. cap. 12. nu. 3. & cap. 168. nu. 3.* Attamen Iustus dolor temperare dicitur legis dispositionem, cum de eo nulla habita fuerit ratio a legislatoribus in condendis Nouis Constitutionib. Idcirco in ijs compræhensum minimè esse
10 casum iusti doloris dicendum est, *Tex. in alt. l. unic. C. de calumniator, & arg. cap. si quis iratus 2. q. 3. & tradit Paris. de Puteo tr. de sind. verbo pæna cap. 6. circa medium vers. Item casu ira, & Bossius in eius praxi tit. de homicid nu. 60.* Vbi ex authoritate D. Gregorij inquit.

Dicimus esse iram continere, quàm miracula
11 facere *Farinac. qu. 91. nu. 5. cum seq. & nu. 5. Bertazol. cons. 135. litt. B. lib. pr. & cons. 214. nu. 7. Hunded. cons. 105. nu. 47. & Menoc. de arbitr. casu 319. nu. 33. & de præsumpt. lib. 5. præsump. 3. nu. 117. ac diximus supra in cap. 7. nu. 9. & cap. 58. nu. 14. lib. pr.* Quod scilicet ob iustum
12 dolorem excusatur quis omnino a pæna, saltē ordinariá.

Iustus enim dolor vix temperari potest *Tex. in l.*
13 *si adulterium cū incestu §. Imperatores ff. de adulterys, & in l. Gracchus C. eodem tit.* vbiq; excusandus venit, qui ex iusto dolore motus deli-
14 quit per iura citata, & habetur *in l. quidquid calore ff. de reg. iur. & in d. cap. si quis iratus 2. qu. 3. ac probat Caball. lib. 3. variar. resol. casu 288. n. 63.*

63. *Bertaz. conf. crimin.* 108. *num.* 7. In casibus
vero à Iure specialiter non expressis Iudex de-
5 bet semper inclinare in partem humaniorem,
& AEQVIOREM, & præ oculis habere AE-
QVITATEM, vt probat *Abb. in cap. fin. num. 4.*
de transactionibus.

Prout iusta causa excusat à calumnia, vt decidit
16 Imperator Alex. *in l. 3. C. de calumniatoribus bis*
sequentibus verbis.

Qui non probasse crimen, quod intendit, pronuntiatur,
si calumniæ non damnetur, detrimentum existima-
tionis non patitur. Non enim si reus absolutus est
ex eo solo etiam accusator, qui potest iustam ha-
17 *buisse veniendi ad crimen rationem, calumniator*
credendus est Bertazol. conf. 214. nu. 7. post Boss.
tit. de iniur. nu. 4.

Quo iusto dolore stante, cum Messenij inter
Græcos oraculo accepissent non prius bello-
rum exitum fore ijs cum Lacedæmonijs, quam
18 Virginem ex Aepytidarum familia immo-
lassent; Aristodemus Aepytidam filiam des-
ponsatam cuidam Messenio immolandam ob-
tulit; Adolescens ex sponso agere instituit,
negando eam esse vlterius in Patris potestate,
& cum hoc propositum remedium sibi profi-
cere minimè prospiceret; Sponsus ad aliud
auxilium confugit, & falso dixit puellam à se
cognitam grauidam esse, Quamobrem oracu-
lo non comprehendi; Tunc Aristodemus in
tantam iram, & furorem incidit, Vt statim
filiam suam occiderit, atq; exciso vtero, om-
nibus ostendidit prægnantem non fuisse; Hoc
facto parum abfuit, quin & Aristodemus Par-
ricidij, & sponsus calumniæ, vti homicidij
auctor à Messenijs damnaretur; licet ambo
factum excusabat, sponsus amore, & mise-
ricordia, Pater dolore, atq; religione, & ita
tandem ambo dimissi sunt cum laude, & admi-
ratione summa, vt ex Pausania refert Petr. Ae-
rodius lib. 4. rerum iudic. *tit. 14. de sponsal cap. p.*
post medium.

Et cum in facti contingentia non multum absi-
milo hic contigisset, dum quidam Aromatarius
Modoetiensis detulisset D. in eius apotheca
puerum de illata vi in E. propriam filiam Vir-
ginem, quod delictum plenè probare nequi-
bat, & ad maximam eius iniuriam redunda-
19 bat, per ea, quæ probauimus in superiori libro
cap. 58. num. 22. & scribit Farinac. conf. 66. num.
2. iusto dolore impulsus eundem D. etiam ac-
cusasset, quòd insalutato hospite ab eius do-
mo recessisset, à qua ideirco mobilia, siuè mer-
ces non parui valoris furto subtraxerat, iuxtà
Mediolani Statutum 496. *lib. 2. de Domicello.*
Cum delictum hoc probatum dicatur, eo ipso
20 quod probetur famulum sine licentia Domini,
& sic furtiuè, recessisse è domo, & quod mobi-
lia, siuè res, de quibus agitur vlterius, in domo
non fuerint reperta post talem discessum, vt
docet *Curt. iun. in repet. l. Admonendi num.* 171.
ff. de iure iurando, Quam qualitatem solo iura-
21 mento probari per Dominum cauetur in dic-
to *Statuto* 496., & ibi *Carpan.* modo que-
rella porrigatur infra octo dies à tempore re-
cessus famuli, & decidit Statutum ipsum;
Cumq. ipse D. captus fuisset ratione primi de-
licti in domo eiusdem querelantis, & sic con-
uinceretur querelans de calumnia respectu se-
22 cundæ accusationis, quòd falsum apparebat
dictum D. recessisse insalutato hospite à domo
heri, votumq; idcirco dedisset Prætor, siuè Ca-
pitaneus Modoetiæ, super deffinit. relatione
dictæ causæ, vt Calumniosus accusator damna-
retur in expensis duplicatis ad formam *Nou.*
Constitut. tit. de accusationibus, & relatio
ipsa diffinitiua peruenisset ad manus Egr.
Sindici Fiscalis Ferrantis Dossenæ occulatissi-
23 mi, & versatiss. viri; sumaq; ratione is per-
pendisset accusatorem iusto dolore motum
ob vim Puellæ Virgini illatam, pro qua impu-
nè quodammodo occidere potuisset D. vim
inferentem, si infragranti illum depræhendis-
set, vt ex *Cobal. casu 300. num. 32. probauimus*
supra in cap. 58. nu. 22. lib. pr. quod delictum non
poterat probare; Secundam accusationem
proposuisse, vt mediante eius iuramento puni-
retur delinquens.

Voti fuit ob iustum dolorem esse à calumnia,
& expensis absoluendum accusatorem, quam
sententiam amplexus est Senatus Excellentis-
23 simus die 21. Martij elapsi anni 1637.
24 referente Amplissimo Senatore Alfonso Mai-
nardo.

An autem calumniosè accusasse dicatur is, qui
delictum tantum probauit per famam, vel, si
testes producti repulsati fuerint, & in hoc casu
distinguendum est; Vel enim repulsati fue-
runt vti testes corrupti, & subornati a quere-
lante, & tunc condemnari debet querelans de
25 calumnia *Tex. in l. p. §. pr. ff. ad Turpill. glos. &*
scribentes in cap. in nostra de testibus Felic. all. 134.
sub num. 4. vers. secundo quia testes; Aut verò
repulsati sunt, tamquam infames, vel paupe-
res, aut delinquentes, siuè, quia alij maiores
numero pro accusatore deposuerunt, & tunc
26 non habet locum calumnia, vt probat *Afflict.*
ad Constit. Regni tit. de pœna mulierum iniustè con-
querentium, verbo pessima n. 9. post medium vers.
distingue secundum; Idem probare videtur *Ber-*
tazol. conf. 391. n. 13. cum plur. seq. Faciunt tradi-
ta per Felinum. in cap. 2. col. 3. vers. in glosa secun-
da de calumn. addit ad Bartol. in § si quis litt. A.
in auth. vt litigantes iur.

Prout etiam de calumnia non teneretur accusa-
tor, quando super fama publica se fundasset
27 ad accusandum, & ipsam famam probauit
Bal. in l. si ff. de hered. instit. Alber. de Rosa in l.
qui non probasse C. de calumniator. Quia stante
delicti diffamatione excusatur querelans a præ-
sumpta calumnia, vt probat Menoch. *conf.* 145.
num 24. & 25. Quodammodo enim probat
28 accusator, licet non concludentur, puniri non
potest de calumnia, vt ex *Bald. & Anchard.*
probat Afflict. in cit. const. pessima sub num. 9. in
fine,

fine, & *num.* 10. vbi iterum citat *Bal. in l. cum*
quidam §. quod doectur ff. de acquir. hæred., Cum
ſufficiat accuſatorem ſubminiſtraſſe aliqua
29 inditia ad euitandam calumniæ pænam, vt
probat *Abb. conſ. 78. nu. p. lib. p. Socin. conſ.* 118.
nu. 10. lib. p. addit ad Bertazol. conſ. 67. litt. C.

Si tamen quis accuſaret alium de facto in ſe com-
miſſo, de quo non poteſt prætendere igno-
rantiam, vel quia noctu factum non eſſet, vel
30 à perſonato, & ſimilibus, Tunc probatio famæ
non excuſaret accuſantem à calumnia *Angel.*
in l. matri C. de calumniat. & in addit. ad tr. Ang.
de maleff. verbo nec non ad querelam in 55. col. cũ
ſeq. & in verbo nec non ad denuntiationem col. 26
verſ. quod ſi ſtatuto cauetur quos ſequitur Aſſl.
all. nu. 10. verſ. item allego.

Calumnia verò dicitur, quæ in animo conſiſtit,
31 & ex dolo oritur, vt per fraudem, & ſubdolam
rationem aduerſarius in lite vexetur, quæ diſ-
crepat à temeritate, quæ ex ſtultitia ſiuè in-
conſulto prouenit, & Temerarius dicitur, qui
32 facilè nullo adhibito conſilio credit *Tex. in l.*
p. in fin. ff. de eo per quem fact. er. & cap. Nullum
30. qu. 5. ac probat Bertazol. all. conſ. 67. num. 10.
& 11. lib. pr. Et affirmare, quòd quis ignorat,
33 dicitur doloſè agere, vt probat *Rebuff. in conſt.*
Regni tit. de fructibus, & eorum reſtitut. art. 5. glo.
p. num. p. Ideirco excuſari non poteſt à dolo,
& calumnia, qui dicit, quod non eſt, quia do-
34 lus præſumitur in eo, qui mentitur ad ſui vti-
litatem *Rebuff. cit. gloſ. pr. num. pr. ac diximus*
ſupra in cap. 142. num. 34. ac in cap. 146. num. 41.
cum plur. ſeq.

De qua calumnia excuſare Patrem ſiuè matrem
pro nece filiorum, & è contra, atq; etiam ex-
35 traneum hæredem, & tutorem, & alias per-
ſonas, quæ ex neceſſitate offitij accuſationem
propoſuerunt, etiam ſi eam nõ probarunt, diſ-
ponit *Tex. in l. 2. & 3. & ibi gloſ. C. de calumnia-*
toribus, etiam ſi regulariter in criminibus, qui
36 non probat, calumniari videatur, *l. p. C. de adu.*
diuerſ. Iud. gloſ. in d. l. 2. verbo poſſunt C. de calum-
niatoribus.

Adeò autem exoſi reputantur calumniatores, vt
eis minimè prodeſſe nec publicam, nec pri-
uatam generalem criminum abolitionem ſta-
37 tuerint Imperatores Carus, Carinus, & Nu-
merianus *in l. fallaciter C. de calumniatoribus*,
Niſi fortè dictum expreſsè ſit in abolitione, non
obſtante aliqua lege, vt declarat ibidem *gloſ.*
38 *in verbo indulgentia per l. ſi quis ff. de leg. 3.* Quia
39 in generali prouiſione, non continentur ea
quæ ſpecialem requirunt expræſſionem *l. alias*
nos ff. quæ rei pign. oblig. poſt gloſ. in ull. l. fallaciter
verbo ſubducatur C. de calumniatoribus, & pro-
bat Catel. de indultu qu. 6. in fine. Hector Felicius
alleg. 134. ſub nu. 3. circa medium par. 2.

Quamuis in hoc Dominio fortaſſis locum non
haberet diſpoſitio dictæ legis, eſto quod in
generalibus criminum abolitionibus, quæ
fieri ſolent per S. R. M. expreſsè excipiuntur,
40 ea delicta pro quibus locum non habet gene-
ralis abolitio, Quam decretum gratioſum
nuncupant; Adeo quòd in omnibus alijs
caſibus non exceptis, locum haberet abolitio,
inter quos ſimplex calumnia non continetur,
ſed bene excipitur caſus falſi teſtificatus ad
41 offenſam in cauſa capitali, vt habetur *in primis*
additionibus ad Nou. Conſtit. fol. 84. à ter. & tra-
dit Catal. dicta tr. de indultu cap. 36. nu. 66. & 76.
cum plur. ſeq.

Sequtaq; declaratione, quem eſſe calumnioſum
cum condemnatione ad reficiendum damna,
& expenſas duplicatas parti iuxta diſpoſit. d.
42 *conſtit, & iuxta etiã diſpoſitionẽ iuris communis*
de qua Rimin. iun. conſ. 303. & Farinac. tit. de ac-
cuſat. qu. 16. num. 8. & 74. Ad hæc damna, &
43 expenſas probandum admittitur iuramentum
in litem *Plot. in l. ſi quando num. 720. & 727. C.*
vnde vi Hector Felic. Alleg. 134. num. 20. par. 2.
Farinac. qu. 105. num. 41. Ad quæ teneri etiam
44 hæredes calumniatoris interim defuncti pro-
bat Idem Rimin. *all. conſ. 303. Clar. qu. 51. verſ.*
vlterius quæro, & Bertazol. conſ. 362. Quamuis
Clarus verſ. ſeq; ſubijciat hæredes teneri tan-
tum pro viribus hæreditarijs, quem ſequitur
45 *Felic. cit. nu. 20. verſ. & etiam hæredes in fine.*

Diligentiſſimus vero eſſe debet Iudex in perqui-
rendo veritatem contra calumniatorem, vt
46 veritas in lucem prodeat, *Tex. in l. pr. ff. ad*
Turpill. vbi Martianus I. C. ſcribit, quod Iudex reo
abſoluto de accuſatoris incipis conſilio querere,
qua mente ductus ad accuſationem proceſſit, & ſi
quidem eius iuſtum errorem repererit abſoluit
47 *eum, ſi verò in euidenti calumnia cum deprahen-*
dit legitimam pænam ei irrogat.

Ex qua lege etiam habetur accuſatorum temeri-
48 tatem tribus modis detegi, & tribus pænis ſu-
bijci, aut enim calumniantur, aut præuarican-
49 tur, aut tergiuerſantur; Calumniari eſt falſa
50 crimina intendere, præuaricari, vera crimina
abſcondere, tergiuerſari in vniuerſum ab accu-
51 ſatione deſiſtere, vt ad litteram explicat cit.
Martinus I. C.

SVMMARIA.

Exceptio non numerata pecuniæ proponi debet intra biennium num. 1. & 4. licet antiquitus intra quinquennium proponi poterat num. 2. ſecus ex iure canonico nu. 5. 6. ac 16.

Negatiua magis negat, quàm affirmatiua affirmat num. 3.

Exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium transfert onus probandi in aduerſarium nu. 7.

Poſt biennium autem comprobare tenetur proponens nu. 8. cum habeat præſumptionem contra ſe nu. 21.

Pecunia poſt lapſum biennij à die contractibus præſumitur numerata nu. 9.

Exceptione non numeratæ pecuniæ duobus modis prouidetur reo nu. 10. & 11.

Exceptio non numeratæ pecuniæ proponitur etiã poſt biennium non agendo, ſed excipiẽdo n. 12. & 13.

Exceptiones illegitimæ permittendæ non ſunt nu. 14. & 15.

Euangelica

Euangelica denuntiatio operatur, vt debitur actio an-ditatur, quando aliud remedium sibi non competit num. 17.

Canonistis magis credendum est, quàm legistis, vbi agitur de peccato nu. 18.

Exceptio non numeratæ pecuniæ, siuè rei non traditæ, difficilis est probationis nu. 20.

Exceptio non numeratæ pecuniæ probari non potest post biennium, nisi per confessionem aduersarij, vel nisi probatio coarctata sit loco, & tempore, aut per testes, qui præsentes fuerunt nu. 22. 23. 24.

Exceptio non numeratæ pecuniæ probatur etiā, quando post primum instrumētum confessionis receptionis pecuniæ sequitur alia scriptura, in qua fit promissio soluendi nu. 25.

Exceptio non numeratæ pecuniæ probari non potest per iuramentum nu. 26.

Actor cogi potest ad iurandum se pecuniam soluisse num. 27.

Exceptio non numeratæ pecuniæ procedit etiam in contractibus dotalibus nu. 28. & tunc conceditur maior dilatio ad eam proponendam nu. 29.

Hæredibus viri conceditur annus, post viri mortem proponendam exceptionem non numeratæ pecuniæ nu. 30. quando matrimonium solutum fuit intra biennium n. 31. si vero post biennium, hæc exceptio intra tres menses proponi debet nu. 31.

Iudæi post biennium proponere nequeunt exceptionem non numeratæ pecuniæ nu. 32.

Exceptionem non numeratæ pecuniæ proponere nequit, qui in instrumentis fassus est se pecuniam, vel rem penes se extare nu. 33.

Dictio, penes se, declarat verè, & realiter confitentem recepisse rem, de qua agitur nu. 34.

Dictio, penes, longè plus significat, quàm dictio apud nu. 35.

Testatoris confessio versus creditorem excludit exceptionem non numeratæ pecuniæ nu. 36.

Confessio testatoris versus creditorem vt debeatur potiùs ex causa legati, quàm mutui, quando de debito aliundè non constat num. 37.

Soluens partē debiti confessati, non potest pro residuo allegare exceptionem nō numeratæ pecuniæ n. 38.

Petens tempus ad soluendum priorem confessionem confirmare dicitur, & non potest exceptionem non numeratæ pecuniæ proponere nu. 39.

Metus præcedens purgatur per spontaneam solutionem exinde factam nu. 40.

Obligat. in forma Cameræ non potest proponere exceptionem non numeratæ pecuniæ nu. 41. absolutio à iuramento operatur, vt quis habeat os apertum ad exceptionem proponendam nu. 42.

Renunciare potest cum iuramento exceptioni non numeratæ pecuniæ nu. 43. 45. 46. licet possit renuntians probare intra biennium pecuniam non fuisse solutam nu. 40. contrarium num. 50. & 51.

Dolum committit, qui petit pecuniam, quam verè non numerauit nu. 48.

Delinquendi occasio non potest conuentionem pacisci num. 49.

Ciuilis ratio ciuilia iura corrumpere potest numer. 52. cum seq.

Exceptio non numeratæ pecuniæ proponi non potest apud Hispanos, & Gallos, etiam intra biennium num. 54.

Quamuis non impediatur debitor in illius probatione num. 55.

Lex Ciuilis alia lege, vel consuetudine abrogari non potest nu. 56.

Nummularius opponere nequit exceptionem non numeratæ pecuniæ nu. 57.

Promittens soluere pro alio regulariter nō potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ n. 58.

Negans promissionem, siuè scripturam à se factam, non potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ nu. 59.

Negans promissionem, siuè scripturam in duplum condemnandus est nu. 60.

Exceptio nō numeratę pecunię potest etiā opponi post bienij lapsum. Cap. CLXXII.

CAVIT Imperator Iustinianus *in l. in contractibus C. de non n. pecu.*
1 exceptionē hanc proponi debere intra bienium continuum,
alias vlterius non audiatur, cum antiquitus quinquenij tēpus daretur ad proponendam exceptionem
2 pecuniæ non numeratæ, Vel rei non traditæ,
vt exponit ibidem *tex.* ad litteram, & tradunt ibidem scribentes omnes; Et sic per hunc *Textum* præclusa dicitur omnis via proponendi huiusmodi exceptionem post lapsum bienniū.
Negatiua enim magis negat, quam affirmatiua
3 affirmat, vt inquit *glo. in cap. cū di. ectus de cōsuet. in l. hoc genus. & ibi scrib. de condit. & demonstr.*
Idcirco cum Imperator omninò deneget hoc beneffitium post lapsum bienij, nullo modo affirmandum videtur posse illud militare
4 post biennium, vt copiosè probat *Card. Mantic. tr. de tacit. & ambig. lib. 18 tit. 2. per totum*, Vbi amplissimè decem allegat fundamenta, quibus probat non posse post biennium deduci hanc exceptionem non numeratæ pecuniæ, quæ apud ipsum auctorem videri possunt.
Et hanc partem sustinet Albericus *in l. si ex cautione n. 2. C. de non numer. pecun.* Qui testatur se vidisse ita Communiter seruari *Io. Faber. in instit. de l t. oblig. n. 6 vers. queritur octauo, Rimin. iun. cons. 272. nu. p. cum seq. Emanuel. Costa in l. si ex cautione in vlt. fallent. Duaren. in tit. de non num. pecun. cap. 4. col. 2. Petr. Duenas in Reg. 261. numer. 2.*
Attamen de AEQVITATE Iuris canonici,
5 auditur etiam post biennium volens probare pecuniam non fuisse numeratam, vt scribit *Dyn. in regula locuplet. de reg. iur. in 6. Iud. Roma in l. diuortio ff. de verb. oblig. & in cons. 44. incip. ex supra narrato col. p. et 2. Felin in c. si cautio col. 19. vers. modo fallit. p. vlt. sub num. 49. de fide instrumentorum*, & post multos alios ibi citatos

expressè

expresse probat *Marsil.singul.* 463. Vbi plures
adducit casus, in quibus de ÆQVITATE
6 multa permittuntur, quæ iuris rigore prohibita sunt.

Quam sententiam amplectitur Paulus *Castrens.*
in consi. 233. *num.* 3. *vers. secus in confess. lib.* 2. *Soc.*
sen. in l. 2. *§. vlt. num.* 8. *ff. de except. & in cons.* 68.
n. 4. *lib.* 4. *Ias. in l.* 3. *§. Iurari num.* 8. *vers. sed in*
conc. & in l. manifestè num. 6. *de iure iur. Cloud. de*
Seissell. in l. si stip. §. Crisogonus n. 14. *ver. nec obstat*
ff. de verb. obl. Dec. in l. iure naturali n. 5. *ff. de reg.*
iur. Suarez in eius Thesauro Recept. sentent. verbo
exceptio de non numera. pecu. n. 172. Vbi testatur
hanc sententiam esse ÆQVIOREM, Iustiorem,
& Veriorem.

Et hæc tantum inest defferentia inter proponentem exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel
rei traditæ intra biennium, & proponentem
post biennium, Vt primo casu, cum habeat præsumptionem pro se, per solam oppositionem,
7 transferat onus probandi in aduersarium;
8 Secundo autem loco teneatur ipse probare nō
fuisse numeratam pecuniam, siuè rem non
traditam, *l. cum de indebito §. vlt. ff. de probation.*
& l. optimam C. de contrahend. stipu. Marsil. in all.
singul. 463. *& ampè probat Card. Mant. de tac. &*
ambig. dicto l. 18. *t.* 2. *n.* 16. *&* 20. *ac* 24. Vbi scribit pecuniam post biennium præsumi numera-
9 tam, quæ per lucem probationis excludi tantū
potest; Et quamuis multas adducat rationes, &
fundamenta pro contraria sententia *à n. p. vsq.*
ad num. 17 *præsertim sub all. num.* 10. *vers. neq; id*
durum; Tamen duobus modis reo esse permissum supponit; Primò scilicet, dum intra bien-
10 nium actione condictitia agere valet *l. si quasi*
ff. de non numer. pecun. Secundò, dum intra id
11 tempus querelam potest proponere, & postea
in perpetuum excipere *d. l. in contract. § vlt. ff.*
eodem tit.; Et num. 17. cum seq. plur. concludit
per viam exceptionis posse etiam post bienniū
12 hanc proponi exceptionem, non autem agendo; Et deniq; hanc secundam sententiam vti
veriorem, & ÆQVITATI magis consonam
amplectitur a num. 17. vsque ad finem, dum
13 ad contraria respondet, & ea tollit.

Cuius conclusionis præcipua ea videtur ratio,
quia illicitæ exactiones neq; a legibus, neq;
14 a Iudicibus permittendæ sunt *l. illicitas ff. de*
offitio Præsidis; Quæ tamen permitterentur, si
non fuisset numerata pecunia, & reus hoc non
15 posset probare post lapsum biennij, hanc sententiam comprobat *Salicet. in l. si ex cautione n.*
29. *vers. quinto confirmatur C. de non numer. pecu.*
Quam sententiam ÆQVIOREM esse dicit
Hostiens. in cap. vlt. de solutionibus.

Quando enim quis confessus est se pecuniam
accepisse, quam realiter non accepit, ex ÆQVITATE canonica admittendus est quo-
16 cunque tempore ad id probandum, vt scribit
Ant. de Butr. in d. cap. vlt. nu. 4. *vers. hanc opinionem de solutionibus*, Cum per denuntiationē
17 Euangelicam audiri debeat, vbi aliud remedium sibi non competeret, quia agitur de
18 peccato, & in hac materia magis credendum
est Canonistis, quam Legistis, vt nouatur *in cap.*
vltim. de præscript. & in cap. possessor. de reg. iur.
lib. 6.

Benè verum est difficilem esse contrariam probationem, nempè pecuniam non fuisse numeratam, siue rem non traditam, dum quis in
20 instrumento fassus est eam recepisse; Cum
lapso biennio præsumptio iuris resultet contra
21 negantem recepisse pecuniam *l. asseueratio C.*
eodem tit. de non numer. pecun. Et probari non
posset post biennium huiusmodi exceptio, nisi
22 per confessionem ipsius actoris, *cap. p. de confess. lib.* 6. vel nisi probatio sit coarctata loco, &
23 tempore *cap. tertio loco de probat. & l. optimo ff.*
de controh. stipul. Mantica loco rell. sub numer. 24.
Aut probetur per testes, qui fuerunt præsen-
24 tes, quando fuit actum, vt prius fieret instrumentum, & postea numeratio, & consequenter confessio facta sit sub spe futuræ numerationis *Salycet. in l. si ex cautione nu.* 21. *vers. sed*
tunc dubitari potest eit. tit. de non numer. pecun.
quem sequitur Mant. loco rell. nu. 40. *vers. item*
fuisinngi. qui *vers. præterea*, scribit posse etiam
probari, quando post instrumentum confessionis receptionis pecuniæ sequitur aliud instrumentum, siuè scriptura, in qua promittit sol-
25 uere dictum debitum, vel illius partem, quia
tunc dicitur manifestè apparere primum instrumentum fuisse factum sub spe futuræ numerationis.

Et sic constat non posse per iuramentū creditori
à debitore deferendum probari exceptionem
26 illam, resistente præsertim ipso *Tex. in cit. l. in*
contract. §. ille videlicet C. de non numer. pecunia,
Quamuis ex offitio Iudicis cogi posse actorem
27 ad iurandam probet *Card. Mant. d. tit.* 2. *nu.* 25.
per tex. in cap. cum clamor & ibi not. de testibus.

Hanc principalem conclusionem etiam procedere in contractibus dotalibus probat idem
28 *Tex. in alleg. l. in contractibus §. sed quoniam in fine*
& §. in omni enim C. de non numer. pecun. Quam-
29 uis fauore dotis amplior dilatio ad proponendum hanc exceptionem concessa sit per
eundem Imperatorem *in l. in dotibus*, *& Auth.*
sequenti C. de dote cauta non numer. in quibus
cauetur his sequen. verbis.

In dotibus, quas datas esse dotalibus Instrumentis cōscribi moris est, cum adhuc nullo datio, sed pollicitatio tantum subsecuta sit, liceat nō numeratæ pecuniæ exceptionem opponere non solū marito cōtra
vxorem, vel eius hæredibus, morte mulieris, vel
repudio dissoluto matrimonio; Sed etiā hæredibus
mariti, cuius morte dissolutum est matrimonium;
Socero etiam, vel eius hæredibus, si cū filio suo dotē
suscepisse dotalibus instrumentis scriptum sit; Omni denique personæ, quæ in dotem suscipere vna cum
marito conscribitur, & eius similiter hæredibus;
30 *Ita tamen, vt intra annū tantū continuū à morte*
mariti, vel mulieris, vel missione repudij computandum, ea licentia detur, & sequitur auth.

Quòd

Quòd locum habet, si intra biennium soluatur matri-
monium, si autem vltra biennium, vsq; ad decimū
31 *annum extendatur, & ipsi marito, & haredi eius*
intra tres mensos querela permittitur, sed si de-
cennium transiuerit, omnino querela denegatur,
permissa restitutione in integrum prafinita, & spe-
cialiter, si minor atas interuenerit.
Ex quibus sanè apertè habetur, quòd si matri-
monium intra bienniū dissoluatur, potest ma-
ritus, siue eius hæredes, infra annum à die disso-
luti matrimonij proponere hanc exceptio-
nem, si vero vsq; ad annos decem durasset
matrimonium, tunc intra tres menses post
dissolutum matrimonium proponi exceptio
deberet, *latè Card. Mantic. de tacit. & ambig. lib.*
11. tit. 20. nu. 7. & 10. Plottus cons. 168. nu. 41. in-
ter cons. vlt. vol. lib. p.
Ab hoc tamen beneffitio ex AEQVITATE ca-
nonica concesso, vt etiam post biennium pro-
poni possit exceptio non numeratæ pecuniæ,
32 excluduntur Iudæi, qui extra gremium Eccle-
siæ censentur, vt post *Rol. cons. 35. nu. 38. lib. 2. &*
Rimin. iun. d. cons. 272. nu. 23. probat Card. Mant.
cit. tit. 2. nu. 38. in fine.
Prout ab eodem hoc beneffitio etiam excluditur
is, qui in Instrumento, siuè in chirographo
33 confessus est pecuniam, vel rem pænes se ha-
bere, quia tunc cum dictio *panes se* declarot,
34 quòd iam verè recepit, & penes se habeat pe-
cuniam, vel rē, exceptionem non numeratę pe-
cuniæ proponere nequit, vt probat Roman.
singul. 636. & sequitur Rebuff. in l. Panes te 63.
vers. vnde si quis ff. de verb. signifi. quos sequitur
Gratian. lib. 4. discept. forens. cap. 737. nu. 8. & 9.
Quia longè plus continet dictio *panes*, quam
35 dictio *apud*; Cum pænes se rem is habere vi-
deatur, qui Dominium, vel ius in re habet *l.*
alio ff. de alim. & cibar. lega. & per d. Textum in l.
Panes te ibidem probat Rebuff. in principio.
Quæ exceptio pariter excluditur, quandoquis in
36 vltima voluntate confessus est se pecuniam
alicui debere *glos. in l. pr. C. de fals. caus. adiect.*
lega., & ibi Bald. num. 4 in fine, & in l. vlt. num.
6. C. de non numer. pecun. Socin. in d. l. in contract.
num. 8. C. eodem; Quia confessio hæc non potest
dici facta sub spe futuræ numerationis, vt post
Felinum in cap. si cautio nu. 42. de fide instr. probat
Card. Mantic. de tacit. lib. 18. tit. 6. & 19. Maximè
si ea facta sit cum iuramento, Quamuis sublato
iuramento, Vt legatum potiùs, quam ex causa
37 mutui deberi hanc pecuniam scribat. *Felin. loco*
citato nu. 61. & sequitur Mantica all. nu. 19. vers.
vnde Abbas in fine.
Excluditur vlterius ab hoc benefitio exceptionis
non numeratæ ille, qui soluit partem debiti
confessati; Quia tunc pro residuo non potest
38 allegare exceptionem non numeratæ pecunię
Tex. in l. cum fidem C. de non numer. pecun. & ibi
scrib. ac latè probat Cassan. cons. 27. n. 11. Gratian.
lib. 3. discept. forens. cap. 524. nu. 40. Quod etiam
procederet, si post primam confessionem, seù
obligationem, petijsset debitor tempus ad
soluendum, quia tunc priorem confessionem
confirmare diceretur, ac simul purgare omnē
suspitionem non numeratæ pecuniæ, siuè rei
39 non traditæ *Ias. in l. pr. col. p. C. de iuris, & facti*
ignorantia, quem sequitur Cassan. loco cit. nu. 10.
Vt dicitur de metu præcedenti, qui purgatus
videtur per spontaneam solutionem postea fa-
40 ctam, & perseuerantia metum eximit *Tex. in*
l. sed Iulianus §. fi. ff. ad Sen. Cons. Macedon. Cassan.
cit. cons. 27. num. 10. in fine, & latè probauimus in
superiore libro pleno cap. 19.
Deniq; excluditur insuper ab eodem beneffitio
exceptionis non numeratæ pecuniæ is, qui se
41 obligauit in forma Cameræ; Quia tunc pro-
bare debet etiam intra biennium hanc excep-
tionem, & quòd absolutus fuerit à iuramento,
vt decisum fuisse per Rotam testatur *Mondanus*
decis. 31. 79. & 80. & Casar de Grassis decis. 3. nu.
1. cum seq. de fideiuss. quos sequitur Card. Mant.
cit. tit. 4. num. 8. Quia absolutio à iuramento ef-
42 ficitur tantum, vt os aperiatur excipienti ad
probandum, non autem illum liberat ab one-
re probandi pecuniam sibi non fuisse numera-
tam, vel rem traditam, vt optimè perpendit
Mantic. citato tit. 4. lib. 18. sub num. 7. vers. Quia
absolutio.
An autem huiusmodi exceptioni non numeratæ
pecuniæ possit validè renuntiari, & facta cum
iuramento impediat agentem ad eam propo-
nendum variant scribentes, Quamuis commu-
43 nis conclusio est validam esse renuntiationem
ad effectum, vt is renuntians huiusmodi ex-
ceptioni etiam intra biennium probare te-
44 neatur non fuisse numeratam pecuniam, ne-
dum post lapsum biennij *Bart. in l. fin. C. de non*
nu. pecun. & copiusè probat post alios Card. Mant.
cit. lib. 18. tit. 3. & 4. per totum, quàm sententiam
sequitur Morot. cons. 88. nu. 12. Emanuel Costa in
d. l. si ex cautione numer. 3. lim. p. C. eodem tit. &
Gratian. lib. 5. discept. forens. cap. 880. num. 30.
præsertim quando renuntiatio facta fuit ex
45 interuallo, non in eodem contractu, vt expli-
cat *Gratian. loco cit. & tradit Mantic. dictu tr. de*
tacit. & ambig. lib. 11. cap. 20. nu. 11. par. p. Quid-
46 quid in contrarium affirmauerit *Alciatus in*
cap. cum contingat de offitio, & potestate iudicis
deleg. per Costam reprobatus, & Serafin. de priuil.
iur. priuil. 60. post nu. 11. vers. conclusio sit quem
reprobat Morot. cit. cons. 88. sub nu. 13. in fine vi-
47 *delicet ante vers. secundo erranit.*
Et hæc sententia eo magis verior, & tutior vide-
tur, quia qui petit pecuniam ex causa mutui,
vel aliter, quam non numerauit, dicitur dolum
48 comittere *l. 2. §. circa ff. de doli mali exceptio,*
Ideò ne relinquatur occasio delinquendi, quod
nulla conuentione fieri potest *l. si vnus §. illud*
49 *ff. de pact. & l. illud §. p. ff. de tributar. act.* Admit-
titur quis ad probandum exceptionem hanc
50 non obstante quacunq; renuntiatione *Card.*
Mant. d. lib. 18. cap. 3. nu. pr. cum seq.
Si tamen renunciatio huiusmodi exceptionis non
numeratæ pecuniæ facta fuit post biennium,

Tunc, cùm facta sit post longum interuallum,
& post elapsum benefitium biennij à lege dati
51 nullo modo potest opponi, neq; etiam probari,
ne super vacua omnino reddatur renuntiatio
glos. in d. l. si ex cautione C. de nō numerata pecun. ac probat Card. Mantic. cit. lib. 18. tit. 4. nu. 9. par. 2. & lib. 11. tit. 20. nu. 11. lib. pr.

Et si per Statutum, aut consuetudinem non possit opponi huiusmodi exceptio, nulli dubium
52 est, vtrumq; valere, & per ea derogari dispositioni d. l. in contractibus, Cum ciuilis ratio
ciuilia iura possit corrumpere *l. de quibus in fi.*
53 *ff. de legibus, & §. naturalia instit. de iure naturali gent. & ciuili, & l. omnes populi ff. de iust. & iure Salicet. in dict. l. si ex cautione num. 26. C. de non num. peco. quem sequitur Card. Mantic. cit. tit. 6. no. 10. lib. 18.* Qui nu. 22. subijcit neq; apud Gal-
54 los, neq; apud Hispanos opponi posse huiusmodi exceptionem intra biennium ad effectum, vt
per illius oppositionem intra dictum tempus teneatur creditor probare numerationem, Quamuis quotiescunq; exceptionem ipsam probare voluerit, non impediatur debitor ex
55 *Boer. in consuetud. Bituricensi tit. de iurisdictione cap. 8. & Couaru. in cap. Quamuis par. pr. §. 3. nu. 10. vers. illud tamen*; Cum lex ciuilis vel alia lege, vel consuetudine abrogetur *l. de quibus,*
56 *ff. de legibus, & d. §. sed naturalia instit. de iure natural.*

Additur etiam non posse hanc exceptionem op-
57 ponere numularium, qui confessus est se mutuo pecuniam accepisse, & proprio nomine promissit soluere, ob scilicet fidem publicam *Bald. in l. frustra C. de non nu. pecun. & Ias. in l. singularia nu. 39. ff. si certum pet. Mantic. cit. tit. 6. no. 36. & 37.* Quamuis regulariter qui pro alio constituit se soluturum, tueri se non potest excep-
58 tione non numeratæ pecuniæ, vt scribit *Felin. in d. cap. si cautio num. 34 de fide instr. & sequitur Mantic. dicto nu. 37.*

A quo beneffitio excluditur etiam qui negauit promissionem, siuè scripturam a se factam, &
59 sic de mendacio conuictus sit, pro quo non solum prohibetur proponere exceptionem non
60 numeratæ pecuniæ, sed etiam in duplum condemnari debet *l. contra qui propriam C. de non nu. pecun. Mantica cit. tit. 6. nu. 33. lib. 18.*

SVMMARIA.

Rescindens iuditium concernit rescissionem contractus, siuè actus nu. 1. & 2.

Rescindens remedium ponit contrahentem in eo statu, in quo erat ante cautract. nu. 3.

Rescissorium iudicium est, quando rescisso contractu, vel actu agitur ad rei restitutionem nu. 4. & 5.

Rescindens, & rescissorium iuditium, vnum post aliud propani debet nu. 6. decisio Senatus Trioopolitanot nu. 8. contrar. verius nu. 11.

Rescissoria actio non nascitur nisi post obtentā restitutionem aduersus contr. nu. 7. ratio exponitur nu. 9.

Cumulatio iuditiorum non admittitur, vbi sententia lata in vno iuditio ponit except. in alio nu. 10.

Hæreditatis petitio simul proponi potest cum querella inofficiosi nu. 12. læsionis causa datur actio contra emptorem, & etiam eum, ad quem peruenit res vendita nu. 13.

Cumulatio remedij rescindentis, & rescissorij, conceditur sub tacita conditione, dummodo veniat concedenda restitutio nu. 14. & 15.

Libellus in iuditio rescindentis, & rescissorij quomodo debeat concipi nu. 16.

Rescissoria actio in quibus locum obtinere possit remissiuè nu. 17.

Rescissorium remedium locum tantum habere in realib. voluerunt multi nu. 18.

Agere inuitus nemo compellitur nu. 19. limitatur in remedio rescindente, & rescissorio nu. 20.

Litium fini fauendum est nu. 21.

Reo licere debet, quando actori permittitur nu. 22.

Ordo iuditij non est præposterandus nu. 23.

Rescissoria actio alia datiua, alia natiua nu. 24.

Iuditia, siuè remedia, rescindens, & rescisorium, an simul possint cumulari.

Cap. CLXXIII.

DIFFERT valdè iuditium rescindens à rescissorio, Cum primum concernat rescissionem contractus dolo, vel metu facti, vel alias iniquè, aut cum læsio-
1 ne alterius ex contrahentibus
concepti *l. quod si minor §. restitutio ff. de minoribus Bart. in l. ab hostibus §. sed quod simpliciter ff. ex quibus causis maior,* Et quod vocatur ipsamet restitutio in integrum petita, & concessa, quia
2 rescindit contractum, sententiam, præscriptionem, vel alium quemcunque præiuditialem actum, & reponit eum, qui læsus est, in eo statu,
3 in quo erat ante illam læsionem, vt probat *Odd. de restitut. in integrum quæst. 33. artic. pr. num. 8.*

Rescissorium verò est, per quod rescisso contrac-
4 tu, vel actu agitur ad rei restitutionem *§. rursus instit. de actionibus,* & sic ipsa actio iam renata, & resuscitata per remotionem prædicti obstaculi, cuius actionis vigore læsus potest recuperare rem suam, sicut poterat antequam ob-
5 staculum illud incidisset *Odd. cit. num. 18.* id-
6 circo vnum post aliud proponi debet, non autē simul, exempli gratia, si minor vendidit rem, in qua fuit læsus, primo petit rescindi venditionem, probata læsione, & hoc erit iuditium rescindens; Postea verò annullato contractu, petit rem sibi restitui *toto tit. ff. de rei vendicat.* Et sic patet separatim, & vnum post aliud proponi debere huiusmodi iuditia; Cum rescis-
7 soria actio non nascatur, nisi post obtentam restitutionem, & sic post remedium rescindens. *Scrib. omnes in dicto §. Rursus instit. de actionibus*

Odd.

Odd. de restit. in integr. q. 21. nu. 3. cum plur. seq. & quæst. 33. num. 24.

Et hanc partem tenere videtur *glos. in all. l. ab hostibus §. ed quod simpliciter, verbo restitutionis post medium ff. ex quibus caus. maio.* Quam opinionem bis sequutam fuisse Curiam Parla-
8 menti Gratianopolitani testatur *Guido Papæ decis. 143. nu. pr.* videlicet non potuisse cumulari rei vendicationem cum restitutione in integrum in eodem iuditio.

Cuius sententiæ ea esse videtur ratio, quia antequam restitutio in integrum obtineatur, nullū
9 habet effectum, vel spiritum, actio pristina *glos. in l. in honorarijs verbo redditur ff. de actionibus et obligationibus, et in l. si ab hostibus § sed quod simpliciter ff. ex quibus caus. maior. Bar. & cæteri in l. fin. C. eodem tit. Ias. in §. rursus instit. de actionibus quos sequitur Odd. cit. qu. 33. art. 2. nu. 22. & 24.* ergò præcedere debet remedium rescindens, antequam proponatur iuditium rescisorium.

Additur vlterius, quod vbi sententia lata in vno
10 iuditio parit exceptionem rei iudicatæ in altero, ibi cumulatio non admittitur *l. fundum, & l. fundi ff. de exceptionibus, & ibi Bar. et cæteri;* Sed sententia in iuditio rescindente parit exceptionem rei iudicatæ in iuditio rescisorio *Aret. in all. §. rursus nu. 18. instit. de actionibus Odd. cit. qu. 33. art. 5. nu. 38.* Ergo cumulari nequeunt hæc bina iudicia.

De ÆQVITATE tamen cumulantur simul iuditia rescindens, & rescisorium ad euitan-
11 dum circuitus *l. cum fundus §. seruum ff. si cert. pet. & l. Dominus ff. de condic. indeb. vt probat Dynus in l. quod tempore C. de restitut. minor in primo membro distinctionis,* Quam sententiam vti ÆQVITATI magis consonam amplectitur Guido Papæ *cit. decis. 143. sub nu. pr. vers. credere tamen,* Vbi adhoc etiam citat *Specul. tit. de restit. in integrum §. pr. vers. sed non quid in eodem libello,* Quamuis minimè reperij speculatorem de hac re eo loco loquentem.

Prout reprobata contraria sententia, hanc communem esse opinionem testatur Papiensis in eius *pract. tit. de forma libel. super petitione restit. in integrum vers. ad dimittendum per notata in §. Rursus instit. de actionibus,* vbi etiam subijcit hoc idem obseruari in petitione hæreditatis,
12 quæ simul, & consecutiuè proponi potest cum querela inofficiosi testamenti, & *not. in l. de inofficioso ff. de inoff. testam.*

Hanc conclusionem amplectitur etiam Rebuff. *ad Constit. Regn. tit. de restitutione in præfat. nu. 34. & art. 2. glos. 5. nu. 11.* Vbi ex ÆQVITATE posse duo hæc iuditia cumulari scribit, & ita in Regno Franciæ seruari testatur, quod etiam confirmat *in tit. de rescissione contr. art. vnico glos. 2. num. 14.* & ibi etiam scribit hodie non dari iuditium rescindens ex Gomezio *in cit. §. Rursus col. 3. instit. de actionibus.*

Tradit vlterius auctor ipse *in tit. de restit. in præfatione nu. 34.* quod quando res vendita cum læsione venditoris peruenit ad tertium, in Ga-
13 lia impetrantur litteræ contra vtrumq; videlicet contra primum emptorem, vt veniat ad videndum rescindi contractum venditionis, contra secundum autem emptorem, idest rem detinentem, siuè possessorem, vt rescissa venditione restituat rem, & sic vno iuditio rescindens, & rescisorium cumulatur contra primū emptorem, & tertium, pro qua praxi allegat *tex. in l. in causa la p. §. p. in fin. ff. de minoribus ibi* & puto tutius aduersus vtrumq; *& in l. minor. ff. de euict.*

Et hanc eandem sequitur conclusionem, vti veriorem, & ÆQVIOREM, & magis receptam, *Odd. all. qu. 33. art. 5. nu. 7. & sub nu. 38. cum seq; in fine,* inquiens illam cumulationem intelligi conditionalem, videlicet, dummodo veniat concedenda restitutio, Quo casu si ita specificè libellus conceptus fuisset, Doctores omnes consentiunt, quod cumulatio admittatur, vt subijcit ibidem *Odd.* qui etiam tradit per hanc rationem tolli obiectum *l. fundi ff.*
15 *de except.* Cum obtento in vno tanquam necessario præambulo, obtineatur, & in altero, in quo alias nisi hoc præambulo præuio obtineri non posset, Prout ante Odd. eandem amplexus est sententiam Maurit. *tr. de restit. in integrum pleno cap. 9. præsertim nu. 4. & 9. verbo solet enim;* Vbi inquit in libello scribi debere,
16 *Peto primo me restitui, & restitutione concessa in eo statu, in quo ante contractum eram, reponi,* & plenius nu. 12.

In quibus vero locum habeat rescisoria actio,
17 late scribit Petr. de Bellapertica *in repet. l. fin. nu. 17. cum seq. plur. C. quibus ex causis maior in integrum restit.* Vbi licet primo loco tradat rescisoriam habere tantum locum in realibus.
18 Tandem deindè ampliat conclusionem ipsam, vt ibi videre est, cum non expediat eius dicta referre.

An autem possit actor cogi ad rei instantiam
19 cumulare vtrumq; remedium, rescindens, & rescisorium, Negatiuè respondendum videtur, Cum quis inuitus agere non compellatur *l. p. C. de restit. in integrum;* Contraria tamen
20 sententia ÆQVIOR est ad properandum
21 finem litibus, cui fini fauendum omnino est *glos. in l. non est nouum ff. de act. empti Bal. in l. quo tempore C. eodem tit.* Quia sicuti actor ad euitandum circuitum potest cumulare vtrumq; remedium iuribus supra deductis; Ita licere debet reo cogere actorem ad vtrumq; proponendum, cum possit dicere *hodie constat, hodie*
22 *agatur,* & simul prætendere se frustatoriè vexari iuditio rescindente, si fortè nullum ius competeret actori in iuditio rescisorio, propter quod intentatur iuditium rescindens *Odd. cit. qu. 33. art. 6. per totum.*

Ex his patet non posse præposterari ordinem
23 iuditij proponendo prius remedium rescisorium, antequam proponatur rescindens, si
24 agitur de rescisoria actione datiua non de natiua, Nisi natiua intentaretur vtiliter, de qua

qua materia copiosissimè *Maurit. in cit. tr. de rest. in integrum pleno cap. 10. & Odd. cit. quæst. 33. art. 2. nu. 23. cum plur. seq.*

SVMMARIA.

In dubijs quæstionibus contra Fiscum est pronuntiandum nu. 1.

Fiscum, vt vocare solebat Imperator Traianus n. 2.

Fisci causa mali nũquã est nisi sub bono Principe n. 3.

Princeps Fiscalibus lucris inhians maximam rei publ. calamitatem infert, & cur nu. 4.

Calumnia Fiscales magna calumniantium pœna animaduertanda sunt nu. 5.

Delationes admittendæ, vt veritas inquiratur diligentissimè nu. 6.

De Aequitate in dubio fauore Fisci iudicandum est in causa onerosa, secus autẽ in lucratiua n. 7. 24. et 29

Fisci instrumentum in dubio, prius quàm priuati præsumendum nu. 8.

Fiscus, & dos quo ad ius hypothecæ, pari iuuantur priuilegio nu. 9.

Dos in tacita hypothecæ præfertur anterior. creditoribus, tacitam pariter habentibus nu. 10.

Duobus instrumentis celebratis eadem die, altero cũ hora expressione, altero sine, possessor etiam sine hora anterior censetur, secus si non possideat n. 11.

Inuestituris duabus eadem tempore factis præualet eaq; est plenior nu. 12.

Creditor prior tempore, quod potior sit in hypotheca quo ad bona acquisita, & acquirenda, fallit Fisci fauore in bonis post contractum acquisitis nu. 13.

Fiscus in bonis post contractam obligationem acquisitis præfertur anterioribus creditoribus nu. 14.

Ratio nu. 15. & 16. limit. nu. 19. 20. 21. & 22.

Priuilegiatus præferri debet non priuilegiato nu. 16.

Fiscus in pari causa potior nu. 17.

Fisci fauore non inspicitur ordo tacitæ, vel expressæ conuensionis, sed acquisitionis nu. 18.

Creditor anterior ex causa tutelæ præfertur Fisco, etiam in acquisitis post contractum nu. 20. ampl. in creditore ex causa dotis nu. 21.

Re post obligationem acquisita ex pecunia mutuantis, qui eam sibi specialiter obligauit, cessat Fisci Priuilegium nu. 22.

Probationibus paribus pro Fisco etiã si sit actu pronunciandum in causa onerosa num. 23.

Paribus existentibus probationibus regulariter reus est absoluendus num. 25. limit. in Fisco ratione causæ onerosæ, vt nu. 23.

Duobus instrumentis celebratis eodem die, & hora, in dubio fauore Fisci pronuntiandum dict. prioritate nu. 27. etiam in præiuditium possidentis n. 28. 29.

Non constita de anterioritate instrumentorum ob incertitudinem, alterum alteri præualere non debet nu. 30. limit. fauore Fisci, dotis, & Ecclesiæ, quorum instrumentum præfertur priuatis nu. 31.

In dubio pro Fisco, dote, vel Ecclesia iudicandum est nu. 32. præsertim cum agitur de damno vitando ab Eccl. nu. 34.

Responsum Auctoris de hac materia nu. 33.

Bona Ecclesiæ dicuntur patrimonium Christi nu. 35.

Quãdo agitur inter duos priuilegiatos, ne vterq; vitietur, in dubio præsumitur pro actu benigniore n. 36.

Fiscus quibus casibus præferatur anterioribus creditoribus, etiam expressam hypotecam habentibus nu. 37. vsq; ad finem.

Tributum vnde dictum nu. 39.

Fodrum, quod coronarium munus ab Ale. dicitur, quid sit n. 40. 41. 42. & 43. quod Henrico Saxoni, & Ludouico Bauaro Imperatoribus præstitum fuit à Ciuitate Mediolani nu. 43.

Historiaq; narratur nu. 44. 45. & 46.

In dubio contra Fiscum pronuntiandum est in causis lucratiuis, secus in onerosis. Cap. CLXXIV.

MODESTINVS I. C. *in l. non puto ff. de iure Fisci*, respondit in dubijs questionibus contra Fiscum esse pronuntiandum, quod
1 singulate esse animaduertit *Mathesil. notab.* 77. Propterea Fiscum finem esse dicere solebat Traianus, vt refert Au-
2 relius Victor, ex quo Plinius in Panegirico ad Traianum idem expressit, inquiens, Quæ
3 præcipua tua gloria est, sæpius vincitur Fiscus Cuius mala causa nunquam est, nisi sub bono Principe.

Princeps namq; qui Fiscalibus lucris, inhiat maximam infert Reipublicæ calamitatem,
4 Cum falsis delationibus frequentius quam oporteat ansam præbens, vanosq; delatores minimè coercens, eos ad nequitias impellat, vt ait *Couarn. lib. p. var. resol. cap. 16. in Princip.*
5 qui subijcit Fiscales calumnias esse magna calumniantium pœna animaduertendas, etiamsi delationes quandoq; Principibus vtiles fuerint, & ideò cautè audiendæ, vt veritas dili-
6 gentissimè inquiratur *l. p. ff. ad Turpill. & l. famosi ff. ad l. Iul. maiest. l. si non defendatur ff. de pœnis ac l. fin. C. de abolition. Felic. all. 85. nu. 7. par. pr. & alleg. 134. nu. 3. par. 2.*

De ÆQVITATE tamen in dubio fauore
7 Fisci Iudicandum est, vbi agitur de causa onerosa, secus si de causa lucratiua; Quia in causa onerosa fauore Fisci contra priuatum in dubio pronuntiandum esse disponit *Tex. in l. p. C. de iure Fisci lib. 10. & ibi Lucas de Pena Rebuff. & alij, ac Salicet. in l. si debitor C. de priuil. Fisci, & latè probat Couar. cit. cap. 16. nu. 2. qui vers. sed & si Fiscus ex Bal. in l. debitor C. de priuileg. Fisci* scribit, quòd si Fiscus agit ex causa onerosa
8 aduersus priuatum rem eandem petentem iure hypothecæ titulo itidem oneroso; Præsumendum est in dubio prius instrumentum Fisci factum, quàm priuati.

Hanc eandem sententiam sequitur *Card. Mantic. tr. de tacit. & ambig. lib. 11. tit. 25. nu. 20. & 22.* dum inquit, quod Fiscus, & dos, quoad ius

hypo-

hypothecæ pari muatur priuilegio *glos. communiter recepta in l. dotis C. de iure dotium, & in l. p. C. de Priuil. Fisci Conar. cit. cap. 16. num. 5.* Et
sicut dos in tacita hypotheca præfertur ante-
rioribus creditoribus, qui similiter tacitam ha-
bent hypothecam. 10. *l. assiduis C. qui potior in*
pignor. habeantur; Ita etiam Fiscus, vt subijcio,
Mant. loco rel. nu. 3. & 20.

Qui auctor scribit *in tit. 22. sub num. 13. vers. sed*
Dei lib. 11. quod si duo instrumenta celebrata
sunt eadem die, & in vno expressa est hora,
in alio non, si is, qui habet instrumentum sine
11 horæ expressione possidet, non debet priua-
ri eius possessione, & censetur anterior, si
autem non possidet, anterior censetur qui in-
strumentum habet cum expressione horæ, ex
Socin. jun. cons. 67. nu. 4. cum seq. lib. 3. & Alciat.
cons. 40. nu. 16. & 17. lib 5. quibus Adde Pol. d.
Ripa singul obseru. 2. n. 3. cum seq. plur. & Ludou.
decis. 473. nu. 13. cum seq.

Quod etiam procedit, quando binæ inuestituræ
12 eodem tempore factæ apparent, Quia præua-
let ea, quæ est plenior, vt probat *Bal. in cap. p.*
col. 5. qui sit inuestii. quem sequitur Alciat. præ-
sumpt. 43. nu. 6.

Hinc dicitur, quòd licet creditor prior tempore,
sit etiam potior in hypotheca, no solum quoad
13 bona acquisita, sed etiam acquirenda *l. hac*
edictali §. omnibus, & ibi Bal. vers. in textu ibi ha-
bentur ff. de secund. nupt. Attamen fauore Fisci
contrarium verius est in bonis post contractam
obligationem acquisitis, in quibus Fiscus po-
14 sterior in hypotheca præfertur anterioribus
creditoribus *Tex. est expressus in l. si is qui ff. de*
iure Fisci Card. Mantic. loco cit. num. 5. & 6. cum
seq post Bart. in d. l. si is qui num. p. vers. item dico
qui etiam adducit l. p. C. rem alienam gerentibus
Negusan. de pignor. & hypothec. par. 5. membro
2. nu. 42.

Eam adducit rationem *Mantica*, quòd scilicet,
cum natiuitas hypothecæ respectu bonorum
15 post obligationem versus Fiscum acquisitorũ
in idem tempus concurrat; Priuilegiatus ta-
16 men (vt Fiscus) debet præferri non priuilegia-
to *Bald. cons. 189. num. 2. lib. 3.* Quo enim ad ea
bona Fiscus, & priuatus videntur esse pares,
17 Sed in pari causa Fiscus potior intelligitur
l. p. C. de iure Fisci lib. 10. Et sic fauore Fisci non
inspicitur ordo tacitæ, vel expressæ conuen-
18 tionis, sed acquisitionis *Mantica relato loco*
num. 9.

Limitatur verò conclusio ipsa, quando anterior
creditor non solum tacitam habet hypothecã,
sed etiam expressam ratione temporis; Namq;
19 tunc ipse præferri debet Fisco, veluti si esset
20 creditor ex causa tutelæ *l. vlt. iuxta glos. ff. qu.*
potior in pignore habeantur, & glo. in d. l. si is qui
ff. de iure Fisci.

Idem dicendum est, si Fiscus cum dote conten-
dat, Quia duplex habet Priuilegium Dos, ta-
21 citæ scilicet hypothecæ, & prælationis in
ipsa tacita hypotheca *Socin. sen. in l. fin. numer.*
15. cum seq. ff. sol. matr. Couarn. all. cap. 16. lib. p.
var. resol. nu. 6. Card. Mantic. d. lib. 11. tit. 25. num.
11. & num. 25. Amator Roderiquez tr. de priuil.
credit. tit. de priuil. Fisci par. p. ar. p. sub nu. 2. vers.
secundo Id eo fundamento fol. mihi 21.

Prout neque locum haberet Fisci Priuilegium,
si res post obligationem acquisita esset ex pe-
22 cunia, quam quis mutuò dederit ipsi debitori,
eamq; sibi spetialiter obligauerit *l. licet B. qui*
potior in pignore habeantur Bal. de Bartolinis in l.
p. nu. 139. ff. sol. matr. Card. Mantic. cit. loco num.
12. cum seq;

Et in tantum vera est principalis conclusio supra
firmata, vt si pares sint probationes; Pro Fis-
23 co, etiam si sit actor, pronuntiandum sit, & sic
in dubio Fisci fauore vbi agitur de causa one-
24 rosa *l. p. C. de iure Fisci lib. 10 specul. de test. §.*
postquam Couarn. all. cap. 16 num. 3. Quamuis
25 regulariter paribus existentibus probationi-
bus reus esset absoluendus *cap. vlt. de re iud.*
Card. Mantic. cit. loco num. 21. Quia vbi agitur
26 de causa lucratiua, contra eum in dubio esset
pronuntiandum *dict. l. non p. ff. de iure Fisci*
Roderiquez dict. tit. de priuil. cred. art. 2. num. 4.
par. pr.

Itaq; si instrumenta duo celebrata fuerunt eodem
die, & hora, & ignoretur, quod eorum fuerit
primo loco celebratum, in dubio fauore Fisci
pronuntiandum est, priori slz. loco fuisse ce-
27 lebratum instrumentum obligationis eius de-
bitoris *Couar. cit. cap. 16. num. 6. vers. prior ta-*
men sententia Card. Mantic. sæpius citato tit. 25.
nu. 17 & nu. 21. qui licet nu. 23. limitare videa-
tur non procedere assumptum, quando priua-
28 tus possidet *arg. cap. si à sede de præbendis lib. 6.*
Iason l. p. nu. 7. ff. sol. matr. Nihilominus seq; nu.
24. concludit absolutè procedere conclusio-
29 nem, etiam in præiuditium possidentis, post
Herculanum *in cit. l. p. nu. 5. vers. vnum præterea*
ff. sol. matrim.

Et si enim non constito de anterioritate instru-
mentorum, ob incertitudinem alterum instru-
30 mentum alteri preualere non deberet *l. p. §.*
p. ff. de bonorum possess. secundum tabul. Tamen
secus dicendum est fauore Fisci, aut dotis, vel
Eccl. quia præferri debent priuatis personis
31 *Couar. cit. cap. 16. sub n. 2. ver. ita nota*, & in dubio
32 pro ijs iudicandum est *cap. fin. de re iudic. l. sunt*
personæ ff. de relig. & sumpt. funerum Gratian. lib.
p. discep. for. c. 88. n. 6. & c. 131. n. 2. Menoch. cons.
845. nu. 72. & ita respondi superioribus mensi-
bus fauore Monasterij S. Vlderici huius Ciuita-
33 tis, a quo empta fuerat pars Domus, super qua
eodem die fuerat constitutus census, & emptus
à priuata persona, neq; apparebat, quis ex con-
tractibus esset anterior. Quia in dubio pro Ec-
clesia pronuntiandum esse habetur *in dicto cap.*
fin. de re iud. & in l. sunt personæ ff. de relig. &
sumpt. fun. glo. in cap. sciant de elect. lib. 6.

Præsertim quando agitur de damno euitando,
34 vt subijcit *Menoch. cit. cons. 845. nu. 72.* Cũ bona
35 Ecclesię dicantur Patrimonium Christi *cap. ex*

tis de elect. lib. 6. idem Menoch. conf. 223. nu. 4. Et
quàndo agitur inter duos priuilegiatos, ne ex
incertitudine potioritatis temporis vterque
vitietur, In dubio præsumitur pro benigniore,
36 vt docet *Bar. in l. p. §. primo ff. de bon. possess. secundum tabul. & in l. edicto in fin. C. de edicto Diui Add. tol. quem sequitur Alciat. tr. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 43.*

In aliquibus tamen casibus specialibus præfertur Fiscus anterioribus creditoribus, expressam
37 hypothecam etiam habentibus, videlicet pro
tributis, Cum eo casu cuilibet creditori anteponatur Fiscus *l. p. & ibi Bal. num. 11. C. si propt.*
38 *publ. pens.* Idem pro collectis *Rol. cons. 79. num. p. cum seq. lib. 4. Roderiquez cit. tr. de priuil. cred. p. pr. art. 5. num. 14.* qui nu. 19. scribit ex Varrone tributum dictum fuisse, eo quia à populo
39 impetrata pecunia ipsa erat, & tributiua, idest
per singulas tribus exigebatur, quod etiã procederet in eo onere, quod fodrum nuncupant,
& quod antiquum vectigal esse in hoc Domi-
40 nio Mediolani scribit Tristanus Calcus in
eius Histor. *lib. 9. fol. 180. vers. vectigal antiquum lit. C.* quòd coronarium munus esse tradit *Alciat. in fragmentis de formula Rom. Imperij fol.*
41 *mihi 352. col. 2. in fine nouissimè impressis post Histor. Puteani de irruptionibus barbarorum.* vbi inquit Germanica lingua vocari hoc onus fo-
42 drium, quod soluebatur arbitratu Decurionum huius Mediolani Ciuitatis ex præsenti facultate pro Cæsaris, & eius exercitus necessitate, dum ille aduentabat in Italiam, & quod
Henrico Saxoni, & Ludouico Bauaro Impera-
43 torib. ad quinquaginta aureorum millia præstitum fuerat.

Quamuis Henrico Septimo in summa centum
mille aureorum persolutum fuisse testetur idẽ
44 Calcus Histor. *lib. 20 fol. 449. litt. B.* qui hæc
notatu digna subijciens inquit; quòd *Peruento Imperatore ad Ciuitatem hanc Mediolanensem de munere rogati Decuriones conticuere primũ, longumq; silentium tenuere; Demum in Guglielmum Pusterlaum coniecti oculi sunt, qui opibus potens, moribus integer, procul omni ambitione viuebat; Hunc rogant, vt palam diceret ipse, quid pecuniarũ donandũ Regi censeret, Neminẽ ab eius sententia discessurum; Tunc Pusterleum absq; præfatione, Quinquaginta inquit millia aureorum dari censeo, Assensere continuo omnes; Sed Matheus Vicecomes subiunxit nunquid Reginã indotatã relinquemus, huic decẽ millia ascribo, Guido Turrianus hoc ferre nequiens, & conquestus de ea voce prorupit, ex consilio identidem murmurans, Quin potiùs centum millia donemus, quando in exhausta Ciuitate, nemo publici cõmodi rationẽ habet; hæc quamquã*
45 *per lusũ dicta forent, Tamẽ quia maior sũma erat, eã Reg. Scriba excepit, & in acta retul. visa est hæc summa multitudini pergrauis, quæ diuturnis bellis, & ciuilibus discordijs exhausta, ope potiùs iuuare se, quam inexpectato tributo premi Aequũ censebat, Itaq; ob murmurare totis vicis, & cũ lacrymis plena iniuriarum verba iactari; denique de coniuratione plerisq; timere; Ac primo mercatores, deinde Iurisconsulti Cæsarẽ adire, rogareq; vt inopis turbæ cõmisereretur, neq; permitteret, vt aduentus eius qui lætitiam afferre deberet, luctuosus cuiquã, aut inuisus haberi posset; multa quidem his similia viri prudentes adduxere. Sed surdis auribus fabulam, vt aiunt, decãtabant, perseuerante Rege in ea, quæ semel scripta sũma erat, redarguentibusq; eos Fisci Procuratoribus, quasi ingratos, & parũ memores beneficij Cæsarei, qui patriã ciuili dissensione agitatam ad quietẽ restituerat, & sic delecti sunt Pe-*
46 *riti rei pecuniariæ viri, qui centum millia, quàm primum exigerent, vt exacta inconcusse fuerunt.*

SVMMARIA.

Emphiteuta tenetur indicare bona emphiteutica n. 1.
Præsertim successor particularis n. 2. idq; sibi vẽdicat locũ in successore particulari, non autẽ vniuersali.
Emphiteuta eo ipso, quod non indicat bona, omnia per eum detenta censentur emphiteotica, præsertim si ea possidet in certa regione, de qua in inuestitura fit mentio nu. 3. contrarium de Aquitate nu. 4. & 8.
Instrumentis antiquis indubitata lux veritatis assistit num. 5.
Coniecturarum melior est probatio quantitatis pretij ad indagandam emphiteusim nu. 6.
Ecclesia propter incertitudinem loci, & quota, agendo succumbit in probando emphiteusim nu. 7.
Iustius est proportionabiliter vincere, quàm in totum succumbere nu. 8.
Assignationi emphiteuta tot bonorũ in eo Territorio, ex quibus percipi possit solita pensio, acquiescere debet Dominus directi nu. 9. ratio nu. 10. & 11.
Emphiteuta in ius alterius succedẽs non tenetur bona emphiteutica demonstrare, & cur nu. 12. 13.
Emphiteuta tenetur ostendere Domino instrumentum inuestituræ emphiteuticæ, aliter expelli potest nu. 14. nisi successisset in factum alterius, vt hæres, & cur num. 16. & paratus esset iurare se non habere, nec habuisse instrumentum nu. 17.
Reus instrumentum edere tenetur ad fundandam Eccles. vel Fisci intentionem nu. 15.
Iuramento hæredis se non habere nec habuisse instrumentum inuestituræ antiquæ standum est num. 18.
Canonem soluens, vel pensionem, potest petere à Domino, vt sibi ostendatur causa, & res, ob quas pensionem soluere tenetur nu. 19.
In iuditio petitorio, & in emphiteusi recenti, non autem antiqua nu. 20. declaratur nu. 22.
Domino neganti proprietatem electam ab emphiteuta, licet deteriorem emphiteuticam esse, incũmbit onus probandi aliam esse nu. 21.
Emphiteusis perpetua præsumitur nu. 23.
Præscriptio emphiteusis fauore Eccl. vel alterius Domini cõtra cũ, qui per decenniũ soluit, procedit n. 24.
Decennali solutione pensionis probata cogi potest soluens ad soluendum etiam in futurum nu. 25.
Præscriptio procedit tàm fauore Domini, quam soluentis nu. 26.
Correlatiuorum eadem est natura, & probatio nu. 27
Respectu soluentis ad præsumendum contractum emphiteoticum

phiteoticum decennium sufficit, respectu tertij triennium requiritur nu. 28. & 29.

Solutio 30. Annorum facta Domino pro re emphiteutica sufficiens probatio est Dominij, etiam in rei vendicatione intentata contra tertium nu. 30.

Bona omnia emphiteutæ an præsumantur emphiteotica, si illa non indicat emphiteuta. Cap. CLXXV.

EMPHITEVTA cum de iure
teneatur indicare bona emphi-
1 teotica, vt probat *specul. de loca-
ta par. 3. §. nunc aliquam qu. 60.
quem sequitur Cran. cons. 203. nu.
12. & Cephal. cons. 308. num. 4. & 12. Canalc.
decis. 30. num, 132. par. 2. & Magon. decis. Florent.
2. nu. 9. cum seq.* Quod verum esse in successore
2 particulari probat *Natta cons. 3. num. 11.* licet
contrarium in vniuersali obseruari scribat
Ibidem Auctor ipse, scilicet eo ipso, quod non
indicat bona, censentur omnia bona per eum
3 detenta, esse emphiteotica, præsertim si ea
possidet in certa contraria, siue regione, de
qua mentio facta erat in inuestitura, vt probat
*Iason. in l. 2. num. 173. C. de iure emphit. Purpur.
cons. 146. nu. 3. lib. p. Cephal. cons. 508. nu. 7. Socin.
sen. cons. 167. num. 20. lib. pr. Rolan. cons. 66. nu. 5.
lib. 3. Decian. cons. 119. nu. 3. lib. pr. Natta cons. 3.
nu. 8. Magon. decis. florent. 2. num. 10. & 35. quos
sequitur Marius Antonin. resol. 30. num. 9. lib. pr.
var. resolut.*

De AEQVITATE tamen contrarium sequi
4 debemus, quia nimis rigorosa, & nimis noci-
ua esset præsumptio amplectens omnia bona,
quando emphiteotica præcisè docere nesciret
emphiteuta; & eo casu ad coniecturas, & ad
verisimilitudines recurrendum est, vt digno-
scantur, quæ sint bona emphiteusi supposita,
vt consuluit *Bal. cons. 109. ad sciendum lib. 4.* vbi
tradit, quod ad congnoscendum, quæ & quan-
tæ sint res emphiteoticæ, Recurrendum est ad
Instrumenta antiqua, quibus omnino standum
est; Quoniam illis indubitata lux veritatis
5 assistit, & defficientibus instrumentis, & con-
fusis terminis, recurrendum est in emphiteusi
antiqua ad testes antiquos, si qui sunt, & ad
publicam famam, cuius contrarij memoria nõ
existat, nam tanta fama pro veritate habetur;
Et deficiente tali fama, recuritur ad coniec-
turas, inter quas melior est probatio quanti-
tatis pretij, ex qua Iudex moueri debet, Cum
6 non sit verisimile, nec tolerabile, rem valoris
bis mille aureorum venditam fuisse pro qua-
dringentis, sed proportionabiliter tantum
debet esse in re, quantum designat mensura
pretij conuenti, vel quantitas pensionis, quæ
soluitur, & nisi sic diceretur, Ecclesia propter
7 incertitudinem loci, & quotæ agendo succum-
beret, & iustius est proportionabiliter vince-
8 re, quam in totum succumbere, vt inquit ibidẽ
Bald.

Hanc sententiam sequitur Pacian. *cons. 155. num.
12. vers. nec isto casu cum num. seq; ac num. 21.*
qui testatur priorem opinionem procedere
de rigore iuris, hanc autem posteriorem esse
AEQVIOREM, & veriorem; Quam etiam
comprobat idem *Marius Antoninus var. resol.
eodem lib. p. resol. 106. numer. 29. cum seq.* dum
concludit, quòd quando emphiteuta paratus
est (ad tollendas lites) assignare Domino
directo tot bona in eo territorio, ex quibus
9 posset percipi solita pensio, etiam in maiori
quantitate, arbitrio boni viri iuxta dicta per
*Bald. in l. in testamentis ff. de condit. & demonstrat.
quem sequitur Afflic. decis. 23. nu. 7.* Aquiescere
debet Dominus directi huiusmodi assignatio-
ni; Quia in similibus casibus prodesse dicitur
10 assignatio eidem Domino directi *Natta cons.
2. numer. 6. Magon. decis. floren. 2. numer. 10.* Præ-
sertim si electio, & designatio emphiteutæ sit
verisimilis, & pensioni correspondeat, iuxta
11 Ecclesiæ consuetudinem in eodem loco obser-
uatam, vt scribit *Pacian. cit. cons. 155. nu. 26.*

Et eo maximè procedit conclusio, quando agi-
tur cum emphiteuta, qui in ius alterius succes-
sit, quia tunc cum iustam ignorantiæ causam
12 habere dicatur, non tenetur bona emphiteo-
tica demonstrare, vt est hæres, qui successit in
ius alterius *l. si de meis § fin. ff. de arbitr. specul. in
tit. de emphiteusi §. nunc aliqua qu. 60. numer. 76.*
Vbi probat quid ita demum emphiteuta co-
gitur fundum emphiteoticum designare, si
13 ipse sciat, ergò si non scit, prout est hæres, non
tenetur, *Pileus in qu. 130. latè Natta dicto cons.
3. num. 11. vers. potest etiam adduci, & cons. 360.
nu. 10. vers. & tanto magis Bello cons. 9. num. 10.
Magon. all. decis. Florent. 2. num. 9. & probat, Pa-
cian. cit. cons. 155. nu. 12. ac sequitur Antoninus
allegata resol. 106. nu. 29.*

Teneturq; etiam emphiteuta ostendere Domi-
no instrumentum inuestituræ emphiteoticæ,
14 aliter expelli potest à Domino directi, vt
*specul. in dicto tit. de emphiteusi §. nunc aliqua
quest. 141. nu. 108. Angel. in l. ait prætor §. p. ff. de
edendo Ias. in l. 2. quæst. 15. sub n. 4. C. de iure em-
phit. Gramat. cons. 9. Valasc. de iure emphit. qu. 8.
nu. 2. quos sequitur Pacian. de probat. cap. 7. n. 86.
vers. pro quibus lib. p. & cit. cons. 155. n. 28. & 39.*
vbi scribit, quod quando copiam probandi iura
sua aliter habere non potest actor, tunc suadẽ-
te AEQVITATE reus, qui dicta instrumenta
15 habet, tenetur ea edere ad fundandam Eccle-
siæ, vel Fisci intentionem, de qua materia fuit
superius actum in cap. 149.

Nisi tamen successisset emphiteuta in factum al-
terius, vt hæres, qui dicitur habere iustam cau-
sam ignorandi ea, quæ facta fuerunt a defun-
16 cto, vt diximus, & notat *Albericus in l. si certis
annis nu. 10. vers. item queritur C. de pact. Natta
cons. 3. nu. 9. & cons. 309. num. 11. vers. quod cum*

probatur

probatur Pacian.cit.conf.155.nu.29 tr.de probationibus lib.p.cap.61.nu.30.verf.caterum,& nu.
43. Et paratus esset hæres iurare se non habe-
17 re, nec habuisse instrumentum, cum agatur de
antiqua inuestitura, quia eius iuramento stan-
18 dum esset, vt post *Bart.& Baldum affirmat Natta in eodem conf.3.num.6. & sequitur Pacian.cit. conf.155.nu.31.*

Quæ facultas Domino spectans, competit etiam
19 soluenti Canonem, siuè pensionem; Qui potest
petere à Domino, vt sibi ostendat causam, &
res, ob quas soluere pensionem teneatur *Tex. in cap. peruenit extra de censibus specul. dicto tr. de emphit. §. nunc aliqua nu. 80. qu. 36. Natta conf. 360. num. 10. verf. ad quod facit, quos seq. Pacian. cit. conf. 155. nu. pr. in fin. cum seq. & num. 25.* Vbi
20 subdit hoc in iuditio petitorio posse deducere
emphiteutam, & in emphiteusi de recenti, non
in antiqua; Prout etiam scribit num. 9. quòd si
emphiteuta eligit certam proprietatem, licet
deteriorem, vbi Dominus negauerit illam esse
21 emphiteoticam, quam prætendit, tunc Domi-
no incumbit onus probandi aliam esse ex *Natta cit. conf. 3. nu. 5.*

Quæ tamen principalis conclusio locum tantum
obtinet, quando emphiteuta se fundat in con-
cessione, & in inuestitura emphiteutica. Quia
22 Tunc, si non ostendit concessionem, præsumi-
tur emphiteusis finita; Secus verò vbi emphi-
teuta se fundat in præscriptione, non in con-
cessione; Namq; eo casu non potest expelli,
23 cum emphiteusis presumatur perpetua, vt tra-
dit *Socin. sen. conf. 50. nu. 4. verf. secundo principaliter placet, lib. 4 quem sequitur Pacian. conf. 154. nu. 12. & 13.* Et præscriptio hæc perficitur cur-
su annorum decem, vt scilicet præsumatur pre-
cedere inuestituram *Ant. de Butr. in cap. peruenit col. 23. verf. potes ergò dicere extra de censibus Bald. in l. p. nu. 15. verf. pone quidam soluit Eccl. C. de fideicommiss.*

Quamuis hoc tantum procedere fauore Ecclesię,
vel alterius Domini, contra eum, qui per de-
24 cennium soluit pensionem Ecclesiæ, scribit
ibidem *Bal.* Quia probata continua decennali
solutione pensionis, cogi poterit soluens etiam
25 in futurum ad soluendum *Castrens. in l. sicut §. sed si queratur sub nu. 9. verf. & per pratica pates ff. si seruitus vind c. Alex. conf. 8. in Princip. lib. 7 & Iaf. in l. 2. num. 185 siuè 195. verf. quarto quero nunquid C. de iure emphit.*

Contrarium tamen verius esse probat *Pacianus* sæpius *citato conf. 154. num. 3. cum seq*, nempè
procedere præscriptionem tam fauore Domi-
26 ni, quam soluentis; Quia correlatiuorum
eadem est natura, & probatio, vt expresè
hoc argumento vsus est *Salic. in l. in rem verso n. 12. verf. quaro sextò ff. de vsuris*, qui Pacianus
sub num. 10. verf. in hac itaq; distinguendo has
28 contrarias conciliat opiniones, Dum inquit,
aut loquimur respectu soluentis, & tunc ad
præsumendum contractum emphiteoticum,
ritè, & solemniter fuisse formatum sufficiunt
decem anni iuxtà *Baldi, & Saliceti* opinionem
29 Aut loquimur respectù tertij, & tunc requi-
runtur triginta anni iuxta *Iasonis* opinionem,
qui allegat *Ruman. conf. 127. Posito quod Dominus*, vbi vult, quod solutio per triginta annos
30 facta Domino pro re emphiteotica sit proba-
tio sufficiens ad probandum Dominium, etiam
in rei vendicatione intentata contra tertium
Alex. cit. conf. 8. lib. 7. & Pacian. cit. nu. 10.

S V M M A R I A.

Colonus, siuè conductor finita locatione nō tenetur denuo reconducere nu. 1. contrar. nu. 2. cum seq. plur.

Dominus ex aliqua necessitate potest cōductorem, seu Inquilinum pendente locatione de Aequ. expellere nu. 2. & contra conductor deserere locationem n. 3.

Conductor cogitur perseuerare in locatione finita rei Fiscalis, vbi maximos percepit fructus, nec reperitur conductor, qui in futurum tantam pensionē soluere velit nu. 4. contrar. verius de Aequitate n. 5.

Ampl. de iure in quolibet conductore rei priuata nu. 6. & 7.

Nemo tamen cogitur perseuerare in locatione finita, facta debito tempore denuntia locatori nu. 5.

Conductor cogitur perseuerare in locatione finita, quando ex nimia fructuum perceptione agrum siuè bona debilitasset nu. 8.

Fideiussor nō tenetur ex secunda locat. tacitè prorogata, seù renouata, et ā ex consequentia prima n. 9

Nouatio dicitur facta per continuationem in conductione nu. 10.

Fideiussoris obligatio non potest extendi in futuram, neq; de vna causa in aliam, nec quando mutatur Iudex, res, locus, vel actio n. 11.

Fideiussio est stricti iuris, nec recipit extensionem nu. 12 etiam si facta sit protestatio in contractu citra praiuditium fideiussionis num. 13. limitatur multis modis remissiuè nu. 14.

Conductor cogitur perseuerare in locatione finita, quando in ea continuauit, vel minimè denuntiauit locatori nu. 15.

Denuntiatio facitè fieri debet in fine vltimi anni n. 16.

Conductor, si vult recedere, debet denuntiare nu. 17. & si non resistit, cum potuit, tenetur ex locato in id, quod interest locatoris nu. 18.

Locatio nō censetur renouata, nisi conductor perseueret in locatione, & locator sciens id passus est n. 19

Taciturnitate vtriusq; partis reconductio resultat n. 20. saltem eo anno, quo tacuerunt num. 21. quod in vno quoq, anno deinceps obseruandum nu. 22.

Qui ad certum tempus conducit, finito quoq; tempore colonus est nu. 23.

Statuto Mediolani cauetur respectu bonorum extra Ciuitatem denuntiationem fieri debere Kalendis Maij, intra verò Kalendis Augusti nu. 24.

Statuto Bononia cauetur denuntiationes fieri debere per trimestre ante finem locationis, vt relocatio locum habeat nu. 25.

Locatio transit ad haredes, & successores nu. 26.

Denuntiatio tempore à lege, vel statuto prascripta, an semper requiratur nu. 27.

Venditor

Venditor, qui dicit non teneri de euictione, non auditur tanquam sua non intersit, si nihil rationi consonum alleget contra ius euincentis nu. 28.

Conductor ob ommißam denuntiationem non tenetur ad damna, & interesse locatori, quando per eam nulla prouisio fieri potuißet nu. 29.

Conductor, qui conducta renuntiare nequit ob aduentum exercitus excusatur nu. 30.

Conductio renouata dicitur, quando conductor mortuus est in re conducta per tempus plusquã modicũ arbitrio boni viri nu. 31. & 32. declaratur n. 33.

Restitutionis beneff. competit minori, vel Ecclesiæ, quando debito tempore non denuntiauit Domino finem locationis nu. 34.

Locatio, siuè conductio nõ adimpletur tacendo, quãdo locator nõ prꝗstitit id, quod prꝗstare tenebatur n. 35

Cõductio nõ dicitur renouata, quando facta fuit circa operas, quia scilicet Dominus fundi dicitur potius conductor, & præstans operas locator n. 36. & 37.

Medicus, qui ante tempus recedit, non consequitur salarium pro retroacto tempore nu. 40. limitatur fauore religionis, in quam intrauit medicus nu. 41.

Medicorum Priuilegia nu. 42.

Medici liberiusq; cæteri homines, viuunt, cum impunè occidant sæpe alios nu. 43.

Aduocati aliquando & ipsi impunè occidunt clientes nu. 44.

Offitia necessaria, vt Præturarum, & similium, non censentur renouata tacitè nu. 45. 46.

Fructus semel tantum in anno regulariter colliguntur ex prædijs rusticis nu. 48.

Conductio renouata diuersimodè censetur diuersis temporibus, si diuersimodè fructus colliguntur nu. 49. 50. 51. & 52.

Conductio in prædijs Vrbanis renouata censetur, vbi habitauit conductor nu. 53.

Conductio non censetur tacitè renouata in rebus mobilibus, vel se mouentibus nu. 54.

Furtum committunt, qui rem mobilem, vel se mouentem tenent post tempus conuentum n. 55. 56.

Furtum committit, qui iumentum aliorsum duxit, quàm quo vtendo acceperat nu. 56. & 57.

Conductor, qui non soluit pensionem, non potest ex renouata conductione locata re inuito agere nu. 58.

Contrar. volente locatore nu. 59.

Statutum Mediolani in cap. 389. lib. p. quod conductor non possit recedere à re conducta, non satis facto locatore nu. 60. & 61.

Statut. Papiæ 78. in Ciuilibus de eodem materia n. 62

Locator probare dicitur eius creditũ cõtra conductorẽ per exhibitionẽ instrumenti locationis n. 63. 64.

Debitum, & creditum sunt correlatiua num. 64.

Conductio renouata tacitè continet easdem obligationes Cam. de quibus in prima cõductione n. 65. et 66

Conductio tacitè renouata intelligitur tantùm de prima, non autem multiplicat. nu. 67.

Cõductio renouata nõ censetur, quãdo in primo instrumento appositum fuit pactum expressum, quòd non intelligatur finito tempore facta relocatio nu. 68.

Hypotheca in tacita reconductione nõ præfertur expressæ hypothecæ cũ alijs contracta n. 69. nisi creditor esset priuilegiatus, vt Fiscus nu. 70. & 71.

Creditor magis priuileg. præfertur ei, qui est minus priuilegiatus nu. 72.

Conductor tacitæ reconductionis beneffitio non potest vti, si conduxit à muliere ommissis solemnitatibus Statuti nu. 73. & 75.

Solemnitates interuenisse non præsumuntur in contractibus, si de eis apertè non constat nu. 74.

Modicũ tempus excusat conductorem, qui post tempus denuntiauit nu. 76.

Decretum Senatus in ea materia nu. 77.

Conductor an teneatur finita locatione perseuerare in locatione, & è contra, an locator aliquando pariter teneatur permittere perseuerantiam conductoris.

Cap. CLXXVI.

CVM frequentissimè de locato, &
conducto agatur in foro, dum audiuntur lites inter locatorem, &
conductorem, tam ratione debitæ
pensionis, & damnorum datorum
in re locata, quam ratione finitæ, vel non
finitæ locationis, ommittendum non est, an
aliquis detur casus, in quo conductor non obstante, quòd finita sit locatio conuenta, teneatur in ea perseuerare, cum regulariter Colonus, siuè conductor finita locatione non tenea-
1 tur denuo reconducere *l. inuitos C. locat.*; Sicuti enim Dominus ex aliqua necessitate potest
conductorem, seù inquilinum pendente
locatione de ÆQVITATE expellere *l. qui insulam ff. locati, & l. 3. C. locati*, Ita eadem
ÆQVITATE colonus, vel inquilinus, siuè
locator poterit ex necessaria causa coloniam, siuè locationem adhuc non finitam de-
3 serere, vt probat *glos. in l. si in lege §. si domus, verbo statim, post medium ff. locati Rolan. cons. 69. nu. 23. cum seq; lib. 4.*

Cogitur itaq; primo loco conductor perseuerare
in finita locatione, si in ea à Fisco habita
4 maximos percepit fructus, nec reperitur aliquis conductor, qui pro futuro tantam pensionem soluere velit *Tex. est in l. cotem §. fin. ff. de publ. & vectigal.*

Quamuis de ÆQVITATE contrarium verius
videatur, cum nemo inuitus cogi debeat per-
5 seuerare in locatione finita, quando debito
tempore denuntiauit locatori *Tex. est in l. 3. §. Cum quinquenniũ ff. de iure Fisci, & explicat glos. in dict. l. Cotem §. fin. verbo compelluntur*, Vbi
priorem dispositionem de rigore iuris, hanc
verò de ÆQVITATE procedere concludit
Caroc. de locato, & conducto par. 7. cuncl. 4. n. 12. & par. 3. tit. de renouat. locationis ad l. inuitus q. p. nu. 4. vbi vers. ampliatur hæc, concludit hoc
etiam procedere in quolibet conductore, etiã
6 rei priuatæ ex *Castrens. in l. si merces §. vis maior. ff. locati.*

ff.locati Borgu. deciſ 46.nu. 322.par.5. Et omni
caſu ex ſpeciali conſideratione ob maximos
fructus, quos perceperat conductor ex re con-
ducta, teneri illum perſeuerare in locatione,
7 vbi alius non compareat conductor, tradit ibi-
dem gloſator.

Secundo loco cogitur etiam conductor perſeue-
8 rare in locatione finita, quando ex nimia fru-
ctuum perceptione agrum, ſiuè bona debili-
taſset *glo. in l. ſi cum hermes C.locati, & notat*
Bart.in d.l.Cotem § pr.nu. 2.ff. de publicanis, ac
probat Caroc. dicto tit. de renouatione locationis
par.3. ad l.inuitus C.locat.qu. pr.num.2. & 3.fol.
mihi 156.

Si tamen preſeuerauit conductor in locatione, in
qua fideiuſſorem habebat, non idcirco dicitur
ipſum fideiuſſorem teneri in ſecunda locatio-
ne tacitè prorogata, ſiuè renouata, etiam ex
9 conſequentia primæ *Tex.ad litteram in d.l.ſi cũ*
hermes C.locati,& ibi ſcrib.omnes Bart.in d.l. itẽ
queritur nu. 3.ff. locati, qui tradit hoc proce-
dere, quamuis fideiuſſor ſciat, ac patiatur con-
ductorem remanere adhuc in cõductione, quia
10 dicitur facta nouatio per continuationem in
conductione *Alex.conſ.72.in fine lib. 6.Gratian.*
lib. 9. diſcept. forenſ. cap. 66. nu. 6. Neq; fide-
iuſſoris obligatio extendi poteſt in futurum,
11 neq; trahi de vna cauſa in aliam, nec quando
mutatur Iudex, ſiuè res, aut locus, vel actio
l.nõ à Iudice 64.§ ſi quis alio vbi gloſ. verbo iudi-
cio ff. de iudic. Cum ſit ſtricti Iuris fideiuſſio,
12 neq; recipiat extenſionem *l. Blanditius C. de fi-*
deiuſſ.& l.in pignore ff.eod.tit.Natta conſ. 202.n.
5. Theſ. deciſ. 202. nu. p. Rol. conſ. 58. num. 18.
lib.p. Ancbar. qu.15.nu. 13. cum ſeq. lib.2.Surd.
conſ. 212. nu. 2. latè Heorie. de fideiuſſ. cap. 20.
§. 26. nu. 29. cum plur. ſeq. fol. 464. & cap. 24.
nu. 35. cum ſeq. Caroc. de locato par. 3. tit. de re-
nouatione locationis qu. 22.nu.7.cum ſeq.fol.161.
& plena qu. 23. eodem fol. quos ſequitur Gratian.
*lib.5.diſcept.forenſ.cap.966.nu.3.& 4.*qui mate-
riam ipſam examinat etiam *in cap. 962. nu. p.*
cum ſeq.plur. & num. 31. ac num.47. Vbi etiam
concludit extinctionem obligationis fideiuſ-
ſoris eſſe ſequutam, etiam ſi facta ſit proteſta-
13 tio in dicto contractu citra præiuditium fide-
iuſſionis.

Quam tamen concluſionem multis modis limitat
Caroc. cit. qu. 23.num.5.cum ſeq. tit.de renouat.
14 *contr.* ad quem remittitur lector, ne eius dicta
hic tranſcribantur.

Cogitur inſuper perſeuerare conductor in loca-
tione finita, quando vel continuauit in eadem,
15 vel minimè denuntiauit locatori ſe vlterius
nolle perſeuerare, quòd fieri debere ſaltem in
16 fine vltimi anni decidit *Tex. in l. Item queritur*
§.qui impleto, & §. exercitu, vbi ſcrib. omnes ff.
locati Iaſ. in l. ſi quis nec cauſam §. rei pignor. nu.
5.ff.ſi certum petatur,& probat Boſſ.tit.de remiſ-
ſione mercedis nu. 51. Vbi ſcribit, quod condu-
17 ctor ſi vult recedere, debet denuntiare Domi-
no, alias non videtur ſibi ſuccurſum, & duo
velle textum illum tradit *Boſſ.* Primo ſcilicet,
quod ſi non denuntiauit, teneatur conductor
ex locato, ſecundo ſi ipſe non reſiſtit, cum po-
18 tuit, ſimiliter tenetur ex locato, & in id, quòd
intereſt locatoris, vt docet *Bart. in l. ſi vero §.*
Item cum quidam col. p. verſ. tertio caſu ff. locati
(quamuis hanc concluſionem impugnet *Alex.*
conſ. 17. ſub nu. 14. lib. 4., dum ſupponit lo-
cationem non cenſeri renouata, niſi condu-
19 ctor perſeuerauerit in locatione, ac locator
ſciens id paſſus eſt) Boſſium ſequitur etiam
Caroc.d.tr.de locat. & conduct.par. 3.declaratio-
ne 12.nu.p. & declarat. 16.fol.mihi 166. Cephal.
conſ.475.nu.42.lib.4. Carpan. ad Statut.Mediol.
398. nu. 96. lib. 2. Quia taciturnitate vtriuſq;
20 partis reconduxiſſe videtur colonus, ſiuè
conductor, vt apertis verbis reſpondit *Vlpia-*
21 *nus* ſaltem in ipſo anno, quo tacuerunt, dum
videntur eandem locationem renouaſſe; Id
22 quod deinceps in vnoquoq; anno obſeruandũ
eſt, eo enim ipſo quòd tacuerunt, conſenſiſſe
videntur.

Hoc idem cauetur in ſeq; *l. qui ad certum tempus*
ff. eodẽ tit. Vbi idem *Vlpianus* inquit, quòd qui
ad certum tempus conducit, finito quoq; tem-
23 pore colonus eſt, & Statuto Mediolani in di-
cto *cap. 298. lib. 2.* cauetur huiuſmodi denun-
24 tiationes ad finem locationis imponendum
tranſmittendas eſſe in Kalendis Maij reſ-
pectu bonorum extra Ciuitatem ſitorum, reſ-
pectu verò aliorum intra Ciuitatem exiſtentiũ
in Kalendis menſis Auguſti, Statuto verò Bo-
noniæ cauetur, vt huiuſmodi denuntiationes
25 fiant per trimeſtre ante finẽ locationis, adhoc
ne relocatio locum habeat, vt teſtatur *Alex.*
conſ. 17.num. 13. cum ſeq. & numer.17.lib.4. de
quibus ſtatutis ſcribit Gozadin. in repet. l.2.num.
163.C.de pactis inter empt.& vẽdit.ac Caroc.cit.
par. 3. tit. de renuntiat. locat. declarat. 8.

Quæ concluſio procedit etiam in hæredibus con-
ductoris, ſiue locatoris, Cum locatio tranſeat
26 etiam ad hæredes,& ſucceſſores *l.viam verita-*
tis C. locati Gomez tr. contractuum cap. 3. locati
num.7.

Quando autem locator ex neceſſaria cauſa con-
ductorem expellere intendit locatione adhuc
durante, vt poſſe iam ſupra probauimus, vel
è contra; An requiratur denunciatio, tempore
à lege, vel Statuto præſcripto, & *Boſſius rela-*
to nu. 52. verſ. ſecundo caſu putat non requiri
27 denunciationem, niſi oſtendatur per locato-
rem, vel conductorem, quod ſua intererat, ex
Imola in cap.ſi.de emptione,& venditione, quan-
do ſcilicet venditor dicit non teneri de eui-
ctione; quia ſibi facta non fuit denuntiatio;
28 Cum, ſi nihil rationi conſentaneum alleget
contra ius illius, qui euincit, non audiatur,
tanquam ſua non interſit, quem refert, & ſeq.
Alex.in l.de pupillo §. morte col. pen. ff. de operis
noui nuntiatione, & ita limitari dictum *Textum*
in §. exercitu ex parte conductoris ſcribit
Boſſ. in fine cit. numer. 53., vt licet ipſi non de-

guntiauerit

nunciauerit, ſi tamen ob hoc nulla veriſimili-
29 ter potuiſſet fieri prouiſio à locatore, non te-
neatur ad damna,& intereſſe.

Prout idem tex. prouidet etiam idemnitati con-
ductoris, ſi ille ob impetum exercitus renun-
ciare nequiuit, videlicet ſi milites ex improuiſo
30 ſuperuenerint, vt declarat ibidem *Boſs. loco*
relato.

Ad hoc autem, vt reconductio cenſeatur facta,
quando ea fundatur ſuper eo, quod conductor
moratus eſt conductore in re conducta poſt fi-
nitam locationem, requiritur, quod moratus
ſit conductor in re conducta per tempus pluſ-
31 quam modicum arbitrio boni viri; Quia ob
hoc modicum tempus non cenſeretur inducta
reconductio tacitè *l. ab hoſtibus §. ſed quid ſim-*
pliciter ff. ex quibus cauſis minores Caroc. de locat.
& conducto tit. de renouat. locationis nu. 22. Carp.
ad citatum Statutum 398. *nu.* 116. Quod tamen
limitatur, vbi remanſerit conductor in præ-
dio conducto, etiam per modicum tempus, eo
33 tempore, quo culturæ agri erat aliquid ope-
randum, Quia tunc renouata dicitur conduc-
tio, vt docet Bart. *in cit. §. qui impleto num. 12. ff.*
locati Caroc. cit. tit. de renouat. locat. declarat. 11.
fol. mihi 166.

Sed ſi locator erat minor, vel Eccleſia, aut perſo-
na Priuilegiata, ob talem omiſſam denuntia-
tionem opportuno tempore non factam com-
34 peteret benefitium reſtitutionis in integrum
34 *cap. p. de in integr. reſtitut. & l. minor. 25. annis*
ff. de minoribus ac probat Alex. cit. conſ. 17. *num.*
17. *lib. p.*

Renouata autem non dicitur conductio, quan-
do ex parte locatoris requirebatur aliud, quam
conſenſus, quia debebat certas res præſtare
conductori, nec eas præſtitit; Namq; tunc lo-
cator non dicitur adimplere contractum ta-
35 cendo, ita probat *Bart. in dicta l. item queritur*
§. qui impleto nu. 41. ff. ſi cert. petatur Caroc. dicto
titulo de locat. declarat. 4. num. 2. & 3. fol. mihi
165.

Quemadmodum renouata neq; dicitur locatio,
quando facta fuit circa operas, itaut Dominus
fundi, ſiuè alterius rei, potius dicatur conduc-
36 tor, & qui laborat, eſt locator; Namq; ſi finito
tempore ipſe locator operarum remanet in
fundo ad eius cuſtodiam, non videtur ipſum
Dominum reconduxiſſe huiuſmodi operas,
cum ſola patientia non impleat contractum
ex parte Domini, & ſic non actione locati, ſed
37 actione negotiorum geſtorum, vel alia actione
conueniri poterit Dominus pro mercede eidē
debita poſt lapſum temporis expreſsæ conduc-
tionis, vt probat *Bart. in all. §. qui impleto num.*
5. Caroc. de locat. & conducto par. 2. tit. de Medico
cap. 7. nu. 3. fol. 123. à ter. Vbi exactè pertractat
materiam pertinentem ad Medici reconduc-
38 tionem, quem, ſi ab vniuerſitate, ſiuè Com-
munitate conductus fuerat, non cenſeri recon-
ductum, niſi accedente conſenſu conſilij, etiam
ſi priuatis ægrotis poſt dictum tempus curam
39 adhibuiſſet; Quamuis de AEQVITATE ſibi
detur actio ex *l. ſi me, & Titium ff. ſi cert. & tra-*
dit ibidem Caroc. num. 4. Et in fine *quaſt. num.*
11. ſcribit, quod è contra, ſi Medicus, cum quo
fuit conuentum ſalarium pro certo tempore,
ſi ante tempus recedat, non poſſit conſequi
40 ſalarium pro rata temporis, quod in totum
ei denegari concludit *ex Bal. in l. eadem C. locati*
etiamſi fauore religionis contrarium fuiſſe
41 decretum pro quodam medico, qui ante finitū
tempus conuentum Religionem ingreſſus fue-
rat, tradit *Caroc. num.* 12. Quorum medicorum
Priuilegia multa eſſe ſcribit idem Caroc. *dicto*
42 *tit. Qu. p. nu. 4. cum ſeq.*

Qui num. 4. fol. 121. à tergo narrat ex Pontano
Mercurium à Charonte interrogatum, quod
genus hominum viueret liberius (inquit)
43 medici viuunt, vt quibus permiſſum eſt ho-
minem impunè occidere, & inſuper merce-
dem recipere, ex quo *Stobæus ſermone* 100.
44 ſcribit ſoli medico, & aduocato, occidere licet
impunè.

Idem procedere tradit *Bart. in num. 8. cum ſeq;*
in offitijs neceſſarijs, vt in tutelis, Prætoribus,
45 Caſtelanis, & ſimilibus, quia renouatum non
dicitur officium ipſum, licet quis in eo rema-
neat poſt finitum tempus *l. pr. §. p. verſ. quare*
ſi quis finita ff. de eo qui pro tutor, Cum offitia
ipſa ſolo conſenſu non renouentur, ſed publi-
46 ca auctoritate id fieri tantum poteſt, vt expli-
cat ibidem *Bart. ſub numer. 9. latè Caroc. dicto tr.*
de locat. p. 3. ad l. Inuitus C. locati qu. p. fol. mihi
156. & qu. 7. de renouat. locat. nu. 4. fol. 158. cum
qu. ſeq.

Cæterum licet ſatis aperta ſit diſpoſitio memo-
rati *tex. in dicto §. qui impleto*, Nempè re-
conductionem cenſeri factam pro vno anno,
47 quando ſola patientia contrahentium indu-
citur, Cum regulariter ex prædijs ruſticis
48 ſemel in anno colligantur fructus *gloſ. in all. §.*
qui impleto litt. C. prope finem, & ibi Bart. nu. 10.
Attamen, ſi fructus rei diuerſimodè colligun-
tur, Diuerſo iure etiam, vel breuiori, vel lon-
49 giori tempore facta cenſetur reconductio;
Enim vero ſi agatur de prædio ruſtico, vt de
nemore, in quo non percipitur fructus, niſi de
quinquennio in quinquennium, reconductio
50 facta cenſetur per quinquennium; Si vero bis
in anno percipiuntur fructus ex prædio; Tunc
51 in ſex menſes videtur renouata conductio, vt
poſt *gloſ. probat ibidem Bart. num. 10. Caroc. dicto*
tit. de renouat. locat. plena declarat. p. Vbi num.
7. inquit tacitum conſenſum in locatione, &
52 conductione alterari, & diminui iuxtà qualita-
tem ſubiecti, cui adijcitur.

Si verò agitur de prædijs Vrbanis, quorum fruc-
tus in qualibet anni parte percipiuntur vni-
formiter, vt ſunt Domus, penſiones; Tunc
53 prout habitauit, reconduxiſſe quis videtur *glo.*
in verbo prout quiſq; litt. C. in d. §. qui impleto, &
ſequitur Bart. cit. num. 10. Caroc. alleg. declarat.
p. nu. 8.

Et

Et hæc tacita reconductio minimè etiam proce-
54 dit in rebus mobilibus, quia finito tempore,
si conductor rem conductam tenet, furtum
55 committit, nisi credat Dominum permissurum
l. inter eos §. rectè, & l. qui re comodata ff. de furtis
glo. in all. §. qui impleto litt. C. in fi. & ibi Bar. n. 11
in fin. Hinc dicitur de furto teneri eũ, qui Equũ
56 cõduxit pro certo itinere, vel tẽpore, & eo vsus
est ad aliud iter, & post conuentum tempus re-
tinuit *l. qui fundum ff. de condict. furtiuu l. si vt*
certo §. primo vbi glos. ff. comodati de qua mora
abundè Clar. in §. furtum vers. Item excusatur, &
Menoch. de arbitr. casu 298. per totum, vbi ex
Gellio scribit Brutum solitum dicere furti dã-
natum esse qui iumentum aliorsum duxerat,
57 quàm quo vtendo acceperat; Item qui longius
produxerat, quam quem in locum petierat, *Ca-*
roc. dicto tit. de renouat. locat. declaratione 6. per
totum fol. 165. & nouiss. Tortus ad Statutum Ti-
cinense 3. in crimin. nu. 45. fol. 229.

Præterea si conductor ex parte sua nõ impleuisset
pacta, & conuentiones initas, Vel non soluisset
debitam pensionem, sicuti neq; possit renoua-
58 tionem locationis allegare contradicente lo-
catore: ita pari ratione, volente locatore tene-
tur perseuerare in conductione, donec adim-
59 pleat promissa *Alex. cons. 76. nu. 6. & 7. & 10.*
lib. 5. Gozadin. in repet l. secunda qu. 31. num. 56.
cum seq. plur. C. de pact. inter empt. & vend. Crau.
cons. 87. nu. 3. quos sequitur Caroc. dicto tit. de re-
nouat. locat. declar. 4. fol. 265.

Ita stante ratione expresse cautum fuit per
Statutum Mediolani *in cap. 389 lib. p. vbi Carp.*
litt. O cum seq; litt. num. 386. cum plur. seq; Quod
60 conductor non possit recedere è re conducta,
nisi satisfactó prius locatore, tàm pro pen-
sionibus debitis, quàm pro adiutorio, & simi-
libus, vbi *Carp. num. 388.* scribit requiri rea-
61 lem satisfactionem, non impropriam, veluti
per satisdationem, de qua re *Osasch. decis. 18.*
num. 5.

Idem cauetur per *Statutum Papiæ 78. in ciuilib.*
dum disponitur posse Dominum, siuè locatorẽ
62 cogere colonum, seù conductorẽ, qui debitum
non soluit, & sine eius consensu recessit, ad
redeundum, & habitandum super bonis loca-
toris, si Ita ipsi placuerit, quo vsq; debitum
soluerit conductor, & vt aliquis illum super
eius bonis retineat, teneatur ipse ad solutio-
nem debiti, præcedente præcepto iudicis, vt
ibi notat Tortus *num. 6. & 7.* qui num. 5. scri-
bit sufficere; quod locator probet debitum
63 conductoris per exhibitionem instrumenti
locationis; Cum successiuè apparere dicatur
de debito ipsius conductoris, eo quia debitum
64 & creditum sunt correlatiua, quorum natura
est, vt vno cognito, & probato, aliud admitti
necesse sit *Euerard. in sua Topicu loco à vi corre-*
latiuorum.

Vtrum autem omnia pacta, & obligationes, etiã
Camerales, de quibus in priori inuestitura, re-
petitæ censeantur in tacita reconductione, la-
tè examinat *Caroc. in all. par. 3. tit. de renouat.*
65 *locationis qu. 26. cum quatuor sequentibus,* Vbi
contineri non concludit *post Ias. in cons.*
49. col. fin. lib. 3. & Galeſ. de obligat. Ca-
meralibus par. 3. quæst. 5. numer. 18. in fine;
Quamuis conditiones omnes, & qualitates, ac
circonstantias in prima locatione appositas re
66 petitas esse in relocatione concludat in *qu. 30.*
num. p. & num. 8. cum seq; post Baldum in l. si con-
stante vers. sed pone C. de donat. ante nupt. Decius
cons. 407. num. 8. vers. confirmatur ista conclusio
& cons. 460. num. 16. Curcius iun. cons. p. col. 2. in
fin. vers. ponderandum, & Gabr. tit. de dilat. concl.
2. num. 7.

Aduertendum est vlterius, quod relocatio taci-
ta non potest multiplicari, sed intelligitur
tacitè contracta post primam locationem, non
67 vlterius *l. boues §. hoc sermone ff. de verb. signifi-*
catione Alex. ff. de verb. signific. Alex. cons. 26.
lib. 3. Menoch de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 85. in
fine Caroc. cit. quæst. 30. nu. 13. ac declaratione 15.
eodem tit. fol. 166.

Prout neq; etiam renouata censeretur, si in pri-
mo instrumento inuestituræ appositum fuisset
expressum pactum, quòd finito tempore con-
68 uento in ipsa locatione, non intelligatur facta
reconductio, etiam nulla alia transmissa de-
nunciatione *Caroc. cit. quæst. 30. sub dicto numer.*
30. post Rom. cons. 78. & cons. 197. numer. 22.
lib. pr.

Vbi verò locus sit renouationi locationis per ta-
citum consensum de quo supra, & sic subintrat
tacita hypotheca, sub qua expresse facta fuerat
obligatio in prima inuestitura locationis;
Tunc si conductor durante tacita conductione
æs alienum contraxit, & bona pro eo expressè
obligauit, siuè hypothecauit, Creditor hic po-
sterior conductoris, qui expressam habet hy-
69 pothecam præfertur anteriori creditori ratio-
ne relocationis habenti tacitam hypothecam
glo. in l. 2. §. sponte verbo priuilegium ff. de pri-
uileg. creditorum, & probat Caroc. cit. tit. de reno-
uat. locationis, declaratione 12. Amator Rodriquez
tr. de priuileg. credit. par. p. de priuilegijs num. 6.
cum seq, & par. 2. ar. 4. num. 9. ac part. pr. art. 5.
sub num. 17. vers. & ut hoc nullo, Nisi fortè cre-
ditor ex causa tacitæ relocationis esset priui-
70 legiatus, vt Fiscus; Quia eo casu etiam ra-
tione tacitæ hypothecæ præferendus est cre-
ditori minimè priuilegiato habenti expressam,
vt consideratur fauore dotis iuxtà *l. assiduis C.*
71 *qui potiores in pignore habeantur Card. Mant. de*
tacit. & ambig. lib. 11. tit. 25. nu. 3. & 20. de qua
materia egimus supra in cap. 174. & creditor
magis priuilegiatus præfertur semper minus
priuilegiato *arg. l. verum §. fi. ff. de minor. Cyn. &*
alij in auth. quas actiones C. de Sacros. Eccl. Rodri-
quez in all. tr. de priuileg. cred. par. pr. art. pr. sub
nu. 2. vers. secundo ad eos.

Neq; beneficio dictæ tacitæ reconductionis vti
posset conductor, si bona à muliere conduxis-
73 set, non seruatis solemnitatibus Statuti, quo
cauetur

e.itetur mulieres non posse contrahere sine consensu proximorum, aut decreto Iudicis, vel simili solemnitate extrinseca; Namq; cum non appareat extrinsecè interuenisse huiusmodi solemnitates, quæ minimè præsumuntur, nisi de ijs apertè constet *l. sciendum ff. de verb.*
74 *oblig.* sicuti actus legitimè factus non dicitur, ita nullo modo potest conductor super illo se fundare ad inducendam tacitam reconductio-
75 nem *Parpal. in l. si quis nec causa §. si res pignoris num. 2. ff. si cert. putatur Auchar. qu. famil. 42. num. 5. par. p. Francisc. Marcus decis. 539. num. 4. & 5. par. p. Marius Anguis. cons. 71. nu. 11. cum seq. par. p. Borgn. decis. 44. num. 86. quos sequitur Caroc. all. tit. de renouat. locationis qu. 9. num. pr. & 3. fol. mihi 159.*

Et licet absolutum sit censeri renouatam locationem, si locator, siuè conductor non denunciauit opportuno tempore à lege municipali, Statuto; Tamen, vbi denunciato facta fuit intra modicum tempus, ex ÆQVITATE
76 dispensare solet Sen. Excell. Mediolani contra Statuti dispositionem, videlicet tenere huiusmodi denuntiationem, & validam esse non obstante, quod facta fuerit post lapsum termini à Statuto præfixi, & præsertim hoc cen-
77 suit die 8. Augusti 1572. fauore D. Anselmi Carpani contra D. Alexandrum Carcanum, vt refert Carpanus ad memoratum Statutum 398. nu. 94. l. 2.

SVMMARIA.

Mulier tenetur ad solutionem pensionis domus, quàm conduxerat vir pro tempore, quo illam inhabitauit nu. 1. contrar. verius nu. 2.

In dubio iure familiaritatis inhabitasse vxorem domũ quam conduxerat vir, præsumitur num. 3.

Mulier iure familiaritatis inhabitasse censetur domũ, quæ erat propria viri nu. 4. maximè si esset tutrix filiorum nu. 5.

Mulier, quæ domum conduxit omissis solemnitatibus, non tenetur ad pensionem numer. 6. & 7. contrar. verius num. 8.

Habitatio continetur sub nomine alimentorum nu. 9. & debetur ei, cui alimenta sunt præstanda nu. 10.

Mulier obligatur pro alimentis receptis habita fide pretij num. 11.

Auctoris iuditium circa pensionem domus debitam per mulierem viuente seperata à viro num. 12.

Inuecta, & illata in domo, hypothecata sunt pro illius pensione num. 13.

Mulier recipiendo, etiam omissis solemnitatibus Statuti, efficaciter obligatur num. 14.

Filius famil. conducens domũ obligatur, etiamsi non interuenerit Patris consensus num. 15. idem ratione vectigalium num. 16.

Minor adultus tenetur ad pensionem domus, quàm conduxit etiam omissis solemnitatibus num. 17.

Transactio minoris super alimentis valet n. 18.

Alienatio minoris nõ seruatis solemnitatibus nõ valet, etiam si tendat ad eius vtilitatem nu. 19.

Alimentorum causa dicitur continere vitam hominis num. 20.

Minoris contractus sine solemnitatibus valet, quando concernat eius alimenta, vel modicam continet summam num. 21. 22.

Modica summa quæ sit, pendet à Iudicis arbitrio nu. 23. & 24.

Mulier, & minor possunt alienare pecuniam sine solemnitatibus num. 25.

Minor mercator efficaciter obligatur etiam non adhibitis solemnitatibus num. 26.

Vxor an teneatur ad pẽsionẽ domus per maritũ cõductæ, quãdo post eius obitũ in ea habitauit. Cap. CLXXVII.

ORTVO marito, si vxor inhabitauit domum à viro conductam, tenetur soluere pensionem pro tempore, quo ipsa inhabita-
1 uit, Iudicis offitio *Bart. in l. in summo §. pen. ff. de condit. indebit. & probat Bal. in l. contractus C. locati, quos sequitur Caroc. tr. de locato, & conducto par. 2. tit. de matre qu. p. num. p. fol. mihi 32.*

De ÆQVITATE tamen contrarium verius est, Nempè ex conductione mariti non teneri
2 vxorem *Tex. est in l. contractus C. locati*, Quia iure familiaritatis inhabitasse præsumitur vxor cum hæredibus viri, si postea ipsa non conduxit *Ias. in §. actionum num. 166. instit. de*
3 *action.* Et in dubio iure familiaritatis ipsam vxorem inhabitasse præsumi debere docet Caroc. *loco relato num. 2. in fine.*

Vbi autem domus per vxorem inhabitata esset propria viri defuncti non conducta, Tunc iure familiaritatis ipsam inhabitasse omnino cen-
4 setur, nec idcirco teneri ad pensionem *Caroc. loco cit. nu. 2.* Maximè verò, si esset tutrix filiorum, quia eo casu, etiam si domus esset conducta, habitando cum ijs non tenetur ad aliquam pensionem vxor, pro qua tenentur filij
5 hæredes viri *Bal. in l. pupillus ff. de tutel. & rat. distrah. quem sequitur Caroc. relato loco in fine.*

Quid dicendum de vxore seorsum habitata à viro, & domum conducente, non seruatis solemnitatibus statuti de contractibus mulierũ, An teneatur ad pensionem vxor; Et licet prima facie inefficaciter se obligasse videatur,
6 & consequenter non teneri ipsam ad pensionẽ, cum nulla sit obligatio facta non seruata statu-
7 ti solemnitate *l. emptorem C. locati Doct. in l. Diues §. hoc sermone ff. de verb. signific. & in puncto Caroc. dict. part. 2. tit. de locatione nulla num. pr. & 2 fol. mihi 77. à ter.*

Nihilominus contrariũ de ÆQVITATE est concludendũ, nempè illã teneri ad pensionem pro-
8 missã, quandoquidem cũ habitatio sit necessaria, vti necessaria sunt alimenta, quæ habita-

tio continetur ſub nomine alimentorum,
tanquam ſpecies ſub genere *gloſ. in cap. Epiſco-*
pus 10.quaſt.2.& l. legatis ac l. fin.ff. de alim. &
cibar. legatis Surd. de alim. tit.2.qu. 3. numer. 5.
Cum ea debeatur ei, cui alimenta præſtanda
10 ſunt *l. legatis ff. de alim. & cibar. legat. l. verbo*
victus ff. verb. ſignific. gloſ. in l. cum hi §. qui
tranſigit ff. de tranſactionibus, & latè probat Surd.
de alim. tit.4.qu. 4.nu.pr. Gratian. lib.4. diſcept.
forenſ. cap.610.nu.2. & 3. Sicuti obligatur mu-
lier recipiendo alimenta, habita fide pretij;
Ita pro penſione domus illam efficaciter obli-
11 gari dicendum eſt iuxtà *l. 2. verſ. aquiſitum ff.*
ad l. Rhod. de iact. ad rem Carpan. ad ſtatut. 254.
nu. 11. Vbi expreſsè ſcribit teneri mulierem ad
penſionem domus per ipſam inhabitatæ, vel
mortuo viro, vel eo viuo per ipſam conductæ,
faciunt etiam tradita per eundem *Surdum de*
alim. tit.8 privileg.48.numer.5.& 6. ac conſ.420.
num.pr. De qua materia latè actum fuit in ſupe-
riori *libro cap. 38. per totum*, & de qua plenè
Theſaur. qu. famil. 53. num. 76. lib.4.& in addit.
ad deciſ.223. lit. C. Coſta remed. ſubſid. 12. illat.
per Grama. deciſ.86 & deciſ.367.

Et ita reſpondi ſuperioribus diebus fauore Io.
12 Pauli Contini, qui ſublocauerat partem do-
mus cuidam mulieri ſeorſum à viro habitanti,
nulla adhibita ſolemnitate à ſtatuto requiſita,
ſcilicet illam teneri ad conuentam penſionem,
& omnia inuecta, & illata eſſe hypothecata
13 pro ipſa penſione, iuxta *l. ſolutum ff. de pignorat.*
act. & ibi Bart. & Caſtrenſ. & expreſſe probat Ca-
roc. cit. tr. de locato p.5.qu.8.nu.31. fol. mihi 231.
à ter. Cum enim mulier recipiendo, etiam non
ſeruatis ſolemnitatibus ſtatuti efficaciter obli-
14 getur *gloſ. in l. verbo locupletior C. de integr. re-*
ſtitut. minor. Lamberteng. ad ſtat. de contract. mul.
gloſ. 24. num.5. Gratian. lib.3. diſcept. forenſ. cap.
576. numer. 16. & 27. & lib.5. cap.879. numer.9.
Fortius obligari dicitur, dùm domum pro ne-
ceſſaria habitatione conduxit, quia eo caſu re-
cepiſſe dicitur id, quod neceſſarium ſibi erat
pro eius victu, & alimentis.

Idem dicitur de filio familias cõducente domum,
15 quia licet conduxit ſine Patris conſenſu; Ni-
hilominus tenetur ad penſionem etiam ratione
16 vectigalium, ſi ea conduxiſſet *l. 3. verſ. Iulia-*
nus ff. ad Macedon. & latè probat. Caroc. cit. tr. de
filio famil. quaſt. 2. numer. pr. & 2. fol. mihi
132. à ter.

Prout idem procedit in minore adulto, qui do-
mum conduxerit non ſeruatis ſolemnitatibus,
17 ſine quibus minor non poteſt validè obligari,
Quia ſi domum ſuo gradui condecentem con-
duxit minor, & idcirco egiſse videatur, vt qui-
libet diligens Pater familias; Tunc efficaciter
obligatus dicitur, ac bona in domo inuecta pro
penſione domus hypothecata ſunt, vt probat
Petrus de Bellapertica in l. certi iuris, & ibi Si-
chard. num. 11. C. locati Iaſ. in l. item quia numer.
20. ff. de pactis Doctores præſertim Bellonus *n.*
31. & Gomez numer. 25. in §. item Seruiana inſtit.
de action. quos ſequitur Caroc. dict. part. 5. qu. 8.
num.4. cum ſeq. plur. & numer. 24. Quicquid in
contrarium tradiderint alij per ipſum relati
numer. 10. & 11. cum ſeq. inter quos plenè ex-
cuſſo articulo ſcribit *Simoncell. de decretis lib.*
2. tit.5. inſpect.2. caſu 2. ſub num.12. dum diſtin-
guit de inuectis, quæ ſeruando ſeruari non poſ-
ſunt, vel poſſunt, quia vtſupra dictum fuit,
quando egit vti diligens pater familias, &
neceſſaria eſt habitatio, ſemper tenetur ad
penſionem minor.

Facit etiam pro hac ſententia *Tex. in l. cum hi §.*
eam tranſactionem ff. de tranſact. Vbi *Vlpianus*
18 decidit valere tranſactionem ſuper alimentis
factam per minorem ſine iudicis decreto, quia
meliorem ſuam facere dicitur conditionem;
Et ſic non obſtare certum eſt communem con-
cluſionem, de qua *Simoncell. dicto tr. de decretis*
lib.3. tit. 8. inſpect. 17. numer. 125. dum inquit
magis veram, & communiorem eſſe eorum
19 opinionem, qui probarunt alienationem à
minore factam ſine decreto non valere, etiamſi
reſpiciat minoris vtilitatem, præſertim ex *Ri-*
min. Iun. conſ.5. nu 90. Gabr. conſ.56. ſub num.47.
Burſa. conſ.82. nu.21. lib.p. & Menoch. de arbit.
caſu 171. n.60. cum plur. ſeq. & Remed.3. adipiſc.
num.80. propè finem, quam ſententiam poſt eos
comprobat *Gratian. lib. 5. diſcept. forenſ. pleno*
cap. 975.

Quia eam limitari patet, quando agitur de ali-
20 mentis ipſius minoris, cum agi dicatur de ho-
minis vita *Bart. in tr. de alimentis nu. 127. in*
fine, & num. 128.

Quam concluſionem equè limitari duobus in ca-
ſibus expreſsè probat *Gratian. cit. lib.5. diſcept.*
forenſ. cap.879. num.4. cũm ſeq, & num. 19. vide-
licet, quando minor in effectu recepit pe-
21 cunias mutuatas, quamuis ſolemnitates à ſta-
tutis requiſitæ adhibitæ non fuerint in contra-
ctu mutui, & quando agitur de modica ſumma,
22 pro qua non requiritur ſolemnitas a ſtatuto
requiſita, ex Romano *ſingul.334.n.p. & Martil.*
ſingul. 276. num. 2. iuxtà l. Senatus §. Marcellus
ff. de legatis primo Rodoan. de rebus Eccl. non
alien. rub. 12. num.9. & latiſſimè Leo plena deciſ.
Valent. 113.

Et licet a Iudicis arbitrio pendeat, quid ſit mo-
23 dica ſumma *Menoch. de arbitr. caſu 145. num. 4.*
Gratian. cap. 876. num. 20. ſummam tamen au-
reorum quinquaginta modicam eſſe ſummam
24 eo in caſu concludit Gratian. *citato cap. 879.*
p. & num. 20.

Additur deniq; poſſe mulieres, & minores alie-
25 nare pecuniam abſq; ſolemnitatibus ſtatuti,
tanquam ſit de his, quæ ſeruando ſeruari non
poſſint *Bart. in l. p. §. fuit quaſitum nu. 3. & ibi*
Caſtrenſ. nu. 5. ff. ad Trebell. Tiraquel. de retr. lin-
ger. §. p. gloſ. 7. nu. 105. Surd. deciſ.287. nu. 13.,
quos ſequitur Gratian. cap.856. numer. 31. & 33.
Quare eo fortius dicendum eſt poſſe vtrumq;
ſe validè obligare pro penſione domus, quam
inhabitarunt.

Quando

Quando vero minor est mercator, eo casu nulla
26 cadit dubitatio, quin efficaciter obligatus sit pro pensione domus, & quin inuecta, & illata hypothecata remaneant pro eadem pensione, vt post alios probat *Caroc.d. tr.de locat. & conducto par.5.qu.8.nu.22.fol. mihi 232.*

SVMMARIA.

Vis publica quando comittatur nu. 1.
Vis publica etiam sinè armis comittitur num. 2.contrar. nu. 3.
Vis publica comittitur per eum, qui stans cum telo in publico fuerit nu. 4.
Vis publica comittitur etiam per vnum armatum nu. 5.contrar.quod vis priuata tunc dicitur n. 6.& 7.
Decretum Senatus Taurinensis in ea materia nu. 8.

Solus insultans alium, non coactis hominibus, an teneatur de vi publica, Maximè si id sequutum fuit in loco priuato, non in publica via.

Cap. CLXXVIII.

IS publica non solum comittitur quando coactis armatis quis alio in publico insultat loco, sed etiam quoticscunq; ius, &
1 bonum publicum publicè, ac à publicis hominibus principaliter offenduntur, quod vt plurimum cum armis fieri solet, quamuis sinè armis etiam comittatur *l. p. & penul. ff. ad l. Iul. de vi publ.* Idq; magis coactis hominibus armatis succedit, Alias legî Iuliæ de vi priuata locus esset *l. hac lege ff. ad l. Iul. de vi priu. & l. si criminis cum l. seq. C. eodem tit.*

Quòd autem vis publica sine armis etiam comit-
2 tatur, satis apertè constat, dum ea pæna tenetur Raptor, Strupator, Incendiarius, Offensor publici ædifficij, in quibus delictis neque arma accedunt, neq; armorum vsus necessarius est *l.fin.ff.eodem tit. de qua re Menoch. de arbitr. pleno casu 394. post Nattam cons.240.nu. 10.& quos seq.Thesaur.decis.35. nu.2.& 3.*

Sequitur ergò, quòd qui solus armatus alio insultauit, & vulnerauit, de vi publica teneatur, cum attendatur effectus vulneris, ac si homines conuocasset, & sine armis delictum commisisset, Iur. supra deductis, & hanc partem tenet Gramat. *pleno cons.43.* Vbi ita iudicatum fuisse testatur post Iserniam *ad constitut.de illicita portatione armorum lib.pr.tit.10 glos.pr.vers.sed si damnum, & vers. multoquoque magis & post Afflict.in eadem constit.glos.fin.col. penul.*

Hanc sententiam sequitur *Clarus qu. 83.vers. vim publicam*, Vbi distinguit inter vim publicam,
3 & priuatam, Cum illa committatur cum armis, hæc autem sine armis, & concludit de vi publica teneri etiam eum, qui solus sine hominum cætu insultauit, quam approbare videtur *Gomez.lib.3.var.resolut.cap.4.in principia.*

Et hanc partem tenentes præsertim se fundant in *Tex. l.3. §.eadem ff. de vi publica*, ibi EADEM LEGE, TENETVR QVI PVBES CVM TELO IN PVBLICO FVERIT.

4 Namq; si stans in publico cum telo punitur hac lege, quanto magis eadem tenebitur qui vulnerauerit, etiamsi solus esset. Textus enim
5 loquitur sub singulari sermone cum telo, non in plurali cum telis, & sic vnicum insultantem compræhendit, facit *d.l.3.§. pratera, & §. sed, & qui incendio cum gladio, aut telo ff.eodem*, Prout expresse id disponere videtur *Tex. in l. 2.§. sed & si vnus ff. vi bonorum raptorum, Menoch. cit.l.eodem 394.nu. 4.cum seq. plur.*

De AEQVITATE autem, quòd eo casu vis priuata dicatur, non publica, probauit in spetiè
6 *Bars.in d.l.si criminis C. eodem tit. ad l. Iul. de vi publ.* Pro qua stat apertus *Tex.in l.qui dolo §.hac lege ff.eodem tit*, Vbi *Vlpianus* inquit. HAC LEGE TENETVR ET QVI CONVOCATIS HOMINIBVS VIM FECERIT, & sic non si solus insultauit.

Quam sententiam amplectitur etiam idem *Gramat. sibi contrarius in voto 15.nu.10.& decis.17. quem sequitur Baiard.ad Clarum cit.qu.83.nu.15* & disputata questione ad partes, eandem conclusionem sequitur *Thesaur cit. decis.35.num.6.*
7 *cum seq. plur.* Vbi priorem opinionem de rigore iuris procedere affirmat *nu.4. & sub num. 7. vers. caterum de rigore iuris.* Qui auctor ibidem etiam testatur Ita censuisse Senatum Pede-
8 montanum, inclinando in mitiorem partem, cum prior opinio sit nimis rigorosa.

SVMMARIA.

Confrontatio cum reo vtilis ad euitandam repetitionem testium nu. 1.
Confrontatio in reo illum magis vrget nu.2.
Confrontatio testis cum reo vtrum necessaria sit n. 3.
Repetitio testium dicitur remedium ordinarium n. 4.
Ordinario subsistente remedio non recurritur ad extraord.nu.5.
Repetitio testium necessaria est in criminibus, & fieri debet citato reo nu.6 si ille præsens est nu. 7.
Repetitio testium non fit, quando reus condemnatus in contumatiam admittitur ad nouas deffensiones nu.8. 9.& 9.
Confrontatio fieri debet, vbi id petat reus nu.9. sed cautè id agendum num.10.ne processus inuoluatur num.11.
Confrontatio euitanda est inter eos, quibus reuerentia debetur nu.11.& 12.
Confrontatio vtilior est, quam repetitio nu.13.
Exemplum affertur ab auctore nu. 13.
Decretum Senatus contra reum in confrontatione grauatum per pupillum annorum nouem nu.14.
Confrontatio, & repetitio fieri debent cū omnibus illis

 quali-

qualitatibus, quæ requirerentur, vbi testes nunquam examinati essent nu. 16.

Confrontandi sunt testes singuli separatim cum reo nu. 17. contra Iodochi sententiam nu. 18.

Testis, qui cognouit reũ de visu, & de nomine, necessario non est confrontandus nu. 19 secus si de visu tantum nu. 20.

Confrontatio fieri debet inter testem, & reum, quando reus negat id, quod affirmauit testis nu. 21. & 22. quamuis illius omissio processum non vitiet dicto nu. 22. & 23.

Confrontatio non est facienda, quando reus fatetur id, quod testatur testis nu. 24.

Confrontatio fieri debet postquam reus examinatus negat nu. 25. ad euitandum circuitus nu. 27.

Lis contestata dicitur in criminalibus per solam rei responsionem nu. 26.

Confrontatio testis cum reo omittitur, quãdo iminere potest testi vitæ periculum ob rei potentiam n. 28.

Testiũ nomina aliquando minimè publicantur, quando illis imminet periculũ vitæ ob rei potentiam n. 29.

Decretum Senatus in ea materia nu. 30.

Testes vbi ob mortem non possint repeti, legendum est eorum examen reo ad illum vrgendum nu. 29.

Eminentissimi Cardinalis Albornotij Gubernatoris Status Mediolani mentio nu. 31.

Aloysij Belcredij Senatoris mentio honorif. nu. 32.

Testes coguntur ad confrontationem cessantibus causis legitimis vitæ periculum concernentibus nu. 33.

Testes compelli possunt ad perhibendum testimonium num. 34.

Testis citatus ad repetendum, si contumax est, mulctatur, mox citatur sub pœna falsi nu. 35.

Decretũ Senatus Excellentissimus in ea materia n. 36

Testis, qui mulctam passus est, si citatus sub pœna falsi comparet, euitat mulctæ solutionem nu. 37.

Vulneratus carceratur, ac etiam torturæ subijcitur, vt delinquentes detegat nu. 38.

Auctoris obseruantia in ea materia nu. 39.

Decretum Senatus in ea materia nu. 40.

Io. Baptistæ Vicecom. Senatoris mentio honorif. n. 40.

Accusator potest custodiri in carcere, ne corrumpatur, aut aufugiat nu. 41.

Hæredes interfecti cogi possunt ad detegendum delinquentes nu. 42.

Cremonensis Curiæ ordinatio in ea materia nu. 43.

Testi legitur primum examen, quando repetitur n. 44

Quamuis hoc à Iudicis arbitrio pendet num. 45. etiam contrarium protestaretur reus nu. 46. 47. & 48.

Repetitio testium non est necessaria, quando reus protestatus est se eos habere pro repetitis nu. 49.

Protestatio habendi testes pro repetitis esse debet libera, & clara nu. 50. cum seq;

Protestatio habendi testes pro repetitis potest reuocari re integra nu. 52.

Regula quod semel placuit non procedit in his, quæ sunt publici iuris nu. 53.

Repetitio testiũ non est necessaria, quando reus fassus est delictum nu. 54. & 55. licet cautior esset nu. 56.

Decretum Senatus in ea materia nu. 57. & 59.

Ludouici Turconi Senatoris mentio honorif. nu. 58.

Repetitio testiũ non est necessaria in crimine læsæ Maiestatis, Assasinij, & alijs grauissimis delictis n. 60

Testes non repetiti citata parte, & si nõ faciant inditium, faciunt tamen aliquando argumentum num. 61. & præsumptionem nu. 92.

Inquisitio potest formari contra reum absentem ex depositionibus testium examinatorum sine citatione nu. 62.

Repetitio testium necessaria non videtur, quando illi sunt omni exceptione maiores nu. 63.

Repetitio testium necessaria non est, si eorum dictis stare conuenissent partes num. 64. contrar. voluit Marsil. nu. 65.

Repetitio testium pro facta habetur, quando illi mortui sunt nu. 66. maximè si reus fuit citatus, vel inquisitus ante eorum mortem nũ. 67.

Testes, sinè correi ad mortem damnati habentur pro repetitis, & confrontatis, quo ad eos nominarunt ex ordine Senatus Excellentissimi nu. 68.

Hoc etiam procedit in Curia Ecclesiastica, etiam si testes examinati essent à seculari Iudice num. 69.

Quod obseruatur in foro Archiepiscopali Mediolan. nu. 71. contrar. nu. 74. declar. nu. 75. 76. & 77.

Confessio facta coram Iudice incompetente facit inditium ad torturam nu. 70.

Citatio rei ad videndum examinari, vel repeti testes, tolli potest per consuetudinem, in qua deffensio non consistit nu. 72. contrar nu. 168.

Innouare semper periculosum est ex Aristotile n. 73.

Melius est, vt parua potius aliqua mala sint, quam inducantur, quæ apparent tantum bona nu. 73.

Socijs Criminis etiam non repetitis dictum sufficit ad inquirendum nu. 78.

Absentia testis an excuset eius repetitionem, vt mors nu. 79.

Et videtur esse supersedendum in causa relaxato reo sub fideiussione nu. 80. contrar. sequ. in Regno Neapolitano, vbi omittitur repetitio nu. 81.

Repetitio testium omissa, quando examinentur post factam monitionem generalem reo nu. 82. 85. 87.

Monitio generalis fit reo loco citationis nu. 83.

Decretum Senatus, quod monitio generalis sufficiat pro citatione quoad testes postea examinatos num. 87. 89.

Accusator potest nouos testes producere in causa Criminali post productionem capitulorum rei ad deffensam nu. 88.

Repetitio testium fit vlterius non citato reo, vbi præcessit generalis monitio, si ita stilus viget nu. 90.

Rei occulati esse debent, quando fit annotatio in processu per Notarium, quod fuit consignatus cum monitione generali, & protestari se velle citari ad quoscunque actus nu. 91.

Repetitio fieri non debet, quando stilus Curiæ resistit num. 94.

Impensa pro repetitione testium, quæ fit extra Ciuitatem, licet spectaret ad Fiscum n. 95.

Contrar. verius est, quod spectes ad reum id petentem nu. 96. obseruantia Auctoris num. 98. obseruantia Romanæ Curiæ nu. 100.

Actor fundare debet eius intentionem nu. 96.

Expensæ rei omnia onera, & suffragia Iustitiæ fieri debent, si soluendo est, aliter expensis actores, aut deniq; Fisci nu. 98.

In

In expensis prædictis exigendis obseruari debet obseruantia regionis nu. 99.

A Iudicis arbitrio pendet, cuius expensis fieri debeat repetitio nu. 101.

Testis, qui variat in repetione circa substantialia, nec reddit sufficientem causam variationis; Tunc potest vti subornationis suspectus torqueri num. 102.

Subornatio testis clam fieri solet, ideò coniecturis probatur nu. 103.

Auctoris obseruantia in ea materia nu. 104.

Plutarchi sententia notãda pro Iudicibus, quòd si malè vexeris, Dijs displicebis, si bene, hominibus n. 105.

Iustitia, siuè Reipublicæ administratio, inimicitias, & diffidia affert nu. 106.

Repetitio testium fieri etiam potest, quando proceditur sola facti veritate inspecta nu. 107.

Citatio non potest omitti etiam per principem n. 108.

Citatio omitti non potest etiã si causa esset commissa, vt delegatus procederet secundum eius conscientiam nu. 109. & procedatur manu Regia n. 110.

Repetitio testium fieri debet per ipsummet Iudicem, vbi legitimè impeditus non sit nu. 111. quia tunc potest alteri delegari nu. 112.

Testes tenentur personaliter comparere nu. 113.

Amb. apud eloquentiss: locum non habes in quolibet Principe, tàm Ecclesiastico, quàm tẽporali n. 114.

Personæ Egregiæ examinandæ sunt in eorum domibus nu. 115.

Sed hoc declar. procedere in ciuilibus causis, nõ in criminalibus nu. 116.

Testes in criminalibus examinari debent coram Iudice, vbi testes non sint impediti nu. 117.

Quia tunc ad eos accedit Iudex nu. 118.

Confrontatio inter reum, & testes quando fieri debeat. Cap. CLXXIX.

Onfrontationis vsus vtilis valdè est in processuum Criminaliũ instructione; cum ex ea duo sequantur cõmoda Fisco, & Reipublicæ, alterum scilicet, dum
1 illa succedit loco repetitionis testium, si testis iurauit coram reo, sine qua repetitione processus, siuè testium dicta, nihil releuant, vt abundè docet *Clar. q. 45. vers. sed in proposito post Bartol. in extrauag. ad reprimendũ verbo sugim, & de forma cõfrontationis*, Hoc idẽ tradunt *Cartar. in eius pract. lib. 3. cap. 3. numer. 28. Bertaz. cons. 70. numer. 30. lib. 1. inter consil. crim. diuers. Bursa. cons. 192. nu. 35. lib. 2. Baiard. ad Clarum cit. qu. 45. nu. 63. cum seq. plur. Caball. casu 269. numer. 15. & 17. cent. 3. & Farin. quæst. 72. nu. 139. Ricc. in eius praxi for. Eccl. decis. 444.* Alterum est, quia huiusmodi confrontatio, & prioris depositionis confirmatio, magis reum
2 vrget, latè *Cartar. in eius pract. d. lib. 3. cap. 9. n. 83. & 89. quem sequitur Ambros. in eius pract. lib. 2. cap. 9. & ibi Porrus nu. 6. fol. mihi 200.*

Quæritur igitur, an de iure necessaria sit testium confrontatio cum reo; Et de iure necessariam non esse probat *Clar. cit. quæst. 45. vers. sed in proposito verbo, & licet de iure non sit necessaria*
3 *Ambros. in eius pract. lib. 2. cap. 9. num. 20.* qui n. *sequenti* inquit confrontationem, esse remedium extraordinarium, & subsidiarium, id-
4 circo cum per testium repetitionem, quòd dicitur remedium ordinarium, consulatur vali-
5 ditati processus, ad extraordinarium deueniri non debet *Bart. in l. edictum ff. de quæstion. Crauet. cons. 287. n. 2. quis sequitur Idem Ambros. cit. cap. 9. num. 21. lib. 2.* E contra verò neces-
6 saria est testium repetitio reo citato, alias nullus esset processus, nec releuarent depositiones testium in eo examinatorum sine citatione rei, vt copiosè tradit Bossius *de indit. ante tort. num. 128. Clar. cit. vers. sed in proposito, & sequitur Ambros. all. cap. 9. nu. 5. lib. 2. Scac. de iudic. ciuil. & crimin. lib. p. cap. 86. numer. 54. vers. si de iura* quòd tamen intelligitur, quã do reus esset præ-
7 sens, non si contumax, vt declarat *Caball. lib. 2. resol. crimin. casu 169. nu. 22. cent. 3.* Quæ contumatia etiam consideratur, quamuis ex post reus condemnatus admissus sit ad nouas defensiones, quia nihilominus tunc non fit re-
8 petitio, vel confrontatio *Caball. casu 101. num. 36. cum seq. & dicto casu 269. in fine post Clarum d. qu. 45. vers. cæterum, & ibi Baiard. nu. 14.*

De ÆQVITATE tamen confrontatio fieri de-
9 bet reo eam petente, vt scribit Porrus in eius fasciculo § *repetitio testis vers. confrontatio fol. mihi* 419. Vbi admonet Iudices, vt caueant, ne *lateat anguis in herba*, inferens, vt quando rei
10 huiusmodi petunt confrontationem, dolosè id agere vt plurimum videntur ad tollendas testium depositiones, qui fortassis, vel subornati, vel territi priorem depositionem ex sincera veritate factam reuocaturi sunt, vel confirmare eam non audebunt in conspectu rei, vel saltem vacillabunt. Hoc idem innuerè videtur *Clar. in q. 53. vers. quartus est casus*, Vbi in fine monet Iudices, vt se abstineant ab huiusmodi confrontatione, & repetitione, quæ instantib. rei petuntur; Quia sæpe numero processus inuoluuntur, ac destruuntur, magnamq; præbent occasionem subornationibus, & falsitatibus testium *Baiard. ad quæst. 49. sub nu. 35. propè fine.*

Hinc tradunt scribentes confrontationem non soles e fieri, quando subest aliqua ratio, ex qua timor subornationis resultaret; Videlicet, si
11 facienda esset per seruum cum Domino, per filium cum Patre, Vassallum cum Domino, Timidum cum Potente, & per similes, quibus
12 reuerentia debetur, vt copiosè tradit *Cartar. cit. lib. 3. cap. 9. num. 97. Ambros. all. cap. 9. num. 7. ac num. 15. & ibi Porrus*; Iudex idcirco circunspectus valdè in hoc esse debet, vt cognoscat, an confrontatio cum potentiori Iustitiæ proficere possit, nec ne, ex testium constantia, & robore, qui intrepidè, & animosè deposue-

rint, quia cum vtilior sit confrontarie, quàm
13 repetitio, ex quo per eam facilius disponitur
reus ad farendam veritatem, post quam vidit
delictum detectum, vt explicat *Franc. Pegna ad direct̃n. inquis. par. 3. coment. 23. fol. 467. col. 2. in fine, quem refert. & seq. Farinac. cit. quæst. 72. nu. 139. vers. addo.*

Et ita sæpe obseruaui ego, præser im in quadam
ardua causa, & grauissimo delicto, Dum paulo
post adeptam lauream Doctoratus munus
Vicarij Carezani anno 1613. obibam, Namq;
cum vnus ex delinquentibus captus, de visu
grauaretur ex depositione cuiusdam Pupilli,
14 ætatis annorum nouem Custodis pecudum,
qui dum in abscondita valle pecudes custodiebat, vidisse testaretur delinquentes imaniss. homicid. comittentes in eo siluestri loco, in quo repertum fuerat cadauer; & alij pecudum custodes id etiam affirmabant, videlicet ipsum pupillum testem eo tempore fuisse in eodem loco, in quo cadauer repertũ fuit, qui pupillus constanter, & intrepidè omnes delicti circonstantias, vt narrauerat, conuincentes reum delictum negantem, ad confrontationem deuenire decreui, non obstante imbecili ætate testis, qui ad rei præsentiam exacte adeò factũ iterum explicauit cum omnibus circonstantijs, sæpeque replicauit negante reo, vt vix dubitari posset rem ita se non habere, euenitq; id quod se consulere solere reis scribit *Porrus ad Ambrosinum in cit. cap. 9. ad num. 6.* nempè, vt caueant, ne magis grauati remaneant, dum testis in confrontatione priorem dictum confirment, qua præsertim stante confrontatione
15 fuit reus, ipse tanquam multum grauatus, per
Senatum Excellentissimum ad remum quinquenalem damnatus.

Quæ confrontatio, & repetitio fieri debet cum
omnibus illis qualitatibus, quæ requirerentur,
16 vbi testes confrontandi, siuè repetendi, nunquam examinati fuissent *Honded. cons. 101. nu. 30. lib. p. Cartar. dict̃u lib. 3. cap. 3. nu. 28.* Itaut, si primum dictum in tormentis fuit sequutum, aut aliter in tormentis confirmatum, vel ob infamiam, id etiam fieri debere in repetitione scribat *Clar. in eadem q. 45. vers. cæterum si reus, quem sequntur omnes præsertim Farinac. qu. 43. nu. 137. & Scaccia cit. cap. 86. numer. 56. in fine Ambros. in cap. 2. nu. 17. lib. 3. Porrus in cap. p. num. 29. vers. octauo quod si,* Maximè verò, si testis esset socius criminis *Boss. de indic. & consider. ante torturam num. 251. Cartar. in dict. eius pract. lib. 4. cap. 2. nu. 14. quem sequitur Ambr. cit. cap. 9. nu. 11. & 12. in fine, & Scacc. cit. cap.*
17 *86. nu. 56. lib. p.* Singuliq; separatim confrontandi sunt testes cum reo, Non autem simul *Cartar. cit. lib. 3. cap. pr. nu. 93. quem sequitur Ambros. alleg. cap. 9. nu. 15. Scaccia dict̃u cap. 86. nu. 60. lib. p.* Quamuis aliter voluisse *Iodocum in eius pract.* testatur ibidem *Porrus ad Ambros. ad cap. 9. num. 6. prupè finem,* Quam *Iudoci*
18 practicam minimè seruari in hoc Dominio Mediolani testatur.

Distinguendi tamen sunt plures casus in hac confrontationis materia; Aut enim agitur de ea facienda ad petitionem rei, & illam de ÆQVITATE minimè denegandam esse tradit *Porrus in eius fasciculo cit. §. confrontatio pagina 419.* aut agitur de confrontatione ex offitio facienda, & tunc iterum distinguendum est, videlicet, aut agitur de iure, aut de consuetudine.

Si de iure, rursus sub distinguitur, aut slz. testis
cognoscit reum de visu, & de nomine; Aut
19 tantum de visu; si de visu, & de nomine, tunc
necessaria non est confrontatio, quia contrarium non reperitur in iure cautum *Clarus cit. qu. 45. vers. sed in proposito, & Cartar. dicto lib. 3. cap. p. nu. 89.* Si de visu tantum, tunc necessaria
20 omnino est, sed non in forma confrontationis,
sed recognitionis, vt fit de recognitione banniti *Foler. in eius pract. crimin. verbo capia informationes num. 46. & in verbo si comparent ante numer. 2. Marsil. in eius pract. in princip. num. 18. ac copiosè tradit Scacc. dictarum distinctionum auctor. d. tr. de iudic. ciuil. & Crimin. cap. 86. sub nu. 53. ac in cap. 97. num. 164. cum seq. lib. pr.*

Si de consuetudine, rursus distinguendum est, aut scilicet testis confrontandus est testis de visu, qui aliquid deponit, quod de directo contrariatur ei, quod reus affirmauit in eius examine, aut non est talis; Si primo casu Senatus Excellentiss. Mediolani censuit passim eam confrontationem omnino fieri, vt testatur
21 *Scaccia loco relato vers. si primo casu,* qui tamen
auctor subijcit illam non esse de substantia: Ita
vt illa omissa processus adhuc teneat ex *Claro,*
22 *& Cartar. supra citatis,* quamuis hortetur Iudices, ne illam omittant, Cum sit valdè vtilis, & efficax non solum ad conuincendum reum, sed etiam ad euitandam repetitionem, quæ alias reo citato facienda est, vt supra conclusũ
23 fuit, ac tradit *Scaccia loco rellato vers. verũ consulo;* Aut verò testes non deposuerunt quidquam de directo contrarium dicto rei, & tunc necessariam minimè esse confrontationem,
24 concludit *Scaccia in fine dicto num. 53.* Et sic
habemus confrontationem esse faciendam, postquam Reus examinatus negauit delictum,
25 vt post *Antonium Columbanum,* & alios recitatos, ac post *Buss. tit. de indic. ante torturam num. 128. probat Scaccia cit. cap. 86. nu. 54. vers. si de iure cum seq; versiculo, Baiard. ad Clarum d. qu. nu. 44. & 57.* Quia lis dicitur contestata per
26 solam responsionem Rei interrogati à Iudice
super delicto *Marsil. in eius pract. §. intelligenter à nu. 62. vsque ad nu. 67.* & sic necessario non post reatum, idest postquam fuit reus constitutus de delicto, vt aliqui putant, & vidi obseruari in hoc Dominio ex decretis Senatus Excellentissimi, præsertim, quia vbi imputatus de delicto post examen protestatus est, vt repetantur testes, & id fiat antequam ad

actum reatus deueniatur, non concurrit aliqua
ex causis, ob quas tradunt scribentes hanc so-
lemnitatem fieri debere post litem contestatã,
Quarum prima est ad euitandum circuitum, &
superfluitatem, in quam incideremus, si reus
delictum fateretur, quia frustra examinaren-
tur iterum testes; secunda est, quia testes, qui
recipiuntur lite non contestata, examinantur
parte non citata, idcirco licet iterum sint exa-
minandi post contestatam litem, quæ fit per
27 rei negationem, non refert, vt id fiat post ne-
gatum delictum *Scaccia dicto cap.86.sub nu.54.
vers. nam respondeo*.

Omittitur præterea huiusmodi confrontatio te-
28 stis cum reo, quando ipsi Testi potest immi-
nere periculum ob potentiam rei, & eo casu
abstinendum etiam esset à publicatione no-
minis illius testis, vt considerat, & ita aliquan-
28 do seruatum fuisse testatur Clar. *qu.49. vers.
habetq; locũ, & post eum probat Scapius tr. de iure
non scripto lib.5.cap.41.nu.3. & Cartar. d. cap.p.
nu. 101. Hos sequitur Scaccia cit. nu. 53. vers.
Immo quando testes, & cap.87.num.18.* Qui au-
tor tradit, quod eo casu, vel quando testes re-
petendi mortui sunt, aut absentes, Reus esset
29 omnino vrgendus, saltem lectione depositio-
nis huiusmodi testium, vt etiam tradit idem
Auctor in eodem cap. 86. num. 67.

Et secundum hanc formam vidi sæpius hunc Se-
natum Excellentissimũ Mediolani, vel Excel-
lentissimum Gubernatorem in causis grauibus,
præsertim in quibus agitur de actibus Tyra-
nicis, qui per potentes ad debiliorum dam-
num committi solent; Vt vel omittatur publi-
catio nominum ipsorum testium, vel ij dentur
30 in saluaguardiam reis; Quod aliquando etiam
obseruatur cum delatoribus grauissimorum
criminum; Prout superiori anno 1635. die 6.
31 Octobris mandauit Eminentissimus Cardi-
nalis Albornozius tunc huius Dominij mode-
32 rator Amplissimo Senatori Aloysio Belcre-
dio, viro humanissimo, & in grauioribus rebus
gerendis versatissimo, vt suppresso nomine
delatoris tanti delicti, viriliter procederet
contra Io. Dominicum Cagnonum, & alios
rusticos, qui fraudata annona ab hoc Domi-
nio illam detulerant ad Impræsarium D. Ducis
Parmæ eo tempore, quo adhoc Dominium
inuadendum vti Gallorum confæderatus exer-
citum parabat in finibus Dominij; Et quæ
causa attentis impedimentis eiusdem Am-
plissimi Senatoris fuit ex post mihi delega-
ta, qui idcirco perfectionem processui dedi,
& eo publicato suppresso nomine delatoris
præstitisq; per eos defensionib. diffinitiuam
relationem transmissi Suæ Excellentiæ, quæ
adhuc decisa non fuit.

Cessantibus vero aliquibus ex narratis causis,
ob quas confrontatio fieri non debet, Cogi-
33 tur etiam inuitus testis ad huiusmodi con-
frontationem *Cartar. in d. eius pract. lib. 3. cap.
p. nu. 93.* Sicut enim testis compelli potest ad
34 perhidendum Testimonium *l. si quando, & ibi
glo. & Bar. C. de testibus, & l.3.§.lege ff eodem, &
probat Andreas Gail. lib. p. sing. obseru. 100. tit. de
testibus ad perhibendũ testimonium cogendis, quos
sequitur Ambr. in eius pract. lib. pr. cap. 2. numer.
30. & 31. & in cap. 3. nu. p. cum seq; plur. & ibi
Porrus*, Ita ad confrontandum cogendus est
*Scaccia sæpius citato c. 86. n. 58. Baiard. ad Clar.
qu. 45. nu. 62. Felic. Alleg 93 nu. 10.* Et si testis
citatus ad repetendum non comparet, mulcta-
35 tur, mox iterum citatur sub pæna falsi, & con-
tumax in eam pænam damnatur, vt Censuit
36 Senatus Excellentissimus die 9. Aprilis 1588.
ad relationem Prætoris Castelarij de fratribus
Scalibobus decernendo vlterius, quod si dicti
fratres iam mulctati, & citati sub pæna falsi,
comparuissent, & in primo dicto persisterent,
tunc minimè molestarentur amplius ratione
37 mulctæ. Quod decretum magnam continet
ÆQVITATEM ad euitandum mulctæ solu-
tionem, & notatu dignum videtur.

Quippè ipsemet vulneratus cogitur ad propa-
landum delinquentem, si recusat id facere as-
38 serendo se non cognouisse, vt probat *Ambros.
in eius pract. lib. pr. cap. p. nu. 30. & 31. vbi alle-
gat Clarum quæst. 5. in principio*, Quamuis *Clarus*
de hoc verbum non faciat, & subijcit ibidem
Ambros. ad hunc finem carcerari etiam vulne-
ratum, aut torturæ subijci posse, vt delinquens
detegatur, & ita aliquando obseruaui ego in
delictis grauiorib. præsertim anno 1631 mense
39 Nouembris, dum Præturam Pontremuli exer-
cebam de quodam Michaele Angelo Carapet-
ta ad mortem grauissimè apostatice percusso
cum brachij fractura à nonnullis personatis de
mandato cuiusdam potentis viri; Qui sic
coactus delinquentes tandem patefecit, vt
extraiudicialiter alijs iam manifestauerat, sicu-
ti ex processu constabat; Quam deliberationem
approbauit Senatus Excellentissimus mense
40 Ianuarij subsequentis, referente Amplissimo
Senatore Vicecomite; Decernendo etiam, vt
tormentis cogi posset vulneratus ad manife-
standos delinquentes.

Quemadmodum etiam posse accusatorem custo-
41 diri in carcere, ne corumpatur, aut aufugiat,
est *Tex. in l. fin. C. de accusationibus, & tradit
Bartol. Valmacus inter cons. crim. diuers. cons. 69.
42 sub nu. 26. lib. p.* Cogi possunt etiam hæredes
interfecti ad detegendum delinquentes, ne
illi occultentur, vt in facti contingentia or-
dinauit Curia Cremonæ, me tunc Iudice refe-
43 rente mense Iulij 1627. in causa præmeditati
homicidij, de quo imputatus erat quidam vir
potens; Cum enim domum propriam deser-
uisset vxor, & filij interfecti, & extra domi-
nium territi à delinquentibus aufugissent, ne
examinarentur, citati omnes fuerunt præcep-
tis pænalibus, qui tandem comparuerunt, &
rem totam explanarunt.

Et eo casu repetitionis, & confrontationis, legi
44 plerumque solet testi primum examen antea

factum

factum, id quod ab arbitrio Iudicis pendere scribit *Menoch. de arbitr. casu 109. sub au. 12. &*
45 *tradit Cartar. c. 2. sub nu. 86. vers. sed Iacobus lib. 3. quos sequitur Scaccia tit. c. 86. nu. 48. vers. caeterum, & nu. 55. praesertim in fine*, vbi conclusionem hanc procedere tradit, etiamsi reus
46 protestaretur non legi debere priorem depositionem testibus, sed denuo eos interrogari, nulla habita ratione prioris depositionis, quippè etiam appellasset à Decreto Iudicis
47 persistentis, vt primum examen testis eidem
48 legeretur, de quare contrarium statuit *Grama decis. 34. nu. 41. & Cartar. cit. cap. 2. num 86. ac Triuis. decis. 46 nu. 5. & 6. lib. pr.* Quia adhuc à Iudicis arbitrio hoc pendere concludit *Scaccia in fine dicto num. 55.*

Pluribus verò in casibus necessaria non est testiũ
49 repetitio, Et primo, quando reus facit protestationem de habendo testes pro repetitis, & confrontatis, saluo iure opponendi circa eorum personas, & dicta, quam passim facere consueuerũt *Gabriel. cons. 178. n. 18. & 19. vers. secundo quia lib. p Vulpell. cons. crimin. 32. n. p. & n 6. Capicc. decis. 74. Baiard. ad Clarum quaest. 45. nu. 25. Farinac. qu. 72. nu. 149. & nu. 151.*

Sed renuntiatio hæc debet esse clara, & per verba
50 affirmatiua, & de præsenti, Itaut non sufficiat, si reus petendo Inditiorum copiam dixerit pro celeriori expeditione causæ, se esse paratum habere testes pro repetitis, & confrontatis, ac legitimè examinatis, quia sunt verba
51 respicientia tempus futurum, & habent vim oblationis, non facti, vnde non dicit habuisse testes pro legitimè examinatis, sed obtulit se habiturum, vt post Gabriel. *dicto cons. 178. sub nu. 14 cum seq. vers. demum, & Honded cons. 101. nu. 33. vers. p. quia latè tradit Farinac. d. qu. 72. n. 153. vers. sublimito quinto, ac diffusissimè scribit Caball casu 269. nu. 21. cent. 3. resol. crimin.*

Quam protestationem a reo factam de habendo testes pro repetitis, & confrontatis posse illum
52 reuocare, re tamen integra, concludunt omnes præsertim Gabriel. *cit. cons. 178 lib. pr. Add. ad Bertazol. cons. 91. litt. D. lib. p. Baiard. ad cit. q. 45. nu. 27. Farin. all. qu. 72. nu. 149. & num. 155. ac 156. Honded. cons. 101. nu. 33. in fine lib. pr.* Quia in his, quæ sunt publici Iuris, non procedit re-
53 gula, quod semel placuit *Gabriel. d. cons. 178. n. 18. lib. p & egregie tradit Porrus ad Ambros. cit. cap. p. nu. 29. vers. sexto quod, & si.*

Secundo necessaria non est huiusmodi repetitio, quando reus fassus est delictum, Quia tunc
54 assignantur defensiones reo absq; solemnitate repetitionis, & ex ipsa confessione condem-
55 natio sequi debet *Cartar. in eius praxi lib. 4. cap. 2. n. 29. Clar. in all. quaest. 45. vers. caeterum si reus*, quamuis ad maiorem cautelam opportuna
56 esset etiam hoc casu testium repetitio, siuè protestatio rei de eis habendis pro legitimè examinatis, Namq; quotiescunq; confessio rei ex aliquo capite annullaretur, stante huiusmodi repetitione, adhuc sustineretur probatio resultans ex testium depositionibus, quæ omnino caderet non facta repetitione, vel protestatione, vt animaduertit *Baiard. ad Clarum loco cit. nu. 42.* Et hac stante cautela allucinati aliquando fuerunt nonnulli, qui putarunt necessariam esse testium repetitionem, etiamsi reus fassus esset delictum; Id quod contingit seperiori anno 1634. die 2. Augusti, dum vnus ex Egr. Fiscalibus sanè Vir eruditus, & versatus, obiectum huiusmodi excitauit super diffi-
57 nitiua relatione cuiusdam Ghisij furis confessi, & detenti in Prætorijs Carceribus Papiæ, cuius votum non rumiñato negotio fuit domi approbatum, & expeditum per Sen. Excell.
58 sic datæ litteræ de hac re amplissimo Senatori Ludouico Turcono Prætori Papiæ, qui mihi tunc Indici illa statim tradidit, ego vero absq; mora responsionem compilaui, in qua allegata fundamenta fuerunt expressa, quibus huiusmodi solemnitas omitti poterat, & si etiam eo in casu ad abundantem cautelam fuerat recepta protestatio à reo habendi testes pro repetitis, & confroptatis &c. qua stante responsione censuit Sen. Excell. die 22. Augusti Ghi-
59 sium furem esse suspendendum, & sic non obstare obiectum excitatum.

Tertio loco repetitio huiusmodi necessaria non
60 est in crimine læsæ Maiestatis, assasinij, & alijs grauioribus delictis, in quibus ob criminum grauitatem testes probant etiam non repetiti *parte citata Felin. in cap. frequenter in princip. vt lite non contestata, Gramat. cons. 40. nu. 7. Capic. decis. 255. Mascard. de probationibus concl. f. 137. n. 2. Carer. in eius pract. tr. de homicid. & assasin. §. circa tertium n. 30. Placa in Epitome delict. cap. 19. num. 17. Granatus ad Vestrium in cius pract. verbo si confitebitur n. 41. cum seq.* Vbi num. 45. inquit, quod licet testes recepti parte non citata regulariter in omnibus delictis non faciant inditium, tamen faciunt aliquando ar-
61 gumentum, & præsumptionem post *Gramat. decis. 34. nu. 13. & decis. 11. nu. 13. Hanc conclus. sequitur Baiard. ad d. qu. 45. nu. 19. & 20. Gabriel. tit. de malefic. conclus. p. nu. 21. Hector Felic. alleg. 3. nu. 19.* vbi hanc esse veriorem, & communiorem opinionem testatur, & late sequitur *Giurba cons. 60. num. 7. cum seq. vbi reprobat Farinac. qu. 72. nu. 124. cum seq.* Quam conclusionem nec etiam negat *Honded. cit. cons. 101. nu. 13.*

Idcirco super his depositionibus testium factis
63 sine citatione partis, ex quibus præsumptio resultat, formari potest inquisitio contra reum absentem, qui in contumatiam damnatur in pænam ordinariam *Clar. in cit. qu. 45. vers. caeterum verbo in hoc autem proposito.*

Quartò necessaria non videtur testium repetitio,
63 quando ij sunt omni exceptione maiores, & eorum dictis de necessitate standum esset, quibus aliquid opponi non posset, vt post *Butr. in cap. vemens il p. col. 2. de testibus, & Bart. in l. Theopompus vers. itè quaro quando aliquis ff.* de

de dote prael. docet Marsil. in l.p. §. fi.col. 5. vers.
& facit ff. de quest. ac tradit Vmius com. opin. in
verbo testes non possunt examinari n.7. Qui idem
procedere affirmat in opin. 942.num.3. Si partes
64 dicto testis stare conuenissent Socin.reg.406.te-
stium depositiones, & late probat Baiard. ad Clar.
in cit.qu.45.nu.28. Quamuis contrarium verius
65 esse voluerit Marsil. singul.242.quando testis &
cons.64.nu.41.lib.p.Rebuff.tr.de inquis. sen causa
comiss.art.20.nu.18.

Quintò, repetitio omittitur, quippe pro facta ha-
66 betur, quando testes mortui sunt Tex. est in l.
fin. C. de testibus, & ibi Castrens. Io. Mill. in eius
pract.num.17.fol.84. Maximè quando reus fuit
67 citatus, siuè inquisitus ante testium mortem,
& comparere distulit, itaut interim mortui sint
testes; Quia tunc sine difficultate habentur
pro repetitis, & confrontatis, vt explicat Ba-
iard.ad memoratam qu.45.nu.22.cum seq. Etsi in
68 hoc Dominio soleat Sen. Excell. in condem-
nationibus capitalibus reorum mandare, vt ij
habeantur pro repetitis, & confrontatis, quo
ad eos, quos nominarunt, qui stilus fundamen-
tum habet à decreto eiusdem Senatus edito die
6. Maij 1595. ad relationem Egr. Fiscalis Fer-
nei, quo mandauit in causa Io. Antonij Com-
postani redeundum esse ad consuetudinem an-
tiquam, vt condemnati habeantur pro repeti-
tis, & confrontatis ratione illorum, quos in
examinibus grauauerant.

Quo casu etiam examinati à Iudice seculari in
69 praeiudicium Clerici, nec repetiti à Iudice Ec-
clesiastico ob eorum mortem, de AEQVITA-
TE eos probare coram Iudice Ecclesiastico
tradit Ludouis.decis.434.nu.5.& 18.faciunt tra-
dita per Nattam cons.537. nu.15. quem sequitur
Baiard.ad d. quaest.45. nu.32. in quaest.49.sub nu.
35.circa medium per textum in d.l.fin. C.de accu-
70 sat. quia confessio facta coram Iudice etiam
incompetente facit etiam inditium ad tortu-
ram Bass.de indic.num.15.Clar. in q.21.vers. sed
hic quaero, & ver. hac tamen conclusio Gramat.
decis.34.num.237. quos refert Card. Tuscus cons.
315.verbo socius num.530. dum concludunt di-
ctum socij criminis, etiam non repetiti, afficere
socium, Conferunt tradita per Giurbam dicto
cons.50.n.7.& Hect.Felicium Alleg.3.n.19.cum
seq.par.pr.Bursat.cons.7.nu.11.lib.pr.Gomez tit.
de delictis cap.pr.nu.37.Farinac.cons.55.nu.37.

Praesertim verò, quando stilus, siuè consuetudo
71 talis vigeret, & viget in Foro Archiepiscopali
Mediolani, de quo stilo attestatio Actuarij
mihi exhibita fuit in quadam ardua causa de-
tentionis Nobilis Sacerdotis à Sua Sanctitate
delegata Illustriss. Episcopo Ticinensi, qui vt
maturius causam definiret, Votum quinque
Iuris Consultorum exquisiuit, inter quos vnus
ipse fuit, & qui Reuerendissimus Episcopus
tandem mense Iulij 1636. ipsum Sacerdotem
detentum supra quinquennium, & reum con-
stitutũ de pluribus delictis capitalibus, relega-
uit in Alma Vrbe per triennium, habita etiam
ratione diuturnae detentionis, etiamsi suppo-
neret Sacerdos, quod ob omissam repetitionem
testium iam mortuorum post eius detentio-
nem nullum legitimum contra ipsum militaret
inditium.

Consuetudine. n. tolli potest citatio, in qua non
72 consistit deffensio, vt inquit Alex. cons. 65. nu.
10.vers.& statutum vel stilus lib.p. Gramat.decis.
34.nu. 32. Bossius tit.de opposit. contra testes nu.
35. vers.& valet statutum, & tit. de indic. ante
torturam nu.128.vers.non sufficeret Honded.cons.
101.nu.20.post Angel.cons.367.num.10.vers.sed
quia reuocetur, Vbi inquit non sapere iniquita-
tem stare testibus parte non citata examinatis,
cum possit reus opponere contra eorum per-
sonas, & dicta Caball.casu 269. nu.12.cent.3.

Vt enim inquit Aristotel. lib.11.polit.cap.6. Rebus
73 in omnibus semper periculosum est innouare, saepe
pernitiosum, & meliùs esse vt in legibus, & Magi-
stratibus tolerentur quaedã, quàm tollantur, Cum
73 melius sit vt parua potius aliqua mala sint, quam
inducantur, quae apparent tantum bona, valere
etiam leges, quae diù fuerunt, Vi, & vigore spo-
liari, quoties mutantur, vt inquit Puteanus lib.
4.Histor.in subrum fol. 199.

Et licet multi alij Doctores contrariũ voluerint,
nempè testem a Iudice Seculari examinatum,
74 nec repetitum a Iudice Ecclesiastico, non affi-
cere Clericum imputatum, nec dici legitimum
inditium eius depositionem, vt scribit Natta
dicto cons.394.Honded.cõs.101.lib.p.& Farinac.
qu.71.num. 137. Id tamen intelligendum est in
duobus casibus, nempè quando agitur de tra-
75 dendo Iudici Seculari capitaliter puniendum
ipsum Clericum; Quia tunc probatio debet
carere omni deffectu, Secus autem, si de paena
76 extraord. tantum agitur, vt distinguit Clar. in
quaest.21.vers.hanc tamen verbo, & ideò videmus,
quam sententiam sequitur Caball.lib.p.resol. crim.
casu 81.nu.7.& 8. cum seq.

Alter casus est, quando non agitur de simplici te-
77 ste, sed de socio criminis, & simul in criminibus
exceptis, in quibus socius potest de iure inter-
rogari de complicibus, vt in assassinio, & man-
datario exemplificat Farin.qu.43.nu.65.& qu.
44.num.18. Peguerra plena decis. 5.Decia.lib.9.
cap. 30.lib. 2. quia eo casu, sicuti dictum testis
78 simplicis non repetiti à Iudice Ecclesiastico nõ
releuat, ita dictum socij criminis, etiam non re-
petiti, sufficit ad inquirendum, & ad torturam,
vt subijcit Farinac.cit.qu.43.num.130. qui num.
76. inquit posse tunc Iudicem deuenire ad con-
demnationem extraordinariam.

An autem absentes excusari debeant à repetione
itaut, ea omissa, citè publicari possit proces-
sus, & iusta sit causa non repetendi absentia,
sicuti consideratur ob mortem testium; Va-
riant scribentes, & excusari à repetitione ad
79 instar mortui tradit Scaccia rel. cap. 86.sub nu.
53. in fin. de qua re latè agit Baiard. ad Clar. qu.
49.pleno nu.36.cum sequenti; qui in fine conclu-
dit, quod si repetitio fieri nequit ob absentiam
testium

testium ad fraudes euitandas, Cum dedita
80 opera possint se testes absentare, vt reo morē
gerant; Sed ne interim reus in carceribus
marcescat, ille posset relaxari sub fideiussione
de se consignando toties quoties, Quia eo
pacto & Fisco, & Reo sucurritur, ac consul-
tum remanebit, Quam vis contrarium seruari
81 in Regno Neapolitano, vbi ommissa repeti-
tione expediuntur processus, scribit *Gram. decis.*
28. nu. 6. quem sequitur Baiard. ibidem nu. 37.

Sextò, necessaria non videtur repetitio testium,
82 si facta fuerit monitio generalis reo, quia per
monitionem generalem factam reo in fine
eius constitui repetitio suppleri censetur. Cum
illa monitio fiat loco citationis, vt reus ad
83 omnia acta citatus dicatur *Bald. in l. si accusa-*
toribus num. 4. C. de accusat. Alex. in Apostil. ad
Bart. in l. 15. qui reus sub n. 4. ff. de public. iud. Clar.
all. q. 45. vers. facta autem repetitione verbo pote-
ritq. Iudex.

Et licet hanc conclusionem reprobet *Vulpel. cons.*
84 *93. num. 3. post Feder. de Senis cons. 161. & cons.*
189. quos sequitur Baiard. ad eadem qu. 45. num.
14 vers. nec sufficeret, Distinguendo tamen con-
85 ciliari possunt hæ contrariæ sententiæ; Vel .n.
agitur de testibus ante monitionem genera-
lem examinatis, & ad eos nullo modo posse
porrigi vim dictæ generalis monitionis ex-
inde subsequutæ arbitror, cum ea non retro-
trahatur, & eo casu procederet sententia *Vul-*
86 *pell., & Baiard.*; Vel agitur de testibus exa-
minatis post factam ipsam generalem moni-
tionem, & tunc veram esse sententiam *Clari*,
& aliorum constat, Cum nullo modo negari
possit monitum non fuisse reum ad quoscunq;
actus in causa exindè factos *Porrus ad Ambros.*
in cap. pr. ad num. 29. vers. quinto consuetudinem,
verbo cuius licentia loco fol. 251. Et ita cēsuit Se-
natus Excellentissimus die 6. Aprilis 1590.
87 fauore Elisei Magorij actoris, qui post publi-
cationem processus factam instante Brambilla,
reo notabilis furti, & post productionem ca-
pitulorum ad deffensam nouos testes produ-
xerat actor, quòd facere posse non est hæsitan-
88 dum, iuxta doctrinam *Nattæ in cons. 359. & sē-*
tentiam Clari qu. 61. vers. sed quæro quem sequi-
tur Ambros. cap. pr. n. 55. lib. pr. & ibi Porrus fol.
255. vbi ita censuisse Senatum fauore Co. Ray-
naldi Abduæ testatur, quos testes Brambilla
repeti instabat; Nam sequendo votum Curiæ
Prætoriæ huius Ciuitatis, declarauit Senatus
non esse locum repetitioni, stante generali mo-
89 nitione facta reo, cuius monitionis effectus se
extendit vsq; ad sententiam inclusiuè.

Quæ repetitio idcirco post memoratam genera-
lem monitionem fit, etiam sine alia rei citatio-
90 ne, vbi ita stilus illius fori ita vigeat, vt habe-
tur ex traditis per *Baiardum ad cit. q. 45. n. 20.*

Propterea oculati esse debent rei, quando in
fine examinis per Notarium fit annotatio in
processu per huiusmodi verba, & fuit consi-
91 gnatus cum monitione generali, quam quoti-
die notarij adnotare solent; Vt expresse pro-
testetur reus se velle citari ad quoscunq; ac-
tus; Non autem acquiescere dictæ clausulæ,
ne inanis postea reddatur omnis exclamatio
rei, vt de quodam Iacobo Balduino detento
in carceribus Arcis Portæ Iouis testatur *Por-*
rus ad d. cap. p. num. 29. vers. quinto consuetudi-
nem fol. 252.

Septimò, repetitio nullo modo fieri debet, quādo
reus in contumatiam damnatus postea ad no-
92 uas deffensiones admissus est, vt supra dictum
fuit; Quia stante eius contumatia, dum fuit
citatus mediante inquisitione, testes illi ha-
bentur pro legitimè examinatis in odium eius
93 contumatiæ, vt diximus supra nu. 8. ita docet
Clar. *in cit. qu. 45. vers. cæteri verbo in hoc autem*
proposito, & ibi Baiard. nu. 19. qui num. 20. in-
quit, quod licet dictum testis non repetitum
parte citata non faciat inditium, tamen facit
argumentum, & præsumptionem ex *Gram. dec.*
11. num. 13. & decis. 34. num. 33. vt supra affir-
mauimus nu. 61. cum seq.

Vltimo omittitur etiam repetitio, & procedi-
tur ad torturam circa reum, quando stilus ita
94 se habet *Alex. cons. 65. lib. pr. Gram. dicta decis.*
34. nu. 37. circa finem quos sequitur Baiard. ad d.
qu. 45. nu. 24. Vt in Regno Neapolitano ob-
seruari testatur *Foler. in verbo detur copia capi-*
tulorum nu. 5. Baiard. loco cit. num. 41. & 43. ad
quæst. 49.

Et quia sæpe testes repetendi habitant extra Ci-
uitatem, siuè locum Iudicij, & opportunum
existimatur ad eos accedere debere Iudicem
pro facienda repetitione; Præsertim vbi inter
eos adesset aliquis morbo impeditus, vel se-
nex, aut mulier nobilis, & sic cum non leui ex-
pensa id perfici possit, queritur quis teneatur
ad huiusmodi expensas, an scilicet Actor, siuè
Fiscus, an verò Reus, qui repetitionem petit,
dū nō vult habere testes pro legitimè examina-
95 tis, & licet ad Fiscum spectare hanc impensam
voluerint nonnulli, cum tanquam actor tenea-
tur fundare eius intentionem, mediante testiū
96 repetitione parte citata, vt tradit Ambros.
d. lib. 3. cap. 2. nu 5. cum seq. & ibi Porrus ad
nu. 4. & ad nu. 20.

Verior tamen est contraria sententia, nempè te-
neri reum ad huiusmodi expensas, vt copiosè
97 docet Riccius *in eius praxi fori Eccl. decis. 441.*
fol. 517. & ita obseruaui anno, ni fallor 1618.
98 in causa fratrum de Fregosijs oriundorum è
loco Turbinaghi, mihi à Sen. Excellentissimo
delegata, dum detenti in Regio Offitio Capi-
tanei Iustitiæ protestarentur se nolle habere
testes pro repetitis, & confrontatis, qui exa-
minati fuerunt in illo oppido, namq; ad eorum
expensam facta fuit repetitio, quia omnia one-
ra, & suffragia Iustitiæ expensis carcerati, si
in culpa est, fieri debent, si soluendo reperia-
tur, alioquin expensis prosequentis accusa-
tionem, & deniq; Fisci *Boer. decis. 203. relat. per*
Afin. in eius praxi §. 32. cap. 2. Baiard. ad d. qu. 45.
num.

num.50.& post eos tradit Porrus ad d. cap. 2. nu.
10.& hanc partem sequi videtur idem *Ambros.*
loco cit.nu.11.cum seq. Vbi num.13. inquit hoc
in casu esse obseruandam consuetudinem lo-
ci, secundum quam fortassis ordinauit Curia
99 Praetoria Mediolani anno 1613.in causa falsi-
tatum minutarum, de quibus erat imputatus
Notarius Albertacius,& hoc patrocinante pro
actore eodem Porro, & sic contra conclus.per
eum firmatam *ad num. 4. cap. 2. lib. 3.*

Prout dum vocati fuissent testes iam examinati
in Regno Neapolitano ad Vrbem pro eorum
repetitione eo quia suberat suspitio de illorum
fide, coactos fuisse inquisitos subministrare
100 expensas ipsis testibus testatur Ambros. *in*
all. cap. p. num. 15. in fine lib. 3. qui inquit hoc
101 pẽdere à Iudicis arbitrio iuxtà *Cassador.decis.*
3.de dilationibus nu. 3. & Boer. de litteris remis-
sorias cap. 3. num. 49.

Et si testis vocatus pro repetitione variat à primo
dicto circa substantialia, quod primum dictum
erat valdè circunstantiarum a verisimilibus
circunstantijs, nec reddit testis rationem
concludentem suæ reuocationis, siuè variatio-
nis, tunc vti subornationis suspectiss. potest
102 torqueri, & interrogari, vt dicat, à quo fue-
rit subornatus, vt probat *Rol. cons.73.num.33.*
lib.p.& Mascard.de probationibus concl.134.nu.
8.quos sequitur Ambros. in dicta eius pract. lib.p.
cap.4.nu.7. & 8. & ibi Porrus qui allegat etiam
*Vulpell. cons.*103. *num.*17. quàm conclusionem
limitare videtur *Clarus in qu.23. vers. pr.verbo*
103 *sed vbi testis*, Cum enim subornatio testis
clam fieri soleat, & consequenter difficilis
sit probationis, coniecturis etiam probari tra-
dit *Mascu. concl.* 1341. Et hanc practicam ali-
quando obseruaui contra huiusmodi testes de
subornatione, & corruptione suspectissimos,
104 qui veritatem exindè fassi sunt; Quamuis hoc
valdè egretulerint rei principales, & eorum
diffensores, sed de his non curaui, cum opti-
mè meminerim notabilis sententiæ *Plutarchi*
105 *in Apoph.*dum inquit, *si enim malè rexeris, Dijs*
displicebis, si bene hominibus; Quia Reipu-
blicæ administratio inimicitias, & diffidia af-
106 fert, vt inquit *Simonides apud Plutarcum in*
Politica, vt refert *Abbas Sgualdus in eius Ari-*
stocratia lib.5. fol. 170.

Cæterum repetitio testium fieri debet in alijs
casibus, etiam quod procedatur sola facti ve-
107 ritate inspecta, vel essemus in casibus, in
quibus proceditur argumentis, & præsump-
tionibus, vt in *decis. Pedemont. 19. nu.* 19. Et
vbi causa committatur, omni iuris solemnita-
te omissa, quia citatio nec posset omitti, etiam
108 per Principem secundũ *Abb.in cons. 46.lib.2.*
Gram. decis. 103. *nu.* 233. Et etiam vbi causa
commissa esset, vt delegatus procederet secũ-
109 dum eius conscientiam, *Simon Prett.cons.*202.
110 *num.* 7. Et etiam si procedatur manu Regia
Bart.in l.fil.famil.n. 4.ff. de donat. add.ad Bertaz.
cons.4.litt.D.& latè scribit Baiard. ad cit. qu. 45.
nu.35.de qua re cumolatissimè Scaccia dicto lib.p.
de Iudic. ciuil. & crimin. c.51. num.30. cum seq.

Et hæc receptio fieri debet per ipsummet Iudi-
111 cem, nisi fuerit legitimè impeditus *Foler. in*
verbo repetãtur testes nu.4.quem sequitur Baiard.
cit. loco num. 39.

Quamuis possit etiam ex causa alteri delegari
testium repetitio ex consuetudine, vt post
112 Carauitam *ritu* 157. *num.* 11. *& alios probat*
Clar. q.26. vers. sed quaro in fine, & dict. qu.43.
vers.cæterum circa medium, ne iure tamẽ omissa
consuetudine, contrarium verius est, cum te-
123 stes teneantur personaliter comparere corã
Iudice ad testificandum *Tex. est in auth. apud*
eloquentiss. C. de fide instrumentorum Vliuis lib.
com. opin. fol. 265. vers. testium examinationem,
cuius authenticæ dispositionem minimè locum
114 habere in quolibet Principe, tam Ecclesia-
stico, quam temporali, probat *Clar. cit. qu. 26.*
vers. vnum scius.

Per quem Tex. limitatus dicitur alius *Tex. in l. ad*
115 *Egregias C.de iureiurando*, quo cauetur perso-
nas egregias esse examinandas in earum do-
mibus, quia ille non habet locum in causis cri-
minalibus, Cum etiam personæ ægregiæ de-
beant venire ad deponendum coram iudice, si
ita ei videbitur, & in ciuilibus tantum causis
116 procedit dispositio d. l. *ad egregias Clar. in*
all. q.26. vers. & aduerte; In criminalibus ete-
117 nim causis testes coram Iudice examinari de-
bent, nisi fortè iusto impedimento ad eum
accedere non possent, vt infirmi, mulieres
honestæ, & similes; Quia eo casu ad eas ac-
118 cedere debet Iudex ipse, vel mittere Notariũ
Carauita super ritu 155. nu.2. cum seq. quem seq.
Clar. cit. qu.26. vers. & aduerte in fine.

SVMMARIA.

Dominus rei furto subtractæ recuperare potest etiam non soluto pretio num. 1.

Furis bona hypothecata nõ videntur versus Dominũ, qui furtum passus est nu.2. contrarium verius n. 5.

Furtina conditio datur contra furem num.3. & 4.

Hæres furis tenetur pro viribus hæreditarijs versus damnum passos num. 6.

Bona hypothecata dicuntur pro liberatione animæ, & pro male ablatis num. 7.

Anima præfertur rebus cunctis num. 8.

Peccatum nõ remittitur, nisi restituatur malè ablatũ num. 9.

Hypotheca in quibus casibus contrahitur num.10.

Furti nomine venit crimen expilatæ hæreditatis nũ. 11. contrar. obseruatur num. 12. & 15.

Expilatæ hæreditatis crimen comprehẽditur substãtiuo furti, & sub consuetudine num. 14.

Expilator hæreditatis extraordinaria pœna tenetur, non furti num. 15. 24. 25.

Expilatæ hæreditatis crimen committitur ante illius aditionem num. 16.

Expilatoris bona hypothecata dicũtur versus damnũ passum num. 17.

Legum

Legum dispositiones trahuntur de similibus ad similia num. 18.
Extensio fieri non potest in pænalibus ex maioritate rationis num. 19.
Frequentia criminis expostulat maiorem pænam, etiā pro delicto non adeò grauiori, vt in furto nu. 20.
In pænis irrogandis semper non attenditur grauitas delicti, sed frequentia delictorum num. 21.
Vxor nō tenetur actione criminali ob expilatione aliquorū in viri hæreditate nu. 22. secus quo ad alios, quibus reuerentia non debetur eius vxori nu. 23.
Fur detētus nō est relaxādus, nisi prius restituto furto, si de illo plenè constat num. 27.
Iudex, qui fur em dimisit ante restitutionem rei furatæ, tenetur insolidum nu. 28. etiamsi Damnum passus non petijsset num. 29.
Condemnatio restitutionis rerum furto subreptarum fieri debet in eodem iuditio, in quo condemnetur fur num. 30.
Diffamator dicitur fur honoris, nec dimitti debet, nisi satisfacto offenso nu. 32. & 33.
Fama bona impinguat ossa num. 34.
Ciceronis sententia contra eos, qui aliena vitia apertè dixerunt num. 35.
Diui Bernardi sententia circa detractores num. 36.
Diui Gregorij sententia circa iniuriantes num. 37.
Diui Thomæ sententia circa iniuriantes num. 38.
Caroli Antonij Magistrij Senat. mēsio honorif. n. 39.
Decretū Senatus cōtra iniuriantē, qui antequam carceres exiret de cantaret palinodiam num. 40.
Fures plures omnes insolidū tenētur pro eadem summa inter eos diuisa, itaut quilibet ad pęnam statuti pro tanta summa furti teneatur nu. 41. & 43.
Nou. Constit. in tit. de pænis §. si quis fecerit robariā, declarantur num. 42.
Decretum Senatus quo damnati plures fuerunt latrones ad mortem ob robariam librarum quatuor, etiā si asses tantum viginti in diuisionibus cuilibet eorum obuenisset num. 41.
Furti actione tenetur qui bona in Mari proiecta tempore tempestatis accepit nu. 45.
Furti pæna tenetur, qui sarcinam de rheda, vel curru lapsam accepit num. 46.
Furti pæna tenetur is, qui odij causa vel fregit Ianuam Domus, per quam furtū commissum est n. 47.
Causam qui damno siuè delicto præbuit, tenetur ad illius emendationem nu. 48. & 49.

Bona furis, & eius hæredum, an tacitè hypothecata sint versus damnū, siue furtū, passum. Cap. CLXXX.

1 ET si rem furto sibi subtractam recuperare possit Dominus à quocunque, etiam si is illam emisset, non etiam pretio restituto per tex. *in l. incivile C. de furtis, & ser. corruptis*; Non tamen agere posse videtur Dominus contra bona furis actione hypothecaria, cum in iure cautum non sit bona furis, vel alterius delinquentis esse expressè, aut tacite hypethecata pro male ablatis; Sed contra furem, vel eius hæredes datur tantum conditio furtiua, quæ est rei persecu-
3 toria *l. si pro fure §. p. ff. de cond. furtiua*, & hoc, etiam si res furtiua non extaret; Quia datur actio ad æstimationē illius, *vt in l. in re furtiua*
4 *eodem tit. tex. glos. & Angel. de Aret. in §. fin. inst. de oblig at. quæ ex delicto nascuntur.*

Et hanc partem probasse *Camillum Plancium in quodam eius consilio tradit Baiard. in §. furtum sub num. 36.* licet non exprimat, in quo sit registratum consilium ipsum, quòd propterea nec vidi, nec inueni.

Nihilominus de ÆQVITATE tacitè hypothecata dicuntur bona furis pro restitutione
5 valoris rerum furto subtractarum, quando non reperiuntur, ita probat Bald., & Salicet. *in l. furis C. de furtis*, Saltem de ÆQVITATE canonica; Quia facto, vel non facto inuentario,
6 tenetur hæres furis vsq; ad vires hæreditarias *cap. quicunq; de Vsuris lib. 6.*

Ratio est, quia bona sunt tacitè obligata pro ma-
7 le ablatis, & pro liberatione animæ *Cap. de Parochiano extra de sepulc. viol. facit l. sancimus C. de Sacros. Eccles.* Vbi anima præfertur rebus
8 cunctis; Cum peccatum non remittatur, nisi restituatur malè ablatum *cap. peccatum de reg. iur. lib. 6.*

Hanc conclusionem sequitur *Negusant. tr. de pignor. & hypoth. par. 2. princip. membro 4. num. 124. vers. nonus casus est*, Vbi expresse tenet de ÆQVITATE bona furis, & eius hæredum, esse tacitè hypothecata pro restitutione valoris rei furto subtractæ, enumerando ibi omnes
10 casus, in quibus hypotheca tacitè contrahitur, inter quos hic noster in bonis furis exprimitur, & hanc sententiam amplectitur *Baiard. ad Clarum in dicto §. furti num. 36.* Vbi saltem ex ÆQVITATE iuris canonici hoc procedere & ipse affirmat.

Sub quo nomine furti contineri etiam crimen expilatæ hæreditatis habetur ex traditis per
11 *Bossium in tit. de furtis nu. 23.* Vbi inquit, quod scilicet expilatio hæreditatis non comprænditur in statuto loquente de furtis, vt tenet etiam *Menoch. de arbitr. casu 300. per totum*; Tamen testatur *Bossius*, quod quando erat aduocatus,
12 nunquam fuit super hoc auditus, licet allegaret diuersitatem terminorum, cum Iudices non curent huiusmodi subtilitates, postquam maius sit delictum expilatio hæreditatis, Sicut etiam esset, si tractaretur, an rapina compræhendatur in statuto de furto loquente.

Crimen etiam expilatæ hæreditatis dicitur fur-
13 tum largo modo, eo quod apellatur furtum magis improbum, ad differentiam furti simplicis, & rapina improbissima, vt subijcit idem Bossius, ac tradit *Cassan. ad consuetud. Burgundiæ. §. 5. vers. nunquid fol. 151.* vbi inquit, nedum crimen expilatæ hæreditatis compræhendi

sub

sub statuto furti, sed etiam sub consuetudine,
14 & hoc etiam tenet *Bald. in d.l. de his C.de furtis*
hos sequitur Baiard.in dicto §.furtum num.30.per
totum, Vbi *Bossij*, *& Cassanei* sententiam co-
mendat, & approbat.

Et licet re vera expilatæ hæreditatis crimen nõ
sit vere furtum, nec pæna furti teneatur expi-
lator, sed extraordinaria, cum non conueniat
14 diffinitio furti; quæ est contrectatio rei alie-
næ *l. pr. ff. de furtis*, & tamen crimen expilatæ
hæreditatis committitur ante eius aditionem,
& sic eo tempore, quo nullus extat illius rei
16 Dominus, Vnde verè à furto differt *Tex.in l.2.*
ff.de crim. expil. hareditatis, quòd idcirco puni-
tur Iudicis arbitrio *l.p. ff.eodem tit.vt reprobato*
Baldo,& Saliceto tradit Rimin.in add.ad Saliceũ
in l.vlt. C.de crim. expil.hæredit. & sequitur Me-
noch. cit. casu 300. de arbitr. Vincent. de Franch.
decis.315. num.10. Rurse. cons.112. in primo du-
bio lib. p. Prout hanc eandem sententiam com-
probat *Petr.Gregor. lib.37.sintag.iur. cap.8.nu.*
2. & 3. part. 3.

Attamen, quatenus verior esset sententia eorum,
quod scilicet ratione expilatæ hæreditatis
pæna furti non veniat imponenda, sed extra-
ordinaria, Non idcirco sequitur, quòd bona
eius, qui expilationem commisit, non rema-
neant tacitè hypothecata versus eos, ad quo-
rum damnum, & præiuditium resultat expila-
tio, vt hypothecata remanent bona furis ver-
sus damnum passum; Namque respectu re-
fartionis damnorum eadem militat ratio in
expilatione hæreditatis, quæ militat in furto,
17 & vbi eadem militat ratio, eadem etiam pro-
cedit legis dispositio *vulg. l. ob. 45. C. de prædijs*
minorum glos. in l.pr. C.de condict. indeb. Marius
Salomon.in repet. Rubr.ff. de iust.& iure sub n.20.
Peregr. de fideicom. art. 42. sub num. 87. Cum
18 legum dispositiones trahantur de similibus ad
similia, vt latè scripsimus in superiori libro
cap.p. num.33. cum seq. & cap.4. num.2.

Additur præterea, quod ratio, quare statutum lo-
quens de pæna furti locum non habet in expi-
latore, neque etiam in crimine peculatus,
quamuis magis graue sit delictum furti, ea
est, Quia (omisso etiam, quod ex maioritate
rationis in pænalibus fieri non potest extensio
19 *l.cum quidam ff.de liber.& posthum.l.si vero §.de*
viro ff.sol. matrim.) Grauior pæna imponitur
pro furto, quam pro expilatione hæreditatis,
siuè peculatus, ob frequentiam furtorũ, non ob
20 grauitatẽ delicti, vt post *Iserniam* tradit *Se-*
bastianus de Neapol. in cap. Regni adhoc, & se-
quitur Franch. all. decis. 315. num.8. cum seq. in
pænis enim irrogandis sæpe non attenditur
21 grauitas delicti, sed frequentia delictorum in
eo genere, ad quæ coercenda grauior imponi-
tur pæna, Et si certissimum est frequentius co-
mitti furta, quam crimen peculatus, siue expi-
latæ hæreditatis, Idcirco maior pæna pro fur-
to per statuta imposita est, quæ locum non ha-
bet in crimine peculatus, siuè expilatæ hære-
ditatis, vt concludit *Franch.cit. num.9. cum seq.*

Quæ criminalis actio exerceri nequit contra vxo-
rem, quæ defuncto marito aliquid ex eius hæ-
reditate subtraxit, cum in reuerentiam præce-
22 dentis matrimonij conueniri non possit ac-
tione expilatæ hæreditatis *l. vxor., & l. 3. ff.*
de crimin.expil.hæred.l. quamuis C.de furtis, Sed
actione ad exhibendum, vel hæreditatis peti-
tionem *l.contra mirum §.fin.ff.eodem tit.de crim.*
expil. hæred. vt probat Petr. Gregor. cit. lib. 37.
cap. 8. num. 3. qui inquit cæteras personas, qui-
23 bus reuerentia ea non defertur, rectè conue-
niri *d.l.2.& 3. C.de crim. expil.hæred.* Vbi aliud
remedium non detur, cum hoc sit subsidiarium
loco deficientis actionis *l.fin. C. eodem tit.* Et
crimen expilatæ hæreditatis succedat loco
actionis furti, vt extra ordinem puniatur ar-
24 bitrio Iudicis pro modo admissi *l.pr.& l.Diuus,*
ac l. 3. ff. eodem tit. ac scribit Petr. Gregor. cit.
cap. 8. num. 4.

Ex ÆQVITATE verò Prætoris opus fuit ca-
uere contra expilatores hæreditatis *in l. pr. ff.*
si quis testam. liber esse iussus fuerit, Cum agere
ciuili iure non posset, quando hæreditati fur-
tum fiebat, illam expellendo, quæ pro domina
habetur, vt scribit *Petr. Gregor. all. cap. 8. n.p.*

Si autem fur detentus est nullo modo relaxari
debet, nisi furto restituto, si de illo plenè con-
stat; Vel facta solutione etiam, quod ciuiliter
27 actum non fuerit ad furti restitutionem; Alias
vbi Iudex per negligentiam non fecerit resti-
tuere furtum parti, tenebitur ipse insolidum
28 *Bald.in l.quod euitandi in fin. C.de condit. ob tur-*
pem causam, & cons.497. lib.2. Capel. Tholos. in
decis.22. & ibi Add. Bos.tit.de furtis n.49. quos
sequitur Baiard. in d.§. furtum num. 31. cum seq.
29 Et etiam si damnum passus non petierit talem
restitutionem *Cassan. cons. 40. num. 2. in fin. &*
super consuetudine Burgund.rub.p.§.5.num.2.fol.
163. quem sequitur Baiard. loco relato nu.34. vbi
seq. num. scribit huiusmodi condemnationem
fieri debere in eodem iuditio instituto, & sen-
tentia etiam, quod condemnetur fur ad mor-
30 tem, alias Iudex teneretur de proprio *Viuius*
in eius com. opin. 347. lib. p.

Qui *Beiardus num. 33. & Cranett. cons. 53.* inquit
32 idem esse obseruandum in diffamatione inde-
bita, cum diffamatores dicantur fures hono-
33 ris, & bonæ famæ, & ideo dimitti non debeat,
nisi prius facta restitutione honoris, & famæ
per honorabilem emendam, siuè estimationem
iniuriæ, ex quo homo valdè læsus reputatur
iuxta *Prouerb. in cap. 15. num. 30.* Et sicut lux
34 oculorum lætificat animam, sic fama bona
impinguat ossa, & grauissima reputatur famæ
offensio.

Hinc inquit Cicero contra Salustium, *Sæpè grauius*
est defendere eos, qui aliena vitia aperiè dixerunt,
35 *quam qui alia grauiora delicta comiserũt*, & Di-
uus Bernard. in Cantica *Sermone 5. ait, leuis*
36 *quidem sermo, quia leuiter volat, sed grauiter*
vulnerat, leuiter transit, sed grauiter vrit, leuiter

animum penetrat, sed non leaiter exit, leniter
profertur, sed non leniter renocatur, facilè volat,
& ideò facilè charitatem violat, Sicuti etiam
37 D. Gregorius *lib. 15. Moraliũ* sic loquitur *nihil*
senius, nihilq. violẽtius amaris, asperisq; sermonib.
quorum vulnera tanto difficilius curantur, quanto
facilius proferuntur. Qui idcirco palinodiam
decantare, & famæ restitutionem facere co-
guntur, antequam carceres exeant, vt probat
etiam D. Thomas *in secunda secunda q. 62. art. 2.*
93 vbi Caiet. Salon, & cæteri, ac tradit Molina
de iust. & iure tom. 5. disput. 41. summa Siluestri-
na in verbo contnmalia qu. 4.
Et ita censuit Sen. Excell. die 11. Septembris
proximè præteriti 1637. referente Amplissimo
39 Senatore Carolo Antonio Magistrio Viro hu-
40 manissimo super relatione transmissa per Præ-
torem Laudæ, dum iussit, quod D. antequam
carcere exiret decantaret Palinodiam coram
ipso Prætore, & ad præsentiam honestorum
virorum, eo quia pro eius deffensione iuditio
criminali quædam capitula produxerat carpẽ-
tia existimationem cuiusdam mulierculæ, ac si
falsum deduxisset D. maximè stantibus pro-
bationibus per ipsam mulierculam factis, quod
erat familiæ honestæ, & morum approbato-
rum, ex quibus videbãtur minus vera ea, quæ in
alijs capitulis continebantur, Quamuis veritas
facti verè in contrarium esset, attenta vilitate
mulieris (vt mihi fuit à grauissimis viris affir-
matum) & stante veritate deductorum ad
propriam deffensionem eiusdem D. quamuis
minimè probatorum; Et sic eo casu, licet de-
fuerit probatio, non tamen defuit veritas.
Quando autem Statutum, siuè lex disponit, quod
furtum comittens valoris, puta decem aureo-
rum, suspendatur; Si duo, vel plures furto
subtraherent huiusmodi quantitatem, & eam
inter se diuiderent, omnes pæna statuti tene-
rentur, etiamsi pars cuiuslibet eorum non
ascenderet ad summam, de qua in lege, vel sta-
tuto, quia omnes tenentur in solidum: Isernia
in tit. de pace tenen. §. si quis quinq. solidos col.
41 *fin. per Tex. in l. pr. C. de condit. furt. quem*
refert, & sequ. Io Ant. Niger in cap. 10. incipi
ad hoc num. 60. sub rubr. de furt. Baiard. in all. §.
furtum num. 38.
Per quam conclusionem declarata videtur dis-
positio Nouarum Constitutionum *tit. de Panis*
42 *§. si quis fecerit robariam lib. 4.* Vbi imposita est
pæna furcarum his, qui robariam fecerint pe-
cuniæ, vel rei valoris excedentis dimidiam
vnius aurei, extra Ciuitatem, vel burgos, Vil-
lasuè, & Capsinas, vel domos habitatas, Si ve-
rò fuerit minoris quantitãtis, puniatur arbitrio
Iudicis in ære, vel in persona, considerata qua-
litate personarum, & delicti; Nam comissa
huiusmodi robaria excedente dimidiũ aurei, à
pluribus, etiamsi pars vnicuiq; contingens nõ
excederet asses viginti, & etiam minus; Nihi-
lominns omnes tenerentur ordinaria pæna
43 mortis, cum omnes teneantur insolidum per
Tex. in l. p. C. de condit. furt. Et ita memini cen-
suisse Sen. Excell. anno 1612. de quodam vili-
44 co, qui cum alijs pluribus robariam aureorum
duorum, vel circa, ad stratam comisserat in
Olitores Derthonenses, dum illi reuerteban-
tur ab oppido Nouarum, ex quibus pecunijs
asses triginta peruenerant ad ipsum reum.
Quia furcis fuit suspensus, Prout suspensus
eque fuit anno 1615. quidam eius socius nun-
cupatus Balosinus in contumatiam damnatus
ratione eiusdem delicti, mox captus lapso
tempore obtinendi beneffitium nouarum def-
fensionum.
Eademq; pæna furti teneri eum, qui bona pro-
iecta in Mari tempore tempestatis accepit, siue
45 in Mare, siuè in littoro fluctibus expulsa, est
Tex. in §. fin. instit. de rerum diuis. Quemadmo-
dum eadem pæna tenetur qui bona cadentia
46 è Rheda, siuè curru, aut Sarcina capit *Menoch.*
de arbitr. casu 297. quem sequitur Baiard. in cit. §.
furtum num. 40. qui sequenti numero subijcit
De furto etiam teneri eum, qui ratione odij
vel inimicitiæ, aut iniuriæ causa ianuam dó-
mus effregerit, siuè aperuerit, ex qua furtum
47 factum deinde fuerit, si comperiebat furtum
ibi posse de facili comitti *Bart. in l. si furt. §. ope*
ff. de furtis Alex. cons. 103. sub num. 9. lib. pr. qui
48 enim causam delicto, siue damno præbuit, ad
illius emendationem tenetur *Tex. est ad litterã*
in l. videamus 12. §. inter conductorem ff. locati,
iuxtà regulam, qui causam damni dat, damnũ
49 dedisse videtur, de qua *in l. is damnum dat. 130.*
ff. de reg. iur. & ibi Cagnol. Menoch. cons. 1188.
nu. 15. & cons. 1194. num. 33.

SVMMARIA.

Maior restituitur in integrum, quando læsus fuit sine
propria culpa num. 1.
Ommittens inuentarium dicitur læsus ex propria cul-
pa num. 2.
Minor non conficiens inuentarium restituitur n. 3.
Specialitas in vno casu præsuponit contrariũ de iure
communi in causa consimili num. 4.
Negligentia impedit restitutionem maiori nu. 5.
Maior restituitur, etiam pro omissione inuentarij n. 6.
Deffectus solemnitatis de rigore introducta reddit
actum nullum num. 7.
Rusticis, & alijs ex iusta causa iura subueniũt per re-
stitutionem in integrum n. 8. & 9.
Hæredi eius, qui inuentarium non confecit, subuenitur
per restitutionem in integrum n. 10.
Sed eo casu probãda est vera, & integra existẽtia bo-
norũ hæreditariorum, viz. in genere nu. 11. & 12.
Vel quòd in hæreditate adsunt lites nu. 13.
Inuentarij beneffitium grande est num. 14.
Inuentarium confici debet iuxtà stilum, siuè consuetu-
dinem loci n. 15.
Confessio creditorum, siuè legatariorũ non esse in hæ-
reditate nisi talia, prodest valdè hæredi n. 16.
Testator vbi iussit legata solui de bonis suis, vlterius nõ
tenetur hæres etiam si inuentar. nõ cõfecisset, modo
conflet

constet de bonis bæreditarijs nu. 17.

Legato facto, vt soluatur annua pensio ex froctibus eius bonorum, Tunc datur actio solum contra percipientem fructus nu. 18. si verò fructus non sint sufficientes, ooo tenetur bæres soluere legatum nu. 19. secus adiecta non fuit qualitas ipsa nu. 21.

Hypotheca non competit legato super bonis, quando ex fructibus tantum debetur legatum nu. 20.

Hæres probare tenetur eo casu fructus non fuisse sufficientes n. 22. in iouentarij coofectione citandi sunt omnes creditores bæreditarij eum legatarijs n. 23.

Vel saltem illi, qui certi sunt nu. 24.

Hæredis scientia de contentis io testamento arguitur, quaodo is fuit præsens testameoto nu. 25.

Creditores, & legatarij citati ad videndum confici inuentarium, non possunt se fundare super eius nullitate, eo quia alij non fuerint citati nu. 26. & 27.

Inuentarij beneffitium diuidi potest ou. 28.

Omissio scienter facta io inuentario de aliquibus rebus bæreditarijs, illud nullum reddit n. 29. & 31.

Omissio in inuentario præsumitur ignoranter facta, si res omissa esset tenuis valoris nu. 30.

Inuentaria ab bæredibus alia à Tutoribot etiam in gratiam fideicommissariorum fiunt ou. 32.

Inuentar. in gratiam fideicommissarij fieri debet, etiã si testator illud remisisset nu. 33.

Maiori annis 25. vtrum concedatur restitutio in integrum ob nõ confectum inuentarium. Cap. CLXXXI.

MAIOR adhoc, vt restituatur in integrum ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, requiritur, quòd læsus sit sine propria culpa, & absq; facto suo, vt respondit *Calistr. io l. item bi, & Vulpiaous io l. &*
1 *qui data opera ff. quibus causis maiores*, Quando antè maior ommisit confectionem inuẽtarij, dicitur læsus ex propria culpa, & proprio facto,
2 Ergò restitutionis beneffitium consequi non debet; Prout ita expresse probat *Guid. Papa decis. 473. nu. 4. qoem seqoitur Caldas de restit. in integr. viz. in l. si curatorem verbo læsus nu. 5. vers. & proinde maioribus C. de restitut. in integrum, & Costa tr. de facti scient. & ignor. distinct. 37. nu. 12. cent. p. Mauritius de in integr. rest. cap. 130. nu. 6. vers. in quam sententiam.*

Minori etenim negligenti, vel omittenti facere inuentarium intra tempus iuris subuenitur iu-
3 re speciali §. *Pupillus io Auth. de bæredit. & falcid.* Ergò de iure communi maiori denegatur benefitium restitutionis; Cum specialitas in vno casu præsuponat contrarium de iure com-
4 muni in causa con simili *l. pr. io fin. ff. ad municipalem.*

Maximè verò, quia negligentia impedit maiori
5 benefitium restitutionis in integrum *l. non enim, & l. secoodum ac l. ab bostibus §. fio. ff. ex quibus causis maiores.*

De AEQVITATE tamen verior est contraria sententia, nempè restitutionem dari, siuè con-
6 cedi etiam maiori pro omissa confectione inuentarij, Quando iusta causa ab eo allegatur *Ionocent. in cap. constitutus propè finem in verbo vtroq. de io integrum restitut. quem sequitur Aufrer. in addit. ad Capel. Tolosanam decis. 55. on. 7. Alex. in l. iuris ignorant. nu. 6. vers. & pari ratione, & ibi Curtius in Addit. verbo rigorem litt. C C. qui admitti*, Vbi licet deffectus solemnitatis
7 de rigore introductæ reddat actum nullum, Attamen in his neglectis, & omissis iura de facili subueniunt tum rusticis, tùm alijs per-
8 sonis ex iusta causa per restitutionem in integrum *l. si quis id quod ff. de iurisd. omo. iud. & l. 2. ff. de in ius vocando ac probat Anebar. cons. 393. num. 4.*

Hanc sententiam comprobat *Rebuff. ad Coostit. Regni tit. de restitut. & releuam art. p. glo. p. num.* 53. Vbi ex causa sucurri vidisse etiam maioribus testatur, & *Odd. tr. de restit. in integrum qu. 89. art. 7. num. 53. cum seq. quos sequitur Gratian. lib. 4. discept. foreus. pleno cap. 656. maximè num. 7. & 23.* Vbi amplè assumptum hoc probat, & *num. 7.* in fine exemplum tradit, quando huiusmodi inuentarij confectio omissa fuit per maiorem pauperem, aut absentem, siue egro-
9 tum, Vel à similibus impedimentis occupatum, aut veresimiliter minimè instructus esse posset hæres de ære alieno hæreditario, quòd occultum ei latens erat, vt ptobat idem *Maurit. de restit. io integrum cit. cap. 130. sub nu. 6. in fine*, qui tradit in ijs casibus satis rationabilè causam militare, vt restitutio concedenda veniat *Costa tr. de facti scient. & ignor. distinct. 32. num. 12. & 14. 15. cent. pr.*

Quam conclusionem locum etiam obtinere in
10 hærede ipsius non conficientis inuentarium, quem per in integrum restitutionem audiri debere, stante iusta causa, vel ex persona defuncti, vel ex persona ipsius hæredis, probat Castrens. *in cons. 398. circa medium vers. tertio ex quo dicto lib. 2. arg. l. Pactonius, & ibi Bartol. ff. de acquir. bæred. quod etiam approbauit Card. Tuscos conclus. 289. nu. 79. lib. 7. & sequitur Gratiao. cit. cap. 656. nu. 9. & 10.*

Eo tamen casu liquido probari debet vera, &
11 integra existentia bonorum hæreditariorum, eorumq; valor, & estimatio, & quod æs alienum detectum fuit tractu temporis magnum esse, quod in totum ferè absorbet valorem hæreditatis, Itaut nihil supersit de bonis hæreditarijs, & cessare omnem dolum, vt expresse probat *Gratian. cit. cap. 656. on. 12.*

Huiusmodi vero probatio, scilicet hæreditatem esse damnosam, & idcirco læsum esse eum, qui illam adiuit, fieri debere tradit Odd. *cit. quæst.*
12 *89. art. 7. num. 59. cum seq. præsertim num. 61.* in genere, quod in hęreditate ipsa non adessent nisi tot, & æs alienum esse tantum, ex quo appareat, quod maius est æs alienum, quam

valor hæreditatis; Non autem solum probare, quòd in hæreditate est generale æs alienum, iuxta traditionem *Bart. in l. p. in fine C. si minor. ab hæred. se abstin.* Vel quod in hæreditate adsũt
13 lites, & negotia implicita, vt voluit *Bero. de quo Odd. cit. nu. 60.* quam conclusionem etiam comprobat idem *Odd. qu. 36. art. 6.*

Sicuti autem inuentarij benefitium grande est,
14 cum illo mediante hæres non teneatur, nisi pro viribus hæreditarijs *l. fin. §. in computatione C. de iure delib., & l. p. & ibi glos. C. commun. de legatis*; In cuius confectione sufficit obseruantia formæ per consuetudinem loci non ab-
15 rogare, ex quo multæ iuris solemnitates ab aula recesserunt *Castrens. cons. 326. lib. pr. Cranet. in cons. progenero num. 476. cum seq: Hondcd. cons. 53. lib. p. Rota Roman. decis. 72. part. 2. in nouiss. quos sequitur Costa all. distinct. 37. nu. 6. cum seq; cent. p. ac tradit Cancer. lib. 3. var. resol. tit. de inuent. cap. 2. nu. 36. cum seq.*

Ita, quando ex confessione creditorum, vel le-
16 gatariorum, aut aliundè constat non esse plus in hæreditate, tunc hæres non tenetur vltra vires hæreditarias, etiam non confecto inuentario, aut ex omissione, aut ex prohibitione legis municipalis *Crassus in §. inuentarium quæst. 21. in fine quem sequitur Gratian. alleg. cap. 696. num. 14.*

Id quod procedere etiam docet *Bald. in l. pr. C. de his, qui pæna nomine*, Quando testator iussit sol-
17 uere legata de bonis suis *Coruens cons. 180. nu. 9. lib. 4. & latiss. Surd. tr. de alim. tit. 8. priu. 13. num. 3. vsq. ad nu. 6. quos sequitur Gratian. sæpius cit. cap. 656. nu. 18.*

Quæ conclusio adeò vera est, vt si testator legauerit annuã pensionem soluendam ex fructib.
18 eius bonorum; Tunc detur actio solum contra eum, qui fructus percepit *Crau. cons. 19. num. 16. Ias. cons. 95. in fin. lib. pr. Natta cons. 323. n. 5.* In tantum, vt si fructus non sint sufficientes ad solutionem legati annui, nõ teneatur hæres de suo, quod notatu dignum est *l. si debitor §.*
19 *verisimile ff. de contrahen. emptione l. cum certus ff. de trit. vin. & oleo legat. & l. de diuisione ff. sol. matrim. & expresse probat Beointend. decis. 64. n. p. & sequitur Surd. decis. 28. num. 8. & 9.* Esto quod pro huiusmodi annuo legato de fructib. bonorum testatoris non competat hypotheca
20 super bonis, quia eius natura id non patitur *Bart. in l. p. num. pr. C. communia delegat. ac probat Surd. loco cit. nu. 9. & 10. quorum sententiam amplectitur Gratian. cit. cap. 626. nu. 21.* Qui sequitur nu. 22. declarare ea non habere locum,
21 quando testator simpliciter legasset, non adiecta qualitate de bonis suis, vel hæreditarijs, per *Surd. de aliment. tit. 8. priuil. 13. numer. 6. & 7.* Quod verò fructus non fuerint sufficientes ad
22 solutionem annui legati probare tenetur hæres, siuè ille, qui fructus percepit, vel percipere potuit, tanquam fundamentum eius intentionis *Bartol. in l. in illa stipulatione si calẽdis ff. de verbor. oblig. ac tradit Benintend. cit. decis. 64. nu. 2.*

Et cum inter alias necessarias solemnitates ad validè conficiendum inuentarium requiratur citatio omnium creditorum, & legatariorum *l. si*
23 *quis intra C. de bonis proscript. glos. in l. fin. verbo quantitatem C. de iure delib.* Vel saltem eorum,
24 qui certi sunt *Rol. cons. 71. nu. 14. lib. p. quem sequitur Carpan. ad Statut. Mediolani 272. num. 32. lib. p. Beretta cons. 57. nu. 5. cum seq.*

Si ea omissa fuit scienter de aliquot legatarijs, vel creditoribus, quæ scientia arguitur, quando hæres fuit præsens testamento, Vel saltem simul habitabat cum testatore, quia tunc præsumitur scire contenta in testamento, ac etiam
25 scire nomina eius creditorum, & legatariorũ *Bal. cons. 392. num. p. lib. p. Crau. cons. 193. num. 7. vers. quinimmò, quos sequitur Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 468. num. 79.* Et sic ob huiusmodi omissionem resultaret nullitas inuentarij.

Tunc in nullitate huiusmodi non possent se fun-
26 dare alij citati, quia eorum respectu validum esset inuentarium vt docet *Bart. in cons. 194. maritus col. fin. lib. pr. & sequitur Bal. in cons. 265. lib. 5. & in l. vlt. §. cum igitur col. 4. & ibi Castrens. col. 8. C. de iure delib. Crau. cons. 225. nu. 6. in fin. Surd. cons. 182. num. 26. Rol. de inuent. §. si aliquis, & Gratian. lib. 4. c. 798. sub nu. 7. ver. nec subsistit;* Iuxta regulam, quod vtile per inutile non vitiatur, Nec idcirco possunt citati ad videndum confici inuentarium allegare illius nullitatem ob non citatos alios legatarios, vel creditores
27 hæreditarios, vt post *Bal. probat Surdus cons. p. nu. 87. & cons. 181. nu. 26. Crau. cons. 225. num. 6. vers. ex præmissis Phaunt. de inuent. diuers. par. 3. nu. 26. Gratian. lib. 3. cap. 495. nu. 13.* Ratio præcipua est, quod benefitiũ inuentarij diuidi potest, & prodest hæredi quoad vnam personam,
28 vel nouam rem, non quo ad aliam, vt ait idem Gratian. *lib. 4. cap. 553. nu. 13.*

Et si in inuentario aliquid omissum fuisset scienter, illud minimè valere certum est; Secus
29 verò, si ignoranter, Quæ sanè omissio ignoranter facta præsumitur, quando res omissa esset tenuis valoris, aut parui momenti, Si enim esset
30 magni valoris, tunc scienter, & dolosè omissam eam fuisse præsumitur, vt post *Rol. tr. de inuentar. qu. 8. num. 4. par. 4. probat Thesaur. qu. famil. 10. num. 26. & 28. vers dolus autem lib. p.* Vbi materiam inuentarij plenè examinat; Quam conclusionem admittere videtur *Gratia. cap. 532. num. 13. lib. 3.* dum scribit, quod omissio per ignorantiam facta in inuentario de aliqua re non annullat illud, secus verò do-
31 losa omissio, ac sequitur *Cancer. cit. cap. 2. num. 54. lib. 3. var. resol.*

Quæ omnia procedunt tàm in inuentario facto ab hærede, quam in inuentario tutoris, vel vsufructuarij, ac etiam in eo, ad quod tenetur
32 hæres in gratiam fideicommissarij, & ad illius postulationem, vt subijcit *Costa cit. distinct. 37. nu. 25. de facti scientia, & ignor. post Alcia. cons. 30. lib. 9. Ladercb. cons. 57. num. 12. cum seq. &*

Moros.

Mons. cons. 31. num. 16. cum duobus seq. etiam si præmissa esset per testatorem confectio inuen-
33 tarij, modo fideicommissarius peteret eius expensis illud fieri *Intrigral. de substit. cent. 3. qu. 73. num. 107. cum seq. quem sequitur Costa loco rel. 227. in fine.*

SVMMARIA.

Hæres, qui dolosè omissit res in inuentario, furti pœna non tenetur nu. 1. At benefitium inuentarij amittitur num. 5. 6. & 7.

Duplici pœna quis affici non debet num. 2. & 8.

Cautela ad euitandū benefitium Inuentarij ob omissionem rerum, protestando, vt omissa describantur num. 3. casus improbatur num. 4.

Decisio Sen. Taurinensis, quod omissio dolosa in inuentario priuat illius benefitio num. 9.

Dolosa omissio in inuentario præsumitur, quādo omissa res est magni valoris num. 11.

Hæres tenetur ad requisitionem creditorū hæreditariorum edere eis copiam inuentarij proprijs sumptibus num. 12.

Decisio Sen. Taurin. in ea materia num. 13.

Mulier vxor defuncti legataria omnium mobiliū excusatur à pœna amissionis beneficij inuentarij, si aliqua in eo describendo omisit num. 14.

Ratio est, quia probabiliter potuit putare se non teneri ad inuentarij confectionem num. 15.

Conditio hæredis, & vxoris defuncti legatarij in conficiendo inuentario impar est num. 16.

Vxor legataria omniū mobilium ob omissionem in inuentario factam non punitur in duplum nu. 17. sed contra eam iur. in litem num. 18.

Iuramentum in litem competit contra quoscunq; qui inuentarium conficere tenentur, num. 19.

Inuentarium solemne conficere tantum debent hæredes num. 21.

Inuentar. non faciens de repertis in domo, inquam quis de facto intrauit, præsumitur omnia occupasse num. 22.

Pœna ob omissionē alicuius rei scienter, siue dolosè factā in inuētario quæ sit. Cap. CLXXXII.

Equendo propositam materiam inuentarij, Queritur, qua pena teneatur is, qui scienter, & dolosè quidquam in inuentario omisit, & *Iustinianus in l. p. §. licentia C. de*
1 *iure delib.* in duplum tantum teneri hæredem versus creditores, siue legatarios statuit, ergo non ex hoc amittit benefitium inuentarij, ne duplici pæna afficiatur contra dispositio-
2 nem ipsius Textus, & contra disposit. *l. Sanctio in fine ff. de pœnis, & l. Senatus ff. de accusationibus.*

Et hanc sententiā sequuntur *Odofredus in dicto §. licentia C. de iure delib. vbi Fulgos. & Salicet Cast. Ias. Corn. Alex. & cæteri, Hos sequitur Alex. de Neuo cons. 38. nu. 17. Porcellinus de inuent. c. 3. n. 6. Bello cons. 30. num. 6. Portius Imolens. cōs. 50 n. 7. cui subscripserunt Mantica, Torniell. Ruger. & Curturus Rol. de inuēt. par. 4. vsil. 3. §. quod si hæres vers. quid dicendum, & Monticula de inuēt. n. 154. Canalca. de tut. & curat. num. 20. Decian. cons. 49. num. 56. lib. 2.*

Prout amplissimè eandem comprobat *Menoch. cons. 471. num. 38. cum plur. seq.* qui triginta tres proponit Doctores eā tenentes, & viginti tres contrarium deffendentes *Turretus cons. 47. nu. 40. cum seq. lib. p. Honded. cons. 34. nu. p. cum seq. lib. p. Surd. decis. 222. num. 9.* qui cautelam dat ad
3 euitandum defectum omissionis, Vt scilicet protestetur nolle, vt non apponenda apposita sint, & omissa describantur, si ad eius scientiā deuenerint, de qua cautela *Thesa. Iun. qu. famil. 10. n. 6. lib. pr. quàm sententiam seq. etiam Costa dicto tr. de facti scientia, & ignor. destinct. 37. n. 22. cum seq. cent. pr.* licet cautelam nequaquam suffragari putet, & quam latissimè comprobet Bursa, *cons. 325. nu. 115. lib. 3. ac Gamma decis. 122. vbi Add. Florent. Diaz.*

Verior tamen, & AEQVIOR, ac communior contraria videtur sententia.

Nempè ratione dolosæ omissionis in inuentario
5 factæ cadere hæredem a benefitio inuentarij, & de proprio teneri, si ita creditoribus hæreditarijs, aut legatarijs placuerit *Tex. est in eadem l. fin. §. sin autem dubius, & §. & si præfatam C. de iure delib.* in quibus apertè disponitur, quòd si hæres legitimum fecerit inuentarium cum debitis solemnitatibus, habeat hæreditatem sine eius bonorum periculo, & vtatur benefitio legis falcidiæ aduersus legatarios, Nec teneatur erga hæreditarios creditores, nisi in quantum vires hæreditariæ patiantur; Ergò à contrario sensu, si hæres non descripsit omnia bona in inuentario, sed circa aliqua malignatus est ea occultando, non est dignus benefitio legis, vt probat *Natta cons. 214. num. 13. & Rol. de inuent. par. 3. §. requiritur.*

Hoc idem probare videtur *Tex. in §. Sancimus in Auth. de hæred. & falcid. Vbi Iustinianus Imperator* mandat inuentarium fieri secundum legis formam, & si non fiat, priuat hæredem benefitijs, quæ illi concessit, Quæ forma dicitur contempta, si in inuentario non fuerunt omnia descripta per malignitatem, aut fraudem.

Quam sententiam probat *Bart. in l. rescriptum ff. de his quibus, vt indign. Bal. in d. l. vlt. §. licentia C. de iur. delib. & in cons. 219. num. 4. lib. pr. cons. 243. nu. 6. lib. 5. Abb. cons. 73. lib. 2. Guido Pap. cons. 42. Io. Crottus cons. 201. n. 23. Natta cons. 574. num. 16. Cephal. cons. 314. nu. 24. cons. 506. num. 14. & cons. 702. numer. 16. Cran. cons. 348. num. 46. Rimin. iun. cons. 417. num. 124. & idem Menoch. cons. 89. num. 146. ac amplissimè comprobat acutiss. Fachin. lib. 4. controuers. iuris pleno c. 37. vers. verum istis,* Vbi etiam ad contraria

respondet præsertim ad *Menoch. cit. cons. 471.*
Prout eandem amplectitur *Cancer. lib. pr. var.*
resol cap. 9. nu. 11. & confirmat lib. 3. c. 2. num. 51.
cum seq. post Caual. com. contra com. q. 731. nu. 4.
6 Ex quibus constat magis communem esse hanc
posteriorem sententiam, & maiores esse Doc-
tores eam defendentes, quam ij, quos pro con-
traria opinione adduxit *Menoch. dicto cons. 471*
num. 37.

Et licet ad conciliandas contrarias ipsas con-
clusiones adducat *Fach. vers. cæterum post mediũ*
hæredẽ priuari ex causa, de qua agitur, cõmodo
inuentarij; Nisi legatarij, & creditores ele-
gerint aliam viam, nempè demonstrandi, ac
probandi alia esse in hæreditate bona præter
descripta in inuentario, adhoc, vt ex eis sibi
satisfiat, neq; dolosè illa hæres lucrifaciat,
Quia tunc electa illa via ex rebus celatis cre-
ditoribus, & legatarijs satisfiet, & pæna du-
7 pli hæres mulctetur, & sic primam sententiam
procedere annuentibus legatarijs, & creditori-
bus hęreditarijs, secundum animum ipsis con-
tradicentibus.

Tamen AEQVVM etiam est, ne duplici pæna
afficiatur hæres, qui dolosè omissit in inuen-
8 tario aliqua describere, itaut volentibus lega-
tarijs, vel creditoribus hæreditarijs, benefitio
inuentarij priuandus sit hæres; Ipsis verò an-
nuẽtibus ad duplum tantum teneatur, & in re-
liquis gaudeat beneffitio inuentarij hæres ipse,
vt concludere videtur Fachin. *cit. cap. 37. vers.*
nec absurdum.

Hanc conclusionem diffusissimè etiam compro-
bat Thesaur. *cit. qu. famil. 10. num. 27.* Vbi infi-
nitos in eam aducit sententiam, & ita iudi-
9 casse Senatum Taurinensem testatur num. 28.
declarando nullius effectus esse inuentarium
10 ex eo, quòd hæres dolosè omiserat describere
in eo decem Iugera Terræ, quæ erant in hære-
ditate; Quia cum res esset magni valoris, do-
11 losam omissionem fuisse præsumebatur.

Qui auctor sub num. 30. ad effectum cognoscendi,
num omnia in inuentario fuerint descripta,
inquit teneri hæredem edere creditoribus
hæreditarijs ad eorum requisitionem inuen-
tarium ipsum, & illud exhibere, etiam suis
12 sumptibus, ea ratione, quia quæ litigans edere
tenetur, suis sumptibus edi debent Maximè si
tales creditores, siuè legatarij essent ex descen-
dentibus testatoris, qui ius prætenderent in
hæreditate pro successione, vel legitimæ sup-
plemẽto, vt probat *Sola ad Decreta Sabaud. ver-*
bo inuentaria glos. vnica par. pr. nu. 26. qui testa-
13 tur ita iudicasse Senatũ Taurinensem, quam-
uis in alijs casibus sufficere communicationem,
vel copiam inuentarij vsq; ad signum crucis,
vt posteà censuit idem Senatus Taurinen. te-
stetur Thesaur, *cit. qu. 10. num. 30. in fine.*

Aqua tamen pæna amissionis benefitij inuenta-
rij excusari mulierem legatariam omnium
14 mobilium in domo existentium, quæ aliqua
omisisset, tradit Gamma *decis. 122. num. 2.* ea
ratione, quod probabiliter putare potuit mu-
lier se non teneri ad scribendum ea bona sua,
& idcirco tàm ignorantia iuris, quam quæ-
libet causa illam a pæna excusare debet iuxtà
glos. in l. pr. C. vbi caus. statu, & l. igitur de libe-
rali causa, quàm sententiam seq. ibidem Addit.
16 *Floren. Diaz.*, Qui etiam addit panem non esse
conditionem hæredis, & vxoris legatariæ in
conficiendo inuentarium, cum *l. fin. C. de iure*
delib. loquatur de hærede, non autem de vxore
legataria, quæ ob omissionem in inuentario,
factam non obligatur insolidum, nec punitur
17 in duplum, vt hæres, ex Molina *lib. p. de primog.*
cap. 28. num. 7. cum seq. plur. Sed contra eam
Iuratur in litem ob dolum male confecti inuẽ-
18 tarij *Rimin. iun. cons. 53. Menoch. de arbitr. casu*
108. num. 29. Rol. cons. 49. lib. pr. Plottus tr. de in
litem iur. §. 4. num. 8. per totum Cassan. in consuet.
Burgund. rubr. 4. §. 21. num. 4. quos sequitur Diaz.
Add. ad d. Decis. 122.

Quod iuramentum competit contra quoscunq;
qui inuentarium conficere tenentur, saltem,
19 simplex, non solemne, vt sunt omnes ij, qui ra-
tionem reddere deberent *l. Orphanotrophos, &*
l. nulli C. de episcopis, & Cler., Cum inuentarium
sit caput omnium rationum, vt notatur in iu-
20 ribus prædictis, & docet *Boer. decis. 61. num. 6.*
Garzia de melior. & expensis cap. 11. nu. 64. Mo-
lina de primog. hisp. lib. pr. cap. 28. numer. 3. &
Cancer. cit. lib. 3. var. resol. cap. 2. num. p. 2. & 3.
qui seq. num. tradit ad solemne inuentarium,
teneri tantum hæredes, & tutores, ac etiam
21 alios, qui publicam administrationem quo-
dammodo habent, non cæteri administratores
priuati.

Et si quis ratione successionis, vel aliter, domum
de facto, vel ex abrupto ingrediatur, & non
conficiat inuentarium, saltem simplex, de his
mobilibus, quæ in domo inuenerat, præsumi-
22 tur contra eũ, quod bona omnia ibi asseruata
occupauerit, & sic esset de preda sollicitus *l. cũ*
Dominus 58. ff. locati, & cõ luth. Castrens. cons. 301.
nu. 5. in fin. lib. p. & probat Cancer. cit. cap. 2. nu.
15. Contra quem occupatorem idcirco datur
iuramentum in litem ex iuribus super deduc-
ctis.

S V M M A R I A.

Ascendens non succedit in emphiteusi, sicut descẽdens
num. 1. & 4. contrar. verius num. 5.
Verba vbi non conueniunt, locum neq; habet dispositio
num. 2.
Ascendens in feudis non succedit descendẽtibus nu. 3.
Relinquere parentibus non minus pium est, quam de-
scendentibus num. 6.
Legitima debetur, tàm ascendentibus, sicut descenti-
bus num. 7.
Leges ita scribi non possunt, vt omnes casus ibi expri-
mi valeant, & in ijs comprahendantur num. 8.
Omnia nõ possunt, nec debẽt scripto comprahendi n. 9.
Leges dilatandæ sunt ex rationis identitate num. 10.

Ascen-

Aſcendentes, an ita ſuccedant in emphiteuſi, ſicut deſcendētes. Cap. CLXXXIII.

Nconcuſsa eſt obſeruantia in omni
ferè regione, Ciuitate, & loco, vt in-
ueſtituræ emphiteoticæ, tàm Ec-
cleſiaſticæ, quam ſeculares, conce-
dantur, & accipiantur pro ſe, & de-
ſcendentibus, & ſic deſcendentium fauore;
Hinc non raro euenit; vt defuncto poſseſsore
rei Emphiteoticæ ſine filijs, plures ad eam
concurrant, tàm ſcilicet deſcendentes quam
aſcendentes, queritur, an ſucceſsio in huiuſmodi
emphiteuſi etiam deferatur aſcendentibus.

Et negatiuè reſpondendum videtur, quia cum
1 emphiteuſis accepta ſit pro ſe, & deſcendenti-
bus, euenientecaſu excluſi dicuntur aſcenden-
tes, Vbi enim verba inueſtituræ non conue-
niunt, ibi etiam locum habere non poteſt eius
2 diſpoſitio, iuxtà *l. quod conſtitutum ff. de teſtam.*
militis l. item autem in principio ff. de adminiſt. tut. l.
4. §. toties, & ibi Bart. in fine ne cæter. ff. de damno
infecto tex. in cap. indemnitatibus §. ſed cum eas de
electione lib. 6. & probat Iaſ. conſ. 50. n. 2. libr. pr.
& conſ. 42. num. 6. lib. 3.

Quam ſententiam ſequuntur Caſtren. in *l. ex facto*
in fin. ff. ad Treb. Alex. in l. quod dicitur ff. de verb.
oblig. Clar. in §. emphiteuſis q. 32. Qui omnes
concludunt deſcendentes tantum compræhen-
di in inueſtitura.

Sicuti enim in feudis, nec pater filio ſuccedit *cap.*
3 *p. de natu. ſucceſs. feud. Affl. in cap p. §. naturales*
verſ. in gloſa num. 18. ſi de feud. fuerit cōtrouerſ. &
probat Card. Mantic. tr. de tacit. & ambig. lib. 23.
tit. 10. num. p. p. 2. ita affirmandum eſt in emphi-
4 teuſi, Cum argumentū ex feudo ad emphiteu-
ſim optimè procedat, iuxta *Enerardum in Topi-*
ca loc. 29. fol. 223.

De ÆQVITATE tamen contrarium verius eſt,
nempe, tam ad aſcendentes, quam ad deſcen-
5 dentes ſpectare emphiteuſim *Tex. eſt in §. em-*
phiteuſis in Auth. de non alien. Non enim minus
6 pium eſt parentibus relinquere, quam deſcen-
dentibus *l. nam, & ſi parentibus ff. de inoff. teſt.*
Idcirco tàm aſcendentes, quàm deſcendentes
ſuccedere poſsunt, in emphiteuſi, vt ex AE-
QVITATE procedere concludit *Imola in conſ.*
28. col. 2. quem ſequitur Ruinus conſ. 151. num. 18.
lib. p. Mandoſ. in Apoſtil. ad Roma conſ. 22. cit. n.
6. verſ. quinimò, quem ſeq. Rimin. iun. conſ. 461.
num. 48. & 49.

Neq; nouum eſt, aſcendentes poſse concurrere
cum deſcendentibus in ſucceſsione præmortui
deſcendentis, qui deceſsit nullis relictis filijs,
Cum de iure debeatur eo caſu legitima aſcen-
dentibus ſicut deſcendentibus *Tex. eſt in l. p.*
7 *& l. fin. ff. de bon. damnatorum, & l. de bonis l. de-*
portatus, ac l. fin. C. eodē, ac Auth. bona damnatorū
& l. fin. C. de bon. proſcriptorū Beretta conſ. 52. nu.
3. cum ſeq. & late probaui in ſuperiori lib cap. 96.
nu. 34. & 35. poſt additorem ad Carp. in cap. om-
nium nu. 719. lite B. verſ. non debetur tit. de pauis
Cum Itaq; aſcendentes ita ſuccedunt deſcen-
dētibus præmortuis, ſine filijs, ſicut deſcendētes
In emphiteuſi, etiam ſuccedere poſse aſcen-
dentes dicendum eſt, Cuius rei exemplum
conſiderari poteſt ex caſu formato per *Rimin.*
in all. conſ. 461 Prout ad rem conferunt tradita
per *Menoch. conſ. 577. num. 1. & 5. cum ſeq.*

Et ſi verò regulariter res in emphiteuſim accepi
ſolent pro ſe, & deſcendentibus; Id fit, quia
poſt primum inueſtitum ad deſcendentes pro-
uenire ſolet emphiteuſis, ſed non ideò ſequitur,
quòd deſcendentes ipſius primi inueſtiti, qui
dicuntur aſcendentes vltimi deſcendentis
morientis, non ſint exuocatis, licet aſcendens
ſit; Ad inſtar legum, quæ ita præſcribi non
8 poſsunt, vt omnes caſus, qui quandoq; accide-
rint, in ijs compræhendantur, Cum ſufficiat
leges eos continere, qui vt plurimum accidunt,
9 Quia omnia nec poſsunt, nec valent ſcripto
comprehendi, vt poſt *Conanum, & Peguerram*
dixi in ſuperiori ib. *cap. 4. num. 2.* Quæ leges
dilatandæ ſunt ex rationis identitate de ſimi-
libus ad ſimilia, & ad ea, quæ ſimilitudinem
10 iuris continent, vt poſt Conanum, & D. Tho-
mam affirmaui in *cap. p. num. 33. & nu. 35. eodem*
lib. pr.

SVMMARIA.

Hæres minus grauatus præſumitur, quàm fieri poteſt num. 1.

Legata regulariter ſtrictè interpretanda ſunt num. 2.

Legatum annuum factū in perpetuū reſtringitur ad centū annos n. 3. & 5. etiam ſi factum eſſet Eccleſiæ num. 4. contrar. verius num. 9. & 11. ac etiam fauore aliarum perſonarum n. 18. & 19.

Legatum annuum, & legatū vſufructus æquiparatur num. 6.

Homo præſumitur viuere vſq; ad centum annos n. 7.

Perpetuum illud dicimus, quod durat centum annis num. 8.

Quippe vltra centum annos n. 20. & 21. legatum annuum perpetuum præſcribi non poteſt num. 10.

Legatum factum de fructibus certi fundi habetur, ac ſi legatus fuiſſet illius vſusfruct. num. 12.

Legatum vſusfructus ſpirat ſpatio centum annorum num. 13.

Legatum annuū impoſitum hæreditati nominata extinguitur in perſona primorū hæredis n. 14. & 16.

Teſtamenti verba non ſunt amplianda num. 15.

In dubio pro Eccleſia iudicandum eſt nu. 17.

Infinitas euitanda eſt num. 22.

Niſi verba ſint apta ad eam inducendam num. 23.

Perpetuum dictio regulari debet ſecundū ſubiectam materiam num. 24.

Centum annorū ſpatio animæ liberantur à Purgatorio tradit Simon de Prettis num. 25. & 26.

Quod tamen reprobatur num. 27. 28. & 29.

Mortuus, qui ſurrexit, horrenda narrauit de flammis

Inferni

Infernì, & frigoribus num. 30.

Oratio noſtra in ſinu noſtro conuertetur num. 31.

Suffragia proſunt alijs exiſtentibus in Purgatorio, ſi damnatus eſt ille, pro quo ſiunt num. 32.

Legatum annuum perpetuum factũ Eccleſiæ, ſi ea deſtructa fuit, adhuc durat, & debetur Eccleſiæ Romanæ num. 33.

Eccleſia Romana Dominum repræſentat num. 34.

Legatum Eccleſ. factum præſumitur factum contemplatione Chriſti num. 35.

Eccleſiæ omnes ab Eccleſia Romana emanarunt n. 36.

Legatum annuum factum contemplatione ſeruitutis, quæ ſit Eccleſiæ, ea ceſſante, ceſſat legatum. n. 37.

Legatum factũ dignitati illud debetur etiam mutata perſona num. 38.

Legatum alimentorum debetur tàm à primo, quam à ſecundo hærede, viuente legatario num. 39.

In legatorum interpraetatione conſideranda ſũt verba teſtatoris, an illa demonſtratiua, an vera reſtrictionis cauſa expraeſſa ſint num. 40.

Legatum annuum factum Ciuitati, ea deſtructa, finitũ legatum cenſetur num. 41.

Perpetuum dictio reſpectu Ciuitatis, vel Oppidi, dicitur, donec ea durat num. 42.

Deſſiciente onere preſtand. auxilium, debet etiam deſſicere commodum ex onere inductum nu. 43.

Legatum annuum Eccleſiæ relictum, an extinctum, & finitum dicatur longiſſimo curſu annorum centuum. Cap. CLXXXIV.

CERTA concluſio in iure eſt, vt hæres minus grauatus præſu-
1 matur, quam fieri poteſt, *Tex. in l. cum qui ita in princip. de verb. oligat. l. ſi quis teſtam. 82. & ibi Iaſ. ff. de legat. p. l. menia ff. de legat. 2. Alex. in l. ſtipulatio iſta §. in ſtipulationibus ff. de verb. oblig. Card. Mantic. tr. de coniect. vlt. volunt. lib. 7. tit. pr. n. 27. & lib. 9. tit. 9. n. 28. Gratian. lib. p. diſcept. forenſ. c. 70. n. 2.* & in
2 ſpecie, quod legatum debeat regulariter ſtrictè interpraetari *eſt Tex. in l. vnum ex famil. §. ſi rem ff. de leg. 2. & in l. nummis 73. ff. de lega 3. Dec. in l. in teſtamentis ff. de reg. iur. Crau. conſ. 86. num. 7. & Natta conſ. 420. n. 27. quos ſequitur Grat. cit. c. 70. n. 3.* Hinc decidit Bal. *in l. annua. §. Titium ff. de annuis legatis,* quòd legatum annuum
3 factum in perpetuum, reſtringi debet ad centum annos tantum, Quam deciſionem procedere, etiam ſi legatum factum eſſet Eccleſiæ,
4 probat *Bart. in l. ſi vſufructus municipibus prope finem ff. de vſufr. legato,* & Ita ſe conſuluiſſe, & obtinuiſſe ſcribit *Alex in l. 2. col. pr. propè finem ff. ſol. matrim. & conſ. 60. lib. p. ac conſ. 86. eodem lib. pr.*

Hanc concluſionem ſequitur *Lancel. Dec. in d. l. 2. in principio ff. ſol. matrim. poſt Annan. conſ. 39. & amplectitur Cotta in eius memoriali verbo perpet. verſ. proinde,* Vbi tradit in practica non eſſe recedendum ab opinione *Bartoli* confirmata per *Alex.* Prout eandem ſententiam ſequitur Cephal. *conſ. 268. nu. 25. Turetus conſ. 26. num. 6. Surd. conſ. 123. n. 16. & tr. de alimen. tit. 5. q. 6. n. 16. cum duobus ſeqq.* Vbi probat, quòd ſicut legatum continens perpetuam præſtationem,
5 ſi relinquatur Ciuitati, ſiuè Communitati, finitur curſu centũ annorum per *l. penult. & ib. gloſ. ff. de annui lega. Tex. eſt etiam cum gloſ. in l. ſi vſufruct. municipibus ff. de vſufr. leg.* Cum legatum annuum, & legatum vſufructus æqui-
6 parentur *l. & in ſingulis l. 2. ff. de annuis lega.* Homoq; præſumatur viuere vſq; ad centum
7 annos, Ita ius Ciuitatis durat centum annis ſecundum Bal. *in d. l. an vſusfructus ff. de vſufr. Alex. dict. conſ. 60. circa mediũ lib. p.* quemadmodum perpetuum illud dicimus, quod durat
8 centum annos, vt probat *Bald. in conſ. 126. lib. 5.*

DE AEQVITATE tamen verior, & communior eſt contraria ſententia, nempè fauore Eccleſiæ annuum legatum durare adhùc poſt
9 centum annos, & conſequenter minimè poſſe
10 præſcribi, etiam longiſſimo tempore centum annorum, vt exponit *gloſ. in cap. poſſeſſores 16. q. p. & glo. in c. Tua infin. de his quæ fiunt à Prelat. ſine cõſenſu capituli, & Tex. in l. annuã, ac in l. penult. ff. de annuis legatis,* Quam cõcluſionem expreſſe probant Doctores *in l. in analibus C. de legatis Barbat. conſ. 20. lib. 4.* qui contra *Alex.* reſpondit in eadem facti ſpeciè, de qua in *all. conſ. 60. lib. p. Iaſ. in d. l. 2. in princ. ff. ſol. matrim. & in d. l. in annalibus circa medium C. de legatis, ac in l. videamus §. deferrè col. 2. ff. de in litem iur. Soc. in l. 3. §. fin. n. 6. verſ. & ex his ergò ff. ad l. falcidiam.*

Et hanc concluſionem ſequitur *Didacus lib. 3. variar. reſol. cap. 9. num. 10.* Vbi latè hanc partem defendit, atteſtando poſt *Albericum*, quod
11 de conſuetudine ita ſeruatur, *Roger. in dicta l. ſi vſusfructus ff. de vſufr. Vinius in eius comm. opi. verbo legatũ Pancirol. conſ. 135. Rimin. iun. cõſ. 19 lib. 2. Simon. de Pretiis de interprat. vlt. volunt. lib. 4. exp. fin. num. 12. fol. 476. ample Iacobus Venet. tr. de annuis praeſtationibus par. 2. q. 38. regiſtr. in tom. 6. par. 2. tract. diuerſ. fol. 256. num. 3.* Vbi hanc concluſionem veriorem eſſe tradit, niſi aliud ſentiſſe teſtatorem appareat, quam tamen dupliciter limitat.

Et primo, quando legatum factum eſſet de fructi-
12 bus annuis alicuius certi fundi, quia hoc legatum perinde accipiendum eſt, ac ſi vſusfructus fundi fuiſſet legatus, per *Tex. in l. cum Ita legatum in fin. ff. de vſufr. legato,* Sicut ergo expirat legatum vſusfructus ſpacio centum annorum, ne inutilis reddatur proprietas *Tex. eſt*
13 *in l. ſi vſusfr. ff. de vſufr. legato, & l. 3. §. ne tamen ff. de vſufr.* Ita etiam expirare videtur iſtud legatum eodem ſpatio, vt probat *Venet. loco rel. num. 4.*

Secundo limitatur, quando teſtator impoſuiſſet onus perpetuum infraſcriptis hæred. nam tunc propter illud verbum *infraſcriptis* omnino

extin-

14 extingueretur in persona priorum hæredum,
& sic ad illud non tenerentur hæredum hære-
des *arg. l. cum filio impuberi iuncta l. quo liberis §.
hæc verba ff. de vulg. & pupil.* Vbi per ista verba
*quisquis mihi hæres erit, filio meo impuberi hæres
esto*, non admittitur hæres hæredis, quia non
15 est scriptum in testamento; quod requiritur,
vt probat I. Crottus *in repet. l. 2 nu. 3. ff. sol. ma-
trim. quem sequitur Venet. d. q. 38. in fine.*

Hanc vero principalem sententiam sequitur etiã
Mota ad consuetud. Panormit. cap. 76. nu. 59. vbi
testatur ita practicari copiosè *Peregr. de fidei-
comiss. art. 30. nu. 11.* qui testatur ita seruari in
foro Patauino, ac luculentissimè *Gratian. decis.
Rotæ Marchiæ 22. n. 4. & lib. p. discept. forens. cap.
231. n. p. cum seq.* Qui num. 4. expræssè tradit le-
gatum dici restrictum ad primos hæredes,
16 quando iussit legatum solui per infrascriptos
hæredes, & ibi apertè probat *Gratian.* hanc
opinionem esse AEQVIOREM, tanquam
magis fauorabilem Ecclesiæ pro qua in dubio
17 est iudicandum Bal. *cap. in præsentia col. pen. de
probationibus Tiraq. tr. de Pia causa priuil. 98. in
fine & probat ibidem Gratian. nu. 2. & in cap. 88.
nu. 6. lib. p. ac in citata decis. 22. nu. 5.*

Quinimò eandem conclusionem procedere etiam
in legatis annuis factis personis priuatis, quorum
tempus, & vigor durare etiam post centũ
18 annos, decidit *Tex. in l. Annalibus C. de legatis*
Etiamsi in ijs non ita plena, & ampla fiat inter-
pretatio, sicut in legato facto *Ecclesiæ l. hæredi-
19 tatem ff. ad l. falcid.* præsertim si legatum ipsum
factum fuisset cum dictione *perpetuum*, quia
20 tunc illud absolutè durare post centum annos
probat Dilectus *de arte testandi tom. 6. legat.
caut. 17. Foler. de censibus sub nu. 76. vers. census
enim dici solet Panci rol. cons. 195. Tiraquel. de
priu. Pia causa cit. priuil. 90. quos sequ. Gratian.
all. decis. 22. nu. 7. & 8.* Cum magna sit differen-
21 tia inter spatium centum annorum, & perpe-
tuum, quod intelligi debet in infinitum, secundũ
proprietatem dicti verbi *Alber. in eius dictiona-
rio verbo perpetuo Rimin. Iun. cons. 219. n. 32. Gra-
tian. cit. c. 131. nu. 14.* Quia licet infinitas sit eui-
22 tanda *cap. cum in multis de rescript. lib. 6.* Tamẽ
toleratur, vbi verba sunt apta ad illam indu-
23 cendã *Beron. cons. 155. lib. p. & Gratian. all. decis.
22. nu. 10.* Et si dictio *perpetuum* regulari debeat
24 secundum subiectam materiam, vt concludit
*glos. sing. in cap. ea enim in verbo perpetuum 10.
qu. 2. Corn. cons. 59. col. p. vers. & verbum lib. 2. &
tradit Costa in d. memorial. verbo perpetuum.*

Nihil pænitus releuante, si legatum factum fuit
expressa causa, vt eius Anima liberetur à Pur-
gatorio, quod idcirco spatio centum annorum
25 finiri tradit *Simon de Prætiis de interpretat.
vlt. volunt. lib. 4. cap. fin. num. 12. fol. 476. post
Acoltum cons. 91. n. 23. registr. inter consil. diuers.
vlt. volunt. lib. 2.* ea ratione, quod tanto tempo-
re præsumatur liberata anima testatoris à pæ-
26 nis Purgatorij, vt tradit *Sotus super 4. sentent.
distinct. 19. qu. 3. art. 3.* qui decem, aut viginti
tantum annis in purgatorio animas detineri
scribit, *Martinus Rinaldus in Candelabro aureo
tit. 10. de purgat. nu. 16.* Quoniam tuta minime
est huiusmodi opinio, tanquam incertissima;
27 Quippe expressè ea reprobatur per *Card. Bel-
larmin. contron. tom. pr. de Purgatorio lib. 2. cap.
9. vers. præter hos errores*, Prout eandem *Soti*
opinionem reprobat *Enriquez in summa lib. 7.
de indulgent. cap. 16. §.* Qui tradit *Sotum* temerè
28 loqui contra morem Ecclesiæ, quæ orat pro
certa anima vltra ducentum annos, subdens,
quod quidam insignis Prædicator fuit in S. Of-
fitio Inquisitionis detentus, & coactus se retra-
ctare, eo quod retraheret viuos à missis offeren-
dis, quodq; aliquot Sancti Patres significant
quarundam animarum pænas vsq; ad diem Iu-
dicij duraturas, vt etiam latè docet *Diana par.
4. resolu. moral. tr. 8. resol. 10. in fin.*

Inter quos *Beda lib. 3. Histor. Eccl. c. 13. post medium*
refert de quodam, qui mortuus resurrexerat,
& narrabat horrenda de flammis feruentibus,
30 & frigoribus rigidis, & de Valle, in qua casti-
gandæ sunt animæ illorum, qui diferentes con-
fiteri peccata, & emendare scelera sua, in ipso
tandem mortis articulo ad pænitentiam con-
fugiunt, qui tamen, quia confessionem, & pęni-
tentiam in morte habuerunt, in die Iudicij ad
Regnum Cælorum peruenient, vt latè scribit
Gratian. cit. decis. 22. num. 13. cum plur. seq. Vbi
multa alia tradit de hac materia, & præsertim,
quia obseruatur circa anniuersaria celebranda
in Capella Summi Pontific.

Qui auctor tandem *num. 19. vers. ex prædictis* con-
cludit, AEQVIVS esset, vt præstetur legatum
etiam post centum annos, quamuis sit factum
per defunctum pro eius anima, Quia vbi testa-
toris anima vlterius non indigeret his suffra-
gijs, ea tamen minimè amittuntur, quia oratio
nostra in sinu nostro conuertetur, & huiusmodi
31 suffragia proderunt alio existenti in purgato-
32 rio, non autem damnatis, *summa Angel. in ver-
bo suffragia in fine Nauari de Iubil. & indulg. no-
tab. 12. num. 46. vers. ad secundum.*

Si verò factum esset annuum legatum vni Eccle-
siæ, quæ deindè fuit destructa, an legatum ip-
sum extinctum æquè censeatur; Et licet in hac
33 questione varient scribentes; Communis
tamen est opinio Doctorum illud legatum
adhuc durare, non obstante destructione Ec-
clesiæ, siuè Monasterij, quia pro eo capit Ec-
clesia Romana, quę Deum repræsentat *Bal. in l.
34 hæreditas in vlt. qu. ff. de hæred. instit. Bar. in l. si. n.
22. vers. quaro quid sit ff. de colleg. illic Felin. in c.
cum dilecta in vlt. col. de rescript. Alex. in l. hæredi-
tatum in vlt. not. ff. ad l. Falcid. quos sequitur Cotta
in d. eius memor. verbo absenti post mediũ, & verbo
perpetuum vers. proindè singuli pariter post mediũ
Surd. de alim. tit. 5. qu. 6. num. 24. vers. videtur ta-
men Gratian. sæpius all. cap. 13. nu. 15. Peregr. de
fideicom. ar. 11. num. 64.* quia super est Christus,
35 cuius contemplatione præsumitur factum le-
gatum, & remanet Ecclesia Romana, a qua cæ-
tere

teræ Ecclesiæ emanarunt, vt post Felinum idem
36 probat Gratian. num. 16. & 21. Vbi distinguit
inter legatum alimentorum, & legatum annuum
certæ summæ, vel rei, Quia primo casu,
cum huiusmodi legatum factum censeatur
contemplatione eorum, qui Ecclesiæ inseruiũt,
destructa Eccl. & sic cessante seruitute, cessat
37 relictum, vt probat in terminis Surd. de alim.
tit. 5. qu. 6. nu. 25. Secundò autem casu legatum
debetur semper Ecclesiæ Romanæ, vbi destructa
sit Ecclesia, cui factum fuit legatum.
Quemadmodum legatum annuum factum dignitati,
non personæ, vt puto, Prætori, siuè Pręsidi,
aut Pręposito, adhuc illud duraret, muta-
38 ta persona in ipsa dignitate, & sic in persona
successoris, vbi se non restrinxerit Testator
ad institutos hæredes, probat idem Gratian.
cit. cap. 131. nu. 4. cum seq. post Surd. de alim.
tit. 5. qu. 6. nu. 26. & 27. ac tit. 9. qu. 13. Qui
tamen Gratianus nu. 7. declarat conclusionem,
videlicet legatum alimentorum esse perpetuum
durante vita legatarij, quamuis sim-
39 pliciter fuerit relictum, & illud esse pręstandum
tam a primo, quam a secundo hęrede,
modo viuat legatarius, & hoc fauore alimentorum
ex Bart. in l. mela in princip. ff. de alim. &
cib. legatis Iason. in l. p. in fin. vers. in secunda
parte C. de legatis.
Et tunc bene consideranda sunt verba testatoris
41 (viuente scilicet legatario) an dum fecit
mentionem de legato soluendo per infrascriptos
eius hęredes, & verba protulerit causa de-
40 monstrationis, non verò restrictionis causa, vt
concludit Corneus cons. 69. lib. 4. Pereg. de fidei-
com. art. 12. nu. 70. vers. secundo sublimitu, Surd.
d. tit. 5. qu. 6. nu. 26. tr. de alimentis quos sequitur
Gratian. cap. 104. & all. cap. 131. nu. 10. cum seq.
Et vbi legatum annuum factum esset Ciuitati, ea
51 destructa, extinctum dicitur legatum Ripa in l.
n. nu. 4. vers. benefateor ff. sol. matrim. Menoch.
cons. 106. num. 98. Quia perpetuum respectu
42 Ciuitatis dicitur, donec ea durat, Barbatia
cons. 20. col. 4. Roma cons. 417. Vbi inquit, quod
promissio census facta Ciuitati, vel Oppido,
illis dirutis censetur resoluta, Cum eesset causa
defensionis, ob quam videntur promittentes
43 illam fecisse, vnde desficiente onere pręstandi
auxilium, debet etiam deficere commodum ex
onere inductum l. cuius ff. de annuis legatis l. qui
sub praetextu C. de Sacros. Eccl. Ias. in l. p. num. 61.
vers. vltimo adde ff. de offitio eius, & hāc sentētiā
sequitur Surd. de alim. tit. 5. qu. 6. nu. 21. cum seq.

SVMMARIA.

Melius est non soluere, quam solutum repetere n. 1.

Fideinssor soluens non oppositis exceptionibus, quæ sibi compesunt, non habet mandati actionem n. 2.

Quod tamen procedit, si fideiussor edoctus est de facto, ex quo oriatur exceptio nu. 3.

Fideiussor non tenetur proponere exceptiones, nõ respicientes factam, quæ dicuntur de Apicibus iuris nu. 4.

Exceptiones omnes competentes principali, regulariter competunt etiam fideiussori nu. 5.

Promissum sub spe futura numerationis tacitam habet conditionem, si pecunia fuerit numerata n. 6.

Fideiussor opponere debet exceptionem non numeratæ pecuniæ, si ea principali competit nu. 7.

Fideiussori competit exceptio dissolutæ obligationis, si principali competit nu. 8.

Fideiussori competit exceptio compensationis, quæ competebat principali nu. 9.

Exceptio compensationis opponi potest in secunda instantia, & post latam vltimam sententiam n. 10.

Fideiussor opponere potest exceptiones competentes principali, etiam inuito ipso principali n. 11. & 12.

Fideiussor opponere potest exceptionem nouationis, si ea competebat principali nu. 13.

Fideiussori non competit exceptio declinatoria, quæ principali competebat nu. 14.

Fideiussori non competunt exceptiones personales, quæ principali competebant nu. 15. & 16.

Personalis exceptio dicitur minor, ætas Clericatus, cessionis beneffitum, ac mutatio Status nu. 17.

Fideiussores accipiuntur ad finem, vt si principalis non sit idoneus, fideiussor teneatur nu. 18.

Fideiussori minori, qui fuis læsus sui facilitate, non competit exceptio, quæ minori debetur num. 19.

Fideiussori competit exceptio excussionis principalis, vel cedendarum actionum n. 20. nisi principaliter, se obligasset nu. 53. cum seq. & 76. & vbi principalis esset absens num. 22. vel habitares in aliqua Arce nu. 23.

Exceptio excussionis dicitur exceptio ordinis n n. 21.

Exceptio excussionis dicitur de apicibus iuris n. 24. respectu ordinis, siuè posterationis n. 32. contrar. quoad præiudiciũ, tàm fideiuss. quàm possess. n. 33

Exceptio excussionis adinuenta fuis ad rigorem iuris conseruandum nu. 25. contrar. nu. 37.

Exceptio excussionis reicitur in casibus, in quibus proceditur summariè de plano nu. 26. contrar. verius n. 28. contra nu. 34.

Excussionis exceptio nõ admittit. inter mercatores 27

Excussionis exceptio non admittitur ab arbitratore n. 21. & 30. contrar. verius n. 36. & 38.

Principalis de æquitate prius conueniri debet n. 31.

Exceptio excussionis opponenda per modum interesse, non per modum protestationis nu. 35.

Ius Canonicum reicit apices iuris ciuilis nu. 39.

Exceptio excussionis fortius opponi potest à tertio possessore nu. 40. & 41.

Excussionis exceptio opponi potest per tertium possessorem, etiam contra mulierem agentem hypothecaria actione pro eius dotibus nu. 42.

In dotis causa proceditur de bono, & æquo nu. 43.

Excussionis exceptio, quæ competit tertijs possessoribus, continere dicitur Equitatem nu. 44.

Excussionis exceptio duplex nu. 45.

Promittens aliquem seruare indemnem conueniri non potest, nisi excuso principali debitore nu. 46. etiam non obstante renuntiat. beneffitij de fideiussoribus nu. 47. contra nu. 48.

Exceptio, quæ cõpetit ex legis beneffitio, opponi debet ante litem contestatam nu. 49. si competit ex con-

uentione

uentione, quia quandocunq; opponi potest num. 50.
Fideiussor indemnitatis dicitur ille, qui promisit soluere, quanto minus principalis soluisset nu. 51.
Fideiussor indemnitatis non tenetur, nisi in subsidium num. 52.
Fideiussor, qui principaliter se obligauit, dicitur excessisse metam fideiussoris indemnitatis num 54.
Fideiussor principaliter obligatus dicitur alter reus cum principali debitore, cum sint ambo aequaliter obligati num. 55.
Fideiussor principaliter obligatus conuenitur vel principalis, non vt fideiussor num. 56.
Verba in contractibus esse non debent otiosa n. 57.
Fideiussor etiam principaliter obligatus non tenetur ante excussionem, quando promissio non esset, nec de presenti, sed habens tractum in futurum, & ad summam determinatam, secus, si ad summam certam num. 58. & 59.
Fideiussor indemnitatis obligationi nõ dicitur subesse, vbi condito non est purificata n. 60. etiamsi iurata esset promissio n. 63.
Fideiussor sub conditione non dicitur intercedere per modum cõditionis, sed per modum causae n. 61.
Negatiuus sermo non finitur in primo actu, nec intelligitur de acta primo n. 62.
Iuramentum intelligi debet secundũ naturam actus, super quo interponitur n. 64.
Iuramentum recepit omnes conditiones à iure subintellectas n. 65.
Fideiussor, qui renuntiauit beneffitio excussionis, non potest eum opponere n. 66.
Exceptio excussionis dicitur dilatoria, quae non impedit, quin creditor possit experiri, sed suspendi, donec debitor principalis excutitur n. 68.
Exceptio proposita ante contestatam litem potest probari post contestationem n. 69.
Exceptio excussionis clarè proponi debet, non sub inuolucro verborum num. 70.
Iudex procedens ad vlteriora dicitur tacitè exceptionem propositam reijcere num 71. cum seq.
Iudicis tacita pronuntiatio sufficit, si pendente iuditio probetur debitorem principalem non esse soluendo num. 71.
Excussionis exceptio vbi opposita non fuit in causa principali, opponi neq; potest in causa appellat. n. 74.
Fideiussores in Dominio Mediolani passim vt principales obligantur num. 75.
Fideiussor principaliter obligatus, licet non possit excussionis exceptionem opponere, non tamen impeditur interim ne agere valeat contra confideiussorem aequè obligatum n. 77. & 78.
Numularij, & argentarij opponere non possunt exceptionem excussionis n. 79.
Filius obligatus pro Patre non potest opponere exceptionem excussionis n. 80.
Fideiussor in 16. alijs casibus opponere nequit beneficium excussionis n. 81.
Excussionis exceptio non admittitur in saluiano interdicto n. 82.
Excussio omittitur, quando obligatio fuit suscepta in forma Camerae n. 83.
Fideiussores etiam praestantur ratione officij n. 84.
Offitiales tenentur de omnib. contractibus, siuè maleficijs contractis tempore officij n. 85.
Fideiussores officialiũ non tenentur ad debita, quae cõtraxerunt officiales durante officio n. 86. nisi fideiussio in omnem casum esset concepta n. 87. vt in Catalonia n. 88.
Fideiussores offitial. non tenẽtur ad poenam corporalẽ n. 89. sed tantum pro poena pecuniaria n. 90.
Offitiales, qui tenẽtur pro eius familia intelligitur ciuiliter tantum num. 91. & sic pro poena pecuniaria tantum n. 92.
Excussionis exceptionem opponere potest, offitialis qui tenetur pro eius familia n. 93.
Offitialis perpetuus quandocunq; potest sindicari, secus biennalis n. 94. nisi Principis auctoritate n. 95.
Fideiussor pro officiale nõ tenetur, quãdo ante tempus sindicatur n. 96. sed contra ibidem, & num. 99.
Iudicis mutatio non mutat iuditium n. 97.
Fideiussoris differentia coram vno Iudice, an teneatur coram alio n. 98. & 99.
Fideiussor pro offitiale tenetur, etiã si Iudicis nomen, coram quo obligatus est, fuisset expressum n. 100.

Excussionis exceptio deducta per fideiussorem, vt scilicet priùs excutiatur principalis, an sit admittenda in casibus, in quibus proceditur de plano, & sola facti veritate inspecta vel de AEQVITATE. Cap. CLXXXV.

IDEIVSSORIBVS multae competunt exceptiones, ne ad soluendum creditoribus cogantur, cum eorum magis intersit non soluere, quàm solutum repetere *arg. l. 3. ff. de compensationibus Aret. in l. si cui legetur §. si Titio*
1 *num. 5. in 3. notab. ff. de legat. pr.* Quippe fideiussor soluens non oppositis exceptionib. quae sibi
2 competunt ex persona sua, vel principalis debitoris aduersus eum, non habet mandati actionem *l. fideiussor. ff. mandati Alba cons. 82. in fine lib. p.* Quod tamen procedit, si fideiussor
3 sciat factum, ex quo exceptio nascitur, & illud possit probare *d. l. si fideiussor vers. non malè tractabitur Alex. cons. 57. n. p. lib. p.*
Prout exceptiones non respicientes factum, quae
4 dicuntur de apicibus iuris, proponere non tenetur fideiussor *d. l. si fideiussor §. quadam ff. mandati Bal. in l. si pro ea num. 13. vers. venio ad secundam partem C. eodem tit.*
Exceptiones autem omnes competentes principali regulariter competunt etiam fideiussori
5 *l. 2. §. p. & l. omnes ff. de exceptionibus, & l. deffensiones C. eodem tit. ac l. si quis postquã iuncta l. vbicunq; ff. de fideiuss. Syluester Aldobrand. cons. 75. num. 37. Gratian. lib. 4. discept. forens. cap. 799. num. 53.* Quae regula locum praesertim habet, si exceptio, rei cohereat, vel causae, sicuti est exceptio

ceptio non numeratæ pecuniæ, Quia cautio
promiſſa ſub ſpe futuræ numerationis tacitam
habet conditionem, ſi pecunia fuerit numera-
6 ta *l. vlt. de non numer. pecun.* Idcirco ſi principa-
lis poteſt ſe tueri hac exceptione, quod pecu-
nia non ſit numerata, fideiuſſor quaſi ex defec-
7 tu tacitæ conditionis defenditur *l. tam manda-
tori, & ibi Bal. num. 3. de non num. pecun.*

Cui fideiuſſori idcirco competit exceptio diſſo-
lutæ obligationis ipſo iure, vel ope exceptio-
8 nis, quæ principali competebat *l. ex perſona ff.
de fideiuſſ. l. exceptiones, quæ §. rei autem cohæren-
tis ff. de exceptionibus, & l. p. §. exceptiones ff.
quarum rerum actio non datur Bald. in d. l. tam
mandatori ſub num. 4. verſ. quandoq; reas de non
numer. pecun.*, Sicuti eidem etiam competit
exceptio compenſationis, quæ competebat
9 principali, Cum qui compenſat, videatur ſol-
uere *l. ſi debitor ff. qui potior in pignore habeat, &
latè probat Card. Mantic. tr. de tacit. & ambig. lib.
16. tit. 15. num. 9. cum plur. ſeq.* qui num. 12.
ſcribit exceptionem hanc poſſe opponi etiam
in ſecunda inſtantia, & etiam poſt latam vlti-
10 mam ſententiam, dum illius petitur executio,
poſt *Affl. deciſ. 121. num. 3. & Pariſ. conſ. 121.
num. 18. lib. p.* Prout num. 14. tradit idem *Card.
Mantic.* regulam ipſam locum habere etiam
inuito ipſo principali debitore per *l. fideiuſ-
11 ſori, & l. ſi ſtipulatus eſſes ff. de fideiuſſ. Pariſ. cit.
conſ. 121. num. 9. & 10. lib. p.* Et etiamſi ipſe
principalis ea exceptione vti minimè poſſet
ex aliquo accidenti, vt puta ſi eſſet excommu-
12 nicatus, vt explicat *Pariſ. cit. conſ. 121. numer.
10. in fin.*

Qui fideiuſſor opponere etiam poteſt exceptione
nouationis, ſi principalis poſt ſuſceptam obli-
13 gationem à fideiuſſore nouauit obligatio-
nem ſine interuentu fideiuſſoris, quia tunc ip-
ſo iure prior obligatio dicitur extincta *§. præ-
terea inſtit. quibus mod. tollitur obligatio Rota de-
ciſ. pr. in antiquis tit. de depoſito*, & ſic extra ea,
quæ competunt principali, vt prorogando ter-
minum debitori ad ſoluendum ſine fideiuſſoris
interuentu, vt probat *Specul. in tit. de fideiuſſio-
nibus §. pr. verſ. illud autem*, Præſertim ſi interim
principalis effectus eſt pauper, ſiuè deterioris
conditionis *Felin. in cap. de cauſis n. 6. de officio
deleg.* Quamuis concluſionem ipſam reprobat
*Alex. Trentacinq; lib. 3. var. reſol. tit. de fideiuſ-
ſoribus reſol. p. num. 3. præſertim verſ. ſecundo de-
claratur poſt medium.*

E contra vero declinatoria exceptio fori; quæ
competit principali, minimè competit fide-
iuſſori *Tex. eſt in l. ſed & ſi reſtituatur §. pr. ff. de
14 iudic. & l. ſi reus ff. iudic. ſolui Roma ſingul. 627.
& Affl. deciſ. 206. num. 2.* Non enim procedit
regula ipſa in exceptionibus perſonalibus,
15 quæ cohærent perſonæ principalis debitoris
*Bald. in d. l. tam mandatori num. 2. ff. de non numer.
pecun.* Quia exceptiones, quæ ſunt inſeparabi-
16 les à perſona debitoris, Non poſſunt prodeſſe
fideiuſſori *l. vbicunq; ff. de fideiuſſ. & ſcribit Bal.
in all. l. tam mandatori num. p.* Vt eſt priuilegium
Clericatus, & minoris ætatis, beneficium ceſ-
17 ſionis bonorum, Vel mutatio ſtatus, vt inquit
Mantic. *cit. tit. 15. num. 19. & 20. cum ſeq; ac
num. 26.* Ad hunc enim finem accipiuntur
fideiuſſores, vt ſi principalis debitor non ſit
idoneus facultatibus, à fideiuſſore conſequi
18 poſſit creditor id, quod ſibi debetur *l. fideiuſſor,
& l. ſtipulatus eſſes ff. de fideiuſſionibus, & §. vlt.
inſtit. de reput. Silua conſ. 24. num. pr.*

Quamuis etiam vbi principalis eſſet minor, ſi
læſus ille fuiſſet ſui facilitate, non competeret
19 illud beneficium reſtitutionis fideiuſſori, Si
verò læſus fuiſſet ob dolum creditoris, tunc
etiam fideiuſſori prodeſſet reſtitutio *l. p. & 2.
& ibi Bart. Bal. & alij ff. de fideiuſſ. maior.*

An autem fideiuſſori competat exceptio excuſ-
ſionis principalis, antequam ille moleſtari poſ-
ſit, Vel cedendarum actionum, Affirmatiuè
20 reſpondet Vlpianus *in l. nſi, & ibi gloſ. & Bart.
ff. de pactis, & probat Card. Mantic. d. tit. 15. num.
24.* Vbi inquit ex AEQVITATE ſuffragari
fideiuſſori huiuſmodi exceptionem excuſſionis.

Exceptio enim huiuſmodi dicitur exceptio ordi-
nis ab Imperatore inducta, ne fideiuſſor, qui
21 alienam ſuſcepit obligationem, poſſit prius
conueniri, quam cognoſcatur, an principalis
debitor ſit idoneus facultatibus; & quatenus
poſſit debitum proprium ſoluere *§. ſi quis igitur
in Auth. de fideiuſſ. ex quo ſumitur Auth. præſertim
22 eodem tit.* Vbi tamen reus principalis ſit præ-
ſens; Quia eo abſente poteſt validè conueniri
fideiuſſor, non facta excuſſione principalis *§.
non ſolum in dict. Auth. de fideiuſſ. Rimin. iun.
conſ. 402. n. 16. poſt Alex. conſ. 84. n. 8. lib. 3.*

Idem intelligitur, ſi principalis abſens vere non
eſſet, ſed habitaret in aliqua arce, ita ut diffi-
23 cile conueniri poſſit *Bald. in l. 2. ff. qui ſatiſdare
coguntur Felin. in cap. Eccleſ. Sanctæ Mariæ num.
110. de conſtit. Gratus conſ. 87. n. 24. lib. pr. quos
ſequitur Card. Mant. dicto lib. 16. tit. 16. n. 2. de
tacit. & ambig. par. 2.*

Quæ exceptio cum dicatur de apicibus iuris dic-
24 ta *l. fideiuſſor §. quidam, & ibi Bart. ff. mandati idẽ
Bar. in l. pr. in fine ff. de condit. indeb. & in l. cũ quis
in fin. C. de iuris, & facti ignor.* Vbi ſcribit hanc
exceptionem fuiſſe adinuentam ad rigorem
25 iuris conſeruandum, quia non tendit ad peri-
mendam obligationẽ, & excludendã actionem,
ſed ad effectum, vt alius prius conueniatur, vi-
detur dicendum eam eſſe reiiciendam in caſib.
26 in quibus proceditur ſummariè de plano, ſine
ſtrepitu, & figura iudicij, vel de AEQVITA-
TE *l. ſi mancipiũ §. pr. & ibi glo. ff. de euict. & ibi
Bal. in apoſtil. Alex. conſ. 114. num. 9. lib. 6. Roma
conſ. 416. num. 1. in fine & conſ. 430. in fin. Socin.
ſen. conſ. 24. num. 48. lib. p. Dec. conſ. 27. num. 8.
verſ. ſecundo reſpondetur*, Ex quo ſcribit *Boet.
deciſ. 221. num. 15.* hanc exceptionem non ad-
27 mitti inter mercatores, Cum in eorum Curia
procedatur de AEQVITATE, vt probauimus
ſuperiori lib. *cap. 6. num. 12.*

Contrarium

Contrarium tamen de AEQVITATE verius
est, exceptionem scilicet excussionis posse
etiam opponi in iuditio summario, in quo
28 proceditur sola facti veritate inspecta, & de
plano, sine strepitu, & figura iudicij, Namque
verior est opinio, quòd exceptio haec magis
procedit ex AEQVITATE, quam de rigore
iuris, vt colligitur ex *l. Moschis ibi AEQVVM
putauit ff. de iure Fisci, & apertè sentit Bal. in l.
vlt. §. sed, & si quis num. 5. ff. commun. de legatis*,
dum inquit ordinem excussionis non esse omit-
29 tendum ab arbitratore (licet ille procedat se-
cundum AEQVITATEM.) Quia hic non est
30 ordo ipsius arbitratoris, sed partium, vt confir-
mat *Corn. cons. 218. nu. 9. & cons. 55. num. 28. lib.
3. Io. Crottus in repet. l. si constante nu. 100. vers.
secundo quaerit Bart. ff. sol. matrim. & in l. pr. §. si
quis simpliciter in secunda lect. num. pr. & 2. ff. de
verb. oblig. quod etiam tradit Purpur. cons. 462.
nu. 46. cum sequ.*
AEQVVM est enim tueri fideiussorem, qui alie-
nam suscepit obligationem, Cum maximè non
agatur de praeiuditio creditoris, & AEQVI-
TAS magis suggerat, vt debitor principalis,
qui comodum percepit, prius conueniatur, si
31 sit soluendo, quam fideiussor *l. Sancimus C. de
fideiuss. Alciat. cons. 5. num. 9. lib. 8.* Quod ab
Imperatore Iustiniano suggerente AEQVI-
TATE, constitutum est *in d. §. si quis igitur in
auth. de fideiuss. & in dicto Auth. praesente C. eo-
dem*, & Ita obseruari per Senatum Taurinensẽ
testatur Osasc. *decis. 2. in fine ac sequitur Card.
Mantic. cit. tit. 16. sub num. 4. vers. sed & si aequius
post principium, & num. 7.* Qui *seq. num. 5.* tra-
dit exceptionem ipsam dici posse de apicibus
32 iuris respectu ordinis, siuè praeposterationis,
sed quod praeiuditium tàm fideiussoris, quàm
possessoris non potest dici de apicibus iuris,
33 cum ex AEQVITATE concessa sit per *d. l.
moschis ff. de iure Fisci* idcirco per clausulam *so-
la facti veritate inspecta*, cum similibus licet
34 possit dici reiectam esse solemnitatem discus-
sionis, Non tamen intelligitur sublata discus-
sio ipsa, quae nititur AEQVITATE, vt probat
Castrens. *cons. 327. num. 3. vers. concludo lib. 2.*
qui loquitur de fideiussore, & ideò exceptio
haec excussionis opponi debet per modum
35 interesse, non per modum praeposterationis
ordinis, vt post alios eleganter tradit *Crau.
cons. 263. num. pr. vers. ad hanc difficultatem*, &
ità obseruari in Ducatu Sabaudiae in causis, in
quibus proceditur sola facti veritate inspecta,
testatur *Georg. Natta in repet. clement. saepè col.
88. vers. & praedicta faciunt de verb. signif. & se-
quitur Purpur. all. cons. 462. nu. 36. cum sequenti,
& Crau. citato cons. 263. sub num. 6. vers. non ob-
stat auctoritas*, qui respondet ad contrariam
partem tenentes, & *num. 3.* subijcit conclusio-
nem ipsam etiam procedere in causis coram
36 arbitratore pendentibus, etiam si ille ex bono,
& AEQVO cognoscat.
Hanc sententiam amplectitur *Claudius de Seise-
la in repet. d. l. si constante num. 56. cum seq. ff. de
soluto matrim. & in l. exitus in fin. ff. de acquir.
possess. ac in l. decem n. 11. & 12. ff. de verb. oblig.*
qui tradit hanc exceptionem ordinis non esse
de rigore iuris, sed de AEQVITATE, &
37 quamuis esset de apicibus iuris, adhuc tamen
38 posse eam opponi scribit, quia à iure pontificio
admittitur *cap. 2. cum gl. de fideiuss.* a quo apices
39 iuris ciuilis reiciuntur *cap. dilecti de Iudic. vt
subijcit idem Claud. in all. l. si constante nu. 58. &
copiosissimè scribit Card. Mantic. citato tit. 16. nu
5. cum plur. seq.*
Eo fortius autem opponi posse constat hanc
exceptionem excussionis à tertio possessore
40 aduersus creditorẽ, qui agit hypothecaria act.
iuxtà *Auth. hoc si debitor C. de pignor.* de qua ma-
teria expressè actum fuit supra pleno *cap. 114.*
Quia exceptio haec a tertio possessore deduc-
41 ta, longè maiorem continet AEQVITATEM;
Cum possessor conueniatur, qui nullo iure est
obligatus, & ius suum tuetur, de qua exceptio-
ne propriè loquitur allegata *l. Moschis ff. de iure
Fisci*, quae quidem est maximè fauorabilis *l. vi-
deamus generatim §. si actionem ff. de vsuris*, de
qua exceptione loquitur *Bal. in d. l. vlt. §. sed si
quis nu. 5. ff. commun. de legatis, & Corneus alleg.
cons. 45. nu. 28. lib. 3.* Qui scribit hanc exceptio-
nem non solum respicere ordinis praepostera-
tionem, Sed etiam quod possessor non possit
conueniri, neq; re sua priuari, si debitor prin-
cipalis sit soluendo *Card. Mantic. all. tit. 16. num.
4. post princip. & vers. sed, & si AEQVIVS Alex.
Trentacinq; lib. 2. var. resol. tit. de exceptionibus
reso. 4. nu. 10. cum seq. plur.*
Hinc tradunt scribentes exceptionem hanc pos-
se opponi etiam contra mulierem agentem
42 hypothecaria actione pro eius dote aduersus
tertios possessores bonorum mariti; licet
enim in causa dotis procedatur de bono, &
AEQVO *l. iure succursum ff. de iure dotium, &
43 diximus in superiori lib. all. cap. 6. n. 16.* Attamen
huiusmodi exceptio, quae competit bonorum
44 possessoribus, Continet etiam AEQVITA-
TEM, *Bart. & in d. l. p. §. si quis simpliciter n. 2. &
3. ff. de verb. oblig.* qui testatur hanc esse com-
munem Doctorum sententiam aduersus *Bal-
dum Nouellum tr. de dote par. 8. priuil. vlt. con-
trarium tenentem quem sequitur Card. Mantic.
all. tit. 16. sub nu. 4. vers. vndè hac.*
Duplicem verò esse exceptionem excussionis
scribit *Card. Mantic. numer. 8.* Alteram scilicet
45 esse, quae oritur ex verbis promissoris, seù
tenore conuentionis; Alteram autem indu-
ci ex dispositione legis; Si quis enim promit-
tat aliquem seruare indemnem, ex verbis pro-
missionis concipitur non posse eum conueni-
ri, nisi prius dèbitor principalis excuciatur *l.
46 vlt. ff. si certum petatur Bald. in cap. ex rescripto
nu. 2. vers. Item quia de iure iur.* Quod adeò ve-
rum est, vt quamuis renuntiet benefitio de fi-
deiussoribus, Non tamen excussio omitti pos-
47 sit, quia in hac renuntiatione non continetur

l. pr. C. de conueniendis Fisci debitoribus, *& ibi*
Bar. ac in l. quero ff. locati, & Bal. in l. p. C. de reuoc.
his quæ in fraud. cred. & sequitur Roma cons. 211.
n. 2. & cons 241. nu. 6. Alex. cons. 32. nu. pr. cum
seq; lib. 4. & cons. 29. nu. 22. lib. 7. Rimin. sen. cons.
448. nu. 14. cum seq; & nu. 23.

Altera verò exceptio, quæ à lege conceditur, vt
in d. §. si quis igitur in Auth. de fideiuss. & in d.
auth. præsente C. eodem, locum non habet, si fa-
48 cta fuit renunciatio beneficio de fideiussori-
bus, vt tradit *Card. Mantic. sæpius citato tit. 16.*
sub nu. 8. vers. altera vero, & sic valdè inter se
differunt huiusmodi exceptiones.

Prout etiam differunt, quod exceptio, quæ ex
legis benefitio competit, opponi debet ante
49 litem contestatam *Specul. in tit. de excep. §.*
dico vers. quid de exceptione Gail. lib. 2. obseru. 27
nu. 3. Quamuis contrarium affirmauit *Ias. in all.*
l. decem num. 10. Cuius sententiam AEQVIO-
REM esse admittit *Gail. num. 3. & quem sequi-*
tur Calcan. cons. 29. num. 9. & Port. lib. pr. comm.
opin. conclus. 41. num. 13. Si verò exceptio com-
50 petit ex tenore conuentionis, quandocunq;
opponi potest, vt notat *Bart. in d. l. p. C. de con-*
uen. Fisci debitor. lib. 10. & tradit Bald. in cap. ex
rescript. nu. 2. de iure iur. quos seq. Card. Mantic.
cit. tit. 16. nu. 8. in fine.

Fideiussor autem indemnitatis dicitur ille, qui
51 promisit soluere, quanto minus principalis
soluisset, vel illud tantum, quod deficeret ex
bonis principalis; vt explicat Vrsil. ad Afflict.
decis. 318. nu. 1. & 2. & ante eum Castrens. cons.
239. num. 1. lib. 2. ac nouissimè Card. Mantic. de
tacit. & ambig. lib. 16. tit. 17. par. 2. Qui fideius-
sor indemnitatis non tenetur nisi in subsidium,
52 vt post Castrens. *probat Ias. in l. decem stipulatus*
nu. 10. ff. de verb. obligat. Ant. Faber in eius Codi-
ce Fabriano lib. 8. tit. 28. definit. 46. & amplè Be-
nintend. decis. 81. nu. 13. cum seq.

Si tamen principaliter, & insolidum se obligasset
huiusmodi fideiussor indemnitatis, tunc etiam
illum teneri non facta excussione videretur,
Quia eo casu, tàm de AEQVITATE, quam
de rigore iuris, conueniri potest, non excusso
53 principali, vt probat *Marsil. in rubr. de fideius-*
sionibus n. 65. & 70. quem sequitur Gail. obseruat.
28. num. 2. lib. 2. Qui *num. 6.* & scribit *Marsilij*
opinionem AEQVIOREM, & communiorem
54 esse, Cum eius obligatio excesserit metam fide-
iussoris indemnitatis, & vti principalis se
obligasset, vt scribit *Carpan. ad Statut. Mediol.*
189. num. 85. lib. pr. Dicunturq; tunc duo rei
eiusdem obligationis, principalis, & fideiussor,
suntq; ambo æqualiter obligati *§. fideiussore in*
55 *Auth. de fideiussoribus verbo fideiussorem vers.*
idem dico de constituente, Et vti principalis con-
56 uenitur, non vti fideiussor, absq; alia distinctio-
ne, Cum in contractibus verba esse non debeãt
57 otiosa *l. si stipulatus ff. de vsuris, ac probat Gail.*
dicto lib. 2. obseru. 28. nu. 6. Franc. decis. 400. nu. 2.
Bimius cons. 170. nu. 13. & cons. 276. nu. 2. & 7.
& cons. 329. nu. 1. cum plur. seq.

Maximè verò, quando obligatio huiusmodi se
referret ad certum debitum, siuè quantitatem,
Quia tunc, cum obligatio certa esset, conue-
niri posset fideiussor non excusso Principali;
Prout minimè tenetur omissa excussione,
58 quando promissio non esset pura, nec de præ-
senti, sed haberet tractum in futurum, & ad
summam indeterminatam, & eueniente casu;
Quia tunc etiam obligatus insolidum cùm
principali molestari non posset, eo non excus-
59 so, & antequam de summa certa debiti con-
staret, vt considerat *Ias. in citata l. decem numer.*
19. ff. de verb. oblig. Quia non purificata condi-
tione, vel liquidata summa, non dicitur subes-
60 se obligationem *Tex. in all. l. decem ff. de verb.*
oblig. & ibi Ias. num. 16. etiamsi Bald. in l. pr. C. de
conuen. Fisci debitor. lib. 10. Vbi tradit, quod
fideiussor sub conditione statim ex ea obliga-
tur; quamuis suspendatur illius executio, Quia
verè non intercedit per modum conditionis,
61 sed per modum causæ *Alex. cons. 25. nu. 26. lib.*
7. per tex. in l. cum eorum C. de sentent. Dum Au-
ctor ipse optimis rationibus *nu. seq.* docet illam
esse natam, licet illius exercitium ante excus-
sionem impediatur.

Et eo fortius, quando verba promissoris sunt ne-
gatiua, vlz. quidquid ab ipso principali debito-
re exigere non poterit creditor, Quia sermo
62 negatiuus non finitur in primo actu, nec intel-
ligitur de secundo actu *glo. in l. hoc genus ff. de*
condit. & demonstr. & ibi Bart. & Castrens. Prout
est Tex. n. 102. in l. sic si stipulatus sum ff. de verb.
oblig. & probat Ias. loco citato nu. 21. & 22.

Et quamuis limitent nonnulli conclusionem non
procedere, quando huiusmodi promissio fi-
63 deiussionis fuit iurata, vt slz. eo casu conue-
niri possit fideiussor non excusso principali
Bal. in cap. ex rescripto de iure iur. quem sequitur
Alex. cons. 32. lib. 4. Attamen minus veram esse
hanc limitationem docet *Felin. in eodem cap. ex*
rescripto in vlt. col. & probat Ias. cit. num. 22. cum
seq; ea ratione, quod iuramentum intelligi
64 debeat secundum naturam actus, super quo
interponitur *l. fin. C. de non numer. pecun.* Reci-
pitq; iuramentũ omnes cõditiones a iure subin-
65 tellectas *cap. quemadmodum de iure iur.* Quam
iuris conclusionem tamen declarat *Ias. in l. si*
conuenerit ff. de iurisd. omn. Iudic. & in l. sed, & si
postea §. item si iurauero ff. de iure iur.

Idem procederet, si fideiussor huiusmodi renun-
tiasset benefitio excussionis, Quia tunc frustra
66 contenderet, vt illa prius fieret *Gail. cit. obser-*
uat. 27. nu. 20. & 22. lib. 2.

Exceptio namq; hæc dicitur dilatoria, quæ non
impedit, quin creditor possit experiri, sed
68 suspendit, donec debitor principalis excu-
tiatur, Idcirco opponi debet ante litem con-
testatam, iuxta veriorem DD. sententiã de qua
Specul. loco proximè citato quem sequitur Card.
Mantic. sub dicto num. 9. vers. vndè, Qui *num. 12.*
tradit, quod proposita exceptio ante litem
69 constitutam posset probari post litem conte-
statam

statam ex Corneo cons. 55. n. 2. in fine vers. non
obstat quod hac lib. 3.

Quæ sanè exceptio clare proponi debet, non sub
verborum inuolucro, vt probat Siluester Aldo-
70 brand. cons. 67. num. 14. cum seq. lib. p. & sequitur
Card. Mantic. loco relato nu. 9. in fine, qui sequenti
num. docet, quod vbi actor replicauit excep-
tionem ipsam non esse admittendam, & Iudex
ad litis contestationem processit; iuditium
71 consistit; Quia tacitè intelligitur pronuntias-
72 se huiusmodi exceptionem non officere cap. ex
parte de appellat., Et hanc tacitam pronun-
tiationem sufficere, si pendente Iuditio pro-
betur debitorem principalem non esse soluen-
73 do tradit Castrens. in l. vlt. n. 7. ff. si certum peta-
tur, & seq. Paris. cons. 50. num. 48. lib. pr. Card.
Mantic. all. tit. 16. num. 10. in fine.

Vbi autem huiusmodi exceptio opposita non
fueris in causa principali, non potest ea opponi
74 in causa appellationis l. ita demum C. de procu-
ratoribus Cyn. in l. per hanc num. 10. de tempor. ap-
pell. & ibi Bal. num. 13. vers. vel pone exemplum
Alex. cons. 34. n. 3. lib. 4. & Gozad. cons. 42. num.
12. vers. quarto dato, & Ias. in d. l. ita demum n. 6.
vers. quarto per istum textũ C. de procur. quos seq.
Card. Mantic. cit. tit. 16. n. 11. & late probat Gall.
lib. 2. obseruat. cap. 27. num. 3.

Sed attenta consuetudine contrahentium, quippè
Notariorũ in hoc Mediolani Dominio consti-
75 tuendi fideiussores insolidum obligatos cum
principali, & vti principales, vt in dies vide-
mus, superflua redditur omnis oppositio ex-
ceptionis excussionis, Quia eo casu stante
promissione vti principalis, & insolidum facta,
nullo modo vti poterit fideiussor excussionis
exceptione, quam neq; proponere valebat, vt
76 expresse tradit Curt. sen. cons. 6. num. 2. & cumu-
latissimè probat Rimin. Iun. cons. 454. num. 22. cum
seq. & seq. Card. Mantic. iam dicto tit. 16. sub nu.
8. vers. quod tamen est intelligendum, & tit. 17. n.
4. & 5. post gl. in d. Auth. de fideiuss. in principio
verbo fideiuss. in fine, & post Alex. in cõs. 32. n. 12.
lib. 4. Natta cons. 345. n. 3. Decian. cons. 72. num.
5. lib. 2. & Gabriel. conclus. pr. num. 89. tit. de fide-
iuss. lib. 3. quam sententiã sequitur etiam Thesaur.
inn. qu. famil. 61. num. 5. lib. 4. Vbi tamen probat
non impediri fideiussorem ita principaliter
& insolidum obligatum, quin agere valeat
77 contra confideiussorem eadem obligatione
vinculatum, Quia obligatio vti principalis
78 facta dicitur fauore creditoris, non autem
confideiussoris, vt subijcit idem Thesaur. de
qua materia aliqua tradit Gratian. in cap. 409.
num. 138. lib. 3.

Vlterius ab huiusmodi benefitio excusionis
79 excluduntur etiam Numularij, seu argenta-
rij qui pro alijs obligantur glos. singul. in d. auth.
de fideicommiss. §. argentariorũ Bal. in l. frustra n. 5.
de cõ nume. pecun. Roma cõs. 392. n. 9. Curt. sen. all.
cons. 6. n. 2. vers. secundo Gratus cons. 28. num. 18.
lib pr. Gabriel. tit. de fideiuss. conclus. pr. n. 88. lib.
3. & post eos Card. Mantic. dicto tit. 17. n. pr. Qui
seq; numer. 2. scribit filium, quem Pater iussit
80 obligari, non posse vti hoc beneffitio excusio-
nis. concurrentibus tamen aliquot requisitis
ibidem recensitis.

Prout in eodem cap. 17. à numer. 6. vsq; ad finem
Sexdecim alios proponit casus Mantica, in
quibus benefitio excussionis vti nequit
81 fideiussor, qui summatim hic referuntur, &
ad saturitatem ibidem videri possunt eum
auctoritatib. & fundamentis, ac limitationib.
amplissimè excitatis per ipsum Card. Mantic.
nempè tertio loco, quando vxor se obligauit in
eodẽ instrumento cũ Marito. Quarto, quando
ex tenore promissionis id concipi potest, vt
potè si fideiussor propriam, non alienam susce-
pisset obligationem. Quinto, quando fideius-
sor promisit se nullo alio docto, soluturum
ad solum verbum creditoris, vt etiam probat
Gratian. lib. pr. discept. forens. cap. 164. num. 19.
cum seq. Sextò, si fideiussor intercessit cum iu-
ramento. Septimo, quando fideiussor promi-
sit soluere, vbi Titius non solueret, vt etiam
tradit Gratian. all. cap. 164. numer. 9. Octauo,
si fideiussor intercessit pro eo, qui naturaliter
tantum est obligatus. Nono, si constat princi-
palem non esse soluendo. Decimo, si debitor
principalis esset rixosus, vel litigiosus. Duode-
cimo, quando fideiussit quis erga Fiscum, vel
Principem. Decimo tertio, si fideiussor inter-
cessit post capta pignora debitoris, vt ea debi-
tori relaxarentur. Decimo quarto, si fideius-
sor intercessit in causa criminali. Decimo
quinto, si fideiussor succedat debitori princi-
pali, vti hæres. Decimo sexto, si fideiussor ne-
gat se fideiussisse, & de mendacio conuincitur.
Decimò septimò, si creditor sit debitor ipsius
fideiussoris. Vltimò, si fideiussor fuit de iudi-
catum soluendo, Quia tunc hoc benefitio ex-
cussionis pariter vti nequit.

His addo, quod excussio non etiam admittitur
in Saluiano interdicto etiam in præiuditium
82 tertij possessoris, quia illud dicitur remedium
possessorium non admittens exceptiones re-
quirentes altiorem indaginem Bart. in l. si à C.
quorum bonorum Menoch. de acquir. possess. remed.
3. num. 179. Rol. cons. 9. num. 18. lib p. Bursa. cons.
32. num. 45. lib. p. Surd. cons. 4. num. 36. Cephal.
cons. 320. num. 31. lib. 3. quos sequitur Gratian. c.
38. num. p cum seq. Vbi ita iudicatum fuisse per
Rotam Rom. testatur, reprobato Bar. & Natta
relatis à Thesaur. decis. 51. num. 52. & decis. 175.
num. 4.

Prout excusio omittitur, si obligatio fuit su-
83 scepta in forma Cameræ Bal. in l. falsi C. famil.
ercis. Socin. cons. 24. num. 48. lib. pr. Surd. cons.
39. num. 2. & 24. Gratian. cap. 7. num. 28. lib. p.
discep. forens. & cap. 593. n. 5. lib. 3.

Cæterum, quia sæpè fideiusiones etiam præstan-
tur ratione offitij, vt obseruatur à Prætoribus,
84 & iusdicentibus huius Dominij, de stando
sindicatui, Id quod in Cathalonia etiam ob-
seruari tradit Cancer. lib. 3. var. resol. cap. 12. in

principio, & n. 104. cum ſeq. Quæritur ad quid
tencantur huiùſmodi fideiuſſores; Et ſanè, li-
cet officiales teneantur in Sindicatu de omni-
bus contractibus, ſeù quaſi maleficijs, ſeù quaſi
quos, & quæ contraxerunt, ſeù commiſerunt
85 tempore regiminis ſui offitij *vt not. Bald. in l.
obſeruari § proficiſci num. 4. ff. de officio proconſ.
quem ſequitur Cancer. dicto cap. 12. num. 120. &
probat Caraba de Syndicatu in ſing. verbo fideiuſſ.*
Eorum tamen fideiuſſores non tenentur ad debi-
ta, quæ contraxerunt officiales durante offi-
86 cio, Quemadmodum etiam non tenentur de
geſtis extra eorum officium, vt probat *Hipp.
de Marſil. in repet. rubr. de fideiuſſor. numer. 182.*
Niſi fideiuſſio latè in omnem caſum eſſet fac-
ta, & ſic ita generaliter, vt omnia prædicta
87 complecteretur, Gonzalez *de Paz in ſua pract.
tom. p. part. 8. in proemio num. 4. & probat Cancer.
cit. cap. 12. num. 130. cum ſeq.*
Prout in Cathalonia largè accipi fideiuſſores,
88 qui idcirco teneri ad omnia iudicata per Sin-
dicatores, qui Iudices tabulæ vocantur, te-
ſtatur *Cancer. loco relato num. 133.* Præter-
quam ad pænam corporalem, ad quam mini-
mè tenentur fideiuſſores, vt habetur *in l. fide-
89 iuſſor Magiſtratus ff. de fideiuſſ. & in l. p. C. de pe-
riculo eorum qui pro Magiſtr. lib. 11.* Et ſic non in
perſona tenentur fideiuſſores pro offitiali;
Sed benè tenentur pro pęna pecuniaria, in qua
90 condemnatus eſt officialis pro maleficio, vel
ad damna, & intereſſe parti iniuratæ.
Idem intelligitur de ipſo officiali, qui obligatus
eſſet ex forma ſtatuti pro eius familia; Quia
illud intelligitur ciuiliter tantum; Adeò quod,
91 ſi Poteſtas expreſsè ſe obligaſſet ad ſoluendum
pro familia omnem pænam ciuilem, & crimi-
nalem, intelligitur de pecuniaria, non de cor-
porali, quæ per alium pro alio ſolui non poteſt
92 *gloſ. in cap. cum homo 23. q. 5. & notat Bart. in l.
vnica C. de periculo eorũ qui pro Magiſtratu inter.
lib. 11. quā ſententiam probat Bald. in d. l. obſer-
uari §. proficiſci num. 2. ff. de offitio Proconſ. ac latè
proſequitur Cancer. cit. c. 12. num. 136. ac in lib. 2.
c. 5. num. 76. cum ſeq.*
Et eo caſu fieri etiam debere excuſſionem ad-
uerſus familiam, antequā officialis moleſtetur,
93 probat *Gonzal. de Paz in dicta eius pract. tom. p.
par. 8. cap. vnico in proemio n. 16. & 17. per gloſ.
in l. ſi quis ex corpore C. de murilegu. lib. 11. quem
refert, & ſeq. Cancer. cit. cap. 12. n. 139. lib. 3.*
Qui auctor *num. 140.* poſt Portules ad Molinam
in *§. in quis num. 11.* proponit queſtionem, an
poſſit ſindicari Officialis durante officio, &
diſtinguendo inter officialem perpetuum, &
temporalem, primo caſu affirmatiuam tenet
94 opinionem, In ſecundo verò caſu negatiuam
ſuſtinet; Et ſi auctoritate Principis ante tem-
pus ad ſindicatum procedatur contra officia-
lem, vt aliquando obſeruari vidi, Tunc fide-
95 iuſſorem minimè teneri ad ſoluendum iudi-
catum probat *Meier. tit. de tab. tr. 17. col. 4. num.
44. per tex. in l. cum apud ff. iudic. ſolui*, Quam
96 tamen ſententiam improbat *Cancer. cit. cap. 12.
n. 105. cum ſeq.* Eo ſub prætextu, quod promiſſio
fideiuſſionis facta de ſoluendo iudicato per eius
Prætorem, teneat etiam pro iudicato per eius
97 ſucceſſorem, vel alium eius loco ſubrogatum,
vel à lege deputatum, ſi non fuit expreſſum
nomen Iudicis, quia licet Iudex mutetur, non
dicitur mutatum iuditium, cum Iudex ſucceſ-
99 ſor ſit ſubrogatus loco primi *l. proponebatur ff.
de Iudicijs Roma conſ. 210. Vinc. de Franchis decis.
320. & Theſaur. decis. 202. n. 14.* Namq; longè
diuerſa videtur ratio, quod promiſſio fideiuſ-
98 ſionis facta coram Iudice teneatur etiam co-
ram ſucceſſore, & quod obligatio fideiuſſio-
nis de iudicatum ſoluendo in ſindicatu poſt
finitum officium, locum etiam habeat in Iudi-
cis ſindicatu facto ante offitium finitum, & ſic
in iudicio preuentorio, & ſi verè ad eundem
finem tendat Iuditium ipſum ſindicatus, tam
pręuentorie inchoatum, quam debito tempo-
re poſt finitum officium factum; Et num. 115.
ſententiam ipſam procedere tradit *Cancer.*,
100 etiamſi nomen Iudicis expreſſum fuiſſet per
fideiuſſorem, quando ille ſe obligauit de Iu-
dicatum ſoluendo in ſindicatu ex *Bartio decis.
98. n. 28. in fine.*

SVMMARIA.

*Fideiuſſor poteſt renuntiare beneficio excuſſionis nu.
1. & generalis renunciatio videtur eum compra-
hendere n. 2. contrar. n. 6. & 8.*
*Excuſſionis beneficium non eſt incognitum fideiuſſo-
ribus num. 3.*
Renuntiatio generalis omnia comprahendit n. 4.
*Renuntiatio generalis non continet caſum dotis, quæ
ſpecialem ſiuè expreſſam deſiderat n. 5.*
*Renuntiatio generalis non intelligitur de maioribus
iuribus num. 7.*
*Notar. ſoles in inſtrumentis opponere primo renun-
tiationes ſpeciales, deinde generales n. 9.*
*Excuſſionis beneff. non amittit fideiuſſor per iuratam
renuntiationem generalem, dummodo ex præſum-
ptione, & iure, non defficiat conſenſus renuntian-
tis n. 10. & 11.*
*Operaſſe quis præſumitur eadem facilitate in con-
tractibus, ſi indoctus fuit de beneficio, cui renun-
tiauit n. 12.*
*Renuntiatio Velleiano cum iuramento facta nõ valet,
niſi ſcientiam habuiſſet beneficij Velleiani n. 13.*
*Renunciatio generalis fideiuſſoris omni legum auxilio
intelligitur, & reſtringi debet ad eas omnes excep-
tiones, quæ fideiuſſori competebant tempore factæ
renuntiationis n. 14.*
Contrar. per Mantic. cuius ſententia n. 17.
*Excuſſionis beneficium oritur poſt renuntiationẽ fide-
iuſſoribus tempore ſcilicet rei iudicatæ num. 16.*

Renuntiatio generalis facta per fideiussorem benefitio legis sibi competenti, An compræhendat renuntiationem excussionis.
Cap. CLXXXVI.

VOD validè possit fideiussor renuntiare benefitio excussionis
non est ambigendum, cum quilibet renuntiare valeat fauori suo
1 *vul. l. si quis in conscribendo C. de*
pactis glos. in §. p. in auth. de fideicemiss. in verbo
accedat spec. in tit. de renuntiationibus, & vers.
viso num. 16. Alex. in l. fin. num. 11. cum seq. ff.
si cert. petatur, & cons. 32. num. 11. lib. 4. In du-
bium tantum reuocant scribentes, an per ge-
neralem renuntiationem factam per fideiusso-
rem benefitio legis sibi competenti censeatur
renuntiatum etiam huic benefitio excussionis
principalis, An verò specialis renuntiatio re-
quiratur.

Et generalem renuntiationem sufficere habetur
2 *in l. fistulas §. frumenti ff. de contr. empt. l. vlt. §. cui*
dulcio ff. de Tritic. leg. & colligitur ex Auth. Patri
& Aui. e C. quando mulier sui offitio fungi potest,
3 Quia benefitium excussionis non est incognitū
fideiussori, & de facili potest præuideri; Tan-
tumq; operatur genus, quoad genus, quantum
3 species, quoad speciem *l. si duo ff. de administr.*
tut., & l. omnes ff. de præscript. 30. annorum, Et
hanc conclusionem probat *Cur. sen. cic. cons. 6.*
nu. pr. vers. tamen à communiter contingentibus.

Et hæc sententia corroboratur per regulam illā,
quod renuntiatio generalis omnia compræ-
4 hendit, quippe ad incognita etiam se extendit
Bartol. in l. sed, & si quis §. quæsitum ff. si quis
caut. Curt. iun. cons. 68. col. vlt. Cran. cons. 135. nu.
24. & cons. 209. nu. 6. 272. nu. 7. ac cons. 294. nu. 3
Cephal. cons. 463. nu. 29. lib. 4. ac latè probat Me-
noch. cons. 335. num. 17. & cons. 371. num. 5. & 6.
Conferunt, tradita per Alex. Trentacinq; lib. 3.
var. resol. tit. de fideins. resol. 2. num. 3. & 4. vers.
non recedas, Quamuis limitet renuntiationem
5 generalem non compræbendere casum dotis
ex *Ias. in l. pr. nu. 9. ff. sol. matrim. & in l. filius fa-*
mil. §. Diui nu. 64. ff de lega. p. & in l. quod dicitur
nu. 5. ff. de verb. obligat.

Et hanc partem expresse probat *Alex. cons. 29. n.*
29. lib. 7. Portius com. opin. conclus. 41. in 26. limit.
& Gail. lib. 2. singul. obseru. 27. nu. 20. & 22. Vbi
tradūt fideiussorem censeri renuntiasse benefi-
tio excussionis, quando cum iuramento renun-
tiauit omnibus alijs iuris, & legum auxilijs.

De AEQVITATE tamen verior est contraria
sententia, tutiorem scilicet esse eam opinio-
nem, quod qualitas benefitij excussionis spe-
cialiter exprimatur in renuntiatione, adhoc
6 vt valeat renuntiatio, quoad excussionis benef-
fitium *arg. d. l. si quis in conscribendo C. de pactis*
quæ loquitur, quando quis specialiter renun-
tiat exceptioni fori; Generalis enim renuntia-
7 tio licet trahatur de similibus ad similia, non
intelligitur tamen de maioribus *l. fistulas §. fru-*
menta ff. de contrah. empt. & l. vlt. §. cum dulcia ff.
de tritic. lega. Ruin. cons. 139. nu. 8. lib. 5.

Et hanc sententiam defendit *Bal. cons. 4. num. pr.*
vers. & consuetud. in fin. lib. p. Vbi inquit hanc
opinionem esse AEQVIOREM, licet ex rigore
8 iuris, Generalis, & breuiloqua renuntiatio pe-
rinde valeat, ac si singulariter species essent ex-
presse per *d. l. omnes ff. de præscript. 30. annorum*
Idem sentit Bar. in l. sed, & si quis §. quesitum nu.
p. in fin. vers. tertia facit opinio ff. si quis caut. Spe-
cul. in tit. de renuntiat. & concl. vers. pone ergo nu.
quos sequitur Card. Mant. de tacit., & ambigu. &
lib. 16. tit. 18. nu. 5. cum plur. sequentibus.

Qui *Baldus* scribit *in d. cons. 4.* quod Notarij con-
sueuerunt apponere in publicis instrumentis
primo clausulas, siuè renuntiationes speciales,
9 deindè generales: Ex quo datur intelligi, quod
generales tantum non sufficiant; quo argu-
mento idcirco vsus est idem *Bal.* pro confirma-
tione eius opinionis, & sequitur *Card. Mantic.*
dicto tit. 18. sub nu. 5. vers. vndè etiam.

Neq; beneffitium excussionis ammittere fideius-
sorem arbitror, etiam si renuntiationem gene-
ralem fecisset cum iuramento, vt voluisse vide-
10 tur *Card. Mantic. cit. tit. 18. num. 12.* Dummodo
ex præsumptione iuris non deficeret consensus
renuntiantis, secundum *Bal. in l. p. nu. 4. vers. se-*
11 *cundo queritur C. comodati, & Aret. cons. 33. nu.*
9. in fine num. sequ. Eadem etenim facilitate iu-
12 rasse præsumitur renuntians indoctus de be-
nefitio excussionis, qui ad generalem renun-
tiationem deuenit *l. doli §. diuersum ff. de noua-*
tionibus, & in terminis renuntiationis benefi-
cio *Velleiani* facta cum iuramento per vxorem
13 probat *Imola in cap. penult. de empt. & vendit.*
Bal. in cons. 47. lib. pr. Vbi afferit hanc esse com-
munem opinionem Doctorum *Gramat. decis.*
76. nu. 19. & latissimè probat Alex. Trentacinq;
dicto tit. de fideiuss. resol. 2. sub num. 3. vers. contra
banc cum vers. 9. lib. 3. var. resol.

Præsertim cum Idem *Card. Mantic. eodem tit. 18.*
num. 16. probet renuntiationem generalem
fideiussoris omni legum auxilio intelligi, & re-
stringi debere ad eas omnes exceptiones, quæ
fideiussori tantùm competebant tempore factę
14 renuntiationis ex *Bar. in d. l. sed, & si quis §.*
quæsitum num. p. vers. oppono ff. si quis caut. per
auth. matri, & Auia cum glos. C. quando mul. tut.
offitio fungi potest, quæ loquitur de matre, quæ
renuntiauerat omni legum auxilio.

Quia fideiussor *de iudicatum soluendo*, qui ge-
neraliter renuntiauit benefitio sibi ex legib.
15 competenti, non intelligitur renuntiasse be-
neffitio excussionis, cum illa oriatur post re-
nuntiationem; Tempore scilicet rei iudicatæ,
16 & ideò post latam sententiam potest eam op-
ponere *Bal. in l. vlt. §. & cum antiquitas num. 3.*
de vsu rei Iud. ac sequitur Card. Mant. in eodẽ tit.

18. *num.* 17. *cum seq;* Vbi etiam probare conatur generalem renuntiationem fideiussoris trahi ad ea, quæ ex causa pręsenti oriri possunt,
17 & sic etiam ad futura, quæ conclusio mihi non aridet, stantibus iam deductis, præsertim attenta traditione *Baldi in cit. cons. 4. quem sequi omnino debemus.*

SVMMARIA.

Primogenitus honoratior esse debet nu. 1.
Primogenitus in veteri testam. duplici parte ex omnib. parentum bonis nu. 2.
Primogeniti in Francia longè melior est conditio n. 3.
Primogeniti Domini vocantur aliorum fratrum n. 4.
Primogenitus succedit semper in Regno nu. 5.
Primogeniti duo aliquando eodem actu nascuntur, vt legitur in Genesi nu. 6.
Primogenitis duobus existentibus neuter succedere debet in primogenitura, siuè Regno nu. 7. sed alter eligitur magnates nu. 8. declar. nu. 24.
Contrar. verius nu. 14. 15. 16. & 17. cum seq; plur., & nu. 26. & nu. 39.
Incertitudinis ratione circa personarum qualitatis actus vitiatur nu. 9. 10. & 11.
Heredis institutio in persona incerta inefficax est nu. 12. & 13.
In dubio ex paribus existentibus rationibus vtriusque partis ad rem agentis, vtriq; equa iudicanda est nu. 20. quod tamen procedit in diuiduis, non indiuiduis num. 21. & si amba partes ad lucrum aspirant num. 23.
In dubijs rebus mediam viam eligere debemus nu. 22
Necessitatis causa receditur à regulis iuris nu. 25.
Incertitudinis ratione circa primogenitos bona inter eos diuiduntur, etiam contra dispositionem testatoris nu. 26. etiam feudalibus nu. 27.
Et ita obseruatum nu. 28.
Theodori Triultij Cardinalis mentio honorif. nu. 29.
Pramium promissum ei, qui primus Ciuitatem ingrediatur, si duo simul ingressi sunt eodem tempore, vtriq, debetur nu. 31.
Scipionis Africani sententia in ea materia nu. 32.
Romanorum sententia in ea materia nu. 33. contraria sententia in Laecedemones, & Athenienses nu. 34.
Aequalitas contemnitur aliquando ad euitandum bellum nu. 35.
Vnicuiq; quod suum est non semper tribuitur nu. 36. & 37.
In dubijs quomodo procedendum num. 38. aliquando sorte ea dirimuntur nu. 38.
In dubio praefertur in feudis qui in possessione est n. 40.
Gratificationis locus est in priuatis rebus, qua ad Patrem spectant nu. 41.
In Regno, & magnis hareditatibus, nisi Populo, & magnatibus electio spectat nu. 42. & sort teerminatur, si ambo ita conuenimnt, vel aliter terminare non possit nu. 43. & 44.
Sortis Iudicio in dubijs licet stare nu. 45.
Diuisiones fiebant sorte inter Romanos nu. 46.
Diuisiones hodie sepè fiunt hoc modo vlz. vt maior diuidat, minor vero eligat nu. 46.
Sortis iudicium locum tantum habet in quastionibus iuris, non facti num. 47. contrar. alij probarunt, vt etiam locum habeat in quastionibus facti nu. 48. quando partes sic petunt nu. 50.
Obseruantia in hoc Dominio circa diuisiones feudorum per sortem nu. 51.
Sortis inditium fallax, & incertum, quod vt plurimum ad parum idoneos decurrat nu. 52.
Sortis inditium fortunæ inditium dicitur nu. 53.
Sortis inditium locum non habet in casibus à iure expressis nu. 54.
Iurisdictio licet indiuidua sit, tamen eius exercitatio diuidua est, dum alter pro certo tempore, alter pro alio eam exerceat, & sic penes plures in solidum reperitur nu. 55.
Impossibile non est duo simul regnare, cum habeantur loco vnius nu. 56.
Domini plures sibi impedimento esse solent in iurisdictione exercenda nu. 57.
Exercitium iurisdictionis incipi debet à primogenito nu. 58. & nu. 64.
Decretum Senatus in ea materia nu. 65. & 66.
Rex. Thebanorum Regum filys reliquit, vt alterni regnarent, ex quo ad bellum deuenerunt, & perierunt nu. 61.
Consules Romani alternis diebus, vel mensibus imperabant nu. 62.
Pratores, & Capitanei Dominij Veneti exercitium iurisdictionis diuidunt inter se, dum alter de die, alter noctis tempore causam exercent nu. 63.
Decretum Senatus, quod inter plures feudatarios exercitium iurisdictionis per sortem initium haberet nu. 67. 69. & 70.
Iudicis arbitria plurimum valent in faciendis diuisionibus iurium nu. 68.
Decretum Sen. quo declaratur Praturas pro biennio sustineri, etiam si eligens pro vno tantum anno exercitium iurisdictionis haberet nu. 71. & 72.

Duobus existentibus Primogenitis, an ambo admittendi sint ad primogenituram. Cap. CLXXXVII.

Ntiquissima est consuetudo in per multis Regionibus, vt primogeniti, idest natu maximi prærogatiua notabili fruantur, cum Primogenitura sit priuilegium, & dignitas, vt natu maximus cæteris esset honoratior, iureq; etiam Diuino hoc sta-
1 tutum esse habetur in *Deuteron. cap. 25.* quo cantum legitur Primogenitos habere duplicia ex omnibus Parentum bonis, vt tradit *Ioseph.*
2 *de Antiquitatibus lib. 4. c. 6. ac scribunt Abb. & cateri in c. licet extra de voto, & Lucas de Penna in l. p. sub nu. 15. vers. ad octauum C. de Priuileg. eorum qui in sacro pal. lib. 12. ac Alex. cons. 162. lib. 2.* Quam consuetudinem seruari in Regno
3 Franciæ, præsertim inter nobiles, vt in successionibus longè melior sit conditio primogeniti, scribit Tiraquell. *tr. de primogenit. in prasumtione*

sione num. 3. vbi in *seq. nu.* plures alias recenset Regiones, in quibus idem obseruari testatur, idem tradit Molina *tr. de primog. Hisp. lib. 1. cap. pr. sub nu. 5. & nu. 6. & cap. 2. nu. 3.*

Quippe primogenitos Dominos vocari aliorum
4 fratrum habetur in *Genesi 27.* Vbi Isaac benedicens filium Iacob, qui Dei ordinatione erat primogenitus, *Esto, inquit, Dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuae, vt scribit Io. Andr. in d. cap. licet de voto, & Abb. in cons. 3. col. 3. lib. 2.*

Hinc asserit *Bald. in l. ex hoc iure col. 2. vers. 4. quaeritur ff. de Iustitia, & iure*, semper fuit, & semper erit, quod Primogenitus succedit in Regno.
5 Ad rem *Oldr. e cons. 94. col. 4. & cons. 237. in pr. dubio*, Vbi ad saturitatem scribit Primogenitos succedere non solum in Regnis, & principatibus, sed etiam in Baronijs, de qua *Baldi* sententia agit *Menoch. cons. 163. num. p. & cons. 401. nu. 4.*

Quando autem duo sunt primogeniti (id quod non rarò accidit) puta, si duo gemini eodem partu nascuntur, vt legitur in *Genesi 38.* obste-
6 tricem scilicet ligasse Coccinū in manu Zara, cuius vna manus prior exierat, & quem ideò priorem nasciturum putabat; Vt hinc dignosceretur, quis esset primogenitus, licet aliter quam illa putabat, euenisset, nempè Pharam, primo ex vtero exijsse; Vel si mortuo Rege, aut primogenito sine filijs, duo sint proximiores in eodem gradu ex diuersis descendentib. Si enim ignoretur quis eorum primo loco natus sit, ad quem spectet primogenitura.

Et sanè *Bald. in proemio ff. §. itaq; col. 2.* concludit, quod cum consuetudo nulli eorum patrocinetur; Nam cum forma data sit, vt per vnum regatur feudum, siue primogenitura, Nullus eo-
7 rum succedere valet *arg. not. in l. p. C. de metrop. Ber. lib. 11. & in l. p. §. nouissimè ff. de orig. iuris.*

Et hanc sententiam comprobat idem Bal. *in l. ex hoc iure col. 2. vers. quinto quaero ff. de iure natur. gent. & ciuil.* vbi inquit, quod si duo filij Regum nascuntur, nec apparet ordo nascendi, Primum videri, quod neuter sit Rex, sed alter eorum debeat eligi per Magnates, & Populum ipsius
8 Regni *arg. l. si duos ff. de excus. tutorū, & l. si quis in greui §. vtrum ff. ad Sillan. ac leg. Arethusa ff. de statu hom.* Ratione enim incertitudinis qualitatis personarum vitiatur actus *vul. l. ex pluri-*
9 *bus ff. de manum. ss. vindic.*

Pro qua opinione summopere confert *Tex. in l. si ita fuerit ff. de rebus dubijs*, Vbi *Vlpianus* decidit, quod si fuerit legatum vni ex cognatis, qui primus capitolium ascenderit, & simul duo
10 ascendisse dicantur, nec apparet quis prior, legatum impediri. Idem declarat ibidem *Vlpianus*, si legatum fuerit eius affini, qui maximus natu est, & duo affines pares aetate sint, quorum neutri deberi legatum tradit ratione incertitudinis; Prout facit etiam *Tex. in l. si quis de pluribus eodem tit. & in d. l. cum ex pluribus ff. de manumiss. testam.*

Idem etiam declarasse videtur Tex. *in l. duo sunt Titij ff. de testam.* Vbi *Paulus I. C.* decidit, quod si testator relinquerit Titium Tutorem, suntq;
11 duo Titij, nec apparet, de quo senserit testator, neuter tutor erit; Facit etiam Tex. *in l. nominatim la 2. ff. de liber. & posth.* Vbi si testator, qui plures habebat filios, dixit, filium meum exheredo, nomine non expresso, ita ut ignoretur, quem voluerit exhaeredare, Nullus exhaeredatus dicitur, idem intelligitur in institutione hae-
12 redis, quae est fauorabilis *l. in tempus §. quoties ff. de hered. instit.* quomadmodum idem habetur in *l. quoties vers. si vero duo ff. de vsufr.*, qui textus loquitur de legato facto Titio, Si enim ambo concurrere volunt ad legatum, siue ad haereditatem, aut Primogenituram, inuicem se
13 impediunt *l. si duobus la 2. §. vlt. ff. quibus modis vsufr. amit. Bal cons. 250. viso isto processu col. p. lib. 4. & cons. 146. Titulus prope finem.*

Et hanc sententiam multis legum, & glosarum, ac Doctorum auctoritatibus longa serie exornat *Tiraquel. de primog. d. qu. 17. opin. 6. per totā* apud quem omnia videri possunt, qui plenissimè probat ratione incertitudinis personae haereditantis legata, tutorum deputationem, ac legitimationem filij, siue matrimonium nullius esse effectus, Cum se mutuo impediant concurrentes ad idem, vt tradunt *Scrib. in cap. graue de diuortijs.*

Attamen de AEQVITATE communior est contraria sententia, vt scilicet vterq; succedat in
14 Primogenitura, cum haec humanior, & benignior, iuriq; ac rationi congruentior sit conclusio, quę probatur primo per tex. *in l. ex duob. ff. de vlg. & pupill. substit. & in l. qui duos ff. de rebus dubijs*, Quibus cauetur, quod si quis fuerit substitutus ei, qui ex duobus supremus morietur, si ambo in eadē naui simul mortui fuerint, nec appareat vter eorum prior, posterior ve decesserit, censendi sunt, tanquam vterq; vltimi decessisse videantur, propterea vterq; substitutus erit, quorum textuum dispositio, licet de morte duorum loquatur, tamen procedit etiam circa natiuitatem duorum, cum militet eadem dispositionis ratio; vt explicat *Castren. & Ias. in d. l. ex duobus ff. vulg. pupill.*

Idem habetur in *l. si quis ita §. pr. ff. de testam. tutel.* vbi si quis filio tutorem dederit, & plures habeat filios, nec constet, cui dederit, omnibus
15 dedisse videtur, *& in l. qui filiabus §. p. ff. de leg. p* Vbi si quis ita legauerit, Si qua mihi genita erit haeres meus decem dato, Natis plurimis videtur singulis tantundem legasse, *& in l. titia textores eodē tit.* Vbi si quis Titiae omnes textores legauerit, praeterquam quos eo testamēto alijs legauerit Plotiae vernas, omnes praeterquam quos alijs legauerit, si sint quędā vernae, & textores, Ideoq; non constet quos Titiae textores, quos item Plotiae vernas legauerit, erunt communes ambobus, ac in *l. si quis Titio §. si haeres ff. de lega. 2.* Vbi si haeres damnatus est vni ex liberis decem dare, & non constet, cui daret, omnibus

omnibus præstare debet.

Prout eadem conclusio decidi videtur per Tex.
in l. 2. ff. de liber. & posth. Vbi si is, qui habet duos
filios, in testamento scripsit, filius meus exhæ-
res esto; cum non declarauerit, de quo senserit
16 vterq; hæres erit, Et clarius id habetur in *l. 2.*
§. hæreditas ff. de suis, & legit. Vbi si hæreditas
proximo agnato, idest ei, quem nemo ante-
cedit, defertur; Si Plures sint eiusdem gradus,
hæreditas omnib. competit; Optimè etiam fa-
cit *tex. in l. 3. §. si duob. ff. de adim. lega.* vbi si quis
duobus Titijs separatim legauerit, mox vni
17 ademit, nec apparet, cui ademptum sit, vtriq;
legatum debetur.

Confert vlterius tex. *in l. cum inter C. de fideicom.*
libert. Vbi si fideicommissaria libertas ei fuerit
relicta, qui in ventre est, & id quidem singula-
18 riter; Attamen, si plures nascantur, omnes sunt
liberi, quemadmodum facit etiam Tex. *in l. si*
quis in testamento ff. eod. tit. Vbi si libertas fidei-
commissaria fuerit relicta vni ex liberis ancil-
læ, quem hæres elegerit, si is non elegit dum
vixit, omnes erunt liberi.

Neq; desunt Canones hanc conclusionem æque
decidentes, Nam summus Pontifex *in cap. cum*
quis vers. ab eo de sepult. lib. 6. decidit, quod si
quis habet duo domicilia æqualia in diuersis
Parochijs sita, & in alia Ecclesia eligat sepultu-
19 ram, Canonica portiò solui debet vtriq; Paro-
chiali Ecclesiæ.

Quam sententiam sequitur *Alberic. in §. inordina-*
tum verbo ordinem in Auth. de hæred. & falcid.
Anchar. cons. 210. n. 3. Dum inquit, quod vbi iu-
ra partium sunt dubia, tantæq; vtrinq; sunt ra-
tiones, vt nesciat Iudex, in quam inclinet sen-
tentiam, debet vtriq; rem æque adiudicare, vt
20 fecit Tiberius Imperator *in l. & hoc Tiberius ff.*
de hæred. instit. & Salomon 3. Regum cap. 3. & in
cap. afferte de præsumpt. quod intelligitur in reb.
21 diuiduis, non indiuiduis, vt erat puer, de quo
Salomon *glos. insignis in cap. si testes vers. si autẽ*
testes ex omni parte 4. qu. 3. & in cap. in nostra post
medium de testibus; In rebus enim dubijs me-
22 diam viam eligere debemus *l. sed, & si lege §.*
adeò autem ff. de petit. hæred. & l. Titius ff. ad Se-
natus cons. Trebell.

Et hanc partem amplectitur *Dec. cons. 68. sub num.*
3. vers. & ita breuiter cons. 176. num. 6. vers. & in
tali casu dubio, & cons. 445. nu. p. vbi tradit, quod
vbi dubia sunt iura partium, & quælibet pars
23 aspirat ad lucrum, AEQVITATI, & iustitiæ
consonat, quod inter partes litigantes Aequa-
liter res diuidatur, *Socin. iun. cons. 33. quoniam*
art. nu. p. lib. 2.

Quam conclusionem amplissimè, & ornatissimè
defendit Tiraquel. *de primog. plena. d. qu. 17. præ-*
sertim opin. 4. nu. p. cum seq. plur. & in conclus. dict.
qu. fol. mihi 75. atq; etiam in opinione 6. num. 19.
Vbi aperte tradit priorem opinionẽ vtrumq;
excludentem à successione, siue primogeni-
tura, procedere de rigore iuris, hanc vero de
24 AEQVITATE, & quam amplectitur etiam
Ludou. Molina *tr. de primog. Hisp. lib. 3. cap. p. nu.*
19. cum seq. & Vasquez. controuers. ill. cap. 90. nu.
11. lib. 3. Vbi ait, tàm iuri, quam AEQVITATI
proximiorem esse sententiam hanc quos nouis-
simè sequitur *Hector Felic. all. 47. nu. 19. par. 3.*

Necessitatis enim causa receditur à regulis iuris
25 *Tex. est in l. peto §. prædium, & ibi scrib. omnes ff.*
de leg. 2. In tantum, vt ob incertitudinem quis
prius natus sit ex duobus, simul ad maioratum
contendentibus eius bona inter ipsos diuidi de-
beant, non obstante expressa prohibitione te-
statoris de illis alienandis, vel diuidendis, vt
26 probat *Vazquius all. cap. 90. nu. 12. lib. 3.* quam
rationem viuam, siuè palpabilem esse scribit.

Et hæc conclusio, tàm procedit in primogenitu-
ris bonorum alodialium, quàm etiam in bonis
emphiteoticis, & feudalibus, primogenituræ
27 subiectis, vt post alios probat *Felic. cit. all. 47.*
per totum par. 3. qui loquitur de bonis emphi-
teoticis, & ita obseruatum fuit inter Comitem
28 Io. Iacobum Triultium paternum Abauum
Eminentiss. Cardinalis, & Excell. Principis
29 Theodori Triultij verè illius magni Triultij
etiam in rebus militaribus hæredis, & Com.
Georgium pariter Triultium, qui ambo con-
currebant ad fideicommissariam primogeni-
turam constitutam per q. Com. Io. Triultium;
ad quam ambo, vti primogeniti ex transuersali
linea testatoris concurrebant; Dum anno, nĩ
fallor, 1577. in transactione inter ipsos facta,
sibi diuiserunt bona dictæ primogenituræ, cum
eisdem oneribus, & qualitatibus transituræ ad
eorum primogenitos masculos legitimos, &
naturales; Et cum exindè anno 1622. decel-
sisset idem Comes Georgius sine filijs mascu-
lis legitimis, & naturalibus factus fuit locus
primogenituræ, ad quàm agebat Eminentiss.
ipse Cardinalis, tunc Excell. Princeps cui ope-
ram meam in aduocatione impendebam, &
tandem etiam obtinuit a Sen. Excellen. anno
scilicet 1633. die 17. Iunij referente Amplissi-
30 mo Senatore Antonio Gallia.

AEQVVM enim magis est, vt in pari gradu am-
bo admittantur ad primogenituram, quam, vt
àmbo ratione incertitudinis excludantur, vt
supra dictum fuit, propterea statuto, vel pro-
clamate stante, vt certũ præmium tradatur ei,
qui primo in Arcem, siuè Ciuitatem ingressus
fuerit, si duo eodem tempore primi ingressi
31 fuerint, vtriq; præmium ipsum deberi non am-
bos excludi concludunt scribentes omnes, præ-
sertim *Alex. in l. qui Fiscalibus §. p. ff. de lega. p.*
Quidquid in contrarium voluerit *Guido de Su-*
zara, vt refert *Alber. in eadem l. qui filiabus §. p.*
& in l. si fuerit ff. de rebus dubijs, & in prima parte
statutorum q. 106. quæro etiam quæsitũ, Vbi neu-
tri deberi præmium tradit, quos reprobat ipse
Albericus, ac sequitur *Tiraquel. in all. q. 17. opin.*
4. sub nu. 13. vbi affirmat veriorem, & commu-
niorem esse priorem sententiam.

Prout ita decreuit inuictissimus Scipio Africa-
32 nus, cuius iudicia AEQVISSIMA, semper

habita

habita fuerunt, dum in expugnatione Nouæ
Carthaginis muralis coronæ præmium dandū
esset ei, qui primus murum conscendisset; duoq.
eodem momento Vrbem ingressi essent, nempè
Q. Tiberiocus centurio, & Sex. Digitius, atque
incertum esset, quis eorum prior murū ascen-
disset, vtrumq; corona murali donauit, & re-
fert Plutarch. in vita Scipionis fol. 90. licet neu-
trum nominet, quos commemorat *Io. Tracagnota in eius Historia lib. 29. pag. 296.* ac tradit
post Titum Liuiū Alcia. *in l. proximus ff. de verb. signific. quem seq; Tiraquell. in eius opin. 4. sub nu.*
33 13. Vbi aliud refert exemplum de Aristode-
mo, & Hippomedrate apud Cumanos, qui
vtriq; promissum præmium donauit ob incer-
titudinem, quis eorum primus fuisset in insi-
gni victoria de Etruscis habita. Quæ ambo
exempla etiam refert *Vasquez controuers. Ill. d. cap. 91. num. 4.* & quod vltimum exemplum
inter Aristodemum, & Hippomedratem nar-
rat etiam *Petrus Aerodius lib. 10. rerum iud. tit. 9. de victoria preda, & triumpho cap. 9.* Vbi
contrarium exemplum sequutum inter Lace-
demonios, & Athenienses narrat, dum præmiū
34 neutri dandum censerit Theogitonos Mega-
rensis, & Cleocrisus Corinthus, arbitri electi,
ne prælatione horum, illorumue ciuile bellum
35 accenderetur inter Grecos. Qui auctor scribit
hos imitatos fuisse Achillem, qui causa vitan-
dæ contentionis inter Menelaum, & Antilo-
cum præmium adiudicauit Eumelo; Et sic
36 non semper vnicuiq; rectè tribuitur quod
37 suum est, aut in contentione Aequalium me-
lior est conditio tertij.

Quia verò idem *Tiraquel. in recit. qu. 17.* Duode-
cim DD. opiniones narrat circa decisionem
38 propositæ quæstionis, nempe num. 19. Primo,
vt sorte dirimatur controuersia, Secundo locū
esse gratificationi, Tertio honestiori, Quarto,
quod ambo simul succedant, Quinto, quod
alternis vicibus, Sexto, quod neuter, nec simul,
nec alternis, Septimò, quod formosior. Octauo,
quod robustior. Nono, quod Magnates, & Po-
pulus alterutrum illorū eligant. Decimo, quod
pater eligat. Vndecimo, quod præferatur is,
qui est in possessione. Vltimo, quod præferatur
is, qui primus adeptus est possessionem, etiam
si tempore litis contestatæ non possideret.

Post vero deductas opiniones ipsas idem auctor
subijcit in conclusione quæstionis, quod opi-
nio, quæ vult vtrumq; admitti debere, Verior
ÆQVIOR, benignior, & communior est,
39 modo alter prior possessionem rerum adep-
tus non fuerit, Quia interim is in dubio præ-
ferri debet, aut nisi hic, qui possessionem prior
accepit, eandem amiserit, & alter eandem ac-
quisiuerit, & diutius possederit, in eaq; esset,
40 eum iuditiu de hoc iure intentaret, quia tunc
is, qui in possessione est, in dubio præfertur.

Quando autem gratificationi locum esse quis
mallet, ea opinio in priuatis rebus, cæterisque
41 præter Regnum, aliasq; magnas huiuscemodi,
dignitates locum haberet, & primo Patri hoc
ius tribuit auctor ipse, mox superiori; In Re-
gnis vero, & alijs huiuscemodi magnis digni-
tatibus, quæ superiorem nō agnoscūt, Magna-
tibus, & Populo spectare electionem tradit;
42 Qui eo tantum casu gratificari possunt, si neu-
ter vincit alterum moribus, & meritis; Cum
dignior semper sit præponendus; Et sorti
committitur electio, si ita ambo conueniant,
cum alter inuitus cogi nequeat ad sortem se-
43 cundum opinionem *Alb. in cap. licet causa illius col. vlt. vers. 3. opin. de probationibus*, Nisi aliter
quam sorte res terminari non posset, & immi-
44 neret periculum ciuilis belli, vt ibidem subijcit
Tiraquel. cuius declarationes, & conclusiones
mihi valdè arrident, cum ÆQVITATI ad-
hereant.

Sortis namq; iudicio licet in rebus dubijs locum
35 esse, quam plures leges determinant, vt *in l. quod si ambo ff. de iudic. & in l. fin. C. com. de lega. in l. generaliter §. quid ergo si plures ff. de fideicomiss. libert. in l. 2. C. quando, & quibus quarta pars lib. 10.* Vbi Doctissimus *Cuiacius* ait diuisionem
inter fratres fieri more Romano sorte, quamvis
46 subijcit hodie maiorem diuidere, & minorem
eligere, Quod tamen apud nos raro obserua-
tur, & si in multis locis hoc in vsu esse probat
Mising. l. 4. obser. singul. 37. Fontanel. tr. de pactis nuptial. claus. 4. glos. 9. part. 2. n. 36. & 37. & 40. lib. p. Fachin. lib. 8. controu. iur. c. 36. & Card. Man. de tacit. & ambig. lib. 23. tit. 10. n. 38. ac Praeceptor meus Philippus Massin. in rubr. C. de edendo n. 6. Petra de fideic. q. 8. n. 530. vers. nunc videndum Borell. tr. de edicto Mag tr. lib. p. cap. p. n. 157. Id
tamen in questionibus iuris, non facti, locum
47 tātum habere distinguunt *Aret. O npt. & cæteri in §. optionis instit. com. de leg. iis, glo. & Doct. in l. fin C. eodem tit. Barbosa in l. in tribus n. 55. ff. de iudic. Alba cons. 286. cons. 334. & cons. 701. vbi additur, & Menoch. de arbitr. casu 442. Gall. lib. singul. de pignor. obseru. 22.*

Quamuis etiam in questionibus facti locum habe-
re iuditium sortis probant multi alij, præsertim
48 *Duaren. de iudicijs cap. de litigator. Hector. Felic. tr. de societate cap. 27. n. 3. & cap. 28. n. 46*, Vbi
nimirū eadē ratio id videtur suadere, & vtraq.
49 pars, vel saltem altera id petit, quod puto
sufficere, *Tiraquel. in all. qu. 17. opin. p. num. 91. & 93. Omot. in all §. optionis*, licet vtriusq; partis cō-
50 sensum requirat Alba *all. cons. 334. & Menoch. cit. casu 442. n. 11. ac Petrus de Vbald. de duabus fratribus par. 6. princip. 5.* Atq; ita obseruatum
fuisse inter D. Com. Borromeos testatur *Curt. Iun. cons. 68.* Quod etiam obseruarunt anno
51 1620. DD. Comites Carolus, Iulius Cæsar
fratres pariter Borromei, condigni nepotes
Sanctissimi illius Caroli Cardinalis, & Emi-
nentissimi Card. Federici, huius Ciuitatis Ar-
chiepiscoporum indelendæ memoriæ.

Et sanè cum iudicium sortis sit fallax, & incertum
52 quod ad parum idoneos de errat, vt inquit
Tacit. *lib. 12. Agnal.*, quod propterea *Cicero*

53 iudi-

53 iuditium fortunæ appellat, vbi temeritas, &
caſus, non ratio, aut conſilium valet, vt expli-
cat *Tiraquel.cit.q.17.opin.p.num.84. cum ſeq:* Id
54 circo paſſim traditum eſt iuditio ſortis locum
non eſſe, niſi in caſibus a iure expreſsis, Alba
*cit.cõſ.334.& alijs locis citatis Amil.Feret.reſp.
p.n.2. & cumalatiſſimè Fontanell. cit.gloſ.9.par.
2. n. 34. de nuptial. pactis.*

Quæ diuiſio per ſortem, præſertim in iuriſdictio-
ne obſeruatur, quæ licet indiuidua ſit, tamen
pænes plures in ſolidum reperitur, & eius exer-
55 citatio, ſiue adminiſtratio diuidua eſt, cum al-
ternis vicibus diuidi poſsit *l.vlt. ff. vti poſſidetis
& l.vlt. ff.de rerũ diuiſione Bart.& Bal.in l.inter
tutores ante finem ff.de adminiſtr.tut. Ceph.cõſ.3.
& Polid.Ripa tr.de indiuid.ſect.22.n.9.* Quia nõ
eſt impoſsibile duo ſimul regnare, cum habeã-
56 tur loco vnius, iuxta Tex. *in l.p. C.de Metro Beri
lib.11. vt poſt alios probat Borella cit.c.p.n.162.
cum ſeq. lib. p. de edicto mago, ac tradit Tiraq. in
cit.q. 17. opin. 5. num. 5. & q.4. num. 50. Vaſquez
dicto lib.3 contr.ill.cap.90. n.11.* Ne inter ſe diſ-
ſentientes, ea commode exerceri valeat, Cum
impedimento ſint ſibi inuicem plures Domini
57 arg. *l. quoties ff. de vſufr.*

Ea propter diſceptari non raro ſolet, ad quem
primo loco pertineat exercitium iuriſdictiona-
lis, inter plures fratres, vel conſanguineos diui-
dendum; Prærogatina enim ætatis id ſibi ven-
dicare Primogenitum videtur, ſequentẽ annũ,
58 ſiuè biennium, ſecundogenitum, & ſucceſſiuè
donec omnes pro rata temporis exercitio iu-
riſdictionis frui voluerint; Cum maiores natu
præferendos eſſe minoribus tradat *Martin.
59 Laudens. tr. de primogen. & Io. Circ. q.2. lib.2.
quos ſequitur Alba all. conſ. 334. num. 16. cum
ſequenti, & Maurit.de Aleſ.à Villa Sancti Seue-
rini in ſua concordia fratrum cap. 4. num. 5.* Vbi
ait feuda pertinentia ad omnes fratres eſſe re-
60 genda à natu maiore *Gomez.ad l.Tauri 40.n.7.
& ſequenti quos ſequitur Petra cit.q.8. n.530. ac
tradit Liuius lib.p.Hiſt.de Romul.& Remo loquẽs
Quoniam(ait) gemini eſſent, neq, ætatis verecũdia
diſcrimen facere poſſent, vt Dij, in quorũ tutela ea
loca eſſent, augurijs legerent, qui nomen noua Vrbi
daret;* Quaſi aliud eſſet decernendum, ſi vnus
eorum prærogatiua ætatis vti potuiſſet, quem
refert *Tiraquel.all.qu.17.num.1.& 8.*& paſſim
in ipſa quęſtione, & in præfatione dicti *tracta-
tus de primog.* more ſuo infinita priuilegia pri-
mogenitorum, & iura ſingularia ætatis, & *q.4.
n.31. narrat Mſing.dict.obſer.37. ac Bardell.cõſ.
105. n.48. cum ſeq. & Valenzol. conſ.p.n.35.*

Qua attenta ætatis prærogatiua cum Oedippus
Rex Thebanorum Regnum reliquiſſet Etheo-
61 cli, & Polinici eius filijs, ea lege, vt alternis an-
nis regnarent, Atque Etheocles natu maior
peracto anno fratri cedere noluiſſet, bellum
inter eos ortum eſt, coactiſque vtrinq; copijs,
mutuis vulneribus ſe interemerunt, vt refert
Petrus Gregor. lib.41. ſiatag.iur. cap.3.n.3. Qui
auctor hoc idẽ accidiſſe refert Amulio, & Nu-
mitori filijs Procæ Regis Albanorum, de qui-
bus etiam loquitur *Tiraquell. in all. quæſt. 17.
opin.5.nu.8* qui num. 10. exemplum Conſulum
Romanorum refert, dum ambo præſentes al-
62 ternis diebus, vel menſibus, aut alio tempore
imperabant. Quorum Romanorum exemplũ
ſequi videtur Veneta Reſpublica Italię, quippe
totius Europæ ſplendor, dum Prætores, & Ca-
pitanei Vrbium eius Dominij hoc pacto Impe-
63 rium exercent, vt Prætores de delictis in die
commiſſis cognoſcant, Capitanei verò de his,
quæ noctu committuntur, iuſdicant.

Nihilominus ÆQVIVS cenſetur, vt ætate
maior incipiat ipſe exercitium iuriſdictionis
64 habere, deinde ſuccedat minor, & ita Cenſuit
65 Sen. Excell. Mediolani die 12. Ianuarij 1616.
inter DD. Comitem Philibertum, & Ferrãtem
fratres Cauacios a Somalia, faciendam ſcilicet
eſſe diuiſionem iuriſdictionis alternis bienijs;
ſed initium ipſius exercendæ concedendum
Comiti Philiberto primogenito, id quod etiam
66 Cenſuit Senatus anno 1624. menſe Martij inter
fratres Arcimboldos referente Ampliſsimo
Sen. Bellono, etiamſi vltimis ex tribus fratrib.
ſummopere contenderet, vt ſorte dirimeretur
controuerſia, pro qua ſententia ſtat Doctrina
*Idelphonſi Perez de Lara tr.de ann.& Capell.cap.
7.nu.12.& cap.17.num.5.quem refert Fontanella
cit. glo. 9. num. 39. par. 2.*

Quamuis inter Comites Attendolos Bologninos
Idem Senatus Excellentiſsimus ſequutus fue-
67 rat iuditium ſortis, quia ibi non agebatur in-
ter fratres, ſed inter conſanguineos, inter quos
nõ niſi difficilimè poterat definiri controuer-
ſia, habita ratione maioris ætatis, & ſic diuer-
ſa erat ratio, & diuerſum ius; Et iudicis ar-
bitrio plurimum ſit tributum in faciendis hu-
68 iuſmodi diuiſionibus, vt explicat *Fontanel. cit.
gloſ. 9. num. 41. & 46.* Enim vero die 28. Iunij
1602. cenſuit Senatus, quod finito eo currenti
69 biennio emolumenta, ſiuè fructus iuriſdictio-
nales diuiderentur per tempora, & alternis
annis inter ipſos Comites, proiecta tamen ſor-
te, quis inchoare debeat, ſicq, in futurum ſerua-
ri debere, & die 5. Martij 1608. facta mentione
dicti decreti, & lectis alijs precibus, tùm Com.
70 Claudij Attenduli Bolognini, tum quondam
Comitis Federici eius fratris, tùm Com. Ma-
ximiliani, & fratrum, filiorum dicti quon. Co.
Federici, cenſuit Sen. vt Ampliſsimus Senator
Panigarola, vocatis ad ſe partibus curare de-
beret illas componere in ijs, in quibus diſcor-
des erant, & vbi compoſitioni locus eſſe non
poſſet, eundem Senatorem debere proici fa-
cere ſortes de electione Pretoris Sancti Angeli,
facienda pro eo biennio, & is, cui ſors obtigiſ-
ſet, eligeret ipſum Prætorem pro integro bien-
nio, licet vnius tantù anni Dominus ſit, & altera
71 pars teneatur pro ſequenti anno (cum in hoc
72 Dominio omnia officia biennalia eſſe debeant
virtute Nou.Conſt.lib.p. tit.de offitio, & iurid.
diuerſ. iudicum) quæ & ipſa Domina erit
confir-

confirmare; Respectu vero Prætoris Olegij, Altera pars, cui sors non obtigerit, vt supra illum eligat, Altera verò confirmet, vt supra, & ita seruaretur de biennio in biennium, quo iurisdictio ad eum patruum, & nepotes spectaret, declarando, quod ea pars, quæ ex sorte eo biennio eligeret Prætorem Sancti Angoli, sequenti biennio eligeret Prætorem Olegij, & è contra, & hoc successiuè, Condomini enim sunt dicti Comites Oppidi Sancti Angeli in agro Laudensi, & Oppidi Olegij in agro Nouariensi.

SVMMARIA.

Vassallus quis esse potest duorum Dominorum nu. 1.

Vassallus tenetur seruire eius Domino in bello proprijs expensis nu. 2. si tamen fructus feudi hoc patiuntur nu. 3.

Vassallus duorum Dominorum, qui inuicem bellum gerunt, neutri inseruire debet num. 4. Contrar. verius, quia primo Domino, cui homagium fecit, in persona inseruire debet, secundo vero per substitutum nu. 6. 8. 10.

Nemo potest duobus Dominis inseruire nu. 5.

Dominus, Cui Vassallus non inseruit in bello, potest feudum reuocare nu. 7.

Vassallus priorem fidelitatem semper seruare tenetur num. 9.

Iuramentũ fidelitatis continere solet, quod iurans nõ adiuuabit nullum alium ipso excepto Domino n. 11

Vassallus, qui secundo Domino auxilium præstat contra priorem Dominum, non dicitur hoc facere animo nocendi nu. 12. & 13.

Vassallus præstans auxilium posteriori Domino contra primum, in caducitate excusari non potest n. 15

Vassallus, qui ob antiquitatem ignorat, qui ex duobus Dominis sit antiquior, neutri in persona seruire debet nu. 16. contrar. de Aequitate, cum vtriq; auxilia debeat nu. 17. & 19. & tunc gratificationi locus est nu. 18. & 20. si tamen res est integra nu. 21.

Vassalli mei homo, non est homo meus nu. 22. & 24. libertus liberti mei non dicitur meus libertus nu. 23

Homines omnes, qui in Regno sunt, sub potestate ipsius Regis sunt nu. 25.

Imperator dicitur Mundi Dominus nu. 26.

Dux, vel Baro bellum mouens contra Regem, incidit in crimen lesæ Maiestatis nu. 27.

Homines Vassalli non possunt inseruire contra Dominum ipsum, incidunt in crimen lesæ Maiestatis, si sunt de Territorio infeudato nu. 28. 29. ac 30. secus, si sunt de alia Baronia nu. 31.

Vassallus cogitur inseruire Domino, quãdo proficiscitur cum Imperatore ad coronam suscipiendã n. 32

Vassallus licet Domino inseruire debeat, non tamen tenetur vitam suam postponere vitæ, & saluti Domini nu. 33. & 34.

Vassallus clamore etiam iuuare Dominum tenetur num. 35.

Seruus vitæ discrimen subire cogitur pro salute Domini nu. 36.

Seruus examinari non poterit contra Dominum, nec illum accusare num. 37. limitatur in crimine lesæ Maiestatis nu. 38.

Seruorum Egregia facta pro Dominis nu. 39.

Vassallus tenetur pati, vt Dominus possit ponere præsidium militare in Arce ob proximũ bellũ pro eius deffensione, vel vicini loci nu. 40. declaratur n. 42.

Domino directo interest feudum tuto, & rectè custodiri nu. 41.

Vassallus pati debet, vt Dominus ponat custodem in Arce, pro eius interesse, si illũ suspectũ habet n. 43

Aliter Vassallo renitente potest feudo priuare Dominus nu. 44. declaratur nu. 45.

Modo Vassalli custodia non eleuatur nu. 47.

Necessitatis tempore multa admittuntur, quæ alias non admitterentur nu. 46.

Dominus resarcire damnum Vassallo debet, si eius intuitu datum illi fuisset nu. 48.

Vassallus non tenetur resarcire, Domino expensas factas in Arce pro meliori eius deffensione nu. 49.

Vassallus potest belli tempore, aut ob eius suspitionem, cogere subditos ad faciendas excubias nu. 50. declaratur nu. 51.

Vassalus duorum Dominorũ, qui inuicem bellum gerunt, Cui personaliter inseruire debeat. Cap. CLXXXVIII.

DVORVM Dominorum Vassal-
lus quis esse potest ob diuersa
1 feuda à diuersis Dominis habi-
ta *cap. grandi de suppl. Prælat. negl. lib. 6. & Clem. Pastoralis §. alias vers. rursus de re iud.* Et
cum Vassallus teneatur eius Dominum, siuè
Principem, ad bellum sequi, & ei inseruire pro-
2 prijs expensis, vt habetur *in tit. qualit. iur. deb.*
vassal. & tit. de forma fidelit. cum tit. sequenti vt
probat Vasquez lib. p. Ill. contrauers. cap. p. n. 9. Ro-
sental. in cap. 8. concl. 2. litt. A ac concl. 29. nu. 2.
cum seq. Scrader. feud. p. 6. cap. 6. nu. pr. cum tribus
seqq. quam conclusionem declarat *Euerard. in*
topic. loco 25. à liberto ad vaßallum sub n. 5. vide-
3 licet, quando fructus feudi hoc patiuntur, Quæ-
ritur, si quis est Vassallus duorum Domino-
rum, qui inuicem bellum gerunt, cui ex ipsis in-
seruire teneatur, & neutrum iuuare debere vi-
4 detur; Cum Domini concurrentes videantur se
mutuo impedire iuxta *Tex. in l. quoties ff. de vsu-*
fr. Et nemo possit duobus Dominis contrarijs
5 seruire *cap. vt Christianus §. hoc idem vers. item*
distinct. pr. de penitent. & cap p. 21. qu. p.
Quamuis, ne feudum amittatur vtriq; inseruire
6 debere Vassallum decidat *Tex. in l. continuus §.*
illud ff. de verb. oblig. licet enim non possit vtriq;
Domino inseruire eodem tempore, Tamen
obligatio illius, cui non seruit, videtur perempta, qui idcirco poterit feudum reuocare, vt ha-
7 betur *in dict. § illud, & tradit specul. tit. de feud.*
§. 2. nu. 26. vers. vnde licet per. 4.

Supposito

Supposito igitur, quod seruire teneatur Vassallus
iuuare debet eum, cui primo fecit homagium
8 non secundo, vt habetur *in cap. Imperiale §. illud*
de probib. feudi alien. & l. in operis ff. locati. ac in l.
3. C. qui potior in pign. habean. Priorē enim fideli-
tatem semper seruare indubitanter tenetur
9 Vassallus, vt probat Specul. *loco rel. per Tex. in*
c. veniens extra qui cle, vel quo. qui testatur hanc
sententiam procedere de rigore iuris, vt subij-
cit etiam *Tiraquel, tr. de primog. quæst. 17. nu. 14.*

De AEQVITATE etenim tutior videtur alia
conclusio, vt ei, cui primo fecit homagium, in-
10 seruiat personaliter Vassallus, illū vero, cui se-
cundo fecit homagium, iuuet per substitutum
iuxta vires ipsius feudi, Cum huiusmodi ope-
ræ præstari possint per substitutum *l. vnica §.*
siu autem C. de caduc. toll. ita probat Specul. cit. nu.
26. vers. AEQVVM tamen. & sequitur Tiraquel.
all. nu. 14. & probat Rosent. tr. de feud. cap. 8. con-
clus. 16. nu. 4. cum seq. plur.

Non enim obstat, quod primo Domino promisse-
rit Vassallus nullum alium iuuare, excepto
ipso Domino ligio, cum huiusmodi clausulæ
11 apponi soleant in iuramento fidelitatis, Ros.
dicto cap. 8. concl. 7. in principio; Quia non vide-
tur præstare auxilium contra eum, licet secun-
dum iuuet per substitutum; Namq; hoc non
facit animo nocendi priori Domino, sed causa
12 sibi ipsi consulendi, ne feudum à secundo Do-
mino sibi datum amittat, & sic attendendum
est quod principaliter fit, non quod in conse-
quentiam venit *arg. l. pr. §. deniq. ff. de aqua pluu.*
arcenda, & l. atq; §. cum me absente ff. de negot. ge-
stis Specul. loco rel. in fine, & in tit. de aduocato §.
p. ver. quid si aduocatus Rosent. in all. cap. 8. concl.
7. sub nu. 4. lib. C. post Siluan. tr. de feud. qu. 109. nu.
19. & 62. etiamsi qui per alium lædit, lædere
13 etiam dicatur *tex. in l. p. §. deiecisse ff. de vi, & vi*
armata, & l. non solum 12. §. si mandauero ff. de
iniur. & consequenter à caducitate excusari mi-
nimè posse videatur qui auxilium posteriori
14 Dominio præstitit contra primum Dominum,
vt subijcit *Rosental. cit. conclus. 16. nu. 6.*

Qui auctor num. 8. declarat teneri Vassallum per-
sonaliter inseruire antiquiori Domino, cæteris
15 vero per substitutum, quando bellum gerunt
contra alios, non quando ad inuicem bellan-
tur per *Affl. de feud. in cap. pr. num. 25. tit. quibus*
modis feuda amittuntur Cassan. in consuetud. Bur-
gun. tit. de feud. par. 3. vers. homage num. 21. Rol.
cons. 44. nu. 26. lib. 2.

Si verò ignoretur, cui primo loco factum fuerit
homagium, vt quando agitur de feudis anti-
quis, & sic in dubio versetur, Tunc de rigo-
16 re iuris neutri in seruire debet Vassallus;
Quia cum non teneatur de rigore iuris iuuare
nisi primum Dominum, vt supra diximus, nec
appareat, quis sit primus in iure homagij, neu-
trum iuuare debet *l. si seruus ff. de rebus dubijs, &*
l. duo sunt Titij ff. de testam. tut. quamuis in du-
bio vtrumq; iuuare debere Vassallum habea-
17 tur *in cap. non æstimemus 23. qu. 2.*

De AEQVITATE tamen eo casu gratificationi
locus est, vt scilicet Vassallus possit inseruire
18 ei, cui maluerit personaliter *Tex. in l. fin. ff. de*
relig. & sumpt. funer. Alterum vero per substi-
tutum iuuare, Ita expresse probat *Specul. loco*
cit. num. 27. & sequitur Tiraquel. all. nu. 14. vers.
subiungitur, Vbi citat etiam *Roman. cons. 47. visis*
necessarijs col. p. vers. secundo ad idem, & Bella-
meram in cap. indicamus col. 3. vers. verum dubit.
tit. de tregua, & pace.

Inquit tamen *Rosental. cit. cap. 8. conclus. 16. num. 8.*
quod eo casu tenetur Vassallus vtriq; inserui-
19 re, licet in eius sit facultate inseruire in perso-
na ei, cui voluerit, Alteri vero per substitutum,
& sic in hoc concordat cum *speculat.*, & alijs
relatis, cum hæc electio Vassalli sit tanquam
20 debitoris electio, vt tradit ibidem *Rosental.*
lit. l ac in conclus. 12. num. 2. in fine. Qui numer. 5.
inquit ad hanc electionem posse deuenire Vas-
sallum re tantem integra, non postquam iam
21 alteri inseruire cæperit; Quia tunc præcisè
tenetur inseruire ei, cui inseruire cæpit *ex*
Isernia in cap. omnis nu. 5. tit. si de feud. defuncti,
& ibi Balz. sr. num. 11. arg. l. fin. §. sin autem C. de
test. manumiss.

Qui *Specul. seq. num. 28.* aliam examinat quæstio-
nem, an homo Vassalli mei sit homo meus, &
22 negatiuè concludit *per l. Modestinus ff. de verb.*
signif. Sicuti dicitur de liberto liberti mei, qui
23 non dicitur libertus meus *l. si quis à liberis §. si*
quis à liberis ff. de liber. agnosc. & l. alimenta §. p.
ff. de alim. & cibar. lega. ac cap. legitur 81. distinct.
Et si enim Magni Barones, Duces, & similes,
sint homines ligij Regis, in cuius Regno, aut
iurisdictione sunt; tamen homines ipsorum
24 Baronum, vel Ducum non sunt homines ipsius
Regis, siuè Imperatoris *cap. nullus primus 11. q.*
3. & cap. Pastoralis de officio ordin. Rol. cons. 1. nu.
77. cum seq. lib. 2.

Quamuis omnes homines, qui in Regno sunt
sub potestate ipsius Regis sint, & in ijs habeat
25 Rex Imperium generalis iurisdictionis, & po-
testatis *cap. quo iure 8. distin.* sicut omnia sunt
Imperatoris, respectu generalis iurisdictionis,
26 cùm sit mundi Dominus Imperator *l. bene*
à Zenone C. de quad. præscript. & l. deprecatio ff. ad
l. Rhod. de iact. & §. futuram 24. qu. 2. Specul. tit. §
2. n. 28 in fine tit. de feud. par. 4. Qui nu. seq. pro-
bat, quod sicuti Baro, vel Dux bellum mouens
contra Regem, vel Imperatorem, incideret in
27 crimen læsæ Maiestatis *l. pr. ff. ad l. Iul. Maiest.*
Ita etiam ipsius Baronis homines in idem cri-
men inciderent, non obstante, quod in eius
manibus iurassent se fore inseruituros Barono
contra omnem hominem, quia, iuramento non
28 obstante, non tenentur Barono Domino in-
seruire contra Regem Supremum Dominum,
cuius auctoritas intelligitur excepta in iura-
29 mento *cap. venientes de iureiur.*

Hanc tamen conclusionem eleganter, & perspi-
cuè explicat, & declarat *Rosental. in cit. cap. 8.*
conclus. 10. num. 3. cum seq. plur. par. pr. Vbi con-

cludit

cludit; quod vel agitur de hominibus Vassalli,
qui sunt de Territorio infeudato, & tunc om-
30 nes homines subiectos dici ipsi Regi; Vel agi-
tur de hominibus subiectis ipsi Vassallo, sed
ratione alterius Baroniæ, vel Feudi, ab alio
Domino obtenti, & tunc locum habet conclu-
31 sio, quod Vassallus Vassalli mei non dicitur
Vassallus meus post Bar. in l. Claudius n. 2. ff. qui
potior. in pignor. habeantur, Et hanc conclusionē
probat Rol. cons. p. n. 79. cum seq. lib. 2. Scrader.
de feud. par. 8. cap. 2. vers. vtrum autem Vassallus
Vassalli, quam sententiam comprobat Idem
Rosental in cap. 10. conclus. 10. num. 11. Et ante
eum eandem defendit Euerard. in eius Topica
loco 4. liberti ad Vassallum, qui est 25. num. 3. fol.
mihi 195. per cap. Imperialem §. illud de prohib.
feudi alienat. Rol. all. cons. p. num. 79. & 80. ac n.
96. lib. 2.

Cogitur insuper Vassallus inseruire Domino,
32 quando ille proficiscitur cum Imperatore ad
Coronam suscipiēdam Tex. est in cap. p. §. vt au-
tem AEQVITAS, & ibi Isern. num. 51. de pace
iuram. firmā. la Scraden. de feud. par. 6. cap. 5. num.
103. quos sequitur Rosental. all. c. 8. conclus. 19. n.
5. & litt. F & tradit Rolan. cons. p. num. 77. lib. 2.

Qui Vassallus, licet Domino inseruire debeat, Nō
tamen tenetur vitam suam posponere vitæ,
33 & saluti Domini glos. in cap. quibus modis feuda
amitt. quam communiter ibi sequuntur feudistæ
præsertim Bal. n. 8. laud. num. 7. Aff. n. 18. quos
seq. Rosental. in c. 10. conclus. 16. n. 20. & ibi Add.
litt. O. Vbi aperte scribit, quod si Vassallus pos-
set Dominum liberare, sed perire, sibi oporte-
ret, Non tenetur; cum ordinata charitas in
34 his etiam incipiat a seipso, Vbi num. 22. cum
seq. plur. multa narrat, in quibus Vassallus iu-
uare debet Dominum, etiam clamore, quia
35 quando fecit quidquid potuit, offitio fidelis
clientis functus est, nec ad aliud tenetur.

Aliud autem obseruari debet per seruum, qui
36 vitæ discrimen subire cogitur pro salute Do-
mini l. p. §. hoc autē vers. iuxta hoc tamen videtur
& l. cum Dominus ff. ad S.C. Syllan. Rosental. cit.
c. 10. glos. 16. num. 31. & ibi Add. litt. P. Quo-
rum seruorum neque testimonium, neque
questio, nec iuditium, nec confessio, neque
37 accusatio aduersus Dominum, audiebantur,
vt multis exemplis probat Petrus Erodius lib.
6. rerū iudicatarum cap. 5. tit. p. de accusationibus,
& lib. 9 cap. 17. tit. 3. de repetundis; Quamuis vbi
agitur de summa rerum limitari conclusionem
ipsam scribit Idem Aerodius eodem lib. 6. cap. 5.
38 tit. 4. de incendio Ruin. & naufrag. Vbi iuditium
serui aduersus Dominum admitti, quando
agitur de statu Reipublicæ, vel alia re graui
testatur, Egregia verò facta seruorum pro Do-
39 minis ample recenset Valer. Max. lib. 6. pleno
cap. 19.

Quemadmodum etiam tenetur Vassalus ob pe-
riculum imminentis, vel vicini belli concedere
Domino, vt possit præsidium militare in Arce
infeudata ponere pro eius defensione, aut etiā
40 vicini loci; Quia Domini directi interest feu-
dum, tuto, & recte custodiri l. si Anus, & l.
41 si ita legatus ff. de vsu, & habitatione; Modo
sine fraude, & dolo, & periculi magnitudine
42 id exigente præsidium militare collocari in-
tendat Dominus directi in Arce ipsa infeu-
data, vt probat Bal. in d. §. quid ergo n. 3. & ibi
Affl. n. 11. cum seq. & prapositus num. p. per tex.
in d. l. si ita legatus 16. §. Dominus ff. de vsu, & ha-
bitatione Idem Bald. in Auth. nunc si hares n. p. C.
de litigios. Capic. in inuest feudali cap. feudorū cu-
stodia in princip. pag. 39. Qui addit posse etiam
Dominum pro eius interesse apponere custo-
43 dem in Arce Vassalli, si illum suspectum habet
Paris. de Put. tr. de feudi redintegrat. c. 173. Lau-
dens tr. de Castell. & Castel conci. 6. Rol. cōs. 70. per
totum, & cons. 72. lib. 2. Boer. decis. 212. num. 30.
Cassan. in Consuetud. Burg. tit. de iustices §. 4. n. 10.
& tit. de feud. §. 3. num. 5. vers. Adde fol. mihi 418
Vbi Vassallum renitentem feudo posse priuari
44 vult, & ita in causa Marchionis Saluciarum
iudicatum fuisse anno 1531. scribit, quos sequi-
tur Rosental. cit. cap. 8. concl. 2. n. 8. & Add. litt. G.
Vbi dolo, & sine causa probabili resistat Vas-
sallus; Prout voluit idem Cassan. d. rubr. 3. §. 4.
in verbo le Vassal. es tenu n. 26. post Baldum cons.
158. num. 3. lib. 3. Dum cauendum inquit, ne
confingatur occasio, qua possessio possessori
45 auferatur per Dominum Capic. decis. 27. nu. 6.
Sebastian Medices in tr. de casibus fortuitis p. p. q.
6. num. 60. Vbi multa alia recenset, quæ tem-
pore necessitatis admittuntur Scader. d. p. 6. c.
46 7. n. 23. & parte 10. sect. 2. n. 58. tr. de feud.

Hanc tamen conclusionem pluribus modis re-
stringit Rosental. cit. num. 8. cum seq. Et primò,
47 ne custodiam Vassalli Dominus eicere possit,
sed tantū suam, si velit, adiungat iuxta tradita
per Bal. in dicto §. quid ergo num. 3. Iacobus Leo-
nardus inter cons. feudal. diuers. cons. 117. n. 285.
vbi citat Ripā in tr. de peste §. sed pone quod Com-
munitas; Secundo, si destruatur Arx ad Domini
48 contemplationem, vel ab hostibus, vel ratione
belli, Tūc tenetur Dominus resarcire damnum
Vassallo; Ita in specie consultus respondit
Crau. cons. 933. num. 17. cum plur. seq. Quia culpa
Domini damnum tulisse iudicatur Vassallus
l. si merces § culpa ff locati, & penul. ff. sol. matrim.
& in specie probat Ruin. cons 25. n. 5. & cons. 65.
n. 2. & 3. lib. p. et Rol. cons. 70. lib. 2. Faciunt etiā
tradita per Dec. cons. 65 n. 4. Tertio, si Dominus
in Arce, vel re ipsa feudali pro meliori defen-
sione, fortalicium, aut aliquam munitionem
extruxit, Tunc Vassallus istas impensas non
49 tenetur magis reddere, quam quilibet de po-
pulo, quia Princeps Vassalli negotium hac in
parte non, sed sibi, & Regno suo gessit, vt no-
tat Afflict. in all. §. quid ergo n. 12. & Leonardus
in cit. cons. 117. n. 284. Paris de Puteo dicto cap.
173. num. 4. latè Crau. cons. 933. num. 17. cum
plur. sequen.

Cæterum Vassallus tempore belli, vel ob eius
suspitionem, potest mandare subditis suis, vt

veniant ad faciendas excubias, vt post *Mansuer.*
50 *in eius pract. tit. de taleis fol. 132. & Marinũ Frec*
l. 2. de subfeudat. Baron. acut. 44. tradit Mozz. tr.
de natur. feud. n. 27. Quamuis indistinctè mini-
51 mè procedere hanc conclusionem subijcit
Rosental. all. conclus. 2. litt. G. in fine vbi Marinum,
& alios reprobat de qua re *Rol. cons. 69. num. 4.*
lib. 2.

SVMMARIA.

Vassallus potest inditialiter conuenire venia non impetrata num. 1. & 3.

Decisio Cameræ Imperialis n. 6. 8. 9. & 10. cum plur. seq; si Dominus est Princeps, secus, si inferior num. 13. & 14.

Subditus potest contra Patriam, vel Fiscum agere nõ Impetrata venia n. 4.

Vassallus non tenetur versus Dominum, vt libertus versus Patronum n. 5.

Dominus in quos casibus Vasallum priuare potest feudo remissiuè n. 7.

Domini mater conueniri inditialiter non potest per Vassallum, nisi prius venia impetrata n. 11.

Reuerentia, quæ Domino debetur, eius vxori, & matri etiam debetur num. 12.

Pater in ius vocari non potest à filio sine venia n. 14.

Princeps impropriè dicitur Communis Pater nu. 15.

Pater adoptiuus dicitur impropriè Pater n. 16.

Personæ, quæ in ius vocari non possunt sine venia remissiuè num. 17.

Processus factus cõtra Matrem Principis ad instantiã Vassalli non impetrata venia nullus dicitur n. 19.

Actus cum nullius est sepe pœna etiã incurritur n. 20.

In ambigua quæstione potest quolibet ad libitum iudicare num. 22.

Vassallus impetrans veniam de conueniendo Dominũ etiam inferiorem Principe, tutius agit num. 23. quamuis de necessitate non teneatur n. 24.

Vassallus Iudex esse potest contra Dominum num. 25.

Vasallagij ius non facit quem subditum n. 26.

Subditus quis dicitur vel ob domicilium, vel ob originem n. 27. & 30.

Subditus arctius obligatur Domino, quã Vassallus. 28.

Vassalli iuramentum quondam n. 29.

Dominus non potest priuare feudo Vassallum, si ille vocatus à Curia ex alia causa, quam feudali, non comparuit n. 31.

Dominus concedens iurisdictionem intelligitur à se nõ abdicare ius, simul, & separatim procedẽdi etiã in prima instantia n. 32. declaratur n. 34. & 35.

Præuentioni locus est in Dominum, & Vasallum circa causarum cognitionem n. 33.

Vassallus vti non potest priuilegio sibi per Dominum concesso aduersus ipsum Dominum n. 36.

Princeps non potest conferre iurisdictionem in alium, quin sibi remaneat maior n. 37. & 38.

Vassallis Dominij Mediol. non dicitur concessa iurisdictio in præiuditium ipsius Principis, qui potest in causis simul procedere n. 39. & sic maior Magistratus n. 40. & 41.

Maior Magistratus in Dominio Mediolani potest procedere in causis minoris Magistratus vigore Non. Constit. num. 42.

Decretum Senatus in ea materia, valere scilicet processum formatum per maiorem Magistratũ in causa spectante ad minorem Magistratum num. 43.

Acta minoris Magistratus in ijs spectãtibus ad maiorem Magistratum nulla sunt, sed non è conuerso num. 44. 46. 49.

Par in parem non habet Imperium ratione præminentia num. 47.

Vtile per inutile non vitiatur n. 48.

Consuetudo in his attendi debet num. 50.

Minoris Magistratus negligentia sibi nocet n. 51.

Confiscationes bonorum reseruari debent Dominis, si delinquẽtes sint eius subditi, etiamsi processus formetur per maiorem Magistratum n. 52.

Vassallus an possit Dominum conuenire, non impetrata prius venia, Absq; eo quod non incidat in pænam, & iuditij nullitatem. Cap. CLXXXIX.

EVDALEM materiam prosequendo quæritur, an Vassallus possit conuenire Dominum, non impetrata prius ab eo venia, & affirmatiuè respondendum esse suadet
glo. in cap. p. verbo salua reuerentia
1 *de mil. & Vassall. qui cont. est. & ibi Bal. n. 24. &*
Affl. n. 44. quã sententiam sequitur Iason. in l. si nõ
fortem §. libertas n. 24. vers. in glosa ibi in l. venia
& ample tradit Euerard. in eius top. loco 25. à liberto ad Vassallum n. 15. vers. nõ tamen, Quamuis in alijs casibus dicta in libertis, locum habeant in Vassallis, siuè feudatarijs, vt probat idem *Ias. in l. si non fortem §. libertis num. pr. ff. de condit. indebiti.*

Et hanc sententiam vti communem sequuntur
Laurent. Hirebou. comm. opin. l. 3. cent. 4. conclus.
97. atq; etiã amplectitur Misinger singul. obser. 92.
num. 2. & 3. cent. 4. Vbi testatur ita iudicatum
fuisse per Cameram Imperialem in causa Co-
2 mitum de Nassau, à quibus cum opposita
fuisset exceptio veniæ non impetratæ ab acto-
ribus Vassallis ad impediendam litis contesta-
3 tionem, Pronuntiatum fuit Comites ea non
obstante ad litis contestationem teneri per
glos. in dicto cap. pr. tit. de mil. Vassal. qui cont. est
Quam ibi sequuntur Doctores præsertim Affl. n.
128. dummodo tamen Vassallus ab inhonestis
verbis se abstineat.

Et iuris ambages has exceptiones pænales vocat
3 *glos. in dicto c. verbo reuerentia de mil. Vassal. qui*
contr. est; quas idcirco in feudorum consuetudi-
nibus locum non habere putat, *quam glos. seq.*
ibi Bal. Aluar. & alij atq; Angel. Io. Faber. & Io.
de Platea, & Ias. in §. pænales quoq; vers. Quare
quod in Vassals. institut. de action. Clarus in §.

feudum

feudum quaest.25.num.pr.quos sequitur Misinger. cit.obseru.92.nu. 2.ac admittit Cephal. cons.241. nu.111.

Ex quo infert *Bald.in d.glo.cap.p.tit.de mil.Vassall. qui cont.* subditum posse contra patriam, vel
4 Fiscum agere non impetrata venia *Natta cons. 445.nu.8.cum seq;Cephal.cons.241.num.11.* Vbi veriorem, & crebriorem esse hanc sententiam scribit, quam etiam aprobat Bursat. *cons. 49. n.10.vers.tertio rursus lib.p. Castan.in consuetud. Burgund.rubr.3.de feu.§.4.num.5.cum seq.* Quia nihil habet à Domino Vassallus, quod illi debeat talem reuerentiam, qualem libertus patrono, nisi feudum; libertus verò à Patrono
5 nouam vitam, vt Inquit *Tatius in d.§.pœnalis n. 26.& in l.si non fortem §. libertus ff.de condit.indeb.quem refert Rosental.in cit.cap.10.concl.23. litt.L.post medium.*

Contraria tamen sententia, teneri scilicet Vassallum ad petendam veniam adhoc, vt Domi-
6 num conuenire possit [de AEQVITATE verior, & communior est, vt probat *Specul. in tit. de feud.§.quoniam sub nu.23.vers.quaritur iuxtà tex.in d.cap.p.§.si vero tit.de mil.Vassal.qui cont. est, & tradit ibi Aluarot. in princip. & sequitur ibidem Affl.nu.1.* dum ait textum rectè sentire, quod Vassallus prius debeat Dominum suum extraiuditialiter interpellare, *arg.l.quidã liberus ff.de seruitut.Vrban.prad.* Et clarius id explicat idem *Affl.decis. 265.nu.136.* in qua amplissime connumerat omnes casus, in quibus Dominus
7 priuare potest Vassallum re feudali, & inter eos hunc præcisè adnotat *dicto nu. 36.* Vassallus enim tenetur reuerentiam exhibere Domino; idcirco veniam petere debet antequam illum ad iuditium prouocet; *DD in §. pœnales instit.de action.& in l.p.C.de in ius voc.* Cum nullus excusetur in præstanda reuerentia superiori suo, vt notatur *in l.2.de in ius vocando, & expresse probat Rol.cons.18.nu.6.lib. 2.*

Et hanc sententiam ÆQVIOREM, & benigniorem esse scribit *Rosental de feudis cap. 12. concl. 8.nu.56.par.2.* dum inquit Æquius, & Benignius esse, quod Vassallus obligatus esse dicatur, etiam iure communi inspecto, Dominum ante
8 extraiuditialiter, negotio sumatim exposito, vt tradat, reddat, faciat reuerenter, & decenter interpellare, quam eum in ius trahere.

Pro qua sententia optimè facit tex. *in l.bene Azenone C.de quadr. prascript.ibi, Nisi ex nostra iussione causa moueatur*, Itaut, qui causam à Fisco
9 habet, non possit in ius vocari, nisi licentiam à Principe prius obtinuerit *Isernia in cap. p.tit.de lege Conradi.*

Præterea sicuti non licet liberto, nec liberis in ius vocare Dominum, aut Patrem, nisi prius impetrata licentia *l.4.& l.generaliter.& ibi scrib. ff.de in ius vocando, & §.fin.instit.de pœnis temere litigan:* Ita Vassallus à Domino feudi huiusmo-
10 di licentiam impetrare prius debet, antequam illum in iuditio molestet, vt tradit idem *Rosental.in cap.11.qu.23.nu.16.cum seq.* Esto quod procedat argumentum à liberto ad Vassallum, vt ample probat *Euerard.cit.loco 25.per totum.*

Et hanc conclusionem procedere etiam respectu
11 matris ipsius Domini, quam à Vassallo filij, sine venia non posse in iudicio conueniri luculenter probat *Rol.dicto cõs.18.n.11.cum plur. seq.lib.2.& nu.79.* Vbi scribit, quod reuerentia quæ debetur Domino, debetur etiam eius vxo-
12 ri, & matri in tantum, vt adulterando matrem, & priuetur feudo Vassallus.

Et nu. 15. amplectitur sententiã distinguentiũ inter Dominum Principem, & Dominum a Prin-
13 cipe inferiorem; Quia primo casu necessariam esse veniam confirmat, cum Princeps sit omnibus cõmunis Pater, vt in *Auth. neq; iure in fine, & tradit Lucas de Penna in l. qui conditioni col.2. C.de his qui spons.mun.publ.lib.10.& in l.p.col.2. C.de superind. lib.10.* Sed Pater a filio in ius vo-
14 cari non potest sine venia, siue sit emancipatus, siuè sit in potestate *l.fi.C. de in ius vocan.* etiam si positus sit in dignitate, vt per *glos. & Ias.in d.§.penales instit.de actionibus, & in l.cogi §. si pater ff. ad trebel.* Ergo neq; Princeps, qui loco parentis habetur.

Et si enim Princeps dicatur communis Pater im-
15 proprie, Procedit nihilominus conclusio ipsa, sicuti procedit in Patre adoptiuo, qui licet pro-
16 prie non sit Pater, sed improprie, & fictus Pater *Bal.in l.si non speciali col.2.in fin. C.de testam.* Nihilominus non potest sine venia in ius vocari *l.adoptiuum col.2.ff.de in ius voc.Doct.in all.§. pœnales instit.de action.& latè tradit Rol.cit.cons.*
17 *18.nu. 2. cum plur. seq.* Vbi multos alios tradit casus, in quibus prohibentur personæ in ius sine venia vocari, vt defensores Ciuitatis, Parochus, & Socer per *l.quia parentis ff.sol. matrim. post Alex., & Ias. in d.l. Generaliter ff. de in ius voc.& in dicto §.pœnales instit.de actionibus.*

In secundo verò casu conueniri posse Dominum per Vassallum absq; alia venia concludit, cum Dominus ipse non sit absolutus Princeps, & sic
18 omnium Pater, sed mediatus Dominus alium habens superiorem *Iacob. de S.Georgio in tract. de homag. col.6. vers. Principaliter quaro, iuxtà not.per Bald. in d.l. Bene à Zenone C. de quadrien. prascrip. Roma singul.9.incip.an si, Felin.in cap.p. vers.sexto declarat de probationibus.*

Concludit igitur *Rol.loco rel.num.44.cum seq.* processum factum contra matrem Principis Domini absoluti ad instantiam Vassalli non im-
19 petrata venia esse nullum, & Vassallum incidisse etiam in pœnam quinquaginta aureorum *d.l.quamuis ff.de in ius vocando, & in §. fin.instit. de pœna tem. litigant.* cum sæpe data nullitate
20 actus, quis etiam incidit in pœnam *Tex. est in l. 2.& ibi Bar. C. de Episc. & cler. & in l. si quis in graui §.siue in iure in fine ff.ad Syllan.& explicat Rol.loco cit.nu.50. cum seq.*

Et ita iudicasse Cam. Imper. testatur Hertman.
21 *in lib.2.pract.foren.in tit.de feud.§.45.in Add.* cõtra Episcopum Cuminensem fauore Comitis de Nasau, qui venia non impetrata conuenerat

Dominium; vt refert Laurentius Hirchom *all.*
cent.4.conclus.97. in fine, & tradit Misinger. cit.
obseru.92.in fine cent.4.

Et quia controuersia valdè est, & nodosa hæc
questio, & eiusdem decisio, cum vtramq; sen-
tentiam Communem esse tradat Laurent. Hir-
com *in all concl.97.cent. 4. Misinger. dict. obseru.*
92.cent.4. Satis est eam in vtramq; partem mo-
22 uisse, & cuilibet liberum relinquere iuditium,
vt in simili scribit *Rosentul. cap.9.conclus.78.nu.*
8. in fine.

Omni autem in casu conueniunt omnes, etiã pro
contraria opinione citati; Vt tutius agi dica-
23 tur, si Vasallus veniam petierit, quod præser-
tim tradit *Euerard. cit. loco 25. à liberto ad Vas-*
sallum sub nu.15.vers. fateor tamen, Vbi inquit,
quod tutè faceret Vasallus, si honeste, & dis-
crete veniam prius impetraret agendi, saltem
à Iudice, vt liberto conuenire abunde dictum
fuit.

Hoc idem probat *Schenoid. de feud. par. 5. cap. p. nu.*
115. cum seq. dum ait, quod tutius faciet Vasal-
lus, si ad euitandas tales disputationes petat
veniam; Et hanc veritatem esse dicit *Mozz. tit.*
de natural. feud. num. 59. vers. sed in contrarium
quos sequitur Rosental. all. cap. 10. concl. 23. num.
19. vers. licet non ignorem, & litt. I. vers. tutius
24 Quamuis de necessitate non teneri hanc veniã
petere Vasallum concludat ibidem *Rosentul.*
nu.23. dum etiam testatur multoties vidisse non
attendi omissam hanc solemnitatem.

Quinimo Vasallum etiam Iudicem esse posse,
contra Dominum; quoniam hic officij necessi-
25 tate cogitur iusdicere, etiam contra Dominũ
vt ample probat idem *Rosental. cit. c.10. quæst.*
25. nu.18.34.& 36. ac replicat. in all. qu.23.

Prætereundum tamen non est Ius Vasallagij non
facere quem subditũ, cũ subiectio ex domicilio,
26 vel origine proprie metienda veniat *Tex. in l.*
27 *Dominium ff. ad municipale, & in l. si patria C. de*
incolis lib.10. & expresse probat *Misinge singul.*
obser.12. in fine cent. p. quem sequ. Rosental. concl.
69. in fine, & in Add. litt. H. & conclus.78. nu.4.

Arctius enim Domino obligatur subditus, quam
28 Vasallus; Cum subditus expresse iurare de-
beat, vitam, membrum, mentem (Ideò secre-
tum) & rectum Domini honorem custodire,
ex cap. tibi Domino 63. distinct. quod non iurant
29 Vasalli iuxta *cap. pr. & ibi Præposit. num. pr. ac*
Aluarot. num.9. & Affl. 19. & late explicat Ro-
sental. dicto cap.5. concl.78. nu.5. & in Add. litt.
F. ac in cap.6. conclus.85. num.6. & in Addit. litt.
F. & litt. G.

Idcirco Vasallus, si habitet in feudo, sine iuris-
dictione concessa, in qua Dominus ante con-
30 cessam iurisdictionem habitabat, subditus di-
citur, vt tradit *Rosental. all. cap.78. nu.6.* E con-
tra vero, si alibi habitet, non dicitur subditus
Domino ratione feudi sibi concessi, qui Domi-
nus nullam habet iurisdictionem in Vasallum,
præter feudalem, & qui feudo priuare nequit
Vasallum, si ex alia causa, quam feudali, vo-
31 catus Curiæ se non præsentaret, non esset con-
tumax *Aluar. in §. item qui Domino nu. pr. & ibi*
Præpositus, & cæteri post specul. in tit. de feudis §.
quoniam vers. 17. quæritur num. 33. & ita probat
Bossius tit. de crim. læsæ Maiest. nu.106. post Oldra.
cons.43. num.8. quam sententiam sequitur Lofred.
cons.45. nu.21. & cons.5. nu.42. & late prosequi-
tur Rosental. in d. cap.5. concl. 69. in fine lit. H.

In iurisdictionis verò concessione hoc singulare
notandum tradit *Rosentul. in all. cap.5. conclus.5.*
nu. pr. Quod superior eam intelligatur ita con-
cedere, vt ipse, & simul, & non minus quam
32 cessionarius etiam in prima instantia vti pos-
sit; Cum cessionarium concurrentem habeat,
ac quoad causas, & iurisdictionis exercitium,
inter concedentem, & concessionarium præ-
uentioni locus sit, & cumulatiuè, non priuatiuè
33 illam concedi *cap. dudum de præbend. lib.6.* Vbi
sic inquit Summus Pontifex; *Et si Cardinalibus*
nostris, vel alteri potestatem dederimus conferen-
di beneficia, Apud nos tamen eadem, imo maior
potestas remansit Bald. in cap. p. num.2. de his qui
feud. dare poss. & in l. qui se primis num.10. vers.
item in concessis C. vnde libert, ac cons. 326. Rex
Roman. lib. pr. Felin. in cap. Pastoralis nu. 2. de offi-
cio ordin. & Abb. in cap. cum Ecclesiarum nu. 11.
eodem tit. Roman. cons. 393. num. pr. late Cussan. in
consuetud. Burgund. rubr.2. de confiscatione §. pr.
in verbo, & apartient glos. nu.30. Gram. decis.30.
nu.3. & 11. cons.28. nu.4. Albertus Brunus cons.
27. nu.18. Rol. cons. pr. nu.134. cons. 80 nu.6. lib.2.
Alein cons.103. nu.10. lib.5. & distincte, & ample
Menoch. lib.2. præsumpt. 18. nu.1. cum seq. & Mi-
singer centur. 6. plena obseruat.99.

Et licet conclusionem ipsam limitet *Rosentul. nu.*
2. Quotiescunq; vtile Dominium in concessio-
34 ne transfertur, quia eo casu priuatiuè conces-
sisse videtur *Martin. Laudens. in tr. de Principe*
qu.138 Dux Mediolani Rol. cons. 88. nu. 26. cum
seq. lib. p. & cons.48. nu.25. lib.2. ac Crau. cons.411
nu.36. Menoch. lib.2. præsumpt. 18. n.5. ac Scrade.
par.10. sect. pr. nu.131.

Attamen non impeditur Dominus directi, quin
possit ipse procedere ob criminis grauitatem,
35 siue qualitatem causæ, saltẽ simul cũ ipso Va-
sallo, siue eius officiali *Gramat. voto 6. col. penul.*
in fine, Vbi tradit, quod quamuis Princeps con-
cesserit Vniuersitati Capuæ, siue eius Curiæ
cognitionem criminis læsę Maiestatis, & falsæ
monetæ in spetie; Tamen non videtur ex hac
concessione, siue Priuilegio, se spoliasse, quin
etiam ipse, si voluerit, cognoscere possit,
quam conclusionem seq; *Rol. cit. cons pr. nu. 134.*
cum tribus seq. lib.2. Non enim Vasallus vel po-
test Priuilegio sibi per Dominum concesso,
36 contra ipsũ Dominũ, à quo illud obtinuit, nec
etiam propter eum, propter quem obtentum
fuit, vt probat *Lucas de Penna in l.2. C. de priuil.*
domus Aug. lib.12. ad rem Curt. iun. cons. 2. lib. pr.

Princeps. n. nullo modo potest dare alteri iurisdi-
ctionem, seu potestatem, quin ei remaneat ma-
37 ior iurisdictio, & potestas; quam fuerit transla-

ta

ta, vt concludit Rol. *cit. cons. p. n. 134. lib. 2. qui*
num. 106. cum seq. probat inualidam esse con-
cessionem omnimodæ Iurisdictionis, & rega-
38 lium Principatus, Cum non possit Princeps
Principatum hoc modo destruere, vt plene
scribit ibidem *Rol.*

Ex qua conclusione infertur per concessiones
factas Vassallis huius Mediolani Dominij
39 non esse abdicatam iurisdictionem, & supre-
mam potestatem Principi debitam, quin pos-
sit cognoscere de criminibus, & causis homi-
num Vassallorũ, quod ius maiori Magistratui
spectans appellatur; minorẽ vero Magistr. esse
Tribunal Feudatariorum passim habetur in
40 Nou. Constit. huius Dominij Mediolani, præ-
sertim *in tit. de iur., & priuil. Fisci*, In tantũ, quod
maior Magistratus cognoscere etiam possit de
causis spectantibus ad minorem Magistratum,
si ita Principi, vel Senatui videbitur, vel aliter
processerit Maior Magistratus ob negligen-
41 tiam minoris Magistratus, vt expresse probat
Felin. in c. Pastoralis col. 3. vers. tempera de officio
ordinarij, per tex in cap. irrefragabili eodem tit. &
tradit Menoch. lib. 2. præsump. 18. sub n. 36. vers.
quæ tamen sententia, & ante eũ ample probat Plot-
tus cons. 24 num. 31. cum plur. & præsertim n. 37.
loquens de Maiore Magistratu Ciuitatum
compræhensarum in Pace Constantiæ, inter
quas compræhenduntur fere omnes Ciuitates
huius Dominij; Numero vero 38. cum sequen-
tibus duobus concludit Maiorem Magistra-
42 tum vigore Nouar. Constit. posse procedere,
& tanquam delegatum transgredi mandata,
etiam in causis criminalibus spectantibus ad
Minorem Magistratum.

Conferunt etiam tradita per alterum *Plottum*
inter consil. crimin. diuersar. cons. 133. lib. pr.

Quorum sententiam in his eisdem terminis Nou.
Constit. sequitur *Ruginel. pract. quæst. cap. 86. nu.*
14., & sic patet valere acta facta per Maiorem
Magistratum contra suppositum Minori Ma-
gistratui, cum sit Iudex competens, & legiti-
mus, vt declarasse videtur Senatus Excellen-
tissimus annò 1632, per litteras datas mihi
43 tunc Prætori Alexandriæ in causa næcis Oli-
uerij Balbi subditi Prætoris Ouiliarum, in qua
negligenter se gesserat Prætor Feudatarij, Ego
vero instruxeram processum, ex quo grauia
indicia contra homicidas resultabant; namq;
post inquisitos delinquentes prætendebant
Feudatarij dicti Oppidi, vt causam ad eorum
Prætorem remitterem, & licet obtulissem, vt
Prætor ipse interueniret in perfectione dicti
processus, id tamen recusarunt Feudatarij, qui
sub nomine eorum Fiscalis literas à Senatu
Excellentissimo reportarunt mihi iniungen-
tes, vt causam, & processum ad Prætorem Oui-
liarum remitterem, cui Excellentissimo Sena-
tui rescripsi fundamenta pro Maiore Magi-
stratu, à quo Amplissimo Ordine iuxtà meam
sententiam emanauit postea decretum, vt
perfectioni dicti processui incumberem, cum
interuentu Prætoris Feudatariorum, prout ita
fuit exequutum.

Vbi enim hæsitari aliquo modo potest de iuris-
dictione Maioris Magistratus in subditos Mi-
nori Magistratui, Non idcirco sequitur, quod
acta facta per maiorem Magistratũ sint nulla,
Vt nulla essent facta per minorẽ Magistratum,
44 qui nullam omnino habet iurisdictionem in
subditos maioris Magistratus, ita tradit *Socin.*
cons. 99. n. 9. in fin. lib. 3. & cons. 39. n. 23. ac cons.
83. n. 29. lib. 4. iuxta l. p. ff. ad trebell. & l. 2. ff. de
pœnis Vant. de nullit. ex deff. ord. in princip. Cartar.
tr. de execut. senten. cap. fi. num. 194 cum seq. Felic.
alleg. 76. num. 5. cum seq. par. 2. prout alias fuit
45 declaratum, fortassis ab aliquibus non bene
intellecto negotio, Quia perspicuum est Iu-
dicem minorem non posse reuocare factum su-
46 perioris, licet nullum, ex his, quæ tradit *Cran.*
cons. 148. num. 3. Ea ratione Præminentiæ, par
47 in parem Imperium habet *Franc. Marchus qu.*
232. num. 4. quem sequitur Ruginell. pract. qu. cap.
46. num. 54. & cap. 43. n. 13. Quam sententiam
probat in his terminis *Brunus cons. 355. num. 31.*
Ea præsertim ratione, quod vtile per inutile
48 non vitiatur, qui loquitur, quando processus
fuit formatus a Prætore Feudatarij, simul cum
49 delegato, quia processus etiam sustineretur,
dato quod delegatio non valeret *per Auth. si*
verò contingit C. de Iudicijs.

Et sic quatenus in his attendi deberet consuetu-
do, vt docet *Menoch. all. præsumptione* 18. n. 15.
50 *lib.* 2. Adhuc ex memorato rescripto dato
mihi tunc Prætori Alexandriæ, & sexcentis
alijs exemplis de indubitata consuetudine
procedendi in causis spectantibus ad minorem
per maiorem Magistratum, subsistente dele-
gatione Principis, vel Senatus, vel ob negli-
gentiam minoris Magistratus, vel ob quali-
51 tatem, & grauitatem causæ; satis apertè patet;
Præsertim quando confiscationes bonorum,
siuè condemnationes pecuniariæ reseruantur
52 Cameræ Feudatarij, qui conqueri non potest
sibi fieri aliquod præiudicium in feudalibus
fructibus, licet Iustitiæ administratio exercea-
tur per maiorem Magistratum.

SVMMARIA.

Falsum deponens in inditio criminali tenetur ad eam pœnam, cui pœnitus fuisset accusatus, si conuinctus de delicto esset num. 1.

At etiam linguæ num. 2. vltra resarcionem damnorũ num. 3. & 4.

Contrariũ tamẽ est verior conclusio, quando quis coactè, & vi tormentorum falsum dixit n. 6.

Frustra dubitatur, vbi casum legis habemus n. 5.

Falsitas punibilis tantum est, quæ voluntarie, & dolose committitur n. 7. 80. & 83.

Confessio facta vi tormentorum non dicitur voluntaria, & dolosa, licet falsa n. 8.

Puniri quis non potest pro ijs, quæ coactè fecit num. 9. & 11.

Necessitas excusat à furto n. 10.

Iudex si iubendo exerces offitium suum, non punitur qui ei obedierit n. 12.

Iudicis iussus excusat eum, qui deliquit n. 13.

Dolus in eo præsumitur, qui Magistratibus non obtemperat n. 14.

Iudices dicuntur legum Ministri n. 15.

Iudicibus, & alijs Magistratibus obedire recusans ipsimet legi contrauenit num. 16.

Iudicibus, & Magistratibus nõ obediens mulcta, vinculis, vberibusq; est coercendus n. 17.

Diui Bernardi sententia in ea materia n. 18.

Ciuitas salua esse potest, si ciues obtemperant suis Magistratibus n. 19.

Iudices, & Magistratus semper honesta, & recta præcipere solent n. 20.

Tormentis suppositi sæpe plus veritate fatentur, dum maiorem metum tormentorum, quàm mortis habent num. 21.

Quod Iudicis voce non premitur, corporis dolore exprimitur n. 22.

Veritas sæpe haberi non potest à reis, vel ob mortis metum, vel ob glorium n. 23.

Exemplum memorabile narratur de Laena meretrice Atheniense n. 24.

Aliud exemplũ dicitur in Anaxarcho, & alijs n. 25.

Mendacium eius, qui tormentis suppositus fuerat, dum accusatores amicos nominabat n. 26.

Impatientia suppositorum tormentis, qui mori potius malunt falsu fatendo, quàm vera narrando n. 27. & 93. exemplar traditur n. 94.

Difficile est contra dolorem egris durare corporibus n. 28. & 29.

Tortura repetitio maximi est effectus n. 30. & 31.

Tormenta euitare deberi in liberis hominibus suadet D. Augustinus n. 32.

Innocens tortus luit certissimas pœnas pro incerto scelere n. 33.

Damnati facile torquendi sunt, vt conscios detegant num. 34. & 35.

Lenitas in reos non pertinet ad damnatos n. 36.

Falsum dicens pro sui excusatione etiam extra tormenta nullu pœna tenetur n. 37. & 90.

Sequestratio bonorum in Criminalibus prohibita est n. 38. & 41. ampliatur n. 91.

Fiscus ante sententiam non dicitur creditor rei processus num. 39.

Fiscus non habet hypothecam in pœnis, nisi à die condemnationis n. 40.

Sequestratio conceditur in criminalibus, vbi sit vehemens suspitio lapidationis n. 42.

Sequestratio neq; etiam conceditur in Ciuil. de iure communi num. 43.

Factum de facto, tolli etiam debet de facto n. 44.

Descriptio fructuum sine impensa debitoris cõceditur aliquãdo, sed in hoc discretus esse debet Iudex n. 45

Expensa, & damna dicuntur accessoria ad pœnam in criminalibus num. 46.

Accessorium cessat, cessante principali n. 47.

Principali destructo corruit accessorium n. 48.

Condemnatus in summa principali sæpe absoluitur ab expensis num. 49.

Condemnatio ad damna, & expensas fieri nequit, nisi eque fiat condemnatio pro principali delicto n. 50.

Fideiussio onus magnum in se continet num. 51.

Copia, siue exemplum processus minimè authen. nihil probat num. 52.

Facto vbi opus est, verba non sufficiunt num. 53.

Iudex secundum allegata, & in actis redacta iudicare debet num. 54.

Nõ probat hoc esse, quod ubi hoc cõtingit abesse n. 55.

Falsitas non per possibile, sed per necesse probari debet num. 56.

Fides non facit fidem num. 57.

Præsumptio semper capiendu est, quæ delictũ excludit n. 58. immo subtilissima facienda semper est interpratatio pro exclusione delicti num. 59. & 69.

Testis dictum vbi potest aliqua interpratatione verificari, de falso non est arguendus n. 60.

Testis contrarietas nõ attenditur, si concernit nõ substantialia negotij, quantũ ad illum de falso arguendum n. 61. & 62. exemplum affertur n. 63. quamuis non probet huiusmodi testis n. 64. & 68.

Testis contrarietas non infertur, quando testis primo negauit, deinde fussus est in eodem examine, cum melius memor excitauerit num. 65.

Errore potius, quam dolosè quid actum ad delicti exclusionem est præsumendum n. 66.

Falsitas non sequitur data possibili veritate n. 67.

Mensis, & anni expressio sufficit in inquisitionibus, & reatibus, omisso certo die num. 70.

Qualitas superfluus non est in consideratione ad inducendam falsitatem num. 71.

Testis non tenetur deponere de certa die, quando ille non est de substantia delicti n. 72.

Testis probat spolium, etiamsi erret in tempore n. 73.

Rusticus, & minor excusantur à falsitate, etiamsi sint sibi contrarij n. 74. 75.

Extraiudicialis protestatio non derogat iudiciali confessioni num. 76.

Teste asserente se falsum in iudicio deposuisse non creditur num. 77.

Decretum Senatus, quo declaratur assumptum n. 78.

Protestatio damnati contraria eius iuditiali cõfessioni nihil releuat num. 77.

Exculpatio correi debilitat vires eius testificatum n. 79

Falsitas punibilis comitti non potest sine dolo n. 81.

Dolus non concurrit in his, quæ coacte fiunt n. 82.

Coactio excludit propositum, & intentionem faciendi num. 83.

Periurium ob coactionem non punitur nu. 84.

Mendatium est falsa iuris significatio cum voluntate fallendi num. 85.

Statutum penale pro homicidio locum non habet in homicidio, sine dolo commisso n. 86.

Delictum nisi voluntarium committitur n. 87.

Decretum Senatus, quo liberauit illum, qui vi tormentorum homicidium falso fassus fuerat n. 89.

Falsum dicens ad sui exonerationem, Deum tantum habet vltorem n. 92.

Mentietur in tormentis qui dolorem pati potest, mentietur qui non potest n. 95. 96. cum seq.

Tormẽtorũ vi sæpe falsitates deponunt torti ad instar præcipitatorũ, qui nõ trahunt dumtaxat, quod im-

pedit

pedit, verum etiam quod occurit n. 98.

Bestiarum morientium mortiferi morsus esse solent, ita damnatorum num. 99.

Testis non tenetur de falso, quod spontè deposuit super crimine, in quo fuit socius n. 100.

Minor non tenetur de falso n. 101. saltem pæna ordinaria num. 102.

Minor non potest pro delicto condemnari ad damna, & interesse partis, nisi si esset legitimè conuictus, vel confessus n. 103.

Condemnatus Extraord. defectu inditiorum non potest condemnari ad interesse partis n. 104.

Calumnia eo tempore debet coerceri, quando causa præsente accusatore agitur n. 105.

Falsi crimen sine causa comitti non solet n. 106.

Cessante caussa delicti, si & comodo delinquentis cessat delictum n. 107. 108.

Afflicto addi non debet afflictio n. 109.

Romulus, & Solon nullum supplicium legibus constituerunt in parricidas, quia existimare nequiuerunt posse in hominum animos cadere tantum delictum n. 110. cum seq.

Infelictum agens dicitur suspectus, & machinare in alterius præiuditium n. 112.

Accusatio sola, siue carceratio, aut inquisitio nō reddit quē criminosum, sed cōdemnatio requiritur n. 113

Falsi crimen irrogit magis infamiam cæteris criminibus n. 114.

Reus qui contra se, & socios falsum deposuit fatēdo delictum, quod non comisit, an teneatur ad pænam, & ad damna versus socios nominatos.

Cap. CLXXXX.

SATIS triti iuris est falsum deponentem in Iudicio Criminali teneri ad eam pænam, ad quam teneretur ille, quem falso grauauit, si pro eo delicto esset puniendus *Tex est in l.*
1 *qui squis C. de calumniatoribus*. Quamuis etiam
ad linguæ abscissionem extendi pænam hanc
doceat *Tex. in l. omnes Iudices, & ibi glos. vlt.*
2 *C. de delatoribus lib. 10.* vltra resartionem
3 damnorum, & expensarum parti faciendam,
vt tradit *Rimin. iun. cons. 303. & sequ. Farinac.*
q. 16. num. 8. & 24. ac Hector Felic. alleg. 134.
num. 20. par. 2. ac disponunt Nou. Constit. Me-
4 diolani *tit. de pænis cap. si quis falsum §. vlterius lib. 4.* de qua materia actum fuit supra *in cap. 171.*

Itaut qui falsum testimonium dixerit, vel quoquo
modo falso grauauerit alium, falsi pænam mi-
nimè euitare poterit, cum frustra dubitetur
5 vbi casum legis habemus expressum *l. Ancilla*
C. de furtis, & l. illā C. de collationibus, & diximus in all. cap. 171. n. 6. & in cap. 30. n. 16. lib. pr.

De ÆQVITATE tamen contrarium verius est,
quando præsertim quis vi tormentorum falso
6 aliquem grauauit, Maximè si vti reus delictum
principaliter fassus est in propriū præiuditiū,
& secundario in præiuditium tertij; Namq;
cum falsitas punibilis tantum sit, quæ volun-
7 tariè, & dolosè committitur, Quia falsitas tan-
tum dolo facta puniri potest *Tex. est in l. qui testamentū ff. ad l. Cornel. de fals. & ibi scrib. omnes, ac probat Clar. in §. falsum num. 33. ac latè tradit Menoch. de arbitr. casu 309. n. p. & cons. 221. num. 14. Mascard. de probationib. conclus. 739. num. 12.*
eo ipso, quod quis tormentorum vi coactus
falsum deponit, non dicitur voluntariè, &
8 dolosè deponere *l. 3. ff. pro socio, & l. qui auctore Prætore ff. de regul. iur. & arg. l. in fraudem §. qui alie ff. de iure Fisci, & in Auth. vt non fiat pignus §. pr.* Et idcircò cessat omnis pæna, cum AE-
QVITAS non patiatur, vt quis puniatur pro
9 ijs, quæ præter voluntatē, sed coactè fecit *l. p. ff. quod metus causa. Celsus Bargal. t. de dolo lib. 2. §. de dolo aperto n. 2. cū seq. & Menoch. cōs. 24. n. 13.*

Sicut enim necessitas excusat à furto *l. 2. §. cum in*
10 *eadem naui ff. ad l. Rhod. de iactu, & cap. 3. de furtis lib. 6.* Ita a dolo, & falsitate excusare dicitur
11 coactio, & vis tormentorum, *glos. in cap. quod quis vers. cum habeat de furtis lib. 6. Bargal. dicto tit. de dolo lib. 6. Reg. 39. n. 10. cum seq.*

Quæ conclusio eo magis procedit, quando Iudex
12 iubendo exercet officium suum, non autem si
extra officium versatur *l. factum à Iudice ff. de reg. iur. Bargal. loco citato num. 23. cum seq. facit etiam l. quamquam ff de aqua pluu. arcēda,* in qua
si iussu iudicis destruxit quis sepulcrum, quia
propter illud aqua pluuia nocebat; Non tene-
tur actione de sepulcro violato, & sic patet Iu-
13 dicis iussum excusare eum, qui deliquit, vel
aliquid contra legem fecit.

E contra autem non obtemperans Iudici dolo
carere non dicitur, quia dolus in eo præsumi-
tur, qui Magistratibus non obtemperat *l. non*
14 *potest ff. de reg. iuris, & ample probat Bargal. dicto lib. 6. reg. 39. n. pr. cum seq.* Sicut enim dolo non
caret, qui legibus non obtemperat *cap. qui contra iura de reg. iur lib. 6. & l. quemadmodum C. de agricol. & cens. lib. 10.* Ita & qui non obtempe-
15 rat Magistratibus, qui dicuntur legis ministri,
& per quos legum effectum accipimus *l. 2. ff. orig. iuris;* Immo qui negat obedire Magistra-
tibus, ipsimet legi negat obedientiā, cuius viuā
16 vocem Magistratum appellat *Martianus Iuris Cons. in l. nam, & ipsum ff. de iusti, & iure.*

Hinc tradit *Cicero lib. 3. de legibus*, Magistratus
non obedientem, & noxium Ciuem, mulcta,
17 vinculis, verberibusq; coercent; mandatum
namq; Iudicis, & Magistratus non debet Ciuis
procrastinare (vt ait melifluus Bernardus
18 vir Santissimus) sed statim parare aures au-
ditui, linguam voci, pedes itineri, manus
operi, vt iussum peragat Imperantis; Vt vero
dixisse ferunt Solonem, cum interrogatus, qua
ratione salua posset esse Ciuitas, Respondit, *si*
19 *ciues obtemperarēt suis Magistratibus, Magistratis*

rus autem legibus ita refert *Bargal. dicto lib.6. de dolo reg. 39. n. 4. cum duobus ſeq.*

Et ſi enim Iudex torquendo reum iubere non ſolet, vt ille falſum deponat, ſed tantum, vt verum fateatur, cum Magiſtratus ſemper ho-
20 neſta, & recta præcipiat, quia eſt lex loquens, ſiuè lex animata, vt inquit *Bargal. cit. lib.6. reg. 39. num. 19.* ſæpe tamen impatientia doloris plus veritate fatentur ſuppoſiti queſtionibus,
21 dum maiorem tormentorum, quam mortis metum habent, vt ait *Tersulianus*.

Quod enim iudicis voce non promitur, dolore corporis exprimitur, vt ſcribit *Diuus Cypria-*
22 *nus. ad Demetrianum*, quem refert *Petrus Aerodius lib.9. rerum Iudic. tit. 10. de queſtionibus cap. 2.* Vbi ſubijcit Pleroſq; aut natura corporis, aut conſuetudine dolendi, aut metu ſup-
23 plicij, mortiſue, aut gloria, & affectatione, ſic tormenta contemnere, vt exprimi veritas ab ijs nullo modo poſſit, Id quod eueniſſe narrat Læenæ meretrici Athenienſi, quæ duris
24 cruciatibus lacerata à Piſiſtrato, maluit in tormentis expirare, quam indicare aliquid aduerſus Harmodium, & Ariſtogitonem, Carnificeq; fatigato, linguam comeſtam expuit in faciem Tiranni ſæuientis, vt expueret & vocem, ne coniuratos poſſet confiteri,
25 quod etiam contigiſſe Anaxarcho, Democrito & Hiperidi dum linguam ſibi amputarint, ne dolore tormentorum proferent aliquid, quod taceri Reipublicæ vtilius eſſet, narrat *Petrus Aerodius cit. cap.2. poſt medium*, qui alia plura tradit huiuſmodi exempla.

contra vero Hippias cum interfectorem fratris adigeret tormentis, vt conſcios nominaret; Non conſcios ille, ſed omnes amicos Tiranni
26 nominauit, quibus ideo interfectis Tiranno interrogante, an vlli conſcij reliqui eſſent; Nullus ſupereſt (inquit) quem mori velim præter te; Tanta enim impatientia aliqui ſunt, vt mori magis malint falſum fatendo, quam vera inficiando dolere, vt inquit Cicero
27 Adeo quod, cum tormenta gubernet dolor, moderetur natura cuiuſq; tum animi, tum corporis, Quæ cito regat, flectat libido, corrumpat ſpes, infirmet metus; ideoq; in his anguſtijs nullus alius locus veritatis relinqui poſſit, præter hunc, quem cauſa cognita ſibi ſtatuit Iudex, vt ſubijcit *Aerodius loco relato*.

Difficile namq; eſt (vt inquit Quintilianus) contra dolorem ægros durare corporibus, &
28 facile eſt integro ſenſu perferre, quam ſemel induceris perſuaſionem; Ideirco repetitio tor-
29 turæ maximi eſt effectus, illæ enim torquent nocturnæ cogitationes; illa recordatio præte-
30 ritorum, illa expectatio futurorum, & ea denum queſtio grauis eſt, cum iam non membra, ſed vulnera cæduntur, cum perſuaſum eſt
31 animo nullum eſſe finem tormentorum, ſubijcit *Aerodius in cit. tit. 10. cap. 4. poſt medium*.

Suadet tamen Diuus Auguſtinus *lib. 19. de Ciuit. Dei cap. 5.* vt tormenta euitentur, quam fieri
32 poſſit in liberis hominibus, dum Innocens
33 luit pro incerto ſcelere certiſsimas pænas, Secus verò in iam damnatis, vt conſcij detegantur, quia vtile eſt eos queſtionibus ſubijci-
34 cere, vt ſcribit *Petrus Aerodius cit. cap. 4. poſt medium*, Poſtquam enim omnis ſpes ſalutis abiecta eſt, vix eſt, quin vltro fateatur, & ſunt qui ita morte non moneantur, vt magis metuant torqueri, neq; vero inhumanum eſt in eos quodamodo ſæuire, qui iam ſerui pænæ
35 facti ſunt; cum lenitas in reos non ad damnatos pertineat, vt ait Demoſthenes, quem re-
36 fert *Petrus Aerodius loco relato*.

Qui autem falſum dicit pro ſui excuſatione, etiam extrà tormenta, nulla pæna tenetur; Cum
37 tunc Deum tantum habeat vltorem *Abb. in c.p. col.2. de teſtibus cog. & ample probat Grammat. in Theorema 3. n.p. 3. & 4.* Vbi quæſtionem ad partes diſputat, & examinat *Boſſ. in tit. de examinibus reorum n. 10. Clar. q.45. verſ. quid ergo & ibi Baiard. num. 12. Bertazol. conſ. 61. num. 16. cum ſeq*; Et quia in facti contingentia multa ſcripſi ſuperiori menſe Maio in ardua cauſa cuiuſdam N. criminaliter vexati, ea hic ſubijcicere ſtatui pro ampliori materiæ dilucidatione.

In quibus Caſibus.

Falſitas commiſſa non dicatur, vel ea omninò ſit impunibilis.

Adſit virtus Spiritus Sancti.

SVPPONITVR in facto detentum fuiſſe. A. minorem quindecim annorum, tanquam inditiatum, quod ſimul cum, B. ex cauſa propria mandatum ille d[illegible] ad occidēdum Scfum, cum participatione, & inſtigatione. D. pariter inum Seij; Quodq; pluries, & pluries examinatus, ac in contrarietatibus depræhenſus; tandem adhibita rigoroſa tortura etiam cum canapis ligatura faſſus ſit. A. delictum principaliter contra ſe; & ſecundario contra. D. ratione participationis, & inſtigationis, dum ambo eſſent in quodam Oppido diſtante à Ciuitate Mediolani per miliaria fere ſexaginta.

Supponitur etiam, quod ſtante hac confeſſione captus etiam fuit. B. qui in primo examine de plano omnia narrauit, & faſſus eſt concordando in omnibus cum. A. ac vlterius aliud grauiſſimum, & capitale crimen faſſus eſt; Et quia ab ambobus data fuerat in conteſtem. C. reſpectu nonnullarum qualitatum ad delictum principale tendentium contra D. Captus & ipſe. C. fuit, pænes quem in actu capturæ reperta eſt cedula eius propria manu conſcripta, continens notulam diuerſarum rerum memoriæ cauſa, inter quas aderat verſiculus ſeq. tenoris.

Auiſar

vsar se la Volpi è data nel laccio.

Examinatus. C. pluries; & interrogatus, vt interpraetaretur significatum illorum verborum, tandem affirmauit ea significare, vt moneret. D. quotiescumq. interemptus fuisset Sbirro; Tandemq; gratiâ torturæ & ipse suppositus, omnia fassus est, & in omnibus concordauit cum A. & B.

His stantibus diù detentus fuit D. & reus constitutus de memorato delicto, publicatusq; eidem fuit processus; Post carcerationem autem annorum quatuor tandem A. vti minor, fuit liberatus vigore Decreti Gratiosi. B. verò fuit capite mulctatus ob dua ipsa capitalia, grauissima delicta, Qui dùm in confortatorio custodiretur, protestationem fecit ad interrogationem Notarij, se falsò grauasse. D. & omnia deposuisse, quia dum examinaretur, illi lecta fuerunt omnia deposita per. A. in ea parte, in qua grauauerat eumdem D. Hocq; fecisse, vt euitaret cruciatus, simulq; declarauit se nunquam sermonem habuisse cum dicto D. in memorato Oppido, nec alibi.

Supponitur etiam, quod præstitis per D. deffensonibus, tandem post annos octo fuit à DD. Iudicibus de legatis simpliciter absolutus. D. ab ipso reatu; Qui exinde quærelam porrexit contra. A. de falso testificatu in narrata causa, pro qua indebitè detentus, & vexatus fuerat per annos octo, petendo, vt tanquam falsus testis detineatur, & puniatur, ac simul cogatur ad sibi resarciendum expensas, & damna passa ratione dictæ molestiæ, ascendentia ad aureos decem mille.

Ad quem effectum primo annotationem fieri curauit in libris Regiæ Cameræ de eius prætensione ad parcellas reddituum ipsius. A.

Deindè præceptum transmitti curauit debitoribus eiusdem A. ne ei soluerent, nisi prius citato ipso D.

Mox impetrauit sequestrationem omnium fructuum bonorum eiusdem. A. ab eodem Iudice Criminali, & criminali via.

Et ad probandum delictum ipsum falsitatis supponitur D. exhibuisse.

Primo exemplum dicti processus ab aliquo non authenticatum in quo supponit affirmasse. A. se de delicto egisse cum D. initio, & in fine mensis Februarij, in memorato Oppido, præsente etiam E.

Secundo protestationem dicti B. factam in confortatorio.

Tertio quod ipse D. non accessit ad memoratum Oppidum, nisi die 22. dicti mensis, id quod constare supponit tùm ex publico instrumento exhibito, & rogato die 20. eiusdem mensis, in quadam Ciuitate distante ab illo Oppido per miliaria ferè quadraginta, tùm ex protestatione cuiusdam Viri religiosi in actis exhibita.

Quarto aliud instrumentum publicum rogatum die 17. in alia Ciuitate distante ab eo Oppido per miliaria ferè sexaginta, & aliud instrumentum rogatum die 22. eiusdem mensis in alia Ciuitate distante ab eodem Oppido per miliaria ferè octuaginta, in quibus interuenit dictus E.

Quæritur quid Iuris tàm circa negotium principale, quam circa sequestrationem, & alia impedimenta; Et breuitati, ac veritati inhærendo; Dicendum est sequestrationem omninò esse a Iure prohibitam in Criminalibus causis, etiam Fisci fauore, nedum ad priuatorũ instantiam, & idcirco reuocandam esse huiusmodi sequestrationem tamquam contra expressum casum legis concessam *Text. est ad*
38 *litteram in l. reo criminis ff. de solut. & in l. deffen-*
sionis facultas C. de iure Fisci lib. 10. Quibus expressis verbis cauetur, ne facultas deffensionis impediatur ijs, quibus aliquam inquietudinem Fiscus infert, cum facultates eorundem adhuc controuersia pendente inquietari, describiuè fas non sit.

Sicuti enim nec sequestratio, neq; bonorum appræhensio fieri potest reis de criminibus capitalibus delatis; pro quibus venit bonorum confiscatio, nisi post sequutam condemnationem contra eos, sed tantum bonorum descriptio, quia ante sententiam Fiscus non di-
39 citur creditor, sicut post *l. eius qui ff. de Decurionibus, & l. si qua pæna ff. de verb. signif. Baldus in l. aduersus n. 4. C. de furt.* Cum hyppotecam non habeat in pænis Fiscus, nisi a die condemna-
40 tionis *l. 3. §. idem scribit ff. de iur. Fisci, & probat. Pereg. de iur. Fisci lib. 6. t. 6. nu. 12.* Ita multo minus ad huiusmodi sequestrationem, siuè bonorum appræhensionem deueniri potest, vbi non
41 agitur de capitali pæna; Et hanc sententiam sequitur *Guid. Pap. cons. 123. Franciscus Marc. decis. siue quæst. 38. par. pr. Caroc. tract. de sequestro par. 2. pleno qu. 12.*

Maximè cessante omni suspicione dilapidationis; Cum. A. nec dissipare, nec dilapidare soleat eius bona, & fructus, Vbi enim vehe-
42 mens esset suspicio dilapidationis, tunc sequestratio permitteretur, vt ex *Bartol. in l. post contractum sub nu. 19. ff. de donat. tradit Carotius loco relato.*

Quia etiam in causa ciuili sequestratio non conceditur iure communi inspecto, nisi docto
43 prius de credito, vt post *Papien. de forma sequestri verb. audeat, vel præsumat num. 2. probat Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 485. nu. 1. & Carot. de sequestro parte 3. in principio, & quæst. 2.* & sequestrum contra ius ex officio factum, de fa-
44 cto etiam reuocari debet idem *Gratian. lib. 1. cap. 114. nu. 36.*

Et quamuis multi voluerint posse concedi descriptionẽ fructuum, non obstante dispositione dictæ legis deffensionis facultatis, quando huiusmodi descriptio fit sine expensa, vel dam-
45 no rei; Tamen discretus valde in hoc esse debet Iudex, vt scribit *Gratian. d. cap. 114. num. 24. ac tradit Carpan. ad Stat. Mediol. c. 111. n. 26. p. 1*

Et

Et eo minus ad sequestrationem prædictam de-
ueniri potuit; ilto quod expensæ, & damna
dicantur accessoria ad pœnam principalis de-
licti, idquod etiam elicitur ex eisdem *Nou.*
46 *Const.tit.de pæn.cap.si quis falsũ §. Vlterius testis*
falsum dicens, dum vltra pœnam impositam
contra testes falsos disponunt, quod vlterius
teneatur ad resarciendum damna, & interesse
causatũ ex causa præmissa, & probat *Menoch.*
cons.909.n.57. Quare nõ declarata pæna ratio-
47 ne principalis delicti, cessare etiam accessoriã
concernentẽ damna, & interesse dicendum est
l.qui liberis ff.de vulg.& pupill.Surd. cons.93.nu.
1.& in his terminis probat *Gratian.lib.4.discep.*
forens.cap.638.nu.15.cum seq.& cap.715.nu.17.
& lib.3.cap.423.nu.47.& cap.474.num.3. Cum
48 destructo principali corruere accessorium ne-
cesse sit *vulg.l.3.ff.de pecul.lega. & l.cum princi-*
pale ff.de re iudic.cum alijs alleg. à Doct. in l. non
dubium C.de legibus; Sæpeq; etiam condemna-
tus in summa principali absoluitur ab expensis
49 *Gratian.cit.cap.725.nu.38.*
Quinimò condemnatio ad damna, & expensas
50 fieri nequit, nisi æque fieri possit condemna-
tio pro delicto principali, vt probat *Angel. in*
l.1.nu.6.C.quando ciu.act.praiud.crim.Salic.in l.si
quis ad se fundum col. 1. C.ad l.Iul. de vi publ. &
expresse probat *Bertazol.cons.crim.232.num.2.*
cum seq.Gratian cit.lib.3.cap.525.num. 16.cum
seq.qui num.18. ex Baldo in l.qui crimen num.33.
vers.si enim C. de his qui accus. non poss. & Rol.
cons.30.nu.18.lib.2. probat non posse fieri con-
demnationem damnorum, nisi sequuta con-
demnatione pro delicto principali, mediante
rei confessione, non ex contumacia.
Neq; releuare videtur ratio, quod mediante fi-
deiussione tolli potest sequestrum, & sic vtriq;
parti consuli. Quia cum expressa sit legis dis-
positio, ne sit prohibitũ sequestrum in crimina-
libus iudicijs non est agendum de fideiussione,
quæ onus magnum in se continet *l. Aurelius §.*
51 *legatum ff. de libert. legata l. bona fide ff. ad Sen.*
Cons.Vell. Fideiubere enim idem importat.
quod soluere *Laurent.decis.Auenon.5.numer.1.*
Gratian.cap.513.nu.20.
Quo ad secundum caput propositæ consultatio-
nis concludendum pariter est, falsitatem nul-
lam dici probatam per propositos modios;
Quandoquidem primo loco expeditum est
52 exemplum memorati processus nullam pro-
bationem, neq; etiam semiplenam releuare, vt
habetur in *Auth.si quis in aliquo*, & ibi scriben-
tes *C.de edendo, Canon.in cap. 1.de fide instrumen-*
torum, & probat Hector Felician. in alleg. 92.nu.
5. part. 2. Idcirco fundamentum aliquod super
eo constitui non potest, etiam si illius origina-
le reperiretur in aliquo loco; Quia vbi facto
53 opus est, verba non sufficiunt *glos. 2. in c.pasto-*
ralis de officio ordinarij, & in his terminis pro-
bat *Gratian.lib.4.discept. forens.cap. 725.nu.32.*
cum seq. post Nattam cons. 3.nu.4. & Surd. cons.
86.nu.10. qui Gratian.num. 33. cum seq.pluribus

scribit Iudicem secundum probata tantum, &
in actis redacta, iudicare debere, cum ea, quæ
54 extra acta sunt, dicantur extare extra mun-
dum, & sententiam nullam eam esse, quæ ex
actis non est iustificata *Cæsar de Crassis decis. 2.*
nu.6.& 10.de solut.ac decis.16.nu.15.Rol.cons.1.
nu.71.in fin.lib.1.& Bec.cons. 40.nu.2.
Sed dato (citrà veri præiudicitium) quod pro-
cessus ita cantaret, & esset exhibitus in forma
probante, Adhuc nullum pænitus exindè re-
sultaret indicium falsitatis contra d. A. Namq;
neq; probauit D. neq; aliter constat ipsum ac-
cessisse ad memoratum Oppidum die tantum
22. illius mensis, Cum instrumentum ad quod
ipse deuenerat die 20. eiusdem mensis in Ciui-
tate distante ab eo Oppido per miliaria qua-
draginta nullo modo probat accessum ipsum
factum fuisse ad Oppidum die tantum 22. Iux-
ta illud axioma, quod non probat hoc esse,
55 quod ab hoc contingit abesse *l. neq. naturales*
C.de probat.& cap.2.de translat.Episc.
Potuit enim D. morari in Oppido initio mensis,
mox recessisse, & ad eam Ciuitatem ire ibique
instrumenta celebrare die 20. mox iterum se
ad Oppidum conferre die 22. eiusdem mensis;
Falsitas vero non per possibile, sed per neces-
56 se probari debet, vt de communi probant post
alios *Farinac.cons.12.nu.13.Bertazol.cons. 71.n.*
41.& cons.140.nu.10.& cons.144.n.13.Honded.
cons.149.& Felic.Allegat.15.nu.12.allegat.49.
nu.19.& all.93.nu.6.
Priuata autem attestatio à viro religioso facta
nihil releuat, quidquid asserat notarius, vidis-
se dictum Religiosum attestationem subscri-
bere; Cum sit attestatio priuata extraiudi-
cialis iuxta illud, quod fides non facit fidem.
57 *Tex.est in l.instrum. C.de probat.& in l.Nuda C.*
de donat.Menoch.consil.378.n.10.& post multos
alios probat *Genua tract.de scrip.priu.lib.1.qu.4.*
Idem dicitur de binis instrumentis, in quibus
interuenit. E. diebus 17.& 22. eiusdem mensis
rogatis in Ciuitatibus satis remotis ab eo
Oppido, per quæ non potuisse. E. interuenire
colloquijs sequutis in eodem Oppido initio,
& in fine eiusdem mensis supponit. D. Quan-
doquidem clarum est sine falsitatis labe sub-
sistere depositiones. A. cum ex dictis instru-
mentis non excludatur potuisse. E. interue-
nire dictis sermonibus secutis initio, & in fine
eiusdem mensis, quamuis die 17. & 22. ipsius
mensis abesset ab eo Oppido, ad quod non
solum intra biduum poterat commodè se con-
ferrè, & sic intra mensem, sed etiam vno die
medio pernicibus equis, vt de se patet, & esset
præsumendum ad delicti falsitatis exclusionem
58 *Hector Felic.all.19.nu.3.& 4.* cum subtilissima
quæq. sit facienda interpretatio ad falsitatem
59 euitandam, vt probat *Menoch.cons.222.nu.10.*
cum seq.& cons.322.nu.20.
Admisso autem (circa præiudicium veritatis)
quod hæc vera forent, absentes scilicet fuisse
ab eo Oppido. D. & E. per totam diem 22. Fe-

bruarij

bruarij, non ex hoc posset vllo modo de falso redargui depositio. A. Tum quia vbi testis dictum potest aliqua interpraetatione verifi-
60 cari, de falso argui non potest *Gramm. cons. 47. num. 5.* Tum quia quando varietas, siuè contrarietas testis non concernit substantilia negotij principalis, sed extrinseca (vt in hoc casu); Tunc non attenditur huiusmodi contrarietas
61 *Bartol. in l. eos circa med. ff. de fals. late Ludou. de Alserij inter cons. crimen. diuers. cons. 43. n. 14. cum seq. par. pr.* vbi agit de variatione tem-
62 poris, & *Gramm. cons. 19. num. 5. ac cons. 23. & cons. 41. nu. 4. & cons. 47.* in quibus locis praecisè loquitur de variatione temporis, *Farinac. cons. 50. sub num 22. & Rimin. sen. cons. 559. num. 4. & 5. ac num. 11. & 20.* qui dat exemplum de eo, qui deposuit aliquid factum in domo, alius vero de facto prope domum, Concludendo non posse redargui de falso eum, qui primo deposuerat rogatum fuisse Notarium de testamento, mox annotasse testes, Deinde tam ipsum, quam testes discessisse; Postea vero ad aliam interrogationem dixerat, quod aliqui discesserunt, aliqui remanserunt, post *Ias. in l. si ex falsis C. de transact. Gramm. cõs. 240. in principio.*
Hoc idem in clarioribus terminis probat *Gratian. omnino videndus lib. 3. discept. forens. cap. 525. n. 10. & 11.* dum loquitur de duobus testibus, quo-
63 rum alter deposuerat ignem fuisse immissum supra praedium, alter autem ad finem praedij, quos testes idcirco non dici falsos, nec posse de falso puniri, tradit, quamuis eos minimè pro-
64 bare contra imputatum concludat post *Felin. & alios in cap. cum tu extra de testibus, & Bertazol. cons. 25. num. 20.*
Tum quia, sicuti quando testis ad interrogationem respondit se non recordari de certa re, deinde interrogatus super eodem assertiuè asserit; vel è contra; Per hoc non infertur
65 contrarietas, vt notat *Bald. in cap. 1 §. notandum tit. de N. in feud. Rimin. alleg. cons. 559. n. 15.* Ita contrarietas substantialis considerari non potest; Si dixerit testis aliquid commissum fuisse initio mensis, ac deindè idem repetitum in fine; etiam si initio mensis id non contingeret; Quia per errorem id potius, quàm dolosè expressum fuisse praesumendum est ad delicti
66 exclusionem *l. quod adbibitas C. de his qui sibi in testam. ad. fei. Bec. cons. 78. n. 10. & in terminis Felic. citat. alleg. 15. num. 29. ac alleg. 93. num. 6.*
Et data possibili veritate non sequitur falsitas,
67 aut periuriu, vt declarat *Bald. in d. cap. p. §. notandum, & in l. vnica in fine C. de confessis Rim. in cit. cons. 559. num. 23.*
Tum quia contrarietas, seu etiam falsitas in ratione dicti, siuè in illius causa, non reddit falsam depositionem, cum ea non habeatur in consideratione; Quamuis ex ea debilitatus
68 valde redderetur testificatus, vt post alios probat *Rimin. cit. cons. 559. n. 19. & 20. Baiard. ad Clar. in §. Falsum n. 25. cum seq.* Quam contrarietatem circa rationem dicti versari palam est in hac facti specie.
Tùm quia dicta testium ita interpretanda sunt, vt falsitas omnis excludatur, nec contrarie-
69 tas sequatur *Scrib. in l. de aetate ff. de minor. Rim. Sen. d. cons. 559. num. 1. & 2.* Et etiam per subauditiones, & diuisiones coadiuuantur *glos. in cap. Araldus 8. quaest. 3. Monticel. de testibus vers. concordia testium registr. in 4. vol. tract. fol. mihi 266. Felic. alleg. 19. n. 3. & 4. Asin. inter cons. crim. diuers. cons. 113. n. 12. lib. 2. Gratian lib. 3. discept. forens. 525. n. 10. & 15.*
Tum quia, sicuti in inquisitionibus, & reatibus sufficit expressio anni, & mensis, ommissa ex-
70 praessione certi diei, vt validè quis inquiri, vel reus de delicto fieri possit, *Tex. in l. libellorum ff. de accusationibus Farinac. quaest. 1. numer. 12. & quaest. 64. num. 10 post Clar. in quaest. 12. vers. dixi etiam*; Et ita pluries censuit Senatus Excellentiss. Ita superflua fuit expressio initij, & finis mensis, quam dicitur fecisse A. in eius confessione, Et sic tamquam qualitas superflua non potest esse in consideratione ad inducen-
71 dum falsitatem in ipsa confessione A. vt in terminis probat *Rimin. cit. cons. 559. num. 15. & sequitur Felic. alleg. 15. n. 27.*
Hinc dicitur, quod interrogatus de die, quo fuit commissum delictum, vel factum, Non tene-
72 tur de eo deponere testis, quando dies non est de substantia actus, vt in hyppoteca ratione anterioritatis temporis, *glos. est notab. in cap. nihilominus 3. quaest 8. Nellus in tractat. de testibus num. 209. cum seq. fol. mihi 87.* dum scribit
73 testem probare spolium, etiamsi erret in tempore, *ex Innocen. in cap. cum ad sedem, de restit. spol.*
Tùm denique, quia quatenus etiam de contrarietate substantiali ageretur (vt non agi certum est) sicuti rusticus excusatur à falsitate,
74 etiam si sit sibi contrarius, vt probat *Grammat. cons. 23. num. 7.* Eadem quippè maiori ratione excusandus esset A. minor annorum 15. cui
75 rusticus aequiparatur *Asin. cit. cons. 113. num. 11. lib. 2. cons. crimin. diuers.*
Quae depositio A. eo fortius ab omni falsitatis suspicione caret, dum ea confirmata in omnibus fuit, primo à nominato B. qui spontè, & absque tortura delicta fassus est, & pro ijs poenas dedit; Deinde corroborata apparet ab ipso C. qui omnia deposita per A. & cum ipso C. tractata confirmauit.
Et sic liquet nil paenitus releuare contrariam attestationem extraiudicialiter deinde factam per B. dum capitaliter damnatus asseruabatur in confortatorio; Tùm quia extraiudicia-
76 lis protestatio non derogat iudiciali confessioni, *Felin. in cap. 2. num. 1. de fide instrumentorum*; Tùm quia non creditur testi asserenti se
77 falsum in iudicio deposuisse *l. si quis in graui §. pen. & ibi Bart. ff. ad Senatuscons. Syllan. Alexan. Trentacin lib. 3. var. resolut. tit. de fideiuss. resolut. 2. sub num. 17.* Tum etiam, quia pluries declarauit Senatus Excellentissimus huiusmodi

protesta-

protestationes contrarias depositionibus iu-
78 dicialibus nihil releuare, Et præsertim hoc
censuit anno 1607. mense Septembris in cau-
sa Com. Gambaranæ, in qua Cæsar Gattus ad
ignem damnatus ob plura instrumenta falsa
per eum fabricata ad Comitis instantiam, vt
fassus fuerat, Deindè in confortatorio Papiæ
solemniter & ipse protestatus fuerat se inde-
bitè grauasse Comitem; Quia huiusmodi pro-
testatione minimè attenta, non solum proces-
sum fuit contra Comitem, sed etiam extraordi-
naria pœna ille damnatus est iussu Senatus
Excellentissimi.

Non resistentibus ijs, quæ tradit *Farinac. quæst.
43. num. 11. & quæst. 68. cum seqq.* Quia decla-
rat *Farinac.* quod stante huiusmodi exculpa-
79 tione vires testificatus exculpantis adeò de-
bilitantur, vt is inculpatus torqueri nullo
modo possit ex priori dicto exculpantis; Et
sic inficiari non videtur *Farinac.* quin ex dictis
aliorum testium, siuè correorum non, possit
nihilominus procedi contra Inculpatum, etiam
ad torturam, & condemnationem; Nedum
quod per huiusmodi protestationem censean-
tur falsæ depositiones aliorum contestium,
siuè correorum, quod absurdissimum esset
absurdum.

Dato autem (citrà veri præiudicium) quod fal-
sum fassus esset A. principaliter contra se, &
secundariò contra D. (quod tamen nullo mo-
do admittitur) Adhuc nec pœna aliqua, nec
molestia affici ille posset; Siquidem perpen-
di debet falsum, saltem punibile, non committi
80 nisi voluntariè, & dolo interueniente com-
missum sit, cum adhoc vt falsitas commissa
punibilis reddatur, Tria copulatiuè requiran-
tur, Mutatio veritatis, dolus, & quod alteri sit
nocibilis, vt post *Azo.* probant *Caphal. cons.
345. num. 54. & Mascard. de probat. conclus. 739.
num. 12. cum seq. & num. 14.* Cum falsitas puni-
81 bilis committi non possit sine dolo *Tex. est in
l. qui testamentum ff ad l. Cornel. de fals. vbi scrib.
omnes Menoch. de arbitr. casu 309. n. 1. & cons.
221. n. 14. Clar. in §. Falsum nu. 33. ac Mascard.
cit. conclus. 739. num. 12.* Cum itaque A. non
voluntariè, sed coactus, & vi tormentorum
ad confessionem delicti deuenerit principali-
ter contra se, & secundariò contra D. etiam
quod falsū hoc fassus esset (quod non admit-
titur) cessare diceretur omnis dolus, qui non
82 concurrit in his, quæ coactè fiunt *l. 3. ff. pro
socio, & l. qui auctore Pratore ff. de regul. iur. arg.
l. in fraudem §. qui pro alio ff. de iure Fisci, & in
Auth. vt non fiat pignus §. 1. Lucas de Penna in l.
vnica num. 6. prope finem C. vt nullus Viaueus lib.
11.* Et consequenter omnis pæna, conferunt
tradita per *Bargal. tract. de dolo aperto, & dolo
velato num. 2. cum seq. fol. mihi 116. prout faciunt
quæ scripsi in tractatu de Æquitate cap. 50. num.
5. cum seq. & num. 11. lib. 1.*

Quia vbi interuenit coactio, cessat propositum,
siuè intentio, & voluntas faciendi, & sic om-
83 nis dolus, qui sine machinatione & proposito
non committitur *l. 1. §. de* [illegible]*, Bargal. cit. tit.
de dolo aperto num. 8. & lib. 3. tit. de dolo in iu-
dicijs sub. num. 15. fol. mihi 348. & præcipuè hanc
probat conclus. lib. 6. regul. 38. num. 8. fol. mihi
776* Sublatoq; verò dolo cessat omnis falsitas,
quæ, vt supra diximus, sine dolo committi non
dicitur, saltem punibilis *Mascard. alleg. conclus.
739. num. 12. cum seq.* & idem de periurio tra-
84 dit *Asin. alleg. cons. 113. à n. 5. vsque ad n. 13. lib.
2.* dum scribit ex Diuo Augustino mendacium
esse falsam vocis significationem cum volun-
85 tate fallendi; Quemadmodum sublato dolo
cessat etiam omnis pæna, vt probat *Menoch.
cons. 83. num. 106. Paris. de Put. tract. de syndic.
vers. Pæna cap. 9. num. 1. fol. mihi num. 164.* vbi
declarat pænam à statuto impositam pro ho-
86 micidio, non complecti homicidium sine dolo
commissum.

Cum etenim voluntaria non fuerit confessio fa-
cta per A. minorem, sed vi tormentorum atro-
cium extorta, etiamsi falsum contineret (quod
non admittitur) non diceretur commisisse de-
87 lictum, quòd nisi voluntarium committitur, vt
probat *Asin. loco cit. n. 7.*

Et ita pluries censuisse Senatum Excellentiss. no-
tum est, dum reos, qui falsò delicta etiam capi-
88 talia vi tormentorum fassi sunt, impunè dimitti
iussit cognita falsitate confessionis; Id quod
præsertim declarauit refferente D. Senatore
Gallarato die 4. Iunij 1616. fauore Io. Antonij
89 Villæ Cremonensis, qui vi tormentorum fal-
sus fuerat in officio Cremonæ se de mandato
I. C. Georgij Manatiæ ictu scolpi animo oc-
cidendi vulnerasse Dominicum Mutium;
quem Villam comperta falsitate eius confes-
sionis, absolui, & dimitti censuit Sen. Excel-
lentiss. nulla ei irrogata pæna, ratione com-
missæ falsitatis, nec ratione damnorum passo-
rum per Manariam ab eo indebitè inculpatū.

Quemadmodum enim impunita remanere de-
bet falsitas, quam reus deposuit ad sui excu-
90 sationem, & deffensionem, vt probat *Boss. tit.
de examinibus reorum n. 10. & tradit Clar. quæst.
45. vers. quid ergo; & ibi Baiard. num. 8. Bertaz.
cons. 61. num. 26. cum seq.* Quod procedere ibi-
dem tradit *Baiad.* etiamsi falsum quis deponat,
quando interrogatur vti principalis contra
91 se; & vel testis in alios, ex eodem *Bertazol.
cons. 323. num. 2. & Curtar. in eius pract. lib. 3.
cap. 3. num. 15. in fine*, quam conclusionem se-
quitur *Scapid tract. de iure non scripto lib. 5. cap.
65. num. 8. & copiose Granue. qui de communi te-
statur lib. 1. Theorema 3. num. 3. præsertim vers.
92 tamen quicquid, & nu. 10.* Cum tantum habeat
Deum vltorem is, qui ad se excusandum falsum
dicit *Abb. in cap. 1 col. 2. de testibus cogend. Gra-
nue. cit. Theorema 3. num. 1. 3. & 4.*

Eadem, & multo fortiori ratione aliqua pæna
non tenetur is, qui vi tormentorum falsum
contra se principaliter, & secundariò contra
alium deposuit; Eo enim casu nullo modo
considerari

considerari potest dolus in confitente, quem,
vt tertio noceret, credendum non est voluisse
dolosè capitale delictum contra se fateri, &
sic propriam vitam capitali supplitio euiden-
ter exponere, sed potius vi tormentorum tan-
tùm imaginariam cantilenam patefacere.

Quia, vt inquit Cicero, nonnulli ea sunt impa-
tientia, vt mori malint falsum fatendo, quàm
93 verè inficiendo dolore; Hinc quidam seruus
M. Augerij insimulatus occidisse Alexandrum
seruum Titi Pannij, tortus fassus est constantis-
simè facinus comisisse, qui supplicio idcirco af-
94 fectus est, & tamen postea paruulo tempore
interiecto, ille, de cuius nece creditum est, do-
mum reuersus est, vt post *Valer. Max.* narrat
Cassonus tract. de tormentis cap. 2. nu. 6. in lib. 11.
tract. fol. mihi 311. & post eundem Valerium tra-
dit Petr. Aerod. lib. 9. rerum Iudic. tit. de quaest.
cap. 2. prope finem, Vbi etiam ex Fabio scribit
95 mentietur in tormentis, qui dolorem pati po-
test, mentietur, qui non potest,

Prout *Aristoteles lib. 1. Rethor.* scribit eos, quibus
necessitas adhibetur, non minus falsa, quàm
96 vera dicere solere, eosdemq; vel dolorem to-
lerantes verum occultare, vel non tolerantes
mentiri præter verum, vt à cruciatu citiùs libe-
rentur, Sicuti idem innuere videtur *Vlpianus in*
l. 1. §. quaest. ff. de quaest. dum inquit alios in tor-
mentis tanta impatientia esse. vt quæuis men-
tiri, quam tormenta pati velint, fieriq; etiam, vt
vario modo fateantur, & non tantum se, verum
etiam alios, criminentur.

De qua re plura alia adducit exempla, & Decre-
ta huius Senatus Excellentiss. *Porrus ad Amb.*
in cap. 1. ad num. 3. vers. circa hanc probationem
fol. mihi 24. Cum multi sint, qui vt compendio
97 mortis euitare valeant longos cruciatus,
dum in suum mentiuntur sanguinem, accu-
sant alienum, & sic vel inimicos vlciscendi
causa, aut doloris euitandi, nominant inno-
centes, & quemadmodum præcipitati non
98 attrahunt dumtaxat quod impulit, verum
etiam quod occurit; Pari ratione qui tor-
quentur, quia morientibus gratissimum est
commori, dicunt sæpe eos conscios esse, qui
non sunt, & vt maximè solent esse mortiferi
99 morsus morientium bestiarum, sic damnato-
rum, vt post *Senecam scribit Aerodius cit. tit.*
cap. 4. in fine.

Vlterius sicuti neq; etiam testis tenetur de falso,
quod spontè deposuit super crimine, in quo
fuit socius, etiam si tanquam simplex testis
100 fuerit examinatus, vt probat *Bertaz. cons. 61.*
nu. 26. quem sequitur Baiard. ad Clar. in §. falsum
num. 262. Ita fortiori ratione, quando vti cor-
reus excussus est, eo minus de falso teneretur
A. (quatenus etiam falsum illum deposuisse
constaret, prout non constat) attenta eius
minori ætate annorum 15. obstante *Text. in l.*
senatus, & in l. impuberum ff. ad l. Cornel. de falsis,
101 quibus deciditur minores pupillos nulla
pœna teneri ob falsitatem commissam ob æta-
tis imbecillitatem, & tali crimine non posse te-
neri minorem, cum dolus malus in ea ætate
non cadat, & hanc sententiam probat *Ruginel.*
pract. quaest. cap. 35. nu. 5.

Et quatenus pœna extraordinaria etiam tenere-
tur minor ratione delicti, voluntarie tamen,
& dolosè commissi in minori ætate, iuxta tra-
102 ditionem *Caldas in l. si curatorem tr. de restitut.*
in integrum, verbo, vel aduerso dolo, nu 54. vers.
At quia vbi testatur pœnam hanc non posse exce-
dere exilium, sinè relegationem, aut carceratio-
nem, quam opinionem sequuntur *Gram cons. 35*
num. 23. & cons. 39 num 4. Hipp. Rim. inter cons.
crim. diu. cons. 135. num 22. lib. 1. Rolan. cons.
51. num. 41. lib. 1. & cons. 77. num. 6. cum seq.
lib. 3. Clar. quaest. 64. vers. Praeterea Hunded. cons.
104. num. 37. cum seqq. lib. 1. Hector Felic. alleg.
85. num. 6. par. 2. Odd. de restitut. in integr. quaest.
80. num. 97. Grannc. Theorema 3. num. 8 ac Farin.
quaest. 92. num. 169. & 171. vers. quod si fuerit
pubes Caball. lib. 1. var. res casu 134. & casu 135.
& Thesaur. Inn. quaest. famil. 13. al. eg. nu 11. cum
seq. lib. 3. Eo casu nullo modo posset condem-
nari minor ad damna, siue interesse partis, nisi
103 esset legitimè conuictus, vel confessus, Cum
alias absoluendus esset, plenè non probato de-
licto *ex reg. l. qui accusare C. de eden.* quam pro-
cedere etiam in criminalibus causis probat
Clar. qu. 62. in princip. & hanc conclusionem
plenissimè comprobat *Cabal. casu 82. nu. 1.* vbi
104 per totum scribit condemnatum in pœnam
extraordinariam ob indiciorum deffectum, vel
aliter, non posse condemnari ad interesse par-
tis, vel ad restitutionem rei in causa furti, Et
ita pluries obseruari vidisse testatur.

Considero vlterius, quòd cum DD. Iudices De-
legati in expeditione huius causæ absoluendo
D. nec falsam esse declarauerint depositionem
A. minusq; ius cognoscendi de huiusmodi fal-
sitate reseruauerint, nec ipsi D. ius aliquod
agendi contra A. reseruauerint, Indubitati
iuris est nullo modo posse ipsum. D. vlterius
105 agere contra A. resistente aperto *Tex. in l. 1.*
C. de calumniator. vbi Alexander Imper. his se-
quentibus vtitur verbis.

Calumnia eo tempore coerceri solet, quo de
causa præsente accusatore iudicatur; Ideoq;
postquam de causa iudicatum est, contra con-
suetudinem calumniam accusatoris puniri de-
sideras; Multo minus ergo licebit D. agere ad-
uersus A. post causæ expeditionem, qui non
accusator, sed correus fuit, neq; spontè, sed coa-
ctus vi tormentorum se ipsum, & simul D. gra-
uauit, vt de se patet.

Deniq; anima aduerto etiam, quod sicut causa in
omnibus delictis perpenditur, sed præsertim
in hoc crimine falsi, cum sine causa comitti il-
106 lud non præsumatur *Cran. cons. 75. num. 13.*
& post alios scribit *Vacar. in tr. de excus. falsit.*
nu. 12. regist. post Carp. ad Nou. Constit. cap. om-
nium fol. 276. Quo circa cum nulla causa cadat
in A. ob quam voluerit falso grauare D. cessat

omne delictum falsitatis, vt probat idem *Cran.*
107 *cit.cons.75.n.14.Soem. cons.277. col.p.vers. Et super hoc lib.2.Menoch.de præsu.lib.5. præs.20.n. 47.quos sequitur Vacar. loco cit. nu.15.* Maximè cessante omnino aliquo commodo ipsius A.
108 vt scribit *Rubens Alex.cons.15.& tradit Crau. loco relato nu.17.ac probat Menoch. cons. 98.nu. 23.cum seq.plur.quam sequitur Vacar.citato loco num. 21.*

Ex his autem latissimè patet molestari nullo modo posse A. pro asserta confessione facta principaliter contra se, & secundario contra D. (etiam si ea falsa esset, quod non admittitur) cum à seculo nunquam auditum sit fuisse processum contra huiusmodi confitentes etiam falsum, Nec scribentes de hoc præciso puncto verbum faciunt, cum ab vsu hominum remotum sit vexare huiusmodi confitentes delicta ratione falsæ confessionis, & afflictionem addere afflicto, resistente AEQVITATE,
109 & contra *Text.in l.diuus 14.ff.de officio Præsidis & l. infans ff. ad l. Cornel. de sicarijs ac l. pene sanè ff.ad l.Pomp.de parricid.* Vt de Romulo dicebatur inter Romanos, & de Solone inter Athenienses, qui nullum supplicium legibus
110 constituerant in parricidas, quia existimare nequiuerunt posse in hominum animos cadere tantum delictum; Quippe inquit Cicero Solonem de delicto nihil sanxisse, quod antea commissum non erat, ne non tàm prohibere, quam
111 admonere videretur, vt scribit *Petr. Aerodius lib.8.rerum indic.tract.de parricid.cap.9.in principio,& circa medium.*

Quj vero agit contra solitum, & facit actum insolitum, videtur suspectus, & machinari in al-
112 terius præiuditium, vt docent *glos. Bart. & alij in l.si quis sub conditione ff.de cond.inst.Alcia. cons.162.nu.10.Sociu.iuu. cons.77.num.47.lib.1. Crau.cons.862.nu.7.&* post eos probat *Menoch. cons.422.nu.109.*

Et quia quæsitum etiam fuit, an A. de falso impictus sine iniuriæ nota possit falsarius vocari; Breuiter negatiuè respondetur; Quia falsarius nemo vocari potest sine maxima iniuriæ nota, nisi de huiusmodi crimine fuerit condemnatus, cum sola accusatio, quippe inquisitio, siuè car-
113 ceratio (quod magis est) non reddat quem criminosum, sed condemnatio requiratur *Text. est in cap.fin.15.quæst.8.& probat Farin.cons.50. nu.24.cum seq.*

Præsertim vero in hoc genere criminis, quia nullum crimen maiorem irrogat infamiam, quam
114 crimen falsi, vt tradit *Afflict.decis. 504.num. 3.quem sequitur Farin.quæst. 151.num.15.* & ita iuris esse censeo, saluo semper &c. Mediol. die 20.Maij 1637.

Iulius Cæsar Caluinus.

SVMMARIA.

Legitima filijs tantum debetur post Patris mortem nu.1.& 4. Contrar. vertus, si Pater intrat religionem nu.5.& 6.ratio affertur nu.7.8.& 9.

Pater non tenetur pro filio condemnato, etiam pro portione legitima nu.2.etiamsi statutum aliter disponeret nu.3.

Ingrediens Religionem pro mortuo habetur nu. 7.

Patri debetur legitima in bonis filij, qui Religionem ingressus est nu. 10.

Legitima debita tàm descendentibus, quàm ascendentibus, æquiparatur nu.12.

Filijs debetur legitima ex bonis patris eo viuente, si bona dilapidat nu.13.contrar.verius n.14.& 15.

Patri dissipanti bona interdicitur eorum administratio nu. 15.& ei datur curator nu.16.

Legitima dicitur incerta ante Patris mortem nu.17.

Alienata bona fide per grauatum in legitima computantur nu. 18.

Filius, si bona alienata redimere vult, & legitimam ex toto patrimonio consequi, ei id permittitur, nu. 19.contr.nu.20.

Filius alienando videtur semel legitimam elegisse num. 21.

Legitima de rigore iuris debetur ex singulis corporibus hæreditarijs nu 22.nisi sint indiuisibilia nu.23. contrar.de Aequitate, vt si licet in certis corporibus assignetur legitima nu.24.

Electio in communi diuidendo non magis vni quam alio conceditur nu. 25.

Legitima, siue Trebellianica, vbi relicta fuisset à certis corporibus hæreditarijs, locum non habet arbitrium boni viri in eius electione nu.26.

Filius grauari non potest, vt legitimam habeat in bonis minus vtilibus nu. 27.

Legitima agnita censetur per filium eo ipso, quod aliquem instituit hæredem nu. 28.

Qui vult consequens, censetur velle omne antecedens num.29.

Voluntas tàm facto, quàm verbis probatur nu. 30.

Facta sunt fortiora ad demonstrandum hominis voluntatem nu.31.

Filio possidente datur retentio bonorum ratione legitimæ, donec facta sit liquidatio nu.32.

Legitima quando debeatur Filio in vita Patris. Cap. CLXXXXI.

1 LEGITIMAM filijs tantum deberi post Patris mortem est, expressus *Tex.in l. p. 6. si puberi ff. de collatione bonorum, & ibi Bartol.* Cum filius viuo Patre nullum penitus habeat ius in legitima, vt habetur *in d. l. p. § si impuberi, & in l. quæritur C. de inoff. testam Rolan. cons. 149 num. 13. lib. 3. Giurba ad statuta Messanæ cap 7 gl. f. 18. numer. p.& Gratian. lib 2. discept. forens. cap 247. num. 59. quos sequut. sum in supra cit. cap. 96 num. 4.& 6. lib. pr. quibus addo Beccium cons. 34. num. 18.*

lib.

lib.pr. post Corasium in l. filium quem num.81. C. famil. ercisc.

Ex qua conclusione inferunt scribentes non te-
neri Patrem pro filio condemnato, vel confi-
2 scato, etiam ratione portionis legitimæ filio
debitæ, vt explicat *Bart. in all. §. si impuberi, &*
sequitur Becc. citu e conf. 34. num. 22. Socin. iun.
conf. 31. num. 5. lib. pr. Viuius commun. opin. lib. p.
opin. 399. & e, in. 401. cum alijs quos recenset, &
sequitur Grass. de success. §. de legitima quæst. 12.
num. 2. Qui *seq. num. 4.* tradit conclusionem
procedere, etiamsi statuto cautum esset Patrem
teneri pro filio ad concurrentem quantitatem
legitimæ, quando ex filio supersunt nepotes,
3 post Baldum *in l. qua pœna ff. de his qui sunt sui*
vel alieni iuris.

Quia vero *in all. cap. 96. num. 9. cum seqn. plur. &*
numer. 42. cum seq. lib. pr. probauimus in casu
confiscationis bonorum Patris deberi legiti-
mam filijs ipso Patre etiam viuete naturaliter,
sed ciuiliter tantum mortuo, Quæritur, an Pa-
tre ingrediente Religionem, & sic per hanc
ciuilem mortem fiat locus legitimæ debitæ
filijs; & licet *Cin. & Bart. in Auth. si qua mulier*
4 *C. de Sacros. Eccles.* expresse tradant legitimam
non deberi filijs, nisi sequuta morte naturali,
nec sufficere mortem ciuilem, quam sententiā
sequuntur Salicet. Fulgos. & Ias. & Cuchus in auth.
nouiss. C. de inoff. testam. & post eos Vasquez tr.
de success. §. 12. n. 13.

De AEQVITATE tamen contrarium verius
est, & tenet *glos. in cap. transmissa, qui filij sint le-*
gitimi, videlicet filios posse petere, & conse-
qui legitimam in bonis Patris, qui Religionem
ingressus est, quam conclusionem defendit
Bal. nouel. tr. de dote par. p. num. 11. Et hanc te-
nere longe maiorem Doctorum numerum,
contra *Bartolum* scribit *Pet. in tr. de statute*
num. 8. & quam opinionem, vti communio-
rem, & Aequiorem, amplectitur *Couarru. in*
cap. 2. numer. 7. extra de testam. dicens eam
6 in vtroq; foro seruari propter maximam
AEQVITATEM, cui innititur.

Prout hanc quoq; sententiam, vti communiorem
sequimur Idem *Vasquez.* sibi contrarius
tr. de success. creat. §. 21. num. 175. quamuis ipse
quoque de iure canonico non deberi in vita
Patris existimet, Idem probat *Cuchus in dicta*
rep. l. Auth. nouiss. rubr. legitima, an augeatur
aucto Patris patrimonio n. 17. quos sequitur Grass.
dicto §. legitima quæst. 12. numer. 6. Vbi in fine
tradit ab hac sententia non esse recedendum,
Quia Pater ingressus Monasterium pro mor-
7 tuo habetur, morte scilicet ciuili.

Alium adducit casum *Grassus loco rel. num. 5.* in
quo ob dilapidationem bonorum suorum fa-
13 ctam per Patrem deberi legitimam filijs in-
quit tradidisse *Baldum in l. si constante nu. 199.*
ff. sol. matr. quem sequitur Arrius Pinellus in l. p.
par. 3. num. 75. C. de bonis mater. post Salicet. in l.
2. C. si quid in fraudem patro.

Quamuis contrarium verius esse scribat ibidem
14 *Grassus* ex eodem *Baldo in l. non potest. in pri-*
ma lectura ff. de adopt. Tunc enim moderatum
remedium a iure datur, vt scilicet Patri dissi-
15 patori interdicatur bonorum administratio,
eiq; detur curator, quare non opus est reme-
dio extraordinario, subsistente ordinario,
16 Cum præsertim pater possit se emendare, Itaq;
non statim de legitima assignanda agendum,
quæ ante Patris mortem etiam incerta est, vt
17 ait *Grassus cit. num. 5. in fine.*

Legitimæ vero speciale illud est Priuilegium,
vt licet bona fide alienata a grauato in legi-
timam imputentur ex quadam AEQVITA-
18 TE, ne emptores vexentur, & vt tollantur
circuitus, vt post *Paulum de Montepico in l.*
in quarta n. 24. vers. sed Aequum ff. ad l. falci-
diam tradit Bimius conf. 274. num. 23. & Peregr.
de fideicom. art. 3. nu. 26. si filius velit rem alie-
natam redimere, & legitimam ex integro
19 patrimonio sibi assignari, & arbitrio boni
viri consequi, id ei conceditur, nec tenetur
rem alienatam retinere, vt docet Imola *in d. l.*
in quartam, Et hanc sententiam multum hu-
manam, & AEQVITATEM magnam con-
tinere loquit *Ripa in eadem l. in quartam, &*
ibi Alciat. num. 23. quam sententiam amplectitur
Grassus § legitima q. 17. num. 5. in fine, & in §.
Trebellianica qu. 9. sub num. 7. in fine, & secun-
dum quam iudicatum fuisse in quadam causa
ardua testatur Peregr. *de fideicom. art. 36. num.*
27. circa medium, quem sequitur Gratian lib. 4.
discept. forens. cap. 743. nu. 7. 8. & 12. vbi plures
alios refert; Quidquid in contrarium affirma-
20 uit *Angel. in eadem l. in quartam*, scilicet non
esse audiendum filium, qui alienando videtur
semel legitimam elegisse in re alienata; Cum
hoc speciali casu permittatur variatio filij in
21 eligendo legitimam, vt subijcit *Grass. num. 2.*
12. & 13.

Quæ legitima de rigore iuris debetur in singulis
corporibus hæreditarijs, vt Falcidia, & Tre-
22 bellianica *l. lineam margaritarum ff. ad Treb. &*
23 *l. 2. C. eodem tit.* Nisi indiuisibilia sint; Quia
tunc in vno tantum debebitur *l. sed non si non*
seruies, & l. si fadus mihi ff. eodem tit. Rum. conf.
50. num. 21. lib. 4. & latè prosequitur Gratia lib.
4. discept. forens. cap. 688. num. 8. & 25. ac cap.
743. num. 6.

De AEQVITATE vero Iudex familiæ erciscun-
dæ officio suo, ne patrimonium comminuatur,
24 poterit legitimā, siue Tribilianicam, aut Fal-
cidiam assignare, in vna, vel duabus rebus *l.*
potest ff. de leg. pr. & 2. C. quando, & quibus quar-
ta pars lib. 10. Peregr. tr. de fideicomiss. art. 3.
num. 26. circa medium Gratian. d. lib. 4. cap. 794.
num. 6. Non enim est in facultate hæredis eli-
gere, Quia in communi diuidendo non magis
25 vni, quam alteri conceditur electio, vt ibidem
subijcit *Peregr. qui seq. num. 27.* tradit locum
non habere iudicis arbitrium, vbi testator le-
26 gitimam, siue Trebellianicam reliquisset in-
certis rebus *per l. id autem, & l. cū quo. §. finali.*

Eo 2 & l.

& l. quæreb itur ae l. acceptis ff. ad leg. falcid. & l.d. dubla. §. nunis ff. ad Trebell. ad rem Gratian. lib. 3. discep. forens. cap. 570. numer. pri. & 12.
Qui tamen testatur non posse grauari filium,
27 vt legitimam deducat in minus vtilibus, seu
infructuosis rebus, vt subijcit Imola *in cit. l. in quartam. col. 5. & ibi Ripa num. 128. ff. ad l. falcid. & prosequitur Gabriel. sit. de leg. concl. 4. in fine, quos refert Gratian. lib. 4. cap. 643. n. 9.*
Censetur verò agnita legitima per filium eo ip-
so, quòd ille aliquem instituit hæredem: Quia
28 tunc dicitur de ea disposuisse, *Cran. cons. 261. num. 5. vers. secunde addo, Menoch. cons. p. num. 488. cum seq. & cons. 77. num. 22. & 23. Surd. cons. 128. num. 23. lib. pr. quos sequitur Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 594. num. 18.* Qui enim
consequens, censetur velle omne necessarium
29 antecedens *l. illud dubitari ff. de acquir. hered.*
idcirco disposuit in vltima voluntate filius,
censetur per ipsum agnita legitima, quia vo-
luntas tam facto, quàm verbis probatur *l.*
30 *Paulus respondit. ff. rem ratam haberi. l. si aui. C. de iure deliber.* Quippe facta sunt fortiora ad
31 demonstrandam voluntatem hominis, *Decius in l. non vult. hares. num. 10. ff. de iure iur. Cran. cons. 204. n. 11.*
Et ratione legitimæ datur retentio bonorum filio
possidenti, donec facta sit eius liquidatio, vt
32 concludit *Bald. in cons. 171. col. p. vers. similiter & filij, lib pr ac sequitur Purpur. cons. 104. n. 7. Surd. cons. 248. num. 16. & Gratian. discep. forens. cap. 721. num. 12.*

SVMMARIA.

Qui gladio ferit, gladio perit n. 1.

Homicida omnis capite plectendus n. 2.

Homicidium committens ad sui necessariam defensionem non tenetur aliqua pæna n. 3. 6. 12.

Occidere neminem bonum est, num. 4. sed defendens, ne quis occidatur, Reipub. prodest n. 5.

In dubio lex semper præsumit, quòd insultatus quidquid fecit, ad sui deffens. fecerit n. 7.

Sacerdos celebrans missam potest impunè occidere agressorem, & missam deinde perficere n. 8.

Deffensio necessaria iure etiam Diuino permissa est n. 9. in foro tamen poli limitatur n. 10.

Si quis te percusserit in vna gena, porrige ei alteram num. 11.

Deffensio cum moderamine inculpatæ tutelæ tantum licita est num. 13. quod moderamen circa tria consistit, idest circa modum, tempus, & causam n. 14. 15. & 16. cum seq. plur.

Deffensio concernit etiam res proprias, itaut pro earū deffensione occidi impunè possit fur, vbi aliter consuli non possit, n. 15.

Homicidium impunè fit pro deffensione necessaria, non ad vindictam n. 18.

Homicidium non erit impunitum, si in se deffendendo excessit moderamen inculpatæ tutelæ n. 19. & excusaret tam ex culpa, quàm ex dolo n. 20.

Deffendens se, & excedens modum occidendo, dicitur in culpa, pro qua punitur n. 21.

In deffensione necessaria occidens, nil refert, quod alio armorum genere occiderit n. 22. cum seq. plur.

Occisori pro deffensione sufficit, quod is esset in vitæ discrimine constitutus n. 27.

Deffendere se est quadam necessitas loci, & temporis num. 28.

Occidens pro sui deffensione non tenetur de delicto, aut saltem leuissima culpa in deffens. n. 29. & 30.

Aggressus, siue insultatus nō tenetur expectare offensionem ab Agressore, sed eo ipso, quòd cum armis vidit aggressorem contra se venientem, licitè potest ad propriam deffensionem illum occidere, n. 43. nec tenetur expectare vulnera n. 44. 46.

Distinguunt alij inter eum, qui fuga potest saluti consulere, & alium, qui non potest aufugere n. 48. cum duobus seqq. & n. 54.

Quidquid in contrar. vult Corn. nu. 47. sed contrar. verius, vt quis non teneatur aufugere num. 51. cum seq. plur.

Insultus dicitur, quando quis mouit se de loco ad locum contra alium n. 45.

Ignominia resultaret ex fuga, quam fecit aggressus videndo aggressorem n. 53.

Decretum Senatus, quod aggressus non teneatur aufugere, sed occidendo aggressorem non molestandus num. 56.

D. Francisci Arguis Senatoris Ampliss. mentio n. 55.

Don Io. Arias Senatoris Amplis. mentio n. 56.

Decretum aliud Senatus in ea materia n. 57.

Decretum aliud Senatus in ea materia n. 58.

Affinis, siuè amicus insultati potest occidere aggressorem citra pænam ordinariam n. 59.

Homicidij pæna ordinaria in quibus casibus locum nō obtinet n. 60.

Aggressor, qui post insultum, aut vulnus occidit aggressorem fugientem, non dicitur occidisse ad necessariam deffensionem, sed ad vindictam n. 61. & sic tenetur pæna extraordinaria n. 62. non dolosus n. 64.

Aggressorem occidere licet impunè ante factum, sed non post factum n. 63. nisi post vulnus illatū adhuc staret Aggressor n. 65.

Fur nocturnus impune occidi potest n. 66. concurrentibus tamen quatuor qualitat. n. 67.

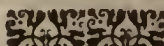
Quod tamen procedit de Iure ciuili tantum, non de iure canonico n. 68.

Insidiatores expectantes aduentum alicuius vt offendant, impunè occidi possunt, n. 69.

Si tamen non satis esset periculum euitare posset occisor n. 70. & 71.

Deffensio mera, & moderata ea dicitur, quæ fit, quantum expedit tantum n. 72.

Et ita ex circonstantijs arbitratur Iudex n. 73.

Qui ad propriam necessariam deffensam alium occidit, impune id agere potuit.

Cap. CLXXXXII.

TRitissimum illud est Euangelij
dictum, quod *qui gladio ferit,*
1 *gladio perit*; Idcirco omnem
homicidam capite esse plectendum
habetur in *l. p. ff. ad l. Cor-*
2 *nel. & in l. 3. §. legis Corneliæ de sicar. ac in l. ex-*
pilatorum §. famosos ff. de pænis atq; in cap. p. de ho-
micid. voluntario, & copiosè diximus supra in
cap. 102. Adeo quod, qui homicidij reus est,
mor. is reus esse etiam debet.

Attamen, si quis occidit ad sui necessariam def-
fensionem, de AEQVITATE non potest ali-
3 qua pæna puniri, nedum de homicidio, quia
4 licet bonum sit neminem occidere *l. vt vim ff.*
de iust. & iure. Tamen pensatis omnibus partib.
subiecti apparet hanc licentiam in casu def-
fensionis prodesse reipublicæ, & communi
5 quieti Populorum, vt docet Bologn. *in tr. de*
mult. plic. signif. & differ. iuris, & facti num. 10.
vers. tamen si quis reg. ftr. in pr. parte ff. vet. post
titulū de iust. tia, & iure, dum inquit AEQVVM
non esse puniri eum, qui pro necessaria def-
6 fensione alium occidit; Tunc enim non ad
vindictam eum occidisse præsumit lex, vt
consideratur in aggresso occidente aggresso-
rem, quia in dubio lex semper præsumit, quod
7 insultatus, quidquid fecit, ad sui deffensionem
fecerit, *Bal. in l. is qui aggressorem C. ad l. Corne-*
liam de sicar. & in l. p. §. cum arietes ff. si quadrup.
pauper fecisse dicatur, ac post alios latè probat He-
ctor Felic. a leg. 8. au. 36. & alleg. 13. nu. 5. ac 10.
cum sequ.

Quam sententiam amplectitur vniuersa Docto-
rum Schola, nemine contradicente, præsertim
Farinac. de Crim. læsæ Maiestatis qu. 122. in spect.
3. nu. 129. Sen. Bell. tr. de his quæ in cont. fiunt cap.
7. nu. p. cum seq. lib. 3. Gail. singul. obseru. 10. num.
10. & 11. lib. 2. quo loco meminit ipse auctor
de traditione *Abbatis in cap. Clerici il primo de*
vita, & honestate Clericorū, & in cap. sicut dignū
num. 14. de homicidio, Vbi habetur sacerdotem
8 celebrantem missam posse impunè occidere
aggressorem, & missam deinde etiam perfice-
re, quia necessaria deffensio iure etiam Diui-
9 no permissa est, & sine peccato, de qua re,
amplè, *Cabal. tr. de omni genere homicidij nu. 67.*
cū seq. plur. Vbi ex *Gabriele tit. de regit. homicid.*
10 *sub num. 18.* inquit in foro Poli non habere lo-
cum ipsam conclusionem, cum Christianus
miles patienter ferre debeat Insultus, & con-
tumelias, ac percussores, contra vltionem, &
vindictam, iuxta illud Euangelicum, *si quis te*
11 *percusserit in vna gena, præbe ei & alteram,*
neq; malum pro malo reddas, quamuis in foro
fori credat occisorem excusatum esse, neque
12 vllam incurrere censuram, aut irregularitatē.

Omnis igitur difficultas in eo consistere vide-
tur, quomodo probari debeat homicidium ad
necessariam deffensionem fuisse commissum,
vt pæna euitetur, in qua re per multi scriben-
tes affirmarunt deffensionem cum moderami-
ne inculpatæ tutelæ esse tantum licitam, vt
13 homicidium impunitum remaneat, vt per *l.*
p. C. vnde vi, & l. 3. §. cum igitur ff. de vi, & vi
armata, tradit Blanch. in eius tract. crimin. in §.
tertia pars deffensionis fol. 146. Bal. cons. 111. nu.
p. & 2. lib. 4. & Boer. decis. 158. num. 12. vers.
vnde concludit; Quod moderamen circa tria
14 consistere tradunt Doctores *in l. vt vim. ff. de*
Iust. & iure, & Blanch. in d. §. tertia pars deffens.
nu. 2. Nempe circa modum, tempus, & causam
15 *Caball. tr. de omni genere homicidij n. 94. cum seq.*
Senator Bell. all. cap. 7. num. 4. lib. p. vbi etiam
docet id fieri posse pro deffensione rerum, vbi
aliter res deffendi nequeunt, post *Fachin. lib.*
pr. contr. iur. cap. 31 & Vasqu. lib. p. cap. 2. contr.
num. 4.

Circa modum, vt eodem genere armorum, quo
quis percussus fuit, eodem etiam se deffendat,
16 & non maiori *d. l. 3. §. cum igitur ff. de vi, & vi*
armata, Gramm. cons. 63. nu. 2. & 3. Ang. & Ias.
in d. l. lege vt vim ff. de Iust. & iure. Circa tem-
17 pus, vt incontinenti dicatur facta, si fiat ante-
quam qui se deffendit, diuertat ad alios actus,
sed stet in ipso actu, siuè rixa, & fragranti cri-
mine *l. si ex plagis §. Tabernarius ff. ad l. Aquil.*
Mascard. de probationibus conclus. 1126. num. 43.
Ampliè Sen. Bell. dicto tr. 7. nu 7. Circa causam,
vt faciat ad deffensionem, non autem ad vin-
18 dictam *l. scientiam §. qui cum aliter ff. ad l. aquil.*
Bartol. in d. l. p. C. vnde vi. Blanch. in all. §. ter-
tia pars num. 3. cum seq. plur. Claras in §. homi-
cidium num. 34. vers. sc as tamen Cepol. cons. 43.
nu. 7. vers. adhibuit etiam quos seq. Caball. dicto
tr. de omni genere homicidij nu. 96. cum seq.

Dicens *sequenti num. 98.* quod, si quis excedit in
se deffendendo moderamen inculpatæ tutelæ,
homicidium non erit impunitum, neque le-
19 gitimum, sed punibile, & illud faciens puni-
tur pæna extraordinaria arbitrio iudicis pro
excessu tantum, iuxta doctrinam *Placa in epi-*
tome delict. lib. p. cap. 28. num. 14. vers. ex his,
Gramm. cit. cons. 63. nu. 10. & 11. Marsil. cons. 81.
nu. 17. vers. præterea dico Clar. in dicto §. homicid.
num. 34. vers. scias tamen inquiens hoc proce-
dere, siuè excesserit modum in se deffenden-
do, ex culpa, siuè ex dolo, quod etiam innuit
20 *Bos. in tit. de homicid. nu. 91. vers. sed pone Farin.*
qu. 125. nu. 396. cum nu. seq. Vbi subdit eum,
qui deffensionis modum excedit, esse in culpa,
& sic pro culpa puniri, non pro dolo, quam
21 pænam minimè esse debere corporalem, sed
tantum pecuniariam, vel exilij, probat idem
auctor *nu. 398.*

Hanc tamen Doctorum moderationem, siuè li-
mitationem, absolutè minime procedere ar-
22 bitror quo ad primum requisitum; Nam nihil

referre puto, quod quis alio armorum gene-
re, quo est armatus, vel capere potuit, aggref-
sorem offendat, & occidat, vt se ab iminenti
periculo, & vitæ discrimine deffendat, vt ex-
presè probat *Marius Salomon in repet. d. l. vt
vim num. 6. cum seq. plur. ff. de iustitia, & iure,*
& in spetie, quòd insultatus cum baculo, quod
23 se armis deffendere valeat, tradit *Bald. in repet.
l. p. num. 9. C. vnde vi Angel. de Malef. vers. &
dictus socius nu. 22. Alex. cons. 79. sub nu. 2. vers.
& ne stemas in verbis lib. pr. & cons. 14. num. 6.
lib. 3. ac in cons. 119. num. 3. lib. 7. Bertrand. cons.
273. num. 6. lib. p. quos sequitur Felic. Alleg. 13.
num. 7. & 8.* qui loquitur in eisdem terminis
Baldi de insultato cum baculo, qui gladio in-
sultantem occiderat, & de illo, qui iniuriantem
interfecerat, & fuit absolutus, scribit *Affl. ac
24 constitu. Regni rubr. 9. numer. 33. ac Mascard. de
probationibus conclus. 1126. nu. 9.* De eo autem,
25 qui percussus alapha occidit percussorem,
Bertrand. all. cons. 274. num. 6. lib. p. Et de alio,
qui occidit quendam, dum se inclinabat, vt la-
pides ad offendendum acciperet, & pro neces-
saria deffensione illum occidisse scribit *Bur-
26 sat. cons. 273. nu. p. lib. 3.*
Cum sufficiat pro excusatione occisoris, vt con-
stet, quòd agressus erat in vitæ discrimine
27 constitutus, vt latè probat *Mascard. de proba-
tionibus conclus. 1126. nu. 13. in fine*, Deffendere
28 enim se est quædam necessitas loci, & tem-
poris, vt subijcit *num. 18. in fine*, Namq; cum
eo casu modum inculpatæ tutelæ excesserit se
deffendens, ex leui, vel leuissima culpa,
pæna aliqua minimè tenetur prò tali exces-
29 su, vt probat *Bald. in all. l. vt vim sub num. 9.
vers. item si excedatur modus per leuem culpam
ff. de Iustitia, & iure, & ibi Claud. de Seisello num.
72. in fine, & in repetit. eiusdem l. numer. 103. in
fine vers. aut vero culpa. Cepol. cons. 41. numer. 9.
vers. interdum est leuissima, & num. 10. vers. &
ista et t, & cons. 42. num 11. in fine, ac cons. 43. nu.
3. vers. & ista est vna leuissima culpa Bologn. cons.
36 col. penult. circa medium vers. interdum leuis-
sima, & cons. 37. col. 3. vers. & ista est leuissima,
Paris. in addit. ad Bart. in l. pr. nu. 10. litt. E. verbo
doctrina post mediam vers. quid iuris C. vnde vi,
Marsil. cons. 4. nu. 25. Bertazol. cons. p. sub nu. 28.
& cons. 135. nu. 18. cum seq. Alex. de Neuo inter
cons. crim. diuers. cons. 77. num. 4. lib. pr. Clarus in
§. homicid. nu. 27. vers. secus tamen, & ibi Baiard.
nu. 107. quos sequitur Farinac. all. qu. 125. num.
404. & 408.* Quamuis ob leuissimam culpam
30 tantum, non ob leuem, in excessu inculpatæ tu-
telę impunitum remanere excessum concludat
nu. 409. cum duobus sequentibus.
Non enim ictus, seu verbera à se deffendente
ab imminenti vitæ descrimine dari possunt cū
31 mensura, & deffendens se, non potest habe-
re stateram in manibus, & ictus mensurare,
Quia metus improuisus instantis periculi tol-
lit rectum iudicium, & consilium deliberandi,
32 Cum homo intenso dolore, vel timore per-
motus non sit in plenitudine intellectus, vt
inquit Marsil. *cons. 81. num. 19. cum seq. & in l.
pr. num. 42. cum seq. ff. ad l. Cornel. de Sicar. Affl.
ad const. Regni, Const. Pacis cultum sub num. 51.
vers. si autem deffendendo, & in Constitutione as-
peritatem rubr. 11. de pæna eius qui contra ali-
quem arma extr. lib. p. num. 18. vers. septimo nota.
Bertrand. cons. 290. num. 14. lib. 3. Feder. Scotus
cons. 25. num. 20. lib. 3. tom. 2.* vbi subiungit sæpe
33 occasionem excedere rationem, & eam pa-
rum transgredientem non vituperari per *Ari-
stot. lib. 2. Ethic. cap. vltimo Hect. Felic. Alleg. 5.
nu. 39. par. pr.*
Vt enim inquit *Petrus Aerod. lib. 8. rerum Iudic.
tit. 4. de Sicar. cap. 32.* Quis in vltione requirat
34 æqualitatem; Qui infert iniuriam lasciuia; Qui
repellit, dolore, & iracundia fertur, fieri itaq;
non posse, vt in vlciscendo moderatio adhi-
beatur; Hoc idem tradit *Caball. all. tr. de omni
genere homicidij nu. 99. cum seq. plur.* Qui n. 102.
post Menoch. de arbitr. ca. 278. concludit a Iu-
dicis arbitrio pendere, an quis excesserit mo-
35 dum inculpatæ tutelæ in se deffendendo; Con-
siderando, quod insultatus, & accensus furore
iracundiæ, & imminentis periculi, non potest vti
aliqua moderatione, nec discernere verum a
36 falso, quod etiam tradere inquit *Foller. in frag-
mentis positis post pract. crimin. tit. vnde vi nu. 57.
Senatar Bell. d. cap. 7. nu. 7.*
Et nimis restringeretur deffensionis facultas, si
quis baculo percussus habens securim, vel en-
sem, aut simile armorum genus, non posset eo
vti, & se deffendere, vulnerando, & occidendo
37 etiam aggressorem, Cum natura permittat
deffensionem, & nullam faciat distinctionem,
cum quibus armis sit facienda, vt considerat
*Marius Salomon in d. l. vt vim. sub nu. 7. cum plur.
seq. & sequitur Felic. Alleg. 13. nu. 10. cum sequ.
ac tradit Mascard. all. concl. 1126. nu. 39.* vbi ab-
surdum esse concludit ex Baldo, si deffensio non
permiteretur per aliud armorum genus, quam
quo vsus est agressor, siue insultans.
Eo autem ipso, quòd constat occisum, siuè vul-
neratum fuisse aggressorem cum armis, satis
dicitur etiam constare, quòd quidquid egit
38 aggressus, ad propriam deffensionem fecit, &
hoc modo lex præsumit, quòd insultatus erat
in periculo, qui insultatus ideirco non tene-
tur probare per alias coniecturas, quòd quid-
quid fecit ad propriam deffensam fecerit,
39 etiamsi ad vindictam factum fuisset, & sic ad
delicti exclusionem, vt considerat *Arimin. ad
Angelum in tr. de malefi. in verbo, & dict. Titius
se deffendendo nu. 13. & 14. Bertrand. dicta cons.
290.* sub num. 3. Prout satis probatum fuisse ad
deffensionem actum, vbi constat de aggresore,
cumulatissimè scribit *etiam Mascard. de proba-
tionibus plena conclus. 490. Felic. cit. Alleg. 5. sub
nu. 36. & 37.*
Qui excessus excluditur etiamsi id, quod actum
fuit ad deffensam, sit maioris detrimenti offen-
40 sa recepta; Quandoquidem sufficit, quod
præces-

præcesserit offensio, siue insultus cum armis,
adhoc vt defensio cum armis licita dicatur,
vt declarat *Bertrand. cit. cons. 290. sub numer. 3.
lib. 3. per Tex. in l. pr. & 2. C. de Sicar. & sequitur
Felic. cit. Alleg. 5. nu. 38.* Qui num. 40. probat
excessum minimè considerari, saltem punibi-
41 le, Vbi incontinenti pro deffensione insulta-
tus occidit aggressorem insultantem per *Alex.
cons. 119. nu. 2. in fine libro septimo, & Bertazol.
cons. pr. nu. 40. lib. p. ac Feder. Scottum cons. 25. nu.
26. lib. 3. tom. 2.*

Neq; requiritur, vt necessario quis sit positus in
vitæ discrimine adhoc, vt licitè posit agres-
42 sorem occidere, sed sufficit, quòd sit in peri-
culo alicuius offensæ, vt expresse tradit *Bart.
in l. p. nu. 7. & 8. C. vnde vi Bertand. cons. 274. sub
num. 7. lib. p. Alex. cons. 109. num. 3. lib pr. Decius
qui testatur de commun. in d. l. vt vim. nu. 9. & 10.
ff. de iust. & iure. Angel. tr. de malefic. vers. & di-
ctus Titius, & ibi add. nu. 12. Felic. all. 13. nu. 6.*

Cum insultatus non teneatur expectare offen-
sionem ab aggressore, sed eo ipso, quòd cum
43 armis, vel lapidibus ad offendendum aptis,
videt aggressorem contra se venientem, licitè
potest ad propriam defensionem illum occi-
dere, vt tradit *Gramat. voto 24. num. 3. Bursat.
cit. cons. 273. sub num. p. lib. p. Mascard. all. concl.
1126. nu. 39. Decian. cons. 459. nu. 4. & cons. 460.
nu. 11. ac cons. 478. num 7. Bertazol. cons. 31. num.
p. & 9. cons. 101. num. 2. & cons. 111. num. pr. cum
seq. plur.* Vbi amplè probat insultatum non te-
44 neri expectare vulnera, sed praeparantem se
ad insultum occidere potest *Rimin. cons. 13. nu.
28. Dec. cons. 678. nu. 2. Petrus Gregor. lib. 39. Syn-
tag. iur. c. 2. per totum, & Mascard. cit. concl. 1126
num. 39.* insultus verò dicitur, quando quis
45 mouit se de loco ad locum contra alium, quasi
in alium saltus *Bartol. in l. p. § cum arietes. ff. ad l.
aquil. Ioannes de Amicis cons. 34. col. fin. quos se-
quitur Bertazol. ol. cons. 111. nu. 4.*

Deffensio itaq; non debet restringi, vt insultatus
non possit se deffendere, etiam armis offensili-
46 bus, non expectatis percussionibus, vt conside-
rat *Marius Salomon in cit. l. vt vim sub nu. 7. cum
seq. plur. ff. de iust. & iure, & post alios tradunt
Mascard. cit. nu. 39. ac Felic. alleg. 13. num. 5. cum
plur. seq.* Quidquid in contrarium scripsit *Cor-
47 neus cons. 274. nu. 12. cum seq.*

Et quamuis distinguant nonnulli inter eum in-
sultatum, qui videns agressorem fuga sibi po-
terat consulere, & eum, qui sine vitæ discri-
mine fugæ se dare non posset ob propinquita-
48 tem aggressoris, per *glos. in clem. pr. de homicid.
in verbo non valens, & ibi Anchar. col. p. in 3. no-
tab. & Zabarel. nu. 26. ac Imola nu. 10. Marsil. in l.
p. n. 18. vers. nono limita ff. ad l. Cornel. de Sicar. &
in l. is qui agressorem nu. 10. C. eodem tit. Iodoc. in
eius praxi crim. tit. cui permissum occidere c. 76.
nu. 7. & 8.* Vbi infinitos in eam refert senten-
tiam, reprobata *Baldi*; & sequatium opinione,
cum quis teneatur rixas fugere, nec se eis acco-
49 modare *l. capitalium §. solent ff. de pænis*; Exem-
plo Domini Nostri Iesu Christi, qui ob persecu-
tionem Herodis fugit in Aegiptum, etiamsi
potuerit se defendere, & occulto Iudicio ma-
50 nus Iudeorum in Herodem conuertere *glo. in
cap. suscepimus, verbo interimerent de homicidio
23. quæst. 37. pr.*

Verior tamen, & AEQVIOR est contraria sen-
tentia, etiam in personis vilibus, nedum gra-
uibus, qui aufugere minimè tenentur, dum
51 Aggressorem ad se armatum accedentem vi-
dent, vt probat *Bart. in d. l. p. sub nu. 8. C. vnde vi,
& Bal. in cit. l. vt vim. nu. 29. ff. de inst. & iure*, &
de cōmuni opinione testatur *Couarru. in Clem.
si furiosus de homicid. par. 3. sub nu. 4.* Quam sen-
tentiam amplectitur *Ias. in d. l. vt vim. nu. 12. &
ibi Claud. de Seisello num. 99. & Curt. nu. 61. ac
Dec. nu. 35.* affirmantes, Quod licet expectare,
52 & occidere venientem, & properantem ad in-
iuriandum. Hoc idem probat *Clar. in §. homicid.
vers. sed quomodo ample, Mascard. cit. concl. 1126.
à num. 13. vsq. ad num. 20.* Tum, vt cautius eui-
53 tetur vitæ discrimen, Tum ad euitandam
etiam ignominiam, quam ex fuga resultare
tradit ibidem Mascard. conclusionem hanc se-
quitur *Bertazol. cons. 1. num. 23. lib. 1. Bursa. all.
cons. 273. lib. 3. & cumulatè Felic. d. alleg. 13. n. 3.
cum pluribus seq. vbi nu. 5.* inquit, quòd quate-
nus vilis persona aufugere etiam teneretur;
Id tamen non procederet, quando erat adeo
54 vicinus aggressori, vt sine euidenti periculo
id agere nequiret, & sic quòd non posset in-
dubitanter fugam arripiendo iniuriam eui-
tare.

Et ita censuit Senatus Excellentissimus Medio-
55 lani die 18. Februarij 1634. referente Amplis-
simo Senatore D. Frācisco Arguis fauore Feu-
datarij Vrbani Rampini, tunc Vicarij Care-
zani, qui ad propriam defensam occiderat
Carolum Celinum, dum exterus armatus sclo-
pis rotatis vtriusq; mensuræ cum tribus socijs
pariter armatis se contulerat Celinus ad d. Op-
pidum Carezani, vt occideret Rampinum,
quemadmodum eo peruentus publicè dixerat,
mox veloci passu versus Prætorium inclinatis
sclopis cum Socijs tenderet; Peruentusq; ad
Ianuam Prætorij, ibi a Rampino, qui de Celini
pessima voluntate certior factus fuerat, & sca-
las Prætorij sclopo armatus cum duobus alijs
descenderat; Occisus ictu sclopi fuerat Celi-
nus, ac vnus ex eius socijs vulneratus; Consul-
tus enim Senatus Excellentissimus à Prætore
Derthonæ de modo procedendi circa Rampi-
56 num, iussit Senatus vlteriori molestia non esse
illum afficiendum, sed procedendum viriliter
contra socios interfecti.

Idem sentisse videtur Senatus Excellentissimus
56 die vltima Martij 1639. referente Amplissi-
mo Senatore Don Ioanne Arias Maldonato
Viro in omni scientia versatissimo, in causa An-
tonini de Regibus. Quamuis Curiæ arbitrio
peius negotium remittere visum fuerit ipsi
amplissimo Ordini.

Prout

Prout die primo Decembris 1590. dum Iulius
Cæsar Aliprandus occidisset ad sui defen-
sionem Io. Antonium Homodeum, qui eodem
actu vulnerauerat eius patrem; Censuit Sena-
57 tus citandum esse ipsum Iulium Cæsarem sub
pæna exilij Senatui arbitraria a toto Dominio
Mediolani, & die 22. Iunij 1596. super relatio-
58 ne Prætoris Viglecij censuit exulare debere
per sex menses a loco delicti Baptistam Bazi-
num homicidam, qui probauerat homicidium
comisisse ad necessariam defensionem.

Quæ conclusio procedere etiam fauore affinis,
vel amici insultati, qui citra pænam ordina-
59 riam potest occidere aggressorem, vt affinem,
vel amicum, a periculo liberet, vt post *Marsil.
in d.l.vnica nu.243. C.de raptu Virg. & post Cla-
rum in §. homicidam vers. Item locum, probat
Gail.citata obseru.110.nu.19.lib.2. sequenti vero*
60 *num.20.* explicat causas fere omnes, in quibus,
pæna ordinaria homicidij locum non habet,
apud quem videri possunt.

Si autem aggressor post insultum, vel vulnera il-
lata aufugeret, & insultatus, siue vulneratus
illum insequeretur, ac occideret, tunc homi-
61 cidium non diceretur perpetratum ad neces-
sariam deffensionem, sed ad vindictam, & vl-
tionem, & sic occisor, quamuis vulneratus, non
esset excusandus a pæna extraordinaria, tan-
quam prouocatus, Sed tantum ab ordinaria
62 pæna homicidij, vt de communi Doctorum
sententia testatur *Conarun.in Clem.si furiosus fol.
3.nu.3.Mascard.cit.conclus.1126. num.49. Nat-
ta cons.6.num.5.Baiard. ad Clarum in §. homici-
dium nu.90.Bocr.cons.4.nu. 28.Felic. d.alleg.13.
nu.21.& 22.Feder.Scottus cons.25.lib.3.to.2 Ri-
min.iun.cons.174.nu.35.lib.2.& cons.389.in fine,
ac cons.360.nu.60.& cons.440.nu. 24.lib.4.Ber-
tazol.cons.433.nu.2.& cons.434.lib.2.Felic.all.
5.nu.61.*

Et sic patet, quòd longe diferant occidere ag-
gressorem accurrentem, vt offendat alium, &
63 sic illum præuenire, siue ante factum iuxta *l.
vnicam C.quãdo lice.vnicuiq.sine Indic.se vendic.
Mascard.cit.concl.1126.nu.39.* & illum occide-
re post factum, dum fugit, postquam insulta-
uit, siue vulnerauit; & tunc punitur occisor, vti
64 culposus, non vti dolosus, vt tradit *Mascard.
all.concl.1126.nu.49.in fine, Qui sub num. 47.*in-
quit, idem procedere, si aggressor post insultũ,
siue illatum vulnus adhuc staret, Nam tunc
65 adhuc habere animum repetendi vulnera præ-
sumitur, durante rixa, ex *Bar. in l.si ex plagis §.
Tabernarius ff.ad l. aquil. Felic. cit. alleg.13.sub
nu.17.vers.& ex eo.*

66 Quemadmodum etiam impunè occidi posse
furem nocturnum diximus in superiori libro
*cap.58.num.27.Clarus in §.homicidium vers.Hac
autem conclusio, & in vers. vltima est deffensio,*
Vbi hanc conclusionem veram esse scribit, con-
currẽtibus quattuor requisitis, slz. primo, quòd
fiat pro deffensione rerum suarum, secundò
67 quòd clamet, tertiò quòd furem non cognoue-
rit, neq; haberet testes, qui poterint illum co-
gnoscere, & contra illum deponere, vltimò
quòd eum capere non potuerit, quam senten-
tiam sequitur *Mascard.cit.conclus.1126.sub num.
19.* vbi tradit eam procedere tantum de iure
68 ciuili, non autem de iure canonico, ex *Felin. in
cap.2.sub nu.4.extr.de homic.*

Quæ conclusio etiam procedit aduersus Insidia-
tores expectantes in Insidijs aduentũ alicuius,
69 vt illum occidant; Quia ij præueniri possunt,
& impunè intersici, vbi ex huiusmodi insidijs
tale periculum adeo imminens sit, vt non satis
70 tuto euitari possit, nisi occidendo insidiato-
res. Qui si detineri, aut vitari possent, tunc
illius homicidium non remaneret omnino im-
71 punitum, sed extra ordinem puniendum esset,
secundum *Plat.in Epit.delict.lib.p. cap.21.n.12.
Clar.in cit.§.homicidium vers. potest etiam homi-
cida, & vers.sed quomodo, quos sequitur Mascard.
cit.concl.1126.n.24.& 28.* Defensio enim vera,
72 & moderata ea est, quæ fit, quantum expedit,
& ideo non plus facere licet, quam oportet,
nec aliter, quam Iudex ex varijs circostantijs
73 arbitrabitur. *Bal.in d.l.p.nu. 3. C.vnde vi, & ibi
Accur: verbo moderatione, Blanc. in eius pract.
crim in 3.parte defens.nu.2.fol.mihi 146. Clar.in
dicto §.homicidium vers.scias tamen, Gram.cons.
64.nu.2.& Mascard.loco rell.nu.30.*

SVMMARIA.

*Interesse probari potest solo iuramento in causis sum-
marijs nu. 1.*

*Interesse ex mora augetur vsq; ad executionem sen-
tentia nu.2. & 3.*

*Contrarium de Aequitate, cum interesse non debeat
excedere eam quantitatem, quam verè percepisset
creditor nu.4.*

*Mora, alia regularis, qua comittitur per interpella-
tionem nu. 5.*

*Alia irregularis, qua inducitur ex Aequitate per le-
gem, quando quis non adimplet promissa ad cer-
tam diem, maximè iuratam nu. 6.*

*Interesse Piæ causæ, aut dotis, vel minoris debitor sine
interpellatione, Quia mora tunc contrahitur absq;
interpellatione nu. 7.*

*Interesse verum, & reale semper in vtroq; casu con-
siderari debet nu.8.& nu.38.*

Locupletari quis non debet cum alterius iactura n.8.

*Ad interesse potest quis in sententia condemnari, re-
seruata liquidatione nu.9.*

*Dilatione pendente ad soluendum debitor non cadit in
moram, nec tenetur ad interesse, nisi conuentum
fuerit nu.10. & 11.*

*Mora excusatur debitor ob difficultatem soluendi nu.
12.& 14.*

*Maximè si difficultas superuenit sine culpa debitoris
num.15.*

Mora dicitur culpa, & delictum nu. 13.

Aestimatio quãti plurimi an debeatur, quãdo fructus
pra-

præsumuntur consumpti, vt Vinum, & Triticum post triennium num. 16. & 17.

& negatiuè concludendum est num. 18. & 19. & 20.

Fructus post consumptionem verem, vel fictem non dicuntur amplius fructus n. 19.

Fructus non esse consumptos probari debet per contrariam allegantem n. 21.

Fructus prædiorum connumerantur inter res, quæ seruando seruari non possunt n. 22.

Tutor cogitur distrahere fructus, ne corrumpantur num. 23.

Etiam si probiberetur per statutum omnis alienatio num. 24.

Fructuum consumptorum pretium computatur in sortem, nec crescit eorum æstimatio n. 25.

Fructus non consumpti non computantur in sortem, & reputantur, vt species certa n. 26.

Debitor; qui frumentum cum expensis non restituit iuxta promissionem, cogitur ad restitutionem frumenti quanti plurimi n. 27.

Triticum adhibita industria potest durare, etiam vltra triennium n. 28. sed hoc probare debet creditor num. 29.

Præsumptio legis sufficit, quod in tanto tempore corrumpi potuerit Triticum n. 30.

Interesse proueniens à renouatione tritici dicitur interesse quamplurimi n. 31.

Interesse aliud est, quando præstandum est extra ipsam rem, aliud debetur æstimatio pro re, vel loco rei indebita n. 32.

Interesse taxari potest per Iudicem ex officio, etiam ad rationem sex pro centenario n. 33.

In dubio mos regionis attendi debet circa taxationem interesse n. 34.

Interesse lucri cessantis peti tantũ potest à mercatoribus, & alijs, qui negociari consueuerunt n. 35.

Interesse lucri cessantis probari etiam debet à mercatoribus n. 36.

Interesse damni emergentis probari concludenter debet n. 37. & 40.

Interesse iustum dicitur illud, quod quis re ipsa patitur num. 39.

Interesse probari etiam debet ratione dotis n. 41.

Interesse non dicitur probatum habita ratione ad potentiam propinquam num. 42.

Probatio præsumptiua non admittitur, vt interesse sit debitum n. 43. cum seq.

& num. 48. & num. 63.

Contrarium n. 47. Declar. n. 49.

Interesse non probatur ex partium assertione n. 44.

Interesse specialiter probandum est, etiam si pro parte debiti fuisset conuentum, quia pro reliqua debiti portione in specie probandum est n. 45. 54. & 57.

Conuentionalis dispositionis instrumentum non tenetur extendere n. 46.

Interesse lucri cessantis eo magis plenè probari debet ab eo, qui non negotiatur num. 50.

& quomodo num. 51.

Interesse damni emergentis probatur, quando creditor probasset totidem nummos sub vsuris accepisse num. 55.

Tantumdem *verbum importat eandem summam, pro qua creditor capit n. 56.*

Fructus tantum debetur deductis expensis n. 60.

Interesse non debetur, si sequestratum fuit creditum pendente sequestratione n. 61.

Sequestrans indebitè tenetur ad interesse n. 62.

Restitutio in integrum concedi non solet aduersus sententiam Sen. Med. n. 64.

Pactũ de non petendo reiectum numquam censetur num. 65.

Exceptio reiectæ ante sentẽtiam regulariter proponi non potest post sententiam n. 66.

Sententiæ executionem moderari aliud est, aliud impugnare eam n. 67.

Interesse debetur tantum à die moræ num. 68.

Mora non committitur, quando debitum non est clarum num. 69.

Interesse nullum debetur, non facta sortis liquidatione n. 70. 71. & 77.

Portio certa hæreditatis non dicitur liquidare certã summam debiti n. 72. cum seq.

Reus non debet ius suum indiscussum relinquere n. 74.

Filius ignorare præsumitur factum Patris n. 75. maximè si filius erat minor n. 76.

Sententia lata sub falsa causa non valet n. 78.

Senatores errare non præsumuntur n. 79.

Præsumptio quæ non est iuris & de iure, contrariam recipit probationem n. 80.

Error in iure præcisè magis comitti potest per Senatores in accessorijs causa n. 81. cum seq.

Nou. constit. tollunt omnem appell. à sententijs Senat. num. 83.

Nou. Const. tit. de Senat. §. à sententijs declaratur non procedere in sententijs inualidis, & sub falsa causa latis n. 84.

Excipere facilius potest, quam agere nu. 85. cum facilius detur exceptio, quam actio n. 86.

Excipiendo potest perpetuo dici de nullitate sententiæ num. 87.

Error in sententia, siue calculo, quandocunque potest deduci spatio triginta annorum n. 88.

Declaratio n. 89. & 90.

Attestatio publicæ personæ probat n. 91.

Interesse ob rem non traditam quomodo sit taxandum. Cap. CLXXXXIII.

MATERIA interesse cum frequentissima sit, etiam ob rem non traditam, de qua (respectu dotis non solutæ) latè actum fuit supra in cap. 64. & cap. 88. Omittendum hic non est, quomodo, & in qua quantitate taxandum sit, quãdo debitor rem debitam non tradidit creditori, & licet Pomponius I. C. *in l. Thesauris, ff. ad exhibendum, & Imperator Iustinianus in l. vlt. C. de fide instrumentorum,* Voluerint interesse posse probari solo iuramento in sumarijs cau-
1 sis, & in actione ad exhibendum, probat *Grat*

lib. 2.

lib. 2. discept. For. cap. 262. num. 5. post Bar. in l.
p. n. 5. C. quemadmodum, testam.
Quod intereſſe ex mora augetur vſque ad execu-
2 tionem ſententiæ *l. ratio §. cum per venditorem*
ff. de act. empti l. in fideicomiſſo ff. de vſuris.
Quia cum habeatur ratio intereſſe, & æſtima-
tionis iudicis officio, tunc poteſt creſcere,
quouſque durat offitium Iudicis, quod eſt
non ſolum vſque ad ſententiam, ſed etiam vſq;
3 ad illius executionem, vt tenet *Bart. in l. 3. § in*
hac actione. n. 3. ff. commodati, Natta conſ. 599.
n. 4. Surd. deciſ. 81. in fine, & Gratian. d. cap. 243.
num. 77.
Attamen de AEQVITATE intereſſe non
debet excedere eam ſummam, ſiue quantita-
tem, quam verè percipiſſet creditor ex re ip-
4 ſa, ſi ea tradita fuiſſet, itaut ſi eodem modo res
fuiſſet peritura in manibus creditoris, vt pe-
rijt in manibus debitoris, dum ille moroſus
fuit, ex quo nullum damnum ſentijſſet credi-
tor ex debitoris mora, quaſi tunc eius non in-
ter ſit, nulla facta diſtinctione debiti generis,
vel ſpeciei, ad aliquod intereſſe non teneretur
debitor. vt probat *Surd. deciſ. 81. num. 3. & 4.*
in fine verſ. mihi verò; faciunt trad. per Caſtr. in
l. vnica num. 4. C. ſi aduerſus Vſucap. & expreſsè
ſcribit Gratian. d. lib. 2. diſcept. forenſ. c. 243. n. 67.
5 Et quia mora alia dicitur regularis, quæ com-
mittitur per interpell. *l. ſi ex legati ff. de verb. obl*
Alia irregularis, quæ inducitur ex AEQVI-
6 TATE per legem, dum quis non adimplet
promiſſa ad certam diem, maximè iurata *l. eui-*
ctis 18. ff. de vſuris, Bart. in l. quoties poſt medium,
verſ. non obſtat. ff. de verb. oblig. Socin. in l. de diuiſ.
nu. 11. verſ. quod promiſſio dotis, ff. ſol. matrim. &
conſ. 176. in princip. lib. 2. ſiue agitur de intereſ-
7 ſe piæ cauſæ, aut dotis, vel minoris. Quia tunc
ſine interpellatione mora etiam contrahitur
fauore piæ cauſæ, dotis, & minorum, vt probat
Bal. in Auth. hoc amplius C. de fideicom. per tex. in
l. Titia, ſeu § vſura, ff. de leg. 1. Socin. cõſ. 246. n. 8
in fin. lib. 1. latè ſcribit Gratian. lib. 3. diſcept. forẽſ.
cap 579. num. 9. 11. & 24. ſemper in vtroq; caſu
conſiderari debet intereſſe verum, & reale,
quod ſcilicet illud paſſus ſit creditor cum
8 AEQVITAS non patiatur alterum locuple-
tari cum aliena iactura, *glo. in d. l. de diuiſione. in*
verbo poſſeſſio in fin. verſ. ſed videtur mulier, ff. ſol.
matr. & ibi Barboſa num. 26. Gratian. cit. cap. 243.
num. 29. Ad quod intereſſe poteſt quis in ſen-
tentia condemnari, reſeruata eius liquidatio-
9 ne, vt ſeruari in parlamento teſtatur *Guido*
Papa deciſ. 405. num. 2. verſ. aduertendam tamen
Rebuff. in l. vnica in n. 55. C. de ſenten. quæ pro eo
quod intereſt, & latè ſcribit Gratian. lib. 3. c. 444.
num. 4. & 9. cap. 677. n. 3.
Mora verò aliqua non dicitur comiſſa per de-
bitorem, etiã ex cauſa pretij rei emptæ, quan-
do creditor, ſiue venditor dilationẽ conceſſit
debitori ad ſoluendum pretium; cum ſtante
10 dilatione non cenſeatur debitor in aliqua
mora *l. lecta propè finem, ff. ſi cer. pet. & l. ſi cum*
except. 14. § quatenus, ff. quod metus cauſa. Dec. in
11 *l. nulla 88. num. 3. de reg. iur.* Quia tunc attento
partium voluntate, eſſet inæqualitas *l. cum do-*
nationis C. de tranſact. Etiã ſi ex AEQVITATE,
l. curabis C. de actionibus empti, debeantur vſuræ
per emptorem prædij Domino venditori, etiã
ceſſante mora, vbi dilatio expreſſa data non
eſſet, de qua materia amplè egimus in ſupe-
riori libro *cap. 40. per totum præſertim n. 8.*
Et à mora excuſatur debitor ob difficultatem
12 ſoluendi creditori, & conſequenter ob eſtin-
ctionem quanti plurimi *l. ſi hæc 41. verſ. lucios*
titius ita cauit, ff. de fideicomiſſ. liber. l. diuortio, ff.
de negot. geſtis, & latè probat Gratian. cap. 243.
nu. 50. de qua materia actum etiam fuit in ſu-
periori libro *cap. 50. num. 38. & 86. cum tribus*
13 *ſeq. & nu. 165. & 173.* Quia cum mora ſit cul-
pa, & delictum *l. inter ſtip. 83. § ſi ebum in hac*
ff. de verb. oblig. Nõ poteſt imputari non valẽti
14 ſoluere, quaſi tunc non dicatur negligere, aut
differre *l. p in fine, C. de Annal. except.* ſi tamen
difficultas ſoluendi ſuperuenit aliquo caſu for-
tuito, aut facto alicuius tertij, aduerſus quem
15 non poteſt haberi regreſſus, Tunc difficultas
ſoluendi excuſaret debitorem, etiam quantita-
tis, vel generis ab æſtimatione quantiplurimi
Socin. conſ. 287. n. 31. & Arc. in l. quod te, ff. ſi
cert. pet. quos ſeq. Grat. cit. cap 243. n. 52.
Qui auctor ſeq. num. 56. examinat quæſtionem
ſatis frequentem, an huiuſmodi æſtimatio
quantiplurimi debeatur, quando fructus ſunt
16 conſumpti, vel præſumuntur conſumpti, vt
vinum, & triticum poſt triennium, cum ſimili-
bus; Et reſoluit, quod ſi debitor aſſerat ſe
conſumpſiſſe, & alienaſſe tales fructus, itaut
ſoluenda ſit æſtimatio loco conſumptorum,
17 tunc erit ſpectanda dicta æſtimatio, vel iuxta
valorem fructuum tempore perceptionis, vel
ſaltem ſecundum tempus conſumptionis, vt
ſcriptum reliquit Menoch. *remed. 15. recupe-*
randæ poſſeſſionis nu. 600. post Baldum in l. 2. in fi.
verſ. heres percepit n. 8 C. de fruct. & litis expen.
Idem dicendum eſſe concludit *Gratian. num. 59.*
quando eſſent conſumpti præſumptione legis;
18 Quia tali caſu tenebitur ſolum ad illorum æſti-
mationem, inſpecto tempore, quo conſumpti
præſumuntur, & ſic ad currentem valorem in
fine trium annorum, quaſi æſtimatio creſcere
non debeat fructibus conſumptis, cum poſt
19 conſumptionem veram, vel fictam, non dican-
tur amplius fructus, nec poſſint recipere au-
gumentum, aut diminutionem ſecundum *glo.*
in l. vnica verbo vſucapionem, verſ. nec in re mo-
bili, & ibi Caſtrenſ. n. 4. & Aret. in fine C. ſi aduer-
ſus vſucap. quidquid dicat ibidem Baldus id re-
20 mittens Iudicis arbitrio, vt explicat *Gratian.*
cit. cap. 243. n. 60. poſt Negul. tract. de pignor. 5.
par. membro 5. n. 12. circa med. Caualc. tractat. de
tut. n. 240 Rota Genue deciſ. 144 num. 18 Bar-
boſa in l. diuortio 8. § interdum ſub n. 43. verſ. q.
ad principalem, ff. ſol. matrim.
Diconti verò fructus non eſſe conſumptos, poſt
trien-

21 triennium incumbit onus probandi, cum ad-
hibita industria possint durare vltra spatium
triennij *l.seq.§.fructus,ff.de vsu cap. Aret.in d.l.*
si diuortio, §.interdum col. 4. vers. sed potest def-
fendi, ff.sol.matrim. & ibi Barbosa num.43.vers.
Aliud diuersum.

Huiusmodiq; fructus connumerantur inter res,
22 quæ seruando seruari non possunt, ita vt ad
illarum alienationem non requiratur decre-
tum Iudicis *l.lex qua tutores in fin.C.de administ.*
tut.l.vlt.C.eodem tit.Simõc.de decr.lib. 3.inspect.
7 tit. 8.nu 49 Tiraquell. de retr.ling.§. p.gl.7.nu.
52. In tantum, vt tutor etiam cogatur distra-
23 ctionem facere huiusmodi fructuum; cum alias
ad eum spectaret periculum non distrahendo
res, quæ tempore pereunt, *glo.in l.vltima, §.fin.*
C.de administr.tut. etiamsi prohiberetur per sta-
tutum omnis alienatio, quia non comprehen-
24 duntur in dispositione statuti ea, quæ serua-
ri non possunt *glo.vlt.in cap.p.de Cler.agrot.lib.*
6.& concludit Gratian.cit.cap.243. num.63.cum
seq.plur.

Eo autem ipso, quòd sunt consumpti fructus,
computantur in sortem, neque crescit eorum
25 æstimatio, quasi post consumptionem non di-
cantur amplius fructus, sed quantitas, & pars
sortis principalis *l.p.C.de distract.pignoris*; secus
verò, si fructus non essent consumpti, vel præ-
sumerentur extare, quia tunc non computa-
26 rentur in sortem, neque illam extenuarent,
cum reputentur, vt species certa, de qua non
fieret compensatio ad quantitatem *Bar. in l. p.*
C.de pignor.act. & in l neque scriptura nu. 6.C.de
compens Negusant.de pignor.5. par.memb.5.nu.
11.& 12.ve f.limitatur autem, quos seq.Gratian.
all.cap 243.nu.65. si tamen debitor promisisset
restituere frumentum cum expensis, & interes-
27 se, si non restituit tempore promisso, cogi po-
test ad reddendum frumentum quantiplurimi,
etiamsi de isto quanti plurimi nihil in promis-
sione actum esset, *Osasc.d.cis.129.n.16.Ruginel.*
pract.qu.cap.20.nu.9.quos seq.Gratian.lib.5.cap.
852.nu.35.& 36.

Neque facit, quod adhibita industria possit fru-
28 mentum durare etiam vltra triennium secun-
dum *l.sequitur §. vsufructus, ff. de vsuc. Aret.in*
l.diuortio §. interdum col. 4 ff. sol. matrim.Curt.
iun.in l.vinum nu.29.ff.si certum petatur, Quan-
29 doquidem eo casu creditor probare deberet
hanc qualitatem, cum habeat contra se præ-
sumptionem consumptionis, nec sufficiat al-
legare, quod solitum est renouari frumentum,
& quod ex industria potest durare vltra trien-
nium. Nisi etiam hoc probetur, qua proba-
tione non facta, non est recedendum a dicta
præsumptione iuris, vt probat *Surd. cons. 81.in*
fine post Ripam in l.quod te num. 33.vers. sed ego
dubito, ff.si cert.pet.Barbosa in d.l. diuortio, §.in-
30 *terdum, nu. 43.ff.sol.matr.* Quasi sufficiat præ-
sumptio legis, quod in tanto tempore potuerit
corrumpi *Bar.in l.quoad præsens, nu.3.vers.simi-*
le dico C.de murilegul.lib. 11.Gratian.loco rel.71.

Interesse autem proueniens à renouatione fru-
31 menti dicitur interesse lucri cessantis, non au-
tem interesse quanti plurimi, in quo interesse
lucri cessantis requiruntur aliæ probationes
secundum *Castrens.in l.3.ff.de eo quod certo loco,*
Rimin.iun.cons.218.n.99.cum seq.Crau.cons.320.
nu.6.Honded.cons.50.num 30.lib.p. quos sequitur
Gratian.lib.5.cap.911.num.22.& lib.2.& sæpius
cit.cap.243.nu. 74. vbi sequenti numero tradit
aliud esse, quando debetur æstimatio pro re,
32 vel loco rei debitæ; Aliud, quando est præstan-
dum interesse, quod est extra ipsam rem, vnde
meritò renouatio circa illud frumentum non
operabitur, *Surd.decis.81.nu.6.*

Quidquid alias possit Iudex ex officio taxare in-
33 teresse, etiam ad rationem sex pro centena-
rio *Rota Genuens. decis. 194. Anchar. qu. famil.*
31.nu.15. cum seq.lib.2. & Gratian.lib. 3.c.524.
34 *num.* 12. & num. 13. scribit, quod in dubio mos
regionis attendi debet circa taxationem inte-
resse,

Et quia multa de hac materia interesse alias
scripsimus in causa D. Persichelli, ea ad co-
modiorem vsum hic subijcere opportunum
duximus.

Pro D. Persichello Contra DD. Picenardos In causa damnorum, & interesse,

Adsit virtus Spiritus Sancti.

Ondemnatio liquidationis damnorum, ad quam deuenit D. Vicarius Iustitiæ contra D. Persichellum, sicuti iure non subsistit, tanquam fundata super prætensis damnis nullo modo probatis, nec debitis; Ita circumscribenda venit per Excell. Senatum. Notissimi enim iuris est secundum allegata, & probata, non secundum imaginariam probationem in intellectu tantùm consistentem, iudicari debere.

Vt autem plenè liqueat de notorio grauamine Persichello illato, Perpendi primo loco debet, quam damnorum speciem contineat sententia Senatus, & quo pacto probanda sint damna. Secundò, quid probatum fuerit per DD. Picenardos.

Quoad primum, in dubium reuocari non potest,
quin damna, & interesse, de quibus loquitur
35 sententia, intelligenda sint ratione tantum
damni emergentis, non autem lucri cessantis;
cum hæc a mercatoribus tantum, & ab his, qui
negociari consueuerunt, peti possint, *tex.in l.3.*
§.fin.ff.de eo, quod certo loco, vt post Dec.Crau.&
alios probat Peregr.cons.86.n.3.lib.3.& cons.70.
nu.2.lib.4.Po id Ripa singul.obser.pri.num.1. qui
36 *num. sequ.* tradit teneri nihilhominus mer-
catores huiusmodi interesse articulare, &
probare præcedente semper mora, *Cost.de por-*
rata,

rata, quæstione 142. numero 2. & 3.

Prout etiam interesse damni emergentis pari-
ter concludenter probari debet, probando
37 in specie certam damni quantitatem passi ab
eo, qui illud prætendit, vt scribunt *Alba consil.*
710.nu.4.versic.addunt, Sotus de iust. & iure lib.
6.q.1.art.3.Peguer.decis.32.nu.22.quos seq.Ripa
alleg.obser. 1.nu.4. Costa d.q.142. nu.1.& quæst.
208.nu. 5. post Menoch. de arbit. in addit. ad cas.
119.nu.27.& 28.

Itaut verum, & reale, non autem imaginarium,
38 & fictum esse debeat huiusmodi damnum,
siue interesse, *glos. in c. conquestus de vsuris, Nau.*
de vsur.num.53.vers. secunda conditio, & post eos
Roder.de annuis reddit.lib.3. q.5.sub nu.20. cum
39 tantum dicatur iustum interesse, quod quis
re ipsa patitur, *D.Bimius cons.132.sub nu.18.&*
cons.172. nu. 20.lib.2. & damnum illud tantum
dicatur, quod ex nostro patrimonio exit *l.*
damnum ff.de damn.infect. Vinc.de Anna all.42.
num.9.Peregr.cons.98. num.10.lib.1.& cons.19.
nu.8.lib.3.D.Bimius cons.118.nu. 6.lib.2. Petrus
Ant. Anguisc.cons.8.nu.1.lib.2.& cons.9.nu.29.
lib. 3.

Quippè quod in spetie damna, siue interesse præ-
tendens probare plenè teneatur bona alie-
40 nasse, & census vendidisse ob creditum per
ipsum prætensum, & sibi tempore debito non
traditum, scribit *Vrsil.ad Afflict. decis.20. nu.5.*
& in indiuiduo tradunt Pereg.cons.18.nu.9.lib.3.
& cons.71.nu.7.lib.4.Roder.d.q.5.nu.21.& 22.
Farin.decis.774.num.1.& decis.888.num.3. qui-
bus locis loquendo de interesse damni emer-
gentis, concludunt etiam in materia dotis
(quod magis est, cum sit creditum priuilegia-
41 tum) tale damnum emergens non dici pro-
batum, licet constet creditorem accepisse ad
cambium pecuniarum summas; Quoniam ex-
presse probandum est pecunias ipsas fuisse ad
cambia acceptas ob solutionem sibi non fa-
ctam tempore debito, cum eas ex alia causa
accepisse potuerit. Et itá pluries iudicatum
fuisse per Rotam testatur *Farin.locis cit.* Eandē
sententiam amplectitur *Morot. cons.65.nu.1.&*
Gratian.post multos per eum relatos lib.1.discept.
forens.cap.76.à nu.16.vsque ad nu. 23.& c.240.
nu.8.lib.2.& cap.302. num.9. vbi probat, quod
interesse non potest considerari, nec taxari
42 habito respectu ad potentiam propinquam
lucrandi, nec ad qualitatem loci, in quo sta-
tim reperiantur occasiones locandi pecunias,
nisi in specie probetur, quod tempore inter-
pellationis talis occasio adesset, & ante eum
idem tradit *Rota Genuen. decis.139. nu.8.* Qua-
tenus interesse lucri cessantis deberetur hoc
in casu, quod non deberi supra fuit probatum.
43 Ratio est, quia præsumptiua probatio non ad-
mittitur, vt interesse sit debitum *Gratian.d.cap.*
244.nu.13.Surd.decis.262.n.1. Rolan.cons.35.n.
18.lib.1. & post alios Costa de port. rata d.q.142.
nu. 3. cum verè debeat de ipso interesse consta-
44 re nec probetur ex partium assertione idem
Gratian.cap.387.nu.16.& seq. in tantum, vt spe-
cialis probatio interesse requiratur, etiamsi
pro parte debiti conuentum fuisset certum
interesse inter easdem personas, quia nihilo-
45 minus pro reliqua debita portione non ad-
mittitur interesse ratione moræ, nisi in specie
sit probatum, vt tradit post alios *Gratian. lib.4.*
46 *cap. 716. num. 7. & 10.* Nostrum enim non est
extendere dispositiones conuentionales *l. fi-*
deiussor Magistratus §.pro Aurelio ff.de fideiussor.
Neque de tempore ad tempus, aut de re ad
rem, aut de casu ad casum, vt subijcit *Gratian.*
loco relato nu. 5.

Licet verò non desint multi, qui tradiderunt in-
47 teresse posse etiam probari ex verisimilitu-
dinibus, & præsumptionibus, quos recenset,
Roder.d.lib.3.q.5.sub nu.25.vers. verum alij plu-
res, & Surd.de alim. tit.1.quæst.45.nu.43. Atta-
48 men præterquod verior, AEQVIOR, &
communior est contraria opinio, vt ex DD.
calculo elicitur, Procederet etiam ea conclu-
sio tantum in interesse lucri cessantis, quod
consideratur in negotiatore, non in interesse
49 damni emergentis, vt explicat ibi, *Surd.nu.45.*
in fine, & Roder.sub nu.25.

Et quatenus etiam lucrum cessans considerari
posset in nobili, & alio non negociatore (quod
tamen non admittitur) Illud nihilominus ple-
50 nè articulari, & probari debere etiam scribunt
omnes, videlicet habuisse in promptu prædia
emenda, vel annuos redditus, aut alias res, in
quarum emptione lucrari posset, vt post *Mas-*
card.concl. 933.num. 24. Roland. & alios probat
Surd.all.q.45.nu.42. qui nu. seq. inquit testes su-
51 per eo deponentes debere de lucro certitudi-
naliter deponere, & etiam non interrogatos
causas scientiæ reddere.

His attentis videndum restat, quid probatum
fuerit per DD. Picenardos, Et sanè citati ad
specificandum, tria publica tantum documen-
ta produxerunt, vna cum sententia Senatus.
Primum scilicet continens venditionem non-
nullorum bonorum factam anno 1601. Secun-
dum venditionem annui census libr. 395. 10.
factam Horatio Fullo anno 1604. Vltimum
venditionem alterius annui census ducator.
suptuaginta, factam anno 1617. D.Sfortiæ Pal-
lauicino.

Ex primo Instrumento apparet bona fuisse ven-
dita habita fide pretij pro maiori parte, & sic
52 non deseruire constat ad probandum asserta
damna; maximè cum ratione pretij recepti
non fuerit probatum ad alienationem prædi-
ctam fuisse deuentum ratione moræ Persichelli
vt sup. abunde docuimus in *vers. Quippè quod;*
Idem affirmandum est de alijs duobus instru-
mentis censuum venditorum, ad quorum alie-
nationem fuisse deuentum ob moram D. Per-
sichelli pariter minimè fuit probatum.

Quatenus verò damna ipsa, siue interesse liqui-
data remanere per dicta documenta quis affir-
mare mallet, Adhuc tantum ad ratam tem-

poris,

puris, & quantitatis liquidatæ, non pro tota
53 summa, & pro toto tempore probata dice-
rentur damna ipsa; Id quod agnouit etiam
D. Vicarius, dum distinguendo interesse con-
sideratum ob alienationes prædictas ab alio
interesse minimè probato, illud in maiori
summa, hoc in minori imaginaria tantum ta-
xauit.

Si enim anno 1601. alienata fuerunt bona, de
quibus supra, habenda esset ratio pretij tantũ
recepti, & illius damni tantum a dicto tempo-
54 re citra, & pro quantitate fructuum amissō-
rum ob rem alienatam (quæ qualitas neque
etiam fuit probata) *Gratian. cap. 67. num. 22.*
Marescott. lib. 2. var. resol. cap. 16. num. 7. ad rem
faciunt quæ tradit *Alex. cons. 141. col. 2. lib. 5.*
dum ait interesse damni emergentis proba-
55 ri, quando creditor probasset totidem num-
mos sub vsuris accepisse, & sequitur *Morot.*
d. cons. 65. nu. 1. Verbum enim *tantundem* im-
56 portat eandem summam, pro qua creditor
agit. Adeo, vt si probasset aliqualem summam,
non tantumdem sub vsuris accepisse, pro sum-
57 ma accepta sub vsuris interesse probatum
tantum diceretur, id quod innuere videtur
Iason. in l. nummis nu. 5. ff. de in litem iur. Ad in-
star eius, qui petijt centum, & non probauit
intentionem, nisi pro quinquaginta, quia pro
alijs quinquaginta non probatis reus erit
58 absoluendus iuxta vulg. reg. *l. qui accusare C.*
de edendo, & in materia interesse non probati
facit *l. argẽtarius §. cũ autem ff. de eden. Mascard.*
conclus. 934. num. 7. & 12 prout in his terminis
probat *Rolan. alleg. cons. 35. n. 7. cum tribus seq.*
lib. 1.

Cum autem D. Vicarius liquidauerit damna
prædicta pro toto tempore, viz. ab anno 1594.
vsque ad annum 1619. quo deuenit ad dictam
liquidationem, taxando primo loco interesse
prædictum in rationem octo pro centenario,
pro summa capitalis librar. 11. mil. quæ erat
tertia pars redditum Neapolis relictorum
in hereditate Comitis Brocardi; secundo loco
taxando ipsum interesse in rationem quinq; in
singulo centenario pro alijs libris 28585. à
dicto anno 1594. vsque ad annum 1604. Ter-
tiò liquidando aliud interesse ab anno 1604.
citra in rationem septem pro centenario iuxta
instrumentum census venditi dicto anno pro
capitali librarum 5650. Vltimo liquidando in-
teresse prædictum pro reliqua summa, & pro
reliquo tempore in rationem quinq; pro cen-
tenario. Notoriè constat de grauamine illato
D. Persichello, & quam perpetuum interesse
prædictum non probatum, nec debitum, fuerit
eo modo taxatum.

Namque respectu primæ parcellæ certum est
eam non posse subsistere; tum quia tale dam-
num non probauit pars aduersa; tum quia
neque etiam probauit redditus dictorum ca-
pitalium a dicto tempore citra peruenisse ad
59 manus Persichelli, quam qualitatem necessa-
rio probare debuisse scribit in puncto *Gratian.*
lib. 4. cap. 705. num. 1. & 12. Tum quia cum ca-
pitale alterius ex dictis redditibus in summa
librarum 20000. extinctum fuerit anno vsq;
1582. viuente D. Hippolita hærede Comitis
Brocardi, nullo modo haberi potuit in con-
sideratione illius interesse ab anno 1594. ci-
trà. Tum quia quatenus etiam cadere potuis-
set in considerationem tale interesse (quod ta-
men negatur.) Non nisi deductis expensis, &
laboribus id poterat taxari; Notorium enim
est, nisi maxima cum expensa, & post longos
labores exigi posse redditus in Neapolitano
Regno, hoc idemque fassi sunt Picenardi in
præcibus Excellentiss. Senatui porrectis, dum
contendebant cogi Persichellum ad sibi satis-
faciendum in pecunia, non per assignationem
dicti posterioris redditus difficilis exactionis,
& maxima cum expensa, licet confessionem
ipsam inaniter nunc inficiari non dubitant.
60 Certum est enim in iure fructus tantum deberi
deductis impensis *l. hactenus, & l. si pendentes*
ff. de vsufruct. Tùm denique, quia cum anno
1601. instante q. Equite Sfortia sequestratus
fuerit dictus redditus, vt ex sequestro in actis
exhibito constat; Dubitari non potest, quin
61 nedum indebitè taxatum fuerit interesse ra-
tione tertię partis dicti redditus pro tempore,
quo sub sequestro remansit, vt in his terminis
probat *Roman. Genuen. decis. 61. num. 4.* Sed
etiam teneri partem aduersam ad resarcien-
dum damnum, quod interim pro alijs duabus
62 partibus passus fuit Persichellus iuxta *l. qui*
occidit. §. in hoc ff. ad l. aquil. Menoch. cons.
1188. num. 15.

Magis palpabile est grauamen, quod continetur
in secunda parcella, si enim certitudinaliter, &
concludenter probandum erat interesse ex-
63 clusa omni verisimili, aut pręsumptiua proba-
tione, vt sup. probauimus ex *Costa de porrat.*
q. 142. nu. 3. & Gracian. cap. 302. nu. 9. & cap.
716. num. 7. & 10. Quo pacto, quaue ratione
potuit somniatum hoc, & imaginarium, nul-
libique probatum interesse taxari.

Idem liquet de grauamine quartę parcellę, quę
pariter imaginarium tantum, & somniatum
interesse continet ab anno 1604. vsque ad an-
num 1619. & quę omni in casu iuxta contenta
instrumento exhibito taxari debebat ab anno
1617. citra in summa, pro qua facta fuit ven-
ditio census contenta in d. instrumento.

Et sic patet nonnisi interesse prędictum in sen-
tentia omissum, & aliud in tertia parcella con-
tentum, potuisse omni in casu taxari, quę am-
bę parcellę vix libras septem millę constituis-
sent, nedum libras sexagintamille, in quibus
damna ipsa liquidauit D. Vicarius.

Additur pręterea, quod interesse aliquod non
potuit considerari stante cessione, siue dona-
tione facta per qu. Equitem Sfortiam fratri
Persichelli anno 1592. die primo Decembris,
de iuribus memoratę hereditatis, in causa

producta. Et si enim Senatus Excellentiss.
denegauit in integrum restitutionem petitam
per Persichellum à sententia Senatus sub præ-
textu dictæ donationis.; non tamen ex hoc
potuit D. Vicarius donationem ipsam reijcere
in iudicio liquidationis dictorum interesse,
Quandoquidem re non integra productam
fuisse donationem coram Senatu dicitur, vi-
64 delicet post latam sententiam, aduersus quam
non solet restitutio in integrum concedi *Me-
noch. cons. 478. n. 16. & seq. Rimin. iun. cons. 755.
num. 111*, cuius respectu ipsam donationem
non admisit Senatus, non autem eam impu-
gnauit, aut nullam declarauit, Adeoquod ali-
ter dicendum est in causa damnorum, quorum
liquidationem impedire potuit donatio ipsa.
65 Nam eorum respectu re integra producta di-
citur. Idcirco stante illius validitate eius
effectum sortiri debet ad impediendum dam-
norum. liquidationem ad instar pacti de non
petendo, quod propterea reiectū minime cen-
setur, *vt post Bald. scribit Carolus de Crassis excep.
35. nu. 1.*

Quamuis enim exceptio reiecta ante sententiam,
66 regulariter vlterius proponi non possit post
sententiam *Gloss. & Bart. in l. p. C. de iuris, & fa-
cti ignor.*, Tamen præterquod exceptio ipsa
non dicitur opposita ante sententiam in hoc
casu, sed post, & sic prohibita non esset, eo
magis admitti debebat, quia etiam non dice-
batur impugnare sententiam, sed solum mo-
67 derari executionem respectu damnorum, vt
distinguendo tradit *Costa remed. subsid. 28. n. 6.
& 8 vers. secundus est effectus, & Gracian. lib. 4.
discept. for. cap. 660. n. 21.*

Et eo minus interesse prædictum potuit taxari,
attento quod notorie liquet ad illud minime
68 potuisse condemnari D. Persichellum; Namq;
cum damna, & interesse debeantur tantum à
die moræ *vul. l. socium qui, ff. pro socio, Honded.
cons. 38. nu. 9. & 10. lib. 1. Gratian. lib. 2. cap. 240.
nu. 1.* & in ea materia dotis, *idem Grat. cap. 244.
per totum, & cap. 229. nu. 29. copiosè, Gimba ad
stat. Messan. cap. 15. glos. 15. n. 23. & Merend. l. 2.
Contr. iur. cap. 40. & 41.*

Quæ mora hoc in casu non potuit considerari,
nisi sequuta declaratione facta per Excellen-
tiss. Senatum, & facta liquidatione hæredita-
tis per peritos electos: Certissimi enim iuris
69 est moram non committi, quando debitum
non est clarum, & liquidum. *Bald. in l. accept. in
7. opposit. C. de vsuris. Soc. Sen. cons. 107. n. 2. lib. 1.
Surd. cons. 38. n. 13. & cons. 269. num. 4. ac decis.
260. nu. 15. latè Menoch. cons. 1027. nu. 8.* & post
multos alios *Costa de retrotract. cap. 8. casu 9. nu.*
70 *2. 3. & 4.* Quia interesse nullum debetur non
facta liquidatione sortis, vt probat *Peregr.
cons. 18. n. 11. lib. 3. Gracian. dict. cap. 244. num. 9.
copiosè D. Bimius cons. 245. num. 54. lib. 3. & Costa
dict. casu 9. num. 2.* si enim non facta liquidatio-
71 ne sors debita non dicitur, multò minus in-
teresse debetur, cum non debito principali,
nec illius accessorium debeatur, *vulg. iur.*

Et si autem lex certa dici posset de hæreditatis
portione in vniuersum debita (quod tamen
72 non admittitur) idest de tertia parte hæredi-
tatis per Picenardos prætensa *arg. l. cum qui-
dam §. seium ff. de acquir. hæred. & l. sed & si resti-
tuatur §. fin. ff. de iud.* Tamen cum ignoraretur
probabiliter per Persichellum certa quanti-
tas in spetie, ad quam ascendit dicta portio
hæreditatis ante liquidationem. Non potuit
73 dici esse in mora, & sic teneri ad interesse an-
te dictam liquidationem, vt parum longe ab
his terminis probat *Franc. decis. 23. num. 4. in
fine, & num. 5. Peregr. d. cons. 18. num. 11. lib. 3.*
vbi scribit non debuisse reum ius suum indis-
74 cussum relinquere, stante maximè non leui
ambiguitate dictæ litis, iuxta tex. *in l. illud ff. de
petit. hæred.*

Tanto magis cum conuentus fuerit Persichellus
ex gestis per q. eius genitorem, cuius factum
75 probabiliter ignorare potuit, vt tradit *The-
saur. decis. 247. num. 3. Menoch. de arbitr. casu
220. nu. 52. & dicto cons. 1027. nu. 11. Mar. An-
guiss. cons. 22. num 6.* Quæ conclusio eo facilius
procedit, stante minori ætate Persichelli tem-
76 pore mortis patris, vt distinguendo probat
Costa de facti scient. inspect. 74. num. 1. Præsertim
cum habuerit iustam causam credendi se non
fuisse debitorem partis hæreditatis petitæ,
attento etiam instrumento augumenti dotis
q. Hippolitæ matris ferè totam hæreditatem
77 absorbentis, quibus stantibus non teneri ad
interesse à die litis motæ rerum conuentum
probat post *Curt. iun. cons. 239. nu. 28. lib. 3. Fa-
rinac. decis. 888. n. 3. vers. Tertio quia, & num. 4.
vers. respondebatur.*

Alia etiam ratione condemnatio prædicta susti-
neri nequit, dum sententia Sen. Excellentiss.
fundata legitur super asserto bilantio, de quo
in actis non apparet, minusq; illud produxit
Persichellus, quippè ab vtraque parte idem
impugnatum fuisse constat, in comparitione
facta die x. Iulij 1616. per q. Equitem Sfortiam,
& in exceptionibus Persichelli, & sic locum
78 haberet dispositio *l. p. C. si ex falsis, & l. si prætor
§. Marcellus ff. de iud. c. Buttigella in l. 1. apud quē
n. 44. C. de eden. Alba cons. 222. num. 29. & cons.
291. num. 3.*

Neque releuat, quod, cum condemnatio facta
fuerit per Senatum Excell. præsumptionem
79 habet pro se, itaut vix credi debeat tantos
Patres in iure errasse, & Persichellum con-
tra ius læsisse, Quoniam cum præsumptio illa
80 non sit iuris, & de iure, recipit probationem
in contrarium, de qua contraria probatione
ob manifestam iniustitiam, de qua supra satis
liquet, *Menoch. præsumpt. 67. lib. 2.* quem sequi-
tur *Sola ad constit. Saband. tit. de modo suppl. gloss.
2. num. 29.* Qui sanè error in iure consistens, eo
facilius committi potuit, dum minime con-
81 cernit decisionem causæ principalis, sed ac-
cessorij, idest interesse, & damnorum, quorum

expres-

expressio fortassis etiam potuit in sententia
82 conscribi, vel citra Senatus mentem, vel ali-
ter, iuxta ea, quæ post *Bellameram decis. 42. tit.
de lite contest. perpendit Franch. decis. 509. sub nu.
2. vers. & memini.*

Prout pariter non resistit, quod de his agendum
83 esset in iudicio reuisionis, attenta dispositione
Nou. Constit. reijciente omnem appellatio-
nem, & dictione n nullitatis à sententijs Sena-
tus, præterquam reuisionem, parito prius iudi-
cato, & facto deposito aureorum centum.

Namque, præterquam quod non haberet locum
Constitutio in sententijs inualidis, & sub falsa
84 causa latis, vt explicat *Dec. loquendo de senten-
tia Senatus, Genua, in cons. 360. nu. 2.* Earum dis-
positio tantum procederet, vbi principaliter
agendo iniustitiam hanc, & manifestum erro-
rem deduceret Persichellus, secus autem exci-
85 piendo in hoc iudicio liquidationis damno-
rum, in quo de iniustitia sententiæ Senatus ex-
cipere posse probant in puncto consimilis
Constitutionis *Osasc. decis. 142. nu. 21. & Cephal.
cons. 395. num. 44.* quos in terminis consimilis
constitutionis Sabaudiæ sequitur & refert
Sola d. glos. 2. num. 25. Et ita parum longe ab
his terminis iudicasse Rotam Romanam in
iudicio executionis trium sententiarum con-
formium tradit *Gratian. lib. 4. di cept. 707. per
totum, præsertim num. 1. & 11.* Eo quia non fue-
rant liquidata damna, nec plenè probata in
prioribus iudicijs, Facilius etenim datur ex-
86 ceptio, quam actio, & prohibita actione, non
censetur prohibita exceptio *Surd. cons. 55. nu.
22. & Gracian. cap. 269. nu. 15.* excipiendo enim
87 perpetuo dici potest de nullitate sententia,
quamuis secus sit agendo, *Speculator in tit. de
senten. §. iuxta in fine, quem sequitur Soc. Sen. cons.
46. nu. 42. lib. 4.*

Quatenus etiam de damnis, & interesse aliquibus
agi posset in hoc iudicio; Ex nouis parcellis
deductis vna cum manifestis erroribus com-
missis in calculatione ad præiudicium D. Per-
sichelli per compensationem iam soluta dice-
rentur damna ipsa, Respectu enim parcella-
rum nouiter deductarum per Persichellum,
cum eas expresse ipsi reseruauerit sententia
Senatus, Nulli dubium est, quod tàm in hoc iu-
dicio, quam in quocumque alio deduci possunt.

Quo verò ad errores certissimum est in iure,
88 quandocunque eos posse deduci intra triginta
annos, vt cumulatissimè scribit *Costa de facti
scient. centur. 1. distinct. 94. num. 2. cum seq. post
Thesaur. decis. 260. nu. 7. & seq.*

Qui sanè errores excludi non possunt eo sub præ-
textu, quod Senatus Excel. approbauerit cal-
culationem per peritum factam; Id enim tan-
tum procederet, vbi quæstio fuisset de errore
89 calculi, & super eo esset pronuntiatum, secus
autem si facto calculo Iudex secundum rela-
tionem periti deffiniuit negocium, vt hoc in
90 casu, quia tunc dici non potest pronunciatum
fuisse super errore, & tunc iterum videndæ
sunt rationes, vt per *l. vnicam C. de errore calculi
probant Fab. Anna cons. 6. lib. 1. Gabr. cons. 61. lib. 2.
quos sequitur Costa alleg. distinct. 94. nu. 6. & 7.*

Cæterum parcellæ deductæ in hoc iudicio pleno
etiam probatæ dicuntur; De prima siquidem
lib. 1770. apparet ex attestatione Capserij Da-
91 tij Mercantiæ, cui ratione publici officij ple-
nè credi debere habetur *in cap. ad audientiam
de præscr pt. Surd. cons. 326. nu. 18. Felic. alleg. 16.
nu. 7. par. 3. & Ginrb. decis. 88. num. 12.* nec illius
manus potest negari, cum notoria sit penes li-
bros, & acta Reg. Cam.

De secunda ducat. 209. exactorum ex redditibus
Neapolis & in calculo prædicto in debitum
erroneè datorum Patri Persichelli plenè liquet
ex instrumento publico exhibito, & celebrato
die 17. Decemb. 1586.

Tertia parcella aureorum 17. cum dimidio con-
tenta in chirographo subscripto per Asdruba-
lem Anguissolam, mox per eum recognito sa-
tis liquida videtur ex instrumento dictæ reco-
gnitionis in actis exhibito.

Quarta parcella continens solutionem salarij fa-
ctam Illustr. Magistr. Ordin. Reddit. occasione
sententiæ latæ anno 1575. die primo Februa-
rij contra Regium Fiscum, In dubium reuo-
cari non potest, cum certissimum sit pro huius-
modi sententijs persolui solere salarium, illud-
que a communiter accidentibus fuisse, idcircò
solutum in summa aureorum ducentum, atten-
ta re graui, & egregia summa, de quibus in ipsa
sententia, ex cuius lectura etiam de certa
quantitate dicti salarij non poterit dubium iu-
dicium fieri.

Denique quoad expensas postremo loco factas
ad beneficium dictæ hæreditatis, dum annis
1616. & 1617. idem Illust. Magistr visis binis
relationibus Rationatoris Saluaterræ, tandem
post infinitos labores Persichelli ordinauit, vt
parcella librarum 37050. in debitum adscrip-
ta qu. Comiti Brocardo deleretur tanquam
duplicata cum reseruationibus in ea ordina-
tione contentis.

Licet certa summa probata non sit; attamen ex
relationibus prædictis, & alijs scripturis ex-
hibitis facilè sciri poterit ad quam summam
ascendunt expensæ ipsæ, quæ iustificari non
possunt per attestationes eorum; qui pecunias
receperunt. Non latet tamen Persichellum au-
reos ducentum, & vltra circa illud negocium
expendidisse. Prout id verissimum esse facilli-
mè sibi suadebit Senatus Excell. habita consi-
deratione qualitatis, & grauitatis causæ, cum
Reg. Fisco pendentis. Cum quo inueteratum
est, nisi post longum interuallum, ac dispen-
dium non mediocrè, possè aptationem libro-
rum obtineri ad illius exclusionem.

Ex his autem liquere creditur, quam iniusta
fuerit sententia D. Vicarij, quodque à præ-
tensis damnis, & interesse venit omninò ab-
soluendus Persichellus, vel saltem ijs mode-
ratis habita ratione veri, & probati, non au-

tem somniati damni pro certo tempore passi per Picenardos, declarari debet per Sen. Exc. compensationem cum memoratis parcellis, sublatis etiam erroribus in calculatione prædicta commissis, & ita &c, saluo semper &c. Mediol. die 4. Aprilis. 1625.

Ad Laud. omnipot. Dei, atque Deiparæ semper Virg. Mariæ.

Iul. Cæs. Caluinus I.C.C. Dert.

SVMMARIA.

Furiosus testari minime potest, nu. 1. etiam si dilucida haberet interualla, nu. 2.

Contrarium verius, si sapiens disposuit, n. 8. 9. & 10.

Quæ sententia procedit etiam si furiosus dilucida non haberet & interualla, nu. 11.

Sen. Romani Iud. in ea materia, nu. 12.

Furiosus monachalem habitum suscipere, nec professionem emittere nequit, nu. 2.

Furiosus obligari neque potest Deo, nu. 3.

Furiosus quidquid agit ignorat, nu. 4.

Qui semel incipit fatuizare nunquam liberatur nu. 6.

Furor siue dementia durare præsumitur, nu. 7.

Intellectus non omnis imbecillitas tollit testamenti factionem, sed tantum ea, quæ dementiæ, siue furori accedit nu. 13.

Furor alicuius non probatur, nisi testes deponant illum esse furiosum, & simul reddant causam scientiæ, etiam non interrogati, nu. 14.

Quæ causa narrantur ibi, nu. 15. cum seq.

Mutus testari nequit, tamen sapienter testando valet testamentum, nu. 17. & 18.

Surdus itidem ibidem.

Stipulatio locum habere non potest in muto, siue surdo, nu. 18.

Mutus potest contrahere matrimonium nu. 19.

Surdus itidem nu. 19.

Dotis fauore lex fingit stipulationem in muto, siue surdo, nu. 20.

Decretum Senatus Mediolani, quo declarauit testamentum à muto sapienter factum valere nu. 21.

Octauiani Picenardi Senatoris, mox Præsidis, mentio, num. 21.

Muti dispositio inter liberos valet tanquam vltima voluntas. nu. 22.

Solemnitas leuis ea dicitur, cuius omissio vel nullum, vel paruum affert præiuditium, nu. 23.

In codicillo facto per cæcum quinque tantum testes requiri tradit Rendum, nu. 24.

Testamentum peregrini euntis ad Vrbem, vel &c. valet, etiam si quinque tantum testes interuenerint, num. 25.

Quinimo etiam si duo testes interuenerint in illo, siue in itinere factum fuit, nu. 26.

Peregrinus peregrinando dicitur inseruire Deo, nu. 27.

Hæres scriptus per mutum immittendus est in possessionem, si sapiens fuit testatus nu. 28.

Testamentum furiosi, an aliquando valeat.

CAP. CLXXXXIV.

ABsolutissimi iuris est furioso pro-
1 hiberi omnem testamenti fa-
ctionem, vt decidit imperator
Iustinianus *in §. præterea, & §.
item furiosi instit. quibus, non est
permissum facere testamentum,*
2 cum neque professionem facere, nec monacha-
lem habitum suscipere furiosum declarauerit
Gregorius Summus Pontifex in *cap. sicut tenor
litterarum de regular. & transeuntibus ad Reli-*
3 *gionem.* Et sic furiosum neq; etiam obligari Deo
& benefaciendo tradit ibidem *Abb. num. 3. per
cap. fin. de success. ab intestatu*; Quidquid enim
4 agit furiosus, ignorat, *l. in negotijs ff. de reg. iur. l.
si quis alicui ff. de acquir. hered. Alciat. cons. 20. n.
5. lib. 4. tom. 1.* Quod procedere etiam in furio-
so disponente ad pias causas tradit *Crottus cons.
5. nu. 23. quem sequitur Ioseph Ludou. decis. Peru-
sin. nu. 3. par. 1.*

Quæritur igitur, si furiosus habens dilucida in-
terualla testamentum fecit, nec appareat,
quod eo tempore esset in furore, nec ne, Sed
testamentum sapienter dispositum legitur,
Vtrum testamentum valeat, & negatiue res-
pondisse videtur *Castrens. in l. qui testamento, §.
nec furiosus in p. quæst. ff. de testam.* dum inquit,
5 quod qui semel incipit fatuizare, nunquam li-
6 beretur, *Alex cons. 141. col. 3. vers. his præsump-
tis lib. 1. & cons. 85. col. 2. vers. sed his non obstan-*
7 *tibus lib. 2. & cons. 147. lib. 7.* Cum furor, siue de-
mentia durare præsumatur, nisi de resipiscen-
tia doceatur *glo. in cap. si verbo copiosi de success.
ab intest. Alc. reg. 2. de præsumpt. 18. Magun. decis.
Floren. 97. nu. 10.* Vel nisi probetur eo tempore
mentis suæ compotem fuisse testatorem *Bal. in
l. furios. C. qui testam. facere poss. Florianus de S.
Petro in l. sed, & si §. iniuriam ff. ad l. aquil. &
Franc. de Aretio in l. qui testamentum §. nec furio-
sus col. 2. ff. de testam. Socin. cons. 47. lib. 3.*

De AEQVITATE vero contraria sententia
tutior est, Nempe testamentum valere, quan-
do sapienter omnia disposuit, Quia ea præ-
8 sumptio, quod furiosus semper reputatur fu-
riosus, tollitur per aliam præsumptionem ve-
hementiorem, dum omnia sapienter dispo-
suit, & sic ex qualitate actus gesti; Quia si
actus gestus congruit viro sanæ mentis, præ-
9 sumendum est sanæ fuisse mentis tempore te-
stamenti, vel contractus, cum ista sit fortior
præsumptio, & magis conformis naturæ, vt
post *Barbatiam* probat *Ber. decis. 23. num. 88.
cum seq.*

Et hanc sententiam amplectitur *Corneus cons.
216. sub n. 15. lib. 3. post Io. Andr. Bal. Pontanum,
& alios*, dum ex *Pontano* inquit eam sapere
AEQVITATEM. Cum enim rite, & recte

testatus

10 testatus est, præsumitur sanæ mentis tempore
testamenti per *l. quidam in fin ff. de condit. instit.*
& l. his qui ff. de tut. & curat. dand. ab his. Quam
conclus. seq. Paris. cons. 88. num. 45. cum seq. lib. 7.
Misinger. singul. obseru. 41. nu. 3. cent. 2. & Ioseph.
Ludon. d. decis. p. num. 11. cum seq. Vbi *num.* 13.
21 tradit eam sententiam procedere, etiam si
huiusmodi testator furiosus dilucida non ha-
beret interualla, quod sequitur *Crass. de success.*
§ testamentum, q. 21. n. 4. & Magon. d. decis. Flor.
97. sub n. 22. vers. maximè si quod.
Et ita iudicatum fuisse per Senatum Romanum
22 de testamento sapienter facto à Sempronio
Inditano furioso scribit Valer. Max. *lib. 7. cap.*
8. Quia quod scriptum erat in tabulis, magis
quam quis eas scripsisset, considerandum esse
censuerunt centum viri, de cuius Valerij testi-
monio verba faciunt *Boer. all. decis. 23. n. 58.*
Ioseph Ludou. cit. decis. 1. num. 12. & Magon. recit.
decis. 97. sub num. 22. Et de qua Senatus Roma-
nis sententia scribit *Petrus Ærodius lib. 5. rer.*
indic. tit. cap. 1. conferunt tradita per *Rendina*
in eius promptuario titul. 114. de testamentis,
num. 10.
Aduertendum tamen est non omnem intellectus
imbecillitatem auferre testamenti factionem;
23 sed eam tantum, quæ furori accedit, & de-
mentiæ, vt post *Ias. in d. l. furiosum nu. 2. C. qui*
testam. fac. poss. probat Feret. cons 207. n. 3. quos
sequitur Magon. cit. decis. 97. n. 17.
Cæterum furor alicuius non probatur, nisi testes
24 deponant illum esse furiosum, & simul red-
dant causam scientiæ, etiam non interrogati,
vt post *Bal. in d. l. furiosum, & in l. solam C. de te-*
stibus, docet Corneus alleg. cons. 216. n. 16. lib. 3.
& de eo, qui more venantium sibilabat, tradit
idem *Corneus cons. 319. num. 2. lib. 1.* Et de alio,
25 qui hiberno tempore nudus incedebat, & in
niue iacebat, scribit *Paris. cons. 87. nu. 6. lib. 3.*
Vbi etiam plura alia furoris signa cumulat,
& cons. seq. 88. eadem lib. & de proiecente lapi-
des, & fatue loquente agit *Vant. tr. de nullit. ex*
deffectu mandati num. 17. de qua re amplissime
26 *Ferret. d. cons. 207. lib. 1.* vbi octo dementiæ, &
furoris signa proponit, ex quibus de furore
plene constare probat, ac sequitur *Alex. de*
Neuo cons. 37. n. 5. Magon. all. decis. 97. n. 8.
Quæ autem dicta sunt de furioso, procedunt etiã
27 in Muto, aut Surdo, qui licet testari nequeant
l. discretis, C. qui testam. fac. poss. Bart. in l. si ex fa-
cto n. 28. ff. de vulg. & pupill. Menoch. cons. 303. nu.
15. Quippe neque etiam contrahere, vt aliqui
28 voluerunt, Cum vere in ijs stipulatio locum
habere non possit *l. p. ff. de verb. oblig.*
Tamen, si matrimonium contraxit, vel dotem
29 promisit Surdus, aut Mutus, cum vterque id
posit *l. p. ff. de iure dotium,* tunc præponitur in-
terposita, eo modo, quo vere potuit interpo-
ni, videlicet per seruum, aut per notarium
30 *l. 2. ff. rem pupilli saluam fore.* Quia fauore dotis
fingit lex ipsam stipulationem, licet non inter-
positam, vel minus recte interpositam tacite,
& recte interuenisse *l. vnica C. de rei vxor act.*
Bar. in l. p. nu. 13. ff. sol. matrim. quem ibi sequuntur
Imola nu. 15. Alex. n. 25. Claud. de Sesello col. 3.
vers. in eadem Socin. iun. num. 205. cum tribus seq.
cum alijs infinitis quas refert, & sequitur Rendina
in eius Promptuario tit. de stippulat. n p. cum seq.
De qua re copiose egimus sup. *in cap.* 138.
Et ita censuit Senatus Excell. Mediol. mense
1624. Refer. amplissimo D. Senatore Ot-
tauiano Picenardo, nunc Illustrissim. Præside
Magistratus Ord. reddituum, & nouissime Ex-
21 cell. Sen. electo, declarando valere testamen-
tum à muto factum, licet sine debitis solemni-
tatibus, sed sapienter, & viro sapienti conue-
niens; prout huiusmodi muti dispositionem in-
ter liberos valere non vti testamentum, sed
tanquam quædam vltima voluntas, scribit *An-*
gel. in d. l. discretis ff. C. qui testam. facere poss. quem
seq. Menoch. cons. 317. n. 25.
Leuis vero solemnitas dicitur ea, cuius ommissio
23 vel nullum, vel paruum præiuditium affert,
vel quæ facti substantiam non mutat, vt tradit
Bar. in l. vlt. §. si vero postquam in fin. C. de iure
delib. Alex. in rubr. ff. de oper. nou. nuntiat. nu. 12.
Io. Hannibal in l. nemo potest nu. 329. ff. de leg. 1.
quos sequitur Rendina in eius promptuar. tit. de te-
stam. num. 18. fol. mihi 715. ibi nu. 25. concludit
24 in codicillis factis per cæcum quinque tantum
requiri testes.
Cuius solemnitatis ommissio resp. septem testium
non vitiat testamentum Peregrini euntis ad
25 Vrbem, aut ad templum Diuæ Mariæ Laure-
tanæ, aut ad templum Diui Iacobi de Galicia,
& similia. Quia si in itinere, siue in villa inci-
dit in morbum, & coram duobus tantum te-
26 stibus ob hominum rariatem suum condidit
testamentum, illud valet ad instar testamenti
militis testantis in castris, *iuxta l. 1. de milit.*
testam. Immo fortiori ratione, cum sublimior
sit Princeps Deus ipse, cui inseruit peregrinus
peregrinando, quam secularis Princeps, cui
inseruit miles *§. p. in Auth. quomodo oportet*
Episc. Rendina d. tit. de testam n. 7.
Producto vero testamento non retardare potest
28 immissio in possessionem fauore hæredis insti-
tuti iuxta *l. fin. C. de edicto Diui Adriani.*

SVMMARIA.

Lege duodecim tabularum vsucapi poterant res mo-
biles per annum, & per biennium immobilia, n. 1.
Vsucapiuntur de iure ciuili res mobiles per triennium,
immobiles per decennium, num. 2.
Inter mobilia computantur etiam se mouentia n. 3.
Mobilia propriè vsucapiuntur, immobilia vero præ-
scribuntur, n. 4.
Dominia rerum in incerto esse non debent, n. 5.
Litium finis aliquando esse debet n. 6.
Homo liber vsucapi nequit, n. 7.
Sacra res, & Fisci, seruusque fugitiuus non potest vsu-
capi, n. 9. & 63.
nisi res sacra esset profana, u. 69.

Vsucapio in duodecim casibus locum habere nequit recensentur num. 10.
Possessor malæ fidei vsucapere nequit idem ab eo habens datam etiam per emptionem, n. 11. & 12.
Vsucapi etiam nequeunt fruct. rei, quæ non vsucap. vt lana ouium furtiui, n. 13. & 14.
Secus si est apud bonæ fidei emptorem n. 15.
Præscribi non possunt ea res, quarum alienationem prohibuit testator n. 16.
Vel cuius alienatio prohibita est per pactum, n. 17.
Declaratur, n. 18.
Præscribi non potest res empta à Prodigo, n. 19.
Vel ab eo, qui consumpturus erat pretium in malos vsus, & id sciebat emptor, n. 21. & 22.
Vel ab eo, cui fuerat interdicta administratio bonorum num. 20.
Emptio facta per lusorem ab alio lusore non valet, num. 23.
Præscribere non potest colonus prædium sibi à Domino locatum, n. 24.
Licet perseuerare posset colonus in colonia, n. 27.
Dominus prædij quamuis ignorans, siue oblitus ciuiliter possidet. n. 25.
Præscript. non inchoatur, nisi prius Dominus possessionem ciuilem amittat n. 26.
Præscribi non possunt seruitutes non habentes causã perpetuam aut quasi vt sunt iter, via, actus, aquæ ductus, & appulsus pecoris ad aquam, n. 28.
Contrarium obseruatur in seruitutibus habentibus causam perpetuã vel quasi, vt altius tollẽdi, ædificandi, vel immittendi tigna in parietem. n. 29. & 30.
Præscribi etiam non potest ius Patronatus in Eccl. præiudicium, n. 31.
Contrar. num. 33.
Ius patronatus acquiritur si laicus ædificat Ecclesiam, vel illam dotet, n. 32.
Ius patronatus præsumitur ex diuturna consuetudine nominandi, auferendi Clericus ad beneficium, cuius initij memoria non extat apud homines, num. 34. & 35.
Ius Patronatus antiquum probatur per antiquam scripturam etiam sculptam in lapidibus, n. 36.
Ius patronatus per solam famam in antiquis, num. 37
Si cum ea, concurrat immemorabilis possessio, n. 38.
Ius patronatus præscribitur, si cum longo tempore immemorabili concurrit, etiam quod pluries euenerit casus præsentandi, nu. 40. 42. cum seq. & 47. cum sequen.
Ecclesiæ multum interest non mutare patronos, n. 41.
Possessio, vel quasi præsentando in iure patronatus, inducitur per vnicum actum. n. 44. & n. 61.
Præsentatio dicitur fructus iuris patronatus, n. 45.
Electio est fructus iuris eligendi, num. 46.
Præscriptiones tot considerantur in annuis præstationibus, quot sunt anni lapsi non futuri, n. 49.
Ius patronatus præscribitur spatio annorum quadraginta, n. 50.
Si præscribens habet titulum, n. 51.
Seruitus amittitur per non vsum, n. 52.
Sed, in intelligitur respectu plurium actorum, n. 53.
Declaretur id procedere pro præteritis actibus, non pro futuris, n. 54.
Præscriptio extincta dicitur priuatio, n. 55.
Præscriptio iuris patronatus requirit plures præsentationes, & temporis cursus, num. 56.
Decisio Rotæ Romanæ in ea materia, n. 57. & 59.
Hieronymi à Basilica petri Senatoris mentio n. 58.
Præscriptio non dicitur inducta, per vnicum actum eligendi, si electus vixit annis 40. n. 60.
Sed quatuor requiruntur actus electionis n. 62.
Præscriptionis tempus in his, quæ habent causam discontinuam esse debet duplicatum n. 63.
Declaratio, num. 64.
Prout declaratio respectu præscrip. 30. vel 40. annorum non respectu immemorabilis, & centenariæ, n. 65. cum seq.
Præscriptio immemorabilis pro veritate habetur num. 67.
Præscribi spatio centum annorum bona primogenitura fideicommiss., ac feudalia, n. 70.
Etiam in præiudicium minorum, & nondum natorum, n. 71.
cum seq. & num. 75. cum seq. & 73.
Contra per Gabrielem, n. 73.
Præscriptio centenaria præiudicat etiam bonis patrimonial. Principis, n. 76. cum seq.
Præscriptio centenaria fundata est in præsumptione iuris, & de iure, n. 79.
& contra eam non admittitur probatio in contrarium num. 80.
Belli tempus subducitur in præscript. n. 81.
atque etiam tempus pestis, n. 82.
lim. in præscript. temporis immemorabilis n. 83.
Immunitas non soluendi onera quatuor requirit, n. 84. cum seq. plur.
Liber exactoris onerum probat quem soluisse, vel non num. 87.
Probatio temporis immemorabilis fieri debet per testes concludentes opinionem communem esse memoriam non extare in contrarium, n. 88. cum seq. licet contrar. scribit Natta *n. 90.*

Quæ nam res, vſucapi nequeant.

CAP. CVC.

Eipublicæ vtile valde esse cognouerunt legislatores, si res, & bona aliquo tempore vsucaperentur, Quod tempus lege duodecim tabularum ad annum respe-
1 ctu mobilium, & ad biennium respectu immobilium constitutum, erat, Quamuis Imperatori Iustiniano tempus illud ampliari proficuum esse placuerit, *in l. p. C. de vsucap. §. v. &*
2 *in §. instit. de vsucap.* dum res mobiles triennio vsucapi, immobiles vero per decennium inter præsentes, & per viginti annos inter absentes
3 statuit, Inter quæ mobilia se mouentia, etiam contineri habetur *in l. mouentium ff de verbor.*
4 *signific. ac in d. l. 1. de vsucap. tran form* Propriè vero vsucapiuntur mobilia, Præscribuntur

autem

autem mobilia *l. 2. C. in quibus cauf. cessat long. temp. præscriptio.*

Huius sanctionis duæ considerantur rationes,
quarum altera est, ne rerum Dominia in in-
5 certo sint, & ita bono publico conueniat *Co-
uarru. in cap. possess. mala fid. par. 3. §. 2. n. 3. vers.*
6 *secundo infertur*, Altera vero est, vt aliquis sit li-
tium finis *l. fin. ff. pro socio, & habetur in d. §. p. &
ibi glo. verbo, ex rerum, instit. de vsucapion. Fachin.
contr. iur. lib. 7. cap. 13.* Cum itaque certum sit
tempus præscribendi mobilia, & immobilia,
Quæritur, an liber homo, ac res furtiuæ vsuca-
piantur, & iuxta litteralem legis sensum affir-
matiue respondendum videtur, dum ista lex
generaliter de rebus mobilibus, & immobili-
bus loquitur, generaliter etiam intelligenda
venit, iuxta *l. 1. §. generaliter ff. de legit. præscript.
& probat Alex. cons. 167. lib. 7.* de qua abunde
egimus supra *cap. 118. num. 4.* Præsertim cum
publicam respiciat vtilitatem vsucapio, seu
præscriptio, vt supra diximus.

De AEQVITATE tamen non habet locum
vsucapio, siue præscriptio in homine libero,
7 minusque in rebus furtiuis, vt expresse habetur
in *§. sed aliquando cum §. seq. instit. de vsucap. &
probat Bolog. in tr. de mu. sup. sig. & differ. iuris, &
facti sub num. 10. vers. similiter bonum in fine,*
vbi scribit, quod licet bonum esset neminem
locupletari cum aliena iactura; AEQVVM,
nihilominus fuit per vsucapionem in lucere
acquisitionem cum iactura alterius: Quoniam
pensata illa naturali ratione cum damno, &
incommoditate, quæ insurgebant ex litibus, &
discordijs Ciuium in Republica, & ex incerti-
tudine Dominiorum apparuit, prodesse ac-
quisitionem per vsucapionem, ac ÆQVVM,
esse eam inducere cum certis requisitis inter-
uenientibus, vt AEQVARENTVR omnes
rationes prædictæ contrariantes; sed cum po-
stea ex cursu sæpius agitato notorium esse
cæperit talem vsucapiendi potestatem pro-
desse Reipublicæ, hoc ius reductum fuit in
communem obseruantiam, & regulam gene-
ralem, & effectum etiam fuit bonum in gene-
8 re subalterno, vt promiscue bonum, & AE-
QVVM posset dici *l. p. ff. de vsucap* Et quod
postea recedendo ab illo iure recepto ÆQVA
dicatur dispositio, & propterea AEQVVM
erit res furtiuas, & liberos homines vsucapi
non posse.

Prout etiam res sacras, aut religiosas, & res Fisci,
9 seruumvè fugitiuum, minime vsucapi posse de-
cidit Imperator in eodem *§. sed aliquando, &
§. seq. instit. de vsucap. Menoch. cons. 887. nu. 34.
Fachin. lib. 8. contr. iur. c. 3. pag. 1476. & late pro-
bat Azor. lib. 1. instit. moral. tit. de rerū diuis. cap.*
10 *20. lit. E pag 67. cum seq. par. 3.* vbi duodecim
exprimit casus, in quibus vsucapio locum ha-
bere nequit, videlicet in publicis rebus, Item
in his, quæ Principi reseruata sunt, ac in his,
quæ ex delicto debentur, veluti ex furto, rapi-
na, vsura, & in iustitia *d. §. furtiuæ item res instit.
de vsucap. & l. non solum ff. de vsucap.*

Quod intelligitur non solum in primo possessore,
11 qui est malæ fidei, Sed etiam in quolibet alio,
qui ab eo etiam bona fide rem emerit, vel
etiam acceperit, vt probat *Azor. loco citat. litt.
B. pag. 69.* vbi limitat conclusionem, quando
12 res ipsa in Domini potestatem redijsset, per
*§. aliquando instit. de vsucap. & per l. sequitur §.
quod autem ff. de vsucap.*

Quæ principalis conclusio ampliatur etiam in
13 fructibus, siue dependentibus ab ipsa re fur-
tiua, vt in partu Ancillæ furto subtractæ, vel
in lana ouium furtiuarum, quæ detonsæ fue-
rant apud furem; Quia vllo modo nec ipsæ
vsucapi possunt, quod etiam procedit, si ex ipsa
14 lana factum est vestimentum, Quia cum sub-
stantiam spectemus, vestis furtiua esset, *l. sequi-
tur §. si ex lana ff. de vsucap.* Secus, si ea sit apud
15 bonæ fidei emptorem, quia statim emptoris
fit *d. l. sequitur §. de lana ff. de vsucap.*

Præscribi neque etiam potest ea res, cuius alie-
16 nationem prohibuit testator *l. 2. C. de vsucap.
vbi glo. & Bar. Menoch. cons. 101. num. 45.* Vel
cuius alienatio per pactum prohibita est, vt si
alienata sit res alicui cum pacto, ne interim
17 alienatur *l. si creditor §. v. s. C. de distract. pignor.*
18 Quam tamen conclusionem declarat proce-
dere *Abb. in cap. cum nō liceat, de præscrip.* in eo
cui res est obligata ex pacto, ne alienetur, non
autem in eo, qui nihil contraxit, nec cum tali
pacto rem accepit *Azor cit. c. 20. lit. B. fol. 70.*

Quemadmodum præscribi neq; posse rem em-
19 ptam à prodigo, aut luxurioso, vel lusore, scri-
bit *Abb. in cap. si diligenti de præscript.* Quamuis
sententiam hanc declaret *Azor. cit. pag. 70. litt.*
20 *C.* Vel quando his interdicta fuerat admini-
stratio annorum per *l. qui fundum, & l. qui etens
ff. pro emptore*, Vel si illis interdicta non fuerat
bonorum administratio, Emptor tamen scie-
21 bat eos consumpturos prætium in malum
vsum, ludendo, vel luxuriando, & tunc mini-
mè potest vsucapere *l. si quis cum sciret, & ibi
Bart. ff. pro emptore Azor. cit. litt. G. pag. 70.* In-
quiens valere contractum, quo quis emit rem
22 ab vno eorum, qui ludunt, quando non putat
eum prætium in ludo cōsumpturum, Alioquin
vsucapere non potest, & multo minus valet
23 contractus, quo vnus lusorum emit rem ab al-
tero lusore *l. vlt. ff. de aleatoribus*, quod notatu
dignum est.

Præscribere præterea non potest colonus præ-
24 dium sibi locatum a Domino, quia non sibi, sed
Domino possidet *l. male agitur C. de præscrip.
30. vel 40. annorum, Menoch. cons. 291. n. 35.* &
25 Dominus, quamuis ignorans, vel oblitus ciui-
liter possidet *l. si id quod ff. de acquiren. possess.*
Antequàm verò præscriptio inchoetur necesse
36 est vt Dominus possessionem ciuilem amittat
*Din. in reg. act. possessione de reg. iur. lib. 6. Bar. in l.
1. C. de seruitutibus ac ample tradit Azor. cit. cap.
20. litt. E. & F. pag. 70. par. 3.* Quamuis contra
27 rium procederet, vt in colonia possit perseue-
rare-

rare colonum probat *Gratian.lib.1. discept.for. cap. 152. n. 6.*

Seruitutes autem non habentes causam perpetuã,
28 aut quasi perpetuam, vt sunt iter, via, actus,
aquæ haustus, & apulsus pecoris ad aquam,
minime præscribuntur *l. seruitutes prædiorum, ff. de seruitut. Vasquez controu. Ill. cap. 84. num. 6.*
Contrarium verò obseruari in seruitutibus
habentibus causam perpetuam, vel quasi, vt
seruitus altius attolendi, ædificandi, vel imi-
29 tendi tignum in parietem, stillicidium auer-
tendi in tectum, vel aream vicini *l. 1. ff. de seru.*
30 *vrb. prædiorum*; Præscribi possunt *l. 2. C. de seruitutibus, & ample scribit Azor. d. lib. p. cap. 20. litt. A. pag. 67.*

Ius Patronatus pariter in præiuditium Ecclesiæ
liberæ præscribi minime potest, quando con-
stat Ecclesiam à tali iure esse liberam, idest ab
31 aliquo laico fundatam, aut dotatam non esse,
Quia est ius Ecclesiasticum, & quasi spirituale
§. quia institut. de vsucap. & post Abb. & alios multos probat Couarr. d. reg. sine cap. possessor malæ fidei par. 2. §. 11. n. p. cum seq. In præiudi-
cium vero laicorum, siue aliorum habentium
ius patronatus in Ecclesia, quam ipsi funda-
32 runt, vel ædificarunt, aut dotarunt, Quia tale
ius Ecclesia laicis tribuat, vt patet ex titulo
de iure patronatus, præscribi potest *Menoch. cons. 702. nu. 105.* Cum ex consuetudine etiam,
33 & præscriptione acquiratur ius patronatus
cap. generale de elect. in 6. & c. querelam de elect. ac cap. consultat. de iure patronatus; Ex diutina
consuetudine enim nominandi, designandi,
& offerendi clericos, cuius initij memoria
34 apud homines non extat, verisimiliter credi-
tur huiusmodi laicum fundasse, vel ædificasse,
vel dotasse Eccles. ita vt ius patronatus possit
esse poenes laicum, vt ait *glo. in d. cap. consultationibus de iure patronatus in verbo credebatur*,
Vel secundum rei veritatem, Videlicet, quia
fundauerit, extruxerit, vel dotauerit Eccle-
siam, Vel opinione, & communi voto, quia
videtur fundasse, extruxisse, vel dotasse Eccle-
35 siam, probabiliter videtur, vel quia priuilegio
speciali Romani Pontif. tale ius patronatus
habuisse putatur, vt expresse probat *Azor. cit. cap. 20. litt. E. & F. pag. 67. & Menoch. alleg. cons. 701. n. 105.*

Quod ius patronatus antiquũ probari per scrip-
36 turam antiquam sculptam in lapidibus, co-
lumnis, aut calce, tradit *Menoch. cons. 241. nu. 7. & Mascard. de probat. concl. 959. num. 21.* Quod
37 etiam per solam famam probari scribit idem
Menoch. cons. 218. nu. 22. & Mascard. loco rel. nu. 19. cum seq. De qua re sacrum Concil. Trident.
38 *sess. 25. de reform. cap. 9.* Cum qua fama concur-
rere debere immemorabilem possessionem in-
quit *Grat. lib. 2. cap. 310. n. 80. cum seq.*

Et in hac præscriptione in præiudicium, etiam
priuati (non Ecclesiæ) non sufficere solum vi-
detur lapsum longi temporis, cuius initij me-
39 moria apud homines non sit, secundum *l. p. §. vlt. ff. de aqua pluu. arcenda, & l. hoc iure §. ductus ff. de aqua quotid. & æstiua*; Sed etiam quod casus
40 præsentandi per tot vices euenerit, vt præs-
criptio induci possit *arg. tex. in l. cum notissimi §. in his C. de præscript. 30. vel 40. annor.* Vbi Im-
perator Iustinianus seq. vtitur verbis.

In ijs etiã promissionibus, vel legatis, vel alijs obligationibus, quæ dationem per singulos annos, vel menses, aut aliquot singulare tempus continẽt tempora memoratarũ præscriptionum, non ab exordio talis obligationis, sed ab initio cuiuscunq; anni, vel men-
sis, vel alterius singularis temporis computari ma-
41 *nifestum est*; *Cum maxime, multum intersit Ecclesia non mutare patronum, ne nouus patronus incommodet, & uexat Ecclesiae, & ne Ecclesia cogatur habere patronum, quem nollet, vt scribit Azor. cit. lib. 1 cap 23. litt. A. pag. 78.*

Si enim cursu annorum quadraginta bis tantum
euenisset casus præsentandi, obuacationem
beneficij iuris patronatus; Non videtur posse
42 induci præscriptionem per binos actus, Ad
instar seruitutis non habentis causam perpe-
43 tuam, aut quasi discõtinuam *all. l. seruitus prædiorum ff. de seruitut, & scribit Grat. lib. 4. discept. forens. cap. 681. n. 36.*

Quamuis per vnicum actum inducta esset posses-
44 sio præsentandi, vbi effectum habuisset; Cum
45 præsentatio sit fructus iuris patronatus, qui
ad possessorem pertinent *cap. grauis de restit. spol. Alb. in cap. cum Eccles. Sutrina sub n. 30. de causa poss. & propriet. & ibi Socin. num. 35.*
46 inquit, quod electio est quasi fructus iuris eli-
gendi *cap. in litteris de restit. spol quam conclusionem probat Odrad. cons. 312. & sequitur Dec. cons. 134. num. p. vers. & aduersa, & post Menoch. cons. 1057. nu. 1. Seraph. decis. 1012. n. 1. & Veral. decis. 81. de testibus lib. 2. ac Mascard. conclus.*
47 *1215. num. 4.* Cum enim nisi bis euenerit casus
præsentandi, non potest considerari præscrip-
tio, quæ tantum locum habet, quando tot
euenerunt casus, quibus vti neglexit patro-
48 nus, vt induci potuerit præscriptio *Bar. in l. cum scimus num. 2. C. de agricol. & cens. lib. 11. Menoch. cons. 1120. num. 9. & 10.* Ad instar præ-
49 scriptionis in annuis præstationibus, in qui-
bus tot considerantur præstationes, quot sunt
anni lapsi, non futuri, vt ample probat *Guido Pap. decis. 406. Boer. Dec. 336. in fi. Thesaur. quæst. famil. 47. n. 9. lib. 4. Valasc. d. cls. siue consultat. 49. num. 5.* Quidquid in contrarium affirmet
n. 6. cum seq. max. num. 8. & Gratian. lib. 5. disc. forens. cap. 883. nu. 14. cum seq. & ample probat Pacb n. lib. 8. controu. iur. pleno cap. 99. & Gail. lib. 1. obseru. 73.

Et si vero aliqui præscribi posse ius patronatus
50 spacio annorum quadraginta affirmauerint,
de quibus *Mascard. d. loco concl. 1215. n. 4. & Corn. cons. 47. n. 4. lib. 3 & Alex. cons. 75. n. 50. lib. 4. vt testatur Baldus tract. de præscript. p. pr. quintæ partis. §. 9 num. 4* Id tamen intelligitur, quan-
51 do præscribens habet titulum, quia sine eo
requiritur tempus immemorabile centum an-

norum.

norum, & vltra, vt explicat *Balbus num. 4. & sequitur Anto. de Padilla in repet. l. si quis actiones n. 55. de seruitut. & aqua*, Quia licet per non
52 vsum perdatur seruitus, vt in *l. si constituta ff. quemadmodum seruit. amittantur. cap. de quota, & ibi Imol. de præscript. Abb cons. 206. sub nu. 2. circa medium*, Attamen talis non vsus non con-
53 sideratur respectu vnius tantum actus, sed plurium, & plurium, vt de se patet, & elicitur ex traditis per *Abb. citato nu. 2. in cons. 106.*

Respectu namque futurarum præsentationum,
54 quarum nondum euenit casus, non potest currere præscriptio *l. 1. §. si C. de anali except.* Cum enim præscriptio extinctiua sit priuatio, quæ
55 sine habitu dari non potest *l. decem ff. de verb. oblig. & cap. ad dissoluendum de sponsal. impub.* Non potest ea considerari in casibus præsentationum, qui nondum aduenerunt; Conferunt tradita per *Abb. in cap. cogere eum col. 3. de electione*, vbi scribit, quòd ad probandum præ-
56 scriptionem tituli iuris Patronatus requiruntur plurimæ præsentationes, & temporis cursus *Balb. tract. de præscript. q. 9. nu. 8. fol. 90. in 17. tomo tractat.* & de annua præsentatione docet *Valasc. cit. decis. siue consultatione 49. nu. 21.*

Et ita alias obtinuisse in Rota Romana fauore
57 iuris patronatus Insignis Parochialis Eccles. Oppidi à Basilicapetri, mihi testatus est Am-
58 plissimus Senator Hieronimus à Basilicapetri, cuius viri perspicuam doctrinam, & ingenij acumen summopere commendarunt Sapientissimi illi Auditores, inter quos sedebat Illustriss. Cardinalis Plattus Mediolanensis.

Pro qua sententia stare videtur *Tex. in d. cap. cum Ecclesia Sutrina de caus. possess.* Vbi summus Pontifex statuit absoluendos esse Canonicos
59 reos conuentos, quibus spectabat de iure electio Episcopi, non obstante, quòd actores probassent se per tres vices interuenisse electioni Episcopi, ea præcipuè ratione, quòd ob temporis breuitatem præscriptio legitimè non esset inducta, & ibi *Abb. num. 30 & nu. 41. cum seq. plur. præsertim num. 45* scribit, quòd si Episcopus electus vixit per annos quadragin-
60 ta, præscriptio non videtur inducta, quamuis
61 quasi possessio eligendi inducta sit *Dec. d. cons. 134. nu. 1. in fine, & Socin. in dicto cap. cum Eccles. Sutrina nu. 143.* vbi apertè tradit, quod non suf-
62 ficiunt tres actus, sed saltem quatuor requiruntur ad præscribendam proprietatem, siue ius eligendi per *l. fin. ff. de seruit.*

Pro concordia autem opinionum Doctorum inter se pugnantum placet conclusio Abbatis in *all. cap. Ecclesia sub num. 42.* Videlicet, quod
63 in iure eligendi, quod habet causam discontinuam requiratur tempus duplicatum per *l. si sic constituta ff. quemadmodum seruit. amittantur*, Quamuis *glo. in cap. in summa 13. quæst. 2.* affirmet sufficere ius eligendi habere conti-
64 nuationem aptitudine, Cum quotidie quis fit aptus ad eligendum, si toties vacaret Ecclesia *arg. l. formam ff. de seruit. verb. prædiorum*, Maxime, quando seruitus debetur personæ, non rei; quia tunc adest animus continuans possessionem *Abb. sub d. nu. 42.*

Intelligenda autem venit principalis conclusio supra firmata respectu præscriptionis trigin-
65 ta, vel quadraginta annorum; Quia vbi de
66 immemorabili, & centenaria ageretur, Tunc omnia præscribi certum est, *Honded. cons. 79. nu. 34. cum seq. Menoch. cons. 2. num. 377. & cons. 606. nu. 2. & cons. 1101. nu. 44.* Atque in specie contra bona Ecclesiæ probat idem *Menoc. cons. 1050. num. 14.* Præscriptio enim immemorabi-
67 lis pro veritate habetur, vt respondit *Bal. cons. 337. lib. 2. & seq. Menoch. cons. 701. num. 96. cum seq. plu. Gratian. lib. 5. discep. for. cap. 860. nu. 10.*
68 Præterquam in spiritualibus & Sanctis, quæ ab hominum commertio exemptæ sunt, & quę etiam cursu annorũ mille præscribi nequeunt per laicos, vt inquit *Io. Andreas in cap. 2. de præbendis in 6. quem seq. Azor. cit. cap. 20. lit. C. pag. 67.* Vbi tantum limitat hanc conclusionem,
69 quando res sacra, aut sancta rursus profana effecta esset, veluti si capta fuisset ab hostibus, Quia tunc posset vsucapi per *Tex in l. cum loco, ff. de relig. & sumpt. funer.*

Quippe etiam in præiuditium primogeniti nondum nati, & aliorum descendentium præscribi spacio centum annorum bona primogeni-
70 turæ, & fideicommissi, ac etiam feudalia probat *Rol. cons. 3. n. 90. lib. 1. quem sequitur Menoc. cons. 701. nu. 102. cum seq.* Qui *num. 103.* ex *Curtio Seniore, & Socin.* Inquit in præscriptione longissima, & immemorabili non considerari
71 minorem ætatem, siuè non existentiam, Quod respectu primogenituræ, & maioratus probat etiam *Roder Suarez in alleg. 1. & M. lin. lib. 4. de*
72 *primog. Hisp. cap. 10. nu. 10.* Quidquid in contrarium affirmauit *Gabr. cons. 163. num. 16. cum seq.* per *Menochium* reprobatus *cit. cons. 702. nu. 111. cum seq. plur.*

Quam sententiam intelligi etiam de feudis, & alijs iuribus fiscalibus, quæ præscribuntur ex
73 immemorabili præscriptione centenaria, dum per Nou. constit. Mediol. cautum fuit *in tit. de iure & Priuil. Fisci cap. nulla*, quod nulla præs-
74 criptio contra Fiscum allegari possit, nisi sit tanti temporis, Cuius memoria non sit in contrarium, Quam conclusionem procedere etiam respectu bonorum, quæ sunt in patrimonio
75 Principis, concludit Menoch. *cons. 1096. in fin.*
76 Quidquid in contrarium affirmauerit in *cons. 291. nu. 135.* Hoc idem probare videtur *Vasq. controu. Ill. cap. 84. nu. 12.* dum inquit per tempus immemorabile (quod centum annos sal-
77 tem constituit, iuxta tradita per *Honded. citat. cons. 79. nu. 34. lib. 1.*) acquiri etiam ea, quæ sola
78 Principis concessione possunt acquiri, siue titulus allegetur; Siue tantum tempus.

Cum enim præscriptio hæc resultans ex imme-
79 morabili, sit iuris, & de iure *Felin. in cap. cum à nobis col. 3. de præscript. Alex. cons. 13. col. 3. lib. 1*
80 Contra eam non admittitur probatio in con-

tra-

trarium, *vt per glo. & ſcrib. in l. ſine poſſiden C. de probat. Vaſquez cit. cap. 34. ſub nu. 12. verſ. denique eum.*

Et in præſcriptionibus ſubducitur tempus belli,
81 Quia eo tempore nulla currit præſcriptio *cap. ex tranſmiſſa, & ibi Abb. col. vlt. de præſcript. Bal. in tr. de præſcript. in 2. particula 6. partis princ. nu. 3. Menoch conſ. 265. nu. 30. conſ. 612. nu. 7. & conſ. 898. nu. 31. cum ſeq. ac conſ. 962. nu. 45.*
82 *cum ſeq.* Sicut etiam tempore peſtis non currit præſcriptio, vt copioſè probat *Gratian. lib. 3. diſcep. foren. cap. 403. nu. 24. & cap. 433. num.*
83 *89. & 90.* Quamuis tempus hoc non deducatur in præſcriptione immemorabili, & centenaria, vt declarat *Theſaur. inu. q. femil. 48. nu. 6. & 7. ac nu. 10. lib. 4*

Ad immunitatem autem onerum preſcribendam quattuor concurrere debere ſcribit *Alex. conſ.*
84 *136. nu. 18. lib 2.* videlicet, primò ſcientiam, & patientiam Communitatis, ſecundò bonam fidem præſcribentis, tertiò quod ipſe præſcribens aliquando fuerit requiſitus ſoluere, quartò, quod ſic requiſitus recuſauerit ſoluere *Menoch. conſ. 887. nu. 48. cum plur. ſeq.*

Et incumbere onus probandi ei, qui affirmatiuam
85 prætendit, ſcilicet, vt quis teneatur ad ſolutionem onerum, docet *Creu. conſ. 111. num. 11. & clarius Natta conſ. 446. num. 14.* Quando præ-
86 tendens ſe eſſe immunem eſt in ſtatu libertatis, vt declarat *Menoch. conſ. 75. num. 8.* qui li-
87 bertatis ſtatus liquet ex libro exactoris, Cum is probet quem deſcriptum eſſe, vel ſoluiſſe, aut non ſoluiſſe *Feſtaſ. de collectis in 3. parte q 8. nu. 29. Maſcard. de probat. concl. 976. nu. 39. cum ſeq. & nu. 47. Rolan. conſ. 92. num. 12. lib. 3. Hector Felic. all. 13. num. 6. & 7. per. 3. quos ſequit. Genua tr. de ſcript. priu. lib. 5. poſt qu. 9. tit. Notabilia quadam nu. 5. Et faciunt etiam trad. per Peregr. tr. de fideicomm. art. 44 nu. 7. quem ſeq. Genua d. lib. 5. tit. de libro extimi qu. p. nu 19.*

Quæ probatio reſpectu tempoeis immemorabilis fieri debet per teſtes concludentes com-
88 munem opinionem eſſe, memoriam non extare in contrarium *Alex. conſ. 16. num. 16. verſ. nam ad hoc lib. 5.* Et quod huiuſmodi opinio
89 communis ſit, & ſemper fuerit, & quod ita ſemper viderunt, & audiuerunt, nec vnquam contrar. *glo. in cap. 11. verbo memoria de præſcript. lib. 6.* & docet *Hund. conſ. 79. nu. 36. lib. 1.*
90 Quidquid in contrarium diſſerat *Natta conſ. 656. nu. 115.*

SVMMARIA.

Theſaurus differt à pecunia, nu. 1.
Theſaurus quid ſit, nu. 1.
Pecunia, vel aliud pretioſum abſconditum ſub terra non dicitur Theſaurus, ſi non antiquitus id factum eſt nu. 2. & 3.
Pecunia eſt quæ coactis innoteſcit nu. 4.
Quæ vero omnibus latet, dicitur Theſaurus nu. 5.
Theſaurus repertus in fundo an ſit Domini fundi, nu. 6. & 10. 18.
Dominium Theſauri cadit in Domino fundi, quamuis ignoraret, nu. 7.
Dolus item tantum punitur, qui alteri nocet, nu. 8.
Callidum empturis factum ſibi prodeſſe non debet n. 9
Formica & Vulpis naturali inſtinctu ſibi prouident futura alimenta nu. 11.
Theſaurus inuentori adiudicatur tanquam donum fortunæ, nu. 12.
Theſauri inuentio dicitur Dei beneficium, nu. 13. & 15. & donum Dei, nu. 12.
Theſaurus inuentor debetur, vt vir melior probiorq. nu. 14.
Reſciſſio contractus non datur ob Theſaurum repertum in fundo vendito, nu. 16. & 17.
Theſaurus repertus in Sacro, aut Religioſo loco pro dimidia ad Inuentorum, & pro alia dimidia ad Eccl. ſpectat, nu. 19. & 20.
Idem ſi in fundo, nu. 29.
Idem ſi in fundo alieno caſu inuentus fuit, nu. 23. cum ſequenti.
Eccleſia melioris conditionis eſſe debet, quam priuatus, nu. 20.
Iura antiqua, quæ religioſa loca ſubiacere iuriſdictioni temporali diſponebant correcta ſunt, nu. 21.
Mobilia clericorum delinquentium ad Eccl. fiſcum ſpectant, cum immobilia patrimonialia dicantur de iuriſdictione Principis ſæcularis, nu. 22.
Theſaurus inuentus dedita opera in alieno fundo totus ad Dominum fundi ſpectat. & inuentor puniendus eſt pœna arbitraria, nu. 25. & 26.
Pœna ſemper arbitraria eſt Iudici, quando à lege non fuit expreſſa, nu. 27.
Theſaurum quærens, & non inueniens, non tenetur ad aliquam pœnam, nu. 28.
Theſauri inuentio arte legitima tantùm permittitur, non autem arte magica, nu 31. & 33.
Theſaurus repertus in fundis emphyt. vel feudalis ſpectat ad habentem vtile dominium, nu. 33. & 34.
Si verò repertus fuit per alium, dimidia inuentori, altera verò dimidia Domino vtili ſpectat, nu. 35.
Sed ſi data opera repertus eſt, integer ad Dominum vtilem ſpectat, nu. 36.
Domino directi nulla dicitur actio pro Theſauro in fundo reperto, nu. 37.
Theſaurus repertus in fundo, cuius vſufructus legatus eſt, ſpectat ad proprietarium, nu. 38.
Theſaurus repertus in fundo dotali, pro dimidia ad maritum, & pro alia dimidia ad vxorem ſpectat, nu. 39. & 40.
Vir dicitur Dominus fundi dotalis commutabiliter, num. 41.
Theſaurus repertus in fundo hypotecato per creditorem debetur pro dimidia debitori, qui eſt Dominus fundi, nu. 43.
Ampliatur, nu. 44. & 45.
Theſaurus repertus in fundo filij familias debetur pro dimidia eidem filio famil. nu. 46.
Qui poſt Patris mortem non tenebitur communicare fratribus, nu. 47.
Theſaurus repertus per canem, vel ſuem fodientem, pro dimidia debetur Domino canis, vel ſuis n. 48.
Theſaurus fit illius, qui primò illum apprehenderit non

nus qui primo vidit, n.49. & 51. cum seq.
Inuenire propriè est per apprehensionem, n.50.
Thesaurus dicitur pecunia antiquitus abscōdita, cuius memoria non extat & eius Domin. ignoratur, n.53
Thesaurum esse affirmans, probare debet, n.54.
Pecuniæ qualitas docet; an sit Thesaurus, necne, idest si ea non agnoscatur, n. 55. & 56.
Decisio in foro Papiensi, & pecunia restituta Domino fundi; cum cognosceretur pecunia, n.57.
Emptor tenetur ad restitutionem pecuniæ repertæ in dumo empta ipso venditore, n. 58.
Idem in pecunia consumpta in veste empta, n. 59.
Nisi ex certa scientia facta etiam venditore, n.60.
Emptor massæ argenti reperti, quod postea fuit, nō tenetur versus Dominū fundi, nec fiscum, in quo fundo repertū fuerat, si bona fide emit. n.61. cum seq.
Pretium succedit loco rei, si illud habens habeat ex causa lucratiua, n. 63.
Pretium exactum ex re hypothecata in subsidium obligatum est creditoris, n. 64.
Si tamen pretium illud est apud creditorem ex causa lucratiua, n. 65.
Thesaurus perpetuus fuit in templo Dei, quem Gazam vocat D.Gregorius, n.66. & 68.
& Gazofilatium vocatur locus, in quo Thesaurus cūseruatur, n. 67.
Thesaurus templi continebat diuersa vasa, & etiam clypeos donatos à Salomone, n. 69.
Aclaneeas, & supellas aureas quas Dauid à Rege Sosune habuerat, n. 70.
Thesaurum in templis suis Ethnici habere consueuerunt, & mus. sunt, n. 71.
Pompeius Magnus capta Hierosolyma abstinuit à Thesauro templi, qui constabat duobus millibus talentis, n. 72.
Talentum sexcentis aureis nummis constabat, n. 73.

Thesaurus repertus in fundo vendito cui spectat.

CAP. CIIIIC.

PAVLVS I.C. *in l. numquam ff. de acquir. rerum Domino*, deffinit, quid sit Thesaurus, & quid
1 sit pecunia, cuique spectet Thesaurus inuentus, ac cui pertineat pecunia his sequentibus præcisis verbis.
Thesaurus est quadam vetus depositio pecuniæ, cuius
2 *non extat memoria, Cum iam Dominum nō habeat sic enim fit eius, qui inuenerit, quod non alterius sit. Aliquin si quis aliquid, vel lucri causa, vel metus vel custodiæ cōdiderit sub terra, non est thesaurus, cuius etiam furtum fit*, Quam deffinitionem sequitur etiam Iustin. Impor. *in l. vnica C. de Thesaur. lib.10.* Hinc scribit *Io. Guidius tr. de mineralibus par. 3. tit. de Thesaur. in princ.* Quod vni-
3 uersæ monetæ, & pecuniæ cuius vna pars est in vsu, & notitia hominum, Altera est hominibus
4 omnino ignora, Quæ cunctis innotescit, pecuniæ nomen retinuit, Quæ latet omnibus, est
5 dicta Thesaurus, & Thesaurum dici iuxta græcam proprietatem à positione, hoc est à reposito, vt inquit *Isidor. in ethim. lib. 16. cap. 17. quem refert Guidius loco relato.*

Vendito autem feudo, in quo emptor inuenit Thesaurum, Quæritur, ad quem spectet Thesaurus, an ad emptorem, an autem ad venditorem; Pro cuius dubij dilucidatione distingui debet inter emptorem scientem Thesaurum ibi reperiri absque Domini fundi scientia, & alium emptorem ignorantem, & casu, siue forte fortuna Thesaurum reperientem.

Nam primo casu, licet de iure communi spectare
6 videatur ad emptorem fundi, cum in proprio fundo inuenerit Thesaurum, nec venditor de dolo obijcere possit, cum in nulla re sua fraudatus sit, quia Thesaurus non erat suus, neq;
7 eius dominij, aut possessionis, Cum nesciret in fundo *l. 3. ff. de acquir. possess. concor. tit. de Thesaur. lit. F. fol. 142. à tergo, & tradit Guidius*
8 *d. tit. 10. num. 7.* Isque dolus tantum vendicatur legibus, qui alteri damnosus est, vt inquit *Vlp. in l. iurisgentium ff. de pactis*, his verbis, *Inest enim dolus, & fraus idest dolus qui consideratur à lege, fraudem in se vt contineat necesse est, alterique damnum afferat*, Itaque dolum emptori obijcere non potest venditor, quo non est aliqua ex parte bonis eius imminutus.

De ÆQVITATE tamen (quæ in omnibus rebus
9 requiritur, vt inter bonos benè agatur, & sine fraudatione) callidum emptoris factum eidem prodesse non debet, potiusq; id perinde habendum est, ac si in alieno fundo Thesaurum reperisset, vt emptori, venditorique partem tribuat videturque iam venditorem Thesaurum inuenisse, cum adhuc fundus eius diceretur, etiam si postea comparato fundo illum deprehenderit emptor, vt concludit *Conan. lib. 3. comment. tit. 4. de Thesaur. cap. 4. lit. K. fol. 142.* Qui affirmat ita ipsum fore iudicaturum, si huiusmodi controuersia incidisset.

In secundo autem casu inuentoris sit Thesaurus,
10 cuius ostendi non potest Dominus, idest is, qui illum in abscondito asseruauit in futurum, ad instar formicæ, & vulpis, quæ animalia na-
11 turali instinctu prouident sibi futura alimen-
12 ta, & ipsi inuentori adiudicatur tamquam donum aliquod fortunæ, vt inquit Trifonius I. C.
12 *in l. si is, qui, ff. de acquir. rerum dominio*, Quæ in-
13 uentio ab Imperatore in *d. l. vnica C. de Thesau. lib. 10.* Dei beneficium vocatur, Idcirco ipsi emptori adiudicatur, Non quia inuenerit, Sed
14 quia vir melior, probiorq; habeatur, vt inquit *Apolonius*, dum censebat in huiusmodi lite dandū esse Thesaurum ei, qui moribus, & probitate alios superaret, Quod magis digno tan-
15 tum Dei beneficium conferre voluisse videatur, vt refert Conan. *cit. c. 4. lit. H. fol. 142. à ter.* Quā sententiā sequitur Rebuff. *ad constit. Regu. tit. de rescis. cōtr. art. vnico gl. 15. n. 30.* vbi probat

non

16 non dari reſciſſionem contractus ob inuen-
tionem Theſauri factam in fundo vendito, per
emptorem, ea præſertim ratione, quod, ſicuti ſi
res fuiſſet diminuta poſt emptionem, hoc em-
17 ptoris periculo cederet l.p.ff.de peric.& comod.
rei vend. Ita, ſi ea aucta fuit per inuentionem
Theſauri, vel aliter dicendum eſt.

Et ÆQVITATEM naturalem ſequutum cau-
tum hoc fuiſſe per Imperatorem Adrianum,
habetur in §. Theſaurus inſtit. de rerum diuiſione,
18 vt ſcilicet Theſaurus in ſuo loco inuentus ef-
ficiatur inuentoris, idemque ſtatuiſse, ſi fortui-
to caſu in ſacro, aut religioſo loco inuentu-
rus, Idemque ſtatuiſse habetur in eodem §.
Theſaur. & in gl. in cap. ſi quid inueniſti 14. q. 4.
Quamuis ex diſpoſitione text. in l.p. §. fin. ff. de
19 iure fiſci, medietas debeatur inuentori, & alia
Fiſco cuius, loco ſuccedere Eccleſiam probat
Angel. Aret. & Porr. in d. §. Theſauros inſt. de rer.
diuiſ. quā ſententiam amplectitur Io. Guidius d. tr.
de mineral. tit. 10. de Theſaur. n. 34. cum ſeq. lib. 3.
20 Vbi ſubijcit deterioris conditionis eſse non
debere Eccleſiam, quam priuatum, Imò melio-
ris, iuxta tit. fin. in vſibus feudorum, Et antiqua
iura de religioſis locis loquentia, quæ Impe-
21 ratoris iuriſdictioni ſubiacebant, correcta eſse
probat Caualc. deciſ. 15. num. 2. de contr. par. 2.
Vbi etiam tradit Eccleſiam habere Fiſcum,
Cui bona mobilia Clericorum delinquentium
22 applicantur, Cum immobilia patrimonialia
dicantur de iuriſdictione Principis ſecularis, &
ad eius fiſcum pertineant Boſſ. tit. de bonorum
publicat. nu. 64.

Si autem in alieno loco non data opera, ſed for-
tuito caſu, id contingerit, dimidiam Domino,
23 alteram dimidiam inuentori deberi ibidem
24 habetur, Quia qui colit, & arat mandato, aut
nomine Domini, ÆQVVM videtur, vt eius
inuenti partem Domino concedat, cuius fa-
cto, atque opera effectum eſt quodammodo,
vt theſaurum repererit d.l. vnica C. de Theſaur.
lib. 10.

Vbi vero ignorante Domino ſtudioſè Theſaurū
25 quis perquiſiuerit, quia fecit quod non licet
facere in alieno, totus Theſaurus Domini eſt;
inuentor vero nihil habet, qui pæna dignus eſt,
potius quam præmio cit. l. vnica ff. de Theſaur.
lib. 10. Conan. alleg. c. 4. litt. B. fol. 143. Io. Guidius
26 d. tit. 10. n. 36. Quam pænam extraordinariam
eſse, & ſic arbitrariam probat idem Guidius
n. 53. Cum arbitraria ſemper ſit pœna, quando
27 à lege non fuit expreſsa l. ſacrilegij ff. ad l. iul. pe-
cul. & dicit Io. de Platea in d.l.p. in fine C. de The-
ſaur. lib. 10. Si tamen quis dedita opera quærit,
28 ſed non inuenit Theſaurum, non committit
pænam, vt ſubijcit ibidem Guidius n. 54.

Et ſi in loco, ſiue fundo Principis fortuito inueni-
29 tur Theſaurus, pro dimidia inuentori, pro al-
tera dimidia ad Principem ſpectat, vt cauetur
per l. vnicam. C. de Theſaur. lib. 10. ac §. Theſau-
ros inſtit. de rer. diuiſ. & probat Conan. cit. cap. 4.
litt. A. fol. 142. qui litt. C. ſcribit idem proce-
30 dere in Theſauris inuentis in ſepulcris priua-
torum.

Quæ inuentio Theſauri fieri debet arte legitima,
31 etiam in proprio fundo. Non autem arte
Magica, quæ eſt reprobata l.p. & per totum tit.
C. de maleſic. & mathem. in cap. p. de ſortilegijs.
32 Namque cum Theſauri inuentio ſit donum
Dei d. l. C. de Theſauris, Sordidis artibus ma-
cularis debet, vt ibidem notat Bar. & Io. de
Platea, ac ſequitur Io. Guidius cit. cap. 10. num. 8.
cum ſeq. num. 45.

Vbi autem fundus, in quo repertus eſt Theſau-
rus ſit feudalis, aut emphiteoticus, hæſitant
ſcribentes cuinam acquiratur, an ſcilicet Do-
mino directo, vel vtili, & communis eſt con-
33 cluſio ſpectare Theſaurum ad habentem vtile
dominium, ſi is nullum inuenit, vt concludit
Azo. in ſumma d. tit. C. de Theſaur. lib. 10. Cum
enim habeat vtile Dominium, dicitur inue-
34 nire in ſuo emphiteuta, ſiue feudatar. quia
emphiteuta dicitur Dominus per tex. in l. poſ-
ſeſſores C. de fund. patr. lib. 11. Si vero per alium
inuentus fuit fortuito Theſaurus in fundo
35 emphiteotico, ſeu feudali, Tunc dimidia ad
Dominum vtilis, Altera vero dimidia ad in-
uentorem ſpectat, etiam ſi eſſet Dominus di-
recti, Si vero data opera repertus fuit The-
36 ſaurus, integer ad Dominum vtilis ſpectat, vt
poſt alios copioſè probat Guidius cit. tit. 10. nu.
12. num. 17. & 18 ac 19 Caualc. deciſ. 15 n. 4. de
contr. par. 2. & noviſſime conclusit Gratian. lib. 3.
diſcept. forenſ. plenè c. 453 præſertim n. 5. & 23.
37 cum ſeq. plur. Vbi num. 26 probatur non dari
actionem de dolo Domino directi, nec reme-
dium l. 2. C. de reſcind. vend. quando emphiteuta
ſciens Theſaurum eſse in fundo illum in em-
phiteuſim à Domino ignorante accepit, mox
Theſaurum inuenit.

E contra verò Theſaurus inuentus in fundo, cu-
38 ius vſusfructus alicui fuit legatus ſpectat ad
proprietarium, non autem ad vſufructuarium;
Itaut ſi vſufructuarius fortuito inueniſſet, di-
midium tantum conſequatur ad inſtar cuiuſ-
libet extranei, aliaque dimidia ad proprietariū
pertineat Io. de Plat. in d. l. p. in fine 1. col. C. de
theſaur. lib. 10. & ibi Accur. per l. ſi qui alieno §.
quod ſi ſerui ff. de acquir. rer. dominio, Socin. in
rubr. de cauſa poſſeſſ. & propriet. tr. p. art. 5. qu. 5.
verſ. quintus caſus quos ſequitur Io. Guidius ſepius
cit. tit. 20. nu. 21. Caſſan. ad conſuetud. Burg. tit. de
iuſt. §. p. ſub n. 16. & Caualc. all. deciſ. 15. ſub n. 4.
de contract. par. 2. & Petr. Gregor. ſintag. iur. l. 3.
cap. 11. num. 4. de Theſaur.

Idcirco, ſi maritus in fundo dotali inuenit The-
39 ſaurum, eius dimidiam ad vxorem reſtituere
tenetur, Quia ratione res debetur vxori Do-
minæ, cui fundum ſoluto matrimonio reſtitue-
re pariter tenetur Bar. in l. diuortio §. ſi fundum
ff. ſol. matrim. & ibi Iaſ. in vlt. notab. Quam ſen-
tentiam amplectitur Guidus cit. tit. 10. num. 22.
40 Ea ratione, quod acquiſitio Theſauri cauſa-
tur, & regulatur a vero Domino, non commu-

tabili,

tabili, Non autem à Domino commutabili, prout est in Viro, qui Dominus est fundi dotalis commutabiliter *l. doce ancillam C. de rei vindic.*, Et ideo restituet Thesaurum soluto
42 matrimonio pro dimidia, tanquam inuentum in alieno *d.l. diuortio §. si fundum ff. sol. matrim. Socin. in cit. qu. 5. vers. sextus est casus.*

Idem procedit in creditore, qui in fundo sibi hy-
43 potecato Thesaurum inuenit, quia respectu partis spectantis Domino fundi debetur debitori, qui est Dominus, non ipsi creditori, vt tenet *glo. in d. l. p. C. de Thesaur. lib. 10. & in d. §. Thesauros inst. de rerum diuis. Cassan. ad consuet. Burg. tit. des instes §. p. nu. 16.* Quod etiam intelligitur, quando creditor prædium pignoratum
44 iure dominij impetrauit, & ante transactum tempus biennij, in quo debitor potest pignus redimere, Thesaurum inuenit, Quia si pignoratum fundum redimit debitor intra dict. tempus, sibi debetur etiam Thesaurus; Transacto
45 vero tempore, spectat ad creditorem *tex. est singularis in d. l. si quis in alieno §. finali ff. de aquir. rer. Domin. Io. de Platea in cit. l. p. C. de Thesaur. lib. 10. Guidius in all. tit. 10. nu. 23.*

Prout hoc idem locum habet in filio familias inueniente Thesaurum, qui proprietatem sibi
46 aquirit, Patri vero vsufructum *toto tit. C. de bonis qua liber. & tit. C. de bonis matern.*, Et post Patris mortem non tenebitur huiusmodi inuentor comunicare Thesaurum fratribus *l. fin.*
47 *C. de collat. Guidius sæpius all. tit. 10. nu. 39.*

Si vero Thesaurus inuentus fuerit per Canem, aut Suem fodientem, Tunc acquiritur pro dimidia Domino Canis, siue alterius Bestiæ, al-
48 teraq; dimidia Domino fundi spectat, vt probat *Florian. de Sancto Petro in l. Statua ff. de vsufr. quem sequitur Io. Guidius cit. tit. 10. nu. 44.*

Nec sufficit quem primo vidisse Thesaur., vt eum aquirat, sed necesse est, vt illum etiam
49 apræhendat, intantum, quod si vnus primo vidit Thesaurum, deinde alius illum apræhendidit, sit illius, qui apræhendidit, & sub custodia ponit *glo. in d. l. 1. C. de Thesaur. lib. 10. per l. 3. §. Neratius ff. de acquir. possess. quam sententiam sequitur Alber. & Bal. in l. item lapilli ff. de rer. diuis. & ib. Cyn. & in l. licet C. de acquir. possess.* Cum inuenire propriè fit per aprehen-
50 sionem *l. si barsatorū C. de fideius. l. p. C. de Thesaur. lib. 10. & l. nunquam §. Thesaurus ff. de acquir. rerum dominio Bar. in l. p. qu. 4. ff. de acqu. possess. & post alios multos Socin. in d. rubr. de causa possess. & propriet. tr. p. art. 5. qu. 4.* Qui scribit,
51 quod licet *glo. in d. l. p. allegetur in contrarium*, Tamen hanc conclusionem comprobat, cum & si loquatur alternatiuè, adhereat nihilominus huic sententiæ, quod requiratur appræhensio *Cassan. d. tit. des instiect in tex. ibi Aduenes, & trouenes sub n. p.* vbi tradit, quod verbum inuenire requirit appræhensionem, & captionem, quem sequitur *Guidius in tit. 10. nu. 45. in*
52 *fi. & nu. 46.* Quidquid in contrarium affirmare videatur *glo. in l. numquam §. Thesauros, ff. de acquir. rerum domin. & in l. p. §. p. ff. de acquir. possess. ac in l. item lapilli ff. de rerum diuis. & in §. Thesauros instit. eodem tit.* Vbi videtur thesaurū quæri primo videnti; Nam communior, & verior est superior sententia ex allegatis.

Difficultas non leuis in eo etiam versatur; quando pecunia inuenta dicatur Thesaurus, Aut potius pecunia, cum appellatione thesauri ve-
53 niat tantum pecunia antiquitus abscondita, cuius memoria, & Dominus ignoretur, vt diximus supra ex Paulo in *l. numquam ff. de acquir. rer. Dominio. Pet. Gregor. lib. 3. syntag. iuris c. 12. sub nu. 2. vers. Thesauri nomen*, Et hoc casu affir-
54 mans esse thesaurum probare tenetur, quia actori incumbit onus probandi, cum sit fundamentum eius intentionis *iuxta l. actor C. de probat.* Sed in hoc animaduertendum etiam
55 docet *Socin. loco rel. q. 8.* ad qualitatem pecuniæ inuentæ, videlicet, vtrum sit antiqua, An verò sit noua, quæ à decem, viginti, vel triginta, aut quadraginta, annis citrà fuerit formata; Quia de necessitate his stantibus, concludendum foret non esse proprium Thesaurum; secus, si ibi esset pecunia sola, quæ fuisset
56 formata tam antiquo tempore, cuius non extet memoria, vt alias se consuluisse in oppido S. Miniati testatur *Io. Guidius tit. 10. num. 48. & 49. & inquit Canalc. d. decis. 15. nu. 16 de contrac.*
57 *par. 2. alias decis. 61.* Vbi ita fuisse iudicatum Papiæ, & restitutam pecuniam Domino domus scribit.

Quæ conclusio adeo vera est, vt si emptor domus inueniens pecuniam reconditam in muro domus, quæ fuerat ibidem recondita per vendi-
58 torem, siue per eius patrem, Non efficitur ipsa pecunia emptoris, sed venditoris; Vendita enim domo, non censetur vendita, siue alienata pecunia, in muro domus abscondita, casus est *in l. à tutore & ibi Bar. & Bal. ff. de rei vind. Socin. in all. qu. 5. vers. item casus quē seq. Guidius sæpius all. tit. 10. nu. 25. & 26. cum seq.* Qui num.
59 30. tradit idem procedere in pecunia reperta consuta in veste vendita, cum non censeatur vendita dicta pecunia *arg. l. p. ff. de his qui in testamento deb. Canalc. d. decis. 15. n. 15.* Secus autē
60 si ex certa scientia vendita fuisset domus, siue vestis, Et nihil reseruatum, quia tunc ad emptorem spectaret, vt sentit idem Guidius *in tit. 10. num. 27. & ex Bar. probat Cassan. in consuet. Burgund. rubr. de instit. §. p. nu. 15. arg. l. 1. ff. de his qui in testam. deb. & d. furt. sup. in principio.*

Si autem is, qui Thesaurum inuenit vendidit campsori, qui illum fudit, & vendidit, verum non existente soluendo ipsi inuentori, siue venditori thesauri, possit vel Procur. Cæsaris (si ad Fiscum pertinebat Thesaurus) vel Dominus fundi, (si ad eum spectabat,) agere contra campsorem ad precium redactum ex ar-
61 gento, vel auro fuso; Et negatiue respondit *Thomas Doctius in l. si eum seruum ff. si cert. pet.* Quia campsor fuit, siue censetur fuisse in bona fide, & habet illud pretium ex causa one-

62 rosa, & sic non lucratur cum iactura alterius, *Guidius cit. tit. 10. nu. 40.*

Pretium enim succedit loco rei, si is, qui habet precium, habeat illud ex causa lucratiua; secus
63 ex causa onerosa, vt notatur *in l. mater de rei vindic.* Ex quo limitatur *glo. in l. prima ff. de distract. pignor.* qua habetur pretium exactum
64 ex re hyppotecata in subsidium esse obligatũ creditori, pro qua glo. allegatur *Tex. in l. fin. §. licentia, C. de iure delib.* Quia illa glo. verum dicit, quando pretium est apud creditorem ex
65 causa lucratiua; Secus, si ex causa onerosa *glo. & Bar. in d. l. 1. ff. de distr. pig. & Doct. in d. l. mater C. de rei vind.* & amplè probat *Guidius cit. tit. 10. nu. 41.*

Cæterum Thesaurum fuisse perpetuo in templo Dei, varijs, & prætiosis muneribus, oblationibus, vestibus, vasis, & pecunijs conflatum, &
66 cõseruatum, quem Gazam vocauit D. Gregor. *in cap. 3. de offic. Archid.* Et ideirco Ga-
67 zofilacium vocari locum, in quo huiusmodi Thesaurus asseruatur, tradit *Suidas*, quem refert Petr. Gregor. *lib. 15. sintag. iur. tit. 39. de Officiarijs Eccles. nu. 6. par. 1.* Hinc Iosue decretum fecit, quod quidquid auri, & argenti esset, &
68 vasorum aureorum, & ferri, Domino consecraretur repositum in Thesauris eius; & in tertio Regum legitur fuisse inter Thesauros Dei
69 clypeos dono oblatos à Salomone, quos inuenit Sesac Rex Ægypti, & euexit; Additq; Ioseph *lib. 8. antiquit. cap. 10.* lanceas aureas, & sa-
70 gittas aureas, quas sumptas a Rege Sophone Dauid Deo dedicauerat, & vasa aurea, & alia suppellectilia ad fuisse in templo, quæ refert Historia Machabæorum *lib. 1. cap. 1.*

Et hanc ipsam habendi thesauri consuetudinem in templis suis ethnici imitati sunt; Multa enim Dijs suis, vel melius Idolis, suspenderunt ex manubijs hostium, ex victorijs, tum ex voto, tum ex largitione, à quibus omnibus qui Dei numen aliquando olfecerant, nihil etiam inimico, & hostili impetu eladis inferentes delibabant; scribitque Iosephus Pompeium Magnum post captum templum Hierosoly-
72 morum sanctè à duobus millibus talentorum in Gazofilazio Templi inuentorum abstinuisse, vt refert Pe. Greg. *d. cap. 39. nu. 6. per totum*
73 *lib. 15. par. 1.* Talentum vero sexcentis aureis nummis constare notum est, & tradit Cicero pluribus in locis.

SVMMARIA.

Separatio bonorum vtilis valde, & frequens est, nu. 1.

Separatio bonorum, ad quorum instantiam facienda sit, nu. 2. & 6.

Hæres repræsentat personam defuncti nu. 3.

Quippe eadem persona dicitur nu. 4.

Aditione hæreditatis confunditur patrimonium hæredis cum bonis hæreditarijs n. 5. 36. num. 136. & 138.

Creditores hæreditarij non possunt impetrare separationem bonorum, sed tantum creditores hæredis, nu. 6. 7. & 8.

Separatio bonorum conceditur septem concurrentibus, de quibus, nu. 10. cum seq. plur.

Separatio bonorum peti potest per creditores hæreditarios, etiam lapso quinquennio, si pendebat lis super credito, & capta fuerat cum ipso principali debitore exinde mortuo, nu. 12.

Inuestitura feudalis licet intra annũ peti debeat, tamen lite pendente non currit tempus ipsum, nu. 13. cum sequenti.

Decretum Sen. Taur. in ea materia, nu. 15.

Creditores defuncti anteriores præferuntur creditori hæreditatis, nu. 16.

Creditor defuncti, si est chirografarius, tamen impetranda est separatio, alias potior erit creditor hæredis, nu. 17.

Separatio bonorum non fit, quando lis est inter legatarios, & creditores, cum creditores sint potiores, nu. 18. & 44.

Separationis beneficium non prodest, si ea non fuit petita, & obtenta, nu. 19. & 137.

Separatione bonorum non facta præferuntur creditores anteriores, nulla facta distinctione, quod sint hereditarij, vel hæredes, quia tunc omnes dicuntur creditores hæredis, nu. 20. 22. & 30.

Hæreditas adita sine beneficio separationis, vel inuentarij, dicitur patrimonium hæredis, n. 21. & 37

Decisio Senatus Mantuani in ea materia nu. 24. quæ declaratur nu. 50.

Iura plura vbi deueniant in personam vnius, tunc vnũquodque retinet propriam naturam, & consideratur de per se, ac si duæ essent personæ, nu. 25.

Separatio fit etiam de se mouentibus, num. 26. modo id fiat intra quinquennium à die aditionis, num. 27.

Separatio non habet locum inter creditores legatarios, nu. 28.

Separatio probanda est vti quid facti nu. 29. & 187.

Creditor hæreditatis, qui separationem non impetrauit dicitur, quod secutus est fidem hæredis, nu. 30. 35. & 53. & nu. 139. cum seq. & nu. 161.

Nouandi animo sequutum fuisse fidem hæredis creditorem dicitur, si pignus ab eo recepit n. 31. & 54

Separatio vbi petita non fuit à creditore, peti eam potest ab eius hærede nu. 32.

Separationis beneficium dicitur subsidiarium, nu. 33.

Auctoris iudicium in ea materia, nu. 34.

Additio hæreditatis dicitur confundere actiones defuncti, & hæredis, nu. 36. & nu. 136 & nu. 138.

Legatarius hipothecam tantum habere dicitur in bonis defuncti, si satisfactis creditoribus aliquid supereft, nu. 39. & num. 80. cum seq. plur.

Legatum nullius est effectus, quando imminet æs alienum, num. 40. & 47.

Contrarium, nu. 162.

Creditores, & hæreditarij possunt auocare à legatario quidquid eis fuit solutum per hæredem, num. 41. & 46. cum sequenti.

maxime si hæres non est soluendo, num. 59. 60. & 63.

Lega-

Legatarij agunt de lucro, creditores vero de damno n. 42. & 48. cum sequent. limitatur nu. 172. cum sequent.

Declaratur num. 164. & n. 167.

Separatio fit inter creditores hæreditatis, & hæredes num. 43.

Senatus Mediolani iudicat sola facti veritate inspecta n. 45.

Apprehensio bonorum facta à Fisco cum contradict. creditorum operatur, vt probatum dicatur quem non esse soluendo n. 51.

Declaratur n. 169.

Soluendo quis non esse dicitur, si cum difficultate exigi potest n. 52.

Nouatio non inducitur, nisi expresse agatur num. 55. & 56.

maxime si primeua iura reseruata fuerint in instrumento n. 57.

limitatur n. 141.

Confusio vnius patrimonij cũ altero non attenditur, quando extant prædia, quæ separari possunt n. 58.

Hipotheca tacita præfertur personali acquisita num. 61. & 81.

Separatio est inanis, quando agitur de creditoribus, & legatarijs eiusdem defuncti nu. 62.

L. si adulta C. de hæred. act. *declaratur n. 64 & 65*

Nouatoris nulla sunt qualitates n. 66.

Clausula, omni meliori modo &c. *in libello inserta tanquam herba benedicta va et ad obtinendũ, iuxta probata etiam extra petita n. 67.*

Declaratur num. 155.

Temporis diuturnitas longa inducit præsumptam solutionem debiti n. 68. cum seq.

& num. 128. cum seq.

Sors etiam potest diminui, sicut augeri, quando posita est in trafico, & negotiatione n. 70.

Promissa certa quantitas cũ qualitate, vt factis calculis, teneatur tantũ de eo, quod apparebit debitor, certũ illud debet, vt calculi pro actore nõ sint 71.

Socij eius præsumitur potius lucrari, quam iacturam facere n. 72.

Administrator aliorum bonorum cogi non potest ad aliquid tradendum, nisi rationibus redditis n. 73.

Bona fusa in bonis debitoris probari debet, quando agitur hyppothecaria contra tertiũ possessorẽ n. 74.

Quæ probatio in specie fieri debet n. 75.

Probationes factæ inter alias personas, & in alia causa, non valent in alio iudicio n. 76. cum seq.

Confessio facta ad beneficium alterius absentis nullatenus pro acceptante nihil valeat n. 84.

Quidquid autem in contrarium voluerunt aliqui Doctores n. 84. cum seq. plur.

Idem respectu recognitionis versus aliquem absentem n. 85.

Instrumentum non probat, nisi ad fauorem eorum, qui Notarium rogarunt n. 89.

Confessio facta cum iuramento absente eo, ad cuius beneficium sit, plene probat contra confitentem n. 90

Declaratur num. 91.

Iuramentum præstitum inter alios absente parte, mox acceptatum ab ea habetur, ac si factum esset ea præsente n. 93. & 95.

Declaratur num. 97.

Distinguitur num. 96.

Scriptura dicitur semper loqui n. 94.

Confessio facta in instrumento celebrato inter alios facit tantum semiplenam probationem ad fauorem tertij n. 98. cum seq.

Declaratur quando confessio non fuisset acceptata num. 100.

Scriptura publica differt à priuata ratione fidei, quia maior adhibetur scripturæ publicæ n. 101.

Confitentis mors operatur, vt res desinat esse integra, nec ea potest vlterius acceptari nu. 103. & n. 107. cum seq.

Ratificatio fieri debet tempore habili, vlz. tempore, quo actus de nouo geri posset num. 104. cum seq. & num. 109.

Priuilegium concessum per Imperatorem, quibusdam absentibus non potest acceptari eo mortuo n. 106.

Instrumentum referens non est alicuius efficaciæ, nisi constet de relato n. 110. cum seq.

Principis assertioni etiam non creditur in præiuditium tertij n. 112.

In successorem singularem transeunt omnia, & actiones, cui succeditur n. 113.

Obligatio induci non potest sine consensu promittentis num. 114.

Consensus dicitur medulla, & vis contractus n. 115.

Consensus limitatus limitatum producit effectum num. 116.

Obligationis natura dicitur odiosa, & ideo stricte intelligenda est n. 118.

Obligationes regulantur. modificantur iuxta formam traditam a iure, vel ab homine n. 119.

Hyppotheca generalis posita in fine instrumẽti nõ refertur ad superiora incidẽter, enuntiatiue probata, sed tantũ ad ea, quæ principaliter dicta sunt n. 120

Genus ipsum restringitur ad species certas, quãdo post illud sequitur numeratio specierum n. 121.

Temporis prioritas non iuuat creditorem nõ habẽtem hyppotecam, stante alio creditore cum hyppoteca licet posteriore in tempore n. 122.

In dubio pro credito dotali respondere melius est num. 123.

L. si vniuersa C. de legatis declaratur *n. 124.*

Excussio fieri debet circa principalis bona, antequam tertij possessores vexentur per creditores hyppotecarios n. 126.

& super excussione pronuntiatum sit num. 127. & 165. & 168.

Redditio rationis dari nequit per hæredes, aut tertios possessores defuncto principali, & lapso longo tempore n. 130.

L. finalis §. & si præfat. C. de iure deliber. *declaratur n. 131.*

Separatione bonorum non facta creditores defuncti non præferuntur creditoribus hæreditarijs, sed è contra n. 132.

Hæres tenetur legatarijs, si inuentarium non confecit n. 134. cum seq.

Separatio impetrari non potest post lapsum quinquennij à die aditionis hæreditatis n. 143. cum seq.

Separatio fieri debet antequam fiat commixtio bonorũ

sine

sine vix ipsis comixtis n. 145.
Creditores hæreditarij non possunt tangere bona hæredis, sed è contra creditores hæredis tangere possunt bona hæreditaria n. 146. & 148. cum seq.
Lucrum, quod facit debitor obligatum dicitur versus eius creditorem n. 147.
Alienam rem obligare quis non potest n. 150.
Separationis beneficium principaliter introductum fuit fauore creditorum defuncti n. 151. cum seq.
& sic impetrari non potest à creditoribus hæredis num. 153.
Creditores hypotecarij hæredis præferuntur creditoribus defuncti, nõ facta separatione n. 154. & 179.
Iuramentum in instrumento vim habet supplendi defectus solemnitatis in eo, quod erat ponendum num. 156.
Contrarium verius n. 157.
Iuramentum æqu paratur clausula omni meliori modo *n. 158.*
Clausula omni meliori modo *declaratur n. 159. cum seq.*
Legatarius conueniri non potest à creditoribus hæreditarijs, nisi agatur de legato hæreditatis n. 166
Legatarius dotis agere videtur de damno euitando, non de lucro faciendo n. 170.
Dotis priuilegia ad filias transit n. 171.
Hyppotecaria in re sequitur personam n. 175.
Creditor agit circa legatarius cum sint satisfactum conditione indebiti, quando prætium illi fuit solutum n. 176.
Vel res tradita vlterius non extabat n. 177.
Nihil reddere compellitur qui suo comodo vigilauit num. 178.
Inuentario facto dicitur inducta separatio à iure, si non ab homine n. 180.

Iudicium separationis bonorũ, quo pacto, & quibus concedatur.

CAP. CIIIC.

1 Onorum separatio vtilis valde est & frequens ad euitandã bonorũ hæreditariorũ commixtionẽ, vt scribit *Sen. Bell. tract. de his quæ in conti. fiunt c. 104. n. 1. lib. 2.* Ad cuius instantiam ergo fieri debeat separatio, ex Iudicis decreto aliquando, ambigitur. Cum prima facie, tum ad instantiam creditorum defuncti, siue hereditariorum, tum creditorum
2 ipsius hæredis fieri posse videatur, eo quia omnes hæreditatis creditores dicantur, esto quod hæres repræsentat personam defuncti
3 debitoris *§. 1. in Auth. de iure iur. à moriẽte præst.* & dicitur eiusdem iuris *l. hæredem ff. de reg. iur.* & amplè probat *Surd. decis. 310. n. 2. ac Thesaur.*
4 *q. famil. 55. sub num. 20. lib. 3.* Quippe sit hæres eadem persona cum defuncto, & per aditio-
5 nem confundatur testatoris patrimonium, & fiat vnum, & idem cum patrimonio hæredis, *l. debitor C. de pact. l. statim §. additio ff. de solut. cum alijs adductis per Surd. cit. decis. 310. n. 10.*
De ÆQVITATE tamen ad instantiam tantum
6 creditorum defuncti, siue eius hæredis, fieri debere respondit *Vlpianus in l. 1. ff. de separationibus*; Vt scilicet hæreditaria bona separentur à bonis hæredis, quod AEQVISSIMVM esse ibidem decernit idem *Vlpianus*. Ne creditores hæredis se impediant in bonis hæreditarijs in
7 præiuditium creditorum hæreditariorum: E contra verò hæreditarijs creditoribus id non licet, quos onerare potuit eorum debitor, adeundo hæreditatem, quæ soluendo non est; Sibique imputandum tradit I. C. qui cum tali
8 contraxerit, nisi fraudulenter, & dolosè egisset huiusmodi debitor, vt excipit ibidem I. C. & tradit *glo. litt. A. in verbo quod non facile.*
Et hanc sententiam de AEQVITATE procedere docet *Anton. Oliban tr. de action. part. 2. lib. 1. cap. 14. num. 54. fol. mihi 242.* vbi subijcit non in
9 omnibus casibus concedendam esse bonorum separationem, Sed arbitrio Prætoris, qui cognoscit, an id conueniat, necne, septem præsertim concurrentibus.
10 Et primo, quod ab hærede non nouauerint creditores. Secundo, quod bona hæreditaria mixta non sint cum bonis hæredis. Tertio, quod hæredis fidem non sint secuti. Quartò, quod vsuras ab eo non acceperint. Quintò,
11 quod lapsum non fuerit quinquennium. Sextò, quod creditores castrensis peculij non sint. Vltimo, quod hæres bona hæreditaria non vendiderit, vt explicat *Acur. in l. 2. C. de separat. verbo causa cognita, & sequitur Oliban. dict. c. 14. sub nu. 54.*
Peti etiam potest separatio hæc per hæreditarios
12 creditores post lapsum quinquennij, si pendebat lis super credito, & cæpta fuerat cum ipso principali debitore exinde mortuo, cum pendente lite tempus separationis petendæ dicatur stare in suspenso, vt dicitur de inuesti-
13 tura feudi, quæ licet intra annum peti debeat; Tamen, lite pendente, non currit tempus ip-
14 sum, cum res dicatur illiquida *arg. l. penult. ff.*
15 *de confessis*, & ita bis censuisse Senatum Taurinensem testatur *Thesaur. qu. famil. 55. sub n. 8. lib. 3. quem sequitur Senator Bell. tract. de his quæ incontin. fiunt cap. 104. num. 3. lib. 2.* vbi nu. 5. distinguit, quod si lis est inter creditores hæredis, & creditores defuncti, siue hæreditarios, & omnes nituntur hyppotheca, non est agendum de separatione, cum creditores defuncti
16 anteriores præferantur *Thesaur. d. quæst. 55. n. 6. lib. 1.*
Si verò creditor defuncti est tantum chirographarius, & tunc impetranda est separatio,
17 alioquin potior erit creditor hæredis, vt concludit *Sen. Bell. loc. rel. ample Surd. plena dec. 310 num. 4.* Si autem lis est inter creditores, & le-
18 gatarios, non est de separatione agendum, cum creditores sint potiores legatarijs *l. quoties ff. de separat. ac l. si vniuersa C. de legatis, Latẽ Franch. decis. 246.*

Quod

Quod separationis beneficium nullo modo pro-
dest, si separatio non fuit petita, & obtenta,
19 cum ea cessante cesset etiam fauor separatio-
nis *cap. cum cessante de appell.*

Et non facta separatione præferuntur credito-
20 res anteriores nulla facta distinctione, quod
sint hæreditarij creditores, vel hæredis cre-
ditores. Cum omnes eo casu dicantur credi-
tores hæredis, & hæreditas adita sine hoc be-
21 neficio separationis, vel inuentarij, desinit es-
se hæreditas, & dicitur patrimonium *l. 1. §.
veteres ff. de acquir. posses.* Et notant *Scrib. in l.
quoties duplici in fine ff. de reg. iur.* Idemque di-
cendum est inter duos creditores hæredis,
itaut sicuti si eiusdem personæ essent credito-
res; hyppothecarius esset præferendus ei, qui
solum haberet personalem, vel anterior hyp-
pothecarius posteriori hyppothecario; Idem
22 statuendum est inter ipsos creditores defun-
cti, & hæredis, vbi separatio non fuit facta, vel
adita hæreditas sine beneficio legis, & inuen-
tarij, cum beneficium inuentarij præseruet iu-
23 ra, & bona hæredis, ne confundantur cum hæ-
reditarijs *t. x. est in l. fi. §. in computatione C. de
iure delib. & dixit Bal. in l. debitori col. 2. vers. ter-
tio est notandum C. de pactis, Rol. de inuent. §. deci-
ma est vtilitas n. 1. cum seq. Phanut de inuent. par.
5. nu. 19. Osasc. decis. 181. num. 13. & Surd. cons. 7.
n. 32. Monticula tr. de inuent. quæst. 34. nu. 106. &
24 n. 165. fol. 260. tr. diuers. de inuent.* Et ita censuis-
se Senatum Mantuanum testatur Surd. *cit. de-
cis. 310. sub nu. 11. vers. censuit.* ea ratione, quod
vbi iura plurium deuenerint in personam
vnius; Tunc vnumquodque retinet naturam
25 suam, & consideratur de per se, ac si duæ essent
separatæ personæ *l. 1. vbi Bal. ff. de off. cons.*

Huiusmodique separatio fit, non solum de bonis
26 immobilibus, & mobilibus, sed etiam de se
mouentibus, vt de pecoribus, mancipijs, &
alijs rebus similibus, quæ separari possunt,
cum prædijs, etiam post aditam hæreditatem,
27 & post confusionem bonorum, modo id fiat
intra quinquennium a die aditionis nume-
randum, cum ea sint corpora certa *d. l. 1. §. quid
ergo, & §. quod dicitur ff. de separat. & probat
Sen. Bellonus cit. cap. 104. sub nu. 2. lib. 1.*

28 Quæ separatio non habet etiam locum inter
creditores, & legatarios defuncti, vt scribit
Franch. cit. decis. 246.

Neque præsumitur separatio, nisi de ea doceatur,
29 cum sit quid facti *d. l. 1. §. præterea ff. de separat.*
creditorque hæreditarius, qui separationem
30 non impetrauit, dicitur quod sequutus fuerit
fidem hæredis *l. 2. C. de separat. & l. creditorib.
§. quod si proprij ff. eod. tit.* Qui tamen textus ad-
dit conditionem, quando nouandi animo ele-
cta fuit fides hæredis: Id quod cognoscitur, si
31 creditor pignus ab hærede acceperit, vel vsu-
ras ab eodem exegerit, vt apertis verbis ha-
betur *in d. l. 1. §. cæterum, & §. si quis pignus ff. de
separat.*

Vbi autem separatio petita non fuit à creditore,
32 eam peti non posse ab eius hærede, docet
Franc. *cit. decis. 246. circa finem vers. secundum.
& vers. vnde videbatur.* Diciturque remedium
33 subsidiarium beneficium separationis, vt su-
bijcit idem Franch. *loco rel. sub num. 8. verbo hoc
beneficium, & probat Costa remed. subsid. 40. per
34 totum.* Et ita alias respondi pro DD. Fratri-
bus Carpanis contra D. Romam, cuius decisio
facta per Sen. Excellentissimum Mediolani re-
fertur per *Sen. Bell. cit. cap. 104. nu. 6.* & quia
multa continentur in his scriptis, quæ mate-
riam dilucidant, Motiuum cum responsioni-
bus, & alijs his subijcere statui ad commodio-
rem vsum fori.

Motiuum datum DD. de Roma in causa, quam habent contra DD. Carpanos,

AN ex eo, quod D. Romæ vti creditores
Domini Marci Antonij Latuadæ de-
functi egerint contra Io. Iacobum La-
tuadam eius filium & hæredem, pro consecu-
tione crediti, & ad sui fauorem obtinuerint
sententiam, & in eius executione nouam obli-
gationem cum assignatione fictabilis. Quo
casu videntur sequuti fidem hæredis iuxta di-
spositionem *l. 2. C. de separat. bonorum.* Et quia
35 ex post sequuta confiscatione bonorum dicti
Io. Iacobi contradixerunt etiam alij consortes
Romæ cridis, & obtinuerunt, quod bona dicti
Iacobi appræhensa eis relaxentur pro satis-
factione crediti sui; Dici possit DD. Romas
iuribus suis præiudicasse; Tum quia ob adi-
tionem hæreditatis à Ioanne Iacobo factam
36 confusæ videantur actiones iuxta *l. debitor C.
de pact. l. studium §. additio ff. de solut. Rom. cons.
40 num. 2.* Vbi inquit, quod eo ipso, quod hæ-
reditas aditur per filium, desinit appellari hæ-
37 reditas, sed appellatur proprium patrimo-
nium hæredis adeuntis, *per l. sed si plures §. filia
ff. de vulg. & pup. cum alijs.* Quo casu, cum
Carpanorum creditum sit cum hyppotheca,
viderentur fouere meliora, & anteriora iura,
non sequuta separatione bonorum, quod re-
38 medium à iure traditum necessarium hoc ca-
su videbatur *per l. 1. ff. de separat. l. 2. C. de bonis
auctor. iud. possidendis l. si adulta C. de hæred. act.
vbi glosa in verbo separatione.*

Resolutio pro DD. de Roma contra DD. Carpanos.

PRiusquam dissoluamus dubium à Perill. Do-
mino meo Domino Senatore Parauicino
excitatum in causa de Roma coram Ex-
cellentissimo Senatu vertente, aliqua præmit-
tere conuenit, quæ libentius nos ad decisionem
articuli perducere poterunt.

Primò erit videndum, quo iure DD. Fratres Carpani prætendant auocare bona, quæ fuerunt confiscata ob condemnationem Io. Baptistæ eorum fratris, & ex quo capite, nam si nullam habent actionem, si nullam petitionem iustificarunt, malè appellarunt a Sententia Magistrali lata fauore DD. de Roma.

Secundo præmitto, quòd legatarius tacitam hyppothecam tum demum habere dicitur, quando
39 aliquid superest deducto ære alieno, *l. creditoribus vbi Bar. in fin. Cuman. num. 1. vers. item nota Ang. in fin. Alber. nu. 1. ff. de separat. bon. & idem Alberic. in rub. num. 2. ff. eodem. Cyn. in l. 2. col. 2. vers. quomodo ergo C. qui pot. in pign. hab. ib. glos. in l. finali in verbo actionem C. de hæredit. action.*

Tertio præmitto, quod legatum non debetur, &
40 est nullum, quando imminet æs alienum; Nam in eo, in quo debet solui æs alienum, non subsistit, sed in eo tantum, quod superest, soluto ære alieno *l. si vniuersa Cod. de legat. l. prima, C. de bonis auth. iudic. possid. l. prima, §. hæc verba ff. si cui plusquam per l. falcid. Monticulus in tract. de inuent. in princip. numero 11. Roland. in eodem tract. fol. 90. Phanut. in eodem tract. par. 1. nu. 141.*

Quarto loco est prætermittendum, quod si hæres soluisset legatum non sanato ære alieno,
41 possunt creditores per condictionem indebiti auocare a legatario quod eidem solutum, & traditum est *l. final. §. & si præfatam verb. licentia danda creditoribus C. de iure delib. & ibi glo. in verbo accommodare.* Qui *tex.* habet locum etiam si hæres soluens non potiretur benefitio legis, & inuentarij, nam ratio illius tex. est ge-
42 neralis, tam quo ad hæredes cum benefitio inuentarij, quam quoad eos, qui non habent beneficium inuentarij, dum dicit *tex.* legatarios tractare de lucro; Creditores vero de damno, & ita sentiunt Doctores supra allegati, quos refert, & sequitur Franch. *decis. 246. nu. 6. vers. nec dicebatur obstare lib. 3.*

Quinto præmitto, quod iuditium separationis
43 non habet locum, nisi quando concurrunt creditores defuncti cum creditoribus hæredis, qui cum hærede contraxerunt: Non autem, quando agitur inter creditores defuncti, & legatarios eiusdem defuncti, inter quos non
44 est tractandum de separatione, sed de validitate legati, & tacitæ hyppothecæ, in concursu creditorum defuncti super bonis eiusdem defuncti.

Vltimo præmitto, quod Excellentissimus Senatus iudicat sola facti veritate attenta, prout Illust.
45 Magistratus potest iudicare, & ideo potest iudicare extra petita, modo ex actis constet de iure petitoris, *Doctores in l. vnum ff. si cert. pet. Gemmat. decis. 19. col. 1.*

His ita præmissis venio ad dissoluendum dubium primo loco eleuatum super eo, quod Domini Romæ, cum egerint contra Iacobum hæredem, & ab eo assignationem habuerũt, quasi sequuti fidem hæredis videantur exclusi a bonis Marci Antonij, cum non impetrauerint bonorum separationem; Dicimus in hoc casu non esse opus separationis benefitio, cum detur condi-
46 tio indebiti creditori, quando hæres legatario persoluit, & non est soluendo *d. l. final. §. & si præfatam in ver. licentia danda credit. C. de iure delib.* Nec separationis remedio opus est, quia creditor indebite solutum repetit, licet ab hærede solutum fuerit; Quia non est nouum, quod vnus soluat indebitum, & alius repetat, vt dicunt Doctores supracitati.

Etenim ad euitandum circuitum conceditur recta via legatario facultas repetẽdi indebitum,
47 ne cogatur agere cum hærede, vt repetat, & soluat legatario, & ita post alios declarat *Franc. decis. 246.* Vbi in fine dicit in hoc casu non esse necessarium beneficium separationis, etenim hæres non tenetur legatarijs plus quàm reperit in hæreditate, detracto prius
47 ære alieno, ex bonis, quę extant tempore mortis, & hoc procedit etiam de iure digestorum, antequam esset introductum beneficium legis, & inuẽtarij, vt probatur in *l. p. §. si qui quadraginta in fin. ff. ad trebellian. §. final. instit. de leg. falcid.* Hinc sequitur, quod si æs alienum absumeret, seu exhauriret vniuersum cumulum bonorum, legata, & fideicommissa prorsus resoluerentur; Quoniam rationabilius est cre-
48 ditores ad suum peruenire, quam legatarios, cum eorum detrimento locupletari *l. 1. C. de bon. auth. iud. poss. l. qui autem §. hæc verba ff. si cui plusquam per leg. falcid.* Quod si ita est, consequitur, vt ipso iure hoc casu separatio sit in-
49 ducta, ita vt non sit necessarium petere, vt fiat separatio ab homine, cum lex nolit hæredem per aditionem teneri de suo versus legatarios, sed eum pręseruet indemnem, quod si conceditur hæredi, idem debet censeri quo ad cre-
50 ditores hæredis, & ita saluari potest decisio *Surdi 310.* vt non sit necessaria petitio separationis, quia lex tale quid concedit, quod habet vim separationis.

Nec est ambigendum, quin constet hæredem non esse soluendo, cum omnia bona fuerint confiscata, & per fiscum appræhensa.

Neque tenetur creditor agere aduersus tertios
51 possessores, quibus relaxata sunt bona, non per appręhensionem factam a fisco, & per contradictiones quis probatur non esse soluendo
52 *Rot. Gen decis. 90. nu 29.* Quis enim non dicitur soluendo, vbi cum difficultate exigi potest *Dec. in l. fin. nu. 11. ff. si cert. pet. & ibi Ias. nu. 10. Rot. Gen. vbi supra nu. 29. & 30.*

Neque obstat, si dicatur immò opus fuisse sepa-
53 rationis beneficio, ex quo Domini Romæ fidem Iacobi hæredis sunt sequuti ex *tex. in d. l. 2. C. de separat.* Quia respondetur *textum* pro-
54 cedere, quando creditor animo nouandi sequitur fidem hæredis, sed hoc non verificat;
55 Cum nouatio non inducatur, nisi expresse agatur, vt ex tex. *in l. fin. C. de nouat. & in § præterea instit. quib. mod. toll. obligatio*, ergo *tex.* non

pro-

procedit, & ita declarat *glos. in l. 1. §. illud sciendum in verbo qui non nouandi ff. de separat.* Vbi
allegat. *d. §. præterea instit. quib. mod. tollit obligat.* ad probandum non aliter induci nouatio-
56 nem, atq; approbationem fidei hæredis, quam per expressam nouationem, quidquid olim esset de iure degestorum, sed quorsum hæc? Cum in iuditio cæpto contra Iacobum adsit clausula *semper saluis &c.* quę excludit nouationem, & in instrumento agnitionis debiti reseruata
57 sint iura, quo in casu nouatio omnino excluditur *Thesaur. decis. 135. nu. 5.*

Neque obstat, quod per aditionem hæreditatis sit facta confusio patrimonij defuncti cum patrimonio hæredis, quia respondetur non
58 attendi confusionem vnius patrimonij ab altero, quando prædia extant, quæ separari possunt, vt est tex. ad litteram *in l. 1. §. quid ergo ff. de separat.* Vbi *tex.* dicit, quid ergo si prædia extant, vel mancipia, vel pecora, vel aliud, quod separari poterit, hic vtique impetrari poterit separatio; Rursus dicimus, etiamsi confusa esset substantia defuncti cum substantia hæredis, Nihilominus tamen dari conditio-
59 nem indebiti contra legatarium, Quando hæres non est soluendo, nec tunc opus esse beneficio separationis, si autem hæres est soluen-
60 do, quia ille habeat bona propria, tunc ipse tenetur, & ita intelligitur tex *in l. fin. C. de hæred. action.*

Minus obstat, quod legatarij habeant tacitam
61 hyppothecam, quæ præfertur habenti personalem actionem, & hoc casu videatur necessaria bonorum separatio per text. *in l. 2. C. de bon. auth. iud. possid. & in l. adulta C. de hæred. act.*

Respondemus separationem esse frustratoriam,
62 quando agimus de creditore, & legatario eiusdem defuncti, vel habentibus causam ab eis, & de bonis eiusdem defuncti, vt supra dictum est; Cum loco separationis lex concedat creditori condictionem ad repetendum id, quod ab hærede indebitè solutum fuit, qui, si
63 res esset integra, non teneretur soluere legatarijs, nisi soluto ære alieno, & ille *tex.* procedit, quando necessaria est separatio, & quando creditor animo nouandi fidem hæredis sequutus fuit.

Neque obstat tex. in *l. si adulta C. de hæred. act.* Vbi habetur, quod adulta creditrix defuncti hæres pro tertia parte, non eget beneficio resti-
64 tutionis in integrum aduersus hæreditatem aditam, ne ammittat suum creditum, cum possit impetrare bonorum separationem, quæ videtur necessaria.

Quia respondetur ibidem agi de adulta creditrice defuncti patrui ex administratione tu-
65 telæ, & inter creditores cohæredum; nam in bonis cohæredum eius creditores erant potiores, quia contraxerant cum hærede ante aditam hæreditatem, ideo si adulta volebat satisfieri in bonis defuncti, erat necessaria bonorum separatio, sed in casu nostro agimus de bonis defuncti tàm creditoris, quàm legatarij, & ambo ducunt originem ab eodem defuncto, & de bonis eiusdem defuncti agitur, non autem de bonis hæredis permixtis cum bonis defuncti; Cum Iacobus nulla bona propria ha-
66 buerit, ideo separatio non est necessaria, quia non entis nullę sunt qualitates *l. eius qui in Prouintia ff. si cert. pet.*

Neq; vero mouere debet Excellentissimum Senatum, quod ita ad vnguem in petitione Dominorum de Roma non fuerit petitum: Quia satis est, quod ex narratis, & ex verificatis in processu constet de bono iure Dominorum de Roma, vt in vltimo præmisso dictum fuit, prçsertim stantibus clausulis *omni meliori modo &c.* non se astringen. &c. Nam tales clausulæ tanquam herba betonica valent ad obtinendum, iuxta probata, etiam extra petita *Ias. in §. omnium nu. 21. instit. de action. Crau. cons. 241. nu. 45. & abundè Peregr. cons. 31. lib. 5.*

Ex quibus remanent dubia sublata saluo semper infallibili iudicio Excellentissimi Senatus.

Laus Christo Redemptori nostro.

Pro Marco Antonio Carpano contra Consortes Romas.

Notum fac mihi Domine viam, in qua ambulem.

CRedita, quorum vigore consortes Romæ prætendunt præferri Marco Antonio Carpano in bonis q. Io. Iacobi Latuadę cõfiscatis sunt duo. Alterum est d tarum partium ex tribus lib. 14. mill. quas Marcus Antonius pater dicti Io. Iacobi confessus est recepisse a q. Alexandro Roma; pro quibus duabus partibus recognouit se debitorem erga Alexandrum Coliatum Procuratorem Francisci Romæ, vti heredis in solidum Equitis q. Io. Baptistę Romę, cui promisit etiam reddere bonam rationem de altera ex dictis partibus, nempe de tertia, olim spectante prçfato Equiti cũ hyppotheca omnium bonorum suorum, apparente de dicta recognitione, & obligatione publico instrumento rog. sub die 15. Nouembris 1584.

Alterum est libr. 6410. 17. quas Io. Iacobus promisit soluere Paulo Camillo Romę sub die 30. Aprilis 1604. repetendo originem dicti debiti ab asserta quada obligatione facta, vt dicitur, per dictum Marcum Antonium anno 1584. non sub die 15. Nouembris, vt prçcedens recognitio, & obligatio, sed sub die 10. Octobris, cuius obligationis instrumentum non fuit adhuc visum, nec productum.

Ego, vt ostendam potiorem esse causam d. Carpani,

pani, qui deducit ius suum ex legato dotis fa-
cto per dictum Marcum Antonium Hyppoli-
tę eius filię, & matri dicti Carpani in eius te-
stamento condito anno 1584. pro qua se obli-
gauit etiam Io. Iacobus anno 1586. cum obli-
gatione omnium bonorum suorum respectu
libr. 21. mill. quę eidem Hyppolitę soluendę
remanebant, nec non ex instrumento depositi
facti in manibus dicti Io. Iacobi per dictam
Hyppolitam anno 1601. in summa libr. 14109
Considero, quod licet instrumentum illud re-
cognitionis factæ erga Coliatum anno 1584.
sit anterius omnibus instrumentis, super qui-
bus fundat se Carpanus; tamen nihil ad rem
facit; quia respectu Francisci Marcus Anto-
nius obligauit quidem se, & bona sua pro ter-
tia parte spectante ad Equitem Io. Baptistam,
sed non obligauit se pręcisè ad restitutionem,
sed solum ad reddendam bonam rationem.
Quę ratio (argumentor ego) aut fuit reddita,
aut non. Si fuit reddita, cum idem Franciscus
supponatur habuisse multa negocia commu-
nia cum dicto Marco Antonio; & nihilomi-
nus tam ipse, quam eius hęredes tacuerint
per tantum tempus, nempè per spatium vigin-
ti septem annorum, nemo non facile credet il-
68 lis fuisse satisfactum, vt determinat in proposi-
to *Afflict. in decis. 13. num. 2. & pluribus sequen. Bero cons. 19 nu. 9. lib. 3. Menoch. cons. 457. nu. 1.*
quit in eandem Sententiam citat. etiam *Paris. cons. 83. nu. 27. lib. 1 & cons. 137 nu. 12. lib. 4. & vltra eos Bert. Z. cons. simili 518. nu. 6. & seqq.*
Vbi ostendit hoc procedere, etiamsi tempus, in
69 quo creditor tacuit pręscriptionem non indu-
cat, quidquid senserit *Rimin. iun. quem ipse re-
probat cons. 315. nu. 6 & seq. Pacien. cons. 113. nu. 1. & pluribus seq.*
Si non fuit reddita, dicti hęredes multo minus
possunt agere ad consequutionem dictę ter-
tię partis; Cum capitale ita potuerit diminui,
70 ac augeri, prout ita determinant *Salic. inter
consilia Baldi cons. 61. n. 1 lib. 2. Capbal. cons. 768 num. 12. Ro a Gen. in decis. 24. nu. 5. & 6. Hector Felic. post alias quos citat tract. de societate c. 31. num. 64. 69. 70. 71.* vbi nominatim respondet
decisioni Socini, & Decij *in l. pecuniam quam ff. si cert. petat.* quę fuit adducta in publica audien-
tia per Dominum meum Ciualerium; Quate-
nus aiunt, si per aliquem promissa sit certa
quantitas cum hoc, vt si facto calculo de mi-
71 nori quantitate appareat, illa debeatur; exe-
cutionem in quantitate promissa non posse
retardari prætextu, quod illa quantitas minui
possit, cum ibi secundum cum agatur de obli-
gatione pura, resoluenda sub conditione, si de
minori quantitate appareat; hic vero de quan-
titate in totum incerta, quę non potest verifi-
cari, nisi rationibus expunctis, submouetque
ibi quoque rationem illam ex aduerso tactam;
quod societas pręsumatur potius lucrari, quam
72 iacturam facere, de qua idem Socin. *cons. 24. lib. 1.* Quam sententiam probarunt etiam *Par-
lador. Auendan. Cancer.* & alij quos ad longum
refert, & sequitur *Marius Giurba videndus in de-
cis. Sicilia 15. num. 2. & pluribus seq. & conclusine nu. 6* Hoc demum generale est, vt qui bona
73 aliena administrauit, non possit cogi ad ali-
quid dandum, vel tradendum ante rationes so-
lidatas, vt prosequitur *Anchar. cons. 235. ante nu. 2. vers. præterea, Cran. cons. 275. nu. 13. vers. tertio princ pal ter, Fachin. post alios lib. 8. cons trau. iuris cap. 58 per totum.*
Rursus non probarunt hæredes dicti Francisci,
bona, de quibus agitur, fuisse in bonis Marci
74 Antonij, vt fuisset necessarium iuxta *tex. in l. Paulus ff. de p gnor. Merito &c.*
Neque obstat processus quidam productus per
partem aduersam, in quo continentur attesta-
tiones quorumdam testium examinatorum in-
ter eam & Reg. Fiscum circa hoc particulare;
Quia testes illi non probant, si in fonte videan-
tur, cum deponunt in genere de bonis Marci
Antonij. & non in specie de talibus bonis, vt
75 esset necessarium, & deponant etiam de audi-
tu, qui ideo non probant ad *tex. in l. solam C. de testibus.* Minus verò, quia dicti testes fuerunt
etiam recepti inter alias personas, & in alia
76 causa. igitur non probant in hac poenitus di-
uersa, vt tradunt omnes *in l. 2. C. de eden. Felyn. in cap. causam quæ nu. 4. de testibus,* quod potissi-
mum dicendum est, quia fuit in facultate par-
77 tis illos denuò examinari facere in hac causa,
nec tamen hoc curauit vt prosequitur *Menoch. de arbitr. indic. casu 111. nu. 2.*
Pro alia tertia parte, pro qua Marcus Antonius
se recognouit erga Coliatum, sed non se obli-
gauit, vtrum fundata remaneat intentio hæ-
redum D. Francisci, nec ne dicendum est, vt
paulo post dicetur de credito Pauli Camut.
Qui cum prætendat illas lib. 6410. Aut dedu-
cit ius suum ex illo ipso instrumento recogni-
tionis anni 1584 quasi cum ipse sit hæres Ale-
xandri Romæ pro certa parte, ipse quoq. de-
beat habere suam portionem dictarum lib. 14.
mille, quas Marcus Antonius confessus est, aut
ex obligatione erga eum facta per Io. Iacobum
anno 1604.
Si primum, tria illi obstant
Primum est, quod non constat illum esse hære-
dem Alexandri, nec mediatè, nec immediatè,
cum ipse nihil circa hoc probauerit, vt fuisset
necessarium.
Secundum, quòd nulla ex dicto instrumento re-
sultat hyppotheca ad fauorem eius, si dictum
instrumentum paulo diligentius perpendatur,
licet enim in eo dicatur Marcum Antonium
cōfessum fuisse se recepisse illas libras 14. mil-
le, Non dicitur tamen illas recepisse sub hyp-
78 potheca, nec valet consequentia, talis tales
pecunias recepit, ergo bona sua obligauit.
Fateor in fine dicti instrumenti adesse hyp-
pothecam bonorum dicti Marci Antonij, sed
79 talis hyppotheca debet referri ad obligatio-
nem tunc contractam per dictum Marcum
Anto-

Antonium erga Franciscum Romam pro ter-
tia parte spectante ad Equitem Io. Baptistam,
non ad alia ibi enuntiata: quod certum est in-
tuenti dictum instrumentum, vt nihil clarius
esse possit.
Et licet Dominus meus Ciualerius apponat hic,
quod vbi etiam consortes Romæ non haberent
hyppothecam, deberent præferri dicto Car-
80 pano venienti ex legato dotis facto eius ma-
tri, iuxta *tex. in l. si vniuersa C. de leg.* & item;
quod debeant præferri illi venienti ex deposi-
to facto penes Io. Iacobum anno 1602. Cum
creditores defuncti habentes personalem præ-
81 ferantur creditoribus hypothecarijs, per hæ-
redem factis iuxta *decis. Surd.* 310. Tamen op-
positum est verius. Quod enim pertinet ad
primum, verum est, quod creditores in bonis
defuncti præferuntur legatarijs, sed hoc in-
82 telligitur, præsupposito quod hæreditas non
sit soluendo, prout ita loquitur *tex. in d. l. si vni-
uersa*, circa quod suppositum nihil adhuc pro-
bauit pars aduersa. Tollitur etiam facile se-
cundum, quia quod creditores chyrographa-
rij defuncti præferantur creditoribus hypo-
83 thecarijs hæredis, procedit solum, quando fa-
cta est separatio bonorum hæredis, & defun-
cti, vel verè saltem fictè per confectionem in-
uentarij, vt declarat *Surd. ibi num. 8. & num. 13.
& seqq.* At nos sumus in casu penitus diuerso;
quia hic nulla præsupponitur facta separatio
bonorum, & Mediolani cessat etiam benefi-
cium inuentarij, vt est omnibus notissimum.
Amplius admisso simpliciter obiecto (citra præ-
iuditium) non video adhuc, quomodo pars
aduersa probet suum prætensum creditum cō-
tra Marcum Antonium, etiam respectu actio-
nis personalis. Cum confessio per eum facta,
84 super qua se fundat, fuerit facta ea absente,
& nullo pro ea acceptante, vel stipulante, ad
tex. in l. certū §. si quis absente ff. de cōfessis, Quod
pariter dico de tertia illa parte, pro qua Mar-
cus Antonius se recognouit erga Coliatum,
85 sed non se obligauit, cum nullibi constet dictā
recognitionem fuisse acceptatam per Colia-
tum, quippe qui nec mandatum haberet ad il-
lam acceptandam; Coliatus enim non fuit de-
putatus Procurator simpliciter à Francisco
Roma, sed à Francisco, vti hęrede Eq. Io. Bapti-
stæ ad solum finem capiendi possessionem om-
nium bonorum, & iurium in hæreditate reli-
ctorum, qua in hœreditate cum non fuerit nisi
tertia pars dictarum lib. 14. mill. de qua supra
loquuti fuimus, idem non potuit habere man-
datum, nisi pro illa tertia parte, vt cumq; dein-
ceps incidenter fuerit recognitus, etiam pro
illa tertia parte, nulla tamen per eum facta
acceptatione dictę recognitionis, vt mox di-
ctum fuit.
Neque obstat opinio quorundam, qui tenuerunt,
86 quod quando confessio facta est in publico
instrumento; probat etiam ad fauorem tertij
absentis per *tex. in l. desideriū vbi Bald. C. depo-*
87 *siti*, quia de tali opinione tanquam singulari,
& minime vera, non est habenda ratio. Etenim
quòd confessio facta in instrumento ad fauo-
rem tertij plenè non probet, voluit *Bart. in l.
admonendi nu. 32. ff. de iuretur.* vbi quærit, si duo
fratres simul hæreditatem diuiserunt, & in in-
strumento diuisionis continetur, quod vnus
restituit alteri centum; quæ ille mutuo acce-
perat à Sempronio, & posuerat in domo, an
talis confessio plene probet ad fauorem Sem-
pronij, necne, & ibi decidit eam probare tan-
88 tum semiplenè *per text. in l. cap. te quinto ff. ad l.
Iuliam de adulterijs*. Quam decisionem sequtos
communiter communem inter cæteros te-
statur *Curt. iun. ibi num. 43. Ripa num. 155. vbi
respondet ad tex. in d. l. desiderium.* Et dicit Curt.
Sen. ibi *num.* 138. quod *tex.* ille intelligeretur,
vt volunt illi, qui tenent oppositum, destrue-
rentur omnia iura, sequitur *Ruin. cons. 156. n. 16.
lib. 5.* Vbi ait in casu dictæ legis ideò decidi,
quod instrumentum probet ad fauorem tertij,
quia vtraque pars illud allegabat; quod ante
eum dixerunt *Bald. & Saly. et. in d. l. desiderium.*
Ex quibus possunt colligi aliæ solutiones ad
illum *tex.* Confirmat vero ibi *Ruin.* hanc con-
clusionem, quia, vt ipse dicit, instrumentum
89 non potest probare, nisi ad fauorem illorum,
qui rogarunt notarium, *§. nos autem in auth. de
tabell.* inter quos cum non reperiatur tertius
absens nulla ratione ad eius fauorem probare
potest, Et hanc eandem partem latè defendit
etiam *Surd. cons. 60. n. 19. & pluribus seqq. Dec.
cons. 35. num. 26. & seqq. lib. 3.* qui illam amplius
comprobat ex egregia decisione *Specul. in tit. de
locato §. nunc aliqua vers 74.* de qua per eum.
Non obstat secundo, quod in dicto instrumento
90 adsit iuramentum, & quòd stante iuramento,
confessio plenè probet, etiam absente parte, vt
prosequitur *Gabr. post alios in tit. de confessis cōcl.
1. num. 41. & 43.* Vbi de magis communi atte-
statur, Respōdetur enim hoc procedere respe-
91 ctu personæ, in cuius gratiam emanauit iura-
mentum, non alterius, vt distinguit formaliter
*Surd. in dicto cons. 60. num. 23. vers. minus aduer-
satur.* Iuramentum enim in casu, de quo agi-
tur, non emanauit, nisi in gratiam Francisci
Romæ, seu eius procuratoris. Vnde quo ad il-
lum cessat procul dubio cōclusio, de qua supra,
& intrat alia contraria, quæ habet iuramentū
92 pręstitum inter alios alijs nec prodesse, nec
obesse, vt respondit *Ias cons. 36. per totum lib. 3.
Decian cons. 35. nu. 28. lib. 5. Surd. in d. cons. 60. n.
24. & seq.*
Non obstat tertio, & postremo, quod opponi
posset, scilicet, quod confessio, de qua agitur,
dicatur facta in scriptis; cum de ea constet
93 publico documento, quodque cum ea perue-
nerit ad partem, & fuerit acceptata, perinde
sit, ac si facta fuisset presente parte, cum scriptu-
94 ra dicatur semper loqui, vt sentit *Paul. de Cast.
in l. nuda ratio nu. 2. ff. de donat.* quatenus repræ-
hendit ibi Bartol. qui volebat confessionem

factam

95 factam in scriptis plenè probare solum, quan-
do scriptura facta fuit manu propria confiten-
tis, non alterius privata, ita vltra Paulum sentit
etiam *Grat. cons. 83. num. 15. & duobus seq. lib. 1.*
Respondetur enim veriorem videri in propo-
sito sententiam *Bart. in d. l. nuda ratio*, quod
96 aliud sit in confessione facta in scriptura pro-
pria manu, & aliud in confessione per alium
reducta in scriptis. Quam sententiam probat
Rum. consulendo in dicto cons. 152. n. 18. & Surd.
in d. cons. 60. num. 22. & seq. Vbi multipliciter
ostendit de tali confessione non esse iudican-
dum, nisi vt de simplici confessione facta viua
voce.

Sed omissa hac disputatione, alio, & secundo
modo clarius respondeo propositionem ex
aduerso allegatam procedere solum, quando
97 agitur de eo, in cuius gratiam facta est scriptu-
ra, prout loquuntur DD. *in d. l. nuda ratio &*
Gabr. in alleg. lit. de confessis concl. 1. nu. 57. Secus,
si agatur de alio, qui est casus noster, Ita sentit
apertè *Bart. in dict. l. admonendi nu. 22.* quatenus
dicit confessionem factam in instrumento ce-
98 lebrato inter alios facere tantum semiplenam
probationem ad fauorem tertij; præsupponit
enim procul dubio *Bart.* tale instrumentum
99 ad manus tertij peruenisse, quia aliter tertius
vti non posset etiam ad semiplenam proba-
tionem. & hæc fuit, vt puto ego, intentio om-
nium Doctorum, qui in hoc *Bart.* communiter
sequuntur.

Denique & si ageretur de eo, in cuius gratiam
fuisset facta confessio in scriptis, & scriptura
ad illum peruenisset, talis confessio adhuc
100 nihil videretur releuare, quia non fuit ac-
ceptata, re integra, nempe viuo confitente, vt
videntur requirere Doctores, ita enim nomi-
natim decidit *Anton. de Butrio in cap. vlt. nu. 12.*
circa mediũ vers. in extraiudiciali confessione, de
confess. Roman. in d. l. nuda ratione nũ. 12. late Marsil.
in sing. 375. per totũ Decian. cons. 108. n. 77. lib. 2.
Surd. cons. 136. n. 43. Qui DD. licet vt plurimum
loquantur de confessione facta in scriptura
publica, cum publica in alio non differat a pri-
101 uata, nisi ratione fidei, quæ maior adhibetur
scripturæ publicæ, quàm priuatæ. Quæ fides in
proposito non videtur posse inducere aliquam
alterationem in confessione, quando, & in
scriptura priuata, dum dicimus illam non pro-
bare mortuo confitente, semper pro indubi-
102 tato præsupponamus illam esse scripturam
confitentis.

Militat vero in vtroque casu eadem ratio, quia
per mortem confitentis res desinit esse inte-
103 gra, cum eius voluntas dicatur deficere, quo
casu ea non potest etiam ratificari, cum ratifi-
catio debeat fieri eo tempore, quo actus de no-
104 uo geri posset, iuxta notata *in l. bonorum ff.*
rem ratam haberi. Quare *Paul. de Castro cõs. 195.*
nu. 3. lib. 2. respondit donationem factam No-
105 tario recipiẽti, & stipulanti nomine absentis,
mortuo donatore, non potuisse acceptari per
ipsos donatarios, cum res desijsset esse integra.
Quæ decisio, vt mihi quidem videtur, nobis de-
seruire potest a fortiori, quia in casu nostro
confessio non præsupponitur per aliquem ac-
ceptata, vel stipulata nomine absentis, prout
erat in casu *Pauli de Castro*, & illam decisionẽ
probat *Dec. cons. 226. n. 8. Rub. Alex. cons. 132.*
ad fin. Alciat. in cap. cum cõtingat n. 330. & 331.
de iure iur. Crau. cons. 252. num. 1. Ceph. qui alios
multos allegat cons. 440. nu. 30. & pluribus seqq.
Plot. cons. 54. n. 27. & seq. Caball. cons. 168. nu. 6.
lib. 1. & facit cons. Alex. 24. n. 9. lib. 4. vbi respõ-
106 dit priuilegium concessum ab Imperatore,
quibusdam nobilibus absentibus, non potuisse
acceptari post eius mortem, cum non fuisset
eo viuente acceptatum, & ibi allegat *decis. Bu-*
trij de qua supra, & *Alex.* in similibus termin.
sequitur *Alb. cons. 774. n. 21.*

Ita vero quod confessio facta in publico instru-
mento non probet, nisi fuerit acceptata viuo
107 confitente, determinat punctualiter *Surd. in*
d. cons. 60. nu. 17. & seq. licet non alleget multa
ex prædictis. Qua conclusione attẽta infertur,
talem confessionem, quo ad tertium, non fa-
cere semiplenam probationem, cum non sit
rationabile, quod confessio non probet post
mortem confitentis ad fauorem illius, in cuius
108 gratiam celebratum fuit instrumentum, &
probet ad fauorem tertij. Infertur etiam ve-
rissimum esse illud, quod supra dictum fuit, ex
recitato instrumento anni 1584. non solũ non
resultare hyppothecam ad fauorem Pauli Ca-
milli, sed nec actionem personalem, & hoc
etiamsi probaret se esse hæredem Alexandri.

Tertium, & vltimum, quod obstat dicto Paulo
Camillo, illud est, quod vbi ex instrumento
prædicto anni 1584. resultaret ad eius fauo-
rem non solum actio personalis, sed hyppo-
theca, Talis actio, & hyppotheca est inefficax
ad excludendum Carpanum illamet ratione,
quia inefficax est respectu hæredum Francisci,
quia scilicet obligatio Marci Antonij est so-
lum rationis reddendæ, & non pecuniæ præ-
cise restituendæ, & quia non fuit concluden-
ter probatum bona de quibus agitur, fuisse in
bonis dicti Marci Antonij. Quæ rationes per-
cutiunt illam tertiam partem, quam præten-
dunt hæredes Francisci iure proprio. Addo
nunc, quod cum Paulus Camillus, & hæredes
d. Francisci respectu dictæ tertiæ partis, non
ratificauerit dictum Instrumentum, nisi post
contractam obligationem, tam per dictum
Marcum Antonium, quam per Io. Iacobum
erga Hyppolitam, ex cuius persona venit Car-
panus eius filius, talis ratificatio in omnem
casum non posset trahi retrò in præiuditium
109 dicti Carpani per ea quæ tradunt *Castr. in d.*
cons. 199. nu. 3. Tiraquel. de retract. consang. §. 1.
glos. 10. n. 69. Ossc. in decis. 119. nu. 26. & Hond.
cons. 39. n. 24. lib. 1.

Si verò demum Paulus Camillus, omisso illo in-
strumento anni 1584. prætenderet præferri

Carpano

Carpano ex instrumento obligationis erga eum factæ per Io. Iacobum Lattuadam anno 1604. Nemo non videt instrumentum illud esse posterius omnibus instrumentis, quibus nititur Carpanus, quod ideò illi non potest suffragari.

Nec quicquam facit, quod dictum instrumentum se referat ad aliud instrumentum confessionis factę per Latuadam anno 1584. in summa libr. 14.mill. Quia, aut volumus illud instrumentum confessionis ibi enuntiatum esse illud idem, quod fuit factum erga Coliatum, de quo hactenus loquuti fuimus, aut diuersum.

Si volumus esse illud idem, quasi per errorem dictum fuerit illud fuisse rogatum sub die 10. Octobris, cum deberet dici sub die 15. Nouembris, responsio in promptu est, relationem habitam ad dictum instrumentum erroneam esse, quia in illo instrumento anni 1584. non dicitur Latuadam recepisse ad Alexandro Roma illas lib. 14. mille, cum promissione, & obligatione sua, & bonorum suorum, vt erroneè præsupponitur in instrumento referente; sed dicitur solum eum recepisse dictas pecunias sine aliqua mentione hyppothecæ bonorum, quam hyppothecam tunc solum de nouo constituit ad fauorem Francisci Romæ pro reddenda ratione tertiæ partis dictarum librarum 14. millium, quæ spectabat ad Equitem Ioan. Baptistam; itaque instrumentum referens in
110 hoc casu non est alicuius efficaciæ iuxta *cons. Dec. cons. 63.num.* 6. vbi latè probat scripturæ referenti non adhiberi fidem, quando ex scriptura relata de veritate aliter non apparet *Curt.Iun.cons.24.nu 3.& cons.94.num.10.Crau. cons.987 nu.56.& 57.Rot.Roman.decis.40.nu.4. par.2.in nouissimis.*

Si vero volumus instrumentum illud relatum esse diuersum ab illo, de quo supra loquuti fuimus, alia ratione instrumentum referens nihil probat ad fauorem Pauli Camilli, Quia cũ instrumentum relatum non exhibeatur, instrumentum referens potest habere diem repetitam, cui ideò non debet credi in præiudi-
111 cium tertij, vt de hoc est tex. formalis *in l. repetita vbi in spetie Florian. de S. Pietro ff. de fide instrumentorum, tradunt omnes in l. scripturas C. qui pot. in pign. hab. Paul. de Cast. cons. 46. num. 4.*
112 *lib.* 2. vbi vult non credi etiam assertioni Principis in præiudicium tertij, quando potest habere diem repetitam *Alciat. cons.44.num.4. lib. 1. latissime Tiraquel. de retract. conuen. §.1. glos.7.nu.43.& seqq. Albi cons.547. num.19.& 20. Surd. cons.479. num.*8 Nullo igitur casu probat dictum instrumentum, quatenus ducit hyppothecam ab anno 1584.

Supposita autem dicta relatione, cum constet dictum instrumentum esse posterius omnibus instrumentis, quibus nititur Carpanus, proculdubio de eo non est habenda aliqua ratio in hac causa.

Concluditur itaque eundem Carpanum esse præferendum memoratis consortibus Romis in hac contentione de anterioritate, & posterioritate creditorum. Mirum vero cuiquam videri non debet, quod cum ipse nitatur in hoc iuditio creditis per eum contractis cum Io. Baptista eius fratre confiscato, contendat præferri consortibus Romis vigore dicti crediti dotalis, & depositi; Quia cum ipse habeat hyppothecata omnia iura dicti Io. Baptistæ, clari iuris est eum posse vti omnibus illis iuribus, & rationibus, quibus potuisset vti Ioan. Baptista in eius bonis defendendis, cum om-
113 nia iura actoris transeant in singularem successorem ad *Bart. in l. tertius §. si prius ff. de aqua pluu. arcen.* Et ita &c. Mediolani die 25. Augusti 1618.

Laus Deo, & Beatissima Virgini Maria.

P. Paulus Flamenus.

Pro Domino Marco Antonio Carpano.

Adsit Virtus Spiritus Sancti.

Vndamentum hyppothecæ, quo nituntur DD. Consortes Romæ aduersus bona possessa a Domino Carpano, proculdubio originem habere patet ab instrumento recognitionis factæ anno 1584. die 15. Nouembris per Dominum Marcum Antonium Latuadam versus Alexandrum de Coliate, vti Procuratorem specialem Domini Frãcisci Romæ. Quare omissis alijs, super quibus cumulatissimè scripserunt Domini coaduocati, ex quibus tutus videtur Dominus Carpanus; deducendo punctum ad dictum instrumentum; Sane negare non poterit qui cauillari nolit, quin bona D. Latuadæ hypothecata fuerint tantum pro tertia parte dictarum librarum 14. mille, videlicet pro reddenda ratione ipsius tertiæ partis, & consequenter ad habendum debitam rationem ipsius tertiæ partis tantum agere posse hyppothecaria dictos DD. Romas liquet.

Verba namque recognitionis prædictæ continent, quod D. Latuada recognoscit dictum Coliatum, vti Procuratorem D. Francisci Romæ, dominum duarum partium ex tribus pro indiuiso illarum librarum 14. mille, & quarum tertia pars spectabat ad pręfatum Equitem Io. Baptistam de Roma &c. Et à die mortis eiusdem Equitis citra, spectat, & spectabit ad dictum D. Franciscum, vti hæredem insolidum eiusdem Equitis, vt supra, (mox sequuntur) & promittit (obligando omnia bona sua) reddere bonam rationem præfato Procuratori dicto nomine de dicta tertia parte dictarum pecuniarum, & earum vtilium ad omnem requisitionem præfati D. Francisci.

Et sic

Et sic constat fuisse tantum hypothecata bona ipsius Domini Latuadæ pro redditione rationis dictæ tertiæ partis, Quando quidem consensus prædicti D. Latuadæ promittentis restrictus videtur ad reddendum rationem dictæ tertiæ partis, non ad alia, si neque consensu
114 promittentis induci non potest obligatio, *l. non omnis. l. si ego ff. si cert. pet.* Esto quod absurdum esset aliter asserere *Crau. cons. 929. nu. 21. & Rimin. iun. cons 577. nu. 13. lib. 5.*

Vis etenim, & medulla contractus dicitur con-
115 sistere in consensu, vt inquit *Galin. in rubr. ff. de verb. oblig. n. 96. quem sequitur Rimin. d. cons. 577 num. 13.* Ea propter consensus limitatus pro-
116 ducit limitatum effectum *l. in agris ff. de acqu. rer. dom. Surd. cons. 513. num. 13.* Prout limitata
117 obligatio limitatum pariter producit effectum, quia cancellos suos, intra quos posita est, transcendere non potest *Anchar. cons. 332. Rim. iun. d. cons. 577. num. 14.* Vnde quatenus consensus Domini Latuadæ in obligando bona tantum ad reddendum rationem dictæ tertiæ partis restrictus fuit, ampliationem aliquam pati
118 non potest; esto quia natura obligationis dicitur odiosa, & ideò strictè intelligenda *l. eius qui ff. si cert. per Rimin. iun. d. cons. 577. nu. 7. & 10.*

Præterea obligationes regulantur, & modifi-
119 cantur iuxta formam traditam a iure, vel ab homine *l. diligenter ff. mandati Rim. iun. cons. 577 num. 13.*

Verum hoc in casu obligatio prædicta facta tantum fuit per D. Latuadam de reddendo rationem dictæ tertiæ partis pecuniarum, vt supra dictum fuit. Ergo ad plus non tenentur eius bona, & plus petere non possunt DD. Consortes Romæ; Maxime vero, ex quo neque etiam hyppotheca generalis in fine instrumenti apposita refertur ad superiora, incidenter, &
120 enuntiatiuè prolata, sed tantum ad ea, quę principaliter dicta sunt, & expressa fuerunt *Rim. cons. 181. nu. 3. vol. 2. Cephal. cons. 543. n. 16 & post eos Rimin. iun. cons. 819. n. 8. & 29* Quanto minus ergo refferri potest ad alia hyppotheca pro tertia tantum parte constituta.

Conferunt quę tradit *Rimin. d. cons. 819. num. 3. per l. quæsitum §. penult. & l. cum delanoni §. cũ fundum ff. de fund. instructo post Bart. in l. verba ff. de alim. & cib. leg.* Videlicet, quod quando post
121 genus sequitur numeratio specierum, Genus ipsum restringitur ad species expressas, Addo ego *Corneum cons. 4. num. 6. lib. 2.* quo loci optimis rationibus, ac indubitatis fundamentis, conclusionem ipsam deffendit; in proposito autem casu post recognitionem factam respectu duarum partium dictarum libr. 14 mille, sequitur spetialis obligatio respectu tantum redditionis rationis tertiæ partis dictarum pecuniarum, & sic pro dicta tantum redditione agere possunt aduersantes; Quandoquidem deficiente hypotheca pro dictis duabus partibus dictarum librarum 14. mille, quibus D. Latuadam in Dominum recognouisse DD. Romas supponitur.

Non est, quod agere possint aduersus D. Carpanum ratione prioritatis temporis, nisi pro redditione rationis dictę tertię partis, Quia prioritas temporis non iuuat creditorem non habentem hypothecam, stante alio creditore cum
122 hypotheca, licet posteriore in tempore *tex. in l. credito § si primus vbi Bart. ff. qui pot. in pign. habeat. Decian. resp. 22. nu. 4. lib. 3. & Rimin. alleg. cons. 819 num. 17.* qui loquitur in proprijs
123 terminis de credito dotali, pro quo in dubio respondere melius esse docet idem Auctor ibidem num. 6. *per l. in ambiguis ff. de regul. iur.*

Dispositio enim *l. si vniuersa C. de leg.* qua cauetur
124 creditores defuncti esse præferendos legatario, quamuis hypothecam non habeant, minime resistit casui nostro, esto quod intelligatur textus ille quatenus ageretur de legatario simplici, & puro, secus autem, vbi legatum
125 factum est in extinctionem præcedentis debiti, præsertim dotalis, quia tunc etiam per hypothecariam a testatore specialiter adscriptam legatarij causa, aut fauori derogatum generali non intelligitur, quod magis est *Romanus sing. 592. Crau. cons. 594. nu. 3. facit etiam l. creditoribus iuncta glo. in verbo p. tuit, & in l. quoties ff. de separat.*

Additur insuper, quod actio hypothecaria exer-
126 ceri non potest contra tertium possessorem, (vt est D. Carpanus.) antequam bona principalis discutiantur § s d nequia Auth. de fideiuss. *Bart. in Auth. hoc nisi debitor C. de pignoribus.*

Quippe super ipsa excussione prius pronuntia-
127 tum non sit, vt per *Mainas. cons. 19. nu 6. tradit Surd. cons 191. nu. 10. lib. 2. & cons. 209. num. 22. Grammat. decis 99. quos sequitur Add. ad O toan. tr. de act. par. 2. lib. 1. cap. 29. n. 59. fol. 375.* Vnde ex quo non constat hoc in casu fuisse factam excussionem de bonis dicti q Marci Antonij, minusque super ea excussione fuisse pronuntiatum, repellendi veniunt DD. Romæ in hoc iuditio, tanquam actione carentes.

Quamquam cum agere tantum possint DD. Consortes Romæ ex vi dictæ instrumentalis obligationis ad consequendam redditionem rationis pro dicta tertia parte, & pro vtilibus ab ea prouenientibus, attento longo temporis cursu, ac stante morte dicti promittentis, & Io. Iacobi eius filij, reddita præsumitur ipsa ratio, ac adequatæ parcellæ, stante quod his duobus qualitatibus præcipue concurrentibus præsumitur factam fuisse solutionem, ac
128 redditam rationem, vt præter citatos a DD. Coaduocatis egregiè probat Per Illust. D. Senator Bellonus affinis, & alias Præceptor meus *in tr. de his quæ in contin. fiunt c. 68. per tot.* Maximè verò *num. 4.* quo loci conclusionem hanc Ciceronis authoritate comprobat in Oratione pro Quincio, cuius verbà etiam post *Menoch.* refert *Pacian.* vir maximæ eruditionis *in cons. 123. nu. 22.* vbi assumptum nostrum

mirifice

mirifice, & fusius, quam cæterì deffendit, &
probat; Ex taciturnitate enim annorum 10.
129 omnia composita fuisse, & rationes reddi-
tas præsumi tradit *Castr. cons.126. num.1. in fine
vers.Vnde credendum est. lib.2.quem sequitur Ca-
phal.cons.240. nu... lib.2.& melius in cons.8.per
totum lib. 1.*

Et eo minus hoc in casu consequi nunc possunt
dictæ rationis redditionem ipsi consortes Ro-
mæ, eo quia tanquam malè instructi, & ignari
eorum, quæ gessit dictus q. Marcus Antonius
vna cum Ioanne Iacobo eius filio, tertij posses-
sores bonorum à dicto Ioanne Iacobo Latua-
130 da relictorum ad ipsam rationis redditio-
nem minimè tenentur *l.qui in alterius de reg.iur.
& l.fin. ff.pro socio, Caphal.d.cons.8. in fin.& seq.
lib. 1.*

Conclusio igitur est actionem hyppothecariam
DD. Consortum de Roma extendi tantum ad
obtinendam redditionem rationis dictæ ter-
tiæ partis, ipsamq; rationis redditionem præ-
sumi iam fuisse datam ex cursu tanti temporis,
Et sic vti notoriè iniustam circumscribendam
esse sententiam Illustris Magistratus, quod iu-
ris esse censeo, salua &c. Mediolani die 10. Ia-
nuarij 1621. Ad laudem O. Dei, atq; Deiparæ
semper Virginis Mariæ.

Iulius Cæsar Caluinus I. C. Coll.
& Orator Derthonæ.

Pro Domino Carpano
Contra D. Consortes de Roma.

Adsit Virtus Spiritus Sancti.

Firma, & inconcussa adhuc remanent ea, quæ contra D. D. de Roma excitata fuerunt à Per illustri D. Senatore, non obstantibus deductis ad solutionem dubiorum.

Namq; pro clariori intelligentia huius controuersiæ, ne ex variatione facti Ius etiam diuersimodè deducatur. Præmittendum in primis est agi hic inter creditores defuncti (vt supponuntur DD. Romæ) & creditores hæredis (vt est D.Carpanus) qui eius actionem exercuit aduersus bona Io. Iacobi Latuadæ hæredis defuncti, mediante obligatione bis facta matri eiusdem Carpani; Non autem inter creditores defuncti, & legatarios eiusdem, vt perperam supponitur in dictis resolutionibus motiui; licet enim factum fuerit legatum dotium a q. Marco Antonio versus matrem D. Carpani; Nihilominus obligatio suscepta est à Io. Iacobo hærede, non solum pro residuo dictarum dotium, sed etiam pro alijs pecunijs, & sic aduersus ipsum hæredem mediante dicta obligatione egit D. Carpanus, non autem vigore legati.

Quibus sic stantibus non releuaret patet responsionem datam primo obiecto. Videlicet non opus fuisse separationis beneficio, ex quo datur condictio indebiti creditori, quando hæres
legatario persoluit. Agitur enim hoc in casu
de creditore hæredis, non de legatario. Et
sic non conuenire responsionem liquet. Quam-
uis etiam *Tex. in l. fin. §. & si præfatam, additur
C. de iure deliber.* procederet quotiescunq; hæ-
res persoluisset legatario de bonis defuncti,
131 quia cum constet eo casu soluisse hæredem
de bonis defuncti, inanis videretur separatio; In
hac autem facti specie (dato, non tamen con-
cesso, quòd vti legatario, non vti creditori hæ-
redis fuisset solutum) non apparet Reg. Fiscum
hæredis locum obtinentem soluisse D. Carpa-
no de bonis M. Antonij defuncti; Verum tamen
de bonis Io. Iacobi hæredis, vt cantat datio in
solutum, ergo &c.

Præterea ad rem etiam non facit *Franci decis.
246.* e regione adducta, contrarium enim ex-
presse ibi concludit auctor ipse in fine, dum
tradit, quòd quatenus facta non est separatio
bonorum (cum Inuentarij beneficium tantum
operetur fauore hæredis, non creditorum) cre-
132 ditores defuncti non præferuntur creditori-
bus hæreditarijs, sed è contra per *Petrum de
Bella pert.in l. eo C. qui pot.in pign. hab. Ang.in l.
p.§. sciendū ff.de separationibus.* Et omni in casu
separationis benefitium non fuisset necessa-
rium in facti specie proposita per *Francum re-
cit.decis.246.* Eo quia in eo agebatur inter cre-
133 ditorem, & legatariū ipsius defuncti, id quod
non conuenit casui nostro, in quo, vt supra di-
ctum fuit, agitur inter creditores defuncti, &
creditorem hæredis.

Quod autem hæres non teneatur legatarijs plus-
quam reperit in hæreditate, detracto prius ære
alieno ex bonis, quæ erunt tempore mortis.
etiam si factum non fuerit Inuentarium, Con-
134 trarium verius habetur *in §. si verò non fecerit
in Auth. de hæred. & falcid.* vbi traditur, quòd
hodie, si non est factum Inuentarium, hæres
135 tenetur creditoribus, & legatarijs vltra vi-
res hæreditarias *Ias. cons.28. sub n.7. vers.hodie
lib. 3.* Cum aditione hæreditatis confundantur
136 actiones *vulg. l.eleganter, & l.si rem la 2.ff.de
pignor.actione late Sebastianus Monticula in tr.di-
uers. de Inuentar. qu.234. nu.163.fol.260.*

Cæterum, quòd separatio censeatur inducta hoc
in casu Tantum abest, vt hoc verum sit, qui-
nimo à iure omnino alienum id esse dicatur.
137 Tum quia separatio, quæ in facto consistit,
omnino peti debet per creditores defuncti,
antequam fiat bonorum cõmixtio *l. p. §. præ-
terea ff. de separat.*, Tum etiam, quia de ea vti
in facto consistente docere debent DD. Romæ
vulgatis iuribus; Cõmixtio autem bonorum
fit per aditionem hæreditatis, vbi factum non
est Inuentarium, quia tunc bona hæredis, &
138 defuncti dicuntur cõmixta, & in vnum reda-
cta patrimonium *l. sed & si plures §. filio ff. de
vulg.& pupil. l.p. §.præterea ff. de separat. Mon-
ticula recit. quæst.234. nu.106. fol. 254. nu.143.
cum seq.*

Præterea certum est, quod DD. Romæ omitten-
tes

beneficium separationis dicuntur sequuti fidem
Io. Iacobi hæredis, non solum per *Text. cit. in*
139 *l. 2. C. de separat.*, *sed etiam id habetur in l. cre-*
ditoribus §. quod si proprij ff. eodem tit. dum ibi le-
gitur, Quod si separationem petijt, & sic à
persona hæredis recessit, dicitur defuncti bo-
na sequutus creditor, Ergo à contrario sensu,
non petita separatione, hæredis fidem sequu-
tus dicitur creditor, non obstantibus alijs ver-
140 bis eiusdem *Text.*, quod id procedat, quando
nouandi animo electa est fides hæredis; quæ
nouatio non inducitur, nisi expresse agatur
iuxta l. fin. C. de nouationibus.

Siquidem præter quòd nouatio inducitur non
modo si expresse de hoc actum est, Sed etiam
si tacitè ex coniecturis id dignoscatur, vt latè
141 comprobat *Menoch. præsumpt. 134. nu. 36. lib.*
3. & cons. 702. num. 13. iuncto cons. 710. num. 6.
Sequendo etiam *Tex. in dicta l. p. ff. de separat. §.*
Cæterum declarat, quando dicatur nouatum, &
in sequentibus verbis obiectum soluere vide-
tur. Quippe cum sequuti sunt nomen hære-
dis, nec possunt iam se ab eo separare, qui
quodammodo eum elegerunt, sed & si vsuras
142 ab eo ea mente, quasi eum eligendo, exege-
rint, idem erit probandum, Item quæritur, si
satis acceperunt ab eo, an impetrent separa-
tionem, & non puto, sic enim sequuti sunt eum
forte, quem nouerunt, quid ergo, si satis ido-
neum non acceperunt, & sibi imputent, Prout
etiam subiungit *Tex.* quod si pignus ab hære-
de acceperit creditor, non est ei concedenda
separatio *§. si pignus loc. cit.* Vt Dominum Pau-
lum Camillum vnum ex dictis actoribus pi-
gnus, & vsuras a Io. Iacobo hærede accepisse
ex instrumento celebrato anno 1604. liquet,
& sic clara adeo sunt verba ipsius Tex. vt super
ijs erroneum esset hæsitare.

Separationem vero adhuc fieri posse fauore di-
ctorum creditorum, esto quod adhuc prædia
extare supponitur, iuxta litteralem traditionē.
143 *dicta l. p. §. quid ergo* omnino negatur; Cum
id verum non esse habeatur ex lectura eiusdem
Tex. dum sequendo tradit. Quod dicitur post
multum temporis separationem impetrari non
posse, ita erit accipiendum, vt vltra quinquen-
nium post aditionem numerandum separatio
non postuletur, & consequenter vbi prædia
ipsa extarent (quod omnino negatur, nec pro-
batum est per D. Romas) adhuc separationem
ipsam impetrare nequirent, Tum attento lap-
144 su triginta annorum, nedum quinquennij,
Tum quia, vbi huiusmodi separationem non
petierunt creditores ipsi, eam nec petere va-
lent illorum hæredes, *Franch. alleg. decis. 246.*
circa fin. vers. secundum, & vers. vnde videbatur,
Tum deniq; quia separatio fieri debet ante-
quam fiat cōmixtio bonorum, siue vix ipsis co-
mixtis iuxta *Text. in d. l. p. §. præterea sciendum,*
145 *& §. quod dicitur ff. de separat. Monticula in*
dicto tr. de iuuent. diuers. quæst. 232. n. 173. Et ta-
men constat hoc in casu non fuisse petitam se-
parationem ipsam à creditoribus Marci An-
tonij defuncti, nec antequam facta esset com-
mixtio bonorum ipsius defuncti cum bonis Io.
Iacobi eius hæredis, quem nulla bona propria
habuisse hucusq; minime probarunt D. Romæ,
vt tamen inaniter supponitur in dicta ressolu-
tione motiui.

Non subsistunt pariter alia deducta, ad docendū,
non dari separationem, quando agitur de cre-
ditore, & legatario ducentibus originem ab
eodem defuncto; Quandoquidem, vt supra
probatum est, agitur hoc in casu inter credi-
tores defuncti, & creditores eius hæredis, in
quibus terminis maxima inest differentia; Si-
cuti diuersi sunt creditores hæreditarij de-
functi a creditoribus hæredis, Quia secundum
dictam *l. primam §. Item sciendum l. p. & l. si cre-*
ditores § proprij ff. de separat. Creditores hære-
146 ditarij non possunt tangere bona hæredis,
quamuis creditores hæredis agere valent ad-
uersus bona hæreditaria, satisfactis creditori-
bus defuncti, ea ratione, quia hæres debitor,
quia habet bona etiam futura obligata, Tene-
tur versus eius creditores, & sic cum possit quo-
tidie lucrari, illud lucrum ex hæreditate spe-
147 ctat eius creditoribus, latè *Monticula alleg. qu.*
232. n. 171. cum seq. fol. 193. Franch. decis. 246.
Qui in fine vers. Vnde videbitur, extra dentes
tradit, quod creditor hæredis habens hyppo-
thecam, præfertur creditori defuncti; si non
148 fuit impetrata separatio bonorum; Non enim
facta separatione bonorum tenetur hæres de
proprio versus creditores hæreditarios, sed
prius satisfit creditori hæredis *l. debitor vers.*
149 *quid ergo vbi glos. & Bart. ff. de separationibus.*
Etiam si ambo creditores essent hyppotheca-
rij, quod magis est, quia rem alienam obligare
150 quis non potuit, viz, nec defunctus rem hæ-
redis, nec hæres rem defuncti *Monticula loc. cit.*
nu. 172. vers. contra quam legem, & vers. secundo
tempore, verbo, sed an hodie.

Insuper benefitium hoc separationis introductum
fuit principaliter in fauorem creditorum de-
151 functi, quod dicitur subsidiarium, *Cuman. in*
l. creditoribus vers. sed probo ff. de separat. Franch.
cit. decis. 246. sub nu. 8. verbo hoc benefitium, &
Costa de remed. subsid. re med. 40. per totum, Quod
sane separationis iudicium intentatur, quan-
do creditores ipsi verentur, ne hæredes fiant
non soluendo, aut ne creditores hæredis alie-
nent etiam bona hæreditaria, aut ex eorum
bonorum venditione partem aliquam ferant,
152 vt per totum tit. *de separat. Morot. resp. 67. n.*
5. Asini tr. de execut. §. 7. cap. 21. nu. 2. quos sequi-
tur Costa tr. de ratione rata quæst. 45. nu. p. & 5.
Nec potest à creditoribus hæredis benefitium
153 hoc impetrari, *per dictam l. primam §. ex con-*
trarij ff. de separationibus.

Quare si hoc beneficio vti neglexerunt Domini
Romæ, sibi imputent, iura enim vigilantibus,
non dormientibus subuenire notissimum est.

Et ex his tolluntur ea, quæ ex aduerso deducta

sunt;

sunt; Excellentissimum slz. Senatum, non debere aliquod constituere fundamentum super omissione non petitæ, nec impetratæ separationis, cum constet de bono iure Dominorum de Roma, stantibus maxime clausulis *omni meliori modo &c. non se tamen astringens &c.* in petitione insertis.

Quandoquidem cum separatio non fuerit petita a creditore ipso, minusq; tempore congruo, & ante comixtionem bonorum; Dici non potest constare de bono iure ipsorum de Roma, ex quo non facta separatione creditores hyppothecarij hæredis præferendi sunt creditoribus
154 defuncti iuxta *decis. Franch.* supra citatam, Clausulæ etiam ipse non possunt supplere defectum tam patens, tum iuribus supra deductis, Tum etiam, si secus diceretur, quæcumq; iudicia, quantumuis nulla, per huiusmodi clausulas semper subsisterent, (cum ex stilo practicantium huiusmodi clausulæ in omnibus petitio-
155 nibus apponi soleant) Inanisq; propterea redderetur totus titulus *de separationibus*; atq; alij *tit.* tum *ff.* tum *Cod.* omnino destruerentur, quod satis absurdum esset affirmare; Vt dicitur de iuramento, quod licet vim habere supponatur supplendi deffectus solemnitatis in eo,
156 quod expresse paciscendum erat, iuxta doctrinam *Crau. cons. 748. nu. 3.* Tamen communis conclusio est, vt iuramentum non operetur in
157 his quæ debent specificari *l. 4. §. quæsitum, & ibi Bald. si quis caut. Alex. Trentacinq; lib. p. var. resol. tit. de rescriptis, & priuil. resol. 8. sub nu. 2. vers. & secunda facit.*

Iuramentumq; æquiparari huiusmodi clausulæ *omni meliori modo* docet *Marta tr. de clausul.*
158 *par. 3. claus. 56. num. 7.* qui Auctor num. 4. cum pluribus sequentibus *ex Hondedeo cons. 40. num. 39. & cons. 45. nu. 48. lib. 1. ac per Franc. de Ponte cons. 42. nu. 25.* plenissime declarat clausulam
159 hanc *omni meliori modo* restringi ad expressa tantum, nec operari, vt faciat actum valere quoad incognita, maximo vero in libellis, vt hoc in casu; & sic non conferre patet Doctrinam *Crau. & Peregr.* locis ex aduerso citatis,
160 Tanto magis, quia vtsupra probatum fuit, huius separationis benefitio vti non possunt Domini Romæ, tamquam hæredis creditores.

Nec video pariter congruenter responsum Textui *in l. 2. C. de bonis auctoritate Iudicis possid. siue de separationib.* in motiuo excitato, quę huic nostro assumpto summopere arridet, & cuius verba hic refferre iuuat, vlz. vt quoties separationem bonorum postulant, causa cognita impetrent. Reportabis igitur conuenientem desiderij tui fructum, si te non hæredum fidem secutum, sed ex necessitate ad iuditium eos
161 prouocare demonstraueris. Quasi inferre voluerit ibi Imperator Gordianus, quod si separationem non impetrauerit hæreditarius creditor, sequendo hoc pacto fidem hæredis, eius desiderij fructum minime reportabit, vt innuit *Olban. tr. de actionibus par. 2. lib. p. cap. 14. nu. 54. per totum.*

Minusq; releuant ea, quæ ante dubij solutionem præmittere maluit Egr. Aduocatus DD. Romæ, & quæ vbi negotium pertractaretur inter creditorem, & legatarium, dicta sunt; Non si disceptatio vigeret inter creditores defuncti, & creditores hæredis, vt in hoc nostro casu;

Et quo ad primum suppositum ex lectura processus agitati coram Illust. Magistratu optime liquet de iure D. Carpani aduersus bona Domini Io. Baptistę eius fratris confiscati, vlz. tum ex testamentis DD. Vrsinæ, & Margaritæ eius sororum, ad quas spectabant duę partes ex quatuor bonorum relaxatorum per dictum Illust. Magistratum pro summa librarum 28. mille omnibus ipsis fratribus, & sororibus, Tum etiam ex instrumento obligationis factæ per dictum D. M. Antonium eius fratrem, anno 1609. pro summa librarum 6500. vltra damna, & interesse, quæ instrumenta specificata etiam fuerunt coram Excellentissimo Senatu.

Quo ad secundum suppositum, legatarium vlz. tunc demum habere hyppothecam, quando aliquid superest, deducto ære alieno.

Præterquod, vtsupra adductum fuit, versamur extra hunc casum; cum agatur hic inter creditores defuncti, & creditores hæredis; con-
162 trarium etiam sentire videtur *glos. in l. 11, cui §. qui prior ff. vt in possess. leg. de qua Bal. in l. si postquam nu. 3. C. eodem tit.*

Nec militare videretur aliquam diuersitatis rationem, si legatum factum est de re certa, vt
163 affirmat *Bal. loco citato*, non obstante quod creditor sine hyppotheca non possit aliunde satisfieri; Parum interest, quod legatum sit de re certa, & habeat in ea re hyppothecam, aut sit pro certa summa in omnibus rebus defuncti, quarum hyppothecam habeat legatarius (quod tamen superabundè dictum sit) Bene verum est, quod si legatum contineret omnia bona, vlz. vniuersam hæreditatem, tunc pos-
164 set conueniri legatarius, secus, si fundum tantum, vel certam summam, vt hoc in casu *l. fi. C. de hæred. act. Guid. Pap. decis. 460. præsertim nu. 2. & 3.*

Tertia consideratio non releuat, esto quod adhuc non docuissent DD. Romæ, quod non superessent tot bona, deducto ære alieno, quibus legatum persolui poterit (vbi de legato ageretur, quod falsum esse supra probatum extat)
165 quo casu creditores defuncti non præferuntur legatarijs, vt per *Nattam cons. 199. num. 8. Surd. decis. 116. nu. 12. ac Mariscot. lib. p. var. resol. cap. 23. nu. 10.* Et sic non procedere conclusionem adductam patet, cum quatenus etiam per recitatam simplicem, & nudam confessionem M. Antonij probatum dici posset creditum DD. de Roma; Adhuc tot bona in eius hæreditate relicta fuerunt, vt & creditoribus, & legatarijs satisfieri commode potuerit, & consequenter subsistere legatum eo tempore dicendum est.

Contra quartum suppositum obstat dispositio

d.l fi.C.de hæred.act.& l.p.§. si hæres ff.ad trebell.
quibus habetur, quòd legatarius non potest
166 conueniri a creditoribus hæreditarijs, nisi
ageretur de legato hæreditatis. Quia tunc con-
ueniri posset, secus, vbi de fundo, vel certa
summa fit mentio in legato *Guid. Pap. allegat.*
decis.460.nu.2. & 3. Præterea doctrina *Franchi*
in cit.decis. 246. procedit distinguendo de hæ-
rede, qui est soluendo, vel non, Quia vbi cumq;
non est soluendo, iudicandum esse tradit au-
ctor ipse competere creditori condictionem
167 indebiti contra legatarium, qui in bonis hæ-
reditarijs impetrauit immixtionem, & postea
adiudicationem; Verumtamen hoc in casu
soluendo erat hæredi præter hoc legatum, &
si bona ad alios peruenerunt ex mora DD. de
Roma, sibi imputent, ad eaq; actionem diri-
gant, Cum prius ipsos tertios possessores ex-
168 cutere teneantur, vt decisum fuit per Sacr.
Concil.Neapol. teste *Francho decis.270 num.2.*
Prout hoc idem tradit fauore legatarij, & in
præiuditium creditoris, *Ph.muc.in tr.de Inuent.*
diuers. quæst. 242. num. 142. fol. 386., Et licet
bona dicti Io. Iacobi hæredis fuerint confisca-
ta; Relaxata tamen etiam fuerunt omnia ipsa
bona tertijs creditoribus, etiam posteriori-
bus, & alijs personis, vnde cessat difficultas
169 excussionis considerata in Fisco, & conse-
quenter auctorit.additio, *Rota Genua decis. 90.*
nu. 29. & 30.

Quamquam etiam non procedit hoc in casu ra-
tio ipsius *l fin. §. & si præfatum C. de iure delib.*,
quod scilicet legatarius tractat de lucro, Cre-
ditores vero de damno, Nam Carpanus age-
re hic dicitur de damno euitando, ne amittat
170 dotes maternas, ac alia credita eiusdem *l. p.*
ff. sol. matrim., Cuius dotis priuilegium tran-
171 sire ad filios docet *glos. in l. vnica C.de priuil.*
dot.Barbos.in d l.4.nu.14.par.6. ff.sol.matrim. &
Amator.Roderiquez.tr.de priuil. cred.art. primo
nu.17.par.1.

Additur etiam, quod non omnia legata dicun-
tur lucratiua, cum nonnulla sint, quæ sapiunt
172 æs alienum, iuxta tradita *in cap. quamquam*
de vsuris lib.6.vb Hostiens.& alij, Monticula all.
tr.de Inuent.quæst.234.nu.108.fol.254. quo loci
scribit, quod longè differunt legatarij lucrosi,
173 ab alijs, quorum legata sapiunt æs alienum,
vt dotis, vel legitimæ, Imo agere non posse
creditores aduersus filios legatarios in legiti-
ma, vel dote, si olim viuo Patre, citra fraudem
174 creditorum constituta fuisset, & per *l. 2. C.de*
his quæ in fraudem cred.docet Monticula recitata
quæst.234.nu.103.fol 254.

Rursus creditores defuncti vel agunt hyppo-
thecaria aduersus legatarios, Vel agunt con-
dictione indebiti; hyppothecaria agunt, quan-
175 do res est data legatarijs, quia illa est in
rem, quæ sequitur possessorem, arg. *l. si fundus*
§. in venditione ff. de pignor., Condictione inde-
176 biti, quando non fuit data res, sed vendita,
& pretium illius solutum *l. non est nouum ff. de*
pignor. act., Idem dicitur, quando res soluta le-
177 gatarijs non extabat, sed erat consumpta,
quia in eorum vtilitatem conuersa fuit, *Rol.*
quæst.142.num. 5.in tr.diuers. inuent. fol.83. At-
qui in hac facti specie res data omni in casu
fuisset D. Carpano, vlz. bona Concesiæ, non
autem illorum pretium, Ergo cum DD.Romæ
hyppothecaria non agant, Aduersus bona ipsa
agere nequirent, minusq; condictione indebiti
ad pretium, de quo actu non esset.

Nec omitto quod tradit *Monticula recitata qu.*
234.n.118.per l.puppillus ff. quæ in fraudem cre-
ditor, vlz. quod nihil reddere compellitur qui
178 suo commodo inuigilauit, quando creditor
anterior non habet hyppothecam, Et sic, non
habentibus hyppothecam DD. Romis ali-
quid reddere non tenetur D. Carpanus, qui
eius commodo inuigilasset, obtinendo datio-
nem in solutum dictorum bonorum Io. Iacobi,
pro parte eius crediti, quod superabundè ta-
men dictum sit.

Igitur concludendum est, circumscripta senten-
tia Ill. Magistratus, non esse audiendos D. Ro-
mas assertos creditores defuncti, aduersus D.
Carpanum creditorem hæredis; Esto quod
bonorum separationem non impetrarunt, quo
casu creditores hæredis præferuntur credito-
ribus defuncti, etiam hyppothecarijs, quod
179 magis est, vt terminaliter decidit *Franch. all.*
decis.246.post Petrum de bella Pertica, & Ange-
lum, Et expresse cautum est *in d.l.p.ff. de separa-*
tionib. Maxime vero, cum non appareat hic de
inuentario facto a Io. Iacobo, itaut dici possit
180 separationem esse a iure inductam, si non ab
homine factam, iuxta decis. *Surd.310. relatam*,
quam minimè habere locum hoc in casu mani-
festè liquet ex Doctrina eiusdem *Surdi nu.17.ad*
quem, vti ad Sacram Ancoram, confugerunt
DD. Romæ, & ita iuris esse censeo saluo &c.
Mediolani die 10. Maij 1621.

Ad laud. omn. Dei, atq; Deip. semper Virg. M.

Iulius Cæsar Caluinus I. C. Coll.
& Orator Derthonæ.

SVMMARIA.

Morte rei ante sententiam vlterius de delicto, &
pæna agi potest nu. 1.
Mors omnia soluit nu.2.
etiamsi iudicium expressum fuisset nu. 3.
Pæna pro delicto non transit ad hæredes nu.4.
Decretum Senatus in ea materia nu.5.
Casus, in quibus contra hæredes delinquentis agi po-
test remissiue nu.6.
Hæredi non prodest admissio ad Non.deffensionis ban-
niti, qui interim decessit nu.7.9.& 30.cum seq.
Contrarium versus nu. 10.
qui potest deffens.rei pro mortuo proponere nu.12.
14.& 25.& 26.
Distinguitur, quando aliqua diligentia superest agenda,
vt

Admissio banniti ad nouas defensiones interim defuncti an prosit eius hæredibus, ita vt ij probare admittantur defuncti innocentiam.

CAP. CIIC.

Vemadmodum fauore rei, & eius hęredum, superuẽta illius morte, actum est de delicto, & illius
1 pæna, Quod delictum extingui dicitur per mortem delinquentis *l. vnica, & ibi Doctores C. de delictis defunctorũ, & l. defuncto C. de publ. iudicijs d. l. ex iudiciorum ff. de accusationib. ac diximus*
2 *supra in c. 103. n. p. cum seq.* Cum mors omnia
3 soluat *§. deinceps in Auth. de nuptijs*, Etiamsi iudicium in cæptum fuisset, vt disponit *Tex. in l. p. C. si reus, vel accusator mort. fuer.*
Pæna enim non transit ad hæredes *d. l. vnica, & l.*
4 *pupillus §. in hæredes de reg. iur. ac probat Bertaz. cons. Crim. 181. nu. 9. cum sequenti lib. p. & sequ. Peregr. de Iur. Fisci lib. 4. tit. 5. nu. p. cum sequenti, Et nouissime tradit Gratian. lib. 5. discept. forens.*
5 *cap. 862. nu. 28.* Ac censuit Senatus Excellentissimus die 11. Augusti 1552. in causa Petri Martiris Montij de quo Senatus consulto actũ fuit in dicto cap. 103. quo loci expressi fue-

6 runt casus, in quibus contra hęredes delin-
quentis agi potest.
Ita neq; hęredes agere in causa posse ad sui com-
modum dicendum est, vbi reus principalis de-
7 cessit, cum iuxta vulgatam regulam, qui sentit
commodum, sentire etiam debeat incommo-
dum, Et è contra; Eadem enim persona cum
8 defuncto reputatur hæres *vul. §. p. in Auth. de
iure iur. à mor. præstit.* Idcirco sicuti defuncto
reo extinctum dicitur iuditium Criminale cęp-
tum., nec agi potest de delicto, nec de pæna,
vt supra diximus, Eadem ratione neq; illius
hæredem iuditium prosequi posse videtur, nec
proponere eius defensiones; Ne ad imparia
iudicentur defunctus,& hæres, qui eadem per-
sona dicitur cum defuncto, iuribus citatis, &
tradit *Boss. tit. de remedijs Iustitia contra sententia
in fine,& probat Menoch.cons.89 n.7. 39. & 41.
& cons. 181. n. 99. ac copiosè scribit Gratian.lib.4.
discept. forens. cap. 783. n. 27. cum seq.*
De ÆQVITATE tamen contrarium verius vi-
10 detur, Vt potè si bannitus, siue damnatus in
contumatiam, admissus ad nouas deffensiones
intra annum, vel biennium, ex Senatus con-
11 sulto (iuxta *Fex. in l. p. §. si quis vltro ff de quæ-
stionibus, & in l. Diui ff. de pænis*) decessisset ante-
quā deffensiones præstaret, vt de eius innocen-
tia constaret, Et personæ, ac bonorum libera-
12 tionem obtineret, Tunc etiam defuncto ban-
nitó, non præstitis deffensionibus, poterit hæ-
res pro suo interesso ipsarum litterarum vti
beneficiò, vt concludit *Abb. & cæteri Scrib. in
cap. significauit de rescriptis, & in cap. quia de
Iudic.*
Litteræ enim istæ Senatus dicuntur quædam in
13 integrum restitutio, quæ tametsi sit priuile-
14 gium, Attamen transit in hęredem *l. solum ff.
de restitut. in integrum*; Prout priuilegium, quod
15 est contra ius speciale, vt hoc, in hæredes etiā
transit *cap. olim tibi, & ibi Abb. 3. notab. de vero
sign. f. Dec. in rep in omnibus causis id obseraat. col.
p. & 3. de reg. iur.*
Quę litterę non elidunt quoquomodo condem-
nationem, sed tantum permittunt, vt possit
16 contrarium probari, Et dicuntur litterę gra-
17 tię Iustitiam continentes, vt tradit *Boss. tit. de
remed. contra bannū n. p. & n. 3. ac tit. de remedijs
Iustitia contra sententiā sub nu. 15. post medium,*
Et de quibus litteris ample Oldradus *tr. de re-
scriptis in Præludio 7. n. 89., & n. 130. cum seq. fol.
mihi 85.*, Vnde non factis deffensionibus, vel
non probata innocentia banniti, exequitur
18 contra eum sententia, ac si admissus minimè
fuisset ad nouas deffensiones, vt subijcit *Boss.
dicto tit. de remedijs contra bannum sub n. p. vers.
& Senatus, & sequitur Clar. q. 44. vers. Quæro
19 quando reus, qui testator*, Ita Senatum rescrip-
sisse Pretori Cremonę die 8. Nouemb. 1546.
20 Quia tunc Fiscus dicitur habere fundatam in-
tentionem *Fariu. q. 11. num. 100. cum seq. & late
probat Costa tr. de re integra distinct. 48. nu. 4.* &
alio non probato per bannitum, sententia
exequi debet, Et ita sepissimè postea etiam
censuit idem Senatus Excellentissimus, prę-
21 sertim die 18. Ianuarij 1589. ad relationem
Prætoris Casalis Maioris contra Andreā della
parte pro multis delictis ad furcas damnatum,
sed de nullo conuictum, præterquam de fra-
ctura carcerum, qui captus admissus fuerat ad
nou. defens. sed nihil præstiterat, iubendo, vt
ille suspenderetur, & die vltimo Iulij 1619.
referente Amplis. Senatore Papirio Cattaneo,
22 Idem censuit contra quemdam condemna-
tum in pænam capitis, qui admissus ad nou.
deffens. nihil præstiterat, iubendo, vt execu-
tioni mitteretur sententia.
Quamuis die 12. Ianuarij 1584. ad relationem
23 Prætoris Mediolani, Cum quemdam de Ma-
rianis appellato l'Offelino damnatū ad furcas
ob furta, mox captum, & admissum ad nouas
deffensiones, licet nihil præstitisset, iussit illum
remigare debere quinquennio, licet nihil aliud
haberet contra se, quam dictum Socij. Prout
die 29. Nouembris eodem anno 1584. Io Ru-
24 beus capitaliter damnatus ob tentatam vim
in quandam virginem, contra quem tantum
extabant leuia inditia, Cum nihil pręstitisset
in Nouis deffensionibus, ad quas fuerat ad-
missus, damnatus fuit ad remum quinquennio
ad relationem Egr. Vicarij Iustitiæ, licet multi
ex DD. Senatoribus voti fuissent, vt executio-
ni mitteretur condemnatio.
Et hanc principalem conclusionem comprobat
idem *Boss. cit. tit. de remedijs Iust. circa sententiā
sub nu. 15 vers. contingit hodie*, Vbi scribit tum
de iure, tum ex ÆQVITATE, & conscientia
25 esse admittendos hæredes defuncti ad no-
uas deffensiones ad probandum illius inno-
centiam, vt bona confiscata recuperarent,
quæ, salua conscientia, retinere nō potest Prin-
ceps, siue Fiscus, Quam sententiam etiam pro-
cedere arbitraretur idem auctor, etiam si con-
demnatus decessisset antequam litteras ipsas
26 præsentasset, vel se personaliter constituisset;
Modo lapsum non esset tempus dierum decem
in ijs expressam, ad se in Iustitiæ potestatem
ponendum *Peregr. de iure Fisci lib. 4. tit. 5. num.
36. Cartar. de effecut. sententia cap. p n. 34. cū seq.
Osasc. decis. 106. n. 3. & Old. cons. 72. nu. 56.* Nisi
de rigore iuris conditio, quæ de more apponi
solet in huiusmodi rescriptis, ipso slz. se con-
stituente termino dierum decem, deficeret,
27 quæ nullo modo potest hæredi conuenire,
Namq; non adimpleta ipsa conditione inanis
est omnis probatio, sine prætensio hæredis, vt
28 subijcit ibidem in fine *Bossius*, inquiens, quod
vbi condemnatus se in termino consignasset,
litterę ipsę perpetuarent, & hęredi prodessent.
De qua conditione, & termino dierum decem
loquitur decretum Senatus æditum die 26.
Octobris 1518., & registratum in prima Add.
ad Nou. Constit. fol. 24. Quo decreto etiam
29 cauetur, quod in condemnationibus pecu-
narijs, in quibus necessaria non est personalis
consti-

constitutio, deffensiones præstandæ sunt intra
mensem a die admissionis, aliter eo termino
elapso executionem non esse diferendam.

Verum contrarium statuisse in causa cuiusdam
Panigarolæ Senatum Excellentissimum scribit
Clar. qu. 44. vers. Dixi quod; vbi expresse tradit,
quod si reus ad nouas deffensiones admissus se
consticuit in carceribus, Vt fieri solet, & super-
30 ueniente infirmitate decedat, firma remaneat
eius bonorum confiscatio, nulla habita ratio-
ne probationum per eum factarum (quod ma-
gis est) neq; earum, quas eius hæredes facere
intenderent ad demonstrandum illius inno-
centiam.

Quam sententiam iterum amplexum fuisse Se-
natum Excellentissimum in quadam causa
31 ibidem testatur Illustrissimus Præses Bru-
gnolus in additionibus, eius propria manu fa-
ctis ad Clarum loco relato, Dum ait, quod si
ante mortem Senatus statuisset quid agen-
dum, & post mortem fuissent præsentatæ litte-
ræ, in quibus reus absolutus esset: Videretur
confiscationem esse sublatam; Si vero aliqua
32 adhibenda esset diligẽtia, puta tortura; Tunc
maneret confiscatio; cum potuisset forte reus
ea tortura fateri delictum, Quam sententiam
amplectitur *Costa d. tr. de re integ. distinct. 48. nu.
6. cum seq. post Oddum cons. 72.* Bona etenim cõ-
fiscata, siue descripta ob condemnationem,
rei remanent pænes Fiscum, neq; reo relaxan-
33 tur in hoc Dominio, nisi purgato crimine, &
condemnatione per contrariam sententiam,
Talis namq; descriptio, & successiue confisca-
34 tio, fit ratione delicti, non ratione contuma-
ciæ, merito eius effectus non tollitur, nisi se-
35 quuta absolutione, vt probat ibidem *Clar. in
dicto vers. Dixi quod, circa medium*.

Pro concordia tamen ipsarum opinionum arbi-
tror priorem habere locum, quando ex pro-
bationibus factis vel per ipsum admissum ad
36 nou. deffensiones, vel per illius hæredes, ple-
nè constat de innocentia illius, Quia tunc, si
Princeps in conscientia retinere non posset
bona ipsa confiscata, vt docet *Boss. loco cit. circa
finem, & admittit Clar. eodem vers. Dixi quod,
verbo vix tamen credo, & sequitur Costa de Re in-
teg. a d. distinct. 48. n. 3.* Cuius tamen doctrinam
in seq. nu. 6. non admittit, dum concludit non
37 releuare probationes à reo cæptas, Immo
post perfectas, quibus perspicuè liqueat de in-
nocentia condemnati. Quia opinio hæc con-
trariatur citatæ decisioni Bossij, & Clari in lo-
cis relatis.

Secundam verò opinionem locum habere, quan-
do de innocentia ipsa adhuc aliquantulum
38 hæsitari potest, & adhibenda esset tortura ad
purganda indicia, vt considerauit Illustrissi-
mus Præses Brugnolus in citata additione ma-
nuscripta.

Non enim omnes condemnati admitti solent ad
nouas deffensiones intra biennium, sed tantum
39 ij, qui de delicto conuicti non sunt, nec indi-
cia contra eos adeo vrgent, vt verisimiliter
se tueri nequeant, nisi falsos testes exhibeant,
vt post Clarum *in q. 94. n. 12. cop. o. e probat Ca-
ball. resol. crimin. lib. 2. casu 110. quem sequitur, &
tradit Oldra. d. prælud. 7. n. 89. & scribit Senator
Bell. d. tr. de his quæ incont. fiunt cap. 75. num. 2.
Costa remed. subsid. 120. nu. 33.* Qui Auctor scri-
bit sub *num.* 32 terminum præfixum dierum de-
cem statutum condemnato ad consignandum
40 in litteris admissionis ad nou. deffensiones, nul-
lo modo solere prorogari per Senatum. Itaut,
vbi lapsus sit terminus ipse à die concessæ ad-
missionis, etiam incuria petentis, talem admis-
missionem inefficacem, & inualidam redditur
41 ipsarum litterarum dispositio, vt sæpe decla-
rauit Senatus.

Si vero examinatus reus, idest admissus ad nou.
deffensiones, & tortus, vt fieri solet in his casi-
42 bus, negauerit delictum, purgata dicitur eius
contumacia, quæ ad illum suffocandum tende-
bat, si alia vrgentiora non militabant contra
eum indicia, & sic absoluendus venit, vt scribit
*Costa cit. dist. nu. 49. n. 5. post Bal. Natt. & alios
relatos per Farinac. qu. 11. n. 102.*

Quod remedium admissionis ad nou. deffens. est
vnicum in hoc Mediolani Dominio ad euitan-
dam condemnationem in contumaciam factam
43 contra bannitum captum, vt tradit Boss. *cit.
tit. de remedijs contra bannum n. 9.* modo tamen
lapsus non sit annus quoad personam, & bona,
& fluxum non sit biennium quo ad personam
44 tantum, vt habetur in *l. p. C. de requir. reis, &
trad. Clar. in q. 44. vers. visum est in fine, & vers.
Dixi etiam in fine, & Odd. cons. 72. nu. 43.* & de-
clarant Nou. Const. *in t. 1. de accusat. 5. §. non in-
45 telligant in fine*, Et censuit Senatus die 15. Ia-
46 nuarij 1580. de quo Senatus consulto *Oldrad.
in d. prælud. 7. nu. 89.* Prout etiam id iussit S. R.
M. per decretum datum Tomarij die 17. Apri-
lis 1581. *vers. Intend'amo ancora*, registrat. in
secundis Addit. *ad Nou. Const. fol.* 4. Vbi etiam
47 expressum habetur, quod huiusmodi deffensio-
nes fieri debeant intra biennium, Non autem
quod simpliciter admittuntur condemnati ad
nou. deffens. intra dictum tempus, Quamuis ex
quadam AEQVITATE, non soleat Senatus
recusare deffensiones factas etiam post lapsum
48 biennij, modo admissio, & personalis consti-
tutio condemnati facta sit durante biennio,
de qua re ample *Sen. Bell. cit. cap. 75. nu. 2. & 3.
lib. 2.* vbi ita censuisse Sen. Excellentissimum
referente Amplissimo Senatore Montio te-
statur.

Alia enim omnia remedia appellationis, nullita-
tis, dictionis, & reclamationis reijciuntur in
49 causis criminalibus in hoc Mediolanensi Do-
minio per Nouas Constit. *in tit. de Senatoribus
§. cum autem criminale, & cap. & demum atq; &
in tit. de accusat. §. à sententijs atq; explicat. Boss.
cit. nu. 9. ac Oldrad. all. prælud. 7. n. 89. & nu. 230.
post Plottum cons. 52. nu. 38. ac D. Senatorem Bell.
tr. de his quæ incontu. fiunt cap. 45. n. 8.*

Quam-

Quamuis vbi nullitas condemnationis sit eui-
dens, & manifesta, soleat Senatus Excellen-
tissimus eam magnificare, & idcirco condem-
50 nationes circonscribere, iuxta *Tex. in l. 4. §.
condemnat. & ibi Castrens. & Ripa ff. de re Iudic.*
51 *Oldra. de rescriptis d. prælud. 7. n. 230.* Et ita
censuit die 25. Iunij 1619. fauore cuiusdam in
contumatiá condemnati in pænam capitis per
Prætorem Casellarum solum, etiamsi ex forma
Rescripti Sen. Excell. procedere deberet Præ-
tor cum interuentu Auditoris illius Feudata-
tarij, qui Auditor fuerat eo tempore Amplis.
Sen. Bellonus, antequam Senator esset electus,
Etiamsi iste condemnatus esset adhuc intra
tempus petendi nouas deffensiones, vt testatur
idem Sen. Bellonus *in all. cap. 45. num. 8. lib. 2.*,
Quia cum nullitas esset euidens, & manifesta,
52 & resultaret ex eisdem actis; Senatus circon-
scripsit condemnationem, & sic quod iniustitia
53 abstulerat, restituit iustitia, vt per *Oddum su-
bijcit Oldra. cit. n. 230. in fin.*

Prout memini idem declarasse postea Senatum
Excellentissimum anno 1631. fauore cuiusdam
54 banniti, & detenti in Ciuitate Papiæ, quippe
in confortatorio iam asseruato, vt de capita re-
tur; elapsis terminis ad petendum nouas def-
fensiones, Nam cum aquiescere non posset
condemnatus dictæ sententiæ eo sub prętextu,
quod minime citatus fuerat perhemptoriè ad
videndum se condemnari, vt continuo prote-
stabatur, & Protectores Carceratorum insu-
dassent, vt facti veritas in lucem prodiret;
Compertumq; deniq; fuisset citationem ip-
sam non ad condemnati domum, sed ad aliam
fuisse dimissam, Senatus circonscripta condem-
natione iussit ex integro procedendum esse
contra dętentum, qui constitutus reus, & prę-
stitis deffensionibus, fuit mediante tortura ad
purgandum inditia tandem absolutus.

Idem censuit Senatus die 19. Nouembris 1624.
referente Amplis. Senatore Bellono, fauore
cuiusdam Morani cōdemnati Papiæ in pænam
arbitrandam per Senatum. Eo quia post tran-
smissam in perhemptoriam citationem ad viden-
dum proponi in Curia in quam pænam veniret
ille damnandus, & declarata pæna per Curiam,
ad condemnationem deuentum fuerat, vlte-
rius non citato reo, & sic nulliter, cum citari
iterum debuisset.

Eademq; ratione solet Senatus sententias in causis
55 criminalibus latas notorie iniustas circumscri-
bere, ac etiam quādoq; temperare pænā impo-
56 sitam; Cū notoria iniustitia æquiparetur nulli-
tati; Et ita censuit die 10. Ianuarij 1620. refe-
rente Ampl. Senat. Meltio, & die 17. Decem-
bris, ac die 27. Augusti eiusdem anni, vt testatur
*Senator Bellonus all. cap. 45. in fine de que materia
Farin. q. 30.* Quamuis in his decis. ad arbitrium
sæpe numero reducuntur & iuditia, & prętén-
57 sa iniustitia, Et sic non semper idem seruatur,
sed ad beneplacitum iuxta casuum contingen-
tiam, Et præsertim in dicto Senatus Consul-
tus Edito 27. die Augusti, In quo casu vocatus
fuerat N. taquā testis in causa homicidij a Præ-
tore Montisbelli, deinde retentus, tanquam
suspectus, per nouem menses in carcere, quo
fracto, N. aufugerat, qui citatus in contumatiā,
58 tanquam homicida fuit ex ordine Senatus
(domi tum expedito) condemnatus in pænam
ordinariam; Captus deinde lapso biennio mul-
ta vtrinq; fuerunt in hac causa considerata,
Tandem Senatus venit in sententiam comut-
tandam esse pænam condemnando N. in pænā
remi quinquennalis; De qua materia efracto-
rum carcerum latè agit *Farin. plena q. 30.*

Si tamen bannitus contraueniens banno captus
esset, etiamsi bannum, siue condemnatio nul-
litatis defectum pateretur, Et sic circonscribi
deberet; Attamen solet Excellentissimus Se-
natus iuxta dispositionem proclamationum
59 Excellentissimi Gubernatoris damnare ad re-
mum per triennium huiusmodi captum, Vel
saltem trium ictuum funis; Cum bannito mi-
nimè spectet iudicare banni validitatem, aut
nullitatem, & ipsi banno iterum contrauenire,
60 & ita censuit Senatus Excellentissimus eodem
anno 1619. die 2. Octobris, vt testatur idem
Senator Bellonus *cit. cap. 75. in lib. 2.*

Non est autem hic prætermittenda vtilis, & fre-
quentissima ea quęstio, An sicuti condemna-
to admisso ad Nou. deffensiones liceat proba-
tiones facere de eius innocentia, & inditia
delicti elidere; Pari ratione liceat etiam Fis-
co, vel querelāti alias probationes facere circa
delictum ipsum post huiusmodi admissionem
ad Nouas deffensiones, Quam quæstionem ab
aliquo minimè tactam fuisse notat *Basard. ad
Clarum cit. q. 44. sub nu. 25. vers. Tamen ego credo
cum plur. sequen.* Vbi post fundamenta hinc inde
posita, vna cum resolutione dubiorum, compi-
lata per Excellentissimum Oddum, concludit
61 non esse admittendum Fiscum, siue Querelan-
tem ad nouas delicti probationes faciendum
per *Tex. in l. auxilium §. in delictis ff. de minoribus
Boss. in tit. si aduersus rem iudicatā n. 13. Thomas,
Nonius cons. 105. n. 7., & Ant. Gabr. lib. 7. comm.
conclus. tit. de crimin. conclus. 13. in fine;* Vbi re-
rius, & AEQVIVS hoc esse dicit, quos sequi-
tur Oddus *ibi relatus per Basard. nu. 30. cum seq.
& sub nu. 33. vers. pro resolutione,* Tum quia, si
negligens fuit in priori iuditio Fiscus, Incon-
ueniens est, vt eius negligentia sibi proficua sit
62 in iuditio admissionis ad Nou. deffens. *Oddus
de restit. in integr. q. 47. art. 11., & Basard. loco cit.
nu. 34.* Tum quia, sicut minor in pænalibus nō
63 restituitur in necem, vel pænam alterius *l. au-
xilium ff. de minoribus l. sepulcri ff. de sepulcro,
viol. & l. in causa la p ff. de min. ac tradunt Scrib.
in l. p. §. nunciatio, & ib Ruin. n. 234 ff. de op. non.
nunciat. & latè probat Oddus de restit. in integr. q.
89. nu. 21. cum seq. in 2. parte*, Ita multo minus
resarciri potest Fiscus, cum in necem, & pænam
alterius agit, & sic esset magis priuilegiatus,
Quam minor, cum eius iure vtatur in obtinen-

da resti-

64 da restitutione in integrum *l.p.C.de sent.aduer. Fiscum lata, ad tradit Baiard.ad cit. q.44. nu 31.* Tum etiam, quia sicut gratiosa dicitur instantia Nouarum deffensionum, ad fauorem condemnati concessa, Ita in eiusdem odium retorqueri non debet contra reg. vt tradit Oddus
65 relatus per *Baiardum loco cit.nu.39.*
Si vero Fiscus, vel querelans nouas probationes facere intenderet ad elidendam deffensionem
66 rei, & illius probationes; Admittendus est, Puta conuincendo testes per reum productos de mendacio ratione loci; vel temporis per alios testes nouiter examinandos; Quia nihil est, quod ei imputari possit, Et sic non ex aliquo priuilegio speciali, sed iure communi id facere poterit; Si enim prius id non fecit; Causa fuit, quia non prius ipse reus huiusmodi
68 probationibus ad suam innocentiam ostendendam vsus fuit, vt scribit *Odd. relat. per Baiardum loco cit.nu.34.propè finem,& sequit.Costa de re integra cit. distinct.48. sub nu.8.* Qui *Oddus dicto nu.34.in fine,& nu.39.* Eo fortius comprobat conclusionem ipsam; Cum per eum reprimantur simul, & semel reorum calliditates, quando dolo malo huiusmodi probationes eorum innocentiæ differuntur post condẽnatio-
69 nem ad Fisci fauorem factam, Et etiam Fisci nimiæ festinationes in deueniendo ad condemnationes reorum, & confiscationes bonorum, non præcedentibus legitimis probationibus, quando illas habere possunt.

Cæterum pœna confiscationis bonorum non transit ad hæredes, si reus mortuus est post sententiam deffinitiuam, sed tamen intra tempus,
70 quo poterat appellare secundum dispositionẽ Iuris Communis (& sic vbi ex municipali lege prohibita non sit appellatio, vt in hoc Mediolani Dominio) *glos.not. in l. ex indictorum ff. de accusat.& latè probat Gomez.de delictis cap.p. nu. 82. vers. Item adde, ac copiosissime Oddus cit. cons.72.n.58 per totum;* Vbi decemseptem enumerat Doctores hanc conclusionem probantes, & vti communiorem deffendentes, repro-
71 bato *Bar.* & alijs in eadem *l. ex indictorum* contrarium volentibus, Quia tunc mors superuenta pendente tempore ad appellandum
72 æquiparatur appellationi quo ad hoc, ne sententia contra hæredes exequi possit, vt est expressus *Tex. in cap. non solum de appellationibus lib.6.ac scribit Odd.cit.num.58.vers. Et quod Sapientes Indices.*

SVMMARIA.

Fidem fallere nefas est nu.1.& 3.
Honestati publica nihil magis debetur, quam vt promissa adimpleantur nu.2.
Venditor tenetur rem tradere cum effectu num.4.12. & 46.
Locationis contractus est similis emptioni nu.5.
Locator non exeusatur, si semel rem locatam tradidit, sed fuit euicta nu. 6.
Quia tenetur ad patientiam per factum successiuũ n.7
Contrar.nu. 10. 11.
Locandi actus dicitur semper hobere tractum successiuum nu.8.
Locator dicitur promittere factum, ad quod præcisè tenetur nu. 9.
Lex benignior, & Aequior est cum locatore, quam cum venditore nu. 13.
Aliud pro alio, inuito creditore, solui non potest n. 14. sed limitatur aliquando ibidem.
Locator liberatur, si aliam rem æquè comodam locare integra obtulit nu. 15.
Res integra dicitur, vbi processus adhuc non fuit publicatus nu. 16.
Vel ante sententiam nu. 17.
Conductor agere potest de euictione cõtra locatorem, etiamsi non denontiasset nu. 18.
Emptor non potest agere de euictione, nisi denontiasset nu.19.
Locator agere potest contra eũ, penes quem reperiretur res locata,& contra conductorem n.20.& 21.
Excussioni locus non fit, si res conducta est penes stipendiatum, aut militem, quia difficilis est recuperationis nu. 22. & 23.
Furtiuæ rei emptor tenetur eam dimittere, non recepto pretio nu.24.
In dubio non præsumitur quis scienter emisse rem furatam, nisi exiguitas pretij, & conditio venditoris id suadeant nu. 25.
Venditor an possit loco pretij tot bona in solutum tradere emptori, quando bona vendita fuerunt euicta nu.26. cum seq.
& negatiue respondere videtur nu.28.cum seq.& nu.36.43.cum seq.ac nu. 49. cum seq.
Contrar.nu. 55.& 59.
Declaratur conclusio nu.60.cum seq.
Correlatiuorum eadem est disciplina nu. 28.
Correlatiua dicuntur emptor, & venditor nu. 30.
Debitor regulariter non potest cogere creditorem ad accipiendum bona loco pecuniæ nu.32. Auth. Hoc nisi debitor. *& Nou. Constitut. Mediolani nu.32.*
L.2.C. de rescind. vendit. *procedit tàm fauore venditoris, quàm emptoris nu. 33.& 34.*
Ratio vbi eadem militat in contrahentibus, eadem vigere debet dispositio nu.35.37.
Vir, & vxor dicuntur correlatiua nu.38.
Cessante causa cessat effectus nu.39.
Rescisso contractu venditionis res omnis ab vtraq; parte reducitur ad pristinum statum nu.40.& 41.
Quod procedit etiam in præiuditium Ecclesiæ nu.42.
Emptor re euicta agere potest ad interesse contra venditorem nu. 45.
Venditor dicitur obligatus ad factum nu. 47.
Renontiari an valide possit beneficio Auth. hoc nisi debitor C.de solut. *& affirmatiue respondendum videtur nu. 48.*
Vendens rem alienam ignoranter, putans esse suam, tenetur ad interesse nu. 52.
Venditor sequta euictione rei venditæ tenetur ad restitutionem pretij, etiam si in venditione conuenisset se velle teneri de euictione nu.52.cum seq.

Ven-

Venditoris pactum ne teneatur de euictione, vel ad pretij restitutionem, non releuat, cum continere dicatur dolum nu. 54.

Constitutiones in titulo de bonis in solutum dandis §. casus autem *declarantur nu.* 56. *&* *nu.* 70.

Ratio diuersa militat inter emptorem, & venditorem, idcirco diuersum ius metiri debet nu. 57.

Petri Petracinij Senatoris mentio honorif. nu. 58.

Venditores ad venditiones deuenire solent, vt in pecunia pretium consequantur nu. 58.

Emptori, qui animum aquirendi habuit, alia bona loca restitutionis pretij pluris assignari possunt nu. 59.

Declar. conclus. nu. 60. *cum plur. seq. & num.* 69. *cum plur. seq.*

Emptore inuito alia res loco empta tradi non debet, vbi priorem rem emisset ex affectione nu. 61. *cum seq.*

Affectioni in emptione rei multum est tribuendum nu. 62. 63. 66.

Prædia maiorum nostrorum ex affectione emere solemus nu. 63.

Filij testatoris conferuntur in venditione vel legata nu. 64.

Interesse nullum versari dicitur, habere hos, vel alios nummos, secus tantum est, vbi res loco pecuniæ consequitur nu. 65.

Emens rem, cuius partem alterius esse postea compertum est, in totum potius abstinuisset nu. 67.

In Communionem incidere quis inuitus non debet nu. 68.

Debitor ex causa census dare non potest bona in solutum nu. 72.

Census constituuntur habita ratione fructuum, qui percipiuntur ex re subiecta censui nu. 74. *&* 76.

Decretum Senatus in ea materia nu. 75.

Decretum aliud Senatus nu. 79. *&* 80.

In census causis proceditur summariè, & exclusiuè remota omni suspitione, & appellatione quoad suspensiuum effectum nu. 77.

Instrumentum publicum habet executionem paratam contra nominatos in eo nu. 78.

Decretum Senatus, quod fideiussor census breui termino indicaret bona libera principalis debitoris, in quibus executio fieri posset, reiecta exceptione excussionis nu. 81. *cum seq.*

Constitutionum beneficium in tit. de bonis in solutum dandis *competit etiam clericis creditoribus, quia eorum fauorem respicit nu.* 83.

Constitutionibus Mediolani tit. de bonis in solutum dandis *cauetur, vt bona in solutum data intra annum redimi possint eodem pretio nu.* 83.

Quæ tamen non habent locum in bonis datis in solutum ex causa onerum nu. 84.

Decretum Senatus, quo conceditur tempus modicum ad parandas pecunias ratione onerum nu. 85. *cum seq.*

Lucrum tertiæ partis, quando bona in solutum data sunt, spectat ad creditorem ipsum, si bona intra annum redimuntur per agnatum debitoris nu. 87. *cum seq. & ibi traduntur rationes decisionis num.* 89. *&* 90.

Locator qui domum, vel rem locatam tradere non potest, liberatur tradendo æque idoneã, vel præstando interesse.

CAP. CIC.

1 FIdem fallere nefas esse habetur
in l.p. ff. de Constitut. Principum,
& in l.p. ff. de pactis, De qua ro
actum fuit supra in *cap.* 15. *nu.* 3.
& cap. 67. *nu.* 3. *lib.p.* Cum nihil
honestati publicę magis debea-
2 tur, quã, vt ea, quæ inter contrahentes fieri pla-
cuit, bona fide præstentur, Scriptaq; promissio-
nis cautione contrahentes fallere improbum
3 videatur, vt scribit *Antonius Robertus lib. p. rerum iudicatarum cap.* 2. *vers. pro Titio.*
Sicuti enim venditor tenetur rem tradere cum
4 effectu *l. ex empto ff. de action. empt. Socin. Iun. cons.* 84. *nu.* 19. *lib.* 2. Ita locator ad rei locatæ
traditionem cum effectu tenetur, Cum locatio-
nis contractus similis sit emptioni, vt exponit
5 Paulus I.C. *in l.p. & l.* 2. § *Adeo autem ff. locat.* &
cauit Imperator *in §. p. Instit. eodem tit. de contrahen. empt. in princip. Est etiam Tex. in l. Veteres cum seq. ff. de act. empt. & latè probat Caroc. tr. de locato, & conducto par. p. tit. de simulatione locationis nu. p & 2. fol. mihi* 46. *à tergo, & par.* 4. *de euictione nu.* 2 *fol.* 207. *à ter.*
Prout idem tenet *Caroc. eu par.* 4. *tit. de euictione num.* 4. vbi expresse probat locatorem non ex-
cusari, si semel rem locatam tradidit, & ea
6 fuit euicta, quia tenetur ad patientiam per fa-
ctum successiuum, Itaut, quandocunq; moleste-
7 tur conductor, teneatur locator, vt notatur in
l. corruptionem C. de vsuris, & in l. 2. *ff. de verb. obligat. Cesal. cons.* 557. *& cons.* 577. *num.* 3. *cum seq. & cons.* 718. *nu.* 9. *Marin. Frece. tr. de præsent. Instrumentorum par.* 7. *q.* 9. Actus enim locandi
8 semper dicitur habere in se tractum successi-
uum, vt scribit *Alcia. in l.* 2. §. *& harum nu.* 43. *ff. de verborum obligat.*, Et locator dicitur pro-
mittere factum, ad quod præcisè tenetur, vt
9 inquit Vlpianus *in l. Vbi autem §. fundi ff. de verb. oblig. & probat Freccia d. tr. de præsentat. Instrumentorum par.* 7. *qu.* 9. *nu.* 3.
De AEQVITATE tamen, vbi rem locatam tra-
dere nequit locator, tradendo aliam æquè ido-
neam, vel præstando interesse, liberatur, vt ex-
presse respondit idem Vlpianus *in l. si qui do-*
10 *mum ff. locati,* his præcisis verbis.

Si quis domum bona fide emptam, vel fundum locauerit mihi, isq; sit euictus dolo malo, culpaue eius, Pomponius ait, Nihilominus eum teneri ex conducto ei, qui conduxit, vt ei præstetur frui, quod conduxit, licere, planè si dominus non patiatur, Et locator paratus sit aliam habitationem non minus commodam præstare, AEQVISSIMVM esse ait absolui locatorem.

Quam sententiam sequitur ibidem *Castrens.* &

nota-

notabilem esse dicit, ac probat *Caroc. cit. tit. de*
euictione nu. 8. cum seq. Vbi limitari idcirco tra-
11 dit in hoc regulā, quod locatio sit similis ven-
ditioni, namq; licet venditor non liberetur,
12 nisi præcisè tradita re venditori, vt explicat
glo. in dicta l. si quis domum verbo locatorem ff.
locati, Cum lex benignior, & ÆQVIOR sit cum
13 locatore, quam cum venditore, vt inquit *Ca-*
roc. loco rel. num. 10., Qui limitari etiam scribit
d. nu. 10. dispositionem l. 2. §. p. ff. si certum pet.,
14 vbi aliud pro alio inuito creditore solui non
potest, quia hoc non procedere constat in
locatore volente tradere rem æque commo-
dam.

Hanc tamen conclusionem tantum procedere
declarat *Caroc. loco citato num. 26.* si re integra
15 aliam rem æquè commodiorem obtulerit.
Idest ante traditionem, secus vero post, vt
probat etiam *Costa tr. de re integra distinct. 88.*
num. 11. & 12. Vbi declarat rem integram ad
16 huc dici ante publicationem processus, vel
ante sententiam; aut etiam pendente appel-
latione, quando venditor haberet intacta, &
illesa iura probationis, atq; deffensionis post
17 *Abb. & Portium cons. 125. n. 10. cum seq. ac Bre-*
derod. de appell. par. 3. tit. 35. pag. 604. vers. vi-
gesimo octauo potest.

Prout de euictione agere potest cōductor aduer-
sus locatorem, etiamsi non denuntiasset; In
18 quo differt a venditione, in qua requiritur
19 denuntiatio, antequam de euictione possit
agere emptor *Ruin. cons. 77. vers. non obstat lib.*
3. quem sequitur Caroc. d. p. 4. tit. de euict. n. 27.

E contra, si res locata emissa fuerit, mox repe-
riatur pænes tertiam, puta furem, & locatur id
sciat; contra eum agere potest, vel contra
coaductorem, cuius culpa res amissa fuit, iuxta
20 *l. mater. C. de rei vendic.* Quamuis conductor
conuentus petere possit, vt excutiatur prius
21 detentor rei, quod fiet arbitrio Iudicis *l. cum in*
plures. §. vestimenta ff. locati. Caroc. cit. par. 7.
conclus. 2. num. p. qui nu. 3. scribit, quod si res sit
difficilis recuperationis, vt puta si equus locatus
22 peruenisset ad stipendiatum, siue militem;
23 Tunc excussioni locus non erit, sed AEQVI-
TATI. *d. l. mater. C. de rei vendicat. Alex. &*
Ias. in l. 2. ff. quod satisd. cogantur Gratus cons. 87.
col. fi. lib. p. & Anton. Gabr. el. commun. conclus.
tit. de fideiuss. concl. p. n. 68. Quia eo casu tenebi-
tur conductor soluere æstimationem, *Capell.*
Tholos. decis. 202. quem sequitur Caroc. loco rel.
nu. 6., Quamuis emptor rei furtiuæ teneatur
24 illam dimittere, & solutum pretium amittere,
§. conceptum. instit. de obligat. ex delicto; In du-
bio tamen non præsumitur empta scienter
25 res furtiua, Nisi exiguitas pretij, & personæ
venditricis conditio id suadent, *Doct. in l. in*
ciuile. C. de furtis. l. seruus. ff. depositi, & l. seruus
cuiusdam. ff. de cond. ind. Boer. decis. 218. & Glus-
sian. tr. de pretio, & æstimat. lib. p. cap. 6. vers.
emptor rei pag. 29.

Ad hoc autem propositum Quæritur, an euī-
cta re empta teneatur venditor ad restitutio-
nem pretij, etiamsi de euictione minime pro-
misisset, vt latè actum fuit supra *in cap. 162. per*
totum, pecuniamq; in promptu non habeat
venditor, Vtrum loco pretij tot bona in solu-
26 tum dare possit, iuxta dispositionem *Auth. hoc*
nisi C. de solut., & §. quod autem in Auth. de
fideiuss. de qua materia scripsimus in superiori
libro *cap. 44. nu. 6.* cum sequenti; An vero in
hoc Dominio obstare dicatur dispositio *Nou.*
29 *Const. in tit. de bonis in solutum dandis §. casus*
vero; Quibus prohibetur bona in solutum dari
pro pretio rei venditæ.

Et quòd bona in solutum dare excludatur ven-
ditor per dispositionem dictarum *Nouarum*
28 *Constit.* facit vulgata regula, quòd correlati-
uorum eadem est disciplina, & dispositum in
vno, locum etiam habere debet in alio, vt di-
ximus supra *in cap. 175. num. 27.* Sicut emptor
pro pretio rei emptæ non potest dare bona in
solutum; Ita concludendum videtur in ven-
29 ditore, qui pretium receptum restituere te-
netur *l. fin. C. de indicta viduit. toll. & l. p. & 2.*
C. de cupressis. lib. 10. Prout correlatiua esse
30 emptorem, & venditorem tritum est, ac tra-
dit *Menoch. cons. 136. nu. 9.* Et sicut regulariter
non potest debitor cogere creditorem ad re-
cipiendam rem, vel speciem pro pecunia de-
bita, nisi benefitio, *Auth. hoc nisi C. de solut. &*
31 *Nou. constit. in hoc Dominio tit. de bonis in solutū*
dandis; Ita è conuerso non potest creditor co-
gere debitorem pro pecunia sibi debita dare
32 rem, vel speciem *l. Dominoi prædiorum. C. de agri-*
colis, & censit. lib. 11. Bertaz tr. de clausul., claus.
41. glo. 6. n. p. Gamba d. cis. 49. n. 16.

Quam conclusionem sequi videtur *Rebuff ad Con-*
stit. Regn. tr. de rescis. contr. art. vnico glo. 15. n. 4.
dum inquit, quod Rescissio contractus ob læ-
sionem enormissimam, de qua *in l. 2. C. de re-*
33 *scind. vendit.*, locum habet tam fauore vendi-
toris, quam etiam ipsius emptoris, ad æquali-
tatem seruandam inter contrahentes *l. fin C.*
de fruct. & litis expens., & cap. in iud cijs, ac cap.
non licet. de reg. iur. lib. 6., de qua diximus in su-
periori libro *cap. 6. nu. 13.* & tamen verba præ-
34 cisa *tex. in d. l. 2.* loquuntur tantum de vendi-
tore, non de emptore; Sed quia æqualitas in-
ter eos seruanda est. vti correlatiua, inductio-
nem faciunt Doctores, vt habeat etiam locum
in emptore læso, non tantum in venditore, per
glo. ibidem in verbo elegerit iuxta l. in contract. C.
ex quibus causis maior.

Eadem enim militare videtur ratio in vno, quæ
in altero ex contrahentibus, Et sic eadem
35 procedere debet dispositio iuxta *Tex. in l. si*
seruus §. quòd vero. ff. de furtis; Et hanc sententiā
comprobat Plottus *in l. si quando nu. 553. de in*
litem iur. Quamuis pro contraria opinione il-
36 lum alleget Costa *tr. de portione Rata q. 26. nu.*
10. propterea allucinari Costam in hoc con-
stat.

Hoc idem enim consideratur in dispositione

Auth.

Auth. Praterea C. vnde Vir. & Vxor., quæ licet
37 loquitur de muliere indotata; tamen eius
dispositio procedit etiam in viro paupere, qui
idcirco consequi potest quartam ex benefitio
dictæ Auth. in bonis vxoris prædefunctæ, &
diuitis; Ex identitate rationis, cum sint cor-
38 relatiua Vxor, & Vir, vt probant Scrib. in d.
Auth. & Praterea, Et communem dicit Viuius
in commun. opinion. verbo Vxor n. 7. Crassus de suc-
cess. ab intest. q. 39. nu. 8., nisi forte liberi com-
munes superstites essent, qui matri succede-
rent, & ipse Vir haberet idcirco vsumfructum
39 tantum, namq; eo casu cessaret quartę peti-
tio, cum cessaret inopia, Ioseph Ludouic. concl.
35. ampl. 5. Gail. pract. obser. lib. 2. obser. 98. nu.
5. Costa remed. subsid. 2. nu. 2. quos sequitur Fon-
tanell. de pactis Nuptial. lib. 2. cl. 5. glo. 8. part. 2.
num. 38. cum seq. Vbi reprobat Federicum Scot-
tum contrarium affirmantem in cons. 5. num. 12.
& 38. lib. 3. tom. p.

Secundo, quia rescisso contractu venditionis
vel ob lęsionem, vel aliter, res omnis ab vtraq;
parte reducitur ad pristinum statum, & prout
40 erat ante venditionem glo. in cap. p. de restitut.
in integrum. in verbo, per benefitium. lib. 6., Vnde
si venditor recuperat bona alienata; Emptor
etiam recuperare debet pretium solutum, cum
41 quilibet quòd suum erat recuperet, l. quod si
minor. §. restitutio ff. de minor. & l. intra vtile C. de
repudijs, ne aliqua ex partibus sit in damno,
vel in lucro, Et sicut venditor recuperat bo-
na alienata, ita emptor recuperare debet pre-
tium solutum, vt etiam in pręiuditium Eccle-
42 się procedere (quod magis est) scribit Abb. in
cap. p. num. 3. vers. tertio nota. de restitut. in inte-
grum, quam sententiam sequitur Rodoan. tr. de
rebus Eccles. non alien. qu. 78. cap. 4. nu. 21. cum
seq. & cap. 5. nu. 7.

Sicuti ergo emptori debetur pretium solutum, re-
scisso contractu, Ita eadem ratione eidem de-
beri patet, si res vendita, fuit euicta vel facto
43 venditoris, vel eius datoris, cum semper dica-
tur rem euictam fuisse facto, siue culpa vendi-
toris, si factum prouenit etiam ex eius datore
arg. l. cum à Matre C. de rei vendic., & l. si ab eo.
C. de liberali causa, Menoch. cons. 718. nu. 4. Fa-
ciunt etiam tradita per eundem Menoch. cons. 89.
nu. 53. Socin. Iun. cons. 116. num. 61. cum seq. &
cons. 128. nu. 113. & num. 131. lib. p. Et probat
Caballi. tr. de euict. §. 5. n. 43. & n. 51.

Hanc sententiam amplecti videtur Castrens. per-
peram, ęque per Cuiam cit. in d. l. si quis domum
ff. locati, dum per illum tex. concludit, quod si
locator domum locatam non possit tradere
conductori, sed paratus sit aliam habitatio-
nem non minus cōmodam præstare, AEQVIS-
SIMVM esse absolui locatorem; Secus vero
in venditore, qui aliam rem loco venditę, &
euictę, siue loco pretij tradere inuito emptore
44 nequit, vt explicat ibi glo. in verbo, locatorem;
Quia tunc non esse audiendum venditorem
concludit ibidem Castrens. num. 2. & illum
esse condemnandum ad interesse; Ex qua con-
clusione recedere non videtur Gluss. tr. de bonis
in solutum dandis cap. 22. sub nu. 122. per l. 2. C.
de rescind. vend. licet ore stricto tantum attin-
gat, quippe innuat potius quęstionem hanc.

Propterea cum re euicta agere possit emptor ad
45 interesse aduersus venditorem l. fideiussor C. de
dolo malo Specul. in tit. de obligat. & solut. §. sequi-
tur nu. 9. vers. Aut præstari potest lib. 4. fol. mihi
367. & probat Salic. in l. non dubitatur C. de euict.
ac tradit Rebuff. ad constit. Regni tit. de contumatia
art. 6. quos sequitur Caballin. d. tr. de euict. §. 2. nu.
5. & 21. Quia venditor tenetur rem tradere
46 cum effectu, vt supra diximus l. ex empto ff. de
action. empt. Socin. Iun. cons. 84. nu. 10. lib. 2. Ob-
47 ligatus ad factum, qualis est venditor, si non
adimplet, remanet obligatus ad interesse, vt
probat Ludouic. decis. Perus. 64. num. 32. par. 2.
Vbi amplè examinat materiam dictę Auth.
hoc nisi, & plures ad eam notat limitationes
nu. 23. cum seq., De qua materia amplè Franch.
decis. 81. vbi nu. 3. cum seq. tradit, an valide
48 renuntiari possit benefitio d. Auth. Hoc nisi C.
de solut., adducitq; pro vtraq; parte Doctorum
opiniones, quamuis affirmatiuam ipse teneat
in fine, vbi ita iudicatum fuisse per Sacrum
Concil. testatur.

Hęsitandum idcirco non videtur, quin ad pretij
soluti veram restitutionem faciendam agere
49 posit, & ad illud pręcise teneatur venditor,
vt probat idem Castrens. in l. Titius cum decede-
ret n. 3. ff. de act. empti.

Quem emptorem propterea cogi non posse vi-
detur ad accipiendum bona in solutum, tan-
50 quam exclusum per Nouas Constit. in all. §. ca-
sus vero; Non enim diceretur satisfactum
per dationem aliorum bonorum in solutum.
Dum non bona empta, ad quæ affectio cade-
bat, sed alia contra eius voluntatem eidem
dare contenderet venditor; qui cum ad om-
ne interesse teneatur versus emptorem, etiam
si rem alienam putans esse suam ignoranter
51 vendidisset d. l. Titius cum decederet §. fin. ff. de
action. empti, & probat Castrens. in all. l. si quis do-
mum nu. 5. ff. locati; multo magis ad huiusmodi
interesse teneretur, dum rem vere propriam,
licet alteri obligatam, inscio ipso emptore
alienauit.

Quemadmodum etiam tenetur venditor ad pre-
tij restitutionem sequta euictione, etiamsi in
contractu venditionis expressè fuisset con-
52 uentum se nolle teneri de euictione. Cum di-
uersum sit, non teneri de euictione, & teneri
53 ad pretij recepti restitutionem. tex. in l. empto-
rem §. pen. ff. de action. empti, & probat Rubeus
Alex. cons. 252. sub nu. 3. de qua materia actum
fuit supra in cap. 162. nu. 7. & 8. & copiosè pro-
bat Fontanell. de pactis nuptial. lib. 2. claus. 5.
glo. 8. par. 14. nu. 95. cum plur. seq. Vbi præter-
tim probat venditoris, siue alterius contra-
hentis pactum, ne teneatur de euictione, nec
ad pretij restitutionem, non releuare, quando
dolose

dolose id fecit contrahens, Idest, si dolose ta-
54 cuit imminentem euictionem, vel sententiam
iam contra se datam, Et ita censuisse illum Sen.
testatur *Fontanell.*
55 Contrarium tamen expresse tenet *Costa cit. q.26.nu.10.de port. rata.* Non teneri slz. emp-
torem ad accipiendum loco pretij tot bona
in solutum, & sic minimè illum esse compre-
hensum *in Nouis Constit. cit. §. casus vero*. Cum
diuersa sit in eo casu ratio emptoris, & ven-
ditoris, quamuis authoritate, & *Castrens. & Ploti ibi* per *Costam* relata contrarium affirma-
re videantur.
Et præcipua huius opinionis ratio esse videtur;
Quòd sicuti venditor rem vendidisse præsu-
mitur, vt pretio in pecunia numerata vteretur.
Propterea illum non posse effectum venditio-
nis consequi, vbi emptor bona in solutum lo-
co pretij dare permitteretur, iuxta generalem
propositionem constitutionis, quàm restrictam
56 esse patet in *d. §. casus vero* respectu pretij rei
venditæ; Ita emptor, qui rem loco pecuniæ
solutæ habere voluit, illam emendo, Eius
finem etiam obtinere dicitur, dum loco rei
emptæ, & euictæ, aliam rem in solutum acci-
pere cogitur, & sic diuersa militat ratio inter
emptorem, & venditorem, Idcirco etiam di-
57 uersa conclusio sequi debet *arg. d. l. si seruus §. quod vero ff. de furtis, Mastril. decis. 139. num. 17. par. 2. Gratian. decis. Marchia 184. nu. 10.*
Quam sententiam sibi AEQVIOREM videri
mihi testatus est Amplis. & Doctis. Senator
58 Petrus Potracinus, ea præcipue ratione, quod
certum est venditorem ad alienationem de-
uenisse, vt pretio in pecunia consistente vte-
retur. Propterea eius loco bona in solutum
sibi tradere prohibuerunt *Nouæ Constit.* In
emptore vero certum est ad fuisse animum
emendi, siue aquirendi bona, pecuniam alijs
exbursando; Idcirco pecuniæ loco bona ei
assignari posse (in casu euictionis) cum lucro
tertij pluris, Et sic casum ipsum minime com-
59 prehendi in *Non. Constit.* cui sententiæ aquie-
uisse partes pariter affirmauit idem Amplis.
Senator.
Conciliari tamen posse mihi videtur contra-
rias ipsas sententias sequenti distinctione, vt
60 slz. prima opinio procedat, quando quis emit
prædium, aut domum ex particulari affectio-
ne; vt puta, si propè eam habitaret, vel alia
ibi possideret bona emptor, aut dilatandæ
causa domus, atrium, siue viridarium, & simi-
lium, proprietatem contiguam emisset; Quia
tunc, cum ex particulari affectione domum,
siue prædium aquisiuisse dicatur; Merito vbi
res empta euincatur, eius pretium in pecunia
sibi restituendum venit, non in alia re, ne ipso
inuito, loco pecuniæ aliam proprietatem, in
61 qua de est affectio, accipere cogeretur contra
l. cum à quo, & l. manifeste C. de solut. Et ne loco
rei sibi valde commodæ, quam idcirco ex affe-
ctione emerat, ea euicta, loco pretij aliam in-
62 commodam recipere cogatur, cui affectioni
multum est tribuendum iuxta *l. si in empt. ff. de minoribus*, sæpe enim ducimur ad emendum
ea prædia, in quæ cadit affectio, etiam
63 mutato pretio, vt ea, quæ fuerunt maiorum
nostrorum, vt probat *Tiraquel. de retr. linager. in præfatione nu. 37. in fine, & sequitur Gratian. lib. 3. discept. forens. cap. 766. num. 25. cum seq.*
Hinc tradit idem Tiraquel. *loco rel. nu. 38. post Guid. pap. cons. 97. in vltimo dubio*, quod si te-
stator portionem bonorum reliquerit Mona-
sterio Mendicantium, eaq; postea vendantur
ad commodum Monasterij, filij Testatoris
64 De AEQVITATE debeant præferri alijs ex-
traneis emere volentibus, si tantum offerant.
Et licet quantum ab alijs reperitur, nullum in-
teresse dicatur versari, habere hos, vel alios
nummos, Tamen secus dicendum est, vbi res
65 loco pecuniæ consequitur *l. nummis §. de in litem iur., Fontanell. de pactis nuptial. clauf. 4. glo. 9. num. 14. par. 2. lib. p.* Non enim verisimiliter
66 ab initio rem emissent, si sibi commoda, & alijs
bonis iuncta ea non fuisset, vt consideratur in
eo, qui rem emit, cuius partem alterius esse
67 postea compertum est, quia in totum potius
abstinuisset iuxta *l. quæro ff. de actionib. empt. Beron. cons. 158. nu. 39. cum seq. lib. 1. Curt. Iun.*
68 *cons. 74. nu. p.* ne inuitus incideret in commu-
nionem contra *l. fundus ff. de contrah. empt. ad rem, Menoch. cons. 1106. nu. 23. & Surd. cons. 13. nu. 23. cum seq. & Giurba decis. 52. nu. 7.*
Secunda vero conclusio locum haberet, quoties-
cunq; cessante pænitus affectione emptoris ad
69 rem emptam, solo aquirendi animo rem emis-
set; quia tunc parum referret, quod prædium,
siue domum magis in vno, quam in alio loco
haberet, Et sic loco prædij empti; Cessante
enim affectione, dici non potest eius intuitu de-
uentum fuisse ad emptionem; conferunt tra-
dita per *Menoch. cons. 151. n. 1.*
Præterea notandum est *Nouas Constit.* loqui de
venditionibus voluntarijs, non autem de ne-
70 cessarijs; si enim in diuisionibus vna pars
alteri debitrix remaneret pecuniæ quantitatis
pro æqualatione, tunc bona in solutum dari
possent loco pecuniæ; Nec per ipsas *Nouas Constit.* prohibita censeretur datio bonorum
in solutum, sub prætextu, quod pro pretio rei
71 venditæ bona in solutum dari nequeant, vt
probat *Gloss. citat. cap. 22. num. 525. in fi. lib. 2. de bonis in solutum dandis.*
Prout ab ipsarum *Constitut.* benefitio excludi-
tur debitor ex causa census constituti ad for-
72 mam bullæ Sanctissimi Pontificis Pij Quinti;
Quia licet expresè non fiat mentio in ipsis
Nouis Constit. de debitoribus ex causa cen-
sus; sed tantum de debitoribus ex causa ficti
simplicis, vel libellarij, aut pensionis; Atta-
men cum eadem militare dicatur ratio in ma-
teria census, quæ militat in debitoribus ficti
73 simplicis, & pensionis, cum census consti-
tuantur habita ratione fructuum, qui perci-

piuntur ex re subiecta solutioni census; Eadem
etiam dispositio sequi debet *iur. vulgar.* Et ita
74 censuit Sen. Excell. die 14. Iunij 1606. referen-
te Amplis. Senatore Papirio Cattaneo in qua-
75 dam causa censuarium.

Quæ conclusio procedit etiam de iure commu-
76 ni, vt slz. benefitio *Auth. hoc nisi C. de solut.*
gaudere nequear debitor ex causa census, nec
etiam pro redemptione capitalis census, vt
post latam disputationem probat *Io. Gutierez
Pract. qu. lib. p. qu. 146. quem sequitur Fontanel.
tr. de pactis nuptial. claus. 4. glo. 18. par. 5. num. 9.
cum seq. lib. plur.*

In causis etenim census summariè, & executiuè
proceditur remota omni suspensione, & ap-
77 pelatione, saltem quoad suspensiuum effectũ.
Cum de credito perspicuè constet ex publico
Instrumento, quod habere dicitur executio-
nem paratam contra nominatos in eo, *Alex. in
78 l. à Diuo Pio, §. si super rebus cap. 12. vers. de re
Iud. Folerius in d. praxi censuali, tit. tanquam res
Iud. num. 13. cum seq. & num. 43.* Et ita censuit
79 Sen. Excellentis. die 8. Martij 1599. fauore
Didaci Sangros, litterasq; superinde dedit
Egr. Prętori Alexandrię; Prout iterum hoc
80 confirmauit die 30. Octobris 1630. fauore Io.
Vincentij, & Cornelię de Pectinarijs per lit-
teras patentes subsignatas per Egr. Secreta-
rium Besutium.

Quemadmodum etiam censuit Sen. die 15. No-
uembris 1613. quod fideiussor breui termino
81 statuendo indicaret bona libera principalis
debitoris, in quibus executio fieri posset ob
census maturatos, aliter executio fieret in
bonis ipsius fideiussoris, reiecta exceptione
excussionis principalis per fideiussorem peti-
82 ta, litterasq; dedit I. C. Domino Octauiano
Medæ causæ Commissario, quam conclusio-
nem iuri consentaneam esset probat *Foler. d. tr.
de censibus tit. tanquam res Iud. nu. 12. & nu. 18.
fol. 210.* In alio vero fideiussore censuit Senatus
die 22. Ianuarij 1632. super precibus Gasparis
Barchiochi, vt vbi extarent bona principalis
debitoris, ex quibus pecunia debita promptè
redigi posset, excussio ipsius principalis in pri-
mis fieret expensis, & periculo fideiussoris su-
persedendo a molestia contra ipsum fideiusso-
rem. Quæ litteræ datæ fuerunt ad Egr. Præ-
torem Nouariæ.

Quarum *Nouarum Constit.* benefitium competit
83 etiam clericis creditoribus, quia eorum fa-
uorem respiciunt, & sic debitores cogere pos-
sunt clerici ad soluendum in pecunia numera-
ta, vbi sint in casibus exceptis ab ipsis *Nou.
Constit.* vt probat *Bursa cons. 181. nu. 3. lib. 2. &
seq. Bimius cons. 236. nu. 28. lib. 3.*

Et quia *Constitutiones* in casibus, in quibus bo-
na in solutum dari posse prouident, dispo-
nunt etiam, vt bona ipsa eodem pretio intra
annum possint redimi; Redemptio hæc non
84 admittitur in bonis in solutum datis ex causa
onerum *Bar. in l. ordo col. 2. C. de execut. rei Iud.*
Et ita sæpissime censuit Senatus; Pro quibus
oneribus etiam non conceduntur induciæ,
Quamuis ex AEQVITATE aliquando conce-
85 dere soleat Senatus tempus modicum ad pa-
randas pecunias, vt censuit Senatus Excell. die
3. Iunij 1619. remittendo tempus ipsum ad ar-
86 bitrium Senatoris referentis, de qua re actum
est in superiori libro *cap. 44. nu. 34. cum seq.*

Vbi autem facta datione bonorum in solutum
deducta tertia parte iusti pretij ad formam
ipsarum *N. u. Constit.* intra tempus à Statuto
determinatum Agnatus debitoris redimere
intenderet bona ipsa, ad illum minime spe-
ctaret lucrum illius tertiæ partis credito-
87 ri assignatæ, Sed ad eundem credito-
rem; cum Agnatus admittendus sit ad re-
trahendum pro iusto pretio deducta dicta
88 tertia parte, vt censuit Sen. Excellentis.
die 6. Martij 1559. in publica audientia pe-
nes Egr. Secretarium Pattelanum; cuius de-
cisionis pręcipuè fuerunt rationes, tum ad
euitandum fraudes, ne debitor submitteret
Agnatum ad proprium benefitium; tum quia,
89 si ipse debitor redimisset iuxta facultatem sibi
traditam per easdem *Nou. Constit.* Illa tertia
pars recasura esset in obligationẽ versus alios
90 eius creditores, id quod non contingeret, si re-
demptio facta esset per Agnatum.

SVMMARIA.

Falsitates in testamentis de facili cõmitti possunt n. 1.

Hæredis expressio per ipsum Testatorem proprio ore fieri debet in Testamentis nuncupatiuis nu. 2.

Legis proprium offitium est obuiare malitijs hominum nu. 3. & 71.

Testes septem audire debent vocem testatoris sub scriptura testantis nu. 4.

Hæredis institutio explicite, non implicitè fieri debet in testamento nuncupatiuo nu. 5. cum seq. & nu. 7. & nu. 7. 34. 37. 38. & 68. cum seq.

Contrar. verius implicitè per relationem ad aliud fieri potest Instrumento nu. 8. 22. 23. nu. 70.

Declar. nu. 24. & 28.

Ord. Stat. nu. 29. nu. 81. cum seq. plur.

Dictio omnino *necessitatem importat nu. 6.*

Paria sunt certum per se, aut per relationem ad aliud num. 9.

Forma per æquipollens adimpleri potest fauore testamenti nu. 10.

Publicum fauorem respiciunt secreta hæredis institutiones nu. 11.

Ad euitandas Insidias, & odium eorum, qui à Testatoris morte lucrum consequi sperant nu. 12.

Testamenta benignè sunt interpretanda, idest id quod verisimile est nu. 13.

Testamenti pro validitate in dubio iudicatum est nu. 14. cum ea sit sequenda opinio, quæ stat pro testamento nu. 15.

Testatori sat est, quod indubitato signo hæredem ostendat nu. 16.

etiamsi schedula aliorum manu esset scripta n. 20.

modo

modo testator non asseruisset esse scriptam manu propria n. 21.

Expressia triplex, vna generalis, alia singularis, tertia specialis n. 17. n. 74. cum seq.

Testator se referens ad certũ quid, vt institutio haredis de qua in schedula existente penes &c. dicitur specialiter exprimere n. 18. 22. cum seq. n. 75. & 76.

Exprimi si quid debet nominatim, pro forma satisfactũ dicitur, si expressio sit specialis, licet non indiuidua n. 19. & 26.

Contrar. n. 45. cum seq.

Identitas cum scriptura omnino probanda est eo casu num. 24.

Ideirco à tergo scribi debet per Notarium n. 27. 53. n. 89. & n. 112. & 116.

Notario credendum est in testamentis, maximè quando tantũ rogatus est de solemnitate, dum nomen haredis cõtinetur in schedula separata n. 25. cen. 106.

Ordinatio Ill. Magistratus in ea materia n. 29.

Io. Baptista Villodra Quaestoris mentio honorif. n. 30.

D. Alfonso del Rio Reg. Fisc. mentio n. 32.

Bartholomei Sertory I.C. mentio n. 33.

Dictio nuncupatiui sign. propalare verbis palam nu. 35. & 36.

Consuetudo obseru. contraria legum dispositioni debet in specie probari n. 39.

Consuetudo vnius ex Ciuitatibus Dominij Mediolani non infert ad alias Ciuitates n. 40.

Doctor nõ allegans obseruantiam, siue consuetudinem eius Patria illam excludere videtur n. 41.

Consuetudo tollere non potest ea, qua lex pro forma statuit n. 42.

Schedula, in qua separatim à testamentis scriptum est nomen haredis, consignari debet propria manu testatoris n. 47. 73.

Haredis institutio ab ipsa mente, & voluntate testatoris dependere debet, non ab arbitrio alieno n. 49. cum seq.

Forma aliqua testandi nõ est admittenda, in qua fraus potentialiter adhiberi potest n. 51. cum seq.

Institutio facta ad interrogationem Notarij nõ valet, vbi aliter nõ constet de testatoris voluntate n. 55. cum seq.

Contrar. sub n. 86. & 87. & n. 9. cum seq. plur.

Ignorantia testatoris prasumitur, vbi non probetur eius scientia contentorum in schedula n. 57.

& consequenter actus ab ignorante factus dicitur nullus n. 58. cum seq. plur.

Testis vnus testamentarius negans audiuisse Testatorẽ disponentem vitiat testamentum n. 62. & 117.

Pendet Iudicis arbitrio n. 134.

Contrar. n. 118. cum seq. plur. & n. 123. cum plur. seq. & n. 126. 128

Notarij prasentia nõ supplet nu. Testium n. 64. cum seq. plur.

Contrar. n. 67. & n. 127. n. 131. cum seq. plur.

Error in nomine non vitiat institutionem, quando certum est, de quo Testator senserit n. 72.

Haredis nomen in testamento in scriptis calamo est notandum n. 78.

L. asse tot ff. de hæred. instit. *correcta dicitur per l.* iubemus C. de testamentis *n. 79.*

Contrar. deffendit Bal. n. 80.

Relatum est in referente n. 83.

Expressia per relationem ad aliud sufficit etiam in his, qua sunt de forma nu. 83.

Expressio, licet inducta esset pro forma, non tamẽ prascriptus esset modus exprimendi n. 84.

Per aquipollens adimpleri potest id, quod non requiritur pro forma absolutè, sed tantum ad certum effectum, puta ad certificandum haredem, ne fraus fiat voluntati testatoris n. 85.

Cõsuetudo à permultis Doctoribus approbata nõ potest in dubiũ reuocari, nisi cõtrariũ probetur 92. & 94.

Consuetudo Ciuitatis pradominãtis, vt Mediolani, & Tribunalis supremi influit in alias n. 93.

Subscriptio testatoris probari non potest nisi ex comparatione litterarum, vel ex testibus, qui viderint subscribere n. 99.

Sigilla, siue signacula Testatoris supplẽt eius subscriptionis schedula, in qua scriptũ est nomẽ haredis 104

Publica scriptura effecta dicitur ea, quã inter suas abbreuiaturas posuit Notarius n. 105.

Instrumentum testamenti nuncupatiui probat testamentũ quo ad essentiam, & solemnitatem, sine examinatione, & recognitione. Testium n. 107.

Etiam si omnes testes essent mortui n. 108. cum seq.

Notarij rogitus anotatus super dorso schedula cum nomine Testium, quam Testator dixit esse suum testamentum probat testamentum n. 110.

Notario creditur prasentanti rogitum suum, quod sit originalis n. 111. & 113.

Testamẽte voluntatis identitas, seu certitudo, & perseuerantia, siue error probari possunt minor numero testium, cum in ea non consistat forma, aut substantia testamenti n. 114.

Testis subscriptio facta testamento aquiparatur iudiciali depositioni n. 125.

Testes non descripti in testamento, qui tamen fuerunt prasentes, admittuntur, quia nõ adhibentur ad originem probationis, sed ad supplementum n. 129.

Facilius est coadiuuare, quam fundare n. 130.

Suspicio falsi in ciuilibus habetur pro falsitate n. 133.

In dubio pro validitate testamenti est pronuntiandum num. 135.

Clausula codicillaris sufficit pro valida haredis institutione in vim fideicommissi, cum nutu relinqui possit, & sufficiat numerus quinq; testium n. 135.

Clausula codicillaris apposita censetur in testamento, licet expressè non legatur n. 136.

Testam entũ factum cum clausula, quod extẽdatur ad dictamen Sapientis. Potest Sapiens addere in extẽsione ea, qua sunt de stile, & consuetudine, & de natura actus de solito apponi pro eius maiori validitate n. 136.

Statuta non habent effectum extra territorium statuentium nu. 137.

Institutio haredis facta ad interrogationem tertij non valet nu. 138.

Contrarium nu. 139.

Distinguuntur plures casus n. 139. cum plur. seq.

Testator Articulatè non loquens ex deffectu naturali, si est sana mentis, validè testatur, etiam ad interrogationem Notarij n. 140.

D cis. Sen. Taurinensis in ea materia nu. 141.
Testator, qui ob morbum linguam tumefactã habebat, & balbutire incipiebat, validè etiã testatur, vbi sit sana mentis, & testes eius verba intelligebãt 142.
Testator, qui ob morbi grauitatem loqui non potest, tantum inter liberos valet testari n. 143.
Filiorũ fauore valet etiam testamentũ Furiosi n. 144.
Secus inter extraneos n. 145.
Nutu etiam declaratur voluntas testatoris nu. 146. sed in hoc circonspecti valde esse debent Iudices, & consulentes n. 147.
Testamentum ad interrogationem per nutum factum regulariter non valet n. 148.
Testamentum scriptum per Notariũ iussu testatoris valet etiam ad eius interrogationem factum, secus si iussu alterius nu. 149. 150. cum seq. & nu. 154. 157. cum seq.
Testamentum solemniter factum, in quo diu perseuerauit Testator, non dicitur reuocatum per secundũ ad interrogationem alterius factum in articulo mortis n. 151. cum seq. plur. etiam respectu legatorum n. 156.
Testamẽtum inualidum est, si illud factũ fuit ad interrogationem alterius, & scriptum aliena manu, quã testatoris, vel Notarij n. 159. nisi aliter de praeambula testatoris voluntate sit testandi constet n. 160
In dubio standũ est attest. Notarij attestantis se scripsisse testamentum de mandato testatoris n. 161.
In dubio vbi non constat Notar. fuisse vocatum iussu testatoris, & ad eum accessisse, vt testamentum faceret ad eius interrogationem, præsumi tur vocatũ fuisse ab insci essatis n. 162.

Testamentum nuncupatiuum, an validum sit, etiamsi hæredis institutio explicitè facta non fuerit coram testibus, sed implicitè, & per relationem ad aliud.

CAP. CC.

1 AD falsitatis occasionem tollendam in testamentis, in quibus de vniuerso morientium patrimonio agitur, & in quibus idcirco de facili falsitates committi posse veriti sunt legislatores *l. fin. C. de fideicomiss.* solemnitates multas in conficiendis vltimis tabulis adinuenerunt, de quibus *in l. haredes palam ff. de Testam.*, *in l. hac consultissima, & in Auth. hoc, inter §. per nuncupationem, & in l. iubemus C. de testam.*
2 inter quas solemnitates expressio nominis hæredis ore testatoris facienda connumeratur, vt ibidem deciditur, ac in *§. sed hae quidem instit. de testamentis*, cum legis sit proprium
3 malitijs hominum obuiare *l. in fundo ff. de rei vendic.*
Etenim in *l. palam* Vulpianus inquit, *Hæredes palam, ita ut exaudiri possint, nuncupandi sunt*, & in
dicto *§. Per nuncupationem* Imper. sequentibus
vtitur verbis; *Per nuncupationem quoq; hoc est, sine scriptura, testamenta non alias valere sancimus, quam si septem testes (vt supra dictum est) simul vno, eodemq; tempore collecti Testatoris*
4 *voluntatem, vt testamentum sine scriptura facientis, audierint.*
In allegata autem *l. Iubemus* sic decidit idem Imperator, *Iubemus omnino testatorem, si vires habeat ad scribendum nomen haredis, vel haredũ in sua subscriptione, vel in quacumq; parte testamenti ponere, Vt sic manifestum secundum illius voluntatem hareditatẽ esse transmissam; Sin autẽ ex morbi acerbitate, vel litterarum imperitia, hoc facere minime potuerit, testibus testamẽti præsentibus, nomen, vel nomina haredũ ab eo nuncupari, vt omnino sciant testes, qui sint scripti haredes, & ita certo haredis nomine successia procedat.*
Cum itaq; verba dictorum textuum clarissima
sint. Non est, quod hæsitari possit hæredis in-
5 stitutionem aliter factam validam esse, vide-
licet, quando explicitè facta non fuit hæredis
nominatio à testatore, præsentibus testibus,
sed per relationem ad aliud; Præsertim attenta dictione *omnino*, qua ibi vsus est Imperator,
& quæ necessitatem importat *Clem. p. vbi glo. in verbo omnia de vita. & honest. Cleric. & post alios*
6 *tradit Decian. cons. 556. in princip. & seq. Gratian. lib. 5. discept. forens. cap. 973. num. 23.*, Et hanc sententiam sequuntur quamplures ex Scribentibus, præsertim *Castrens. in l. si ita scripseris 38. n. 3. & 4. ff. de condit. & demonstr. Aret. in d. l. haredes palam n. 2. ff. de testam. latissime Ias. in d. l. hac consultissima siue Auth. hoc inter §. per nuncupationem n. p. cum seq. plur. C. eodem tit. & latius in l. vbi autem 75. §. illud col. 2. & ff. de verborum obligat. Guido Papa decis. 459. nu. p. & ibi Additur in verbo nominatim.*
Quam conclusionem amplectitur *Card. Mant. de coniect. vlt. volunt. lib. p. tit. 7 sub nu. 7. vers. &*
7 *hanc esse magis communem*, & ita iudicatum
fuisse per Senatum Sabaudiæ testatur *Faber. in* eius codice Fabriano *lib. 5. tit. 40. de testam. definit. fol. 618. & latè comprobat Gratian. d. lib. 5. discept. forens. pleno cap. 973. Prout eandem sequitur D. Merend. lib. 3. controuers. pleno c. 50. maxime n. 3. cum seq.*
De AEQVITATE tamen contraria opinio ve-
8 rior, & communior est; valere slz. hæredis in-
stitutionem implicitè factam, etiam in testa-
mento nuncupatiuo per relationem ad aliam
scripturam, & primo per regulam, paria esse
9 certum per se, vel per relationem ad aliud *l. ait Prætor §. p. & ibi Bar. & in l. in summa ff. de re Iudic. tex. in l. quem hared. ff. de rebus dubijs.*
Secundo, quia fauore testamenti forma per æqui-
10 pollens potest adimpleri, vt scribit *D. Crotus in repet. l. p. §. si quis ita sub num. 18. ff. de verborum oblig. Rimin. Iun. cons. 759. nu. 65.* & pu-
blicum fauorem respicere secretas hæredum
11 institutiones tradunt Scrib. & docet experien-
tia ad euitandum odium, siue insidias eorum,

12 qui à testatorum morte lucrum consequi spe-
rant, vt post *Clarum in §. testamentum qu. 4. tra-
dit Costa Remed. subsid. 82. in principio*. Benigno
etiam, idest secundum AEQVITATEM, inter-
pretanda sunt testamenta, Iuxta id, quod ve-
13 risimile est, vt per *l. si testamentum C. de Instit.
& substit. scribit Suarez tr. de captat. volunt. sub
num. 13. vers. & optime*, & pro validitate testa-
14 menti, etiamsi non agatur de interesse pię cau-
sæ, considerata AEQVITATE, probat *The-
saur. Inn. qu. famil. 99 sub num. 30. post Caphalum
cons. 546. nu. 54.*
Prout fauore testamenti ea sequenda est opinio,
quæ stat pro illius validitate est *Tex. in l. si pars
15 ff. de inoff. testam.* Etiamsi opinio ipsa non es-
set communis (quod magis est) vt probat *Al-
ciat cons. 126. sub nu. 9.* eo magis ergo conclusio
hæc procedere debet, quia communis est, &
fere ab omnibus recepta, vt infra ostenditur.
Satis enim est, vt testator in dubitato signo hæ-
16 redem ostēdat *Tex. in l. quoties §. si quis nomen
ff. de hæred. instit.* Certumq; dicitur illud, non
tantum per se, sed etiam per relationem ad
aliud *l. certum ff. si certum petatur, & l. pen. C.
de sentent. quæ sine certa quant.*
Et triplex est expressio, vna generalis, alia sin-
gularis, & tertia specialis, secundum *Bar. in l.
17 p. §. si quis in ius voc. non ierit*; sub qua speciali
expressione contineri videtur huiusmodi te-
statoris dispositio, se referens ad certum quid,
18 vti ad schedulam alteri consignatam, in qua
scriptum erat hæredis nomen, vt probat *Nat-
ta in repet. Auth. quod sine nu. 27. C. de testam.*,
Vbi scribit, quod si requiritur aliquid pro for-
ma nominatim exprimi, satisfactum dicitur, si
expressio sit specialis, licet non in indiuiduo
19 *l. 1. §. 1. ff. de liber. & posth. & l. Titius vbi Bar. eodē tit.*
Huius principalis sententiæ auctores sunt *Bar. &
Bald. ille in l. si ita scripsero ff. de condit. & de-
monstr.* vbi licet prima facie contrarium pro-
bare videatur; tamen deinde hanc conclu-
sionem vti veriorem amplectitur, Hic in *l. Asse
toto ff. de hæred. instituendis; quos sequitur Castr.
in l. vbi autem 74. §. sed quintimo num. 2. ff. de ver-
borū obligat. & in d. l. hac consultissima. siue Aut.
Hoc inter §. per nuncupationem C. de testam. atq;
etiam in l. hæredes palam ff. eod. tit.*, in quibus lo-
20 cis scribit procedere conclusionem, etiamsi
schedula non esset scripta manu testatoris;
Modo testator non asseruisset contrarium,
21 nempe illam eius manu scriptam fuisse, quia
tunc necessario eius manu scripta esse deberet
huiusmodi schedula, aliter nulla redderetur
hæredis institutio; cum non diceretur con-
stare de identitate schedulę *Padil. in l. cum qui-
dam sub. nu. 13. ff. de leg. secundo.*
Quam sententiam sequitur Alex. *in l. vbi autem §.
illud nu. 3. ff. de verborum obligat. & in cons. 176.
nu. 5. in fine cum seq. lib. p. & in cons. 4. nu. 7. lib. 7.*
Prout eandem amplectitur *Angel. in d. l. Asse
toto ff. de hæred. instit., & Socin. Sen. in d. l. si ita
scripsero nu. 3. ff. de condit. & demonstr. ac cons.*
*173. nu. 2. lib. 2. Crottus in repert. l. p. §. si qua;
etiam in fine ff. de verb. oblig. Doctiss. Alciat. cit.
cons. 126. lib. 9.* Vbi ab hac opinione non esse
recedendum testatur *Rub. Alex. cons. 14. num. 7.
& 8. & cons. 95. Affl. decis. 143. nu. 6.*
Et hanc opinionem esse magis communem, & à
Scribentibus magis communiter receptam,
22 probat post *Corn. in d. §. per nuncupationem,
Gabriel. lib. 4. de testam. conclus. 11. præsertim
nu. p. & 7. Paris. cons. 19. nu. 13. lib. 3.* Vbi inquit,
nedum in legatis, sed etiam in hæredis institu-
23 tione, procedere hanc conclusionem secun-
dum magis communem opinionem, & con-
clusionem vulgatam eam esse testatur *Boer.
decis. 14. num. 20., Oddus cons. 64. nu. 17., &
cons. 88. nu. 32. ac Portius Imolensis commun.
conclus. 28. per totum*, vbi hanc esse communio-
rem, & veriorem conclusionem docet.
Prout de eadem communi opinione testatur
*Natta in repet. cit. Auth. quod sine sub n. 26. vers.
& ista opinio quod instit. C. de testam. Vasqu. de suc-
cess. lib. 2. §. 17. nu. 53. par. p.* Vbi subiungit
difficultatem tantum eo casu stare circa iden-
titatem schedulæ, quæ de facili potest mutari,
24 & per similitudinem caracteris imitari, & id-
circo suspecta videtur ista relatio, quamuis
sententiam ipsam vti magis communem se-
quendam esse concludat; De qua sententia te-
statur etiam *Bellonus cons. 85. num. 11. & Cla-
rus in §. testamentum qu. 36. & Rimin. Sen.
cons. 254. nu. 7. cum seq.*
Si etenim creditur Notario in testamento nun-
cupatiuo, vbi rogatus est, tam de tenore testa-
menti, quam de solemnitate eiusdem, Quan-
to fortius ei credi debet in testamento in scrip-
tis, vel nuncupatiuo, in quo hęredis nomen
implicitè exprimitur per relationem ad sche-
25 dulam, & in quo rogatus dicitur tantum de
solemnitate, & inquit *Gozad. cons. 3. num. 12.
cum seq. & sub nu. 15 vers. Quia si creditur.*
Deniq; ex recentioribus magis communem esse
sententiam hanc probarunt *Suarez cit. tr. de
captatoria volunt. sub n. 17. vers. sic debes intelli-
gere, Cran. cons. 143. num. 6. Conaru. in cap. cum
tibi sub n. 5. vers. satis tamen crederem Mascard.
de probat. conclus. 1353. n. 73. Clar. in §. Testa-
ment. qu. 3. vers. sed pone plena qu. 36. Apostilla
ad Gomez. var. resol. lib. p. cap. 2. lib. 6. num. 7.
Crassus de success. §. testamentum sub n. 10. & §.
institutio qu. 16. nu. 3. Amatus decis. 15. nu. 31.
cum seq. Marta decis. 190. n. 3. & 4. ample Card.
Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 4. tit. 3. nu. 11.
& Pratus de interpretat. vlt. volunt. lib. 3. inter-
pretat. p. dub. 3. col. 1. nu. 12. fol. mihi 187. par. 2.
Decian. responso 74. nu. 18. lib. 5. Rimin. Iun. cons.
759. nu. 64. & 65.* Vbi scribit *vers. Vnde dici-
tur*, quod tunc testator virtualiter, & cum
effectu nomen hęredis expressit, & sic for-
26 mam legis adimpleuisse, non autem per ęqui-
pollens, Quam sententiam sequitur *Menoch.
cons. 639. nu. 21. Surd. cons. 378. nu. 15. Sola ad
constit. Sabaud. tit. de vlt. volunt. glo. 2. num. 2.*

cum seq., Vbi consulit testatores, vt ad euitan-
dam omnem hæsitationem circa identitatem
27 schedulæ, in qua est nominatus hæres, curent
per Notarium apponi à tergo ipsius schedulæ
tempus, nomina testium, locum, & rogitum *ex
Claro in recit. qu. 36.*

Sicuti eandem sententiam, vti magis communem,
& AEQVIOREM, amplectitur *Marthu de suc-
cess. legali par. 4. qu. p. art. 30. num. 20. cum plur.
seq.* & reprobato Iasone, Peregr. *cons. 80. nu. 5.
in fine lib. 2. Guidob. Aduoc. 27. nu. 2. & Aduoc.
33. nu. 19. Caroc. decis. 51. num. 7. Fusar. cons. 41.
nu. 4. Marius Medices decis. Senensi 97. num. 23.
cum seq. plur. Gratian. lib. 4. discept. forens. cap.
605. num. 35. Ludou. Lona in sua consil. de forma
testam. nuncupatiui nu. 66. & amplis. Tomatus
decis. 68. præsertim nu. 84. cum plur. seq.* Vbi in-
finitos Doctores in hanc adducit sententiam,
& ad contrarium tenentes respondet. Idemq;
etiam probat *Decis. 82. num. 19. cum plur. seq.*,
Cui sententiæ tandem etiam accedit *Gratian.*
28 in ipsomet *cap. 973. nu. 44. cum seq.*, postquam
eam expresse reprobauerat, data identitate
cedulæ, in qua continetur nomen hæredis, &
ad quam se retulit testator. Quam sententiam
sequitur *Costa remed. subsid. 82. nu. 4.* & nouissi-
mè comprobat *Cyriacus*, in quem post hac
scripta incidi *lib. 3. controu. 407. nu. 340. cum seq.
plur. à nu. 351.*

Et ita superiori anno 1637. die 12. Februarij
AEQVITATEM amplectendo post exactis-
29 simam discussionem iudicauit Illust. Magistra-
tus Extraord. Redd. huius Dominij, Refe-
rente integerrimo, & Præstantissimo D. Quæ-
30 store Io. Baptista Villodræ, in causa oppu-
lentæ hæreditatis, & testamenti conditi per
Com. Franciscum Cribellum, coram quo Tri-
bunali per delatorem fuerat notificata va-
cans ipsa hæreditas, eo sub prætextu, quod
testamentum eo modo factum non valeret;
Decernendo propterea hæredis institutio-
nem eo modo factam subsistere, & testamen-
tum valere fauore D. Com. Othonis Man-
delli, præsertim, quia eo casu, postquam de
voluntate testatoris præambula appareret,
fuerat aliena manu scriptum testamentum, &
31 illud subscribere cæpisset Testator, licet à
morbo grauatus subscriptionem perficere
non potuerit, & sic iuxta doctrinam *Abb. in
cap. relatum de testamentis*, De AEQVITATE
validum erat testamentum, vt etiam consuluit
Collegium Patauinum inter *Consil. vlt. volunt.
cons. p. nu. 6. quos sequitur Thesaur. qu. famil. 99.
num. 30. lib. p.*

Et quia articulus ipse vna cum alijs iuris con-
clusionibus plenissime fuit discussus, & truti-
natus, subijciantur subtilissimæ oppositiones
Eximij I. C. ac oculatissimi Reg. Aduocati
Fiscalis D. Don Alfonsi del Rio, postea Am-
32 plis. Senatoris Electi, pro mortuo datæ, Vna
33 cum responsione Eruditiss. I. C. D. Bartholo-
mei Sertorij eiusdem D. Comitis Othonis
Aduocati.

Votum Fisci circa testamentum Co. Francisci
Cribelli.

NVllum debere iudicari testamentum Co.
Francisci Cribelli contendit Fiscus, Non
obstantibus omnibus allegatis pro eius vali-
ditate per Com. Othonem Mandellum hæ-
redem institutum in eo, agimus enim de te-
stamento nuncupatiuo, in quo institutio hæ-
redis exprimi debet taliter coram testibus,
& nuncupari, vt audiant explicitè ab ore te-
34 statoris nomina hæredum institutorum, vt est
textus Clarus *in l. hac consultissima §. per nun-
cupationem. Et in l. Iubemus C. de testamentis, &
§. sed hæc quidem. instituta eodem titulo. l. hæredes
palam. l. si quis cum testamentum ff. eo*, quæ om-
nia iura, si eorum verba legantur, id euiden-
ter probant, & hoc innuit vis, & efficacia ver-
35 bi *nuncupari*, quod significat propalare ver-
bis palam, vt colligitur ex *d. l. Hæredes & ex
Cicerone 3. officiorum*, & perpendit *Donell. lib. 6.
c. 10.* dicens requiri & audientiam soni, &
intelligentiam sermonis, vt de auditis testifica-
36 ri testes possint, ponderans, illa verba *§. Per
nuncupationem. Voluntatem audierint*, non
aliter verificari, & ad idem adducens alia
similia, quæ sunt in *d. §. fin. inst. eodem sua vo-
luntate coram eis nuncupata, iuncta l. coram Titio
209. de verb. sig.* cuius doctrinam amplectitur
Osuald. ad eumdem Donellum in d. loco. Et quis
poterit in controuersiam ponere talem fuisse
mentem Legislatorum, cum in *dicta lege Iube-
mus*, hæc reperiantur verba expressa, *in elogio,
quod sine scriptura conficitur, necesse est testato-
rem voce exprimere, nomen, vel nomina hæredum*,
quæ verba omnino excludunt aliam formam
testandi per relationem ad scripturam in pun-
cto iuris, cum illa forma implicita non conti-
37 neat vocis expressionem de nomine hære-
dum. Et ideo in puncto iuris nullus vnquam
de hac doctrina dubitauit, nec minus veram
dixit; sed solum admittunt obseruantiam con-
38 trariam, vt perpendit *Gratian. in sua disceptat.
973. per totam.* Itaque non consistit difficul-
tas in eo, an in puncto iuris esset necessaria
expressio nominum hæredum, sed an attenta
obseruantia contraria, de qua testantur Do-
ctores, defendi valeat ex hoc capite memora-
tum testamentum.

In hoc ergo Fiscus insistit, quod etiam tali ad-
missa obseruantia corruere debet testamen-
tum hoc, de quo quæritur, Primo, quia ob-
seruantia, & consuetudo, quæ est iuris dispo-
39 sitioni contraria, debet in specie probari,
quod vigeat in Ciuitate Papiæ, nec aliter
præsumi potest, vt in puncto pluribus ratio-
nibus docet *Gratian. vbi supra à num. 37. vsq. ad
44.* & licet *D. Iulius Clarus*, qui de hac atte-
statur consuetudine, videatur illam probare,
ex quo credi debet Doctori allegante con-
suetudinem, tamen cum in hoc statu diuersa
sint singularum Ciuitatum statuta, & consue-

tudi-

tudines, non potest trahi ad Ciuitatem Pa-
piæ huiusmodi argumentum, vti diuersa à
Ciuitate Mediolani, seu Alexandriæ, de qua-
40 rum consuetudine loqui poterat *Iulius Cla-*
rus, Quinimo talis præsumptio omnino,
cessat ex doctrina *Iasonis*, qui cum esset Pa-
piensis ignorare non debuerat suæ patriæ ta-
41 lem obseruantiam, & tamen absolutè tenet
nullum esse huiusmodi forma testamentum
confectum *in d. l. hac consultissima §. per nuncu-*
pationem nu. 1. vsque ad 4. & in l. Vbi autem 79.
§. illud de verborum obligationibus. Et dum in
l. hac consultissima C. qui testam. facere possint n. 5.
disputat super eo, an statuto, vel consuetudine
42 possit derogari dispositioni illius legis. Nega-
tiue respondet, eo quod inducta per leges pro
forma testandi, non credit obseruantiam con-
trariā tolli posse, & credibile non est, quod vbi
in Ciuitate Papiæ, in qua scribebat, dum talia
dixit, adesset similis obseruantia his in locis, de
ea non meminisset.

Deinde (quod præcipuum est in præsenti causa)
data etiam tali obseruantia, debet talis con-
currere indubitabilitas in scriptura, ad quam
fit relatio, vt nulla fraus potuerit adhiberi.
Hæc enim est causa finalis illius solemnitatis
scribendi, vel nominandi hæredes, vt ex iuri-
bus supra allegatis colligitur, & ideo, dato
solum de possibili, quod in scriptura, ad quam
fit relatio, aliquid potuerit scribi contra, vel
præter testatoris intentionem, seu volunta-
tem, non debet aliquo modo illa scriptura
admitti, in præsenti casu non est hoc aliquo
modo iustificatum, non enim fuit scriptura
manu testatoris confecta, non fuit verifica-
tum, quod ab ipso fuerit visa, dum scriberetur,
sed solum, quod ad eum fuit allata, vt subscri-
beret, & quod infirmitate præuentus non po-
tuit subscriptionem perficere, quis quæso ne-
gare potest, quod potuerit in tali scriptura
aliena manu conscripta aliquid præter inten-
tionem testatoris addi, vel ommitti? cum
nec per se scripserit, nec perfectè legisse con-
stet, propterea nescit Fiscus intelligere, quo-
modo tuta conscientia pro validitate huius
testamenti iudicandum sit, eo quod constet
de traditione scripturæ illius, si quidem etiam
constat, quod in scriptura ipsa, quæ tradeba-
tur, stante forma, qua fuit compilata, in loco
scilicet diuerso, & separato à loco, vbi testa-
tor iacebat, & consequenter ab eo non visa,
stante etiam tempore, nimirum dum testator
adeo infirmitate erat aggrauatus, vt se sub-
43 scribere non potuerit, aliquid addi, vel om-
mitti poterat, diuersum à voluntate, & mente
testatoris, & hoc iudicio Fisci reddit illam
scripturam dubiam. Licet de eius identitate
constet, quia non constat taliter scriptam, vt
constet de identitate voluntatis testatoris,
quin aliter præsumi non possit, Ideo Docto-
res communiori calculo firmant, necesse es-
44 se, vt constet scriptam fuisse manu testatoris,
vt tradunt, *Bartolus in l. si ita scripsero, de condit.*
& dem. Crotus in l. 1. §. quis ita de Verb. obliga-
tionibus Boerius decis. 240. n. 5. Rodericus Suarez
de Captatoria voluntate num. 12. Natta, in auth.
quod sine qu. 10. & 11. C. de testam. Zunnius in Res-
ponso pro vxore n. 71. & 76. Parisius consilio 19.
nu. 26. lib. 3. vbi ait quod omnes ita affirmant vno
ore, sequitur Michael Grassus in §. institutio qu. 16.
nu. 4. & 5. vbi Couarruuia contrariam opinionem
reiicit, & hanc Bartoli, magis communem, & ve-
riorem affirmat. sequitur eum multis alys Doctori-
bus Iacobus Menochius consilio 313. nu. 45. & nu.
46. numerat aliquos tenentes, sufficere quod con-
stet de idētitate, licet sit aliena manu scripta sche-
dula sed nu. 9. subiungit. Verum ab illa prima vt
magis recepta recedendum non videtur, a quorū
sententia durum esset recedere, cum esset plu-
res limitationes iuris dispositionis admittere,
nimirum & institutionem coram testibus non
panditam prætextu obseruantię; obseruan-
tiam Papię non verificatam, scripturam a te-
statore non cōscriptam, vel ab eo scribi vi-
sam, & in summa talem, in qua fraus potuerit
committi, Nec aliquid iudicio Fisci releuare
debet, quod non credatur commissa, quia suf-
ficit, quod potuit committi, vt non admitta-
tur pro forma sufficienti ad testandum, non
enim leges aquiescunt, eo quod non commit-
tatur, sed requirunt, quod committi non pos-
sit, & ideo licet stare possit, quod absq; eo
quod manu testatoris, vel alterius nomen hæ-
redis scribatur, institutio hæredis vera fuis-
set, tamen ne posset committi fraus, fuit or-
dinatum pro forma hæc solemnitas. Et eius
45 ommissio testamentum annullat, vt colligi-
tur *ex §. sed hoc etiam instituta de testamentis*. Si-
cut etiam potest esse, quod licet vnus de
septem testibus deficeret, non tamen fuisset
fraus commissa, tamen non inde valeret ar-
gumentum, quod vbi deficeret vnus, testamen-
46 tum esset sustinendum, *contra textum. in l. si*
vnq; C. de testam. Et ratio est, quia licet defi-
ciat fraus, non tamen adimpleta est forma te-
standi, à simili ergo concludendum est,
quòd licet in præsenti casu non credatur ali-
qua fraus commissa per Comitem Mandel-
lum, deficit forma, scilicet nuncupatio hære-
dum, hæc forma, vt possit dici adimpleta per
æquipollens, Iuxta Doctorum sententiam
tenentium posse hæredem nuncupari impli-
citè, & per relationem ad scripturam, opor-
tet, quod scriptura talis sit, quæ æquipolleat
nuncupationi. Nimirum, vt ab ipsius testato-
ris manu proueniat, sicut nuncupatio ab ore
47 illius prouenire debuisset, ad quod conducit
ratio *tex. in l. illa inst. 32. de hæredibus instituen-*
dis, quod vero ab alterius manu prouenit, dum
non constitisset iubente, vidente, & legente
testatore fuisse conscriptum, nullo modo po-
test iudicari formæ æquipollere, cum non
sit ita difficilis alteratio in scriptura, aliena
manu conscripta, respectu voluntatis testa-
toris,

toris, ſicut eſſet difficilis, ſi manu ſua, vel
ſaltem ipſo vidente, & legente fuiſſet con-
ſcripta, Ac ideo optima ratione Doctores
non admittunt aliam ſcripturam, quam te-
ſtatoris manu conſcriptam, vt per æquipol-
lens dicatur ſatisſactum formæ à lege præ-
ſcriptæ circa nominandos, & voce nuncu-
pandos hæredes, nec tuto poteſt aliter iudi-
cio Fiſci iudicari. Cum daretur occaſio com-
mittendi in teſtamentis plurimas fraudes, ſi
in Tribunalibus admitterentur hæ ſcripturæ,
in quibus aliquid præter voluntatem teſtato-
rum addi, vel ommitti poſſit, & ſummè in
hoc inuigilandum eſt his temporibus, quibus
non pauci ſunt caſus grauiſſimarum falſita-
tum, & fraudum in vltimis Elogijs commiſ-
ſarum, ne ſcilicet admittatur forma aliqua te-
ſtandi, in qua poſſit fraus committi potentiali-
ter, & facultatiuè, non conſiderato, an in facto
committatur.

Ex his facile reſponderi poteſt contrariam ſen-
48 tentiam tenentibus, quibus ſe ſubſcripſit *Fu-
ſarius conſilio 41. num. 27. & 41.* præſupponen-
do ſemper, quod Fiſcus non vim facit in eo,
an requiratur, quod ſchedula ſit conſcripta
manu teſtatoris, vel ne, ſed in eo, quod dato
etiam poſſe admitti ſchedulam aliena manu
conſcriptam, id debere intelligi, quando
taliter conſtat ſcripta, vt conſtet etiam teſta-
torem eam vidiſſe, legiſſe, & vno verbo cer-
tificatum plenè fuiſſe de continentia ſcriptu-
ræ. Nam vbi hæc indubitabilitas non ſit, &
49 potuerit decipi, etiam ſi conſtet de identita-
te ſchedulæ ſignatæ, Fiſcus contendit non eſſe
ſatisfactum formæ teſtandi, ſeu inſtituendi,
in qua requiritur, quod ex ipſamet mente, &
voluntate teſtatoris, non arbitrio alieno, de-
pendeat, vt dicitur in *d. l. illa inſtitutio*. Pona-
mus enim, exempli gratia, quod in præſenti
caſu aliquid præter voluntatem teſtatoris
fuerit ab illis ſuis amicis conſcriptum, teſta-
tor non legit, teſtes, nec Notarius audierunt,
non ne debent ſuccedere aliqui præter vo-
luntatem defuncti, non eſt valde abſurdum
admittere, quod perſona non certificata, &
quæ conſtet ipſiſmet teſtibus, ac Notario,
quod ſit plenè certificata, debeat actum adeo
magnum abſoluere, qualis eſt inſtitutio. In
qua leges, ne aliquo modo fraus poſſet com-
mitti, tot ſolemnitates, totq; teſtes adhibue-
runt, & quod tota fides reducatur ad arbi-
trium duorum vel trium, qui dicant ſcrip-
ſiſſe, prout teſtator diſpoſuit, non ne idem
50 eſſet teſtari hoc modo, ac dicere, inſtituo
quos Titius voluerit, nam virtualiter inſtituti
erunt qui voluerint ſcribi ab illo, ſi non ſu-
mus certi, quod ſcripſit quos teſtator nomi-
nauit? Equidem, ſi ſuper hoc fuiſſet conſul-
tus *Fuſarius*, & talis hypotheſis ei propoſita,
nullo modo talem inſtitutionem admiſiſſet,
vt ſcilicet, ſi conſtitiſſet de identitate ſche-
dulæ, licet fuiſſet talis, quod teſtator potue-
rit decipi, nec conſtet plenè de ea fuiſſe cer-
tificatum, nihilominus valeat inſtitutio:
Quia repugnat omni iuri, & Iuſtitiæ, admit-
tere formam aliquam, in qua fraus potentia-
51 liter poſſit adhiberi, vt probat *textus in d. l.
Iubemus C. de teſtamentis*. Quinimo lecto ipſo
conſilio *Fuſarij*, & caſu per eum propoſito,
facile colligitur, quod vbi talis caſus fuiſſet
ei propoſitus, ſententiam noſtram teneret,
defendit enim ibi teſtamentum cuiuſdam con-
ſcriptum manu cuiuſdam Doctoris, & de
quo plenam habuit notitiam ipſe teſtator, &
52 teſtes fuerunt certificati de continentia diſ-
poſitionis, vt colligitur ex his, quæ dicit *num.*
28. his verbis. *Hoc autem noſtro caſu conſtat de
identitate ſcriptura, quum teſtes examinati optì-
mè recognouerunt, quia fuit conſcripta manu Do-
ctoris Cicuda, & interlineata ab ipſo teſtatore, &
recitata, tùm coram Doctore Cicada, tum etiam
coram altero Doctore Medicinæ, & teſtes eandem
ſcripturam recognouerunt, non ſolum ex exteriorì
facie, ſed, quod magis eſt, ex qualitate diſpoſitionis
facta, de qua ſigillatim edocti fuerunt*. Quare di-
cit idem *Fuſarius* non obſtare, quæ adducta
fuerunt *num.* 5. in quo ipſe retulerat Doctores
tenentes non valere ſchedulam conſcriptam
aliena manu, ſubiungens, *Nam Bartolus dixit,
ſat eſſe, quod conſtet de voluntate teſtatoris, &
53 ſcripturæ identitate*, hæc ſunt verba *Fuſarij*.
Ex quibus, & ex ratione per eum pro funda-
mento allegata, clariſſime colligitur, quod
ſemper hoc pro conſtanti retinet, quod debet
conſtare de voluntate teſtatoris, & ſcripturæ
identitate, prout conſtabat in illo caſu, & quod
vbi non conſtitiſſet de voluntate, ſed de ſola
identitate ſcripturæ, non auſus fuiſſet defende-
re tale teſtamentum.

Et pro confirmatione huius veriſſimæ ſenten-
tiæ, quod ſcilicet non ſufficit ſola identitas
ſcripturæ, ad quam teſtator ſe retulit, niſi
etiam conſtet de voluntate teſtandi, prout
in ſcriptura continetur, adducit Fiſcus aliam
Doctorum ſententiam circa teſtamentum fa-
ctum ad Notarij interrogationem; quærunt
enim Doctores, an ſi acceſſerit Notarius cum
aliqua ſcriptura ad teſtatorem, & interroga-
uerit eum, vtrum ita teſtetur, prout in illa
54 ſcriptura continetur, & ipſe reſpondeat, quod
ſic, vtrum teſtamentum valeat, & reſpondent
non valere, niſi aliter conſtet de eius animo,
& voluntate ita teſtandi, quia ſæpè teſtatores
ægrotantes, & in extremis laborantes, vt
rem gratam faciant captantibus eorum hæ-
55 reditates, & vt liberentur à moleſtia inter-
rogantium, ſolent ita reſpondere citra ani-
mum, & voluntatem liberam ita teſtandi, &
ob id, niſi aliundè conſtet de eorum volunta-
te, non ſufficit, quod de ſcriptura non dubi-
tetur. *Ita docet Romanus conſilio 306. in fine, Cy-
nus, Socinus Senior, Iaſon, Ruinus, Gratus, Suci-
nus Iunior, Syluanus, & alij, quos refert, & ſequi-
tur Iacobus Menochius conſil, 45. num. 27. & licet*

Al-

Alexander consil. 33. lib. 3. contrarium sustine-
re conetur, tamen eius opinio non est recepta,
56 & communis Doctorum est in contrarium, vt
notat apostilla ad consilium Romani, in verbo
inualida, & ad eundem Alexandrum in eodem
consilio 33. verbo non valet, vbi dicit aposti-
lator, quod Alexander solitus erat scribere ad
fauorem testamentorum suspectorum, quodq;
illius consilium non est iustum. Ex quibus
omnino concludendum est, quod in nostro
casu testamentum non possit sustineri, cum
non solum non probetur voluntas testa-
toris ita disponendi, sed nec probetur scien-
tia eorum, quæ in illa scriptura contine-
bantur.

Præterea considerat Fiscus pro hac opinione,
quod non probata scientia contentorum in
scriptura, cum agatur de re, quæ consistit in
57 facto, debet ignorantia præsumi l. præsumitur.
de regulis iuris lib. 6. l. Verius, & ibi glosa in ver-
bo obligatam de probationibus. Et consequen-
58 ter actus ab ignorante factus redditur nullus,
quia ignorans factum non creditur velle l. ma
ter decedens §. vltimo, & ibi gloss., & Doctores de
inofficioso testamento l. manifestissimi C. de furtis
l. tres fratres ff. de pactis l. non est ferendus de
transactionibus l. 1. §. voluntatem. soluto matr. l.
nec ignorans C. de Donationib. Docet Clarus §. feu-
dum q. 63. Menochius consl. 402. num. 83. Surdus
decis. 228. n. 10. Et innumeri alij quas plena manu
congressit Galleratus de renuntiat. lib. 3. cap. 9. Et
cognitio, ac certificatio, quę debet præce-
dere actum, vt non dicatur factum ab igno-
rante, nullo modo presumitur, nisi etiam pro-
59 betur, quando versatur circa quid extrinse-
cum ab ipso actu, vt colligitur ex l. quæcumque
§. fin. de public. in rem actione, dicit communem
Mascard. de probationibus conclusione 283. Cum
itaque agatur hic de scriptura facta separa-
tim ab actu illo rogandi testamentum; non
conscripta ab ipso testatore, non lecta, nec
visa, Fiscus iure optimo contendit testatorem
ignorantiam habuisse de contentis in illa, &
institutionem factam ab ignorante ipsam in-
stitutionem. Et consequenter nullius esse
60 momenti. Sicuti fuisset quodlibet aliud in-
strumentum ab ignorante, & non certificato
factum, teste Gallerato vbi supra, & hoc solum
satis est ad victoriam Fisco, cum aduersarius
contrarium non ostendat, nec ex informa-
tionibus sumptis appareat, tum quia testes
de hoc non deponunt, tum quia sunt varij, &
contrarij; Et patiuntur alias exceptiones,
quæ separatim in facto fuerunt iussu Magistra-
tus excitatæ.

Vltimo loco Fiscus nullitatem prætendit ex de-
61 fectu numeri setpenarij requisiti in testibus
testamentarijs, qui non requiruntur simpli-
citer, vt intersint, sed vt vocem testatoris in
actu testandi, & hæredem nuncupandi au-
diant, & intelligant, Vt colligitur expressè ex
d. §. per nuncupationem in d. l. hac consultissima
ibi non aliàs valere sancimus, quã si septem testes
simul vno, eodemq; tempore collecti testatoris vo-
luntatem audierint, quæ verba requirunt vnico
contextu intelligere à voce, & ore testatoris
voluntatem suam (siue expressè, siue impli-
citè, vt volunt aduersarij) hoc vnum est,
quod debent esse in illo actu certi per audi-
tum vocis testatoris de eius mente, & volun-
tate, vt docet Donellus dicto lib. 6. c. 10. & idem
ostendit textus in d. §. sed hæc quidem instituta de
testamẽtis ibi, Et sua voluntate coram eius nuncu-
pata, quæ dictio, coram eis, significat, vt testes
illo actu non solum præsentes, sed audientes,
& intelligentes testatoris voluntatem esse
debeant, vt ponderat in d. loco. Donellus arg.
tex. in l. coram Titio 209. de verb. sig. At in hoc
casu vnus de illis septem adhibitis negat ta-
62 lia audiuisse ab ore testatoris, qualia alij te-
stes audiuisse dicunt, & consequenter non
est satisfactum Legis solemnitati, quæ sep-
tem testium non solum præsentiam, sed au-
ditum vocis testatoris requirit, vnde sumus
in casu l. Si vnus C. de testamentis, quod vno
deficiente de septem testibus, corruit testa-
mentum, deficit enim testis, quia licet prę-
sentialiter interfuit, à testatore voluntatem
pretensam non audiuit, patria enim sunt in
testamento, quod testis non sit præsens, vel
63 quod non intellexerit voluntatem testatoris,
vt expressè dicitur in d. l. coram titio ibi, non vi-
detur præsente eo fieri, nisi is intelligat facit tex-
tus in l. & ab antiquis vers. sic tamen, vt ipsi te-
stes cognoscant C. de testamentis. Docet Farinac. de
falsit. q. 158. n. 162. Boss. de fal. nu. 38. Docet Hoto-
mannus in §. testes inst. de testamentis, quem sequi-
tur Osualdus ad Donellũ d. c. 10. in fine facit textus
in l. hæredes palam 21. de testamentis, in qua re-
64 quiritur, quod numeris solemnis testium
exaudiat a testatore nomen hærędis, docet
Mysingerus in §. testes num. 8. de testamentis latè
Simon. de Pratis de interpretat. vltim. volunt. lib.
2. interpret. 1. Dubitat. 2. solut. 3. n. 48. cum sequen-
tibus. Et est adeo manifestum in iure, vt am-
plius in hoc probando non sit elaborandum,
solummodo satisfaciendum est cuidam obie-
ctioni huic fundamento factę, nimirum prę-
sentiam Notarij hoc supplere, vel aliorum,
qui ibi interuenerunt, sed hoc iudicio Fisci
leue admodùm fundamentum est, nam quo
ad alios pręsentes non possunt dici testes testa-
mentarij, vtpotè qui de testatione testatoris
non fuerunt rogati, pro vt rogati esse debue-
65 runt l. hæredes palam §. in testamentis ff. de te-
stamentis, auth. rogati C. de testib. Docet Clarus
in §. testamentum q. 58. in princ. Crassus lib. 2. c. 3.
q. 56. latè Farinac. de testib. q. 62. num. 134. Quo
ad Notarium vero est absolutissimum in iu-
66 re, quod non computatur in numerum testiũ,
quando ipse conficit instrumentum, & quod
in hoc casu, quia non versamur in probanda
voluntate, sed in adimplenda solemnitate
testamentaria, non admittitur dispositio legis
Domi-

Domitius de testamentis ita docent *Baldus consil.*
413. lib. 1. Bellamera cons. 42. num. 11. dicit com-
munem *Tuschus lit. N. conclus. 98. per totum*, fa-
cit textus expressus *in l. hac consultissima §. vlti-
mo C. qui testamenta facere possunt*, ex qua colli-
67 gitur, quod tabellio vltra testes requiritur, &
ita declarat *ibi glosa verbo octauum*, quando fit
scriptura de testamento, & expressius colligi-
tur, *ex §. sed & si instrum. in auth. de instrumen-
torum cautela, & fide* dicit communem *Roland.
cons. 43. nu. 21. lib. 3. Bertrandus consil. 325. num. 2.
vol. 8. Francisc. Marc. decis. 144. in 1. par.* Et ita
iuris esse Fiscus existimat.

A. del Rio F.

Pro
D. Comite Othone Mandello
Contrà
Regium Fiscum, & Delatorem.

Responsio ad motiuum.

TEstamentum n. q. Domini Comitis Fran-
cisci Cribelli per relationem ad scripturam
clausam, & sigillatam, eodem actu per Testa-
torem Notario consignatam, valere vti testa-
mentum nuncupatiuum, & identitate vo-
luntatis, & scripturæ concludenter constare,
iam alias probauimus in allegationibus im-
præssis.

Nunc ad ipsum denuo reuocatur in dubium ex
voto Regij Fisci subtiliter sanè compilato,
cuius ordinem in sequendo, singula eius capita
substantialiter examinabimus, vt validitas
eiusdem testamenti quoties excussa, toties ma-
gis inconcussa subsistat.

Primo igitur contendit Regius Fiscus nomina-
tionem hæredis ita specificam esse debere, &
taliter nomen hæredis coram testibus expri-
mi, & nuncupari, vt illud Testes explicitè au-
68 diant ab ore Testatoris, iuxtà *tex. in l. hære-
des palam, & l. si quis cum testamentum ff. de te-
stam. l. hac consultissima §. per nuncupationem, &
l. iubemus Cod. eod. ac §. fin. instit. eod.* nedùm quo
ad verborum sonum, sed & quo ad intelligen-
tiam sermonis, ità vt omnis implicita nomi-
natio, non continens vocis expræssionem de
nomine hæredum, vel certam hæredis nun-
69 cupationem concidat ex *Hugone Donello, Osual-
do*, & alijs apud *Gratian. disceptat. for. 973. per
totam.*

Cęterum, quod nuncupatio nominis hęredis non
ita pręcisè indicta sit, quin opportunè dicatur
fieri per relationem ad aliam scripturam cer-
70 tam, probant *textus* (qui cauillari non pos-
sunt) in *l. asse toto ff. de hæredibus instituendis* vbi
Papinianus inquit, *quem hæredem codicillis fe-
cero, hæres esto: Titium codicillis hæredem insti-
tuit, eius quidem institutio iure valet, ideoq; licet
codicillis dari hæreditas non possit, tamen hæc te-
stamento data videtur; alter textus in l. institutio
talis ff. de condit. institution.* vbi *Vulpian.* ità proin-
de, *& si ita scripserit, cuius nomen codicillis scrip-
sero, ille mihi hæres esto pari ratione dicendū erit,
institutionem valere, & in l. quoties 9. §. si quis no-
men ff. eod.* vbi *Vlpianus* ait. *Si quis nomen hære-
dis quidem non dixerit, sed indubitabili signo eum
demonstrauerit, quod pene nihil à nomine distet, nō
tamē eo, quod contumeliæ causa solet addi, valet in-
stitutio*; ex quibus verbis, & ex quo posteriori
textus *Vulpianus* declarat, quid ipsemet senserit
in dicta *l. hæres palam*, dum dixit, *hæredis nomen
debere palam corā testibus nuncupari*, ex qua di-
cendi formula postmodum Imperatores for-
marunt leges illas in *l. Iubemus, & in l. hac con-
sultissima §. per nuncupationem Cod. de testam. &*
71 *§. fin. instit. eod.* omnis etenim Imperatorum
conatus eò tendit, vt (quemadmodum admo-
nuit *Vlpianus in d. §. si quis nomen*) hęredis in-
stitutio ita certa sit, vt fraus menti Testatoris
fieri non possit, sicut explicat *Iustinianus in d. l.
iubemus in principio*, illis verbis, *vt si manife-
stum, secundum illius voluntatem, hæreditatem
esse transmissam*, & ibi, *vt omnimodo sciant testes,
qui sunt scripti hæredes, & ità certo hæredis nomi-
ne successio procedit*, quod & obseruauit *Duarenus
ad tit. de hæredibus instituendis cap. 3.* quomodo
hęredes instituendi sint *col. 2.* his pręsertim ver-
bis. *Quod autem dicimus de nomine, idem est intel-
ligendum de demonstratione, quæ facta sit eo signo,
& nota, quæ nominis vice fungatur. Demonstratio
tantam vim habet, quantam nominatio, nihil enim
refert, an quis ità dixerit, Titius mihi hæres esto,
an dixerit, hic mihi hæres esto, quem digito ostendo*,
quod & probat *textus in l. si in nomine Cod.
de testam.* vbi error in nomine non vitiat in-
stitutionem, quando certum est de quo Testa-
72 tor senserit, & ob id non tam nominis ex-
præssio, quam personæ certitudo in hæredis
institutione attenditur, etiam de iure nouis-
simo.

Ex quibus legum Sanctionibus moti Doctores et
magis communi assensu firmarunt sustineri
formulam testandi, de qua agimus, quemad-
modum in priore allegatione probauimus, ad-
ductis quadraginta septem Auctoribus, quo-
rum calculo adiungimus *Felin. in c. superquæ-
stionum o. 7. de off. deleg.* vbi exemplis confirmat,
*Peregr. de fideicommiss. art. 33. n. 57. vers. quam
etiam in institutionibus directis profitentur scri-
bentes omnes, Fontanell. de pact. nuptial. claus. 5.
glo. 10. p. 1. n. 18. in fin. & n. 19.* vbi allegat *Castil-
lum*, & alios. *Hieronim. Gabr. cons. 169. nu. 33.
lib. 1. Menent. cons 60. n. 9. Pallida in l. cum qui-
dam n. 13. & 14. ff. de legat. 2.*

Et id quidem firmarunt recensiti patres pro
maiori parte in ea magis dubitabili formula
testandi per relationem ad scripturam exi-
stentem pænes Tertium, puta pænes Guardia-
num Sancti Francisci, in qua fraus facilius
fieri poterat, quàm in ea, de qua nos agimus,
nimirum, quando Testator scripturam illam,
ad quam se retulit in testando, clausam, &
quatuor ipsius sigillis munitam, eodem actu
mani-

manibus proprijs, & ad presentiam testium
73 consignauit Notario, vt obseruat *Ludouic. Lana de forma testam. nuncup. clausi, num. 26. 27.* & infra, *& num. 65. in fin. & seqq.* qui Notarius (vt ex authentico legitur) rogitum testamenti, & consignationis schedulæ annotauit super dorso eiusdem schedulę, & eiusdem folij, super quo descripta est hęredum institutio, & quæ deinde schedula, paucis inde diebus defuncto Testatore, fuit solemniter per Notarium ad id requisitum presentata in iudicio, & solemniter ad præsentiam Testium, & Notarij, qui omnes illam pro eadem recognouerunt, fuit aperta, & publicata; in hac sanè formula nihil omninò incertitudinis, tam quo ad certitudinem hæredis, quam quo ad identitatem schedulæ remanere videtur, vt planius infrà apparebit.

Tenuerunt etenim interpræetes nominationem hæredis posse esse triplicis generis, aliam generalem, aliam specialem, aliam singularem,
74 seu indiuidualem, specialem intelligendo pro ea, quæ fit per relationem ad aliquam certam scripturam, & hanc dici veram, & propriam expressionem, & nominationem, vt latè post alios annotauit *Ruin. in l. Gallus §. & quid si tantum, num. 167. ff. de lib. & posthum. Bart.* & alij *in l. 1. ff. de vulgar.* vbi *Ripa num. 64.* dicit per hanc satisfieri condirionibus, & formæ, & in propria specie pluribus cumula-
75 tis *Magdalen. in tract. de numero testium intestamentis requisito limit. 12. cap. 27. num. 10. 11. 12. & seqq. fol. mihi 324. Ludouic. Lana dicto tract. num. 61.*

Et esse implicitam nominationem, sed tamen
76 propriam, sensere *Bart. in d. l. si ità scripsero.* ante fin. *ff. de condit. & demonstr.* ibi *Castrens. Socin.* & alij *Boer. decis. 240. sub num. 5. vers. & sic implicitè, & propriè videtur nominasse, & nuncupasse hæredes descriptos. Ludouic. Lana d. tract. de testam. nuncup. num. 55. & seqq. Caball. cons. 106. num. 20. lib. 5. Alciat. cons. 601. per tot. Menoch. Clar. Fusar.* & ferè omnes in prioribus scriptis citati.

Neq; resistunt argumenta, seù Responsiones *Gratiani*, nec Auctoritates eorum, quos ipse adduxit.

Non inquam responsio sub *nu. 28. & infrà* ad *tex.*
77 *in d. l. asse toto.* Etenim nullum in hoc *textu* verbum, ex quo colligatur actum ibi fuisse de testamento in scriptis. Verba siquidem illa, *ità scriptum est*, possunt etiam refferri ad testamentum nuncupatiuum, in quo post nuncupationem hæredis Notarius instrumentum conscribit, quod supponit *glosa* in figuratione casus, dum introducit testatorem non scribentem, sed loquentem, & nuncupantem nomen hæredis, & *textum* hunc in testamento nuncupatiuo intelligunt ibi *Bald. & Angelus*, quatenus cum inducunt ad casum nostrum, & alij, quotquot ad idem illum citarunt. Vltra quod in ratione sui nil videntur differre testamentum in scriptis, & nuncupatiuum quo ad specificam nominationem hæredis, cum & in testamento in scriptis nomen hæredis calamo sit nominatim nuncupandum,
78 vt in nuncupatiuo per vocem, sicut probat *Tex. in d. l. hæredes palam.* Et melius *in d. l. iubemus* in principio ibi. *Nomen hæredis, vel hæredum in sua subscriptione, vel in quacunq; parte testamenti ponere.* Et paulo infra ibi. *Quod si non fuerit obseruatū, & nomen hæredis, vel hæredum, non fuerit manu testatoris scriptum, vel voce coram testibus nuncupatum, hoc testamentū stare minimè patimur*, mox ibi, *vel in eius hæredis institutione, eius nomen neq; lingua neq; manus Testatoris significauit*: & hoc sensit apertè *Salicetus in d. l. iubemus nu. 3. in fin. Cyn. pariter in fine.*

Non etiam satisfacit consideratio *Gratiani*, quòd
79 *textus in d. l. asse toto* sit correcta per *l. iubemus. Cod. de testam.* & alia iura initio per Regium Fuscum citata; cum id dicat *Gratianus* marte suo, nullius auctoritate suffultus, nec legum correctio admitti debet, nisi de directo sibi ad inuicem contradicant, quod tunc esset, si posteriora prohiberent hæredem fieri per relationem quoq; ad certum, At cum in relatione ad certum insit nominatio hæredis, palam, & ex voce Testatoris ad claram testiū intelligentiam facta, dum dicit (rogando notarium, & testes) *hæc est mea vltima voluntas, in qua hæredem institui, & legata feci*, satis concordant leges omnes in nominatione palam facta, dum nulla specificè exigit indiuidualem, & magis conueniunt omnes in virtute finis, dùm signo indubitato demonstratur hæres; atq; ita *textum* illum in *l. asse toto* non esse correctum sensere *Baldus, & Angelus* ibi dùm
80 illum induxerunt ad decisionem casus nostri, nec non & clarius *Alex. in cons. 176. nu. 5. in fin. & seqq. lib. 5.* dum respondet ad dictam *l. iubemus, & l. hac consultissima §. per nuncupationem* quemadmodum in *l. 1. nu. 7.* vbi pulcrè *ff. de lib. & posthum.*

Vt nec quoq; satisfacit alia *Gratiani* responsio, quasi in *l. Asse toto*, nomen hæredis ex audierint testes in codicillis; nam hoc nihil, quia ad casum nostrum sat est, quòd in testamento non fuerit specificatum nomen proprium hæredis, sed tantum implicitè per relationem ad aliam scripturam, (quod magis est) faciendam, & tamen teneat vti testamentum.

Prout nec quoq; vrget, quod in dicta *l. asse toto*, scriptura, ad quam fit relatio, esset indubitata, nam & inferius demonstrabitur hanc quoq; sic reddi indubitatam, vt vlterius de ipsius identitate hæsitari nequeat.

Deinde verò non respondet *Gratianus* ad dictam *l. quoties §. si quis nomen ff. de hæredibus inst.* quæ clarius vtiq; probat assumptum nostrum, & est eiusdem *Vlpiani*, qui compilauit *Textum legis, hæredes palam*, cuius postea verba transumptarunt *Imperatores in l. hac consultissima §. per nuncupationem, & l. iubemus*, in contrarium citatis.

Rursus

Rurſus non adigit (ex eodem *Gratiano*) quod nun-
cupatio nominis hæredis tàm quo ad auditum,
& ſcientiam teſtium, quàm quo ad expræſſio-
nem, & vocem Teſtatoris, ſit de forma, debe-
antq; proinde adimpleri explicitè, & ſpecificè,
non implicitè, & per æquipollens, puta per re-
lationem ad aliud.

Enimuerò negatur, quòd indiuidualis expræſ-
ſio ſit de forma, cum ſufficiat exprimere no-
81 men hæredis per relationem ad aliud, ità
reſpondet *Magdalen. de num. teſt. cap. 27. num.
14. Ludouic. Lana de teſtam. nuncup. clauſ. nu. 52.
& nu. 58. in fin.* verſ. *Immò hoc procedit etiam in
his quæ ſunt de forma*, & reprobando *Gratian.*
82 è contrà citatum ita concludit *Thomat. deciſ.
82. nu. 29.* & in indiuiduo *Alex. in dicta l. 1. nu.
7. ff. de lib. & poſthum.*

Vltra quòd etiam in his, quæ ſunt de forma,
ſufficit expræſſio per relationem ad aliud,
83 quia relatum eſt in refferente verè, & propriè,
vt in ſpecie probat *tex. in d. l. aſſe toto ff. hæred.
inſtit.* & exornat ad rem *Ludouic. Lana loco cit.
nu. 55. & ſeqq.* & idem ſenſit *Didac. in cap. cum
tibi ſub nu. 5. in fin. de teſtam.*

Tantò magis in noſtro caſu, quia vbi poſset dici
indicta expræſſio de forma, non tamen præ-
ſcriptus eſt pro forma modus exprimendi, vt
84 ſubtiliter reſpondendo ad obiectum conſide-
rat *Magdalen. loc. cit. nu. 16. & 17.* & reproban-
do *Gratian.* in loco contra relato reſoluit *Tho-
mat. dicta deciſ. 82. nu. 30.*

Et quando quid non requiritur pro forma ab-
ſolutè, ſed tantum ad certum effectum, putà
hoc noſtro caſu ad certificandum hæredem, ne
fraus fiat voluntati Teſtatoris, vt per *Magda-
85 len. vbi ſupra nu. 18.* tunc adimpleri poteſt per
æquipollens verum, & proprium, puta per re-
lationem ad aliud, vt pluribus relatis reſoluit
Magdalen. vbi ſupra nu. 19. 20. & 21. benè *Alex.
dicta l. 1. nu 5. 6. 7. ff. de lib. & poſthum.*

Et demum *Gratianus* ipſe ſibi contradicit in *di-
ſcept. 605. num. 36. & 37.* vbi atteſtatur opinio-
nem *Bartoli* etiam in inſtitutione hæredis eſſe
communiter approbatam, & ibi refert multos
Auctores hoc ipſum in indiuiduo comproban-
tes, & in hac *diſceptat. 973.* in qua nobis aduer-
ſatur, plene reprobatur per *Rotam Maceraten-
ſem* apud *Thomat. d. deciſ. 82.* vbi refert ita iudi-
catum. Præterquamquod, ſi conferantur Au-
ctores relati per *Gratianum*, & citati per nos in
priori conſultatione, nemò non videt longe
plures, & grauiores hanc noſtram fouere, &
ſecundum eam fuiſſe pluries per ſuprema Tri-
bunalia iudicatum.

Addo, quòd plures ex Auctoribus allegati per
Gratianum dicta diſcept. 973. in principio non
merentur allegari pro ſua opinione.

Nam *Aretinus in d. l. hæredes palam* licet hinc in-
de arguat, tamen quando ſcriptura, ad quam
fit relatio, eſt indubitata, tenet opinionem
86 noſtram, vt per eum *num. 1. in fin.* & ita etiam
de ipſo *Aretino* obſeruat *Alciat. d. conſ. 601.*

Iaſon citatus in *dicta l. hoc conſultiſſima §. per nun-
cupationem, & in l. vbi autem §. illud ff. de verb.
oblig.* videtur ſibi contrariari in *l. fin. num. 15.
Cod. de fideicommiſſ. & in d. l. iubemus Cod. de te-
ſtam.* vbi *num. 10.* concludit ex communi DD.
opinione ſat eſſe, quòd Notarius nominet
hæredem ad præſentiam teſtatoris, & Teſta-
tor annuat, licet ipſe Teſtator hæredis no-
men ore proprio non exprimat; & quamuis
num. 11. & 12. in contrarium arguat requiri
ex eo *textu* pro forma, vt Teſtator propria
voce exprimat nomen hæredis ad claram te-
ſtium intelligentiam, hancq; expræſſionem
non poſſe adimpleri per æquipollens, atta-
men *num. 10. in fin.* dicit ſe dubitationis gratia
87 promouere hanc difficultatem contra com-
munem, *& nu. 12. ante fin.* verſ. *tenendo tamen
communem* inquit a communi non eſſe receden-
dum, deinde *Iaſ.* in locis contracitatis expreſſè
reprobatur per *Alciatum d. conſ. 601.* per *Clar.
d. q. 36. & per alios.*

*Mantica de coniecturis vltim. volunt. lib. 1. tit. 7. nu.
7.* apertè tenet opinionem noſtram, multis
pro ea congeſtis Auctoribus, quam eo ſolo
caſu (vt ibi liquet) reprobat, quando Teſta-
88 tor voluiſſet Teſtari in ſcriptis, nec perfeciſſet
tunc enim inquit eam formulam neq; ſuſtineri
vti teſtamentum nuncupatiuum, ſed id contin-
git ex ſpeciali ratione præſumptæ voluntatis
Defuncti.

Clarus in §. teſtamentum d. q. 39. in fine ſtat pro
nobis, quia reprobato *Iaſone* noſtram opinio-
nem atteſtatur eſſe magis communem, & dicit
ab ea non eſſe in practica recedendum, licet in
puncto iuris non modicam patiatur difficulta-
tem, quod plenè confirmat *d. q. 4.*

Guido pap. d. quæſt. 459. obiter loquitur, non ad-
uertens ad leges loquentes in inſtitutione
hæredis, nec ad magnam Auctorum claſſem
in inſtitutione hæredis idem defendentium.
Nec addentes ad eum merentur contracitari,
quia *Cravetta in d. conſ. 162.* nobis per plura
argumenta deſſeruit, dùm concludit ſuffice-
re inſtitutionem generalem, quæ poſſit ve-
roſimiliter, vel per relationem certificari in
perſona certa, licet iure caueatur; quòd inſti-
tutio debeat nominatim fieri, & de perſona
certa.

Anton. Faber in Cod. tit. de teſtam. definit. 4. & 20.
non examinat quæſtionem, nec aduertit ad le-
ges, quæ in contrarium vrgent, nec ad Aucto-
res contrarium exactè defendentes.

Tiraquel. de l. connub. glo. 7. num. 193. non poteſt
dici quod ſequatur opinionem vltimo loco re-
latam, quia eam recitat per illa verba; *ſunt ta-
men aliqui, qui id negant procedere in hæredis in-
ſtit.* Quod & ex eo confirmatur, dum pro prio-
re affert ſex Auctores, pro poſteriore duos tan-
tum, inter quos *Aretinus*, qui (vt ſuperius vidi-
mus) noſtram ſequitur.

*Bellamera conſ. 1. ſub nu. 32. verſ. iuxta quod quæ-
ritur, de pluribus Conſtitutionib.* licet videatur

tenere

tenere opinionem contrariam, tamen *sub nu.*
37. concludit valere hunc formulam, quando
scriptura est ita certificata, vt nec alterari, nec
89 alia supponi queat; nec enim speciale aliquod
in iure reperitur, quia id liceat apud acta, &
non alibi, sed totum dependet à certitudine, &
securitate scripturæ.

Ruinus in dicta l. si ità scripsero, licet multa hinc
inde deducat, tamen *nu. 6. in fin.* affirmat Do-
ctores magis communiter transire cum opi-
nione *Bartoli, & nu. 7.* alia deducit in confirma-
tionem nostræ opinionis, in qua tandem vti
postremo amplificata residere videtur.

Romanus in l. hæredes palam nihil contrà nostram
testandi formulam, prout nec *Albericus*; im-
mò *Albericus* dicit ex communi valere insti-
tutionem hæredis factam ad interrogationem
90 Notarij, etiamsi Testator simpliciter respon-
derit, quod *sic*.

Odofredus in l. Iubemus dicit, quod hæres debet
nuncupari, nimirum voce testatoris nomen
exprimi, sed an ita semper explicitè, & indiui-
dualiter, vt non possit implicitè, vel per rela-
tionem ad aliud, ipse non aperit, & nihilomi-
nus, quando fit institutio per relationem ad
aliud, Testator voce sua exprimit nomen hæ-
redis, saltem implicitè, dicendo *instituo eum
&c.* & sic adest & sonus vocis, & auditus, ac
intelligentia testium.

Iacobus de Arena in l. hæredes palam nihil de hac
formula, & quatenus dicit non valere insti-
tutionem ad interrogationem Notarij, lo-
91 quitur contra communem, vt testantur *Ias.
Alberic. Cyn.* & alij ex aduerso per *Gratianum*
relati.

Cyn. in l. hac consultissima §. per nuncupationem ni-
hil planè de hoc casu, in *l. autem Iubemus* no-
bis fauet, dum defendit tenere institutionem
ad interrogationem alterius, tametsi Testator
non expresserit ore suo nomen hæredis, sed
simpliciter responderit, quod *sic*. Et demum in
fine subdit, *quod paria sunt voce nuncupare, vel
scribere, & sicut scriptura potest alijs committi,
ità & vocalis nuncupatio*, & proinde liquet vo-
calem nuncupationem posse ex mente *Cyn.*
adimpleri per æquipollens, quod ipsum de-
seruit pro responsione ad *Fulgosium*.

Donellus deniq; tametsi vim faciat in sono vocis,
& specifica verbali nuncupatione, non tamen
respondet ad leges in contrarium facientes.

Quare firmum remanet, quòd opinio nostra ex
legum sanctionibus, ex rationum pondere,
ex Doctorum numero, ex rerum iudicata-
rum auctoritate præcellit, & disceptationem
Gratiani, tàm quo ad iura, & rationes, quam
quo ad Auctores, remanere profligatam, vt
D. Comiti non sit ad obseruantiam, veluti ad
Sacram Ancoram (sicuti putabat Regius Fis-
cus) recurrendum, sed, quod dicetur de ob-
seruantia in praxi, abundanter deductum
censeri.

Secundo principaliter insistit Regius Fiscus,
quòd obseruantia istius formulæ in testando
non sit formiter probata, præsertim in Ciui-
tate Papiæ, in qua conditum fuit testamen-
tum.

At verò, præterquam quòd nobis opus non est
probatione obseruantiæ, quibus & iura; ra-
tiones, & communis Doctorum assistunt; dùm
Alciatus in consilio 601. Clarus in dicta quæst. 36.
dixerunt prædictam nostram opinionem fo-
re in praxi seruandam, facillimum est, vt in
Regione nostra, qui aliquibus de causis vo-
luerunt vltimas eius voluntates non publi-
cari ante obitum; formulam illam in praxi
seruarint, sequendo consilium *Alciati, & Clari*,
duo certe iuris & praxis luminaria in Statu
Mediolanensi.

Accedat, quòd dùm *Crassus in §. testamentum
quæst. 10.* prima *nu. 4. Paris. cons. 19. nu. 14. lib.
3. Clar. §. testamentum dicta q. 36. in fine. Thomat.
dicta decis. 82. num. 20. & 28.* attestantur de
communi obseruantia in genere, & plures
alij de obseruantia diuersarum Curiarum, vt
Mastrill. de obseruantia Regni. *decis. 190. nu.
4.* in prouincia Marchiæ, & in Ciuitate Aesij
Thomat. decis. 68. num. 86. & decis. 82. num. 20.
in ditione Senensi *Medices dicta decis. 97.* & de
alijs prouincijs alij, quos refert *Gratian. dicta
discept. 973. num. 42.* qui vult dicere aduersus
communem obseruantiam, quod aliud serue-
92 tur in certo loco, tenetur hanc, tanquam li-
mitationem, probare, ex traditis per *DD. in l.
regula. ff. de reg. iur.*

Quibus additur, quòd dùm *Clarus* Ciuis Alexan-
drinus propè Papiam, & valdè practicus in
Vniuerso Mediolani Statu, & luminare ma-
ius Mediolanensis Senatus, attestatur in *di-
cta q. 36.* de communi obseruantia, intelligit
de communi obseruantia totius Status, cum
in toto Statu esset versatus, tùm ob multa
munera, quæ multis in locis subierat, tùm
quia Senatus est Curia Curiarum, & Senator
censetur versatus in omnibus Dominij Cu-
rijs, cum omnia negotia grauiora Curiarum
Status confluant ad Senatum, & dum attesta-
tur de obseruantia Senatus in testamento Se-
93 natoris Vicecomitis, vtiq; obseruantia Ci-
uitatis Dominantis, & Tribunalis Supremi
influit in alijs. *glo in l. ex ea. in fin. ff. de postu-
lan.* alioquin *Clarus* non dixisset ita commu-
niter obseruari, sed in aliquibus tantum
locis.

Immò dùm *Alciatus in cons. 691.* qui erat Medio-
lanensis, & in foro Papiensi versatus, *Clarus*
Alexandrinus in dicta *q. 36. Nicolaus Bellonus*
Papiensis *in cons. 85. Costa Papiensis de remed.
subsid. cap. 82. Menochius* pariter Papiensis in
cons. 639. num. 20. & 21. & cons. 878. nu. 5. ap-
probant hanc testandi formulam, credendum
omnino est, quod sit recepta in illo Papiensi
94 foro, præsertim cum in casu Papiensi Comi-
tis Aureliani de Beccaria eam sustineat *Me-
noch. d. cons. 878. nu. 5.*

Tertio principaliter inſiſtit Regius Fiſcus ſu-
per eo, vt neceſſe ſit ſchedulam illam eſſe
ſubſcriptam à Teſtatore, vt identitate cer-
titudinaliter conſtet, alioqui non ſuſtineri,
65 ex *Bart. in l. ſi ità ſcripſero ff. de condit. & demõſt. Crot. in l. 1. §. ſi quis ità. ff. de verb. oblig. Boer. deciſ. 240. nu. 5. Roderic. Suarez de captatoria voluntate nu. 12. Natta in auth. quod ſine quaſt. 10. & 11. Cod. de teſtam. Zuntus in reſponſo pro vxore nu. 71. & 76. Pariſ. conſ. 19. nu. 26. lib. 3. Craſſ. §. inſtitutio. quaſt. 16. num. 4. & 5. Menoch. conſ. 313. nu. 45. & 46.*

Verùm confutationis labor iàm pridem præri-
pitur per *Fuſarium d. conſ. 241. n. 26. in fin. 27. & 28.* & latè ſub *nu. 41.* circa med. verſ. *Nec obſtat auctoritas Menochij,* & infrà, vbi ſingillatim
Auctores ex aduerſo citatos, & eorum ratio-
nes excutit, ac apte conuellit. Quòd agno-
uit Regius Fiſcus, dùm alter non declinat
conſultationem, & fundamenta *Fuſarij*, niſi
quia ibi teſtes erant inſtructi de continentia
ſubſtantiæ, & liquebat de identitate ſcriptu-
ræ, vt per eundem *Fuſarium nu. 28.* quorum
neutrum hoc caſu concurrere ſupponit; At
retento, quod ex veriori, & magis communi
opinione ſubſcriptio Teſtatoris non ſit ne-
96 ceſſaria in teſtamento nuncupatiuo ad eſſen-
tiam, nec ad probationem, cum aliter conſi-
ſtere, & probari queat (vt defendit Fuſa-
rius) & Doctores citati tùm per *Menochium*,
tùm Regium Fiſcum, loquantur euentualiter,
ſeù contingenter, nimirum, vt quando Te-
ſtator aſſeruit ſubſcripſiſſe, debeat de ſubſcrip-
tione conſtare, & illa recognoſci per compa-
rationem litterarum, & nullus excepto *Meno-
chio*, aut paucissimi ſint, qui dicant non poſſe
97 identitatem ſcripturæ probari, niſi per ſub-
ſcriptionem Teſtatoris, & contrarium multo
plures nobiſcum aſtruant, & hæc verior pro-
betur (ſicut exactè obſeruauit *Fuſarius*.) id vnū
nunc nobis ſufficit ex *Fuſario*, quod ſubſcrip-
tio Teſtatoris non ſit neceſſaria, & quòd ali-
ter identitas voluntatis, & ſcripturæ probari
poſſit, quia de identitate voluntatis, & ſcrip-
turæ indubitanter hoc caſu liquere oſtendetur
inferius.

Et ſanè, quis non videt, fragilem nimis eſſe
probationem identitatis à ſubſcriptione, cum
facillimè poſſit manus Teſtatoris imitari, &
98 vna ſcriptura cum ſimili ſubſcriptione loco
alterius ſupponi, vt pluribus probat *Gratian.*
in contracitata *diſcep. 973. nu. 50.* & infra. *vbi num. 55.* oſtendit non ſatis eſſe ad probatio-
nem identitatis ſchedulæ, quod ſubſcriptio
ſit concludenter recognita, cum plures po-
tuerit Teſtator feciſſe ante & poſt, vel eſſe
folia alba per Teſtatorem ad aliud ſubſcripta,
& poſtea completa, & ſic non eſſe eandem
ſchedulam, quæ fuit tradita Notario, quod
antè *Gratianum* rectè obſeruauit *Corn. in l. hac conſultiſſima §. per nuncupationem, in fine Cod. de teſtam. Ruin. conſ. 193. num. fin. lib. 2. Aretin. in l. haredes palam. num. 1. poſt med. ff. de teſtam.* vbi
quod non poteſt identitas ſcripturæ ex ſub-
ſcriptione Teſtatoris probari, niſi per duos
99 modos, videlicet vel ex comparatione litte-
rarum, vel ex teſtibus, qui viderint ſubſcribe-
re, & vtrumq; eſſe fallacem affirmat. *Socin. ſen. conſ. 142 nu 6. in fin. & nu. 7. lib. 1.*

Ideoq; rectius ſenſeruntij, qui ſubſcriptionem
Teſtatoris, in hoc nuncupatiuo clauſo non
100 eſſe neceſſariam, & aliter identitatē probari
poſſe tennerunt, nimirum *Caſtrenſis in l. hac conſultiſſima. § per nuncupationem num. 3.* verſ. *mihi non videtur neceſſarium hic quod debeat conſtare manu teſtatoris, ſed ſufficit conſtare, quod illa ſit ſcriptura de qua Teſtator ſenſit.* & idem *in dicta l. haredem palam num. 3. Iaſ. in auth. quod ſine. nu. 1. in fin.* verſ. *niſi probaretur, quod talis ſchedula eſſet ſcripta à Notario, vel Tertio de mādato Teſtatoris, Cod. de teſtam.* vbi arguit a pari inter
ſchedulam ſubſcriptam manu Teſtatoris in-
ter liberos, & ſubſcriptam a Notario de man-
dato Teſtatoris, etiam in priuilegio dato
ſchedulæ ſcriptæ, vel ſupſcriptæ a patre. ibi
Natta. q. 11. Alex. conſ. 176. nu. 3. verſ. *Secundo reſpondeo lib. 5.* pulcre *Socin. Sen. conſ. 173. num. 2. lib. 2.* qui non ſolum dicit non eſſe
neceſſariam ſubſcriptionem Teſtatoris ex ſen-
tentia *Caſtrenſis*, & aliorum, ſed multo fortio-
rem eſſe probationem identitatis, quæ deſu-
mitur ex conſignatione facta Notario, & eius
101 rogitu, quam ex ſubſcriptione Teſtatoris.
quod idem repetit *Socin.* ipſe *conſ. 142. num. 6. in fin. & num. 7. lib. 1. Clar. in §. Teſtam. quaſt. 4. num. 3. Anto. Gabr. comm. concluſ. tit. de teſtam. concluſ. 11. nu. 7. idem Alex. conſ. 15. num. 16. lib. 6.* vbi æquiparat ſubſcriptionem Teſtatoris,
& Notarij. *Zunta in reſponſo pro vxore num. 89. Ludouic. Lane d. tract. num 17. & fol. mihi 123. Fulgoſ. conſ. 56. col. 1. verſ. pari ratione videretur dicendum, ſi teſtamentum eſſet ſcriptum manu Notarij*, quod mihi probat *textus in d. l. quoties §. ſi quis nomen ff. de haredibus inſt.* vbi ſufficit de
identitate conſtare indubitato ſigno, & id
102 demum ſenſere omnes, qui hac de re agen-
tes non ſe reſtrinxerunt ad ſubſcriptionem Te-
ſtatoris, ſed generaliter ad omne genus pro-
bationis, per quod indubitanter poſſet conſta-
re de identitate ſcripturæ, vt ſignanter *Didac. in cap. cum tibi nu. 5. de teſtam. Aret. in l. haredes palam. ſub. num. 1. Clar. d. q. 36. in fin. Riminald. ſen. dicta conſ. 254. num. 10. Thomat. d. deciſ. 82. nu. 22. & ſeqq.*

Vltrà quòd videtur hoc noſtro caſu interue-
niſſe ſubſcriptio Teſtatoris, dùm teſtes affir-
mant (vt audio) Teſtatorem cæpiſſe ſubſcri-
bere, ſed præmorbo non potuiſſe perficere
ſubſcriptionem, & ipſos recognouiſſe ipſam
imperfectam Teſtatoris ſubſcriptionem, quare
vbi ſubſcriptio fuiſſet neceſſaria, adhuc cen-
103 ſeretur adimpletum ex traditis per *Gratian. diſcept. for. 429. num. 9. 10. & 11.* & vlterius
appoſita fuerunt ſignacula Teſtatoris, ipſo
videnté,

vidente, & iubente in locum subscriptionis, quam præ morbo facere nequiuit, vt testes Religiosi, & alij affirmant; quo casu sigilla
104 supplent vicem subscriptionis, quando constat esse sigillum Testatoris, & appositum ad præsentiam ipsius. *Menoch. de arbitr. caso* 113. *nu.* 6. 10. *&* 11. *Mascard. de probat.* verbo, *sigillum conclus.* 1308. *num.* 5. *&* 7. vers. *concordare tamen poteris*, *vbi nu.* 10. probat sigillum præsumi appositum de mandato Domini, & idem repetit *num.* 43.

Et quod securior videatur probatio identitatis, quæ insurgit ex consignatione facta Notario, quàm quæ ex subscriptione Testatoris, vltra considerationes *Socini Senioris* in locis proximè relatis, ex eo etiam probatur, quòd dum Notario facta est consignatio scripturæ ad præsentiam septem testium, & Notarius fuit de consignatione rogatus, & scripturam illam posuit inter suas Abbreuiaturas, dicitur effecta publica, sicuti publica sunt alia docu-
105 menta ipsius Notarij, & omnimodam merentur fidem, ac faciunt probationem indubitatam, vt probat *Tex. in l.* 2. *in princip. ff. quemad. testam. aperiantur.* vbi *glos. in verbo publicum*, subdit, etiam si non viuant testes, & ibi *Bartolus nu.* 1. *in fin.* subdit, quòd si creditur Notario in testamento nuncupatiuo,
106 tam de tenore testamenti, quam de solemnitate, multo magis, quando est rogatus de solemnitate tantum, quod idem sequitur ibi *Imm. 4 in princip.* instrumentum enim testamenti
107 nuncupatiui probat testamentum quoad essentiam, & solemnitatem sine examinatione, & recognitione testium. *Corn. in l. hac consultissima nu.* 14. *&* 15. *Cod. de testam.* vbi proinde notat, tantum credi instrumento Notarij, quantum septem testibus, & testatur ita communiter obseruari. Plenè post alios *Gratian. discept. for.* 429. *num.* 6. 7. *&* 8. vbi ex *Castrensi*
108 ampliat, etiamsi omnes testes essent mortui, vt amplius non possent examinari *Bald. Castr. Alex. & Corn. in l.* 1. *Cod. de testam. Ias. in l. fin. Cod. de fideicom.* & optime in *l. publicati n.* 4. *Cod. de testam.* vbi subiungit hodie cessare solemnitates publicationis, & recognitionis ob ple-
109 nam probationem, quam facit instrumentum Notarij *Mantice de coniecturis vltim. vol. lib.* 1. *tit.* 6. *num.* 7. vbi refert plures attestantes de communi obseruantia. *Socin. iun. cons.* 89. *num.* 21. *lib.* 1. vbi dicit hoc esse propter publicam fidem Notarijs præstitam, *Crass. in §. testamentum quæst.* 10. *num.* 3.

Et licet testamentum in scriptis nihil releuet, nisi omnes testes recognoscant suam, & Testatoris subscriptionem, tamen quando Testator consignauit Testamentum clausum Notario coram Testibus dicens illud esse suum testamentum, & volens, quod de dicta consignatione sit rogatus, & Notarius super dorso scripturæ posuit rogitum, & nomina Te-
110 stium, tunc talis rogitus Notarij probat identitatem, & solemnitatem absq; alia recognitione, siue testes viuant, siue sint mortui (tanta adhibetur Notario fides) *Io. de Imola in d. l.* 2. *ff. quemadmod. testam. aper. in princip.* quod etiam tangit ibi *Bartol. Fulgos. cons.* 56. *col.* 1. *Castrens. in l. iubemus num.* 7. *Cod. de testam. & l.* 2. *nu.* 3. *Cod cod. Ias. cons.* 67. *num.* 2. *lib.* 3. *Rol. cons.* 36. *num.* *lib.* 1. *Ludouic. Lana d. tract. nu.* 68. 69. 70. & hæc est illa cautela, ad probandam certitudinariè identitatem huius schedulæ, quam laudauit *Clard. d. §. testamentum q.* 4. *nu.* 3. *in fin.* nimirum, vt a tergo ipsius schedulæ Notarius scribat tempus, nomina testium, & rogitum, nè postea contingat dubitari de identitate scripturæ, quàm cautelam probarunt *Ludouic. Lana Bclemer. Medices, Thomat.*, ac alij in primis scriptis allegati; Quando etenim rogitus testamenti, & consignationis factæ Notario est super dorso, & tergo eiusdem originalis schedulæ, sicut creditur Notario præsentanti rogitum suum,
111 quod sit originalis *l. si quis Decurio. Cod. de fal. Alex. cons.* 105. *num.* 2. *in princip.* vers. *quod illa sit matrix, & originalis scriptura, lib.* 2. ità non potest non ei credi de identitate schedulæ, cum illa sit pars substantialis rogitus, & non possit de eius identitate dubitari, quin dubitetur de matrice rogitus scripta super eadem schedula, cum tamen in exhibitione, & identitate matricis omnes conueniant, quòd standum sit Notario, quando habet solemnia; alioquin omnes imbreuiaturæ Notariorum deficerent ex possibili falsitatis, seu alterationis fabricatione.

Quarto principaliter insistit Regius Fiscus, quod non constet de identitate voluntatis Testatoris circa personas hæredum, & legata, cum ex processu liqueat Testatorem nec scripsisse, nec legisse schedulam testamenti, & legatorum, facileq; potuerint illi Religiosi, vnum in schedula scripsisse, & aliud verbotenus Testatori retulisse, vel aliquid de iniunctis per Testatorem omisisse.

Verum facile tollitur obex, quia identitas scripturæ euincit identitatem voluntatis Testatoris; qui dùm ad præsentiam Notarij, & Testium instituit eos, qui descripti sunt, pro hæredibus in dicta schedula, eo ipso, quòd
112 constat de schedula, constat de identitate voluntatis circa personam hæredis, & qui vult dicere, quòd Testator de alio senserit, quàm quod legatur in schedula per eum consignata Notario, tenetur concludenter probare.

Nec obstat asserta possibilitas alterationis, nam & Notarius post mortem Testium potest impune addere, vel adimere testamento, absq; eo, quod possit per aliquem de falso conuinci, nec tamen hæc possibilitas attenditur; sic & quando scriptura est manu Testatoris conscripta, potest in nuncupatiuo imitari manus, & altera loco illius supponi,

& tamen hæc possibilitas suppositionis alte-
rius cum imitatione manus ex vòto Fisci non
attenditur.

Deinde cessat hic omnis amaritudo, cum sal-
tem per sex testes ex instante Fisco examina-
tis, constare credatur, quòd Testator ore suo
expressit illis Religiosis, & D. Codalo no-
mina hæredum, quos instituere volebat ni-
mirum Comitis Ottonis, Marchionis Ca-
nellarum, & Comitis Lumelli, nec non le-
gata; quæ facere intendebat, & quòd illi post
compilatas schedulas, reuersi sunt ad Te-
statorem; & D. Codalus recitauit Testatori
contenta in schedulis tam quo ad hæredes,
quàm quo ad legata, scilicet quod scripse-
rant hæredes Comitem Ottonem, Comitem
Lumelli, & Marchionem Canellarum, & quod
Testator in signum approbationis cæpit sub-
scribere, sed cum perficere non potuerit, ius-
sit omnes sigillari, & in continenti vocato
Notario consignauit ei plicum sigillatum,
dicens quod esset rogatus de dicta sua vlti-
ma voluntate; nam ex his plenè probata est
identitas voluntatis, & perseuerantia, vsq;
113 ad rogitum, cum omnia gesta fuerint in
continenti, Testatore ad nullos alios extrinse-
cos actus diuertente: *DD. in l. hæredes palam.
§. vno contextu. ff. de testam. & in l. cum anti-
quitas. Cod. eod.* quæ voluntatis identitas,
seu certitudo, & perseuerantia; vel error mi-
114 nori testium numero probari possunt, cum
in ea non consistat forma, aut substantia Te-
stamenti, ad *tex. in l. duo sunt Titij,* cum ibi not.
*ff. de testam. tutela. l. in tempus §. quoties. in fin. ff.
de hæredibus instit. l. falsa. §. sed si controuersia ff.
de condit. & demonstr. in l. hæredes palam. §. si
quid post. & l. quoties. §. si quis in nomine ff. de te-
stam. in l. si in nomine, in l. errore. in. l. si vnus. §.
De Dijs autem. Cod. eod. Io. Anton. Bellon. cons. 7.
Surd. cons. 356. & in cons. 414. num. 63. in fin.
64. 65. 66. 67. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præ-
sumpt. 36. num. 16.* testamentum etenim à No-
115 tario editum non egebat aliqua probatione,
sed validum erat, & cæperat habere exequu-
tionem sine aliqua probatione, porrò licet ad
instantiam Delatoris fuerint examinati testes
ad adimendam fidem testamento, ijdem tamen
testes deponunt de certitudine voluntatis te-
statoris, quod in fortiori tenuit *Fusar. dicto cons.
41. nu. 28.* vbi ex depositione illius Doctoris Ci-
cadæ, & alterius Doctoris Medicinæ deponen-
tium de identitate schedulæ, & identitate con-
tentorum in ea; consuluit, omnem de identi-
tate schedulæ, & voluntatis Testatoris quæ-
stionem sublatam esse, quod prius exposuit ibi
*Fusar. nu. 23. in fin. Caball. dicto cons. 106. num.
28. in fin. & 29.* cum alijs iam citatis in priori-
bus scriptis.

Quinto principaliter vrget Regius Fiscus con-
tra identitatem schedulæ; sed obex hi iam
fuit elisus tùm ex probationibus, & argumen-
tis dictæ iden titatis, quæ cumulata fuerunt
in prioribus allegationibus, ad quæ Regius
Fiscus nullum dedit responsum, tùm ex hic
denuo superadditis, cum pluribus, quæ in
116 hac specie nobis suppeditant *Rimínald. sen.
dicto cons. 254. nu. 8. & seqq. Fusar. dicto cons. 41.
Caball. cons. 106. Thomat. decis. 82. Zanta in res-
ponso pro vxore. Lana d. tract. de testam. nuncu-
patiuo clauso.* Et omnem euellunt scrupulum
recognitiones Iudiciales Notarij, & testium
de ea, nedùm coram D. Prætore Papiæ ad
præsentiam Regij Fisci, sed & in processu rur-
sus fabricato ad instantiam Delatoris factæ, in
quo sanè processu supponitur, quòd DD. Co-
dalus, & illi duo Religiosi tanquam illi, qui
schedulas confecerunt de mandato Testatoris,
& viderunt eum (post intellectam ab eis sche-
dularum continentiam) incepisse subscribere,
tùm de eiusdem mandato sigillarunt eas qua-
tuor sigillis ipsius Testatoris, omnia in facto
proprio deposuerint, & recognouerint tùm in
ordine ad identitatem voluntatis, tùm in or-
dine ad identitatem schedulæ, in idq; etiam
conuenerit Pauesius, qui omnibus prædictis
interfuerat; & alij.

Sextò, & vltimo principaliter insistit Regius
Fiscus super depositione vnius ex testibus
testamentarijs, qui dicit non vidisse schedu-
lam consignari per Testatorem Notario, nec
Testatorem, quod dixisse Notario in actu
Rogitus, sed fuisse Notarium, qui interpella-
uit testes, vt essent præsentes, & testes dictæ
vltimæ voluntatis D. Comitis, de qua ipse
117 erat rogatus, quæ depositio negatiua facit
vacillare fidem testamenti, iuxta *tex.* cum ibi
not. *in l. 1. §. si quis negat. ff. quemad. testam. apert.
l. si vnus. Cod. de testam.*

Sed enim, vbi testis hic ità dixisset, prout et ad-
uersò supponitur, quod ignoramus, cum
adhùc non sit publicatus processus, attamen
eius depositio nihil facit, quia cum in actu ro-
gitus testamenti passus fuerit se describi pro
teste consignationis factæ per Testatorem
118 Notario, videtur eam affirmasse, vt amplius
non liceat eam inficiari, benè *Surd. cons. 414.
num. 76. 77. & 78.*

Insuper, cum vocati testes iudicialiter coram
D. Prætore Papiæ, omnes recognouerint hanc
schedulam pro ea, quæ per Testatorem fuit
consignata Notario, & signanter ipse No-
pellinus ad præsentiam aliorum septem Te-
stium rogato de ipsa recognitione altero in-
strumento, attenditur prima hæc iudicialis
depositio, non sequens contraria, in qua
119 præsumitur subornatus *glo. Abb. & Felin. in
cap. cum in tua extra de testibus,* & in terminis
conuerso casu *Petr. Anto. Anguissol. cons. 73.
num 4. & 5. & 9. lib. 6. Farinac. quæst. 66. num.
124.* & infra. *Gargiare. patrocin. 27. n. 32. in fin.*

Nec attenditur, si dicat, Notarium non fecisse
mentionem de consignatione schedulæ in
actu ipsius recognitionis, quia magis cre-
120 ditur Notario, & instrumento *Farinac. de
fals.*

falſ.q.158. nu. 187. & infrà.

Et cum ſemel depoſuerit pro valliditate teſta-
menti, illudq; ſub ea fuerit editum, & exe-
qutioni miſsum, non potuit deinde ex con-
traria depoſitione facta ex interuallo facere
121 illud vacillare, nec præiuditium afferre hæ-
redibus, *Petr. Anto. Anguiſſol. d. conſ.75. num.*
67. Farin.de falſ.q.158. nu.62. vbi, quod quan-
do vigore inſtrumenti eſt lata ſententia, vel
122 capta poſseſſio, teſtis illud amplius vacilla-
re non facit. *Boſſ. tit. de falſit. nu.13. Surd.conſ.*
414.nu.77.in fin. & num.78. vbi in fortiori lo-
quitur de prima depoſitione tacita, ſicut di-
citur de Notario poſt editum inſtrumentum,
aſserente illud eſse falſum, qui partibus (qui-
123 bus iam eſt ius quæſitum) non præiudicat.
Caſtr. in l.ſcia ff. ad velleia. Petr. Anto. Anguiſ-
ſol.d.conſ.73.nu.8. Boſſ.tit.de falſit. num.12.95.
& ſeqq. Farinac. q.156.nu.10. & ſeqq. ac nu.58.
& deinceps.

Tantò magis, quia prima depoſitio pro viſione
conſignationis eſt veroſimilior, tùm ob præ-
ſumptionem ſuſtinendi actum, & excluden-
dæ falſitatis à Notario probo, & eximendi
tot teſtes à falſa depoſitione, ſed etiam, quia
ipſemet Nouellinus in depoſitione, quam fe-
cit coram Iudice Papienſi pro D. Comite An-
tonio Cribello, aſseruit vidiſse fieri conſi-
gnationem Notario, licet non dixerit à qui-
bus, vndè & inſtrumentum conſignationis,
& aliud recognitionis ſchedulæ vti conſi-
gnatæ, & prior illa depoſitio ex hac media in
excluſionem poſtremæ remanſere magis, ma-
gisq; confirmata, & ipſe de falſo conuictus,
nedum ex duobus publicis documentis, &
duabus prioribus ſuis depoſitionibus iudi-
cialibus, ſed & ab omnibus alijs teſtamen-
tarijs teſtibus, ac alijs, qui interfuerant rogi-
tui teſtamenti, ac alijs ſeptem adhibitis dein-
de in rogitu recognitionis ipſius ſchedulæ,
124 quo caſu non idcircò facit vacillare teſta-
mentum. *Roman. in d. l. 1. §. ſi quis nege* verſ.
& aduertendum, quòd aut apparet manifeſtè ff.
quemad. teſtam. aper. Capic. deciſ. 192. vbi lo-
quitur de teſte, qui ſubſcripſerat teſtamento,
& poſtea negabat audiuiſse verba Teſtatoris,
& Notarij, & deciſum fuit non ob id vacilla-
re teſtamentum, ſed nihilominus eſse vali-
dum, & æquiparat ſubſcriptionem iudiciali
125 depoſitioni, *Alciat. conſ.599. nu. 2.* vbi quod
contradictio ſeptimi tanquam conuicta de
126 falſo non attenditur *Menoch. de arbitrar. ca-*
ſu. 105. num. 22. & 23. vbi dicit in hoc pluri-
mum poſse Iudicis arbitrium *Grammat. conſ.*
crim.67.nu.5. & 6. Gratian. diſcept.forenſ.843.
num.17. Surd. d.conſ.414. num.76. 77. & 78. &
optime *n. 85. & ſeqq.*

Ad ſtipulatur quoq; prædictis, quòd vbi eius
depoſitio officere in aliquo poſset, adhùc
videretur ſuſtineri poſse teſtamentum ex di-
cto Paueſij dati in conteſtem ab eodem No-
127 uellino, & ex alijs coniecturis, & ex dicto
Notarij, ac aliorum ſupplentium vicem iſtius.
DD. in d. §. ſi quis neget in l.in exercendis. Cod.de
fide inſtrum. in l. cum prae bus. Cod. de probat.
Canoniſtæ in *cap. cum Iuannes Heremita. de fide*
inſtrum. Grammat. dicto conſ. crimin. 67. nu.5.in
fin. & numero ſexto, Fulgoſ. conſ.79. vbi con-
cludit, ſuſtineri ex dicto Notarij cum con-
iecturis. *Boſſ. in tit. de falſit. nu. 30.* & infrà
latè *Surd. conſ. 414. nu. 95. & ſeqq.* vbi probat,
ſupleri ex diuerſis coniecturis ibi relatis, quæ
caſui noſtro ad dorſum congruunt, plura *Fa-*
rinac. quaeſt. 158. nu.142. & ſeqq. Menoch.de ar-
bitrar. caſu 105.

Quod procedit, non ſolum quando adſunt alij ex
teſtamentarijs in maiori numero, ſed & alij nō
deſcripti pro teſtibus, qui tamen fuerint præ-
128 ſentes, quamuis agatur de teſtamento, *Albe-*
ric. in l. cum precibus num. 3. poſt med. verſ. *Et*
prædicta vera puto, niſi adſtrueretur fides inſtru-
mento per alios teſtes non ſcriptus in teſtamento,
qui dicerent ſe præſentes fuiſſe, & paulo infra ibi.
niſi fides ei adſtruatur per alios inſcriptos, vel
non inſcriptus. Cod.de prob. Alciat. conſ.599. nu.
2.Boſſ.tit de falſ.nu.30. verſ. *ſed ſi eſt neceſſarius.*
Bald. in l. In exercendis. num. 10. Cod. de fide in-
ſtrum. vbi quod licet non ſint rogati, tamen ad-
mittuntur, quia non adhibentur ad originem
129 probationis, ſed ad ſupplementum; & faci-
lius eſt coadiuuare, quam fundare, *Farinac. d.*
quaeſt. 158. nu. 157.

Vel etiā poſset quo ad actum recogitionis, & con-
ſignationis ſuſtineri ex verbis per Notarium
præſente, & confirmante Teſtatore, (vt ſup-
130 ponitur hunc teſtem dixiſse) prolatis. *Gra-*
tian. diſcept. for.843 nu 20. & ſeqq. Surd. conſ.
414. nu.25. & ſeqq. vbi nu. noris ſeqq. alia con-
gerit in confutatione in huius depoſitionis, &
rurſus alia *nu.73. 74.* & infra, ac iterum *nu.80.*
in fin. 81. & deinceps.

Quod autem Notarius poſſit ſupplere vicem
vnius teſtis ex ſua depoſitione, quando agi-
131 tur de teſtamento nuncupatiuo, nec ſcrip-
tura eſt de ſubſtantia actus diſponit. *textus in*
l. Domitius cum ibi not. *ff. de teſtam. Alberic. in*
l. cum precibus, num. 4. ante fin. verſ. *Ego autem*
dicendum puto, quod aut ſcriptura eſt de ſubſtātia
8.Cod. de probat. Coru. in l. hac conſultiſſima, nu.
fin.Cod. qui teſtam.facere poſ. Fulgoſ.conſ.79.col.
2. poſt med. verſ. *primum quidem ſupereſt ipſe*
tabelio, Boſſ. tit.de falſ. nu. 33. Menoch. de arbi-
trar. dicto caſu 105.num.39. & ſeqq. & cum hac
diſtinctione conueniunt *Bald. Bertrand. Tuſch.*
Rol. & alij per Regium Fiſcum ex aduerſo
citati.

Notarius enim præfertur vni teſti, immò æquipa-
ratur duobus, vt in puncto huius conſignatio-
132 nis tradit, *Grat. diſcep. for. 843. n.18.*

Et generaliter quando dictum vnius faciat va-
cillare, vel elidatur dicto aliorum, vel Nota-
rij, vel fortioribus veritatis argumentis latè
tradit, *Thomat. deciſ. 50. à num. 340. ad 487.*
& paſſim, vbi plenè excutit, quomodo ſuſpi-

cio

cio falsi habeatur in ciuilibus pro falsitate;
133 & multa etiam ad rem nostram, *Surd. d. cons.* 414.

Vel demùm, an testamentum ex dicto vnius
contradicentis, & aliorum illud coadiuuantium, vacillet in fide, vel non, totum pendet ex
134 discreto Iudicis arbitrio, vt per *Farinac. d. q. 158. nu. 63. Surd d. cons. 414. num. 100. & seqq.*
vbi in numeris antecedentibus instruit Iudicem, quomodo regulare debeat arbitrium suum.

Et in dubio etiam (licet nos versemur in claris)
135 pro validitate testamenti esset inclinandum,
Surd. d. cons. 414. num. 101. Medices dicta decis. 97. num. fin.

Quod si mero iure testamentum hoc non teneret ob deffectum vnius testis, vel nominationis hæredis, sustineri deberet ex iure speciali, quia conditum ab Equite S. Iacobi à Spata habente priuilegia militaria, immò verò tanquam conditum à vero milite reuerso è castris, infirmo cum obligatione, & animo redeundi, quemadmodum in prioribus scriptis probatum extat.

Demùm sustineretur ex clausula codicillari in vim fideicommissi, in quo nec est necessarius rogitus testium, nec solemnis nuncupatio heredum, cum nutu relinqui possint, & suf-
135 ficit numerus quinque testium contestium,
licet alius contradiceret, *Alex. cons. 17. nu. 17. lib. 3. Ias. cons. 124. num. 8. & 17. lib. 1. Surd. cons. 414. nu. 103.*

Quæ clausula censetur apposita, vbi etiam ex-
136 pressè non legatur. *Grammat. decis. 62. Manens. cons. 61. num. 12.*
& potest addi ex interuallo tanquam de stylo, & consuetudine, quia ea præsumitur fuisse mens Testatoris. *Manent. dicto cons. 61. nu. 111. & pluribus seqq.* maximè cum adsint in fine, verba *& extendatur &c. Manent. dict. cons. 61. nu. 108.* & quando iussit Testator debere extendi ad dictamen sapientis, potest sapiens addere in extensione ea, quæ sunt de stylo, & consuetudine, & de natura actus, & solita apponi pro maiori eius validitate *Pax scala de cons. sapientis lib. vlt. cap. 7.* & in antecedentibus, & in specie de clausulla codicillari idem *Pax scala dicto lib. vltim. cap. 14. col. 3. in fin. vers. poterit absq; dubio sapiens codicillarem clausulam includere*, tanto magis cum illa verba finalia ibi. *Et hac est ipsius Testatoris mens, & intentio, & extendatur &c.* aliud magis propriè importare non possint, quàm clausulam codicillarem, & alias ad maiorem dispositionis valliditatem apponi solitas.

Quod si etiam pænitus deficiente testamento, res ad causam intestati reduceretur, inde meliorem factam eius conditionem crederet D. Comes Otho, cum sit Testatori proximior, nec eum lædunt statuta Papiæ præferentia Agnatos Cognatis, tùm quia non afficiunt clericum, præsertim cum & Testator esset Eques, & Comes Antonius Cribellus concurrens foret eodem tempore clericus, & sic de hæreditate Equitis inter clericos, tùm quia non habent effectum extra Territo-
137 rium Papiensem, vbi multa bona sita sunt,
nec alia statuta locorum paritèr officient, quia ibi tanquam inter forenses seruandum ius commune, vt studiosis iam excussum est allegationibus.

Sed non discedit D. Comes à Testamento, cuius validitatem sustinere debet in honorem, & reuerentiam Testatoris Magni Equitis, & beneuoli Affinis, & quam ex prædictis in aperto elucere contendit. Sub censura tamen &c.

Bartholomæus Sertorius.

Hæsitant prætereà Scribentes, an institutio facta ad petitionem, siue interrogationem tertij, valeat; Et eam minimè valere, nec Testa-
138 mentum tenere scripsit *Castrens. in d. l. hac consultissima §. vt cum humanam C. qui testam. facere poss.*, *quam opinionem sequitur Romanus in l. gerit. ff. de acquir. hæred. post Io. Andr. in tit. de testam. §. vers. quid si is.*

Contrarium tamen decidit *glo. in d. l. Iubemus, verbo quemadmodum C. de testam.* dum inquit,
139 quod si alius exprimat, & ipse testator profiteatur se agnoscere verbis, & respondiderit, id sufficere concludit, quam sententiam sequitur ibidem *Bald. & Alex. & amplectitur Roman. cons. 306. incip. Proposita consultatio, ac Aretinus in citata l. hæredes palã de testam. Corn. cons. 261. sub nu. 18. lib. 4. vers. Præterea testes, Ac post alios probat Apostilla ad Gomez de succes. lib. p. cap. 2. litt. B. n. 6. & Iacobus Ant. Marrus Alleg. 55. sub nu. 4. ac Rimin. Sen. cons. 254. num. 6.*

Distinguendo tamen has opiniones conciliare studet *Crottus in all. l. p. §. si quis ita nu. 13. cum seq. plur. ff. de verborum oblig. st.* Et primo, quando testator est impeditus in loquela, Ita quod non potest clarè intelligi a testibus, licet sit sanę mentis, & hoc casu dicitur loqui non articula-
140 tè ex deffectu naturali, & idcirco valet testamentum ad intercessionem Notarij factum *Alex. cons. 33. col. 3. lib. 3. Thesaur. plena q. famil. 56. lib. p.* Vbi ita iudicasse illum Senatum te-
141 statur, *& in q. 99. num. 27. in fine, & num. 28. lib. 2.* Addo *Cyriacum* post hæc scripta visum *libro 3. de controu. iuris, controuers. 407. n. 104. & sub num. 255.*

Secundo, quando propter morbum habebat testator linguam tumefactam, & impeditam, &
142 balbutire incipiebat, Testes tamen eius verba intelligebant, & tunc, data mentis sanitate, testamentum validum esse habetur *in l. quoniam indignum C. de testam. Rom. cons. 39. col. 3. & Alex. cit. cons. 33. col. 3.*

Tertio, quando testator loqui non potest graua-
143 tus infirmitate, & tunc, si inter liberos testatur valet testamentum, cum inter liberos

testari

tostari possit. omissis multis solemnitatibus,
vt habetur in l. consultissima §. ex imperfecto, &
in Auth. Quod sine, & ibi Scrib. praesertim Natta
C. de testam. quorum liberorum fauore va-
144 lere testamentum, etiam furiosi, censuit
Sen. Roman. de testamento iudicans, vt di-
ximus supra in cap. 194. ex Valer. Max. & Pe-
tro Aerodiu lib. 5. tit. p. cap. p. Si vero inter
145 extraneos, nullum est Bal. & caeteri in d. l. iu-
bemus, praesertim Corneus col. 4. C. de testam. licet
nutu etiam declarari possit voluntas ali-
146 cuius, non minus quam verbis l. nutu ff. de
lega. 3. & cap. cum apud de Spousal. & probat
Crottus loco rel. num. 14. & 15. ac scribit Ias. in l.
fin. nu. 15. C. de fideicom. & in d. l. Iubemus nu. 19.
C. de testam. Quamuis eo casu valdè circon-
147 spectum esse debere Iudicem, aut consulen-
tem, omnibus qualitatibus perpensis, scribat
Thesaur. cit. qu. famil. 99 nu. 26. cum seq. lib. 2.
148 Vbi regulariter non valere testamentum ad
interrogationem per nutum factum concludit,
si non constaret de praeambula voluntate te-
statoris.

Quarto, aut Notarius scripsit testamentum iussu
Testatoris, aut illud scripsit de alieno man-
dato, & primo casu valere testamentum etiam
149 ad interrogationem Notarij, si illud testa-
mentum fuerit deinde lectum coram Testa-
tore respondente tantum per Monosilabam
quod sic, vel simili, vt post glo. Bart. & alios
proba Crottus cit. loco nu 18. Dec. cons. 489. per
totum Boer. decis. 35. num. 5. Crau. cons. 117. &
cons. 143. num. 23. Prattus de interpret. vlt. vo-
lunt. lib. 2. interpretat. p. dubit 2. fol. p. num. 50.
Plottus cons. 168. nu. 4. Su d. cons. 414. num. 52.
& la fi. Perals in rubr. de haered. instit. num 80.
Caphal. cons. 546. num. 19. quos sequitur Thesaur.
d. q. famil. 99. nu. 3. & 4. & 12. cum seq. lib. 2.

Secundo autem casu nullius est effectus, & mo-
menti huiusmodi testam., etiam si interro-
150 gatus, an velit illud esse suum testamentum,
affirmatiuè respondeat, vt probat Io. Andr. in
d. §. in primis instit. de testam. in addit. incip. Pi-
leus, & sequitur Castrens cons. 374 viso puncto,
vbi inquit illa verba Io. Andreae esse notabi-
lia, & vera, cum magna discretione dicta, Ro-
man. cit. cons. 306. lib. 3. Rum. cons. 8. lib. 3. & Clar.
in §. testam. qu. 37. nu. 5.

Et ita se alias consuluisse testatur Crottus loco
rel. sub num. 21. Vbi etiam ampliat idem pro-
cedere, quando fuerat factum primum testa-
151 mentum solemne, in quo Testator perse-
uerauit per plures annos. Mox in articulo
mortis ad alterius interrogationem aliud
testamentum facere sibi placuit; Quia tunc
non censetur primum reuocatum ex Castrense
152 citato cons. 374. Faciunt tradita per Thesaur.
all. qu. famil. 99. sub num. 12. vers. septimum erit
attendendum.

Tunc enim Testator infirmus, & proximus mor-
ti, tedio affectus, ad Affinium, siue aliorum
suggestionem potius, quam ex propria dis-
153 positione sic testari, & respondere ad inter-
rogationem praesumitur Sacm. cons. 229. Primo
aspectu col. 5. quem sequitur Iac. Antonius Mau-
rus cit. alleg. 55. sub n. 4. circa medium.

Quemadmodum de voluntate, & dispositione
Testatoris scriptum dicitur; Quando id man-
154 dauit Notario testator, etiamsi ad illius in-
terrogationem postea respondit se ita testari,
Hanc principalem conclusionem sequitur
Thesaur. cit. qu. 99. num. 6. cum seq. & Marta
pleno voto 89. Vbi multas requiri qualitates
pro validitate testamenti tradunt, & praeser-
tim abesse debere interrogationem suggesti-
uam, quam talem esse scribunt, si Notarius
155 interrogaret Testatorem, an vellet institue-
re haeredem Titium; Hanc opinionem se-
quitur etiam Raudensis decis. Pisana 45. sub nu.
55. Martius decis. Senensi 18. num. 3. cum seq. &
nouissimè Cyriacus citata controuers. 407. n. 300.
cum seq. lib. 3.

Eoq; casu, sicuti non valet haeredis institutio;
Ita neq; etiam legata sustineri possunt, scili-
156 cet, quando testator ob morbi grauitatem
articulatè loqui nequit, nec testamentum eo
modo scribi mandauit l. 2. ff. de leg. p. & l. in
bellu §. codicilli ff. de capt. & postlim. reuers. & d.
l. hac consultiss. §. ex imperfecto C. de testam. &
probat Crottus loco relato sub num 21. vers. vlti-
mo casus. ac Natta in reper. Auth. quod sine sub
nu. 261. vers. quia ex testamento nuncupatiuo im-
perfecto.

In his tamen omnibus casibus declaratur proce-
dere firmatas conclusiones, quando Testator
157 interrogatus fuit a Notario, Non autem à
158 propinquis, cum alijs personis suspectis, vt
probat Thesaur. cit. q. famil. 99. sub. n. 9. & sub n.
25. quidquid dicat Plot. in cons 168. num. 14. &
inter cons. vlt. volunt. lib. p. & haesitat. Bell. cons.
62. num. 8. Becc. cons. 102. num. 8. ac Aloys. de
Leo in d. l. Iubemus.

Et vbi scriptura testamenti facta esset manu al-
terius, quam Notarij, siue Testatoris, morti
159 proximi. Tunc indistinctè inualidum esse
testamentum ad interrogationem etiam No-
tarij factum concludunt Scribentes, nisi ali-
160 ter de praeambula Testatoris voluntate sic
testandi constaret, vt post Specul. & alios pro-
bat Plottus cit. cons. 168. num. 15. inter cons. vlt.
volunt. lib. p. qui testatur ita censuisse Sena-
tum Excell. Mediolani in causa Marliana, in
qua respondit etiam Alba cons. 414. num. 61.
cum seq. quos sequitur Marta voto 89. nu. 6. cum
seq. & Thesaur. cit. qu. 99. num. 16. & 17. lib. 2.
ac Raudens. d. decis. Pisana 45. num. 18. cum seq.
plur. & nu. 30. post Card. Mantic. de coniectur. vlt.
volunt. lib. 2. tit. 6. num. 10. & Bursa cons. 307,
nu. 54. lib. 3.

In dubio vero standum est attestationi Notarij
161 affirmantis se scripsisse testamentum de
mandato Testatoris, vbi Notarius sit proba-
tae famae, vt determinauit Collegium Pata-
uinum in cons. p. vlt. volunt. & refert, ac sequitur

The-

Thesaur. cit. qu.famil.99. nu.14. Qui vers.sed si, Inquit, quod si Notarius accessisset ad Testatorem, & non constaret, a quo vocatus fuisset, & introductus, præsumeretur in dubio vocatus,
162 & admissus ab interessatis.

His extremam apposui manum die 20.Maij 1638. in quo die Diuis Bernardino, ac Theodoro dicato ortum habui. Dignetur D. O. M. longiorem concedere ætatem, vt adhuius AEQVITATIS materiam explicandam pergere valeam.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM
QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

INDEX

Ali-

INDEX

Cessio-

INDEX

INDEX

Con-

INDEX

Con-

INDEX

De-

INDEX

Doctor.

INDEX

teīt

INDEX

E

INDEX

Emptor

INDEX

&

Excus-

INDEX

INDEX

INDEX

Hære-

Homi-

INDEX

I

INDEX

Iniquum

INDEX

Iudex

INDEX

INDEX

M

Mari-

INDEX

N.

alias

INDEX

INDEX.

INDEX

vel

INDEX

INDEX

Qui

INDEX

INDEX

Solu-

INDEX

acci-

INDEX.

Perlo-

INDEX

INDEX

Viles

dicta